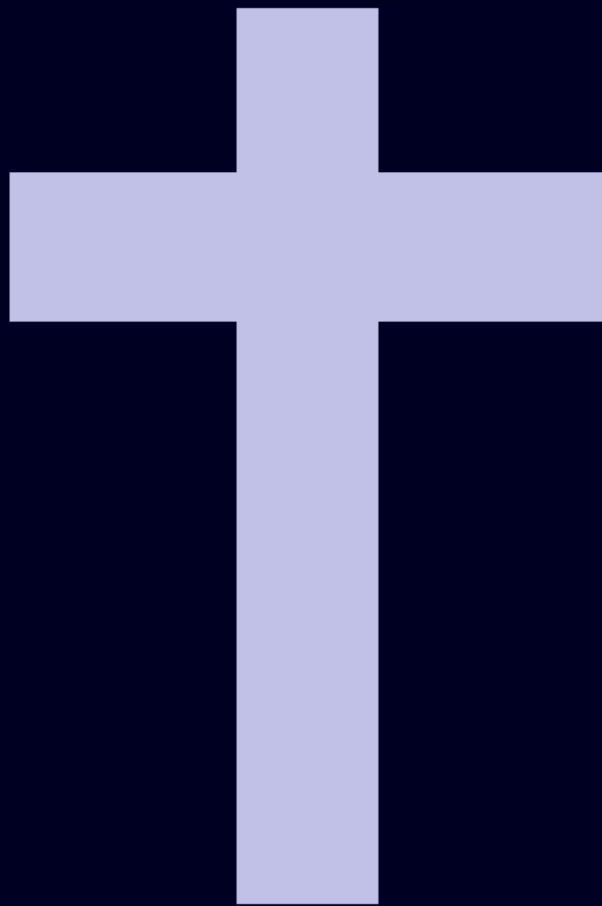

Wusyep Bwore
tikin Got

The New Testament in the Urat language of Papua New Guinea

Wusyep Bwore tikin Got
The New Testament in the Urat language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Urat long Niugini

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Urat

Dialect: Yehre

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 1 Mar 2019
b1232770-1b46-5621-8804-a5f6c65fee26

Contents

FRT	1
MATYU	2
MAK	59
Luk	93
JON	152
APOSEL	192
Rom	243
1 KORIN	271
2 KORIN	295
GALESIA	311
EFESUS	319
FILIPAI	327
KOLOSI	333
1 TESALONAIKA	339
2 TESALONAIKA	344
1 TIMOTI	347
2 TIMOTI	355
TAITUS	361
FILEMON	365
HIBRU	367
JEMS	387
1 PITA	393
2 PITA	401
1 JON	405
2 JON	411
3 JON	412
JUT	413
REVELESEN	415
.	445
BAK	446
TDX	458

Wusyep Bwore tikin Got Urat - Yehre dialect

Published by
The Finnish Evangelical Lutheran Mission
in cooperation with PNG Bible Translation Association

The New Testament in the Urat language, East Sepik, Papua New Guinea

© 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.
ISBN 9980 0 4005 X
Published 2016 400

Wusyep nal yer

Wusyep Bwore tikin Got poi mimbilme mal wonge lenge wusyep Yehre.

Miye' tuweinge Urat ηaiye yenge wonge Yehre pe, wutu' tinge tatame 3,000. Tinge yarp ya yoto Dreikikir distrik nato East Sepik provins ηaiye nato Papua New Guinea.

Poi manange wusyep hriphrip ηembere sekete mal me Yai Got, topo'e lenge miye' tuweinge wula wula ηaiye yungwisme poi mainge tup e'e. Poi misilihme Got me bongol tikin Yohe Yirise ηaiye ka el yerme lenge miye' tuweinge Yehre ηaiye tup uku ka ungwisme tinge no, ka ende bongol me bilip tinge no, ka jin bongole yi yoto Krais.

Poi masande ηaiye tup uku ka ahra'e naη tikin Krais topo'e Got pe, ka ungwisme lenge miye' tuweinge Yehre ka yimbilme ηoihmbwaip yut me Krais.

English Preface

This book is a translation of the New Testament into the Yehre dialect of the Urat language located in the Dreikikir district, East Sepik Province, Papua New Guinea. There are approximately 3,000 speakers of this dialect.

We are grateful to Father God and the many, many people who helped produce the Yehre New Testament. Our prayer is that God, by the power of the Holy Spirit, will use this book to turn the hearts of the Yehre people to Christ. We desire that it will bring glory to God and help the Yehre people stand strong in him.

Wusyep bwore tikin Matyu

Lenge louwah tikin Jisas Krai

(Luk 3.23-38)

- ¹ Le'e naŋ titinge louwah tikin Jisas Krai. Louwah kin kiŋ Dewit hindi Abraham.
- ² Abraham kin yai tikin Aisak pe, Aisak kin yai tikin Jekop pe, Jekop kin yai tikin Juta topo'e lenge to' yuwon kin.
- ³ Juta kin yai tikin Peres hindi Sera. Mam tinge hindi Tamar. Peres kin yai tikin Hesron, Hesron kin yai tikin Ram,
- ⁴ Ram kin yai tikin Aminadap, Aminadap kin yai tikin Nason, Nason kin yai tikin Salmon,
- ⁵ Salmon kin yai tikin Boas, mam kin Rahap. Boas kin yai tikin Obet, mam kin Rut. Obet kin yai tikin Jesi,
- ⁶ Jesi kin yai tikin kiŋ Dewit. Dewit kin yai tikin Solomon. Mam tikin Solomon pe, somohon ti windi'e Uria.
- ⁷ Solomon kin yai tikin Rehoboam, Rehoboam kin yai tikin Abiya. Abiya kin yai tikin Asa.
- ⁸ Asa kin yai tikin Jehosafat, Jehosafat kin yai tikin Jehoram, Jehoram kin yai tikin Usia.
- ⁹ Usia kin yai tikin Jotam, Jotam kin yai tikin Ahas, Ahas kin yai tikin Hesekia.
- ¹⁰ Hesekia kin yai tikin Manase, Manase kin yai tikin Emon, Emon kin yai tikin Josaia.
- ¹¹ Josaia kin yai tikin Jehoiakin topo'e lenge to' tatai kin. Dindi' ŋup uku pe, lenge miye' tuweinge Israel yasme kantri tinge. Detale, lenge Babilon yamba'e lenge yal moi tinge.
- ¹² ŋupe ŋaiye lenge Israel miye' tuweinge si yal yarp tuwihme lenge Babilon pe, Jehoiakin kin yai tikin Sealtiel, Sealtiel kin yai tikin Serubabel.
- ¹³ Serubabel kin yai tikin Abiut, Abiut kin yai tikin Eliakim, Eliakim kin yai tikin Asor.
- ¹⁴ Asor kin yai tikin Sadok, Sadok kin yai tikin Akim, Akim kin yai tikin Eliut.
- ¹⁵ Eliut kin yai tikin Eleasar, Eleasar kin yai tikin Matan, Matan kin yai tikin Jekop.
- ¹⁶ Jekop kin yai tikin Josep, Josep kin miye' titi Maria ŋaiye ti wara'e Jisas no, tinge jalme kin Krai.
- ¹⁷ Ta'e luku pe, lenge louwah ŋaiye tahar Abraham nate gere Dewit pe, tinge louwah syepumbur umbur hoye hoye. Topo'e louwah ŋaiye tahar Dewit nate gere ŋupe ŋaiye tinge yal yarp tuwihme lenge Babilon pe, plihe louwah syepumbur umbur hoye hoye. Topo'e lenge louwah ŋaiye tahar ŋupe ŋaiye lenge Israel miye' tuweinge yal yarp Babilon nate gere ŋaiye Maria wara'e Jisas pe, ki plihe louwah syepumbur umbur hoye hoye.

Maria wara'e Jisas

- ¹⁸ Yaŋah ŋaiye Maria wara'e Jisas pe, ki ta'e le'e. Mam kin Maria tinge si yupwai'e wusyep ŋaiye ta windi'e Josep. Kom teter ŋaiye yukur ti wate warp wotop kin pe, tinge yeteke'e ŋaiye Maria si talahe. Yohe Yirise gahanahme ti, ŋaiye ti talahe. ¹⁹ Josep kin miye' ŋaiye kin ŋende ŋai'e ŋai'e ŋaiye bwore bwarme. Kom kin ŋasande ŋaiye Maria talahe pe, kin garnge ŋaiye ka ende ti ta hi'e guh ŋembep lenge mitiŋ lalme. Ta'e luku pe, kin narp ŋoiheriyembe yaŋah ŋaiye ka osme ti ŋumwaiye. ²⁰ Teter kin ŋoiheriyembe ŋai uku narp pe, walip hla' ende tikin Lahmborenge nate ŋeteke'e kin ŋaiye kin nate tange. Kin ŋaname na, "Josep, louwah tikin Dewit, yukur na hi'girnge ŋaiye na amba'e Maria tu'e ŋaiye tuwei nin. Yohe Yirise kitikin gahanahme ti ŋaiye ti talahe. ²¹ Ti ta wara'e talah miye' ende pe, na gilme naŋ kin Jisas.* Tehei kin ta'e le'e, kin ka ongohe

1.6 2Ki 24.14-15, 2Sto 36.10, Jer 27.20 1.18 Luk 1.27 1.21 Luk 1.31 * 1.21 Naŋ tehei Jisas ta'e le'e, Lahmborenge ka ungwisme.

hwap pupwa lenge miye' tuweinge ηaiye yende pe, ka ungwisme tinge.”

²² ηai'e ηai'e lalme luku kin nate tas gande wusyep Got ηaiye tas mut lenge profet na, ²³ Tesimbihye' ende ta talahe pe, ta wara'e lahmiye' ende.

Talah uku ka jilme naη kin Emanuel.

Tehei ηaiye naη uku pe, ki ta'e le'e, Got kin narp topo'e poi.

²⁴ ηupe ηaiye Josep tahar posoh pe, kin ηende gande wusyep ηaiye walip hla' si ηaname nange ka ende. Kin namba'e Maria ta'e tuwei kin. ²⁵ Kom yukur kin si nate narp topo'e ti nal tatame ηaiye ti wara'e lahmiye' uku. Pe Josep galme naη kin Jisas.

2

Lenge miye' sande teke'e titinge haiten yate yeteke'e Jisas

¹ Maria wara'e Jisas wanar moi embere Betlehem nato provins Judia. ηup uku pe, Herot kin narp miye' ondoh. Ti wara'e Jisas mi'e pe, lenge miye' sande teke'e sye' yase yal ηau anah yat yale yil Jerusalem pe, tinge yanange na, ² “Talah ambaran ηaiye tinge jalme miye' ondoh tititinge lenge Juta pe, kin narp a? Poi meteke' wutukun kin sai nal ηaiye ηau anah pe, poi mat ηaiye ya mirisukwarme kin.” ³ ηupe ηaiye miye' ondoh, kiη Herot ηasande wusyep uku pe, kin ηoihmane embere sekete, topo'e lenge mitiη wula wula ηaiye yarp Jerusalem ηoiheryembe wula wula.* ⁴ Kin gal lenge pris ondoh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erjeme yat pe, kin ηisilih lenge na, “Miye' ηaiye Got si nalanatme nange ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin pe, kin narp a?” ⁵ Tinge yungwisme wusyep kin na, “Nato moi malaih Betlehem ηaiye nato provins Judia.” Ki gande wusyep ηaiye profet nainge ta'e le'e,

⁶ O ηaiye nin, Betlehem nato kekep Judia pe, nin moi malaih ende, kom naη nin ka ηembere.

Tehei kin ta'e le'e, miye' ende yip ka tuhur miye' ondoh pe, ka embepeteme lenge miye' tuweinge ηam, Israel.

⁷ Ta'e luku pe, Herot syumbe yul ηember wusyep nal lenge miye' sande teke'e titinge ηau anah yat pe, kin yul ηanange wusyep ηotop tinge. Topo'e kin namba'e sisysteme ηupe ηaiye wutukun embere luku nate sai. ⁸ Mi'e pe, kin nember lenge yal Betlehem pe, kin ηana lenge na, “Pa yil pe, pa yende wah nihe ηaiye pa yahai'e talah uku. ηupe ηaiye pa yeteke' kin pe, yenge wusyep yute yini ηam no, ma sisysteme. Ta'e luku pe, ηam topo'e ma se plihe mila mirisukwarme kin.” ⁹ ηupe ηaiye tinge si yisande wusyep kiη mi'e pe, tinge yal yanah tinge. Pe tinge yeteke'e wutukun ilyeh uku ηaiye tinge si yeteke'e yanar ηau anah nal yerme tinge. Kin nate sai naηar'e gah luh ηaiye talah nate.

¹⁰ ηupe ηaiye tinge yeteke'e wutukun uku pe, ηoihmbwaip tinge hriphrip ηembere supule. ¹¹ ηupe ηaiye tinge yal yoto yukoh no, tinge yeteke'e talah topo'e mam kin Maria pe, tinge yisar'e ηihipmbep yirisukwarme kin. Mi'e pe, tinge chumbur tem tinge yosoko yitini yaηa'e kin. Tinge yaηa'e gol, topo'e sanda ηaiye bwore supule, topo'e lou mbir' ηaiye naihe sengehrepe mi' supule. ¹² Tinge yate posoh yate tange pe, Got ηana lenge nange yukur ka plihe yilme Herot. Tinge tahar pe, tinge yul yal yanah ηoinde yal moi tinge.

Josep hindi Maria topo'e talah tahar jarnge yal Isip

¹³ ηupe ηaiye lenge miye' uku si yal mi'e pe, Josep nate posoh nate tange pe, walip hla' ende tikin Lahmborenge nate ηeteke'e pe, kin ηaname na, “Herot nala ahai'e talah ηaiye ka onombe ka ole. Ta'e luku pe, na tuhur posoh pe, na amba'e talah topo'e mam kin pe, na enge lenge hindi girnge el Isip. Pa yurp yil tutume ηaiye ma mini yip nange pa yusme moi uku.” ¹⁴ Josep tahar posoh namba'e mam hindi talah pe, nenge lenge hindi yasme ηup ilyeh uku jarnge yal Isip. ¹⁵ Tinge yarp Isip yal tatame ηaiye Herot nule. ηai'e ηai'e

1.23 Ais 7.14 1.25 Luk 2.21 * 2.3 Detale, tinge hi'jarnge ηaimune ηaiye kiη Herot ka ende. 2.6 Mai 5.2
2.15 Hos 11.1

luku ki gande wusyep tikin Lahmborenge ηaiye ηanange nat mut lenge profet, “ηam gwalme talah ηam ηaiye ka ote tus osme Isip.”

Kinj Herot ηanange pe, tinge yongombe lenge lahmiye' lalme yule

¹⁶ ηupe ηaiye Herot sisyeme nange lenge miye' titinge ηau anah uku hombo'e yeh me kin pe, ηoihmbwaip kin nihe supule. Kin nember lenge miye' wondoh kin yal'e yal'e yal yoto moi Betlehem topo'e moi sye' ηaiye sai sehei me moi uku nange ka yongomb lenge lahmiye' lalme ηaiye wahtaip tinge yukur nusungurhme wahtaip hoi. Herot ηende ηai uku gande ηupe ηaiye kin ηisilih lenge miye' uku no, tinge yiname jande ηupe ηaiye tinge yeteke'e wutukun. ¹⁷ ηai uku ki gande wusyep ende ηaiye somohonme profet Jeremaia ηanange ta'e le'e,

¹⁸ “O titire embere ηaiye yilil jonos jonos pupwa supule yal yoto moi embere Rama.

Resel wilil lenge talah ti.†

Ti gwarngē ηaiye lenge miye' tuweinge ka yute yende mi'mi' me ηoihmbwaip ti.

Detale, lenge talah ti lalme si yule.”

Josep hindi tuwei kin Maria topo'e Jisas yasme Isip plihe yat

¹⁹ ηupe ηaiye Herot si nule mi'e pe, Josep nate posoh nate tange pe, walip hla' tikin Lahmborenge nate ηeteke'e kin ηanar Isip. ²⁰ Kin ηaname na, “Tuhur amba'e mam topo'e talah pe, plihe enge lenge el Israel. Detale, lenge miye' ηaiye yala yonombe talah si yule.” ²¹ Ta'e luku pe, kin tahar namba'e lenge mam hindi talah nenge lenge nal Israel. ²² Kom ηupe ηaiye Josep ηasande wusyep nange Arkelaus si namba'e luh yai kin Herot ta'e kin lenge Judia pe, kin hi' garngē ηaiye ka el moi uku. Kom Josep plihe nate tange pe, Got ηaname wusyep nange ka el distrik Galili. ²³ Kin nal narp moi ηaiye tinge jalme Nasaret. Ta'e luku pe, wusyep ηaiye lenge profet yanange pe, kin bwore mise. Tinge yanange na,

Ka jilme kin nange kin miye' tikin Nasaret.

3

Jon tikin Baptais ηanange nalaηatme wusyep

(Mak 1.2-8, Luk 3.1-18)

¹ ηup uku pe, Jon tikin Baptais nal moi gungurar ηaiye nato provins Judia pe, kin ηanange nalaηatme wusyep tikin Got. ² Kin ηanange na, “Yimbilme ηoihmbwaip yusme pupwa. Detale, lemame tikin moihla' si nat sehei.” ³ Jon kin miye' ηaiye profet Aisaia ηanange wusyep me kin. Profet Aisaia ηanange na, Miye' ende kin gal gal ηanange wusyep gan na tas moi gungurar ηaiye mitij pakai.

Pe kin ηanange na, “Yende mi'mi' me yanah me Lahmborenge, yiche yihyete yanah me kin ηaiye ka bwore yelme!”

⁴ Hihyilih Jon ηaiye gah pe, tinge yenge yuwor waih kamel ende.* Kin terneme mwah ηap gah mondom kin. O ηai kin pe, ki ηono sipit topo'e wiηe yihim ηaiye yarp syipsyap.

⁵ Lenge miye' tuweinge lalme ηaiye yatme kin pe, tinge yase moi embere Jerusalem yat, topo'e provins Judia lalme, topo'e moi lalme ηaiye sai sehei me mih Jordan. ⁶ Tinge yanange yowor'e yember pupwa ηaiye tinge yende pe, kin gihye'e lenge pinip na gah mih Jordan.

⁷ Kom ηupe ηaiye kin ηeteke'e lenge Sadyusi topo'e lenge Farisi wula yatme kin ηaiye ka gihye'e lenge pinip pe, kin ηana lenge na, “Yip lenge talah tikin hwanη pupwa. Lahmende ηana yip ηaiye yip de pa jirngē tupwaihme ηoihmbwaip nihe tikin Got ηaiye ka ot? ⁸ Pa yasamb lenge yarp bworere yip no, ka sisyeme nange yip si yimbilme

2.18 Jer 31.15 † 2.18 Resel wamba'e luh lenge mam lalme wa woto Betlehem. 2.23 Mak 1.24, Luk 2.39, Jon 1.45 3.2 Mat 4.17, Mak 1.15 3.3 Ais 40.3 3.4 2Ki 1.8 * 3.4 Yuwor kamel ta'e yuwor hos. Wusyep ηaiye hihyilih topo'e ηai Jon pe, kin nalaηatme ηaiye kin profet ende ta'e Elaija ηaiye somohonme. 3.7 Mat 12.34, 23.33

ñoihmbwaip yip. ⁹ Yukur pa ñoiheryembe yil yoto ñoihmbwaip yip tu'e le'e, 'O Abraham kin yai loumwah poi kili. Ta'e luku pe, poi si bwore bwarme mal ñembep tikin Got.' Ñam mana yip bwore mise! Got tatame ñaiye ka ende ñeser e'e ka tu'e ñaiye ñambaih talah tikin Abraham. ¹⁰ Hei, yisyunde! Ñim ñeser si ñende mi'mi' ñanar ñaiye ka gine lou eteme lou tehei. Lou lalme ñaiye yukur teñei esep bworerme pe, ka jene yiche yil yunuh nih.

¹¹ Ñam jaih yip pinip pakaiye masamb yip wutu' ta'e ñaiye yip si yimbilme ñoihmbwaip. Kom miye' ñaiye ka ot gunde ñam pe, ka jih yip Yohe Yirise topo'e nih. Miye' ñaiye ka ot gunde ñam pe, bongol kin nengelyembe ñam. Ñam yukur miye' bwore tatame ñaiye ma mungul ñhip hi' kin. ¹² Kin ñende mi'mi' narp ñaiye ka iyar'e lenge miye' tuweinge ñaiye bwore anga'me lenge pupwa. Ka ende ñahilyeh tu'e miye' wah ñaiye ñendere me kakah esep, topo'e gurngur hoporonge. Kin nember kakah esep ñaiye bwore nato yokoh ñai kin. Kut ñaiye gurngur topo'e hoporonge pe, ka esekeh el nih ñaiye riri sai nyermbe nyermbe. Yukur ka oip."

Jon gihye'e pinip me Jisas

(Mak 1.9-11, Luk 3.21-22)

¹³ Ñup uku pe, Jisas nase moi jeheinge nato distrik Galili nat nal mih Jordan ñaiye Jon ka gihye'e pinip me kin. ¹⁴ Kom Jon plihe bunjenge ñoihmbwaip kin ñanange na, "Nin na pingih pinip me ñam. O deta'e lai ti ni natme ñam?" ¹⁵ Pe Jisas nungwisme wusyep kin na, "Kom ñaiye tukwini pe, osme ñai'e ñai'e ka el gunde tu'e luku. Ñaiye ya mende tu'e luku pe, ka el gunde ñai'e ñai'e lalme ñaiye Got ñasande." Ta'e luku pe, Jon ñenerme wusyep kin. ¹⁶ Ñupe ñaiye Jisas namba'e pinip mi'e no, kin nasme pinip nate ñanah. Pe moihla' ginir pe, kin ñeteke'e yipihinge tikin Got nate gah ta'e jesumbihnip ñaiye narp anah kin. ¹⁷ Mi'e pe, tinge yisande wusyep di' ende nase moihla' nat ñanange na, "Le'e talah bwore ñam pe, ñam mende niharar topo'e hriphrip me kin ñembere supule."

4

Satan ñondol'me Jisas

(Mak 1.12-13, Luk 4.1-13)

¹ Mi'e pe, Yohe Yirise nal yerme Jisas nenge kin nal moi gungurar ñaiye mitiñ pakai pe, Satan ñondol'me kin. ² Jisas yukur ñono ñai nal tatame ñup 40 pe, kin ñasande nimbot. ³ Mi'e pe, Satan natme kin pe, kin ñaname Jisas na, "Ñaiye nin talah tikin Got pe, ini lenge ñeser e'e ka yimbilme yil tu'e ñaiye kakah." ⁴ Kom Jisas nungwisme wusyep kin na, "Wusyep tikin Got ñanange ta'e le'e,

Lenge miye' tuweinge yukur ka yono ñai ilyehme no,

ka yurp laip, pakai,

ka junde wusyep tikin Got topo'e."

⁵ Mi'e pe, Satan namba'e kin nenge nal moi yirise Jerusalem pe, kin nember kin nanah yukoh yirise hla' supule. ⁶ Pe kin ñaname Jisas na, "Ñaiye nin talah tikin Got pe, ni papalai e guh. Ta'e na, wusyep tikin Got ñanange ta'e le'e,

Got se ka ini lenge walip hla' kin ñaiye ka bepsime nin.

Tinge se ka syep yurpe nin yenge yunuh hla',

pe yukur ñeser ende ka se gere ñhip nin."

⁷ Jisas nungwisme wusyep kin na, "Wusyep tikin Got ñanange ta'e le'e,

Yukur na ondol'me Got, kin Lahmborenge nin."

⁸ Mi'e pe, Satan namba'e Jisas nenge nanah hwate dininde nanah hla' supule pe, kin ñasambe Jisas moiye moiye lalme ñaiye sai kekep e'e, topo'e ñai'e ñai'e bwore bwore titinge. ⁹ Satan ñaname Jisas na, "Ñaiye na asar'e ñhipmbep risukwarme ñam pe, ñai'e

ñai'e lalme luku ma yule nin.” ¹⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Satan! El anga'me ñam. Wusyep tikin Got ñanange ta'e le'e,

Risukwarne Lahmborenge ñaiye Got nin pe, ende wah me kin ñilyeh.”

¹¹ Ta'e luku pe, Satan nasme Jisas nal pe, lenge walip hla' yate yungwisme kin.

*Jisas ñende wah ñendehei kin ñanar Galili ñanange nalañatme wusyep kin
(Mak 1.14-15, Luk 4.14-15)*

¹² Ñupe ñaiye Jisas ñasande nange tinge si yarpe Jon yember yal yoto mwahupwai'e pe, kin na ñoto distrik Galili. ¹³ Kin yukur narp nato Nasaret, kom kin nal narp Kaperneam. Moi Kaperneam kin sai sehei me pinip umun Galili nato kekep titinge bantihei ñaiye Sebulun hindi Naptali. ¹⁴ Ñai uku kin ñende bwore mise gande wusyep ende ñaiye Got ñanange nat mut profet Aisaia na,

¹⁵ Lenge miye' tuweinge tikin kekep ñaiye bantihei Sebulun topo'e lenge miye' tuweinge tikin kekep ñaiye bantihei Naptali pe, kekep uku sai siheime ñahwikin embere ñaiye gande ñoloh tiki, topo'e kekep sai mih umbur Jordan. Luku kekep tikin distrik Galili pe, lenge haiten sye' yarp.

¹⁶ Lenge miye' tuweinge luku somohon yarp yepelmbe supule.

O tinge si yeteke'e yirise.

Lenge miye' tuweinge luku yarp yoto moi ñaiye yepelmbe tikin nule, kom yirise si nañar'e gah tinge.

¹⁷ Ñup uku pe, Jisas ñanange nalañatme wusyep ñendehei kin nal lenge miye' tuweinge. Kin ñanange na, “Yimbilme ñoihmbwaip yip yusme hwap mune ñaiye yip yende. Detale, lemame tikin Got si nat sehei mi'e!”

Jisas gal lenge miye' hoye hoye pe, tinge jande kin

¹⁸ Jisas nanga pinip umun tiki Galili nal pe, kin ñeteke'e lenge miye' to' tataime hoi ñaiye jite ñuyo'. Nañ tinge hindi pe, Saimon ñaiye tinge jalme Pita, topo'e to' kin Andru. Tinge hindi yiche tem yal jah pinip umun ñaiye ka jite ñuyo' pe, luku wah wuhyau tinge.

¹⁹ Jisas ñana lenge hindi na, “Hindi yut topo'e ñam. Ma yasam yip yanah ñaiye pa yamba' lenge miye' tuweinge.” ²⁰ Nilyehe sai tinge yasme tem tinge jah yanar pe, tinge yal topo'e Jisas. ²¹ Jisas plihe nanga nal sikirp topo'e pe, kin ñeteke'e lenge miye' to' tataime hoi. Nañ tinge Jems hindi Jon, tinge talah tikin Sebedi. Tinge yarp yal yoto loubil pinip yotop yai tinge Sebedi. Tinge jerenge tem tinge ñaiye ginir yarp pe, Jisas gal lenge. ²² Pe nilyehe sai tinge yasme loubil pinip topo'e yai tinge pe, tinge jande Jisas yal.

Jisas ñanange nalañatme wusyep, topo'e kin ñende mi'me wahri' epwa lenge miye' tuweinge

²³ Jisas nal'e nal'e nato Galili distrik ñanange nasamb lenge wusyep nal lenge miye' tuweinge gan nato yukoh jahilyeh wula wula. Kin ñanange nalañatme wusyep bwore mise tikin lemame tikin Got, topo'e kin ñende mi'me wahri' epwa lalme, topo'e ñaimune pupwa ñaiye ñende yumbune wahri' lenge miye' tuweinge. ²⁴ Wusyep ñaiye wah kin sisil nal'e nal'e nato provins Siria. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge yenge lenge mitiñ ñaiye wahri' epwa tetehei ñende yumbune tinge no, tinge yasande syohe pupwa. Lenge miye' tuweinge ñaiye yipihinge pupwa gahanahme tinge, topo'e lenge mitiñ ñaiye yamba'e wahri' epwa ñaiye ñihip syep dolndol no, tinge tambe. Topo'e lenge mitiñ ñaiye lupu tinge nule. Pe Jisas ñende mi'me wahri' epwa tinge lalme. ²⁵ Lenge miye' tuweinge wondoh embere titinge Galili, topo'e titinge distrik Dekapolis, topo'e titinge Jerusalem, topo'e Judia, topo'e titinge kekep ñaiye sai nal umbur ñaiye mih Jordan pe, tinge lalme jande kin yal.

¹Jisas n̄eteke'e lenge miye' tuweinge wondoh embere ta'e luku pe, kin nal n̄anah hwate malaih ende pe, kin gah narp. Lenge jetalah kin yate yarp yoyor'me kin.

²Pe kin n̄anange wusyep n̄asambe lenge ta'e le'e,

³Lenge miye' tuweinge n̄aiye tale titinge yal n̄embep tikin Got pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka amba'e lenge enge el oto lemame kitikin.

⁴Lenge miye' tuweinge n̄aiye yilil yarp pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka angange n̄oihmbwaip n̄umwaiye.

⁵Lenge miye' tuweinge n̄aiye tale tititinge yarp n̄umwaiye pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka angang lenge kekep lalme.

⁶Lenge miye' tuweinge n̄aiye yende nihararme n̄aiye ka yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwarme jande n̄oihmbwaip tikin Got pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka ungwis lenge n̄aiye ka yende n̄ai'e n̄ai'e junde n̄asande kin.

⁷Lenge miye' tuweinge n̄aiye yasambe n̄oihmbwaip michukor tinge yal lenge mitij n̄aiye yende hwap yatme tinge pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka asamb lenge n̄oihmbwaip michukor kin elme tinge.

⁸Lenge miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge bwore prihe mi' supule pe, tinge ka hriphrip.

Detale, tinge luku ka yeteke'e Got.

⁹Lenge miye' tuweinge n̄aiye yarp bumble no, tinge yungwis lenge yonombe tuhwar topo'e yarmbe pe, tinge ka hriphrip.

Detale, Got se ka gil lenge talah kitikin.

¹⁰Lenge miye' tuweinge n̄aiye yamba'e nihe syohme n̄aiye tinge yende n̄ai'e n̄ai'e jande n̄oihmbwaip bwore tikin Got pe, tinge ka hriphrip.

Detale, tinge se ka yurp yi yoto lemame tikin moihla'.

¹¹Ŋupe n̄aiye lenge miye' tuweinge se ka jonosambalai' yip, topo'e se ka yinei' yip pakaiye yininge wusyep hombo'e, topo'e se ka yende yumbune yip. Tehei kin ta'e le'e, yip jande n̄am. Kom Got se ka ende mi'mi' me yip. ¹²Yip pa yamba'e n̄oihmbwaip n̄umwaiye pe, pa hriphrip supule. Detale, yitini embere n̄anar nanah moihla' n̄eseperrhme yip. Tinge yende yumbune lenge profet n̄aiye yarp yerme yip n̄ahilyeh ta'e luku.

Yip ta'e tihir topo'e nih yirise

¹³“Yip ta'e tihir tikin kekep e'e. Kom n̄aiye nehe tihir uku si nasme wondohe mi'e pe, na se plihe ende tihir uku ka nehe tu'e la? Tihir n̄aiye ta'e luku pe, ki pupwa ko. Pe tinge yamba'e yiche yal pe, lenge miye' tuweinge n̄hip jah. ¹⁴Yip ta'e nih yirise n̄aiye tikin kekep lalme le'e. Moi embere ende n̄aiye sai nanah hwate yukur ka se tise. ¹⁵Lenge miye' tuweinge yukur yinise nih lam tinge ya yoto marp tuwihe, pakai. Tinge yenete nih lam yal yanah hendeinge hla' n̄aiye ka aṅa'e yirise el lenge mitij lalme n̄aiye yarp yoto yukoh. ¹⁶Ki n̄ahilyeh me yirise n̄aiye sai me yip iki ka aṅar'e guh n̄embep lenge miye' tuweinge no, ka yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore n̄aiye yip yende. Pe ka yirisukwarme yai yip n̄aiye narp nanah moihla'.”

Wusyep tikin wusyep erṅeme

¹⁷“Yip yukur pa n̄oiheryembe nange n̄am mat n̄aiye ma gwenyenme wusyep erṅeme tikin Moses topo'e wusyep titinge profet, pakai. N̄am yukur mat n̄aiye ma gwinyenme wusyep uku, n̄am mat n̄aiye ma mower'e member wusyep tehei uku mil halhale. ¹⁸N̄am

mana yip bwore mise! Tatame ɲaiye kekep topo'e moiɲla' ka e mi'e, kom yukur tatame ɲaiye wusyep sikirp ende tikin wusyep erɲeme ka talai, pakai. Wusyep erɲeme luku ka si el tutume ɲup yuwo. ¹⁹ Ta'e luku pe, ɲaiye miye' ende ka owor'e wusyep erɲeme sikirp no, ka asamb lenge miye' sye' no, ka yende junde pe, naɲ kin ka malaih sikirp el oto lemame tikin Got. O lahmende ɲaiye ɲasande wusyep erɲeme no, kin ɲende gande, topo'e plihe ɲana lenge mitiɲ sye' ɲaiye ka yende ɲahilyeh pe, naɲ kin ka ɲembere el oto lemame tikin Got. ²⁰ ɲam mana yip bwore mise. Yip pa yende wah nihe junde wusyep erɲeme tikin Got no, pa yengelyembe lenge jetmam tikin wusyep erɲeme topo'e lenge Farisi. ɲaiye pakai pe, yukur pa yi yoto lemame tikin moiɲla'."

Jisas ɲanange ɲaiye ka yusme ɲoihmbwaip nihe

²¹ "Yip si yisande wusyep e'e ɲaiye lenge mwan ka' yip somohonme yisande. Wusyep uku ki ta'e le'e, 'Yukur pa yongombe lenge miye' tuweinge ka yule. Lahmende ɲaiye ka yende ɲai uku pe, ka yenge kin yil ka gin wusyep.' ²² Kom tukwini ɲam mana yip na, lahmende ɲaiye ka ɲoihmbwaip nihme to' kin pe, kin ka gin wusyep kot. Topo'e miye' ɲaiye ɲaname ɲilim wusyep me to' kin nange kin miye' pakaiye pe, kin ka ote gin wusyep el ɲembep lenge kokorohtup. Topo'e miye' ɲaiye ka gonosambalai' inime to' kin nange kin kwote pe, miye' uku kin ka el hel. ²³ O ɲaiye nin nala ember ofa nin elme Got el unuh ɲeser hendeinge pe, na ɲoiheryembe elme to' nin na, wusyep tuhwar ende kin sai bumble me yip hindi. ²⁴ ɲaiye kin sai pe, na osme ofa ka inir sehei me alta, kut na el la ininge wusyep onombe tuhwar uku topo'e to' nin mi'e pe, na se el la aɲa'e ofa nin elme Got. ²⁵ ɲaiye miye' ende nala ende wusyep me nin no, na el la gin wusyep kot pe, ɲaiye teter yukur yip yal jere luh ɲaiye wusyep pe, hindi yininge yonombe wusyep uku yinir moi. O ɲaiye pa hindi yil jere luh ɲaiye wusyep pe, se ka ember nin elme miye' ɲaiye narpe wusyep. Pe miye' ɲaiye narpe wusyep se ka ember nin el lenge kokorohtup pe, tinge se ka yember nin yil mwahupwai'e. ²⁶ ɲam mana yip bwore mise. Nato mwahupwai'e pe, na orp el tutume ɲaiye na iche wuhyau tutume ɲaiye tinge si yalaɲatme."

Jisas ɲanange wusyep me miye' tuweinge ɲaiye yende niɲ pinip yar

²⁷ "Yip si yisande wusyep ɲaiye ɲanange na, 'Yukur na amba'e ɲimei topo'e tuwei tikin miye' ende.' ²⁸ Kom tukwini ɲam da mini yip tu'e le'e, ɲaiye miye' ende ka eteke'e tuwei no, ɲoihmbwaip kin ka tuhur me ti pe, miye' uku si namba'e ɲimei topo'e ti nato ɲoihmbwaip mele'e kin. ²⁹ Ta'e luku pe, ɲaiye ɲembep non nin ka kete nin ɲaiye na ende hwap pe, ongo' iche el! Ki bwore ɲaiye na osme ɲembep umbur nin ende ɲaiye ɲende hwap uku el. Pe yukur ka yiche wahri' nin lalme el hel. ³⁰ O ɲaiye syep non nin ka kite nin ɲaiye na ende hwap pe, otombo syep uku iche el! Ki bwore ɲaiye na osme syep nin ende luku no, yukur na plihe ende hwap. Pe wahri' nin lalme luku yukur ka se el hel."

Jisas ɲanange wusyep me miye' ɲaiye nowor'e dindi'

³¹ "Wusyep tikin Got ɲaiye sai nato tup plihe ɲanange na, 'Lahmende miye' ɲaiye ka ginyenme tuwei kin pe, ka aɲa'e tup ende ɲaiye sasambe nange kin si ɲowor'e dindi' topo'e ti.' ³² Kom tukwini ɲam mana yip, ɲaiye tuwei miye' uku yukur wende niɲ pinip yar, kom kin ginyenme pe, kin si ɲende tuwei kin wowor'e wusyep erɲeme ɲaiye dindi'. ɲaiye tuwei uku ta wila windi' miye' ende pe, tinge hindi hoime si yende niɲ pinip yar."

Yukur pa yininge bwore mise supule yi yunuh hla'

³³ "Yip topo'e si yisande wusyep ɲaiye lenge mwan ka' somohonme yisande. Yukur na hombo'e ɲaiye na ininge na, bwore mise nanah hla'. Kom ɲaiye na ininge wusyep bwore mise nanah hla' ɲaiye nin nala ende ɲaimune pe, na ende bwore bwarme gunde wusyep uku el ɲembep tikin Lahmborenge. ³⁴ Kom tukwini ɲam mana yip. Yukur pa yininge wusyep ende yende bongolme wusyep yip, topo'e pa jil naɲ tikin moiɲla'. Tehei

5.21 Kis 20.13, Lo 5.17 5.27 Kis 20.14, Lo 5.18 5.29 Mat 18.9, Mak 9.47 5.30 Mat 18.8, Mak 9.43 5.31 Lo 24.1-4, Mat 19.7, Mak 10.4 5.32 Mat 19.9, Mak 10.11-12, Luk 16.18, 1Ko 7.10-11 5.33 Wkp 19.12, Nam 30.2, Lo 23.21 5.34 Ais 66.1, Mat 23.22, Jms 5.12

kin ta'e le'e, moihla' kin luh yilihe n̄aiye Got narp. ³⁵Topo'e yukur pa plihe jil naŋ kekep yende bongolme wusyep yip. Tehei kin ta'e le'e, kekep pe, luh tikin Got n̄aiye kin nikil n̄hip n̄anah tikir. Topo'e yukur pa plihe jil naŋ Jerusalem yende bongolme wusyep yip. Detale, Jerusalem pe, moi embere tikin Got n̄aiye kiŋ embere supule. ³⁶Topo'e yukur na gil n̄ondoh nin ende bongolme wusyep nin. Detale, nin yukur tatame na ende dohwaih nin ka bunjenge e tu'e n̄osohe lakai wukauwe. ³⁷Na ininge na, 'Hei, ma mende.' Lakai na ininge na, 'Ŋam yukur ma mende.' Wusyep mune n̄aiye nin plihe neŋel'e nal topo'e luku pe, wusyep tikin Satan."

Yukur pa plihe tungwisme hwap n̄aiye tinge yende yatme yip

³⁸"Yip si yisande n̄aiye somohon tinge yanange na, 'Ŋaiye miye' ende ka ende yumbune n̄embep miye' ende pe, pa plihe yende yumbune n̄embep kin n̄ahilyeh. O n̄aiye miye' ende ka onombe miye' ende aŋal n̄esep kin pe, pa plihe yonombe yaŋal n̄esep kin tuwa'e.' ³⁹Kom tukwini n̄am mana yip. Yukur na plihe ungwisme hwap mune pupwa n̄aiye miye' ende n̄ende natme nin. Ŋaiye miye' ende ka angalai syep gute wuti' non nin pe, plihe bunjenge aŋa'e wuti' yaŋgam el ka angalai syep gute topo'e. ⁴⁰O n̄aiye miye' ende nala ende wusyep me nin n̄aiye ka amba'e temhron̄ nin pe, plihe aŋa'e temhron̄ mwate nin el topo'e. ⁴¹O n̄aiye miye' ende ka ini nin wusyep bongol nange na ungwisme kin ikirh me n̄ai'e n̄ai'e enge el tu'e kilomita n̄ilyeh pe, ungwisme enge el tu'e kilomita hoi. ⁴²O n̄aiye lahende ka isilih nin nange na aŋa'e n̄ainde pe, aŋa'e el. O n̄aiye ka isilih nin nange na aŋa'e n̄ainde ti, min ka ungwisme nin pe, yukur na ininge pakai, aŋa'e el."

Jisas n̄anange yaŋah n̄aiye na ende niharar lenge wachaih

⁴³"Yip si yisande wusyep n̄aiye n̄anange na, Pa yende niharar lenge n̄imei yip, kut pa tuhwar lenge wachaih yip. ⁴⁴Kom tukwini n̄am mana yip. Pa yende niharar lenge wachaih yip, topo'e pa yisilihme Got n̄aiye ka ungwisme lenge mitiŋ n̄aiye yende wachaihme yip. ⁴⁵Pa yende tu'e luku pe, pa yurp tu'e talah tikin Yai yip n̄aiye narp nanah moihla'. Kin ta'e n̄au naŋar'e gah lenge mitiŋ n̄aiye yende hwap, topo'e lenge mitiŋ n̄aiye yarp bwore bwarme. Topo'e kin n̄ende n̄isih gah lenge mitiŋ n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e bwore, topo'e lenge mitiŋ n̄aiye yende hwap. ⁴⁶O n̄aiye pa yende nihararme lenge mitiŋ n̄aiye yende nihararme yip pe, Got se ka yul yip yitini tu'e la? Lenge miye' n̄aiye yamba'e wuhyau takis, tinge topo'e yende yaŋah ilyeh ta'e likili. ⁴⁷O n̄aiye pa yungwis lenge to' tatai yip n̄ilyehme pe, luku yip n̄oiheryembe nange yip yende bwore? Pakai. O lenge haiten n̄aiye n̄oihmbwaip tinge yukur teŋeime Got, tinge topo'e yende ta'e likili. ⁴⁸Yip pa yurp bwore bwarme mi' supule tu'e Yai yip n̄aiye narp bwore bwarme mi' supule nanah moihla'."

6

Jisas n̄anange yaŋah n̄aiye na ungwis lenge mitiŋ sye'

¹Jisas n̄anange na, "Ŋoihme n̄aiye pa yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore juh n̄embep lenge miye' tuweinge no, ka yeteke'e no, ka yahra'e naŋ yip. N̄aiye pa yende tu'e luku pe, yukur pa yamba'e yitini yutme Yai yip n̄aiye narp nanah moihla'. ²Ta'e luku pe, n̄upe n̄aiye na aŋa'e n̄ainde elme miye' lakai tuwei ende n̄aiye n̄aipwa n̄i' pe, yukur na gute bip nin ende mut pinip embere me n̄aimune n̄aiye nin si n̄ende luku nato yukoh lotu topo'e moi jahilyeh. Tinge yende ta'e luku n̄aiye lenge miye' tuweinge ka yahra'e naŋ tinge. Ta'e luku pe, n̄am mana yip bwore mise, Got yukur ka se angange yitini. ³Kom n̄upe n̄aiye na ungwis lenge n̄aipwa n̄i' pe, yukur na ende guh n̄embep lenge n̄emei nin n̄aiye ka sisysteme. ⁴Ta'e luku pe, n̄aimune n̄aiye ni n̄ende luku ka si tise. Topo'e Yai si n̄eteke'e n̄aimune n̄aiye nin n̄ende tase pe, se ka yule yitini."

Jisas n̄anange wusyep me yaŋah n̄aiye na ininge wusyep topo'me Got

⁵ “Ŋupe ŋaiye pa yininge wusyep yilme Got pe, yukur pa tu'e lenge miye' hombo'e ŋaiye yende. Tinge yende niharar ŋaiye ka yininge wusyep topo'me Got yil yoto yukoh lotu topo'e ŋahwikin ŋembere ŋaiye lenge miye' tuweinge ka yeteke' lenge. Ŋam mana yip bwore mise. Got yukur ka se angange yitini. ⁶ Kom ŋupe ŋaiye nin da ininge wusyep topo'me Got pe, e oto luh ende nato yukoh ŋaiye ni ŋilyehme narp pe, na ininge wusyep topo'me Yai nin ŋaiye kin narp tase. Pe Yai nin si ŋeteke'e ŋaimune ŋaiye sai tase pe, se ka yule yitini.

⁷ Ŋupe ŋaiye na ininge wusyep topo'me Got pe, yukur na ininge wusyep sye' paka pakaiye tu'e lenge haiten yende. Tinge ŋoiheryembe nange ka yininge wusyep sokoloh tu'e luku pe, Got se ka usyunde wusyep tinge. ⁸ Yukur pa yende tu'e tinge luku. Detale, teter ŋaiye yukur yip yisilihme kin pe, Yai yip si sisyeme ŋaimune ŋaiye yip sehei'e. ⁹ Pa yininge wusyep topo'me kin tu'e le'e, Yai poi, nin narp nanah moihoa', naŋ nin ki yirise supule.

¹⁰ Lemame nin ka ot tus halhale.

Pe miye' tuweinge lalme kekep e'e ya mende gunde
ŋoihmbwaip nin murp kekep

tu'e ŋaiye tinge jande ŋoihmbwaip nin yarp yanah moihoa'.

¹¹ Tukwini ŋau e'e na pul poi ŋai tutume ŋaiye tukwini le'e.

¹² Nin na ongohe hwap poi ŋahilyeh tu'e ŋaiye
poi masme hwap lenge mitiŋ ŋaiye yende yatme poi.

¹³ Topo'e yukur na osme dou ende ŋaiye ŋondol'me ende ka otme poi.

Kom na enge poi ya tupwaihme ŋaimune pupwa
ŋaiye ka ende yumbune poi.

¹⁴ Yusyunde! Ŋaiye pa yusme pupwa lenge mitiŋ ŋaiye yende hwap yatme yip pe, Yai yip ŋaiye narp nanah moihoa' ka ongohe pupwa yip ŋaiye yende topo'e. ¹⁵ Kom ŋaiye yukur yip yasme hwap lenge mitiŋ ŋaiye yende yatme yip pe, Yai yip yukur ka ongohe hwap yip ŋaiye yende.”

Jisas ŋanange wusyep me yanah ŋaiye na osme ŋai no, na ininge wusyep topo'me Got

¹⁶ Jisas ŋanange na, “Ŋupe ŋaiye pa yusme ŋai pe, yukur pa jite bepmohro juh tu'e ŋaiye lenge miye' hombo'e yende. Tinge jite bepmohro tinge jah no, lenge mitiŋ lalme ka yeteke'e nange tinge yasme ŋai. Ŋam mana yip bwore mise, tinge si yamba'e yitini tinge lalme. ¹⁷ Ŋupe ŋaiye pa yusme ŋai pe, pa yungurh me bepmohro yip, topo'e yende sungwar ondoh. ¹⁸ Pa yende tu'e luku no, lenge mitiŋ lalme yukur ka sisyeme nange yip pa yusme ŋai. Kut Yai yip ilyeh ŋaiye narp tase, kin ilyeh ki sisyeme. Pe Yai yip kin ŋeteke'e ŋaimune ŋaiye yip yende tase pe, se ka yul yip yitini.”

Na birme ŋai'e ŋai'e bwore bwore inir moihoa'

¹⁹ “Yukur na garase ŋai'e ŋai'e bwore bwore wula wula ote ember tu'e ŋaiye miye' lowe orp kekep e'e. Detale, nate gah kekep e'e pe, hiraŋ topo'e waimbe ka ende yumbune ŋai'e ŋai'e. Topo'e lenge miye' endei ka yuwor'e yukoh yil yoto pe, tinge ka yende ŋendei yamba'e ŋai'e ŋai'e lalme. ²⁰ Kut birme ŋai'e ŋai'e bwore bwore tei ka inir el unuh moihoa', ŋaiye hiraŋ topo'e waimbe yukur ka yende yumbune. Topo'e lenge miye' endei yukur ka yuwor'e yukoh yil yoto no, ka yamba'e. ²¹ Detale, luh moi ŋaiye ŋai'e ŋai'e bwore bwore ni ŋanar pe, ŋoihmbwaip nin ka teŋeime luh moi uku.”

Ŋembep pe, ki nih tikiŋ wahri'

²² Jisas plihe ŋanange na, “Ŋembep ki nih tikiŋ wahri'. Ŋaiye ŋembep yip ka bwore pe, wahri' yip ka amba'e yirise embere. ²³ Kom ŋaiye ŋembep hoime ka pupwa pe, yukur pa yeteke'e ŋainde, ki ta'e ŋaiye yip yarp yepelmbe supule. Ta'e luku pe, yirise ŋaiye sai nato yip uku ki yepelmbe pe, yepelmbe luku ki ŋembere supule.”

Miye' esep ilyeh yukur tatame ka ende wah me miye' embep hoi

²⁴Jisas plihe njanange na, “Miye' ende yukur tatame ka ende wah me miye' embep hoi, pakai. Kin se ka hriphrip me njoinde, kut se ka girnge njoinde. Kin se ka usyunde wusyep me njoinde, kut se ka anja'e teket me njoinde. Yukur pa yende wah me Got topo'e wah wuhyau, na pakai.”

Yukur pa njoiheryembe wula wula me nai'e nai'e

²⁵Jisas plihe njanange na, “Ta'e luku pe, nam mana yip, yukur pa njoiheryembe wula wula me nai topo'e pinip naiye pa yamba'e no, pa yurp laip. Topo'e hihiyilih naiye pa juh tutme wahri' yip. Ta'e nai kin nembere me laip lakai? Topo'e hihiyilih kin nembere me wahri' lakai? Pakai. ²⁶Yeteke'e lenge ninjet. Tinge yukur worsyep nai, topo'e yahai'e nai yate yember ilyeh yanar yal yoto yukoh. Kom Yai yip naiye narp nanah moihoa' pe, kin bepteme tinge naiye nangang lenge nai. Ta'e yip njoiheryembe nange ninjet yengelyembe yip? Pakai! Yip yengelyembe lenge ninjet. ²⁷Naiye yip njoiheryembe wula wula pe, njoiheryembe luku yukur tatame naiye ka enel'e nup sye' enge elme laip yip.

²⁸Ta'e luku pe, yip njoiheryembe wula wula me hihiyilih me naimune? Yeteke' lenge yuhurnge naiye tikin gere sai'e sai'e. Tinge yukur yende wah naiye yende hihiyilih tititinge naiye ka juh. ²⁹Kom nam mana yip, somohon kin Solomon kin narp ta'e miye' lowe, topo'e hihiyilih kin mi' supule. Kom hihiyilih kin uku yukur mi' supule ta'e yuhurnge le'e. ³⁰Got kin bepteme peperiyeh naiye tukwini gere sai e'e, kut minde pe, lenge miye' ka jute yesekah yil nih ko. Nahilyeh ta'e luku pe, Got se ka yul yip hihiyilih kuli. Kut njoiheryembe mise yip naiye tepeime Got pe, ki sikirp manai'e supule.

³¹Ta'e luku pe, yukur pa njoiheryembe wula wula naiye pa yininge na, ‘Ma mamba'e nai, pinip topo'e hihiyilih nam minir a?’ ³²Lenge haiten pe, tinge njoiheryembe wula wula me nai'e nai'e ta'e luku. Kom Yai yip naiye narp anah moihoa' pe, kin si neteke'e topo'e sisyme nange yip sehei'e nai'e nai'e luku. ³³Pe nendehi kin pa yana'e yip tip supule yilme Got no, ka embepeme yip pe, pa yende nai'e nai'e junde naiye kin nasande. Topo'e kin ka yul yip naimune naiye yip sehei'e topo'e. ³⁴Ta'e luku pe, yukur pa njoiheryembe naimune naiye minde. Naimune naiye ka ot minde luku pe, nai'e nai'e tikin minde. Hwap mune naiye ka ot tukwini pe, tikin tukwini le'e.”

7

Yukur pa yiyar'e lenge miye' tuweinge

¹“Yukur pa yiyar'e lenge miye' tuweinge, naiye bwore lakai pupwa, na pakai. Naiye pa yende tu'e luku pe, Got se ka iyar'e yip topo'e. ²Got se ka iyar'e yip nahilyeh tu'e naiye yip yiyar'e lenge miye' tuweinge sye'. Naiye yip pa yiyar'e lenge miye' tuweinge pe, Got se ka plihe yiyar'e yip nahilyeh. ³Deta'e lai naiye nin neteke'e gurngur sikirp naiye tahai' na noto nembep to' nin, kut yukur nin neteke'e yokop hyukut nembere naiye tahai' na noto nembep nitei? ⁴Deta'e laime yokop hyukut embere luku naiye tahai' na noto nembep nitei, kom nin plihe njaname to' nin na, ‘Ma mosoko gurngur sikirp naiye tahai' nal noto nembep nin.’ ⁵Nin miye' hombo'e! Nendehi na osoko yokop hyukut embere naiye tahai' nembep nin yer ti, na se eteke'e bworerme gurngur naiye tahai' na noto nembep to' nin pe, na osoko tus. ⁶Yukur pa yana'e naimune naiye tikin Got yilme numpwat. Se ka plihe bunjenge engel' yip. Topo'e yukur pa yiche salpan bwore bwore yip yilme lenge hro'. Se ka nihip juh yisyer'e.”

Got se ka yul yip naimune gunde yisilih yip

⁷Pa yisilih pe, pa se yamba'e, pa yahai'e pe, pa se yeteke'e, topo'e pa yendere kohmap pe, ka kumbur kohmap. ⁸Lenge miye' tuweinge naiye tinge yanange wusyep topo'me Got yisilihme kin nai'e nai'e pe, ka yamba'e. Topo'e lahmende naiye ka ahai'e pe, se ka eteke'e. Topo'e lahmende naiye ka endere kohmap pe, Got se ka kumbur kohmap me kin. ⁹Naiye talah ka isilihme yai me kakah pe, tatame naiye ka anja'e neser lakai? ¹⁰O naiye talah ka isilih nin nange na anja'e nuyo' pe, tatame na anja'e hwanj lakai? ¹¹Yip lenge

yai yende hwap sekete, kom yip sisyeme ñaiye yangange ñai'e ñai'e bwore bwore yalme talah yip. Yai yip ñaiye narp nanah moi'hla' pe, kin nengelyembe yip pe, se ka angange ñai'e ñai'e bwore bwore el lenge lahmende ñaiye yisilihme kin. ¹² Ñaimune bwore bwore ñaiye yip yisande lenge miye' tuweinge ñaiye ka yende yutme yip pe, yip pa yende yilme tinge yer. Le'e wusyep tehei tikin wusyep tikin Moses topo'e wusyep tehei titinge profet ñaiye yalanjatme.

Kohmap malaih ñaiye yal moi yirise

¹³ Jisas plihe ñanange na, “Pa yil yoto kohmap malaih. Kohmap ñaiye nal moi hel pe, ki nembere sekete pe, ki bwore ñumwaiye ñaiye na gunde. Topo'e lenge miye' tuweinge wula wula tinge jande yanah uku. ¹⁴ Kom kohmap ñaiye na el oto moi yirise pe, ki malaih topo'e yanah ñaiye na gunde el oto luku pe, kin nihe supule. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge hoi ilyeh tinge yeteke'e yanah uku pe, tinge jande.”

Yip pa ñoihme lenge profet hombo'e

¹⁵ “Yip pa ñoihme lenge profet hombo'e. Tinge hombo'e yanange wusyep bwore bwore ñaiye ka jite ñoihmbwaipe yip yilme tinge. Kom ñoihmbwaipe bumbe tinge pe, tinge de ka yende yumbune yip. Tinge ta'e lenge ñumbwat telpei ñaiye hombo'e tanah wahri' waih lenge yuwor sip no, ka yil sehei me yip ñaiye ka yurp yip. ¹⁶ Yip pa yeteke'e lenge yoworme junde ñaimune ñaiye tinge yende pe, pa sisyeme nange tinge profet molohe. Mwah senge yukur tehei ñaisepe ta'e lou wain, topo'e syipsyap ñaiye pupwa sire sekete yukur tehei ñip esep. ¹⁷ Lou ñaiye bwore mi' supule pe, ka tehei lousepe bwore bwore. Kom lou ñaiye pupwa pe, ka tehei lousepe pupwa. ¹⁸ Lou ñaiye bwore pe, yukur ka tehei lousepe pupwa. Lou ñaiye pupwa pe, yukur ka se tehei lousepe bwore. ¹⁹ Topo'e lou ñaiye yukur tehei lousepe bwore pe, tinge jene yember yal pe, yotombo yiche yal nih. ²⁰ Ta'e luku pe, pa sisyeme yoworme lenge profet molohe junde ñaimune ñaiye tinge yende.”

Ñup yuwo

²¹ “Yukur lenge miye' tuweinge lalme ñaiye tinge jal ñam, ‘Lahmborenge, Lahmborenge’ pe, ka yil yoto lemame tikin moi'hla', pakai. Kom lahmende ilyeh ñaiye ñende ñai'e ñai'e gande ñasande tikin Yai ñam ñaiye narp nanah moi'hla' pe, kin ilyeh ka el oto lemame luku. ²² Ñup yuwo ñaiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme ka ot pe, mitij wula wula ka yini ñam na, ‘Lahmborenge, Lahmborenge! Nato nañ nin pe, poi manange malañatme wusyep tikin Got. Topo'e nato nañ nin pe, poi gwinyenme lenge yipihinge pupwa. Topo'e nato nañ nin pe, poi mende mirakel wula wula.’ ²³ O ñup uku pe, ma mini lenge na, ‘Ñam yukur sisyeme yip lalme liki. Yil yupwaih me ñam, yip lenge miye' tuweinge ñaiye yende hwap sekete!’ ”

Miye' hoi yende yukoh

(Luk 6.47-49)

²⁴ “Ta'e luku pe, lahmende ñaiye ñasande wusyep ñam no, kin gande lalme pe, kin ta'e miye' ñaiye ñoiheryembe bworerme ti, kin ñiche ñehéh gah gah nal pe, kin ñononde tumwange pe, kin guhur'e yukoh kin nanah. ²⁵ Ñisih kin gah, topo'e mih tembelem embere nawe nat nal, topo'e yohe bembelye'me embere tahar nat nal ñondol'me yukoh uku, kom yukur ki turwau. Detale, tinge si yenge ñeser yetenge tumwange tehei. ²⁶ Kom lahmende miye' tuweinge ñaiye yisande wusyep ñam no, yukur tinge jande wusyep uku pe, tinge ta'e miye' ñaiye pupwa kwote guhur'e yukoh kin ñanah kekep ñosoh. ²⁷ Ñisih embere gah pe, mih tembelem embere ki nawe, topo'e yohe embere ki tahar bongol nat nal ñondol'me yukoh pe, ki turwau pupwa yehe supule.”

Wusyep tikin Jisas ki bongol

²⁸ Ñupe ñaiye Jisas ñanange wusyep lalme luku mi'e pe, lenge miye' tuweinge lalme gunguru plaime kin ñaiye ñanange nalanjatme wusyep uku. ²⁹ Kin yukur ta'e lenge

jetmam titinge wusyep erjeme, pakai. Kin njanange wusyep ta'e miye' njaie namba'e naŋ embere topo'e bongol.

8

Jisas nŋende mi'me miye' njaie nŋende wahri' epwa wukeh wukeh
(Mak 1.40-44, Luk 5.12-14)

¹Jisas nasme hwate malaih uku nate gah pe, lenge miye' tuweinge wula wula jande kin. ²Mi'e pe, miye' wahri' epwa pupwa wukeh wukeh nenge kin natme Jisas pe, kin njasar'e nhipmbep gah nembep Jisas njaname na, "Lahmborenge, njaie ni njasande pe, na plihe ende njan ma tuhur bwore." ³Jisas nungwisme wusyep kin na, "Njan masande njaie ma mende." Kin kite syep kin nal tas pe, nusuwa'e miye' wukeh wukeh luku njanange na, "Tuhur bwore!" Nilyehe sai wahri' epwa wukeh wukeh luku nasme miye' uku pe, ki tahar bwore. ⁴Mi'e pe, Jisas njaname na, "Usyunde! Yukur na inime lahende me naimune njaie si nŋende me nin e'e, na pakai. Kut na el asambe wahri' nin elme pris njaie ka eteke'e wahri' nin. Na ende ofa gunde njaie Moses nalanatme pe, luku ka asambe lenge mitiŋ lalme nange nin si tahar bwore."

Jisas nŋende mi'me wahri' epwa miye' wah tikiŋ miye' embep lenge miye' wondoh
(Luk 7.1-10)

⁵Njupe njaie Jisas nate nŋoto moi embere Kaperneam pe, miye' embep njaie bepteme miye' wondoh 100 titinge Rom nate nŋisilihme Jisas bongol njaie ka ungwisme kin. ⁶Kin njaname Jisas na, "Lahmborenge, miye' wah njan kin namba'e wahri' epwa lupu nule njanar luh. Kin namba'e nihe syohe embere pupwa pe, kin yukur tatame njaie ka tuhur." ⁷Jisas nungwisme wusyep kin na, "Ma muta mende kin ka tuhur bwore." ⁸Miye' embep nungwisme wusyep Jisas na, "Lahmborenge, na pakai. Njan yukur miye' bwore njaie nin na el yukoh njan. Kom njan masande njaie nin na ininge wusyep nin pe, miye' wah njan ka tuhur bwore. ⁹Njan topo'e marp tuweihe lenge miye' embep sye', kut lenge miye' wondoh sye' yarp tuwihme njan. O njaie ma minime miye' wondoh ende na, 'El' pe, kin nal ko. Topo'e njaie ma minime nŋoinde na, 'Ot' pe, kin nat. Topo'e njaie ma minime miye' wah njan na, 'Ende njan e'e' pe, kin nŋende gande."

¹⁰Njupe njaie Jisas njasande wusyep uku pe, kin gunguru plai supule pe, kin njana lenge miye' tuweinge njaie jande kin na, "Njan mana yip bwore mise, njan yukur somohon meteke'e miye' ende ta'e liki nŋotop yip Israel njaie nŋoiheriyembe mise kin ta'e le'e. ¹¹Njan mana yip bwore mise, lenge miye' tuweinge wula wula ka yuse njaie njan njanah topo'e njan nangah yut pe, ka yurp yono njan yotop Abraham, Aisak topo'e Jekop yoto lemame tikiŋ moihla'. ¹²Kom lenge miye' tuweinge Israel njaie somohonme Got nalanatme lenge nange ka yurp tuwihme kin yi yoto lemame pe, Got ka iche lenge el moi njaie tikiŋ yepelme supule. Luh uku pe, ka yilil pupwa supule, topo'e yikikirme nŋesep tinge." ¹³Mi'e pe, Jisas njaname miye' embep tikiŋ miye' wah uku na, "El moi pe, naimune njaie nŋoihmbwaip nin teŋeime luku pe, se ka ende wah." Dindi' njan uku pe, miye' wah tikiŋ miye' embep tahar bwore.

Jisas nŋende mi'e wahri' epwa mamiyen tikiŋ Pita topo'e wahri' epwa lenge miye' tuweinge wula wula

(Mak 1.29-34, Luk 4.38-41)

¹⁴Jisas nal yukoh tikiŋ Pita pe, kin nŋeteke'e mamiyen tikiŋ Pita, wahri' ti nihe pe, ti wende wahri' epwa wate luh. ¹⁵Jisas narpe syep ti pe, wahri' epwa nasme ti. Ta'e luku pe, ti tahar wende njan me Jisas.

¹⁶Kin nala yungwiris njan pe, lenge miye' tuweinge yenge lenge mitiŋ njaie yipihinge pupwa jahanahme tinge yatme Jisas. Jisas njanange wusyep pe, lenge yipihinge pupwa tas yupwaihme lenge miye' tuweinge, topo'e kin nŋende mi'me wahri' epwa lenge miye'

tuweinge lalme. ¹⁷ Kin n̄ende n̄ai uku gande wusyep tikin Got n̄aiye n̄anange nat mut tikin profet Aisaia na, Kin namba'e wahri' epwa poi uku pe, kin ginyenme wahri' epwa nal mi'e ko.

Jisas n̄anange wusyep me yanah n̄aiye ya gunde kin
(Luk 9.57-60)

¹⁸ N̄upe n̄aiye kin n̄eteke'e lenge miye' tuweinge wula wula yate jan yoyor'me kin pe, kin n̄ana lenge jetalah kin nange ka yil umbur n̄aiye pinip umun tikih. ¹⁹ Jetmam ende tikin wusyep er̄neme natme Jisas pe, kin n̄aname na, "Jetmam, luh mune mune n̄aiye na el pe, n̄am ma gunde nin mil." ²⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, "Kom n̄oiheryembe bworerme yer ti, na gunde n̄am. Lenge n̄umbwat telpei tase yarp yoto map, topo'e lenge n̄injet tase yarp yoto n̄injet hwap. Kom Talah tikin Miye' kin hlaihlai n̄oyor'me gan pe, luh moi kin pakai n̄aiye ka orp." ²¹ O miye' n̄oinde n̄aiye jetalah tikin Jisas uku n̄aname Jisas na, "Lahmborenge, tatame n̄aiye ma mila mononde yai n̄am yer ti, ma mut." ²² Jisas nungwisme wusyep kin na, "Gunde n̄am! Osme lenge miye' yule ka yononde miye' yule."

Jisas n̄anange wusyep pe, yohe bimbilye'me mi'e ko
(Mak 4.36-41, Luk 8.22-25)

²³ Jisas nanah narp loubil pinip pe, lenge jetalah kin yal topo'e kin. ²⁴ N̄upe n̄aiye tinge yal pe, Jisas si nate posoh. O yohe bimbilye'me embere ki tahar pinip umun pe, pinip ki kotou nanah loubil pinip. ²⁵ Lenge jetalah yal yahra'e kin tambah mah ya hla' na, "Lahmborenge, ungwisme poi! Sehei ya mule kili." ²⁶ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Detale ti yip hi'jarne ta'e liki? N̄oiheryembe mise yip ki sikirp manai'e supule." Mi'e pe, kin tahar n̄ihyele yohe topo'e pinip pe, yohe mi'e, topo'e pinip syumbe bliye sai n̄umwaiye. ²⁷ Tinge lalme n̄oiheryembe wula wula pe, tinge yanange na, "Miye' mune ta'e le'e? Yohe topo'e pinip yisande wusyep kin!"

Jisas ginyenme yipihinge pupwa
(Mak 5.1-20, Luk 8.26-39)

²⁸ N̄upe n̄aiye Jisas nate gere kekep Gadara nal pinip umun umbur Galili pe, lenge miye' hoi n̄aiye yipihinge pupwa si jahyanahme tinge hindi yate yeteke'e Jisas. Tinge hindi yarp yal yoto n̄ehēh n̄aiye yinise lenge miye' yule yate tas. Tinge hindi pupwa yehe ta'e miye' telpei pe, yukur miye' tuweinge ende yale yat yanah uku. ²⁹ Nilyehe sai tinge hindi tambah marnge yanange na, "Nin Talah tikin Got, nin da ende poi hindi tu'e la? N̄up yuwo teter, kom le'e nin nat n̄aiye na ende yumbune poi hindi lakai?" ³⁰ O yukur wohme luh n̄aiye lenge hro' wula wula yono n̄ai jan. ³¹ Ta'e luku pe, lenge yipihinge pupwa luku yisilihme Jisas na, "N̄aiye nin de na ginyen poi ya tus mupwaihme tinge hindi pe, ember poi ya mil moto lenge hro' uku." ³² Jisas n̄ana lenge na, "Tus upwaihme!" Pe tinge tas yasme tinge hindi yal yoto lenge hro'. Lenge hro' lalme luku tahar jertenge jah hwate uku yal jah pinip umun pe, tinge yono'e pinip pe, tinge lalme yule.

³³ Lenge miye' n̄aiye bepteme hro' uku yeteke'e n̄ai ta'e luku pe, tinge jertenge yal moi embere yana lenge miye' tuweinge lalme jande n̄aimune n̄aiye si n̄ende lenge miye' hoi uku n̄aiye yipihinge pupwa si jahyanahme tinge hindi. ³⁴ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge wula wula yase moi embere yat n̄aiye ka yeteke'e Jisas. Pe n̄upe n̄aiye tinge yeteke'e Jisas pe, tinge yiname wusyep bongol yalme kin nange ka osme kekep tinge, kut ka el moinde.

9

Jisas n̄ende mi'me miye' n̄aiye n̄hip syep kin nule
(Mak 2.1-12, Luk 5.17-26)

¹ Jisas nanah loubil pinip pe, kin plihe ner̄ne pinip umun nal moi Kaperneam.
² Pe lenge miye' tuweinge sye' yikirh miye' ende n̄aiye n̄hip syep kin si nule nate luh

yatme Jisas. Pe Jisas bep nal nteke'e n̄oihmbwaip tinge n̄aiye tejeime kin pe, kin n̄aname miye' n̄aiye n̄hip syep nule luku na, “Lahyambe, yukur na n̄oiheryembe wula wula! N̄am si mongohe hwap topo'e n̄oihmbwaip pupwa nin.” ³ Mi'e pe, lenge jetmam tikin wusyep ern̄eme yanange wusyep yale yat titinge na, “Miye' e'e n̄anange wusyep gonombai'e Got!” ⁴ Kom Jisas sisyeme n̄oihmbwaip tinge pe, kin n̄ana lenge na, “Deta'e lai ti n̄oihmbwaip pupwa liki sai nato yip?” ⁵ Ki bwore n̄umwaiye n̄aiye ma mininge tu'e le'e na, “N̄am si mongohe n̄oihmbwaip pupwa nin' lakai, ma mininge na, ‘Amba'e luh nin el!’?” ⁶ Kom n̄am ma yisam yip n̄aiye pa sisyeme nange Talah tikin Miye' kin bongol sekete gah kekep e'e n̄aiye ka ongohe hwap lalme.” Ta'e luku pe, Jisas n̄aname miye' n̄aiye n̄hip syep kin si nule luku na, “Nin tuhur amba'e luh nin pe, el yukoh nin!” ⁷ Miye' uku tahar pe, kin nal yukoh kin. ⁸ N̄upe n̄aiye lenge miye' tuweinge yeteke'e ta'e luku pe, tinge hi'jarnge pe, tinge yirisukwarme Got n̄aiye kin n̄ana'e bongol ta'e luku nal lenge miye'.

Jisas galme Matyu

(Mak 2.13-17, Luk 5.27-32)

⁹ Jisas nasme luh uku pe, kin nanga pe, kin nteke'e miye' ende, nar̄ kin Matyu, narp nato yukoh namba'e wuhyau takis. Kin n̄aname Matyu na, “Gunde n̄am!” Pe Matyu tahar gande kin. ¹⁰ N̄upe n̄aiye Jisas n̄ono n̄ai narp yukoh Matyu pe, lenge miye' wula n̄aiye yamba'e takis topo'e lenge miye' wula n̄aiye yende hwap yat. Tinge yono n̄ai yotop Jisas nenge lenge jetalah kin. ¹¹ Lenge Farisi sye' yeteke'e n̄ai uku pe, tinge yisilihme lenge jetalah kin na, “Deta'e lai ti jetmam yip n̄ono n̄ai n̄otop lenge miye' pupwa n̄aiye ta'e luku?” ¹² Jisas n̄asande wusyep tinge luku pe, kin nungwisme wusyep tinge na, “Lenge miye' tuweinge n̄aiye yukur yende wahri' epwa pe, tinge yukur ka se yilme dokta n̄aiye yamba'e lousep. Kom lenge miye' tuweinge n̄aiye yende wahri' epwa pe, liki se ka yilme dokta. ¹³ Yip pa n̄oiheryembe bworerme wusyep tehei tikin Got n̄aiye n̄anange. Yip yil pe, yeteke'e wusyep n̄aiye sai nato Tup tikin Got n̄aiye n̄anange na, N̄am masande n̄aiye pa yende n̄oihmbwaip bwore bwore yil lenge mitij. N̄am gwarnḡe n̄aiye pa yende ofa pakaiye. N̄am yukur mat n̄aiye mamba'e lenge miye' tuweinge n̄aiye yarp bwore bwarme, pakai. N̄am mat n̄aiye ma mungwis lenge miye' tuweinge n̄aiye yende hwap.”

Jisas n̄anange wusyep me yan̄ah ambaran n̄aiye nasme n̄ai

(Mak 2.18-22, Luk 5.33-39)

¹⁴ Mi'e pe, lenge jetalah tikin Jon tikin Baptais yatme Jisas pe, tinge yisilihme na, “O deta'e lai pe, poi topo'e lenge Farisi pe, poi masme n̄ai n̄up wula wula, kut lenge jetalah nin yukur yasme n̄ai?” ¹⁵ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “N̄aiye miye' ende kin da dindi' pe, ta'e lenge bamtihei kin se ka n̄oihmbwaip mane n̄aiye kin narp n̄otop tinge lakai? Pakai. Kom n̄upe n̄aiye tinge si yamba'e miye' uku yenge yal no, yukur kin narp topo'e lenge bamtihei kin pe, liki se ka yusme n̄ai. ¹⁶ Yukur miye' ende tatame n̄aiye ka se otombo n̄aiyuwat ambaran sikirp onote el gerenge map n̄aiye sai temhron̄ mwate n̄aiye si telei. N̄aiye ka ende tu'e luku no, n̄upe n̄aiye ka ungurhme pe, temhron̄ ambaran uku ka tokopo' pe, ka owor'e temhron̄ telei ende map embere. ¹⁷ Yukur miye' ende ka se uru'e pinip wain ambaran el guh yuwor hi' telei n̄aiye ta'e botol, pakai. N̄aiye ka ende tu'e luku pe, pinip wain ambaran ka tenenem embere pe, yuwor hi' telei ka owor'e pe, wain ambaran se ka turu' tus pe, yuwor hi' ki pupwa ko. Kom ki bwore n̄aiye ka uru'e wain ambaran el guh yuwor hi' ambaran no, ka hindi hoime si bworerme.”

Jisas n̄ende mi'me lahtuwei ende n̄aiye si wule, topo'e tuwei n̄aiye wusuwa'e temhron̄ kin

(Mak 5.21-43, Luk 8.41-56)

¹⁸ Jisas teter narp n̄anange wusyep nal lenge jetalah tikin Jon pe, miye' embep tikin yukoh jahilyeh titinge Juta natme Jisas pe, kin n̄asar'e n̄hipmbep gah sehei me n̄hip Jisas pe, kin n̄aname Jisas na, “Lahtuwei n̄am tukwini wule. Kom na ote ikil syep nin el unuh ti pe, ta plihe tuhur wurp laip.” ¹⁹ Ta'e luku pe, Jisas tahar gande miye' uku nal,

topo'e lenge jetalah plihe tahar jande Jisas. ²⁰ O tuwei ende, wahri' epwa wundehei ti sai nye nyermbe na tatame wahtaip syepumbur umbur hoi. Ti wat sehei me teket Jisas pe, ti wusuwa'e temhronj syum tikin Jisas. ²¹ Detale, ti ŋoiheryembe tititi na, “Ŋaiye ma musuwa'e temhronj kin pe, wahri' epwa ŋam se ka mi'e.” ²² Jisas bunjenge bep nal ti pe, kin ŋanange na, “Lahtuwei! Ŋoihmbwaip nin ka si ŋumwaiye. Bilip nin si ŋende nin bwore.” Pe nilyehe sai tuwei uku plihe bwore.

²³ Mi'e pe, Jisas nato yukoh tikin miye' embep uku pe, kin ŋeteke' lenge miye' tuweinge yilil yarp. Topo'e lenge miye' tuweinge yunduhul'e tumbuh pe, tinge yende titire embere pupwa. ²⁴ Jisas ŋana lenge na, “Yip tuhur yil yanga'me lahtuwei e'e, yukur ti wule. Pakai. Le'e ti wate posoh.” Kom tinge yesenet me kin. ²⁵ Kom ŋupe ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme si yate tas mi'e pe, Jisas nato narpe syep lahtuwei uku pe, ti tahar. ²⁶ Ta'e luku pe, wusyep ŋaiye kin ŋahra'e lahtuwei uku sisil nal'e nal'e nato distrik uku.

Jisas ŋende mi'me miye' hoi ŋaiye ŋembep tangar, topo'e miye' ende ŋaiye mut tingis

²⁷ Jisas nasme moi uku pe, kin nanga nal. O lenge miye' ŋembep tangare hoi jande kin. Tinge hindi tambah marngge yanange na, “Krais, talah tikin Dewit! Ŋoihginirme poi hindi!” ²⁸ Ŋupe ŋaiye Jisas si nato kohmap mele'e pe, lenge miye' bep tangar hoi uku yatme kin pe, kin ŋisilih lenge hindi na, “Ŋoihmbwaip yip hindi teŋeime ŋam nange ŋam tatame ma mende bwore me ŋembep yip hindi lakai?” Tinge hindi yungwisme wusyep kin na, “Hei, Lahmborengel!” ²⁹ Pe Jisas ŋusuwa'e ŋembep tinge hindi ŋanange na, “Ŋai uku ka ende gunde ŋaiye ŋoihmbwaip yip si teŋeime ŋam.” ³⁰ Pe ŋembep tinge hindi bandar ginir pe, nilyehe sai tinge hindi plihe yeteke'e. O Jisas ŋana lenge wusyep bongol nalme tinge hindi na, “Yukur pa yila yinime miye' ende me ŋaimune ŋaiye si ŋende me yip e'e!” ³¹ Kom tinge yal pe, tinge yisil'e wusyep me Jisas yember yal'e yal'e ya yoto distrik uku.

³² Ŋupe ŋaiye lenge miye' hoi uku yasme Jisas pe, lenge miye' tuweinge yenge miye' ende yatme Jisas. Miye' uku yipihinge pupwa si gahanahme kin pe, mut kin tingis pe, yukur ka ininge wusyep. ³³ Kom ŋupe ŋaiye Jisas ginyenme yipihinge pupwa luku tas nal pe, miye' uku tatame ka ininge wusyep. Pe lenge miye' tuweinge luku ŋoiheryembe wula wula pe, tinge yanange na, “Poi yukur somohon meteke'e ŋai ta'e le'e sai nato Israel.” ³⁴ Kom lenge Farisi yanange na, “Miye' ondoh lenge yipihinge pupwa naŋa'e bongol ti, kin ginyenme lenge yipihinge pupwa.”

Jisas ŋoihginirme lenge miye' tuweinge

³⁵ Jisas nal'e nal'e ŋeteke'e moi embere lalme, topo'e moi malaih lalme. Kin nalaŋatme lenge sande teke'e gan nato yukoh jahilyeh tinge. Kin nalaŋatme wusyep bwore tikin lemame tikin Got, topo'e kin ŋende mi'me wahri' epwa tetehei lalme ŋaiye sai wahri' tinge. ³⁶ Ŋupe ŋaiye kin ŋeteke'e lenge miye' tuweinge wula wula ta'e luku pe, ŋoihmbwaip kin ginirme tinge. Detale, bongol tinge si mi'e, topo'e ŋoihmbwaip bwore tinge si susukut pe, tinge yanahe yanahe yal ta'e worsip ŋaiye miye' embep pakai. ³⁷ Ta'e luku pe, Jisas ŋana lenge jetalah kin na, “Ŋai wula wula si sasarme sai, kom miye' wah pakai ŋaiye ka talame ŋai. ³⁸ Ta'e luku pe, yip pa yininge wusyep yisilihme Yai tikin wah ŋaiye ka ember lenge miye' wah ka yila talame ŋai kin yember ilyeh.”

10

*Lenge aposel syepumbur umbur hoi
(Mak 3.13-19, Luk 6.12-16)*

¹ Jisas gal lenge jetalah syepumbur umbur hoi yate jahilyeh pe, kin nangang lenge bongol ŋaiye ka jinyen lenge yipihinge pupwa ŋaiye yarp lenge miye' tuweinge topo'e yende mi'me wahri' epwa lalme. ² Le'e naŋ lenge aposel syepumbur umbur hoi: ŋendehei Saimon, naŋ umbur'e kin tinge jalme Pita, hindi to' kin Andru, topo'e Jems

9.34 Mat 10.25, 12.24, Mak 3.22, Luk 11.15
18.16, Ese 34.5, Mak 6.34

9.35 Mat 4.23, Mak 1.39, Luk 4.44

9.36 Nam 27.17, 1Ki 22.17, 2Sto

9.37 Luk 10.2

hindi to' kin Jon, talah tikin Sebedi hoime, ³ topo'e Filip hindi Bartolomyu, topo'e Tomas hindi Matyu, miye' njaie namba'e wuhyau takis, topo'e Jems talah tikin Alpius topo'e Tadius, ⁴ topo'e Saimon, kin miye' titinge Selot hindi Judas Iskariot, miye' njaie nember Jisas nal syep lenge wachaih.

*Jisas nangange wah nal lenge aposel syepumbur umbur hoi
(Mak 6.7-13, Luk 9.1-5)*

⁵ Jisas nember lenge miye' syepumbur umbur hoi uku yal pe, kin syep ernem lenge njanange na, “Pa yil, kom yukur pa yininge yalaŋatme wusyep yil lenge haiten miye' tuweinge. Topo'e yukur pa yininge yalaŋatme wusyep yoto moi embere sye' njaie sai nat Samaria. ⁶ Kut pa yil lenge miye' tuweinge lalme titinge Israel njaie si talai ta'e yuwor sip. ⁷ Pa yil pe, pa yininge yalaŋatme wusyep yilme tinge na, ‘Lemame tikin Got si nat sehei mi'e!’ ⁸ Pa yila yende mi'me mitiŋ njaie yende wahri' epwa, topo'e yahra'e lenge mitiŋ njaie si yule, ka plihe tuhur yurp. Yende mi'me lenge miye' njaie yamba'e wahri' epwa wukeh wukeh, topo'e jinyenme lenge yipihinge pupwa njaie yarp ya yoto lenge miye' tuweinge. Naimune njaie yip yamba'e pe, yip yamba'e pakaiye. Yukur yip yiche wuhyau yamba'e. Ta'e luku pe, pa yangange pakaiye yil lenge miye' tuweinge na, yukur pa yamba'e yitini me njaie uku. ⁹ Yukur pa yohor gol, lakai wuhyau silwa, lakai wuhyau kapa yil juh hapwore yip. ¹⁰ Njupe njaie pa yil pe, yukur pa yosop tem, topo'e pa yenge temhron hoi, topo'e nhip hi' hoi, lakai lou yap njaie pa tuse, na pakai supule. Miye' wah njaie nende wah pe, kin se ka amba'e njaie, topo'e naimune njaie kin sehei'e.

¹¹ Njupe njaie pa yil yoto moi embere, lakai moi ende pe, pa yahai'e miye' ende njaie kin bwore bwarme tatame ka ungwisme yip pe, yurp topo'e kin yil tutume njaie pa yusme moi uku. ¹² Njaie yip yala plai yil yoto kohmap pe, yini lenge miye' tuweinge njaie yarp yukoh uku na, ‘Got ka nioh mi'mi' me yip.’ ¹³ Njaie miye' tuweinge yarp yukoh uku, ka hriphrip me yip pe, Got ka hriphrip me tinge. Kom njaie yukur ka hriphrip me yip njaie ka yamba'e yip pe, nioh mi'mi' tikin Got yukur ka si topo'e tinge. Ka si topo'e yip. ¹⁴ Topo'e njaie miye' ende lakai moi ende yukur yamba' yip yenge yal yukoh tinge, lakai yasande wusyep yip pe, yenderenge gurngur njaie sai nhip yip yusme moi luku.*

¹⁵ Njam mana yip bwore mise, njupe yuwo njaie Got se ka ende wusyep me lenge miye' tuweinge njaie yarp moi uku pe, nihe syohe njaie ka yamba'e pe, ki nengelyembe lenge miye' tuweinge njaie yarp Sodom topo'e Gomora.”

Jisas nana lenge aposel njaie tinge ka yamba'e nihe syohe

¹⁶ Jisas nana lenge na, “Yusyunde! Njam member yip ma tas bumbumbe lenge miye' tuweinge njaie ka yende yumbune yip tu'e lenge yuwor telpei. Ta'e luku pe, pa nioheryembe njaie njaie' bworerme yer ti, pa yende. Topo'e pa yurp bwore bwarme. ¹⁷ Niohme! Njam mana yip, lenge miye' tuweinge sye' se ka yurpe yip yenge yil me sisinge woroh, topo'e ka yenge mwah yupwai'e yararahe yip jin yoto yukoh jahilyeh tinge. ¹⁸ Tinge sisyme nange yip jetalah njam pe, ka yurpe yip jetete yil lenge miye' ondoh tikin provins topo' lenge kin. Ta'e luku pe, yip pa yininge yalaŋatme wusyep mise luku yil lenge miye' uku topo' lenge haiten. ¹⁹ Njupe njaie ka yenge yip yil no, pa jin wusyep pe, yukur pa nioheryembe wula wula me wusyep njaie pa yininge, lakai pa tungwisme tu'e la, na pakai. Dindi' njupe uku pe, Got se ka yul yip wusyep njaie pa yininge kili. ²⁰ Wusyep njaie ka tus mut yip pe, liki yukur wusyep yip tip, pakai. Kom wusyep iki natme Yohe Yirise tikin Yai njaie njanange nate tas mut yip.

²¹ Tatai ka ende wusyep me to' kin pe, ka ini lenge miye' njaie ka yonombe ka ole. Yai ka plihe ende nahnwihin ilyeh elme lenge talah kin. Topo'e lenge talah ka plihe yende wachaih lenge yai mam tinge pe, ka yini lenge miye' njaie ka yongomb lenge ka yule.

10.10 1Ko 9.14, 1Ti 5.18 10.14 Apo 13.51 * 10.14 Lenge aposel yende njaie uku yasambe lenge miye' tuweinge njaie yarp moi embere luku nange tinge si yende pupwa. 10.15 Stt 19.24-28, Mat 11.24, Luk 10.4-12 10.16 Luk 10.3 10.17 Mak 13.9-11, Luk 12.11-12, 21.12-15 10.21 Mak 13.12, Luk 21.16

²² Lenge miye' tuweinge lalme ka yende wachaihme yip supule. Detale, yip jetalah nam. Kom lahmende miye' tuweinge naiye jan bongole yal tatame naiye nup yuwo pe, Got se ka ungwisme tinge. ²³ O naiye lenge miye' tuweinge moi embere sye' ka yende yumbun yip yinir yoto moi uku pe, jirnge yil moi noinde. Nam mana yip bwore mise, yip yukur pa yil yoto moi embere lalme naiye sai nato Israel naiye pa yende wah yip lalme mi'e ti, Talah tikin Miye' ka ot.

²⁴ Jetalah yukur ka se unuh hla' me jetmam kin, topo'e miye' wah yukur ka se unuh hla' me miye' embep kin. ²⁵ Ta'e luku pe, ka yende me lenge jetalah ka nahilyeh tu'e naiye lenge jetmam. Topo'e ka yende me lenge miye' wah ka nahilyeh tu'e naiye miye' embep kin. Nam miye' ondoh yip pe, tinge jalme nam Belsebul.[†] Yip jetalah nam pe, tinge se ka yul yip nan naiye tikin pupwa supule.”

Miye' ka hi'girnge Got ilyeh

²⁶ Ta'e luku pe, yukur pa hi'girnge lenge mitinj. Namune naiye tukwini nam yul mana yip pe, pa yuwor'e yininge yil halhale naiye lenge mitinj lalme ka yisyunde. Wusyep tase lalme luku pa yininge yil halhale. ²⁷ Wusyep mune naiye nam mana yip moto yepelme pe, pa yininge wusyep uku nuppe naiye nau ka owor'e. Topo'e wusyep tase naiye yip syumbe yenge mungwim yisande numwaiye pe, pa yil jin tus halhale yininge yowor'e yil lenge miye' tuweinge lalme. ²⁸ Yukur pa hi'girnge lenge lahmende miye' tuweinge naiye ka yumbip no, pa yule, na pakai. Detale, yukur ka yende yumbune yipihinge bwore naiye narp nato mele'e. Pa hi'girnge Got ilyeh naiye kin tatame ka ende yumbune wahri' orope topo'e yipihinge bwore. ²⁹ Lenge miye' tatame ka yiche wuhyau neser talah ende naiye ka yamba'e ninjet mekerep hoi. Kom Yai yip kin bepteme lenge ninjet uku bworerme. Topo'e Got kin sisyme nup tikin ninjet ilyeh ilyeh naiye ka tumbe e guh kekep. ³⁰ O naiye yip pe, Got si gonose nondoh waih lalme naiye sai nondoh yip. ³¹ Ta'e luku pe, yukur pa hi'girnge lenge miye' tuweinge naiye ka yende yip tu'e lai. Yip noinde tikin supule yengelyembe lenge ninjet.

Yukur ya hi'e naiye ya mininge mowor'e member nan tikin Krai

³² Naiye miye' ende ka ininge owor'e ember nan nam guh kekep e'e pe, nam ma mininge mowor'e member nan kin guh nembep Yai nam naiye narp nanah moihla'. ³³ Kom naiye lahmende ka inise nan nam guh kekep e'e pe, nam ma minise nan kin guh nembep Yai nam mi munuh moihla'.

Jisas yukur nenge noihmbwaipe numwaiye nat, kom kin nenge wachaih nat

³⁴ Yukur pa noiheryembe nange nam mat pe, nam munge noihmbwaipe numwaiye mat kekep e'e, pakai, kom nam munge wachaih mat. ³⁵ Nam mat naiye talah miye' ka ende wachaihme yai kin. Topo'e lahtuwei ta wunde wachaihme mam ti, topo'e mihin ta wunde wachaihme mamiyen ti. ³⁶ O lenge bamtihei naiye kitikin miye' pe, tinge ka yende wachaihme kin.

³⁷ Lahmende naiye nende nihararme yai mam kin nembere nengelyembe naiye kin nende nihararme nam pe, kin yukur jetalah nam. Topo'e lahmende naiye nende nihararme lahtuwei topo'e lahmiye' kin nembere nengelyembe naiye kin nende nihararme nam pe, kin yukur ka orp tu'e jetalah nam. ³⁸ Topo'e lahmende naiye yukur nikirh loutungwarmbe kin no, kin gande nihip wutu' nam pe, kin yukur narp ta'e jetalah nam. ³⁹ Topo'e lahmende naiye kin noiheryembe nange ka ungwisme narp kitikin no, ka se orp bwore supule pe, liki se ka talai. Kut lahmende naiye ka iche yumbune wahri' kin naiye ende wah nam pe, se ka eteke'e naisep kin.

Lahmende naiye nungwisme lenge miye' tuweinge tikin Krai pe, kin ka amba'e yitini bwore

10.22 Mat 24.13, 24.9, Mak 13.13, Luk 21.17 10.24 Luk 6.40, Jon 13.16, 15.20 10.25 Mat 9.34, 12.24, Mak 3.22, Luk 11.15 † 10.25 Belsebul kin Satan. 10.26 Mak 4.22, Luk 8.17 10.33 2Ti 2.12 10.35 Mai 7.6 10.38 Mat 16.24, Mak 8.34, Luk 9.23 10.39 Mat 16.25, Mak 8.35, Luk 9.24, 17.33, Jon 12.25

⁴⁰ “Lenge miye' tuweinge naiye yamba'e yip pe, luku ta'e naiye tinge yamba' nam. Topo'e lenge miye' tuweinge naiye yamba'e nam pe, tinge yamba'e Yai Got naiye kin nember nam mat. ⁴¹ Miye' naiye kin namba'e profet tikin Got nala bepteme kin pe, Got se ka aña'e nai'e nai'e bwore bwore nahilyeh tu'e naiye lenge profet yamba'e. Topo'e miye' naiye namba'e miye' naiye narp bwore bwarme nal nembep tikin Got pe, miye' uku se ka amba'e nai'e nai'e bwore bwore tu'e naiye miye' bwore luku namba'e. ⁴² Yip pa sisyeme tu'e le'e, naiye miye' ende ka aña'e pinip sikirp elme miye' lakai tuwei ende naiye yarp ta'e jetalah nam pe, nam manange bwore mise, kin se ka amba'e yitini kin.”

11

Jon tikin Baptais nember lenge jetalah kin yalme Jisas

(Luk 7.18-35)

¹ Ŋupe naiye Jisas nangange wusyep bongol uku nal lenge jetalah syepumbur umbur hoi mi'e pe, kin nasme moi uku pe, kin nal ŋoto moi embere lalme nanange nalarjatme wusyep tikin Got nalme lenge miye' tuweinge. ² Ŋupe naiye Jon tikin Baptais narp mwahupwai'e no, kin nasande wusyep me naimune naiye Kraiŋende pe, kin nember lenge jetalah kin sye' yal yeteke'e Jisas. ³ Tinge yisilihme Jisas na, “Na ini poi! Ta'e nin Kraiŋ ilyeh naiye si nat lakai, teter ya murp meseperhme lahende topo'e?” ⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Pa plihe yil yinime Jon junde naimune naiye yip si yisande yeteke'e.”

⁵ Lenge mitiŋ naiye nembep tinge tangar pe, tinge plihe yingilise nembep tinge jah, topo'e miye' tuweinge naiye ŋhip tinge pupwa pe, mindemboi ka jin yaŋah bwore, topo'e lenge miye' naiye yamba'e wahri' epwa wukeh wukeh plihe tahar bwore. Topo'e lenge mitiŋ naiye mungwim tinge si kwot, plihe yisande wusyep. Topo'e lenge miye' tuweinge naiye si yule, plihe tahar yarp. Topo'e lenge miye' tuweinge naiye nai'pwa ŋi' yisande wusyep mise tikin Got.

⁶ Lenge miye' tuweinge naiye yukur yasme ŋoihmbwaip tinge naiye teŋeime nam pe, Got ka ŋoih mi'mi' me tinge.”

⁷ Ŋupe naiye lenge jetalah tikin Jon si yal mi'e pe, Jisas nanange wusyep nal lenge miye' tuweinge me Jon. Kin nana lenge na, “Ŋupe naiye yip yal moi gungurar naiye yeteke'e Jon pe, yip ŋoiheryembe nange pa yeteke'e naimune? Ta'e yip yala yeteke'e yohe ŋililyehme ŋereh ende lakai? ⁸ Yip yal uku naiye pa yeteke'e naimune? Ta'e yip yal naiye pa yeteke'e miye' ende dende' hihyilih naiye tikin mi' supule? Lenge miye' naiye dende' hihyilih ta'e luku pe, tinge yarp yukoh titinge kin. ⁹ Kom yini nam! Yip yala yeteke'e naimune yil uku? Yip yala yeteke'e profet ende lakai? Hei! Nam mana yip, profet uku naiye yip yeteke'e pe, kin nengelyembe profet lalme. ¹⁰ Miye' ilyeh uku ti, wusyep tikin Got naiye sai nato tup nanange ta'e le'e, Nam ma member miye' ende ka el yerme nin naiye ka ininge alarjatme wusyep nam. Pe kin ka ende mi'mi' me yaŋah nin.

¹¹ Nam mana yip bwore mise, Jon tikin Baptais kin nengelyembe lenge miye' lalme naiye yarp kekep e'e somohonme na tatame tukwini. Kom miye' naiye narp miye' pakaiye nato lemame tikin Got pe, kin nengelyembe Jon. ¹² Dindi' ŋup naiye Jon nanange wusyep kin nate tatame tukwini le'e pe, lenge miye' bongol yarmbe yende wah nihe naiye ka yende yumbune lemame tikin moi'la'. Pe tinge yaŋa'e nihe syohe embere embere pupwa yalme lemame tikin Got.* ¹³ Wusyep erŋeme tikin Moses topo'e lenge

10.40 Mak 9.37, Luk 9.48, 10.16, Jon 13.20 11.5 Ais 35.5-6, 61.1 11.10 Mal 3.1 11.12 Luk 16.16 * 11.12 Wusyep Grik yukur tas gondoume naiye ves 11.12. Miye' sye' ŋoiheryembe nange Jisas kin nanange wusyep nal lenge miye' tuweinge sye' naiye ŋoiheryembe nange ka yurmba no, ka jinyen lenge Rom, ta'e luku no, ka ende mi' me nahwikin tikin Got naiye ka ende lemame kin ka si kekep e'e.

profet lalme yanange wusyep me lemame tikin Got ηaiye ka ot. Tinge yanange wusyep ilyeh uku ya tatame ηup tikin Jon Baptais. ¹⁴ Ta'e luku pe, ηaiye yip ηoiheryembe nange wusyep ηam mise pe, profet Elaija ka ot pe, luku ki ηanange nalme Jon tikin Baptais. ¹⁵ Lahmende ηaiye mungwim sai pe, yisyunde wusyep uku!

¹⁶ Ma miyar'e lenge miye' tuweinge ηaiye tukwini tu'e la, ma mininge wusyep tap mune? Tinge ta'e lenge lahmakerep ηaiye yarp yal yoto moi jahilyeh. Lenge mekerep sye' tambah yal lenge mekerep sye' yanange na, ¹⁷ 'Poi mosoko wenersep tikin dindi', kom yukur yip yukul'me wahri', topo'e poi mosoko wenersep miye' nule, kom yukur yip yilil!' ¹⁸ ηupe ηaiye Jon nat pe, kin nasme ηai topo'e yukur ηono'e pinip wain. Pe lenge mitiη lalme yanange na, 'Yipihinge pupwa ende narp nato kin!' ¹⁹ Topo'e ηupe ηaiye Talah tikin Miye' nat pe, kin ηono ηai topo'e ηono'e pinip wain pe, lenge mitiη lalme yanange na, 'Yeteke'e miye' e'e! Kin miye' ηaiye ηono ηai embere, topo'e ηono'e pinip wain embere sekete. Kin ηimeititinge lenge miye' ηaiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge mitiη ηaiye yende hwap.' Kom poi miyar'e sande teke'e topo'e wah tikin miye' ηupe ηaiye poi meteke'e ηaisep teηei."

ηoihginir me lenge miye' tuweinge ηaiye yukur yimbilme ηoihmbwaip
(Luk 10.13-15)

²⁰ Jisas ηende wah bongol supule nato moi embere sye', kom lenge miye' tuweinge yukur yimbilme ηoihmbwaip yasme pupwa tinge. Ta'e luku pe, Jisas ηihyel lenge miye' tuweinge ηaiye yarp ya yoto moi embere luku. ²¹ Kin ηanange na, "ηoihginirme yip lenge miye' tuweinge ηaiye yarp moi embere Korasin. Topo'e ηoihginirme yip lenge miye' tuweinge ηaiye yarp Betsaida. ηaiye ma mende mirakel le'e guh ηembep lenge Tair topo'e Saidon ηaiye ηam si mende gwah ηembep yip e'e pe, tinge somohon ka yimbilme ηoihmbwaip yusme hwap ηaiye tinge yende. Tinge se ka juh temhronη ηosohe, topo'e tere' nihyeh sasambe ηoihginir titinge ηaiye tinge si yende hwap. ²² Kom ηam mana yip bwore mise, ηup yuwo ηaiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme pe, Got se ka ηoihginir sikirp lenge miye' tuweinge ηaiye yarp Tair topo'e Saidon. Kut ηaiye yip lope, pakai supule!

²³ O yip miye' tuweinge Kaperneam, ta'e ka yahra'e yip yenge yil yunuh moihoa', lakai? Pakai supule! Got se ka iche yip e guh hel. Mirakel le'e ηaiye tukwini ηam mende gwah ηembep yip e'e pe, ηaiye somohon miye' ende ka el la ende guh ηembep lenge miye' tuweinge ηaiye yarp moi embere Sodom, ka yimbilme ηoihmbwaip pe, tukwini moi embere Sodom uku ka si. ²⁴ Kom yip pa sisyeme tu'e le'e, nato ηup yuwo tikin ηaiye Got ka ende wusyep pe, kin se ka ηoihginirme Sodom sikirp. Kut ηaiye yip pe, pakai."

Yip pa yutme Jisas pe, pa yamba'e yohe
(Luk 10.21-22)

²⁵ ηup uku pe, Jisas ηanange na, "Yai, nin Lahmborenge tikin moihoa' topo'e kekep. ηam hriphrip me nin supule. Detale, nin ηinise wusyep uku nal lenge mitiη ηaiye ηondoh mape, kut nin nasambe lenge mitiη ηaiye ta'e lenge lahmakerep. ²⁶ Mise, Yai, nin gande ηasande nitei pe, nin ηende gande ta'e luku. ²⁷ Yai ηam si pwale ηai'e ηai'e lalme nat syep ηam. Topo'e yukur miye' ende sisyeme Talah. Yai ilyeh kin sisyeme Talah. Topo'e yukur miye' ende kin sisyeme Yai. Talah ilyeh topo'e lenge mitiη ηaiye Talah si sambe Yai nalme tinge pe, tinge luku, tinge sisyeme Yai.

²⁸ Yip lenge mitiη ηaiye yende wah nihe, topo'e yikirh mane embere embere pe, yip lalme yutme ηam ηaiye ma mende yip pa yamba'e yohe. ²⁹ Yip pa junde ηam pe, ηam ma mikirh mane topo'e yip. Pe ma yul yip sande teke'e. Ki yukur nihme yip ηaiye pa yende ηaimune ηaiye ηam misilih yip ηaiye pa yende. Detale, ηam miye' michukor, topo'e ηam

tale nam tanam. Pe yip pa yamba'e yohe. ³⁰ Yukur ki nihe naiye pa junde nam, topo'e mane naiye nam yal yip naiye pa yikirh pe, ki bwore huhwai.”

12

Wusyep erneme tikin Sabat

(Mak 2.23-28, Luk 6.1-5)

¹ Njup ende nato Sabat pe, Jisas gande nahwikin naiye nato wah wit. Lenge jetalah kin yisande nimbot pe, tinge yemberehe wit esep sye' yono. ² Njup naiye lenge Farisi yeteke'e ta'e luku pe, tinge yiname Jisas na, “Eteke'e luku! Lenge jetalah nin si yowor'e wusyep erneme poi naiye tinge yende ta'e luku jah njup tikin Sabat.” ³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ta'e yip yukur jonose wusyep me naimune naiye Dewit nende, njup naiye kin nenge lenge miye' yanam kin yisande nimbot? ⁴ Njup naiye kin nato yukoh tikin Got pe, kin namba'e kakah uku naiye lenge pris si yende ofa yalme Got pe, kin namba'e nenge lenge miye' yanam kin yono. Kom lenge pris ilyehme tinge tatame ka yono kakah uku, kut lenge mitinj pakaiye pakai. ⁵ Ta'e yip yukur jonose wusyep erneme tikin Moses naiye nanange na, nye nyermbe nato Sabat pe, lenge pris ka yende wah yil yoto yukoh yirise. Pe luku tinge si yowor'e wusyep erneme tikin Sabat. Kom luku pe, tinge yukur yende hwap. ⁶ Nam mana yip bwore mise, miye' naiye tukwini narp e'e pe, kin bongol supule nengelyembe yukoh yirise. ⁷ Wusyep naiye sai nato tup nanange na, Nam masande naiye pa yende noihmbwaip bwore bwore yil lenge mitinj. Kut naiye yesekhe yuwor ende ofa pe, pakai. Topo'e naiye yip si sisyeme wusyep e'e pe, yukur pa yember mane yil lenge jetalah nam. Tinge yukur yende hwap. ⁸ Ta'e luku pe, nam Talah tikin Miye', nam Lahmborenge tikin Sabat.”

Jisas nende bworerme miye' naiye syep kin si nule bilmbil nato Sabat

(Mak 3.1-6, Luk 6.6-11)

⁹ Jisas nasme luh uku pe, kin nato yukoh jahilyeh tinge. ¹⁰ Pe miye' ende naiye narp uku pe, syep kin si nule bilmbil. O lenge Farisi sye' hombo'e yahai'e wusyep topo'e Jisas nange kin si nende hwap ende pe, tinge yisilihme na, “O wusyep erneme poi ki nanange nange tatame ya mende mi'me wahri' epwa moto njup tikin Sabat, lakai pakai?” ¹¹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “O naiye nende yip ka embepeme yuwor sip no, noinde ka tumbe el guh neheh oto njup tikin Sabat pe, pa si yil juh yosoko worsip uku yenge yunuh, lakai pakai? ¹² Kut miye' kin nengelyembe yuwor sip. Ki bwore naiye ya mungwisme miye' ende moto njup tikin Sabat.” ¹³ Mi'e pe, kin naname miye' uku naiye syep kin si nule bilmbil na, “Kete syep nin bwarme.” Miye' uku kete syep kin bwarme pe, ki bwore nahilyeh ta'e syepumbur. ¹⁴ Ta'e luku pe, lenge Farisi tangal yal jah ilyeh yupwai'e wusyep tase naiye ka yonombe Jisas ka ole.

Jisas kin miye' nalanjatme tikin Got

¹⁵ Njup naiye Jisas nasande wusyep naiye tinge yanange tase tase pe, kin nasme moi embere luku kin nal. O lenge miye' tuweinge wula wula tinge jande kin yal pe, kin nende mi'me wahri' epwa naiye sai lenge miye' tuweinge lalme. ¹⁶ Pe kin nana lenge wusyep bongol naiye yukur ka yisil'e yember wusyep nan kin. ¹⁷ Kin nende nai uku bwore mise gande wusyep naiye Got nanange nat mut profet Aisaia.

¹⁸ Le'e miye' wah nam naiye nam si malanjatme.

Nam mende nihararme kin pe, noihmbwaip nam hriphrip me kin supule.

Nam ma member Yohe Yirise nam ka ote guhunuhme kin.

Pe kin ka ininge alanjatme wusyep me yanah naiye Got ka iyar'e

lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp kekep pe, luku ki bwore bwarme.

¹⁹ Kin yukur ka tuhwar, topo'e ka se ininge wusyep marngge yohe timbiya.

Lahende yukur ka se yusyunde wonge kin yinir yanah yanah.

²⁰ Kin yukur ka se ahra'e n̄oihmbwaip nihe elme lahmende n̄aiye pupwa pilpil.

Kin miye' michukor pe, yukur tatame n̄aiye ka se ende yumbune lenge mitij n̄aiye yukur tatame ka se yungwisme tititinge.

Kin ka ende wah el tutume n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e lalme ka si bwore.

²¹ Lenge haiten miye' tuweinge topo'e mitij lalme

ka yan'a'e n̄oihmbwaip yilme kin pe, ka ungwisme tinge.

Tinge yanange nange Jisas n̄ende mirakel topo'e bongol tikin yipihinge pupwa Belsebul (Mak 3.20-30, Luk 11.14-23, 12.10)

²² N̄up uku pe, lenge miye' tuweinge sye' yenge miye' ende n̄aiye yipihinge pupwa si gahanahme kin yatme Jisas. Miye' uku nembep kin si tangar, topo'e yukur ka maka ininge wusyep. Pe Jisas n̄ende mi'me wahri' epwa kin pe, kin tatame ka ininge wusyep, topo'e kin ningilise nembep gah n̄eteke'e n̄ai'e n̄ai'e. ²³ Lenge miye' tuweinge lalme luku yeteke'e gunguru plaime n̄aimune n̄aiye Jisas si n̄ende. Tinge yisilih na, "Liki ta'e Kraisi, Talah tikin Dewit lakai?" ²⁴ N̄upe n̄aiye lenge Farisi yisande wusyep uku pe, tinge yungwisme wusyep lenge miye' tuweinge luku na, "Bongol tikin Belsebul n̄aiye miye' ondoh lenge yipihinge pupwa sai topo'e miye' uku ti, kin ginyenme lenge yipihinge pupwa."

²⁵ Jisas si sisyeme n̄aimune n̄aiye tinge n̄oiheryembe pe, kin n̄ana lenge na, "O n̄aiye kantri ende ka yowor'e hoime no, ka yurmbe pe, ka yende yumbune tititinge. Topo'e n̄aiye lenge miye' titinge moi ende, lakai bamtihei ende ka yowor'e tititinge hoime no, ka yurmbe pe, bamtihei uku ka yende yumbune tititinge. ²⁶ Ta'e luku pe, n̄aiye Satan ka ginyenme yipihinge pupwa kitikin pe, kin si n̄owor'e kitikin nal hoime pe, sehei kin ka mi'e ko. ²⁷ Yip yanange nange Belsebul pwale bongol n̄aiye n̄am gwinyenme yipihinge pupwa kin pe, lahmende nungwisme lenge bamtihei yip n̄aiye tinge jinyenme lenge yipihinge pupwa tikin Satan? Ta'e luku pe, lenge bamtihei yip uku ka yasamb yip nange wusyep yip yukur mise, pakai. ²⁸ Le'e Yohe Yirise tikin Got n̄aiye pwale bongol no, n̄am gwinyenme lenge yipihinge pupwa tikin Satan. Topo'e ki yasamb yip nange lemame tikin Got si nate sai topo'me yip.

²⁹ Lahende yukur tatame n̄aiye ka se owor'e e oto yukoh tikin miye' bongol ende no, ka amba'e n̄ai'e n̄ai'e kin lalme. Kom n̄endehei ka hihwai upwai'e miye' bongol uku yer ti, ka se amba'e n̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye n̄anar yukoh kin. ³⁰ Lahmende n̄aiye yukur n̄ime'i n̄am pe, liki kin da ende wachaihme n̄am. Topo'e miye' n̄aiye yukur nungwisme n̄am garas lenge miye' tuweinge nenge nate nember n̄ilyeh pe, liki kin ginyen lenge miye' tuweinge n̄aiye ka yil wohe. ³¹ Ta'e luku pe, n̄am da mini yip tu'e le'e, Got se ka ongohe hwap lalme, topo'e wusyep pupwa n̄aiye lenge miye' tuweinge yanange. Kom miye' lakai tuwei ende n̄aiye ka yininge wusyep pupwa yilme Yohe Yirise pe, Got yukur ka se ongohe hwap tinge luku, pakai supule. ³² Kut lahmende n̄aiye ka yininge wusyep pupwa yilme Talah tikin Miye' pe, Got se ka ongohe hwap tinge luku. Kom lahmende n̄aiye ka yininge wusyep pupwa yilme Yohe Yirise pe, Got yukur ka se ongohe hwap tinge tukwini dindi' e'e ka si e tutume n̄upe n̄aiye lemame tikin Got ka ote tus halhale."

Lou pupwa tejei lousep pupwa

³³ Lou n̄aiye bwore supule pe, lousep kin se ka bwore topo'e. O lou n̄aiye pupwa pe, lousep kin pupwa. Lenge miye' tinge yeteke'e lousep yer ti, tinge sisyeme na, lou uku bwore lakai pupwa. ³⁴ Yip miye' pupwa n̄aiye ta'e lenge hwan̄. Yip yanange wusyep pupwa, detale, yip pupwa. Miye' n̄aiye n̄anange wusyep pe, kin n̄anange wusyep gande n̄aimune n̄aiye sai nato n̄oihmbwaip kin. ³⁵ Miye' bwore kin n̄ende n̄ai'e n̄ai'e bwore gande n̄oihmbwaip bwore. Kut miye' pupwa pe, kin n̄ende n̄ai'e n̄ai'e pupwa gande

12.24 Mat 9.34, 10.25 12.24 +Belsebul kin Satan. 12.30 Mak 9.40 12.32 Luk 12.10 12.33 Mat 7.20, Luk 6.44 12.34 Mat 3.7, 15.18, 23.33, Luk 3.7, 6.45

ñoihmbwaip pupwa ñaiye sai nato kin. ³⁶ Kom ñam mana yip, ñup yuwo ñaiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme pe, Got se ka ñoiheriyembe el wusyep lalme ñaiye lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh yanange pe, ka iyar'e tinge. ³⁷ Wusyep nitei ñaiye ñanange luku pe, Got se ka iyar'e nin gunde wusyep nin uku ñaiye nin miye' bwore lakai nin miye' pupwa.

Lenge miye' sye' yisilihme Jisas ñaiye ka ende mirakel

³⁸ Mi'e pe, lenge jetmam sye' tikin wusyep erñeme topo' lenge Farisi sye' tahar yiname Jisas na, “Jetmam, poi masande ñaiye ya meteke'e na ende mirakel ende. Ta'e luku pe, poi ya sisyeme nange nin Krai, Miye' alañatme tikin Got.” ³⁹ Kom kin nungwisme wusyep tinge na, “Lenge miye' tuweinge ñaiye tukwini ñup e'e pe, tinge miye' tuweinge ñaiye yende hwap, topo'e tinge yukur sisyeme Got. Yip yisilih ñam ñaiye pa yeteke'e mirakel, kom pakai. Kut mirakel ilyeh ñaiye pa yeteke'e pe, wutu' tikin profet Jona. ⁴⁰ Yanah ilyeh uku ñaiye Jona tahai' ñup hun nato tapam ñuyo' pe, Talah tikin Miye' ka tihi' ñup hun e guh ñeh. ⁴¹ Ñup yuwo ñaiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme pe, lenge miye' tuweinge titinge Ninive ka tuhur jin wusyep kot pe, tinge ka yininge yowor'e yember hwap pupwa ñaiye yip yende. Detale, ñupe ñaiye Jona ñanange nalañatme wusyep Got nalme tinge pe, tinge yimbilme ñoihmbwaip yasme hwap pupwa ñaiye tinge si yende. Kom miye' ende ñaiye tukwini narp bumbe yip pe, kin bongol supule nengelyembe Jona. Kom yip yukur yimbilme ñoihmbwaip. ⁴² Ñup yuwo ñaiye Got ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge lalme pe, tuwei ondoh ñaiye warp Syiba, ta tuhur gwin wusyep kot pe, ta wininge wor'ember hwap pupwa yip ñaiye tukwini yip yende. Detale, tuwei uku ti warp wal kekep umbur, kom ti wat ñaiye ta wusyunde ñoihmbwaip bwore bwore tikin Solomon ñaiye ñanange. Kom miye' ende ñaiye tukwini narp e'e pe, kin nengelyembe Solomon supule.”

Yipihinge pupwa kin plihe nat

⁴³ “Ñupe ñaiye yipihinge pupwa nasme miye' ende no, kin nal'e nal'e nato moi gungurar pe, kin nahai'e luh moi ñaiye ka orp. Kom yukur kin ñeteke'e luh ende ñaiye ka orp. ⁴⁴ Pe kin ñanange wusyep me kitikin na, ‘Ma plihe mila moto murp yukoh ñam ñaiye ñam si marp yer.’ Ñupe ñaiye kin nat no, kin ñeteke'e yukoh uku sai pakaiye, topo'e tinge si yuhwarnge gurngur yende mi'me yukoh uku. ⁴⁵ Mi'e pe, kin plihe na namba' lenge yipihinge pupwa syepumbur hoi nenge lenge nat ñaiye tikin pupwa supule yengelyembe kin. Tinge lalme yat yoto pe, tinge yarp uku. Pe miye' uku somohon kin sikirp bwore, o tukwini pe, kin nal pupwa supule ko. Ñahwikin ilyeh uku ka ot lenge miye' tuweinge ñaiye tukwini yende hwap.”*

Mam tikin Jisas wenge lenge to' yuwon Jisas yata yeteke'e kin

(Mak 3.31-35, Luk 8.19-21)

⁴⁶ Jisas teter ñanange wusyep nal lenge miye' tuweinge pe, mam kin wenge lenge to' yuwon kitikin yate jere. Tinge jan tas wicher' pe, tinge yala yininge wusyep yotop kin. ⁴⁷ Miye' ende ñaname na, “Mam nin wenge lenge to' yuwon nin jan tas wicher' de ka top nin yininge wusyep.” ⁴⁸ Kom kin nungwisme wusyep nalme miye' uku ñaiye ñaname wusyep na, “Mam ñam lahmende, topo'e lenge to' yuwon ñam, tinge lahmende?” ⁴⁹ Mi'e pe, kin nalañatme syep nal lenge jetalah kin ñanange na, “Le'e mam ñam, topo' lenge to' yuwon ñam e'e! ⁵⁰ Lahmende ñaiye ñende ñaimune gande ñasande Yai ñam ñaiye narp nanah moiha' pe, kin to' ñam, ti mihyen ñam, topo'e ti mam ñam.”

13

Jisas ñanange wusyep tapimbilme ñaiye miye' nangalai wit esep nal wah

(Mak 4.1-9, Luk 8.4-8)

12.38 Mat 16.1, Mak 8.11, Luk 11.16 12.39 Mat 16.4, Mak 8.12 12.40 Jna 1.17 12.41 Jna 3.5 12.42 1Ki 10.1-10, 2Sto 9.1-12 * 12.45 Jisas gonombai'e wusyep lenge Farisi ñaiye yanange yalañatme.

¹Ŋau ilyeh uku pe, Jisas nasme yukoh uku pe, kin na narp nal pinip umun tiki. ²Lenge miye' tuweinge ŋaiye jahilyeh yarp uku pupwa wula sekete pe, kin plai nato narp loubil pinip. Kut lenge miye' tuweinge luku yarp yal pinip umun tiki. ³Jisas ŋanange wusyep tapimbilme wula wula nalme tinge. Kin ŋanange na, “Ŋup ende pe, miye' ende nal nangalai wit esep nal wah. ⁴Ŋupe ŋaiye kin nangalai wit esep gan nato wah pe, sye' gah nal ŋahwikin pe, lenge ŋinjet yate yono wit ŋesep lalme luku. ⁵Kut sye' gah nal kekep ŋaiye erngenem topo'e ŋeser. Wit ŋesep uku gere anah hwihwaiye, kom kekep yukur na gah nal. ⁶Pe ŋupe ŋaiye ŋau anah no, kin nowor'e dainge gah gate wit uku ŋaiye gere anah pe, kin ŋatai' pe, kin nule ko. Detale, nam kin pakai pe, yukur ki keteme kekep ŋom. ⁷O wit esep sye' gah nal ŋoto mwah senge pe, mwah senge luku nare tatme wit esep ŋaiye gere anah. ⁸Kut wit esep sye' gah nal kekep bwore ŋaiye kekep ŋom sai pe, ki tehei esep. Sye' kin tehei 100, sye' tehei 60, topo'e sye' tehei 30. ⁹Lahmende ŋaiye mungwim tinge bwore pe, ka yisyunde wusyep e'e.”

Deta'e lai ti Jisas ŋanange wusyep lalme nal wusyep tapimbilme?

(Mak 4.10-12, Luk 8.9-10)

¹⁰Mi'e pe, lenge jetalah yate yiname Jisas na, “Deta'e lai ti nin ŋanange wusyep tapimbilme nalme tinge?” ¹¹Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Got si yal yip sande teke'e ŋaiye pa sisyeme wusyep tase ŋaiye lemame tiki moihla'. Kom kin yukur nangange nal lenge miye' tuweinge luku. ¹²Lahmende ŋaiye ŋasande wusyep ŋam sye' pe, Got se ka aŋa'e sande teke'e sye' topo'e el unuh hla' me luku pe, sande teke'e kin ka ŋembere sekete. Kom lahmende ŋaiye yukur ŋasande wusyep ŋam pe, Got se ka ongohe sande teke'e sikirp ŋaiye sai kin. ¹³Tehei kin ŋaiye ŋam manange wusyep tapimbilme malme tinge pe, kin ta'e le'e,

Tinge bep yosoko, kom yukur tinge yeteke'e ŋainde.

Topo'e tinge yember mungwim, kom yukur tinge yisande wusyep no,

ka yamba'e sisyeme.

¹⁴Nal lenge miye' tuweinge luku pe, wusyep ende tiki Got ŋaiye ŋanange nat mut profet Aisaia pe, kin ŋanange ta'e le'e,

Yip pa yisyunde wusyep ni wula wula,

kom yukur pa sisyeme wusyep tehei kin.

Yip pa bep yosoko, kom yukur pa yeteke'e ŋainde.

¹⁵Ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge luku si susukut mi'e,

topo'e mungwim tinge garŋe ŋaiye ka yisyunde,

topo'e tinge si yupwai'e ŋembep tinge ŋaiye yukur ka yeteke'e,

topo'e mungwim tinge yukur ka yisyunde,

topo'e ŋoihmbwaip tinge yukur ka owor tirtatar.

Yukur ka yimbilme ŋoihmbwaip yutme ŋam

ŋaiye ma mende mi'me tinge, pakai.

¹⁶Kom ŋaiye yip pe, pa hriphrip. Ŋembep yip tatame pa yeteke'e ŋai'e ŋai'e, topo'e mungwim yip tatame pa yisyunde wusyep. ¹⁷Ŋam mana yip bwore mise, somohon lenge profet wula wula, topo'e lenge miye' tuweinge bwore bwore ŋaiye yarp bwore bwarme yal ŋembep tiki Got yasande tiki ŋaiye ka yeteke'e ŋai uku ŋaiye tukwini yip yeteke'e,

kom yukur tinge yeteke'e. Topo'e tinge yisande tiki ŋaiye ka yisyunde wusyep e'e ŋaiye tukwini yip yisande, kom yukur tinge yisande.”

Wusyep tehei ŋaiye wusyep tapimbilme tiki wit esep

(Mak 4.13-20, Luk 8.11-15)

¹⁸Jisas ŋanange na, “Yisyunde wusyep tehei tiki wusyep tapimbilme ŋaiye miye' nangalai wit esep nal wah. ¹⁹Ŋupe ŋaiye lahende ŋasande wusyep me lemame tiki moihla' no, yukur kin sisyeme wusyep tehei bworerme pe, kin ta'e wit esep ŋaiye gah

nal nahwikin. Miye' pupwa Satan nat pe, nongohe wusyep uku naiye Got si nononde nangah noihmbwaip kin. ²⁰ Wit esep naiye gah nal kekep naiye erngenem topo'e neser pe, ki ta'e lahmende naiye namba'e wusyep uku hwihwaiye pe, kin hriphrip. ²¹ Kom wusyep uku yukur kin nangah tahai' noihmbwaip bumbe kin, topo'e yukur ki tahai' gwaingwai. Noihmbwaip kin yukur tejeime Got bongol pe, lenge wachaih titinge Kristen yaŋa'e nihe syohe pe, ka ende yumbune kin. Ta'e luku pe, nilyehe sai kin tambe. ²² Wit esep naiye gah nal mwah senge pe, kin nalaŋatme lenge miye' tuweinge naiye yisande wusyep. Kom tinge noiheryembe wula wula me nai'e nai'e lalme tikin kekep e'e, topo'e tinge noiheryembe naiye ka birme wuhayu wula wula. Nai'e nai'e lalme luku ki napaŋa'e wusyep tikin Got pe, naisep yukur tejei. ²³ Kut wit esep naiye gah nal kekep bwore pe, kin nalaŋatme lenge miye' tuweinge naiye yisande wusyep tehei uku gondoume supule. Pe ki tejei nesep tatame 100 lakai, 60 lakai 30.”

Wusyep tapimbilme peperiyeh pupwa naiye gere sai wah

²⁴ Jisas plihe ŋana lenge wusyep tapimbilme noinde na, “Lemame tikin moihla' ki ta'e miye' ende naiye kin nangalai wit esep nal wah kin. ²⁵ Kom ŋupe naiye tinge lalme yate posoh pe, wachaih tikin miye' uku nat ŋup pe, kin nangalai peperiyeh esep pupwa nal topo'e. ²⁶ ŋup sye' nal mi'e pe, wit esep uku gere anah naiye ka tejei esep, kom peperiyeh esep uku plihe gere anah topo'e. ²⁷ Lenge miye' wah yal yeteke'e yai tehei tikin wah uku pe, tinge yiname na, ‘Lahmborenge, poi noihmeryembe nange nin nangalai wit esep bwore ŋilyehme nal wah nin. Deta'e lai ti peperiyeh pupwa luku gere sai wah nin?’ ²⁸ Kin nungwisme wusyep tinge na, ‘Wachaih si nate ŋende nai iki.’ Lenge miye' wah yisilihme kin na, ‘Nin ŋasande ya mila kwite peperiyeh pupwa lalme luku member mil ilyeh lakai?’ ²⁹ Kin nungwisme wusyep tinge na, ‘Napakai. ŋam hi' gwarngge naiye pa jite peperiyeh pupwa yenge yil pe, se pa jite wit sye' topo'e. ³⁰ Pa yusme peperiyeh pupwa luku ka gere unuh topo'e wit el tutume naiye ka sasarme no, ya talame nai. ŋup tikin naiye talame nai pe, ma mini lenge miye' naiye yende wah uku na, “Pa jite peperiyeh pupwa yer pe, pa yupwai'e du' du' naiye pa yesekeh yil nih. Kut pa talame wit lalme pe, pa yember lalme yil yoto yokoh nai ŋam.” ’ ’ ”

*Wusyep tapimbilme kapenih mastet topo'e wusyep tapimbilme tikin yis
(Mak 4.30-32, Luk 13.18-21)*

³¹ Jisas plihe ŋana lenge wusyep tapimbilme noinde na, “Lemame tikin moihla' pe, ki ta'e le'e. Miye' ende namba'e kapenih mastet pe, kin nangalai nato wah kin. ³² Kapenih nesep tikin mastet pe, ki malaih supule. Yukur ki nembere. Kom ŋupe naiye ki gere anah pe, ki nembere sekete nengelyembe lenge kapenih lalme nato wah mele'e. Ki nah ta'e lou pe, lenge ŋinjet yate juhur'e hwap tinge sai lombo kin.”

³³ Jisas plihe ŋana lenge wusyep tapimbilme noinde na, “Lemame tikin moihla' pe, ki ta'e le'e. Tuwei ende wamba'e yis pe, ti wimbilme topo'e kakah ŋuhruwet wula wula. Ki ŋanar sikirp gwaingwaiye pe, kakah uku tenenem anah embere.”

Jisas ŋanange wusyep tapimbilme ŋilyehme

³⁴ Wusyep naiye Jisas ŋanange nal lenge miye' tuweinge pe, kin ŋanange wusyep tapimbilme lalme. Kin ŋanange wusyep tase ŋilyehme. ³⁵ Kin ŋende nai uku gande wusyep ende naiye somohon profet ŋanange nalaŋatme na, ŋupe naiye ma mininge wusyep milme yip pe, ma mininge wusyep tapimbilme ŋilyehme. ŋam ma mini yip gondoume wusyep me nai'e nai'e naiye somohonme sai tase dindi' ŋupe naiye kekep ŋendeheiyeh nate sai nate tatame tukwini.

Wusyep tehei naiye wusyep tapimbilme tikin peperiyeh pupwa

³⁶ Mi'e pe, Jisas nasme lenge miye' tuweinge pe, kin nato yokoh mele'e. Pe lenge jetalah kitikin yatme kin pe, tinge yiname na, "Ini poi wusyep tehei n̄aiye wusyep tapimbilme peperiyeh pupwa n̄aiye gere sai nato wah pe, ki ta'e lai." ³⁷ Kin nungwisme wusyep tinge na, "Lahmende n̄aiye n̄enete wit esep bwore pe, kin Talah tikin Miye'. ³⁸ Wah uku pe, ki nalan̄atme natme kekep lalme le'e. Topo'e wit esep bwore luku pe, ki nalan̄atme nal lenge miye' tuweinge n̄aiye yarp ya yoto lemame tikin moihla'. O peperiyeh pupwa luku pe, ki nalan̄atme nal lenge miye' tuweinge tikin Satan. ³⁹ Wachaih uku n̄aiye nate nangalai peperiyeh esep pupwa luku pe, kin nalan̄atme nal Satan. N̄up tikin n̄aiye n̄ai ka sasarme no, ka talame pe, ki nalan̄atme nal n̄up yuwo tikin kekep e'e. O lenge miye' wah pe, ki nalan̄atme lenge walip hla'. ⁴⁰ Lenge miye' n̄aiye jarase peperiyeh pupwa du' du' uku yate yisye yal n̄ilyeh no, tinge yesekeh pe, luku min ka n̄ahilyeh tu'e n̄aiye ka yende yoto n̄up yuwo tikin kekep. ⁴¹ Talah tikin Miye' ka ember lenge walip hla' kitikin uku ka jarase mitiŋ lalme n̄aiye yututus lenge miye' tuweinge n̄aiye ka yende hwap, topo'e lenge mitiŋ pupwa lalme yi tus yupwaihme lemame tikin moihla'. ⁴² Pe ka yiche miye' tuweinge luku yil yunuh nih pe, ka yilil yikikirme n̄esep tinge. ⁴³ N̄up uku pe, lenge miye' tuweinge n̄aiye bwore bwarme pe, ka yajar'e tu'e n̄au yil yoto lemame tikin Yai tinge. Miye' tuweinge n̄aiye mungwim sai pe, yisyunde wusyep e'e."

Wusyep tapimbilme tikin wurmbu' wuhyau n̄aiye tase nangah kekep

⁴⁴ Jisas plihe n̄anange na, "Lemame tikin moihla' pe, ki ta'e wurmbu' wuhyau ende n̄aiye tinge si yinise yal yoto wah ende. Miye' ende nal n̄iche n̄eteke'e pe, kin plihe n̄upulyu'e kekep nal napara'e. Kin hriphrip supule pe, kin nal n̄ende windau me n̄ai'e n̄ai'e kin lalme pe, kin nal n̄iche wuhyau namba'e wah uku."

Wusyep tapimbilme salpan n̄aiye tikin mi' supule

⁴⁵ Topo'e Jisas plihe n̄anange na, "Lemame tikin moihla' pe, kin ta'e le'e. Miye' ende kin n̄ende wah n̄aiye naha nahai'e salpan n̄aiye tikin mi' supule. ⁴⁶ O n̄upe n̄aiye kin n̄eteke'e salpan ende n̄aiye tikin bwore mi' supule pe, kin nal n̄ende windau me n̄ai'e n̄ai'e kin lalme namba'e wuhyau pe, kin nal n̄iche namba'e salpan uku."

Wusyep tapimbilme tikin tem n̄uyo'

⁴⁷ Jisas plihe n̄anange na, "Lemame tikin moihla' pe, ki ta'e tem n̄aiye ni n̄iche nangah loh pinip no, ni kite n̄uyo' wula wula n̄aiye tinge n̄oinde tikin. ⁴⁸ N̄upe n̄aiye tem n̄uyo' uku paparar pe, lenge miye' jite tem uku yate yanah pinip umun tikiŋ pe, tinge jah yarp yihyenme n̄uyo' n̄aiye bwore pe, tinge yohor yah sorh, kut pupwa pe, tinge yiche yal. ⁴⁹ Ta'e luku pe, min ka n̄ahilyeh tu'e le'e el n̄aiye n̄up yuwo tikin kekep e'e. Lenge walip hla' min ka yil tus n̄aiye ka yihyenme yamba'e lenge miye' tuweinge pupwa yanga'me lenge miye' tuweinge bwore bwarme. ⁵⁰ Pe tinge ka yiche lenge yil juh nih embere n̄aiye tikin riri sisyu'. Lenge miye' tuweinge luku ka yilil yikikirme n̄esep tinge."

⁵¹ Jisas n̄isilih lenge jetalah kin na, "Yip si yisande wusyep lalme luku n̄aiye n̄am manange lakai?" Tinge yungwisme wusyep kin na, "Hei, poi si masande kili." ⁵² Ta'e luku pe, kin n̄ana lenge na, "Lenge jetmam tikin wusyep er̄neme n̄aiye yarp ta'e jetalah tikin lemame tikin moihla' pe, tinge ta'e yai tehei tikin yukoh embere ende. Kin nato yukoh n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore kin n̄anar pe, kin namba'e n̄ai'e n̄ai'e n̄ambaran, topo'e n̄ai'e n̄ai'e telei pe, kin nenge lalme tas wicher'."

Lenge miye' tuweinge Nasaret yukur n̄oiheryembe nange Jisas kin Krai
(Mak 6.1-6, Luk 4.16-30)

⁵³ N̄upe n̄aiye Jisas n̄anange wusyep tapimbilme luku mi'e pe, kin nasme moi uku. ⁵⁴ Pe kin nal moi jeheinge kitikin. Kin nal yukoh jahilyeh tititinge pe, kin n̄ana lenge wusyep Got nal lenge miye' tuweinge. Tinge yisande wusyep kin pe, tinge gunguru plai supule. Tinge yisilih na, "Miye' e'e namba'e sande teke'e liki n̄anara? Topo'e deta'e lai ti kin tatame n̄aiye ka ende mirakel? ⁵⁵ Poi sisyme nange kin e'e pe, talah tikin miye' n̄aiye n̄ende yokoh. Topo'e Maria pe, ti mam kin. O Jems hindi Josep topo'e Saimon hindi

Judas pe, tinge to' yuwon kin. ⁵⁶ O lenge mihyen kin lalme le'e tukwini yarp topo'e poi yi' ihei. Deta'e lai ti kin tatame ka ende nai'e nai'e lalme luku?" ⁵⁷ Tinge yanange ta'e luku pe, tinge joiheryembe nange kin yukur Krai. Kom Jisas nana lenge na, "Lenge miye' tuweinge naiye moiye moiye lalme pe, se ka hriphrip me profet, kut naiye moi jeheinge kitikin topo'e lenge wim ilyeh kin se ka jirnge kin." ⁵⁸ Joihmbwaip tinge yukur tejeime kin, ta'e luku pe, yukur kin nende mirakel wula narp noto moi uku.

14

Herot kin joiheryembe nange Jisas kin Jon tikin Baptais naiye kin notombo wonge

(Mak 6.14-29, Luk 3.19-20, 9.7-9)

¹ Jup uku pe, Herot kin narp miye' ondoh gavman pe, kin nasande wusyep me nai'e nai'e naiye Jisas nende. ² Pe kin nana lenge miye' wah kin na, "Jon tikin Baptais naiye nam si motombo wonge, kin si plihe tahar narp. Tehei kin uku ti, kin nende mirakel wula wula."

³⁻⁴ Somohon Herot nosoihme Herodias, tuwei tatai kin Filip nate nenge. Jon naname Herot na, "Nin namba'e tuwei iki nenge pe, yukur ki bwore bwarme." Ta'e luku pe, Herot kin narpe Jon nenge mwah hro'e nupwai'e nihip syep kin pe, nember kin nato mwahupwai'e. ⁵ Herot nasande naiye ka onombe ka ole, kom kin hi' garnge lenge miye' tuweinge Juta. Detale, tinge joiheryembe nange Jon kin profet ende.

⁶ Kom jupe naiye Herot nende nai embere naiye mam wara'e kin pe, lahtuwei titi Herodias wiche nihip wukul'me wahri' gwah nembep lenge mitinj lalme naiye si yate yono nai hriphrip me Herot. Pe Herot kin hriphrip me ti nembere supule. ⁷ Ta'e luku pe, Herot nupwai'e wusyep bongol topo'e ti na, "Bwore mise supule nanah hla', naimune naiye na isilih nam pe, se ma yule!" ⁸ O mam wara'e joihmbwaip uku walme talah ti pe, lahtuwei uku wal waname Herot na, "Nam masande naiye tukwini na onorh nondoh Jon tikin Baptais guh yokoh ende pe, na ota pule!" ⁹ Kin nasande wusyep uku pe, joihmbwaip kin ginir supule. Kom kin joiheryembe nal wusyep bongol naiye si kin nupwai'e gah nembep lenge mitinj naiye yarp yotop kin. Ta'e luku pe, kin nana lenge miye' wondoh naiye ka yende junde nasande lahtuwei naiye wanange. ¹⁰ Pe kin nember miye' ende nal mwahupwai'e naiye ka yotombo wonge Jon. ¹¹ Jondoh uku tahai' angah yokoh ende pe, tinge yenge yate wara'e lahtuwei uku. Pe ti wenge wa wara'e mam ti.

¹² O lenge jetalah tikin Jon yate yamba'e wahri' orope yenge yal yononde. Mi'e pe, tinge ya yana me Jisas.

Jisas nangange nai lenge miye' 5,000

(Mak 6.31-44, Luk 9.10-17, Jon 6.1-13)

¹³ Jupe naiye Jisas nasande wusyep me Jon pe, kin plai anah loubil pinip pe, kin ilyeh nal luh tase ende naiye mitinj pakai. Kom lenge miye' tuweinge lalme yisande wusyep naiye Jisas si nal pe, tinge yasme moi tinge ya yahai'e kin. ¹⁴ Jupe naiye Jisas nal sehei me pinip umun tiki pe, kin neteke'e lenge miye' tuweinge wula sekete pe, kin niche gah loubil pinip. Kin joihginirme tinge nembere sekete pe, kin nende mi'me wahri' epwa tinge.

¹⁵ Ki kite gah yel pe, lenge jetalah kin yate yiname na, "Luh e'e pe, lenge mitinj yukur yarp e'e, topo'e nau si na gah naiye ka jup. Tatame naiye na ember lenge miye' tuweinge ka yiyil'e yoto moi yiche wuhyau yamba'e nai?" ¹⁶ Jisas nana lenge jetalah na, "Deta'e lai ti tinge ka yil? Yip pa yangang nai ka yono." ¹⁷ Lenge jetalah yungwisme wusyep kin na, "Nai naiye poi menge pe, kakah syepumbur topo'e nyuyo' hoi nanar." ¹⁸ Jisas nana lenge na, "Yamba'e kakah topo'e nyuyo' iki yenge yutme nam." ¹⁹ Mi'e pe, Jisas nana lenge miye' tuweinge naiye ka juh yurp peperiyeh. Kin namba'e kakah syepumbur topo'e nyuyo' hoi uku pe, kin bep nanah moihla' pe, kin nanange wusyep njirisukwarme Got. Mi'e pe, kin nowor'e kakah uku nangang lenge jetalah kin. Pe lenge jetalah yiyar'e yangange lenge mitinj lalme. ²⁰ Tinge lalme yono depe tinge tapam supule. O nai sye' naiye dur gah nanar

pe, tinge yohor yal sorh syepumbur umbur hoi. ²¹ Lenge miye' ηaiye yono ηai uku pe, wutu' tinge ta'e 5,000. Kut yukur tinge jonose lenge tuweinge talah topo'e, pakai.

Jisas nange nanah pinip hla'

(Mak 6.45-52, Jon 6.16-21)

²² Mi'e pe, Jisas ηana lenge jetalah ηaiye ka lalme plai yi yoto loubil pinip pe, ka yil yerme kin yil pinip umun umbur. O kin teter ka orp ti, ka ember lenge miye' tuweinge ka yil. ²³ Kin nember lenge miye' tuweinge yal mi'e pe, kitikin ilyeh nanah hwate ηaiye ka ininge wusyep topo'me Got. ηupe ηaiye ηau si na gah pe, kitikin ilyeh narp uku. ²⁴ O loubil pinip si nal wohe nal pinip umun bumbe. Pe yohe tahar bongol nate ηono ηonombe loubil pinip.

²⁵ Sehei woh ηaiye kin nala ηundu hondonge pe, Jisas nange nanah pinip hla' nat lenge jetalah. ²⁶ ηupe ηaiye tinge yeteke'e kin nange anah pinip hla' nat pe, tinge hi'jarngge nembere pupwa. Tinge yanange na, "Liki ta'e yipihinge ende!" Tinge hi'jarngge pe, tinge yas pupwa supule. ²⁷ Jisas ηanange wusyep nalme tinge hihwaiye na, "Yurp ηumwaiye. ηam ilyeh li' ihei. Yukur pa hi'jirngge." ²⁸ Pe Pita tahar nungwisme wusyep Jisas na, "Lahmborengge, ηaiye liki nin bwore mise pe, na ini ηam ηaiye ma munge munuh pinip hla' mutme nin." ²⁹ Jisas ηaname Pita na, "Ni ot!" Ta'e luku pe, Pita nasme loubil pinip pe, kin nange nanah pinip hla' nalme Jisas. ³⁰ Kom ηupe ηaiye kin ηeteke'e yohe ηaiye bongol sekete pe, kin hi' garngge pe, kin nala el guh pinip mele'e. Pe kin hihwai tambah ηanange na, "Lahmborengge, ungwisme ηam." ³¹ Nilyehe sai Jisas kete syep na tas pe, kin narpe Pita. Kin ηaname Pita na, "ηoiheryembe mise nin pupwa sikirp manai'e supule. Deta'e lai ti ηoihmbwaip nin hoi hoi?"

³² Tinge hindi hoime plai ya yoto loubil pinip pe, yohe luku mi'e ko. ³³ Mi'e pe, lenge jetalah ηaiye yarp yoto loubil pinip uku yirisukwarme Jisas. Tinge yanange na, "Bwore mise, nin Talah tikin Got."

Jisas ηende mi'me wahri' epwa wula wula nato Genesaret

³⁴ ηupe ηaiye tinge si yerne yal pinip umun uku mi'e pe, tinge ya jere Genesaret. ³⁵ Topo'e ηupe ηaiye lenge miye' tuweinge moi uku yeteke'e yuworme nange liki Jisas pe, tinge yember wusyep jahe jahe moi wula wula nange lenge mitij ka yenge lenge lahmende ηaiye yende wahri' epwa yutme kin. ³⁶ Tinge yisilihme Jisas bongol na, "Tatame ηaiye lenge mitij ηaiye yende wahri' epwa ka yusuwa'e temhronj syum nin?" Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme ηaiye yende wahri' epwa yende jande luku pe, wahri' epwa tinge mi'e ko.

15

Wusyep erjeme tikin Got ki nengelyembe wusyep lenge mwan ka'

(Mak 7.1-13)

¹ Mi'e pe, lenge jetmam tikin wusyep erjeme topo' lenge Farisi sye' yase Jerusalem yat pe, tinge yisilihme Jisas na, ² "Deta'e lai ti lenge jetalah nin yowor'e wusyep erjeme ηaiye lenge mwan ka' somohon pwal poi? Tinge yukur tangarh syep jande yanah lenge mwanka' yer ti, ka yono ηai." ³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Deta'e lai ti yip tip yowor'e wusyep erjeme tikin Got ηaiye yende ηai'e ηai'e jande wusyep lenge mwan ka' yip? ⁴ Got ηanange ta'e le'e, 'Na orp ηumwaiye tuweihe lenge yai mam nin, topo'e na usyunde wusyep tinge. O lahmende ηaiye ka ininge wusyep pupwa gonosambalai' yai mam kin pe, ka yonombe ka ole.'

⁵ Yip yanange ta'e le'e, 'Miye' ende ka enge wuhyau, nange ka ungwis lenge yai mam kin, kom kin bunjenge ηoihmbwaip kin pe, kin ηaname tinge hindi na, "ηam si malaηatme wuhyau e'e ηaiye ma maηa'e Got." ⁶ Ta'e luku pe, miye' uku yukur ηoiheryembe ηaiye ka ende mi'mi' lenge yai mam kin. Yip yende ta'e luku pe, yip tale wusyep tikin Got, kut yip jande wusyep lenge mwan ka' yip tip. ⁷ Yip pupwa miye' hombo'e supule. Profet

Aisaia, kin njanange bwarme gande njanime naiye tukwini yip yende. Kin njanange ta'e le'e,

⁸ Lenge miye' tuweinge le'e pe, tinge yenge mut pakaiye yirisukwarme narj nam,

kut noihmbwaip topo'e noiheryembe tinge sai nal wohme nam supule.

⁹ Tinge yanange yalanjatme wusyep ernjeme tikin miye' kekep pe, tinge yanange na, luku wusyep ernjeme tikin Got.

Ta'e luku pe, tinge yirisukwarme nam luh pakaiye.”

Njanime naiye ka ende miye' ka pupwa
(Mak 7.14-23)

¹⁰ Mi'e pe, Jisas gal lenge miye' tuweinge lalme yat pe, kin nana lenge na, “Yusyunde pe, noiheryembe bworerme! ¹¹ Njanime naiye nato mut miye' pe, yukur ki njende miye' uku pupwa nal njembep tikin Got, pakai. Kut wusyep pupwa naiye tas mut miye' pe, luku kin njende miye' pupwa supule.” ¹² Mi'e pe, lenge jetalah yatme kin pe, tinge yanange na, “Ta'e nin si sisyeme naiye lenge Farisi yisande wusyep nin uku pe, tinge noihmbwaip pupwa me nin?” ¹³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yai nam naiye narj nanah moihla' pe, kin njende wah ende. Nai'e nai'e lalme naiye kin yukur worsyep pe, kin ka kete nam orome. ¹⁴ Yip yukur pa noiheryembe wula wula me lenge miye' uku. Tinge ta'e lenge miye' naiye njembep tinge si tangar pe, ka yasambe yanah me miye' njembep tangar. Kom naiye miye' njembep tangare ende ka asambe yanah me miye' bep tangare ende pe, se ka hindi tumbe juh neheh.”

¹⁵ Kom Pita njaname Jisas na, “Tatame naiye na ininge owor'e ember wusyep tehei naiye wusyep tapimbilme luku ot me poi no, ya sisyeme?” ¹⁶ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Deta'e lai? Ta'e yip topo'e teter jinjame lakai? ¹⁷ Ta'e yip yukur sisyeme lakai? Njanime naiye nato mut pe, ki na gah tapam mele'e pe, tapam ki njihyenme nember nal hapekem. ¹⁸ Kom njanime naiye nase mut tas pe, ki nase noihmbwaip nanah nat pe, luku ki njende miye' pupwa supule. ¹⁹ Nai'e nai'e naiye nase noihmbwaip miye' tas ta'e noihmbwaip pupwa, topo'e yongombe miye' yule, yende nin pinip yar, topo'e yende njendei, yanange wusyep molohe, topo'e yanange wusyep pupwa yal lenge mitinj. ²⁰ Nai'e nai'e luku pe, kin njende miye' pupwa supule nal njembep tikin Got. Kom miye' naiye yukur tangarh syep no, ki narpe nai njono pe, luku yukur njende kin pupwa.”

Tuwei Kenan, noihmbwaip ti tejeime Jisas
(Mak 7.24-30)

²¹ Jisas nasme moi uku pe, kin nal moi embere Tair topo'e Saidon. ²² O tuwei ende Kenan ti warp uku pe, ti wate wilil tambah wanange na, “Lahmborenge, nin Kraiss, Talah tikin Dewit, ni noihginirme nam! Yipihinge pupwa njende yumbune lahtuwei nam supule.” ²³ Kom Jisas yukur nungwisme wusyep ti, pakai. Lenge jetalah yatme kin pe, tinge yiname na, “Tuwei iki naiye wilil tambah tambah gwande poi wat iki pe, ginyenme ta will!” ²⁴ Kin nungwisme wusyep tinge na, “Got kin nember nam mat naiye ma mungwis lenge miye' tuweinge Israel njilyehme. Tinge luku ta'e worsip naiye si talai.” ²⁵ Kom tuwei uku wate wasar'e njhipmbep sehei me Jisas pe, ti waname na, “Lahmborenge, ungwisme nam!” ²⁶ Jisas nungwisme wusyep ti na, “Yukur ki bwore naiye ya mamba'e nai lenge talah miche mil lenge njumbwat ka yono.” ²⁷ Kom tuwei wanange na, “Lahmborenge, liki ni njanange bwore mise. Kom lenge njumbwat tinge yono nai temben naiye yai tinge.” ²⁸ Mi'e pe, Jisas nungwisme wusyep ti na, “Lahtuwei, noihmbwaip nin naiye tejeime nam pe, ki njembere supule! Njanime naiye ni nasande, se ka ende gunde.” Dindi' njup uku pe, lahtuwei ti si tahar bwore supule.

Jisas njende mi'me wahri' epwa wula wula lenge miye' tuweinge

²⁹ Jisas nasme moi uku pe, kin nanga na pinip umun tiki Galili. Kin nanah hwate pe, kin gah narj. ³⁰ Lenge miye' tuweinge wondoh embere yatme kin. Tinge yenge lenge

mitiŋ ŋaiye ŋhip pupwa, topo'e ŋembep tangar, topo'e lupu yukule, topo'e mut tingis, topo'e lenge mitiŋ ŋaiye yamba'e wahri' epwa sye' yate yember sehei me ŋhip Jisas. Kin ŋende mi'me wahri' epwa tinge lalme pe, tinge tahar bwore. ³¹ Lenge miye' tuweinge gunguru plai ŋaiye tinge yeteke'e lenge mitiŋ ŋaiye mut tinge tingis, plihe yanange wusyep. Topo'e lupu yukule, plihe tahar bwore. ŋhip pupwa si bwore yange yaŋah, topo'e ŋembep tangar plihe yingilise ŋembep jah. Ta'e luku pe, tinge yahra'e naŋ tikin Got lenge Israel.

Jisas nangange ŋai lenge miye' 4,000

(Mak 8.1-10)

³² Jisas gal lenge jetalah kin lalme yat pe, ki ŋana lenge na, “ŋam ŋoihginir lenge miye' tuweinge le'e. Tinge si yarp yotop ŋam yal tatame ŋup hun e'e pe, tinge ŋai pakai ŋaiye ka yono le'e. ŋam gwarŋge ŋaiye ka yenge nimbot yurp no, ma member lenge mil moi tinge ilyeh ilyeh. O ŋembep tinge se ka asalai' lenge pe, se ka tumbe yinir yaŋah.”

³³ Lenge jetalah yisilihme kin na, “Ya se mamba'e ŋai wula minirai ŋaiye ya mangang lenge miye' tuweinge ŋaiye wula sekete ta'e le'e? Luh e'e mitiŋ pakai.” ³⁴ Jisas ŋisilih lenge na, “Kakah yukuriye ŋaiye yip yenge?” Tinge yungwisme wusyep na, “Kakah syepumbur hoi topo'e ŋuyo' mekerep sye'.”

³⁵ Ta'e luku pe, kin ŋana lenge miye' tuweinge wondoh embere luku ŋaiye ka juh yurp kekep. ³⁶ Kin namba'e kakah syepumbur hoi topo'e ŋuyo' mekerep uku pe, kin ŋanange wusyep ŋirisukwarme Got. Pe kin nowor'e nangange lenge jetalah kitikin. Mi'e pe, lenge jetalah yiyar'e yangang lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose. ³⁷ Tinge lalme yono ŋai uku depe tinge tapam supule. O lenge jetalah jarase ŋai sinde sinde ŋaiye dur gah ŋanar pe, tinge yohor jah sorh syepumbur hoi. ³⁸ Lenge mitiŋ ŋaiye yono ŋai uku pe, wutu' lenge miye' 4,000, kut yukur tinge jonose lenge tuweinge talah, pakai. ³⁹ Mi'e pe, Jisas nember lenge miye' tuweinge lalme luku yal moi tinge ilyeh ilyeh. O kin plai anah loubil pinip pe, kin nal moi Magadan.

16

Tinge yisilihme Jisas ŋaiye ka ende mirakel ende

(Mak 8.11-13, Luk 12.54-56)

¹ Lenge Farisi topo'e lenge Sadyusi yatme Jisas pe, tinge yala yondol'me kin. Tinge yiname nange ka ende mirakel ende no, luku ka asamb lenge nange kin ŋende wah tikin Got. ² Kin nungwisme wusyep tinge na, “Pakai. ŋaiye yungwiris pe, yip yanange na, ‘ŋaitem ki yaihe pe, ta'e ŋau ka si ŋainde.’ ³ O ŋaiye yip tahar hondo hondonge pe, yip yanange na, ‘ŋaitem uku yaihe topo'e ki ŋosohe sai'e sai'e le'e ta ŋisih ka guh e'e.’ Yip yeteke'e mwahit ŋaiye sai anah ŋaitem pe, yip yanange na, ŋisih ka guh lakai ŋau ka si. Kom yip yukur tatame ŋaiye pa sisyeme ŋaimune ŋaiye tukwini ŋende le'e. ⁴ Lenge miye' tuweinge ŋaiye tukwini dindi' le'e pe, tinge miye' tuweinge pupwa yehe supule. Detale, ŋoihmbwaip tinge yukur teŋeime Got. Yip yisilih ŋam ŋaiye ma mende mirakel ende. Liki pakai. Mirakel ŋilyeh ŋaiye pa yeteke'e pe, wutu' tikin Jona.” Jisas nasme tinge pe, kin nal ko.

Wusyep tapimbilme ŋaiye yis titinge Farisi topo'e lenge Sadyusi

(Mak 8.14-21)

⁵ ŋupe ŋaiye Jisas nenge lenge jetalah kin si yerŋe ya jere yal umbur ŋaiye pinip umum pe, lenge jetalah ŋoihsipe ŋaiye ka yenge kakah me syep. ⁶ Jisas ŋana lenge na, “Yip pa ŋoihme yip tip. Yip pa ŋoihme yis lenge Farisi topo'e lenge Sadyusi.” ⁷ Lenge jetalah yate jahilyeh tititinge pe, tinge yanange wusyep yale yat tititinge na, “Ta'e kin ŋeteke'e ŋaiye yukur poi menge kakah mat pe, kin ŋanange wusyep uku lakai?” ⁸ Jisas si sisyeme ŋaimune ŋaiye tinge yanange pe, kin ŋisilih lenge na, “Deta'e lai ti yip yanange na, ‘O poi kakah pakai e'e?’ Bilip yip sehei'e supule. ⁹ Ta'e teter yip yukur sisyeme bworerme,

lakai? Yip ɲoiheryembe ɲupe ɲaiye ɲam mowor'e kakah syepumbur mangang lenge miye' 5,000 ɲaiye tinge yono? Topo'e sorh yukuriye ɲaiye yip yohor ɲai sinde sinde ɲaiye dur gah sai? ¹⁰ Topo'e pa plihe ɲoiheryembe yenge yil ɲaiye ɲam mowor'e kakah mangang lenge miye' 4,000. Sorh yukuriye ɲaiye yip yohor ɲai sinde sinde ɲaiye dur gah ɲanar? ¹¹ Tukwini le'e pe, pa sisyeme tu'e le'e, ɲam yukur manange wusyep me kakah. ɲam mana yip ɲaiye pa ɲoihme yis lenge Farisi topo'e lenge Sadyusi." ¹² Lenge jetalah yisande wusyep pe, tinge sisyeme nange kin yukur ɲanange wusyep me yis ɲaiye yende jah kakah. Pakai. Kin ɲana lenge ɲaiye ka ɲoihme wusyep lenge Farisi topo'e lenge Sadyusi ɲaiye yanange yalanjatme.

Pita ɲanange ɲowor'e ember ɲaiye Jisas kin Krai

(Mak 8.27-30, Luk 9.18-21)

¹³ Jisas nal kekep ɲaiye moi embere Sisaria Filipai. ɲup uku pe, kin ɲisilih lenge jetalah kin na, "Lenge miye' tuweinge yanange na, Talah tikin Miye' pe, kin lahmende?" ¹⁴ Tinge yungwisme wusyep kin na, "O sye' yanange nange kin Jon tikin Baptais. O sye' yanange nange kin Elaija. O sye' yanange nange kin Jeremaia, topo'e sye' yanange nange liki ta'e profet ende." ¹⁵ Mi'e pe, kin ɲisilih lenge na, "O ɲaiye yip pe, yip yanange ɲam lahmende?" ¹⁶ Saimon Pita nungwisme wusyep kin na, "Nin Krai, Talah tikin Got ɲaiye narp nye nyermbe."

¹⁷ Pe Jisas nungwisme wusyep kin na, "Saimon, talah tikin Jon, nin na hriphrip! Miye' ende ɲaiye narp kekep e'e yukur ɲana nin wusyep uku. Kom Yai ɲam ɲaiye narp nanah moiHLA' pe, kin yale wusyep uku. ¹⁸ Ta'e luku pe, tukwini ma mini nin tu'e le'e. Nin Pita, ɲam ma mende sios ɲam mi munuh ɲeser uku (naɲ tehei Pita ɲeser). Pe bongol tikin hel yukur ka se ende yumbune sios uku. ¹⁹ ɲam ma yule lousikan tikin lemame tikin moiHLA' milme nin. ɲaimune ɲaiye na upwai'e guh kekep pe, Got se ka upwai'e unuh moiHLA' topo'e. Topo'e ɲaimune ɲaiye na osme guh kekep pe, Got se ka osme unuh moiHLA' topo'e." ²⁰ Mi'e pe, Jisas syep erɲeme lenge jetalah kin nange yukur ka plihe yila yini lenge mitiɲ sye' na, "Jisas, kin Krai ilyeh ihei."

Jisas ɲanange ka ole mi'e pe, ka plihe tuhur

(Mak 8.31-9.1, Luk 9.22-27)

²¹ Dindi' ɲup ɲendehei uku pe, Jisas ɲana lenge jetalah kin nal halhale nange kin ka el Jerusalem pe, lenge bwore bworenge, topo'e lenge pris ondoh, topo'e lenge jetmam titinge wusyep erɲeme ka yaɲa'e nihe syohe embere embere pupwa. Tinge ka yonombe ka ole, kom ɲup hun ka el mi'e pe, ka plihe tuhur. ²² Pita ɲasande wusyep uku pe, kin namba'e Jisas nenge nal tikihe pe, kin ɲihyele ɲaname na, "Lahmborenge, pakai supule nanah moiHLA'! ɲai ta'e liki yukur ka se ende me nin!" ²³ Kom kin bunjenge ɲaname Pita na, "Satan, el anga'me ɲam! Nin nala tutme yaɲah ɲam iki. ɲoihmbwaip ɲaiye ta'e liki pe, yukur natme Got, pakai. Nin gande ɲoihmbwaip titinge lenge miye' iki."

²⁴ Mi'e pe, Jisas ɲana lenge jetalah kin na, "ɲaiye miye' ende ɲasande nange ka gunde ɲam pe, ka osme ɲaimune ɲaiye kin ɲasande ka ende, kut ka ikih loutungwarmbe kin pe, ka gunde ɲam. ²⁵ O lahmende ɲaiye kin ɲoiheryembe wahri' kitikin pe, kin se ka talai. O lahmende ɲaiye ka osme ka yende yumbune wahri' kin me naɲ ɲam pe, kin se ka orp bwore nye nyermbe. ²⁶ ɲaiye miye' ende ka tutume ɲai'e ɲai'e tetehei tikin kekep e'e, kom ɲaiye yipihinge bwore kin talai pe, ɲai'e ɲai'e luku se ka ungwisme kin tu'e la? Ka se iche yitini mune ɲaiye ungwisme yipihinge bwore kin ɲaiye si talai? Pakai. ²⁷ Talah tikin Miye' ka ot oto yirise embere topo'e bongol tikin Yai kin pe, ka ot topo' lenge walip hla' kin. ɲup uku pe, ka ot ta angange yitini elme lenge miye' tuweinge lalme gunde ɲaimune ɲaiye tinge ilyeh ilyeh yende yarp kekep e'e. ²⁸ ɲam mana yip bwore mise. Lenge mitiɲ

16.10 Mat 15.34-38 16.14 Mat 14.1-2, Mak 6.14-15, Luk 9.7-8 16.16 Jon 6.68-69 16.19 Mat 18.18, Jon 20.23
16.24 Mat 10.38, Luk 14.27 16.25 Mat 10.39, Luk 17.33, Jon 12.25 16.27 Sng 62.12, Mat 25.31, Rom 2.6

sy'e' n̄aiye tukwini jan e'e pe, yukur ka yule. Teter ka yurp pe, ka yeteke'e Talah tikin Miye' n̄aiye ka ot tu'e kinj."

17

Jisas kin tana' yirise supule
(Mak 9.2-13, Luk 9.28-36)

¹ N̄up syepumbur ilyeh nal mi'e pe, Jisas namba'e Pita, topo'e Jems hindi to' kin Jon pe, kin nenge lenge nanah hwate ende n̄aiye nanah hla'. Pe tinge hun yarp. ² N̄upe n̄aiye nembep tinge lalme sai pe, tinge yeteke'e wahri' Jisas kin bunjenge nal n̄oinde tikin supule. Bepmohro kin nanar'e ta'e n̄au. Topo'e n̄aiyuwat kin dunduhur wukauwe supule. ³ Nilyehe sai pe, lenge jetalah uku yeteke'e Moses hindi Elaija yanange wusyep topo'e Jisas. ⁴ Ta'e luku pe, Pita n̄aname Jisas na, "Lahmborenge, ki bwore n̄aiye poi marp e'e pe, n̄aiye nin n̄asande pe, ma mikil balmbal hun tikir e'e. N̄oinde nin, n̄oinde Moses, topo'e n̄oinde Elaija."

⁵ Pita teter n̄anange wusyep pe, mwahit ende n̄aiye tikin yirise nate gah napara'e tinge lalme. Di' n̄aiye wonge ende nase mwahit uku nat n̄anange na, "Le'e Talah n̄oihmbwaip n̄am pe, n̄am mende nihararme kin supule. Yip pa yisyunde wusyep kin!" ⁶ N̄upe n̄aiye lenge jetalah yisande wusyep uku pe, tinge hi'jarng'e embere pupwa pe, tinge tambe tumbuhur bep mōhro tinge ya jah kekep. ⁷ Kom Jisas nat sehei me tinge pe, kin n̄usuwa'e lenge n̄anange na, "Yip tuhur. Yukur pa hi'jirng'e." ⁸ N̄upe n̄aiye tinge yahra'e n̄ondoh bep mōhro yanah pe, yukur tinge plihe yeteke'e lahende topo'e, pakai. Kom Jisas n̄ilyeh.

⁹ Tinge lalme yase hwate luku mwande jah pe, Jisas n̄indindirme lenge n̄anange na, "N̄aimune n̄aiye tukwini yip yeteke'e yanar anah hwate le'e pe, yukur pa plihe yinime miye' lakai tuwei ende, na pakai. N̄ai uku ka tise el tutume n̄upe n̄aiye Talah tikin Miye' ka osme n̄ekeh no, ka plihe tuhur."

¹⁰ Ta'e luku pe, lenge jetalah plihe yisilihme Jisas na, "Deta'e lai ti lenge jetmam tikin wusyep erngeme yanange nange Elaija se ka ot yer ti, Krai ka ot gunde?" ¹¹ Kin nungwisme wusyep tinge na, "Liki bwore mise. Elaija se ka ot yer n̄aiye ka ende mi'mi' me n̄ai'e n̄ai'e lalme. ¹² Kom ma mini yip tu'e le'e, miye' ende ta'e Elaija si nat pe, lenge miye' tuweinge yukur sisyeme kin, pakai. Tinge yende n̄ai'e n̄ai'e tetehei jande n̄asande tinge, topo'e tinge bep jahme kin ta'e n̄aiye miye' pakaiye ende. N̄ahwikin n̄ilyeh uku pe, min ka yende yumbune Talah tikin Miye'." ¹³ Jisas n̄anange wusyep uku mi'e pe, lenge jetalah yamba'e sisyeme na, wusyep uku kin n̄anange nalme Jon tikin Baptais.

Jisas ginyenme yipihinge pupwa n̄aiye narp talah ende
(Mak 9.14-29, Luk 9.37-42)

¹⁴ N̄upe n̄aiye Jisas nenge lenge jetalah hun uku yate jere n̄aiye mitiŋ lalme si jahilyeh yarp pe, miye' ende natme Jisas pe, n̄asar'e n̄imbep gah n̄ihip kin. ¹⁵ Miye' uku n̄aname na, "Lahmborenge, tatame na asambe n̄oihginir nin elme talah miye' n̄am? Kin namba'e wahri' epwa n̄ororo'. Ni wula wula n̄aiye kin tambe nangah nih topo'e pinip. ¹⁶ N̄am si menge kin mat me lenge jetalah nin, kom tinge yukur tatame n̄aiye ka yende mi'me wahri' epwa kin no, ka tuhur bwore." ¹⁷ Jisas nungwisme wusyep na, "Yip miye' tuweinge pupwa pe, n̄oihmbwaip yip yukur teŋeime Got. N̄up yukuriye teter sai n̄aiye ma murp motop yip? Topo'e n̄up yukuriye teter sai n̄aiye ma mikirh mane motop yip? Yenge talah iki yutme n̄am!" ¹⁸ Jisas n̄ihyele yipihinge pupwa luku pe, kin tas nasme talah uku pe, nilyehe sai wahri' epwa kin mi'e ko.

¹⁹ Mi'e pe, lenge jetalah syumbe yul yatme Jisas pe, tinge yaname na, "Deta'e lai ti poi yukur tatame n̄aiye ya gwinyenme yipihinge pupwa luku?" ²⁰ Kin nungwisme wusyep tinge na, "N̄oihmbwaip yip n̄aiye teŋeime Got pe, yukur ki nembere bongol. Ki pupwa malaih sikirp. N̄am mana yip bwore mise, n̄aiye n̄oihmbwaip yip ka teŋeime Got sikirp

tu'e kapenih n̄esep mastet pe, tatame n̄aiye pa yinime hwate le'e na, 'Ni tuhur osme le'e e si el uku!' Pe se ka el. Ta'e luku pe, n̄ainde yukur ka se nihme yip n̄aiye pa yende." ²¹*

Jisas n̄anange wusyep ni hoi n̄aiye ka ole

(Mak 9.30-32, Luk 9.43-45)

²² N̄upe n̄aiye lenge jetalah lalme yate jahilyeh yat Galili pe, Jisas n̄ana lenge na, "Ka yember Talah tikin Miye' yil syep lenge miye'. ²³ Lenge miye' uku ka yonombe ka ole. Kom n̄up hun ka el mi'e pe, ka plihe tuhur orp." Lenge jetalah yisande wusyep uku pe, tinge n̄oihmbwaip mane supule.

Jisas n̄ana'e wuhyau takis nalme yukoh yirise

²⁴ N̄upe n̄aiye Jisas nenge lenge jetalah kin yate jere Kaperneam pe, lenge miye' n̄aiye yamba'e wuhyau takis tikin yukoh yirise, yate yisilihme Pita na, "O jetmam yip n̄iche wuhyau takis nal yukoh yirise lakai?" ²⁵ Pita n̄anange na, "Hei." N̄upe n̄aiye Pita nato yukoh pe, Jisas n̄isilihme kin yer na, "Saimon, o nin n̄oiheryembe ta'e la? N̄upe n̄aiye lenge kin yamba'e wuhyau takis topo'e wuhyau sye' pe, tinge yamba'e yat lenge bamtihei tititinge, lakai lenge mitiŋ sye' ya tas wicher'?" ²⁶ Pita nungwisme wusyep kin na, "Lenge mitiŋ sye' ya tas wicher'." Jisas n̄aname na, "Ta'e liki pe, lenge bamtihei tinge yukur ka se yiche wuhyau takis. ²⁷ Kom yukur kin bwore n̄aiye ya mende tinge ka n̄oihmbwaip pupwa me poi. Ta'e luku pe, na el pinip umun pe, na iche mwah el guh pinip. N̄uyo' n̄endehei n̄aiye na kete unuh pe, na amba'e anjal mar n̄uyo' uku pe, na eteke'e wuhyau n̄eser silwa ende ka tihi' el oto. Na amba'e wuhyau uku pe, na el angang lenge ende n̄an poi berei."

18

Lahmende kin namba'e n̄an embere nato lemame tikin moiha'?

(Mak 9.33-37, Luk 9.46-48)

¹ Dindi' n̄up uku pe, lenge jetalah yate yeteke'e Jisas pe, tinge yisilihme na, "Lahmende n̄an kin n̄embere supule nato lemame tikin moiha'?" ² Ta'e luku pe, Jisas namba'e lahmala'ih ende nenge nat pe, kin nember kin gan n̄embep tinge. ³ Kin n̄ana lenge na, "N̄am mana yip bwore mise, n̄aiye yukur yip bunjenge n̄oihmbwaip yip tale yip tip ta'e lenge lahmakerep pe, yukur tatame pa yil yoto lemame tikin moiha'. ⁴ O lahmende n̄aiye narp n̄umwaiye ta'e lahmakerep e'e pe, miye' lakai tuwei uku ka yamba'e n̄an embere yil yoto lemame tikin moiha'. ⁵ Topo'e n̄aiye miye' ende ka n̄oiheryembe n̄am no, ka ungwisme talah ende n̄aiye ta'e talah e'e pe, kin nungwisme n̄am."

Hwap kin n̄ende yumbune n̄oiheryembe mise

⁶ Jisas plihe n̄anange na, "N̄aiye lahende ka ende lenge talah ende n̄aiye n̄oihmbwaip tinge si teŋeime n̄am ka tumbe n̄aiye yende hwap pe, ki bwore tikin n̄aiye somohon ka yupwai'e n̄eser embere yil wonge kin pe, ka yiche yil juh loh pinip mondom n̄aiye ka ole. ⁷ N̄oihginir lenge miye' tuweinge n̄aiye yende lenge mitiŋ sye' yende hwap no, tinge tambe. N̄aimune n̄aiye ta'e luku se ka ot. Kom n̄oihginirme lenge miye' n̄aiye yende n̄ai uku no, ki nat. ⁸ N̄aiye syep lakai n̄ihip nin ka ende nin na tumbe e oto hwap pe, otombo iche el. Kin bwore supule n̄aiye na enge syepumbur ilyeh lakai n̄ihip umbur ilyeh el oto moi yirise n̄aiye na orp bwore nye nyermbe. Kut n̄aiye syep lakai n̄ihip nin ka si hoime no, ka yiche nin yil nih n̄aiye sisyu' nye nyermbe pe, liki ki pupwa. ⁹ Topo'e n̄aiye n̄embep nin ka ende nin na tumbe e oto hwap pe, ongo' iche el. Ki bwore n̄aiye na enge n̄embep umbur n̄ilyeh el oto moi yirise. Kut n̄aiye n̄embep nin hoime ka si no, ka yiche nin yil nih tikin hel pe, liki ki pupwa."

* 17.21 Wusyep uku sai nato tup sye' tikin Matyu: N̄aiye ni nala ginyenme yipihinge pupwa tu'e luku pe, na osme n̄ai, topo'e na ininge wusyep isilihme Got pe, liki se na ende. 17.24 Kis 30.13, 38.26 18.1 Luk 22.24 18.3 Mak 10.15, Luk 18.17 18.8 Mat 5.30 18.9 Mat 5.29

¹⁰ “Yukur pa ŋoiheryembe nange pa bep juhme talah ende le'e nange kin pupwa luh paka pakaiye. Pakai. Ŋam mana yip, lenge walip hla' tititinge ilyeh ilyeh ŋaiye yarp yanah moi hla' pe, nye nyermbe walip hla' tinge ya jan ŋembep tikin Yai ŋam ŋaiye narp nanah moi hla'.”

Wusyep tapimbilme tikin worsip ŋaiye talai
(Luk 15.3-7)

¹¹ Talah tikin Miye' nat ŋaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge ŋaiye si talai. ¹² Jisas plihe ŋanange na, “Yip ŋoiheryembe ta'e lai me miye' ŋaiye ka embepeme lenge worsip 100, kom ŋaiye ŋoinde ka talai pe, ka el la ahai'e ŋoinde luku, lakai pakai? Kin se ka osme lenge worsip 99 ka yono peperiyeh jin, kut se ka el la ahai'e ŋoinde ŋaiye si talai uku. ¹³ Ŋam mana yip, ŋupe ŋaiye ka eteke'e ŋaisep ilyeh ŋaiye si talai uku pe, kin se ka hriphrip ŋembere sekete engelyembe lenge worsip 99 ŋaiye yukur talai. ¹⁴ Ki ŋahilyeh nalme Yai yip ŋaiye narp nanah moi hla' pe, kin garnge supule ŋaiye lenge talah ende ka talai.”

Yaŋah ŋaiye na ungwisme to' tatai ŋaiye kin ŋende hwap

¹⁵ “Ŋaiye to' nin ende ka ende hwap ot me nin pe, el inime gunde hwap ŋaiye kin ŋende natme nin. Ŋaimune luku na elme kin ŋumwaiye pe, ka si bumble me yip hindi hoi. Ŋaiye ka isyunde wusyep nin pe, liki na se amba'e to' nin enge ot. ¹⁶ O ŋaiye yukur kin ŋasande wusyep nin pe, na amba'e miye' ende, lakai hoi topo'e ŋaiye ka yute yurp yotop nin. Lenge miye' uku ka yurp topo'e pe, ka yende bongolme wusyep nin. ¹⁷ Kom ŋaiye yukur ka isyunde wusyep tinge pe, ini lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yarp yal yoto sios. O ŋaiye yukur ka isyunde wusyep lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp yoto sios pe, osme kin ka el tu'e haiten ende, lakai miye' ŋaiye ŋende hwap.” ¹⁸ Jisas plihe ŋanange na, “Ŋam mana yip bwore mise, ŋaimune ŋaiye pa yupwai'e juh kekep e'e pe, Got si ka upwai'e unuh moi hla'. O ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye pa yusme juh kekep e'e pe, Got se ka osme unuh moi hla'.”

¹⁹ Topo'e ma plihe mini yip, ŋaiye miye' hoi ka ŋoihmbwaip ilyeh me ŋaimune ŋaiye ka yisilih ŋaiye ka yamba'e ŋai uku pe, Yai ŋam ŋaiye narp nanah moi hla' se ka angang lenge. ²⁰ O ŋaiye lenge mitiŋ esep hoi lakai hun jahilyeh yoto naŋ ŋam pe, luku ŋam si mate marp bumble tinge.”

Yaŋah ŋaiye lenge miye' tuweinge ka ŋoihsipe hwap ŋaiye lenge mitiŋ yende yatme tinge

²¹ Mi'e pe, Pita natme Jisas pe, kin ŋaname na, “Lahmborenge, ni yukuriye ŋaiye to' ŋam ka ende hwap ot me ŋam no, ma ŋoihsipe hwap kin? Ka tutume syepumbur hoi lakai?” ²² Jisas nungwisme wusyep kin na, “Ŋam yukur manange nange nin na osme hwap kin uku ni syepumbur hoi. Pakai. Kom na osme hwap kin nye nyermbe.”

²³ Yusyunde! Lemame tikin moi hla' pe, kin ta'e kiŋ ende. Pe kin nat ŋaiye ka ininge wusyep guhilyeh otop lenge miye' wah kin me wuyah kin ŋaiye sai me tinge. ²⁴ Ŋupe ŋaiye kin de ka el oto ŋaiye eteke'e tup pe, tinge yenge miye' ende yatme kin. Miye' uku wuyah kin tatame 10 million kina ŋaiye ka ungwisme. ²⁵ Miye' uku yukur nenge wuhyau tatame ŋaiye ka ungwisme wuyah kin uku. Ta'e luku pe, kiŋ ŋana lenge ŋaiye ka yende windau me miye' uku nenge lenge tuweinge talah kin. Pe tinge ka yurp tu'e lenge miye' tuweinge wah titinge lenge miye' sye'. Topo'e ka yende windau me ŋai'e ŋai'e kin lalme no, ka se yamba'e wuhyau ŋaiye ka yaŋa'e kiŋ uku tuwa'e wuyah kin. ²⁶ Ta'e luku pe, miye' uku ŋasar'e ŋimbep gah ŋihip kiŋ pe, kin ŋaname na, ‘Nin ŋoihginirme ŋam pe, eseperhme ŋam sikirp! Ŋam se ma mungwisme wuyah ŋam lalme ŋaiye ŋam si mamba'e.’ ²⁷ Kiŋ ŋoihginirme kin pe, kin nasme miye' uku nal, topo'e kiŋ ŋoihsipe wuyah miye' uku ŋaiye sai me kin.

²⁸ Kom miye' wah ilyeh uku tas nal pe, kin plihe nal ŋeteke'e wah ilyeh kin ende. Pe somohon wah ilyeh kin uku namba'e wuhyau mape 200 me kin. Miye' wah syep narpe

wah ilyeh kin uku bongol pe, garaŋase wonge kin ŋaname na, 'Tukwini na pule wuhyau ŋam lalme ŋaiye ni namba'e!' ²⁹ Wah ilyeh kin ŋasande wusyep ŋaiye ta'e luku pe, kin ŋasar'e ŋimbep gah ŋhip kin ŋaname na, 'Ni ŋoihginirme ŋam pe, te eseperhme ŋam sikirp. ŋam se ma plihe yule wuhyau tei.' ³⁰ Kom miye' uku garŋe pe, kin nal nember wahilyeh kin uku narp mwahupwai'e tatame ŋaiye ka ungwisme wuhyau lalme tikin miye' uku.

³¹ ŋupe ŋaiye lenge miye' wah lalme yeteke'e ŋaimune ŋaiye ta'e luku pe, tinge lalme ŋoihmane pe, tinge yenge wusyep ya yiname kin. ³² Ta'e luku pe, kin galme miye' wah uku nat pe, kin ŋaname na, 'Nin miye' wah pupwa yehe supule! Nin nate ŋilil gah ŋembep ŋam pe, ŋam ŋoihginirme nin. Ta'e luku pe, ŋam mana nin pakai ŋaiye yukur na ungwisme wuhyau ŋam lalme. ³³ Nin na plihe ŋoihginirme wahilyeh nin tu'e ŋaiye ŋam si ŋoihginirme nin.' ³⁴ Ta'e luku pe, ŋoihmbwai' kin nihe supule pe, kin nember miye' wah uku nal mwahupwai'e nal syep lenge kokorohtup sye' ŋaiye ka yaŋa'e nihe syohe yi tutume ŋaiye ka ungwisme wuhyau lalme tikin kin.' ³⁵ Pe Jisas ŋanange na, "Yai ŋam ŋaiye narp nanah moihla', kin ka ende ŋahwikin ilyeh elme yip lalme ilyeh ilyeh ŋaiye yukur yip ŋoihsipe hwap lenge to' yuwon yip ŋaiye yende yatme yip."

19

Jisas ŋanange wusyep me ŋaiye yowor'e dindi'
(Mak 10.1-12)

¹ Jisas ŋanange wusyep uku mi'e pe, kin nasme distrik Galili pe, kin nal provins Judia nal umbur ŋaiye mih Jordan. ² Lenge miye' tuweinge wondoh embere jande kin pe, kin ŋende mi'me wahri' epwa tinge ŋanar uku. ³ Lenge Farisi sye' yatme kin pe, tinge hombo'e yala yondol'me kin yisilihme na, "Wusyep erŋeme poi kin ŋanange nange tatame miye' ende ka ginyenme tuwei kin gunde ŋasande kitikin, lakai?" ⁴ Kin nungwisme wusyep tinge na, "Ta'e yip yukur jonose wusyep ŋaiye sai nato Tup tikin Got? Somohon ŋendeheiyeh ŋaiye Got ŋende ŋai'e ŋai'e lalme pe, kin ŋende lenge miye' tuweinge topo'e. Kin ŋende miye' hindi tuwei. ⁵ Pe Got ŋanange na, 'Tehei kin ta'e luku ti, miye' ka osme lenge yai mam kin pe, ka e guhilyeh topo'e tuwei kin. Pe tinge hindi ka yila tu'e wahri' ilyeh.' ⁶ Ta'e luku pe, tinge hindi yukur yarp ta'e hoime, pakai. Tinge hindi wahri' ilyeh. ŋaimune ŋaiye Got nupwai'e pe, miye' yukur ka se esembele."

⁷ Lenge Farisi yisilihme Jisas na, "Deta'e lai ti Moses pwal poi wusyep erŋeme ŋaiye miye' tatame ka inge tup ŋaiye owor'e dindi' aŋa'e tuwei kin pe, ginyenme ta wil?" ⁸ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "ŋondoh yip pupwa bongol sekete pe, Moses ŋana yip ŋaiye tatame pa jinyenme lenge tuweinge. Kom ŋai ta'e liki yukur somohon sai. ⁹ ŋam mana yip, ŋaiye tuwei tikin miye' ende yukur wende niŋ pinip yar wotop miye' ende no, miye' ti ginyenme paka pakaiye, na kin plihe nenge tuwei ambaran pe, miye' uku si ŋende niŋ pinip yar embere."

¹⁰ Lenge jetalah kitikin yiname na, "ŋaiye ta'e liki pe, yukur ka enge tuwei." ¹¹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Wusyep e'e yukur kin napara'e lenge mitiŋ lalme. Kin nal lenge mitiŋ ŋaiye Got si nangang lenge bongol ŋaiye tinge tatame ka junde wusyep uku. ¹² Ta'e luku pe, yusyunde! Miye' sye' ŋaiye tukwini yarp pe, yukur tinge yenge tuwei. Sye' pe, wahri' tinge pupwa ŋupe ŋaiye mam wara' lenge ŋendeheiyeh. O miye' sye' pe, lenge miye' yotombo wahri' tinge pe, yukur ka yara'e talah. Topo'e miye' sye' tinge ŋoiheryembe ŋaiye ka yende wah tikin lemame tikin moihla' pe, tinge yanange pakai ŋaiye yukur ka yenge tuwei. Kom lahmende miye' ŋaiye tatame ka isyunde wusyep e'e pe, ka isyunde."

Jisas ŋanange ka yusme lenge talah ka yut me kin
(Mak 10.13-16, Luk 18.15-17)

¹³ Lenge mitiŋ sye' yenge lenge talah yatme Jisas ŋaiye ka ikil syep unuh tinge no, ka isilihme Got, ŋaiye ka ende mi'me tinge. Kom lenge jetalah yihyele lenge miye' tuweinge luku. ¹⁴ Jisas ŋana lenge na, “Yusme lenge talah ka yut me ŋam, o yukur pa yupwai'e lenge. Detale, lemame tikin Got titinge lenge mitiŋ ŋaiye ta'e talah iki.” ¹⁵ Kin nikil syep anah lenge talah mi'e pe, kin nasme luh uku pe, kin nal ko.

*Lahyambe ende ŋaiye miye' lowe ŋanange wusyep topo'me Jisas
(Mak 10.17-31, Luk 18.18-30)*

¹⁶ O miye' ende kin natme Jisas. Kin ŋisilihme Jisas na, “Jetmam, ma mende ŋaimune bwore ti, ma mamba'e laip bwore ŋaiye ma murp nye nyermbe?” ¹⁷ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Deta'e lai ti nin ŋisilih ŋam ŋaimune ŋaiye kin bwore? Got kin ŋilyeh ŋaiye bwore. Ni ŋasande ŋaiye na amba'e laip bwore ŋaiye na orp nye nyermbe pe, na gunde wusyep erŋeme lalme.” ¹⁸ Kin ŋisilihme Jisas na, “Wusyep erŋeme mune?” Jisas ŋanange na, “Yukur na ongomb lenge miye' ka yule. Yukur na ende niŋ pinip yar. Yukur na ende ŋendei. Yukur na ende hombo'e ŋaiye ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge sye' paka pakaiye. ¹⁹ Na syumbe orp tuweihe lenge yai mam nin pe, na usyunde wusyep tinge. Topo'e na ende nihararme lenge mitiŋ tu'e ŋaiye nin ŋende nihararme nitei.”

²⁰ O lahyambe luku nungwisme wusyep Jisas na, “Ŋam si gwande wusyep erŋeme lalme luku. O ŋaimune ŋaiye teter ŋam sehei'e?” ²¹ Jisas ŋaname na, “Ŋaiye nin de na bwore supule pe, el ende windau me ŋai'e ŋai'e nin lalme amba'e wuhyau pe, na enge wuhyau uku el la angang lenge ŋaipwa ŋi'. Na ende tu'e luku pe, min na amba'e ŋai'e ŋai'e bwore bwore ŋaiye sai nanah moiha'. Mi'e pe, na ota gunde ŋam.” ²² Ŋupe ŋaiye lahyambe luku ŋasande wusyep ta'e luku pe, kin nal topo'e ŋoihmbwaip mane supule. Detale, kin narp topo'e ŋai'e ŋai'e wula wula sekete.

²³ Mi'e pe, Jisas ŋana lenge jetalah kin na, “Ŋam mana yip bwore mise! Ka nihe supulme lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp topo'e ŋai'e ŋai'e wula wula ka yil yoto lemame tikin moiha'. ²⁴ Ma plihe mini yip. Yuwor kamel ŋaiye ka el oto map tikin sehau pe, ki sikirp nihe. Kom ŋaiye miye' lowe ka el oto lemame tikin Got pe, ki pupwa nihe supule.” ²⁵ Ŋupe ŋaiye lenge jetalah yisande wusyep ta'e luku pe, tinge gunguru plai supule. Tinge yisilihme Jisas na, “Ŋaiye ka tu'e liki pe, lahmende ka se amba'e laip bwore ŋaiye ka orp nye nyermbe?” ²⁶ Jisas bep nal nusukumb lenge pe, kin ŋana lenge na, “Ŋaiye miye' kekep ka yende pe, ki nihe, kom ŋaiye Got ka ende pe, ki bwore wukiŋge ŋumwaiye.”

²⁷ Mi'e pe, Pita ŋanange na, “Eteke'e, poi si masme ŋai'e ŋai'e poi lalme ŋanar, kut poi mate gwande nin e'e. Pe poi ya mamba'e ŋaimune?” ²⁸ Jisas ŋana lenge na, “Ŋam mana yip bwore mise, ŋupe ŋaiye ŋai'e ŋai'e ambaran ka ote si no, Talah tikin Miye' ka amba'e naŋ embere orp el unuh luh yilihe tikin kiŋ ŋaiye mi' supule pe, yip lenge jetalah 12 ŋam pa yurp yunuh luh yilihe, topo'e pa bepyeteme lenge bamtihei 12 titinge Israel. ²⁹ Topo'e lenge mitiŋ lalme ŋaiye ŋoiheriyembe naŋ ŋam no, tinge yasme yokoh, to' tatai, moihi mihyen, yai mam, talah topo'e wah yekene tinge pe, tinge ka yamba'e 100 yil yunuh hla' topo'e. Pe tinge ka yamba'e laip bwore ŋaiye ka yurp nye nyermbe. ³⁰ Kom lenge miye' tuweinge wula wula ŋaiye tukwini yal yer pe, min ka yut yuwo, kut lenge mitiŋ ŋaiye tukwini yat yuwo pe, min ka yil yer.”

20

Jisas ŋanange wusyep tapimbilme nal lenge miye' wah ŋaiye yende wah yoto wah wain

¹ Jisas plihe ŋanange na, “Lemame tikin moiha' pe, ki ta'e le'e. Ninde ŋaiye hondo hondonge pe, miye' tehei ŋaiye wah wain nal tas namba' lenge miye' wah sye' ŋaiye ka yende wah yoto wah wain kin. ² Tinge yupwai'e wusyep mi'e pe, lenge miye' wah uku hriphrip ŋaiye tinge ilyeh ilyeh ka yamba'e wuhyau mape me wah ŋaiye ŋup ilyeh.* Pe

19.18 Kis 20.13-16, Lo 5.17-20 19.19 Kis 20.12, Wkp 19.18, Lo 5.16 19.28 Mat 25.31, Luk 22.30 19.30 Mat

20.16, Luk 13.30 * 20.2 Wuhyau mape luku pe, yitini tikin miye' wah ŋaiye kin ŋende wah ŋau ilyeh ilyeh, ŋaiye ka embepeteme kitikin topo'e lenge tuweinge talah.

kin nember lenge yal yende wah yoto wah wain kin. ³ O nau namba'e syepumbur hoye hoye naiye hondonge pe, miye' uku plihe nal moi tikin windau pe, kin nteke'e lenge miye' sye' jan paka pakaiye. ⁴ Ta'e luku pe, kin nana lenge na, 'Yip topo'e yil yende wah yoto wah wain pe, ma se yul yip yitini naiye ki bwore bwarme.' ⁵ Pe tinge yal wah kin. Mi'e pe, miye' tehei uku plihe nende nahilyeh naiye sekeime ki nende. Kin nende ta'e luku njupe naiye nau nanar moikin bumbumbe, topo'e kin plihe nende njupe naiye nau namba'e hun. ⁶ Njupe naiye nau namba'e syepumbur naiye yungwiris pe, kin plihe nal moi windau pe, kin nteke'e lenge miye' sye' plihe jan uku. Kin nisilih lenge na, 'O nau yehe'e yip yate jan paka pakaiye yende naimune?' ⁷ Tinge yungwisme wusyep na, 'Miye' ende yukur pwal poi wah naiye ya mende.' Miye' uku nana lenge na, 'Bwore, yip topo'e yil yende wah yoto wah wain nam.'

⁸ O si yungwiris mi'e pe, yai tehei wah wain uku naname miye' embep lenge miye' wah uku na, 'Gil lenge miye' wah ka yut pe, angang lenge yitini. Nendehei kin pe, na angang lenge miye' wah naiye yat yuwo yende wah pe, ka yamba'e yitini tinge yil yer. Mi'e pe, na ende tu'e luku enge e tutume lenge miye' wah naiye yat yer yende wah pe, tinge ka yamba'e yitini tinge yut yuwo.' ⁹ Lenge miye' wah naiye yate yoto yende wah naiye nau namba'e syepumbur pe, tinge yate yamba'e wuhyau mape tinge. ¹⁰ O njupe naiye lenge miye' wah naiye si tahar hondo hondonge yat yer yende wah pe, tinge yat. Tinge noiheryembe nange se ka yamba'e wuhyau sikirp nembere. Kom pakai. Tinge topo'e yamba'e wuhyau mape ilyeh ilyeh. ¹¹ Tinge yamba'e wuhyau uku yeteke'e pe, tinge yahra'e tuhwar yotop miye' tehei wah wain. ¹² Tinge yanange na, 'Lenge miye' e'e pe, tinge yat yuwo supule naiye yungwiris yende wah pe, ni pwal poi wuhyau tatame lalme. Kom poi e'e pe, poi mat hondo hondonge pe, nau tikin gene sekeh poi naiye poi mende wah mate tatame yungwiris.' ¹³ Miye' tehei nungwisme wusyep naiye noinde tinge na, 'Yusyunde, nimei, nam yukur hombo'e meyeh yip. Nendehei poi si mupwai'e wusyep nange pa yende wah nup ilyeh pe, pa yamba'e wuhyau mape ilyeh. ¹⁴ Tukwini pa yamba'e wuhyau yip pe, pa yil moi yip. Naiye nasande nam tanam pe, ma mangange lenge miye' naiye yat yuwo yende wah pe, ka yamba'e yitini nahilyeh tu'e yip yamba'e. ¹⁵ Luku wuhyau nam tanam. Kai, ta'e nam yukur tatame naiye ma mowor'e wuhyau nam uku miyar'e gunde nasande nam lakai? Ta'e yip noihmbwaip pupwa naiye nam mangange wuhyau embere me tinge? "

¹⁶ Pe Jisas nanange na, "Ta'e luku pe, lahmende naiye yat yer pe, ka yil yuwo, kut lahmende naiye yat yuwo pe, ka yil yer."

Ni hun naiye Jisas nanange ka ole no, ka plihe tuhur
(Mak 10.32-34, Luk 18.31-33)

¹⁷ Jisas nala el unuh Jerusalem pe, kin namba'e lenge jetalah 12 kin yal luh ende naiye nal yajah uku pe, kin syumbe nana lenge wusyep tase. ¹⁸ Kin nana lenge na, "Yusyunde! Poi mala mil munuh Jerusalem naiye ka yember Talah tikin Miye' yil syep lenge pris ondoh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erneme. Tinge ka yende wusyep me kin pe, ka yupwai'e wusyep naiye ka yonombe ka ole. ¹⁹ Pe ka yember kin yil syep lenge haiten naiye ka yende wi me kin. Tinge ka yininge wusyep jonombai'e kin, topo'e yenge winje yupwai'e yararahe kin mi'e pe, ka yuluwei kin yil loutungwarmbe. Kom nup hun kin pe, ka plihe tuhur."

Jems hindi Jon yala tu'e miye' ondoh
(Mak 10.35-45)

²⁰ Mi'e pe, tuwei tikin Sebedi wenge lenge lahmeye' titi hoi wate wasar'e nimbep gwah nihip Jisas pe, ti da wisilihme Jisas me nainde. ²¹ Jisas nisilihme ti na, "Nin nasande naimune?" Tuwei uku wungwisme wusyep kin na, "Tukwini na ini nam bwore mise nange lenge talah nam hoi e'e ka yurp tu'e miye' ondoh topo'e nin yoto lemame nin. Noinde ka orp syep non, kut noinde ka orp syep yanggam." ²² Jisas nungwisme wusyep ti

na, “Yip yukur sisyeme wusyep mune ηaiye yip yanange liki. Ta'e yip hindi tatame pa yono'e pinip juh yukoh tikin nihe syohe ηaiye ma mamba'e lakai?” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Poi hindi tatame.” ²³ Jisas ηana lenge hindi na, “Mise, yip hindi se pa yono'e pinip juh yukoh tikin nihe syohe ηaiye ma mamba'e, kom lahmende ηaiye ka orp syep non ηam topo'e syep yangam ηam pe, liki yukur ηainde ηam ηaiye ma malaηatme. Luh uku titinge lenge miye' tuweinge ηaiye Yai ηam si nalaηatme ηende mi'mi' me tinge sai.”

²⁴ ηupe ηaiye lenge jetalah syepumbur umbur yisande wusyep uku pe, tinge tuhwarme lenge miye' to' tataime hoi uku. ²⁵ Kom Jisas gal lenge yat pe, kin ηana lenge na, “ηoihmbwaip titinge kij lenge haiten pe, pupwa sire sekete ηaiye tinge yende yal lenge hro'mbwat tinge. Pe lenge miye' embep titinge pupwa bongol sekete nange lenge hro'mbwat uku ka yisyunde wusyep tinge. ²⁶ Kut ηaimune ηaiye ta'e luku pe, yukur ka ote si bumbe me yip. Kom miye' ηaiye nala orp tu'e ηaiye miye' ondoh me yip pe, kin ka orp tu'e miye' wah yip. ²⁷ Topo'e lahmende ηaiye kin nala el yerme yip pe, kin ka orp tu'e ηaiye miye' wah pakaiye yip. ²⁸ Ki ηahilyeh ta'e Talah tikin Miye' ηaiye nat pe, yukur kin nat ηaiye lenge miye' ka yende wah ηaiye yungwisme kin, pakai. Kin nat ηaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge, topo'e ka aηa'e laip kitikin ηaiye ka osme hwap tinge lalme.”

*Jisas ηende mi'me miye' ηembep tangare hoi
(Mak 10.46-52, Luk 18.35-43)*

²⁹ Jisas nenge lenge jetalah kin yasme Jeriko pe, lenge miye' tuweinge wondoh embere jande kin. ³⁰ Lenge miye' embep tangare hoi yarp yal ηahwikin tikiη yisande ηaiye Jisas kin nat. Kin nusungurh lenge nat nal pe, tinge hindi tambah marngē yanange na, “Lahmborengē, Talah tikin Dewit, nin ηoihginirme poi hindi!” ³¹ Lenge miye' tuweinge wondoh embere luku tahar bembererme tinge hindi yanange ka hindi yupwai'e mut. Kom tinge hindi tambah marngē supule plihe yanange na, “Lahmborengē, ηoihginirme poi hindi! Nin Lahmborengē, talah tikin Dewit.” ³² Jisas na gan pe, kin gal lenge hindi pe, kin ηisilih lenge hindi na, “Yip hindi yisande ma mende yip hindi tu'e la?” ³³ Tinge hindi yungwisme wusyep kin na, “Lahmborengē, ende ηembep poi ya meteke'e.” ³⁴ Jisas ηoihginirme tinge hindi pe, kin ηusuwa'e ηembep tinge pe, nilyehe sai tinge hindi plihe yeteke'e ηai'e ηai'e, topo'e tinge jande kin.

21

*Jisas nato Jerusalem
(Mak 11.1-11, Luk 19.28-40, Jon 12.12-16)*

¹ Jisas nenge lenge jetalah kin yate jere sehei me Jerusalem pe, tinge yal moi Betfage nal hwate Olip. Jisas nember lenge jetalah kin hoi yal yer pe, ² kin ηana lenge na, “Pa hindi yil yoto moi uku ηaiye poi bep mal pe, nilyehe sai pa hindi yeteke'e yuwor donki ende tinge si yupwai'e yal tumwange pe, ti gwan. O talah ti gwan topo'e ti. Pa yesembele mwah yupwaihme tinge hindi pe, pa yenge lenge hindi yutme ηam. ³ O ηaiye lahende ka ininge wusyep ende tu'e rop pe, pa hindi yinime kin tu'e le'e, ‘Lahmborengē ηasande ηaiye ka amba'e ende wah kin mi'e pe, se ka plihe ember lenge hindi ot hihwaiye.’

⁴ ηai uku kin ηende gande wusyep ende ηaiye somohonme profet ηanange,
⁵ Yalaηatme wusyep e'e yil lenge miye' tuweinge titinge Saion.
Yeteke'e, kij yip kin nat kili!

Kin narp nanah yuwor donki ende nat
ta'e miye' ηaiye syumbe narp ηumwaiye.
Kin narp nanah donki ηumbwahe ende pe, kin nat.”

⁶ Lenge jetalah hoi uku yal pe, tinge yende jande wusyep ηaiye Jisas si ηana lenge hindi nange ka yende. ⁷ Tinge yenge yuwor donki mam hindi talah yat pe, tinge yangara'

ņaiyuwat sokoloh tinge hindi yal yanah donki hoi uku mi'e pe, Jisas nanah narp donki umbwahe. ⁸ O lenge miye' wula wula pe, tinge yungul temhron sokoloh tinge pe, tinge yangara' jah ŋahwikin. Kut sye' yotombo lou lombo pe, tinge yember jah ŋahwikin. ⁹ Lenge miye' tuweinge wondoh embere ŋaiye yal yerme Jisas, topo'e ŋaiye jande kin pe, tinge tambah yanange na,

“Yirisukwarne Talah tikin Dewit!

Got kin ŋende mi'mi' me miye' e'e ŋaiye kin nat naŋ tikin Got.

Ya mahra'e naŋ tikin Got ŋaiye nanah hla' supule.”

¹⁰ Ŋupe ŋaiye Jisas pwar nato Jerusalem pe, lenge miye' tuweinge lalme nato moi embere luku gunguru plai pe, tinge yisilih yale yat na, “Liki lahmende?” ¹¹ Lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yat topo'e Jisas yanange na, “Le'e Jisas, kin profet nase moi embere Nasaret ŋaiye nato distrik Galili nat.”

Jisas ginyen lenge miye' ŋaiye yende windau yarp yoto yukoh yirise

(Mak 11.15-19, Luk 19.45-48, Jon 2.13-22)

¹² Jisas nato lem mele'e ŋaiye ŋoyor'me yukoh yirise pe, kin ginyen lenge miye' lalme ŋaiye yende windau yarp yoto luh luku. Kin ŋuwil'e hendeinge lenge miye' ŋaiye bepsaime wuhyau, topo'e luh lenge miye' ŋaiye yarp yende windau me jesumbihnip.

¹³ Kin ŋana lenge na, “Yainge ki sai nato Tup tikin Got ta'e le'e,

‘Yukoh ŋam e'e pe, ka si yokoh tikin ŋaiye yanange wusyep topo'me Got.’

Kom yip si yende yokoh e'e kin ta'e luh tase titinge lenge miye' endei.”

¹⁴ Jisas teter narp nato yukoh yirise pe, lenge mitiŋ ŋaiye ŋembep tinge si tangar, topo'e ŋhip pupwa yatme kin pe, kin ŋende mi'me wahri' epwa tinge. ¹⁵ Kom ŋupe ŋaiye lenge pris ondoh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erŋeme yeteke'e mirakel ŋaiye kin ŋende, topo'e yisande lenge lahmakerep ŋaiye tambah jan yoto yukoh yirise luku yanange na, “Hriphrip me Talah tikin Dewit!” Pe lenge miye' bwore bworengge ŋoihmbwaip pupwa me Jisas supule. ¹⁶ Tinge yisilihme Jisas na, “Nin ŋasande wusyep uku ŋaiye tinge yanange lakai?” Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Hei, ŋam si masande. Kom ta'e yip yukur jonose wusyep uku, ‘Lenge lahmakerep yahra'e naŋ nin.’”

¹⁷ Jisas nasme tinge pe, kin nal tas nasme moi embere luku pe, kin nal Betani na narp ŋup uku.

Jisas ŋihyele lou ŋip pe, kin nule

(Mak 11.12-14,20-24)

¹⁸ Tahar hondo hondonge pe, Jisas plihe nala e oto moi embere luku pe, kin ŋasande nimbot. ¹⁹ Kin bep nal ŋeteke'e lou ŋip* ende ŋaiye sai nal ŋahwikin tiki pe, kin nal sehei me. Kom kin yukur ŋeteke'e lousep ende teŋei, lou tup ilyehme. Ta'e luku pe, kin ŋaname lou uku na, “Yukur na plihe teŋei esep, pakai supule!” Pe lou ŋip uku hrow gah hihwaiye.

²⁰ Ŋupe ŋaiye lenge jetalah tikin yeteke'e ŋai uku pe, tinge gunguru plai supule. Tinge yanange na, “Deta'e lai ti lou ŋip uku hrow gah hihwaiye pe, ki telei?”

²¹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ŋam mana yip bwore mise. Ŋaiye ŋoihmbwaip yip ka teŋeime Got bongol supule, topo'e ŋaiye yukur ki ŋowor hoi hoi pe, yip tatame ŋaiye pa yende ŋahwikin ilyeh tu'e ŋaiye ŋam mende malme lou ŋip uku. Yip tatame ŋaiye pa yende wah embere yengelyembe wah ŋaiye ŋam mende. Yip tatame ŋaiye pa yinime hwate luku na, ‘Ni tuhur pe, papalai el guh loh pinip.’ Pe hwate luku se ka tuhur gunde wusyep ŋaiye yip yanange. ²² Ŋaiye ŋoihmbwaip yip ka teŋei bongol supule pe, yip tatame se pa yamba'e ŋaimune ŋaiye yip yanange wusyep yisilihme Got.”

Tinge yisilihme Jisas ŋaiye lahmende nalaŋatme kin ŋaiye ka ende wah uku

(Mak 11.27-33, Luk 20.1-8)

²³ Jisas si nate ŋoto yukoh yirise pe, kin ŋanange nasambe wusyep nal lenge miye' tuweinge. O lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengge yatme kin pe, tinge yisilihme

21.9 Sng 118.25-26 21.13 Ais 56.7, Jer 7.11 21.16 Sng 8.2 * 21.19 Matyu nainge lou fik, kom poi mainge
lou ŋip. 21.21 Mat 17.20, 1Ko 13.2

na, “Nin namba'e wutu' topo'e bongol iki nana rai ti, nin nende wah ta'e liki? Topo'e lahmende nalarjatme nin naiye na ende wah iki?” ²⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ŋam topo'e ma plihe misilih yip nisilih ende. Naiye pa yungwisme nisilih nam pe, nam topo'e se ma plihe mini yip lahmende naiye pwale wutu' topo'e bongol e'e naiye nam mende wah e'e. ²⁵ Ŋupe naiye Jon gihye'e pinip lenge miye' tuweinge pe, kin namba'e bongol uku nana rai? Bongol uku kin nase moihla' nat, lakai bongol titinge lenge miye' ilyehme?” Pe tinge yanange wusyep yale yat titinge na, “Ŋaiye ya mininge nange kin nase moihla' nat pe, se ka ini poi na, ‘Pe deta'e lai ti Ŋoihmbwaip yip yukur tejeime wusyep Jon?’ ²⁶ Kom naiye ya mininge nange kin natme miye' ilyehme pe, poi ya metehme lenge miye' tuweinge lalme liki. Detale, tinge lalme yanange nange Jon kin profet ende.” ²⁷ Ta'e luku pe, tinge yungwisme wusyep Jisas na, “Poi yukur sisyeme.” Mi'e pe, kin plihe nana lenge na, “Ŋam topo'e yukur ma se plihe mini yip, lahmende pwale wutu' topo'e bongol naiye nam mende wah e'e.”

Wusyep tapimbilme naiye lahmiye' hoi tikin yai ende

²⁸ Jisas plihe nana lenge na, “Yip Ŋoiheryembe wusyep e'e naiye ma mininge! Yai nenge lenge lahmiye' kin hoi tinge yarp. Yai nalme talah ondohe pe, kin naname na, ‘Talah, tukwini na el ende wah gin oto wah wain!’ ²⁹ Talah nungwisme wusyep nalme yai na, ‘Ŋam gwarng'e naiye ma mil.’ Kom kin narp nal mi'e pe, kin plihe bunjenge Ŋoihmbwaip kin pe, kin nal. ³⁰ Mi'e pe, yai plihe nalme to' pe, plihe naname wusyep ilyeh naiye kin si naname tatai. To' Ŋenerme wusyep yai na, ‘Hei, yai’, kom yukur kin nal. ³¹ Lahmende tinge hindi miye' to' tataime luku nende gande wusyep naiye yai nanange?” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Talah ondohe nende gande.” Ta'e luku pe, Jisas nana lenge na, “Ŋam mana yip. Lenge miye' naiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge tuweinge naiye jan yanah yotop lenge miye' yende pe, tinge yal yerme yip ya yoto lemame tikin Got. ³² Detale, Jon kin natme yip pe, ki yasamb yip yanah naiye pa yende nai'e nai'e bwore bwarme, kom Ŋoihmbwaip yip yukur tejeime wusyep kin. O lenge miye' naiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge tuweinge naiye jan yanah naiye yotop lenge miye' yende pe, tinge jande wusyep kin. Yip si yeteke'e nai'e nai'e luku, kom yukur yip bunjenge Ŋoihmbwaip yip jande wusyep kin.”

*Wusyep tapimbilme lenge miye' pupwa naiye bepteme wah wain
(Mak 12.1-12, Luk 20.9-19)*

³³ Jisas plihe nana lenge na, “Yusyunde wusyep tapimbilme Ŋoinde. Miye' ende kin nende wah wain ende pe, kin yai tehei wah uku. Kin nere lem Ŋoyor'me. Nato wah mele'e luku pe, kin Ŋiche Ŋehéh ende naiye ka jin yisyer'e wain esep. Topo'e kin nende yukoh hla' ende nanah hla' naiye lenge miye' ka yurp yil yunuh uku no, ka bepsime wah wain uku. Mi'e pe, kin nasme wah uku nalme lenge miye' sye' naiye ka yende wah no, ka talame wain esep sye' yoto wah uku yenge tinge. O kin nala el kantri ende naiye sai wohe. ³⁴ Ŋup kin sehei naiye wain esep ka sasarme pe, kin nember lenge miye' wah yal wah wain kin naiye ka talame wain esep sye' yenge yilme kin. ³⁵ Lenge miye' naiye yembepeme wah wain kin uku syep yarpe lenge miye' wah kin pe, Ŋoinde tinge yonombe, o Ŋoinde pe, tinge yonombe kin nule, kut Ŋoinde pe, tinge yiche Ŋeser yonombe. ³⁶ O miye' uku plihe nember lenge miye' wah sikirp wula nengelyembe nendehiyeh naiye kin nember lenge yal. Lenge miye' naiye bepteme wah wain uku yende nahwikin ilyeh uku plihe yal lenge miye' wah uku. ³⁷ Yuwo kin pe, yai tehei wah uku nember talah kitikin nalme tinge. Kin Ŋoiheryembe na, ‘Se ka yusyunde wusyep talah nam.’ ³⁸ Kom Ŋupe naiye lenge miye' naiye bepteme wah wain uku yeteke'e talah uku pe, tinge yanange wusyep yale yatme titinge na, ‘Miye' iki ka amba'e nai'e nai'e yai kin. Yut ya monombe ka ole no, ya mamba'e nai'e nai'e lalme le'e!’ ³⁹ Tinge syep yarpe kin yiche yate tas wah worng'e pe, tinge yonombe kin nule.

⁴⁰ Njupé njaie yai tehei wah wain uku ka ot pe, ka ende njaimun me lenge miye' njaie bepteme wah wain kin?" ⁴¹ Tinge yungwisme wusyep Jisas na, "Kin ka ongomb lenge miye' pupwa luku ende yumbun lenge pupwa supule. Pe ka plihe angange wah wain uku el lenge miye' sye' njaie ka bepteme. Topo'e njup kin njaie wain esep ka sasarme pe, ka se yaña'e wain esep sye' yilme miye' tehei wah." ⁴² Jisas plihe njisilih lenge na, "Yip jonose wusyep sikirp njaie sai nato Tup tikin Got lakai? Wusyep uku kin njanange ta'e le'e,

Tumwange luku lenge miye' njaie juhur'e yokoh
tinge yanange pupwa yehe pe, tinge yuhyul yal njanar.
Kom tukwini pe, kin si tahar ta'e tumwange miye'
njaie ka orpe yukoh ende bongolme.
Lahmborengé kitikin njende njaie uku ki sai.

Poi meteke'e pe, ki bwore supule.†

⁴³ Ta'e luku pe, njam mana yip, Got se ka ongohe lemame kin anga'me yip Juta pe, se ka angange el lenge miye' tuweinge njaie tatame ka yende wah no, njaisep ka tejei. ⁴⁴ O miye' njaie ka tumbe el unuh tumwange miye' uku pe, kin se ka mirkit supule. Topo'e njaie tumwange miye' uku ka gunge el guh esyer'e miye' ende pe, tumwange luku se ka ende yumbune miye' uku supule."‡

⁴⁵ Lenge pris ondoh topo'e lenge Farisi yisande wusyep tapimbilme njaie Jisas njanange pe, tinge sisyeme nange wusyep uku Jisas njanange nalme tinge. ⁴⁶ Ta'e luku pe, tinge yisande njaie ka syep yurpe kin. Kom tinge hi'jarngé lenge mitinj wondoh embere njaie jan uku. Detale, lenge miye' tuweinge luku yanange Jisas kin profet ende.

22

Wusyep tapimbilme njaie embere dindi' (Luk 14.16-24)

¹ Jisas plihe njanange wusyep tapimbilme nal lenge miye' embep titinge Juta. Ki njanange na, ² "Lemame tikin moihoa' pe, ki ta'e le'e. Njup ende pe, miye' ende njaie narp ta'e kin njende mi'mi' njaie embere njaie talah miye' kin ka dindi'. ³ Kin nember lenge miye' wah kin njaie ka yi yini lenge miye' njaie kin nalanjatme nange ka yut njaie embere njaie dindi' uku. Kom tinge jarngé njaie ka yut.

⁴ Kin plihe nember lenge miye' wah sye' yal pe, kin njana lenge ta'e le'e, 'Pa yil lenge miye' njaie njam si mana lenge pe, pa yini lenge tu'e le'e, "Njam si mende mi'mi' njaie njam. Lenge yuwor kau tuhwin, topo'e yuwor sye' embere embere tanam poi si mongombe mende mi'mi' njaie sai. Yip yut pa yono njaie embere njaie dindi'." ⁵ Lenge miye' wah yal yanange wusyep uku yal lenge miye' uku, kom yukur tinge yisande wusyep pe, tinge tahar tangalai yal'e yal'e. Njinde tahar nal wah, kut njinde tahar nal njende wah wuhyau kin. ⁶ O sye' tahar yarpe lenge miye' wah tikin kin uku pe, tinge yongomb lenge pupwa yehe supule de pe, tinge yule. ⁷ Njoihmbwaip kin tikin nihe supule pe, kin tahar nember lenge miye' wondoh kin tahar yal yongomb lenge miye' pupwa luku njaie yongombe lenge miye' wah kin. Tinge yongomb lenge miye' uku lalme yende yumbun lenge pupwa supule. Topo'e tinge yesekeh moi tinge. ⁸ Mi'e pe, kin njana lenge miye' wah kin na, 'Njai bwore bwore njaie poi si mende le'e njanar, kom lenge miye' njaie njam misilih lenge njaie ka yut njaie embere njaie dindi' e'e pe, tinge yukur miye' bwore. ⁹ Ta'e luku pe, pa yil njahwikin mut lalme njaie njahwikin embere no, pa yeteke'e lenge miye' tuweinge lalme pe, pa yini lenge ka yut njaie embere tikin dindi'! ¹⁰ Ta'e luku pe, lenge miye' wah ya tas njahwikin lalme pe, tinge jarase lenge miye' tuweinge lalme njaie tinge yeteke'e. Tinge jarase lenge miye' tuweinge njaie bwore topo'e pupwa. Tinge yate yarp yoto yokoh dindi' njaie ka yono njaie pe, yokoh tikin papapar.

^{21.42} Sng 118.22-23 † ^{21.42} Tup Wenersep 118.22-23 Krais kin tumwange miye' e'e. Lenge miye' embep titinge Juta jarngé tumwange miye' uku, kom Got kin hriphrip me kin. ‡ ^{21.44} Wusyep uku yukur sai nato tup sye' tikin Matyu.

¹¹ Kom ŋupe ŋaiye kin nato nala eteke'e lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye si yal yoto yarp pe, kin ŋeteke'e miye' ende yukur gah temhronj tikin dindi'. ¹² Pe kin ŋisilihme na, 'Ŋime, deta'e lai ti yukur nin gah temhronj topo'e hapwore bworerme ŋaiye na ote orp e'e?' Kom miye' uku yukur nungwisme wusyep ende. ¹³ Ta'e luku pe, kin ŋana lenge miye' wah uku na, 'Yip yupwai'e ŋhip syep kin pe, yiche kin yil tus luh ŋaiye yepelmba. Luh uku pe, tinge ka yilil topo'e ka yikikirme ŋesep tinge.' "

¹⁴ Jisas ŋana lenge na, "Got kin gal lenge miye' tuweinge wula wula, kom se ka amba'e ilieh ilieh."

Tinge yisilih ŋaiye tatame ka yaŋa'e wuhyau takis yilme Sisa, lakai pakai
(Mak 12.13-17, Luk 20.20-26)

¹⁵ Lenge Farisi ya jahilyeh yupwai'e wusyep ŋaiye ka yila hombo'e yiche kukwai me Jisas no, ka ininge wusyep sye' pe, ka plihe bunjenge yende wusyep me kin. ¹⁶ Pe tinge yember lenge jetalah titinge sye' topo'e lenge miye' tungwisme sye' tikin Herot yalme Jisas pe, tinge yiname na, "Jetmam, poi sisyeme nange nin miye' ŋaiye ŋanange wusyep mise. Topo'e wusyep mise ilieh uku pe, ni nasambe yaŋah lenge miye' tuweinge ŋaiye ka junde ŋoihmbwaip bwore bwore tikin Got. Nin yukur ŋeteke'e lenge miye' garnge. Topo'e nin yukur gonose lahmende ŋaiye kin namba'e naŋ embere, lakai kin miye' pakaiye. Nin ŋanange wusyep ilieh nalme tinge lalme. ¹⁷ Ta'e luku pe, tukwini na ini poi na, ŋoihmbwaip nin ta'e la? Wusyep erŋeme poi ŋanange nange tatame ya maŋa'e wuhyau takis milme Sisa, * lakai pakai?" ¹⁸ Kom Jisas si sisyeme ŋoihmbwaip pupwa tinge ŋaiye sai tase. Pe kin ŋana lenge na, "Yip lenge miye' molohe, yip yal hombo'e yisar'e wih minjau! ¹⁹ Pasam ŋam wuhyau ende ŋaiye yip yiche takis ma meteke'e." Pe tinge yamba'e wuhyau ende tikin Rom yenge yatme kin. ²⁰ Ta'e luku pe, Jisas ŋana lenge na, "Yipihinge le'e topo'e naŋ e'e ŋaiye sai tikin lahmende?" ²¹ Tinge yungwisme wusyep kin na, "Tikin Sisa." Kin ŋana lenge na, "Bwore, yaŋa'e wuhyau takis yilme Sisa. Kut ŋaimune ŋaiye tikin Got pe, yaŋa'e yilme Got." ²² Ŋupe ŋaiye tinge yisande wusyep uku pe, tinge gunguru plai supule. Pe tinge yasme kin pe, tinge yal.

Lenge Sadyusi yisilihme Jisas me lenge miye' tuweinge ŋaiye yule no, tinge plihe tahar
(Mak 12.18-27, Luk 20.27-40)

²³ Ŋau ilieh uku pe, lenge Sadyusi sye' plihe yate yeteke'e Jisas. Tinge luku pe, tinge yanange nange lenge mitiŋ ŋaiye si yule, yukur ka se plihe tuhur. Pe tinge yisilihme Jisas na, ²⁴ "Jetmam, Moses ŋanange na, 'Ŋaiye miye' ende kin nenge tuwei, kom tinge hindi yukur yara'e talah ende no, miye' uku nule pe, tatai lakai to' miye' uku ka plihe amba'e tuwei uku e enge no, lahmiye' ondohe ŋaiye ka hindi yara'e pe, ka plihe guh ŋehah miye' uku ŋaiye si nule.'

²⁵ O somohon lenge miye' to' tataime syepumbur hoi, tinge yarp bumble poi. Miye' tatai ŋaiye ŋondoh me tinge lalme nenge tuwei, kom tuwei uku yukur wara'e talah ende pe, miye' uku nule. Ta'e luku pe, to' kin ŋaiye nikil teket me kin, namba'e tuwei uku nate nenge. ²⁶ Ŋahwikin ilieh plihe ŋende me to' kin ŋaiye gande kin pe, tinge syepumbur plihe yule topo'e. ²⁷ Yowo kin pe, tuwei uku wule. ²⁸ O ŋupe ŋaiye lenge miye' ŋaiye si yule ka plihe tuhur yurp pe, tuwei uku ta wurp topo'e lahmende ŋaiye tinge miye' to' tataime syepumbur hoi uku? Detale, tinge lalme luku si yahra'e yenge ti."

²⁹ Kom Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yip yanange wusyep ŋoinde tikin ŋaiye sikirp tungwarmbe. Detale, yip yukur sisyeme wusyep ŋaiye sai nato Tup tikin Got topo'e bongol kin. ³⁰ Ŋupe ŋaiye lenge miye' si yule no, ka tuhur pe, yukur ka plihe dindi'. Ka yurp tu'e lenge walip hla' tikin moiha'. ³¹ Ŋam de ma yisam yip ŋaiye lenge miye' tuweinge si yule no, ka plihe tuhur. Yip jonose wusyep tikin Got, lakai pakai? ³² Kin ŋanange na, 'Ŋam Got tikin Abraham, topo'e tikin Aisak, topo'e tikin Jekop.' Ta'e luku pe, poi sisyeme nange Got yukur Got lenge miye' tuweinge ŋaiye si yule, pakai. Kin Got

22.13 Mat 8.12, 25.30, Luk 13.28
22.32 Kis 3.6

* 22.17 Sisa kin miye' ondoh titinge Rom.

22.23 Apo 23.8

22.24 Lo 25.5

lenge miye' tuweinge ηaiye yarp laip.”³³ Lenge miye' tuweinge wondoh embere yisande wusyep kin ηaiye ηanange luku pe, tinge gunguru plai supule.

*Wusyep erηeme ηendehei tikin Got
(Mak 12.28-31, Luk 10.25-28)*

³⁴ ηupe ηaiye lenge Farisi yisande nange wusyep Jisas si ningis lenge Sadyusi pe, tinge lalme yate jahilyeh. ³⁵ O jetmam ende tikin wusyep erηeme gan ηotop tinge. Kin de ka hombo'e iche kukwaime Jisas isilihme ηisilih ende. ³⁶ Kin ηisilihme Jisas na, “Jetmam, wusyep erηeme mune kin ηembere tahar'e wusyep erηeme lalme?” ³⁷ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Yip pa yende nihararme Got, kin Lahmborenge yip. Topo'e yip pa yende nihararme kin yil yoto ηoihmbwaip mele'e yip lalme, topo'e yipihinge bwore yip lalme, topo'e ηoiheryembe mise yip lalme. ³⁸ Wusyep erηeme le'e pe, kin ηembere supule, topo'e kin nat yerme wusyep erηeme lalme. ³⁹ O wusyep erηeme ηaiye hoi kin pe, ki sehei nala ηahilyeh tu'e luku. Ki ta'e le'e: Na ende nihararme lenge mitij tu'e ηaiye ni ηende nihararme nitei. ⁴⁰ Wusyep erηeme hoi e'e pe, tinge hindi tehei ηaiye wusyep tikin wusyep erηeme lalme, topo'e wusyep hra'embep titinge lenge profet.”

*Jisas ηisilih lenge Farisi me miye' ηaiye Got nalanjatme
(Mak 12.35-37, Luk 20.41-44)*

⁴¹ ηupe ηaiye lenge Farisi teter jahilyeh yarp pe, Jisas ηisilih lenge na, ⁴² “Yip ηoiheryembe ta'e laime Miye' alanjatme Krai? Kin talah lahmende?” Tinge yanange na, “Krais, kin talah tikin Dewit.” ⁴³ Jisas ηisilih lenge na, “Deta'e lai ti Yohe Yirise naηa'e ηoihmbwaip nalme Dewit pe, Dewit galme miye' uku 'Lahmborenge'? Dewit kin ηanange na,

⁴⁴ Lahmborenge kin ηaname Lahmborenge ηam ta'e le'e,
'Nin na orp syep non ηam el tutume ηaiye
ma member lenge wachaih nin ka yurp tuwihme nin.'†

⁴⁵ O ηaiye Dewit ka gilme miye' uku Lahmborenge kin pe, deta'e lai ηaiye miye' uku kin talah tikin Dewit?” ⁴⁶ Pe ηende tinge luku yukur tatame ηaiye ka se ungwisme wusyep Jisas ηaiye ηanange luku. Dindi' ηup uku ηaiye nenge nal pe, tinge hi'jarnge ηaiye ka yisilihme Jisas ηisilih sye'.

23

*Lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep erηeme yende ηai'e ηai'e pupwa
(Mak 12.38-39, Luk 11.43,46, 20.45-46)*

¹ Mi'e pe, Jisas ηanange wusyep nalme lenge miye' tuweinge lalme topo'e lenge jetalah kin. ² “Lenge jetmam tikin wusyep erηeme topo' lenge Farisi yanange yasamb yip wusyep erηeme ta'e ηaiye Moses ηende. ³ Ta'e luku pe, wusyep lalme ηaiye ka yini yip pe, pa yusyunde, topo'e pa junde. Kut yukur pa yende ηai'e ηai'e junde ηaimune ηaiye tinge yende. Detale, yukur tinge yende ηaimune jande wusyep ηaiye tinge yanange. ⁴ Ki ta'e ηaiye tinge yupwai'e ηainde du' embere ηaiye tikin mane sekete yikil ya yanah melem lenge miye' pe, tinge yahai'e nihe ηaiye ka yikirh. Kom tinge yukur ηoiheryembe nange ka se yangange lenge syep ηaiye yikirh mane luku.

⁵ Tinge tangarhme galat embere ηaiye ka yininge wusyep topo'me Got. Topo'e tinge yupwai'e mwah sokoloh yal temhronj sokoloh syum tinge.* Tinge yende ηai'e ηai'e lalme luku nange lenge miye' tuweinge ka yeteke' lenge. ⁶ ηup tikin ηaiye tinge yende ηai embere pe, tinge yisande tikin ηaiye ka yurp luh ηendehei. Topo'e tinge de ka yurp luh ηendehei ηaiye tate nato yokoh lotu. ⁷ Tinge yisande ηaiye lenge mitij ka yalanas yember lenge, topo'e yangang lenge ηau bwore yanar moi jahilyeh. Topo'e tinge yisande ηaiye lenge mitij uku ka jil lenge nange jetmam.

22.37 Lo 6.5 22.39 Wkp 19.18 22.40 Luk 10.25-28 22.44 Sng 110.1 † 22.44 Got ηanange wusyep uku nal me Krai. Luh uku ηaiye nal syep non pe, Krai ka amba'e naη embere. 23.5 Nam 15.38, Lo 6.8, Mat 6.1 * 23.5 Tinge yende ηai luku yisambe tititinge yal lenge mitij nange tinge yahra'e naη tikin Got.

⁸ Kom yip lenge miye' tuweinge nam pe, yip lalme to'tataiye. Ta'e luku pe, yukur ka jil yip nange jetmam. Kut miye' esep ilyeh kin jetmam yip. ⁹ Topo'e yukur pa jilme lahende naiye narp kekep e'e nange Yai. Detale, Yai ilyeh kin narp nanah moiha'. ¹⁰ Topo'e yukur pa jil yip nange miye' ondoh. Detale, miye' esep ilyeh naiye kin miye' ondoh yip pe, Krai. ¹¹ Lahmende naiye kin da orp miye' ondoh yip pe, kin ka orp tu'e naiye miye' wah yip topo'e. ¹² Lahmende naiye kin nahra'e nan kitikin pe, nan kin min ka guh. Kut lahmende naiye kin tale nan kitikin pe, kin min ka amba'e nan embere."

Jisas nana lenge jetmam topo' Farisi naiye tinge yowor'e mut hoi
(Mak 12.40, Luk 11.39-52, 20.47)

¹³ "Yip lenge jetmam tikin wusyep erneme topo' yip lenge Farisi, yip noihme! Yip yowor'e mut hoi! Yip jase kohmap naiye yal yoto lemame tikin moiha' jah nembep lenge miye' tuweinge. Kom yiptip yukur yal yoto, topo'e nupe naiye lenge miye' tuweinge yala yil yoto pe, yip tatme nahwikin tinge. ¹⁴ (Yip lenge jetmam tikin wusyep erneme topo'e yip lenge Farisi pe, yip noihme! Yip hombo'e yeh lenge tuweinge rope pe, yip yamba'e yukoh tinge, topo'e yip hombo'e yanange wusyep topo'e Got sokolohe yapara'e hwap yip naiye yende. Pe nihe syohe yip naiye minde pa yamba'e pe, ki pupwa nembere nihe sekete.)† ¹⁵ Yip lenge jetmam tikin wusyep erneme, topo' yip lenge Farisi pe, yip noihme! Yip miye' pupwa naiye yowor'e mut hoi. Yip yal'e yal'e yal loh pinip topo'e kekep lalme naiye yende miye' esep ilyeh ka orp tu'e jetalah yip. Nupe naiye kin si narp ta'e jetalah yip mi'e pe, kin nengelyembe yip ta'e miye' naiye nende pupwa pe, ka el hel.

¹⁶ Yip lenge miye' naiye nembep tangare yala yasambe yanah lenge miye' pe, yip noihme! Yip yanange yasambe lenge wusyep na, 'Naiye miye' ende ka ininge na, mise supule nanah hla' naiye yukoh yirise. Pe liki ki pakai. Kom naiye miye' ende ka ininge na, neser gol nanar nato yukoh yirise, mise supule nanah hla'. Pe luku se ka ende gunde wusyep naiye ki nanange.'

¹⁷ Yip pupwa kwote, topo'e nembep yip si tangar! O naimune kin nat yer, gol lakai yukoh yirise? Yip sisyeme na, gol naiye ki nanar tas wicher' pe, yukur ki nembere nal nembep tikin Got. Kom gol naiye nanar nato yukoh yirise pe, luku ki gol bwore tikin Got. ¹⁸ Yip plihe yanange wusyep yasamb lenge na, 'Naiye miye' ende ka ininge wusyep bongol gil nan neser hendeinge na, ininge mise supule nanah hla'. Pe liki ka pakai. Kom naiye miye' ende ka ininge wusyep bongol gil nan ofa naiye tikir nanah neser hendeinge pe, kin ka ende gunde wusyep naiye kin nanange.' ¹⁹ Nembep yip ta'e si tangar e'e. Naimune ki nembere topo'e nendehei nal nembep tikin Got? Ofa nilyehme pe, ki luh pakaiye, kut naiye na ikil e unuh neser hendeinge pe, ki bwore nal nembep tikin Got. ²⁰ Ta'e luku pe, nupe naiye miye' ende kin nanange wusyep bongol gal nan neser hendeinge nange mise pe, luku kin nende bongolme wusyep kin naiye kin gal nan neser hendeinge, topo'e nai'e nai'e lalme naiye tikir nanah uku. ²¹ Topo'e nupe naiye kin nanange wusyep bongol gal nan yukoh yirise nange mise supule pe, luku kin nende bongolme wusyep uku topo'e Got naiye narp nato yukoh yirise luku. ²² Topo'e nupe naiye miye' nanange wusyep gal nan moiha' nange mise supule pe, luku kin nende bongolme wusyep kin uku naiye luh yilihe tikin Got, topo'e kitikin Got narp nanah luh uku bepteme nai'e nai'e lalme.

²³ Yip lenge jetmam tikin wusyep erneme topo'e yip lenge Farisi, yip noihme! Yip lenge miye' tikin naiye yowor'e mut hoi. Kapenih siki sikirp tikin wah pe, yip yiyar'e pe, yip yanah'e umbur yalme Got. Kom yip si jarng'e naiye pa junde wusyep embere embere tikin wusyep erneme ta'e noi mi'mi', topo'e noi hmbwaip mise naiye ikirh mane me wah tikin Got, topo'e yanah bwore bwarme naiye iyar'e lenge miye' tuweinge. Yip pa yende junde wusyep erneme sikirp luku naiye nanange. Topo'e yip yukur pa se yusme wusyep erneme naiye nembere, na pakai. ²⁴ Yip nembep si tangar naiye yip yala yasambe yanah

23.11 Mat 20.26-27, Mak 9.35, 10.43-44, Luk 22.26
tup sye' tikin Matyu. 23.22 Ais 66.1, Mat 5.34

23.12 Luk 14.11, 18.14
23.23 Wkp 27.30

† 23.14 Wusyep uku yukur sai nato

lenge miye' tuweinge. Yip yosoko nomboro malaih n̄aiye ya jah pinip n̄aiye pa yono'e, kut yuwor kamel n̄aiye na gah pinip pe, yip yono'e chumbur'e!

²⁵ Yip lenge jetmam tikin wusyep er̄eme topo'e yip lenge Farisi, yip pupwa supule. Yip lenge miye' n̄aiye yowor'e mut hoi. Yip yende solombe n̄oiheriyembe yip tip. Yip yendende'me wahri' wicher', kut nato n̄oihmbwaip mele'e yip pe, papararme n̄ai'e n̄ai'e pupwa. ²⁶ N̄embep yip lenge Farisi si tangar. N̄endehei na ihyete n̄oihmbwaip pupwa nin e oto mele'e yer. Tu pakai pe, nate tas wahri' wicher' nin yukur ka bwore.

²⁷ Yip lenge jetmam tikin wusyep er̄eme topo'e yip lenge Farisi, yip pupwa supule! Yip miye' n̄aiye yowor'e mut hoi. Yip ta'e n̄ehh titinge miye' yule n̄aiye tinge si yendende'me wicher' mi' supule. Kom nato mele'e luku pe, tikin papararme lupu, topo'e n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye pupwa yehe. ²⁸ Ki n̄ahilyeh natme yip pe, n̄aiye wahri' wicher' yip, ki bwore supule nal n̄embep lenge mitiñ lalme. Kom nato mele'e yip pe, ki paparar me wusyep molohe topo'e yengelyembe wusyep er̄eme.

²⁹ Ki pupwa supule n̄aiye yip lenge jetmam tikin wusyep er̄eme topo'e yip lenge Farisi! Yip n̄oihme! Yip miye' n̄aiye yowor'e mut hoi. Yip si yiche n̄ehh bwore bwore lenge profet n̄aiye lenge mwanka' yip yongomb lenge. Topo'e yip yendende'me n̄ehh lenge miye' n̄aiye yarp bwore bwarme, n̄aiye lenge mwanka' yip yende yumbune tinge. ³⁰ Topo'e yip yanange na, 'N̄aiye poi ya murp dindi' n̄upe n̄aiye lenge mwan ka' pe, poi yukur yase mungwis lenge n̄aiye mongomb lenge profet ka yule.'

³¹ Wusyep uku ki pasam poi nange yip iki, yip talah titinge lenge miye' n̄aiye yongomb lenge profet no, tinge yule. ³² Ta'e luku pe, yip plihe yende yi yunuh hla' me n̄aimune n̄aiye somohon lenge mwan ka' yende. ³³ Yip lenge hwan pupwa. Yip ta'e lenge talah tikin gunu. Got ka ende wusyep me yip pe, se pa yil moi pupwa hel. Pe yip pa yurp bworerme tu'e la?

³⁴ Ta'e luku pe, n̄am mana yip! N̄am ma member lenge profet, topo'e lenge miye' sande teke'e, topo' lenge jetmam tikin wusyep er̄eme mut me yip. Pe pa yongomb lenge sye' ka yule, topo'e pa yuluwei sye' yil loutungwarmbe, topo'e pa yenge mwah hro'e yupwai'e yararahe lenge yinir yoto yokoh lotu yip. Topo'e pa kukwame yandalam lenge yil'e yil'e yoto moi embere lalme. ³⁵ Ta'e luku pe, pupwa lenge miye' lalme n̄aiye somohon yongomb lenge miye' bwore bwore luku pe, ki sai kekep e'e pe, hwap tinge lalme luku ka el unuh yip. Tinge yongomb lenge miye' bwore n̄aiye yukur tinge yende hwap ende, pakai. Tinge yonombe Abel yer nate gere Sekaraia, talah tikin Berekia. Miye' uku pe, tinge yonombe nato bumbumbe yukoh yirise topo'e n̄eser hendeinge. ³⁶ N̄am mana yip bwore mise! Hwap lalme n̄aiye somoho somohonme luku pe, ka ote ende yumbune yip lalme n̄aiye tukwini yarp e'e."

Jisas n̄oihginirme Jerusalem

³⁷ Jisas plihe n̄anange na, "Jerusalem, Jerusalem! Nin nongomb lenge profet yule, topo' lenge miye' wah tikin Got n̄aiye nember lenge yatme nin pe, nin niche n̄eser nongomb lenge yule. Ni wula wula n̄aiye n̄am mala gwaras lenge talah nin lalme menge mute guhilyeh tu'e tuwet mam n̄aiye gwaras lenge talah ti wate winis lenge woto tuwet yohe ti. Kom yip jarnge n̄am. ³⁸ Yusyunde! Tukwini luh yip uku ka pupwa pe, ka si pakaiye. ³⁹ N̄am mana yip! Yip yukur tatame n̄aiye pa plihe yeteke'e n̄am yi tutume n̄aiye pa yininge na, 'Got kin ka ende mi'mi' me Kraisi, miye' n̄aiye nate n̄oto nan̄ tikin Lahmborenge.'"

24

Jisas n̄anange wusyep n̄aiye ka yende yumbune yukoh yirise

(Mak 13.1-2, Luk 21.5-6)

¹ Jisas nasme yukoh yirise luku pe, kin nala el. O lenge jetalah yasambe kin yokoh lalme tikin yukoh yirise. ² Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yip si bep yal yeteke'e

yokoh bwore lalme luku? Ŋam mana yip bwore mise! Yukur minde ka yusme ŋeser ende ka tikir unuh hla' me ŋeser ende, pakai. Se ka yisil'e ŋeser lalme luku pe, ka sisil'ilyeh ilyeh ote guh kekep.”

Jisas ŋanange wusyep me hwap wula wula ŋaiye ka ot

(Mak 13.3-13, Luk 21.7-19)

³ Jisas narp nanah hwate Olip pe, lenge jetalah ilyehme yate yeteke'e kin pe, tinge yisilihme na, “Ni ini poi na tumboiya' ŋai'e ŋai'e lalme luku ka ot. Topo'e ya meteke'e wutu' mune ti, ya se sisyeme nange liki ŋup nin ŋaiye na ot, topo'e le'e ŋup tikin ŋup yuwo?” ⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yip ŋoihme ŋaiye lahende se ka ota hombo'e yeh yip. ⁵ Tehei kin ta'e le'e, lenge miye' wula wula se ka hombo'e yuta jil naŋ ŋam pe, ka yininge na, ‘Ŋam Krais ilyeh li' ihei!’ Pe tinge ka hombo'e yeh lenge miye' tuweinge wula wula sekete ŋaiye ka junde yaŋah pupwa. ⁶ Yip pa yisyunde titire ŋaiye mitiŋ yarmbe wondoh. Topo'e yip pa yisyunde wusyep ŋaiye wondoh embere ki tahar nal'e nal'e. Kom yukur pa gunguru plaime ŋai ta'e luku. Ŋai'e ŋai'e ta'e luku se ka ot, kom ŋup yuwo ki teter. ⁷ Lenge miye' tuweinge kantri ende ka tuhur ka yurmbe yotop miye' tuweinge kantri ende. Topo'e moi sambe ende ka tuhur ka yurmbe yotop moi sambe ende. O nal moi sye' pe, nimbot embere ka ongomb lenge miye' tuweinge, topo'e yoime embere ka ondol'me tinge. ⁸ Ŋai'e ŋai'e lalme luku pe, ka ot yer tu'e syohe ŋaiye mam ti wasande ŋupe ŋaiye ti da wara'e talah.

⁹ Ŋup uku pe, ka yamba' yip yenge yil pe, ka yul yip nihe syohe, topo'e ka yumbip pa yule. Topo'e lenge miye' tuweinge wula wula ka ŋoihmbwaip pupwa me yip. Tehei kin ta'e le'e, naŋ ŋam ki sai topo'me yip. ¹⁰ O ŋup uku pe, lenge miye' tuweinge wula wula ka yusme ŋoiheryembe mise tinge ŋaiye tejeime Lahmborenge. Tinge ka yende wachaih yile yut titinge, topo'e yember titinge yil syep lenge wachaih. ¹¹ Topo'e lenge profet hombo'e wula wula ka yut pe, ka hombo'e yaŋaih lenge miye' tuweinge wula wula. ¹² Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ka yende hwap wula wula sekete pe, tinge ka yusme ŋoihmbwaip ŋaiye yende nihararme lenge mitiŋ. ¹³ Kom lenge miye' tuweinge ŋaiye jan bongole ya tatame ŋaiye ŋup yuwo pe, Got se ka ungwisme tinge. ¹⁴ Pe tinge ka yininge yalaŋatme wusyep mise tikin lemame tikin Got yil moiye moiye ŋaiye kekep e'e no, lenge miye' tuweinge lalme ka yisyunde mi'e pe, ŋup yuwo ka ot.”

Ŋai'e ŋai'e pupwa yehe supule ka ot

(Mak 13.14-23, Luk 21.20-24)

¹⁵ Jisas plihe ŋanange na, “Yip se pa yeteke'e ŋainde ŋaiye tikin pupwa yehe supule ŋaiye somohon profet Daniel ŋanange wusyep me kin. Kin se ka ote gin oto yukoh yirise tikin Got. Lahmende ŋaiye ka jonose wusyep e'e pe, ka ŋoiheryembe bworerme. ¹⁶ O ŋup uku pe, lahmende miye' tuweinge ŋaiye yarp provins Judia pe, se ka jirnge yil yunuh hwate. ¹⁷ Topo'e lahmende ŋaiye narp nat tas yokoh yohe pe, yukur ka plihe el oto yokoh amba'e ŋainde enge el, na pakai. ¹⁸ Topo'e lahmende ŋaiye jan wah pe, yukur ka plihe yil yokoh yamba'e temhronj tinge. ¹⁹ Ŋup uku pe, ka pupwa nihe supulme lenge tuweinge ŋaiye talah tapambe, topo'e lenge tuweinge ŋaiye yangange ŋimbirip lenge talah wimbe. ²⁰ Yisilihme Got ŋaiye ŋai'e ŋai'e luku yukur ka ende guh ŋup tikin mwate, topo'e ŋisih embere, lakai ŋup tikin Sabat.* ²¹ Ŋup uku ŋaiye mane ka ot pe, ka pupwa ŋembere supule. Ka engelyembe somohon ŋendeheiyeh ŋaiye Got ŋende ŋai'e ŋai'e nate tatame tukwini. Topo'e mane ta'e luku yukur mindemboi ka plihe ot, pakai. ²² Kom Got ŋoiheryembe lenge miye' tuweinge ŋaiye kin si nalaŋatme tinge pe, kin ŋotombo ŋup sye' ningingirhme nenge nat. O ŋaiye Got yukur ŋotombo ŋup sye' tikin mane luku ŋaiye ka ot nenge nat pe, lenge miye' tuweinge lalme ka talai.

²³ Ta'e luku pe, ŋaiye lahende ka ini yip na, ‘Bep yut! Miye' alaŋatme ŋaiye Got nalaŋatme li'ehei.’ O lahende ka ini yip na, ‘Bep yil! Kin uku gan nal uku.’ Yukur pa

24.9 Mat 10.22 24.13 Mat 10.22 24.15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 24.17 Luk 17.31 * 24.20 Detale, se ka nihme yip ŋaiye pa jirnge. 24.21 Dan 12.1, Rev 7.14

yisyunde wusyep kin. ²⁴ Lenge miye' hombo'e sye' se ka yute hombo'e yeh yip yininge na, 'Ŋam Krai' ilyeh li'ehei ŋaiye Got alarjatme'. O ka ininge na, 'Ŋam profet ende le'e.' Tinge topo'e ka yende mirakel embere embere topo'e wutu' supule. Tinge yende ŋai uku ŋaiye ka bunjenge ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge ŋaiye ka yil wohme Got. Yip lenge miye' tuweinge ŋaiye Got si nalarjatme pe, yip ŋoihme wah hombo'e tinge luku! ²⁵ Yisyunde! Ŋam si mana yip ŋaimune ŋaiye min ka ot.

²⁶ O ŋaiye ka yini yip na, 'Yeteke'e, kin narp nal moi gungurar ŋaiye miye' pakai!' Pe yukur pa yil luku. O ŋaiye ka yininge na, 'Yeteke'e, ki tase narp ŋoto yokoh e'e.' Pe yukur pa yisyunde wusyep tinge. ²⁷ Ŋupe ŋaiye Talah tikin Miye' ka ot pe, ka tu'e ŋaiye plai gah pe, yirise kin ka anjar'e el ŋau anah, topo'e ka anjar'e el ŋau gah. ²⁸ Luh ŋaiye yuwor nule ŋanar pe, luh ilyeh uku lenge jekum se ka yuta juhilyeh."

Ŋup yuwo

(Mak 13.24-27, Luk 21.25-28)

²⁹ "Kom ŋup uku ŋaiye mane embere luku ka el mi'e pe, nilyehe sai ŋau ka e yepelmbe, topo'e wundehei yukur ta wowor'e. Topo'e lenge nowas ka tongo' yuse ŋaitem juh. Topo'e Got se ka ukul'me ŋai'e ŋai'e bongol ŋaiye sai nanah ŋaitem. ³⁰ Luku ka mi'e pe, wutu' ŋaiye Talah tikin Miye' ka ote si unuh ŋaitem. Pe lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yarp kekep, ka yeteke'e Talah tikin Miye' ka orp oto mwahit tikin moi'hla' ot topo'e bongol topo'e yirise embere kitikin pe, ka yilil. ³¹ O ka yunduhul'e ŋoih marnge supule pe, ka ember lenge walip hla' kin ka yil'e yil'e kekep lalme ŋaiye ka jaras lenge miye' tuweinge kitikin ŋaiye kin si nalarjatme tinge yenge yute juhilyeh."

Yip pa sisysteme herkep mip

(Mak 13.28-31, Luk 21.29-33)

³² Jisas plihe ŋanange na, "Yip pa yamba'e sisysteme yil herkep mip.† Ŋupe ŋaiye lou lombo kin uku ŋumun pe, ki ŋowoh tup ambaran. Pe luku ki yasam yip nange liki ŋup tikin ŋaiye ŋau ka si. ³³ Ta'e luku pe, ŋupe ŋaiye yip si yeteke'e ŋai uku mi'e pe, yip sisysteme nange Talah tikin Miye' si nat sehei nate gere kohmap. ³⁴ Ŋam mana yip bwore mise! Lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yarp kekep e'e yukur ka yule lalme pe, ka yeteke'e ŋai'e ŋai'e lalme luku ka ot. ³⁵ Ŋaitem topo'e kekep ka el mi'e, kut wusyep ŋam yukur ka mi'e, pakai, teter ka si."

Yukur miye' ende sisysteme ŋup yuwo

(Mak 13.32-37, Luk 17.26-30,34-36)

³⁶ Jisas plihe ŋanange na, "Yukur miye' ende sisysteme ŋup mune topo'e ŋau ka amba'e yukuriye ŋaiye ŋai'e ŋai'e luku ka ot. Lenge walip hla' ŋaiye yarp yanah moi'hla' tinge jinjame. Topo' Talah yukur plihe sisysteme ŋup uku. O Yai ilyeh kin sisysteme. ³⁷ Ŋahwikin ilyeh ŋaiye tinge yende yoto ŋup tikin Noa pe, tinge se ka yende ŋahilyeh yoto ŋup tikin Talah tikin Miye' ŋaiye ka ot. ³⁸ Teter ŋaiye Got yukur nember mih tembelem embere nat pe, tinge lalme yende yono ŋai, yono'e pinip, topo'e lenge miye' tuweinge dindi' yale yat. Tinge yende luku ya tatame ŋupe ŋaiye Noa nato loumbil pinip mele'e. ³⁹ Tinge yukur sisysteme ŋaimune ŋaiye ka ote ende me tinge pe, tinge yarp ta'e luku yal tatame ŋaiye mih tembelem embere nawe nate nongomb lenge miye' tuweinge lalme. Ka ŋahilyeh tu'e ŋaiye Talah tikin Miye' ka ot. ⁴⁰ Ŋup uku pe, miye' hoi ka hindi yende wah jin wah mele'e. Pe Got ka amba'e ŋoinde, kut miye' ŋoinde ka gin wah. ⁴¹ Topo'e tuweinge hoi ka hindi yerŋe kakah blau yurp pe, Got ka amba'e ŋoinde enge el, kut ŋoinde ta wurp.‡

⁴² Ta'e luku pe, yip ŋoihme! Bepteme yip tip bworerme. Yip yukur si sisysteme ŋupe ŋaiye Lahmborenge yip ka ot. ⁴³ Yip ŋoihme! Ŋaiye yai tehei yokoh ka sisysteme ŋupe ŋaiye miye' endei ka ot pe, kin se ka orp keteme yokoh pe, yukur ka se osme miye' endei

24.26 Luk 17.23-24 24.28 Luk 17.37 24.29 Ais 13.10, 34.4, Ese 32.7, Jol 2.10,31, 3.15, Rev 6.12-13 24.30 Dan 7.13, Sek 12.10-14, Rev 1.7 † 24.32 Matyu nainge lou fik, kom poi mainge herkep mip. 24.37 Stt 6.5-8
24.39 Stt 7.6-24 ‡ 24.41 Tinge Juta yisyer'e wit esep, kom poi mainge ŋaiye tinge yerŋe kakah blau. 24.43 Luk 12.39-40

ņaiye ka owor'e yokoh el oto. ⁴⁴ Ta'e luku pe, yip topo'e yende mi'mi' yurp. Talah tikin Miye' ka ot ŋup ende ŋaiye yip yukur ŋoiheriyembe nange kin ka ot.”

Miye' wah bwore topo'e miye' wah pupwa
(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Jisas plihe ŋanange na, “Lahmende miye' wah ŋaiye sande teke'e, topo'e ŋoihmb-waip kin bwore bwarme no, kin ŋasande wusyep miye' ondoh kin pe, kin miye' wah ilyeh uku ŋaiye miye' ondoh ka aņa'e wah ŋaiye ka embepeme lenge miye' wah lalme, topo'e ka angang lenge ŋai gunde ŋupe ŋaiye miye' ondoh si nalaŋatme. ⁴⁶ ŋupe ŋaiye miye' ondoh plihe nat pe, miye' wah uku ka hriphrip embere sekete ŋaiye kin ŋende wah bwore narp. ⁴⁷ ŋam mana yip bwore mise! Miye' ondoh uku ka alaŋatme miye' wah uku tu'e miye' embep ende ŋaiye ka bepteme ŋai'e ŋai'e kin lalme.

⁴⁸ Kom ŋaiye miye' wah uku kin miye' pupwa, topo'e kin ŋoiheriyembe nato kitikin na, ‘Miye' ondoh ŋam kin nal wohe pe, yukur ka se ot hihwaiye.’ ⁴⁹ Pe kin tahar nongomb lenge wah ilyeh kin, topo'e kin ŋende ŋono ŋai, topo'e ŋono'e pinip ŋotop lenge miye' ŋaiye yono'e pinip yende kwite kwote gande ŋahwikin ilyeh kitikin ŋaiye ŋende ŋende. ⁵⁰ Miye' wah yukur sisysteme ŋupe ŋaiye miye' ondoh ka ot. ⁵¹ Pe ŋupe ŋaiye ka ot pe, ka onombe ende yumbune miye' wah uku pupwa supule. Pe ka ember kin el ka orp topo'e lenge miye' hombo'e ŋaiye yowor'e mut hoi. Luh moi uku ŋaiye ka yurp pe, ka yilil yikikirme ŋesep tinge.”

25

Wusyep tapimbilme lenge tuweinge syepumbur umbur

¹ Jisas plihe ŋanange na, “ŋupe ŋaiye ma mut pe, lemame tikin moihla', ka tu'e le'e. ŋup ende pe, lenge tuweinge simbihe' syepumbur umbur yamba'e nih lam tinge pe, tinge yal yeteke'e miye' ende ŋaiye ka ot ka ende dindi' kin. ² O tuweinge syepumbur yukur yende mi'mi', kut tuweinge syepumbur si sisysteme pe, tinge yende bwore. ³ Lenge tuweinge syepumbur ŋaiye yende pupwa luku yenge nih lam tinge yat, kom yukur tinge yenge pinip nih sye' yat topo'e ŋaiye ka se yuwil'e yi juh. ⁴ Kom lenge tuweinge syepumbur ŋaiye sisysteme pe, tinge si yuwil'e pinip nih sye' jah botol yenge yat topo'e nih lam tinge. ⁵ Miye' ŋaiye de ka dindi' ambaran uku yukur nat hihwaiye pe, ŋembep lenge tuweinge lalme luku mane sekete pe, tinge yate posoh.

⁶ Kom ŋaiye ŋup sye' sye' pe, tinge yisande miye' ende tambah ŋanange na, ‘Miye' ŋaiye de ka dindi' si nat hi! Yut ya mil meteke'e kin pe, ya minge kin mut.’ ⁷ Ta'e luku pe, lenge tuweinge simbihe' lalme luku tahar yende mi'mi' nih lam tinge ŋaiye ka yil. ⁸ Lenge tuweinge ŋaiye yende pupwa luku tahar yana lenge tuweinge ŋaiye sisysteme na, ‘Yip pul poi pinip nih yip sye'. O nih lam poi pinip mi'e pe, kin nala oip.’ ⁹ Kom lenge tuweinge ŋaiye sisysteme luku yanange na, ‘Pakai! Pinip nih e'e yukur ka se tutume yip topo'e poi. Ki bwore ŋaiye pa yil yokoh windau yiche wuhyau yamba'e yip tip.’

¹⁰ Ta'e luku pe, lenge tuweinge simbihe' syepumbur tahar yal yokoh windau ŋaiye ka yamba'e pinip nih tinge. ŋupe ŋaiye tinge si yal mi'e pe, miye' ŋaiye dindi' kin nat. Pe lenge tuweinge simbihe' syepumbur ŋaiye sisysteme no, tinge yende mi'mi' yarp pe, tinge yal yoto yokoh yotop kin ŋaiye tinge si yende mi'mi' ŋai embere tikin dindi' sai. Pe lenge miye' jase kohmap. ¹¹ Mi'e pe, lenge tuweinge simbihe' syepumbur ŋaiye yende pupwa luku yase yokoh windau yat. Tinge yanange na, ‘Lahmboreng, lahmboreng, ote kumbur kohmap me poi!’ ¹² Kom kin nungwisme wusyep tinge na, ‘Mise, ŋam yukur sisysteme yip.’” ¹³ Pe Jisas ŋanange na, “Yip pa ŋoihme! Yip yukur sisysteme ŋup mune topo'e ŋau ka amba'e yukuriye ŋaiye Lahmboreng yip ka ot.”

Wusyep tapimbilme lenge miye' wah ŋaiye bepteme wuhyau
(Luk 19.11-27)

¹⁴ Jisas plihe njanange na, “Ŋupe njaiye ma mut pe, lemame tikin moi hla' ka tu'e le'e. Miye' ende kin nala osme moi kin pe, kin ka hlaihlai e moi wohe ende. Kin gal lenge miye' wah kin lalme yat pe, ki nana lenge njaiye ka bepteme n'ai'e n'ai'e kin lalme. ¹⁵ Kin neteke'e sisyeme n'oihmbwaip topo'e bongol njaiye sai me miye' wah ilyeh ilyeh pe, kin n'iyar'e wuhyau nangang lenge tongonose. Kin nana'e n'oinde wuhyau tem syepumbur, topo'e miye' wah n'oinde kin nana'e wuhyau tem hoi, topo'e miye' wah n'oinde pe, kin nana'e wuhyau tem n'ilyeh. Kin n'ende ta'e luku mi'e pe, kin nal ko.

¹⁶ O miye' njaiye namba'e wuhyau tem syepumbur uku, hwihwai plihe nenge wuhyau uku n'ende wah nal pe, kin plihe namba'e wuhyau yohe tem syepumbur. ¹⁷ Topo'e miye' njaiye namba'e wuhyau tem hoi pe, kin plihe nenge wuhyau uku n'ende wah nal pe, kin plihe namba'e wuhyau yohe tem hoi. ¹⁸ Kom miye' njaiye namba'e wuhyau tem n'ilyeh uku pe, kin na n'iche kekep n'jinise wuhyau tikin miye' embep kin.

¹⁹ Ŋup wula wula si nal mi'e pe, miye' embep titinge lenge miye' wah uku plihe nat moi. Kin nat njaiye ka otop lenge miye' wah ininge wusyep guhilyeh me wuhyau njaiye somohon kin nangang lenge. ²⁰ Miye' njaiye somohon namba'e wuhyau tem syepumbur nate n'oto pe, kin nikil wuhyau tem syepumbur nanah topo'e pe, kin n'aname na, 'Lahmborenge, ni eteke'e! Nin pwale wuhyau tem syepumbur, kom n'am menge wuhyau e'e mende wah mal pe, n'am plihe mamba'e wuhyau tem syepumbur topo'e.' ²¹ Miye' embep nungwisme wusyep kin na, 'Nin miye' wah bwore bwarme supule. Nin bepteme wah nin bwore supule. Somohon n'am yale n'ai malaih, kut tukwini ma yule n'ai'e n'ai'e wula wula. Nin ote hriphrip otop n'am!'

²² Mi'e pe, miye' njaiye somohon namba'e wuhyau tem hoi nat pe, kin njanange na, 'Lahmborenge, ni eteke'e! Somohon nin pwale wuhyau tem hoi, kom n'am plihe menge wuhyau e'e mende wah mal pe, n'am plihe mamba'e wuhyau yohe tem hoi topo'e.' ²³ Pe lahmborenge n'aname kin na, 'Nin miye' wah bwore bwarme supule. Ni bepteme wah nin bwore supule. Somohon n'am yale n'ai malaih, kut tukwini ma yule n'ai'e n'ai'e wula wula. Nin ote hriphrip otop n'am.'

²⁴ Mi'e pe, miye' wah njaiye namba'e wuhyau tem n'ilyeh nate n'aname miye' embep na, 'Lahmborenge, nin pupwa miye' njaiye gamare. Nin nal talame n'ai lenge miye' njaiye si wusyep. Topo'e nal kekep n'aiye lenge miye' si yangalai n'aisep no, ki gere anah pe, nin nal talame n'aisep. ²⁵ N'am hi' gwarng'e luku pe, n'am mal miche kekep minise wuhyau tem n'ilyeh nin manar. Wuhyau tei e'e!' ²⁶ Kom miye' embep nungwisme wusyep kin na, 'Nin miye' wah pupwa njaiye n'ende n'ulmbwai. Nin sisyeme njaiye n'am mal talame n'ai moto wah n'aiye lenge miye' sye' si yate wusyep. Topo'e n'am talame n'ai mal moto kekep sye' n'aiye miye' n'oinde si nate nangalai n'aisep. ²⁷ N'aiye nin n'oiheryembe ta'e liki pe, deta'e lai ti yukur nin nal nember wuhyau n'am nal yokoh n'aiye yember wuhyau? N'aiye na ende tu'e luku no, le'e n'am mat pe, tatame n'aiye se ma mamba'e wuhyau n'am lalme topo'e wuhyau yohe sye'. ²⁸ Ta'e luku pe, yip yamba'e wuhyau tem n'ilyeh n'aiye kin nenge liki pe, yana'e yil miye' n'aiye nenge wuhyau tem syepumbur umbur. ²⁹ Detale, lenge miye' n'aiye si yamba'e n'ai'e n'ai'e sye' no, tinge yende wah bwore topo'e n'ai'e n'ai'e luku pe, n'am Got se ma plihe mangang lenge sye' munuh hla' topo'e pe, ka wula wula sekete. Kom miye' n'aiye yukur n'ende wah topo'e n'ai'e n'ai'e kin sye' pe, n'aimune siki sikirp n'aiye kin nenge pe, n'am Got ma mongohme manga'me. ³⁰ Ta'e luku pe, yip jinyenme miye' wah pupwa liki yi tus yepelmbe. Nal luh uku pe, ka yilil topo'e yikikirme n'esep tinge.' ”

Talah tikin Miye' ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme

³¹ Jisas plihe njanange na, “Ŋupe njaiye Talah tikin Miye' ka ot tu'e ki n' topo' lenge walip hla' kin pe, kin ka orp unuh luh yilihe kitikin. ³² Lenge miye' tuweinge lalme moiye moiye kekep lalme ka yute juhilyeh yil n'embep kin. Mi'e pe, kin ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme ember lenge el dom hoi. Ki n'ahilyeh ta'e miye' n'aiye bepteme yowor sip topo'e yowor meme. Kin n'iyar'e pe, yowor sip nal mwan, kut yowor meme nal mwan. ³³ Kin

ka ember lenge yowor sip el syep non, kut yowor meme el syep yanggam. ³⁴ Mi'e pe, kin ka ini lenge miye' tuweinge najiye yarp yal syep non kin na, 'Yip iki pe, nioh mi'mi' tikin Yai nam sai topo'me yip. Yip yute yamba'e nai'e nai'e bwore bwore tikin lemame najiye Yai si nende mi'mi' me yip sai somohonme nendeheiyeh najiye Got nende kekep topo'e najitem. ³⁵ Nam masande nimbot pe, yip pwale nai. Nam masande wonge salah pe, yip pwale pinip nam mono'e. Nam miye' tikin moinde, kom yip yamba' nam yenge yal yokoh yip. ³⁶ Nam najiyuwat pakai pe, yip pwale najiyuwat nam tekeye'. Nam masande wahri' epwa pe, yip bepteme nam. Nam marp mwahupwai'e pe, yip yate yeteke'e nam.'

³⁷ Pe lenge miye' tuweinge najiye yarp bwore bwarme, ka yungwisme wusyep kin na, 'Lahmborenge, tumboiya' najiye ni nasande nimbot no, poi yale nai? Topo'e ni nasande wonge salah no, poi yale pinip ni nono'e? ³⁸ Tumboiya' poi meteke' nin ta'e miye' tikin moi ende no, poi mamba' nin munge mal yokoh poi? Topo'e nin narp mondom samale no, poi yale najiyuwat? ³⁹ Tumboiya' poi meteke' nin nende wahri' epwa no, poi bepteme nin? Topo'e nin narp mwahupwai'e no, poi mal meteke'e nin?' ⁴⁰ Kin ka ungwisme wusyep tinge na, 'Nam mana yip bwore mise! Niohmbwaip bwore najiye yip yende yalme to' nam ende najiye ki sehei'e nai'e nai'e sye' pe, luku yip yende yatme nam.'

⁴¹ Mi'e pe, ka ini lenge mitij najiye jan yal syep yanggam na, 'Yip lenge miye' tuweinge najiye pa talai. Yip yil yanga'me nam yil nih najiye tikin riri sai nye nyermbe keteme Satan topo' lenge walip hla' kin. ⁴² Detale, nam masande nimbot, kom yukur yip pwale nai. Topo'e nam masande wonge salah, kom yukur yip pwale pinip nam mono'e. ⁴³ Nam miye' tikin moinde, kom yukur yip yamba'e nam yenge yal yokoh yip. Nam najiyuwat pakai, kom yukur yip pwale najiyuwat. Nam mende wahri' epwa pe, nam marp mwahupwai'e, kom yukur yip yate yeteke' nam.'

⁴⁴ Pe lenge miye' tuweinge luku ka yungwisme wusyep kin na, 'Lahmborenge, tumboiya' poi meteke' nin najiye ni nasande nimbot, topo'e nin nasande wonge salah, topo'e nin miye' najiye nase moinde nat, topo'e nin najiyuwat pakai, topo'e nin nende wahri' epwa, topo'e nin narp mwahupwai'e no, yukur poi mungwis nin?' ⁴⁵ Mi'e pe, kin ka ungwisme wusyep tinge na, 'Nam mana yip bwore mise! Naimune najiye yip yukur yende yal lenge miye' najiye nan pakai pe, yip yukur yende me nam topo'e.' ⁴⁶ Pe lenge miye' tuweinge luku ka yila yamba'e nihe syohe pupwa supule najiye tikin sai nye nyermbe. Kut lenge miye' tuweinge najiye bwore mi' supule pe, ka yila yamba'e laip bwore najiye sai nye nyermbe."

26

Lenge miye' ondoh yupwai'e wusyep najiye ka yonombe Jisas ka ole

(Mak 14.1-2, Luk 22.1-2, Jon 11.45-53)

¹ Njupe najiye Jisas nanange nalanjatme wusyep lalme luku mi'e pe, kin nana lenge jetalah kin na, ² "Yip sisyeme najiye nup hoi ka mi'e pe, nup embere tikin Pasova ka ot. Pe ka yember Talah tikin Miye' yil syep lenge wachaih najiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe."

³ Dindi' nup uku pe, lenge miye' ondoh titinge lenge pris, topo'e lenge bwore bworengelalme ya jahilyeh yal yokoh embere tikin pris ondoh Kaiafas. ⁴ Tinge yanange wusyep yahai'e yanah ende najiye ka yende hombo'me Jisas no, ka yurpe kin yonombe ka ole. ⁵ Kom tinge plihe yanange na, "Yukur ya mende nai iki guh nup embere tikin Pasova. Niohme najiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e pe, se ka tuhwar, topo'e ka yahra'e louser yutme poi."

Tuwei ende wuwil'e pinip winye' gwah nondoh Jisas

(Mak 14.3-9, Jon 12.1-8)

⁶ Jisas narp moi Betani nato yokoh tikin Saimon, miye' najiye somohon wahri' epwa wukeh wukeh namba'e kin. ⁷ Njupe najiye Jisas teter nono nai narp pe, tuwei ende

wenge botol n̄eser papararme pinip n̄aiye misip kin naihe sengehrepe mi' supule wate woto yokoh pe, ti wiwil'e gwah n̄ondoh Jisas. Ti wiche wuhyau embere sekete n̄aiye wamba'e botol pinip n̄eser uku. ⁸ Lenge jetalah yeteke'e luku pe, tinge n̄oih pupwa me ti. Tinge yanange na, "Deta'e lai n̄aiye ti wiwil'e pinip n̄aiye naihe sengehrepe yeh uku wal pakaiye? ⁹ N̄aiye ya mende windau me pinip winye' yeh uku pe, se ya mamba'e wuhyau embere pe, wuhyau uku se ya tungwar mi mangang lenge n̄aipwa n̄i'."

¹⁰ Kom Jisas sisyeme n̄aimune n̄aiye tinge yanange pe, kin n̄ana lenge na, "Deta'e lai ti yip guru guru yanange wusyep sekete me tuwei e'e? Ti si wunde n̄aimune n̄aiye tikin bwore mi' supule watme n̄am. ¹¹ Nye nyermbe yip se pa yurp yotop lenge n̄aipwa n̄i', kom yukur pa yotop n̄am yurp nye nyermbe. ¹² Pe ti si wiwil'e pinip winye' gwah wahri' n̄am wende mi'mi' wahri' yehe n̄aiye min ka yinis n̄am. ¹³ Tukwini n̄am mana yip bwore mise! Nal'e nal'e kekep lalme n̄aiye ka yininge yalan̄atme wusyep bwore le'e pe, ka n̄oiheryembe n̄aimune n̄aiye tuwei e'e si wende me n̄am."

Judas tenerme n̄aiye ka ember Jisas el syep lenge wachaih

(Mak 14.10-11, Luk 22.3-6)

¹⁴ Mi'e pe, Judas Iskariot, jetalah 12 ende nal n̄eteke'e lenge pris ondoh. ¹⁵ Kin n̄isilih lenge na, "N̄aiye ma member Jisas mut syep yip pe, yip pa se pule n̄aimune?" Pe tinge ya n̄a'e silwa wuhyau 30. ¹⁶ Pe Judas nahai'e ya n̄ah n̄aiye ka ember Jisas el syep tinge.

Jisas n̄ono n̄ai Pasova n̄otop lenge jetalah

(Mak 14.12-21, Luk 22.7-14,21-23, Jon 13.21-30)

¹⁷ N̄up n̄endehei tikin N̄up N̄embere titinge Kakah N̄aiye Yis Pakai si nat. Lenge jetalah yatme Jisas pe, tinge yisilihme na, "Ni n̄asande ya mende mi'mi' n̄ai Pasova nin murp pa?" ¹⁸ Jisas n̄ana lenge na, "Pa yi yoto moi embere uku pe, pa yilme miye' e'e pe, pa yinime tu'e le'e, 'Jetmam n̄anange na, "N̄up n̄am si nat sehei mi'e. N̄am menge lenge jetalah n̄am masande n̄aiye ya mut yokoh nin murp mono n̄ai Pasova." ' ' ¹⁹ Lenge jetalah yende jande wusyep n̄aiye Jisas n̄anange pe, tinge ya yende mi'mi' n̄ai Pasova.

²⁰ O sehei n̄aiye kin nala n̄up pe, Jisas nenge lenge jetalah 12 kin yate yarp n̄aiye ka yono n̄ai. ²¹ Tinge yono n̄ai yarp pe, Jisas n̄ana lenge na, "N̄am mana yip bwore mise, n̄oinde yip e'e ka ember n̄am el syep lenge wachaih." ²² Lenge jetalah yisande wusyep uku pe, tinge n̄oihmane supule. Pe tinge ilyeh ilyeh yisilihme na, "Bwore mise Lahmboreng, ta'e ni n̄anange natme n̄am lakai?" ²³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Kin miye' n̄aiye namba'e kakah no, kin nohor nangah yokoh topo'e n̄am pe, miye' uku ka ember n̄am el syep lenge wachaih. ²⁴ Talah tikin Miye' ka ole gunde Tup tikin Got n̄aiye n̄anange ka ole. Kom n̄oihginirme miye' n̄aiye nember Talah tikin Miye' nal syep lenge wachaih. Ki bwore tikin n̄aiye yukur mam somohon ta wara'e kin." ²⁵ Judas, kin miye' n̄aiye ka ember Jisas el syep lenge wachaih n̄isilihme Jisas na, "Jetmam, ta'e nin n̄anange natme n̄am lakai?" Pe Jisas n̄aname na, "Wusyep uku si ni n̄anange kili."

Jisas nangange kakah topo'e pinip wain nal lenge jetalah

(Mak 14.22-26, Luk 22.15-20, 1Ko 11.23-25)

²⁶ Tinge yono n̄ai yarp pe, Jisas namba'e kakah sye' n̄anange wusyep hriphrip n̄isilihme Got mi'e pe, kin nowor'e nangang lenge jetalah kin. Kin n̄anange na, "Yamba'e yono, le'e wahri' n̄am." ²⁷ Mi'e pe, kin namba'e yukoh pinip wain pe, kin n̄anange wusyep hriphrip n̄isilihme Got mi'e pe, kin nangang lenge n̄anange na, "Yip lalme yamba'e yono'e. ²⁸ Le'e wim n̄am ka tuwil' guh ongohe pupwa lenge miye' tuweinge ende bongolme kontrak n̄aiye Got nupwai'e n̄otop lenge miye' tuweinge kin. ²⁹ N̄am mana yip bwore mise! N̄am yukur ma plihe mono'e wain e'e mil tutume n̄upe n̄aiye ma plihe mono'e wain ambaran motop yip murp moto lemame tikin Yai n̄am." ³⁰ Pe tinge yosoko wenersep ende yahra'e nan̄ Got mi'e pe, tinge yasme moi uku pe, tinge yal hwate Olip.

Jisas njanange Pita ka inise naj kin
(Mak 14.27-31, Luk 22.31-34, Jon 13.36-38)

³¹ Mi'e pe, Jisas njanange lenge jetalah na, "Tukwini nup e'e pe, yip pa lalme jirnge yusme nam. Kin gande wusyep naiye sai nato tup njanange na:

Got ka onombe miye' embepeme sipsip pe, lenge sipsip ka jirnge tangalai yil'e yil'e.

³² Kom nuppe naiye ma plihe tuhur pe, ma mil yer me yip meseperrhme yip murp Galili."

³³ Pita tahar nungwisme wusyep Jisas na, "Tinge sye' ka jirnge yusme nin, kut nam ilyeh yukur ma gwirnge musme nin." ³⁴ Jisas njaname Pita na, "Nam mana nin bwore mise! Tukwini teter nuppe naiye tuwet yukur nenger pe, na ininge ni hun nange nin jinjame nam." ³⁵ Pita plihe nungwisme wusyep Jisas njanange bongol na, "Nam yukur ma se mininge tu'e liki nange nam jinjame nin. Nam ma mule topo'e nin!" Pe lenge jetalah lalme yahra'e yanange wusyep ilyeh.

Jisas njanange wusyep topo'e Got narp nato wah Getsemani
(Mak 14.32-42, Luk 22.39-46)

³⁶ Mi'e pe, Jisas nenge lenge jetalah kin yate jere luh ende naiye tinge jalme Getsemani pe, kin njanange lenge jetalah kin na, "Yip yurp e'e, kut nam ma mil mininge wusyep topo'me Got." ³⁷ Pe kin namba'e Pita topo'e talah miye' hoi tikin Sebedi yal topo'e kin. O niohmbwaip kin si tingis, topo'e kin nasande syohe embere pupwa. ³⁸ Kin njanange na, "Mane naiye sai noto niohmbwaip nam pe, ki nembere sekete nala tule nam ma mule. Yurp e'e pe, bepyeteme nam." ³⁹ Kin nal sikirp pe, ki rerur gah nember bep mohro nangah kekep pe, kin njanange wusyep topo'e Yai. Kin njaname Yai na, "Yai nam! Naiye ni tatame pe, na ongohe yukoh naiye nihe syohe sai uku anga'me nam. Kom yukur na ende gunde nasande nam, na pakai. Kut ende gunde nasande nitei."

⁴⁰ Mi'e pe, Jisas plihe nat pe, kin nteke'e lenge jetalah kin hun si yate posoh. Pe ki njaname Pita na, "Deta'e lai naiye yip yukur tatame pa yurp hla' yotop nam naiye bepyeteme nam sikirp sokolohe? ⁴¹ Yip pa bepteme yip tip bworerme topo'e pa yininge wusyep yisilihme Got naiye ka embepeme yip. Naiye pakai, nondol'me se ka otme yip pe, se pa tumbe. Niohmbwaip mele'e luku ki nasande naiye ka ende nai'e nai'e bwore, kom wahri' wicher' yukur bongol."

⁴² Jisas plihe nal ninde pe, kin njanange wusyep nisilihme Got ta'e le'e, "Yai nam! Naiye yukur ma tupwaihme yukoh naiye nihe syohe no, ma mono'e pe, liki ende gunde nasande nitei." ⁴³ Mi'e pe, nuppe naiye kin plihe nat pe, kin nteke'e lenge jetalah teter yate posoh. Nembep tinge teter mane sekete. ⁴⁴ Jisas nasme tinge pe, kin plihe nal njanange wusyep topo'me Yai ni hun. Kin njanange wusyep ilyeh naiye si kin njanange. ⁴⁵ Mi'e pe, kin nate nteke'e lenge jetalah pe, ki njanange na, "Teter yip yate posoh topo'e yamba'e yohe lakai? Yeteke'e! Nup si nat mi'e naiye ka yember Talah tikin Miye' yil syep lenge miye' naiye yende hwap. ⁴⁶ Tuhur, ya mil. Yeteke'e miye' naiye ka ember nam el syep lenge wachaih e'e nat hei."

Judas nember Jisas nal syep lenge wachaih
(Mak 14.43-50, Luk 22.47-53, Jon 18.3-12)

⁴⁷ Jisas ter njanange wusyep gan pe, Judas, jetalah 12 kitikin ende nate gere. Lenge miye' wondoh embere yat yotop kin. Tinge yenge lou naiye yarmbe topo'e nim nombor. Lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengge titinge lenge miye' tuweinge yember lenge yat. ⁴⁸ Miye' naiye nember Jisas nal syep lenge wachaih si nonorh lenge yehe na, "Pa yeteke'e miye' ende naiye ma murpe mirirme mono wuti' kin pe, miye' ilyeh uku kin Jisas. Pe pa yurpe kin yenge yil." ⁴⁹ Pe gwaingwaiye pakai Judas nange pwar nat pe, kin nal njaname Jisas na, "Jetmam, nup bwore." Pe ki nirirme nono wuti' kin. ⁵⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, "Nimei, naimune naiye nin nala ende pe, ende hihwaiye." Lenge miye' yate syep yarpe Jisas bongol supule.

⁵¹ Kom jetalah ende ñaiye gan sehei me Jisas kwura'e kete ñim ñombor kin ñanah pe, si ñiche nal nerñe mungwim miye' wah tikin miye' ondoh pris uku ginir. ⁵² Jisas ñaname jetalah uku na, “Plihe inyer ñim ñombor nin el guh luh kin! Lenge miye' lalme ñaiye yenge ñim ñombor yarmbe pe, ñim ñombor uku min ka ende yumbune tinge. ⁵³ Ta'e yip yukur sisyeme ñaiye ñam tatame ma gwil misilihme Yai ñam ñaiye ka ember lenge walip hla' wula wula sekete* ñaiye ka yute yungwis ñam yurmbe lakai? ⁵⁴ Kom ñaiye ma mende tu'e luku pe, ñam yukur gwande wusyep ñaiye sai Tup tikin Got ñaiye ñanange hwap uku ka ot me ñam.”

⁵⁵ Mi'e pe, Jisas ñanange wusyep nal lenge mitiñ lalme na, “O yip yenge ñim ñombor topo'e lou yat ñaiye pa yurpe ñam tu'e ñaiye yip yala yurpe miye' ñaiye narmbe topo'e ñende ñendei lakai? Nye nyermbe ñam marp motop yip pe, ñam manange wusyep gwan moto yukoh yirise, kom yip yukur yarpe ñam. ⁵⁶ Kom ñai'e ñai'e lalme luku ki ñende gande wusyep ñaiye lenge profet yainge.” Ta'e luku pe, lenge jetalah kin lalme yasme kin pe, tinge jarnge yal.

Jisas gan wusyep nal ñembep lenge sisinge woroh

(Mak 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Jon 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Lenge miye' ñaiye syep yarpe Jisas pe, tinge yenge kin yal yokoh tikin pris ondoh Kaiafas, luh ñaiye lenge jetmam tikin wusyep erñeme topo'e lenge bwore bworengé ñaiye si jahilyeh yarp. ⁵⁸ O Pita gande Jisas nal, kom kin gan sikirp wohe. Kin nato lem mele'e ñaiye yokoh tikin pris ondoh pe, kin nal narp ñotop lenge kokorohtup ñaiye ka eteke'e ñaimune ñaiye ka yende me Jisas. ⁵⁹ Lenge miye' embep titinge lenge pris yotop lenge sisinge woroh yahai'e miye' sye' ñaiye ka yininge wusyep molohe yilme Jisas no, ka yonombe ka ole. ⁶⁰ Lenge mitiñ wula wula yate tas yanange wusyep hombo'e yini'e kin. Kom tinge yukur yeteke'e hwap ende ñaiye Jisas ñende. O yuwo kin pe, lenge miye' hoi hindi yate yanange na, ⁶¹ “Miye' e'e ñanange ta'e le'e, ‘Ñam tatame ñaiye ma muluwau yukoh yirise tikin Got pe, ma plihe guhur'e mil moto ñaiye ñup hun sai.’ ”

⁶² Miye' ondoh lenge pris tahar gan pe, kin ñisilihme Jisas na, “Tatame ñaiye na ungwisme wusyep ñaiye tinge yanange yalme nin, lakai pakai?” ⁶³ Kom Jisas nupwai'e mut gan. Pe miye' ondoh lenge pris ñaname na, “Ñam misilih nin mal moto nañ tikin Got ñaiye narp nye nyermbe ñaiye tukwini nin na ininge bwore mise. Nin Krai, Talah tikin Got lakai?” ⁶⁴ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Wusyep uku nin si ñanange kili. Kom ñam de mini yip lalme. Mindemboi pa yeteke'e Talah tikin Miye' ka orp syep non tikin Got ñaiye bongol kin ñembere supule. Topo'e kin ka orp unuh mwahit tikin moi hla' pe, ka ot.” ⁶⁵ Pe miye' ondoh lenge pris bar'e girngir temhron kin ñanange na, “Kin si ñanange wusyep tetehei pupwa nalme Got. Yukur ya plihe gwil lenge mitiñ ñaiye ka yute yininge hwap ñaiye miye' e'e ñende. Yip lalme si yisande wusyep tetehei pupwa ñaiye ki ñanange. ⁶⁶ Yip lalme liki ñoiheriyembe ta'e la?” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Kin si ñende hwap pe, ka ole!” ⁶⁷ Ta'e luku pe, tinge chusyur tuhwa' yalahe bepmohro Jisas pe, tinge yonombe. Topo'e mitiñ sye' yangalai syep jate. ⁶⁸ Tinge yiname Jisas na, “Nin miye' ñaiye Got nalarjatme pe, ni te ininge wusyep profet ende tukwini. Ni te gil nañ lahmende le'e ñaiye yambe le'e?”

Pita ñanange kin jinjame Jisas

(Mak 14.66-72, Luk 22.56-62, Jon 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pita teter narp nate tas wicher' ñaiye nato lem mele'e tikin yokoh pris ondoh. Pe tuwei wah ende wate gwan sehei me kin pe, ti waname na, “Nin topo'e, ni narp ñotop Jisas tikin Galili.” ⁷⁰ Kom Pita ñanange pakai gah ñembep lenge miye' lalme ta'e le'e, “Ñam yukur sisyeme wusyep iki ñaiye ni ñanange liki.” ⁷¹ Mi'e pe, kin tahar nal luh ñaiye sai sehei me kohmap tikin lem pe, tuwei wah ñoinde plihe weteke'e pe, ti waname lenge miye' tuweinge ñaiye jan sehei me luku na, “Miye' iki ñam meteke'e, kin narp ñotop

* 26.53 Wutu' tinge tatame 72.000. 26.55 Luk 19.47, 21.37 26.61 Jon 2.19 26.64 Dan 7.13 26.65 Wkp 24.16 26.67 Ais 50.6

Jisas tikin Nasaret.”⁷² Pe Pita plihe njanange na, “Pakai! Bwore mise supule nanah hla', njan yukur sisyeme miye' iki.”⁷³ Sikirp gwaingwaiye pe, lenge miye' sye' njaiye jan sehei uku yate yaname Pita ta'e le'e, “Bwore mise, nin njoinde tinge kili. Detale, wusyep nin njaiye njanange liki pe, ki ta'e njaiye nin nember nitei nate tas halhale kili.”⁷⁴ Mi'e pe, Pita njanange na, “Bwore mise nanah hla', njan yukur sisyeme miye' iki! Njaiye wusyep njan yukur mise pe, Got se ka ende yumbune njan!” Ki njanange wusyep mi'e pe, tuwet nenger.⁷⁵ Pe Pita njoimbwar nal wusyep njaiye Jisas njanange, “Teter njaiye tuwet yukur ka enger pe, na ininge ni hun nange nin jinjame njan.” Pita nal tas wicher' pe, ki buhu tangar gah njilil pupwa supule.

27

Tinge yenge Jisas yalme Pailat

¹ Sehei njaiye kin nala njundu hondonge pe, lenge pris ondoh topo' lenge bwore bworengenge lalme jahilyeh yupwai'e wusyep njaiye ka yonombe Jisas ka ole.² Mi'e pe, tinge yenge mwah hro'e yupwai'e syep kin pe, tinge yenge kin yalme Pailat, miye' embep lenge Juta njaiye miye' ondoh Rom nalanjatme.

Judas nule

³ Njupe njaiye Judas, miye' njaiye nember Jisas nal syep lenge wachaih, njeteke'e njaiye tinge yende yumbune Jisas pe, ki plihe nimbilme njoimbwaipe kin. Kin plihe na namba'e silwa wuhyau 30 uku na nangang lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengenge.⁴ Kin njana lenge na, “Njan si mende hwap njaiye mende yumbune miye' bwore. Ki yukur njende hwap ende.” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Liki yukur njainde poi njaiye ya njoimeryembe. Liki njai'e njai'e nitei.”⁵ Ta'e luku pe, Judas tahar njiche wuhyau silwa nal nato yukoh yirise pe, kin tas nat nal. Kin nal pe, ki na tejei mwah.

⁶ Lenge pris ondoh yamba'e wuhyau silwa luku pe, tinge yanange na, “Wuhyau e'e pe, yitini njaiye si njonombe miye' nule. Pe wusyep ernjeme poi ki njanange na, yukur ya plihe nember topo'e njaiye njana nato yukoh yirise.”⁷ Tinge jahilyeh yanange wusyep depe, wuhyau uku tinge yiche yamba'e kekep malaih ende tikin miye' ende njaiye njere marp kekep. Tinge yisande kekep uku ka si tu'e luh titinge mitinj moi ende njaiye ka yule pe, ka yinis lenge si luku.⁸ Ta'e luku pe, kekep sikirp uku mindemboi ka jilme kekep tikin wim. Pe tukwini teter tinge jalme nanj uku sai.⁹ Topo'e wusyep ende njaiye somohon profet Jeremaia njanange pe, ki bwore mise. Ki njanange ta'e le'e, Tinge yamba'e silwa wuhyau 30 uku njaiye lenge Israel si yalanjatme, yitini luku njaiye na iche amba'e miye' e'e.

¹⁰ Pe wuhyau uku tinge yiche yamba'e kekep tikin miye' njaiye njere marp kekep.

Ki ta'e Lahmborengenge njaiye si njana njan.

Jisas gan wusyep nal njembep tikin Pailat

(Mak 15.2-5, Luk 23.2-5, Jon 18.33-38)

¹¹ Jisas gan njembep tikin Pailat, miye' embep lenge Rom pe, Pailat njisilihme na, “Nin kinj lenge Juta lakai?” Jisas nungwisme wusyep kin na, “Wusyep uku si ni njanange kili.”

¹² Lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengenge sye' yanange wusyep yalme Jisas nange ki njende njai'e njai'e sye' pupwa. Kom kin yukur nungwisme wusyep tinge.¹³ Ta'e luku pe, Pailat plihe njisilihme na, “Nin si njasande njeteke'e njaimune njaiye tinge yanange yatme nin?”¹⁴ Kom Jisas yukur nungwisme wusyep ende natme Pailat pe, Pailat njoiheryembe wula wula.

Pailat njanange ka yuluwei Jisas yil loutungwarmbe

(Mak 15.6-15, Luk 23.13-25, Jon 18.38-19.16)

¹⁵ Wahtaip njilyeh njilyeh njoto njup tikin Pasova pe, miye' ondoh tikin gavman se ka osme miye' ende njaiye njende hwap no, kin narp mwahupwai'e pe, se ka osme kin el

hlaininge. Luku se ka ende gunde ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge ɲaiye yisande lahmende. ¹⁶ ɲup uku pe, miye' ende ɲaiye tikin pupwa yehe supule, kin narp nato mwahupwai'e pe, naɲ kin Barabas. ¹⁷ ɲupe ɲaiye lenge miye' tuweinge lalme si yate jahilyeh mi'e pe, Pailat ɲisilih lenge na, "Yip yisande ma musme lahmende ɲaiye ka el tus elme yip? Ma musme Barabas lakai, ma musme Jisas ɲaiye tinge yanange nange Got nalanatme kin?" ¹⁸ Pailat si sisyeme ɲaiye lenge miye' embep lenge Juta ɲoihmbwaip pupwa me Jisas. Detale, lenge miye' tuweinge wula wula jande Jisas. Ta'e luku pe, lenge miye' embep luku yenge Jisas yatme Pailat ɲaiye ka gin wusyep.

¹⁹ ɲupe ɲaiye Pailat narp anah luh tikin ɲaiye ɲasande wusyep kot pe, tuwei kin wember wusyep ende watme kin waname na, "Nin yukur na ende ɲainde elme miye' bwore liki, na pakai. Tukwini ɲup e'e pe, ɲam mate tange me kin pe, ɲoihmbwaip ɲam e'e ki mane embere sekete." ²⁰ Lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengge yanange wusyep yahra'e ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge ɲaiye tinge ka tambah yilme Pailat yinime nange ka osme Barabas ote tus, kut ka onombe Jisas ka ole. ²¹ Kom Pailat plihe ɲisilih lenge miye' tuweinge lalme luku na, "Yip yisande ma musme lahmende tinge hindi milme yip?" Lenge miye' tuweinge luku tambah yungwisme wusyep na, "Barabas!" ²² O Pailat ɲana lenge na, "Yip yisande ma mende tu'e laime Jisas ɲaiye tinge jalme Krai?" Tinge lalme yahra'e yanange na, "Uluwei kin el loutungwarmbe!" ²³ Kom Pailat plihe ɲisilih lenge na, "Kin ɲende hwap mune ti?" Tinge plihe tambah marngge yanange yal hla' na, "Uluwei kin el unuh loutungwarmbe!"

²⁴ ɲupe ɲaiye Pailat ɲeteke'e ta'e ɲaiye lenge miye' tuweinge yukur ka yisyunde wusyep kin, topo'e yarmbe embere ki nala tuhur. Pe kin namba'e pinip nungurhme syep gah ɲembep tinge. Ki ɲana lenge na, "Miye' e'e ɲaiye ka ole pe, liki yukur hwap ɲam. Liki ɲai'e ɲai'e yip tip." ²⁵ Lenge mitiɲ lalme yungwisme wusyep kin na, "Hwap uku ka otme poi topo'e lenge talah poi." ²⁶ Ta'e luku pe, Pailat nasme Barabas nalme tinge. Kut ki ɲana lenge miye' wondoh yenge mwah jate Jisas mi'e pe, kin nember Jisas nal syep lenge miye' wondoh ɲaiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe.

Lenge kokorohtup yiname wusyep hi'e yalme Jisas

(Mak 15.16-20, Jon 19.2-3)

²⁷ Lenge kokorohtup yenge Jisas ya yoto yokoh tikin gavena pe, tinge jal lenge kokorohtup lalme yate jahilyeh jan yoyor'me kin. ²⁸ Tinge yungul temhron kin lalme, kut tinge yamba'e temhron yaihe ende yate jahme kin. ²⁹ Mi'e pe, tinge yamba'e mwah senge ende pe, tinge yende ta'e gala' tikin kin pe, tinge yanar'e jah ɲondoh kin. Topo'e tinge yanar'e wunje ende yal syep non kin ta'e ɲaiye kin kin ende. Pe tinge yisar'e ɲhip mbep jah ɲembep kin pe, tinge yende wi me kin yiname na, "Poi mahra'e naɲ nin, kin titinge lenge Juta!" ³⁰ Tinge chusyur tuhwa' yalaha topo'e tinge yosoihme wunje pe, tinge plihe jate Jisas jah ɲondoh. ³¹ ɲupe ɲaiye tinge yaname wusyep hi'e tale naɲ kin mi'e pe, tinge yungul temhron yaihe luku, kut tinge plihe jahme temhron kitikin ya yanah. Mi'e pe, tinge yamba'e Jisas yenge yal ɲaiye ka yuluwei yil loutungwarmbe.

Tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe

(Mak 15.21-32, Luk 23.26-43, Jon 19.17-27)

³² Nal yanah uku ɲaiye tinge yal pe, tinge ya titinihme miye' ende tikin moi embere Sairini pe, miye' uku naɲ kin Saimon. Lenge kokorohtup yarpe kin pe, tinge yututusme ɲaiye ka ikirh loutungwarmbe tikin Jisas. ³³ Tinge yenge Jisas yal luh ende ɲaiye tinge jalme Golgota. Wusyep tehei naɲ uku pe, tinge jalme Kekep tikin ɲondoh Lupu. ³⁴ Pe tinge da yanar'e wain sye' ɲaiye tinge si yuluwihme topo'e louwah sepele sye' ɲaiye Jisas ka ono'e. Ki saipe ta pakai pe, ki garnge.

³⁵ Lenge kokorohtup yuluwei kin yal loutungwarmbe mi'e pe, tinge jate tup hun me hihyilih lalme tikin Jisas ɲaiye lahende ka yohe pe, ka amba'e. ³⁶ Mi'e pe, tinge yarp uku bepsaime kin. ³⁷ Pe tinge yainge wusyep sye' pe, tinge yonote ya yanah loutungwarmbe

no, tinge yende wusyep kot me kin. Tinge yainge ta'e le'e, "Le'e Jisas, kin kin titinge lenge Juta." ³⁸ O plihe sehei me Jisas pe, tinge yuluwei lenge miye' hoi naiye yarmbe topo'e yende nendei. Miye' njoinde tehei nal syep non, kut njoinde tehei nal syep yangam.

³⁹ Lenge miye' tuweinge yale yat pe, tinge yukul'me njonдох yaname wusyep hi'e. ⁴⁰ Tinge yaname na, "Hai, nin miye' iki naiye ni nanange tatame na uluwau yukoh yirise no, nato nup hun na plihe guhur'e lono! Naiye nin Talah tikin Got pe, osme loutungwarmbe liki ote guh kekep!" ⁴¹ Ki nahilyeh nal lenge pris ondoh, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erneme, topo'e lenge bwore bworengenge yaname wusyep hi'e tale nan kin. ⁴² Tinge yaname na, "Kin nungwisme lenge miye' tuweinge sye', kom kin yukur tatame ka ungwisme kitikin! Naiye kin kin lenge Israel pe, tukwini ka osme loutungwarmbe luku ote guh pe, njoihmbwaip poi ka tejeime kin kuli! ⁴³ Njoihmbwaip kin tejeime Got pe, kin nanange na, 'Jam Talah tikin Got.' Ta'e luku pe, naiye Got ka ende nihararme kin pe, Got se ka ungwisme kin." ⁴⁴ Lenge miye' endei hoi naiye tehei topo'e Jisas plihe yaname wusyep hi'e tale kin.

Jisas nule

(Mak 15.33-41, Luk 23.44-49, Jon 19.28-30)

⁴⁵ Nau nanar moikin bumbumbe pe, ki yepelme supule nparae kekep lalme nal tatame naiye nau namba'e hun yungwiris. ⁴⁶ Nupe naiye nau namba'e hun pe, Jisas tambah marnge nanange na, "Eli, Eli, lema sabaktani?" Wusyep tehei uku ki nanange ta'e le'e, "Got nam, Got nam, deta'e lai ti nin nasme nam?" ⁴⁷ Lenge miye' tuweinge sye' naiye jan sehei uku yisande pe, tinge yanange na, "Yusyunde! Kin galme profet Elaija." ⁴⁸ Pe miye' ende gertenge na namba'e naiyuwat syum njohor nangah pinip wain naiye nyenyene supule nupwai'e gah wunje ende njahra'e nah naja'e Jisas naiye ka ono'e. ⁴⁹ Kom mitin sye' yanange na, "Te yeserperhme na ta'e Elaija se ka ota ungwisme kin lakai?" ⁵⁰ Jisas plihe tambah marnge nanange ninde pe, kin keteme yohe pe, kin nule ko.

⁵¹ Nup uku pe, naiyuwat embere naiye tehei nato yukoh yirise tahar njowor hoime sai anah hla' pe, ki nenge gah bumbumbe nate gere mondom. Pe yoime embere ki tahar njondol'me kekep, topo'e neser embere embere ki tahar njowor.* ⁵² Pe kohmap naiye njehh ki bu nat nal hohou sai pe, lenge miye' tuweinge wula wula tikin Got naiye tinge si yule pe, tinge plihe tahar. ⁵³ Tinge yasme njehh no, nupe naiye Jisas plihe tahar pe, tinge ya yoto moi yirise Jerusalem. Pe lenge miye' tuweinge wula wula yeteke' lenge.

⁵⁴ Nupe naiye miye' ondoh topo'e lenge miye' wondoh kin jan bepteme Jisas pe, tinge yeteke'e yoime embere luku tahar njondol'me kekep, topo'e nai'e nai'e sye' naiye ki njende. Tinge hi'jarnge pe, tinge yanange na, "Bwore mise! Miye' e'e kin Talah tikin Got." ⁵⁵ Lenge tuweinge sye' naiye somohon yungwisme kin, topo'e tinge jande kin yase Galili yat pe, tinge jan sikirp yal wohe bepsaime njaimune naiye njende. ⁵⁶ Tuwei njoinde naiye gwan wotop tinge luku pe, nan ti Maria tikin moi Makdala. Njoinde pe, Maria mam titinge Jems hindi Josep, njoinde pe, tuwei tikin Sebedi, mam Jems hindi Jon.

Tinge yember Jisas ya yoto neser map

(Mak 15.42-47, Luk 23.50-55, Jon 19.38-42)

⁵⁷ Yungwiris pe, miye' lowe ende naiye narp moi embere Arimatea pe, nan kin Josep, kin nat. Kin jetalah tikin Jisas. ⁵⁸ Kin nalme Pailat pe, kin njisilih Pailat nange tatame ka amba'e wahri' Jisas enge el ononde. Ta'e pe, Pailat nana lenge miye' wondoh naiye ka naja'e Jisas yilme Josep. ⁵⁹ Ta'e luku pe, Josep na namba'e Jisas nenge nal pe, kin nenge naiyuwat wukauwe naiye mi' supule nupwai'e wahri' Jisas. ⁶⁰ Pe kin nenge Jisas nal nember nato njehh njambaran kitikin. Njehh uku pe, map ende nato neser naiye Josep nana lenge miye' sye' pe, tinge yiche. Pe Josep njenenem neser bimbaiye nate tatme

27.39 Sng 22.7, 109.25 27.40 Mat 26.61, Jon 2.19 27.43 Sng 22.8 27.46 Sng 22.1 27.48 Sng 69.21 27.51 Kis 26.31-33 * 27.51 Nato yukoh yirise dininde nato mele'e pe, naiyuwat njembere tehei pe, pris ondoh ilieh nato nilieh naiye wahtaip ilieh. Nup naiye Jisas nule pe, naiyuwat uku nowor gah bumbumbe pe, kin njende njahwikin me lenge miye' tuweinge lalme naiye ka yilme Got. 27.55 Luk 8.2-3

neheh map. Kin n̄ende ta'e luku mi'e pe, kin nal ko. ⁶¹ Maria titi moi Makdala topo'e Maria n̄oinde hindi yarp sehei me pe, tinge hindi yusukumbe neheh.

Lenge miye' wondoh yembepeme neheh

⁶² N̄up tikin Sabat mi'e pe, n̄aiye Sarere yungwiris pe, lenge pris ondoh topo' lenge Farisi ya yeteke'e Pailat. ⁶³ Tinge yal pe, tinge yaname na, "Lahmborenge, poi n̄oiheryembe wusyep ende n̄aiye miye' hombo'e luku teter narp no, ki n̄anange na, 'N̄up hun ka mi'e pe, ma plihe tuhur.' ⁶⁴ Ta'e luku pe, na ini lenge miye' wondoh ka jin tutme topo'e bep yernege neheh map bworerme supule yi tutume n̄aiye n̄up hun ka mi'e. N̄oihme n̄aiye lenge jetalah kin se ka yute yul yamba'e wahri' kin yenge yil. Pe se ka hombo'e yeh lenge miye' tuweinge nange kin si tahar nasme neheh. Ta'e luku pe, hwap n̄ambaran e'e ka el la engelyembe hwap yere somohonme." ⁶⁵ Pe Pailat n̄ana lenge na, "Ta'e liki pe, yip yamba'e lenge miye' wondoh n̄aiye ka bepteme topo'e ka bep yernege neheh uku bongol supule." ⁶⁶ Ta'e luku pe, tinge jase kohmap tikin n̄eser map mi'e pe, tinge yende wutu' ende ya sai kohmap n̄aiye yukur lahende se ka ota kumbur kohmap. Mi'e pe, tinge yember lenge miye' wondoh yate jan bepyeteme neheh map.

28

Jisas plihe tahar

(Mak 16.1-10, Luk 24.1-10, Jon 20.1-18)

¹ N̄up tikin Sabat si nal mi'e pe, tahar Sande hondo hondonge n̄aiye bli' bli' nemberme n̄aitem tehei. Pe Maria titi moi Makdala hindi Maria n̄oinde yate yeteke'e neheh. ² Pe nilyeh sai yoime embere ki tahar n̄ondol'me pupwa supule. Walip hla' tikin Lahmborenge nase moihla' gah pe, ki n̄enenem n̄eser nal nanga'me neheh map pe, kin narp anah n̄eser uku. ³ Bepmohro walip hla' uku tikin n̄anar'e yirise supule, topo'e hihiyilih kin lalme dunduhur wukauwe supule ta'e mwahit. ⁴ Lenge miye' wondoh hi'jarne me kin pe, wahri' tinge dolndol pe, tinge si ya ta'e miye' n̄aiye si yule bilmbil.

⁵ Kom walip hla' n̄ana lenge tuweinge hoi uku na, "Yip yukur pa hi'jirnge. N̄am sisysteme nange yip hindi yahai'e Jisas n̄aiye tinge yuluwei kin yal loutungwarmbe. ⁶ Kin yukur narp e'e. Kin si tahar mi'e gande wusyep n̄aiye kin si n̄anange. Yip hindi yute yeteke'e luh n̄aiye kin si n̄anar. ⁷ Tukwini pa plihe yil hihwaiye yi yini lenge jetalah kin n̄aiye Jisas si tahar. Pe tukwini kin si nal Galili. Pa yil luku pe, pa yeteke'e kin. N̄oiheryembe n̄aimune n̄aiye n̄am si mana yip." ⁸ Ta'e luku pe, gwaingwaiye pakai tinge yasme neheh pe, tinge yal. Tuweinge hoi uku hi'jarne, kom n̄oihmbwaipe umbur pe, tinge hindi papararme hriphrip supule. Tinge hindi hihwai jertenge yalme lenge jetalah kin.

⁹ O Jisas neteke' lenge hindi n̄anar yanah pe, ki n̄ana lenge hindi na, "N̄oihmbwaipe yip ka si n̄umwaiye." Pe tinge hindi yal sehei yarpe n̄ihip kin pe, tinge yirisukwarme kin. ¹⁰ Mi'e pe, Jisas n̄ana lenge hindi na, "Yukur pa hindi hi'jirnge. Pa hindi yi yini lenge to' tatai n̄am ka yil Galili pe, se ka yeteke' n̄am."

Wusyep lenge miye' wondoh

¹¹ Lenge tuweinge hoi teter hindi yal yanah pe, lenge miye' wondoh sye' n̄aiye bepteme neheh plihe yal yoto moi embere luku yana lenge pris ondoh jande n̄aimune n̄aiye si n̄ende. ¹² Lenge pris ondoh jahilyeh yotop lenge bwore bworenge pe, tinge yupwai'e wusyep ende. Tinge yangange wuhyau embere yal lenge miye' wondoh n̄aiye yembepeme neheh Jisas. ¹³ Tinge yana lenge na, "Pa yini lenge miye' tuweinge tu'e le'e, 'Lenge jetalah kin si yul yat n̄upe n̄aiye poi mate posoh pe, tinge yamba'e wahri' Jisas yenge yal.' ¹⁴ O n̄aiye Pailat ka usyunde wusyep e'e pe, poi tatame ya mininge wusyep motop kin. Pe yip yukur pa se yoto hwap." ¹⁵ Lenge miye' wondoh yamba'e wuhyau uku pe, tinge yende n̄ai'e n̄ai'e jande wusyep lenge bwore bworenge topo'e pris ondoh n̄aiye si yana lenge. Pe wusyep e'e kin sisil gah bumble me lenge Juta. Pe lenge Juta yanange wusyep ilyeh uku yate tatame n̄aiye tukwini.

*Jisas nana lenge jetalah me wah n̄aiye tinge ka yende
(Mak 16.14-18, Luk 24.36-49, Jon 20.19-23)*

¹⁶ Ta'e luku pe, lenge jetalah 11 tikin Jisas yal Galili. Tinge ya jere hwate luku n̄aiye Jisas somohon nana lenge n̄aiye ka yi jin uku. ¹⁷ ņupe n̄aiye tinge yeteke'e kin pe, tinge yirisukwarme kin. Kom tinge sye' teter n̄oiheryembe hoihoi. ¹⁸ Jisas nat sehei me tinge pe, kin nana lenge na, "Got si pwale naŋ embere topo'e bongol n̄aiye ma bepteme n̄ai'e n̄ai'e lalme nanah moi hla' topo'e gah kekep. ¹⁹ Ta'e luku pe, n̄am member yip n̄aiye pa yil yende lenge miye' tuweinge lalme pe, ka yurp tu'e jetalah n̄am. Pe pa jihye' lenge pinip yoto naŋ tikin Yai topo'e Talah topo'e Yohe Yirise. ²⁰ Pe pa yininge yasamb lenge wusyep lalme n̄aiye n̄am si mana yip pe, ka junde wusyep n̄am. O yip pa sisyeme nange n̄am ma murp motop yip nye nyermbe mil tutume n̄aiye n̄up e'e ka mi'e."

Wusyep bwore tikin Mak

Jon tikin Baptais nanange nalanatme wusyep

(Mat 3.1-12, Luk 3.1-9,15-17, Jon 1.19-28)

¹ Le'e wusyep bwore tikin Jisas Kraiss, talah tikin Got. ² Kin gande wusyep profet Aisaia naiye nainge sai tup.

Ŋam ma member miye' wah ŋam ende mil yerme nin.

Kin ka ende mi'mi' me yanah nin.

³ Nal tas moi gungurar pe,

na usyunde wonge miye' uku ka gil gil ininge na,

“Yende mi'mi' me yanah Lahmborenge.

Yiche yihyete yende mi'mi' me yanah ka yelme

naiye Lahmborenge ka ot.”

⁴ Ta'e luku pe, Jon tikin Baptais tahar moi gungurar nat pe, kin nana lenge na, “Yininge yusme ŋoihmbwaip pupwa yip pe, pa yamba'e pinip. Pe Got ka ongohe pupwa yip.”

⁵ Lenge miye' tuweinge wula wula nal moi Jerusalem yat topo'e moiye moiye nato Juta yate yisande wusyep Jon. Tinge yanange yuwor'e pupwa tinge pe, Jon gihye' lenge pinip

nal mih Jordan. ⁶ Temhron naiye Jon dende', topo'e mwah naiye ki terneme sai mondom kin pe, kin nenge yowor waih kamel nɛnde. O nai kin pe, kin nono sipit topo'e wiɛe yihim

naiye yarp syipsyap. ⁷ Kin nana lenge mitiɲ lalme na, “Miye' ende naiye ka ot gunde ŋam pe, kin bongol sekete nengelyembe ŋam. Ŋam yukur miye' bwore tatame naiye

ma masar'e ŋhip mbep topo'e mesembele mwah naiye ŋupwai'e ŋhip hi' kin, pakai.

⁸ Ŋam jaih yip pinip pakaiye, kom kin ka jih yip topo'e Yohe Yirise pe, Yohe Yirise ka guhunuhme yip.”

Jon gihye'e pinip me Jisas

(Mat 3.13-17, Luk 3.21-22)

⁹ Ŋup uku pe, Jisas nase moi embere Nasaret nato distrik Galili nat. Pe kin nal mih Jordan pe, Jon gihye'e pinip me kin. ¹⁰ Ŋupe naiye Jisas nase pinip anah pe, nilyehe sai

kin neteke'e moihla' ginir pe, Yohe Yirise nate gahanahme kin ta'e jesumbihnip. ¹¹ Pe tinge yasande di' ende nase moihla' nat nanange ta'e le'e, “Nin talah ŋoihmbwaip ŋam.

Ŋam mende nihararme nin supule.”

Satan nɛndol'me Jisas

(Mat 4.1-11, Luk 4.1-13)

¹²⁻¹³ Mi'e pe, Yohe Yirise nember Jisas nal moi gungurar nɛinde, moi lenge yowor telpei naiye yarp pe, kin narp moi uku tatame ŋup 40. Pe Satan nate nɛndol'me kin,

kom lenge walip hla' yate yungwisme kin.

Jisas nahra'e wah nɛndehei kin nanar Galili

(Mat 4.12-17, Luk 4.14-15)

¹⁴ Ŋupe naiye tinge si yarpe Jon yember ya yoto mwahupwai'e pe, Jisas nato distrik Galili nanange nalanatme wusyep bwore tikin Got. ¹⁵ Kin nanange na, “Ŋup si nat sihei

naiye lemame tikin Got ka ot, no ka bepteme lenge miye' tuweinge kitikin. Ta'e luku pe, pa yimbilme ŋoihmbwaip, kut pa yaja'e teket me pupwa yip pe, ŋoihmbwaip yip ka

teɛeime wusyep bwore mise tikin Got.”

Jisas gal lenge miye' hoye hoye pe, tinge jande kin

(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

1.2 Mal 3.1

1.3 Ais 40.3

1.6 2Ki 1.8

1.11 Stt 22.2, Sng 2.7, Ais 42.1, Mat 3.17, 12.18, Mak 9.7, Luk 3.22

1.15 Mat 3.2

¹⁶ Nup ende pe, Jisas nange nal pinip umun tiki Galili pe, kin nteke'e miye' to' tataime hoi, Saimon hindi Andru. Tingge hindi yende wah yiche tem ya jah pinip yamba'e nuyo'. ¹⁷ Pe Jisas nana lenge hindi na, "Yip hindi yute junde nam no, ma yasam yip yanah naiye pa yamba' lenge miye' tuweinge." ¹⁸ Ta'e luku pe, nilyehe sai tingge tahar yasme wah tingge hindi naiye yiche tem yamba'e nuyo' pe, tingge jande Jisas yal. ¹⁹ Jisas nal sikirp pe, kin plihe nteke'e miye' to' tataime hoi, Jems hindi Jon, talah tiki Sebedi. Tingge hindi jerenge tem nuyo' naiye si nowor yarp yanah loubil pinip. ²⁰ Jisas gal lenge hindi pe, nilyehe sai tingge tahar yasme yai tingge Sebedi, topo'e miye' wah tingge naiye yarp loubil pinip uku pe, tingge jande kin yal.

Jisas ginyenme yipihinge pupwa

(Luk 4.31-37)

²¹ Pe tingge ya jere moi embere Kaperneam. O nup tiki Sabat pe, Jisas nalanatme wusyep gan noto yukoh jahilyeh tingge. ²² Lenge miye' tuweinge naiye yisande wusyep kin pe, tingge gunguru plai. Wusyep kin yukur ta'e lenge jetmam tiki wusyep erneme, pakai. Wusyep kin dainge bongol sekete. ²³ Nato yukoh jahilyeh uku pe, miye' ende somohonme yipihinge pupwa si gahanahme kin pe, ki narp. Pe kin tahar tambah mah nal hla' me Jisas na, ²⁴ "Hai, Jisas, miye' tiki Nasaret, nin nat na ende poi tu'e lai? Nin nat naiye na ende yumbun poi oho? Nam si sisyeme nin miye' iki. Nin miye' holi bwore mise supule tiki Got kuli!" ²⁵ Pe Jisas bemberer syep erneme kin nanange na, "Upwai'e mut! Tus upwaihme miye' iki!" ²⁶ Ta'e luku pe, yipihinge pupwa luku nukul'me miye' uku bongol sekete pe, yipihinge pupwa luku nas marnge nal hla'. ²⁷ Lenge miye' tuweinge yeteke'e luku pe, tingge gunguru plai noiheriyembe wula wula sekete, topo'e tingge yisilih yale yat na, "Deta'e lai iki? Kin nanange wusyep ambaran noiinde tiki! Kii, miye' iki nanange wusyep bongol syep erneme lenge yipihinge pupwa pe, tingge yisande wusyep kin." ²⁸ Ta'e luku pe, wusyep Jisas sisil nal'e nal'e hihwaiye nato moi Galili lalme.

Jisas nenge mi'me mamiyen tiki Saimon Pita

(Mat 8.14-17, Luk 4.38-41)

²⁹ Nup naiye tingge yasme yukoh jahilyeh pe, tingge yotop Jems hindi Jon yal yukoh Saimon hindi Andru. ³⁰ O mam mihyen tiki Saimon, wahri' ti nihe pe, ti wende wahri' epwa wate luh. Nup naiye Jisas na gere luku pe, tingge yiname naiye ti wende wahri' epwa. ³¹ Jisas nate gan luh ti, narpe syep ti nahra'e naiye ta wurp hla' pe, nilyehe sai wahri' nihe nasme ti. Mi'e pe, ti tahar wende nai me tingge. ³² Nup naiye nau si na gah pe, lenge miti yenge lenge miye' tuweinge naiye yende wahri' epwa, topo'e naiye yipihinge pupwa si gahanahme tingge yatme Jisas. ³³ Lenge miye' tuweinge lalme moi embere luku yate jah jah sai kohmap yukoh naiye Jisas narp. ³⁴ Jisas nenge mi'me miti wula wula naiye yende wahri' epwa tetehi, topo'e ginyenme lenge yipihinge pupwa. Lenge yipihinge pupwa si sisyeme kin pe, Jisas yukur nangange dou lenge yipihinge pupwa naiye ka yininge wusyep me kin, pakai.

Jisas nanange wusyep topo'me Got

(Luk 4.42-44)

³⁵ Jisas tahar nyermbe hondo hondonge naiye teter sikirp yepelme nasme yukoh pe, kin nal luh tase ende naiye miti pakai pe, kin nanange wusyep topo'me Got. ³⁶ Kom sikirp gwaingwaiye pe, Saimon notop lenge miye' yanam kin tahar sisipirnge ya yahai'e kin. ³⁷ Nup naiye tingge yeteke' kin pe, tingge yiname na, "Iyai, lenge miti lalme yahai'e nin." ³⁸ Kom Jisas plihe nungwisme wusyep tingge na, "Ya mi moto moi sye' naiye sai seheiye no, ma mininge malanatme wusyep milme tingge. Liki wah tehi naiye nam mat." ³⁹ Ta'e luku pe, kin nal'e nal'e noto tas moi Galili nana lenge wusyep gan yukoh jahilyeh, topo'e kin ginyen lenge yipihinge pupwa.

Jisas nɛnde mi'me miye' ende wahri' epwa wukeh wukeh

(Mat 8.1-4, Luk 5.12-16)

⁴⁰ Miye' wahri' epwa wukeh wukeh ende natme Jisas pe, kin ɛasar'e ɛhip mbep ɛsilihme kin bongol na, "Iyai ɛam, ɛaiye ni ɛasande pe, tatame ɛaiye na ende ɛam ma tuhur prihe? Kom ɛoihmbwaip nitei." ⁴¹ Jisas ɛoihginirme kin pe, kin niche syep na ɛusuwa'e kin ɛanange na, "ɛam masande. Ni tuhur prihe." ⁴² Nilyehe sai wahri' epwa wukeh wukeh nasme kin pe, kin tahar prihe. ⁴³⁻⁴⁴ Mi'e pe, Jisas ɛaname ɛindindirme na, "Yukur na e inime lahende, na pakai. Kut na e asambe nitei el lenge pris no, ka yeteke'e wahri' epwa nin ɛaiye si mi'e. ɛupe ɛaiye na el pe, yukur na inime miye' ende. Topo'e na ende ofa elme Got gunde wusyep ɛɛneme ɛaiye nal lenge miye' ɛaiye yende wahri' epwa wukeh wukeh si mi'e pe, luku ka asamb lenge miye' tuweinge ɛaiye nin si tahar prihe. Wusyep ɛɛneme luku Moses ɛanange." Pe Jisas nember kin nal. ⁴⁵ Kom miye' uku yukur gande wusyep Jisas ɛaiye ɛanange. Kin nal pe, kin ɛsil'e wusyep nember nal'e nal'e. Kin ɛanange wusyep sekete pe, Jisas yukur tatame ɛaiye ka el oto moi embere ende, pakai. Kin narp na tas luh ɛaiye miye' mitiɛ pakai pe, lenge miye' tuweinge yase yase moiye moiye yate yeteke'e kin.

2

Jisas nɛnde mi'me miye' ɛaiye ɛhip syep kin si nule bilmbil

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

¹ ɛup sye' si nal mi'e pe, Jisas plihe nal moi embere Kaperneam. Pe lenge miye' tuweinge yisande nange kin si plihe nat yukoh kin. ² Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge wula wula yase yase yate jahilyeh pe, yukoh mele'e tikin tangarmbe supule. Topo'e nate tas yukoh map wicher' pe, ki paparar supulme miye' tuweinge. Pe Jisas nalanatme wusyep gan nato yukoh uku. ³ Pe lenge miye' hoye hoye yikirh miye' ɛaiye ɛhip syep si nule bilmbil uku yatme Jisas. ⁴ Kom yukoh uku papararme lenge mitiɛ wula wula sekete pe, yukur tatame ɛaiye ka yenge kin yi yoto sehei me Jisas, pakai. Ta'e luku pe, tinge ya yanah yukoh hla' uku pe, tinge yurɛguse kohmoi' sye' yende map yanah hla' ɛaiye Jisas narp. Pe tinge yarpe mwah yasme miye' ɛanar luh kin ya jah. ⁵ Jisas ɛeteke'e ɛoihmbwaip tinge ɛaiye teɛeime kin, ɛaiye ki bongol supule pe, ki ɛaname miye' ɛaiye wahri' epwa lupu nule luku na, "Talah ɛam, pupwa ɛoihmbwaip nin ɛam si mongohe mi'e ko."

⁶ Kom lenge jetmam sye' tikin wusyep ɛɛneme ɛaiye yarp uku ɛoiheryembe wula wula yale yat tititinge na, ⁷ "Deta'e lai ti kin ɛanange wusyep ta'e luku? Kin nale amba'e luh Got! Miye' yukur tatame ɛaiye ka ongohe pupwa ɛaiye sai ɛoihmbwaip. Got ilyeh kin tatame." ⁸ Kom Jisas si sisyeme ɛoihmbwaip tase tinge pe, kin ɛana lenge na, "Deta'e lai ti yip ɛoiheryembe ta'e liki? ⁹ Ki bwore ɛumwaiye ɛaiye ma mininge na, 'ɛam si mongohe pupwa ɛoihmbwaip nin' lakai, ma minime na, 'Tuhur amba'e luh nin enge el'? ¹⁰ Kom se ma yasam yip no, pa sisyeme yoworme nange ɛam, Talah tikin Miye', ɛam membepeteme ɛai'e ɛai'e lalme kekep e'e, topo'e Talah tikin Miye' tatame ɛaiye ka ongohe pupwa ɛoihmbwaip." Ta'e luku pe, Jisas bunjenge ɛaname miye' uku ɛaiye lupu kin si nule na, ¹¹ "ɛam mana nin, tuhur amba'e luh nin pe, el moi nin." ¹² ɛupe ɛaiye ɛembep lenge mitiɛ lalme luku yeteke'e miye' wahri' epwa lupu nule luku namba'e luh kin nenge tas nal. Pe lenge miye' tuweinge lalme gunguru plai supule, topo'e tinge yirisukwarme Got yanange na, "Poi yukur somohonme meteke'e ɛai ta'e le'e, pakai."

Jisas ɛaname Livai ɛaiye ka gunde kin

(Mat 9.9-13, Luk 5.27-32)

¹³ Jisas plihe nal tas pinip umun tikiɛ Galili pe, lenge miye' tuweinge wula wula yate yeteke'e kin pe, kin nalanatme lenge wusyep Got. ¹⁴ Kin nanga nal pe, kin ɛeteke'e Livai, talah tikin Alpius narp nato yukoh ɛende wah namba'e wuhyau takis. Jisas ɛaname kin na, "Gunde ɛam." Pe Livai tahar gande kin nal.

¹⁵ Nup uku pe, Jisas na nono nai topo'e Livai narp yukoh kin. Topo'e lenge miye' wula wula naiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge mitinj naiye yende hwap yono nai yotop Jisas, topo'e jetalah kin. Lenge mitinj wula wula, tinge jahilyeh ta'e luku pe, tinge jande Jisas. ¹⁶ Lenge jetmam tikin wusyep erneme naiye tinge jal lenge Farisi, yeteke'e Jisas naiye nono nai notop lenge miye' tuweinge naiye yende nai'e nai'e pupwa yehe luku, topo'e lenge miye' naiye yamba'e takis pe, tinge yisilihme lenge jetalah Jisas na, "Deta'e lai ti Jisas nono nai notop lenge miye' tuweinge naiye yende nai'e nai'e pupwa yehe, topo'e lenge miye' naiye yamba'e takis?" ¹⁷ Nupe naiye Jisas nasande wusyep tinge pe, kin nana lenge na, "Lenge miye' tuweinge naiye wahri' epwa pakai pe, yukur ka se yilme dokta. Kut lahmende naiye wahri' epwa sai me tinge pe, se ka yilme dokta kili! Ta'e luku pe, yukur nam mat naiye ma mungwis lenge miye' tuweinge naiye tinge noiheryembe nange tinge si bwore bwarme, pakai. Kut nam mat naiye ma mungwis lenge miye' tuweinge naiye pupwa yehe."

Jisas nanange nalanjatme yanah naiye yasme nai
(Mat 9.14-17, Luk 5.33-39)

¹⁸ Nup ende pe, lenge jetalah tikin Jon, topo'e lenge jetalah titinge lenge Farisi yasme nai nange ka yininge wusyep topo'me Got. Pe lenge miye' tuweinge sye' yate yisilihme Jisas na, "Detale ti jetalah tikin Jon topo'e jetalah titinge lenge Farisi yasme nai, kut jetalah nin yukur yasme nai?" ¹⁹ Jisas nungwisme wusyep na, "Yip noiheryembe lenge mitinj naiye jahilyeh yarp nai embere tikin dindi'. Pe ka yurp pakai me nai lakai? Liki pakai! Miye' naiye dindi' uku ka orp topo'e tinge pe, yukur ka se yende tu'e liki. ²⁰ Kom nup ende naiye ka yute yamba'e miye' uku yenge yil yusme tinge pe, dindi' nup uku ka yusme nai."

Jisas nanange wusyep tapimbilme me naiyuwat, topo'e yuwor hi' pinip wain

²¹ "Yukur miye' ende ka otombo naiyuwat nambaran sikirp uwur el gerenge tutme map naiye sai temhron telei, pakai. Naiye ka ende tu'e luku no, ka ungurhme temhron naiye naiyuwat uku sai pe, naiyuwat sikirp uku naiye tatme map uku ka el la tokopo' malaih pe, ka owor'e temhron telei ende map embere. ²² Yukur miye' ende ka se uru'e pinip wain ambaran el guh yowor hi' telei naiye ta'e botol, pakai. Naiye ka ende tu'e luku pe, pinip wain ambaran ka tenenem embere pe, se ka owor'e yowor hi' telei pe, pinip wain topo'e yowor hi' telei ka pupwa ko. Kom ki bwore naiye na uru'e pinip wain ambaran el guh yowor hi' ambaran naiye ta'e botol."

Jisas kin Lahmborenge tikin Sabat
(Mat 12.1-8, Luk 6.1-5)

²³ Nup ende Sabat pe, Jisas nerne nal wah wit bumbe. Lenge jetalah tikin Jisas yal topo'e kin pe, tinge yemberehe wit esep sye' de ka yono. ²⁴ Pe lenge Farisi yeteke'e pe, tinge yaname Jisas na, "Hai! Deta'e lai ti lenge jetalah nin yowor'e wusyep erneme tikin Sabat?" ²⁵ Pe Jisas nungwisme wusyep tinge na, "O yip si jonose wusyep me naimune naiye somohon Dewit nende, lakai? Nam manange nupe naiye Dewit notop lenge miye' yanam kin nimbot nongombe lenge no, tinge yahai'e nai naiye ka yono. ²⁶ Nup uku pe, Abiatar narp pris ondoh pe, Dewit nato yukoh sel tikin Got namba'e kakah naiye lenge pris si yember yalme Got pe, kin nono. Kin nangange sye' nal lenge miye' yanam kin pe, tinge yono. Kakah uku naiye lenge pris si yihyenme pe, yukur lahende mitinj pakaiye nase ono. Kakah uku titinge lenge pris nilyehme naiye ka yono." ²⁷ Mi'e pe, kin nana lenge na, "Got yukur nende miye' naiye ka ungwisme nup Sabat, pakai. Kut kin nende Sabat gande naiye ka ungwisme miye'. ²⁸ Ta'e luku pe, Talah tikin Miye' ki bepeteme nup Sabat."

3

Jisas ηende mi'me miye' wahri' epwa nato ηup tikin Sabat
(Mat 12.9-14, Luk 6.6-11)

¹Jisas plihe nato yukoh jahilyeh tititinge Juta pe, kin neteke'e miye' ηaiye syep kin si nule bilmbil. ²Pe dindi' ηup tikin Sabat lenge Farisi sye' jan bep sai me kin ηaiye ka ende mi'me wahri' epwa luku oto ηup tikin Sabat pe, tinge ηoiheryembe ηaiye ka hombo'e yini'e kin. ³Ta'e luku pe, Jisas ηaname miye' ηaiye lupu nule luku na, "Tuhur ote gin halhale le'e." ⁴Pe Jisas ηisilih lenge na, "ηaimune ki bwore ηaiye na ende oto ηup tikin Sabat? ηaiye na ende bwore ungwisme miye' ende, lakai na onombe ka ole?" Kom tinge yukur yungwisme wusyep ende, pakai. ⁵Ta'e luku pe, Jisas tuhwarme tinge pe, kin bep nal skumb lenge bongol. Kin ηoih mane ηaiye ηoihmbwaip tinge pupwa bongol. Ta'e luku pe, Jisas ηaname miye' ηaiye syep lupu nule luku na, "Te kite syep nin el sokolohe!" Miye' uku kite syep kin pe, syep kin plihe nal bwore bwarme. ⁶O lenge Farisi yeteke'e luku pe, tinge tahar yasme yukoh jahilyeh pe, tinge yul yal jahilyeh topo'e lenge Juta ηaiye ηime'i tikin miye' ondoh Herot. Ta'e luku pe, tinge yahai'e yanah ηaiye ka yonombe Jisas.

Miye' tuweinge wula jande Jisas
(Luk 6.17-19)

⁷⁻⁸Jisas nenge lenge jetalah kin jah pinip umun Galili. Kom lenge miye' tuweinge wula wula nal distrik Galili, Judia, Jerusalem, Idumea, Tair, Saidon topo'e miye' tuweinge nal mih umbur Jordan, yisande wah ηaiye Jisas ηende pe, tinge yasme moi tinge yatme kin. ⁹Ta'e luku pe, Jisas ηana lenge jetalah kin na, "Yi yamba'e loumbil pinip ende yenge me ηam yut. Detale, lenge mitiη wondoh embere le'e yate tupu' tupu' jan sehei me ηam." ¹⁰Kin ginyenme wahri' epwa lenge mitiη wula wula pe, lenge mitiη wula ηaiye wahri' epwa sai me tinge titingirh titingirh yale yat nange ka yusuwa'e kin. ¹¹Ta'e luku pe, ηupe ηaiye lenge mitiη ηaiye yipihinge pupwa jahyanahme tinge yeteke'e Jisas pe, tinge yisar'e ηihip mbep me kin pe, tinge yas yas yanange na, "Poi sisyeme nin, nin Talah tikin Got." ¹²Kom Jisas ηindindirme tinge bongol na, "Prepwan ηaiye pa yininge yember ηam yil halhale nange ηam Talah tikin Got."

Jisas nalaηatme aposel 12
(Mat 10.1-4, Luk 6.12-16)

¹³Mi'e pe, Jisas nanah hwate. Kin nala alaηatme miye' sye' ηaiye ka yurp yotop kin pe, kin gal lenge miye' uku yatme kin. ¹⁴Pe kin ηana lenge na, "ηam malaηatme yip aposel ηam ηaiye yip pa yurp topo'e ηam. Topo'e ma member yip mil'e mil'e nange pa yininge yalaηatme wusyep tikin Got. ¹⁵Pe se ma yul yip bongol ηaiye pa jinyeme yipihinge pupwa topo'e."

¹⁶Pe le'e aposel 12 tikin ηaiye kin nalaηat me, Saimon. Jisas nana'e nanη umbur'e kin Pita.

¹⁷Jisas nangange nanη Boanerges nalme Jems hindi to' kin Jon, talah tikin Sebedi. Nanη tehei Boanerges ta'e le'e, 'lahmiye' tikin dululul'.

¹⁸Andru, Filip, Bartolomyu, Matyu, Tomas, Jems, talah tikin Alpius, pe Tadius, Saimon Selot*

¹⁹topo'e Judas Iskariot, miye' ηaiye nember Jisas nal syep lenge wachaih.

Jisas topo'e yipihinge pupwa Belsebul
(Mat 12.24-32, Luk 11.14-23, 12.10)

²⁰Jisas nato yukoh kin, kom lenge miye' tuweinge wula wula yate jan yoyor'me kin pe, tangarmbe sekete. Pe kin ηotop lenge jetalah kin yukur tatame ka yono ηai, pakai. ²¹Lenge miye' tuweinge sye' yaname kin nange kin ηende kwote. Pe ηupe ηaiye lenge bantihei kin yasande ta'e luku pe, tinge yat ηaiye ka yamba'e kin.

3.9 Mak 4.1, Luk 5.1-3 * 3.18 Nanη tehei selot ta'e le'e, lenge miye' selot tinge yende wah bongol ηaiye ka yende wachaihme gavman Rom.

²² O lenge jetmam tikin wusyep erɲeme si yase Jerusalem jah yat pe, tinge yanange ta'e le'e, "Belsebul, kin narp Jisas. Pe kin nungwisme Jisas ɲaiye ɲinyenme lenge yipihinge pupwa. Belsebul, kin miye' ondoh lenge yipihinge pupwa." ²³ Ta'e luku pe, Jisas gal lenge miye' uku yatme kin pe, kin ɲana lenge wusyep tapimbilme na, "Satan ka ginyenme kitikin tu'e la? Pakai. ²⁴ Wusyep ta'e le'e, ɲaiye moi esep ilyeh ka teketenge yile yut tititinge no, ka yowor'e hoime jusi bumbumbe pe, yukur ka se bongol, pakai. ²⁵ Topo'e ɲaiye bamtihei ilyeh ka yowor'e hoime no, ka yurmbe pe, yukur ka se bongol, pakai. ²⁶ Ta'e luku pe, ɲaiye miye' pupwa Satan ka teketenge owor'e top lenge bamtihei kitikin no, ka ongomb lenge pe, bamtihei uku kin ka owor'e tongonose pe, bongol kin ka mi'e ko! ²⁷ Bwore mise, yukur tatame ɲaiye miye' ende ka owor'e yukoh miye' bongol no, ka amba'e ɲai'e ɲai'e kin, pakai. Kut ɲendehei ka upwai'e ɲhip syep kin yer ti, ka si el oto amba'e ɲai'e ɲai'e kin. ²⁸ ɲaimune ɲaiye ɲam mana yip pe, kin bwore mise. Pupwa ɲaiye sai ɲoihmbwaip miye', topo'e wusyep hi'e ɲaiye yip miye' tuweinge yanange pe, Got se ka ongohe. ²⁹ Kom Got yukur ka ongohe pupwa lahmende ɲaiye ka ininge wusyep hi'e elme Yohe Yirise, pakai. Pupwa luku ka si nye nyermbe." ³⁰ Tehei ɲaiye Jisas ɲanange wusyep uku pe, lenge mitiɲ sye' yanange nange yipihinge pupwa si gahanahme kin.

Mam Jisas topo'e lenge to' yuwon kin

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

³¹ Mam kin Jisas topo'e lenge to' yuwon kin yate jan wicher' pe, tinge yember wusyep yalme kin ɲaiye ka ote tus eteke'e tinge. ³² O lenge mitiɲ wula wula tinge yarp yoyor'me kin pe, tinge yaname kin na, "Mam topo'e to' yuwon nin jan tas wicher'. Tinge yisande ɲaiye ka yeteke' nin." ³³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Mam ɲam lahmende? Topo'e to' yuwon ɲam lahmende?" ³⁴ Kin bep nal lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp yoyor'me kin pe, kin ɲana lenge na, "Yeteke' lenge miye' tuweinge le'e. Le'e lenge mam ɲam topo' lenge to' yuwon ɲam. ³⁵ Lahmende ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e gande ɲoihmbwaip Got pe, tinge mam ɲam, topo'e to' yuwon ɲam, topo'e mihyen ɲam."

4

Miye' ende nangalai ɲaisep nal wah

(Mat 13.1-9, Luk 8.4-8)

¹ ɲup ende Jisas narp nal pinip umun tikiɲ pe, kin ɲana lenge wusyep. Kom lenge miye' tuweinge wula wula sekete jahilyeh yoyor'me kin pe, kin plai nanah narp loumbil pinip. Loumbil uku tahai' nal pinip umun sehei me tikiɲ, kut lenge miye' tuweinge yarp kekep sehei me pinip. ² Pe kin niche wusyep sekete ɲana lenge wusyep tapimbilme. Kin ɲanange na, ³ "Yisyunde! Miye' ende nal wah ɲaiye ka angalai ɲaisep. ⁴ Kin nangalai nal pe, ɲaisep sye' gah nal ɲahwikin pe, lenge ɲinjet yono. ⁵ ɲaisep sye' gah nal kekep ɲaiye yukur nangah nal ɲaiye ɲeser sai. Ta'e luku pe, hwihwai ɲai esep uku ki gere nanah. ⁶ Kom ɲupe ɲaiye ɲau ɲowor'e nihe gah pe, kin ɲatai'. Detale, kekep ɲom pakai pe, nam kin yukur bongol. ⁷ ɲaisep sye' gah nal ɲaiye mwah senge sai pe, kin gere ɲanah, kom mwah senge luku gere nah topo'e pe, kin nare tatme supule. Ta'e luku pe, ɲaisep yukur teɲei. ⁸ Kom ɲaisep sye' gah nal kekep bwore. Pe ɲesep uku gere nah embere pe, sye' ki teɲei esep 30, sye' ki teɲei esep 60. O sye' ki teɲei esep 100." ⁹ Pe kin ɲana lenge na, "Lahmende ɲasande ɲaiye ka sisysteme wusyep tehei pe, yember mungwim bworerme pe, pa yisyunde."

Deta'e lai ti Jisas ɲanange wusyep lalme nal wusyep tapimbilme

(Mat 13.10-17, Luk 8.9-10)

¹⁰ ɲupe ɲaiye Jisas ilyeh narp topo'e aposel 12 kitikin, topo'e lenge miye' sye' ɲaiye yarp yotop kin pe, tinge yisilihme kin wusyep tehei wusyep tapimbilme luku ɲaiye kin ɲanange. ¹¹ Kin ɲana lenge na, "Got kin nungwisme yip ɲaiye pa sisysteme wusyep tehei

ɲaiye wusyep tase lemame tikin Got. Kom lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp tas wicher' pe, tinge jinjame tehei kin.

¹² Ta'e luku pe, ka yeteke'e topo'e ka yisyunde wusyep tapimbilme.

Kom yukur ka sisyeme tehei kin.

ɲaiye ka sisyeme wusyep tehei pe,

ka yimbilme ɲoihmbwaip yilme Got

ɲaiye ka ongohe ɲoihmbwaip pupwa tinge.”

Wusyep tehei tikin wusyep tapimbilme tikin ɲaisep

(Mat 13.18-23, Luk 8.11-15)

¹³ Pe Jisas ɲana lenge na, “ɲaiye yip yukur sisyeme wusyep tehei ɲaiye wusyep tapimbilme luku pe, pa se sisyeme tehei ɲaiye wusyep tapimbilme sye' tu'e la? ¹⁴ ɲaisep uku ɲaiye miye' nangalai pe, luku wusyep tikin Got. ¹⁵ Miye' tuweinge sye' tinge ta'e ɲaisep ɲaiye gah nal ɲahwikin. Tinge yisande wusyep, kom Satan nate nongohe wusyep ɲaiye tahai' ɲoihmbwaip tinge. ¹⁶ Miye' tuweinge sye', tinge ta'e ɲaisep ɲaiye gah kekep ɲaiye ɲeser sai. ɲupe ɲaiye tinge yisande wusyep pe, tinge yamba'e hihwaiye pe, tinge hriphrip me wusyep uku. ¹⁷ Kom bilip tinge yukur bongol. Pe ɲupe ɲaiye tinge yamba'e mane o, ɲondol'me natme tinge pe, tinge yasme ɲoihmbwaip bwore tinge luku ɲaiye tejeime Got pe, tinge tambe. ¹⁸ Miye' tuweinge sye' tinge ta'e ɲaisep ɲaiye gah nal kekep ɲaiye mwah senge gere sai. Tinge yisande wusyep, kom ¹⁹ tinge ɲoiheryembe wula wula sekete me ɲai'e ɲai'e kekep. Wuhyau hombo'e yeh lenge pe, tinge ɲoiheryembe nange ka yamba'e wuhyau wula wula pe, ka hriphrip. Tinge plaime ɲai'e ɲai'e wula wula. ɲai'e ɲai'e luku nupwai'e ɲajah ɲaiye wusyep tikin Got pe, ɲaisep yukur tejei, pakai. ²⁰ Kom miye' tuweinge sye' tinge ta'e ɲaisep ɲaiye gah nal kekep bwore. Tinge yisande wusyep tikin Got bwore pe, tinge jande. ɲesep ki gere nah embere pe, ki tejei esep. ɲaisep sye' tejei sep 30, sye' tejei 60, topo'e sye' tejei 100.”

Nih ka riri ɲar'e tikir halhale

(Luk 8.16-18)

²¹ Pe kin nisilih lenge na, “Nih lam ɲaiye poi menjel'e pe, poi minise ma moto luh tuweihe lakai poi mamba'e marp ende maparase yirise kin? Pakai! Poi member yirise kin mal halhale ɲaiye yirise kin ka riri ɲar'e el'e el'e. ²² Ta'e luku pe, ɲai'e ɲai'e ɲaiye sai tase, topo'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye lenge mitij yinise pe, mindemboi ka se tus halhale. ²³ Lahmende ɲaiye mungwim sai pe, yember mungwim bworerme pe, pa yisyunde wusyep e'e.” ²⁴ Pe kin ɲana lenge ta'e le'e, “Yisyunde wusyep bworerme no, pa junde! ɲaiye yip pa yiyar'e wusyep tehei ɲam bwore pe, Got ka ende sande teke'e yip ka embere enge el. ²⁵ Lahmende ɲaiye si sisyeme wusyep tehei embere no, tinge jande pe, Got ka angange sye' topo'e. Kom lahmende ɲaiye yukur sisyeme wusyep sikirp ɲaiye Got nangang lenge no, tinge jande pe, Got ka ongohe wusyep sikirp ɲaiye tinge si yamba'e.”

Wusyep tapimbilme ɲaisep

²⁶ Jisas ɲana lenge wusyep rop ende na, “Lemame tikin Got kin ta'e le'e. Miye' ende nangalai ɲaisep na gah kekep. ²⁷ Nye nyermbe ɲupe ɲau ɲaiye miye' nate posoh no, ki tahar nal'e nal'e. Kom miye' uku yukur sisyeme ɲai uku ɲaiye ki gere ɲanah embere ta'e lai. ²⁸ Kekep tikin ɲende ɲai uku gere ɲanah ɲembere ti, ki tejei ɲaisep. ɲendehei ɲaiye ki gere pe, menei' kin pwar nat. Mi'e pe, ɲorope topo'e tup. ɲupe ɲaiye ki gere ɲanah na ɲembere pe, ki kur pe, ki tejei ɲesep. ²⁹ ɲupe ɲaiye ɲaisep uku si gwanim pe, miye' uku nate ɲotombo ɲai uku.”

Wusyep tapimbilme ɲaisep mastet

³⁰ Jisas plihe ɲanange na, “Lemame tikin Got kin ta'e la ɲai? Ma mini yip wusyep tapimbilme ɲaiye ka asamb yip tehei kin. ³¹ Lemame tikin Got kin ta'e ɲaisep ende

4.12 Ais 6.9-10

4.21 Mat 5.15, Luk 11.33

4.22 Mat 10.26, Luk 12.2

4.24 Mat 7.2, Luk 6.38

4.25 Mat

13.12, 25.29, Luk 19.26

4.29 Jol 3.13

mastet. Naisep mastet kin malaih supule. ³² Kom njupe naiye kin gere nanah nembere pe, lou lombo kin kite nember nal'e nal'e pe, kin nusungurhme kapenih lalme. Lou lombo luku, kin nende misinge tatme ninjet naiye tinge juhur'e hwap no, tinge ya yoto.” ³³ Ta'e luku pe, Jisas nanange wusyep tapimbilme wula tatame wutu' sande teke'e tinge naiye ka sisyeme. ³⁴ Njupe naiye ki nana lenge wusyep pe, kin nana lenge wusyep tapimbilme ilyehme. Kom njupe naiye kin notop lenge jetalah kin njilyehme pe, kin nisimbile wusyep tehei nana lenge.

Jisas nanange wusyep nalme yohe topo'e pinip umun ka bliye si
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

³⁵ Dindi' yungwiris njupe uku pe, Jisas nana lenge jetalah kin na, “Ya mil pinip umun tiki mil umbur.” ³⁶ Pe tinge yasme miye' tuweinge wula wula ko, tinge ya yanah loubil pinip naiye Jisas narp pe, tinge yal. O lenge mitinj sye' naiye yarp pinip umun tiki uku plihe plai yanah loubil pinip tinge pe, tinge jande kin yal. ³⁷ Dindi' njupe uku pe, yohe embere embere tahar pe, pinip ki turu' noto loubil pinip pe, kin de ka papapar. ³⁸ Kut Jisas nikil nondoh nanah pilo pe, si nate posoh nal teket loubil pinip. Ta'e luku pe, lenge jetalah kitikin yahra'e kin pe, tinge yaname na, “Jetmam, sihei ya talai. Deta'e lai, ni noiheryembe poi lakai?” ³⁹ Jisas tahar pe, kin njindindirme yohe topo'e pinip nanange na, “Sikei no! Ni mi'e no!” Ta'e luku pe, yohe nule, topo'e pinip umun plihe bliye sai. ⁴⁰ Pe kin nana lenge jetalah kin na, “Deta'e lai ti yip hi'jarnge? Noihmbwaip yip tejeime nam bongol lakai?” ⁴¹ Pe tinge gunguru plai pe, tinge yisilih yale yat na, “Kin miye' mune liki? Kin nanange wusyep pe, yohe topo'e pinip umun yasande wusyep kin.”

5

Jisas ginyenme yipihinge pupwa me miye' ende
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

¹ Jisas top lenge jetalah kin yate jere yal pinip umun Galili nal umbur naiye kekep lenge Gerasa. ² Pe Jisas tahar nase loubil pinip nat pe, kin neteke'e miye' ende naiye nye nyermbe kin narp neser map pe, kin nata eteke'e Jisas. Miye' uku yipihinge pupwa si gahanahme kin. ³⁻⁴ Somohon tinge yupwai'e njhip syep kin ni wula wula, kom kin pupwa bongol sekete pe, kin girngir merkinip topo'e nasar'e ain naiye tinge si yupwai'e njhip syep kin. Yukur tatame naiye miye' ende ka orpe kin no, ka enge merkinip upwai'e kin, pakai. Ta'e luku pe, miye' uku tase narp neheh nal neser map njilyehme. ⁵ Njupe nau kin narp neser map, topo'e kin narp nanah hwate pe, kin nas nas, topo'e kin nenge neser notombo wahri' kin.

⁶ Miye' uku neteke'e Jisas naiye nat wohe pe, ki gertenge nate tambe gah njhip Jisas. ⁷⁻⁸ Jisas naname kin na, “Yipihinge pupwa tus upwaihme miye' iki!” Kom miye' uku tambah nal hla' naname Jisas na, “Jisas, Talah tiki Got Nanah Hla', nin nasande na ende nam tu'e lai? Nam manange nato nan tiki Got, yukur na pule nihe syohe.” ⁹ Pe Jisas njisilihme kin na, “Nan nin lahmende?” Pe miye' uku nungwisme na, “Nan nam Ami. Ki ta'e le'e, poi yipihinge wula wula sekete.” ¹⁰ Pe kin njisilihme Jisas bongol naiye yukur ka ginyenme lenge yipihinge pupwa no, ka yi tus yusme moi uku, na pakai.

¹¹ O hro' wula wula sekete ta'e naiye 2,000 yono nai jan ya yanah hwate sehei me luh uku. ¹² Pe lenge yipihinge pupwa luku yisilihme Jisas na, “Ember poi ya mi moto lenge hro' uku.” ¹³ Ta'e luku pe, Jisas ginyenme lenge yipihinge pupwa tas yasme miye' uku pe, tinge ya yoto lenge hro' uku dindi' me. Pe lenge hro' lalme luku jertetenge susungurh ya jah hwate ya jah pinip umun pe, tinge yono'e pinip pe, tinge yule.

¹⁴ Lenge miye' naiye yembepeteme lenge hro' uku jarnge yal moiye moiye pe, tinge yana lenge miye' tuweinge jande nai'e nai'e naiye tinge si yeteke'e. Ta'e luku pe, lenge mitinj yate yeteke'e nai uku jah hi'. ¹⁵ Tinge yatme Jisas pe, tinge yeteke'e miye' naiye sekeime yipihinge pupwa yarp kin. Kom miye' uku kin dende' temhron pe, noihmbwaip kin si bwore. Ta'e luku pe, tinge hi'jarnge nembere sekete. ¹⁶ Lahmende naiye yeteke'e

ņai uku pe, tinge plihe ya yana lenge miye' tuweinge sye' me ņaimune ņaiye si ņende me miye' uku ņaiye yipihinge pupwa si narp kin topo'e lenge hro'. ¹⁷ Pe tinge yisilih yisilihme Jisas ņaiye ka tuhur el upwaihme moi tinge.

¹⁸ Sehei ņaiye Jisas nala el unuh loubil pinip pe, miye' ņaiye somohon yipihinge pupwa yarp kin nate ņisilihme Jisas na, "Iyai ņam, ņam da mil topo'e nin." ¹⁹ Kom Jisas ņaname kin na, "Pakai! Na plihe el lenge wim ilyeh nin. Na el ini lenge ņaimune ņaiye Lahmborenge si ņoihginirme nin no, kin ņende me nin." ²⁰ Ta'e luku pe, miye' uku nasme Jisas pe, kin nato Dekapolis distrik pe, kin ņana lenge ņaimune ņaiye Jisas si ņende me kin. Ta'e luku pe, lenge mitiņ lalme ņaiye yisande wusyep uku pe, tinge gunguru plai.

*Talah tuwei Jairus topo'e tuwei ņaiye wende wahri' epwa wundehei
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)*

²¹ Jisas plihe nerņe nal pinip umun nal pe, kin nal narp pinip umun tikiņ pe, mitiņ wula wula yate yarp yonyor'me kin. ²² Miye' ende ņaiye ņembepeteme yukoh jahilyeh lenge Juta pe, naņ kin Jairus. Kin topo'e nat ņaiye ka eteke'e Jisas pe, kin tambe na gah ņanar ņihip Jisas. ²³ Pe kin ņututusme Jisas ņanange marnge na, "Talah tuwei malaih ņam da wule. Iyai, ote ikil syep nin el unuh ti pe, ta plihe bwore." ²⁴ Ta'e pe, Jisas tahar nal topo'e kin pe, mitiņ wula wula tahar dirndir yal topo'e Jisas pe, tinge jan burmbur yonyor'me kin.

²⁵ Pe tinge mwande yal pe, tuwei ende ņaiye wahri' epwa wundehei ti, ki sai tatame wahtaip 12 watme Jisas. ²⁶ Ti wiche wuhyau ti lalme walme lenge dokta ņaiye ka yungwisme ti no, ta tuhur bwore. Kom pakai supule. Wahri' epwa ti luku ki ņende ņembere supule. ²⁷ Somohon ti wasande wusyep me Jisas pe, ti tahar wat. Ti gwande Jisas wotop lenge mitiņ yat pe, ti wusuwa'e temhroņ kin. ²⁸ Ti ņoihweryembe na, "ņaiye ma mil musuwa'e temhroņ syum kin pe, ņam se ma bwore." ²⁹ Ta'e luku pe, ti wal wusuwa'e temhroņ kin pe, nilyehe sai wahri' epwa ti mi'e pe, ti warp bwore. Pe ti sisyeme na, pupwa ti mi'e ko.

³⁰ O Jisas gan nato bumbe mitiņ wula wula sekete pe, kin ņasande ņaiye bongol si nasme kin pe, kin bunjenge ņisilih na, "Lahmende ņusuwa'e temhroņ ņam?" ³¹ Pe lenge jetalah kin plihe yungwisme wusyep kin na, "Eteke'e mitiņ wula wula sekete jan yonyor'me nin e'e. Te isilih na, lahmende narpe temhroņ nin tale?" ³² Kom Jisas te bep osoko nal'e nal'e de ka eteke'e lahmende ņaiye ņende luku. ³³ Tuwei uku si sisyeme ņaimune ņaiye si ņende me ti pe, ti hi'gwarnge supule pe, ti wate tumbuhuroro'e wal ņihip Jisas pe, ti waname mise gwande ņaimune ņaiye si ņende me ti. ³⁴ Jisas ņaname na, "Amal ņam, ņoihmbwaip nin ņaiye teņeime ņam pe, kin si ņende mi'me wahri' epwa nin. Nin el topo'e ņoihmbwaip ņumwaiye. Wahri' epwa nin si mi'e."

³⁵ Ņupe ņaiye Jisas ņanange ta'e luku pe, mitiņ sye' yenge wusyep yase yukoh Jairus yat. Tinge yaname Jairus na, "Lahtuwei nin si wule. Prepwan ņaiye na aņa'e wah nihe elme jetmam." ³⁶ Jisas ņasande wusyep ņaiye tinge yanange pe, kin ņaname Jairus na, "Na hi'girnge, na pakai. Ņoihmbwaip nin ka teņeime Got bongol." ³⁷ Ta'e luku pe, kin yukur ņasande ņaiye lenge mitiņ lalme ka yotop kin yil. O Pita, Jems pe tatai kin Jon, tinge ņilyehme yal topo'e kin. ³⁸ Tinge ya jere yukoh Jairus pe, Jisas ņeteke'e ņaiye tinge yale yat, topo'e tinge hruhru yilil. ³⁹ Kin nato yukoh pe, kin ņana lenge na, "Detale ti yip yende ta'e liki? Yip hruhru yilil me ņaimune? Talah iki yukur wule. Ti wate posoh e'e." ⁴⁰ Tinge yesenetme wusyep kin. Kom kin ginyenme lenge mitiņ lalme yate tas wicher', kut kin namba'e yai mam talah topo'e jetalah kin hun pe, tinge yal yoto luh ņaiye talah wate. ⁴¹ Kin narpe syep ti pe, kin nenge wusyep ņimeser tititinge ņanange na, "Talita kum!" Wusyep tehei ta'e le'e, 'Lahtuwei malaih, ņam mana nin, ni tuhur!' ⁴² Nilyehe sai ti tahar gwan hla' pe, ti wale wat. Lahtuwei uku wahtaip ti 12. Tinge yeteke'e luku pe, tinge ņoiheryembe wula wula. ⁴³ Kom Jisas ņana lenge wusyep erņeme bongol nange yukur ka si yi yini lenge mitiņ sye', na pakai. Mi'e pe, kin ņana lenge na, "Yaņa'e ņai sye' ta wono!"

6

*Lenge Nasaret yaŋa'e teket me Jisas**(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)*

¹ Jisas nasme moi uku pe, kin nenge lenge jetalah kin yal moi jeheinge kin. ² ŋup tikin Sabat nat pe, kin nato yukoh jahilyeh tinge pe, kin nalaŋatme wusyep. Ta'e luku pe, miye' wula sekete ŋaiye yisande wusyep kin pe, tinge gunguru plai. Tinge yisilih yale yat na, "Miye' iki kin namba'e wusyep uku ŋanara? Lahmende naŋa'e sande teke'e me kin, topo'e lahmende naŋa'e kin bongol ŋaiye ki ŋende mirakel?" ³ Tinge ŋoiheryembe nange kin miye' pakaiye pe, tinge ŋoihmbwaip pupwa me kin pe, tinge yanange na, "Kin miye' ŋaiye ŋende yukoh? Pe kin talah titi Maria topo'e kin tatai titinge Jems, Josep, Judas, Saimon. Topo'e lenge mihyen kin yarp e'e." ⁴ Kom Jisas ŋana lenge na, "Nal moiye moiye lalme pe, tinge hriphrip me profet tikin Got, kut ŋoto moi jeheinge kitikin pe, wim ilyeh topo'e bamtihei kin jarŋe kin." ⁵ Ta'e luku pe, kin yukur tatame ŋaiye ka ende wah bongol el oto moi uku. Kut se ka ikil syep e unuh lenge mitiŋ sye' ŋaiye yende wahri' epwa pe, ende mi'me wahri' epwa tinge. ⁶ Jisas gunguru plai ŋaiye ŋoihmbwaip tinge yukur teŋeime kin. Pe kin nasme moi uku. Pe kin nato lenge moi sye' ŋanange nalaŋatme wusyep Got.

*Jisas nember lenge jetalah kin yal**(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)*

⁷ Kin galme jetalah 12 kin yat pe, kin nember lenge miye' hoi hoi yal ŋaiye ka yininge wusyep. Pe kin nangange lenge bongol nange ka yil jinyenme lenge yipihinge pupwa. ⁸ Kin ŋana lenge na, "Yukur pa yenge ŋainde me syep. Yip pa yenge lou yap ŋaiye pa tuse ŋilyehme. Kut ŋai'e ŋai'e ta'e wuhyau, tem topo'e ŋai sye' pe, ka inir. ⁹ Bwore ŋaiye pa juh ŋhip hi', kut pa juh temhroŋ hoi, na pakai." ¹⁰ Pe kin plihe ŋana lenge na, "ŋupe ŋaiye pa yi jere moi ende no, pa yi yoto yukoh ende pe, yurp yukoh ilyeh uku yi tutume ŋaiye pa yusme moi uku. ¹¹ ŋaiye lenge miye' tuweinge moi sye' ka jirŋe yip, topo'e yukur tinge yisande wusyep yip ŋaiye yanange pe, pa yisa' ŋhip tembele ŋhip yip ti, pa yil yusme moi uku. Pe luku ka asamb lenge nange tinge si yende pupwa." ¹² Ta'e luku pe, lenge jetalah kin yal pe, tinge yiche wusyep ŋaiye mitiŋ lalme ka yimbilme ŋoihmbwaip. ¹³ Tinge jinyenme yipihinge pupwa, topo'e tinge yuru'e pinip winye' yanah ŋondoh lenge mitiŋ ŋaiye yamba'e wahri' epwa pe, tinge plihe tahar bwore.

*Nule Jon tikin Baptais**(Mat 14.1-12, Luk 3.19-20, 9.7-9)*

¹⁴ Kiŋ Herot ŋasande wusyep ŋaiye tinge yanange me Jisas. Detale, miye' tuweinge nal'e nal'e yanange wusyep me kin. Pe mitiŋ sye' ŋoiheryembe nange Jon Baptais si plihe tahar. Pe luku tehei ŋaiye Jisas ŋende mirakel. ¹⁵ O sye', tinge ŋoiheryembe nange Jisas kin Elaija, kut sye' ŋoiheryembe nange Jisas kin profet ende ŋahilyeh ta'e lenge profet ŋaiye somoho somohonme yarp. ¹⁶ ŋupe ŋaiye Herot ŋasande pe, ki ŋanange na, "O Jon, ŋam si motombo wonge kin, kom ki plihe tahar narp lakai?"

¹⁷ Herot somohon si nangange wusyep bongol nal lenge kokorohtup kin nange tinge ka yurpe Jon yember yil mwahupwai'e. Tehei ŋaiye ki ŋende pe, somohon kin nenge Herodias, ŋaiye ti teter tuwei to' kin Filip. ¹⁸ Nye nyermbe Jon ŋaname Herot nange kin ŋende pupwa supule ŋaiye ki nenge tuwei to' kin. ¹⁹ O Herodias ti ŋoih pupwa supulme Jon pe, ti wasande ŋaiye Jon ka ole pe, ti wekepe nihe yaŋah ŋaiye ta wonombe ka ole, kom ti yukur tatame. ²⁰ Detale, Herot kin hi' garŋe me Jon. Kin sisysteme nange Jon kin miye' bwore bwarme supule. Ta'e luku pe, kin nembepeme Jon bworerme pe, yukur kin nasme tinge ŋaiye ka yonombe Jon, pakai. Herot kin hriphrip ŋaiye ki ŋasande wusyep Jon, kom kin ŋoiheryembe wula wula sekete.

²¹ Kom Herodias wahai'e yanah n̄aiye ta wonombe Jon ka ole. Dindi' n̄up uku pe, Herot n̄oiheryembe n̄upe n̄aiye somohon mam kin wara'e kin pe, kin n̄ende n̄ai n̄embere. Lenge miye' embep sye' gavman, topo'e lenge miye' ondoh lenge kokorohtup, topo'e lenge miye' embep sye' Galili yate jahilyeh hriphrip yotop kin. ²² Tinge yarp yono n̄ai yarp pe, lahtuwei titi Herodias ti wiche n̄hip, wukul'me wahri' ti pe, Herot topo'e lenge miye' uku hriphrip me ti embere sekete. Pe kin n̄aname lahtuwei titi Herodias na, "N̄aimune n̄aiye na usyunde no, na isilih n̄am pe, se ma yule." ²³ Ta'e luku pe, Herot kin nupwai'e wusyep topo'e ti na, "Am̄ai n̄am iki, n̄aimune n̄aiye na isilih n̄am pe, liki si ma yule. Ma mowor'e moi n̄am lalme le'e n̄aiye n̄am bepeteme le'e guh bumbumbe pe, se ma yule sye' n̄aiye nin n̄asande." ²⁴ Mi'e pe, ti tas wal pe, ti wisilihme mam ti na, "Ni n̄asande ma misilihme Herot me n̄aimune?" Mam ti waname na, "Na inime na, nin n̄asande n̄ondoh Jon." ²⁵ Nilyehe sai ti wa woto wa weteke'e Herot pe, ti waname ta'e le'e na, "N̄am masande tukwini na otombo n̄ondoh Jon pe, na ikil tikir unuh yukoh n̄ai pe, na ote pul."

²⁶ Herot kin n̄oihmbwaip mane sekete, kom yukur tatame n̄aiye ka ininge pakai me wusyep ti. Detale, kin si nupwai'e wusyep bongol topo'e ti gah halhale pe, lenge n̄imei kin n̄aiye si yate jahilyeh yisande wusyep uku. ²⁷ Ta'e luku pe, hihwai kin nember kokorohtup ende n̄aiye ka el la otombo wonge Jon no, ka enge n̄ondoh kin ot. Miye' uku nal mwahupwai'e pe, kin n̄otombo wonge Jon. ²⁸ Mi'e pe, kin nikil tikir n̄anah yukoh n̄ai nenge nate n̄an̄a'e ti pe, ti wenge wal wa'n̄a'e mam ti. ²⁹ N̄upe n̄aiye lenge jetalah tikin Jon yisande wusyep n̄aiye Herot n̄ende pe, tinge yate yamba'e wahri' Jon yenge ya yinise jah n̄ehh.

Jisas nangange n̄ai me lenge miye' 5.000

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Jon 6.1-13)

³⁰ Lenge aposel tikin Jisas plihe yate jahilyeh pe, tinge yaname Jisas jande wah n̄aiye tinge si yende, topo'e wusyep n̄aiye tinge yanange. ³¹ Pe Jisas n̄ana lenge na, "Yip ilyehme yut ya mila murp luh tase ende no, ya mamba'e yohe sikirp. Detale, lenge mitiñ wula wula yale yat pe, dou pakai n̄aiye ya mono n̄ai." ³² Ta'e luku pe, tititinge n̄ilyehme plai yanah loubil pinip pe, tinge yal luh tase ende n̄aiye mitiñ pakai. ³³ Kom lenge miye' tuweinge si yeteke' lenge n̄upe n̄aiye tinge yal. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge moiye moiye lalme hwihwai jertetenge yal yer me tinge ya yarp luh n̄aiye Jisas nala el. ³⁴ N̄upe n̄aiye Jisas n̄otop lenge jetalah kin ya jere pe, tinge yeteke'e lenge miye' tuweinge wula wula sekete si yate yarp. Pe Jisas n̄oihginirme tinge. Detale, tinge ta'e worsip n̄aiye miye' embepeteme pakai pe, tinge yana yanahe yal. Pe kin narp de ka alanjat lenge wusyep me n̄ai'e n̄ai'e wula wula.

³⁵ Dir nala n̄up yungwiris pe, lenge jetalah Jisas yatme kin pe, tinge yaname na, "Iyai, n̄au si da mi'e. Luh e'e syipsyap n̄ilyehme, lenge miye' mitiñ yukur yarp e'e." ³⁶ Ta'e luku pe, na ember lenge ka yil moi sye' n̄aiye sai seheiye no, ka se yiche wuhyau yamba'e n̄ai n̄aiye ka yono."

³⁷ Kom Jisas plihe nungwisme wusyep tinge na, "Pakai. Yip yangang lenge n̄ai." Kom tinge plihe yanange na, "Hai, ni n̄oiheryembe nange ya mil miche wuhyau embere mamba'e kakah mangang lenge miye' tuweinge luku ka yono lakai?*" ³⁸ Ta'e luku pe, Jisas n̄ana lenge na, "Pa yil yeteke'e kakah yukuriye n̄anar!" Tinge ya yeteke'e mi'e pe, tinge yate yaname na, "Kakah syepumbur topo'e n̄uyo' hoi n̄anar." ³⁹ Pe Jisas n̄ana lenge jetalah kin nange ka yini lenge miye' tuweinge lalme ka juh yurp peperiyeh. ⁴⁰ Ta'e luku pe, tinge yarp dom ilyeh ilyeh tongonose ta'e n̄aiye 50, o sye' ta'e 100. ⁴¹ Mi'e pe, Jisas namba'e n̄uyo' hoi topo'e kakah syepumbur uku nenge sai syep kin pe, kin bep nanah moi hla' n̄anange wusyep hriphrip me Got. Mi'e pe, kin nowor'e kakah topo'e n̄uyo' uku nangang lenge jetalah kin n̄aiye ka yila yangang lenge miye' tuweinge lalme. ⁴² Tinge

6.34 Nam 27.17, 1Ki 22.17, 2Sto 18.16, Ese 34.5, Mat 9.36 * 6.37 Miye' ka ende wah wundehei syepumbur hun n̄aiye ka amba'e wuhyau embere luku. Wuhyau ta'e luku pe, lenge jetalah tinge pakai.

lalme yono nai uku de pe, tinge tapam. ⁴³ Mi'e pe, lenge jetalah tikin Jisas plihe jarase kakah topo'e nuyo' sye' naiye dur gah nanar pe, tinge yonorh jah sorh syepumbur umbur hoi de pe, ki papapar lalme. ⁴⁴ Ta'e luku pe, wutu' lenge miye' ilyehme naiye yono nai uku tatame 5,000.

Jisas nange nanah pinip hla'

(Mat 14.22-36, Jon 6.16-21)

⁴⁵ Nilyehe sai Jisas nututusme lenge jetalah kin naiye ka yamba'e loubil pinip no, ka yil yerme kin yil Betsaida, kut kin ilyeh narp pe, kin nember lenge mitij lalme yal moi tinge. ⁴⁶ Nupe naiye kin si nember lenge miye' tuweinge yal mi'e pe, kin nanah hwate nala ininge wusyep topo'me Got. ⁴⁷ Dir naiye yungwiris nup pe, Jisas teter narp nal hwate, kut lenge jetalah kin yarp yanah loubil pinip nal pinip umun bumbumbe. ⁴⁸ Jisas neteke'e naiye lenge jetalah kin yende wah nihe yenge loubil pinip yal. Detale, yohe embere tahar bongol nase nal loubil pinip mut uku nate nengelyembe tinge naiye yal. Njau namba'e hun naiye kin da njundu hondonge pe, Jisas nange nanah pinip hla' natme tinge. Kin da usungurh lenge el. ⁴⁹ Kom nupe naiye tinge yeteke'e kin nange nanah pinip hla' nat pe, tinge noiheryembe nange kin yipihinge ende pe, tinge hi'jarng. Ta'e luku pe, tinge tahar yas jah. ⁵⁰ Tinge yeteke'e kin pe, tinge hi'jarng.

Nilyehe sai Jisas nana lenge na, "Pa yurp hi' loluwe. Pa hi'jirng na pakai. Njam ilyeh li' ihei." ⁵¹ Kin plai nanah loubil pinip notop lenge narp pe, yohe mi'e ko. Ta'e luku pe, lenge jetalah gunguru plai naiye tinge yeteke'e bongol ta'e luku. ⁵² Tinge si yeteke'e bongol uku, topo'e nupe naiye kin njende kakah topo'e nuyo' wula wula sekete, kom tinge yukur sisyeme yoworme tehei kin. Njoihmbwaip tinge teter bongol sekete.

⁵³ Nupe naiye tinge yerne yal pinip umun umbur pe, tinge ya pwar yal moi Genesaret pe, tinge yiche mwah ya jah yenderenge loubil pinip. ⁵⁴ Tinge yasme loubil pinip ya jah jan kekep pe, lenge miye' tuweinge moi uku si yeteke'e Jisas yoworme. ⁵⁵ Ta'e luku pe, lenge miye' jertenge yal'e yal'e ya yoto moi ilyeh ilyeh tongonose yana lenge miye' tuweinge. Nilyehe sai tinge yisande nan Jisas pe, tinge yamba' lenge miye' tuweinge wahri' epwa yikil ya yanah luh yenge yat moi naiye tinge yisande nange Jisas narp. ⁵⁶ Luh luh naiye kin nal, naiye moi malaih ende, lakai moi embere ende pe, lenge mitij yember lenge miye' tuweinge naiye yende wahri' epwa yal moi windau naiye mitij jahilyeh. Pe tinge yisilih yisilihme Jisas bongol nange ka osme lenge mitij naiye yende wahri' epwa ka yusuwa'e temhron syum kin no, wahri' epwa tinge ka mi'e. Miye' tuweinge lalme yende ta'e luku pe, tinge tahar bwore.

7

Wusyep ernjeme lenge mwan ka'

(Mat 15.1-9)

¹ Lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep ernjeme yase Jerusalem yate jan yonyor'me Jisas. ² Pe tinge yeteke'e lenge jetalah kin yono nai, kom yukur tinge tangarh syep jande wusyep ernjeme lenge mwan ka' Juta ta'e lenge Farisi naiye jande, pakai. ³ Lenge Farisi topo'e lenge Juta lalme, tinge jande yanah lenge mwan ka' tititinge somohonme. Ka yuru'e pinip sikirp yi juh syep tinge ti, ka yurpe nai yono. ⁴ Tinge jande yanah naiye yungurhme marp yukoh tinge. O nai naiye tinge yamba'e yal luh naiye yende windau pe, ka yungurhme yer ti ka yono. Tinge jande yanah wula wula naiye lenge mwan ka' titinge naiye yende.

⁵ Pe lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep ernjeme yisilihme Jisas na, "Detale ti lenge jetalah nin yukur tangarh syep tinge jande yanah lenge mwan ka' poi nupe naiye tinge yono nai?" ⁶ Jisas plihe nungwisme wusyep tinge na, "Yip pupwa miye' hombo'e. Profet Aisaia nanange wusyep profet ende nalme yip ta'e le'e, Lenge miye' tuweinge le'e yenge mut tinge yirirme njam topo'e yirisukwarne njam,

kom ñoihmbwaip mele'e tinge sai wohme ñam supule.

⁷ Tinge yalañatme wusyep erñeme tikin miye' pe, tinge yanange ñaiye luku wusyep tikin Got.

Pe luku tinge yirisukwarme ñam paka pakaiye.

⁸ Ta'e luku pe, yip si yasme wusyep erñeme tikin Got, kut yip jande wusyep lenge miye' ilyehme.”

⁹ Pe Jisas plihe ñana lenge na, “Yip ñoiheryembe nange sande teke'e yip ñembere, kom yip jarngge ñaiye pa junde wusyep erñeme tikin Got. Detale, yip yasande ñaiye pa junde wusyep erñeme lenge mwan ka' yip. ¹⁰ O Moses kin ñanange ta'e le'e, ‘Pa yurp tuweihe junde yai mam yip, topo'e yisyunde wusyep tinge. Lahmende ñaiye kin ñanange wusyep pupwa nal lenge yai mam kin pe, ka yonombe ka ole hwihwaiye.’ ¹¹ Kom yip yanange ta'e le'e, ‘Ñaiye miye' ende ka ini lenge yai mam kin na, “Ñendehei ñam mala yul yip wuhyau ñaiye ka ungwisme yip. Kom tukwini ñam mala maña'e Got.” ’ ¹² O yip lenge Farisi yanange pakai ñaiye ka ende ñaimune ungwisme lenge yai mam kin. ¹³ Yarñah uku pe, ki yarñah pupwa. Yip yende yumbune wusyep tikin Got pe, yip jande wusyep lenge mwan ka' yip ñaiye yip yarpe yenge sai. Topo'e yip yende ñai'e ñai'e wula ñahilyeh uku pupwa sekete.”

*Ñaimune ñaiye ka ende lenge miye' tuweinge ka yepelmbe
(Mat 15.10-20)*

¹⁴ Pe Jisas plihe gal lenge miye' tuweinge yat pe, kin ñana lenge na, “Yip lalme yisyunde wusyep ñam pe, ñoiheryembe bworerme. ¹⁵ Ñaimune ñaiye nase wicher' nato tapam miye' pe, yukur ka se ende kin ka pupwa yepelmbe, pakai. Kut pupwa ñaiye ka ose ñoihmbwaip ote tus pe, liki ka ende miye' pupwa yepelmbe. ¹⁶ Miye' ñaiye mungwim sai pe, ka isyunde.”

¹⁷ Ñupe ñaiye Jisas nasme lenge miye' tuweinge no, kin nato yukoh pe, lenge jetalah kin yisilihme wusyep tapimbilme ñaiye kin si ñanange. ¹⁸ Ta'e luku pe, Jisas plihe ñana lenge na, “Yip ta'e lenge sye' ñaiye ñoihmbwaip pakai no, yukur yip sisyeme. Ñaimune ñaiye kin nase wicher' nato tapam mele'e miye' pe, luku yukur ka se ende kin ka pupwa yepelmbe, pakai. ¹⁹ Ñai uku yukur nato ñoihmbwaip mele'e miye', pakai. Kom kin nangah tapam ñende hap pe, miye' na tate hap nal.” Pe wusyep tehei Jisas ñaiye ñanange pe, ki ta'e le'e, ñai lalme kin bwore nal ñembep tikin Got ñaiye lenge mitiñ ka yono. ²⁰ Topo'e kin plihe ñanange na, “Ñoiheryembe topo'e ñoihmbwaip pupwa nate tas pe, luku ñende miye' pupwa yepelmbe. ²¹ Ñam manange ñaimune ñaiye miye' ñoiheryembe no, tahar ñoihmbwaip kin nate tas ta'e ñoihmbwaip pupwa, niñ pinip yar, ñendei, yonombe miye' nule, ²² ñoihmbwaip pupwa me mitiñ ñaiye yarp bwore, yende ñai'e ñai'e pupwa ñaiye yende yumbun lenge mitiñ, ñoihmbwaip solombe, hombo'e, dohlulu, tengelyem jate bip yahra'e nañ, yanange wusyep pupwa lenge mitiñ, topo'e yende kwite kwote. ²³ Ñai'e ñai'e pupwa lalme luku ki sai nato miye' pe, ki nate tas pe, ki ñende miye' pupwa yepelmbe.”

*Tuwei Fonisia ñoihmbwaip ti tejeime Jisas
(Mat 15.21-28)*

²⁴ Jisas tahar nasme moi uku pe, kin nal moi ñaiye sai sehei me moi embere Tair. Kin garngge ñaiye ka yeteke'e kin pe, kin yul nato yukoh. Kom yukur ka se tisme tinge, pakai. ²⁵ Tuwei ende, ti wasande wusyep ñaiye Jisas si nate narp. Pe nilyehe sai ti wate wasar'e ñihip mbep gwah ñihip Jisas. O lahtuwei ti, yipihinge pupwa si gahanahme. ²⁶ Tuwei uku ti Fonisia nal distrik Siria. Ti wate wisilihme Jisas nange ka el ginyenme yipihinge pupwa upwaihme lahtuwei ti. ²⁷ Ta'e luku pe, Jisas ñaname ti na, “Ya mangange ñai lenge talah yer. Yukur bwore ñaiye ya mamba'e ñai lenge talah mangang lenge ñumbwat

talah.”* ²⁸ Kom tuwei wungwisme wusyep kin na, “Lahmborenge, lenge n̄umbwat yarp hendeinge tuweihe pe, tinge yono n̄ai temben talah n̄aiye derndur gah hendeinge tuweihe.” ²⁹ Pe Jisas n̄aname na, “Wusyep nin bwore mise, ta'e liki pe, ni plihe el moi. Yipihinge pupwa si nasme lahtuwei nin.” ³⁰ Tuwei plihe wal yukoh pe, ti weteke'e lahtuwei ti si bwore wate luh. Yipihinge pupwa si nasme ti mi'e supule.

Jisas n̄ende mi'me miye' mut tingis topo'e mungwim kwot

³¹ Jisas tahar nasme moi Tair pe, kin nowor'e nal bumbe moi Saidon topo'e Dekapolis pe, kin nal gere pinip umun Galili. ³² Lenge miye' tuweinge sye' yenge miye' ende n̄aiye n̄ilim kin sehei'e no, yukur kin n̄anange wusyep bworerme, topo'e mungwim kwot yatme kin. Pe tinge yisilihme Jisas n̄aiye ka ende mi'me miye' uku ka bwore. ³³ Pe Jisas namba'e miye' uku nenge nal wohme lenge mitiñ lalme pe, kin n̄inyer syep lombo kin nato mungwim kin hoime. Mi'e pe, Jisas kusyur tuhwa' gah syep lombo kin pe, ki n̄usuwa'e n̄ilim miye' uku. ³⁴ Jisas n̄embep nanah moihla' pe, ki keteme yohe bongol n̄anange na, “Efata!” Wusyep tehei n̄anange na, ‘ginir’. ³⁵ Pe nilyehe sai, mungwim kin bandar ginir n̄aiye ka isyunde, topo'e mut n̄ilim kin turmbusyum n̄aiye ka ininge wusyep gondoume. ³⁶ Pe Jisas syep erñeme lenge miye' tuweinge bongol n̄aiye yukur ka yi yini lenge mitiñ sye', na pakai. Kin plihe syep erñeme lenge bongol, kom lenge mitiñ uku yukur yasande wusyep kin pe, tinge yal yisil'e wusyep yember yal'e yal'e. ³⁷ Lenge miye' tuweinge n̄aiye yisande wusyep uku pe, tinge n̄oiheryembe wula wula na, “N̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye kin n̄ende pe, bwore lalme. Kin n̄ende lenge mungwim kwot yisande wusyep, topo'e mut n̄ilim tingis plihe yanange wusyep.”

8

Jisas nangange n̄ai lenge miye' 4.000

(Mat 15.32-39)

¹ N̄up sye' erñe nal mi'e pe, lenge miye' tuweinge wula wula plihe yate jahilyeh pe, tinge n̄ai pakai n̄aiye ka yono. Pe Jisas gal lenge miye' wah kin yat pe, kin n̄ana lenge na, ² “N̄am n̄oihginirme lenge miye' tuweinge n̄aiye tinge yotop n̄am yarp n̄au hun pe, tinge n̄ai pakai n̄aiye ka yono. ³ N̄aiye ma member tinge ka yenge nimbot yil moi tinge no, n̄ai pakai pe, n̄embep se na asalai' lenge pe, ka tumbe yinir yanah. Lenge mitiñ sye' tinge yat yanah wohe.” ⁴ O lenge jetalah yisilihme Jisas na, “Luh moi e'e pe, mitiñ pakai supule. Ya se mahai'e n̄ai tu'e lai n̄aiye ya mangang lenge miye' tuweinge le'e.” ⁵ Pe Jisas n̄isilih lenge na, “O kakah yukuriye n̄aiye yip yenge?” Tinge yungwisme wusyep na, “Syep umbur hoi.” ⁶ Ta'e luku pe, Jisas n̄ana lenge miye' tuweinge jah yarp kekep. Kin namba'e kakah uku pe, kin n̄anange wusyep n̄irisukwarme Got mi'e pe, kin n̄owor'e nangang lenge jetalah kin n̄aiye ka yiyar'e yangange lenge miye' tuweinge. Pe tinge yiyar'e yangange lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose. ⁷ Tinge yenge n̄uyo' mekerep sye' topo'e pe, Jisas namba'e n̄anange wusyep n̄irisukwarme Got mi'e pe, kin nangang lenge jetalah kin n̄aiye ka yowor'e yiyar'e yangang lenge miye' tuweinge. ⁸ Lenge miye' tuweinge yono n̄ai uku yal de pe, tinge tapam. Mi'e pe, tinge jarase n̄ai sye' n̄aiye dur gah pe, yohor jah sorh syepumbur hoi de pe papapar. ⁹ Lenge miye' n̄aiye yono n̄ai uku pe, wutu' tinge tatame 4,000. Mi'e pe, Jisas nember lenge yal'e yal'e. ¹⁰ Pe hwiwhai kin nenge lenge jetalah kin plai yanah loumbil pinip pe, tinge yal distrik Dalmanuta.

Lenge Farisi yaname Jisas nange ka ende mirakel ka yeteke'e

(Mat 16.1-4)

¹¹ Lenge Farisi yatme Jisas pe, tinge yanange bongol yisilihme Jisas n̄aiye ka ende mirakel ende asamb lenge n̄aiye Got nember kin nat. Tinge da yondol'me kin. ¹² N̄oihmbwaip Jisas mane sekete pe, kin kete n̄oih n̄ana her mi'e pe, kin n̄anange bongol

* ^{7.27} Wusyep tehei n̄aiye wusyep tap uku pe, ki ta'e le'e, lenge Juta tinge talah. O tuwei uku ti talah titinge lenge haiten, topo'e haiten pe, lenge Juta tinge n̄oiheryembe nange tinge n̄umbwat. ^{8.11} Mat 12.38, Luk 11.16 ^{8.12} Mat 12.39, Luk 11.29

na, “Deta'e lai n̄aiye yip tukwini le'e yisilih n̄am n̄aiye pa yeteke'e mirakel? N̄am mana yip bwore mise, yukur tatame n̄aiye pa yeteke' n̄aimune, pakai.” ¹³ Mi'e pe, kin nasme tinge plai nanah loubil pinip pe, tinge yal pinip umun umbur.

*Wusyep molohe lenge Farisi topo'e Herot
(Mat 16.5-12)*

¹⁴ Lenge jetalah n̄oihsipe n̄aiye ka yenge kakah yut topo'e tinge. Kut tinge yenge n̄aisep ilyeh yat. ¹⁵ Jisas plihe n̄ana lenge wusyep tapimbilme ende bongol na. “Yip n̄oihme yis lenge Farisi, topo'e yis tikin Herot.” ¹⁶ Lenge jetalah yanange wusyep yale yat tititinge n̄aiye tinge yukur yenge kakah ende yat. ¹⁷ Jisas si sisyeme n̄aimune n̄aiye tinge yanange pe, kin n̄isilih lenge na, “Ta'e la n̄ai ti yip yanange nange yip kakah pakai? Ta'e teter yip jinjame lakai? N̄oihmbwaip yip si tingis, lakai? ¹⁸ N̄embep yip sai, kom deta'e la n̄ai ti yukur pa yeteke'e? Mungwim yip sai. Deta'e la n̄ai ti yukur pa yisyunde? Yip n̄oiheryembe n̄ainde, lakai pakai? ¹⁹ N̄upe n̄aiye n̄am mowor'e kakah syepumbur hoi mangang lenge miye' 5,000 pe, n̄ai sinde sinde n̄aiye dur gah pe, yip yohor jah sorh yukuriye n̄aiye papapar?”

Tinge yungwisme na, “Syep umbur umbur hoi.” ²⁰ “O n̄aiye n̄am plihe mowor'e kakah syepumbur hoi mangange lenge miye' 4,000 pe, yip plihe yohor n̄ai sinde sinde n̄aiye dur gah n̄anar pe, yukuriye?”

Tinge yungwisme na, “Syep umbur hoi.” ²¹ Pe kin n̄ana lenge na, “Ta'e yip teter jinjame lakai?”

Jisas n̄ende mi'me miye' n̄embep tangare nal Betsaida

²² Jisas n̄otop lenge jetalah kin yate jere Betsaida pe, lenge miye' tuweinge sye' yenge miye' n̄aiye n̄embep tangar yatme kin. Tinge yaname Jisas n̄aiye ka ikil syep kin el unuh. ²³ Pe Jisas narpe syep miye' n̄embep tangar uku pe, tinge hindi yal tas moi. Kin kusyur tuhwa' nal n̄embep kin mi'e pe, kin nikil syep nanah kin pe, Jisas n̄isilihme na, “Nin tatame na eteke'e n̄ainde?” ²⁴ Miye' uku n̄embep n̄anah pe, kin n̄anange na, “Hei, n̄am si meteke' lenge miye' tuweinge. Kom tinge ta'e lou yale yat kekep.” ²⁵ Jisas plihe nikil syep kin nanah n̄embep miye' uku pe, n̄embep kin nat bwore pe, kin n̄eteke'e n̄ai'e n̄ai'e bwore yirise n̄oworme. ²⁶ Jisas nember kin nal yukoh kin pe, kin n̄aname syep ern̄eme na, “Yukur na se plihe el oto moi uku, na pakai.”

Pita n̄anange n̄aiye Jisas Miye' alajatme Krai
(Mat 16.13-20, Luk 9.18-21)

²⁷ Jisas n̄otop lenge jetalah kin yal moi Sisaria Filipai. Tinge yal yanah pe, kin n̄isilih lenge jetalah kin na, “Yini n̄am! Lenge miye' tuweinge yanange nange n̄am lahmende?” ²⁸ Pe tinge yiname na, “Sye' yanange nange nin Jon Baptais, o sye' yanange nin Elaija, topo'e sye' yanange nange nin profet ende.” ²⁹ Jisas n̄isilih lenge na, “O yip, yip yanange n̄am lahmende?” Pe Pita nungwisme na, “Nin Miye' alajatme Krai.” ³⁰ Ta'e luku pe, Jisas syep ern̄em lenge bongol na, “Yukur pa yini lenge mitiñ me n̄am, na pakai.”

Jisas n̄anange n̄aiye ka ole pe, ka plihe tuhur
(Mat 16.21-28, Luk 9.22-27)

³¹ Jisas n̄alajatme wusyep nal lenge jetalah kin ta'e le'e. Talah tikin Miye' ka ikirh mane embere embere lenge miye' tuweinge pe, lenge miye' embep, lenge pris ondoh topo'e lenge miye' sande teke'e embere tikin wusyep ern̄eme ka yanah teket me kin. Ka yonombe ka ole, kom n̄up hun ka mi'e pe, ka plihe tuhur orp laip. ³² Jisas n̄ana lenge bworerme gondoume mi'e pe, Pita namba'e Jisas nenge nal tikihe pe, kin n̄ihyele. ³³ Jisas nimbilme bep nal lenge jetalah kin pe, kin n̄ihyele Pita n̄anange na, “El wohme n̄am Satan! Wusyep nin nase mut miye' nat! Yukur kin nat gande n̄asande tikin Got.”

³⁴ Mi'e pe, Jisas gal lenge mitiŋ lalme topo'e lenge jetalah kin lalme yat pe, kin ŋana lenge na, “Lahmende ŋasande ŋaiye ka gunde ŋam pe, ka tule kitikin pe, ka ikirh loutungwarmbe kin gunde ŋam.” ³⁵ Tehei kin ta'e le'e, “Ŋaiye lahende ka ŋoiheriyembe wahri' kitikin pe, yipihinge bwore kin ka talai. Kut lahmende ŋaiye ka aŋa'e laip kin otme ŋam topo'e wusyep bwore mise tikin Got pe, ka orp laip nye nyermbe. ³⁶ Ŋaiye miye' ende ka tutume ŋai'e ŋai'e tetehei lalme ŋaiye kekep no, yipihinge bwore kin ka talai pe, ŋai'e ŋai'e luku se ka ungwisme yipihinge kin tu'e la? ³⁷ Miye' yukur ka se aŋa'e ŋainde kekep e'e ŋaiye ka se ungwisme yipihinge bwore kin, pakai. ³⁸ Tukwini ŋup pupwa ŋaiye lenge miye' tuweinge yende niŋ pinip yar topo'e yende ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa. Lenge miye' tuweinge ŋaiye tukwini hi'me ŋam topo'e wusyep ŋam pe, minde ma hi'me tinge moto ŋupe ŋaiye Talah tikin Miye' ka ot topo'e Yirise tikin Yai kin topo'e lenge walip hla' yirise.”

9

¹ Kin ŋana lenge na, “Ŋam manange mise supule. Sye' yip ŋaiye tukwini jan e'e pe, tetet yukur pa yule pe, pa yeteke'e lemame tikin Got ŋaiye ka ot topo'e bongol kin!”

Jisas tana' yirise supule
(Mat 17.1-13, Luk 9.28-36)

² Ŋup syepumbur ilyeh nal mi'e pe, Jisas namba'e Pita, Jems topo'e Jon pe, kin nenge lenge nanah hwate ŋaiye tikin nanah hla'. Pe tinge ilyehme yarp uku. Ŋembep tinge yeteke'e wahri' Jisas tahar bunjenge ŋoinde tikin. ³ Pe ŋaiyuwat kin dunduhur yirise, wukauwe supule. Yukur miye' ende kekep e'e tatame ŋaiye ka ende ŋaiyuwat uku ka wukauwe tu'e luku. ⁴ O Elaija hindi Moses yate jere pe, lenge jetalah yeteke'e tinge hindi yanange wusyep topo'e Jisas. ⁵ Pita ŋeteke'e ŋai uku pe, kin ŋaname Jisas na, “Jetmam, ki bwore ŋaiye ya murp e'e! Ya mikil yukoh balmbal hun. Ŋoinde Elaija, ŋoinde Moses, topo'e ŋoinde nitei.” ⁶ Tinge hi'jarŋe ŋembere supule pe, Pita yukur ŋasande ŋaiye ka ininge wusyep mune, pakai.

⁷ Pe mwahit nate gah ŋaparase tinge pe, wusyep di' ende nase mwahit uku ŋanange ta'e le'e na, “Liki Talah ŋam, ŋam mende nihararme kin. Yip yisyunde wusyep kin.” ⁸ Nilyehe sai ŋupe ŋaiye tinge bep yal'e yal'e pe, yukur tinge yeteke'e miye' ende, pakai. Jisas ŋilyeh narp ŋotop tinge.

⁹ Tinge yasme hwate, kom ter jah hwate yal pe, Jisas ŋana lenge wusyep ta'e le'e na, “Yukur pa yi yini lenge mitiŋ me ŋaimune ŋaiye yip si yeteke'e yanar e'e, na pakai. Ka si el tutume Talah tikin Miye' ka plihe tuhur osme ŋehheh.” ¹⁰ Kom wusyep uku ŋaiye tinge yisande pe, tinge yupwai'e tahai' tititinge. Tinge yanange yale yat tititinge na, “Wusyep uku ŋaiye tahar nasme ŋehheh pe, luku ki ta'e la?” ¹¹ Topo'e tinge yisilihme Jisas na, “Deta'e lai ti lenge miye' sande teke'e wusyep erŋeme yanange nange Elaija ka ot yer?” ¹² Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Hei, liki ki mise. Elaija ka ot yer ŋaiye ka ende mi'mi' me ŋai'e ŋai'e. Kom deta'e laime wusyep ŋaiye sai nato Tup tikin Got ŋanange ŋaiye Talah tikin Miye' ka amba'e nihe syohe embere embere, topo'e lenge miye' tuweinge ka yinime wusyep hi'e me kin. ¹³ Kom ŋam mana yip, Elaija* si nat mi'e, kom lenge miye' tuweinge jande ŋasande tinge yende ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa wula wula yalme Elaija. Ki gande wusyep tikin Got ŋaiye sai nato tup.”

Jisas ŋende mi'me talah ende ŋaiye yipihinge pupwa narp kin
(Mat 17.14-21, Luk 9.37-43)

¹⁴ Jisas nenge lenge jetalah hun ya jere yeteke'e lenge jetalah sye' pe, tinge yeteke'e lenge miye' tuweinge wula wula si yate jahilyeh yonyor'me tinge. Topo'e lenge miye' sande teke'e wusyep erŋeme teketenge wusyep yale yat yotop tinge. ¹⁵ Ŋupe ŋaiye lenge miye' tuweinge yeteke'e Jisas ŋaiye nat pe, nilyehe sai tinge gunguru plai. Tinge hihwai

8.34 Mat 10.38, Luk 14.27

8.35 Mat 10.39, Luk 17.33, Jon 12.25

9.2 2Pi 1.17-18

9.7 Mat 3.17, Mak 1.11, Luk

3.22

9.11 Mal 4.5, Mat 11.14

*

9.13 Elaija luku pe, ki nalaŋatme Jon Baptais.

yalme kin pe, tinge yirir me kin. ¹⁶ Jisas n̄silih lenge jetalah kin na, “Yip teketenge wusyep yale yat yotop tinge me n̄aimune?” ¹⁷ Miye' ende tititinge gah bumbenge wondoh embere luku n̄silihme Jisas ta'e le'e, “Jetmam, talah miye' n̄am ende yipihinge pupwa n̄aiye mut tingis gahanahme kin pe, kin narp. Ta'e luku pe, n̄am menge kin matme nin. ¹⁸ N̄up wula wula yipihinge pupwa luku narpe kin bongol pe, kin niche talah uku nangah kekep pe, himbihumbwau tas kisyer'e mut kin, topo'e kin nanganaipe n̄esep kin. Topo'e wahri' kin lalme tahar dil sai supule. N̄am misilih lenge jetalah nin n̄aiye ka jinyenme yipihinge pupwa luku, kom tinge yukur tatame.”

¹⁹ Jisas n̄asande wusyep uku pe, kin n̄ana lenge miye' tuweinge luku na, “Yip lenge miye' tuweinge liki n̄oihmbwaip yip yukur teŋeime n̄am pe, n̄up yukuriye n̄aiye ma mikirh mane yip? Te yamba'e lahyambe liki yenge yutme n̄am.” ²⁰ Ta'e luku pe, tinge yamba'e lahyambe luku yenge yatme kin. N̄upe n̄aiye yipihinge pupwa luku n̄eteke'e Jisas pe, nilyehe sai kin n̄iche talah uku na gah kekep. Kin n̄indindir n̄elsai n̄elsai nale nat n̄anar kekep pe, himbihumbwau tas mut kin. ²¹ Pe Jisas n̄silihme yai talah uku na, “Kin n̄ende wahri' epwa n̄up yukuriye?” Yai kin n̄aname Jisas na, “Somohonme n̄aiye kin lahmalaih pe, ki ta'e luku sai. ²² N̄up sye' yipihinge pupwa luku n̄iche kin nangah nih, lakai pinip n̄aiye ka ole. Kom jetmam, n̄aiye nin tatame pe, na n̄oihginirme kin pe, na ungwisme poi.” ²³ Jisas n̄aname miye' uku na, “Deta'e lai ti n̄oihmbwaip nin n̄owor hoi hoi nange n̄am tatame? N̄aiye n̄oihmbwaip nin ka teŋeime n̄am bongol pe, n̄ai'e tetehei bwore bwore tatame ka ot me nin.” ²⁴ Nilyehe sai yai talah uku n̄anange na, “Jetmam, n̄oihmbwaip n̄am teŋeime nin, kom yukur ki bongol, ki sehei'e. Ta'e luku pe, na ungwisme n̄am n̄aiye ende bongolme n̄oihmbwaip mise n̄am n̄aiye teŋeime Got.”

²⁵ N̄upe n̄aiye Jisas n̄eteke' lenge miye' tuweinge wula sekete teter yat yat luh n̄aiye tinge jan pe, Jisas n̄ihyele yipihinge pupwa luku ta'e le'e, “Nin yipihinge n̄aiye mut tingis topo'e mungwim kwot, n̄am manange bongol n̄aiye na tus osme talah iki! Yukur na plihe el oto talah iki, na pakai.” ²⁶ Ta'e luku pe, yipihinge pupwa luku nas n̄embere pupwa yehe pe, kin n̄ondol'me talah uku anah pe, ki tas nasme talah uku. O talah uku nate ta'e miye' nule. Pe lenge miye' tuweinge yanange nange kin si nule. ²⁷ Kom Jisas narpe syep kin pe, kin n̄ahra'e kin n̄anah pe, ki tahar gan hla'. ²⁸ Mi'e pe, Jisas nato yukoh pe, lenge jetalah kin n̄ilyehme yotop kin yarp pe, tinge yisilihme na, “Detale ti poi de ya sisipe n̄aiye gwinyenme yipihinge pupwa luku, kom yukur kin tas nal?” ²⁹ Kin n̄ana lenge na, “N̄aiye na ininge wusyep topo'e Got pe, nin tatame n̄aiye na ginyenme yipihinge pupwa luku. Yanah n̄oinde pakai.”

Jisas n̄anange ni hoi n̄aiye ka ole ti, ka plihe tuhur

(Mat 17.22-23, Luk 9.43-45)

³⁰ Jisas n̄otop lenge jetalah kin yasme moi uku pe, tinge yal bumbenge distrik Galili. Jisas garnge n̄aiye miye' tuweinge ende ka yisyunde yeteke'e luh moi n̄aiye kin narp. ³¹ Detale, kin n̄anange nalanatme wusyep nal lenge jetalah kin ta'e le'e, “Tinge ka yember Talah tikin Miye' yil syep titinge lenge miye' pe, ka yonombe ka ole. Kom n̄up hun ka mi'e pe, ka plihe tuhur.” ³² Kom tinge yukur sisyeme wusyep tehei uku pe, tinge hi'jarng n̄aiye ka yisilihme kin no, ka plihe ini lenge.

Lahmende kin miye' ondoh

(Mat 18.1-5, Luk 9.46-48)

³³ Ta'e luku pe, Jisas n̄otop lenge jetalah kin ya jere Kaperneam. Tinge ya yoto yukoh mi'e pe, Jisas n̄silih lenge jetalah kin ta'e le'e, “N̄upe n̄aiye yip yat yanah pe, yip yanange wusyep mune?” ³⁴ Kom tinge wusyep pakai. Detale, n̄aiye tinge yat yanah pe, tinge tengelye' n̄aiye lahmende kin miye' ondoh me tinge. ³⁵ Ta'e luku pe, Jisas gah narp. Pe kin galme lenge jetalah 12 kin yat pe, kin n̄ana lenge ta'e le'e, “N̄aiye miye' ende kin nala orp tu'e miye' ondoh pe, kin ka orp miye' yuwo supule. Ka orp tu'e miye' wah n̄aiye nungwis lenge mitiŋ lalme.” ³⁶ Ta'e luku pe, kin namba'e talah malaih ende pe, member

kin gan bumble tinge lalme. Jisas narpe talah uku pe, kin nana lenge na,³⁷ “Miye' n̄aiye n̄oiheryembe n̄am no, kin namba'e talah malaih ende ta'e talah e'e nal bepeteme pe, kin namba'e n̄am. Miye' n̄aiye nungwisme n̄am pe, yukur kin nungwisme n̄am n̄ilyehme. Kin nungwisme Yai n̄aiye nember n̄am mat topo'e.”

Miye' n̄aiye yukur n̄ende wachaihme poi pe, kin n̄ime'i poi
(Luk 9.49-50)

³⁸ Jon n̄anange ta'e le'e, “Jetmam, poi meteke'e miye' ende kin ginyenme lenge yipihinge pupwa nato naŋ nin. Kom kin yukur gande poi pe, poi maname kin bongol nange yukur ka plihe ende.”³⁹ Pe Jisas n̄aname Jon na, “Yukur pa yinime pakai n̄aiye ka ende n̄ai uku. N̄aiye miye' ende ka ende wah bongol supule oto naŋ n̄am pe, kin yukur ka se ini n̄am wusyep pupwa hihwaiye.⁴⁰ O miye' n̄aiye yukur n̄ende wachaihme poi pe, kin n̄ime'i poi.⁴¹ N̄aiye miye' ende ka eteke' yip no, ka ininge na, ‘N̄am mala mungwis lenge miye' wah tikin Krai's' no, ka yul yip pinip pa yono'e pe, n̄am mana yip bwore mise, yitini miye' uku yukur ka se talai, pakai.”

N̄oihmbwaip pupwa ka ende miye' ka tumb'e
(Mat 18.6-9, Luk 17.1-2)

⁴² Jisas plihe n̄anange ta'e le'e, “N̄aiye miye' ende ka ende lahmalah ende le'e n̄aiye n̄oihmbwaip kin teŋeime n̄am no, ka tumb'e oto hwap pe, ki bwore tikin n̄aiye lenge miye' ka yupwai'e n̄eser embere yil wonge kin pe, ka yiche kin yi juh loh pinip no, ka ole.⁴³ N̄aiye syep nin ka kete nin no, na ende n̄oihmbwaip pupwa pe, na otombo iche el. N̄aiye syep nin ka si bur hoime no, na el hel, moi nih n̄aiye yukur naip pe, liki ki pupwa. Kut n̄aiye syep nin ka si bur ilyeh no, na el moi hla' pe, liki ki bwore.⁴⁴⁻⁴⁵ O n̄aiye n̄ihip nin ka kete nin no, na ende n̄oihmbwaip pupwa pe, na otombo iche el. N̄aiye n̄ihip nin ka si bur hoime no, na el hel, moi nih n̄aiye yukur naip pe, liki ki pupwa. Kut n̄aiye n̄ihip nin ka si bur ilyeh no, na el moi hla' pe, liki ki bwore.⁴⁶⁻⁴⁷ Topo'e n̄aiye n̄embep nin ka kete nin no, na ende n̄oihmbwaip pupwa pe, na ongo' iche el. N̄aiye n̄embep nin ka si bur hoime no, na el hel, moi nih n̄aiye yukur naip pe, liki ki pupwa. Kut n̄aiye n̄embep nin ka si bur ilyeh no, na el lemame tikin Got pe, liki ki bwore.⁴⁸ Nal moi nih uku pe, wi' yende wah n̄aiye yono wahri' tinge, kom yukur ka mi'e. Topo'e nih uku n̄ono wahri' tinge, kom nih uku yukur ka oip, pakai.⁴⁹ Nih ka ono mitiŋ lalme pe, ka tuhur prihe. Topo'e ka tu'e n̄aiye tihir n̄aiye ka yiche yi juh yuwor n̄aiye ka yende ofa yilme Got.⁵⁰ Tihir ki n̄ai bwore supule. Kom n̄aiye nehe kin uku ka el mi'e pe, na plihe ende tu'e lai me nehe kin uku n̄aiye teter ka si? Yip pa tu'e tihir bwore no, pa yurp bwore n̄umwaiye yotop lenge to' tatai.”

10

Yowor'e dindi'
(Mat 19.1-12)

¹ Jisas nasme moi uku pe, kin nal distrik Judia pe, kin nerŋe mih Jordan nal umbur. Pe lenge mitiŋ wula wula si yate jahilyeh yarp. Kin n̄ende gande n̄ahwikin ilyeh n̄aiye ki n̄ende n̄ende pe, kin nalanatme wusyep Got nalme tinge.² Pe lenge Farisi sye' yatme Jisas n̄aiye tinge yala yende hombo'me kin yisilihme na, “Na ini poi na, wusyep erŋeme n̄anange nange tatame n̄aiye miye' ka ginyenme tuwei kin, lakai pakai?”³ Jisas plihe nungwisme wusyep tinge na, “Moses yal yip wusyep erŋeme mune?”⁴ Tinge yiname na, “Moses n̄anange nange miye' ka inge tup n̄aiye owor'e dindi' aŋa'e pe, ka ginyenme tuwei uku ta wil.”⁵ Kom Jisas n̄ana lenge na, “N̄oihmbwaip yip pupwa bongol sekete pe, Moses nainge wusyep erŋeme luku me yip.⁶ Somohonme n̄upe n̄aiye Got n̄ende kekep e'e pe, kin n̄ende miye' hindi tuwei.⁷ Ta'e luku pe, miye' ka tuhur osme yai topo'e mam kin pe, ka el la orp topo'e tuwei kin.⁸ Pe tinge ka hindi yurp tu'e wahri' ilyeh. Topo'e tinge hindi

9.37 Mat 10.40, Luk 10.16, Jon 13.20 9.40 Mat 12.30, Luk 11.23 9.41 Mat 10.42 9.43 Mat 5.30 9.46-47
Mat 5.29 9.48 Ais 66.24 9.50 Mat 5.13, Luk 14.34-35 10.4 Lo 24.1-4, Mat 5.31 10.6 Stt 1.27, 5.2 10.7
Stt 2.24

yukur hoi, kut tinge hindi nilyeh. ⁹ Ta'e luku pe, naimune niaiye Got si nupwai'e nange miye' hindi tuwei ka nilyeh pe, miye' yukur ka se owor'e."

¹⁰ Mi'e pe, Jisas plihe nenge lenge jetalah kin yal yukoh. Pe tinge yisilihme Jisas me wusyep tehei uku niaiye yowor'e dindi'. ¹¹ Pe kin nungwisme wusyep tinge ta'e le'e, "Lahmende niaiye garnge ginyenme tuwei yerme kin no, kin nenge tuwei ganme pe, luku kin nende niñ pinip yar. Pe luku kin nende pupwa nalme tuwei yerme kin. ¹² Topo'e niaiye tuwei ta wusme miye' ti no, ta wila windi' miye' njoinde pe, luku ti wende niñ pinip yar."

Jisas njanange niaiye lenge talah ka yutme kin

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

¹³ Lenge miye' tuweinge yenge lenge talah yatme Jisas niaiye ka ikil syep el unuh tinge, kom lenge jetalah tikin Jisas yihyel lenge miye' tuweinge luku. ¹⁴ Kom Jisas nteke'e niai uku pe, kin niohmbwaip pupwa me lenge jetalah kin. Pe kin nana lenge na, "Yusme lenge talah ka yutme nam, pa yupwai' lenge, na pakai. Detale, lemame tikin Got pe, ki moi tititinge lenge mitiñ niaiye ta'e talah iki. ¹⁵ Nam mana yip bwore mise, lahmende garnge niaiye ka otme Got tu'e lenge talah mekerep niaiye yat pe, yukur ka el oto lemame tikin Got." ¹⁶ Pe kin namba' lenge talah nenge nate noto syep kin pe, kin nikil syep kin na nahan tinge pe, kin nende mi'me tinge.

Miye' lowe njanange wusyep topo'e Jisas

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

¹⁷ Nupe niaiye Jisas tahar nala el yanah kin pe, miye' ende gertenge natme kin pe, kin nasar'e nihip mbep naname na, "Jetmam bwore, ma mende tu'e lai ti, ma mamba'e laip bwore niaiye sai nye nyermbe?" ¹⁸ Pe Jisas plihe nungwisme wusyep kin na, "Deta'e lai ti ni gal nam nange nam bwore? Got nilyeh kin bwore. Yukur miye' ende kin bwore. ¹⁹ Kom nisilih nin uku pe, nin sisyeme wusyep erñeme kili. Yukur pa yongomb lenge miye' tuweinge ka yule. Yip lenge miye' tuweinge niaiye si dindi', yukur pa yende niñ pinip yar, na pakai. Yukur pa yende nendei. Yukur pa yininge wusyep hombo'e me miye' ende. Yukur pa yende hombo'e niaiye pa yamba'e niai'e niai'e mitiñ sye'. Yip pa yurp tuwihme lenge yai mam yip pe, pa yisyunde wusyep tinge."

²⁰ Miye' uku plihe nungwisme wusyep na, "Jetmam, teter niaiye nam marp lahyambe nate gere niaiye tukwini le'e pe, nam gwande wusyep erñeme lalme liki li." ²¹ Jisas bep nal nusukumbe kin pe, kin nende nihararme kin supule. Pe Jisas naname ta'e le'e, "Bwore mise nom, nin sehei'e naisep ilyeh. Na el pe, na ende windau me niai'e niai'e nin lalme mi'e pe, na amba'e wuhyau pe, na angang lenge niai'pa niai'. Pe nin na amba'e niai'e niai'e bwore niaiye sai nanah moihla' pe, na ot gunde nam." ²² Miye' uku nasande wusyep ta'e luku pe, kin kete bep mohro kin gah pupwa yehe, topo'e niohmbwaip kin mane sekete pe, kin nal. Detale, kin miye' lowe me niai'e niai'e lalme.

²³ Jisas nteke'e miye' uku nal mi'e pe, kin nana lenge jetalah kin na, "Ki pupwa nihe supulme miye' lowe niaiye ka el oto lemame tikin Got." ²⁴ Lenge jetalah kin yisande wusyep uku pe, tinge niohyeryembe wula wula. Kom Jisas plihe nana lenge na, "Lenge talah nam, ki nihe supulme niaiye pa yi yoto lemame tikin Got. ²⁵ Yuwor kamel niaiye ka el ot map tikin sehau pe, ki sikirp nihe, kom niaiye miye' lowe ka el ot lemame tikin Got pe, kin pupwa nihe supule." ²⁶ Lenge jetalah yisande wusyep uku pe, tinge gunguru plai supule. Pe tinge yisilih yale yat tititinge na, "Niaiye ta'e liki pe, lahmende kekep e'e ka se amba'e laip bwore no, ka orp bwore nye nyermbe?" ²⁷ Jisas bep nal nusukumb lenge jetalah kin pe, kin nana lenge na, "Miye' yukur ka amba'e laip bwore niaiye sai nye nyermbe me bongol kitikin. Kut Got tatame niaiye ka amba'e lenge. Detale, kin tatame niaiye ka ende niai'e niai'e lalme."

²⁸ Pe Pita naname Jisas ta'e le'e, "Bep ot! Poi masme niai'e niai'e tetehei poi lalme nana, kut poi mate gwande nin." ²⁹ Jisas nana lenge na, "Bwore mise, nam mana yip! Lahmende niaiye tinge niohyeryembe nam topo'e wusyep bwore mise no, tinge yasme yukoh, moih

mihyen, yai mam, talah topo'e wah tinge pe, ³⁰ tinge ka yamba'e ñai'e ñai'e wula wula sekete. Ñupe ñaiye teter tinge yarp kekep e'e pe, Got ka angang lenge ñai'e ñai'e wula wula sekete engelyembe ñaiye somohon tinge yamba'e. Tinge ka yamba'e yukoh, moih mihyen, mam, talah topo'e wah wula wula sekete kekep e'e. Kut lenge mitiñ sye' ka yende wachaihme tinge. Kom ñup yuwo pe, tinge ka yamba'e laip bwore ñaiye ka si nye nyermbe. ³¹ Kom lahmende miye' tuweinge ñaiye tukwini yal yer pe, mindemboi ka yut yuwo. Kut lahmende ñaiye yat yuwo pe, mindemboi ka yil yer.”

Jisas ñanange ni hun ñaiye ka ole ti, ka plihe tuhur

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

³² Jisas nenge lenge jetalah kin yange yanah yala yil Jerusalem. Jisas nal yerme tinge pe, lenge jetalah ñoihyeryembe wula wula. Topo'e lenge mitiñ wula wula ñaiye jande kin pe, tinge hi'jarnge. Jisas plihe namba'e lenge jetalah 12 ilyehme luku nenge lenge nal pe, kin ñana lenge gande ñaimune ñaiye ka ende me kin. ³³ Kin ñana lenge na, “Yusyunde, tukwini ñaiye ya mil gwere Jerusalem pe, ka yamba'e Talah tikin Miye' yangange yil syep lenge miye' ondoh lenge pris topo'e lenge jetmam tikin wusyep erñeme. Tinge yupwai'e wusyep ñaiye ka yonombe ka ole pe, tinge yember kin yal lenge haiten ñaiye ka yonombe ka ole. ³⁴ Lenge miye' uku ka yinime wusyep hi'e, ka chusyur tuhwa' yalahe, ka yenge mwah yonombe yararahe, topo'e ka yonombe ka ole. Nal ñaiye ñup hun kin pe, ka plihe tuhur.”

Jems hindi Jon da yurp tu'e miye' ondoh

(Mat 20.20-28)

³⁵ Mi'e pe, Jems hindi Jon, talah tikin Sebedi hoime yatme Jisas pe, tinge yiname na, “Jetmam, poi masande ñaiye na ende ñainde me poi.” ³⁶ Pe kin nisilih lenge na, “Yip yisande ma mende yip tu'e la?” ³⁷ Tinge yiname na, “Tatame ñaiye na ini poi hindi ya murp miye' ondoh motop nin. Ñoinde ka orp miye' ondoh ñaiye syep non, kut ñoinde ka orp miye' ondoh ñaiye syep yangam ñupe ñaiye nin si narp kiñ.” ³⁸ Kom Jisas ñana lenge na, “Yip hindi yukur sisysteme ñaimune ñaiye yip yisilih iki. Ta'e yip hindi yala yono'e pinip juh yukoh nihe syohe ñaiye ñam ma mono'e, topo'e yip hindi yala yamba'e pinip nihe syohe ñaiye ñam mala mamba'e?” ³⁹ Pe tinge hindi yiname Jisas na, “Poi hindi tatame.” Pe Jisas ñana lenge hindi na, “Mise, yukoh ñaiye ma mono'e pinip guh pe, yip hindi se pa yono'e juh, topo'e pinip ñaiye ma mamba'e pe, yip hindi se pa yamba'e pinip uku topo'e. ⁴⁰ Kom lahmende ñaiye ka orp syep non ñam, topo'e ñaiye ka orp syep yangam ñam pe, liki yukur ñainde ñam ñaiye ma malanjatme, pakai. Got si nalanjatme lenge miye' ñaiye ka yil la yurp luh moi uku.”

⁴¹ Ñupe ñaiye jetalah syepumbur umbur yisande wusyep ñaiye Jems hindi Jon yisilihme Jisas pe, tinge tuhwarme tinge hindi. ⁴² Pe Jisas gal lenge lalme yat pe, kin ñana lenge na, “Yip si sisysteme lenge haiten ñaiye yarp miye' ondoh lenge miye' tuweinge pe, tinge yahra'e nañ tititinge nange tinge yarp nanah hla'. Lenge miye' ondoh uku pupwa bongol sekete ñaiye lenge miye' tuweinge ka yurp tuwihme tinge. ⁴³ Kom yanah bongol uku ñaiye bepeteme lenge miye' tuweinge yukur ka ote si me yip. Lahmende ñaiye ñasande nange ka orp miye' ondoh yip pe, ka tule kitikin ungwisme lenge mitiñ lalme. ⁴⁴ Topo'e miye' ñaiye nala el yerme yip pe, kin ka orp miye' wah pakaiye me lenge mitiñ lalme. ⁴⁵ Tehei kin ta'e le'e, Talah tikin Miye' yukur nat ñaiye lenge miye' tuweinge ka yende wah ñaiye yungwisme kin, pakai. Kin nat ñaiye ka ungwisme tinge, topo'e ka angange laip bwore kin ñaiye ka ungwis lenge miye' tuweinge lalme.”

Jisas ñende mi'me miye' ñembep tangar

(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

⁴⁶ Jisas ñotop lenge jetalah kin yate jere Jeriko. Tinge yasme Jeriko yal pe, lenge miye' tuweinge wula wula sekete yal topo'e kin. Pe miye' ende Bartimeus, talah tikin Timeus,

nembep kin si tangar pe, kin narp nahwikin tiki h n silih lenge miye' tuweinge naiye ka yaŋa'e wuhyau. ⁴⁷ ŋupe naiye kin nasande nange Jisas tiki n Nasaret nat pe, kin tambah gal na hla' nanange na, "Jisas, Talah tiki n Dewit, ŋoihginirme ŋam pe, ungwis ŋam!" ⁴⁸ Pe lenge miye' tuweinge wula wula luku yusuwarme kin yaname na, "Upwai'e mut nin!" Kom kin tambah marnge nal hla' nanange na, "Talah tiki n Dewit, ŋoihginirme ŋam!" ⁴⁹ Jisas nate gan pe, kin nanange na, "Jilme ka ot!" Pe tinge jalme miye' nembep tangar uku yaname na, "ŋoihmbwaipe nin ka si ŋumwaiye. Tuhur ot! Kin gal nin." ⁵⁰ Ta'e luku pe, kin niche temhron kin nal tikihe pe, kin bambarar tahar natme Jisas. ⁵¹ Jisas naname na, "Nin nasande ma mende nin tu'e la?" Miye' nembep tangar uku nungwisme wusyep kin na, "Jetmam, ŋam masande ma mingilise nembep ŋam guh ma meteke'e nai'e nai'e." ⁵² Pe Jisas naname na, "Ni el. Bilip nin si nende nin bwore." Nilyehe sai ki ningilise nembep kin gah pe, kin gande Jisas nal.

11

Jisas nato Jerusalem ta'e kin

(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Jon 12.12-19)

¹ ŋupe naiye Jisas nenge lenge jetalah kin ya jere sehei me Jerusalem nal moi Betfage topo'e Betani naiye seheiye hwate Olip pe, kin nember lenge jetalah kin hoi yal yer. ² Kin nana lenge hindi na, "Pa hindi yi yoto moi uku naiye yip hindi bep yal yeteke'e. ŋupe naiye pa hindi yi yoto moi uku pe, hwhiwaiye pa hindi yeteke'e donki mbwahe ende naiye tinge si yupwai'e kin gan. Yukur miye' ende somohonme narp nanah kin, pakai. Yumbuse mwah pe, yenge kin yut. ³ Naiye miye' ende ka isilih yip tu'e le'e, 'Detale ti yip hindi yende nai ta'e liki?' Pe pa hindi yinime tu'e le'e, 'Lahmborenge da ende wah ende ti, ka plihe ember ot hwhiwaiye.' "

⁴ Tinge yal pe, tinge yeteke'e donki mbwahe ende gan seheiye nahwikin naiye tinge si yupwai'e seheiye kohmap pe, tinge yumbuse. ⁵ O lenge miye' sye' naiye jan uku yisilih lenge hindi na, "Yip hindi yumbuse donki liki yala yende naimune?" ⁶ Tinge yana lenge miye' uku jande wusyep naiye Jisas si nana lenge hindi pe, lenge miye' uku yana lenge hindi na, "Yamba'e donki luku yenge yil." ⁷ Tinge yamba'e donki luku yenge yatme Jisas pe, tinge yikil temhron ya yanah hla' me donki pe, Jisas nanah narp. ⁸ Pe lenge miye' tuweinge wula wula yungwau temhron tinge yanah nahwikin ko, sye' yember lou lombo naiye tinge si yotombo yal wah yanar nahwikin. ⁹ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge naiye yal yer, topo'e naiye jan tat yahra'e yanange na, "Hriphrip me Got!

Got nende mi'mi' me miye' uku naiye kin nate noto nan tiki n Lahmborenge.

¹⁰ ŋoih mi'mi' me lemame tiki n mwan poi Dewit naiye nat. Hriphrip topo'e yahra'e nan tiki n Got naiye nanah hla' supule."

¹¹ Jisas nate gere Jerusalem pe, kin nato yukoh yirise bep nal'e nal'e neteke'e nai'e nai'e lalme, kom njanu si na gah mi'e pe, kin nenge lenge jetalah 12 kin yal Betani.

Jisas nhyele lou nji naiye yukur tejei lousep

(Mat 21.18-19)

¹² Nyermbe naiye tinge yasme Betani yat pe, Jisas nasande nimbot. ¹³ Kin nat sikirp wohe pe, kin bep nal neteke'e lou nji* naiye lou tup sekete. Ta'e luku pe, kin nala gin sehei eteke'e na, lousep sye' tejei, lakai pakai? ŋupe naiye kin nat sehei pe, kin neteke'e tup ilyehme. O yukur nji kin naiye ka tejei esep. ¹⁴ Pe kin naname lou nji uku na, "Yukur na plihe tejei esep no, lenge miye' ka yono, pakai!" Pe lenge jetalah tiki n si yisande wusyep naiye kin nanange.

11.9 Sng 118.25-26 * 11.13 Mak nainge pe, lou fik, kom poi member lou nji.

*Jisas ginyenme lenge miye' tuweinge naiye yende windau yarp yoto yukoh yirise
(Mat 21.12-17, Luk 19.45-48, Jon 2.13-22)*

¹⁵ Njupe naiye tinge plihe yate jere Jerusalem pe, Jisas nato yukoh yirise ginyenme lenge miye' naiye yende windau me nai'e nai'e yarp uku. Kin nahra'e hendeinge lenge miye' nuru'e naiye tinge yende wah wuhyau, topo'e luh lenge miye' naiye tinge yarp yende windau me jesumbihnip. ¹⁶ Topo'e kin syep erneme lenge naiye yukur ka yenge nai'e nai'e tetehei tikin windau plihe yoto tus yukoh yirise. ¹⁷ Ta'e luku pe, kin nana lenge na, "Yainge sai na gah Tup tikin Got nanange ta'e le'e, 'Yukoh nam, ka yukoh naiye mitinj lalme moiye moiye ka yute juhilyeh yininge wusyep topo'me Yai.' Kom yip si yende ta'e yukoh tase lenge miye' endei." ¹⁸ Lenge pris ondoh topo'e lenge miye' sande teke'e tikin wusyep erneme yisande wusyep uku pe, tinge yahai'e yanah naiye ka yonombe Jisas ka ole. Kom tinge hi'jarng. Detale, lenge mitinj lalme naiye yisande sande teke'e naiye kin nalanatme pe, tinge gunguru plai. ¹⁹ O sehei nala nup Jisas nenge lenge jetalah kin yasme Jerusalem yal.

*Miye' naiye noihibwaip kin ka tejei bongol me Jisas no, ka isilihme Got pe, se ka amba'e
(Mat 21.20-22)*

²⁰ Nyermbe hondo hondonge naiye tinge yal pe, tinge yeteke'e lou nup uku naiye misei Jisas nihyele pe, lou uku si nahra'e telei lalme, topo'e lou nam si telei lalme. ²¹ Pe Pita noihibwar wusyep uku naiye Jisas nanange pe, kin naname Jisas na, "Jetmam, bep el! Lou nup uku naiye ni nihyele pe, si nahra'e telei mi'e ko." ²² Ta'e luku pe, Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Noihibwaip yip ka tejeime Got. ²³ Nam mana yip bwore mise, naiye miye' ende noihibwaip kin yukur hoihoi no, ka inime hwate le'e, 'Na tuhur papalai el guh loh pinip' pe, luku se ka ende gunde tu'e luku. Naiye miye' uku noihibwaip kin ka tejei bongol supule pe, nai uku se ka ende tu'e naiye kin nanange. ²⁴ Ta'e luku pe, nam mana yip, naiye pa yisilihme Got me nainde no, noihibwaip yip ka tejei bongol me nam pe, se pa yamba'e. ²⁵ Topo'e njupe naiye yip yanange wusyep topo'me Got no, yip noihiyembe lahmende naiye si nende pupwa me yip pe, yusme pupwa kin uku. Naiye pa yende tu'e luku pe, Yai yip naiye narp nanah moiha' kin topo'e ka osme pupwa yip." ²⁶ †

*Tinge yisilihme Jisas naiye lahmende nalanatme kin
(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)*

²⁷ Jisas nenge lenge jetalah kin plihe yate jere Jerusalem pe, kin nange na noto yukoh yirise. Pe lenge pris ondoh, miye' sande teke'e tikin wusyep erneme topo'e lenge miye' embep yatme kin. ²⁸ Pe tinge yisilihme kin na, "Nin namba'e wutu' iki, topo'e bongol iki nanarai ti, ni nende nai ta'e liki? Lahmende nalanatme nin naiye na ende wah iki?" ²⁹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Nam topo'e, nam de misilih yip nisilih ende. Naiye pa yungwisme nisilih nam pe, nam topo'e se ma mini yip lahmende naiye pwale bongol e'e no, nam mende wah uku. ³⁰ Jon naiye gihe'e pinip lenge miye' tuweinge pe, yip noihiyembe na, luku nai tikin moiha' lakai, nai tikin miye' iliyeh me? Yip yungwisme wusyep nam." ³¹ Pe tinge yanange yale yat tititinge na, "Naiye ya mininge na, nai tikin moiha' pe, kin se ka ininge na, 'Pe deta'e lai naiye noihibwaip yip yukur ka tejeime kin?' ³² Kom tatame naiye ya mininge na, luku tikin miye'? Liki yukur tatame." Detale, tinge hi'jarng noihibwaip nihe lenge miye' tuweinge naiye tinge noihiyembe nange Jon kin profet bwore mise. ³³ Ta'e luku pe, tinge yungwisme wusyep Jisas na, "Poi yukur sisyeme." Pe Jisas plihe nana lenge na, "Nam topo'e yukur ma se plihe mini yip lahmende naiye pwale wutu' e'e no, nam mende wah bongol uku."

11.17 Ais 56.7, Jer 7.11 11.23 Mat 17.20, 1Ko 13.2 11.25 Mat 6.14-15 † 11.26 Miye' sande teke'e sye' noihiyembe nange wusyep rop sye' uku sai nato ves 26. Naiye yukur yip yasme pupwa lenge miye' tuweinge pe, Yai yip naiye narp nanah moiha' yukur ka se osme pupwa yip.

12

*Wusyep tapimbilme lenge miye' pupwa naiye bepyeteme wah wain
(Mat 21.33-46, Luk 20.9-19)*

¹ Pe Jisas nana lenge wusyep tapimbilme ta'e le'e, "Miye' ende nende wah wain ende pe, ki nere lem njoyor'me. Topo'e kin niche neheh naiye ka isyer'e wain esep. Kin nende yukoh hla' ende nanah hla' naiye lenge miye' ka yurp yil yunuh uku no, ka bepsime wah wain uku. Mi'e pe, kin nasme wah uku na sai syep lenge miye' sye' naiye ka bepyeteme, kut kin nal moi wohe. ² O njupe naiye wain uku sasarme pe, kin nember miye' wah ende nal lenge miye' naiye bepeteme wah wain uku pe, ka talame wain esep sye' yaja'e tu'e yitini kin. ³ Kom lenge miye' naiye bepeteme wah wain uku yarpe miye' wah uku pe, tinge yonombe pupwa yehe jinyenme pe, kin nal pakaiye. ⁴ Ta'e luku pe, yai tehei wah uku plihe nember miye' wah ende nalme tinge. Pe tinge yonombe jere nondohe yaja'e hi' me kin. ⁵ Miye' tehei wah uku plihe nember miye' wah ende nat pe, tinge yonombe kin nule. Topo'e tinge plihe yende nahilyeh yal lenge miye' wah sye' naiye kin nember lenge yat. Sye' tinge yongombe yende yumbun lenge, kut sye' tinge yongombe pe, tinge yule.

⁶ O talah miye' esep kin ilyeh teter narp naiye kin nende nihararme kin nembere sekete. Kom yuwo pe, kin nember talah miye' esep kin ilyeh uku nal lenge miye' naiye yende wah yoto wah wain. Kin nanange na, 'Ta'e se ka hi' me talah tiheinge nam.' ⁷ Kom lenge miye' naiye yende wah yoto wah wain uku yanange wusyep yale yat tititinge na, 'Talah tiheinge kin e'e mindemboi se ka tunuhme nai'e nai'e lalme naiye yai kin kili. Yut ya monombe ka ole no, ya tunuhme nai'e nai'e le'e lalme.' ⁸ Ta'e luku pe, tinge yarpe kin pe, tinge yonombe kin nule. Pe tinge yiche kin ya tas wah worngge naiye wah wain."

⁹ Jisas nisilih lenge na, "Yai tehei naiye wah wain uku ka ende tu'e la? Ma mini yip naimune naiye kin ka ota ende. Kin se ka ot ta ongomb lenge miye' naiye bepeteme wah wain uku pe, se ka angange wah wain uku el lenge mitij sye'. ¹⁰ Yip jonose wusyep naiye sai noto Tup tikin Got, lakai pakai? Wusyep uku kin nanange ta'e le'e, Tumwange luku pe, lenge miye' naiye yahrarange yukoh, tinge jarngge nange pupwa yehe pe, tinge buru yal. Kom tukwini pe, ki si tumwange miye' bwore naiye ka ende bongolme yukoh.

¹¹ Lahmborengge kin nember tumwange miye' uku nat naiye poi meteke'e pe, ki bwore mi' supule!"

¹² Lenge miye' embep lenge Juta de ka yurpe Jisas. Detale, tinge sisyeme nange Jisas nanange wusyep uku nalme tinge, kom kin nanange tapimbilme. Tinge hi'jarngge lenge miye' tuweinge lalme pe, tinge yasme kin pe, tinge yal.

*Ka yaja'e wuhyau takis me Sisa, lakai pakai?
(Mat 22.15-22, Luk 20.20-26)*

¹³ Lenge Farisi sye' topo'e lenge miye' nungwisme tikin Herot sye' yatme Jisas naiye ka yende wih minjau me kin naiye ka ininge wusyep sye' naiye yukur bwore bwarme pe, ka yini'e kin me wusyep naiye kin nanange. ¹⁴ Tinge yatme Jisas pe, tinge yaname kin na, "Jetmam, poi sisyeme nange nin miye' naiye nanange wusyep mise. Nin yukur hi' garngge miye' ende. Kom wusyep naiye nin nanange nalanatme pe, kin nahilyeh nal lenge miye' tuweinge lalme. Te ini poi, tatame naiye ya manja'e wuhyau takis milme Sisa lakai, na pakai?" ¹⁵ Kom Jisas si nasande nteke'e noihmbwaip hombo'e tinge pe, kin nungwisme wusyep tinge na, "Yip da hombo'e piyeh tule? Te yenge wuhyau neser ende yut ma meteke'e." ¹⁶ Tinge yenge njoinde yate yaja'e pe, kin nisilih lenge na, "Le'e bepmohro topo'e nan lahmente?" Tinge yungwisme wusyep kin na, "Tikin Sisa." ¹⁷ Ta'e luku pe, Jisas nana lenge na, "Bwore, naimune naiye tikin Sisa pe, yaja'e Sisa. Kut naimune naiye tikin Got pe, yaja'e Got." Tinge yisande wusyep kin pe, tinge gunguru plai.

Lenge Sadyusi yisilihme Jisas me mitij ŋaiye yule no, ka plihe tuhur?

(Mat 22.23-33, Luk 20.27-40)

¹⁸ Pe lenge Sadyusi sye' tinge yatme Jisas. Tinge ŋilyeh uku yanange nange lenge mitij ŋaiye yule pe, yukur ka plihe tuhur. ¹⁹ Tinge yiname na, “Jetmam, Moses nainge wusyep erŋeme ende me poi ta'e le'e, 'Miye' ende ka ole osme tuwei kin, kom ŋaiye tinge hindi talah pakai pe, tatame to' kin ka enge tuwei ŋop uku no, ka hindi yara'e lahmiye' ŋendehei pe, ka guh ŋehet tatai kin ŋaiye si nule.’ ²⁰ ŋup ende pe, lenge miye' to' tataime syepumbur hoi tinge yarp. Tatai nenge tuwei pe, kin nule pakaiye, topo'e kin talah pakai. ²¹ Pe to' plihe namba'e ŋop nate nenge pe, kin topo'e nule pakaiye, topo'e talah pakai. O miye' bumbe ende plihe ŋende ŋahwikin ilyeh. ²² Ta'e luku pe, tinge lalme ŋaiye miye' to' tataime syepumbur hoi uku yahra'e lalme yenge tuwei uku pe, tinge yule pakaiye topo'e talah pakai. O yuwo kin pe, tuwei uku ti wule. ²³ O ŋaiye ŋup yuwo no, mitij ŋaiye si yule ka plihe tuhur pe, tuwei uku ta tuwei lahmende? Tinge miye' syepumbur hoi yahra'e lalme yenge ti kili.”

²⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ŋasande teke'e yip yukur bwore! Tehei kin ta'e le'e, yip yukur sisyeme wusyep mise ŋaiye sai nato tup, topo'e bongol tikin Got. ²⁵ ŋupe ŋaiye lenge mitij ŋaiye si yule ka plihe tuhur pe, tinge yukur ka se dindi', pakai. Tinge ka tu'e lenge walip hla' ŋaiye yarp yanah moiha'. ²⁶ Tukwini ŋam de ma yasam yip ŋaiye lenge miye' yule ka plihe tuhur. Yip si jonose wusyep ŋaiye Moses nainge me nih tahar lou. Pe Got ŋaname Moses ta'e le'e, 'ŋam Got tikin Abraham, Got tikin Aisak, topo'e Got tikin Jekop.' Wusyep uku nal lenge miye' ŋaiye si yule no, ka plihe tuhur. ²⁷ Kin yukur Got lenge mitij ŋaiye si yule no, tinge talai mi'e, pakai. Kin Got titinge lenge mitij ŋaiye yipihinge bwore tinge yarp laip. Ta'e luku pe, wusyep yip iki hombo'e supule!”

Jisas ŋanange na wusyep erŋeme mune ki nembere sekete

(Mat 22.34-40, Luk 10.25-28)

²⁸ Jetmam tikin wusyep erŋeme ende, kin narp ŋasande wusyep ŋaiye lenge Sadyusi yotop Jisas yanange. Kin ŋasande wusyep Jisas ŋaiye ŋanange pe, bwore mi' supule. Ta'e luku pe, kin ŋisilihme Jisas ŋisilih ende na, “Wusyep erŋeme mune kin ŋendehei, topo'e nembere tahar'e wusyep erŋeme lalme?” ²⁹ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Wusyep erŋeme ŋaiye kin nat yer pe le'e, 'Yip lenge Israel yisyunde bworerme! Lahmborenge kin ŋilyehe sai ŋaiye kin Got poi. ³⁰ Yip pa yende nihararme Got, Lahmborenge poi. Pa yende nihararme kin yoto ŋoihmbwaip bumbe yip, yoto yipihinge yip, ŋoiheryembe yip topo'e bongol yip!’ ³¹ Wusyep erŋeme hoi kin ta'e le'e, 'Pa yende niharar lenge mitij tu'e ŋaiye yip yende nihararme yip tip!' Wusyep erŋeme sye' yukur nembere ta'e hoi e'e.”

³² Jetmam tikin wusyep erŋeme ŋaname Jisas na, “Mi' supule, jetmam! Ki bwore mise ta'e ŋaiye nin ŋanange ŋaiye Lahmborenge ŋilyeh kin Got. Yukur got ŋoinde narp, pakai. ³³ Pe poi ya mende nihararme kin moto ŋoihmbwaip bumbe poi, topo'e moto ŋoiheryembe poi, topo'e bongol poi. Topo'e ya mende nihararme lenge ŋime'i poi tu'e ŋaiye poi mende nihararme potopoi. ŋaiye ya gunde wusyep erŋeme hoi uku pe, kin nengelyembe ofa ŋaiye poi mesekeh yuwor, topo'e maŋa'e ŋai'e ŋai'e sye' malme Got manah hendeinge ŋeser.” ³⁴ Jisas ŋasande wusyep miye' uku ŋaiye nungwisme wusyep kin pe, ki ta'e ŋaiye miye' ŋondoh mape. Pe Jisas ŋaname na, “Nin yukur narp wohme lemame tikin Got.” Ta'e luku pe, lenge miye' hi'jarnge ŋaiye ka plihe yisilihme kin ŋisilih sye'.

Miye' ŋaiye Got nalaŋatme pe, kin lahmende?

(Mat 22.41-46, Luk 20.41-44)

³⁵ Jisas ŋanange nalaŋatme wusyep gan ŋoto yukoh yirise pe, kin ŋisilih lenge ŋisilih ende na, “Deta'e la ŋai lenge jetmam tikin wusyep erŋeme yanange nange Miye'

alaŋatme Kraiŋ ŋaiye Got nalaŋatme pe, kin Talah tikin Dewit? ³⁶ Yohe Yirise naŋa'e ŋoihmbwaip bwore nalme Dewit pe, Dewit ŋanange na, Lahmborenge ŋaname Lahmborenge ŋam ta'e le'e, 'Orp el syep non ŋam el tutume ŋaiye ma member lenge wachaih nin ka yurp ŋihip tuweihe nin.'

³⁷ Dewit galme miye' uku Lahmborenge kin. Pe deta'e lai ŋai Miye' alaŋatme Kraiŋ luku plihe tangat talah tikin Dewit?" Lenge miye' tuweinge lalme yisande wusyep Jisas ŋaiye ŋanange pe, tinge hriphrip supule.

Lenge jetmam tikin wusyep erŋeme yende ŋai'e ŋai'e pupwa
(Mat 23.1-36, Luk 11.37-54, 20.45-47)

³⁸ Jisas ŋanange nalaŋatme wusyep nal lenge miye' tuweinge pe, kin ŋanange na, "ŋoihme lenge jetmam tikin wusyep erŋeme. Detale, tinge pupwa. ŋoihmbwaip embere tinge sai me ŋaiye ka juh temhron sokoloh no, ka yile yut luh moi ŋaiye mitiŋ jahilyeh. Tinge yasande ŋaiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e tinge no, ka yalaŋas yember lenge ŋau bwore. ³⁹ ŋoihmbwaip ŋembere tinge pe, tinge yisande ŋaiye ka yurp luh ŋendehei ŋaiye tate yer ŋoto yukoh jahilyeh, topo'e tinge yisande ka yurp luh ŋendehei tikin ŋai embere. ⁴⁰ Tinge hombo'e yeh lenge tuweinge ŋope pe, tinge yamba'e yukoh tinge. Topo'e tinge hombo'e ŋaiye yanange wusyep topo'e Got sokolohe. Pe nihe syohe tinge ŋaiye minde ka yamba'e pe, ka pupwa ŋembere nihe sekete."

Tuwei ŋope waŋa'e wuhyau walme Got
(Luk 21.1-4)

⁴¹ O Jisas narp sehei me wurmbu' ŋaiye yohor wuhyau nato yukoh yirise pe, kin ŋeteke'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yate yohor wuhyau jah wurmbu'. Lenge miye' tuweinge lowe yohor wuhyau wula wula sekete. ⁴² Mi'e pe, tuwei ŋope ŋaiye ŋaipwa ŋi' wate wiche wuhyau ŋeser talah malaih hoi. ⁴³ Jisas gal lenge jetalah kin yate jahilyeh pe, kin ŋana lenge na, "ŋam mana yip bwore mise, tuwei ŋope luku waŋa'e wuhyau ŋembere sekete wengelyembe wuhyau lalme ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme yate yohor jah wurmbu' wuhyau tikin yukoh yirise. ⁴⁴ Lenge miye' tuweinge lalme luku pe, tinge wuhyau wula wula sekete ŋanar. Pe tinge yiche sye' ya jah wurmbu', kut sye' ŋanar. Kom tuwei ŋope luku pe, ti sehei'e wuhyau supule pe, ti wiche wuhyau hoi uku lalme wa gwah. Ti wiche wuhyau ti lalme ŋaiye ka inir no, ta wenge kweteme wahri' ti."

13

Jisas ŋanange ŋaimune ŋaiye mindemboi ŋup yuwo no, ka ende
(Mat 24.1-2, Luk 21.5-6)

¹ Jisas nasme yukoh yirise nal pe, jetalah kin ende ŋaname ta'e le'e, "Jetmam! Bep el eteke'e ŋeser bwore bwore mi' supule ŋaiye tinge yenge juhur'e yukoh yirise luku." ² Pe Jisas nungwisme wusyep kin na, "Nin ŋeteke'e yukoh ŋembere luku a? ŋeser ende yukur ka si tu'e ŋaiye tukwini ki sai. Mindemboi lenge miye' ka yisil'e ŋeser lalme luku ka sisil tongonose lal guh inir kekep."

Jisas ŋanange ŋaiye mane ŋembere ka ot
(Mat 24.3-14, Luk 21.7-19)

³ Jisas narp nal hwate Olip sai nal umbur'e me yukoh yirise pe, Pita, Jems, Jon topo'e Andru ŋilyehme yatme Jisas pe, tinge yisilihme kin tase na, ⁴ "Iyai, ini poi tumboi yukur ŋai uku ka ende? Topo'e na ini poi wutu' mune ŋaiye ya meteke'e yer ti, ya sisysteme nange liki ŋupe ŋaiye ŋai'e ŋai'e lalme ka mi'e." ⁵ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "ŋoihme ŋaiye pa yisyunde miye' ende ŋaiye ka ote hombo'e yeh yip. ⁶ Lenge mitiŋ wula ka yuta jil naŋ ŋam pe, ka yininge na, 'ŋam Miye' alaŋatme Kraiŋ ŋilyeh li' ihei.' Pe tinge ka hombo'e yeh lenge mitiŋ wula wula ka junde tinge. ⁷ Mindemboi se pa yisyunde titire ŋaiye wondoh embere moi teheinge topo'e moi wohe, kom prepwan ŋaiye

pa n̄oihyeryembe wula wula. N̄ai n̄aiye ta'e luku se ka ot, kom n̄up yuwo teter. ⁸ Lenge kantri ende ka yurmbe topo'e kantri ende. Lenge miye' tuweinge moi sambe ka tuhur ka yurmbe yotop lenge miye' tuweinge moi sambe n̄oinde. Yoime ka unuh el'e el'e kekep lalme, topo'e n̄asarp n̄embere ka ot. N̄ai'e n̄ai'e lalme luku ka ot n̄endehei tu'e n̄aiye mam wasande syohe n̄aiye ti da wara'e talah.

⁹ Ta'e luku pe, n̄oihme! N̄up uku yip pa n̄oihyeryembe bworerme. Ka yurpe yip pe, ka yenge yip yil lenge sisinge woroh pe, pa jin wusyep kot. Topo'e ka yumb yip yoto yukoh jahilyeh tikin Juta. Topo'e pa jin n̄embep lenge miye' ondoh topo'e lenge miye' embep. Tehei kin n̄aiye yip jande n̄am pe, luku ki kumbur kohmap n̄aiye pa yininge yalanatme Wusyep Mise yilme tinge. ¹⁰ Lenge moiye moiye lalme n̄aiye kekep e'e ka lalme yisyunde wusyep bwore tikin Got yer ti, n̄up yuwo ka ot gunde. ¹¹ N̄upe n̄aiye ka yurpe yip no, ka yenge yip yil n̄aiye ka yende wusyep kot me yip pe, yukur pa n̄oihyeryembe wula wula me wusyep mune n̄aiye pa yininge, na pakai. Wusyep mune n̄aiye kin natme yip uku pe, pa yininge. Yohe Yirise se ka ungwisme yip n̄aiye pa yininge wusyep.

¹² Lenge miye' ka yende wusyep me lenge to' tatai tinge pe, ka yini lenge miye' sye' n̄aiye ka yongomb lenge to' tatai tinge luku ka yule. Topo'e yai ka tuhur pe, ka plihe ende n̄ahwikin ilyeh el lenge talah kin. Lenge talah ka yengelyembe wusyep yende wachaih yilme lenge yai mam tinge pe, ka yini lenge miye' ka yongomb lenge ka yule. ¹³ Lenge mitinj lalme ka n̄oihmbwaip pupwa me yip n̄aiye yip jande n̄am. Topo'e lenge miye' tuweinge n̄aiye jan bongole yal tatame n̄up yuwo pe, Got ka amba'e tinge.”

N̄ai'e n̄ai'e pupwa supule ka ot
(Mat 24.15-28, Luk 21.20-24)

¹⁴ Jisas plihe n̄anange na, “N̄upe n̄aiye pa yeteke' n̄ainde pupwa yehe n̄aiye n̄ende yumbune n̄ai'e n̄ai'e, se ka ote si luh n̄aiye tinge si syep erneme nange n̄ai uku yukur ka si el luh uku. Pe yip lenge mitinj Judia pa jirnge yi yunuh hwate. Lahmende n̄aiye ka jonose wusyep n̄aiye sai nato tup e'e pe, pa n̄oihyeryembe wusyep uku bworerme. ¹⁵ Kom n̄aiye pa yurp tus yukoh yohe pe, yukur pa plihe yil yoto yukoh yamba'e n̄ainde yenge yil, na pakai. ¹⁶ Topo'e lahmende n̄aiye jan wah pe, yukur ka plihe yil yukoh yamba'e temhron tinge. ¹⁷ N̄up uku pe, ka pupwa nihe supulme lenge tuweinge n̄aiye talah tapambe, topo'e lenge tuweinge n̄aiye yangange n̄imbirip lenge talah. ¹⁸ Yisilihme Got n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e luku yukur ka ende guh n̄up tikin mwate. ¹⁹ N̄up uku pe, mane ka ot pupwa n̄embere supule. Ka engelyembe somohon n̄endeheiyeh n̄aiye Got n̄ende n̄ai'e n̄ai'e nate tatame tukwini. Topo'e mane ta'e luku yukur mindemboi ka plihe ot, pakai. ²⁰ Kom Lahmborenge n̄oihyeryembe lenge miye' tuweinge n̄aiye kin si nalanatme tinge pe, kin n̄otombo n̄up sye' ningingirhme nenge nat. O n̄aiye Lahmborenge yukur n̄otombo n̄up sye' tikin mane luku ka ot pe, lenge miye' tuweinge lalme ka talai.

²¹ N̄up uku n̄aiye lahende ka ini yip na, ‘Bep ot! Miye' alangatme n̄aiye Got nalanatme li'ehei. Bep el! Kin uku gan nal uku!’ Yukur pa yisyunde wusyep tinge. ²² Lenge miye' sye' ka yute hombo'e yeh yip yininge na, ‘N̄am Miye' alangatme Krai n̄ilyeh li' ihei.’ O ka yininge na, ‘N̄am profet ende le'e.’ Tinge ka yende mirakel topo'e n̄ai wutu' supule. N̄aiye tinge tatame pe, ka bunjenge n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge n̄aiye Got si nalanatme n̄aiye ka yil wohme Got. ²³ Ta'e luku pe, yip n̄oihme. N̄am si mana yip n̄aimune n̄aiye min ka ot.”

Mindemboi n̄aiye Talah tikin Miye' ka ot
(Mat 24.29-31, Luk 21.25-28)

²⁴ “Kom n̄up uku n̄aiye mane embere luku ka el mi'e pe, n̄au ka tuhur yepelmbe, topo'e wundehei yukur ta wowor'e wanar'e. ²⁵ Lenge nowas ka tongo' yusme n̄aitem juh. N̄ai'e n̄ai'e bongol n̄aiye sai n̄aitem ka ondol'me tu'e yoime n̄aiye n̄ondol'me. ²⁶ Mi'e pe, ka

13.9 Mat 10.17-20, Luk 12.11-12 13.13 Mat 10.22 13.14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 13.15 Luk 17.31 13.19 Dan 12.1, Rev 7.14 13.24 Ais 13.10, Ese 32.7, Jol 2.10,31, 3.15, Rev 6.12 13.25 Ais 34.4, Jol 2.10, Rev 6.13 13.26 Dan 7.13, Rev 1.7

yeteke'e Talah tikin Miye' ka orp oto mwahit ot topo'e bongol embere, topo'e yirise bongol kin n̄aiye nanjar'e. ²⁷ Kin ka ember lenge walip hla' kin ka yil'e yil'e kekep lalme n̄aiye ka yamba'e lenge miye' tuweinge n̄aiye Got si nalanatme."

Yip pa sisyeme lou herkep mip

(Mat 24.32-35, Luk 21.29-33)

²⁸ Jisas plihe n̄anange ta'e le'e, "Yip tatame pa yamba'e sisyeme yilme lou herkep mip.* N̄upe n̄aiye lou lombo luku n̄umun sai pe, ni n̄eteke'e tup n̄ambaran ki plihe n̄owoh. Pe luku ni sisyeme nange n̄au wilei ki nala si. ²⁹ Ki n̄ahilyeh n̄upe n̄aiye pa yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e luku ka ot pe, yip si sisyeme nange na, 'Talah tikin Miye' si nat sehei nate gere kohmap.' ³⁰ N̄am mana yip bwore mise, lenge miye' tuweinge lalme kekep e'e yukur ka yule lalme. Teter ka yurp pe, ka yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e luku ka ot. ³¹ N̄aitem topo'e kekep ka mi'e, kut wusyep n̄am yukur ka mi'e, teter ka si."

Yukur miye' ende sisyeme n̄up tikin n̄up yuwo

(Mat 24.36-44)

³² Jisas plihe n̄anange na, "Yukur miye' ende sisyeme n̄up mune, topo'e n̄au ka amba'e yukuriye n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e luku ka ot. Lenge walip hla' n̄aiye yarp moihla' tinge jinjame. Topo'e Talah yukur plihe sisyeme n̄up uku. Yai n̄ilyeh kin sisyeme. ³³ N̄oihme! Bepyeteme yip tip bworerme, yip yukur si sisyeme n̄upe n̄aiye n̄ai' uku ka ot. ³⁴ Ki ta'e n̄aiye miye' embep ende nasme moi yukoh topo'e miye' wah kin no, kin nal moi ende wohe. Kin n̄iyar'e wah nangang lenge miye' wah kin ilyeh ilyeh pe, kin n̄ana lenge nange ka bepyeteme. Kin n̄aname miye' n̄aiye embepeteme kohmap nange ka embepeteme bworerme. ³⁵ Ta'e luku pe, yip pa n̄oihme yip tip. Yip yukur si sisyeme n̄upe n̄aiye yai tehei yukoh ka ot. Ka ot n̄aiye yungwiris n̄up lakai, n̄up mumu lakai, tuwet enger lakai, hondonge n̄undu. Luku yip yukur sisyeme. ³⁶ N̄oihme n̄aiye ka ot hihwaiye no, ka eteke' yip nange teter yip yate posoh. ³⁷ Wusyep e'e n̄aiye n̄am mana yip e'e pe, n̄am manange mal lenge miye' tuweinge lalme topo'e, 'N̄oihme!'"

14

Lenge miye' ondoh yupwai'e wusyep n̄aiye ka yonombe Jisas ka ole

(Mat 26.1-5, Luk 22.1-2, Jon 11.45-53)

¹ N̄up hoi sai n̄aiye ka juhilyeh yoto n̄up tikin Pasova no, ka yamba'e kakah n̄aiye yis pakai.* Lenge miye' ondoh titinge lenge pris, topo'e lenge jetmam tikin wusyep er̄neme yahai'e yanah tase ende ka yul yurpe Jisas no, ka yonombe ka ole. ² Tinge yanange na, "Yukur ya se murpe kin dindi' n̄up embere tikin Pasova, na pakai. N̄aiye ya mende tu'e luku pe, lenge miye' tuweinge se ka yahra'e wondoh yut me poi."

Nal Betani pe, tuwei ende wuwil'e pinip winye' gwah Jisas

(Mat 26.6-13, Jon 12.1-8)

³ Jisas narp Betani n̄oto yukoh Saimon, miye' n̄aiye wahri' epwa wukeh wukeh sai me kin. Jisas n̄ono n̄ai narp pe, tuwei ende wate woto. Ti wenge pinip winye' yukoh n̄eser ende n̄aiye tikin mi' supule. Ti wasar'e wonge botol n̄eser uku pe, ti wuru'e pinip winye' uku wanah n̄ondoh Jisas. ⁴ Kom lenge mitij sye' n̄aiye yarp uku yeteke' pe, tinge n̄oih pupwa me ti pe, tinge yanange yale yatme tititinge na, "Deta'e lai ti tuwei uku wiwil'e pinip winye' yeh uku gwah n̄ondoh Jisas? ⁵ N̄aiye ya mende windau me pinip winye' uku milme lenge mitij sye' pe, poi ya mamba'e wuhyau 300 pe, wuhyau wukinge luku ya mangang lenge n̄aipwa n̄i.'" Ta'e luku pe, tinge jonombai'e ti pupwa yehe.†

⁶ Kom Jisas n̄ana lenge na, "Yusme ti ta wurp! Deta'e lai ti yip guru guru yanange wusyep me tuwei e'e? Ti si wende n̄ai n̄aiye tikin mi' supule watme n̄am. ⁷ Yip se pa yurp

* 13.28 Mak mainge lou fik, kom poi member lou herkep mip. 13.32 Mat 24.36 13.34 Luk 12.36-38 14.1 Kis 12.1-27 * 14.1 Luku n̄up tikin Ista. 14.3 Luk 7.37-38 † 14.5 Ki ta'e n̄aiye ka ende wah n̄up 300 ti, ka amba'e wuhyau 300. 14.7 Lo 15.11

yotop lenge n̄aipwa n̄i' nye nyermbe, topo'e n̄aiye yip yisande pe, n̄up sye' se pa yungwis lenge. Kom n̄am yukur ma motop yip murp nye nyermbe. ⁸ Tuwei uku, ti si wende n̄aimune n̄aiye ti tatame ta wende. Ti wuwill'e pinip winye' gwah wahri' n̄am wende mi'me wahri' wal yer n̄aiye min ka yinis n̄am. ⁹ Tukwini n̄am mana yip bwore mise, nal'e nal'e kekep e'e n̄aiye ka jonose yalaŋatme wusyep bwore le'e pe, ka n̄oiheryembe n̄aimune n̄aiye ti si wende me n̄am.”

Judas namba'e wuhyau n̄aiye ka ember Jisas el syep lenge wachaih
(Mat 26.14-16, Luk 22.3-6)

¹⁰ Pe Judas Iskariot, jetalah 12 ende nal n̄eteke' lenge pris onдох n̄aiye ka aŋa'e Jisas elme tinge. ¹¹ Tinge yisande wusyep n̄aiye kin n̄anange pe, tinge hriphrip pe, tinge yupwai'e wusyep yotop kin n̄aiye ka yaŋa'e wuhyau. Ta'e luku pe, Judas n̄ahai'e yaŋah n̄aiye ka ember Jisas el syep tinge.

Jisas n̄ono n̄ai Pasova n̄otop lenge jetalah
(Mat 26.17-25, Luk 22.7-14,21-23, Jon 13.21-30)

¹² N̄up n̄endehei tikin N̄up N̄embere tititinge Kakah N̄aiye Yis Pakai si nat. N̄up uku pe, se ka yonombe worsip talah n̄aiye ka yende yono n̄ai Pasova. Lenge jetalah yisilihme Jisas ta'e le'e, “Ni n̄asande ya mila mende mi'mi' luh murpa no, na el la ende n̄ai embere Pasova?” ¹³ Pe Jisas nember lenge jetalah hoi yal pe, kin n̄ana lenge na, “Pa hindi yil yoto moi embere luku pe, pa hindi yeteke'e miye' ende ka ikirh pinip marp ende ote tetenihme yip pe, pa junde kin yil. ¹⁴ N̄upe n̄aiye pa yeteke'e ka el oto yukoh uku pe, pa yinime yai tehei yukoh uku tu'e le'e, ‘Jetmam n̄anange ta'e le'e, “Dou n̄aiye ma menge lenge jetalah n̄am mende mono n̄ai Pasova sai ta'e la?” ’ ¹⁵ Pe ka yasam yip hindi dou embere ende nanah hla' n̄aiye tinge si yende mi'mi' hendeinge topo'e luh n̄aiye ya murp. Pe pa hindi yende mi'mi' n̄ai poi yurp dou uku.” ¹⁶ Ta'e luku pe, lenge jetalah hoi uku tahar ya yoto moi embere luku. Pe tinge hindi yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e lalme ki sai ta'e n̄aiye Jisas si n̄ana lenge hindi. Pe tinge hindi yende mi'mi' n̄ai Pasova.

¹⁷ O sehei n̄aiye ki nala n̄up Jisas nenge lenge jetalah 12 kin yat. ¹⁸ N̄upe n̄aiye tinge yarp yono n̄ai pe, Jisas n̄ana lenge na, “N̄am mana yip bwore mise, n̄oinde yip e'e, ka ember n̄am el syep lenge wachaih. Miye' ende yip iki n̄aiye n̄ono n̄ai n̄otop n̄am.” ¹⁹ Lenge jetalah n̄oih mane pe, tinge ilyeh ilyeh yisilihme na, “Ta'e nin n̄anange natme n̄am lakai?” ²⁰ Jisas n̄ana lenge na, “Miye' uku pe, kin miye' ende yip n̄aiye 12 iki. Kin miye' n̄aiye namba'e kakah nohor nangah yukoh topo'e n̄am. ²¹ Bwore mise, Talah tikin Miye' ka ole gunde Wusyep mise n̄aiye n̄anange nange ka ole. Kom ki pupwa supulme miye' n̄aiye ka ember Talah tikin Miye' el syep lenge wachaih. Ki bwore n̄aiye yukur mam somohon ta wara'e kin.”

Jisas n̄ono n̄ai yuwo kin n̄otop lenge jetalah
(Mat 26.26-30, Luk 22.15-20, 1Ko 11.23-25)

²² Tinge yono n̄ai yarp pe, Jisas namba'e kakah sye' n̄anange wusyep n̄isilihme Got mi'e pe, kin nowor'e, nangang lenge jetalah kin. Kin n̄anange na, “Yamba'e yono, le'e wahri' n̄am.” ²³ Mi'e pe, kin namba'e yukoh pinip wain pe, kin n̄anange wusyep n̄isilihme Got mi'e pe, kin nangang lenge pe, tinge lalme yono'e. ²⁴ Kin n̄ana lenge na, “Le'e wim n̄am ki tuwil' gah n̄aiye ka ungwisme lenge mitiŋ wula wula gande kontrak n̄aiye Got nupwai'e topo'e lenge miye' tuweinge kin. ²⁵ N̄am mana yip bwore mise, n̄am yukur tatame ma mono'e pinip wain le'e mi tutume n̄upe n̄aiye ma mono'e wain ambaran moto lemame tikin Got.” ²⁶ Mi'e pe, tinge yosoko wenersep ende yahra'e naŋ tikin Got pe, tinge yasme luh uku pe, tinge yal hwate Olip.

Jisas n̄anange n̄aiye Pita ka inise naŋ kin
(Mat 26.31-35, Luk 22.31-34, Jon 13.36-38)

²⁷ Jisas nana lenge lalme na, “Yip lalme pa jirnge yusme nam. Detale, wusyep sai nato tup nanange ta'e le'e,

nam ma monombe miye' embepeme sipsip pe, lenge sipsip ka jirnge tangalai yiyil'e.

²⁸ Kom njupe naiye ma plihe tuhur pe, ma mil yerme yip mil Galili.” ²⁹ Pita nungwisme wusyep na, “Tinge sye' ka jirnge yusme nin, kom nam ilyeh yukur ma musme nin.”

³⁰ Jisas naname Pita na, “nam mana nin bwore mise. Teter naiye tuwet yukur ka yenger ni hoi pe, na ininge ni hun nange nin jinjame nam.” ³¹ Pita plihe nungwisme wusyep nanange dandainge na, “nam yukur ma se mininge tu'e liki nange nam jinjame nin. nam ma mule motop nin.” Pe lenge jetalah lalme tinge yanange wusyep ilyeh.

Jisas nanange wusyep topo'e Got narp wah Getsemani

(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

³² Jisas nenge lenge jetalah kin yate jere luh ende naiye tinge jalme Getsemani pe, Jisas nana lenge jetalah kin na, “Yip yurp e'e, kut nam ma mil mininge wusyep topo'me Got.” ³³ Kin namba'e Pita pe, Jems topo'e Jon yal topo'e kin. Pe niohmbwaip kin si tingis, topo'e kin nasande syohe nembere pupwa. ³⁴ Kin nana lenge na, “Mane naiye sai ntot niohmbwaip nam pe, ki nembere sekete nala tule nam naiye ma mule. Yurp e'e pe, bep yerenge.” ³⁵ Kin nal sikirp pe, ki tambe bep mohro na gah kekep pe, kin nanange wusyep nisilihme Yai naiye tatame ka enge kin tupwaihme nup pupwa luku naiye ka amba'e nihe syohe. ³⁶ Pe kin nanange wusyep topo'e Yai ta'e le'e, “Aba, Yai nam, nin tatame naiye na ende nai'e nai'e lalme. Tatame na ongohe yukoh naiye nihe syohe sai uku anga'me nam. Kom yukur na gunde nasande nam, pakai. Kut ende gunde nasande nitei.”

³⁷ Mi'e pe, Jisas plihe nat pe, kin neteke'e lenge jetalah kin hun si yate posoh. Kin naname Pita na, “Saimon, teter nin nate posoh? Tatame naiye na orp hla' sikirp sokolohe bep erenge otop nam?” ³⁸ Pe kin nana lenge na, “Yurp bepyeteme yip tip bworerme, topo'e yininge wusyep topo'e Got no, nondol'me ende naiye ka ote ondol'me yip pe, yukur pa se tumble. Niohmbwaip mele'e luku ki nasande naiye ka ende nai'e nai'e bwore, kom wahri' wicher' ki naitai'.”

³⁹ Jisas plihe nal ninde naiye kin nanange wusyep topo'e Got nahilyeh ta'e naiye sekeime kin nal. ⁴⁰ Mi'e pe, njupe naiye kin nat pe, ki neteke'e lenge jetalah kin teter yate posoh. Nembep tinge teter mane sekete. Pe tinge yukur sisyme wusyep mune naiye ka yinime kin. ⁴¹ Nihun kin naiye ki plihe nat pe, ki nana lenge na, “Teter yip yate posoh yamba'e yohe lakai? Sekei! Yeteke'e, nup kin si nat mi'e naiye ka yember Talah tikin Miye' yil syep lenge miye' naiye yende hwap. ⁴² Tuhur ya mil. Yeteke'e miye' naiye ka ember nam el syep lenge wachaih e'e nat ihei.”

Judas nember Jisas nal syep lenge wachaih

(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Jon 18.3-12)

⁴³ Jisas te nanange wusyep gan pe, Judas, jetalah kitikin ende nate gere. Lenge miye' wondoh embere yenge lou naiye yarmbe topo'e nim nombor yal topo'e tinge. Lenge miye' ondoh titinge lenge pris, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erenge, topo'e lenge bwore bworengeng yember lenge yat. ⁴⁴ Miye' naiye nember Jisas nal syep lenge wachaih si nonorhme lenge yehe na, “Pa yeteke'e miye' naiye ma murpe mirirme mono wuti' kin pe, luku miye' naiye pa yurpe yupwai'e loko! Pe pa yenge yil.” ⁴⁵ Ta'e pe, gwaingwaiye pakai Judas nange pwar nate gere pe, kin nikil'e nalme Jisas pe, kin naname na, “Jetmam!” Pe kin nirirme nono wuti' kin. ⁴⁶ Ta'e luku pe, tinge syep yarpe Jisas gare. ⁴⁷ Kom jetalah Jisas ende naiye gan sehei me kin kwura'e kete nim nombor nanah pe, kin niche nal nerne mungwim miye' wah tikin miye' ondoh pris uku ginir.

⁴⁸ Pe Jisas nana lenge na, “Yip yenge nim nombor topo'e lou yat naiye pa yurpe nam. Ki ta'e naiye yip yala yurpe miye' pupwa naiye nala ginyenme gavman. ⁴⁹ Nye nyermbe nam marp motop yip, topo'e nam manange wusyep gwan moto yukoh yirise pe, yukur

yip yarpe nam. Kom wusyep sai nato Tup tikin Got nanange bwore mise.”⁵⁰ Ta'e luku pe, lenge jetalah kin lalme yasme kin pe, tinge jarng. ⁵¹ O lahyambe ende kin gah temhron sokoloh wukauwe pe, kin gande Jisas nat pe, tinge syep yarpe lahyambe luku. ⁵² Kom kin garng mondrom samale nasme temhron gah nanar.

Jisas gan wusyep nal nembep lenge sisinge woroh
(Mat 26.57-68, Luk 22.54-55,63-71, Jon 18.12-16,19-24)

⁵³ Pe tinge yenge Jisas yal yukoh miye' ondoh pris, luh naiye lenge jetmam tikin wusyep erneme yotop lenge bwore bworeng, topo'e lenge miye' embep lenge pris naiye jahilyeh yarp. ⁵⁴ O Pita gande Jisas nal, kom kin gan sikirp wohe pe, kin nato lem mele'e naiye sai nyoyor'me yukoh tikin miye' ondoh pris. Nato luku pe, kin mwate pe, kin notop lenge kokorohtup Juta yarp me nih. ⁵⁵ Lenge miye' embep tititinge lenge pris yotop lenge sisinge woroh yahai'e yanah naiye ka yininge yowor'e yember naimune pupwa naiye Jisas nende no, ka yonombe ka ole. Kom tinge yukur yeteke'e naimune pupwa naiye ki nende. ⁵⁶ Pe lenge mitinj wula wula yate yanange wusyep hombo'e yini'e Jisas. Kom wusyep tinge luku yukur nal nahilyeh. ⁵⁷ Topo'e lenge miye' sye' tahar jan hla' pe, tinge yini'e Jisas yanange wusyep hombo'e na, ⁵⁸ “Poi masande kin nanange na, ‘Nam ma muluwau yukoh yirise luku naiye miye' yenge syep juhur'e. O nyup hun ka mi'e pe, ma plihe guhur'e, kom yukur ma menge syep guhur'e.’” ⁵⁹ Kom tinge lalme naiye yanange wusyep uku pe, wusyep tinge yukur ki nahilyeh.

⁶⁰ Miye' ondoh lenge pris tahar gan hla' me lenge sisinge woroh lenge Juta pe, kin nisilihme Jisas na, “Tatame naiye na ungwisme wusyep tinge naiye tinge yanange yalme nin, lakai pakai?” ⁶¹ Kom Jisas yukur nungwisme wusyep tinge, kin nupwai'e mut gan. Pe miye' ondoh pris plihe nisilihme na, “Nin Miye' alangatme Krais, Talah tikin Got ilyeh naiye lenge miye' tuweinge lalme yirisukwarme nar kin?” ⁶² Pe Jisas nungwisme wusyep kin na, “Hei, nam ilyeh ihei. Pe yip se pa yeteke'e Talah tikin Miye' ka orp el syep non tikin Got pe, ka ot topo'e mwahit tikin moihla.” ⁶³ Pe miye' ondoh lenge pris nyowor'e temhron kin nanange na, “Yukur ya plihe gwil lenge mitinj naiye ka yute yininge naimune naiye miye' e'e nende, na pakai. ⁶⁴ Yip si yisande wusyep tetehei pupwa luku naiye kin naname Got. Yip nyoiheryembe ya mende me tu'e lai?” Pe tinge lalme yahra'e yanange na, “Kin si nende pupwa pe, ka ole.”

⁶⁵ Ta'e luku pe, lenge mitinj sye' chusyur tuhwa' yalahe Jisas, topo'e tinge yenge nyaiuwat yupwai'e nembep kin pe, tinge yonombe. Tinge yiname na, “Ni te ininge wusyep profet ende!” Topo'e lenge kokorohtup lenge Juta yangalai syep jate.

Pita nanange kin jinjame Jisas
(Mat 26.69-75, Luk 22.56-62, Jon 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Pita teter narp na gah nato lem mele'e tikin yukoh pe, tuwei wah tikin miye' ondoh pris wat. ⁶⁷ Pe ti weteke'e kin naiye narp me nih. Ti wusukumbe dilndil sai mi'e pe, ti waname na, “Nin topo'e, nin narp notop Jisas tikin Nasaret.” ⁶⁸ Kom kin hombo'e nanange na, “Nam jinjame kin, topo'e nam yukur sisyeme naimune naiye nin nanange liki.” Pe kin na tas sehei me kohmap pe, tuwet nenger nendehei. ⁶⁹ Tuwei wah uku plihe weteke'e kin pe, ti wana lenge miye' naiye jan sehei luku na, “O miye' iki pe, kin miye' ende tinge kili!” ⁷⁰ Kom Pita plihe nanange na, “Pakai!” Gwaingwaiye sikirp mi'e pe, lenge miye' naiye jan sehei me Pita yaname na, “Bwore mise, yukur na se plihe inise nange nin pakai, nin nyoinde tinge kili. Detale, nin miye' Galili.” ⁷¹ Pe Pita nanange wusyep bongol na, “Bwore mise supule nanah hla', nam yukur sisyeme miye' iki naiye yip yanange. Naiye yukur nam manange wusyep bwore mise pe, Got se ka ende yumbune nam.” ⁷² Kin nanange mi'e pe, tuwet nenger ni hoi. Pita nyoihmbwar wusyep naiye somohon Jisas naname na, “Teter naiye tuwet yukur ka enger ni hoi pe, nin na ininge ni hun nange nin yukur sisyeme nam.” Pe Pita buhu tangar gah njilil.

15

*Tinge yenge Jisas yalme Pailat**(Mat 27.1-2,11-14, Luk 23.1-5, Jon 18.28-38)*

¹ Sehei ηaiye ki de ka ηundu hondonge pe, lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworengge, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erjeme ηaiye tinge lalme titinge lenge sisinge woroh lenge Juta jahilyeh yupwai'e wusyep yanange ηaimune ηaiye ka yende me Jisas. Tinge yupwai'e syep Jisas pe, tinge yenge kin yalme Pailat, gavena tititinge Rom. ² Pailat ηisilihme na, "Nin kij lenge Juta lakai?" Jisas nungwisme na, "Ki ta'e ηaiye nin ηanange." ³ Lenge pris ondoh yanange wusyep sye' yalme Jisas nange kin ηende ηai'e ηai'e sye' pupwa. ⁴ Pe Pailat ηisilihme na, "Tatame ηaiye na ungwisme wusyep sye' ηaiye tinge yana nin, lakai pakai? Nin si ηasande ηeteke'e ηaimune ηaiye tinge yanange yatme nin?" ⁵ Kom Jisas yukur nungwisme wusyep tinge, pakai. Pe Pailat ηoiheryembe wula wula.

*Tinge yember Jisas yal ηaiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe**(Mat 27.15-26, Luk 23.13-25, Jon 18.38-19.16)*

⁶ Nye nyermbe ηaiye ηup tikin ηai embere Pasova pe, Pailat se ka osme miye' ende ηaiye ηende pupwa pe, se ka osme mwahupwai'e el tus wicher' gunde ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge ηaiye yisande. ⁷ ηup uku pe, lenge mitij sye' ηaiye yende yumbune gavman, topo'e yongomb lenge miye' tuweinge yule pe, tinge yarp yoto mwahupwai'e. Pe Barabas kin ηoinde tinge topo'e. ⁸ Ta'e luku pe, lenge mitij lalme yate yisilihme Pailat ηaiye ka ende ηaimune ηahilyeh tu'e ηaiye somohon kin ηende, gande wusyep tinge ηaiye yanange. ⁹ Pe kin nungwisme wusyep tinge na, "Yip yisande ma musme kij lenge Juta le'e ka el tus elme yip, lakai?" ¹⁰ Pailat kin sisyeme nange lenge pris ondoh tinge ηoihmbwaip pupwa me Jisas pe, tinge yenge Jisas yatme kin. ¹¹ Kom lenge pris ondoh yanange wusyep yabra'e ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge ηaiye ka yisilihme Pailat nange yukur ka osme Jisas e tus. Ka osme Barabas e tus. ¹² Ta'e luku pe, Pailat plihe ηisilih lenge na, "Pe yip yisande ma mende tu'e laime miye' ηaiye yip lalme yanange nange kij titinge lenge Juta?" ¹³ Tinge plihe tambah marnge yalme kin yanange na, "Uluwei kin e unuh loutungwarmbe!" ¹⁴ Kom Pailat nungwisme wusyep tinge na, "Kin ηende ηaimune pupwa ti?" Kom tinge plihe tambah marnge yanange yal hla' ninde na, "Uluwei kin e unuh loutungwarmbe!" ¹⁵ O Pailat nala ende lenge miye' tuweinge ka hriphrip pe, kin nember Barabas nal tas me tinge. Kut kin ηana lenge pe, tinge yonombe yupwai'e yararahe Jisas mi'e pe, kin nember kin nal ηaiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe.

*Lenge kokorohtup Rom yaname wusyep hi' me Jisas**(Mat 27.27-31, Jon 19.2-3)*

¹⁶ Lenge kokorohtup Rom yenge Jisas ya yoto lem mele'e tikin yukoh gavman pe, tinge jal lenge kokorohtup wula wula yate jahilyeh. ¹⁷ Tinge jahme temhroj yaihe ende yanah me Jisas. Topo'e tinge yamba'e mwah senge pe, tinge yende ta'e gala' tikin kij pe, tinge yanar'e jah ηondoh kin. ¹⁸ Mi'e pe, tinge yiname ta'e le'e, "ηau bwore iyai, kij titinge lenge Juta!" ¹⁹ Pe tinge yamba'e winje ende yenge jate ηondoh kin, topo'e tinge chusyur tuhwa' yalahe. Topo'e tinge yisar'e ηihip mbep me kin, topo'e yende ηai ta'e ηaiye yanar'e narj embere yalme kin. ²⁰ ηupe ηaiye tinge yaname wusyep hi'e tale narj kin mi'e pe, tinge yungul temhroj yaihe luku, kut tinge plihe jahme temhroj kitikin. Mi'e pe, tinge yenge kin yal ηaiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe.

*Tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe**(Mat 27.32-44, Luk 23.26-43, Jon 19.17-27)*

²¹ Nal yanah uku ηaiye tinge yal pe, tinge yate titinihme miye' ende tikin moi embere Sairini, narj kin Saimon. Kin nala el oto moi embere Jerusalem. Saimon kin yai tikin Aleksander hindi Rufus. Lenge kokorohtup yarpe kin pe, tinge yututusme kin ηaiye ka ikirh loutungwarmbe tikin Jisas. ²² Tinge yenge Jisas yal luh ende ηaiye narj kin Golgota.

Wusyep tehei narj uku pe, 'Kekep tikin Lupu Njondoh'. ²³ Pe tinge da yanja'e Jisas wain sye' njaie si tinge yuluwihme topo'e lounwah sye' myrrh. Kom Jisas yukur njonoe. ²⁴ Pe lenge kokorohtup yuluwei kin yal loutungwarmbe. Topo'e tinge de ka yiyar'e temhronj kin juh bumbe tititinge mi'e pe, tinge jate tup hun njaie yeteke'e lahmende ilyeh ilyeh njaie ka yohe pe, ka amba'e njaimune.

²⁵ Njau amba'e syepumbur hoye hoye njaie hondonge pe, tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe. ²⁶ Tinge yendere bambalau ya yanah loutungwarmbe pe, tinge yainge wusyep uku sai nanah hla' njaie tinge yiname kin ta'e le'e, 'Kin titinge lenge Juta.' ²⁷ Sehei me Jisas pe, tinge plihe yuluwei lenge miye' hoi njaie yarmbe, topo'e yende njendei. Miye' njonde tehei nal syep non, kut njonde tehei nal syep yangam. ²⁸ Ta'e luku pe, wusyep njaie sai tup njanange bwore mise na, "Lenge miye' tuweinge yeteke'e kin ta'e miye' pupwa ende."*

²⁹ Lenge miye' tuweinge yale yat pe, tinge yaname wusyep hi'e tale Jisas. Tinge yukul'me njondoh yaname na, "Hai, nin njanange nange nin tatame na uluwau yukoh yirise mi'e pe, njup hun na plihe ahra'e. ³⁰ Tukwini na ungwisme nitei njaie na osme loutungwarmbe liki ote guh!" ³¹ Lenge pris ondoh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erneme, tinge topo'e yaname wusyep hi'e tale kin. Tinge yanange tititinge na, "Kin nungwisme lenge miye' tuweinge sye', kom kin yukur tatame ka ungwisme kitikin. ³² Poi de ya meteke'e Miye' alangatme Krajs, kin lenge Juta njaie tukwini ka ose loutungwarmbe luku ote guh pe, njohmbwaip poi ka tejeime kin kili!" Miye' hoi njaie tinge yuluwei yal loutungwarmbe pe, tinge yaname wusyep hi'e topo'e.

Jisas nule

(*Mat 27.45-56, Luk 23.44-49, Jon 19.28-30*)

³³ Njau njanar moikin bumbumbe pe, ki njup yepelme supule njapara'e kekep lalme nal tatame njaie njau namba'e hun yungwiris. ³⁴ Topo'e dindi' njup uku njaie njau namba'e hun pe, Jisas tambah marnge njanange na, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Wusyep tehei tikin wusyep uku ki njanange ta'e le'e, 'Got njam, Got njam, deta'e lai ti nin nasme njam?' ³⁵ Lenge miye' tuweinge sye' njaie jan uku yisande wusyep njaie kin njanange pe, tinge yanange na, "Yisyunde! Kin galme profet Elaija!" ³⁶ Pe miye' ende gertenge na namba'e njaiuwat syum njohor gah pinip wain njaie tikin njenyene supule njupwai'e gah lou ende naja'e Jisas njaie ka ono'e. Pe kin njanange na, "Te yeseperhme na, ta'e Elaija se ka ota ungwisme ukul kin ember guh, lakai pakai?" ³⁷ Pe Jisas plihe tambah marnge njanange ninde pe, kin nule ko.

³⁸ Pe njaiuwat njembere njaie tehei nato yukoh yirise luku tahar njowor angah bumbumbe. Ki njowor sai nanah hla' uku gah bumbumbe nenge nate gere gah mondom. ³⁹ Pe njupe njaie miye' ondoh embere njaie bepteme lenge kokorohtup lenge Rom gan sehei me loutungwarmbe no, kin njeteke'e nule Jisas pe, kin njanange na, "Bwore mise! Miye' e'e kin Talah tikin Got!" ⁴⁰ Lenge tuweinge sye' jan sikirp wohe yeteke'e njaimune luku. Lenge tuweinge luku pe, Maria tuwei tikin moi embere Makdala, topo'e njonde pe, Maria, mam tikin Jems hindi Josep, topo'e tuwei njonde Salome. ⁴¹ Njup njaie Jisas narp Galili pe, lenge tuweinge luku jande kin, topo'e yungwisme kin. O lenge tuweinge sye' njaie si yotop kin yase Jerusalem yat pe, tinge topo'e jan uku.

Tinge yember wahri' Jisas ya yoto njeser map

(*Mat 27.57-61, Luk 23.50-55, Jon 19.38-42*)

⁴² Dindi' njup uku pe, njup tikin njaie lenge Juta yende mi'mi' njup tikin Sabat. O sehei njaie kin nala njup pe, ⁴³ Josep tikin moi embere Arimatea nat. Kin miye' bwore bwarme titinge sisinge woroh lenge Juta njaie narp njeseperhme nange ka eteke'e lemame tikin Got. Kin njende njoh lulu na njisilihme Pailat nange tatame njaie ka amba'e wahri' tikin

15.24 Sng 22.18 15.27 Ais 53.12 * 15.28 Wusyep uku sai me tup sye' Mak. 15.29 Sng 22.7, 109.25, Mak 14.58, Jon 2.19 15.34 Sng 22.1 15.36 Sng 69.21 15.38 Kis 26.31-33 15.40 Luk 8.2-3

Jisas enge e ononde. ⁴⁴ Pe Pailat ñoiheriyembe na, liki ta'e Jisas si nule, lakai pakai? Pe kin galme miye' ondoh lenge kokorohtup nate ñisilihme na, "Jisas si nule bwore mise, lakai pakai?" ⁴⁵ Ñupe ñaiye kin ñasande wusyep miye' ondoh lenge kokorohtup nange Jisas si nule pe, kin ñaname Josep na, "Ni amba'e wahri' kin enge el." ⁴⁶ Ta'e luku pe, Josep ñiche wuhyau namba'e ñaiyuwat wukauwe sokoloh ende mi'e pe, kin nal nukul wahri' Jisas nenge gah. Kin nupwai'e topo'e ñaiyuwat wukauwe luku mi'e pe, kin nenge nal ñember nato ñeser map ende ñaiye somohonme tinge yotombo yiche. Mi'e pe, Josep ñenenem ñeser ñembere nate tatme ñehéh map. ⁴⁷ O Maria titi moi Makdala, topo'e Maria, mam tikin Josep si yeteke'e luh ñaiye kin ñononde Jisas.

16

Jisas plihe tahar

(Mat 28.1-8, Luk 24.1-12, Jon 20.1-10)

¹ Ñupe ñaiye Sabat nal mi'e pe, Maria, moi ti Makdala pe, Maria mam Jems, topo'e Salome yamba'e pinip winye' ñaiye ka yenge yila yihyete wahri' Jisas. ² Tahar Sande hondo hondonge ñaiye ñau tambaram anah pe, tinge tahar yal ñehéh. ³ Tinge yal yañah pe, tinge yisilih yale yat tititinge na, "O lahmende tatame ka se enenem ñeser upwaihme ñehéh map?" ⁴ Pe tinge bep yal yeteke'e ñeser ñembere luku ñaiye tinge si yenenem nal ñanar tikihe ñehéh map. ⁵ Tinge ya yoto pe, tinge yeteke'e lahyambe ende dende' temhroj wukauwe narp nal syep non pe, tinge hi'jarngé.

⁶ Kin ñana lenge na, "Pa hi'jirngé na pakai. Ñam sisyeme ñaiye yip yata yahai'e Jisas tikin Nasaret ñaiye tinge yuluwei yal loutungwarmbe no, kin nule. O kin si tahar kuli! Kin yukur ñanar e'e! Yeteke'e luh ñaiye tinge yember wahri' kin yanar ihi. ⁷ Pa plihe yil pe, yininge wusyep e'e yil lenge jetalah kin topo'e Pita. Jisas si nal yerme yip nal Galili. Pa yi yeteke'e kin yinir uku junde wusyep ñaiye somohon kin ñana yip." ⁸ Lenge tuweinge yase ñeser map ñaiye yononde miye' yule uku tas pe, tinge jertenge yal. Tinge gunguru plai hi'jarngé pe, ñihip syep tinge dondol dondol. Topo'e tinge yukur plihe yanange wusyep ende yalme miye' lakai tuwei ende, pakai. Detale, tinge hi'jarngé pupwa supule.

Jisas na gereme Maria ñaiye moi ti Makdala

(Mat 28.9-10, Jon 20.11-18)

⁹ Ñendeheiyeh ñaiye Jisas plihe tahar ñehéh Sande hondonge pe, kin nal gereme Maria ñaiye moi ti Makdala. Tuwei uku somohon kin ginyenme yipihinge pupwa syepumbur hoi ñaiye sai me ti. ¹⁰ Maria wal weteke'e lenge miye' tuweinge ñaiye somohon yarp yotop Jisas. Tinge ñoihmane pe, tinge yilil yarp pe, ti wana lenge ñaimune ñaiye ti si weteke'e. ¹¹ Ñupe ñaiye tinge yisande ñaiye ti wana lenge nange Jisas si plihe tahar, topo'e ti si weteke'e kin pe, tinge yukur ñoiheriyembe wusyep ti, nange ki bwore mise.

Jisas na gereme lenge jetalah kin

(Luk 24.13-35)

¹² Nyermbe pe, Jisas nal gereme jetalah kin hoi ñanar yañah ñaiye tinge yasme moi embere Jerusalem yala yil moi tinge. Kom tinge yukur sisyeme kin. Detale, kin si tana' ñoinde tikin. ¹³ Topo'e ñupe ñaiye tinge yeteke'e kin yuworme pe, tinge plihe yal yana lenge jetalah kin, kom tinge yukur ñoiheriyembe nange wusyep tinge bwore mise.

Jisas ñana lenge jetalah wah ñaiye ka yende

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-49, Jon 20.19-23)

¹⁴ Yuwo kin pe, Jisas nal gereme jetalah kin syepumbur umbur ilyeh ñaiye yono ñai yarp. Kin ñihyel lenge ñaiye ñoihmbwaip tinge yukur tejeime kin, topo'e ñoihmbwaip tinge si susukut ñaiye ka yisyunde wusyep lenge mitiñ ñaiye yeteke'e kin no, tinge yate yanange nange kin si tahar. ¹⁵ Kin ñana lenge na, "Pa yil'e yil'e moiye moiye kekep e'e pe, pa yininge wusyep bwore mise le'e yil me lenge miye' tuweinge lalme. ¹⁶ Lahmende

ɲaiye ɲoihmbwaip tinge ka teɲeime ɲam no, ka yimbilme ɲoihmbwaip yamba'e pinip pe, liki Got se ka ungwisme tinge ɲaiye ka yurp bwore nye nyermbe. Kom miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip tinge yukur teɲeime ɲam pe, liki min ka talai yoto ɲup tikin ɲaiye ka jin wusyep kot. ¹⁷ Lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime ɲam pe, Got se ka angang lenge bongol ɲaiye ka yende wutu' supule. Ka jil naɲ ɲam pe, ka jinyenme lenge yipihinge pupwa, topo'e ka yininge wusyep ɲimeser ambaran. ¹⁸ ɲaiye ka yurpe hwaɲ, lakai ka yono'e pinip ɲaiye mitiɲ sye' si yuwil'e ɲainde pupwa ya jah pe, yukur ka yule, pakai. Topo'e tinge ka yikil syep yil yunuh lenge miye' tuweinge ɲaiye yende wahri' epwa pe, ka plihe tuhur bwore.”

Got namba'e Jisas nenge nanah moiɲla'

(Luk 24.50-53, Apo 1.9-11)

¹⁹ Lahmborenge Jisas ɲanange wusyep ɲotop tinge mi'e pe, Got namba'e kin nenge nanah moiɲla' pe, kin narp nal syep non tikin Yai Got. ²⁰ Mi'e pe, lenge jetalah yal'e yal'e kekep lalme pe, tinge yanange yalaɲatme wusyep bwore tikin Jisas. Topo'e Lahmborenge ɲende wah ɲoto tinge ɲaiye ka yende mirakel no, luku ka ende bongolme wusyep bwore ɲaiye tinge si yalaɲatme nange ki bwore mise.

Wusyep bwore tikin Luk

Luk nember tup nalme Tiopilus

¹⁻² Iyai bwore nam Tiopilus, lenge mitinj wula si yende wah bongol jarase wusyep me naji'e naji'e najiye Jisas nende no, tahar natme poi. Ta'e pe, tinge yainge wusyep me najimune najiye somohonme poi masande njilyehme. Pe wusyep uku natme lenge aposel najiye yasande, topo'e yeteke'e naji'e naji'e nendehiyeh najiye Jisas nende pe, tinge yalajatme wusyep uku yal'e yal'e. ³ Nam si miyar'e naji'e naji'e luku, nendehiyeh nate gere tukwini, topo'e nam mende wah nihe noihmeryembe wusyep uku. Ta'e luku pe, ma minge wusyep uku member milme nin. ⁴ Nam mende ta'e luku no, nin na sisysteme gondoume wusyep najiye somohonme nin nasande pe, ki bwore mise.

Walip hla' naname Sekaraia najiye tuwei kin Elisabet ta wara'e Jon

⁵ Dindi' nup najiye kin Herot bepeteme provins Judia pe, pris ende Sekaraia narp. Kin bamtihei tikin pris Abiya. Nan tuwei kin Elisabet. Ti topo'e bamtihei lenge pris, kom ti bamtihei lenge pris Aron. ⁶ Pe nyermbe nyermbe tinge hindi yarp bwore bwarme nembep tikin Got, topo'e tinge hindi jande wusyep erneme lalme tikin Got Lahmborenge. ⁷ Elisabet ti gwan pakaiye pe, yukur tinge hindi yara'e talah ende, pakai. Tinge hindi si pupwa borenge.

⁸⁻⁹ Nup uku pe, lenge bamtihei tikin Sekaraia ya yende wah pris yal yukoh yirise pe, lenge pris yiche neser ta'e najiye nye nyermbe tinge yende pe, ki taharme Sekaraia najiye ka e oto yukoh yirise tikin Lahmborenge esekheh lou hi' najiye naihe sengehrepe no, misip bwore ka ihe e unuhme Got. ¹⁰ Dindi' nup uku najiye ki nesekheh pe, lenge miye' tuweinge lalme najiye jan ya tas wicher' yanange wusyep topo'me Lahmborenge. ¹¹ Pe walip hla' tikin Lahmborenge ende natme kin pe, walip hla' uku gan nal syep non siheime neser hendeinge najiye Sekaraia nesekheh lou hi' sengehrepe luku. ¹² Njup najiye Sekaraia neteke'e pe, kin gunguru plai pe, ki hi' garnge. ¹³ Kom walip hla' uku naname na, "Sekaraia, na hi'girnge, na pakai! Got Lahmborenge si nasande nsilih yip pe, tuwei nin Elisabet ta wara'e lahmiye' ende. Pe na gilme nan kin Jon. ¹⁴ Njup najiye mam kin ta wara'e kin pe, ka ende nin na isyunde mi' supule. Nin topo'e lenge mitinj wula wula pa hriphrip me kin. ¹⁵⁻¹⁶ Kin ka amba'e nan embere elme nembep tikin Got Lahmborenge. Yukur tatame najiye kin ka ono'e pinip wain topo'e pinip kwote. Njup najiye kin tahai' tapam mam pe, kin si papararme Yohe Yirise. Nup uku pe, kin ka enge lenge miye' tuweinge Israel wula wula plihe yutme Lahmborenge, Got tinge. ¹⁷ Pe kin ka el topo'e bongol tikin Yohe Yirise tu'e profet Elaija pe, ka el yerme Lahmborenge. Ka ende lenge yai topo'me lenge talah tinge ka plihe noihmbwaip ilyeh, topo'e ka bunjenge noihmbwaip lenge miye' tuweinge najiye si yengelyembe wusyep Got no, ka noihyeryembe bwore bwarme. Ta'e luku pe, kin ka ende mi'mi' lenge miye' tuweinge nange ka yurp jeteme Lahmborenge najiye ka ot."

¹⁸ Sekaraia nsilihme walip hla' na, "Hai, nam topo'e tuwei nam, poi hindi si pupwa borenge le'e. Ta'e luku pe, ma se sisysteme wusyep nin iki tu'e lai?" ¹⁹ Walip hla' tikin Lahmborenge nungwisme na, "Nam Gepriel le'e. Nam gwan embep tikin Got pe, kin nember nam mat nange ma mini nin wusyep bwore le'e. Ta'e luku pe, nam mamba'e mut kin mat. ²⁰ Kom yukur ni nenerme wusyep nam najiye ka tuhur bwore mise. Ta'e luku pe, mut nin ka tingis si e tutume najiye wusyep upwai'e nam ka tenjei esep bwore mise."

²¹ Dindi' nup uku pe, lenge mitinj najiye jan ya tas wicher' yarp yeseperhme kin noihyeryembe wula wula na, detale ti Sekaraia gan gwaingwai nato yukoh yirise. ²² Njup

ņaiye kin nate tas wicher' pe, yukur tatame ņaiye ka se ininge wusyep, pakai. Mut kin si tingis. Pe lenge miye' tuweinge ņaiye jan uku, tinge ņoihyeryembe nange kin si ņeteke'e ņainde supule ņanar nato yukoh yirise. Detale, kin nenge syep nalaņatme ta'e ņaiye ki ņanange wusyep. ²³ Wah kin mi'e pe, ki plihe nal moi kin. ²⁴ Pe ņup sye' nal mi'e pe, tuwei kin Elisabet wusy'e talah pe, ti tase warp yokoh wa tatame wundehei syepumbur. ²⁵ Ti wanange na, "Tukwini le'e, Lahmborenge ņoihginirme ņam pe, ki ņende ta'e luku no, kin nongohe hi'e ņam ņaiye ņam somohon yukur mara'e talah."

Walip hla' ņaname Maria nange ta wara'e Jisas

²⁶ ņupe ņaiye Elisabet si talahe wundehei syepumbur ilyeh pe, Lahmborenge nember walip hla' kin Gepriel nal moi Nasaret nato Galili distrik. ²⁷ Kin nenge wusyep nalme tesimbihye' ende, naņ ti Maria, ņaiye somohonme tinge si yupwai'e wusyep nange ta windi'e Josep, miye' ņaiye kin loumwah kiņ Dewit. ²⁸ Pe walip hla' nate ņaname ti na, "Amai ņam, Lahmborenge hriphrip me nin supule pe, kin ņoih mi'mi' me nin, topo'e kin narp topo'e nin!" ²⁹ Maria wasande wusyep walip hla' uku mi'e pe, ti ņoihweryembe wula wula woto ņoihmbwaip ti pe, ti ņoihweryembe me wusyep tehei uku ki ta'e la ņai. ³⁰ Walip hla' ņaname ti na, "Maria, na hi'girnge, na pakai. Detale, Lahmborenge ņoih mi'mi' me nin. ³¹ Ta'e luku pe, nin na esye'e lahmiye' ende pe, na gilme naņ kin Jisas. ³²⁻³³ Kin ka amba'e naņ embere sekete pe, mitiņ ka jilme kin Talah tikiņ Got Na Nah Hla' Supule. Got Lahmborenge ka aņa'e luh yilihe tu'e ņaiye loumwah kin, kiņ Dewit pe, kin topo'e ka tuhur kiņ lenge Israel lalme pe, ka orp kiņ nyermbe nyermbe."

³⁴ Maria wisilihme walip hla' uku na, "ņai uku ka ot tu'e la? ņam yukur mindi'e miye'." ³⁵ Pe walip hla' ņaname na, "Yohe Yirise se ka guhunuhme nin, topo'e bongol tikiņ Got ka ote si me nin. Ta'e luku pe, ka jilme talah yirise luku Talah tikiņ Got. ³⁶ ņoihyeryembe pwap nin Elisabet. Ti si pupwa borenge supule, topo'e ti yukur tatame ņaiye ta wara'e talah, pakai. Kom ti si talahe, wundehei ti syepumbur ilyeh. ³⁷ Yukur ņainde nihme Lahmborenge ņaiye ka ende, pakai supule." ³⁸ Maria wanange na, "ņam tuwei wah tikiņ Lahmborenge. ņai uku ka ende gunde ņaiye si ni ņanange." Mi'e pe, walip hla' nasme ti.

Maria wa weteke'e Elisabet

³⁹ Dindi' ņup uku Maria wende mi'mi' pe, ti hwhiwai wal moi ņaiye sai nanah hwate ende nal Judia. ⁴⁰ Pe ti wa woto yukoh Sekaraia pe, ti wirisukwarme Elisabet. ⁴¹ ņupe ņaiye Elisabet wasande ņaiye Maria wirisukwarme ti pe, talah papalai nale nat tahai' nato tapam Elisabet pe, ti papararme Yohe Yirise. ⁴² Pe ti wanange wusyep marnge na, "ņoih mi'mi' ņaiye Got yale pe, ki tahar'e tuweinge lalme, topo'e talah ņaiye nin na ara'e pe, Got ka ņoih mi'mi' me kin embere supule!" ⁴³ Kom ņam tuwei mune ti, nin nate neteke'e ņam. Nin mam Lahmborenge ņam, kut ņam tuwei pakaiye. ⁴⁴ ņupe ņaiye ņam masande wusyep irisukwarme nin pe, talah ņaiye tahai' nato tapam ņam papalai ņanah hriphrip supule. ⁴⁵ Nin si ņenerme wusyep tikiņ Lahmborenge ņaiye ņai esep ka tuwei. Ta'e luku pe, na hriphrip supule."

Wenersep titi Maria

⁴⁶⁻⁴⁷ Pe Maria wanange na,
 "ņoihmbwaip ņam mirisukwarme Lahmborenge supule,
 topo'e ņam chuchukwarme Got, kin Miye' nungwisme ņam.
⁴⁸ ņam tuwei wah pakaiye kin, kom kin ņoihyeryembe ņam.
 Ta'e luku pe, tahar tukwini nenge nal pe,
 lenge miye' tuweinge lalme ka yininge nange ņam tuwei
 ņaiye Got ende ņam hriphrip supule.
⁴⁹ Detale, Got kin bongol pe, ki ņende ņai'e ņai'e ņembere me ņam.
 Pe naņ kin yirise supule.
⁵⁰ Pe nyermbe nyermbe kin ņoihginirme lahmende

ɲaiye yasar'e ɲimbep yahra'e naɲ kin.

⁵¹ Kom ki ɲesembele syep bongol kin pe, ki nangalai lenge mitiɲ ɲaiye jate bip yahra'e naɲ tititinge.

⁵² Kin si tale lenge miye' onдох nate gah kekep, kut kin nahra'e lenge miye' tuweinge ɲaipwa ɲi' nanah hla'.

⁵³ Kin nangange ɲai nal lenge ɲaipwa ɲi', kut kin ginyen lenge miye' lowe yenge syep pakaiye yal.

⁵⁴ Ki ɲende gande wusyep upwai'e kin ɲaiye kin si ɲana lenge lounwah poi ɲaiye ka ɲoih mi'mi' me poi pe, kin nate gah nungwisme poi Israel, miye' tuweinge wah kin.

⁵⁵ Kin nupwai'e wusyep topo'e lenge lounwah poi, Abraham topo'e lenge ɲambaih talah kin, ɲaiye ka ɲoihginirme tinge nye nyermbe.”

⁵⁶ Maria warp topo'e Elisabet wa tatame wundehei hun mi'e pe, ti plihe wal moi ti.

Elisabet wara'e Jon

⁵⁷ ɲup titi nat pe, Elisabet wara'e lahmiye' ende. ⁵⁸ ɲupe ɲaiye lenge wim ilyeh ti topo'e lenge moi ilyeh ti yasande yeteke'e ɲaimune bwore ɲaiye Lahmborenge ɲende pe, tinge lalme hriphrip topo'e ti. ⁵⁹ ɲupe ɲaiye talah ti si sande ende ɲerɲe nal mi'e pe, tinge yat nange ka yotombo wahri' hi' kin, topo'e ka yember naɲ kin Sekaraia, junde naɲ yai kin. ⁶⁰ Kom mam kin wanange na, “Pakai! Naɲ kin ya gwilme Jon.” ⁶¹ Pe tinge yaname na, “Kom yukur wim ilyeh yip ende naɲ kin Jon sai, pakai!” ⁶² Pe tinge yenge syep yaname yai tikin nange talah uku ka gilme lahmende. ⁶³ Ta'e luku pe, Sekaraia nenge syep nisilih lenge nange ka yenge bambalau ende yut no, ka inge naɲ. Pe kin nainge naɲ kin Jon. Tinge yeteke'e ta'e luku pe, tinge ɲoihyeryembe wula wula. ⁶⁴ Nilyehe sai, Sekaraia, mut kin ginir pe, kin plihe ɲanange wusyep pe, ki ɲirisukwarme Got. ⁶⁵ Pe lenge moi ilyeh titinge gunguru plai ɲoihyeryembe wula wula pe, wusyep uku sisil nal'e nal'e moiye moiye ɲaiye sai nanah hwate Judia. ⁶⁶ Pe mitiɲ lalme ɲaiye yasande wusyep uku pe, tinge ɲoihyeryembe wula wula ta'e le'e na, “Mindemboi talah uku ka tuhur tu'e la?” Detale, tinge si yeteke'e yoworme bongol tikin Lahmborenge sai topo'e kin.

Wenersep tikin Sekaraia

⁶⁷ Yohe Yirise gahanahme Sekaraia, yai tikin Jon pe, ki ɲanange wusyep profet ta'e le'e na,

⁶⁸ Ya miri musukwarme Lahmborenge, Got poi Israel!

Kin si nate nungwisme poi miye' tuweinge kin ɲaiye ya murp hlaininge.

⁶⁹ Kin si nember miye' bongol ende ɲaiye ka ungwisme poi.

Kin ka amba'e luh tikin lounwah kin kiɲ Dewit, miye' wah tikin Got.

⁷⁰⁻⁷¹ Somohonme lenge profet bwore bwarme yanange wusyep Got

yanange nange Got ka ungwisme poi pe,

ka enge poi tupwaihme lenge wachaih,

topo'e lenge mitiɲ ɲaiye ɲoihmbwaip pupwa me poi.

⁷²⁻⁷³ Kin si ɲoihginirme lenge lounwah poi pe,

kin ɲoihyeryembe wusyep upwai'e kitikin ɲaiye kin si nupwai'e topo'e tinge,

wusyep upwai'e luku ɲaiye kin naɲa'e nal me lounwah poi Abraham.

⁷⁴⁻⁷⁵ Kin si ɲanange wusyep mise nal lenge lounwah poi

nange ka ungwisme poi osme syep lenge wachaih.

Ta'e luku pe, nyermbe nyermbe ɲupe ɲaiye poi ya murp kekep e'e pe,

poi ya murp holi bwore mise supule, topo'e ya murp bwore bwarme mil ɲembep kin.

⁷⁶ “Talah ɲam Jon, mitiɲ ka jil nin profet tikin Got Na Nah Hla' Supule.

Nin na el yerme Lahmborenge no, na ende mi'mi' me yaɲah kin.

⁷⁷ Nin na ininge wusyep me lenge miye' tuweinge

asambe lenge nahwikin naiye Got ka ungwisme tinge
naiye ka osme pupwa noihmbwaip tinge no, ka yurp hlaininge.

⁷⁸⁻⁷⁹ Got poi, kin noihmbwaip numwaiye, topo'e kin Got naiye noihginir.
Pe kin ka ember miye' yirise kin naiye ka ungwisme poi miye' tuweinge
naiye yarp tuwihme nule.

Yirise kin uku ka anjar'e ote guhme noihmbwaip poi
tu'e naiye nau nowor'e nase moihla' gahme poi.

Ka anjar'e guh lenge lahmende naiye yarp yepelmbe pe,
ka pasam poi yanah naiye ya mamba'e noihmbwaip numwaiye.”

⁸⁰ Pe Jon tahar borenge pe, kin namba'e bongol tikin Yohe Yirise nato noihmbwaip kin
pe, kin narp nal moi gungurar naiye mitij pakai na tatame nupe naiye wah kin tahar nal
halhale nal nembep lenge miye' tuweinge Israel.

2

Maria wara'e Jisas (Mat 1.18-25)

¹ Nup uku pe, Sisa, miye' ondoh tikin Rom, nan kin Ogastus, nanange wusyep bongol
nange ka amba'e nan lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp tuwihme syep lenge Rom
naiye ka jonose lenge miye' tuweinge luku. ² Le'e sensis nendehi kin naiye tahar nupe
naiye Kwirinius narp gavena lenge Siria. ³ Ta'e luku pe, miye' tuweinge lalme yal'e yal'e
ilyeh ilyeh tongonose yal moi tiheinge tinge naiye ka yember nan tinge. ⁴ Josep topo'e,
ki tahar nasme moi Nasaret naiye sai nato Galili distrik pe, kin nal Betlehem nato Judia.
Detale, moi uku moi tiheinge lounwah kin Dewit. ⁵ Kin nal topo'e Maria, tuwei naiye
somohonme tinge si yupwai'e wusyep nange ka enge ti. Nupe naiye tinge hindi yal pe,
ti si talahe sai. ⁶ Tinge ya jere Betlehem pe, ti wasande ta wara'e talah. ⁷ Kom yokoh dou
naiye ka yurp si papapar lalme. Kut ti wara'e talah nendehi ti pe, ti wenge naiyuwat
wupwai'e kin pe, ti wonorh kin wa gwah wurmbu' naiye lenge yowor yono nai.

Lenge miye' naiye yembepeteme yuwor sip ya yeteke'e Jisas

⁸ Lenge miye' sye' yarp ya tas luh naiye lenge yuwor sip yono peperiyeh pe, tinge
yende wah nup yembepetem lenge. ⁹⁻¹⁰ Pe walip hla' tikin Lahmborenge ende nate
gereme tinge pe, yirise tikin Lahmborenge nanar'e na gahme tinge. Tinge hi'worhe, kom
walip hla' nana lenge na, “Pa hi'worhe na pakai! Nam munge wusyep bwore matme yip
naiye mindemboi lenge miye' tuweinge lalme ka hriphrip. ¹¹ Tukwini nup e'e na nato
moi Dewit pe, tuwei ende si wara'e Miye' nungwisme. Kin Lahmborenge topo'e Miye'
alajatme tikin Got, Krai! ¹² Yip pa yeteke'e kin yoworme tu'e le'e, pa yeteke'e talah uku
si yenge naiyuwat yupwai'e pe, yonorh ya jah wurmbu' naiye yuwor yono nai pe, yip
pa sisyeme yoworme wusyep uku kin bwore mise.” ¹³ Nilyehe sai walip hla' wula wula
sekete yat topo'e walip hla' uku pe, tinge yirisukwarme Lahmborenge ta'e le'e,

¹⁴ “Yirisukwarme Got nanah moihla'!

Kin ka angange noihmbwaip michukor el lenge miye' tuweinge
na gah kekep naiye ki hriphrip me tinge.”

¹⁵ Nupe naiye lenge walip hla' plihe yal moihla' pe, lenge miye' naiye yembepeteme
worsip yanange wusyep yale yat tititinge na, “Tuhur, ya mi meteke'e naimune naiye si
nende nal Betlehem ta'e naiye Lahmborenge si nana poi.” ¹⁶ Ta'e luku pe, tinge hwhwai
yal pe, tinge yeteke'e Josep hindi Maria, topo'e talah wimbe naiye tahai' na gah wurmbu'
naiye lenge yuwor yono nai. ¹⁷ Nupe naiye lenge miye' mbep lenge worsip yeteke'e
kin mi'e pe, tinge yana lenge naimune naiye walip hla' si nana lenge me talah uku.
¹⁸⁻²⁰ Mi'e pe, lenge miye' naiye yembepeteme worsip plihe yal pe, tinge yahra'e wenersep
yirisukwarme Lahmborenge me naimune naiye si tinge yasande yeteke'e jande naiye
walip hla' si nana lenge. Pe lahmende naiye yasande wusyep uku pe, tinge gunguru plai,

topo'e ñoihyeryembe wula wula. Kom wusyep uku ki tahai' na gah ñoihmbwaip Maria pe, ti ñoihweryembe ñembere sekete.

Josep hindi Maria yenge Jisas yal yukoh yirise

²¹ ñup syepumbur hun nal mi'e pe, tinge yotombo wahri' hi' tikin Jisas pe, tinge jalme kin Jisas, nañ uku ñaiye walip hla' si galme nal yer ñupe ñaiye yukur teter mam wara'e kin. ²² ñup tikin ñaiye Maria hindi Josep ka yende mi'mi' ñaiye ta wende mi'me titi ñaiye ta tuhur prihe gunde wusyep erñeme tikin Moses. Ta'e luku pe, Maria hindi Josep yenge kin yal Jerusalem yala waña'e kin yil syep tikin Lahmborenge. ²³ Wusyep erñeme tikin Got ñanange na, ñaiye tuwei ende ta wara'e lahmiye' pe, ta waña'e kin wilme Lahmborenge. ²⁴ Ta'e luku pe, ka yenge jesumbihnip wimbe hoi, lakai jet humbri hoi yil ñaiye ka yesekeh yende ofa junde wusyep erñeme tikin Lahmborenge ñaiye ñanange.

²⁵ Dindi' ñup uku pe, miye' ende, nañ kin Simeon narp Jerusalem. Kin miye' bwore bwarme ñaiye gande wusyep tikin Got, topo'e Yohe Yirise narp topo'e kin. Pe kin narp keteme Miye' nungwisme lenge Israel. ²⁶ Detale, Yohe Yirise si ñaname nange yukur tatame ñaiye ka ole tutume ñaiye ka eteke'e Miye' alañatme tikin Lahmborenge, Krai. ²⁷ Pe Yohe Yirise nenge Simeon nato yukoh yirise. ñupe ñaiye yai mam Jisas yenge Jisas ya yoto yukoh yirise no, ka yende junde wusyep erñeme luku, pe ²⁸ Simeon namba'e kin nimbite sai pe, ki ñanange wusyep nirisukwarme Lahmborenge na, ²⁹ “Lahmborenge ñam, tatame ñaiye na amba'e ñam, miye' wah nin no, ma mule topo'e ñoihmbwaip ñumwaiye. Detale, wusyep upwai'e nin si bwore mise.

³⁰⁻³¹ Tukwini ñembep ñam si meteke'e Miye' nungwisme nin ñaiye nin si ñende mi'mi' ñaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme.

³² Yirise kin ka aña'e el lenge haiten, topo'e ka angange nañ ñembere el lenge miye' tuweinge nin Israel.”

³³ Pe yai mam tikin Jisas gunguru plaime ñaimune ñaiye Simeon ñaname Jisas. ³⁴ Pe Simeon ñoih mi'mi' me tinge. Mi'e pe, ki ñaname Maria, mam tikin Jisas na, “Lahmborenge si nalañatme talah e'e. Pe lenge miye' tuweinge Israel wula ka hriphrip me kin pe, kin se ka ungwisme tinge. Kom wula se ka jirnge kin pe, le'e ka ende tinge ñaiye ka tumbe. Kin ka tuhur tu'e wutu' tikin Got ende ñaiye mitiñ wula wula ka jonombai'e kin. ³⁵ Ta'e luku pe, le'e ka ende ñoihmbwaip tase tinge ka ot halhale. Pe Maria, nin na isyunde syohe e oto ñoihmbwaip nin tu'e ñaiye ñim gere ñoihmbwaip nin.”

³⁶⁻³⁷ Mi'e pe, tuwei borenge profet ende, nañ ti Ana warp wa woto yukoh yirise topo'e. Ti talah tikin Fanuel pe, ti bantihei ilyeh tikin Aser. Somohonme ti windi'e miye' ende, kom tinge hindi yarp ya tatame wahtaip syepumbur hoi pe, miye' ti nule pe, ti warp ñope. Wahtaip ti tatame 84. Nye nyermbe ti warp yukoh yirise pe, ñupe ñau ti wa wahra'e nañ tikin Got, topo'e ti wasme ñai wanange wusyep topo'me kin. ³⁸ Dindi' ñup uku pe, ti wate gwereme tinge pe, ti wirisukwarme Got Lahmborenge, topo'e walañatme wusyep Jisas wal lenge miye' tuweinge Jerusalem ñaiye yarp jeteme Miye' alañatme tikin Got ñaiye ka ember kin ka ote ungwisme tinge no, ka yurp hlaininge.

³⁹ ñupe ñaiye Josep hindi Maria si yende ñai'e ñai'e lalme jande wusyep erñeme tikin Lahmborenge yal Jerusalem pe, tinge plihe yal moi tinge Nasaret ñaiye sai noto Galili distrik. ⁴⁰ Pe talah uku tahar borenge pe, kin namba'e bongol, topo'e sande teke'e bwore bwarme pe, ñoihmbwaip bwore bwore tikin Got sai me kin.

Jisas nal yukoh yirise

⁴¹ Wahtaip taip nato ñup Pasova* pe, lenge yai mam Jisas yal Jerusalem. ⁴² ñupe ñaiye Jisas wahtaip kin namba'e 12 pe, tinge plihe yal Jerusalem ñaiye ka yende Pasova

2.21 Wkp 12.3, Luk 1.31 2.23 Kis 13.2,12 2.24 Wkp 12.6-8 2.32 Ais 42.6, 49.6, 52.10 2.39 Mat 2.23

2.41 Kis 12.1-27, Lo 16.1-8 * 2.41 Tehei kin Pasova luku pe, lenge Juta yono ñai embere ñoihyeryembe wah embere ñaiye somohonme Got ñende ñaiye nungwisme tinge yasme mwahupwai'e lenge Isip.

tu'e ɲaiye nye nyermbe tinge yende. ⁴³⁻⁴⁵ ɲupe ɲaiye Pasova mi'e pe, tinge yuwor'e yosoko yale yil moi tiheinge tinge ilyeh ilyeh tongonose. ɲau ende supule tinge ya jere yaɲah, kom Josep hindi Maria ɲoihyeryembe nange Jisas ki ɲotop lenge wondoh embere luku nal yaɲah. Kom Jisas teter narp Jerusalem pe, lenge yai mam kin yukur sisysteme ta'e luku. Tinge yende wah yekepe kin ya yoto lenge bamtihei tinge, topo'e lenge ɲimeɪ ɲaiye tinge top lenge lalme yal, kom yukur tinge yeteke'e kin, pakai. Ta'e luku pe, tinge plihe jan bunjenge yal Jerusalem.

⁴⁶ ɲup ende supule tinge plihe yal yaɲah pe, tinge yate jere Jerusalem. Tinge yarp ya tatame nyermbe, tinge yahai'e kin yal pe, tinge yeteke'e kin narp ɲotop lenge jetmam tikin wusyep erɲeme nato yukoh yirise ɲasande wusyep tinge, topo'e ki ɲisilih lenge wusyep sye'. ⁴⁷ Mitij ɲaiye jan uku yasande wusyep Jisas pe, tinge ɲoihyeryembe wula wula me wusyep kin, topo'me sande teke'e kin ɲembere. ⁴⁸ ɲupe ɲaiye lenge yai mam kin yeteke'e kin pe, tinge gunguru plai supulme kin pe, mam kin waname na, “Talah ɲam, detale ti nin ɲende me poi hindi ta'e le'e? ɲoihmbwaip poi hindi mane sekete. Poi ɲoihginirme nin pe, poi mende wah nihe mekepe nin.” ⁴⁹ Pe kin plihe nungwisme wusyep tinge hindi ta'e le'e na, “Detale ti yip hindi sisipirnge yekepe ɲam? Yip pa sisysteme nange ɲam marp yokoh Yai ɲam kuli.” ⁵⁰ Kom tinge hindi yukur sisysteme wusyep tehei uku, pakai.

⁵¹ Mi'e pe, kin tahar top lenge plihe nal Nasaret. Kom Maria yukur ɲoihsipe ɲai'e ɲai'e ɲaiye ti si weteke'e, pakai. Nye nyermbe ti ɲoihweryembe woto ɲoihmbwaip ti. Jisas narp topo'e yai mam kin pe, kin talah bwore ɲaiye ɲasande wusyep tinge hindi. ⁵² ɲupe ɲaiye Jisas tahar borenge pe, sande teke'e bwore bwarme kin tahar embere pe, Got topo'e lenge mitij lalme hriphrip me kin.

3

Jon tikin Baptais ɲiche wusyep nal lenge miye' tuweinge (Mat 3.1-12, Mak 1.2-8, Jon 1.19-28)

¹ ɲupe ɲaiye Sisa Taiberius si narp miye' ondoh supule na tatame wahtaip 15 pe, Pontius Pailat narp gavena tikin Judia, Herot narp miye' mbep lenge Galili o, to' kin Filip narp miye' mbep lenge Ituria topo'e lenge Trakonitis o, Lisianas narp miye' mbep lenge Abilene. ² O ɲup uku ɲaiye Anas hindi Kaiafas yarp pris ondoh pe, Got ɲaname Jon, talah tikin Sekaraia ɲaiye narp moi gungurar ɲaiye wah kin ka tuhur. ³ Ta'e luku pe, Jon nal'e nal'e ɲoyor'me moi ɲaiye sai siheime mih Jordan pe, ki ɲiche wusyep ta'e le'e, “Yaɲa'e teket me pupwa ɲoihmbwaip yip no, pa yamba'e pinip pe, Got se ka osme pupwa ɲoihmbwaip yip.” ⁴ Le'e ta'e wusyep ɲaiye somohonme profet Aisaia nainge sai nato Tup tikin Got na, “Pa yisyunde miye' ende ka gil gil orp moi gungurar ininge na, ‘Yende mi'mi' me yaɲah Lahmborenge,

topo'e yende ɲahwikin ka yelme ɲaiye ka ot.

⁵ Pa yupulyu'e luh gahe lalme,

topo'e pa yotombo hwate ka guh yelme lalme.

ɲahwikin ɲaiye yukule pe, pa yende ka bwarme,

topo'e yaɲah ɲaiye gingouwe pe, pa yende ka yelme.

⁶ Mi'e pe, lenge miye' tuweinge na gah kekep e'e lalme

ka yeteke'e Miye' nungwisme tikin Got.’ ”

⁷ Lenge miye' tuweinge wondoh embere yatme Jon nange ka gihye' lenge pinip, kom ki ɲana lenge na, “Yip ɲoihyeryembe nange pa yamba'e pinip ilyehme pe, tatame ka ungwis yip ɲaiye pa tupwaihme nihe syohe tikin Got? Pakai! ɲoihmbwaip yip pupwa hombo'e ta'e hwanj. ⁸ Kom pa yende ɲai'e ɲai'e bwore ti, ka sasambe nange yip si yimbilme ɲoihmbwaip no, pupwa ɲaiye sai nato ɲoihmbwaip yip si mi'e ko. Yukur tatame ɲaiye pa ɲoihyeryembe nange yip ɲambaih talah tikin Abraham no, yip si bwore bwarme,

pakai. Detale, Got kin tatame ñaiye ka imbilme ñeser e'e tu'e lenge ñambaih talah tikin Abraham! ⁹ Got si nenge ñim ñeser gan lou tehei pe, ka gine lou ñaiye yukur ñai esep bwore tehei pe, ka iche el nih.”

¹⁰ Lenge miye' tuweinge yisilihme kin na, “Ya mende tu'e la?” ¹¹ Kin nungwis lenge na, “Lahmende ñaiye nenge temhronj hoi pe, ka aña'e ende elme miye' ñaiye temhronj pakai, topo'e lahmende ñaiye tatame ñai pe, ka aña'e miye' ñaiye ñai pakai.” ¹² Lenge miye' sye' ñaiye yamba'e wuhyau takis yatme kin ñaiye ka yamba'e pinip pe, tinge topo'e yisilihme kin na, “Jetmam, ya mende tu'e la?” ¹³ Ki ñana lenge na, “Yukur pa yamba'e wuhyau takis yusungurhme wutu' ñaiye lenge gavman yalarjatme, na pakai.” ¹⁴ Pe lenge miye' wondoh sye' yisilihme kin na, “O poi yi, ya mende tu'e la?” Jon ñana lenge na, “Yukur pa yininge wusyep hombo'e yini'e lenge miye' tuweinge no, pa yamba'e wuhyau me tinge. Topo'e yukur pa yininge nange ka yul yip wuhyau, tu pakai pe, pa yongomb lenge, na pakai. Hriphrip me wuhyau ñaiye yip si yamba' me wah yip.”

¹⁵ Lenge miye' tuweinge lalme yarp jeteme Miye' alarjatme tikin Got, Krais no, tinge yasande ñaiye ka ot hwihwai. Ta'e luku pe, tinge ñoihyeryembe wula wula yoto ñoihmbwaip tinge na, “Ta'e Jon kin Krais, Miye' alarjatme tikin Got, lakai pakai?” ¹⁶ Kom Jon ñana lenge lalme na, “Ñam jaih yip pinip pakaiye, kut miye' ende ñaiye ka ot gunde ñam pe, kin Lahmborenge me ñam supule. Ñam yukur bwore tatame ñaiye ma mungul ñihip hi' kin, pakai. Ñam miye' pakaiye. Kin ka jih yip topo'e Yohe Yirise pe, ka ende wah tu'e nih esekeh pupwa ñoihmbwaip yip. ¹⁷ Miye' uku kin si nenge yap. Kin nerje peperiyeh esep ñiche nanah hla' endereme. Pe ñesep ñaiye bwore pe, ka ember el yokoh ñai kut o, hoporonge kin ka esekeh el nih ñaiye sisyu' nye nyermbe.”

¹⁸ Jon ñende wah ñiche wusyep wula wula ñaiye ka yimbilme ñoihmbwaip ñupe ñaiye kin ñanange nalarjatme wusyep bwore mise tikin Got nal lenge miye' tuweinge. ¹⁹ Kom Jon ñihyele miye' mbep Herot ñaiye somohonme kin ñosoihme Herodias, tuwei tikin tatai kin, topo'e ñai'e ñai'e pupwa sye' ñaiye kin si ñende. ²⁰ Ta'e luku pe, Herot ñende ñoihmbwaip nihe pe, kin plihe ñende pupwa ñember Jon nal mwahupwai'e.

Jisas namba'e pinip

(Mat 3.13-17, Mak 1.9-11)

²¹ O ñupe ñaiye Jon teter ñende wah gihye'e pinip lenge miye' tuweinge pe, Jisas topo'e namba'e pinip. Ñupe ñaiye Jisas ñanange wusyep topo'me Got mi'e pe, ñaitem ginir pe, ²² Yohe Yirise nate gah ta'e jesumbihnip pe, kin nate narp ñanah kin. Pe wusyep ende nase moi hla' nat ta'e le'e, “Nin talah bwore ñoihmbwaip ñam pe, ñam mende nihararme nin. Ñam hriphrip me nin supule.”

Lenge loumwah topo'e mwan ka' Jisas

(Mat 1.1-17)

²³ Ñupe ñaiye wahtaip Jisas namba'e 30 pe, kin nahra'e wah Got nal halhale gah ñembep lenge miye' tuweinge. Lenge miye' tuweinge ñoihyeryembe nange kin talah tikin Josep.

Josep kin talah tikin Heli,

²⁴ Heli kin talah tikin Matat, Matat kin talah tikin Livai, Livai kin talah tikin Melki, Melki kin talah tikin Janai, Janai kin talah tikin Josep,

²⁵ Josep kin talah tikin Matatias, Matatias kin talah tikin Amos, Amos kin talah tikin Nahum, Nahum kin talah tikin Esli, Esli kin talah tikin Nagai,

²⁶ Nagai kin talah tikin Mat, Mat kin talah tikin Matatias, Matatias kin talah tikin Semein, Semein kin talah tikin Josek, Josek kin talah tikin Joda,

²⁷ Joda kin talah tikin Joanan, Joanan kin talah tikin Resa, Resa kin talah tikin Serubabel, Serubabel kin talah tikin Sealtiel, Sealtiel kin talah tikin Neri,

²⁸ Neri kin talah tikin Melki, Melki kin talah tikin Adi, Adi kin talah tikin Kosam, Kosam kin talah tikin Elmadam, Elmadam kin talah tikin Er,

- ²⁹ Er kin talah tikin Joshua, Joshua kin talah tikin Elieser, Elieser kin talah tikin Jorim, Jorim kin talah tikin Matat, Matat kin talah tikin Livai,
³⁰ Livai kin talah tikin Simeon, Simeon kin talah tikin Juta, Juta kin talah tikin Josep, Josep kin talah tikin Jonam. Jonam kin talah tikin Eliakim,
³¹ Eliakim kin talah tikin Melea, Melea kin talah tikin Mena, Mena kin talah tikin Matata, Matata kin talah tikin Natan, Natan kin talah tikin Dewit,
³² Dewit kin talah tikin Jesi, Jesi kin talah tikin Opet, Opet kin talah tikin Boas, Boas kin talah tikin Salmon, Salmon kin talah tikin Nason,
³³ Nason kin talah tikin Aminadap, Aminadap kin talah tikin Ram, Ram kin talah tikin Hesron, Hesron kin talah tikin Peres, Peres kin talah tikin Juta,
³⁴ Juta kin talah tikin Jekop, Jekop kin talah tikin Aisak, Aisak kin talah tikin Abraham, Abraham kin talah tikin Tera, Tera kin talah tikin Nahor,
³⁵ Nahor kin talah tikin Seruk, Seruk kin talah tikin Reu, Reu kin talah tikin Pelek, Pelek kin talah tikin Eber, Eber kin talah tikin Sela,
³⁶ Sela kin talah tikin Kenan, Kenan kin talah tikin Arpasat, Arpasat kin talah tikin Syem, Syem kin talah tikin Noa, Noa kin talah tikin Lamek,
³⁷ Lamek kin talah tikin Metusela, Metusela kin talah tikin Enok, Enok kin talah tikin Jaret, Jaret kin talah tikin Mahalalel, Mahalalel kin talah tikin Kenan,
³⁸ Kenan kin talah tikin Enos, Enos kin talah tikin Set, Set kin talah tikin Adam, Adam kin talah tikin Got.

4

*Miye' pupwa nondol'me Jisas**(Mat 4.1-11, Mak 1.12-13)*

¹ Jisas papararme Yohe Yirise pe, kin nenge Jisas nase mih Jordan nember nal moi gungurar. ² Nal moi uku pe, miye' pupwa Satan nondol'me Jisas na tatame nup 40. Dindi' nup lalme luku yukur kin nono nainde, pakai. Ta'e luku pe, nimbot nonombe kin pupwa supule. ³ Pe miye' pupwa Satan nate naname na, "Naiye nin Talah tikin Got pe, inime neser e'e ka imbilme e tu'e kakah pe, na ono." ⁴ Kom Jisas nungwisme na, "Wusyep sai Tup tikin Got nanange nange nai ilyehme yukur tatame ka si orpe miye' enge si, pakai." ⁵ Mi'e pe, miye' pupwa nenge kin nanah hwate ende pe, nilyehe sai ki nasambe kin moiye moiye lalme na gah kekep. ⁶⁻⁷ Miye' pupwa naname kin na, "Nai'e nai'e lalme luku sai syep nam pe, nam tatame naiye ma marja'e lahmende naiye nam masande. Ta'e luku pe, naiye na asar'e njimbep irisukwarme nam pe, ma yule nai'e nai'e mi' supule luku, topo'e bongol naiye na embepeteme moi lalme luku." ⁸ Kom Jisas plihe nungwisme na, "Wusyep si sai Tup tikin Got nanange na, Na irisukwarme Lahmborenge Got nin, topo'e na orp tuwihme kin njilyehme."

⁹ Pe miye' pupwa plihe namba'e kin nenge nal Jerusalem nember kin nanah yokoh hla' tikin yukoh yirise pe, ki naname na, "Naiye nin Talah tikin Got pe, papalai e guh. ¹⁰ Wusyep sai Tup tikin Got nanange naiye Got se ka ini lenge walip hla' kin ka yembepeteme nin bworerme. ¹¹ Topo'e ki nanange naiye ka se yurpe nin yenge yi yunuh hla' pe, yukur neser ka gere njhip nin, pakai." ¹² Kom Jisas plihe nungwisme kin na, "Wusyep si sai Tup tikin Got nanange na, 'Yukur na se ondol'me Lahmborenge Got nin, pakai supule!'"

¹³ Njupe naiye miye' pupwa nende nai'e nai'e luku nondol'me Jisas mi'e pe, kin nasme Jisas nala e tutume nup ende ka plihe ote ondol'me kin.

*Jisas nahra'e wah nendehei kin nanar Galili**(Mat 4.12-17, Mak 1.14-15)*

¹⁴⁻¹⁵ Bongol tikin Yohe Yirise sai topo'e Jisas pe, ki plihe nal Galili distrik nalanjatme lenge wusyep Got gan nato yukoh jahilyeh. Ta'e luku pe, nan kin sisil nal'e nal'e noto moiye moiye luku pe, lenge miye' tuweinge lalme yahra'e nan kin.

Lenge miye' tuweinge Nasaret jarnge Jisas
(*Mat 13.53-58, Mak 6.1-6*)

¹⁶ Mi'e pe, Jisas plihe nal Nasaret, moi tiheinge kin. Nato nup Sabat, kin nal yokoh jahilyeh tinge ta'e naiye nye nyermbe kin nal nal. Ki tahar gan de ka gonose wusyep ende naiye sai nato Tup tikin Got. ¹⁷ Pe miye' ende naja'e tup wusyep profet Aisaia. Ki nosokome tup uku pe, kin neteke'e wusyep uku nanange ta'e le'e, ¹⁸ “Yohe Yirise tikin Lahmborenge narp topo'e nam, ta'e luku pe, kin si nalarjatme nam nange ma mininge wusyep bwore mil lenge najpwa ji'.

Kin nember nam naiye ma musme lenge miye' tuweinge naiye yarp mwahupwai'e no, ka yurp hlaininge, topo'e ma mende lenge mitij naiye nembep tinge tangar ka plihe yeteke'e, topo'e ma monombe mane naiye lenge miye' yangange yalme lenge mitij sye',

¹⁹ topo'e ma mininge wusyep nange nup si nat naiye Lahmborenge noihginirme lenge miye' tuweinge tikin pe, ka ungwis lenge.”

²⁰ Jisas nupwai'e tup plihe naja'e miye' uku pe, kin na gah narp. Lenge mitij lalme naiye yarp ya yoto yukoh jahilyeh uku bep ririrme kin sai. ²¹ Pe ki nana lenge na, “Wusyep Got uku naiye yip si yasande pe, tukwini nai esep tuwei.”

²² Tinge noihyeryembe wula wula me wusyep bwore luku naiye ki nanange. Pe tinge yisilih yale yat na, “Hei, wusyep naiye kin nanange bwore mise, kom kin iki talah tikin Josep. Deta'e lai ti kin nanange ta'e luku?” ²³ Ki nana lenge na, “Nam sisysteme, yip pa yini nam wusyep tap uku na, ‘Naiye nin dokta pe, na ende mi'me wahri' epwa nin, topo'e lenge miye' tuweinge moi tiheinge nitei.’ Yip pa yini nam nange ma mende wah uku minir moi tiheinge nam jahilyeh tu'e naiye somohonme yip si yasande nam mende manar Kaperneam. ²⁴ Kom nam mana yip wusyep mise supule, lenge miye' tuweinge lalme yengelyembe wusyep lenge profet nupe naiye tinge yanange wusyep yal moi tiheinge tinge. ²⁵⁻²⁶ Noihyeryembe, ki jahilyeh ta'e naiye somohonme nupe naiye nisih yukur gah na tatame wahtaip hun sye'me pe, nasarp sai nal'e nal'e moiye moiye. Bwore mise, dindi' nup uku lenge tuweinge nope wula sekete yarp Israel, kom Got yukur nember profet Elaija nalme lenge moi jeheinge kin naiye ka ungwis lenge nai, pakai. Kom kin nember kin nalme lenge haiten naiye ka ungwisme tuwei nope ende naiye warp moi Sarefat naiye sai nato moi embere Saidon njilyehme. ²⁷ O dindi' nup tikin profet Elisa pe, lenge miye' tuweinge wula nato moi tiheinge Israel yamba'e wahri' epwa wukeh wukeh, kom yukur Elisa nende mi'me wahri' epwa tinge, pakai. Kom miye' ende nato moi Siria, nan kin Naman, kin ilyeh profet Elisa nende kin tahar bwore prihe.”

²⁸ Nupe naiye lenge miye' tuweinge naiye yarp ya yoto yukoh jahilyeh yasande ta'e luku pe, noihmbwaip tinge nihe supule. ²⁹ Tinge rar tahar syep yarpe Jisas pe, tinge yenge kin ya tas naiye ka yiche kin yi juh hwate no, ka ole. ³⁰ Kom Jisas bunjenge nowor'e bumbumbe me tinge nal pe, kin nal ko.

Jisas ginyenme yipihinge pupwa
(*Mak 1.21-28*)

³¹ Mi'e pe, Jisas nate gere Kaperneam nato Galili distrik pe, nup tikin Sabat pe, kin nalarjatme wusyep gan nato yukoh jahilyeh. ³² Pe tinge gunguru plaime wusyep kin. Detale, wusyep kin bongol notohote noihmbwaip tinge. ³³ Nato yukoh jahilyeh uku miye' ende naiye yipihinge pupwa si gahanahme kin narp. Pe ki tahar tambah mah na hla' na, ³⁴ “Hai, Jisas miye' tikin Nasaret, deta'e lai ti nin nat? Nin nat naiye na ende yumbun poi oho. Nam si sisysteme nin miye' iki. Nin miye' bwore bwarme tikin Got!” ³⁵ Kom Jisas syep erneme kin bongol naname na, “Upwai'e mut, e tus osme miye' iki!” Pe yipihinge pupwa

ņiche kin na gah kekep nal bep tinge pe, ki tas nasme kin nal ko. Kom yukur yipihinge pupwa ņende yumbune kin, pakai. ³⁶ Lenge miye' tuweinge lalme gunguru plai pe, tinge yanange wusyep yale yat tititinge na, “Kii, miye' iki ņanange wusyep bongol ņihyele lenge yipihinge pupwa pe, tinge tas yal? Wusyep mune ta'e liki? Bongol uku kin namba'e ņana ra?” ³⁷ Ta'e luku pe, wusyep uku sisil nal'e nal'e nato Galili distrik me wah ņaiye Jisas ņende.

Jisas ņende mi'me mamiyen tikin Saimon

(Mat 8.14-15, Mak 1.29-31)

³⁸ Jisas nasme yukoh jahilyeh pe, kin nal yokoh Saimon. O mamiyen tikin Saimon warp yokoh uku wende wahri' epwa pe, wahri' ti nihe supule. Ta'e luku pe, tinge yisilihme Jisas ņaiye ka ungwisme ti. ³⁹ Pe Jisas na gan siheime ti pe, kin ņanange wusyep bongol me wahri' epwa luku ņaiye ka tus upwaihme ti pe, wahri' epwa nasme ti ko. Mi'e pe, ti tahar wunde ņai me tinge. ⁴⁰ ņupe ņaiye ņau na gah pe, lenge mitiņ yenge lenge miye' tuweinge wahri' epwa tetehei ņaiye sai me tinge yatme Jisas pe, kin nikil syep nanah tinge lalme pe, wahri' epwa tinge mi'e. ⁴¹ Topo'e ņupe ņaiye kin ginyen lenge yipihinge pupwa lal tas yasme lenge mitiņ wula wula pe, lenge yipihinge pupwa yanange na, “Hai! Nin Talah tikin Got kuli!” Kom Jisas syep erņem lenge nange ka yupwai'e mut. Detale, kin garņge ņaiye lenge yipihinge pupwa ka yininge wusyep nange kin Miye' alaņatme, Krai, na pakai.

Jisas ņiche wusyep nal yukoh jahilyeh

(Mak 1.35-39)

⁴² Nyermbe hondonge pe, Jisas nasme moi uku pe, kin nal luh ņaiye mitiņ pakai. Kom lenge miye' tuweinge yende wah ņaiye yekepe kin. ņupe ņaiye tinge yeteke'e pe, tinge de ka yupwai'e kin nange ka otop lenge orp. Tinge jarņge ņaiye ka osme lenge el moi ende. ⁴³ Kom ki ņana lenge na, “ņam da miche wusyep bwore mise me lemame tikin Got mil moiye moiye sye' topo'e. Le'e tehei kin ņaiye Got nember ņam nat nange ma mende.” ⁴⁴ Ta'e luku pe, kin nal'e nal'e moiye moiye ņiche wusyep gan nato yukoh jahilyeh lenge Judia distrik.

5

Jisas nalajātme lenge jetalah kin

(Mat 4.18-22, Mak 1.16-20)

¹ ņup ende Jisas gan nal pinip tikiņ moi Genesaret pe, lenge wondoh embere yatme kin nange ka yisyunde wusyep Got ņaiye ki ņanange pe, kin tangarmbe supule. ² Kom ki ņeteke'e loubil pinip hoi ņaiye si lenge miye' ņaiye jete ņuyo' ya yember siheime pinip umun tikiņ o, lenge miye' uku jan pinip tikiņ yungurhme tem ņuyo' tinge. ³ Ta'e luku pe, Jisas nanah loubil pinip tikin Saimon pe, ki ņaname Saimon nange ka ununyu'e loubil pinip uku e tus pinip umun sikirp. Jisas narp nato loubil pinip uku pe, ki nalajātme wusyep nal lenge miye' tuweinge luku ņaiye yarp pinip umun tikiņ.

⁴ ņupe ņaiye ki ņanange wusyep mi'e pe, ki ņaname Saimon na, “Enge loubil pinip e ember el pinip umun bumbumbe ti, pa yiche tem yip yi juh pinip no, pa yamba'e ņuyo'.” ⁵ Saimon nungwisme wusyep kin na, “Lahmboreņge, ņaiye nin ņanange pe, si ya mende kili. Kom poi si mende wah nihe ņaiye kwite ņuyo' ņup sokoloh uku pe, yukur poi mamba'e ņuyo' ende, pakai.” ⁶ Mi'e pe, tinge yiche tem ya jah pinip pe, tinge jete ņuyo' wula wula sekete yate yanah pe, tem sihei da ginir. ⁷ Ta'e pe, tinge syep hwaimelenge miye' yaņam tinge ņaiye yarp yal loubil pinip ņoinde nange ka yute yungwis lenge. Tinge yat pe, tinge lalme jete tem ņuyo' uku yanah. Tinge yuwil ņuyo' yanah loubil pinip hoi uku, de pe, paparar supule. Sihei ņaiye mane ņuyo' ka tule loubil pinip hoi uku e guh pinip mele'e. ⁸ ņupe ņaiye Saimon Pita ņeteke'e ņai uku pe, ki ņasar'e ņimbep gah ņihip Jisas ņanange na, “Lahmboreņge ņam, el anga'me ņam! ņam

miye' pupwa yehe.”⁹⁻¹⁰ Saimon top lenge miye' wah ilyeh kin Jems hindi Jon, talah tikin Sebedi gunguru plaima njuyo' wula wula najiye si tinge jete. Kom Jisas njaname Saimon na, “Yukur na hi'girnge, na pakai. Tukwini nenge nal pe, nin na ende wah nam pe, na amba' lenge miye' tuweinge tu'e najiye somohonme nin nende wah namba'e njuyo'.”¹¹ Njupe najiye tinge yununu' me loumbil pinip yate yanah pinip umun tiki pe, tinge yasme naji'e naji'e lalme yanar uku, tinge jande Jisas yal.

Jisas nende mi'e wahri' epwa wukeh wukeh

(Mat 8.1-4, Mak 1.40-45)

¹² Njupe ende Jisas nato moi ende pe, miye' ende najiye wahri' epwa wukeh wukeh njanara'e kin lalme neteke'e Jisas pe, ki nasar'e njimbep tumbuhuroro'e na gah pe, ki nisilihme Jisas na, “Lahmborenge, nam sisysteme, najiye ni nasande pe, nin tatame najiye na ongohe pupwa najiye sai me nam pe, ma tuhur prihe.”¹³ Jisas kete syep nusuwa'e kin pe, ki njaname na, “Nam masande. Ni tuhur prihe!” Nilyehe sai wahri' epwa luku nasme miye' uku.¹⁴ Mi'e pe, Jisas njaname njindindirme na, “Yukur na inime lahende, na pakai. Kut na e asambe lenge pris nange ka yeteke'e wahri' epwa nin si mi'e, topo'e na ember yitini elme Got gunde wusyep ernjeme najiye Moses njanange. Na ende ofa yer ti, ka asambe lenge mitij lalme nange wahri' epwa nin si mi'e, topo'e nin si tahar prihe.”¹⁵ Ta'e pe, wusyep Jisas sisil nende embere nal'e nal'e pe, lenge miye' tuweinge wula wula yat yat najiye ka yisyunde wusyep kin, topo'e najiye ka ende mi'e wahri' epwa tinge.¹⁶ Kom njupe wula wula kin nasme lenge miye' tuweinge pe, kin nal luh najiye mitij pakai najiye ka ininge wusyep topo' me Got.

Jisas nende mi' me miye' najiye njhip syep kin si nule bilmbil

(Mat 9.1-8, Mak 2.1-12)

¹⁷ Njupe ende pe, njupe najiye Jisas njanange nalanjatme wusyep gan noto yokoh ende pe, lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep ernjeme yarp topo'e yasande wusyep kin. Tinge yase moi wula wula najiye sai nato Galili distrik, Jerusalem topo'e moi sye' najiye sai nato Judia yat. Pe bongol tikin Lahmborenge sai topo' me Jisas pe, ki nende mi'e wahri' epwa lenge miye' tuweinge.¹⁸ Dindi' njupe uku pe, lenge miye' sye' yikirh miye' ende najiye njhip syep kin si nule yatme Jisas. Tinge yende bongol nange ka yenge kin yi yoto yokoh no, ka yember kin yi siheime Jisas najiye ka ende bworerme kin.¹⁹ Kom mitij wula wula tangarmbe supule pe, tinge yukur tatame najiye ka yeteke'e dou ende no, ka yenge kin yi yoto, pakai. Selel supule. Ta'e luku pe, tinge yikirh kin ya yanah yokoh hla' pe, tinge yurnguse kohmoi' sye' yende map mi'e pe, tinge yarpe mwah yasme miye' uku luh orome na gah bumbumbe mitij lalme siheime Jisas.²⁰ Njupe najiye Jisas neteke'e njohmbwaip tinge tejeime kin bongol pe, ki njaname miye' uku na, “Iyai, pupwa najiye sai njohmbwaip nin si nam mongohe mi'e ko.”

²¹ Kom lenge jetmam tikin wusyep ernjeme, topo' lenge Farisi tahar yanange wusyep teketenge yale yat tititinge na, “Miye' mune liki najiye njanange wusyep ta'e najiye kin Got? Kin nende pupwa nalme Got kuli! Miye' yukur tatame najiye ka ongohe pupwa najiye sai njohmbwaip, pakai. Got njilyeh, kin tatame.”²² Kom Jisas si sisysteme njohmbwaip tinge pe, ki nana lenge na, “Detale ti yip njohyeryembe ta'e liki?”²³ Kin bwore wukinge najiye miye' ende ka ininge nange kin nongohe pupwa najiye sai noto njohmbwaip, kom kin nihe najiye ka ininge na, ‘Nam si mende mi'e wahri' epwa nin. Ta'e luku pe, ni tuhur el.’²⁴ Kom se ma yasam yip no, pa sisysteme yoworme nange nam, Talah tikin Miye',* nam membepmeteme naji'e naji'e lalme kekep e'e, topo'e nam tatame najiye ma mongohe pupwa najiye sai nato njohmbwaip.” Ta'e pe, kin bunjenge njaname miye' uku najiye lupu kin si nule na, “Nam mana nin, tuhur e amba'e luh nin pe, el moi nin.”

²⁵ Nilyehe sai, miye' uku bwore pe, kin tahar gan hla' gah njembep tinge lalme. Mi'e pe, kin namba'e luh kin najiye sikeime kin nate pe, kin nirisukwarme Got nenge luh nal moi kin.²⁶ Lenge miye' tuweinge lalme gunguru plai supule. Njohmbwaip tinge

5.14 Wkp 14.1-32 * 5.24 Talah tikin Miye' kin Kraiss.

hi'jarng'e, topo'e yirisukwarme Got. Ta'e pe, tinge yanange na, "Tukwini poi si meteke'e najai ambaran supule njoinde tikin kuli!"

Jisas njaname Livai najaiye ka gunde kin

(Mat 9.9-13, Mak 2.13-17)

²⁷ Mi'e pe, Jisas tas wicher' nal pe, ki nteke'e miye' ende najaiye narp noto yokoh nende wah namba'e wuhyau takis, nan kin Livai. Jisas njaname kin na, "Ote gunde nam!" ²⁸ Ta'e luku pe, Livai tahar nasme najai'e najai'e lalme kin pe, kin gande Jisas. ²⁹ Mi'e pe, Livai nende najai embere me Jisas narp yokoh kin pe, lenge miye' wula wula najaiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge mitinj sye' yarp yono najai yotop tinge hindi. ³⁰ O lenge Farisi yotop lenge jetmam tikin wusyep erjeme tititinge pe, tinge teketenge wusyep topo'me jetalah tikin Jisas. Tinge yanange na, "Detale ti yip yono najai yotop lenge miye' najaiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge miye' pupwa yehe lalme liki?" ³¹ Kom Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Lenge miye' tuweinge najaiye wahri' epwa pakai, yukur ka se yilme dokta, pakai. Kut lenge miye' tuweinge najaiye yende wahri' epwa, ka se yilme dokta kili!" ³² Nam yukur mat najaiye ma mungwis lenge miye' tuweinge najaiye tinge njoihyeryembe nange tinge si bwore bwarme, pakai. Kom nam mat najaiye ma mende mi'me lenge miye' tuweinge pupwa najaiye ka yimbilme njoihmbwaip tinge."

Yukur pa totope najah yere topo'e najah gane

(Mat 9.14-17, Mak 2.18-22)

³³ Pe lenge miye' ondoh sye' Juta yisilihme Jisas na, "O nye nyermbe nup ilyeh ilyeh lenge jetalah tikin Jon Baptais, topo'e lenge jetalah Farisi yasme najai topo'e pinip pe, tinge yanange wusyep topo'me Got. Kut lenge jetalah nin yukur tinge yende ta'e luku, pakai. Nye nyermbe tinge yono najai topo'e yono'e pinip." ³⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yip njoihyeryembe, najaiye miye' ende ka enge tuwei ende no, ka isilih lenge miye' tuweinge najaiye ka yute yeteke'e dindi' uku, kom najaiye yukur ka yono najai topo'e ka yono'e pinip pe, liki pupwa yehe. Njupen najaiye miye' uku kin narp top lenge nime kin uku pe, bwore najaiye ka yono najai topo'e ka yono'e pinip. ³⁵ Kom nup ende lenge wachaih kin ka yute yonombe miye' uku pe, ka osme tinge. Njup uku pe, lenge nime kin ka yusme najai topo'e pinip."

³⁶ Jisas plihe nana lenge wusyep tapimbilme ende ta'e le'e na, "Yukur miye' ende ka otombo temhron najambaran sikirp uwur e gerenge map najaiye sai temhron telei, pakai. Detale, najaiye ka ende pe, se ka ende yumbune temhron ambaran uku, topo'e temhron najambaran sikirp uku yukur ka se dindi' me temhron telei, pakai. Ta'e pe, temhron hoime luku se ka pupwa yehe. ³⁷ Rop ende kin ta'e le'e, yukur tatame najaiye miye' ende ka uwil'e pinip wain ambaran e guh worhi' telei, pakai. Detale, najaiye ka ende pe, pinip wain ambaran uku ka tenenem owor'e worhi' telei uku pe, pinip wain ka tuwil' tus. Ta'e luku pe, worhi' uku topo'e ka pupwa yehe. ³⁸ Kom se ka uwil'e pinip wain ambaran e guh worhi' ambaran. ³⁹ Lenge miye' najaiye si yono'e pinip wain najaiye somohonme yerkeime tinge yende pe, tinge njoihyeryembe najaiye pinip uku ki bwore mi' supule. Kut tinge jarng'e pinip wain ambaran, topo'e tinge yanange nange pinip wain yerkeime kin nengelyembe pinip wain ambaran."†

6

Jisas kin Lahmboreng'e tikin Sabat

(Mat 12.1-8, Mak 2.23-28)

¹ Njup ende Sabat pe, Jisas nange nal nato wah sye' najaiye tinge yononde peperiyeh kakah. Pe lenge jetalah kin jete peperiyeh kakah esep pe, tinge chichur'e jah syep ti, tinge yono nesep kin. ² Kom lenge Farisi sye' yanange na, "Deta'e lai ti yip yende najai ta'e liki? Wusyep erjeme poi njanange nange yukur na ende najai tu'e liki guh njup tikin Sabat,

5.30 Luk 15.1-2 † 5.39 Ta'e luku pe, lahmende najaiye si sisyeme najah yere no, tinge jande wusyep erjeme pe, ka jirng'e najah gane najaiye nam mende mat. 6.1 Lo 23.25

na pakai.”³⁻⁴ Pe Jisas nungwis lenge na, “Hai, yip si sisyeme naimune naiye somohonme Dewit nende. Njupe naiye kin top lenge miye' wondoh kin yasande nimbot pe, kin nato yokoh tikin Got namba'e kakah pe, kin top lenge miye' wondoh kin yono. Kom kakah uku naiye lenge pris yember yana'e Got pe, lenge pris ilyehme tatame naiye ka yono. O naiye lenge miye' pakaiye ka yono pe, tinge yowor'e wusyep erjeme poi.”⁵ Pe Jisas nana lenge na, “Njam Talah tikin Miye', njam Lahmborenge tikin Sabat.”

Miye' naiye syep lupu kin nule

(Mat 12.9-14, Mak 3.1-6)

⁶ Njupe ende njupe tikin Sabat pe, Jisas nato yukoh jahilyeh ende nalanjatme wusyep nal lenge miye' tuweinge. Pe miye' ende naiye syep non kin si nule bilmbil narp. ⁷ Pe lenge jetmam tikin wusyep erjeme topo' lenge Farisi yahai'e yanah naiye ka yini'e Jisas nange ki ende pupwa owor'e wusyep erjeme tinge. Ta'e luku pe, tinge bep dilndilme kin sai sihei sihei nange ka se ende mi'e wahri' epwa guh njupe tikin Sabat. ⁸ Kom Jisas si sisyeme njoihmbwaip tinge pe, ki naname miye' naiye syep lupu nule luku na, “Tuhur ote gin e'e no, mitinj lalme ka yeteke'e nin.” Ta'e pe, miye' uku tahar gan uku. ⁹ Mi'e pe, Jisas nana lenge na, “Njam da misilih yip tu'e le'e, wusyep erjeme poi ki nana poi nange ya mende naimune guh njupe tikin Sabat? Ya mende bwore, lakai ya mende pupwa o, ya mungwis lenge miye' lakai, ya mende yumbun lenge?” ¹⁰ Kin bep nal njoyor'me tinge lalme mi'e pe, ki naname miye' uku na, “Kete syep nin bwarme ot.” Ki nende ta'e luku pe, syep kin si plihe bwore ko. ¹¹ Kom ki nende lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep erjeme njoihmbwaip pupwa supule. Ta'e luku pe, tinge yahai'e yanah naiye ka yende me Jisas.

Jisas nalanjatme lenge aposel kin

(Mat 10.1-4, Mak 3.13-19)

¹² Njupe uku pe, Jisas nanah hwate nala ininge wusyep topo'me Got pe, kin narp nanah moi uku njupe supule nanange wusyep topo'me kin. ¹³ Tahar hondonge pe, Jisas gal lenge jetalah kin lalme yat pe, kin nalanjatme miye' 12 nato bumble tinge naiye kin nalanjatme tinge aposel. ¹⁴ Nan tinge ta'e le'e,

Saimon, naiye Jisas nember nan umbur'e kin Pita, topo'e to' kin Andru,
topo'e Jems, Jon, Filip, Bartolomyu,

¹⁵ Matyu, Tomas, Jems talah tikin Alpius, topo'e Saimon Selot,*

¹⁶ topo'e Judas talah tikin Jems, topo'e Judas Iskariot, miye' naiye nember Jisas nal syep lenge wachaih.

Jisas nalanjatme wusyep, topo'e kin nende mi'me wahri' epwa

(Mat 4.24-25, Mak 3.7-12)

¹⁷ Njupe naiye Jisas ntotop lenge aposel kin yase hwate jah pe, tinge yate jere temet naiye lenge jetalah kin wula wula si jahilyeh yarp, topo'e lenge miye' tuweinge wula wula sekete naiye yase Jerusalem, topo'e moi sye' naiye sai ntotop Judia, topo'e moi sye' naiye sai siheime njoloh sah Tair topo'e Saidon. ¹⁸⁻¹⁹ Tinge yat nange ka yisyunde wusyep kin, topo'e ka ende mi'me wahri' epwa tinge. Pe mitinj lalme yende wah nihe naiye ka yusuwa'e kin. Detale, njupe naiye tinge ka yusuwa'e kin pe, bongol naiye sai kin ka ende mi'me wahri' epwa tinge. Ta'e luku pe, Jisas nende mi'me wahri' epwa, topo'e kin ginyenme yipihinge pupwa lalme.

Lenge naiyawa ni' ka hriphrip, kut lenge miye' lowe si yamba'e yitini tinge

(Mat 5.1-12)

²⁰ Jisas neteke' lenge jetalah kin lalme luku pe, ki nana lenge na, “Yip lahmende naiye tukwini naiyawa ni', yip si yarp bwore. Detale, yip si yarp ya yoto lemame tikin Got.

6.3-4 Wkp 24.9, 1Sam 21.1-6 * 6.15 Tihei tikin wusyep selot ki ta'e le'e. Lenge selot tinge ta'e pati ende naiye yende wachaihme lenge Rom. Tinge jarnge naiye lenge Rom yembepeteme tinge pe, tinge yende wah nihe naiye ka jinyen lenge Rom. Ta'e luku pe, Saimon uku kin somohon narp pati luku nende wah topo'e lenge selot.

²¹ Yip lahmende ηaiye tukwini nimbot yamb yip pe, yip si yarp bwore.

Detale, ηup ende yip pa yono ηai tapam supule.

Yip lahmende ηaiye tukwini yilil pe, yip si yarp bwore.

Detale, ηup ende yip pa yesenet.

²²⁻²³ ηupe ηaiye lenge miye' ka jirnge nin, topo'e ka yini pakai me nin, topo'e ka yininge wusyep pupwa me nin, topo'e lenge miye' yar ka yamba'e ηimbim nin, na hriphrip. Somohonme lenge mwan ka' poi yende ηahilyeh yal lenge profet tikin Got. Tehei kin ηaiye ka jirnge nin pe, ki ta'e le'e, nin gande ηam, Talah tikin Miye'. Kom ηupe ηaiye ηai uku ka ot pe, na chuchukwar papalai guh unuh hriphrip. Detale, yitini embere sai keteme nin nanah moihla'.

²⁴ Kom ηoihme yip lahmende miye' lowe

ηaiye tukwini yip tatame ηai'e ηai'e wula wula sekete.

Detale, tukwini yip si yamba'e yitini bwore ηumwaiye kekep e'e, kom ηup ende ka mi'e ko.

²⁵ ηoihme yip lahmende ηaiye tukwini si yono ηai tapam!

Detale, ηup ende nimbot embere se ka yumb yip.

ηoihme yip lahmende ηaiye tukwini yesenet.

Detale, yip se pa yilil embere sekete.

²⁶ ηoihme yip lahmende miye' ηaiye lenge mitiη lalme

yanange wusyep yahra'e naη yip topo'e yanange nange yip bwore.

Detale, lenge mwan ka' poi yende ηahilyeh yal lenge profet hombo'e."

Ende nihararme lahmende ηaiye ηende wachaihme nin

(Mat 5.38-48, 7.12)

²⁷ "Kom ηam mana yip lalme le'e ηaiye yasande wusyep ηam, yende nihararme lenge wachaih yip topo'e yende bwore lenge lahmende ηaiye ηoihmbwaip pupwa me yip.

²⁸ Isilihme Got ηaiye ka ende mi'mi' me lahmende ηaiye yanange wusyep pupwa yalme yip topo'e lahmende ηaiye yende yar yende yumbun yip. ²⁹ Pe ηaiye miye' ende ka yumbe el wuti' pe, bunjenge aηa'e wuti' umbur ηaiye ka plihe yumbe topo'e. ηaiye miye' ende namba'e temhroη nin pe, plihe aηa'e hapwore nin ηoinde topo'e. ³⁰ Pe na angange lenge mitiη lalme ηaiye tinge yisilih nin ηai'e ηai'e, topo'e ηupe ηaiye lahende namba'e ηa inde nin pe, yukur na isilih ηaiye na plihe amba'e, na pakai.

³¹ Ta'e luku pe, na ende bworerme lenge mitiη ηahilyeh tu'e ηaiye ni ηasande tinge ka yende me nin. ³² ηaiye na ende nihararme lenge miye' tuweinge ηaiye tinge yende nihararme nin pe, yukur nin ηende ηai embere ende no, yukur tatame ηaiye na amba'e yitini me wah ta'e luku, pakai. Detale, lenge miye' tuweinge pupwa, tinge topo'e yende tuwa'e ta'e luku no, tinge yende nihararme lenge miye' tuweinge ηaiye si yende nihararme tinge. ³³ ηaiye na ende bwore el lenge lahende ηaiye yende bwore me nin pe, na plihe amba'e yitini bwore ηoinde, lakai pakai? Pakai! Lenge miye' tuweinge pupwa, tinge topo'e yende ηahilyeh ta'e luku. ³⁴ ηaiye na angange lenge ηai sye', lakai wuhyau sye', kom nin ηasande ηaiye ka plihe yungwisme wuyah nin pe, nin de ηai embere bwore, lakai pakai? Lenge miye' tuweinge pupwa yangange lenge mitiη pupwa nange ka plihe yungwisme ηahilyeh tutume wutu' uku. ³⁵ Kom yaηah ta'e liki na pakai. Ende bworerme lenge wachaih, topo'e angange lenge ηaimune ηaiye tinge yasande, kom yukur na isilih lenge ηaiye ka plihe yungwisme ηai uku, na pakai. ηaiye na ende bworere tu'e luku pe, na amba'e yitini ηembere, topo'e Got Na Nah Hla' Supule se ka gil nin talah kin. Tehei kin ta'e le'e, Got kin ηoihginirme tinge, topo'e kin nungwisme lenge miye' tuweinge pupwa ηaiye tinge yukur hriphrip me kin pe, kin ηende bworerme tinge.

³⁶ Ta'e luku pe, na ηoihginirme lenge miye' tuweinge lalme ηahilyeh tu'e Yai poi ηaiye ηoihginirme poi lalme."

*Tahlai me nitei yer**(Mat 7.1-5)*

³⁷ “Ŋaiye na iyar'e pupwa lenge miye' tuweinge pe, Got se ka iyar'e pupwa nin. Ŋaiye na gonome lenge miye' tuweinge pe, Got se ka gonome nin. Na osme pupwa lenge miye' tuweinge pe, Got topo'e se ka osme pupwa nin. ³⁸ Angange lenge ŋai'e ŋai'e nin pe, Got se ka yule nin yitini embere sekete pe, ka engelyembe ŋai uku ŋaiye somohon nin nangange. Ta'e luku pe, ŋaiye na angange lenge mitij ŋai'e ŋai'e pe, Got topo'e se ka yule nin.”

³⁹ Pe Jisas ŋana lenge wusyep tapimbilme ende ta'e le'e, “Yukur tatame ŋaiye miye' ŋembep tangar ende ka enyerme ŋembep tangar ende. Ŋaiye ka ende pe, se ka hindi hoime tumbe yi juh ŋehéh.” ⁴⁰ O sande teke'e lenge jetalah yukur tatame ŋaiye ka yusungurhme sande teke'e jetmam tinge, pakai. Kom ŋupe ŋaiye lenge jetalah si yamba'e sande teke'e lalme tikin jetmam tinge pe, tinge se ka tu'e jetmam tinge. ⁴¹ Deta'e lai ti nin bep na ŋeteke'e lou hyukut malaih ŋaiye tahai' nato ŋembep miye' ende, kom yukur nin ŋoiheryembe lou supun ende ŋaiye tahai' ŋembep nin? ⁴² Yukur na inime miye' ende nange na osoko lou hyukut ŋaiye tahai' ŋembep kin, ŋupe ŋaiye nin yukur nosoko lou supun embere ŋaiye tahai' ŋembep nin. Nin ŋoiheryembe nange nin bwore mise, kom nin miye' hombo'e. Osoko lou supun ŋaiye tahai' ŋembep nin yer ti, na eteke'e bwore gondoume pe, ka tutume ŋaiye na osoko lou hyukut ŋaiye tahai' ŋembep miye' ende.

*Lou esep hoi**(Mat 7.16-20, 12.33-35)*

⁴³ “Lou bwore yukur ka se teŋei lou esep pupwa topo'e lou pupwa yukur ka se teŋei lou esep bwore, pakai. ⁴⁴ Lou lalme nin si sisyeme lou esep kin ŋaiye ki teŋei. Ŋip esep yukur ka teŋei el mwah senge, topo'e yah esep yukur ka teŋei el el mwah bulmbunuh. Pakai supule! ⁴⁵ Miye' ŋaiye ŋoihmbwaip kin bwore, kin ta'e ŋaiye lou bwore pe, ŋai esep kin bwore gande ŋoihmbwaip kin. Miye' ŋaiye ŋoihmbwaip pupwa yehe pe, ŋai esep kin pupwa gande ŋoihmbwaip kin. Ta'e luku pe, wusyep ŋaiye lenge miye' tuweinge yanange pe, ki sasambe ŋoihmbwaip tinge ŋaiye bwore lakai pupwa.”

*Miye' hoi ŋaiye yahra'e yokoh**(Mat 7.24-27)*

⁴⁶ “Deta'e lai ti yip jalme ŋam Lahmborenge yip, kom yukur yip jande wusyep ŋam? ⁴⁷ Ma mini yip wusyep tapimbilme ende ŋaiye ka asam yip miye' ende ŋaiye kin nate ŋasande wusyep ŋam no, kin gande. ⁴⁸ Ki ta'e le'e, miye' ende kin da guhur'e yokoh. Ta'e luku pe, ki ŋiche ŋehéh gah gah nal pe, kin ŋononde tumwange pe, kin nahra'e yokoh nanah erŋem pe, ki bwore bongol. Pe ŋupe ŋaiye mih tembelem ŋembere nate ŋondol'me yokoh uku pe, yukur ki turuwau, pakai. Detale, yokoh uku dil supule. ⁴⁹ Kom miye' ŋaiye ŋasande wusyep ŋam no, yukur kin gande wusyep uku pe, kin ta'e miye' ŋaiye nahra'e yokoh topo'e lou pilpil. Ŋupe ŋaiye mih tembelem ŋembere nat ŋondol'me yokoh kin pe, nilyehe sai ki turuwau na gah kekep ko.”

7

*Jisas ŋende mi'me wahri' epwa miye' wah tikin kepten lenge Rom**(Mat 8.5-13)*

¹ Ŋupe ŋaiye Jisas si ŋanange wusyep nal lenge miye' tuweinge luku mi'e pe, kin nal Kaperneam. ² Nato moi uku pe, kepten titinge Rom ende narp ŋaiye ŋembepeme miye' wondoh 100. Pe miye' wah kin ende ŋende wahri' epwa ŋembere pe, sihei kin de ka ole. Kom kepten uku ŋende nihararme miye' wah kin pe, kin garnge ŋaiye ka ole. ³ Ta'e luku pe, ŋupe ŋaiye ki ŋasande wusyep me wah ŋaiye Jisas ŋende pe, kin nisilihme lenge boremborenge lenge Juta sye' ŋaiye ka yila yisilihme Jisas ŋaiye ka ot ende mi'me

wahri' epwa miye' wah kin. ⁴⁻⁵ Tinge yate yeteke'e Jisas pe, tinge yisilih yisilihme kin hwaihwai sai ta'e le'e na, "Miye' uku, kin miye' bwore. Kin hriphrip me poi Juta, topo'e kin nungwisme wuhyau naiye poi mahra'e yukoh jahilyeh poi. Ta'e luku pe, poi masande naiye na ote ungwisme miye' wah kin."

⁶ Ta'e pe, Jisas top lenge nal. Nupe naiye tinge yat siheime yokoh pe, kepten nember nemei sye' yala yinime kin na, "Lahmborenge, prepwanal naiye na ot. Nam miye' pakaiye pe, nam hi'e naiye na oto yokoh nam. ⁷ Le'e tehei kin ti, naiye ndendeheyeh nam yukur mal misilihme nin no, nam member lenge miye' sye' yate yisilih nin naiye na ot. Kom nam sisyeme naiye na ininge wusyep mut nin pe, miye' wah nam se ka tuhur bwore. ⁸ Nam topo'e marp tuwihme miye' ondoh ende, topo'e lenge miye' wondoh sye' yarp tuwihme nam. Nam mana lenge naiye ka yil pe, tinge yal, topo'e nam mana lenge ka yut pe, tinge yat ko. O nupe naiye nam mana lenge miye' wah nam nange ka yende wah ende pe, tinge yende kuli." ⁹ Nupe naiye Jisas nasande wusyep uku pe, kin gunguru plai bunjenge nana lenge miye' tuweinge wula wula naiye jande kin na, "Nam mana yip, noihmbwaip miye' uku tejeime nam nembere sekete pe, nato moi lalme naiye sai nato Israel, nam yukur somohon meteke'e noihmbwaip lenge Juta ta'e le'e, pakai." ¹⁰ Mi'e pe, lenge miye' uku yisar'e plihe yal yokoh kepten pe, tinge yeteke'e miye' wah kin si tahar bwore.

Jisas ndende mi'me talah titi tuwei nopo ende

¹¹ Nyermbe pe, Jisas nal moi Nain topo'e lenge jetalah kin topo'e lenge miye' tuweinge wula wula sekete. ¹² Nupe naiye kin na gere kohmap naiye ya yoto moi embere luku pe, lenge miye' tuweinge moi uku yikirh lahmiye' ende naiye si nule yate tas wicher' nange ka yinise. Lahmiye' naiye si nule luku, kin talah esep ilyeh titi tuwei nopo ende pe, lenge miye' tuweinge wula wula moi uku yat topo'e ti. ¹³ Nupe naiye Lahmborenge ndeteke'e ti pe, noihmbwaip kin ginirme ti pe, ki naname ti na, "Na ilil, na pakai." ¹⁴ Ta'e pe, kin nal sihei nusuwa'e wurmbu' naiye miye' nule tahai' pe, lenge miye' naiye yikirh kin, tinge dire jan. Jisas nanange na, "Lahyambe, nam mana nin, tuhur!" ¹⁵ Nilyehe sai miye' naiye nule luku tahar nanange wusyep. Mi'e pe, Jisas nana'e kin nalme mam kin. ¹⁶ Lenge miye' tuweinge lalme luku gunguru plai supule pe, tinge yirisukwarme Got. Pe tinge yanange na, "Tukwini Got si nat naiye ka ungwisme poi Juta, hro'mbwat kitikin pe, miye' profet embere ende si nate gah gan topo'me poi." ¹⁷ Mi'e pe, wusyep uku naiye wah kin Jisas sisil nal'e nal'e noto moiye moiye Judia lalme, topo'e moiye moiye naiye sai siheime moi uku.

Jon Baptais nember miye' hoi yalme Jisas

(Mat 11.2-19)

¹⁸⁻¹⁹ Nupe naiye jetalah tikin Jon yal mwahupwai'e ya yeteke'e kin pe, tinge yaname kin nai'e nai'e lalme luku naiye Jisas ndende. Ta'e luku pe, Jon nalanatme miye' hoi nember lenge hindi yalme Lahmborenge naiye ka yisilihme kin naiye kin Krais, miye' njilyeh iki naiye Got nalanatme naiye kin ka ot lakai, ka yurp jeteme miye' nde. ²⁰ Nupe naiye tinge ya jereme Jisas pe, tinge yanange na, "Jon Baptais nember poi mat naiye ya misilih nin na, nin Krais, miye' njilyeh iki naiye Got nalanatme na ot lakai, ya murp kweteme miye' nde?" ²¹ Dindi' nup uku pe, Jisas ndende mi'me wahri' epwa wula wula tihei tihei, topo'e kin ginyen lenge yipihinge pupwa, topo'e ndende mi'me miye' tuweinge naiye nembep tangar. ²² Ta'e luku pe, kin nungwisme wusyep lenge jetalah tikin Jon na, "Plihe yi yinime Jon naimune naiye si yip yeteke'e, topo'e yip yasande. Nembep tangar plihe yeteke'e, topo'e njhip pupwa plihe tahar yal. Mitij naiye yende wahri' epwa pupwa wukeh wukeh plihe tahar bwore, topo'e mungwim kwote plihe yasande wusyep. Miye' yule plihe tahar, topo'e nam miche wusyep bwore mise, mi' supule malme lenge najpwa nj'.

²³ Lahmende ñaiye ñoihmbwaip tinge teñeime ñam supule no, ñoihmbwaip hoi na pakai pe, tinge ka hriphrip.”

²⁴ Ñupe ñaiye jetalah hoi tikin Jon si yal mi'e pe, Jisas bunjenge ñanange wusyep nal lenge wondoh embere ñaiye jan uku. Kin nisilihme tinge na, “Ñupe ñaiye yip yalme Jon ya yoto kekep gungurar pe, yip yasande nange pa yeteke'e lahmende? Yip yala yeteke'e miye' ñaiye ñoihmbwaip kin hoi ta'e ñaiye peperiyeh ñaiye yohe wondol'me kin no, ki blohemblohe nale nat, lakai? ²⁵ Ta pakai pe, yip yal ñaiye pa yeteke'e lahmende? Yip yala yeteke'e miye' ñaiye dende' hihiyilih mi' supule? Pakai! Lenge miye' tuweinge ñaiye dende' hihiyilih ta'e liki, topo'e tinge tatame ñai'e ñai'e tetehei bwore pe, tinge yarp ya yoto yokoh embere mi' supule tikin kin ende. ²⁶ Ta'e luku pe, yip yala yeteke'e lahmende? Miye' profet lakai? Hei! Jon kin profet kuli. Kom ñam ma mini yip tu'e le'e, kin nengelyembe lenge profet lalme. ²⁷ Jon kin walip ilyeh ñaiye Got ñanange ta'e le'e na, ñam ma member walip ñam mil yerme nin no, kin ka se ende mi'mi' me yañah nin.

²⁸ ñam mana yip ta'e le'e, nato kekep lalme le'e Jon kin ñembere sekete tahar'e lahmende miye' ñaiye somohon yarp e'e. Kom tukwini lahmende miye' tuweinge pakaiye ñaiye yarp ya yoto lemame tikin Got uku pe, tinge yengelyembe Jon.” ²⁹ Ñupe ñaiye lenge miye' tuweinge luku yasande wusyep Jisas mi'e pe, tinge top lenge miye' ñaiye yamba'e wuhyau takis, tinge lalme tenerme wusyep Jisas. Detale, somohonme tinge yamba'e pinip yalme Jon no, tinge si yeteke'e wah kin. Ta'e luku pe, tinge si yeteke'e yoworme nange Jisas nalañatme wusyep ñaiye yañah bwore mise tikin Got. ³⁰ Kom lenge Farisi topo' lenge jetmam tikin wusyep erñeme somohonme jarngé ñaiye Jon ka gihye' lenge pinip no, ka junde yañah bwore mise tikin Got. Ta'e luku pe, tinge jinyenme ñaimune ñaiye Got ñasande nange ka yende me tinge.

³¹ Jisas plihe ñanange na, “Ma mininge tu'e lai me lenge miye' tuweinge ñaiye tukwini le'e? Tinge ta'e ñaimune? Yukur tinge hriphrip me ñaimune ñaiye miye' ende ka ende me tinge, pakai. ³² Tinge ta'e lenge lahmakerep ñaiye jahilyeh yarp moi bumbé pe, tinge jal jal tambah yalme mekerep sye' yanange na, 'Poi munduhul'e tumbuh mende wenersep me yip, kom yukur yip hriphrip papalai yondol'me ñihip, pakai. Poi mosoko wenersep milil gwonos gwonos, kom yip yukur yilil.' ³³ Ta'e liki, Jon Baptais yukur ñono ñai bwore topo'e ñono'e pinip wain, kom yip yanange nange yipihinge pupwa si gahanahme kin. ³⁴ ñam Talah tikin Miye', ñam mono ñai bwore topo'e ñam mono'e pinip wain. Kom yip yanange nange ñam mut non me, topo'e ñam mono'e pinip wain sekete mende kwite kwote, topo'e ñam mende ñime'i top lenge miye' ñaiye yamba'e wuhyau takis, topo'e lenge miye' ñaiye tinge pupwa yehe. Yip jarngé yañah poi hindi hoime. ³⁵ Kom sande teke'e tikin Got, topo'e ñoihmbwaip mise kin ka teñei esep pe, ka tus halhale no, pa yeteke'e yoworme.”

Tuwei niñ pinip yar ende wuru'e pinip winye' gwah ñihip Jisas

³⁶ Farisi ende, nañ kin Saimon, ñisilihme Jisas nange ka ote ono ñai topo'e kin. Ta'e pe, Jisas na ñono ñai nal yokoh kin. ³⁷ Nato moi uku pe, tuwei ende ñaiye wende wah niñ pinip yar warp. Pe ti wasande wusyep nange Jisas ñono ñai narp nato yokoh miye' Farisi luku. Ta'e luku pe, ti wenge botol ñeser mi' supule ñaiye pinip winye' naihe sengehrepe sai pe, ti wate woto yokoh uku. ³⁸ Ti wa gwan teket Jisas wilil embere sekete pe, bep pinip ti na gah ñihip kin. Pe ti wenge dohwaih ti wihyete bep pinip ñaiye si na gah ñihip kin pe, ti wuru'e pinip winye' ñaiye naihe sengehrepe gwah ñihip kin, topo'e ti wirirme ñihip kin.

³⁹ Ñupe ñaiye Farisi luku ñeteke'e ñai ta'e luku pe, kin ñoiheryembe nato ñoihmbwaip kitikin na, “Ñaiye miye' e'e kin profet bwore mise pe, kin ka sisyeme lahmende tuwei e'e ñaiye wusuwa'e kin, topo'e ka sisyeme ñaiye tuwei e'e ti pupwa supule.” ⁴⁰ Jisas sisyeme

ñoihmbwaip kin pe, ki ñaname na, “Saimon, ñam da mini nin wusyep ende.” Saimon plihe nungwisme kin na, “Jetmam, ni te ininge ti, ma musyunde.”

⁴¹ Jisas ñaname kin na, “Miye' ende nangange wuhyau sye' nalme miye' hoi. Pe miye' ende namba'e wuhyau silwa 500 o, miye' ende namba'e wuhyau silwa 50.* ⁴² Kom ñupe ñaiye tinge hindi yukur tatame ñaiye ka plihe yungwisme wuyah kin pe, kin nasme ñoihmbwaip ñaiye ka ñoiheryembe wuyah kin ñaiye sai me tinge hindi. Ta'e luku pe, ñam da misilih nin, lahmende tinge hindi ka hriphrip me kin embere sekete?” ⁴³ Saimon nungwisme kin na, “Ñam ñoihmeryembe miye' ñaiye wuhyau embere sai me kin.” Jisas ñanange na, “Hei, nin ñanange mise.” ⁴⁴ Mi'e pe, Jisas bunjenge nalme tuwei uku pe, ki ñaname Saimon na, “Nin si neteke'e ñaimune ñaiye tuwei uku wende me ñam, lakai pakai? Ñupe ñaiye ñam mate moto yokoh nin pe, miye' wah nin yukur pwale pinip ñaiye ma mungurhme ñihip ñam, pakai. Kom ti si wungurhme ñihip ñam topo'e bep pinip ti pe, ti wenge dohwaih ti wihyete ñihip ñam. ⁴⁵ O ñupe ñaiye ñam mate moto yokoh nin pe, nin yukur ñirirme ñam. Kom ti le'e, ñendehei kin ñaiye ñam moto pe, ti wirirme ñihip ñam nate tatame tukwini le'e. ⁴⁶ O nin yukur ñende mi'me ñam no, nuru'e pinip winye' gah ñondoh ñam, pakai. Kom ti le'e, ti wuru'e pinip winye' ñaiye tikin mi' supule naihe sengehepe wa gwah ñihip ñam. ⁴⁷ Ta'e luku pe, ñam mana nin, Got si nongohe pupwa ñembere nato ñoihmbwaip ti pe, ti wunde nihararme ñam ñembere sekete. Detale, lahmende ñaiye Got nongohe pupwa kin embere sekete pe, kin ka ende nihararme Got embere sekete. Kut lahmende ñaiye Got nongohe pupwa kin sikirp pe, kin ka ende nihararme Got sikirp.” ⁴⁸ Mi'e pe, Jisas ñaname ti na, “Pupwa ñoihmbwaip nin si mi'e ko.”

⁴⁹ Pe lenge miye' sye' ñaiye yarp top lenge yono ñai yanange wusyep yale yatme tititinge na, “Miye' uku kin ñoiheryembe nange kin lahmende? Kin tatame ka ongohe pupwa ñoihmbwaip lakai?” ⁵⁰ Kom Jisas ñaname tuwei uku na, “Ñoihmbwaip nin tejeime ñam ti, kin nongohe pupwa ñoihmbwaip nin. Ta'e luku pe, el topo'e ñoihmbwaip ñumwaiye.”

8

Lenge tuweinge sye' ñaiye jande Jisas

¹⁻² Mi'e pe, Jisas nal noto moi embere topo'e moi malaih ñiche wusyep bwore mise me lemame tikin Got. Pe lenge jetalah 12 topo'e lenge tuweinge sye' yal yotop kin. Somohonme, tuweinge sye' uku, Jisas ginyenme yipihinge pupwa, topo'e ñende mi'me wahri' epwa tinge. Maria, tuwei ende ñaiye moi tiheinge ti Makdala pe, somohonme Jisas ginyenme yipihinge pupwa syepumbur hoi nanga'me ti. ³ Ti topo'e Johana ñaiye miye' ti Kusa, miye' wah tikin kin Herot, topo'e Susana, topo'e lenge tuweinge sye' yungwisme wah tikin Jisas topo'e wuhyau tinge.

Wusyep tapimbilme ñaiye miye' nangalai ñai esep

(Mat 13.1-17, Mak 4.1-20)

⁴ Ñupe ñaiye lenge miye' tuweinge wula wula yase moiye moiye yate yeteke'e Jisas pe, ki ñana lenge wusyep tapimbilme ende ta'e le'e, ⁵ “Ñup ende pe, miye' ende nal nangalai peperiyeh kakah esep nal wah. Ñupe ñaiye kin nangalai ñesep uku pe, sye' gah ñahwikin. Ta'e luku pe, ñupe ñaiye lenge mitiñ yale yat pe, tinge ñihip jah ñesep kin, topo'e lenge ñinjet yono. ⁶ O ñesep sye' gah nal kekep ñaiye ñeser sai nato mele'e pe, ñupe ñaiye kin si gere anah pe, tinge ñatai' pe, tinge yule. Detale, kekep uku ñom topo'e pinip pakai. ⁷ O ñesep sye' gah nal kekep ñaiye mwah senge gere sai. Pe mwah senge luku nupwai'e peperiyeh kakah pe, yukur ki tejei esep bwore, pakai. ⁸ Kut ñesep sye' gah nal kekep bwore pe, kin gere ñanah tejei esep wula wula sekete.” Ñupe ñaiye Jisas ñanange wusyep uku mi'e pe, kin syep erjem lenge na, “Mungwim gale yisyunde yoworme wusyep ñaiye ñam manange!”

* ^{7.41} Miye' wah lenge Juta namba'e wuhyau silwa ñilyeh me ñup ende me wah kin. ^{8.1-2} Mat 27.55-56, Mak 15.40-41, Luk 23.49

⁹ Pe lenge jetalah tikin Jisas yisilihme kin nange ka esembele wusyep tehei wusyep tapimbilme luku. ¹⁰ Pe Jisas nana lenge na, “Got si yal yip sande teke'e n'aiye pa sisyeme yoworme wusyep tase me lemame tikin Got. Kut ma mininge wusyep tapimbilme njilyehme mil lenge mitij sye'. O ki ta'e n'aiye wusyep Got n'anange na, 'Lenge mitij ka yahai' yahai'e, kom yukur ka yeteke'e. Ka yisyu yisyunde, kom yukur ka sisyeme.' ”

Jisas n'owor'e ember wusyep tapimbilme kakah esep

(Mat 13.18-23, Mak 4.13-20)

¹¹ Jisas n'anange nejel'e nal na, “Wusyep tapimbilme luku, tehei kin ta'e le'e. Peperiye kakah esep kin ta'e wusyep tikin Got. ¹² O lenge miye' tuweinge sye' n'aiye yasande wusyep tikin Got pe, tinge ta'e nesep n'aiye gah nal nahwikin no, lenge miye' n'hip jah, topo'e n'inet yono. Tinge si yasande wusyep uku, kom miye' pupwa Satan nate nongohe wusyep uku n'aiye sai nato n'oihmbwaip tinge. Ta'e luku pe, n'oihmbwaip tinge yukur tatame n'aiye ka tejeime wusyep uku no, Got ka ungwisme tinge, pakai. ¹³ O lenge miye' tuweinge sye' n'aiye yasande wusyep tikin Got pe, tinge ta'e nesep n'aiye gah nal kekep n'aiye neser sai nato mele'e no, nam kin yukur na gah kekep, pakai. Pe n'upe n'aiye tinge yasande wusyep uku, tinge hriphrip pe, n'oihmbwaip tinge tejeime wusyep uku. Kom n'upe n'aiye n'ondol'me nat pe, tinge tambe. ¹⁴ O lenge miye' tuweinge sye' n'aiye yasande wusyep tikin Got pe, tinge ta'e nesep n'aiye gah nal kekep n'aiye mwah senge gere sai. Tinge yasande wusyep tikin Got, kom n'upe n'aiye tinge yale yil pe, n'oihmbwaip mane, topo'e n'oiheryembe nange ka yamba'e n'ai'e n'ai'e bwore bwore kekep pe, n'ai'e n'ai'e lalme luku nupwai'e tinge. Ta'e luku pe, n'ai esep kin n'aiye tejei pwa tuhute. ¹⁵ O lenge miye' tuweinge sye' n'aiye yasande wusyep tikin Got pe, tinge ta'e nesep n'aiye na gah kekep bwore. N'oihmbwaip tinge bwore bwarme. N'upe n'aiye tinge yasande wusyep uku pe, tinge yarpe wusyep uku yenge gare sai pe, n'ai esep kin tejei bwore wula wula sekete.”

Yirise tikin nih lam

(Mak 4.21-25)

¹⁶ “Wusyep uku kin ta'e yirise n'aiye nanar'e. Yukur miye' ende ka enjel'e nih lam no, ka enge marp apara'e, topo'e ka ember oto luh tuweihe, pakai. Kin ka ikil unuh hla' n'aiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e yirise, n'upe n'aiye ka yoto yokoh mele'e. ¹⁷ No n'ai'e n'ai'e lalme n'aiye tinge si yinise, topo'e n'ai'e n'ai'e lalme n'aiye sai tase, yirise tikin Got ka anar'e guh n'ai'e n'ai'e luku pe, se ka ote tus halhale. ¹⁸ Ta'e luku pe, n'oihme! Yisyunde wusyep n'am bworerme ti, pa yende junde! Detale, lahmende n'aiye sisyeme wusyep bworerme no, kin gande wusyep uku pe, se ka plihe amba'e sye' topo'e. Kut lahmende n'aiye yukur n'asande bworerme no, yukur kin gande pe, Got se ka ongohe wusyep sikirp n'aiye kin si namba'e.”

Lenge to' yuwon topo'e mam tikin Jisas

(Mat 12.46-50, Mak 3.31-35)

¹⁹ Mam Jisas topo'e lenge to' yuwon kin yata yeteke'e kin, kom yokoh uku n'aiye kin narp papararme lenge miye' tuweinge. Ta'e luku pe, yukur tinge tatame n'aiye ka yoto yeteke'e kin, pakai. ²⁰ Miye' ende n'aname Jisas na, “Lenge to' yuwon topo'e mam nin jan tas wicher' pe, tinge yasande nange ka yeteke'e nin.” ²¹ Kom Jisas nana lenge mitij lalme na, “Yip lahmende n'aiye si yasande wusyep tikin Got no, yip yende jande pe, yip mam topo'e to' yuwon n'am.”

Jisas n'anange pe, yohe bimbilye'me mi'e

(Mat 8.23-27, Mak 4.35-41)

²² N'up ende pe, Jisas nana lenge jetalah kin nange ka enge lenge erje pinip umun Galili el umbur. Ta'e pe, tinge ya yanah loumbil pinip ende pe, tinge yal. ²³ Ter n'aiye tinge yal yanah pe, Jisas nate posoh. Ta, yohe bimbilye'me tahar gwah pinip umun pe, tinge ya

yoto hwap pupwa supule ñaiye loubil pinip uku de ka papararme pinip. ²⁴ Ta'e luku pe, lenge jetalah tikin Jisas ya yahra'e kin yaname na, "Hai, iyai, sihei pinip da tule poi hi!" Jisas tahar pe, kin syep erñeme yohe topo'e pinip ñaiye kotou wale wat pe, yohe ginir nal, topo'e pinip bliye sai. ²⁵ Mi'e pe, Jisas ñisilih lenge jetalah kin na, "O ñoihmbwaip yip sai na la? Ñoihmbwaip yip tejeime ñam, lakai pakai?" Kom tinge hi'jarne ñembere sekete topo'e ñoihyeryembe wula wula me bongol luku pe, tinge yanange wusyep yale yat tititinge na, "Kin miye' ta'e lai ti, kin syep erñeme yohe topo'e pinip pe, tinge yasande wusyep kin no, yohe ginir nal topo'e pinip bliye sai?"

Jisas ginyenme yipihinge pupwa wula wula nasme miye' ende
(Mat 8.28-34, Mak 5.1-20)

²⁶ Jisas top lenge jetalah kin yal loubil pinip ya jere kekep lenge Gerasa ñaiye sai nal pinip umun umbur Galili distrik. ²⁷⁻³⁰ Pe ñupe ñaiye tinge ya jere pinip tikiñ no, Jisas nase loubil pinip nate gah pe, miye' ende natme kin. Somohonme ñaiye miye' uku ter narp moi kin pe, yipihinge pupwa wula wula jah yanah me kin nye nyermbe. Ta'e luku pe, lenge miye' moi uku yember kin ya yoto mwahupwai'e, topo'e yenge merkinip yupwai'e ñhip syep kin. Kom lenge yipihinge pupwa ñaiye jah yanah me kin jirnir merkinip uku pe, tinge yenge kin yal luh moi ñaiye mitinj pakai. Pe kin narp mondom samale nato ñeser map ñaiye tinge yinise lenge miye' yule. Jisas ñisilihme miye' uku narj kin pe, ki ñanange na, "Narj ñam Wula Wula." Detale yipihinge pupwa wula wula si jah yanah me kin. Pe Jisas bemberer lenge yipihinge pupwa ñaiye ka tus yupwaihme kin. Ta'e luku pe, ki tambe na gah ñhip Jisas ñilil tambah marnge ñanange na, "Jisas, Lahmiye' tikin Got Na Nah Hla' Supule, nin de na ende tu'e lai me ñam? Yukur na ende yumbune ñam, na pakai!" ³¹ Pe lenge yipihinge pupwa plihe yisilih yisilihme Jisas bongol nange yukur ka ember tinge el moi pupwa hel ñaiye Got ka ende yumbune tinge, na pakai. ³² Pe lenge yipihinge pupwa yisilih yisilihme Jisas bongol nange ka ember lenge e oto lenge hro' wula wula ñaiye jan yono ñai yal hwate luku. Ta'e luku pe, Jisas nember lenge ka yi yoto hro' uku. ³³ Pe ñupe ñaiye tinge lal tas yasme miye' ya yoto lenge hro' pe, hro' lalme luku jarne susungurh jah hwate ya jah pinip umun pe, tinge yono'e pinip pe, tinge yule.

³⁴ Kom ñupe ñaiye lenge miye' ñaiye yonorh hro' yeteke'e ñaimune ñaiye ñende me hro' tinge pe, tinge jertetenge ya yisil'e wusyep yal'e yal'e moi embere, topo'e moi malaih ñaiye sai siheiye. ³⁵ Pe lenge miye' tuweinge yala yeteke'e ñaimune ñaiye ñende. Pe ñupe ñaiye tinge yatme Jisas, tinge yeteke'e miye' uku si dende' temhroj narp ñhip Jisas pe, yipihinge pupwa si tas yasme kin, topo'e ñoihmbwaip kin si bwore. Ta'e luku pe, tinge hi'jarne ñembere sekete. ³⁶ Pe lenge miye' ñaiye si yeteke'e ñai uku pe, tinge yana lenge miye' tuweinge jande ñaimune ñaiye Jisas si ñende me kin. ³⁷ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme moi Gerasa yisilihme Jisas nange ka el osme moi tinge. Detale, tinge hi'jarne embere sekete. Pe Jisas nanah loubil pinip de ka el. ³⁸ Kom miye' uku ñaiye yipihinge pupwa si tas yasme kin ñaname Jisas na, "Ñam masande ma mil topo'e nin." Kom Jisas ñaname kin na, ³⁹ "Pakai. Plihe el moi nin pe, na ini lenge ñaimune ñaiye Got si ñende me nin." Ta'e luku pe, miye' uku nal'e nal'e nato moi kin ñana lenge ñaimune ñaiye Jisas si ñende me kin.

Jisas ñende mi'me talah Jairus topo'e tuwei ende ñaiye wusuwa'e temhroj syum kin
(Mat 9.18-26, Mak 5.21-43)

⁴⁰ Lenge miye' tuweinge wondoh embere jan yal pinip umun umbur yeseperhme Jisas ñaiye ka plihe ot. Pe ñupe ñaiye Jisas pwar nal pe, tinge lalme hriphrip me kin. ⁴¹ Jairus, miye' mbep ende tikin yukoh jahilyeh topo'e nate teke'e Jisas. Pe ki ñasar'e ñimbep gah ñembep tikin Jisas pe, ki ñisilih ñisilihme kin ñaiye ka el yokoh kin ñaiye ka eteke'e lahtuweï kin. ⁴² Ti lahtuweï esep ilyeh kin pe, wahtaip ti 12. Kom sehei ti da wule. Dindi' ñupe ñaiye Jisas nange yanah nal pe, lenge mitinj wondoh embere luku yanga bumburme kin. ⁴³ Pe tuwei ende ñaiye gwan woto mele'me tinge pe, wahri' epwa wundehei somohonme narpe ti sai ñup ilyeh ilyeh na tatame wahtaip 12. Pe ti si wiche

wuhyau ti lalme wal lenge dokta, kom yukur tatame ηaiye lahende tinge ka ende wahri' epwa wundehei ti ka mi'e.* ⁴⁴ Ti wat teket me Jisas wate wusuwa'e temhron syum kin pe, nilyehe sai wahri' epwa wundehei ti mi'e. ⁴⁵ Pe Jisas ηisilih na, "Lahmende pusuwa'?" Kom lenge mitiη lalme yanange pakai. Mi'e pe, Pita ηanange na, "Lahmborenge, lenge miye' tuweinge wondoh embere jan yoyor'me nin pe, tinge yutumbu' nin." ⁴⁶ Kom Jisas ηanange na, "ηam sisyeme nange miye' ende si ηusuwa' ηam ti, bongol si nasme ηam." ⁴⁷ Pe tuwei uku weteke'e nange tinge se ka sisyeme nange ti si wende ηai uku pe, ti ηoihweryembe wula wula pe, ηihip syep ti blohemblohe. Ta'e luku pe, ti wate wasar'e ηimbep gwah ηembep Jisas pe, ti waname kin halhale wusyep tehei kin ηaiye ti wusuwa'e kin, topo'e ηaimune ηaiye si ηende me ti nilyehe sai pe, lenge mitiη lalme yasande wusyep uku. ⁴⁸ Pe Jisas ηaname ti na, "Talah ηam, ηoihmbwaip nin tejeime ηam nange ηam tatame ηaiye ma mende mi'e wahri' epwa nin pe, nin si tahar bwore. Ta'e luku pe, ni el topo'e ηoihmbwaip ηumwaiye."

⁴⁹ Teter ηaiye ki ηanange wusyep uku gan pe, miye' ende nase yukoh Jairus, miye' mbep yukoh jahilyeh uku pe, kin nenge wusyep ende nate ηaname Jairus na, "Lahtuwei nin si wule. Ta'e luku pe, na inime jetmam, prepwanal ηaiye ka ot." ⁵⁰ Kom Jisas ηasande wusyep uku pe, ki ηaname Jairus na, "Na hi'girnge, na pakai. ηaiye ηoihmbwaip nin ka tejeime ηam pe, se ka ende talah nin ta bwore." ⁵¹ ηupe ηaiye tinge ya jere yukoh Jairus pe, Jisas nupwai'e lenge miye' tuweinge ηaiye yukur ka yoto yukoh mele'e yotop kin, pakai. Kut kin nenge Pita, Jon, Jems topo'e yai mam talah uku, tinge ya yoto. ⁵² Kom lenge mitiη lalme ηaiye yarp wicher' uku ηoihginir pe, tinge yilil me talah uku. Pe Jisas ηana lenge na, "Pa yilil, na pakai. Talah iki yukur wule. Ti wate posoh e'e!" ⁵³ Kom tinge yesenetme kin. Detale, tinge si sisyeme nange ti si wule ko. ⁵⁴ Mi'e pe, Jisas narpe syep ti pe, kin gal ηanange na, "Talah, ni tuhur!" ⁵⁵ Nilyehe sai yipihinge ti plihe nato mele'me ti pe, ti tahar gwan hla'. Mi'e pe, Jisas ηana lenge nange ka yaηa'e ηai ta wono. ⁵⁶ Yai mam ti yenge plai embere sekete, kom Jisas syep erηem lenge nange yukur ka yi yinime lahende, na pakai.

9

Jisas nember lenge jetalah kin yala yende wah (Mat 10.5-15, Mak 6.7-13)

¹ Jisas gal lenge aposel 12 kin yate jahilyeh pe, kin nangange lenge naη embere topo'e bongol ηaiye ka jinyenme yipihinge pupwa, topo'e ka yende mi'me wahri' epwa. ² Mi'e pe, kin nember lenge yal ηaiye ka yiche wusyep me lemame tikin Got, topo'e ka yende mi'me wahri' epwa lenge miye' tuweinge. ³ ηupe ηaiye tinge yala yil pe, Jisas ηana lenge na, "Yukur pa yenge ηainde me syep yil tu'e lou tase o, tem sorh o, ηai o, wuhyau lakai hihiyilih hoi hun, na pakai. ⁴ ηaiye miye' ende hriphrip ηaiye ka amba' yip enge el yukoh kin pe, yurp yukoh esep ilyeh uku tutume ηaiye pa yusme moi uku, kut yukur pa yurp yil'e yil'e, na pakai. ⁵ Kom ηaiye lenge miye' tuweinge moi ende jarng yip pe, pa yenderenge sah ηihip yip yusme moi uku pe, yasam lenge nange tinge si yende pupwa no, mindemboi ka yamba'e nihe syohe." ⁶ Mi'e pe, lenge jetalah Jisas ya yiche wusyep bwore tikin Got, topo'e tinge jinyenme wahri' epwa me lenge miye' tuweinge moiye moiye tongonose.

Herot ηoiheryembe wula wula me Jisas (Mat 14.1-2, Mak 6.14-16)

⁷⁻⁹ Pe ηupe ηaiye Herot, miye' mbep tikin Galili distrik ηasande ηaimune ηaiye Jisas topo'e jetalah kin yende pe, kin gunguru plai pe, kin ηoiheryembe wula wula. Ki ηanange na, "ηam somohon motombo wonge Jon. O liki miye' mune ηaiye ηende wah ta'e liki?" Kin ηoiheryembe ta'e luku ηaiye lenge mitiη sye' yanange nange Jon Baptais si plihe

* ^{8.43} Tup sye' yukur yember wusyep e'e ya yoto, "Ti si wiche wuhyau ti lalme wal lenge dokta." ^{9.5} Luk 10.4-11, Apo 13.51 ^{9.7-9} Mat 16.14, Mak 8.28, Luk 9.19

tahar nate narp. Kom sye' yanange nange Elaija plihe tahar nate narp o, sye' yanange nange profet yerkeime ende plihe tahar nate narp nende wah uku. Ta'e luku pe, Herot nahai'e yanah naye ka eteke'e Jisas.

Jisas nangange nai me miye' 5,000

(Mat 14.13-21, Mak 6.30-44, Jon 6.1-13)

¹⁰ Njup naye lenge aposel tikin Jisas plihe yat pe, tinge yaname Jisas wah naye si tinge yende. Mi'e pe, kin namba' tinge nyilyehme nenge nal moi ende jalme Betsaida. ¹¹ Kom njup naye lenge wondoh embere yasande ta'e luku pe, tinge jande kin yal. Kin hriphrip naye tinge yat pe, ki nana lenge wusyep me lemame tikin Got, topo'e ki nende mi'me lenge miye' tuweinge naye yende wahri' epwa.

¹² Sihei de ka njup pe, lenge jetalah 12 kin yatme kin yanange na, "Iyai, poi marp luh naye miye' yukur yarp pe, na ember lenge mitij e'e ka yil moi naye sai siheiye no, ka yekepe yokoh topo'e nai." ¹³ Kom Jisas nana lenge na, "Yip tip pa yangange lenge nai naye ka yono." Tinge yaname na, "Poi munge kakah syepumbur topo'e njuyo' hoi. Ni nasande nange poi ya munge wuhyau mil la mamba'e nai me lenge wondoh embere lalme le'e?" ¹⁴ (Lenge miye' naye yarp uku, wutu' ta'e 5,000, kom lenge tuweinge talah sye' yarp topo'e lenge miye' uku.) Pe Jisas nana lenge jetalah kin nange ka yini lenge ka yurp miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose dom 50. ¹⁵ Pe lenge jetalah kin yowor'e lenge miye' tuweinge luku pe, tinge yarp dom ilyeh ilyeh. ¹⁶ Mi'e pe, Jisas namba'e kakah syepumbur topo'e njuyo' hoi uku pe, ki bep nanah moihla' nanange wusyep irisukwarme Got me nai uku. Mi'e pe, ki njowor'e nangange lenge jetalah kin naye ka yiyar'e yangange lenge miye' tuweinge. ¹⁷ Tinge lalme yono ya tapam mi'e pe, lenge jetalah jarase nai naye tasma njanar yonorh jah sorh tatame 12.

Pita nanange nange Jisas kin Krai, Miye' alajatme tikin Got

(Mat 16.13-19, Mak 8.27-29)

¹⁸ Njup ende naye Jisas nanange wusyep topo'me Got pe, lenge jetalah ilyehme naye yotop kin. Pe Jisas nisilih lenge na, "Lenge wondoh embere luku yanange nam lahmende?" ¹⁹ Tinge yanange na, "Mitij sye' yanange nange nin Jon Baptais, sye' yanange nange nin Elaija o, sye' yanange nange nin profet yerkeime ende si plihe tahar narp." ²⁰ Pe ki nisilih lenge na, "O yip iki li? Yip yanange nam lahmende?" Pe Pita naname na, "Nin Krai, Miye' alajatme tikin Got." ²¹ Mi'e pe, Jisas njindindirme lenge nange yukur ka yil la yininge wusyep e'e yilme miye' ende, na pakai.

Jisas nanange nihe syohe naye ka amba'e topo'e nule kin

(Mat 16.20-28, Mak 8.30-9.1)

²² Jisas plihe nana lenge na, "Nam Talah tikin Miye', mindemboi ma mamba'e nihe syohe nembere. Mindemboi lenge boremborenge, topo' lenge pris ondoh, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erneme ka jirnge nam topo'e ka pumbe no, ma mule. Kom njup hun na erneme mi'e pe, ma plihe tuhur." ²³ Pe ki nana lenge lalme na, "Lahmende nasande naye ka gunde nam pe, ka noihsipe kitikin, topo'e ka ikirh loutungwarmbe kin gunde nam nyermbe nyermbe. ²⁴ Lahmende naye kin njinise nan nam no, kin narpe laip kitikin pe, mindemboi se ka talai. Kut lahmende naye ka ole ember me nan nam pe, mindemboi ka orp bwore nye nyermbe. ²⁵ O naye miye' ende ka ende wah nihe orp kekep e'e no, ka amba'e nai'e nai'e bwore kekep e'e pe, kin teter narp miye' naye talai. Pe nai'e nai'e luku yukur tatame ka ungwisme kin, pakai. ²⁶ Miye' ende naye hi'me nam topo'e wusyep nam pe, mindemboi njup naye ma plihe mut pe, nam Talah tikin Miye', ma plihe gwirnge kin. Nam se ma plihe mut topo'e yirise embere topo'e bongol tikin Yai nam pe, ma mut topo'e lenge walip hla' yirise. ²⁷ Nam mana yip bwore mise, yip sye' naye tukwini jan e'e, teter pa yurp pe, pa yeteke'e lemame tikin Got."

9.19 Mat 14.1-2, Mak 6.14-15, Luk 9.7-8

9.20 Jon 6.68-69

9.23 Mat 10.38, Luk 14.27

9.24 Mat 10.39, Luk

17.33, Jon 12.25

*Wahri' Jisas nimbilme njoinde tikin
(Mat 17.1-13, Mak 9.2-13)*

²⁸ Sande ende si nerŋe nal mi'e pe, Jisas nenge Pita hindi Jon topo'e Jems pe, kin nenge lenge nanah hwate ŋaiye ka yininge wusyep topo'me Got. ²⁹ ŋupe ŋaiye kin ter narp ŋanange wusyep topo'me Yai pe, bep mohro kin nimbilme topo'e hihiyilih kin bunjenge yirise wukauwe supule ta'e ŋaiye plai gah. ³⁰⁻³¹ Nilyehe sai miye' hoi, Moses topo'e Elaija yat topo'e yirise bongol tikin moihla' pe, tinge yanange wusyep yotop Jisas me yanah ŋaiye ka amba'e nihe syohe no, ka ole inir Jerusalem.

³² Kom Pita top lenge miye' yanam kin hoi yate posoh. ŋupe ŋaiye tinge tahar posoh pe, tinge yeteke'e yirise Jisas topo'e lenge miye' hoi ŋaiye yotop kin jan. ³³ ŋupe ŋaiye lenge miye' hoi uku da yusme Jisas pe, Pita ŋanange na, "Lahmborenge, liki bwore ŋaiye poi marp e'e meteke'e ŋai iki! Ta'e luku pe, ya mikil yukoh balmbal hun, nin ende, Moses ende, Elaija ende." Kom Pita jinjame ŋaimune ŋaiye si ki ŋanange. Kin behembuhu ŋanange. ³⁴ Teter ki ŋanange wusyep gan pe, mwahit nate gah ŋapara'e tinge. Kom ŋupe ŋaiye mwahit uku da apara'e lenge pe, jetalah hun tikin Jisas hi'jarngge embere sekete. ³⁵ Pe di' ende nase mwahit uku nate ŋanange na, "Le'e talah ŋam ŋaiye ŋam si malaŋatme. Yisyunde wusyep kin!" ³⁶ ŋupe ŋaiye di' uku ginir nal pe, tinge yeteke'e Jisas tikin ilyehme gan. Miye' hoi uku si yal ko. Pe lenge jetalah yupwai'e mut pe, yukur tinge yaname lahende me ŋaimune ŋaiye si ŋende no, tinge yeteke'e, pakai.

*Jisas ginyenme yipihinge pupwa me lahmiye' ende
(Mat 17.14-21, Mak 9.14-29)*

³⁷ Nyermbe pe, Jisas nenge lenge jetalah kin hun yasme hwate yal pe, lenge wondoh embere si yate yeteke'e kin. ³⁸ Miye' ende tambah nase nal wondoh embere nat na, "Jetmam, bep ot! ŋam misilih nin bongol, tatame na ot eteke'e talah ŋam, lakai pakai? Kin talah esep ŋam ilyeh! ³⁹ Kom yipihinge pupwa gahanahme kin, topo'e nangalai kin na gah kekep pe, nilyehe sai ki tambah gah topo'e himbihumbwau tas mut kin. Nyermbe nyermbe ki ŋende yumbune kin ta'e luku. ⁴⁰ ŋam si misilih lenge jetalah nin nange ka jinyenme, kom ŋupe ŋaiye tinge yende pe, tinge yukur tatame." ⁴¹ Jisas ŋana lenge na, "O ŋoihmbwaip yip lalme le'e yukule, topo'e yukur teŋeime Got bongole, pakai. ŋam ŋoih min ŋaiye ma murp e'e no, ma mikirh mane yip nye nyermbe." Mi'e pe, ki ŋaname miye' uku na, "Enge talah nin ot e'e." ⁴² ŋupe ŋaiye talah uku nat pe, yipihinge pupwa nangalai kin na gah kekep pe, ki ŋhip syep iche iche ŋanar kekep. Pe Jisas ŋanange wusyep mar wondoh me yipihinge pupwa pe, ki tas nupwaihme talah uku. Mi'e pe, Jisas plihe naŋa'e talah uku nal yai kin. ⁴³ Pe lenge mitiŋ lalme yenge plaima bongol embere tikin Got.

*Jisas plihe ŋana lenge nule kin
(Mat 17.22-23, Mak 9.30-32)*

Lenge mitiŋ lalme luku teter ŋoihyeryembe wula wula me ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye Jisas ŋende pe, ki ŋana lenge jetalah kin na, ⁴⁴ "Yisyunde bworere wusyep e'e, topo'e yukur pa ŋoihsipe ŋaimune ŋaiye ŋam de ma mini yip! Lenge miye' de ka yurpe Talah tikin Miye' yenge yil lenge wachaih." ⁴⁵ Kom lenge jetalah jinjame wusyep tehei ŋaiye Jisas ŋanange pe, wusyep tehei uku sai tase. Kut tinge jarngge ŋaiye ka yisilihme tehei kin.

*Lenge jetalah yisilih ŋaiye lahmende lahmborenge me tititinge
(Mat 18.1-5, Mak 9.33-37)*

⁴⁶ Lenge jetalah tikin Jisas tahar teketenge yanange nange lahmende tinge lahm-borenge. ⁴⁷ Kom Jisas si sisyeme ŋaimune ŋaiye tinge ŋoihyeryembe pe, kin namba'e talah ende nenge nate gan topo'e kin. ⁴⁸ Pe ki ŋana lenge na, "Lahmende ŋaiye ka hriphrip ŋaiye ka amba'e talah tu'e le'e oto naŋ ŋam pe, liki ta'e ŋaiye kin hriphrip me ŋam. Lahmende ŋaiye hriphrip me ŋam pe, kin topo'e hriphrip me Got ŋaiye nember

ɲam mat. Ta'e luku pe, miye' ɲaiye ka tule kitikin no, ka aɲa'e naɲ embere el ɲembep tikin Got.”

Lahmende ɲaiye yukur wachaih nin pe, kin ɲimeɪ nin
(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Jon ɲaname na, “Lahmborenge, poi meteke'e miye' ende ginyenme yipihinge pupwa nato naɲ nin. Kom kin yukur miye' potopoi ende ɲaiye nye nyermbe narɲ ɲotop poi ɲende wah nin, pakai. Ta'e luku pe, poi mindindirime kin nange ka osme wah uku.” ⁵⁰ Pe Jisas ɲana lenge jetalah na, “Pa yotombo wah kin, na pakai. Detale, lahmende ɲaiye yukur wachaih yip pe, kin ɲimeɪ yip.”

Lenge mitiɲ Samaria jarngɛ Jisas

⁵¹ ɲup si nat sihei ɲaiye Jisas ka plihe el moiɲla' pe, ɲoiɲmbwaip kin tahar ɲaiye ka el Jerusalem. ⁵² Ta'e luku pe, kin nember lenge walip sye' yal yerme kin nange ka yil la yende mi'mi' ɲai'e ɲai'e yil moi ende lenge Samaria ɲaiye ka el la orp. ⁵³ Kom ɲupe ɲaiye lenge miye' tuweinge moi uku si sisyeme nange kin nala el Jerusalem pe, tinge ɲoiɲhyeryembe wula wula. Detale, lenge Juta, miye' ɲaiye yarp Jerusalem, tinge wachaih lenge Samaria. Ta'e luku pe, tinge ɲoiɲmbwaip pupwa pe, tinge jarngɛ ɲaiye ka ote orp moi tinge, pakai. ⁵⁴ ɲupe ɲaiye lenge jetalah kin hoi Jems hindi Jon yasande ta'e luku pe, tinge hindi yate yaname Jisas na, “Lahmborenge, ni ɲasande ɲaiye ya misilihme Got nange ka ember nih guha ono tinge lakai?” ⁵⁵ Kom Jisas plihe bunjenge ɲihyel lenge me wusyep ɲaiye tinge yanange. (Yip yukur sisyeme ɲoiɲmbwaip yip ta'e la. ⁵⁶ Talah tikin Miye' yukur nat ɲaiye ka ende yumbune lenge miye', pakai. Kin nat ɲaiye ka ungwisme lenge.)* Mi'e pe, kin nenge lenge jetalah kin yal moi ende.

Miye' ɲaiye da gunde Jisas
(Mat 8.18-22)

⁵⁷ Dindi' ɲupe ɲaiye tinge yange yaɲah yal pe, miye' ende ɲaname Jisas na, “Ma gunde nin nyermbe nyermbe mil luh moi ɲaiye na el.” ⁵⁸ Kom Jisas ɲaname kin na, “Lenge yowor telpei luh moi tinge sai, topo'e lenge ɲinjet tinge yende hwap, kom ɲam Talah tikin Miye' pe, luh moi pakai.” ⁵⁹ Jisas ɲaname miye' ende na, “Gunde ɲam.” Kom miye' uku ɲaname na, “Lahmborenge, te enge si. Ma mi minise yai ɲam yer ti, ma plihe mute gunde nin.” ⁶⁰ Jisas plihe ɲaname na, “Prepwanal. Osme lenge miye' yule ka yinise lenge miye' yule. Kom nin, na e iche wusyep me lemame tikin Got.” ⁶¹ Miye' ende plihe ɲaname na, “Lahmborenge, ɲam ma gunde nin, kom te enge si. Ma mil la monombe syep topo' lenge bamtihei ɲam yer ti, ma plihe mut gunde nin.” ⁶² Jisas ɲaname na, “Miye' ende ɲaiye da owor'e kekep ɲaiye ka ende wah, kom ɲaiye ka bep bunjenge pe, yukur tatame ka ende wah me lemame tikin Got, pakai.”

10

Jisas nalaɲatme jetalah 72 ɲaiye ka yil yende wah kin

¹ Luku mi'e pe, Lahmborenge nalaɲatme miye' 72 topo'e pe, kin nember lenge yal hoi hoi nange ka yil yerme kin yil moi embere lalme, topo'e moi malaih ɲaiye kin nala el. ² Ki ɲana lenge na, “ɲai sekete si sasarme, kom miye' wah yukur wula ɲaiye ka yila talame ɲai uku, pakai. Yisilihme Lahmborenge, Yai tikin wah uku nange ka ember miye' wah wula wula ɲaiye ka talame ɲai yoto wah kin.

³ Ta'e luku pe, yip yil. ɲam member yip mal ta'e ɲaiye worsip umbwahe mal mele'e lenge ɲumbwat telpei. ⁴ Yukur pa yenge tem sorh, wuhyau, topo'e ɲihip hi' sye', na pakai. Yukur pa yende gwaingwaiye jin yaɲah yirir lenge lahmende ɲaiye jan yaɲah, pakai. Yikil'e yil! ⁵ ɲupe ɲaiye yip yala yoto yokoh ende pe, ɲendehei yininge na, “ɲoiɲmbwaip ɲumwaiye tikin Got sai topo'e yip lalme.” ⁶ ɲaiye miye' michukor ende narɲ yokoh uku pe, wusyep bwore yip sai topo'e kin. Tu pakai pe, wusyep bwore luku yukur ka si topo'e

9.54 2Ki 1.9-16 * 9.56 Tup sye' tikin Luk yukur nainge wusyep e'e. 9.61 1Ki 19.20 10.2 Mat 9.37-38 10.3 Mat 10.16

kin, pakai. ⁷ Yukur pa yil'e yil'e yurp yokoh ilyeh ilyeh, na pakai. Pa yurp yokoh ilyeh uku yono naj, topo'e pinip, topo'e najmune najye tinge yal yip. Detale, kin bwore najye miye' wah ka amba'e yitini me wah najye ki nde.

⁸ Najye pa yi yoto moi embere ende no, tinge ka hriphrip me yip pe, yono najmune najye tinge yal yip. ⁹ Yende mi'me lenge wahri' epwa najye yarp ya yoto moi uku topo'e yini lenge miye' tuweinge luku na, 'Lemame tikin Got si nat siheime yip.' ¹⁰ Kom najye pa yi yoto moi embere ende no, tinge yukur hriphrip me yip pe, yi jin tus najhwikin yininge na, ¹¹ 'Poi menderenge najhip sah yip najye sai najhip poi. Le'e wutu' najye ka asam yip pupwa najye yip yende no, yip jarngge wusyep tikin Got. Kom pa najhyeryembe na, lemame tikin Got si nat siheime yip.' ¹² Naj mana yip, Got se ka iyar'e moiye moiye lalme. Kom moi uku najye jarngge wusyep yip pe, nal najp yuwo pe, yitini pupwa tinge ka engelyembe yitini moi pupwa Sodom."

*Yitini pupwa lenge mitij najye yukur yimbilme najhmbwaip
(Mat 11.20-24)*

¹³ Jisas plihe najange na, "Najhme, yip miye' tuweinge moi Korasin. Najhme, yip miye' tuweinge moi Betsaida. Najye moi Tair topo'e moi Saidon si yeteke'e mirakel ta'e najye yip si yeteke'e pe, somohonme tinge se ka tere' nihyeh juh wahri' tinge, sasambe najye tinge si yimbilme najhmbwaip yasme pupwa najhmbwaip tinge. ¹⁴ Kom najpe najye Got ka iyar'e moiye moiye lalme pe, yitini pupwa yip Korasin topo'e Betsaida ka engelyembe yitini pupwa lenge Tair topo'e Saidon. ¹⁵ O yip moi Kaperneam, yip najhyeryembe nange Got ka ahra'e yip e unuh moihla' lakai? Pakai supule! Got minde se ka ondole yip e guh moi lenge miye' yule." ¹⁶ Jisas plihe najame lenge jetalah kin na, "Ta'e luku pe, lahmende najye nasande wusyep yip, ki nasande wusyep naj. Lahmende najye garngge yip pe, kin garngge naj topo'e. Kom lahmende najye garngge naj pe, kin garngge miye' najye nember naj nat."

Lenge miye' 72 plihe yat

¹⁷ Najpe najye lenge miye' 72 najye Jisas nember tinge yal plihe yat pe, tinge hriphrip embere. Tinge yanange na, "Lahmborengge, poi mende wah nin, topo'e lenge yipihinge pupwa yasande wusyep poi najpe najye poi gwinyen lenge moto naj nin." ¹⁸ Pe Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Hei, naj si meteke'e miye' pupwa Satan tambe ta'e najye bulel nasme moihla' gah. ¹⁹ Ta'e luku pe, naj si yal yip bongol najye pa hip juh hwanj topo'e pirp, topo'e pa yengelyembe bongol lalme tikin wachaih pe, najmune pupwa yukur ka ende yumbun yip, pakai. ²⁰ Kom yukur pa hriphrip najye yipihinge pupwa yasande wusyep yip, pakai. Kut hriphrip nange naj yip si sai nanah moihla'."

*Jisas najange wusyep hriphrip me Got
(Mat 11.25-27, 13.16-17)*

²¹ Dindi' najp uku pe, Yohe Yirise nde Jisas hriphrip supule pe, Jisas najange na, "Yai, Lahmborengge tikin moihla' topo'e kekep, naj hriphrip me nin. Detale, ni najise naj uku me lenge mitij najye ndondoh tinge bongol no, tinge najhyeryembe nange tinge si sisyeme naj'e naj'e tetehei. Kom tinge pupwa kwote. Kut nin nasambe lenge mitij najye tinge yatme nin ta'e lahmakerep. Yai, le'e kin nat gande nasande topo'e najhmbwaip nin. ²² Yai naj, nin si pwale naj'e naj'e tetehei lalme. Yai, nin najyeh sisyeme talah nin, topo'e naj ilyeh sisyeme nin. Kom lahmende najye naj malaajatme pe, ma masambe tinge no, ka sisyeme nin topo'e." ²³ Pe Jisas bunjenge nal lenge jetalah pe, kin yul naj lenge na, "Lahmende najye ka yeteke'e naj'e naj'e tu'e najye yip si yeteke'e pe, tinge se ka hriphrip embere sekete. ²⁴ Naj mana yip, somohonme lenge profet wula wula topo'e lenge miye' ondoh yasande najye ka yeteke'e najmun najye yip si yeteke'e. Kom tinge

10.7 1Ko 9.14, 1Ti 5.18 10.10 Apo 13.51 10.11 Mat 10.7-14, Mak 6.8-11, Luk 9.3-5 10.12 Stt 19.24-28, Mat 10.15, 11.24 10.13 Ais 23.1-18, Ese 26.1-28.26, Jol 3.4-8, Amo 1.9-10, Sek 9.2-4 10.15 Ais 14.13-15 10.16 Mat 10.40, Mak 9.37, Luk 9.48, Jon 13.20 10.19 Sng 91.13 10.22 Jon 3.35, 10.15

yukur tatame ηaiye ka yeteke'e, topo'e ka yisyunde ηaimun ηaiye yip si yasande yeteke'e, pakai.”

Wusyep tapimbilme ηanange miye' Samaria ηaiye nungwisme miye' Juta ende

²⁵ ηup ende pe, jetmam ende tikin wusyep erηeme natme Jisas nange ka iche kukwaime kin. Ki ηisilihme Jisas na, “Jetmam, ma mende tu'e lai ti, Got ka ungwisme ηam ηaiye ma murp moihla' topo'e kin nye nyermbe?” ²⁶ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Wusyep erηeme tikin Moses ηanange ta'e la? Nin gonose ta'e la?” ²⁷ Miye' nungwisme na, “ηoihmbwaip poi, yipihinge poi, bongol poi topo'e ηoiheryembe poi lalme ka ende nihararme Lahmborenge Got bongole si. Rop ende kin, ya mende nihararme lenge ηemei poi tu'e ηaiye poi mende nihararme potopoi.” ²⁸ Jisas nungwisme na, “Ni ηanange bwore mise. Na ende tu'e le'e ti, na orp bwore nye nyermbe.”

²⁹ Kom ki ηasande ηaiye ka engelyembe wusyep Jisas no, Jisas ka eteke'e nange kin miye' bwore mise. Ta'e luku pe, ki ηisilihme Jisas na, “Lahmende ηemei ηam?” ³⁰ Jisas ηanange wusyep tap ende ta'e le'e, “Miye' lenge Juta ende gah nal yaηah ηaiye nase Jerusalem nal Jeriko. O ηup uku pe, lenge miye' endei yarpe kin pe, yamba'e ηai'e ηai'e kin lalme, topo'e yupwai'e yararaha kin pe, yasme ki ηanar dom samale sihei me ηahwikin de ka ole. ³¹ Pris ende gah yaηah uku nal, kom ηupe ηaiye ki ηeteke'e miye' uku pe, kin ηusungurhme nal yaηah umbur. ³² Nal yaηah ilyeh uku miye' Livai* ende plihe nate gere ηeteke'e miye' uku pe, kin topo'e nal ηusungurhme kin nal yaηah umbur.

³³ Kom miye' ende tikin provins Samaria, wachaih lenge Juta, plihe nal yaηah ilyeh uku pe, kin nate ηeteke'e kin pe, ηoihmbwaip kin ginirme kin supule. ³⁴ Kin nal siheiye kin pe, ki ηuwil'e pinip winye' topo'e pinip wain na gah sisyp kin pe, kin nupwai'e. Mi'e pe, kin namba'e miye' nikil nanah wordonki kin pe, kin nenge kin nal yokoh embere ηaiye mitij wula yarp pe, luh ηaiye ka bepeteme kin. ³⁵ Nyermbe pe, kin nosoko wuhyau sye' pe, kin naηa'e miye' ηaiye bepeteme yokoh uku pe, kin nisilihme kin ηaiye ka embepeteme kin bworerme. Pe ki ηanange na, ‘ηam mal la mil ho, ηupe ηaiye ma plihe mut pe, ma mungwisme ηaimun ηaiye nin si ηiche nungwisme kin.’” ³⁶ Pe Jisas ηanange na, “Na iyar'e oto ηoihmbwaip nin. O miye' uku ηaiye miye' endei yonombe kin pe, lahmende tinge hun uku ηasambe nange kin ta'e ηaiye ηemei kin ende?” ³⁷ Jetmam uku nungwisme kin na, “Miye' uku ηaiye ηoihginirme kin.” Jisas ηanange na, “Hei, ni na e ende ηahilyeh.”

Jisas na ηeteke'e Mata topo'e to' ti Maria

³⁸ Jisas topo'e lenge jetalah kin plihe yal yaηah pe, kin nate gere moi ende ηaiye tuwei ende naη ti Mata warp. Pe Mata wisilihme kin ηaiye ka orp sikirp oto yokoh ti. ³⁹ Maria, to' titi Mata, warp siheime ηihip Jisas wasande wusyep ηaiye ki ηanange. ⁴⁰ Kom Mata ηoihmbwaip mane walme wah wula wula ηaiye ti wende. Ta'e pe, ti wate wanange na, “Lahmborenge, nin ηoiheryembe ta'e la ηai me to' ηam ηaiye ti warp pakaiye pe, ηam ilyeh mende wah lalme. Inime ti nange ta wute wungwisme ηam.” ⁴¹ Kom Lahmborenge nungwisme ti na, “Mata, nin ηoihmbwaip mane topo'e ηoiheryembe wula wula me ηai'e ηai'e tetehei. ⁴² Kom ηaisep ilyeh kin bwore mise ηaiye ti wasande sande teke'e ηaiye ηam manange pe, Maria si wiyar'e pe, ti wende gwande pe, yukur ya mupwai'e ti, na pakai.”

11

*Yaηah ηaiye ka yininge wusyep topo'me Got
(Mat 6.9-15, 7.7-11)*

¹ ηup ende pe, Jisas ηanange wusyep topo'me Got nal luh ende. Ki ηanange mi'e pe, jetalah kin ende ηaname na, “Lahmborenge, ininge alajat me poi yaηah ηaiye ya

10.25 Mat 22.35-40, Mak 12.28-34 10.27 Lo 6.5, Wkp 19.18 10.28 Wkp 18.5 * 10.32 Lenge Livai tinge yende wah topo'e lenge pris pe, loumwah tinge, naη kin Livai. Kin talah ende tikin Jekop. 10.33 2Sto 28.15 10.38 Jon 11.1

mininge wusyep topo'me Got tu'e n̄aiye Jon nalan̄at lenge jetalah kin.”² Jisas n̄ana lenge na, “N̄upe n̄aiye pa yininge wusyep topo'me Got pe, pa yininge tu'e le'e,

Yai, poi da mirisukwarme nañ yirise supule nin.

Poi da meteke'e lemame nin ka ote si pe, na embepeteme poi.

³ N̄up ilyeh ilyeh tongonose, na pul poi n̄ai e tutume n̄up kin.

⁴ Ongohe pupwa n̄oihmbwaip poi

tu'e n̄aiye poi masme pupwa lenge mitiñ lalme

n̄aiye yende pupwa me poi.

Topo'e yukur na osme poi ya mi moto n̄ondol'me.”

⁵ Mi'e pe, Jisas n̄ana lenge jetalah kin wusyep tap ende na, “N̄aiye n̄ende yip ka el yokoh n̄ime kin n̄up sye' sye' no, ka inime kin na, 'Miye' yan̄am, tatame n̄aiye na pule kakah hun? ⁶ N̄ime kin n̄am ende nase yan̄ah wohe nate gere yokoh n̄am, kom n̄am n̄ai yokoh pakai n̄aiye ma mañ'a'e kin.’ ⁷ Kom n̄ime kin nungwisme na, 'N̄am gwarnḡe n̄aiye tahra'. N̄am si gwase kohmap, topo'e n̄am mēge lenge talah n̄am si mate luh. Yukur ma tuhur yule n̄ainde, pakai.’”⁸ N̄am mana yip, yukur ka tuhur aña'e kakah tu'e n̄aiye tinge hindi tangal miye' yan̄am, na pakai. Kom n̄aiye miye' uku ka ende wah nihe isilih isilih ni wula wula pe, miye' yan̄am kin ka tuhur aña'e n̄aimune n̄aiye ki n̄asande.

⁹ “Pe n̄am mana yip, pa yisilih pe, pa yamba'e. Pa yahai'e pe, pa yeteke'e. Pa yendere kohmap pe, kohmap uku ka bu el hohou si me yip. ¹⁰ Ta'e luku pe, mitiñ lalme n̄aiye ka yisilih pe, se ka yamba'e, topo'e lahmende n̄aiye ka yahai'e pe, se ka yeteke'e, topo'e lahmende n̄aiye yendere kohmap pe, se ka bu el hohou si me tinge. ¹¹ O yip lenge yai tatame n̄aiye pa yangange talah yip hwan̄ n̄upe n̄aiye tinge yisilih yip n̄uyo'? ¹² Lakai pa yangange p̄irp n̄upe n̄aiye ka yisilih yip tuwet yihim? Pakai. ¹³ Yip yai, yip yende n̄ai'e n̄ai'e pupwa, kom yip sisyeme bworerme n̄aiye yangange n̄ai'e n̄ai'e bwore yal lenge talah yip. Pe pa sisyeme tu'e le'e, Yai yip n̄aiye narp nanah moihla', kin se ka hriphrip n̄aiye ka aña'e Yohe Yirise elme lahmende n̄aiye n̄isilihme kin.”

Jisas topo'e Belsebul

(Mat 12.22-30, Mak 3.20-27)

¹⁴ Jisas ginyenme yipihinge pupwa ende n̄aiye n̄ende miye' mut kin tingis. Pe n̄upe n̄aiye yipihinge pupwa luku tas nal pe, miye' uku plihe n̄anange wusyep. Ta'e luku pe, lenge mitiñ lalme gunguru plai. ¹⁵⁻¹⁶ Mitiñ sye' yiche kukwaime kin pe, tinge yisilihme kin n̄aiye ka ende mirakel ende asambe nange Got naña'e kin bongol luku. Kom lenge miye' tuweinge sye' jonome kin yanange na, “Hai, Belsebul,* miye' ondoh lenge yipihinge pupwa naña'e bongol luku n̄aiye kin ginyenme lenge yipihinge pupwa tas yal.”

¹⁷ Kom Jisas sisyeme n̄oihmbwaip tinge pe, ki n̄ana lenge na, “N̄aiye moi ende ka yuwor'e tititinge juh bumble no, ka yurmbe pe, moi uku yukur ka si bongol, pakai. Topo'e n̄aiye bantihei ilyeh ka yuwor'e teketenge tititinge no, ka yurmbe pe, bongol tinge se ka mi'e. ¹⁸ Ta'e luku pe, n̄aiye bantihei tikin Satan ka yurmbe tititinge pe, ka yurp bongol, lakai pakai? Pakai! Kom yip yanange nange n̄am gwinyen lenge yipihinge pupwa topo'e bongol tikin Belsebul. ¹⁹ N̄aiye Belsebul pule bongol no, n̄am gwinyen lenge yipihinge pupwa pe, lahmende n̄ende bongol me jetalah yip no, tinge jinyen lenge yipihinge pupwa? Ta'e luku pe, yip jin wusyep me n̄aimune n̄aiye jetalah yip si yanange. ²⁰ Kom n̄aiye bongol tikin Got sai topo'me n̄am no, n̄am gwinyen lenge yipihinge pupwa mate tas pe, luku sasambe nange lemame tikin Got si natme yip.

²¹ N̄aiye miye' bongol ende nenge sehyikal ombor bep er̄enge yokoh kin pe, kin n̄oiheryembe nange n̄ai'e n̄ai'e kin lalme ka si bwore. ²² Kom n̄upe n̄aiye miye' ende n̄aiye bongol kin usungurhme kin nate narmbe topo'e kin no, kin nengelyembe kin. Pe kin ka amba'e sehyikal ombor n̄aiye ki n̄ende bongolme miye' uku pe, wachaih

11.15-16 Mat 9.34, 10.25, 12.38, 16.1, Mak 8.11

*

11.15-16 Nañ Belsebul kin nañ umbur tikin Satan.

kin ka iyar'e ɲai'e ɲai'e kin nangange lenge mitiɲ sye'."† ²³ Jisas neɲel'e wusyep ɲanange na, "Lahmende ɲaiye yukur yende wah topo'me ɲam pe, ki ta'e ɲaiye tinge da yende yumbune wah ɲam. Lahmende ɲaiye yukur yende wah ɲam yamba' lenge miye' tuweinge pe, ki ta'e ɲaiye tinge da jinyen lenge yil wohe."

Yipihinge pupwa plihe nat

(Mat 12.43-45)

²⁴ "ɲuɲe ɲaiye miye' ende ginyenme yipihinge pupwa tas nal nasme miye' ende pe, yipihinge pupwa uku ki nal moi gungurar ɲahai'e luh moi ɲaiye ka e orp amba'e yohe. Kin na nahai'e, ta pakai. Ta'e luku pe, ki ɲoiheryembe nange ka plihe el la orp yokoh ɲaiye somohon kin narp. ²⁵ Kom ɲuɲe ɲaiye ki plihe nato miye' uku pe, ki teke'e yokoh uku si kin ɲuhwarng'e bwore mi' supule sai. ²⁶ Mi'e pe, ki tas nal namba' lenge yipihinge pupwa 7 ɲaiye pupwa tinge yengelyembe kin pe, tinge lalme plihe yate yarp yokoh uku. Ta'e luku pe, miye' uku kin narp pupwa supule nengelyembe ɲaiye somohon ɲendeheiyeh ki narp."

Hriphrip mise

²⁷ Dindi' uku ɲaiye Jisas ɲanange wusyep uku pe, tuwei ende wanange wusyep gwah bumbe mitiɲ lalme luku pe, ti wanange na, "Got ki hriphrip me tuwei ɲaiye wara'e nin topo'e ti yale ɲimbirip." ²⁸ Pe Jisas nungwisme na, "Hei, kom Got hriphrip embere sekete me lahmende ɲaiye ɲasande topo'e gande wusyep kin."

Lenge miye' tuweinge yisilihme Jisas nange ka ende mirakel

(Mat 12.38-42, Mak 8.11-12)

²⁹ Dindi' ɲup uku pe, lenge miye' tuweinge wula wula tahar yate jan yonyor'me Jisas. Pe kin neɲel'e ɲanange na, "Yip miye' tuweinge tukwini le'e ɲaiye yarp kekep, yip lalme pupwa supule. Yip yisilihme ɲam nange ma mende mirakel ende ɲaiye ka yisam yip ɲaiye ɲam mende wah Got, kom yukur pa yeteke'e, pakai. Wutu' ɲaiye pa yeteke'e pe, wutu' bongol supule tikin Jona ɲilyeh. ³⁰ ɲaimune ɲaiye ɲende me profet Jona pe, kin ta'e ɲaiye wutu' ki samb lenge miye' tuweinge Ninive. Pe ɲuɲe ɲaiye Talah tikin Miye' ka tu'e ɲaiye wutu' el lenge miye' tuweinge tikin kekep e'e ɲaiye tukwini yarp. ³¹ Somoho somohonme tuwei ondoh kwin nal moi Syiba ti wase moi ti ɲaiye sai nal wohme Israel pe, ti wat ta wisyunde topo'e ta wamba'e sande teke'e ɲembere tikin Solomon. Kom tukwini sande teke'e ɲam nengelyembe Solomon pe, yip jarnge ɲaiye pa yisyunde ɲaimune ɲaiye ɲam si mana yip. Ta'e luku pe, ɲuɲe ɲaiye Got ka iyar'e pupwa lenge miye' tuweinge lalme pe, kwin Syiba ta gwin topo'me yip pe, ta wini' yip pupwa ɲaiye yip si yende. ³² ɲoinde kin ta'e le'e, nato ɲup uku ɲaiye Got ka iyar'e pupwa lenge miye' tuweinge pe, lenge miye' tuweinge Ninive topo'e ka yininge pupwa ɲaiye yip si yende. Detale, tinge si hi'me pupwa ɲoihmbwaip tinge no, tinge yimbilme ɲoihmbwaip ɲuɲe ɲaiye tinge yasande wusyep Got ɲaiye Jona ɲanange, kut yip pakai. Tukwini ɲam si mana yip ɲainde embere supule ɲaiye nengelyembe wusyep Jona, kom yip jarnge."

Wusyep tapimbilme nih lam

(Mat 5.15, 6.22-23)

³³ Jisas neɲel'e wusyep ɲanange na, "Lemame tikin Got ki ta'e ɲaiye nih lam pe, ɲam si member mal halhale. Ki ta'e le'e, yukur miye' ende ka ɲel'e nih lam no, ka enge marp apara'e, topo'e ka ember oto luh tase, pakai. Kin ka ikil unuh hla' ɲaiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e yirise ɲuɲe ɲaiye ka yenete yoto yokoh mele'e. ³⁴ ɲembep yip ki ta'e nih lam tikin wahri' yip. ɲaiye ɲembep yip bwore no, yip yeteke'e yuworme pe, wahri' yip topo'e ki papararme nih yirise. Kom ɲaiye ɲembep yip pupwa yepelmbe pe, wahri' yip lalme topo'e ki pupwa yepelmbe. ³⁵ ɲoihme! Ki pupwa sekete ɲaiye yirise ɲaiye sai

† 11.22 Jisas ɲanange wusyep tapimbilme luku ɲaiye ka asambe lenge nange bongol kin nengelyembe bongol tikin Satan. 11.23 Mak 9.40 11.29 Mat 16.4, Mak 8.12 11.30 Jna 3.4 11.31 1Ki 10.1-10, 2Sto 9.1-12 11.32 Jna 3.5 11.33 Mat 5.15, Mak 4.21, Luk 8.16

nato yip pe, se ka plihe imbilme el la yepelmbe. ³⁶ Ŋaiye wahri' yip lalme ka papararme yirise supule, topo'e yukur wahri' sye' yepelmbe sikirp pe, yirise Ŋaiye lemame tikin Got ka anjar'e guh yip tu'e Ŋaiye yirise nih lam nanjar'e pe, yip pa yamba'e gondoume.”

Lenge Farisi topo'e jetmam tikin wusyep erɲeme yende pupwa

(Mat 23.1-36, Mak 12.38-40, Luk 20.45-47)

³⁷ Ŋupe Ŋaiye Jisas si ŋanange wusyep mi'e pe, Farisi ende ŋisilihme kin Ŋaiye ka ot ono Ŋai topo'e kin. Ta'e pe, kin na nato yokoh kin gah narp ŋono Ŋai. ³⁸ Kom wusyep erɲeme lenge Juta ŋanange ta'e le'e, miye' Ŋaiye da ono Ŋai pe, ka unguh syep kin yer. Kom yukur ki ŋende gande. Farisi luku kin gunguru plai ŋupe Ŋaiye ki ŋeteke'e Ŋaiye Jisas yukur nungurhme syep kin ti, kin ŋono Ŋai. ³⁹ Ta'e pe, Lahmborenge ŋaname kin na, “Yip Farisi pe, yip yungurhme marp yokoh tas hi' ŋilyehme, kut nato ŋoihmbwaip mele'e yip papararme ŋoihmbwaip solombe topo'e Ŋai'e Ŋai'e pupwa. ⁴⁰ Yip pupwa kwote! Got ŋende Ŋai'e Ŋai'e tas wicher', topo'e kin ŋende nato mele'e. ⁴¹ Kom Ŋaiye pa yangange lenge Ŋaipwa ŋi' ŋaimune Ŋaiye yip ŋoiheryembe sai nato ŋoihmbwaip mele'e yip pe, mele'e topo'e tas wicher' yip lalme ka tuhur bwore prihe supule.

⁴² Ŋoihme, yip Farisi! Mindemboi ka pupwa supulme yip. Detale, nye nyermbe yip si yiyar'e kapenih, Ŋai, topo'e Ŋai'e Ŋai'e pe, yip yaɲa'e Got yitini luku, kom ŋoihmbwaip yip si ŋoihsipe Ŋaiye pa yende nihararme Got. Bwore Ŋaiye yip yende ŋendehei uku, kom pa yende nihararme Got topo'e yende bwore bwarme lenge miye' tuweinge topo'e.

⁴³ Ŋoihme, yip Farisi! Mindemboi ka pupwa supulme yip. Detale, yip yende niharar Ŋaiye pa yurp luh bwore yi yoto yukoh jahilyeh, topo'e Ŋaiye lenge miye' tuweinge ka yurume yip pe, yahra'e nan yip yi yoto moi bumbume Ŋaiye mitiɲ lalme jahilyeh. ⁴⁴ Ŋoihme! Mindemboi ka pupwa supulme yip. Detale, yip ta'e ŋehh Ŋaiye tinge yinise miye' nule. Pe lenge mitiɲ yale yat yanah ŋehh hla', kom yukur tinge sisysteme naihe pupwa Ŋaiye sai na gah mele'e, pakai pe, tinge si lome. Ta'e luku pe, tinge yeteke'e wicher' pe, tinge ŋoihyeryembe nange yip bwore. Kom pakai. Yip pupwa yehe.”

⁴⁵ Mi'e pe, jetmam ende tikin wusyep erɲeme ŋaname Jisas na, “Jetmam, ŋupe Ŋaiye ni ŋanange ta'e luku pe, ni ŋende yumbun poi topo'e.” ⁴⁶ Jisas nungwisme na, “Ŋoihme, yip lenge jetmam tikin wusyep erɲeme! Mindemboi ka pupwa supulme yip. Detale, yip yangange lenge miye' tuweinge wusyep erɲeme ŋembere sekete Ŋaiye yukur tatame ka junde. Kom yip yukur yungwis lenge sikirp Ŋaiye yikirh mane luku, pakai.

⁴⁷ Ŋoihme! Mindemboi ka pupwa supulme yip! Detale, yip yendende'me ŋehh lenge profet Ŋaiye somohonme lenge mwan ka' yip yongombe. ⁴⁸ Mise, tinge yongomb lenge profet uku, kom yip yendende'me ŋehh tinge pe, le'e si sasambe nal halhale nange yip yenerme pupwa topo'e hriphrip me ŋaimun Ŋaiye lenge mwan ka' yip si yende me tinge. ⁴⁹ Liki gande wusyep ende Ŋaiye somohonme Got ŋanange, topo'e ŋasande teke'e ŋembere kin. Ki ŋanange na, ‘Ma member lenge profet topo'e lenge aposel ŋam milme tinge, kom tinge se ka yongombe sye' ka yule, topo'e ka yende yumbune sye'.’ ⁵⁰ Ta'e luku pe, yip miye' tuweinge Ŋaiye tukwini ŋup e'e, yip pa yamba'e nihe syohe ŋahilyeh tu'e Ŋaiye miye' Ŋaiye yongomb lenge profet lalme yule, nal somohon somohonme ŋup ŋendeheiyeh kin Ŋaiye Got ŋende Ŋai'e Ŋai'e, nate tatame tukwini le'e. ⁵¹ Bwore mise, ŋam mana yip, yip lenge miye' tuweinge Ŋaiye tukwini ŋup e'e, pa yamba'e nihe syohe ŋahilyeh tu'e Ŋaiye miye' Ŋaiye yongombe tinge lalme. Got se ka ungwisme wim miye' yerkeime Abel nate tatame misei Ŋaiye tinge yonombe Sekaraia yanar bumbumbe me yukoh yirise mele'e topo'e alta Ŋaiye sai tas wicher.

⁵² Ŋoihme, yip lenge jetmam tikin wusyep erɲeme! Mindemboi ka pupwa supulme yip. Detale, yip si tukwainge lousikan Ŋaiye chumbur kohmap Ŋaiye mitiɲ ka sisysteme ŋoihmbwaip tikin Got. Yip iki jarngwe Ŋaiye pa yi yoto no, pa sisysteme yoworme ŋoihmbwaip bwore tikin Got. Topo'e yip tatme lahmende Ŋaiye tinge da yi yoto no, ka sisysteme yoworme.” ⁵³⁻⁵⁴ Ŋupe Ŋaiye Jisas nasme moi uku pe, lenge jetmam tikin wusyep

erņeme topo'e lenge Farisi yende wachaih embere sekete me kin. Tinge da yahai'e yanjah ņaiye Jisas ka ininge wusyep pupwa me Got no, ka owor'e wusyep erņeme tinge pe, tinge yiche kukwai yisilihme kin wusyep wula wula.

12

ņoihme wusyep hombo'e lenge Farisi (Mat 10.26-27)

¹ Nato ņup uku pe, lenge miye' tuweinge wula wula sekete yate jahilyeh pe, luh uku tangarmbe sekete topo'e ņhip na se iche el la, pakai supule. ņendehei kin pe, Jisas ņana lenge jetalah kin na, “ņoihme pupwa lenge Farisi ņaiye ka ende yumbune yip. Tinge hombo'e nange tinge miye' bwore, kom pakai. Pupwa tinge pe, ki ta'e yis ņaiye sikirp manai'e, kom ki ņende kakah tenenem ņembere. ² ņaimune ņaiye tukwini sai tase na gah ņoihmbwaip, topo'e ņaimune ņaiye miye' inise pe, mindemboi ka tus halhale no, pa yeteke'e yoworme. ³ Ta'e luku pe, wusyep mune ņaiye yip yul yanange, topo'e wusyep tase ņaiye yip yenge sihei yanange pe, mindemboi ka tambah ininge halhale pe, pa yisyunde lalme.”

Yukur pa hi'jirnge miye', pa hi'jirnge Got (Mat 10.28-31)

⁴ “Yip lenge miye' yanam ņam, ņam da mini yip tu'e le'e, yukur pa hi'jirnge lahmende ņaiye tatame ka yumb yip no, pa yule, pakai. Mindemboi ka plihe yende tu'e lai me yip? Pakai. ⁵ Kom ņam da mini yip tu'e le'e, hi'jirnge Got ilyeh. Detale, kin bongol tatame ņaiye ka onombe wahri', topo'e ka iche yip el moi nih. Bwore mise, pa hi'jirnge kin ņilyehe si! ⁶ ņoihyeryembe lenge ņinjet ņaiye tinge yiche toea hoi yamba'e, kom Got si sisysteme tinge lalme pe, kin nembepeteme tinge. ⁷ Topo'e ņoihyeryembe dohwaih ņaiye sai ņondoh yip. Got, kin si gonose dohwaih yukuriye ņaiye sai ņondoh yip. Ta'e luku pe, yukur pa ņoihyeryembe wula wula, topo'e yukur pa hi'jirnge ņaimune ņaiye ka otme yip. Detale, nato embep tikin Got pe, yip bwore mi' supule yengelyembe lenge ņinjet.”

Yukur pa hi'me Jisas (Mat 10.19-20,32-33, 12.32)

⁸ “ņam mana yip bwore mise, lahmende ņaiye kin nember kin nal halhale nange kin si gande ņam, topo'e kin yukur hi'me ņam pe, minde ņam Talah tikin Miye', ma mende ņahilyeh me kin mil me ņembep lenge walip hla' tikin Got. ⁹ ņaiye miye' ende ka inise naņ ņam orp kekep e'e pe, ņam ma minise naņ kin guh ņembep lenge walip hla' tikin Got. ¹⁰ Got tatame ka ongohe pupwa lahmende ņaiye ņanange wusyep pupwa natme Talah tikin Miye'. Kut lahmende ņaiye ņanange wusyep pupwa nalme Yohe Yirise pe, Got yukur ka se ongohe pupwa luku, pakai.* ¹¹ ņupe ņaiye ka yenge yip yi jin ņembep lenge miye' ondoh yi yoto yukoh jahilyeh no, ka yini'e yip pe, yukur pa ņoihyeryembe wula wula me wusyep ņaiye pa yininge, na pakai. ¹² Nato ņup uku pe, Yohe Yirise se ka ungwis yip wusyep ņaiye pa yininge.”

Wusyep tapimbilme miye' lowe

¹³ Miye' ende nato lenge wondoh embere uku ņaname Jisas na, “Jetmam, inime tatai ņam ka iyar'e ņai'e ņai'e ņaiye Yai poi hindi nase sai pe, ka pule ņai'e ņai'e ņam.” ¹⁴ Kom Jisas nungwisme wusyep kin na, “Iyai, lahmende nalanat ņam nange ma miyar'e ņai'e ņai'e yip hindi? Luku yukur wah ņam, pakai!” ¹⁵ Mi'e pe, Jisas bunjenge ņana lenge lalme na, “ņoihme yip tip! Yukur pa yende ņoihmbwaip ņaiye pa wim lal me ņai'e ņai'e tetehei lalme, na pakai. Detale, yarp bwore mise kin yukur ta'e ņai'e ņai'e lalme ņaiye yip yamba'e yarp kekep e'e, pakai.”

12.1 Mat 16.6, Mak 8.15 12.2 Mak 4.22, Luk 8.17 12.10 Mat 12.32, Mak 3.29 * 12.10 Kin ta'e ņaiye kin si ginyenme Yohe Yirise topo'e bongol kin. 12.11 Mat 10.19-20, Mak 13.11, Luk 21.14-15

¹⁶ Mi'e pe, Jisas nana lenge wusyep tapimbilme ende na, “Somohonme miye' lowe ende gan wah nem gulu pe, nai kin wula wula sekete. ¹⁷ Pe ki noiheryembe nange yokoh hau kin yukur tatame naiye ka ember nai kin lalme e oto, pakai. Ta'e luku pe, kin noiheryembe wula wula me naimune naiye ka ende. ¹⁸ Mi'e pe, kin noiheryembe nanange kitikin na, ‘Yokoh uku pwa malaih nom, ma muluwau pe, ma plihe guhur'e yokoh nembere ende nange ka tutume naiye ma member nai'e nai'e nam lalme mi moto.’ ¹⁹ Ta'e luku pe, miye' uku noiheryembe na, ‘Noih mah ende ko! Nam si tatame nai sekete pe, ma mono murp tutume wahtaip wula wula. Yukur ma plihe mende wah nihe, pakai. Ma syumbe murp mono nai, mono'e pinip, topo'e mite posoh njilyehe si.’ ²⁰ Kom Got naname miye' uku na, ‘Nin kwote. Tukwini nup e'e na ole. Pe lenge mitinj sye' se ka yamba'e nai'e nai'e nin lalme naiye nin si nasme nanar ko.’

²¹ Liki yanah lenge miye' lowe naiye tukwainge nai'e nai'e wula wula tititinge no, tinge yukur yende wah Got yember yitini ya yanah moihla'. Ta'e pe, nup ende ka jin syep pakaiye yil nembep tikin Got.”

Pa noiheryembe wula wula, na pakai

(Mat 6.25-34)

²² Jisas nana lenge jetalah kin na, “Ta'e luku pe, yukur pa noiheryembe wula wula me nai naiye pa yono, topo'e hihiyilih naiye pa dende' wahri', na pakai. ²³ Laip ki nembere nengelyembe nai topo'e hihiyilih. ²⁴ Noiheryembe lenge ninjet. Tinge yukur worsyep wah yekene topo'e yiche nai yember yokoh hau, pakai. Kom Got nangange lenge nai. O nal embep tikin Got pe, yip lalme yengelyembe lenge ninjet. ²⁵ Detale ti yip noiheryembe wula wula? Yip tatame naiye yip pa yenel'e wahtaip sye' yilme yarp yiptip? Pakai supule! ²⁶ Yip noiheryembe wula wula, kom noiheryembe yip uku yukur ka ungwisme yip. Topo'e naiye pa noiheryembe wula wula me nai'e nai'e naiye nembere pe, yukur ka plihe ungwisme yip.

²⁷ Noiheryembe lenge yuhurnge naiye sai nato syipsyap. Tinge yukur yende wah nihe, lakai yende hihiyilih tititinge, pakai. Kom yuhurnge mi' supule luku yengelyembe hihiyilih naiye kin Solomon dende' sai wahri' kin. ²⁸ Naiye Got si dende'me syipsyap topo'e yuhurnge ta'e luku pe, ka dende'me wahri' yip tu'e la? Nato embep tikin Got pe, yip yengelyembe syipsyap naiye lenge miye' tuweinge yihir wah pe, tinge yesekheh. Ta'e luku pe, detale ti noiheryembe yip tejeime Got sikirp manai'e? Kin tatame naiye se ka ungwis yip naimune naiye yip sehei'e. ²⁹ Ta'e luku pe, yukur nye nyermbe pa noiheryembe wula wula me nai, pinip topo'e nai'e nai'e tetehei lalme, na pakai. ³⁰ Lenge miye' tuweinge naiye kekep e'e yende wah nihe naiye ka yamba'e nai'e nai'e tikin kekep e'e, kom Yai Got yip, kin si sisyeme naimune naiye yip sehei'e. ³¹ Kom naiye noiheryembe yip ka tejeime lemame tikin Got yer ti, kin se ka yul yip nai'e nai'e naiye yip sehei'e.”

Noihmbwaip tejeime yitini bwore naiye sai nanah moihla'

(Mat 6.19-21)

³² Jisas nenel'e wusyep nanange na, “Yip mitinj sye' naiye jande nam, yukur pa hi'jirnge, na pakai. Yai yip, kin si hriphrip naiye ka bepeteme yip e oto lemame kitikin. ³³ Ta'e luku pe, pa yende windau me nai'e nai'e lalme yip pe, yangange wuhyau yil lenge nai'pa ni'. Naiye pa yende tu'e luku pe, yip pa yember yitini bwore yi yunuh moihla' pe, yitini luku yukur ka mi'e no, lenge miye' endei yukur ka yamba'e, topo'e yukur wi' ka yono ka pupwa, pakai. ³⁴ Ta'e luku pe, moi naiye yitini yip nanar, nanah moihla' lakai kekep pe, noiheryembe yip ka si topo'e.”

Yende mi'mi' me naimune naiye ka ot

(Mat 24.42-44)

³⁵ “Nye nyermbe na ende mi'mi' naiye na ende wah tikin Lahmborenge tu'e naiye nin gah temhronj naiye na ende wah, topo'e nih lam nin ka riri sisyu' njupe njupe. ³⁶ Yende

mi'mi' ɲaiye ma mut. Ka tu'e ɲaiye lenge miye' wah yarp jeteme miye' embep tinge ɲaiye si nal dindi' pe, kin narp ɲup sye' no, ka plihe ot. Pe tinge yarp yeseperhme ɲaiye ka chumbur kohmap me kin no, ka yende wah me kin. ³⁷⁻³⁸ Bwore mise, ɲupe ɲaiye miye' ondoh tinge pwar nat no, ki ɲeteke'e tinge yarp hla' jeteme kin pe, kin ka hriphrip embere sekete me tinge. Tinge yukur sisyeme ɲupe ɲaiye ka plihe ot, ka ot ɲau lakai ɲup sye' sye', kom tinge si yende mi'mi' yarp jeteme ɲupe ɲaiye ka ot. Mi'e pe, miye' ondoh tinge se ka dende' hihyilih tu'e ɲaiye miye' wah ende pe, kin ka ende ɲai angange lenge ka yono. Ta'e luku pe, ɲoih mah ende ɲaiye tinge si yende mi'mi' yarp jeteme kin.

³⁹ Wusyep rop ende ki ta'e le'e, ɲaiye miye' ende ka sisyeme nange miye' endei ende ka owor'e yokoh kin pe, yukur ka osme yokoh kin, pakai. Kin ka ende mi'mi' orp kiteme ɲupe ɲaiye miye' endei uku ka ot. ⁴⁰ Ta'e luku pe, yip topo'e yukur sisyeme ɲupe ɲaiye ɲam, Talah tikin Miye' ma plihe mut, kom pa yende mi'mi' yurp jeteme ɲam.”

*Miye' wah bwore topo'e miye' wah pupwa
(Mat 24.45-51)*

⁴¹ Pita ɲisilih na, “Lahmborenge, wusyep tapimbilme le'e natme potopoi, lakai ni ɲana lenge mitiɲ lalme?” ⁴² Lahmborenge nungwisme wusyep na, “Lahmende miye' wah bwore ɲaiye sande teke'e kin bwarme, topo'e kin ɲasande wusyep miye' ondoh kin pe, kin miye' wah ilyeh ɲaiye miye' ondoh uku ka aɲa'e wah ɲaiye ka embepeteme ɲai'e ɲai'e kitikin, topo'e ka embepeteme lenge miye' wah kin lalme, topo'e ka angange lenge ɲai ɲaiye ɲup tikin. ⁴³ Miye' wah uku ka hriphrip embere sekete. Detale, ɲupe ɲaiye miye' ondoh kin ka plihe ot pe, ka eteke'e ɲaiye miye' wah kin ɲende wah bwore narp. ⁴⁴ Bwore mise, miye' ondoh ka ember miye' wah kin ka embepeteme ɲai'e ɲai'e kitikin lalme.

⁴⁵ Kom ɲaiye miye' wah ende ɲoiheryembe kitikin na, ‘Miye' ondoh ɲam yukur ka ot hihwaiye.’ Pe kin ɲende yumbune lenge miye' tuweinge wah kin, topo'e ki ɲono ɲai sekete, topo'e ɲono'e pinip bongol de kwite kwote. ⁴⁶ ɲup uku pe, miye' wah yukur sisyeme no, kin yukur ɲende mi'mi' me miye' ondoh ɲaiye ka ot pe, ka onombe otombo wahri' kin sisikirpe pe, ka ember kin el moi pupwa ɲaiye mitiɲ yengelyembe wusyep kin yarp.

⁴⁷ Miye' wah si sisyeme ɲaimune ɲaiye miye' ondoh ɲasande ka ende, kom yukur ki ɲende topo'e ɲende mi'mi' ɲaiye miye' ondoh kin ka plihe ot pe, se ka amba'e nihe syohe ɲembere sekete. ⁴⁸ Kom lahmende ɲaiye yukur sisyeme pupwa ɲaiye tinge yende pe, nihe syohe ɲaiye ka yamba'e, yukur ka ɲembere. Lahmende ɲaiye kin si namba'e sande teke'e, topo'e kin si sisyeme pe, ka se ende wah e tutume sande teke'e topo'e sisyeme ɲaiye kin si namba'e. ɲaiye kin namba'e ɲembere pe, se ka ende wah embere. Kom ɲaiye kin namba'e sikirp pe, ka ende wah e tutume sande teke'e ɲaiye kin si namba'e.”

*Jisas se ka owor'e bamtihei
(Mat 10.34-36)*

⁴⁹ “ɲam mat ɲaiye ma meɲel'e nih moto ɲoihmbwaip yip miye' tuweinge guh kekep no, ka timbe sisil ende embere. ɲam masande nih uku ka tuhur hwihwai pe, ka ende ɲoihmbwaip ɲam ka hriphrip embere. ⁵⁰ Kom ɲoihmbwaip ɲam mane sekete ɲaiye ka pumbe ɲam no, ma mule. ⁵¹ Yip ɲoihyeryembe nange ɲam mat ɲaiye ma mende lenge miye' tuweinge lalme ka ɲoihmbwaip ilyeh? Pakai. ɲam mat ɲaiye ma mowor'e bamtihei. Detale, mitiɲ sye' se ka jirnge ɲam, kut sye' se ka hriphrip me ɲam. ⁵² Tukwini nenge nal pe, bamtihei ɲaiye tinge syepumbur pe, ka yowor'e pe, hoi ka yende wachaihme hun, o hun ka yende wachaihme hoi. ⁵³ Lenge yai sye' ka yende wachaih yilme talah miye' tinge, topo'e lenge talah miye' sye' ka yende wachaih yilme yai tinge. Lenge mam sye' ka yende wachaih yilme talah tuwei tinge, topo'e lenge talah tuwei ka yende wachaih yilme mam tinge. Lenge mamiyen sye' ka yende wachaih yilme mihin, topo'e lenge mihin sye' ka yende wachaih yilme mamiyen tinge.”

*Mitij yukur sisyeme ηai'e ηai'e ηaiye tukwini tas nat
(Mat 16.1-3)*

⁵⁴⁻⁵⁵ Jisas plihe ηana lenge miye' tuweinge na, “ηupe ηaiye yip pa yeteke'e ηaitem hron pe, nilyehe sai yip yanange ηisih ka guh pe, ηisih ki gah. Topo'e ηupe ηaiye yip yeteke'e ηaitem yaih gondou mi' supule pe, yip sisyeme nange ηau wilei ka si pe, ηau ki sai. ⁵⁶ Yip miye' molohe. Mise, yip tatame ηaiye pa yeteke'e kekep topo'e ηaitem no, yip yiyar'e, kom detale ti yip yukur sisyeme yoworme ηai'e ηai'e ηaiye ki tas tukwini le'e?”

*Iyar'e wusyep topo'e miye' ηaiye da ember nin el wusyep kot
(Mat 5.25-26)*

⁵⁷ Pe Jisas neηell'e wusyep ηanange na, “Yip pa yiyar'e ηaimune ηaiye ki bwore bwarme. ⁵⁸ ηaiye miye' ende ki ηinei'e nin no, kin de ka ember nin el kot pe, na ende bongol ηaiye pa hindi yininge wusyep no, pa yonombe yer pe, yukur pa hindi yil wusyep kot. ηai pakai pe, kin ka ember nin el wusyep kot. Ta'e luku pe, ηaiye miye' iyar'e ka iyar'e wusyep ηaiye nin de pupwa pe, ka ember nin el lenge kokorohtup, topo'e tinge ka yember nin yil mwahupwai'e. ⁵⁹ ηam mana yip, yukur na tupwaihme mwahupwai'e e tutume ηaiye na iche wuhyau lalme ηaiye miye' iyar'e si nalaηatme.”

13

Yimbilme ηoihmbwaip, tu pakai pe, pa yule

¹ Dindi' ηup uku pe, lenge miye' tuweinge sye' yate yaname Jisas na, “Iyai, somohon dindi' uku ηaiye lenge miye' Galili sye' yende ofa yalme Got pe, Pailat nember lenge miye' wondoh kin yate yongombe lenge pe, wim tinge turu' gah mele'e wim lenge yuwor uku.” ² Pe Jisas ηisilih lenge na, “Yip ηoihyeryembe nange tinge si yende pupwa yengelyembe lenge miye' tuweinge lalme Galili ti, tinge yongomb lenge, lakai pakai? ³ Pakai! ηam mana yip, ηaiye yip yukur yimbilme ηoihmbwaip yasme pupwa yip pe, pa lalme yule tu'e ηaiye tinge si yende. ⁴ O deta'e laime lenge miye' 18 ηaiye somohon yule ηupe ηaiye yokoh dini dini nanah hla' nal Siloam turuwau na gah nongombe lenge? Yip ηoihyeryembe nange luku ki yasam yip ηaiye tinge yende pupwa yengelyembe miye' tuweinge lalme ηaiye yarp ya yoto Jerusalem, lakai pakai? ⁵ Pakai! ηam mana yip lalme na, ηaiye yip yukur yimbilme ηoihmbwaip yip pe, yip pa lalme yule tu'e ηaiye tinge yule.”

Wusyep tapimbilme lou ηaiye yukur teηei esep bwore

⁶ Mi'e pe, Jisas ηana lenge wusyep tapimbilme le'e, “Miye' ende ki ηenete ηip* esep nato wah mele'e kin pe, kin gere nah embere. Ta'e luku pe, wahtaip taip ki nale nat bep osoko ηip esep nanah lou uku, kom yukur ki ηeteke'e ηesep ende, pakai. ⁷ Ta'e pe, ki ηaname miye' wah kin na, ‘Hai, wahtaip hun ηam male mat gwai' me ηip esep, kom ηam yukur meteke'e ηesep ende teηei, pakai. Kin pupwa yehe no, ki kite ηom bwore gah kekep e'e. Ta'e luku pe, gine pupwa ember el.’ ⁸ Kom miye' wah nungwisme wusyep na, ‘Iyai, osme ka si tutume wahtaip ende topo'e. ηam da sisipe ηaiye ma miche kekep topo'e muwil'e gurngur mil lou tehei meteke'e. ⁹ ηaiye ka teηei ηesep wahtaip ende pe, bwore. Ka si. Tu pakai pe, ya gwine member mil.’ ”

Jisas ηende mi'me wahri' epwa tuwei ende nato ηup tikin Sabat

¹⁰ ηup ende nato ηup Sabat pe, Jisas nalaηatme wusyep gan nato yukoh jahilyeh ende. ¹¹ Pe tuwei ende ηaiye warp uku, yipihinge pupwa narp nato ti tatame wahtaip 18. Pe yipihinge pupwa luku naηa'e wahri' epwa teket geih geih no, yukur tatame ηaiye ta wahra'e teket ti wunuh bwar bwar gwin, pakai. ¹² ηupe ηaiye Jisas ηeteke'e ti pe, ki galme ηaname ta wut pe, ki ηaname na, “Amai, wahri' epwa si nasme nin.” ¹³ Mi'e pe, kin nikil syep nanah ti pe, nilyehe sai ti tahar bwar bwarme pe, ti wirisukwarme Got.

* 13.6 Luk nainge lou fik, kom poi member lou ηip.

¹⁴ Miye' mbep tikin yukoh jahilyeh uku tuhwar ηaiye Jisas ηende mi'e wahri' epwa gah ηup tikin Sabat. Ta'e pe, ki ηihyel lenge miye' tuweinge ηanange na, "Dindi' ηup tikin Sabat yukur ya mende wah, na pakai. Kut ηup syepumbur ilyeh ηaiye sande ilyeh ilyeh poi tatame. Ta'e luku pe, ηaiye yip yasande ka ende mi'me wahri' epwa yip pe, pa yut junde ηup ilyeh ilyeh uku. O ηup tikin Sabat, na pakai." ¹⁵ Pe Lahmborenge nungwisme wusyep kin na, "Yip iki miye' molohe! Nato ηup tikin Sabat pe, yip ηoihginirme lenge yowor ηembelei yip, lakai pakai? Hei, yip yesembele mwah yanga'me workau pe, yip yenge kin ya tas ηaiye ka ono'e pinip. ¹⁶ O tuwei e'e, ti wengelyembe lenge yuwor embelei kuli! Ti ηambaih talah ende tikin Abraham ηaiye Satan nupwai'e ti na tatame wahtaip 18 supule. Ta'e luku pe, ηaiye ya mesembele syep Satan guh ηup tikin Sabat no, ta tuhur bwore wusme pupwa luku pe, se ka bwore supule!" ¹⁷ Wusyep kin uku ηotohote lenge wachaih pe, tinge hi'me tititinge, kom lenge miye' tuweinge lalme hriphrip me ηaimun bwore bwore ηaiye kin si ηende.

Wusyep tapimbilme lousep mastet topo'e yis

(Mat 13.31-33, Mak 4.30-32)

¹⁸ Jisas ηisilih na, "O lemame tikin Got ki ta'e la ηai? Ma mininge wusyep tapimbilme lemame tikin Got tu'e le'e. ¹⁹ Ki ta'e ηaiye lousep mastet malaih sisikirpe.† Tinge yenete yal wah pe, ki tahar embere ta'e lou. Pe lenge ηinjet yate yende hwap tinge yanah lou lombo kin." ²⁰ Pe Jisas plihe ηisilih lenge na, "O lemame tikin Got ki ta'e la ηai? ²¹ Rop ende kin ta'e le'e. Tuwei ende wamba'e yis sye' wimbilme topo'e kakah pe, kakah lalme luku tenenem embere. Ta'e luku pe, lemame tikin Got kin ηahilyeh."

Kohmap malaih

(Mat 7.13-14, 21-23)

²² Jisas nala el Jerusalem pe, kin mwande nato moiye moiye ηaiye sai yanah ηanange nalanatme wusyep nal lenge miye' tuweinge moi lalme luku. ²³ Miye' ende ηisilihme kin na, "Lahmborenge, Got ka amba'e lenge miye' ilyeh ilyeh tongonose, lakai pakai?" Pe Jisas nungwisme na, ²⁴ "Lenge miye' tuweinge wula wula se ka sisipe yanah wula ηaiye ka yil yoto lemame tikin Got, kom yukur tatame ka yi yoto, pakai. Ta'e luku pe, pa yende wah nihe ηaiye pa yi yoto kohmap malaih uku. ²⁵ ηupe ηaiye yai tehei yukoh uku si tahar gase kohmap mi'e pe, yip pa jin tus wicher' yendere yendere kohmap jil jil yininge na, 'Lahmborenge, kumbur kohmap no, poi ya mi moto.' Pe kin ka ungwisme wusyep yip na, 'ηam jinjame yip iki. Yip yase la ηai yat?' ²⁶ Pe yip pa yungwisme na, 'Somohon poi motop nin mono ηai, topo'e poi masande wusyep ηaiye ni ηanange nalanatme narp nato moi poi.' ²⁷ Kom ka plihe ini yip na, 'ηam yukur sisyeme yip topo'e yip yase la ηai yat. Yip miye' pupwa yehe. Yil yanga'me ηam.'

²⁸ Dindi' ηup uku pe, yip pa yeteke'e Abraham, Aisak, Jekop topo'e lenge profet lalme ηaiye yarp ya yoto lemame tikin Got pe, pa yikikirme ηesep, topo'e pa yilil embere sekete. Detale, Got se ka ginyen yip e tus wicher'. ²⁹ Kom lenge haiten ka yuse ηau anah, ηau gah, topo'e moiye moiye lalme yut pe, ka yurp yi yoto ηai embere nato lemame tikin Got. ³⁰ Ta'e luku pe, lenge haiten ηaiye tukwini yat yuwo pe, ka yil yer. Kut yip Juta ηaiye Got nalanat yip yer pe, pa yut yuwo."

Jisas ηoihginirme Jerusalem

(Mat 23.37-39)

³¹ Dindi' ηup uku lenge Farisi sye' yatme Jisas pe, tinge yaname kin na, "Iyai, miye' ondoh kiη Herot ηasande ka yumbe nin. Ta'e luku pe, na tuhur osme moi e'e." ³² Jisas ηana lenge na, "Yi yinime ηumbwat telpei Herot na, 'Tukwini topo'e minde pe, ma mende wah gwinyen lenge yipihinge pupwa topo'e ma mende mi'me wahri' epwa. O

13.14 Kis 20.9-10, Lo 5.13-14 † 13.19 Lou esep mastet malaih sisikirpe ta'e ηaiye tihir. Tinge yenete yal wah pe, ki tahar embere ta'e lou pe, lenge ηinjet yate yende hwap tinge yanah lombo kin. 13.27 Sng 6.8 13.28 Mat 8.11-12, 22.13, 25.30 13.30 Mat 19.30, 20.16, Mak 10.31

ɲup hun kin pe, wah ɲam ka mi'e.' ³³ Liki yukur bwore ɲaiye ka yonombe profet ka ole inir kekep moi ende, pakai. Tinge ka pumbe yinir Jerusalem ɲahilyeh tu'e ɲaiye lenge profet. Ta'e luku pe, tukwini, lakai minde, lakai boiye pe, se ma mil Jerusalem."

³⁴ Jisas plihe ɲanange na, "O Jerusalem, Jerusalem! Yip yongomb lenge profet, topo'e yip yiche ɲeser yongombe lenge miye' wah tikin Got ɲaiye kin nember natme yip. ɲup wula wula ɲam masande ɲaiye ma gwarase yip tu'e ɲaiye tuwet mam gwarase lenge tuwet talah ti no, ti kwite yohe gwah wapara'e tinge, kom yip jarngɛ ɲam. ³⁵ Ta'e luku pe, Got se ka osme yukoh yirise ɲaiye sai nato moi yip Jerusalem pe, ka si pakaiye. ɲam mana yip bwore mise, yukur pa plihe yeteke'e ɲam, miye' wah tikin Got yi tutume ɲupe ɲaiye pa yenerme wusyep e'e ɲaiye ɲanange na, 'Hriphrip me Lahmborengɛ ɲaiye natme naɲ tikin Got.' "

14

Jisas ɲende mi'e wahri' epwa miye' ende ɲaiye wahri' kin nikimbir

¹ Dindi' ɲup Sabat ende pe, Jisas na ɲono ɲai nal yokoh tikin miye' mbep ende lenge Farisi pe, lenge miye' tuweinge luku bep yusukumbe kin sai. ² Pe miye' ende ɲaiye ɲihip syep kin nikimbir narp siheime Jisas pe, ³ Jisas ɲisilih lenge Farisi topo'e lenge jetmam tikin wusyep erɲeme na, "O dindi' ɲup Sabat pe, tatame ɲaiye ya mende mi'e wahri' epwa, lakai pakai?" ⁴ Kom tinge yukur yanange wusyep ende, pakai. Tinge sisyo' yupwai'e mut yarp. Ta'e luku pe, Jisas syep narpe miye' uku ɲaiye ɲende wahri' epwa pe, kin ginyenme wahri' epwa nupwaihme kin. Mi'e pe, kin nember kin nal. ⁵ Mi'e pe, Jisas ɲana lenge na, "O ɲaiye talah yip ende, lakai yuwor kau yip ende tambe na gah pinip ɲehɛh dindi' ɲup Sabat pe, pa yende tu'e la? Yip se pa hwihwai chite kin yunuh, lakai pakai!" ⁶ Kom tinge yukur tatame ɲaiye ka yungwisme ɲisilih kin uku, pakai.

Jisas ɲanange ɲaiye miye' ka tule kitikin

⁷ Mi'e pe, miye' sye' ɲaiye yai tehei yokoh uku si ɲisilih lenge ɲaiye ka yute yono ɲai topo'e kin pe, tinge hwihwai yamba'e luh bwore ɲaiye ka yurp. ɲupe ɲaiye Jisas ɲeteke'e ɲai uku pe, ki ɲana lenge wusyep tap e'e ɲanange na, ⁸ "ɲupe ɲaiye miye' ende ka isilih nin nange na ote eteke'e dindi' kin no, na ono ɲai embere hriphrip topo'e kin pe, na hwihwai amba'e luh endehei, lakai pakai? Pakai! Detale, nin yukur sisysteme ɲaiye miye' ende lahmborengɛ me nin ɲaiye ka ote gunde nin. ⁹ ɲaiye na ende pe, yai tehei yokoh uku ka ote ini nin nange na aɲa'e luh e'e elme miye' ɲoinde pe, nin na e orp el luh teket pe, nin na hi'e ɲembere sekete. ¹⁰ Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye miye' ende isilih nin nange na ote ono ɲai topo'e kin pe, orp luh el teket. Na ende tu'e luku yer ti, yai tehei kin tatame ɲaiye ka ini nin na, 'Miye' yaɲam ɲam, ote orp e unuh luh ɲendehei.' Ta'e luku pe, na amba'e naɲ embere. ¹¹ Ta'e luku pe, lahmende ɲaiye ka ahra'e naɲ kitikin pe, mindemboi ka guh tuweihe. Kut lahmende ɲaiye ka tule naɲ kitikin pe, mindemboi ka ahra'e kin e unuh hla!."

Yaɲah ɲaiye na amba'e yitini bwore

¹² Mi'e pe, Jisas ɲaname yai tehei yokoh uku na, "ɲupe ɲaiye na ende ɲai pe, yukur na gil lenge miye' yaɲam, to' tatai, wim ilyeh, ɲemei lakai lenge miye' lowe ɲilyehme, na pakai. ɲaiye na ende tu'e luku pe, ki ta'e ɲaiye ni ɲasande nange ka plihe yisilih nin ɲaiye na el yukoh tinge pe, yitini nin, nin si namba'e yehe. ¹³ Kom ɲupe ɲaiye na ende ɲai embere ende pe, na gil lenge ɲaipwa ɲi', miye' ɲaiye ɲihip syep nule, topo' lenge ɲembep tangare ɲaiye ka yut yono ɲai uku. ¹⁴ Pe ɲaiye nin na ende tu'e luku pe, nin na hriphrip sekete. Detale, tinge yukur tatame ɲaiye mindemboi ka plihe yungwisme ɲai uku, pakai. Kom mindemboi Got se ka yule yitini bwore ɲupe ɲaiye ka ahra'e lenge miye' tuweinge bwore bwarme ɲaiye si yule."

*Wusyep tapimbilme nai embere
(Mat 22.1-10)*

¹⁵ O miye' titinge ende naiye narp nono nai topo'e Jisas nasande ta'e luku pe, ki naname Jisas na, "Iyai, mise, lenge mitinj lalme naiye ka yono nai yurp yi yoto lemame tikin Got pe, se ka hriphrip embere sekete!" ¹⁶ Pe Jisas naname wusyep tap ende na, "Miye' ende nende nai embere pe, kin gal lenge miye' tuweinge wula wula naiye ka yute yono nai kin. ¹⁷ Nup sihei naiye ka yono nai embere luku pe, ki nember miye' wah kin ende nange ka ini lenge mitinj naiye kin si nalanatme ka yute yono nai naiye kin si nende mi'mi'. ¹⁸ Kom noihmbwaip tinge lalme sai me nai'e nai'e tetehei pe, tinge jarngge naiye ka yil. Ta'e pe, miye' nendehi naname miye' wah uku na, 'Hai, nam yukur tatame ma mil. Nam da mi meteke'e kekep ambaran ende naiye tukwini nam mamba'e.' ¹⁹ O miye' ende plihe naname miye' wah na, 'O nam pakai. Tukwini nam miche wuhyau mamba'e workau 10 pe, nam mal la sisipe lenge meteke'e na tinge yende wah bwore lakai. Ta'e luku pe, nam yukur tatame ma mil, pakai.' ²⁰ O naiye hun kin nanange na, 'Tukwini le'e nam dindi' ambaran pe, nam sisyeme nange yukur ma se mil, pakai.'

²¹ Ta'e luku pe, miye' wah uku plihe na naname miye' ondoh kin me wusyep lalme luku naiye tinge si yaname. Mi'e pe, miye' ondoh uku noihmbwaip kin tuhyul supule pe, ki naname miye' wah kin na, 'Hwihwai e tus el moi embere pe, na el nahwikin embere topo'me nahwikin lombo amba' lenge nai'wa ni', topo' lenge nembep tangare, topo' lenge nihip syep nule enge lenge ot.' ²² Mi'e pe, miye' wah plihe nate naname na, 'Iyai, nam si mende wah gwande wusyep nin, kom dou sye' teter sai me mitinj wula wula.' ²³ Pe miye' ondoh uku plihe naname miye' wah kin na, 'Plihe e tus nahwikin embere, topo'e el nahwikin lombo sisikirpe naiye sai wohe pe, na ende wah nihe ini lenge naiye tinge ka yut. Detale, nam masande yokoh nam ka paparar.' " ²⁴ Pe Jisas nana lenge na, "Wusyep e'e bwore mise. Lenge miye' tuweinge nendehi naiye nam gwal lenge no, tinge jarngge pe, tinge yukur tatame naiye ka yi yoto lemame tikin Got no, ka yono nai topo'me nam, pakai."

*Na ikirh loutungwarmbe nitei pe, na gunde Jisas
(Mat 10.37-38)*

²⁵ Mi'e pe, lenge miye' tuweinge wondoh embere yate jande Jisas yal yajah pe, kin bunjenge nana lenge na, ²⁶ "Lahmende naiye nasande ka gunde nam pe, kin ka ende nihararme nam engelyembe yai mam kin, topo' lenge tuweinge talah kin, topo' lenge to' tatai, mihyen, yuruwai topo'me laip kitikin. Tu pakai pe, yukur tatame ka se gunde nam, pakai. ²⁷ Lahmende naiye yukur nikirh loutungwarmbe kin gande nam pe, yukur tatame ka gunde nam, pakai. ²⁸ O naiye miye' ende nasande naiye ka guhur'e yokoh pe, nendehiyeh ka noiheryembe bworerme nai'e nai'e naiye ka enge ahra'e yokoh uku. ²⁹ Tu pakai pe, ka dondonge ilyehme depe ka si pe, lenge mitinj lalme ka yesenetme kin. ³⁰ Ka yende wi yininge na, 'Hai, yeteke'e miye' e'e. Kin de ka guhur'e yokoh, kom kin behembuhu nende no, yukur kin noiheryembe bworerme nai'e nai'e naiye ka enge ahra'e yokoh kin.'

³¹ O rop ende kin ta'e le'e. Naiye miye' ondoh moi ende da enge lenge miye' wondoh kin yala yurmbe topo'me miye' wondoh moi ende pe, ka noiheryembe bworerme yer ti, kin ka iyar'e naiye miye' wondoh 10,000 kin tatame ka yurmbe topo'e miye' wondoh 20,000 moi ende. ³² Naiye kin teter narp wohe no, kin si neteke'e nange kin yukur tatame pe, ka ember lenge miye' sye' naiye ka hwihwai hri yil la yupwai'e wusyep michukor yotop tinge." ³³ Pe Jisas plihe nana lenge na, "Ta'e luku pe, lahmende nasande naiye ka gunde nam pe, ka osme nai'e nai'e lalme kin, topo'e noihmbwaip kin ka tejeime nam niyehe si."

(Mat 5.13, Mak 9.50)

³⁴⁻³⁵ “Ndenheiyeh kin, tihir ki bwore nehe, kom n̄aiye nehe kin ka mi'e pe, yukur tatame n̄aiye ma se mende n̄ainde no, ka plihe nehe, pakai. Ki si bilmbil, topo'e yukur ya mende tihir uku mende n̄ainde no, ka bwore, pakai supule. Si pupwa yehe. Ta'e luku pe, poi miche mal. Mungwim gale si, yisyunde yoworme wusyep n̄aiye n̄am manange!”

15

Worsip ende talai

(Mat 18.12-14)

¹ Pe lenge miye' n̄aiye yamba'e wuhyau takis, topo'e miye' tuweinge n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa yata yisyunde wusyep Jisas. ² Kom lenge Farisi topo' lenge jetmam tikin wusyep erneme yanange wusyep teket me kin yanange na, “Hai, miye' e'e ki n̄irir lenge miye' tuweinge pupwa n̄aiye yatme kin, topo'e ki n̄otop lenge n̄ono n̄ai narp ilyeh!” ³ Pe Jisas plihe n̄ana lenge wusyep tapimbilme ende ta'e le'e, ⁴ “O n̄aiye n̄ende yip iki embepeteme worsip 100 no, n̄oinde ki talai pe, ka ende tu'e la? Se ka osme worsip 99 ka jin yono peperiyeh, kut ka e ekepe n̄ilyeh uku e tutume n̄aiye ka eteke'e. ⁵⁻⁶ N̄upe n̄aiye ka eteke'e pe, ka irirme amba'e ikil e unuh melem kin pe, ka enge el moi. Pe ka gil lenge miye' n̄anam kin topo'me lenge moi ilyeh kin ka yute juhilyeh n̄aiye ka hriphrip topo'e kin. Detale, kin si neteke'e worsip kin n̄aiye somohon talai pe, kin hriphrip embere sekete. ⁷ Bwore mise, n̄am mana yip, n̄upe n̄aiye miye' esep ilyeh ka imbilme n̄oihmbwaip osme pupwa kin pe, Got topo'e ka hriphrip embere sekete. Kom lenge mitij 99 n̄aiye tinge n̄oihyeryembe nange tinge si bwore bwarme no, tinge yukur yimbilme n̄oihmbwaip pe, yukur Got ka hriphrip me tinge, pakai.”

Wuhyau ende talai

⁸ “O n̄aiye tuwei ende wenge wuhyau mape syepumbur umbur lalme, kom ti wan-galaim wuhyau mape ende wa woto yokoh mele'e pe, ta wende tu'e la? Ta se wenjel'e nih topo'e ta wenge timinyenge wuhwarng'e yukoh mele'e wekepe wuhyau uku pe, ta bep wosoko wil'e wil'e bworerme tutume n̄aiye ta weteke'e. ⁹ N̄upe n̄aiye ta weteke'e pe, ta gwil lenge n̄emei ti, topo'e lenge moi ilyeh ti ka yute juhilyeh n̄aiye ka hriphrip topo'e ti. Detale, ti si weteke'e wuhyau ti n̄aiye somohon talai pe, ti hriphrip embere sekete. ¹⁰ Bwore mise, n̄am mana yip, n̄upe n̄aiye miye' esep ilyeh ka imbilme n̄oihmbwaip osme pupwa kin pe, lenge walip hla' tikin Got topo'e ka hriphrip embere sekete.”

Wusyep tapimbilme talah miye' hoi

¹¹ Jisas nenjel'e n̄anange na, “O miye' ende pe, talah miye' kin hoi. ¹² Pe miye' yuwo n̄isilihme yai kin nange ka iyar'e n̄ai'e n̄ai'e kin aña'e. Ta'e luku pe, ki n̄iyar'e n̄ai'e n̄ai'e tongonose talah miye' kin hoi. ¹³ Kom talah yuwo luku n̄ende windau me n̄ai'e n̄ai'e kin lalme namba'e wuhyau. Mi'e pe, kin nasme moi tiheinge kin nal moi ende wohe pe, ki n̄iche wuhyau kin lalme nalme n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa. ¹⁴ N̄upe n̄aiye kin si n̄iche wuhyau kin lalme mi'e pe, n̄asarp embere ki tahar nato moi uku. Ta'e luku pe, miye' uku nimbot onombe kin embere sekete pe, ka tingini n̄aimune? Pakai supule. ¹⁵ Ta'e luku pe, miye' ende moi uku n̄aja'e kin wah pe, kin nember kin nal moi bwahe nange ka embepeteme hro' kin. ¹⁶ Dindi' n̄up uku n̄aiye ki n̄iche hapakau hi' na gah lenge hro' no, ka yono pe, ki n̄asande nange kin topo'e ka ono sye'. Kom yukur lahende n̄aja'e n̄ai n̄aiye ka ono. Yoho' supule.

¹⁷ N̄upe n̄aiye n̄oihmbwaip bwore natme kin pe, kin n̄oihyeryembe na, ‘Lenge miye' wah yai n̄am tinge yono n̄ai tapam, kom n̄am e'e nimbot pwambe gere n̄oih marp. ¹⁸ Ta'e luku pe, ma plihe milme yai n̄am pe, ma minime kin na, “N̄am si mende pupwa malme n̄embep tikin Got topo'me nin. ¹⁹ N̄am pupwa supule, topo'e yukur bwore tatame n̄aiye na gil n̄am talah nin. Kom tatame n̄aiye na pule wah sye' ma mende tu'e n̄aiye lenge miye' wah nin yende?” ²⁰ Kin n̄oihyeryembe ta'e luku pe, kin plihe tahar nalme yai kin. N̄upe n̄aiye kin da el siheime yokoh yai kin pe, yai kin neteke'e pe, n̄oihmbwaip kin ginirme kin supule.

Ta'e luku pe, ki gertetenge nal nerŋe orope kin pe, ki ŋirirme. ²¹ Pe talah ŋaname yai kin na, 'Yai, ŋam si mende pupwa mal ŋembep tikin Got topo'me nin. ŋam pupwa supule, topo'e yukur bwore tatame ŋaiye na gil ŋam talah nin.'

²² Kom yai kin gal lenge miye' wah kin ŋanange na, 'Hwihwai yamba'e hihyilih bwore mi' supule yenge yut ŋaiye ya mendende'me kin, topo'e ring ya mungul munuh syep lombo kin, topo'e ŋhip hi' ya mungul munuh ŋhip kin. ²³ Pe yi yonombe yuwor kau ŋumbwahe embere liki ŋaiye somohon poi malaŋasme gan nange ya mende ŋai embere pe, pa yenge yut ŋaiye ya mende ŋai embere hriphrip me talah ŋam. ²⁴ O talah ŋam e'e, ki ta'e ŋaiye somohon kin nule, kom tukwini ki plihe narp. Topo'e ki ta'e ŋaiye kin si talai, kom tukwini poi plihe mamba'e kin.' Ta'e luku pe, tinge tahar yende ŋai embere hriphrip me kin.

²⁵ Dindi' ŋup uku, talah ondohe teter gan wah. ŋupe ŋaiye kin nase wah nate gere siheime yokoh pe, ki ŋasande wenersep embere. ²⁶ Ta'e luku pe, kin galme miye' wah ende nate ŋisilihme kin ŋaiye tinge yende ŋaimune. ²⁷ Miye' wah uku nungwisme na, 'To' nin si plihe nat. Pe kin narp bwore. Ta'e luku pe, yai nin si ŋonombe workau ŋumbwahe embere liki ŋaiye somohon poi malaŋasme gan.'

²⁸ Kom talah ondohe ŋoih kin tuhyul pe, ki garnge ŋaiye ka e orp top lenge hriphrip me to' kin. Ta'e pe, yai kin nate tas ŋisilihme kin bongol ŋaiye ka ote oto hriphrip me to' kin. ²⁹ Kom talah ondohe ŋaname yai kin na, 'Eteke'e, wahtaip wula wula ŋam mende wah nihe ta'e ŋaiye miye' wah nin, topo'e yukur ŋam mengelyembe wusyep nin ende, pakai. Kom yukur de sikirp ni pwale yowor ende ŋaiye ma motop lenge miye' yaŋam ŋam ya mende ŋai mono. Pakai supule. ³⁰ O talah nin iki, si ŋiche wuhyau nin lalme nal lenge tuweinge yaŋah. Kom ŋupe ŋaiye ki plihe nat moi pe, ni ŋonombe workau ŋembere mi' supule ŋaiye poi si malaŋasme gan iki pe, nin de ŋai hriphrip nirirme kin kuli!'

³¹ Yai ŋaname na, 'Talah ŋam, nyermbe nyermbe poi berei marp e'e pe, ŋai'e ŋai'e ŋam lalme ŋaiye sai e'e pe, ŋai'e ŋai'e nin ko. ³² Kom ki bwore ŋaiye poi mende ŋai embere hriphrip me kin. Detale, ki ta'e ŋaiye somohon kin nule, kom tukwini ki plihe narp. Topo'e ki ta'e ŋaiye ki talai, kom tukwini poi plihe mamba'e kin.' "

16

Wusyep tapimbilme miye' wah hombo'e

¹ Jisas plihe ŋana lenge jetalah kin wusyep tap ende na, "Somohonme miye' lowe ende nalaŋatme miye' wah ende ŋaiye ka embepeteme wah wuhyau kin. Kom ŋup ende miye' lowe ŋasande wusyep nange miye' wah kin ŋende ŋendei wuhyau kin sye'. ² Ta'e luku pe, kin galme miye' wah kin nate ŋisilihme na, 'ŋam masande wusyep nange nin si de ŋendei me wuhyau ŋam sye'. Ta'e pe, ŋam masande ŋaiye na inge wusyep me wah nin no, ma miyar'e. Kom ŋaiye nin si ŋende pupwa pe, wah nin mi'e ko.' ³ Miye' wah uku ŋoiheryembe kitikin na, 'Ma mende tu'e la? Miye' ondoh ŋam se ka ginyenme ŋam wah. ŋam yukur tatame ŋaiye ma mende wah embere bongol bongol, topo'e ŋam pwa hi'e ŋaiye ma tingilme ŋai. ⁴ Tukwini ŋam si sisyeme ŋaimune ŋaiye ma mende no, ŋupe ŋaiye miye' ondoh ka ginyen ŋam wah pe, lenge mitiŋ ka hriphrip pe, ka yamba' ŋam yenge yil yokoh tinge.' ⁵ Ta'e luku pe, miye' wah uku yul gal lenge mitiŋ lalme ŋaiye wuyah tinge tuwihme miye' ondoh kin yat pe, ki ŋisilihme miye' ŋendehei na, 'Wuyah nin yukuriye sai me miye' ondoh ŋam?' ⁶ Miye' ŋendehei ŋaname na, 'O somohon kin pwale ŋam dram 100 olip winye'.* Pe miye' wah uku ŋaname kin na, 'Hwihwai e amba'e tup nin pe, na isil'e dram 50 olip winye', kut 50 dram ka si ŋaiye na ungwisme wuyah nin.' ⁷ Pe ki ŋisilihme miye' ende na, 'O wuyah nin yukuriye?' Miye' uku ŋaname na, 'Tem 1,000 peperiyeh kakah esep.' Ta'e pe, miye' wah ŋaname kin na, 'Isil'e tem 200, kut tem 800 ka si ŋaiye na ungwisme wuyah nin.'

* 16.6 Lou olip esep tinge yipiyete yende pinip winye'.

⁸ Pe njupe n̄aiye miye' ondoh uku n̄asande n̄aimun n̄aiye miye' wah kin n̄ende pe, kin hriphrip me kin. Detale, n̄oihmbwaip kin n̄owor tirtatar pe, ki n̄ende wah n̄ahai'e yan̄ah n̄aiye mitiñ ka hriphrip me kin. Kom detale ti lenge miye' tuweinge kekep e'e yende wah nihe ta'e luku yalme lenge mitiñ n̄aiye ka n̄oihmbwaip bwore me tinge, kut lenge miye' tuweinge tikiñ Got pakai? ⁹ Kom n̄am mana yip, pa yangange wuhyau, topo'e n̄ai'e n̄ai'e kekep yil lenge mitiñ n̄aiye sehei'e n̄ai'e n̄ai'e, topo'e lenge n̄aipwa n̄i' n̄aiye ka yende n̄emei topo'me yip. N̄up ende wuhyau topo'e n̄ai'e n̄ai'e kekep ka mi'e. Kom n̄aiye pa yende tu'e luku pe, Got se ka hriphrip me yip, topo'e ka amba'e yip enge el yokoh kin e unuh moiħla'.

¹⁰ Lahmende n̄aiye embepeteme n̄ai'e n̄ai'e malaih bworerme pe, kin topo'e tatame n̄aiye ka embepeteme n̄ai'e n̄ai'e n̄embere. Kom lahmende n̄aiye yukur embepeteme n̄ai'e n̄ai'e malaih bworerme pe, kin yukur tatame n̄aiye ka embepeteme n̄ai'e n̄ai'e n̄embere. ¹¹ Ta'e luku pe, n̄aiye yip yukur yembepeteme wuhyau, topo'e n̄ai'e n̄ai'e kekep e'e bworerme no, yip yukur yungwisme lenge miye' tuweinge pe, yukur Got ka se yul yip yitini mise kitikiñ. ¹² N̄aiye yip yukur yembepeteme n̄ai'e n̄ai'e titinge mitiñ bworerme pe, yukur Got ka se yul yip yitini nanah moiħla', pakai. ¹³ Yukur tatame n̄aiye pa yende wah me miye' ondoh hoi, pakai. Detale, pa yende niħarame n̄oinde, o pa jirnge n̄oinde, topo'e pa yusyunde wusyep n̄oinde, kut pa yan̄a'e teket me n̄oinde. Yukur tatame n̄aiye pa yasar'e n̄embep me Got topo'e wuhyau."

Wusyep er̄neme topo'e lemame tikiñ Got

¹⁴ Lenge Farisi n̄aiye n̄oihmbwaip tinge teñeime wuhyau yasande ta'e luku pe, tinge yende wime Jisas. ¹⁵ Pe Jisas n̄ana lenge na, "Yip bep jahe jahme yip tip nange yip bwore bwarme yal n̄embep lenge mitiñ, kom Got si sisyeme n̄oihmbwaip yip. N̄aimune n̄aiye lenge miye' tuweinge n̄oiħeryembe nange ki n̄embere me tinge pe, nato n̄embep tikiñ Got pe, ki luh paka pakaiye. ¹⁶ Somohonme nate gere tukwini pe, yip si yasande wusyep upwai'e tikiñ Got n̄aiye sai nato Tup tikiñ Got, nal n̄endeheiyeħ n̄aiye Moses n̄ember wusyep er̄neme tikiñ Got na gere wusyep lenge profet lalme pe, ki ta'e luku na tatame n̄aiye Jon Baptais tahar n̄ende wah kin. Kom tukwini nenge nal pe, wusyep bwore me lemame tikiñ Got sisil nal'e nal'e pe, lenge miye' tuweinge ilyeħ ilyeħ yende bongol yahai'e yan̄ah n̄aiye ka yi yoto. ¹⁷ Bwore mise, moiħla' topo'e kekep ka mi'e, kut wusyep er̄neme tikiñ Got malaih ende yukur ka se talai, pakai supule."

Owor'e dindi' no, ka pliħe dindi'

(Mat 5.31-32, 19.9, Mak 10.11-12)

¹⁸ "N̄aiye miye' ende ka owor'e dindi' no, ka pliħe enge tuwei ende pe, ki n̄ende niñ pinip yar. Topo'e n̄aiye miye' nenge tuwei ende n̄aiye somohonme ti si wowor'e dindi' ti pe, kin topo'e n̄ende niñ pinip yar."

Miye' lowe topo'e Lasarus

¹⁹ Jisas pliħe n̄anange wusyep tap ende na, "Somohonme miye' lowe ende narp pe, nye nyermbe ki dende' hiħyilih mi' supule, topo'e ki n̄ono n̄ai bwore bwore. ²⁰ Pe lenge mitiñ sye' yenge miye' n̄aipwa n̄i' ende, nan̄ kin Lasarus, yate yember kohmap miye' lowe uku. Sisyep wararaimbe wahri' kin lalme. Nye nyermbe kin nal yokoh miye' lowe luku pe, ²¹ ki n̄asande nange ka ono n̄ai temben n̄aiye ka derndur guħ kekep n̄upe n̄aiye miye' lowe luku n̄ono n̄ai. Kin narp uku pe, lenge n̄umbwat yate yenge n̄ilim yiħyete sisyep kin.

²² O n̄upe n̄aiye Lasarus nule pe, lenge walip hla' yenge kin yal moiħla' pe, kin narp topo'me loumwah poi Abraham. N̄up ende pe, miye' lowe luku topo'e, kin nule pe, tinge yinise kin. ²³ Kom kin nal luh moi lenge miye' yule pe, kin namba'e niħe syoħe n̄embere supule. Pe kin bep nanah teke'e Abraham hindi Lasarus yarp woħe pe, ²⁴ kin galme Abraham n̄aname na, 'Yai Abraham, n̄am mamba'e niħe syoħe n̄embere supule n̄aiye n̄am marp moto niħ e'e. Ta'e luku pe, na n̄oiħginirme n̄am pe, ember Lasarus

ka e inyer syep lombo kin e guh pinip ti, ka ote usuwa'e n̄ilim n̄am ka singe sikirp.'
²⁵ Kom Abraham n̄aname na, 'Talah n̄am, te n̄oiheryembe, somohonme n̄aiye nin narp kekep pe, nin namba'e n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore, kut Lasarus namba'e n̄ai'e n̄ai'e pupwa. Kom tukwini pe, kin narp hriphrip embere sekete, kut nin namba'e nihe syohe supule.
²⁶ N̄oinde kin ta'e le'e, Got si n̄iche n̄ehéh embere n̄aiye gululul na gah supule, n̄aiye n̄ehéh mondom kin pakai. Ta'e luku pe, yukur tatame n̄aiye ya mern̄e mile mut moi poi topo'e moi nin, pakai supule.' ²⁷⁻²⁸ Pe miye' lowe luku n̄isilih bongol na, 'Yai Abraham, n̄oihmbwaip n̄am n̄ilil embere sekete pe, n̄am masande na ember Lasarus ka el yokoh yai n̄am pe, ka ini lenge to' yuwon n̄am syepumbur n̄aiye ka yimbilme n̄oihmbwaip tinge no, yukur ka yut luh e'e n̄aiye nihe syohe sai, na pakai.' ²⁹ Kom Abraham n̄aname na, 'Tinge si yamba'e wusyep tikin Got n̄aiye Moses topo'e lenge profet lalme yainge. Pe n̄aiye ka junde wusyep uku pe, ka yurp bwore.' ³⁰ Miye' lowe uku n̄aname na, 'Yai Abraham, luku yukur tatame. Kom n̄aiye ka yeteke'e Lasarus ka plihe tuhur orp pe, liki se ka yisyunde wusyep kin no, ka yimbilme n̄oihmbwaip yusme pupwa tinge.' ³¹ Kom Abraham n̄aname na, 'N̄aiye tinge yukur jande wusyep tikin Got n̄aiye Moses topo'e lenge profet yainge pe, yukur ka yenerme wusyep miye' nule ende n̄aiye ka plihe tuhur ininge wusyep, pakai.' "

17

N̄oihmbwaip pupwa se ka ende yumbune bilip (Mat 18.6-7,21-22, Mak 9.42)

¹ Jisas n̄ana lenge jetalah kin na, "N̄ai'e n̄ai'e wula wula se ka ondol'me lenge miye' tuweinge n̄aiye ka yende pupwa no, ka tumbe. Kom ki pupwa supulme lahmende n̄aiye ki nututusme tinge nange ka yende pupwa no, ka tumbe. ² O n̄aiye miye' ende nututusme, lakai n̄ondol'me lenge jetalah ambaran n̄am e'e nange ka yende pupwa no, ka tumbe pe, miye' uku ka amba'e yitini pupwa supule. Yitini pupwa n̄aiye ka amba'e pe, ka engelyembe n̄aiye mitin̄ ka yenge mwah yupwai'e neser embere yoyor'me wonge kin pe, ka yiche kin yi juh loh pinip mondom no, ka ono'e pinip ka ole. ³ Ta'e luku pe, n̄oihme yip tip, topo'e n̄aimune n̄aiye pa yende. N̄aiye jetalah n̄am ende n̄ende pupwa pe, inime kin yukur ka plihe ende n̄ai uku, na pakai. N̄aiye kin si nimbilme n̄oihmbwaip nasme pupwa luku pe, osme pupwa kin, topo'e yukur na n̄oih oworme pupwa kin n̄aiye kin si n̄ende, na pakai. ⁴ N̄aiye miye' ende n̄ende pupwa ni syepumbur hoi natme nin nato n̄up ilyeh, kom kin nale nat n̄isilihme nin nange na osme pupwa kin pe, na osme pupwa kin."

Lenge aposel yisilihme Jisas nange ka ende bongolme n̄oihmbwaip tinge

⁵ Lenge aposel yisilihme Lahmborenge na, "Ende n̄oihmbwaip poi ka teñeime nin bongole." ⁶ Pe Lahmborenge nungwisme na, "Mastet esep kin pwa malaih, kom n̄aiye n̄oihmbwaip yip ka teñeime n̄am sikirp manai'e ta'e kapenih esep uku pe, yip tatame n̄aiye pa yininge wusyep yilme lou nange ka tus upwaihme luh uku no, ka el la gere si loh pinip pe, lou uku se ka isyunde wusyep yip."

Miye' wah se ka ende wah gunde wusyep miye' ondoh kin

⁷ "N̄aiye miye' ondoh ende n̄aname miye' wah ende kin nange ka embepeteme worsip, lakai ka owor'e kekep ononde n̄ai pe, ka plihe ot yokoh pe, yukur ka guh orp ote ono n̄ai topo'e kin, pakai. ⁸ Kom miye' ondoh ka plihe inime na, 'Ende mi'mi' n̄ai n̄am. Ni na orp eseperhme n̄am ma mono n̄ai n̄am yer ti, nin na ono n̄ai nin.' ⁹ Tehei kin n̄aiye miye' ondoh yukur n̄irisukwarme miye' wah kin ta'e le'e, miye' wah uku yukur n̄ende wah embere n̄oinde tikin, pakai. Ki n̄ende wah gande wusyep tikin miye' ondoh. Ta'e luku pe, miye' ondoh yukur ka irisukwarme miye' wah kin n̄upe n̄aiye kin si n̄ende wah gande wusyep kin, pakai. ¹⁰ Liki n̄ahilyeh nalme yip. N̄upe n̄aiye yip si yende wah jande n̄aimune n̄aiye n̄am si mana yip nange pa yende pe, ka tu'e loko. Yukur pa plihe n̄oiheryembe nange yip si yende wah embere ende no, pa yahra'e nan̄ yip, na pakai."

Kom pa yininge na, 'Poi miye' wah pakaiye. Ta'e luku pe, poi mende wah gwande naimun niaiye miye' ondoh poi si nalarjatme nange ya mende.' ”

Jisas nende mi'me miye' 10 niaiye yende wahri' epwa wukeh wukeh

¹¹ Njupe niaiye Jisas tete'e nal yanah nala el Jerusalem pe, kin nate gere kolpot bumbumbe me Samaria topo'e Galili distrik. ¹² Pe njupe niaiye kin nala oto moi malaih ende pe, ki nteke'e miye' 10 niaiye yamba'e wahri' epwa wukeh wukeh jan sikirp wohe yal tas moi kin. Detale, wahri' epwa luku pupwa yehe pe, yukur tatame niaiye ka yut siheime lenge miye' tuweinge, pakai. ¹³ Pe tinge tambah yanange na, “Lahmborenge Jisas, niohginirme poi.”

¹⁴ Njupe niaiye Jisas nasande wusyep tinge pe, ki nana lenge na, “Yi yasambe wahri' yip yil lenge pris.” Kom njupe niaiye tinge yal yanah pe, wahri' epwa tinge si mi'e ko. ¹⁵ Pe njupe niaiye tinge yeteke'e niaiye wahri' epwa tinge si mi'e pe, miye' esep ilyeh tikin Samaria plihe natme Jisas tambah nanange wusyep nirisukwarme Got embere sekete. ¹⁶ Pe ki na gah tumbuhuroro'e gah kekep siheime nhip Jisas hriphrip irisukwarme kin embere sekete. ¹⁷ Pe Jisas nanange wusyep na, “O lenge miye' syepumbur hoye hoye niaiye nam si mende mi'e wahri' epwa tinge topo'e yarp pa? ¹⁸ Deta'e lai ti miye' titinge haiten kin nilyeh plihe nate nirisukwarme Got, kut lenge Juta pakai?” ¹⁹ Pe Jisas plihe naname kin na, “Niohmbwaip nin tejeime nam ti, nam mende mi'me nin. Ta'e pe, tuhur el.”

Lemame tikin Got ka ot tu'e lai?
(Mat 24.23-28,36-41)

²⁰⁻²¹ Lenge Farisi sye' yisilihme Jisas na, “Tumboiya' lemame tikin Got ka ot?” Kin nungwis lenge na, “Yukur tatame niaiye na eteke'e lemame tikin Got, topo'e yukur lahende tatame niaiye ka ininge na, 'Hai, bep e eteke'e lemame tikin Got tu kuli!' Pakai supule. Detale, lemame tikin Got sai nato niohmbwaip mele'e, topo'e miye' mbep lemame luku, kin narp nato niohmbwaip lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose niaiye niohmbwaip tinge tejeime kin.”

²² Mi'e pe, Jisas nana lenge jetalah kin na, “Nup ende se ka ot niaiye pa yende niharar embere nange pa yeteke'e nam, Talah tikin Miye'. Kom yukur pa yeteke'e nam, pakai. ²³ Nup uku pe, lenge mitij sye' se ka yini yip na, 'Hai, bep yil luku' lakai, 'Bep yut e'e niaiye pa yeteke'e Talah tikin Miye'.' Kom yukur pa junde tinge no, pa yi tus sisipirnge yahai'e nam, na pakai. ²⁴ Tehei kin ta'e le'e, nup uku niaiye ma plihe mut pe, ma mut nilyehe si tu'e niaiye plai gah nwor'e tirtatar nal naitem pe, yirise ka anar'e el'e el'e pe, mitij lalme se ka yeteke'e nam. ²⁵ Kom nai'e nai'e luku ka ot gan, kut nendehi kin pe, lenge miye' tuweinge niaiye tukwini le'e ka jinyenme nam yer, topo'e ma mamba'e nihe syohe embere sekete.

²⁶ Njupe niaiye nam, Talah tikin Miye' ma plihe mut pe, ka nahilyeh tu'e niaiye nup tikin Noa. ²⁷ Nup uku pe, tinge lalme yende yono nai, yono'e pinip, tinge dindi', topo'e yende nai'e nai'e tetehei, kom tinge yukur yende mi'mi'. Njupe niaiye Noa si nato loubil pinip mi'e pe, nilyehe sai nisih embere embere gah, topo'e mih tembelem nat pe, nongombe lenge lalme. ²⁸ Kin ka plihe nahilyeh tu'e niaiye nup tikin Lot. Nup uku topo'e lenge mitij lalme luku yende yono nai, yono'e pinip, yende windau, yononde nai, yende yokoh, topo'e yende nai'e nai'e tetehei, kom tinge yukur yende mi'mi'. ²⁹ Ta'e pe, nup uku niaiye Lot nasme Sodom pe, nilyehe sai nih topo'e neser woyol nase naitem gah pe, nongombe lenge lalme.

³⁰ Ka nahilyeh tu'e nam, Talah tikin Miye' niaiye ma plihe mut. ³¹ Nal nup uku pe, lahmende miye' niaiye narp tas wicher, topo'e lahmende niaiye gan nato wah mele'e pe, yukur ka plihe bunjenge e oto yokoh kin amba'e nainde, pakai supule. ³² Nioheryembe naimune niaiye nende me tuwei Lot. ³³ Lahmende niaiye nende nihararme nai'e nai'e

kekep e'e pe, mindemboi se ka talai. Kut lahmende najiye kin nasme naji'e naji'e kekep e'e no, najihmbwaip kin tejeime nam nilyehe sai pe, mindemboi ka se orp bwore nye nyermbe. ³⁴ Nam da mini yip tu'e le'e, nup uku najiye ma plihe mut pe, mitinj hoi ka hindi yite posoh yi yoto yokoh ilyeh. Njonde ka tuhur el, kut njonde ka ete posoh. ³⁵⁻³⁶ Tuweinge hoi ka hindi yurp yerje kakah blau pe, njonde ta wil, kut njonde ta wurp."* ³⁷ Lenge jetalah yisilihme Jisas na, "Lahmborenge, naji uku ka ende si la?" Jisas nanange wusyep tap na, "Luh najiye yuwor nule nanar pe, luh ilyeh uku lenge jekum se ka yute juhilyeh. Luku ki sasambe nange nup yuwo nat sihei."

18

Wusyep tapimbilme yanah najiye ya misilihme Got

¹ Mi'e pe, Jisas nalarjat lenge jetalah kin wusyep tapimbilme ende nasambe tinge yanah najiye nye nyermbe ka yini yininge wusyep topo'me Got no, yukur ka najih min, na pakai. ² Ki nanange na, "Nato moi embere ende pe, miye' iyar'e ende narp najiye yukur hi' garnge Got topo'e najihginirme lenge miye' tuweinge, pakai. ³ Pe tuwei njope ende topo'e warp wa woto moi embere ilyeh uku pe, nye nyermbe ti watme kin wisilihme najiye ka usyunde wusyep ti najiye wachaih jenei'e ti no, ka ungwisme ti iyar'e wusyep ti. ⁴⁻⁵ Ta, miye' iyar'e luku kin de sisyo'e najiye ka usyunde wusyep ti. Kom ti wende wah wisilih wisilihme kin wa tatame najiye kin najih min. Pe ki najiheryembe kitikin na, 'Sikei. Bwore mise, nam yukur hi'gwarngé Got, topo'e najihginirme lenge miye' tuweinge, kom ma miyar'e wusyep ti najiye wachaih jenei'e ti. Detale, najiye yukur ma mende pe, nam sisyeme nyermbe nyermbe ta wut wut pe, wahri' nam ka syohe supule.' "

⁶ Pe Lahmborenge teter nejel'e wusyep uku nanange na, "Yip si yasande najimune najiye miye' iyar'e pupwa liki nanange? ⁷ Najiye miye' iyar'e pupwa luku njende naji bwore luku pe, o deta'e lai me Got? Yip najiheryembe nange Got yukur ka ungwisme lenge miye' tuweinge kitikin najiye njupe nau tinge yisilihme kin, topo'e ka najih min najiye ka ungwisme tinge, lakai pakai? ⁸ Nam mana yip, Got se ka hwihwai ungwis lenge miye' tuweinge kitikin. Kom njupe najiye nam, Talah tikin Miye' ma plihe mut pe, ma meteke'e lenge miye' tuweinge na najihmbwaip tinge tejeime nam, lakai pakai?"

Wusyep tapimbilme Farisi, topo'e miye' pupwa najiye amba'e wuhyau takis

⁹ Jisas nanange wusyep tapimbilme ende nal lenge mitinj sye' najiye tinge bep jahme lenge miye' tuweinge lalme, topo'e najiheryembe nange tinge si bwore bwarme. ¹⁰ Jisas nanange na, "Nup ende pe, lenge miye' hoi yale yi yoto yukoh yirise yininge wusyep topo'me Got. Miye' njonde Farisi o, njonde miye' najiye namba'e wuhyau takis. ¹¹ O miye' Farisi luku gan kitikin nanange wusyep topo'me Got pe, ki nanange na, 'Yai Got, nam hriphrip me nin, tale, nam yukur ta'e lenge miye' sye' najiye yende solombe, topo'e miye' hombo'e, topo'e yende nin pinip yar, pakai. Nam hriphrip najiye nam yukur ta'e miye' pupwa najiye namba'e wuhyau takis gan nal luku. ¹² Mise, nam masme naji topo'e pinip nup hoi nato sande ilyeh ilyeh, topo'e nye nyermbe nam mowor'e wuhyau nam dom dom pe, nam yale nin namba ten hap.' ¹³ Kut miye' pupwa luku najiye namba'e wuhyau takis gan sikirp wohme kin pe, kin hi'e embere sekete doundou gan. Yukur tatame najiye ka ahra'e nembep kin e unuh, pakai. Kom kin njendere bip kin nanange na, 'Got na najihginirme nam. Nam miye' pupwa.' " ¹⁴ Jisas nanange na, "Nam mana yip, njupe najiye miye' pupwa luku plihe nal moi kin pe, nal embep tikin Got pe, kin si bwore bwarme, kut Farisi luku pakai. Ta'e luku pe, lahmende najiye ka ahra'e narj kitikin pe, mindemboi Got se ka tule kin e guh. Kut lahmende najiye tale kitikin pe, mindemboi Got se ka ahra'e kin e unuh hla'."

Na e oto lemame tikin Got tu'e la? (Mat 19.13-15, Mak 10.13-16)

* ^{17.35-36} Miye' sye' yainge wusyep ^{17.36} ta'e le'e: Miye' hoi ka yende wah mele'e. Njonde ka el, kut njonde ka gin. ^{18.14} Mat 23.12, Luk 14.11

¹⁵ Lenge mitiŋ sye' yenge lahmakerep tinge yatme Jisas ŋaiye ka ikil syep e unuh tinge no, ka ende mi'mi' me tinge. Kom lenge jetalah yeteke'e ŋai uku pe, tinge jonome lenge yai mam yanange ŋaiye yukur ka yende tu'e luku, na pakai. ¹⁶ Kom Jisas gal lenge lahmakerep yatme kin pe, kin ŋanange na, "Yusme lenge lahmakerep ka yutme ŋam, kut yukur pa yupwai'e tinge, na pakai. Detale, lemame tikin Got ki sai me mitiŋ ŋaiye yatme Got ta'e lenge lahmakerep e'e. ¹⁷ Ki ta'e ŋaiye lenge lahmakerep yarp syep lenge yai mam no, tinge yarp tuwihme yai mam tinge pe, lahmende ŋaiye ŋoihmbwaip tinge tejeime Got ta'e lahmakerep uku pe, tinge se ka yi yoto lemame tikin Got no, se ka embepeteme lenge."

Ya mende tu'e la ŋai ti ya murp bwore nye nyermbe
(Mat 9.16-30, Mak 10.17-31)

¹⁸ Miye' embep lenge Juta ende ŋisilihme Jisas na, "Jetmam bwore, ma mende tu'e lai ti ma murp bwore nyermbe nyermbe?" ¹⁹ Jisas nungwisme kin na, "ŋaiye nin ŋoiheryembe nange ŋam miye' ŋilyehme pe, deta'e lai ti ni gal ŋam bwore? Got kin ilyeh bwore. ²⁰ O nin si sisyeme wusyep erŋeme lalme le'e. Yukur na ende niŋ pinip yar. Yukur na onombe miye' ende ka ole. Yukur na ende ŋendei. Yukur na ininge wusyep hombo'e ini'e miye' ende. Topo'e yukur na ginyenme wusyep yai mam nin, na pakai." ²¹ Miye' uku ŋanange na, "Somohon ŋaiye ŋam lahmalah nate gere tukwini pe, wusyep erŋeme lalme luku ŋam si gwande." ²² ŋupe ŋaiye Jisas ŋasande wusyep miye' uku pe, ki ŋaname kin na, "Bwore mise. Kom ŋainde teter sai ŋaiye na ende topo'e. Ende windau me ŋai'e ŋai'e nin lalme pe, angange wuhyau el lenge ŋaipwa ŋi'. Na ende tu'e luku ti, na ember yitini nin e unuh moiha'. Mi'e pe, na ote gunde ŋam." ²³ Kom ŋupe ŋaiye miye' uku ŋasande ta'e luku pe, kin ŋoihmbwaip mane supule. Detale, kin miye' lowe kuli.

²⁴ Jisas si sisyeme ŋoihmbwaip miye' uku pe, ki ŋanange na, "Ki nihe supule ŋaiye miye' lowe ka e oto lemame tikin Got. ²⁵ Mise supule, ki sikirp ŋumwaiye ŋaiye yowor embere kemel ka e oto map malaih sehau, kut ki nihme ŋaiye miye' lowe ka e oto lemame tikin Got." ²⁶ Lenge miye' tuweinge ŋaiye yasande wusyep uku yisilihme Jisas na, "ŋaiye ta'e liki pe, lahmende tatame ka orp bwore nye nyermbe?" ²⁷ Jisas nungwisme lenge na, "ŋaimune ŋaiye ki nihme miye' pe, yukur ki nihme Got, pakai supule." ²⁸ O Pita ŋanange na, "Iyai, poi si masme ŋai'e ŋai'e poi lalme ŋaiye ya gunde nin." ²⁹⁻³⁰ Jisas ŋana lenge na, "Kom ŋam mana yip, lahende yip ŋaiye ŋende wah me lemame tikin Got no, ki nasme moi lakai, tuwei lakai, to' tatai lakai, yai mam lakai, talah pe, tukwini kekep e'e Got se ka ungwisme ŋai'e ŋai'e wula wula sekete engelyembe ŋai'e ŋai'e ŋaiye kin si nasme, topo'e mindemboi ka orp bwore nye nyermbe."

Ni hun kin Jisas plihe ŋanange wusyep me nule kin
(Mat 20.17-19, Mak 10.32-34)

³¹ Jisas nenge lenge jetalah 12 kitikin nal tikihe pe, ki ŋana lenge na, "Yusyunde, poi ya mil Jerusalem. Kom wusyep lalme ŋaiye lenge profet yainge me ŋam, Talah tikin Miye' pe, ka tejei esep bwore mise. ³² Tinge ka yember ŋam yil syep lenge haiten ŋaiye ŋoihmbwaip tinge yukur tejeime Got pe, tinge se ka yende wime ŋam, ka yininge wusyep pupwa me ŋam, ka chusyur tuhwa' yalahe ŋam, ka yenge mwah yararahe ŋam, topo'e ka pumbe ŋam ma mule. ³³ Kom ŋup hun ka el mi'e pe, ma plihe tuhur murp." ³⁴ Kom lenge jetalah kin yukur sisyeme wusyep tehei ŋaiye ki ŋanange.* Ta'e luku pe, wusyep tehei uku ki sai tasme tinge pe, tinge yukur sisyeme wusyep mune ŋaiye Jisas ŋanange.

Jisas ŋende mi'me miye' nembep tangar
(Mat 20.29-34, Mak 10.46-52)

³⁵ Sihei ŋaiye Jisas ka pwar e oto Jeriko pe, miye' embep tangare ende narp yaŋah tikiŋ tangalme lenge miye' tuweinge ŋaiye ka yaŋa'e ŋai'e ŋai'e. ³⁶ ŋupe ŋaiye ki ŋasande lenge miye' tuweinge wondoh embere ŋaiye yat yaŋah pe, ki ŋisilih lenge mitiŋ sye' na,

18.20 Kis 20.12-16, Lo 5.16-20 * 18.34 Detale, tinge teter ŋoiheryembe nange Jisas ka amba'e luh embere embepeteme lenge Juta.

“Liki naimune?” ³⁷ Pe tinge yaname na, “Jisas tikin Nasaret uku nat nal ko.” ³⁸ Ta'e luku pe, kin gal nal hla' njanange na, “Jisas, nambaih tikin Dewit, niohginirme nam.” ³⁹ Lenge miye' tuweinge naiye yat yerme wondoh embere luku yaname kin nange ka upwai'e mut. Kom kin plihe tambah marnge na hla' njanange na, “Nambaih tikin Dewit, niohginirme nam.” ⁴⁰⁻⁴¹ Ta'e luku pe, Jisas na gan pe, ki nana lenge naiye ka yamba'e miye' embep tangare luku yenge yutme kin. Njupe naiye kin nate gere siheime Jisas pe, Jisas nisilihme kin na, “Ni sande ma mende nin tu'e la?” Kin njanange na, “Lahmborenge, nam masande na ende mi'me nembep nam no, ma plihe meteke'e nai'e nai'e.” ⁴² Pe Jisas njaname kin na, “Niohmbwaipe nin si tejeime nam, topo'e nin si nioheryembe nange nam tatame ti, na plihe eteke'e.” ⁴³ Nilyehe sai miye' uku plihe neteke'e nai'e nai'e pe, kin gande Jisas nirisukwarme Got. Pe njupe naiye lenge miye' tuweinge wondoh embere yeteke'e nai uku pe, tinge lalme topo'e yirisukwarme Got.

19

Sakius nasande naiye ka eteke'e Jisas

¹⁻⁴ Miye' ondoh lenge miye' naiye yamba'e wuhyau takis pe, narj kin Sakius narp nato Jeriko pe, kin miye' lowe ende. Kin de ka eteke'e bepmohro Jisas no, ka sisyeme kin miye' mune. Kom kin pupwa sehei'e pe, yukur tatame naiye ka eteke'e Jisas. Detale, mitij lalme tinge jan tatme kin. Ta'e luku pe, ki gertetenge nal yerme lenge mitij lalme pe, kin nanah lou ende no, ka orp eteke'e Jisas naiye ka ot el yanah uku. Njupe naiye Jisas na noto Jeriko no, ka erje el moi uku pe, ⁵ ki nat siheime lou naiye Sakius si njanah narp pe, Jisas bep nanah njaname kin na, “Sakius, hwihwai ote guh. Tukwini nam da murp topo'e nin mil yokoh nin.”

⁶ Ta'e luku pe, Sakius hwihwai gah nasme lou pe, kin nirisukwarme Jisas nenge kin nal yokoh kin. ⁷ Kom lenge miye' tuweinge lalme yeteke'e nai uku pe, tinge jonome Jisas yanange na, “Hai, deta'e lai ti Jisas nala orp yokoh miye' pupwa luku.” ⁸ Pe tinge hindi ya jere yokoh pe, Sakius tahar gan hla' njaname Lahmborenge na, “Iyai, nam ma mowor'e nai'e nai'e nam guh bumbe pe, ma mangange sye' mil lenge naipe' ni, topo'e lahmende naiye nam si mende hombo'me tinge no, nam mende nendei me nai'e nai'e tinge pe, ma plihe mangange lenge ni hun mi munuh hla' me nai'e nai'e tinge.” ⁹ Jisas njaname kin na, “Tukwini Got si nat nungwisme lenge miye' tuweinge naiye yarp yokoh e'e pe, kin nongohe pupwa niohmbwaipe tinge. Detale, miye' e'e niohmbwaipe kin tejeime Got ta'e naiye loumwah poi Abraham si nende. ¹⁰ Ta'e pe, nam, Talah tikin Miye' si mat naiye ma mahai'e lahmende naiye si talai naiye ma mungwisme tinge.”

Miye' wah bwore topo'e miye' wah pupwa

(Mat 25.14-30)

¹¹ O lenge miye' tuweinge naiye yarp uku yasande wusyep pe, tinge nioheryembe wula wula. Sihei sihei naiye Jisas ka gere Jerusalem pe, tinge nioheryembe naiye lemame tikin Got tukwini ka tus halhale no, kin ka embepeme tinge. Kom Jisas si sisyeme niohmbwaipe tinge pe, kin nejel'e njanange wusyep tapimbilme ende na, ¹² “Miye' ondoh ende kin nala el moi embere wohe naiye miye' ondoh supule ka alajatme kin tu'e naiye kin mi'e pe, ka plihe ot embepeme lenge miye' tuweinge moi kin. ¹³ Kom teter naiye yukur kin nal pe, kin gal lenge miye' wah 10 kin yat pe, kin nangange lenge wuhyau tem syepumbur ilyeh ilyeh tongonose.* Pe ki nana lenge na, ‘Njupe naiye ma mil pe, pa yende wah topo'e wuhyau e'e naiye nam si yal yip yi tutume naiye ma plihe mut.’ ¹⁴ Kom lenge miye' sye' naiye moi ilyeh kin jarngé kin pe, tinge yember miye' sye' yenge wusyep jande kin yal naiye ka yinime miye' ondoh supule na, ‘Poi gwarngé miye' e'e. Yukur na alajatme kin ka miye' mbep poi tu'e naiye kin, na pakai.’

¹⁵ Kom miye' ondoh supule luku nalajatme kin miye' ondoh kin pe, kin plihe nat moi kin. Njupe naiye kin na gere moi kin pe, kin gal lenge miye' wah kin naiye ka yut no,

19.10 Mat 18.11 * 19.13 Miye' ka ende wah tutume wundehei hun naiye ka amba'e wuhyau uku.

ka eteke'e wuhyau yukuriye ηaiye tinge si yende tasmе wuhyau kin. ¹⁶ Pe miye' wah ηendehei nate ηaname na, 'Iyai, ηam si mamba'e wuhyau tem 50 manah hla' me wuhyau tem syepumbur ηaiye ni pwale.' ¹⁷ Kiη ηaname miye' wah uku na, 'Bwore mi' supule. Nin miye' bwore ηaiye ηende wah bwore, topo'e ηoihmbwaip nin sai me wah malaih ta'e le'e. Ta'e luku pe, ma yule nin wah embere ende ηaiye na orp miye' mbep moi 10 ηaiye sai tuwihme ηam.' ¹⁸ Pe miye' wah ηoinde nate ηaname kiη na 'Iyai, ηam mamba'e wuhyau tem 25 nanah hla' me wuhyau tem syepumbur ηaiye ni si pwale.' ¹⁹ Ta'e pe, kiη ηaname miye' wah kin uku na, 'Bwore. Nin na embepeteme moi 5 ηaiye sai tuwihme ηam.'

²⁰⁻²¹ Mi'e pe, miye' wah ηoinde nate ηaname na, 'Iyai, wuhyau tem syepumbur tei e'e. ηam hi' gwarngе nin. Nin pwa miye' wondohe sekete. Detale, nin namba'e wuhyau yohe ηaiye lenge mitiη yende wah nihe yamba'e, topo'e nin namba'e ηai'e ηai'e ηaiye tinge worsyep yal wah nin. Ta'e luku pe, ηam si minise wuhyau nin ma moto ηaiyuwat no, yukur ka talai, pakai.' ²² Kom kiη ηaname miye' wah kin uku na, 'Nin miye' wah pupwa yehe. Pe wusyep nitei e'e ka plihe enge nin el na gin wusyep. ηaiye nin si sisyeme ηaiye ηam miye' pwa wondohe sekete, topo'e ηam mamba'e wuhyau yohe ηaiye lenge mitiη yende wah nihe yamba'e, topo'e ηam talame ηai'e ηai'e ηaiye tinge worsyep pe, nin de ta'e luku tale? ²³ Deta'e la ηai ti, nin yukur nember wuhyau uku nato yokoh ηaiye yember wuhyau no, ηupe ηaiye ma plihe mut pe, ma mamba'e wuhyau yohe sye' topo'e?'

²⁴ Mi'e pe, kiη ηana lenge mitiη sye' ηaiye jan siheime kin na, 'Yusoihme wuhyau me miye' iki pe, yaηa'e yilme miye' wah ηaiye ηende wah bwore namba'e wuhyau tem 55.' ²⁵ Kom tinge yaname kin na, 'Iyai, kin si namba'e wuhyau tem 55 kuli.' ²⁶ Pe kiη nungwisme wusyep tinge na, 'Kom lahmende ηaiye ηende wah bwore no, wah ka ende nembere pe, se ma maηa'e kin sye' mi munuh hla' topo'e. Kut lahmende ηaiye pakai supule pe, se ma mosoihme sikirp ηaiye kin si namba'e.' ²⁷ Mi'e pe, kiη ηana lenge na, 'O lenge wachaih ηam ηaiye tinge jarngе ηaiye ma murp miye' ondoh, kiη tinge pe, tinge yarp pa? Pa yi yamba'e lenge yenge yut pe, yongomb lenge ka yule juh embep ηam.' "

Jisas nato Jerusalem

(Mat 21.1-11, Mak 11.1-11, Jon 12.12-19)

²⁸ Jisas ηanange wusyep uku mi'e pe, ki nal yerme yaηah nal Jerusalem. ²⁹ ηupe ηaiye kin si nat siheime moi hoi Betfage topo'e Betani ηaiye sai siheime hwate malaih ηaiye tinge jalme Hwate Olip pe, kin nember jetalah kin hoi yal pe, kin ηana lenge hindi na, ³⁰ "Yi yoto moi ηaiye sai nal luku pe, pa yeteke'e yuwor donki umbwahe ende ηaiye tinge si yupwai'e no, kin gan. Wor donki luku yukur somohon miye' ende narp ηanah, pakai. Pe pa yesembele mwah yupwaihme pe, pa yenge yut. ³¹ ηaiye miye' ende ka isilih yip tehei kin ηaiye yip yesembele yowor iki pe, pa yinime kin na, 'Lahmborengе ηasande yowor e'e.' "

³² Pe jetalah Jisas hoi uku ya yoto moi uku pe, tinge yeteke'e ηai'e ηai'e lalme luku sai gande ηaiye Jisas si ηana lenge. ³³ Pe ηupe ηaiye tinge yesembele mwah yanga'me yuwor donki jan pe, miye' tehei wordonki luku nate ηana lenge na, "Deta'e lai ti yip yesembele mwah yanga'me wordonki liki?" ³⁴ Tinge hindi yungwisme wusyep kin yanange na, "Lahmborengе ηasande ηaiye ka amba'e." ³⁵ Ta'e luku pe, tinge yamba'e wordonki luku yenge yalme Jisas. Mi'e pe, tinge yikil temhronj sokoloh ηaiye tinge jah tas wicher' ya yanah wordonki pe, tinge yungwisme Jisas nanah narp. ³⁶ ηupe ηaiye kin nal yaηah na el Jerusalem pe, lenge miye' tuweinge yirirme kin pe, tinge yangara' temhronj sokoloh tinge jah yanar ηahwikin. ³⁷ ηupe ηaiye kin na gere Hwate Olip no, sihei ηaiye ka e oto Jerusalem pe, lenge jetalah kin wula wula hriphrip me Got, topo'e tinge tambah yirisukwarme kin ηaiye tinge si yeteke'e mirakel embere embere ηaiye Jisas si ηende.

³⁸ Tinge yanange na,

"Poi mirisukwarme kiη ηaiye kin natme naη tikin Lahmborengе.

Got Na Nah Moihla' ka pul poi ηoihmbwaip ηumwaiye otme poi,

lenge miye' tuweinge kin.”

³⁹ Kom lenge Farisi sye' ηaiye jan yotop lenge wondoh embere luku yaname Jisas na, “Jetmam, indindirme lenge jetalah nin no, yukur ka yirisukwarme nan nin, na pakai.”

⁴⁰ Ta, Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ηam mana yip, ηaiye lenge jetalah ηam yukur yirisukwarme ηam pe, ηeser e'e tinge se ka tambah yirisukwarme ηam kili!”

Jisas ηilil me Jerusalem

⁴¹⁻⁴² ηupe ηaiye Jisas si nat sihei pe, kin bep na eteke'e Jerusalem pe, ki ηilil me moi uku ηanange na, “O Jerusalem, ηam masande ηaiye tukwini yip pa sisyeme yanah ηaiye pa yamba'e ηoihmbwaipe ηumwaiye tikin Got no, ka ungwisme yip, kom ηoihmbwaipe yip teter bongol sekete. Ta'e luku pe, yukur pa yeteke'e. ⁴³ ηup ende ka ot ηaiye lenge wachaih yip ka tuhur jin yoyor'me yip tu'e ηaiye lem pe, tinge ka gise yanah ηaiye pa yi yoto tus moi uku. ⁴⁴ Tinge ka yuluwau lem, yokoh, ηai'e ηai'e tetehei lalme nato moi uku ka pupwa supule, topo'e ka yende yumbune lenge miye' tuweinge lalme. Yukur ka yusme ηainde ka si, pakai. Detale, yip yukur yeteke'e sisyeme ηup tikin Got si nember Miye' nungwisme kin ka ot ηaiye ka ungwisme yip, pakai.”

Jisas nato yukoh yirise

(Mat 21.12-17, Mak 11.15-19, Jon 2.13-22)

⁴⁵ Jisas nato yukoh yirise nal Jerusalem pe, kin ginyen lenge miye' tuweinge ηaiye yende windau me ηai'e ηai'e ta'e yowor topo'e ηinjet ηaiye ka yesekeh yende ofa me Got. ⁴⁶ Kin ηana lenge na, “Wusyep sai nato Tup tikin Got ηanange na, ‘Yukoh yirise ηam ka yokoh tikin ηaiye pa yirisukwarme ηam, topo'e pa yininge wusyep topo'me ηam.’ Kom yip si yimbilme yokoh uku ta'e yokoh tase ηaiye lenge miye' endei yarp yende wah tinge.” ⁴⁷ ηup ilyeh ilyeh pe, Jisas nalanatme ηanange wusyep gan nato yukoh yirise. Ta'e luku pe, lenge miye' ondoh lenge pris, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erηeme, topo'e lenge miye' mbep sye' yahai'e yanah ηaiye ka yonombe kin ka ole. Kom pakai. ⁴⁸ Tinge jinjame ηaiye ka yonombe kin tu'e la. Detale, lenge miye' tuweinge wula wula jan yonyor'me kin yasande wusyep ηaiye kin ηanange.

20

Miye' ondoh lenge Juta yisilihme Jisas na, lahmende nalanatme kin

(Mat 21.23-27, Mak 11.27-33)

¹⁻² ηup ende pe, Jisas nalanatme wusyep bwore mise tikin Got nal lenge miye' tuweinge gan nato yukoh yirise. Pe lenge pris ondoh, lenge jetmam tikin wusyep erηeme, topo'e lenge bwore bworeng titinge Juta yate yaname Jisas na, “Ini poi, lahmende nalanatme nin topo'e yale bongol luku ηaiye nin de wah iki.” ³⁻⁴ Pe Jisas nungwis lenge na, “Kom ηam da misilih yip wusyep ende yer ti. Pa yini ηam, ηupe ηaiye Jon gihye' lenge pinip pe, lahmende nalanatme kin, topo'e nana'e bongol uku ηaiye kin de wah uku? Lenge miye' lakai Got?” ⁵ Pe tinge skau skau yanange wusyep teketenge yale yat tititinge na, “Ya mininge tu'e la? ηaiye ya mininge nange bongol uku natme Got pe, kin se ka isilihme poi na, ‘Deta'e lai ti yukur yip yenerme wusyep Jon?’ ⁶ Kom ηaiye ya mininge nange bongol uku natme miye' pe, mitiη lalme se ka yiche ηeser pumb poi. Detale, lenge miye' tuweinge ηoihyeryembe nange Jon kin profet mise.” ⁷ Ta'e luku pe, tinge yungwisme wusyep Jisas na, “Poi jinjame bongol uku natme lahmende.” ⁸ Pe Jisas ηana lenge na, “Ta'e pe, yukur ma mini yip lahmende pwale bongol le'e no, ηam mende wah uku.”

Wusyep tapimbilme lenge miye' pupwa ηaiye yembepeteme wah wain

(Mat 21.33-46, Mak 12.1-12)

⁹ Jisas pliηe ηanange wusyep tapimbilme ende ta'e le'e, “Miye' ende ηononde wain nal wah. ηupe ηaiye kin de ka osme moi kin el wohe pe, kin nupwai'e wusyep topo'e lenge

miye' sye' ñaiye ka yembepeteme wah kin. Pe kin ñana lenge nange ka se yamba'e wain esep sye' tuwa'e wah ñaiye ka yende. Mi'e pe, kin nal narp wahtaip wula wula.

¹⁰ O ñup tikin ñaiye wain si wuchende no, ka yasar'e pe, yai tehei wah uku nember miye' wah ende nalme lenge miye' ñaiye yembepeteme wah wain kin uku nange ka yaña'e wain esep sye' ñaiye kitikin. Kom lenge miye' uku yonombe miye' wah jinyenme kin nenge syepe nal. ¹¹ Ta'e luku pe, yai tehei wah uku plihe nember miye' wah ende nal, kom tinge plihe yonombe topo'e jonombai'e kin pe, kin hi'e. Mi'e pe, tinge jinyenme kin nenge syepe nal topo'e. ¹² Ni hun kin pe, yai tehei wah uku plihe nember miye' wah ende nal, kom tinge plihe yende yumbune kin ñahilyeh ta'e ñaiye tinge si yende yumbune hoi uku pe, tinge jinyenme kin ya tas wah worngé.

¹³ Ta'e luku pe, yai tehei wah wain uku ñoiheryembe na, 'Ma mende tu'e la? Ñam sisysteme! Ma member talah esep ilyeh ñoihmbwaip ñam mil ti, tinge se ka yusyunde wusyep kin.' ¹⁴ Kom ñupe ñaiye lenge miye' ñaiye yembepeteme wah wain uku yeteke'e kin pe, tinge yanange yale yat tititinge na, 'Liki talah tikin yai tehei wah e'e. Ya monombe ka ole no, wah wain kin lalme le'e ya mamba'e minge poi.' ¹⁵ Ta'e luku pe, tinge yarpé yiche yate tas wah worngé pe, tinge yonombe kin nule."

Mi'e pe, Jisas ñisilih lenge na, "O yai tehei wah wain uku ka ende ñaimune me lenge miye' ñaiye yembepeteme wah wain kin? ¹⁶ Ma mini yip tu'e le'e, kin se ka ote ongombe lenge miye' lalme luku pe, ka bunjenge angange wah wain uku el lenge miye' sye' ñaiye ka yembepeteme."

Ñupe ñaiye lenge miye' ondoh Juta yasande wusyep luku ñaiye Jisas ñanange (pe, tinge sisysteme nange wusyep uku nalañatme tinge ñaiye tinge ta'e lenge miye' pupwa luku. Ta'e)* pe, tinge yanange na, "Pakai. Yukur ya mende tu'e luku. Pakai supule." ¹⁷ Kom Jisas bep nal tinge pe, kin ñisilih lenge na, "O yip sisysteme wusyep e'e ñaiye sai Tup tikin Got ñaiye ñanange na,

Lenge miye' ñaiye juhur'e yokoh jarngé tumwange bwore pe, tinge yiche kin yal. Kom kin plihe tahar lou miye' tumwange bwore.

¹⁸ O tehei kin ta'e la? Ñam mana yip, lahmende ñaiye ka tetenih tumwange luku no, ka tumbe pe, tumwange luku ka isyer'e wahri' kin sikirp sikirp no, ka ole. Topo'e lahmende ñaiye tumwange luku ka guh anainge kin pe, wahri' kin ka merkit no, ka ole."

*Miye' hombo'e sye' da yiche kukwaime Jisas
(Mat 22.15-22, Mak 12.13-17)*

¹⁹ Pe lenge jetmam tikin wusyep erñeme topo'e lenge pris ondoh sisysteme nange wusyep tapimbilme luku ñaiye Jisas ñanange pe, kin ñinei'e tinge. Ta'e luku pe, tinge ñoihmbwaip pupwa me kin pe, tinge yahai'e yañah ñaiye ka syep yurpe kin ta, pakai. Detale, tinge hi'jarngé lenge miye' tuweinge ñaiye hriphrip me kin. ²⁰ Pe tinge bep erñenge kin ñaiye ka ininge wusyep pupwa owor'e wusyep erñeme tinge no, ka yember kin yil syep lenge gavman. Ta'e luku pe, tinge yul yember lenge miye' sye' ñaiye ka yi yeteke'e Jisas ta'e ñaiye tinge miye' bwore. Kom tinge da yiche kukwaime kin. ²¹ Lenge miye' hombo'e luku yisilihme Jisas na, "Jetmam, poi si sisysteme wusyep ñaiye nin nalañatme ki bwore mise, topo'e nin yukur ñahra'e miye' sye', kut tale miye' sye', pakai. Kom nin nalañatme wusyep bwore mise tikin Got nal lenge miye' tuweinge lalme ñasamb lenge yañah bwore mise tikin Got. ²² Ta'e luku pe, nin ñoiheryembe ta'e la, ki bwore ñaiye ya miche wuhyau takis milme Sisa, miye' ondoh supule titinge gavman lenge Rom, lakai pakai?" ²³⁻²⁴ Kom Jisas si sisysteme ñoihmbwaip tinge ñaiye tinge ya la yiche kukwaime kin pe, ki ñana lenge na, "Te pasam wuhyau ende, ma meteke'. O nañ topo'e bepmohro lahmende sai wuhyau iki?" Pe tinge yungwisme na, "Nañ topo'e bepmohro tikin Sisa kuli." ²⁵ Pe Jisas ñana lenge na, "Ta'e luku pe, pa yaña'e ñai'e ñai'e ñaiye tikin Sisa yilme Sisa, kut ñai'e ñai'e ñaiye tikin Got pe, yaña'e Got." ²⁶ Pe tinge gunguru plaimé wusyep uku pe, ka plihe yininge wusyep tu'e la? Pakai supule. Ta'e luku pe, tinge yukur tatame

* 20.16 Wusyep e'e poi mainge ñaiye ka gondoume halhale. 20.17 Sng 118.22

ɲaiye ka yiche kukwaime kin no, ka yututusme kin ɲaiye ka owor'e wusyep erɲeme tinge e tus halhale ɲaiye mitiɲ lalme ka yisyunde.

Lenge Sadyusi topo'e da yiche kukwaime Jisas

(Mat 22.23-33, Mak 12.18-27)

²⁷⁻²⁸ Pe lenge Sadyusi sye' yatme Jisas. Tinge miye' ɲaiye ɲoihyeryembe nange miye' yule yukur ka plihe tuhur. Pe tinge yisilihme kin na, “Jetmam, wusyep erɲeme Got ɲaiye Moses nange ɲanange ta'e le'e, ‘ɲaiye miye' ende ka ole osme tuwei kin, topo'e ɲaiye tinge hindi talah pakai pe, lenge to' yuwon kin ka yenge ɲop uku no, ka yara'e talah miye' ende ɲaiye ka amba'e luh tatai kin.’ ²⁹⁻³² Kom ɲupe ende pe, lenge lahmiye' 7 tata' tata' wim ilyeh yarp. Tatai tinge nenge tuwei, kom kin nule pe, yukur tinge hindi yara'e talah ende, pakai. Pe ɲaiye gande kin plihe nenge ɲop uku, kom kin topo'e nule pe, tinge hindi talah pakai topo'e. O ɲahilyeh nal lenge to' yuwon kin syepumbur uku, ɲaiye tinge lalme yenge ɲop uku, kom tinge lalme yule, topo'e yukur tinge yara'e talah ende pakai. Pe yuwo kin tuwei uku topo'e wule. ³³ Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye tinge yarp kekep pe, lenge to' yuwon lalme luku si ilyeh ilyeh yenge ti. Kom ɲup yuwo ɲaiye lenge miye' yule ka tuhur yurp pe, lahmende tinge ɲaiye miye' tata' tata' uku ka enge tuwei uku?”

³⁴ Pe Jisas nungwisme lenge wusyep na, “Mise, tukwini ɲaiye na gah kekep e'e pe, lenge miye' tuweinge dindi'. ³⁵ Kom lenge miye' tuweinge ɲaiye tatame ka yil moiHLA' pe, ɲupe ɲaiye ka plihe tuhur yurp pe, yukur ka dindi', pakai. ³⁶ Tinge yukur ka plihe yule. Detale, ka tu'e lenge walip hla' pe, tinge ka tuhur talah tikiɲ Got ɲupe ɲaiye tinge si tahar yarp. ³⁷ O ɲupe ɲaiye Moses nanah Hwate Sainai ɲeteke'e nihilim ɲaiye tahar lou malaih ende pe, Got ɲaname Moses na, ‘ɲam Got lenge mwan ka' nin, Abraham, Aisak, topo'e Jekop.’ Wusyep uku pasam poi ɲaiye lenge miye' uku si tahar yarp. Detale, tinge somohon yule, kom Got ɲanange nange kin Got tinge. ³⁸ Ta'e luku pe, kin yukur Got titinge miye' yule, pakai. Kut kin Got titinge lenge miye' ɲaiye yarp laip. Pe nato embep tikiɲ Got pe, poi miye' tuweinge lalme, poi marp.”

³⁹ Mi'e pe, lenge jetmam sye' tikiɲ wusyep erɲeme yaname Jisas na, “Jetmam, wusyep ɲaiye ni ɲanange ki bwore mise kuli!” ⁴⁰ Kom tinge hi'jarɲge ɲaiye ka plihe yisilihme kin wusyep sye'. Detale, nye nyermbe wusyep kin nengelyembe wusyep tinge.

ɲambaih Dewit kin Miye' alajɲatme tikiɲ Got, Krai

(Mat 22.41-46, Mak 12.35-37)

⁴¹ Mi'e pe, Jisas ɲisilih lenge na, “Yip yanange ta'e lai? Miye' alajɲatme tikiɲ Got, Krai, kin ɲambaih tikiɲ Dewit ta'e la? ⁴²⁻⁴³ Dewit somohonme ɲanange sai nato tup Wenersep ta'e le'e,

Lahmboreɲge Got ɲaname Lahmboreɲge ɲam na,

‘Ote orp syep non ɲam pe,

ma mende wachaih nin ka yurp tuwihme nin.’

⁴⁴ O wusyep iki pe, Dewit galme kin Lahmboreɲge kin. Kom deta'e lai ɲaiye Miye' alajɲatme luku, kin ɲambaih tikiɲ Dewit topo'e?”

(Mat 23.1-36, Mak 12.38-40, Luk 11.37-54)

⁴⁵⁻⁴⁶ Dindi' uku ɲaiye lenge miye' tuweinge ter yasande wusyep Jisas pe, ki ɲana lenge jetalah kin na, “ɲoihme lenge jetmam tikiɲ wusyep erɲeme. Tinge yale yat dende' temhron sokoloh ɲaiye mi' supule pe, tinge yende niharar ɲaiye mitiɲ lalme ka yirisukwarme tinge yi yoto moi bumble ɲaiye mitiɲ jahilyeh. Topo'e tinge yende niharar ɲaiye ka yamba'e luh bwore ɲupe ɲaiye mitiɲ sye' yende ɲai embere, topo'e luh bwore yi yoto yukoh jahilyeh. ⁴⁷ Topo'e tinge yanange wusyep yalme Got sokoloh sekete nange mitiɲ lalme ka yeteke'e yisyunde. Tehei kin ta'e le'e, tinge yasande nange mitiɲ lalme ka yurume nange tinge miye' bwore no, ka yahra'e naɲ tinge. Kom tinge hombo'e yeh lenge tuweinge ɲope nange ka yamba'e yokoh, kekep topo'e ɲai'e ɲai'e tinge lalme. Ta'e

luku pe, mindemboi se ka yamba'e yitini pupwa pupwa supule, yengelyembe lenge mitinj lalme.”

21

Tuwei n̄ope ende wiche wuhyau ti lalme wende ofa

(Mak 12.41-44)

¹⁻² Jisas n̄anange wusyep uku mi'e pe, kin bep na neteke'e lenge miye' lowe yate yember wuhyau tinge ya jah luh n̄aiye tinge yiche ofa ya yoto yukoh yirise, topo'e kin plihe neteke'e tuwei n̄ope ende wate wember wuhyau n̄eser talah malaih hoi ti wa gwah. ³⁻⁴ Pe Jisas n̄anange na, “Bwore mise! N̄am mana yip, wuhyau n̄aiye tuwei n̄ope luku wiche pe, kin nengelyembe mitinj lalme. Detale, lenge miye' lowe tinge wuhyau embere topo'e n̄ai'e n̄ai'e wula wula sekete. Pe tinge yowor'e sye' yende ofa, kut sye' ter n̄anar yokoh tinge. O tuwei uku pe, ti n̄aipwa n̄i' supule, kom wuhyau ti lalme luku, ti wende ofa.”

Wutu' n̄aiye n̄up yuwo, ka tu'e la n̄ai?

(Mat 24.1-14, Mak 13.1-13)

⁵⁻⁶ Tinge ter jan ya yoto yukoh yirise pe, lenge jetalah sye' bep ya yeteke'e n̄eser n̄aiye tinge yenge juhur'e yukoh yirise luku dunduhur mi' supule, topo'e yitini tetehei n̄aiye lenge mitinj yaŋa'e Got. Ta'e luku pe, lenge jetalah uku yanange wusyep yurume yukoh yirise luku. Kom Jisas n̄anange na, “N̄up ende ka ot pe, n̄ai'e n̄ai'e lalme liki n̄aiye tukwini yip yeteke'e pe, lenge wachaih se ka yute yuluwau lalme. Yukur n̄eser ende ka tikir e unuh n̄eser ende, pakai supule.”

⁷ Tinge yisilihme Jisas na, “Jetmam, tumboi yukur n̄ai uku ka ot, topo'e ya meteke'e wutu' mune no, ka pasam poi nange n̄up uku si nat sehei?” ⁸ Jisas nungwis lenge na, “N̄oihme n̄aiye lenge miye' sye' se ka yuta hombo'e yeh yip. Miye' wula wula se ka yut pe, ka yininge na, ‘Hai, tukwini n̄up kin. N̄am Miye' alangatme tikin Got ihei!’ Kom yukur pa junde tinge, na pakai. ⁹ N̄upe n̄aiye pa yusyunde wondoh topo'e wachaih embere ka tuhur kekep e'e pe, yukur pa hi'jirnge, na pakai. N̄ai uku ka ot yer, kom n̄up yuwo teter.” ¹⁰ Pe kin plihe n̄anange na, “Lenge miye' tuweinge moi sambe ende ka yurmbe topo'e lenge miye' tuweinge moi sambe n̄oinde. Topo'e kantri ende ka yurmbe topo'e kantri ende. ¹¹ Yoime n̄embere ka tuhur, n̄asarp nimbot embere ka ongombe lenge miye' tuweinge, topo'e wahri' epwa pupwa n̄embere ka sisil el'e el'e ende yumbune lenge miye' tuweinge. Lenge miye' tuweinge se ka yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e nange ka ende tinge n̄aiye ka hi'jirnge, topo'e ka yeteke'e wutu' supule n̄ambaran ka si unuh n̄aitem hla'.

¹² Yer n̄endehei n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e ta'e luku ka ot pe, lenge wachaih ka syep yurpe yip, topo'e ka yumbe yip yende yumbune. Pe ka yember yip yi yoto yukoh jahilyeh n̄aiye pa jin wusyep, topo'e ka yember yip yil mwahupwai'e, topo'e ka yember yip pa jin wusyep yil n̄embep lenge miye' ondoh, topo'e lenge miye' mbep lenge gavman titinge haiten. Tehei kin n̄aiye yip pa yamba'e hwap uku ki ta'e le'e na, yip jande n̄am. ¹³⁻¹⁵ Kom n̄upe n̄aiye hwap uku ka ot pe, yukur pa n̄oihyeryembe wula wula, topo'e pa yahai'e yanjah n̄aiye pa jin wusyep. Detale, ma se yul yip wusyep topo'e sande teke'e bwore n̄aiye pa yininge wusyep no, yukur lenge wachaih ka se yengelyembe yip, pakai. Ta'e luku pe, n̄up uku ki bwore n̄aiye pa yininge wusyep bwore me n̄am, n̄aiye n̄am Miye' nalanatme tikin Got.

¹⁶⁻¹⁷ O n̄up uku pe, mitinj lalme se ka jirnge yip. Lenge yai mam, to' tatai, bamtihai ilyeh yip topo'e lenge n̄imey yip, se ka yember yip yil syep lenge miye' ondoh no, ka yumb yip sye' pe, pa yule. Tehei kin ta'e le'e na, yip jande n̄am. ¹⁸ Kom yukur ka yende yumbune laip bwore yip n̄aiye sai nye nyermbe, pakai supule. ¹⁹ Ta'e luku pe, pa jin bongole no, pa yamba'e laip bwore n̄aiye pa yurp nye nyermbe.”

Jisas nanange n̄aiye Jerusalem ka pupwa

(Mat 24.15-21, Mak 13.14-19)

²⁰ “Ŋupe ŋaiye pa yeteke'e lenge miye' wondoh ka yute yoyor'me Jerusalem pe, yip pa sisyeme nange sehei ka yende yumbune Jerusalem pupwa supule. ²¹ Ta'e luku pe, lahmende yip ŋaiye yarp ya yoto Jerusalem pa tus jirnge yusme moi uku, topo'e lahmende ŋaiye yarp ya yoto provins Judia pa jirnge yi yunuh hwate, topo'e lahmende ŋaiye yarp yal moi bwahe, yukur pa plihe yi yoto moi Jerusalem, na pakai. ²² Detale, ŋup uku pe, ŋup tikin Got ŋaiye ka tungwisme wachaih tu'e ŋaiye wusyep tikin Got si ŋanange. ²³⁻²⁴ Pe ka nihe supule me lenge tuweinge ŋaiye talahe, topo'e ka nihme lenge tuweinge ŋaiye yenge'e talah wimbe. Detale, ka nihme tinge ŋaiye ka jirnge tupwaihme nihe syohe luku. Pe lenge haiten sye' se ka yenge ŋim yongomb lenge miye' tuweinge, topo'e ka syep yurpe lenge yenge yil kantri tinge yember yi yoto mwahupwai'e. Ta'e luku pe, nihe syohe luku ka apara'e provins Judia lalme le'e no, ŋoihmbwaip nihe tikin Got ka si lenge miye' tuweinge Juta lalme. Pe Got se ka osme lenge haiten uku ka yende yumbune Jerusalem yi tutume ŋup tikin ŋaiye kin si nalaŋatme.”

Yende mi'mi' ŋaiye Miye' Mise ka ot
(Mat 24.29-31, Mak 13.24-27)

²⁵ Jisas neŋel'e ŋanange wusyep na, “Wutu' supule se ka bunjenge ŋau, wundehei topo'e nowas ka ŋoinde tikin. Pe na gah kekep, moiye moiye lalme se ka ŋoiheryembe wula wula, topo'e ka hi'jirnge ŋupe ŋaiye ka yisyunde yeteke'e ŋoloh pinip kotou behembuhu nal'e nal'e embere sekete. ²⁶ Lenge mitiŋ ŋoiheryembe wula wula me ŋaimune ŋaiye ka ot kekep e'e pe, ka hi'jirnge ŋembere sekete, topo'e ŋembep tinge ka talalai. Detale, ŋau, wundehei, nowas topo'e ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye sai nanah moihla' pe, ka blohemblohe lalme. ²⁷ Dindi' ŋup uku pe, lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp kekep se ka yeteke'e ŋam, Talah tikin Miye' ma mut topo'e bongol, topo'e yirise supule mute gwin munuh mwahit hla'. ²⁸ Ŋupe ŋaiye ŋai'e ŋai'e ta'e luku ka tus pe, yip pa tuhur jin yahra'e ŋondoh bep yi yunuh hla'. Detale, ŋupe ŋaiye Got ka ungwisme yip si nat sehei.”

Yip pa yamba'e sisyeme yilme lou fik
(Mat 24.32-35, Mak 13.28-31)

²⁹ Mi'e pe, Jisas ŋana lenge wusyep tapimbilme ende na, “Ŋoiheryembe lou herkep mip* topo'e lou lalme. ³⁰ Ŋupe ŋaiye yip pa yeteke'e herkep mip ka owoh tup ambaran pe, yip pa sisyeme nange ŋau wa si. ³¹ Pe ka ŋahilyeh tu'e ŋupe ŋaiye pa yeteke' hwap embere luku ka si kekep e'e pe, yip pa sisyeme nange ŋup si nat sihei ŋaiye Got ka embepeme lenge miye' tuweinge kin e oto lemame kitikin. ³² Ŋam mana yip bwore mise, yip miye' tuweinge ŋaiye tukwini yarp e'e yukur pa lalme yule, pakai. Sye' teter pa yurp pe, pa yeteke'e ka yende yumbune Jerusalem yer ti, pa yule. ³³ Ŋai'e ŋai'e lalme nanah hla' topo'e gah kekep ka mi'e, kom wusyep ŋam yukur ka mi'e, pakai.

³⁴ Yip ŋoihme! Yukur pa hetehetur yende bwili'e bwula'e, yono'e pinip bongol yende kwite kwote, topo'e ŋoiheryembe wula wula me ŋai'e ŋai'e kekep e'e, na pakai. Detale, ŋup uku se ka ot nilyehe si tu'e ŋaiye ŋombor esep ŋotohote yip. ³⁵ Pe ka otme lenge miye' tuweinge lalme moiye moiye kekep e'e. ³⁶ Ta'e luku pe, nyermbe nyermbe yende mi'mi' yurp jeteme ŋam, topo'e pa yisilihme Got ŋaiye ka ende bongolme yip no, pa yikirh mane luku ŋaiye ka tus, topo'e pa jin bongole yil ŋembep Talah tikin Miye'.”

³⁷⁻³⁸ Ŋup ilyeh ilyeh ŋundu hondonge pe, mitiŋ lalme sungul ya yoto yukoh yirise nange ka yisyunde wusyep ŋaiye Jisas nalaŋatme. Kin de wah uku ŋau ilyehme, kut ŋup pe, ki na tas nal Hwate Olip ŋanange wusyep topo'me Got.

22

Judas nupwai'e wusyep topo'e lenge pris ŋaiye ka angange Jisas el syep tinge
(Mat 26.1-5,14-16, Mak 14.1-2,10-11, Jon 11.45-53)

¹ Ŋup si nat sihei ŋaiye lenge Juta ka yende ŋai embere ŋaiye tinge jalme Pasova no, ka

21.22 Hos 9.7 21.25 Ais 13.10, Ese 32.7, Jol 2.31, Rev 6.12-13 21.27 Dan 7.13, Rev 1.7 * 21.29 Luk nainge
lou fik, kom poi member lou herkep mip. 21.37-38 Luk 19.47 22.1 Kis 12.1-27

yono kakah naiye yis pakai. ² Pe lenge pris ondoh topo'me lenge jetmam tikin wusyep erņeme yekepe yanah naiye ka yonombe Jisas tise. Detale, tinge hi'jarng lenge miye' tuweinge. ³⁻⁴ Pe Satan gahanahme Judas Iskariot, jetalah ende tikin Jisas pe, kin na neteke'e lenge pris ondoh, topo'e lenge kokorohtup naiye yembepeteme yukoh yirise. Pe tinge jahilyeh yanange wusyep yekepe yanah naiye Judas ka ember Jisas el syep tinge. ⁵ Ta'e luku pe, tinge chuchukwarme wusyep kin pe, tinge yotop kin taname naiye ka yan'a'e wuhyau. ⁶ Pe Judas he'me wusyep tinge pe, kin ŋoiheryembe yanah naiye ka ember Jisas el syep tinge tisme lenge miye' tuweinge no, yukur ka yeteke'e.

*Jisas ŋende mi'mi' naiye ka ono nai Pasova
(Mat 26.17-25, Mak 14.12-21, Jon 13.21-30)*

⁷ ŋupe naiye ŋup embere si nat naiye lenge Juta ka yende kakah naiye yis pakai, topo'e ka yongombe worsip umbwahe tikin Pasova yende ofa pe, ⁸ Jisas nember Pita hindi Jon yal nange ka yende mi'mi' nai Pasova naiye ka yono. ⁹ Kom tinge hindi yisilihme Jisas na, "O ni ŋasande ya mende mi'mi' murp pa?" ¹⁰ Pe ki ŋana lenge na, "ŋupe naiye pa yi yoto Jerusalem pe, pa tetembuhu topo'e miye' ende naiye nikirh pinip nat. Pe pa junde kin yi yoto yokoh naiye kin nal pe, ¹¹ pa yinime yai yokoh uku na, 'O jetmam Jisas da isilih nin na, yokoh dou ende naiye mitiŋ ka yurp sai ya? Ki ŋasande nange ka ote orp ono nai Pasova topo'e poi, jetalah kin.' ¹² Mi'e pe, miye' uku ka asam yip dou embere ende nanah hla' naiye tinge si yende mi'mi' nai'e nai'e ta'e hendeinge maha nai ŋanar pe, pa yi yende mi'mi' me nai'e nai'e naiye ya mono nai." ¹³ Mi'e pe, tinge hindi yal yeteke'e nai'e nai'e gande ta'e naiye Jisas si ŋana lenge. Ta'e luku pe, tinge yende mi'mi' me nai Pasova.

*Jisas ŋono nai yuwo kin topo'me lenge jetalah kin
(Mat 26.26-30, Mak 14.22-26, 1Ko 11.23-25)*

¹⁴ ŋup tikin naiye ka yono nai nat pe, Jisas topo'e lenge jetalah kin ya yarp yoyor'me hendeinge. ¹⁵ Pe ki ŋana lenge na, "O ŋam masande tikin naiye ma mono nai Pasova le'e motop yip yer ti, ma mamba'e nihe syohe. ¹⁶ Detale, yukur ma plihe mono nai Pasova mi tutume naiye tehei mise tikin Pasova ka tus halhale me lemame tikin Got." ¹⁷ Pe Jisas namba'e yokoh pinip pe, ki ŋanange wusyep hriphrip me Got me pinip wain uku. Mi'e pe, ki ŋanange na, "Yamba'e yokoh pinip e'e pe, pa yono'e tutume yip lalme. ¹⁸ Kom ŋam mana yip, yukur ma plihe mono'e pinip wain mi tutume naiye lemame tikin Got ka ot."

¹⁹ Pe kin namba'e kakah ende pe, kin ŋanange wusyep hriphrip me Got me kakah uku. Mi'e pe, kin nowor'e nangange lenge pe, ki ŋana lenge na, "Le'e ki ta'e wahri' ŋam naiye ŋam yal yip no, ka ungwisme yip. Yamba'e yono. Pe ŋupe naiye pa yende tu'e le'e pe, pa plihe ŋoiheryembe ŋam." ²⁰ Tinge yono nai mi'e pe, kin plihe namba'e yokoh pinip wain nangange lenge pe, ki ŋana lenge na, "Got si nupwai'e kontrak ambaran nange ka ungwisme miye' tuweinge kitikin. Topo'e Got si nupwai'e wusyep naiye wim ŋam ka tus me yip lalme. ²¹ Kom miye' naiye ka ember ŋam el syep lenge wachaih pe, kin narp hendeinge ŋono nai topo'e ŋam. ²² ŋam, Talah tikin Miye', ma mule tu'e naiye Got si nalarjatme, kom miye' naiye ka ember ŋam el syep lenge wachaih pe, ka pupwa supulme kin!" ²³ Mi'e pe, lenge jetalah sisilih yale yat titinge tongonose naiye lahmende ka ende nai uku.

Lenge jetalah tingilye' nange lahmende kin ŋondoh me tinge

²⁴ Lenge jetalah tikin Jisas tingilye' wusyep yale yat titinge naiye lahmende kin ŋondoh me tinge. ²⁵ Kom Jisas ŋana lenge na, "Lenge miye' ondoh haiten jate bip yahra'e nan tinge nange tinge bongol. Pe tinge yasande naiye lenge miye' tuweinge ka jil lenge nange tinge miye' naiye yungwis lenge miye' tuweinge. ²⁶ Kom yukur pa ŋoiheryembe tu'e liki, na pakai. O lahmende naiye ka tule kitikin tu'e naiye to' narp tuwihme tatai kin, topo'e miye' wah pakaiye pe, kin ka tuhur tu'e miye' ondoh ende. ²⁷ O ŋoiheryembe

miye' hoi, miye' ondoh topo'e miye' wah kin. Lahmende tinge hindi kin miye' bwore nengelyembe n̄oinde? Miye' ondoh uku n̄aiye narp hendeinge n̄ono n̄ai, lakai miye' wah n̄aiye n̄ana'e n̄ai me kin? N̄am sisyeme, yip n̄oihyeryembe nange miye' ondoh uku, kom n̄am miye' n̄oinde tikin. N̄am mate marp topo'e yip ta'e miye' wah ende.

²⁸ Somohonme n̄aiye n̄endeheiyeh na tatame tukwini le'e pe, yip yotop n̄am yarp, topo'e yeteke'e mane n̄aiye n̄am mikirh. ²⁹ Kom tukwini n̄am malaŋatme yip n̄aiye pa yembepeteme lenge miye' tuweinge ta'e n̄aiye Got si nalaŋatme n̄am nange ma membepeteme lenge miye' tuweinge kin tu'e kin. ³⁰ Ta'e luku pe, yip pa yono n̄ai topo'e yono'e pinip yurp hendeinge n̄am yi yoto lemame n̄am. Topo'e pa yurp luh tu'e n̄aiye lenge kin pe, pa yembepeteme bantihei 12 lenge Israel tu'e n̄aiye miye' iyar'e tinge."

Jisas n̄anange nange Pita ka inise n̄aj kin

(Mat 26.31-35, Mak 14.27-31, Jon 13.36-38)

³¹ Jisas n̄aname Pita na, "O Saimon, Saimon, Satan si n̄isilihme Got nange tatame n̄aiye ka ondol'me yip lalme. Pe n̄ondol'me luku ka tu'e n̄aiye lenge miye' yendederme peperiye kakah no, yohe wenge hoporonge pupwa wal, kut n̄esep bwore na gah n̄anar.

³² Kom Saimon, n̄am si misilihme Got n̄aiye n̄oihmbwaip nin ka teŋeime n̄am bongole si no, yukur na talai, pakai. Kom n̄upe n̄aiye nin plihe namba'e n̄oihmbwaip bwore no, na plihe otme n̄am pe, na se gin bongole, topo'e na ende bongolme lenge to' tatai nin." ³³ Pita nungwisme Jisas na, "Lahmborenge, n̄am mende mi'mi' marp n̄aiye ma mil mwahupwai'e topo'e nin pe, ma mule topo'e nin kili!" ³⁴ Kom Jisas n̄aname Pita na, "O Pita, n̄am mana nin, tukwini n̄up e'e, teter n̄aiye tuwet yukur nenger pe, nin na inise n̄aj n̄am ni hun nange nin yukur sisyeme n̄am."

Jisas n̄ana lenge jetalah kin nange ka yende mi'mi' n̄aiye hwap ka ot

³⁵ Pe Jisas n̄isilih lenge jetalah kin na, "Somohonme, n̄upe n̄aiye n̄am member yip mal n̄aiye pa yende wah n̄am pe, n̄am mana yip nange yukur pa yenge n̄ai'e n̄ai'e syep ta'e wuhyau, tem sorh, topo'e n̄ihip hi', na pakai. O n̄up uku pe, yip sehei'me n̄ainde, lakai pakai?" Tinge yungwisme kin na, "Pakai. Poi tatame n̄ai'e n̄ai'e kuli." ³⁶ Jisas si sisyeme nange mane embere se ka otme tinge. Ta'e luku pe, kin n̄ana lenge na, "Kom tukwini le'e, lahmende yip n̄aiye nember tem sorh, lakai wuhyau sye' n̄anar pe, se ka enge topo'e kin el. Topo'e lahmende n̄aiye n̄im pakai pe, ka ende windau me temhronj sokoloh kin ti, ka amba'e wuhyau pe, ka iche wuhyau amba'e n̄im n̄ombor ende. ³⁷ Detale, wusyep ende n̄aiye sai nato Tup tikin Got n̄anange na, 'Lenge mitiŋ se ka yende yumbune kin tu'e n̄aiye miye' pupwa n̄aiye n̄owor'e wusyep erŋeme.' N̄am mana yip, wusyep uku nalaŋatme n̄am pe, sihei sihei se ka teŋei esep." ³⁸ Lenge jetalah yaname na, "O Lahmborenge, n̄im n̄ombor hoi e'e n̄anar ihi." Kin nungwisme tinge n̄anange na, "Wusyep iki sikei ta'e lono."

Jisas n̄isilihme Got narp nanah Hwate Olip

(Mat 26.36-46, Mak 14.32-42)

³⁹ Jisas plihe tas nasme moi Jerusalem nal Hwate Olip ta'e n̄aiye n̄up ilyeh ilyeh ki n̄ende pe, lenge jetalah kin jande kin yal. ⁴⁰ N̄upe n̄aiye tinge ya jere luh uku pe, ki n̄ana lenge na, "Yisilihme Got ti, ka ende bongolme yip, topo'e yukur ka enge yip e oto n̄ondol'me n̄aiye nihe supule." ⁴¹ Mi'e pe, kin nasme tinge nal sikirp wohe ta'e n̄aiye 30 mita pe, ki n̄asar'e n̄imbep n̄isilihme Yai Got. ⁴² Ki n̄aname na, "Yai, n̄aiye ni sande pe, amba'e nihe syohe embere luku n̄aiye ma mamba'e pe, enge upwaihme n̄am. Kom ende n̄aimune tu'e n̄aiye ni n̄asande, kut yukur na ende tu'e n̄aiye n̄am masande, na pakai." ⁴³ Nilyehe sai walip hla' ende nate gah n̄ende bongolme kin. ⁴⁴ O n̄oihmbwaip Jisas kin mane n̄embere sekete me nihe syohe n̄embere n̄aiye ka amba'e. Ta'e luku pe, ki n̄ende wah n̄isilihme Got n̄embere bongol sekete nal pe, n̄aisingihnim tas ta'e n̄aiye wim pe, ki borbombor na gah kekep.

⁴⁵ Ŋupe ŋaiye ki ŋanange wusyep topo'me Got mi'e pe, ki plihe nal luh ŋaiye lenge jetalah kin yarp pe, ki ŋeteke' lenge ta, tinge si yate posoh. Detale, ŋoihmbwaip tinge mane nembere sekete pe, wahri' tinge si ŋatai'. ⁴⁶ Pe Jisas ŋana lenge na, "Detale ti yip yate posoh? Tuhur yisilihme Got ŋaiye ka ende bongolme yip, topo'e yukur ka enge yip e oto ŋondol'me ŋaiye nihe supule."

Lenge wachaih syep yarpe Jisas

(*Mat 26.47-56, Mak 14.43-50, Jon 18.3-11*)

⁴⁷ Jisas teter ŋanange wusyep nal lenge jetalah kin pe, Judas, jetalah tikin Jisas ende, neleneme lenge wachaih wondoh embere yate jereme tinge. Pe Judas nal siheime Jisas ŋaiye ka irirme kin no, ka sisyeme nange kin miye' ilyeh ŋaiye ka yurpe loko. ⁴⁸ Kom Jisas ŋaname kin na, "Judas, nin nat ta irirme ŋam nange na alangatme ŋam no, na ember ŋam, Talah tikin Miye' el syep lenge wachaih lakai?" ⁴⁹ Ŋupe ŋaiye lenge jetalah kin yeteke'e ŋaimune ŋaiye ka ot me kin pe, tinge yisilihme na, "Lahmborenge, ya menge ŋim ŋombor poi mongomb lenge, lakai pakai?"

⁵⁰ Kom jetalah kin ende nenge ŋim ŋombor ŋotombo ŋele'e mungwim non miye' wah ende tikin pris ondoh. ⁵¹ Jisas ŋana lenge na, "Sikei no! Pa yende tu'e liki, na pakai." Mi'e pe, ki ŋusuwa'e mungwim miye' wah uku pe, ki plihe bwore. ⁵² Lenge miye' uku ŋaiye yata yurpe Jisas pe, tinge lenge pris ondoh, lenge kokorohtup ŋaiye yembepeteme yukoh yirise, topo'e lenge bwore bworenge titinge lenge Juta. Pe Jisas ŋana lenge na, "Deta'e lai ti yip yenge ŋim ŋombor topo'e lou yat ta'e ŋaiye ŋam miye' pupwa ŋaiye gwinyenme gavman? ⁵³ Misei, somohon, ŋup ilyeh ilyeh ŋam motop yip marp halhale ma moto yukoh yirise. Pe deta'e lai ti yip yukur syep yarpe ŋam ŋup uku? Kom le'e ŋup yip tip, ŋup yepelmbe ŋaiye miye' pupwa ŋende wah kin."

Pita ŋanange kin yukur sisyeme Jisas

(*Mat 26.57-58,69-75, Mak 14.53-54,66-72, Jon 18.12-18,25-27*)

⁵⁴ Tinge syep yarpe Jisas pe, tinge yenge kin yal yokoh embere tikin pris ondoh. Pe Pita gande tinge nal, kom kin teter nat sikirp wohme tinge. ⁵⁵ O ŋupe ŋaiye tinge ya yoto lem mele'e ŋaiye ŋoyor'me yokoh uku pe, lenge kokorohtup jasar nih. Pe Pita ŋotop lenge mitij sye' yarp me nih. ⁵⁶ O ŋupe ŋaiye nih naŋar'e bepmohro Pita pe, tuwei wah ende titinge weteke'e Pita pe, ti wusukumbe kin dilndil sai. Pe ti wanange na, "Miye' iki, kin topo'e somohonme narp topo'me Jisas." ⁵⁷ Kom Pita ŋanange na, "Amai, ŋam yukur sisyeme kin, pakai." ⁵⁸ Tinge yarp sikirp pe, miye' ende plihe ŋeteke'e Pita pe, ki ŋaname Pita na, "Hai! Nin iki, nin miye' ende ŋaiye somohonme narp topo'e Jisas kili." Kom Pita nungwisme wusyep kin na, "Hombo'e. ŋam pakai." ⁵⁹ Tinge ter yarp sikirp gwaingwai ta'e ŋaiye aua ŋilyeh pe, miye' ende plihe ŋende wah ŋana ŋanange ŋanar na, "Hai, ŋam si sisyeme nange miye' iki, kin somohonme narp topo'me Jisas. Detale, tinge hindi hoime miye' tikin Galili distrik." ⁶⁰ Kom Pita ŋaname na, "Hombo'e. ŋam yukur sisyeme wusyep ŋaiye nin nange liki!" Dindi' ŋupe ŋaiye Pita teter ŋanange wusyep uku gan pe, tuwet nenger. ⁶¹ Mi'e pe, Lahmborenge bunjenge bep dilndilme Pita sai pe, Pita plihe ŋoih bwarme wusyep ŋaiye somohonme Jisas ŋaname kin na, "Dindi' ŋup uku pe, teter ŋaiye tuwet yukur nenger pe, na inise naŋ ŋam ni hun nange nin yukur sisyeme ŋam." ⁶² Mi'e pe, Pita na tas wicher' pe, ki buhu tangar gah ŋilil embere sekete ŋaiye kin si ŋinise naŋ tikin Jisas.

Jisas gan wusyep nal sisinge woroh lenge Juta

(*Mat 26.59-68, Mak 14.55-65, Jon 18.19-24*)

⁶³⁻⁶⁴ O ŋup uku pe, lenge kokorohtup yanange wusyep pupwa yende wime Jisas, topo'e yerŋeme ŋaiyuwat yal tatme nembep kin ti, tinge yonombe kin. Pe tinge yisilih na, "Ŋaiye nin profet mise pe, ni te ini poi na, lahmende yambe." ⁶⁵ Pe tinge jonombai'e kin pupwa supule.

⁶⁶ Nyermbe hondonge pe, lenge sisinge woroh lenge Juta ta'e ηaiye bwore bworengge tinge, lenge pris ondoh, topo' lenge jetmam tikin wusyep erjeme yate jahilyeh. Pe lenge kokorohtup tikin yukoh yirise yarpe Jisas yenge yal ηaiye ka gin wusyep el ηembep tinge. ⁶⁷ Pe tinge yaname Jisas na, “Te ini poi, nin Krai, Miye' alajatme tikin Got, lakai.” Kom Jisas plihe nungwisme wusyep tinge na, “ηaiye ma mini yip pe, yukur pa se yenerme wusyep ηam. ⁶⁸ Topo'e ηam sisyeme, ηaiye ma misilihme yip wusyep ende pe, yukur pa plihe yungwisme wusyep ηam, pakai. (Ta'e luku pe, yukur ma plihe mungwisme wusyep yip.)” ⁶⁹ Kom dindi' ηup e'e nenge nal pe, ηam Talah tikin Miye', ma murp syep non tikin Got ηaiye bongol sekete.”

⁷⁰ Pe tinge lalme yaname na, “Nin Talah tikin Got, lakai pakai?” Jisas plihe ηana lenge na, “Liki si yip yanange kili.” ⁷¹ Tinge yanange na, “Ya plihe gurunguru mekepe ti, yukur wusyep uku sai tase. Kin si ηana poi nal halhale. Ta'e luku pe, kin si ηinei'e kitikin kili.”

23

Jisas gan wusyep nal ηembep tikin Pailat (Mat 27.1-2,11-14, Mak 15.1-5, Jon 18.28-38)

¹⁻² Lenge sisinge woroh rar tahar pe, tinge yenge Jisas yalme miye' ηembep Pailat ηaiye ka yini'e kin. Tinge yaname Pailat ta'e le'e na, “Poi meteke'e miye' e'e ηende wah ηende yumbune ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge poi pe, ki ηasambe lenge ηahwikin pupwa, topo'e ki ηana lenge ηaiye yukur ka yiche wuhyau takis yilme gavman Rom. Pe kin topo'e ηana lenge nange kin Krai, Miye' alajatme tikin Got, topo'e kin kiη ende.” ³ Ta'e luku pe, Pailat ηisilihme Jisas na, “O nin kiη lenge Juta lakai?” Pe Jisas nungwisme wusyep na, “Hei, ta'e ηaiye nin si nanange kili.” ⁴ Pe Pailat ηana lenge pris ondoh topo'e lenge mitiη lalme luku na, “ηam yukur meteke'e ηainde pupwa ηaiye ki ηende no, kin si ηowor'e wusyep erjeme ende, pakai.” ⁵ Kom tinge plihe yini'e kin bongol sekete yanange na, “Kin nal'e nal'e nato Judia lalme nalajatme wusyep nal lenge miye' tuweinge poi ηaiye ka yende wachaihme gavman yip. O somohon ηendeheiyeh kin ηende wah uku narp Galili nate gere le'e topo'e.”

Pailat nember Jisas nalme kiη Herot

⁶ ηupe ηaiye Pailat ηasande nange Jisas nase Galili nat pe, ki ηisilih lenge na, “O miye' e'e, kin miye' tikin Galili lakai?” ⁷ Pe tinge yangange na, “Hei, kin miye' tikin Galili kuli!” O ηup uku pe, kiη Herot si nate narp Jerusalem. Ta'e luku pe, Pailat nember Jisas nalme kin. Detale, lenge miye' tuweinge titinge Galili distrik yarp tuwihme syep kiη Herot. ⁸ ηupe ηaiye Herot ηeteke'e Jisas pe, kin hriphrip embere sekete. Tehei kin ta'e le'e, somohon somohonme kin si ηasande wusyep me narη Jisas, kom yukur kin ηeteke'e kin, pakai. Pe kin ηoiheryembe nange ka eteke'e Jisas ka ende mirakel ende. ⁹ Ta'e luku pe, Herot ηisilihme Jisas wusyep wula wula, kom Jisas yukur nungwisme wusyep ende, pakai. ¹⁰ O lenge pris ondoh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erjeme ηaiye jan sehei uku, yini'e Jisas bongol sekete nange ki ηende pupwa. ¹¹ Herot topo'e lenge miye' wondoh kin yanange wusyep pupwa yende wime Jisas topo'e jonombai'e kin. Mi'e pe, tinge jahme temhronη sokoloh ηaiye mi' supule ta'e kiη pe, tinge yember kin plihe yalme Pailat. ¹² Somohonme kiη Herot topo'e Pailat tinge hindi wachaih, kom ηupe ηaiye tinge hindi yember Jisas yale yat gan wusyep pe, tinge hindi ta'e ηaiye ηime.

Tinge taname nange ka yonombe Jisas (Mat 27.15-26, Mak 15.6-15, Jon 18.38-19.16)

¹³⁻¹⁴ Pailat gal lenge pris ondoh, lenge miye' mbep lenge Juta, topo'e lenge mitiη sye' yate jah ilyeh pe, ki ηana lenge na, “Yip yenge miye' e'e yatme ηam pe, yip yanange ki ηasambe lenge miye' tuweinge ηahwikin pupwa ηaiye ka yende wachaihme gavman poi Rom. Tukwini ηam si miyar'e kin gwan ηembep yip lalme, kom ηam yukur meteke'e

* 22.68 Wusyep e'e poi mainge ηaiye ka gondoume halhale.

moworme nainde pupwa naiye kin nende no, yip yini'e kin, pakai. ¹⁵ Herot si njiyar'e kin, kom kin yukur neteke'e pupwa ende pe, kin plihe nember kin natme poi. Ta'e luku pe, nam njoihmeryembe nange miye' e'e yukur nende nainde pupwa ti, ma monombe ka ole. ¹⁶ Kom ma mini lenge miye' wondoh nam naiye ka yenge mwah jute kin mi'e pe, ka el. Ka tu'e loko." ¹⁷ (Wahtaipe taibe nato nup tikin Pasova pe, lenge gavman yasme miye' njilyeh naiye narp mwahupwai'e nal hlaininge.)*

¹⁸ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme tambah yal hla' yanange na, "Onombe miye' iki ka ole, kut poi masande na ember Barabas ka el hlaininge." ¹⁹ O Barabas kin miye' ende naiye tinge yini'e kin nange somohonme kin nal yerme lenge miye' tuweinge naiye yende wachaih ya yoto Jerusalem, topo'e kin nonombe miye' ende no, kin nule. Ta'e pe, tinge si yember kin ya yoto mwahupwai'e pe, kin narp neseperrhme nup tikin naiye ka yonombe ka ole. ²⁰ Kom Pailat nasande ka ember Jisas ka el hlaininge. Ta'e luku pe, kin plihe gal lenge miye' tuweinge yat pe, ki nana lenge wusyep nahilyeh ta'e naiye sikei ki nanange. ²¹ Kom tinge plihe bemberer yat na, "Uluwei kin el loutungwarmbe! Uluwei kin el loutungwarmbe!" ²² Pailat si nana lenge ni hoi nal ko, le'e ni hun kin pe, kin plihe nana lenge na, "Kin de naimune pupwa? Nam yukur meteke'e pupwa naiye kin de no, ma muluwei kin mil loutungwarmbe! Nam masande naiye ma menge mwah gute kin mi'e pe, ma member kin ka el hlaininge. Ta'e loko." ²³⁻²⁴ Kom tinge tahar tambah yal hla' yana yanange na, "Uluwei Jisas el loutungwarmbe." Ta'e luku pe, Pailat si njoih min me wusyep naiye tinge yana yanange pe, kin nende gande njoihmbwaip tinge. ²⁵ Ta'e pe, kin nember Jisas nal syep tinge naiye ka yende tu'e nasande tinge, kut kin nasme Barabas, miye' naiye somohon narp mwahupwai'e neseperrhme naiye ka yonombe pe, kin nal hlaininge.

Tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe

(Mat 27.32-44, Mak 15.21-32, Jon 19.17-27)

²⁶ Nupe naiye lenge miye' wondoh Rom yenge kin yal pe, tinge ya titinihme Saimon, miye' tikin moi Sairini ende. Pe kin nase moi kin plihe nato Jerusalem, kom tinge yeteke'e pe, tinge yututusme kin naiye ka ikirh loutungwarmbe Jisas gunde kin. ²⁷ Miye' tuweinge wondoh embere jande kin pe, lenge tuweinge sye' naiye yal bumbumbe me tinge, njoihginirme kin, topo'e tinge yilil embere sekete. ²⁸ Kom Jisas bunjenge nana lenge na, "Yip lahtuweinge Jerusalem, yukur pa yilil me nam, na pakai. Kut pa yilil me yip tip topo'e talah yip. ²⁹ Detale, mindemboi nup ende ka ot naiye lenge miye' tuweinge ka yininge na, 'Lenge tuweinge naiye talah pakai, topo'e lenge tuweinge naiye yukur yara'e talah pe, yip pa hriphrip lalme.' Tehei kin ta'e le'e, tinge ka jirnge naiye talah tinge ka yamba'e nihe syohe topo'e. ³⁰ Dindi' nup uku pe, lenge miye' tuweinge lalme ka yamba'e nihe syohe pupwa pe, tinge se ka yisyunde naiye hwate ka kotou ongombe lenge no, ka yule hwhiwaiye, topo'e hwate ka kotou guh tutme no, ka enge lenge tupwaihme nihe syohe luku. ³¹ Kom naiye tukwini tinge yende wachaih pupwa luku yatme nam, miye' naiye yukur nende pupwa pe, pa njoihyeryembe wachaih embere naiye mindemboi ka otme lenge miye' tuweinge naiye yende pupwa. Ka nembere sekete ko."

³² Pe tinge yenge miye' hoi naiye somohon yende pupwa yala yuluwei tinge hindi topo'e Jisas yil loutungwarmbe. ³³ Nupe naiye tinge ya jere kekep naiye tinge jalme njoindoh Lupu pe, tinge yuluwei Jisas topo'e miye' pupwa hoi uku. Njoinde tehei nal syep non Jisas, kut njoinde tehei nal syep yangam kin. ³⁴ Mi'e pe, lenge miye' wondoh jate tup hun me hihiyilih Jisas naiye ka tuhur me miye' ende no, ka enge kin. Pe Jisas galme Yai Got nanange na, "Yai, osme pupwa tinge. Tinge jinjame naimune naiye tukwini tinge yende me nam."

³⁵ Miye' tuweinge lalme jan bep sai me Jisas, topo'e lenge miye' mbep lenge Juta yanange wusyep pupwa yende wime kin ta'e le'e na, "Nin si nungwisme lenge mitinj

* ^{23.17} Tup Luk sye' yukur yember ves 17 ya yoto wusyep mele'e, pakai. ^{23.30} Hos 10.8, Rev 6.16 ^{23.34} Sng 22.18 ^{23.35} Sng 22.7

sy'e. Ta'e luku pe, ñaiye nin Krai, Miye' alaŋatme tikiŋ Got pe, na nungwisme nitei!"³⁶ Lenge miye' wondoh topo'e yende wime kin, topo'e tinge yaŋa'e pinip wain telei ñaiye si ñenyene. ³⁷ Pe tinge yaname na, "Ñaiye nin kiŋ bwore mise lenge Juta pe, ungwisme nitei!" ³⁸ Pe tinge yendere bambalau malaih ya yanah loutungwarmbe ñaiye kin teŋei pe, tinge yainge wusyep ta'e na, 'Le'e kiŋ lenge Juta.'

³⁹ O miye' pupwa ende ñaiye teŋei nal loutungwarmbe topo'e Jisas ñaname wusyep hi'e nalme Jisas na, "Hai, nin Krai, Miye' alaŋatme tikiŋ Got lakai? Ungwisme nitei no, na ungwisme poi topo'e." ⁴⁰ Kom miye' pupwa ñoinde plihe ñihyele kin ñaname na, "Nin hi'garŋe Got, lakai pakai? Nihe syohe ñaiye poi berei mamba'e pe, ki ñahilyeh ta'e kin. ⁴¹ Bwore mise, poi berei mamba'e nihe syohe gwande pupwa ñaiye poi mende. Kut kin pakai. Yukur ki ñende ñainde pupwa, pakai." ⁴² Mi'e pe, ki ñaname Jisas na, "Ñupe ñaiye na e oto lemame nin no, na tuhur kiŋ pe, na ñoiheryembe ñam." ⁴³ Pe Jisas ñaname kin na, "Bwore mise, tukwini nin na orp topo'me ñam e unuh Moi Yilihe."

Jisas nule

(Mat 27.45-56, Mak 15.33-41, Jon 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ñau ñanar bumbumbe, kom ki ñup yepelmbe supule ñapara'e kekep lalme na tatame ñau namba'e hun. Topo'e ñaiyuwat ñaiye teŋei tatme ñahwikin ñaiye ka yi yoto yukoh yirise pe, kin nowor gah sai bumbe (nange kin de yaŋah ñaiye miye' tuweinge ka yi yoto ñembep tikiŋ Got).[†] ⁴⁶ Pe Jisas gal marŋe na hla' ñanange na, "Yai, ñam member yipihinge ñam mal syep nin." Ñupe ñaiye ki ñanange ta'e luku mi'e pe, kin nule. ⁴⁷ Mi'e pe, miye' ondoh uku ñaiye ñembepeme lenge miye' wondoh 100 ñeteke'e ñaimun ñaiye ñende me Jisas pe, ki ñahra'e naŋ tikiŋ Got ñanange na, "Bwore mise, miye' e'e yukur ñende pupwa ende, pakai. Kin miye' bwore bwarme." ⁴⁸ Ñupe ñaiye lenge mitiŋ ñaiye jahilyeh jan uku yeteke'e ñaimun ñaiye ñende me Jisas pe, tinge lalme syep yendere ñoihmbwaip tinge ñoihginirme kin pe, tinge plihe yal moi tinge. ⁴⁹ Kom lahmende ñaiye sisyeme kin, topo'e lenge tuweinge ñaiye somohon jande kin yase Galili yat pe, tinge teter jan yal wohe bep sai me ñai uku.

Tinge yinise Jisas ya yoto ñeser map

(Mat 27.57-61, Mak 15.42-47, Jon 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mi'e pe, miye' ende titinge moi Arimatea nato Judia, naŋ kin Josep, kin narp Jerusalem ñup uku. Pe kin miye' sisinge woroh ende titinge Juta, kom kin yukur top lenge nupwai'e wusyep ñaiye ka yonombe Jisas, pakai. Kin miye' bwore bwarme, topo'e kin narp neseperrhme Miye' alaŋatme tikiŋ Got ñaiye ka ot embepeteme lemame tikiŋ Got. ⁵² Pe kin nalme Pailat ñisilihme kin ñaiye ka amba'e wahri' Jisas. ⁵³ Ta'e luku pe, lenge mitiŋ sye' yungwisme kin yamba'e wahri' Jisas yenge jah pe, tinge yupwai'e wahri' kin topo'e ñaiyuwat ende pe, tinge yenge ya yonorh ya yoto ñeser map ambaran ñaiye somohon yukur tinge yonorh miye' yule ende, pakai. ⁵⁴ O ñup uku pe, ñup titinge lenge Juta yende mi'mi' me Sabat ñaiye ka tuhur nyermbe.

⁵⁵ Pe lenge tuweinge sye' ñaiye somohon yotop Jisas yase Galili yat pe, tinge yotop Josep yal ñeser map ñaiye ka yeteke'e ka yonorh wahri' Jisas yi yoto ka tihi'. ⁵⁶ Mi'e pe, tinge plihe yal moi tinge nange ka yende mi'mi' me pinip winye' ñaiye naihe sengehrepe no, ka plihe yut yihyete wahri' Jisas. Kom ñau si mi'e pe, ñup tikiŋ Sabat si nat sihei. Ta'e luku pe, yukur tinge plihe ya yende wah uku, pakai. Pe tinge yamba'e yohe jande wusyep erŋeme ñanange nange tinge yukur tatame ka yende wah yi yoto ñup tikiŋ Sabat, pakai.

24

Jisas plihe tahar

(Mat 28.1-10, Mak 16.1-8, Jon 20.1-10)

23.36 Sng 69.21 23.44-45 Kis 26.31-33 † 23.44-45 Wusyep e'e poi mainge ñaiye ka gondoume halhale. 23.46 Sng 31.5 23.49 Luk 8.2-3 23.56 Kis 20.10, Lo 5.14

¹ Sande hondo hondonge pe, lenge tuweinge luku plihe tahar yenge pinip winye' uku najiye tinge si yende mi'mi' pe, tinge yala yil neser map najiye wahri' Jisas tahai'. ² Njupe najiye tinge ya jere luku pe, tinge yeteke'e neser si tenenem nal nupwaihme neser map. ³ Ta'e luku pe, tinge ya yoto, kom yukur tinge yeteke'e wahri' Lahmborenge Jisas, pakai. ⁴ Pe tinge noihyeryembe wula wula me najimun najiye nende me wahri' Jisas jan pe, nilyehe sai miye' hoi najiye dende' hihiyilih wukau wukauwe ta'e najiye plai gah yate jan siheime tinge. ⁵ Ta'e luku pe, lenge tuweinge luku hi'jarnge embere sekete pe, tinge doundou jan bepmohro na gah kekep. Pe lenge walip hla' hoi uku yana lenge na, "Deta'e lai ti yip yat luh lenge miye' yule yekepe miye' najiye narp laip?" ⁶ Kin yukur nanar e'e, kin si tahar mi'e. Yip si noihcipe wusyep najiye somohonme ki nana yip nanar Galili lakai? ⁷ Kin nana yip na, 'Ka yember Talah tikin Miye' yilme lenge miye' pupwa pe, se ka yonombe kin no, ka yuluwei kin yil loutungwarmbe no, ka ole. Kom nup hun kin pe, ka plihe tuhur.' " ⁸ Ta'e luku pe, lenge tuweinge plihe noih bwat wusyep mune najiye somohonme Jisas nana lenge.

⁹ Njupe najiye lenge tuweinge luku plihe yasme neser map pe, tinge ya yana lenge jetalah 11 tikin Jisas, topo'e lenge lahmende najiye jande Jisas me najimune najiye si tinge yeteke'e. ¹⁰ O lenge tuweinge luku najiye si ya yana lenge jetalah tikin Jisas pe, nan tinge Maria najiye moi ti Makdala, Johana topo'e Maria, mam tikin Jems, yotop lenge tuweinge sye'. ¹¹ Kom lenge jetalah tikin Jisas yukur tenerme wusyep lenge tuweinge nange bwore mise. Tinge yanange nange pupwa luh paka pakaiye. ¹² Kom Pita tahar pe, ki gertetenge nal neser map. Pe kin gan neser map geih gah bep nato pe, ki yeteke'e najiyuwat najiye somohonme tinge yupwai'e wahri' Jisas nijyehme nanar. Pe ki bunjenge plihe nal moi noihyeryembe wula wula me najimune najiye si nende me wahri' Jisas.

*Miye' hoi yeteke'e Jisas yanar yanah najiye nal moi Emeus
(Mak 16.12-13)*

¹³ Dindi' nup uku pe, lenge jetalah hoi tikin Jisas yala yil moi Emeus najiye sai ta'e najiye 11 kilomita wohme Jerusalem. ¹⁴ Tinge hindi yanange wusyep tuwase yal yanah me najimune najiye tinge si yende me Jisas. ¹⁵ O njupe najiye tinge hindi yanange wusyep uku yal pe, Jisas nat siheime tinge hindi pe, kin notop lenge nal. ¹⁶ Tinge hindi yeteke'e kin, kom tinge yukur sisyeme nange kin Jisas, pakai. Ki ta'e najiye Got si tatme nembep najiye ka yeteke'e kin yoworme. ¹⁷ Mi'e pe, Jisas nana lenge hindi na, "Liki yip hindi yende wah yana yanange najimun tuwase?" Pe lenge miye' hoi uku noihmbwaip tinge hindi mane supule pe, tinge hindi dire jan. ¹⁸ Pe miye' noinde, nan kin Kliopas, plihe nisilihme Jisas na, "Hai, ta'e nin miye' esep ilyeh Jerusalem najiye yukur sisyeme naji'e najiye misei somohon nende sai e'e, lakai pakai?"

¹⁹ Jisas nisilih lenge hindi na, "Najimune?" Tinge hindi yaname na, "Poi manange wusyep me Jisas, miye' tikin Nasaret. Kin profet ende najiye somohonme Got hriphrip me kin no, kin naja'e kin bongol najiye ka iche wusyep, topo'e kin nende mirakel wula wula. Ta'e luku pe, lenge mitij lalme, tinge hriphrip me kin. ²⁰ Kom lenge pris ondoh topo'e lenge sisinge woroh yenge kin yalme Pailat pe, tinge yini'e kin pe, tinge yuluwei kin yil loutungwarmbe no, kin nule. ²¹ Pe poi noihmeryembe nange kin Miye' alajatme luku najiye ka ote ungwis poi Israel no, ya murp hlaininge. Kom tinge si yonombe kin nup hoi nal ko, o le'e pe, hun kin no. ²²⁻²³ Pe tukwini hondonge le'e, lenge tuweinge sye' najiye tinge topo'e jande kin, tinge yenge wusyep yat najiye nende poi gunguru plai embere sekete. Tinge yal neser map najiye somohon wahri' Jisas tahai', kom tinge yukur yeteke'e wahri' kin nanar uku, pakai. Pe tinge yate yana poi jetalah me naji uku, topo'e najiye tinge si yeteke' walip hla' yate yana lenge nange Jisas si tahar narp. ²⁴ Ta'e luku pe, lenge mitij poi sye' plihe yal neser map, kom tinge topo'e yukur yeteke'e wahri' Jisas, pakai. Ki sai nahilyeh ta'e najiye lenge tuweinge si yanange."

²⁵ Pe Jisas nana lenge na, “Ŋoihmbwaip yip tutuhe, topo'e Ŋoiheryembe yip sehei'e pe, kin gwaingwaiye Ŋaiye pa yenerme wusyep Ŋaiye somohonme lenge profet yainge sai tup. ²⁶ Tinge si yanange nange Miye' alarjatme, Kraiss, se ka amba'e nihe syohe luku yer ti, ka amba'e luh yirise kitikin.” ²⁷ Mi'e pe, Jisas naname tinge hindi nange nwor'e nember wusyep nendehi Moses, topo'e lenge profet lalme Ŋaiye sai noto Tup tikin Got. Pe ki nasambe lenge wusyep uku Ŋaiye lenge profet si yainge me kitikin, topo'e naimune Ŋaiye ka ende me kin. ²⁸ Ŋupe Ŋaiye tinge ya jere siheime moi Emeus pe, Jisas nikil'e nala el. ²⁹ Kom tinge hindi yaname na, “Ŋau si da mi'e. Sihei ka nup nom, ote orp topo'me poi.” Ta'e luku pe, kin na top lenge narp. ³⁰ Ŋupe Ŋaiye Jisas ntotop lenge narp hendeinge Ŋaiye ka yono Ŋai pe, kin namba'e kakah ende nange wusyep hriphrip me Got me kakah uku. Mi'e pe, kin nwor'e nangange lenge Ŋaiye ka yono. ³¹ Nilyehe sai, tinge yeteke'e yoworme nange kin Jisas pe, ki bilyeu talai ko. ³² Mi'e pe, tinge hindi yanange wusyep yale yat titinge na, “Sikeime Ŋaiye kin nange wusyep tuwase ntotop poi nat yanah no, kin nesembele wusyep tehei Ŋaiye sai nato Tup tikin Got pe, wusyep kin bongol sekete, topo'e ntotohote Ŋoihmbwaip poi kili.”

³³ Mi'e pe, nilyehe sai tinge hindi plihe yal Jerusalem pe, tinge yeteke'e lenge jetalah 11 tikin Jisas jahilyeh yarp uku topo'e lenge miye' sye'. ³⁴ O lenge mitinj Ŋaiye si jahilyeh yarp uku yanange na, “Bwore mise, Lahmborengi si tahar narp kili! Detale, sikeime kin si nasambe kitikin nalme Saimon.” ³⁵ Mi'e pe, lenge jetalah hoi uku topo'e yana lenge naimune Ŋaiye si nende me tinge nantar yanah, topo'e nupe Ŋaiye Jisas nwor'e kakah nangange lenge pe, tinge yeteke'e yoworme nange kin Jisas.

Jisas plihe natme lenge jetalah kin

(Mat 28.16-20, Mak 16.14-18, Jon 20.19-23)

³⁶ Teter Ŋaiye lenge jetalah yana yanange wusyep me Ŋai uku pe, nilyehe sai Jisas nate gan bumbi me tinge. Pe ki nange na, “Ŋoihmbwaip nupwaiye tikin Got ka si topo'me yip lalme.” ³⁷ Kom tinge gunguru plai topo'e hi'jarngi embere sekete. Detale, tinge Ŋoiheryembe nange tinge si yeteke'e mai yipihingi ende. ³⁸ Kom Jisas nana lenge na, “Detale lai ti yip gunguru plai, topo'e Ŋoiheryembe wula wula me naimune Ŋaiye yip yeteke'e no, yip hi'jarngi? ³⁹ Bep yute yeteke'e wutu' sehau Ŋaiye sai nhip syep nam e'e. Nam nilyeh li' ehei! O lenge yipihingi yukur yamba'e wahri' ta'e Ŋaiye miye', pakai. Kom pa yute yusuwa'e nam ti, pa sisyeme nange nam miye' mise.” ⁴⁰ Ŋupe Ŋaiye Jisas nana lenge wusyep uku pe, kin nasambe lenge nhip syep kin. ⁴¹ Pe tinge hriphrip embere sekete, kom tinge teter Ŋoiheryembe wula wula topo'e Ŋoihmbwaip hoi hoi. Ta'e luku pe, Jisas da asamb lenge nange kin miye' mise. Ta'e pe, kin nisilih lenge na, “O Ŋai sye' nantar Ŋaiye ma mono, lakai pakai?” ⁴²⁻⁴³ Pe tinge yanah'e nuyoi' buyende ende pe, kin namba'e nono gah nembep tinge lalme.

⁴⁴ Mi'e pe, ki nana lenge na, “Ŋai'e Ŋai'e luku Ŋaiye misei, somohon nende me nam pe, kin gande wusyep Ŋaiye somohonme nam mana yip nupe Ŋaiye nam teter motop yip marp. Nam si mana yip nange Ŋai'e Ŋai'e lalme se ka tus gunde wusyep erngeme tikin Moses, wusyep lenge profet, topo'e tup Wenersep Ŋaiye sai nato Tup tikin Got.” ⁴⁵ Mi'e pe, Jisas nangange lenge Ŋoihmbwaip Ŋaiye ka sisyeme gondoume wusyep tehei Ŋaiye wusyep tikin Got. ⁴⁶ Pe ki nana lenge na, “Wusyep tikin Got Ŋaiye somohonme tinge yainge nange mindemboi Miye' alarjatme tikin Got, Kraiss, ka amba'e nihe syohe no, ka ole. Kom nup hun kin pe, ka plihe tuhur orp. ⁴⁷ Topo'e tinge yainge nange ka yamba'e bongol nam ti, ka yininge yalarjatme wusyep nam Ŋaiye mitinj ka yimbilme Ŋoihmbwaip yusme pupwa Ŋoihmbwaip tinge ti, Got se osme pupwa tinge. Nendehi kin pe, ka yininge wusyep nam yinir Jerusalem yer ti, ka yil'e yil'e kekep lalme yininge wusyep. ⁴⁸ Ta'e luku pe, nam member yip mal Ŋaiye pa yil la yini lenge mitinj me naimune Ŋaiye yip si yasande yeteke'e. ⁴⁹ Kom teter pa yurp yoto Jerusalem yeseperhme Yohe Yirise Ŋaiye Yai si nupwai'e wusyep nange ka ember kin ote guh no, ka ende bongolme yip.”

Jisas plihe nanah moihla'
(Mak 16.19-20, Apo 1.9-12)

⁵⁰ Mi'e pe, kin nenge lenge tas nasme Jerusalem pe, tinge yal siheime moi Betani. Ŋupe ŋaiye tinge ya jere luh uku pe, kin nikil syep nanah tinge pe, kin nisilihme Got ŋaiye ka uru'e bwore kin ote guhme tinge. ⁵¹ Teter kin ŋanange wusyep uku gan pe, Got namba'e kin nasme tinge nenge nanah moihla'. ⁵² Ta'e luku pe, tinge yirisukwarme kin mi'e pe, tinge plihe yal Jerusalem, topo'e hriphrip embere sekete papararme tinge. ⁵³ Pe ŋup ilyeh ilyeh tinge ya yoto yukoh yirise yanange wusyep yahra'e nanj tikin Got.

Wusyep bwore tikin Jon

Talah tikin Got kin wusyep tehei ɲaiye laip

¹ ɲendeheiyeh kin ɲaiye Got yukur ɲende ɲai'e ɲai'e lalme pe, Wusyep si narp yer.

Kin narp topo'e Got, topo'e kin ɲahilyeh ta'e Got.

² Somoho somohonme ɲaiye ɲendeheiyeh kin pe, Wusyep kin narp topo'e Got.

³ Pe Got ɲaname Wusyep ɲaiye ka ende ɲai'e ɲai'e lalme pe, kin ɲende. ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye nate sai pe, yukur kin nat ɲaɲah ɲoinde nate sai, pakai.

⁴ Wusyep uku kin tehei ɲaiye laip, topo'e laip uku kin yirise ɲaiye ɲaɲar'e nal lenge miye' tuweinge lalme.

⁵ Pe yirise luku kin ɲaɲar'e nato yepelmbe pe, yepelmbe yukur tatame ka oipe yirise luku ɲaiye ɲaɲar'e.

⁶ Got nember miye' ende nat, naɲ kin Jon. ⁷ Kin nat ɲaiye ka ininge alaɲatme wusyep me yirise luku el lenge miye' tuweinge no, ka yisyunde wusyep uku pe, ɲoihmbwaip tinge ka teɲeime wusyep uku. ⁸ Miye' uku pe, kin yukur yirise luku, pakai. Kin nat ɲaiye ka ininge alaɲatme wusyep me yirise luku.

⁹ Yirise le'e pe, kin yirise bwore mise ɲaiye si nate gah kekep pe, kin ɲaɲar'e gah lenge miye' tuweinge lalme.

¹⁰ Wusyep si nate gah narp kekep.

Got topo'e Wusyep ilyeh uku, tinge hindi yende kekep lalme, kom lenge miye' tuweinge gah kekep yukur yeteke'e yoworme kin.

¹¹ Kin nate ɲoto kekep ɲaiye moi jeheinge kitikin, kom lenge moi ilyeh kin yukur hriphrip ɲaiye ka yurp topo'e kin.

¹² O lenge miye' tuweinge sye' hriphrip me kin, topo'e tinge yamba'e kin pe, ɲoihmbwaip tinge teɲeime kin.

Ta'e luku pe, kin nangange lenge luh ɲaiye ka yurp tu'e talah tikin Got.

¹³ Tinge yukur tahar talah tikin Got jande ɲaɲah lenge yai mam ɲaiye timbit yate yarp ilyeh no, yara' lenge, topo'e yukur gande ɲasande tikin miye' ɲaiye kekep, pakai.

Kom Got ɲende lenge tahar ɲambaran pe, ka yurp tu'e talah kin.

¹⁴ Wusyep uku kin nat ta'e miye' hi' pe, kin narp topo'e poi.

ɲoih mi'mi' topo'e ɲoihmbwaip mise papararme kin.

Poi si meteke'e yirise mi' kin.

Yai naɲa'e wutu' nalme Talah esep ilyeh uku ɲaiye kin nember nat.

¹⁵ Jon tambah nal hla' ɲanange wusyep me kin ta'e le'e, "Kin miye' ilyeh uku ɲaiye somohon ɲam manange wusyep. ɲam manange na, 'Kin ka ot gunde ɲam, kom kin nengelyembe ɲam. Detale, kin somoho somohonme si narp yerme ɲam.' "

¹⁶ ɲoih mi'mi' pe, kin paparar supulme miye' uku.

Pe ɲaiye ɲoih mi'mi' kin uku pe, kin ɲende bworerme poi lalme.

¹⁷ Got naɲa'e wusyep erɲeme nalme syep Moses

ɲaiye ka angange el lenge miye' tuweinge.

Kom ɲaiye nato Jisas Krais pe, lenge miye' tuweinge lalme

yamba'e ɲoih mi'mi' topo'e ɲoihmbwaip mise.

¹⁸ Yukur miye' lakai tuwei ende yeteke'e Got.

Talah esep ilyeh tikin Got uku pe, kin Got pe, kin narp sehei me Yai.

Ta'e luku pe, kin ilyehe naiye pasam poi Got.

Jon tikin Baptais nanange nalanatme wusyep

(Mat 3.1-12, Mak 1.7-8, Luk 3.15-17)

¹⁹ Lenge miye' embep tikin Juta yember lenge pris topo' lenge Livai yasme Jerusalem yate yisilihme Jon na, "Nin lahmende liki?" ²⁰ Jon yukur garnge naiye ka ungwisme wusyep tinge. Kin nana lenge bwore bwarme na, "Ŋam yukur miye' ilyeh naiye Got nalanatme nange ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin." ²¹ Ta'e luku pe, tinge yisilihme na, "Ŋaiye ta'e liki pe, nin lahmende? Ta'e nin Elaija lakai?" Jon nungwisme wusyep na, "Ŋam pakai." Pe tinge yisilihme na, "Ta'e nin profet ilyeh naiye poi marp meseperhme lono?" Kin nungwisme wusyep tinge na, "Pakai." ²² Ta'e luku pe, tinge yisilihme na, "Ini poi naiye nin lahmende. Poi ya plihe munge wusyep plihe mila mini lenge mitiŋ naiye yember poi mat. O naiye nin pe, ni nanange nin lahmende?" ²³ Jon nungwisme wusyep tinge gande wusyep tikin profet Aisaia naiye nainge na, "Ŋam wonge tikin miye' ende gal gal narp na tas moi gungurar naiye miye' mitiŋ pakai. Yiche yihyete nahwikin ka yelme naiye Lahmborenge ka ot."

²⁴ Lenge miye' sye' uku pe, lenge Farisi yember lenge yat. ²⁵ Pe tinge yate yisilihme Jon na, "Ŋaiye nin yukur miye' ilyeh naiye Got nalanatme nange na ungwisme lenge miye' tuweinge kitikin, topo'e nin yukur Elaija, lakai profet ende pe, deta'e lai ti nin gihye'e pinip lenge miye' tuweinge?" ²⁶ Jon nungwisme wusyep tinge na, "Ŋam gwihye'e lenge pinip pakaiye. Kom miye' ende kin narp bumbe me yip pe, yukur yip sisyeme kin. ²⁷ Kin miye' ilyeh uku naiye nat gande nam. Kom nam yukur bwore tatame naiye ma mesembele mwah naiye nhip hi' kin." ²⁸ Jon ntotop lenge miye' uku nanange wusyep nanar moi Betani, nal nmbur'e naiye mih Jordan, luh moi naiye Jon gihye'e pinip lenge miye' tuweinge.

Jisas kin Worsip Talah tikin Got

²⁹ Nyermbe pe, Jon nteke'e Jisas natme kin pe, Jon nanange na, "Yeteke'e! Kin Worsip Talah tikin Got, naiye nongohe niohmbwaip pupwa lenge miye' tuweinge tikin kekep! ³⁰ Kin nilyeh e'e naiye nam mende wah manange wusyep me kin na: miye' ende ka ot gunde nam, kom kin nengelyembe nam. Detale, kin somoho somohonme si narp yerme nam. ³¹ Somohon nam yukur sisyeme kin lahmende. Kom nam mate gwihye'e pinip lenge miye' tuweinge Israel no, ka sisyeme naiye kin lahmende." ³² Jon nanange nowor'e ember na, "Ŋam meteke'e Yohe Yirise nase moiha! gah ta'e jesumbihnip nate narp kin. ³³ Teter nam jinjame nange kin miye' ilyeh uku. Kom somohon nrupe naiye Got nember nam mat naiye ma gwihye'e pinip lenge miye' tuweinge pe, kin nana nam ta'e le'e, 'Na eteke'e Yohe Yirise ka ote guh orp miye' ende pe, kin miye' ilyeh naiye ka gihye'e Yohe Yirise el lenge miye' tuweinge.'" ³⁴ Jon nanange na, "Ŋam si meteke'e nai uku naiye nende me Jisas pe, nam mana yip naiye kin Talah tikin Got."

Ŋendeheiyeh naiye Jisas namba' lenge jetalah

³⁵ Nyermbe naiye Jon gan uku pe, lenge jetalah kin hoi jan yotop kin. ³⁶ O nrupe naiye kin nteke'e Jisas nat nal pe, kin nanange na, "Yeteke'e! Luku Worsip Talah tikin Got." ³⁷ Lenge jetalah hoi tikin Jon yisande wusyep naiye Jon nanange pe, tinge yal topo'e Jisas. ³⁸ Jisas bunjenge nteke'e tinge hindi naiye jande kin yal pe, kin nisilih lenge na, "Yip hindi yahai'e naimune?" Tinge yungwisme wusyep kin na, "Jetmam, nin narp pa?" ³⁹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yip yute yeteke'e." Pe tinge yal topo'e kin ya yeteke'e luh moi naiye kin narp pe, tinge yarp topo'e kin naiye nau yungwiris yeh uku. Ki ta'e naiye nau amba'e hoye hoye naiye yungwiris. ⁴⁰ Miye' noinde naiye tinge hindi hoime yisande wusyep Jon pe, nan kin Andru. Kin to' tikin Saimon Pita. ⁴¹ Nilyehe sai, kin nal nteke'e tatai kin Saimon pe, kin naname na, "Poi si meteke'e Mesaia." Nan tehei Mesaia pe, ki ta'e le'e, Miye' naiye Got nalanatme nange ka ungwisme lenge miye'

tuweinge kitikin. ⁴² Mi'e pe, Andru namba'e Saimon nenge nalme Jisas. Jisas nembep nal n̄sukumbe mi'e pe, kin n̄aname na, “Nin Saimon, talah tikin Jon. Kom ma gwil naŋ nin Sipas.” Naŋ uku ki n̄ahilyeh ta'e Pita, topo'e naŋ tehei kin n̄eser.

Jisas gal lenge Filip hindi Nataniel

⁴³ Nyermbe pe, Jisas n̄oiheryembe n̄aiye ka el distrik Galili. Kin n̄eteke'e Filip pe, kin n̄aname na, “Ot topo'me n̄am!” ⁴⁴ Filip kin miye' tikin moi embere Betsaida n̄aiye moi jeheinge tititinge Andru hindi Pita. ⁴⁵ Filip nal n̄eteke'e Nataniel pe, kin n̄aname na, “Poi si meteke'e miye' n̄aiye Moses nainge wusyep me kin sai nato tup tikin wusyep erjeme, topo'e lenge profet yainge wusyep me kin. Kin Jisas tikin moi embere Nasaret, topo'e kin talah Josep.” ⁴⁶ Nataniel n̄anange na, “N̄am sisyeme, yukur n̄ainde bwore ka tuhur si oto Nasaret.” Pe Filip n̄aname na, “Ni ote eteke'e!”

⁴⁷ N̄upe n̄aiye Nataniel nate n̄eteke'e Jisas pe, Jisas n̄aname na, “Yetেকে'e! Kin miye' Israel bwore mise. Yukur n̄ainde pupwa hombo'e sai nato kin.” ⁴⁸ O Nataniel n̄isilihme Jisas na, “Nin sisyeme n̄am ta'e lai?” Jisas nungwisme wusyep kin na, “Teter n̄aiye Filip yukur gal nin n̄aiye na ot pe, n̄am si meteke' nin n̄aiye nin narp lou n̄ip tuwihe.”*

⁴⁹ Nataniel nungwisme wusyep kin na, “Jetmam, nin talah tikin Got! Nin kiŋ titinge lenge Israel!” ⁵⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, “N̄am mana nin nange n̄am meteke' nin narp lou n̄ip tuwihe pe, luku tehei n̄aiye n̄oihmbwaip nin tejeime n̄am, lakai? Mindemboi na eteke'e n̄ai'e n̄ai'e sye' ki n̄embere nengelyembe le'e.” ⁵¹ Pe Jisas n̄ana lenge na, “N̄am mana yip bwore mise! Pa yetেকে'e moihla' ka hohou si pe, lenge walip hla' tikin Got ka juh yunuh jin luh n̄aiye Talah tikin Miye' narp.”

2

Miye' ende dindi' nato moi embere Kana

¹ N̄up hoi nal mi'e pe, tinge yende n̄ai embere n̄aiye dindi' nal moi Kana nato distrik Galili. O mam Jisas warp topo'e pe, ² tinge yisilihme Jisas topo' lenge jetalah kin yate yarp yoto n̄ai embere n̄aiye dindi'. ³ N̄upe n̄aiye tinge yangang lenge wain yal no, ki mi'e pe, mam tikin Jisas waname kin na, “Tinge sehei'e wain.” ⁴ Jisas nungwisme wusyep mam kin na, “Nin yukur na ini n̄am n̄aimune n̄aiye ma mende. N̄up n̄am teter ka ot.” ⁵ Ta'e luku pe, mam Jisas wana lenge miye' wah na, “Yende n̄aimune junde n̄aiye kin n̄ana yip.”

⁶ Lenge Juta jande wusyep erjeme wula wula n̄aiye tangarh pinip. Ta'e luku pe, nato yokoh uku marp n̄eser syepumbur ilyeh n̄aiye pinip sai nato ki tate. O pinip n̄aiye sai marp n̄eser ilyeh ilyeh uku ki tatame 100 lakai 120 lita. ⁷ Jisas n̄ana lenge miye' wah na, “Yuwil'e pinip yi juh marp lalme luku de ka papaparar.” Tinge yuwil'e yal jah de pe, marp lalme luku papaparar supule. ⁸ Mi'e pe, ki n̄ana lenge na, “Pa yele pinip sye' pe, yenge yilme miye' n̄aiye bepeteme n̄ai embere.” Ta'e luku pe, tinge yamba'e pinip sye' yenge me miye' uku yal. ⁹ Kin saipe pinip uku pe, ki si bunjenge nal ta'e wain. Kom kin yukur sisyeme luh n̄aiye tinge yamba'e wain uku yenge yat. O lenge miye' wah n̄aiye si yuwil'e pinip uku tinge sisyeme. Ta'e luku pe, miye' n̄aiye bepteme n̄ai embere luku n̄aname miye' n̄aiye dindi' na, ¹⁰ “Lenge miye' lalme, tinge yiyar'e wain bwore n̄aiye tinge yisande yer. O n̄upe n̄aiye lenge miye' si yono'e pinip wain wula sekete mi'e pe, tinge yiyar'e wain n̄aiye sikirp bwore hwal'e yangang lenge n̄aiye ka yono'e. Kom n̄aiye nin pe, nin nupwai'e wain bwore luku nember n̄anar nate tatame tukwini.”

¹¹ Jisas n̄ende mirakel n̄endehei kin uku n̄anar Kana nato distrik Galili. N̄ai uku n̄aiye kin n̄ende pe, kin nasambe wutu' embere topo'e bongol kitikin. Pe n̄oihmbwaip lenge jetalah tejeime kin. ¹² Mi'e pe, Jisas topo'e mam kin, topo'e to' yuwon, topo'e lenge jetalah kin yal Kaperneam pe, tinge yarp n̄up sye'.

*Jisas ginyen lenge miye' n̄aiye yende windau me n̄ai'e n̄ai'e yarp yoto yukoh yirise
(Mat 21.12-13, Mak 11.15-17, Luk 19.45-46)*

* 1.48 Jon nainge lou fik, kom poi mainge lou n̄ip. 1.51 Stt 28.12 2.12 Mat 4.13

¹³ Sehei ηaiye ηup tikin Pasova pe, Jisas nal Jerusalem. ¹⁴ Nato lem mele'e ηaiye yukoh yirise pe, kin ηeteke' lenge miye' sye' yende windau me yowor kau, topo'e sipsip, topo' lenge ηinjet. Topo'e kin ηeteke'e lenge miye' ηaiye bunjenge wuhyau Rom yal wuhyau Juta yarp hendeinge.* ¹⁵ Kin namba'e mwah hro'e pe, kin ηende ta'e winje pe, kin ginyen lenge sipsip, topo'e lenge yuwor kau tinge. Pe tinge yasme lem mele'e ηaiye yukoh yirise yal. Topo'e Jisas nuwil'e hendeinge lenge miye' ηaiye bunjenge wuhyau pe, ηeser wuhyau tinge turu' nal'e nal'e. ¹⁶ Topo'e kin ηanange wusyep bongol nal me lenge miye' ηaiye yende windau me ηinjet sumbihnip na, “Yamba'e ηinjet sumbihnip yip yenge yil tus. Yip yukur pa yende yukoh yirise Yai ηam ka el tu'e ηaiye yukoh windau!” ¹⁷ Lenge jetalah kin ηoiheryembe yal wusyep ηaiye sai nato Tup tikin Got ηaiye ηanange na, “ηam mende nihararme yukoh nin Got pe, ηam mende wah nihe ηaiye yukoh nin ka si bwore.”

¹⁸ Lenge miye' embep tikin Juta plihe yatme kin pe, tinge yisilihme kin na, “Na ende wah mune bongol pasam poi ηaiye lahmende yale bongol ti, nin nate ηende ηai ta'e liki?” ¹⁹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yuluwau yukoh yirise le'e pe, ma plihe guhur'e moto ηup hun.” ²⁰ Tinge yisilihme kin na, “Nin tatame na plihe guhur'e yukoh yirise le'e oto ηup hun? O ki namba' lenge wahtaip 46 supule ηaiye lenge miye' juhur'e yukoh yirise le'e.” ²¹ Kom yukoh yirise ηaiye Jisas ηanange pe, kin ηanange nalme wahri' kitikin. ²² Ta'e luku pe, ηupe ηaiye Jisas plihe tahar nasme ηehēh pe, lenge jetalah kin plihe ηoiheryembe yal wusyep uku ηaiye somohon kin ηanange. Topo'e ηoihmbwaip tinge tejeime wusyep ηaiye sai Tup tikin Got, topo'e wusyep ηaiye Jisas ηanange.

Jisas si sisyeme ηaimune ηaiye lenge miye' tuweinge ηoiheryembe

²³ ηup tikin Pasova pe, Jisas kin narp Jerusalem pe, lenge miye' tuweinge wula wula yaηa'e ηoihmbwaip tinge yalme kin. Detale, tinge yeteke'e mirakel ηaiye kin ηende. ²⁴ Kom ηoihmbwaip Jisas yukur sai me tinge. Detale, kin si sisyeme ηoihmbwaip lenge miye' lalme luku yukur tejeime kin. ²⁵ Jisas yukur sehei'e sande teke'e no, miye' ende ka se inime sisyeme ηoihmbwaip lenge miye' ηaiye ηoiheryembe, pakai. Kitikin si sisyeme ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh.

3

Jisas ηanange wusyep topo'e Nikodemus

¹ Miye' embep ende Juta, naη kin Nikodemus pe, kin narp. Kin tikin Farisi. ² O ηaiye ηup pe, miye' uku kin nate ηeteke'e Jisas pe, kin ηaname na, “Jetmam, poi sisyeme nange nin jetmam ende ηaiye Got nember nin nat. Pe mirakel luku ηaiye nin ηende pe, ki pasam poi nange Got nember nin nat.” ³ Jisas nungwisme wusyep kin na, “ηam mana nin bwore mise, ηaiye miye' ende yukur plihe tahar ηambarān pe, kin yukur tatame ka se eteke'e lemame tikin Got.” ⁴ Nikodemus nungwisme wusyep kin na, “Deta'e lai ηaiye miye' si miyen mi'e na ka plihe tuhur ηambarān? Kin yukur tatame ηaiye ka plihe el oto tihi' tem ηaiye mam kin no, ta plihe wara'e kin ni hoi!”

⁵ Jisas nungwisme wusyep kin na, “ηam mana nin bwore mise. ηaiye miye' yukur tahar ηambarān nato pinip, topo'e Yohe Yirise pe, kin yukur tatame ka se el oto lemame tikin Got. ⁶ Lenge yai mam yara' poi ηaiye wahri' sai. Kut Yipihinge bwore tikin Got ηende yipihinge ηaiye narp nato poi narp laip. ⁷ Nin yukur na se gunguru plaimē wusyep ηaiye ηam mana nin, nange yip lalme pa plihe tuhur ηambarān. ⁸ Yohe, ki supur'e nal'e nal'e ta'e ηaiye ηasande kin. Ni ηasande ηaiye ki supur'e wahri', kom nin yukur sisyeme luh ηaiye kin nat, topo'e kin nala el tu'e lai. Ki ηahilyeh ta'e mitiη ηaiye si tahar ηambarān yal yoto Yohe Yirise.” ⁹ Nikodemus ηisilihme na, “Pe ηai iki ka ot tu'e la?”

¹⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Nin jetmam ende titinge Israel ηaiye lenge miye' tuweinge Israel bep jahyanahme, kom nin yukur sisyeme wusyep e'e? ¹¹ ηam mana nin bwore mise, poi manange wusyep me ηaimune ηaiye poi sisyeme, topo'e poi manange

* 2.13 Kis 12.1-27 2.14 Lenge miye' uku yarp ηaiye ka bunjenge wuhyau Rom yil wuhyau lenge Juta ηaiye ka yiche wuhyau takis yil yukoh yirise. 2.17 Sng 69.9 2.19 Mat 26.61, 27.40, Mak 14.58, 15.29

wusyep me naimune n̄aiye poi meteke'e. Kom yip yukur yende mi'mi' n̄aiye pa yamba'e wusyep poi. ¹² N̄upe n̄aiye n̄am manange wusyep me n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye kekep e'e malme yip pe, n̄oihmbwaip yip yukur tejeime n̄am. N̄aiye ta'e liki pe, n̄upe n̄aiye ma mininge wusyep me n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye moihla' milme yip pe, n̄oihmbwaip yip yukur ka se tejeime wusyep uku. ¹³ Topo'e miye' ende yukur nanah moihla', pakai. Talah tikin Miye' ilyeh nase moihla' nate gah kekep.

¹⁴ Somohon Moses n̄ahra'e yipihinge hwar̄ n̄aiye kin nenge n̄eser bras n̄ende pe, kin n̄upwai'e nal lou n̄anar moi gungurar. Pe yan̄ah ilyeh n̄aiye ka yahra'e Talah tikin Miye'. ¹⁵ Ta'e luku pe, lenge mitiñ lalme n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime n̄am pe, ka yamba'e laip bwore n̄aiye sai nye nyermbe. ¹⁶ Got kin n̄ende nihararme lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yarp kekep pe, kin nember Talah esep kin ilyeh uku nate gahme tinge. Pe lahmende n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime kin pe, yukur ka yule, pakai. Kut ka yamba'e laip bwore n̄aiye sai nye nyermbe.

¹⁷ Got yukur nember Talah kin nate gah kekep n̄aiye ka orp tu'e miye' n̄aiye n̄iyar'e n̄aimune lenge miye' tuweinge n̄aiye yende, pakai. Kom kin nat n̄aiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge. ¹⁸ Lenge miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tejeime Talah pe, yukur ka jin wusyep kot. Kut lahmende n̄aiye n̄oihmbwaip tinge yukur tejeime kin pe, tinge ka jin wusyep kot pe, ka tumble. Detale, n̄oihmbwaip tinge yukur tejeime Talah esep ilyeh tikin Got. ¹⁹ Wusyep tehei n̄aiye kot lenge mitiñ n̄aiye yarp kekep pe, ki ta'e le'e: Yirise si nate gah kekep lalme, kom lenge miye' tuweinge yende nihararme yepelmbe supule. Kut tinge jar̄nge yirise. Detale, tinge miye' n̄aiye yende hwap. ²⁰ Lenge miye' tuweinge n̄aiye yende hwap pe, tinge yende wachaihme yirise pe, yukur ka plihe yut yirise. Detale, tinge jar̄nge hwap tinge luku ka tus halhale. ²¹ Kut lahmende n̄aiye n̄ende n̄aimune mise pe, tinge yisande n̄aiye yirise luku ka an̄ar'e guh tinge. Topo'e luku ki sambe wah kin n̄aiye kin n̄ende gande n̄asande tikin Got."

Jon tikin Baptais n̄anange n̄owor'e ember n̄aiye Jisas kin lahmende

²² Mi'e pe, Jisas n̄otop lenge jetalah kin yal provins Judia. Kin narp n̄otop lenge miye' tuweinge n̄up sye' gihye' lenge pinip. ²³ Jon topo'e gihye' pinip lenge miye' tuweinge gan moi Ainon sehei me moi Salim. Detale, pinip wula sekete sai luh uku. Lenge miye' tuweinge yatme kin n̄aiye ka gihye' lenge pinip. ²⁴ N̄up uku pe, Jon yukur nato mwahupwai'e. ²⁵ Wusyep teketenge ende tahar bumbe me lenge jetalah tikin Jon topo'e miye' Juta ende. Tinge yanange teketenge wusyep n̄aiye yan̄ah mune n̄aiye ka junde tungurh pinip no, ka tuhur bwore yil n̄embep tikin Got. ²⁶ Lenge jetalah yalme Jon pe, tinge yaname na, "Jetmam, nin n̄oiheryembe miye' n̄aiye somohon kin narp topo'e nin nal umbur n̄aiye mih Jordan no, nin n̄anange nalan̄atme wusyep me kin? Miye' uku, tukwini kin gihye' pinip lenge miye' tuweinge pe, tinge lalme yalme kin."

²⁷ Jon nungwisme wusyep tinge na, "N̄aiye Got yukur n̄an̄a'e n̄ainde me miye' ende pe, ka se amba'e tu'e lai? ²⁸ Yip iki, yip si yisande wusyep n̄am n̄aiye somohon n̄am mana yip: n̄am e'e yukur miye' n̄aiye Got nalan̄atme nange ma mungwisme lenge miye' tuweinge kin. Kom Got nember n̄am mat yerme kin. ²⁹ N̄aiye miye' ende ka enge tuwei pe, ti ta tuwei tikin miye' uku n̄aiye nenge ti. Pe miye' yan̄am kin gan hla' nember mungwim n̄asande wusyep n̄aiye miye' yan̄am kin si nenge tuwei pe, kin hriphrip n̄otop kin. N̄ahilyeh ta'e tukwini le'e pe, hriphrip ki paparar nato n̄oihmbwaip n̄am. ³⁰ Pe nan̄ kin ka sisil ende embere unuh hla', kut nan̄ n̄am ka guh guh.

³¹ Miye' n̄aiye narp anah hla' no, kin nat pe, kin n̄embere sekete nengelyembe lalme. Lahmende n̄aiye tikin kekep e'e pe, kin n̄anange wusyep me n̄ai'e n̄ai'e tikin kekep e'e. Kom miye' n̄aiye nase moihla' nat pe, kin tahar'e n̄ai'e n̄ai'e lalme. ³² Kin n̄anange nalan̄atme wusyep me n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye kin si n̄eteke'e, topo'e n̄asande. Kom lenge miye' tuweinge yukur yisande wusyep kin. ³³ Lahmende n̄aiye n̄asande wusyep uku no, kin namba'e nohor tahai' n̄oihmbwaip kin pe, ki sambe nange Got kin n̄anange wusyep mise.

³⁴ Miye' ɲaiye Got nember nat pe, miye' uku ɲanange nalarjatme wusyep Got. Detale, Got si nuwil'e Yohe Yirise nate gahanahme kin supule. ³⁵ Yai ɲende nihararme Talah pe, kin naja'e ɲai'e ɲai'e lalme nalme kin ɲaiye ka embepeme. ³⁶ Lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tejeime Talah pe, ka amba'e laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe. Kut lahmende ɲaiye nengelyembe wusyep Talah pe, yukur ka amba'e laip bwore. Kom ka orp ɲaiye ka amba'e ɲoihmbwaip nihe tikin Got.”

4

Jisas ɲanange wusyep topo'e tuwei Samaria

¹ Lenge Farisi yisande wusyep ɲaiye Jisas gihye'e pinip lenge miye' wula wula pe, lenge miye' uku tahar jetalah kin. Pe wutu' tinge nengelyembe wutu' lenge jetalah Jon. ² Kom kitikin Jisas yukur gihye'e pinip lenge miye' tuweinge luku. Lenge jetalah kin tinge yende. ³ ɲupe ɲaiye Jisas ɲasande wusyep ɲaiye lenge miye' tuweinge yanange me kin pe, kin nasme Judia, kut kin plihe nal distrik Galili. ⁴ Nal yanah uku ɲaiye kin gande nal pe, kin nal nowor'e nal bumbumbe me distrik Samaria. ⁵ Nato Samaria pe, kin nal gere moi embere ende ɲaiye tinge jalme Sikar. Moi Sikar ki sai sehei me kekep ɲaiye Jekop somohon naja'e talah kin Josep. ⁶ ɲau ɲanar moikin bumbumbe pe, Jisas kin nange yanah nal pe, wahri' kin ɲatai'. Ta'e luku pe, kin namba'e yohe narp sehei me pinip ɲehet tikin Jekop ɲaiye somohon ɲiche sai moi uku.

⁷ O tuwei ende titi Samaria wat ɲaiye ta wele pinip pe, Jisas ɲaname ti ta'e le'e, “Amal, pule pinip ma mono'e!” ⁸ O lenge jetalah tikin si yal yoto moi embere luku yala yamba'e ɲai. ⁹ Tuwei ti gunguru plai. Detale, lenge Juta yukur jahilyeh topo'e lenge Samaria. Pe ti wungwisme wusyep Jisas na, “Nin Juta, kut ɲam tuwei Samaria le'e. Deta'e lai ɲaiye nin ɲisilih ɲam nange ma yule pinip na ono'e?” ¹⁰ Jisas nungwisme wusyep ti na, “ɲaiye na sisyeme ɲaimune ɲaiye Got nangang lenge miye' tuweinge, topo'e na sisyeme lahmende ɲaiye ɲana nin nange na aɲa'e pinip ka ono'e pe, nin na isilihme ɲaiye ka yule pinip tikin laip pe, se ka yule.” ¹¹ Tuwei wungwisme wusyep kin na, “Lahmborenge! Nin pinip marp pakai e'e, topo'e pinip ɲehet e'e ki na gah nal supule. Ta'e luku pe, pinip tikin laip ɲaiye nin ɲanange liki, na se amba'e inirai?” ¹² Mwan poi Jekop kin pwal poi pinip ɲehet e'e. Kin ɲotop lenge talah kin, topo'e lenge yuwor kau, topo'e sipsip pe, tinge lalme yono'e pinip jah pinip ɲehet e'e. Nin yukur nengelyembe Jekop.” ¹³ Jisas nungwisme wusyep ti na, “Lahmende ɲaiye ka ono'e pinip e'e ɲaiye sai ɲehet pe, se ka plihe usyunde wonge salah. ¹⁴ Kut lahmende ka ono'e pinip ɲaiye ma maɲa'e kin pe, yukur ka plihe usyunde wonge salah. Pinip ɲaiye ma maɲa'e pe, ka tu'e pinip ɲehet ɲaiye ka si el oto kin. Pinip uku ka tus tus nye nyermbe pe, ka aɲa'e laip ɲaiye sai nye nyermbe.”* ¹⁵ Tuwei wungwisme wusyep na, “Lahmborenge, pule pinip iki no, ɲam yukur ma se plihe musyunde wonge salah. Topo'e ɲam yukur ma se plihe muta mele pinip e'e.”

¹⁶ Jisas ɲaname ti na, “Nin el gilme miye' nin ka ot pe, nin na plihe ot!” ¹⁷ Ti wungwisme wusyep kin na, “ɲam miye' pakai.” Jisas nungwisme wusyep ti na, “Nin ɲanange bwore mise ɲaiye nin miye' pakai. ¹⁸ Nin ɲindi'e lenge miye' syepumbur pe, miye' ɲaiye tukwini nin narp topo'e kin pe, liki kin yukur miye' nin. Nin ɲana ɲam bwore mise.” ¹⁹ Tuwei wungwisme wusyep kin na, “Lahmborenge, tukwini ɲam sisyeme nange nin profet ende. ²⁰ Lenge mwan ka' ɲam Samaria yahra'e naɲ yirisukwarme Got yarp hwate le'e. Kom yip lenge Juta yanange nange Jerusalem, ki moi luh ɲaiye poi ya mirisukwarme Got.”

²¹ Jisas ɲaname ti na, “Tuwei, ɲoihmbwaip nin ka tejeime wusyep ɲam. ɲup ende ka ot ɲaiye lenge miye' tuweinge yukur ka yirisukwarme Yai yurp hwate le'e, lakai yurp Jerusalem. ²² Yip lenge Samaria yukur sisyeme lahmende ɲaiye yip yirisukwarme. Kom poi lenge Juta sisyeme lahmende ɲaiye poi mirisukwarme. Detale, Got si nalarjatme poi Juta ɲaiye ya mil yerme wah ɲaiye yungwisme lenge miye' tuweinge. ²³ Kom

3.35 Mat 11.27, Luk 10.22 4.5 Stt 33.19, Jos 24.32 4.9 Esr 4.1-5, Neh 4.1-2 * 4.14 Jisas ki ɲanange wusyep me gihye' lenge pinip, topo'e wah tikin Yohe Yirise.

ɲup ka ot, topo'e si nat mi'e ɲaiye bongol Yohe Yirise tikin Got ka ende lenge miye' tuweinge ka yirisukwarme Yai junde ɲoihmbwaip mise. Topo'e lenge miye' tuweinge ka yirisukwarme kin bwore mise tu'e ɲaiye kin ɲasande. ²⁴ Got kin yipihinge. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ɲaiye yirisukwarme kin pe, ka yirisukwarme kin topo'e bongol tikin Yohe Yirise topo'e ɲoihmbwaip mise ɲaiye kin ɲasande.” ²⁵ Tuwei waname kin na, “ɲam sisyeme nange Mesaia ka ot. Tinge jalme kin Krai.† Topo'e ɲupe ɲaiye ka ot pe, kin ka ini poi ɲai'e ɲai'e lalme.” ²⁶ Jisas nungwisme wusyep ti na, “ɲam ɲilyeh li' ihei! ɲam e'e ɲaiye manange wusyep topo'me nin.”

²⁷ Dindi' uku pe, lenge jetalah Jisas yate jere pe, tinge gunguru plai supule ɲaiye tinge yeteke'e Jisas ɲanange wusyep topo'e tuwei ende. Kom lahende tinge yukur ɲisilihme kin na, “Nin nasande ɲaimune?” Lakai, yisilihme kin na, “Deta'e lai ti nin ɲanange wusyep ɲotop ti?” ²⁸ Ta'e luku pe, tuwei uku wasme marp pinip ti gwah wanar pe, ti wal woto moi embere luku wana lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp moi uku na, ²⁹ “Yute yeteke'e miye' ɲaiye si ɲana ɲam ɲai'e ɲai'e tetehei ɲaiye somohon ɲam mende. Ta'e kin Mesaia lakai?” ³⁰ Ta'e luku pe, tinge lalme tahar yasme moi embere pe, tinge lal yate yeteke'e Jisas.

³¹ Dindi' uku pe, lenge jetalah yisilih yisilihme Jisas na, “Jetmam, amba'e ɲai ono!” ³² Kom Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ɲai ɲam ɲanar, kom yip yukur sisyeme.” ³³ Ta'e luku pe, lenge jetalah yisilih yale yat tititinge na, “Ta'e lahende si nenge me ɲai nat?”

³⁴ Jisas ɲana lenge na, “ɲai ɲam pe, ma gunde ɲasande tikin Got. Kin nember ɲam mat ɲaiye ma mende mi'e wah kin ɲaiye ki pwale ma mende. ³⁵ Yip yanange ta'e le'e, ‘Wundehei hoye hoye teter sai ɲaiye ɲup tikin ɲai bin.’ Kom ɲam mana yip ɲaiye pa bep juhe juh me wah. ɲai lalme si sasarme mi'e sai. ³⁶ Miye' ɲende wah ɲaiye talame ɲai pe, kin si namba'e yitini kin. ɲai uku ɲaiye kin talame pe, lenge miye' tuweinge ɲaiye ka yamba'e laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe. Ta'e luku pe, miye' ɲaiye worsyep ɲai hindi miye' ɲaiye talame ɲai pe, tinge hindi hriphrip. ³⁷ Ta'e luku pe, wusyep uku ki bwore mise, ‘Miye' ende ka worsyep, kut miye' ende ka talame.’ ³⁸ ɲam si member yip mal ɲaiye pa talame ɲai jin wikinge yil yoto wah ɲaiye yip yukur somohon yende. Lenge mitiɲ sye' yende wah uku pe, yip yal yoto talame ɲai ɲaiye mitiɲ sye' si yende wah nihe.”

³⁹ Lenge mitiɲ wula nato moi embere Samaria yisande wusyep me Jisas ɲaiye tuwei uku wanange pe, ɲoihmbwaip tinge teɲeime Jisas. Detale, tinge yisande wusyep tuwei uku wanange na, “Kin si ɲana ɲam ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye somohon ɲam mende.” ⁴⁰ Ta'e pe, ɲupe ɲaiye lenge Samaria yatme kin pe, tinge yisilihme bongol ɲaiye ka orp otop tinge pe, Jisas narp ɲup hoi ɲotop tinge. ⁴¹ Topo'e mitiɲ wula wula yisande wusyep Jisas pe, ɲoihmbwaip tinge teɲeime wusyep kin. ⁴² Ta'e luku pe, tinge yiname tuwei uku ta'e le'e, “Poi yukur misande wusyep nin ɲilyehme no, ɲoihmbwaip poi teɲeime miye' uku, pakai. Potopoi masande wusyep kin pe, poi sisyeme nange kin miye' ilyeh uku ɲaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme tikin kekep.”

Jisas ɲende mi'me wahri' epwa talah miye' tikin miye' wah kiɲ

⁴³ Jisas narp ɲup hoi mi'e pe, kin nasme moi uku pe, kin nal Galili. ⁴⁴ Topo'e kitikin Jisas ɲanange ta'e le'e, “Lenge miye' tuweinge nato moi jeheinge tikin profet ende yukur ka se hriphrip me kin.” ⁴⁵ ɲupe ɲaiye Jisas nate gere Galili pe, lenge miye' tuweinge lalme hriphrip me kin. Tehei kin ta'e le'e, tinge topo'e si yal ɲup embere tikin Pasova nato Jerusalem pe, tinge yeteke'e ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye kin ɲende dindi' ɲup uku.

⁴⁶ Mi'e pe, Jisas plihe nal moi Kana nato Galili, luh moi ɲaiye kin nimbilme pinip nal ɲende wain. ɲup uku pe, miye' wah ende tikin kiɲ narp moi embere Kaperneam pe, talah miye' kin ɲende wahri' epwa. ⁴⁷ ɲupe ɲaiye kin ɲasande nange Jisas si nasme Judia nate gere Galili pe, kin nalme Jisas ɲisilihme nange ka ot Kaperneam ende mi'me wahri' epwa talah miye' kin ɲaiye sehei kin de ka ole. ⁴⁸ Jisas ɲaname miye' uku na, “ɲaiye yip

† 4.25 Naɲ tehei Mesaia Krai. 4.44 Mat 13.57, Mak 6.4, Luk 4.24 4.45 Jon 2.23 4.46 Jon 2.1-11

lenge miye' tuweinge yukur yeteke' nam, naiye nam mende mirakel topo'e wutu' supule bongol pe, noihibwaip yip yukur ka tejeime nam.”⁴⁹ Miye' wah kin uku nungwisme wusyep Jisas na, “Lahmborenge, ot topo'e nam hihwaiye na talah miye' nam sehei ka ole!”⁵⁰ Jisas naname miye' uku na, “Ni el! Talah nin ka orp laip.” Noihibwaip miye' uku tejeime wusyep Jisas pe, kin nal.⁵¹ Nal yanah naiye kin mwande nala el moi pe, lenge miye' wah kin yate yeteke'e yanar yanah pe, tinge yiname wusyep na, “Talah miye' nin kin narp laip.”⁵² Pe kin nisilih lenge na, “Nau namba'e yukuriye no, wahri' epwa talah miye' uku mi'e?” Pe tinge yungwisme wusyep kin, “Misei nau nuhyulme namba'e njilyeh nal umbur pe, wahri' nihe luku mi'e.”⁵³ Ta'e luku pe, yai plihe noihibwar nal misei nup ilyeh uku naiye Jisas naname na, “Talah nin ka orp laip.” Pe kin topo'e lenge tuweinge talah kin lalme yanah'e noihibwaip tinge yalme Jisas.⁵⁴ Le'e wah bongol supule nihoi naiye kin nende, nuppe naiye Jisas nase Judia nate gere Galili.

5

Jisas nende mi'me wahri' epwa miye' ende nanar pinip neheh embere Betesda

¹ Mi'e pe, Jisas nal Jerusalem nala el orp oto nup embere ende tikin lotu lenge Juta naiye ki tahar.² Nato Jerusalem pe, pinip neheh nembere ki sai sehei me kohmap embere tikin lem naiye tinge jalme Kohmap Titinge Lenge Worsip. O nan pinip neheh uku naiye wusyep Hibu pe, tinge jalme Betesda. Topo'e sehei me pinip neheh uku pe, yukoh yohe syepumbur ki sai.³ Lenge miye' tuweinge wula wula naiye yende wahri' epwa yate yarp yukoh yohe luku: lenge mitij naiye nembep tangar, nihip pupwa, topo'e lenge mitij naiye lupu nule. (Tinge yarp yeseperhme pinip naiye ka kotou.*⁴ Nup sye' pe, walip hla' tikin Lahmborenge nate gah pinip neheh nende pinip kotou. Pinip uku kotou nal mi'e pe, lahmende nendehei naiye nal gah pinip yer pe, wahri' epwa mune naiye sai kin o ti pe, ka mi'e.)

⁵ Ta'e luku pe, miye' ende naiye narp uku, si nende wahri' epwa nal tatame wahtaip 38.⁶ Jisas yeteke'e naiye kin si nate narp pe, kin sisyeme nange miye' uku somohonme nende wahri' epwa nup sokolohe nenge nat. Ta'e luku pe, Jisas nisilihme na, “Nin nasande naiye na plihe tuhur bwore?”⁷ Miye' naiye nende wahri' epwa luku nungwisme wusyep kin na, “Lahmborenge, lahende yukur narp e'e naiye ka se ungwisme amba' nam ohor el guh pinip naiye ka kotou. Nam mala mil guh, kom lenge mitij sye' tinge yusungurh nam yal jah pinip yer.”⁸ Jisas naname kin na, “Tuhur gin hla' amba'e luh nin pe, nin el.”⁹ Ta'e luku pe, nilyehe sai wahri' miye' uku si bwore pe, kin namba'e luh kin pe, kin nal. Kin nende nai uku gah nup tikin Sabat.

¹⁰ Nuppe naiye lenge miye' embep titinge lenge Juta yeteke'e miye' uku naiye kin si bwore pe, tinge yiname miye' uku na, “Le'e nup tikin Sabat pe, nin nengelyembe wusyep erneme poi naiye nenge luh nin.”¹¹ Kin nungwisme wusyep tinge na, “Miye' naiye nende mi'e wahri' epwa nam, nana nam nange ma mamba'e luh nam pe, ma mil.”¹² Tinge yisilihme kin na, “Lahmende miye' uku naiye nana nin nange na amba'e luh nin no, na el?”¹³ Kom miye' uku naiye si tahar bwore luku yukur sisyeme Jisas, kin lahmende. Detale, lenge mitij naiye yarp uku wula sekete pe, Jisas si tas nal.

¹⁴ Nyermbe pe, Jisas yeteke'e miye' uku nanar nato yukoh yirise pe, kin naname na, “Usyunde, tukwini nin si bwore mi'e. Pe yukur na se plihe el ende hwap. Naiye na ende pe, nainde pupwa embere ende minde ka ende yumbune nin.”¹⁵ Ta'e luku pe, miye' uku nasme tinge pe, kin nal naname lenge miye' Juta na, “Jisas njilyeh uku naiye si nende mi'e wahri' epwa nam”.¹⁶ Ta'e luku pe, tinge yende wachaihme Jisas naiye kin si nende nai uku gah nup tikin Sabat.¹⁷ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yai nam nye nyermbe kin nende wah nate tatame tukwini pe, nam topo'e ma mende wah.”¹⁸ Lenge miye' embep Juta yisande wusyep kin uku pe, tinge yisande tikin naiye ka yonombe ka ole. Detale, kin

* 5.3 Wusyep uku sai me tup sye'. 5.10 Neh 13.19, Jer 17.21

yukur ɲowor'e wusyep erɲeme tikin Sabat ɲilyehme, pakai. Kin plihe ɲanange nange Got, kin yai kin. Pe wusyep uku kin ɲende kin ɲahilyeh ta'e Got.

Got naɲa'e naɲ embere nalme Talah kin

¹⁹ Ta'e luku pe, Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ɲam mana yip bwore mise. Talah yukur ka se ende ɲaimune gunde ɲoihmbwaip kitikin. Kin ɲende ɲaimune gande ɲaiye kin ɲeteke'e Yai kin ɲende. ɲaimune ɲaiye Yai ɲende pe, Talah plihe ɲende topo'e. ²⁰ Yai, kin ɲende nihararme Talah pe, kin nasambe kin ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye Yai ɲende. Yai ka asambe Talah wah bongol embere sye' engelyembe wah e'e ɲaiye tukwini yip yeteke'e mi'e pe, ka ende yip pa gunguru plai. ²¹ Ki ɲahilyeh ta'e Yai ɲaiye ɲahra'e lenge mitiɲ ɲaiye si yule no, nangang lenge laip bwore. Pe ki ta'e Talah ɲaiye nangang lenge laip bwore nal lenge miye' tuweinge gande ɲasande kitikin. ²² Yai ɲam yukur ɲiyar'e lenge miye' tuweinge nal wusyep kot. Kin si pwale wah lalme ɲaiye ɲiyar'e lenge miye' tuweinge lalme nal wusyep kot gah syep ɲam ɲaiye Talah kin. ²³ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme ka yahra'e yirisukwarme naɲ Talah tu'e ɲaiye tinge yirisukwarme naɲ Yai. Lahmende miye' tuweinge ɲaiye yukur yirisukwarme Talah pe, yukur yirisukwarme Yai ɲaiye nember Talah nat. ²⁴ ɲam mana yip bwore mise. Lahmende ɲaiye ɲasande wusyep ɲam no, ɲoihmbwaip kin teɲeime Yai ɲaiye nember ɲam mat pe, kin ka amba'e laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe. Kin yukur ka gin wusyep kot, pakai. Kin si nasme nule, kut kin si narp laip.

²⁵ ɲam mana yip bwore mise, ɲup sehei ka ot, topo'e tukwini si nat mi'e ɲaiye lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye somohon yule ka yisyunde wonge Talah tikin Got. Topo'e lenge miye' tuweinge ɲaiye ka yisyunde luku pe, ka yamba'e laip bwore. ²⁶ Laip bwore sai nato kitikin Yai. Ki ɲahilyeh ɲaiye Yai si pwale bongol ɲaiye ma mende lenge miye' tuweinge lalme ka yurp laip. ²⁷ Topo'e kin naɲa'e wutu' naɲ embere nalme Talah ɲaiye ka ende wusyep iyar'e ɲaimune ɲaiye lenge miye' tuweinge yende. Detale, kin Talah tikin Miye'. ²⁸ Yip yukur pa ɲoiheryembe wula wula me wusyep uku. ɲup ka ot ɲaiye lenge miye' yule lalme ka yisyunde wonge tikin Talah. ²⁹ Tinge ka yusme ɲeheh pe, ka yute tus. Lenge miye' tuweinge ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e bwore jande ɲoihmbwaip bwore pe, tinge ka plihe tuhur yurp yamba'e laip bwore. Kut lenge miye' tuweinge ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e jande ɲoihmbwaip pupwa pe, tinge ka tuhur, kom ka jin wusyep kot pe, ka yamba'e syohe.”

Tinge yanange yowor'e yal halhale ɲaiye Jisas kin Talah tikin Got

³⁰ Jisas plihe ɲanange wusyep me lenge miye' embep Juta na, “ɲam yukur mase mende ɲaimune gunde ɲoihmbwaip ɲam. ɲam gwande wusyep ɲaiye Yai ɲana ɲam pe, ɲam miyar'e lenge miye' tuweinge gwande ɲaimune ɲaiye tinge yende. Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye ma murpe wusyep kot ɲam pe, ka bwore bwarme. Tehei kin ta'e le'e, ɲam yukur mende ɲaimune gwande ɲaiye ɲam masande. Pakai! Kom ɲam mende gwande ɲasande tikin Yai ɲaiye nember ɲam mat. ³¹ ɲaiye ma ilieh mininge mowor'e member wah topo'e ɲoihmbwaip ɲam pe, ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge yukur ka se teɲeime wusyep uku. ³² Kom miye' ende topo'e kin narp ɲaiye kin namba'e luh ɲam no, kin ɲanange wusyep me ɲam. Topo'e ɲaimune ɲaiye kin ɲanange luku pe, ɲam sisyeme nange kin bwore mise. ³³ Somohon yip yember lenge miye' wah sye' yalme Jon, ɲaiye ka yusyunde wusyep kin. Pe wusyep ɲaiye kin ɲanange me ɲam pe, ki bwore mise. ³⁴ ɲam yukur ɲoiheryembe nange wusyep miye' pakaiye ende ka se ininge wusyep ende bongolme wusyep ɲam. ɲam manange wusyep e'e ɲaiye ɲoihmbwaip yip ka teɲeime ɲam pe, Got ka ungwisme yip. ³⁵ Jon kin ta'e nih lam ɲaiye taimbe riri naɲar'e yirise. Pe yip hriphrip me yirise kin ɲaiye ɲup sikirp e'e.

³⁶ Wah ɲaiye ɲam mende topo'e sande teke'e ɲam pe, ki nengelyembe Jon. Wah uku Yai pwale ɲaiye ma mende. Topo'e ɲaimune ɲaiye ɲam mende pe, ki ɲasambe nange Yai ɲam nember ɲam mat. ³⁷ Topo'e Yai ɲaiye nember ɲam mat pe, kin plihe ɲanange

wusyep me nam. Yip yukur yisande wonge kin lakai, yeteke'e bepmohro kin de sikirp, pakai supule. ³⁸ Topo'e yip yukur yohor wusyep kin tahai' noihmbwaip yip. Tehei kin ta'e le'e, noihmbwaip yip yukur tejeime miye' naiye Yai nember kin nat.

³⁹ Yip jonose wusyep naiye sai Tup tikin Got pe, yip noiheryembe nange wusyep naiye sai tup uku, se ka yul yip laip bwore naiye sai nye nyermbe. Ta'e luku pe, wusyep uku naiye sai Tup tikin Got nanange nalanatme nam. ⁴⁰ Kom yip yukur yisande nange pa yut me nam no, pa yamba'e laip bwore naiye sai nye nyermbe. ⁴¹ Nam yukur masande naiye lenge miye' tuweinge ka pule nan embere. ⁴² Kom nam sisyeme yip lenge miye' tuweinge liki. Nam sisyeme nange nato noihmbwaip mele'e yip iki pe, yip yukur yende nihararme Got. ⁴³ Detale, nam mat topo'e nan tikin Yai nam pe, yip yukur yisande wusyep nam. Kom nupe naiye miye' ende ka ot topo'e nan kitikin pe, nilyehe sai se pa yisyunde wusyep kin.

⁴⁴ Nupe naiye lenge miye' tuweinge ka hriphrip me yip no, ka yul yip nan embere pe, yip yisande. Kom yip yukur yende jande yanah naiye Got ka yul yip nan embere. Naiye pa yende noihmbwaip tu'e luku pe, noihmbwaip yip ka se tejeime nam tu'e lai? ⁴⁵ Yip yukur pa noiheryembe nange nam e'e ma mende wusyep kot me yip mil nembep Yai nam. Moses, kin miye' naiye yip noiheryembe nange ka ungwisme yip. Kom pakai, kin miye' naiye ka ende wusyep kot me yip. ⁴⁶ Naiye noihmbwaip yip ka tejeime Moses pe, ka tejeime nam topo'e. Detale, kin nainge wusyep me nam. ⁴⁷ Kom noihmbwaip yip yukur tejeime wusyep naiye kin nainge pe, deta'e lai naiye noihmbwaip yip ka se tejeime wusyep nam tu'e la?"

6

Jisas nangange nai lenge miye' 5.000

(Mat 14.13-21, Mak 6.30-44, Luk 9.10-17)

¹ Mi'e pe, Jisas nerje nal umbur pinip umun Galili. Nan umbur'e kin pe, pinip umun Taiberias. ² Lenge miye' tuweinge wula wula, si yeteke'e mirakel naiye kin nende mi'e wahri' epwa pe, tinge jande kin yal. ³ Jisas notop lenge jetalah kin yal yanah hwate pe, tinge lalme yarp ilyeh. ⁴ Dindi' nup uku pe, nup tikin Pasova si nat sehei. ⁵ Jisas nahra'e nondoh anah bep nal'e nal'e pe, kin yeteke'e mitin wondoh embere yatme kin. Ta'e luku pe, kin nisilihme Filip na, "Yukoh windau sai ya naiye ya mamba'e kakah muta mangang lenge miye' tuweinge le'e ka yono?" ⁶ Jisas nanange wusyep e'e naiye kin da ondol'me Filip. Kut kin si sisyeme naimune naiye kin da ende. ⁷ Filip nungwisme wusyep kin na, "Naiye ya miche wuhyau embere sekete mamba'e kakah wula pe, lenge mitin ilyeh ilyeh se ka yamba'e kakah sikirp yono."* ⁸ O jetalah tikin Jisas ende, nan kin Andru pe, kin to' tikin Saimon Pita nanange na, ⁹ "Lahyambe ende naiye gan e'e pe, kin nenge kakah bali syepumbur topo'e nuyo' hoi. Kom nai uku yukur ka se dindi' me tinge lalme le'e."†

¹⁰ Jisas nana lenge na, "Yini lenge miye' tuweinge lalme ka juh yurp." Ta'e luku pe, lenge mitin wondoh embere jah yarp peperiyeh naiye gere sai. O wutu' lenge miye' ilyehme pe, tatame 5,000. ¹¹ Jisas namba'e kakah nanange wusyep nirisukwarme Got mi'e pe, kin niyar'e nangange lenge mitin lalme naiye yarp uku. Kin nende nahilyeh nalme nuyo' topo'e. Tinge lalme yono yal tatame naiye tinge tapam. ¹² Nupe naiye tinge si tapam mi'e pe, kin nana lenge jetalah kin na, "Jarase nai si sinde naiye dur gah nanar pe, yukur ya se mende yupu yupur nai sye'." ¹³ Ta'e luku pe, tinge jarase kakah si sinde naiye lenge miye' si yono kakah bali syepumbur no, dur gah pe, tinge yohor jah sorh syepumbur umbur hoi nal nihip. ¹⁴ Lenge miye' tuweinge yeteke'e wah bongol naiye Jisas nende pe, tinge yanange na, "Bwore mise! Le'e kin profet naiye Got nanange nange ka ember ot kekep." ¹⁵ Jisas si sisyeme naiye tinge yala yende bongol yurpe kin yututusme naiye ka orp kin. Ta'e luku pe, kin nasmе moi uku pe, kin ilyeh nal hwate.

* 6.7 Miye' ka ende wah wundehei syepumbur hun naiye ka amba'e wuhyau embere liki. † 6.9 Kakah bali pe, kin nahilyeh ta'e wit pe, nai titinge naiywa ni'.

Jisas nange nahan pinip umun hla'
(Mat 14.22-33, Mak 6.45-52)

¹⁶ Dir nala yungwiris nup pe, lenge jetalah tikin Jisas ya jah pinip umun. ¹⁷ Tinge yal yoto loubil pinip pe, tinge yerne yala yil Kaperneam. Kin nala nup, kom Jisas yukur nate gereme tinge. ¹⁸ Yohe embere tahar bongol nusupur'e pinip embere luku tahar kotou. ¹⁹ Lenge jetalah yenenem loubil pinip yal tatame kilomita syepumbur lakai syepumbur ilyeh. Njupen naye tinge yeteke'e Jisas nange nahan pinip hla' nat sehei me loubil pinip tinge pe, tinge hi'jarngge pupwa supule. ²⁰ Jisas nana lenge na, "Yukur pa hi'jirngge! Nam ilyeh li' ihei." ²¹ Ta'e luku pe, tinge hriphrip naye ka yamba'e kin yenge yil yoto loubil pinip. Topo'e nilyehe sai loubil pinip nal gere luh moi naye tinge yala yil.

Lenge miye' tuweinge yahai'e Jisas

²² Nyermbe pe, lenge miye' tuweinge lalme ilyeh uku teter yarp yal pinip umun umbur uku. Tinge sisyeme nange Jisas yukur nal loubil pinip topo'e lenge jetalah kin. Tinge yasme kin, kut tinge ilyehme yal. ²³ Kom lenge loubil pinip sye' titinge Taiberias si yat sehei me luh uku naye Lahmborenge somohon nanange wusyep njirisukwarme Got me kakah no, lenge miye' tuweinge yono. ²⁴ Njupen naye lenge miye' tuweinge yeteke'e nange Jisas topo'e lenge jetalah kin yukur yarp pe, tinge plai yanah loubil pinip uku pe, tinge yal Kaperneam yahai'e Jisas.

Jisas kin kakah tikin moihla'

²⁵ Njupen naye lenge miye' tuweinge yeteke'e Jisas pe, tinge yiname na, "Jetmam, tumboiya' nin nat e'e?" ²⁶ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Nam mana yip bwore mise. Yip yono kakah naye nam yal yip depe yip tapam pe, luku tehei naye yip yahai'e nam. Kom yip jinjame tehei tikin wutu' supule naye yip yeteke'e pe, njohmbwaip yip yukur tejeime nam. ²⁷ Yip yukur pa yende wah naye yamba'e nai naye ka pupwa! Napakai! Yip pa yende wah naye yamba'e nai tikin laip bwore naye sai nye nyermbe. Le'e nai naye Talah tikin Miye' ka yul yip. Detale, Got Yai si nana'e wutu' me kin naye ka ende tu'e luku."

²⁸ Ta'e luku pe, tinge yisilihme Jisas na, "Ya mende njaimune naye ki tatame ka gunde nasande tikin Got?" ²⁹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Njaimune naye Got nasande yip pa yende pe, njohmbwaip yip ka tejeime miye' naye Got nember kin nat." ³⁰ Tinge yungwisme wusyep na, "Mirakel mune naye na ende ti, ya meteke'e no, njohmbwaip poi ka tejeime nin? Na ende wutu' mune?" ³¹ Lenge mwan ka' poi yono mana yarp moi gungurar. Ki gande wusyep naye sai Tup tikin Got nanange, 'Kin nangang lenge kakah tikin moihla' naye ka yono.'

³² Jisas nanange na, "Nam mana yip bwore mise. Moses yukur yal yip kakah tikin moihla', pakai. Yai nam, kin da yul yip kakah mise tikin moihla'. ³³ Kakah naye Got da yul yip pe, kin nase moihla' gah. Pe ka angange laip bwore el lenge miye' tuweinge lalme guh kekep." ³⁴ Tinge yisilihme Jisas na, "Lahmborenge, pul poi kakah e'e nye nyermbe!"

³⁵ Jisas nana lenge na, "Nam kakah naye nana'e laip. Lahmende naye ka otme nam pe, yukur ka usyunde nimbot. Topo'e lahmende naye njohmbwaip kin ka tejeime nam pe, yukur ka usyunde wonge salah. ³⁶ Tukwini yip si yeteke'e nam, kom njohmbwaip yip yukur tejeime nam. ³⁷ Lenge miye' tuweinge lalme naye Yai nam pwale pe, tinge ka yutme nam. Topo'e nam yukur ma gwenyenme lahmende naye si yatme nam. ³⁸ Nam mase moihla' gwah naye ma mende nai'e nai'e gunde nasande tikin Yai naye nember nam mat. Nam yukur ma mende gunde nasande nam, pakai. ³⁹ Yai naye nember nam mat pe, kin nasande tikin naye yukur ma se musme lahmende naye kin si pwale nam. O naye nup yuwo pe, ma mahra'e lenge lalme ka yamba'e laip bwore nye nyermbe. ⁴⁰ Yai nam ki nasande ta'e le'e, lenge miye' tuweinge lalme naye yeteke'e Talah no,

ñoihmbwaip tinge tejeime kin pe, ka yamba'e laip bwore ñaiye sai nye nyermbe. Topo'e ñaiye ñup yuwo pe, ma plihe mahra'e tinge.”

⁴¹ Lenge miye' tuweinge Juta tuhwar yanange wusyep sekete ñaiye tinge yisande Jisas ñanange na, “Ñam kakah ñaiye nase moihla' gah.” ⁴² Tinge yanange na, “Miye' e'e pe, kin Jisas, talah tikin Josep lakai? Poi sisyeme lenge yai mam kin. Deta'e lai ti kin ñanange nange kin nase moihla' gah?”

⁴³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yip yukur pa yininge wusyep sekete yile yut yip tip. ⁴⁴ Miye' lakai tuwei ende yukur tatame ka se yutme ñam junde ñasande tinge, pakai. Yai ka ahra'e ñoihmbwaip ti, lakai kin ñaiye ka enge tinge yutme ñam. O ñaiye ñup yuwo pe, ma mahra'e kin, lakai ti ñaiye ka yamba'e laip bwore. ⁴⁵ Lenge profet yainge wusyep ta'e le'e, 'Got ka alanjatme lenge miye' tuweinge ñaiye ka yamba'e sande teke'e.' Lahmende miye' tuweinge ñaiye yisande wusyep Yai no, yamba'e sisyeme pe, ka yutme ñam. ⁴⁶ Miye' ende yukur ñeteke'e Yai. Miye' ilyeh uku ñaiye si narp topo'e Got no, kin nat pe, kin ilyeh si ñeteke'e Yai. ⁴⁷ Ñam mana yip bwore mise. Miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge tejeime ñam pe, ka yamba'e laip bwore ñaiye sai nye nyermbe. ⁴⁸ Ñam kakah ñaiye maña'e laip bwore. ⁴⁹ Lenge mwan ka' yip yono mana yarp moi gungurar, kom tinge yule. ⁵⁰ Kom kakah ñaiye nase moihla' gah pe, kin ñoinde tikin ñaiye lahmende ka yono pe, yukur ka yule. ⁵¹ Ñam kakah laip bwore ñaiye mase moihla' gwah. Lahmende ñaiye ka ono kakah e'e pe, ka orp bwore nye nyermbe. Kakah ñaiye ma maña'e pe, wahri' ñam. Ñam mangange malme lenge miye' tuweinge lalme tikin kekep ñaiye ka yamba'e laip bwore.”

⁵² Lenge Juta yisande wusyep uku pe, tinge tuhwar teketenge wusyep yale yat tititinge. Tinge yisilih na, “Deta'e lai ti miye' e'e ka pul poi wahri' kin ya mono?” ⁵³ Jisas ñana lenge na, “Ñam mana yip bwore mise. Ñaiye yip yukur yono wahri' tikin Talah tikin Miye', topo'e yono'e wim kin pe, laip bwore yukur sai nato yip. ⁵⁴ Lahmende ñaiye ka ono wahri' ñam, topo'e ono'e wim ñam pe, ka amba'e laip bwore ñaiye sai nye nyermbe. Topo'e ñup yuwo pe, ma mahra'e kin ka orp laip. ⁵⁵ Ta'e luku pe, wahri' ñam ki ñai bwore mise, topo'e wim ñam ki pinip bwore mise. ⁵⁶ Lahmende ñaiye ka ono wahri' ñam, topo'e ono'e wim ñam pe, kin narp ñoto ñam topo'e ñam marp moto kin. ⁵⁷ Yai ñaiye narp laip nye nyermbe nember ñam mat. Topo'e kin tehei ti ñam marp nye nyermbe. Ta'e luku pe, yañah ilyeh ñaiye miye' ka ono ñam pe, ma mende kin ñaiye ka orp laip. ⁵⁸ Kakah ñilyeh e'e si nase moihla' nate gah. Kin yukur ñahilyeh ta'e kakah ñaiye somohon lenge mwan ka' yip yono, kom ñup sye' nal mi'e pe, tinge yule. Lahmende ñaiye ka ono kakah e'e pe, ka orp laip nye nyermbe.” ⁵⁹ Jisas ñanange wusyep uku narp nato yukoh jahilyeh ñaiye sai nato moi embere Kaperneam.

Wusyep tikin laip bwore ñaiye sai nye nyermbe

⁶⁰ Lenge jetalah Jisas wula wula yisande wusyep ñaiye kin ñanange pe, tinge yanange na, “Wusyep e'e ki nihe sekete. Lahmende tatame ka isyunde wusyep iki?” ⁶¹ Kom nato ñoihmbwaip Jisas pe, kin sisyeme ñaiye lenge jetalah kin yanange wusyep sekete me wusyep uku ñaiye kin ñanange. Pe kin ñana lenge na, “Wusyep uku ñende yumbune ñoiheryembe mise yip lakai? ⁶² O ñaiye mindemboi pa yeteke'e Talah tikin Miye' ka el unuh moihla' ñaiye somohon kin narp yer pe, luku ka tu'e la? ⁶³ Yipihinge tikin Got ki nangange laip bwore nal lenge miye' tuweinge lalme ñaiye tinge yarp. O ñaiye bongol lenge miye' tuweinge ilyehme pe, yukur ka ende lenge ka yurp. Wusyep ñaiye ñam mana yip pe, ki yal yip laip bwore ñaiye ka si nye nyermbe. ⁶⁴ Kom yip sye' iki, ñoihmbwaip yip yukur tejeime ñam.” Jisas si sisyeme lenge miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge yukur tejeime kin. Topo'e miye' ñaiye ka ember kin el syep lenge wachaih. ⁶⁵ Ta'e luku pe, kin ñanange na, “Le'e tehei kin ñaiye ñam mana yip na, yukur lahende tatame ka otme ñam. Kom ñaiye Yai ka aña'e bongol elme kin pe, kin tatame ka otme ñam.”

⁶⁶ Jisas njanange wusyep uku pe, lenge jetalah Jisas wula wula plihe bunjenge yisar'e yal. Topo'e tinge yukur tatame ka plihe yil yotop kin. ⁶⁷ Ta'e luku pe, kin njsilih lenge jetalah 12 kin na, "Ta'e yip topo'e yala yusme nam no, pa yil lakai?" ⁶⁸ Saimon Pita nungwisme wusyep kin na, "Lahmborenge, poi ya mil me lahmende? Wusyep nin, kin nyenel yanah nal laip bwore naiye sai nye nyermbe. ⁶⁹ Pe tukwini njoihmbwaip poi tejeime nin. Topo'e poi sisyeme nange nin miye' bwore bwarme holi nyilyeh uku naiye Got nember nat." ⁷⁰ Jisas nungwisme wusyep na, "Nam si malaajatme yip jetalah 12 iki, kom njoinde yip iki pe, kin Satan." ⁷¹ Wusyep uku kin njanange nalme Judas, talah tikin Saimon Iskariot. Judas kin jetalah 12 ende, kom mindemboi ka ember Jisas el syep lenge wachaih.

7

Lenge to' yuwon Jisas yukur yan'a'e njoihmbwaip tinge yalme Jisas

¹ Mi'e pe, Jisas nal'e nal'e noto distrik Galili, kom kin garnge naiye ka el'e el'e el oto provins Judia. Tehei kin ta'e le'e, lenge Juta yala yonombe ka ole. ² Nup embere titinge lenge Juta naiye ka juhilyeh si nat sehei. Luku nup embere naiye lenge miye' tuweinge yende yukoh yohe. ³ Ta'e luku pe, lenge to' yuwon tikin Jisas yiname na, "Na osme moi e'e pe, na el Judia no, lenge jetalah nin ka yeteke'e naimune naiye na ende. ⁴ Naiye miye' ende nasande nange lenge mitinj lalme ka yisyunde yeteke'e kin pe, yukur ka se ende nainde tise, pakai. Naiye nin da ende nai'e nai'e luku pe, na ende guh nembep lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e." ⁵ Njoihmbwaip lenge to' yuwon kin yukur tejeime kin. ⁶ Jisas nana lenge na, "Le'e yukur nup nam. Kom nup lalme le'e pe, nup yip. ⁷ Detale, lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp kekep yukur ka yende wachaihme yip. Kom tinge ka yende wachaihme nam naiye nam manange mowor'e ember naimune pupwa naiye tinge yende. ⁸ Yip yil nup embere luku naiye mitinj lalme ka juhilyeh. Nam yukur mase mut nup embere liki. Detale, liki yukur nup nam." ⁹ Kin njanange wusyep uku mi'e pe, kin narp Galili.

¹⁰ Nupe naiye lenge to' yuwon kin si yal nup embere luku pe, Jisas gande lenge nal topo'e. Kom kin yukur nal halhale, kin syumbe yul nal tase. ¹¹ Lenge miye' embep lenge Juta yende wah naiye yahai'e kin yoto nup embere luku. Tinge yisilih na, "Miye' uku narp a?" ¹² Lenge miye' tuweinge wula wula syumbe skau skau yanange wusyep me kin. Miye' tuweinge sye' yanange na, "Kin miye' bwore." Kut sye' yanange na, "Pakai, kin hombo'e naih lenge miye' tuweinge." ¹³ Kom lahende yukur njanange wusyep marnge nal hla' naiye mitinj lalme ka yisyunde. Tehei kin ta'e le'e, tinge hi'jarnge lenge miye' embep lenge Juta.

¹⁴ Nup embere luku nal bumbumbe naiye ka mi'e pe, Jisas nal noto yukoh yirise njanange nasambe wusyep nal lenge miye' tuweinge. ¹⁵ Lenge miye' embep yeteke'e pe, tinge gunguru plai yanange na, "Deta'e lai naiye miye' e'e yukur nal namba'e sande teke'e ta'e poi naiye mamba'e, kom sande teke'e kin nembere sekete?" ¹⁶ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Naimune naiye nam manange masambe yip pe, yukur kin nat gande nasande nam tanam, pakai. Kom kin natme Got, naiye nember nam mat. ¹⁷ Lahmende nasande tikin naiye ka gunde nasande tikin Got pe, kin se ka sisyeme gondoume wusyep tehei naiye nam manange malaajatme luku. Kin ka sisyeme na, wusyep uku natme Got, lakai kin tas njoihmbwaip nam tanam. ¹⁸ Lahmende naiye kin njanange wusyep tas njoihmbwaip kitikin pe, kin de ka ahra'e nan kitikin. Kom miye' nala ahra'e nan miye' naiye nember kin nat pe, kin miye' bwore mise topo'e bwarme. Kin yukur miye' hombo'e. ¹⁹ Bwore mise, Moses yal yip wusyep ernjeme, kom lahende yukur nasande no, kin gande wusyep ernjeme luku. Kut deta'e lai naiye yip yala pumbe ma mule?" ²⁰ Lenge miye' tuweinge jonombai'e wusyep kin na, "Yipihinge pupwa ende narp nato nin. O lahmende de ka yumbe na ole?"

²¹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ŋam mende mirakel mende mi'me wahri' epwa moto ŋup tikin Sabat pe, yip lalme gunguru plai topo'e ŋoiheryembe wula wula. ²² Moses yal yip wusyep erjeme ŋaiye pa yotombo wahri' hi' lenge lahmiye' ŋaiye lahwimbe yoto ŋup Sabat. Bwore mise, Moses yukur nal yer ŋaiye ŋende ŋai uku. Kom lenge mwan ka' yip yal yer ŋaiye yende ŋai uku. ²³ Ta'e luku pe, yip yotombo wahri' hi' lenge lahmiye' ŋaiye ŋup tinge yamba'e syepumbur hun. O ŋaiye ŋup uku ŋup tikin Sabat pe, yip jande wusyep erjeme tikin Moses. Ta'e luku pe, ŋaiye ma mende mi'e wahri' epwa miye' ende moto ŋup tikin Sabat pe, detale ti yip tuhwarme ŋam? ²⁴ Yukur pa yenge ŋembep yip ŋilyehme yeteke'e ŋai'e ŋai'e no, pa yiyar'e yininge. Kom yiyar'e junde ŋaimune ŋaiye ki bwore mise.”

Lenge miye' tuweinge yala sisyeme na, Jisas kin lahmende

²⁵ Lenge miye' tuweinge sye' ŋaiye yarp Jerusalem yanange na, “Ta'e kin miye' ilyeh ŋaiye lenge miye' embep yala yonombe ka ole? ²⁶ Yeteke'e! Kin ŋanange wusyep gan halhale pe, yukur tinge yanange wusyep ende yalme kin. Pe lenge miye' embep poi ka sisyeme tu'e la ŋai na, kin Miye' nungwisme ilyeh uku lakai? ²⁷ Kom ŋupe ŋaiye Miye' alaŋatme Krai ka ot pe, yukur miye' ende ka se sisyeme moi jeheinge kin. Kom poi lalme sisyeme moi jeheinge Jisas.” ²⁸ Ta'e luku pe, Jisas ŋanange nalaŋatme wusyep gan nato yukoh yirise pe, kin tambah marnge ŋanange na, “Yip lalme liki sisyeme ŋam, topo'e moi jeheinge ŋam lakai? Ŋam yukur mat gwande ŋasande ŋam, pakai. Yai nember ŋam mat pe, kin bwore mise. Kom yip yukur sisyeme kin. ²⁹ Kut ŋam sisyeme kin. Ŋam marp motop kin pe, kin nember ŋam mat.” ³⁰ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge sye' yala yurpe yupwai'e ŋihip syep kin. Kom ŋup kin teter pe, yukur lahende ŋahra'e syep ŋaiye narpe kin. ³¹ Kom lenge mitiŋ wondoh embere ŋaiye jan uku yaŋa'e ŋoihmbwaip tinge yalme kin pe, tinge yanange na, “Ŋupe ŋaiye Miye' alaŋatme Krai ka ot pe, kin ka ende mirakel wula wula engelyembe miye' e'e ŋaiye si ŋende lakai?”

Tinge yember lenge kokorohtup yat ŋaiye ka yurpe Jisas

³² Lenge Farisi yisande wusyep ŋaiye lenge miye' tuweinge wula wula skau skau yanange me Jisas pe, tinge topo'e lenge pris ondoh yember lenge kokorohtup tikin yukoh yirise yat ŋaiye ka yurpe Jisas. ³³ Jisas ŋanange na, “Ma motop yip murp wundehei sye' mi'e pe, ma plihe milme Yai ŋaiye kin nember ŋam mat. ³⁴ Pa yahai'e ŋam, kom yukur pa yeteke'e ŋam. Detale, yip yukur pa yil luh moi ŋaiye ma mil murp.” ³⁵ Lenge miye' embep lenge Juta yanange na, “Kin ka el lai ti, poi yukur tatame ya meteke'e kin? Ta'e kin ka el lenge bamtihei poi ŋaiye yarp yoto kekep Grik? Pe ta'e se ka ininge asamb lenge wusyep el lenge Grik, lakai? ³⁶ Kin ŋanange nange ya mahai'e kin, kom yukur ya meteke'e kin, topo'e yukur ya mila murp luh moi ŋaiye kin nala orp. Luku kin ŋanange ta'e lai uku?”

Jisas nangange pinip tikin laip

³⁷ Ŋup yuwo ŋaiye ŋup embere tikin lotu luku nala mi'e pe, Jisas tahar gan hla' pe, kin tambah marnge nal hla' ŋanange na, “Lahmende ŋaiye wonge salah pe, ka otme ŋam ŋaiye ka ono'e pinip. ³⁸ Ki ta'e wusyep ŋaiye sai nato Tup tikin Got ŋanange na, ‘Lahmende ŋaiye ŋoihmbwaip kin teŋeime ŋam pe, pinip ka owe tus ŋoihmbwaip kin, ot el pe, ka orp laip nye nyermbe.’” ³⁹ Jisas ŋanange wusyep me Yohe Yirise. Lahmende ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teŋeime kin pe, ka yamba'e Yohe Yirise. Dindi' ŋup uku pe, Jisas yukur tahar nasme nule nanah namba'e naŋ embere no, Yohe Yirise ka ot, teter pakai.

Lenge miye' tuweinge yowor'e tititinge yal hoime

⁴⁰ Lenge miye' tuweinge sye' yisande wusyep ŋaiye Jisas ŋanange pe, tinge yanange na, “Miye' e'e kin profet bwore mise!” ⁴¹ O sye' tinge yanange na, “Kin miye' ŋaiye Got nalaŋatme nange ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin.” Kom sye' yanange na, “Miye' ŋaiye Got nalaŋatme yukur ka ot Galili, pakai.” ⁴² Wusyep ŋaiye sai nato Tup tikin Got ŋanange na,

Miye' ñaiye Got nalañatme luku, ka ot bamtihei tikin kin Dewit.
Pe mam ta wara'e kin, winir Betlehem,
moi ñaiye somohon Dewit narp.*

⁴³ Ta'e luku pe, nato ñoihmbwaip lenge miye' tuweinge pe, tinge ñoiheryembe wula wula me Jisas pe, tinge yowor'e tititinge hoime. ⁴⁴ Mitij sye' yala yurpe kin yupwai'e ñhip syep kin, kom yukur lahende ñahra'e syep anah ñaiye ka ende, pakai.

Ñoihmbwaip lenge miye' embep Juta yukur tejeime Jisas

⁴⁵ Ñupe ñaiye lenge kokorohtup tikin yukoh yirise plihe yal pe, lenge pris ondoh, topo'e lenge Farisi yisilih lenge na, “Deta'e lai ti yukur yip yenge kin yat?” ⁴⁶ Lenge kokorohtup yungwisme wusyep tinge na, “Somohonme miye' ende yukur ñanange wusyep ta'e miye' e'e ñaiye tukwini ñanange.” ⁴⁷ Lenge Farisi yisilih lenge na, “Ta'e se ka hombo'e yeh yip topo'e liki? ⁴⁸ Yip sisyeme nange yukur lahende poi, ta'e miye' ondoh ende, lakai Farisi ende naja'e ñoihmbwaip kin nalme kin. Pakai supule! ⁴⁹ Lenge miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge tejeime Jisas pe, tinge yukur sisyeme wusyep erñeme tikin Moses. Ta'e luku pe, Got se ka ende yumbune tinge.” ⁵⁰ Farisi ende ñaiye narp uku pe, nañ kin Nikodemus. Miye' uku somohon kin nal ñeteke'e Jisas. Kin ñanange wusyep nalme tinge luku na, ⁵¹ “Wusyep erñeme poi ki ñanange na: ñendehei ya misyunde meteke'e ñaimune ñaiye miye' ñende ti, ya mende wusyep miyar'e kin.” ⁵² Tinge yungwisme wusyep na, “Bwore, nin iki, nin topo'e nase Galili nat lakai? Kom gonose wusyep ñaiye sai nato Tup tikin Got bworerme ti, na sisyeme nange profet ende yukur ka se ose Galili ot.”

Miye' sande teke'e sye' ñoiheryembe nange wusyep sai bumbe me 7.53–8.11 yukur Jon nainge. Miye' ende ki nainge gande.

⁵³ Mi'e pe, lenge mitij lalme yal yukoh tinge ilyeh ilyeh.

8

Tinge yate yamba'e tuwei ñaiye wende niñ pinip yar yenge yatme Jisas

¹ Kut Jisas nal hwate Olip. ² Tahar nyermbe ñaiye hondo hondonge pe, kin plihe nal yukoh yirise. Lenge miye' tuweinge lalme yatme kin pe, kin gah narp pe, kin ñanange wusyep nalme tinge. ³ Lenge jetmam tikin wusyep erñeme topo'e lenge Farisi yenge tuwei ende ñaiye wende niñ pinip yar wotop miye' titi tuwei ende. Pe tinge yember ti gwan ñembep lenge mitij lalme. ⁴ Tinge yiname Jisas na, “Jetmam, tuwei e'e tinge yeteke'e ti wende niñ pinip yar wotop miye' titi tuwei ende. ⁵ O ñaiye wusyep erñeme poi pe, Moses ñanange nange tuwei ñaiye wende ñai ta'e luku pe, ya miche ñeser mongombe ta wule. O ñaiye nin pe, na ininge tu'e la?”

⁶ Tinge yanange wusyep uku yala hombo'e yehme Jisas no, ka ininge wusyep ende pe, ka yende wusyep me kin. Kom Jisas geih na gah kekep pe, kin nenge syep lombo kin nainge gah kekep. ⁷ Tinge jan'e jan'e yisilih yisilihme pe, kin tahar gan ñana lenge na, “Lahmende miye' ñaiye gah bumbe yip iki yukur ñende hwap pe, kin ka iche ñeser ñendehei elme tuwei uku.” ⁸ Mi'e pe, kin geih nal gah pe, kin nainge gah kekep. ⁹ Tinge yisande wusyep uku pe, tinge ilyeh ilyeh yasme moi uku pe, tinge yal. Lenge miye' bwore bworeng pe, tinge yal yer. Tinge yasme tuwei uku gwan topo'e Jisas. ¹⁰ Kin tahar gan pe, kin ñaname na, “Lenge miye' uku jan a? Miye' ende yukur gan e'e ñaiye ka ende wusyep me nin?” ¹¹ Ti wungwisme wusyep kin na, “Lahmboreng pe, miye' ende yukur gan e'e.” Jisas nungwisme wusyep ti na, “Ñam topo'e yukur ma mende wusyep me nin. Ni el, kom yukur na plihe ende hwap uku.”

Jisas kin yirise tikin kekep

¹² Jisas plihe ñanange wusyep nal lenge miye' tuweinge na, “Ñam yirise tikin kekep

* ^{7.42} Maria wara'e Jisas wanar Betlehem nato Judia, kom miye' tuweinge wula wula ñoiheryembe nange mam wara'e kin wanar Nasaret nato distrik Galili pe, ki wohme Betlehem. ^{7.50} Jon 3.1-2 ^{8.5} Wkp 20.10, Lo 22.22-24 ^{8.12} Mat 5.14, Jon 9.5

lalmé. Lahmende ñaiye ka gunde ñam pe, ka amba'e yirise bwore tikin laip ñaiye sai nye nyermbe. Topo'e yukur ka yile yut yoto yepelmbe.”¹³ Lenge Farisi yiname na, “Nin ñanange wusyep me wah topo'e nitei. Yukur miye' ende ñanange nange wusyep nin ki bwore mise.”

¹⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Bwore mise, ñam manange wusyep me ñam tanam, kom lenge miye' tuweinge se ka yusyunde wusyep ñam. Tehei kin ta'e le'e, ñam sisyeme luh moi ñaiye ñam tahar mat, topo'e luh moi ñaiye ma mil. O yip yukur sisyeme moi jeheinge ñam, topo'e luh moi ñaiye ñam mala mil.”¹⁵ Yip yiyar'e lenge miye' tuweinge jande yanah tikin kekep e'e. Kom tukwini ñam yukur miyar'e ñaimune ñaiye miye' ende ñende. ¹⁶ Kom ñaiye ma miyar'e ñaimune ñaiye miye' ende ñende pe, luku ki bwore bwarme. Detale, ñam ñilyeh yukur miyar'e kin. Yai ñaiye nember ñam mat pe, kin ñende wah ñotop ñam. ¹⁷ Nato wusyep erñeme yip pe, wusyep ki sai ta'e le'e: ñaiye miye' hoi ka hindi yininge wusyep esep ilyeh pe, wusyep tinge hindi ki bwore mise. ¹⁸ Ñam manange wusyep me ñam tanam, topo'e ñai'e ñai'e ñaiye ñam mende. Topo'e Yai ñaiye nember ñam mat pe, kin ñanange wusyep me ñam, topo'e ñai'e ñai'e ñaiye ñam mende.”

¹⁹ Tinge yisilihme na, “O yai nin narp a?” Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ñaiye yip yukur sisyeme ñam pe, yip yukur pa sisyeme Yai topo'e. Ñaiye pa sisyeme ñam pe, yip se pa sisyeme Yai ñam topo'e.”²⁰ Jisas ñanange wusyep ñasambe lenge miye' tuweinge gan nato yukoh yirise ñaiye sehei me wurmbu' wuhyau ñaiye tate. Pe kin ñanange wusyep lalmé luku. Topo'e yukur lahende syep narpe kin, detale, ñup kin teter.

Jisas ñanange nange lenge miye' tuweinge yukur tatame ka yil luh moi ñaiye kin nala el

²¹ Jisas plihe ñana lenge miye' tuweinge na, “Ñam ma mil pe, yip pa yahai' ñam. Hwap yip teter ka si pe, yip pa yule. Kom yip yukur pa yil luh moi ñaiye ñam mala mil.”²² Lenge Juta yisande wusyep uku pe, tinge yanange na, “Kin ñanange nange poi yukur ya mil luh moi ñaiye kin nala el. Pe luku kin nala ininge nange ka onombe kitikin ka ole?”²³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yip nate gah tuweihe, kut ñam nanah hla'. Topo'e yip tikin kekep e'e, kut ñam nanah moihla'. ²⁴ Le'e tehei kin ñaiye ñam mana yip nange pa yule me hwap ñaiye yip yende. Wusyep ñaiye ñam manange me ñam tanam, ñaiye ñam miye' ilyehe ihei no, ñaiye ñoihmbwaip yip yukur teñeime ñam pe, hwap yip teter ka si pe, pa yule.”

²⁵ Tinge yisilihme na, “Nin lahmende?” Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Ñam miye' ilyeh ñaiye somohon ñendeheiyeh ñaiye ñam si mana yip. ²⁶ Ñam wusyep wula wula ñaiye ma mininge milme ñaimune mune ñaiye yip yende. Topo'e wusyep wula wula ñaiye ma miyar'e yip. Ñam mana lenge miye' tuweinge lalmé gwande ñaimune ñaiye ñam masande matme Yai. Detale, kin miye' ñaiye nember ñam mat pe, kin bwore mise topo'e bwarme.”

²⁷ Tinge yukur sisyeme ñaiye Jisas ñanange wusyep me Yai kin nanah moihla'. ²⁸ Ta'e luku pe, kin ñana lenge na, “Ñupe ñaiye pa yahra'e Talah tikin Miye' pe, pa sisyeme ñam ñilyeh ñaiye manange nange ñam Li' Ehe'i' pe, luku pa sisyeme nange ñam yukur mende ñaimune gwande ñasande ñam. Kom ñam manange wusyep gwande ñaimune ñaiye Yai ñana ñam nange ma mininge. ²⁹ Topo'e Yai ñaiye nember ñam mat pe, kin narp topo'e ñam. Kin yukur nasme ñam ñilyehme, pakai. Detale, nye nyermbe ñam mende ñai'e ñai'e ñaiye ñende kin hriphrip.”³⁰ Lenge miye' tuweinge wula wula ñaiye yisande wusyep Jisas uku pe, ñoihmbwaip tinge teñeime kin.

Wusyep mise ñende lenge miye' tuweinge yarp bwore hlaininge

³¹ Ta'e luku pe, Jisas ñana lenge lahmende ñaiye ñoihmbwaip tinge teñeime kin na, “Ñaiye pa yisyunde wusyep ñam e'e no, pa junde pe, yip pa yurp tu'e jetalah ñam supule.

³² Yip pa sisyeme wusyep mise pe, wusyep mise luku ka ende yip pa yurp hlaininge.”

³³ Tinge yungwisme wusyep kin ta'e le'e, “Poi loumwah tikin Abraham. Yukur ñup ende

poi marp ta'e miye' wah pakaiye tikin miye' ende, pakai. Ta'e luku pe, deta'e lai ti nin njanange nange yip pa yurp bwore hlaininge?"

³⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Ŋam mana yip bwore mise. Lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yende hwap pe, tinge ka yurp miye' tuweinge wah tikin n̄aiye yende hwap. ³⁵ Lenge miye' tuweinge wah yukur nye nyermbe yotop yai tehei yarp yukoh kin. Pakai. Kom talah tiheinge kin narp yukoh uku nye nyermbe. ³⁶ Ŋaiye Talah ka ende yip pa yurp hlaininge pe, yip pa yurp hlaininge supule. ³⁷ Ŋam sisyeme nange yip loumwah tikin Abraham. Kom yip yukur yamba'e wusyep n̄am n̄aiye n̄am manange pe, yip yala pumbe ma mule. ³⁸ Ŋam manange wusyep me n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye n̄am meteke'e n̄upe n̄aiye n̄am marp topo'e Yai n̄am. Kom yip yende n̄ai'e n̄ai'e jande n̄aimune n̄aiye yip yisande yatme yai yip."

³⁹ Tinge yungwisme wusyep kin na, "Yai poi Abraham." Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Ŋaiye yip n̄ambaih talah tikin Abraham pe, yip pa yende n̄ai'e n̄ai'e n̄ahilyeh tu'e Abraham n̄aiye n̄ende. ⁴⁰ Ŋam manange malaŋatme wusyep mise lalme n̄aiye n̄am masande matme Got. Kom yip yala pumbe ma mule. O Abraham yukur n̄ende n̄ai ta'e liki! ⁴¹ Yip yende n̄ai'e n̄ai'e luku jande yai yip n̄aiye n̄ende." Tinge yungwisme wusyep kin na, "Mam poi yukur wara'e poi ta'e n̄aiye talah yaŋah. Got n̄ilyeh kin Yai poi, topo'e poi talah kin bwore mise."

⁴² Jisas n̄ana lenge na, "Ŋaiye Got kin yai yip bwore mise pe, yip pa yende nihararme n̄am. Detale, n̄am marp topo'e Got ti, n̄am mat. Ŋam yukur mat ta'e n̄aiye n̄asande n̄am, kom kin nember n̄am mat. ⁴³ Deta'e lai ti yip yukur yisande gondoume wusyep n̄aiye n̄am manange? Tehei kin ta'e le'e, yip jarng n̄aiye pa yisyunde wusyep n̄am. ⁴⁴ Yip talah tikin Satan, kin yai yip. Yip yisande n̄aiye pa junde n̄asande yai yip. Somohon n̄aiye n̄endeheiyeh pe, kin miye' n̄aiye nongomb lenge miye' yule. Topo'e kin yukur gan topo'e wusyep mise. Detale, wusyep mise yukur sai nato kin. N̄upe n̄aiye kin n̄anange wusyep hombo'e pe, kin n̄ende gande n̄aimune n̄aiye si sai wim topo'e n̄oihmbwaip kin. Detale, kin miye' tehei tikin n̄aiye n̄anange wusyep hombo'e, topo'e kin n̄ende n̄oihmbwaip lenge mitij n̄aiye tinge yende hombo'e. ⁴⁵ Kom n̄upe n̄aiye n̄am manange malaŋatme wusyep mise malme yip pe, n̄oihmbwaip yip yukur teŋeime wusyep n̄am. ⁴⁶ Yip n̄oiheryembe nange n̄am mende hwap lakai? Ŋaiye pa n̄oiheryembe tu'e liki pe, pa yininge yowor'e yember hwap n̄am yil halhale. Topo'e n̄aiye ma mininge malaŋatme wusyep mise pe, deta'e lai n̄aiye n̄oihmbwaip yip yukur teŋeime n̄am? ⁴⁷ Lenge talah tikin Got yisande wusyep tikin Got. Yip yukur talah tikin Got no, pa yisyunde wusyep kin."

Jisas somohonme narp yerme Abraham

⁴⁸ Lenge Juta yini'e Jisas na, "Poi manange bwore mise n̄aiye nin miye' Samaria, topo'e yipihinge pupwa ende narp nato nin pe, luku ki bwore mise lakai?" ⁴⁹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Pakai! Yipihinge pupwa yukur narp nato n̄am. Ŋam mahra'e naŋ Yai n̄am ma manah, kom yip tale naŋ n̄am ya jah. ⁵⁰ Ŋam yukur mahra'e naŋ n̄am tanam. Miye' ende kin nala ahra'e naŋ n̄am pe, kin Got, miye' iyar'e. ⁵¹ Ŋam mana yip bwore mise, lahmende n̄aiye n̄ende n̄aimune gande wusyep n̄aiye n̄am maname pe, yukur ka ole." ⁵² Tinge yiname na, "Tukwini poi si sisyeme nange yipihinge pupwa ende narp nato nin! Abraham si nule, topo'e lenge profet si yule. Kom nin n̄anange na, lahmende n̄aiye ka gunde wusyep nin pe, yukur ka ole. ⁵³ Pe nin n̄anange nange nin nengelyembe yai poi Abraham, lakai? Lenge profet topo'e si yule. O nin lahmende liki?"

⁵⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Ŋaiye ma mahra'e naŋ n̄am tanam pe, naŋ n̄am uku ka el luh paka pakaiye. Kom Yai n̄am nahra'e naŋ n̄am. Kin n̄ilyehe sai n̄aiye yip yanange kin Got yip. ⁵⁵ Yip yukur sisyeme kin, kom n̄am sisyeme kin. O n̄aiye ma mininge nange n̄am yukur sisyeme kin pe, liki n̄am miye' hombo'e ta'e yip. Kom n̄am sisyeme kin pe, n̄am gwande wusyep kin lalme. ⁵⁶ Mwan yip Abraham kin narp neseperrheme n̄up uku n̄aiye ma mut pe, ka hriphrip n̄aiye ka eteke' n̄am. N̄upe n̄aiye ka eteke'e mi'e

pe, ɲoihmbwaip kin ka bwore supule.”⁵⁷ Tinge yiname na, “Wahtaip nin teter yukur namba'e 50 pe, nin si ɲeteke'e Abraham lakai?”⁵⁸ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ɲam mana yip bwore mise, ɲupe ɲaiye mam teter yukur wara'e Abraham pe, ɲam e'e somohonme marp yer.”⁵⁹ Mi'e pe, tinge yamba'e ɲeser ɲaiye ka yiche yonombe kin, kom Jisas ɲinise kitikin pe, kin nasme yukoh yirise.

9

Jisas ɲende mi'me miye' ɲembep tangar

¹ Jisas nanga nal pe, kin ɲeteke'e miye' ende ɲaiye somohon mam wara'e kin pe, ɲembep kin tangar. ² Lenge jetalah tikin Jisas yisilihme na, “Jetmam, lahmende ɲende hwap ti, ɲupe ɲaiye mam wara'e kin pe, ɲembep kin tangar? Miye' uku ɲende hwap, lakai lenge yai mam kin yende hwap?”

³ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Tehei ɲaiye ɲembep kin tangar pe, yukur hwap kin, topo'e hwap lenge yai mam kin, pakai. ɲembep kin tangar ɲaiye lenge mitiɲ ka yeteke'e bongol tikin Got ka ende wah oto kin. ⁴ Tukwini ɲaiye teter ɲau sai pe, poi ya mende wah nihe ɲaiye mende wah tikin Got ɲaiye nember ɲam mat. ɲup yepelmbe ka ot ɲaiye lahende yukur ka ende wah. ⁵ ɲupe ɲaiye teter ɲam marp kekep e'e pe, ɲam yirise tikin kekep e'e.”

⁶ Kin ɲanange wusyep uku mi'e pe, kin kusyur tuhwa' nal gah kekep. Kin nimbilme kekep topo'e tuhwa' mi'e pe, kin namba'e kekep uku ɲindir'e nal ɲembep miye' uku. ⁷ Pe kin ɲaname miye' uku na, “El ungurhme ɲembep mohro nin el guh pinip ɲehh Siloam!” Wusyep tehei Siloam ki ta'e le'e, “Tinge yember kin nal'. Ta'e luku pe, miye' uku nal nungurhme bep mohro kin. Pe ɲembep kin tana' bwore pe, kin ɲeteke'e ɲai'e ɲai'e.”

⁸ Ta'e luku pe, lenge moi ilyeh kin, topo'e lenge miye' tuweinge sye' ɲaiye somohonme yeteke'e kin narp mbep tangare yanange na, “Ta'e kin miye' mbep tangare ilyeh e'e ɲaiye somohon narp tangal lenge mitiɲ ɲaiye ka yaɲa'e wuhyau lakai?” ⁹ Mitiɲ sye' yanange na, “Kin ɲilyeh liki li.” Kom sye' yanange na, “Pakai, liki yukur kin, o kin ɲahilyeh ta'e miye' iki.” Ta'e pe, miye' uku ɲanange na, “ɲam miye' ilyeh li' ihei.” ¹⁰ Tinge yisilihme na, “Deta'e lai ti ɲembep nin si tana' bwore ɲaiye ni ɲeteke'e?” ¹¹ Kin nungwisme wusyep tinge na, “Miye' ɲaiye tinge jalme Jisas namba'e kekep sye' nimbilme topo'e tuhwa' pe, kin ɲindir'e nal ɲembep ɲam. Pe kin ɲana ɲam nange ma mil mungurhme bep mohro ɲam mil pinip ɲehh Siloam. Ta'e luku pe, ɲam mal mungurhme bep mohro ɲam pe, ɲembep ɲam tana' bwore pe, ɲam meteke'e ɲai'e ɲai'e.” ¹² Tinge yisilihme na, “O miye' uku kin narp a?” Kin nungwisme wusyep tinge na, “ɲam yukur sisyme.”

Lenge Farisi yisilihme miye' ɲaiye ɲembep kin si bwore

¹³ Mi'e pe, tinge yamba'e miye' ɲaiye somohon ɲembep kin tangar yenge yal lenge Farisi. ¹⁴ ɲup uku ɲaiye Jisas namba'e kekep ɲindir'e nal ɲembep kin no, ɲembep kin bwore pe, luku ɲup tikin Sabat. ¹⁵ Lenge Farisi plihe yisilihme miye' uku na, “ɲembep nin ki tana' bwore ta'e lai?” Kin ɲana lenge na, “Jisas namba'e kekep ɲaiye kin nimbilme topo'e tuhwa' kin pe, kin ɲindir'e nal ɲembep ɲam. ɲam mal mungurhme ɲembep ɲam pe, tukwini ɲam meteke'e ɲai'e ɲai'e.” ¹⁶ Lenge Farisi sye' yanange na, “Miye' ɲaiye ɲende ɲai uku pe, Got yukur ka ember kin ot. Detale, kin yukur gande wusyep erɲeme tikin Sabat.” O lenge sye' yanange na, “Miye' ɲaiye si ɲende hwap pe, kin yukur tatame ka ende wah bongol tu'e luku!” Pe tinge yowor'e tititinge yal hoime.

¹⁷ Ta'e luku pe, lenge Farisi plihe yisilihme miye' uku ninde na, “O nin ɲanange nange kin ɲende ɲembep nin tana' bwore pe, nin ɲoiheryembe ta'e laime miye' uku.” Miye' uku nungwisme na, “Kin profet ende.” ¹⁸ ɲembep miye' uku somohon tangar bwore mise, kom tukwini kin si ningilise ɲembep kin gah. Kom ɲoihmbwaip lenge Juta ki sai bongol nange miye' uku pupwa ɲende hombo'e. Ta'e luku pe, tinge jalme lenge yai

mam tikin miye' uku yat. ¹⁹ Tinge yisilih lenge na, “Le'e talah yip? Yip yanange nange somohon ñaiye mam wara'e kin pe, ñembep kin tangar ta'e luku? Deta'e lai ti kin tatame ka ingilise ñembep kin eteke'e?” ²⁰ Lenge yai mam kin yungwisme wusyep na, “Poi hindi sisyeme nange le'e talah poi hindi. Topo'e poi sisyeme ñaiye somohon mam wara'e kin pe, ñembep kin tangar. ²¹ Kom poi yukur sisyeme ñaiye tukwini le'e kin ningilise ñembep kin gah no, kin tatame ka eteke'e. Topo'e poi yukur sisyeme lahmende ñaiye ñende bworerme ñembep tangar kin uku. Yisilihme kitikin! Kin si ñende miye' gah tatame ñaiye kitikin ka ininge wusyep.” ²² Lenge yai mam hi'jarngge lenge miye' embep Juta pe, tinge yanange wusyep uku. Lenge Juta si yupwai'e wusyep nange lahmende ñaiye ñanange nange ñoihmbwaip kin tejeime Jisas, ñaiye kin Miye' ala'atme Krais pe, ka jinyen lenge yi tus yanga'me lotu tinge. ²³ Luku tehei kin ñaiye lenge yai mam yanange na, “Kin si ñende miye' gah tatame ñaiye kitikin ka ininge wusyep. Yisilihme kitikin!”

²⁴ Tinge plihe jalme miye' ñaiye somohon ñembep kin tangar uku nat pe, tinge yiname na, “Nin na gil na' Got pe, na upwai'e wusyep bongol topo'e kin nange wusyep ñaiye ni ñanange pe, ki bwore mise! Poi sisyeme nange miye' uku kin ñende hwap.” ²⁵ Miye' uku nungwisme wusyep na, “Ñam yukur sisyeme ñaiye kin ñende hwap, lakai pakai. Ñaisep ilyeh ñaiye ñam sisyeme pe, tukwini ñam mingilise ñembep ñam gwah pe, ñam meteke'e.” ²⁶ Tinge yisilihme na, “Kin ñende nin ta'e la? Kin ningilise ñembep nin gah ta'e la?” ²⁷ Kin nungwisme wusyep tinge na, “Ñam si mana yip kuli. Kom ta'e yip jarngge ñaiye pa yisyunde? Deta'e lai ti yip tepeli tepelih me yanar? Ta'e yip topo'e plihe yala yurp tu'e jetalah kin lakai?”

²⁸ Lenge Farisi yihyele wusyep pupwa me miye' uku na, “Nin jetalah kin, kut poi jetalah tikin Moses. ²⁹ Poi sisyeme nange Got ñanange wusyep nalme Moses. O miye' iki ñaiye tinge jalme Jisas pe, poi yukur sisyeme kin miye' mune.” ³⁰ Miye' uku nungwisme wusyep tinge na, “Hei, ñam gunguru plaima wusyep iki! Yip jinjame kin miye' mune, kom kin ñende bworerme ñembep ñam ñaiye tangar! ³¹ Poi sisyeme nange Got yukur ñasande wusyep lenge miye' ñaiye yende hwap. Kom kin ñasande wusyep lenge miye' tuweinge ñaiye yirisukwarme kin, topo'e yende ñaimune jande ñaiye Got ñana lenge ka yende. ³² Somoho somohonme nate gere tukwini le'e pe, poi yukur misande wusyep me miye' ende ñaiye ñende bwore me ñembep miye' ende ñaiye mam wara'e kin no, ñembep kin tangar. ³³ Ñaiye Got ka ember miye' uku ot pe, lono. Tu pakai pe, miye' iki yukur ka se ende ñainde.”

³⁴ Tinge yini'e kin yiname na, “Mam wara'e nin pe, nin bworengge nato hwap supule. Pe nin nala ininge ala'at poi wusyep lakai?” Pe tinge jinyenme kin nasme yukoh lotu.

Lahmende ñaiye ñoihmbwaip tinge kute

³⁵ Jisas ñasande wusyep ñaiye tinge si jinyenme miye' uku pe, kin na ñahai'e kin pe, ki ñeteke'e pe, Jisas ñisilihme na, “Ñoihmbwaip nin tejeime Talah tikin Miye', lakai pakai?” ³⁶ Miye' nungwisme na, “Lahmborengge, ini ñam na, kin lahmende no, ñoihmbwaip ñam ka tejeime kin!” ³⁷ Jisas ñaname kin na, “Nin si ñeteke'e kin pe, kin ñilyeh e'e ñaiye ñanange wusyep ñotop nin tukwini.” ³⁸ Pe miye' uku ñanange na, “Lahmborengge, ñoihmbwaip ñam tejeime nin.” Pe kin ñasar'e ñimbep ñirisukwarme Jisas.

³⁹ Jisas ñanange na, “Ñam mat kekep e'e ñaiye ma miyar'e ñaimune ñaiye lenge miye' tuweinge yende. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ñaiye ñembep tinge tangar pe, ka plihe yingilise ñembep juh yeteke'e. O lenge mitinj ñaiye yeteke'e pe, ñembep tinge ka tingir.” ⁴⁰ Lenge Farisi sye' yarp sehei me Jisas pe, tinge yisande wusyep uku ñaiye Jisas ñanange. Pe tinge yisilihme na, “O nin ñanange nange poi topo'e ñembep si tangar lakai?” ⁴¹ Jisas ñana lenge na, “Ñaiye ñembep yip si tangar pe, Got yukur ka iyar'e pupwa yip. Kom yip yanange na, ‘Ñembep poi e'e sai pe, poi meteke'e, topo'e poi miye' bwore mise.’ Ta'e luku pe, hwap yip teter sai nal ñembep tikin Got.”

10

Jisas kin miye' embepteme lenge worsip

¹ Jisas njanange na, “Ŋam mana yip bwore mise. Miye' endei topo'e miye' njaiye bule nonombe kete njai'e njai'e miye' ende pe, yukur ka yil yoto yukoh map tikin lem lenge worsip. Kom ka tahar'e lem yil juh umbur njaiye ka yil yoto. ² Miye' njaiye nato yukoh map pe, kin miye' embepteme lenge worsip. ³ Miye' njaiye gan keteme kohmap pe, ki kumbur kohmap me kin. Lenge worsip yisande di' kin njaiye kin gal lenge narj ilyeh ilyeh pe, kin nenge lenge nate tas. ⁴ Ŋupe njaiye kin si nenge lenge nate tas mi'e pe, kin nal yerme tinge, kut lenge worsip jande kin. Detale, tinge si sisyeme di' wonge kin. ⁵ Tinge yukur ka se plihe junde miye' njoinde. Njaiye miye' ende ka gil lenge pe, lenge worsip ka jirnge kin yil. Detale, tinge yukur sisyeme di' wonge kin.”

⁶ Jisas njana lenge wusyep tap e'e, kom tinge yukur sisyeme naimune njaiye kin njanange. ⁷ Ta'e luku pe, Jisas plihe njanange na, “Ŋam mana yip bwore mise. Ŋam kohmap titinge lenge worsip. ⁸ Lenge mitinj lalme njaiye yat yer me njan pe, tinge mitinj njaiye yende njenje, topo'e lenge mitinj njaiye bule yonombe jete njai'e njai'e lenge mitinj. Kom lenge worsip yukur yisande wonge tinge. ⁹ Ŋam kohmap. Lahmende njaiye ka oto njan pe, Got ka ungwisme kin. Pe kin ka ote tus njaiye ka amba'e njai. ¹⁰ Tehei njaiye miye' endei nat pe, kin nat njaiye ka ende njenje lenge worsip, topo'e ka ongombe ende yumbune njaiye ka yule. Kom njaiye njan pe, njan mat njaiye ma mende yip pa yurp bwore supule nye nyermbe.

¹¹ Ŋam miye' embepteme bwore titinge lenge worsip. Miye' embepteme bwore titinge worsip pe, kin se ka njan'e laip kitikin el njaiye ka ungwis lenge worsip. ¹² Njaiye miye' njenje wah wuhyau njilyehme, kut kin yukur miye' embepteme mise lenge worsip, topo'e kin yukur yai tehei lenge worsip pe, njupe njaiye ka eteke'e njanbwat telpei ka ot pe, kin se ka osme lenge worsip, kut se ka girnge. O njanbwat telpei se ka kukwame lenge worsip el'e el'e pe, se ka ongomb lenge worsip sye' ono. ¹³ Miye' uku se ka ende tu'e luku. Detale, kin njenje wah wuhyau njilyehme. Kin yukur njoiheryembe lenge worsip.

¹⁴ Ŋam miye' embepteme bwore lenge worsip. Ŋam sisyeme lenge worsip njan. Topo'e lenge worsip njan tinge sisyeme njan. ¹⁵ Kin njahilyeh ta'e njaiye Yai kin sisyeme njan, topo'e njan sisyeme Yai. Topo'e njan masande njaiye ma manja'e laip njan njaiye ma mungwisme lenge worsip. ¹⁶ Worsip sye' tinge tanam, kom tinge yukur jan ya yoto lem e'e. Ŋam ma melejeime lenge munge mute moto topo'e. Tinge ka yisyunde di' njaiye wonge njan. Pe lenge worsip uku ka lalme jin njilyeh, topo'e miye' embepteme ilyeh njaiye ka embepteme tinge lalme.

¹⁷ Yai kin njenje nihararme njan. Detale, njan masande ma manja'e laip njan no, ma mule, kom se ma plihe tuhur murp. ¹⁸ Yukur lahende tatame njaiye ka se ongohe laip bwore njan. Njaiye nasande njan tanam pe, ma mule. Bongol njan sai njaiye ma mule, topo'e bongol njan sai njaiye ma plihe tuhur murp. Yai njan si njanange bongol, nange ma mende tu'e luku.”

¹⁹ Lenge Juta yisande wusyep uku pe, tinge plihe yowor'e tititinge yal hoime. ²⁰ Lenge mitinj wula yanange na, “Yipihinge pupwa narp kin. Kin ta'e kwote le'e. Yip yember mungwim yalme wusyep kin tale?” ²¹ Kom sye' yanange na, “Miye' njaiye yipihinge pupwa narp kin pe, yukur ka se ininge wusyep tu'e le'e. O yipihinge pupwa se ka ende bworerme nembep lenge miye' njaiye si tangar tu'e la?”

Lenge Juta yende wachaihme Jisas

²² Ŋup uku pe, wundehei tikin mwate pe, njan embere ende njaiye lenge mitinj yate jahilyeh yarp Jerusalem. Ŋup uku tinge njoiheryembe yal njaiye somohon tinge yalanatme yukoh yirise luku yalme Got. ²³ O Jisas kin nange nal noto lem wicher' njaiye yukoh yirise nal yukoh yohe tikin Solomon. ²⁴ Lenge Juta yate jan yoyor'me kin pe, tinge

yisilihme na, “Tumboiya' tikin ɲaiye na ini poi el halhale ɲaiye nin lahmende? Na ini poi bwore mise ɲaiye nin Miye' nalaɲatme Krai lakai?”

²⁵ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “ɲam si mana yip mi'e, kom ɲoihmbwaip yip yukur teɲeime ɲam. Wah lalme ɲaiye ɲam mende moto naɲ Yai ɲam pe, luku ki yasam yip ɲaiye ɲam lahmende. ²⁶ Kom yip yukur worsip ɲam, ta'e luku pe, ɲoihmbwaip yip yukur teɲeime ɲam. ²⁷ Worsip ɲam yisande di' ɲaiye wonge ɲam. ɲam sisyeme tinge pe, tinge jande ɲam. ²⁸ ɲam mangang lenge laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe pe, yukur ka yule. Topo'e yukur lahmende ka se ongohe tinge anga'me syep ɲam. ²⁹ Yai ɲam ki ɲembere tahar'e miye' tuweinge lalme. Lahmende tinge ɲaiye Yai pwale pe, yukur miye' ende ka se ongohe tinge anga'me syep ɲam. ³⁰ Yai topo'e ɲam pe, poi hindi ɲaisep ilyeh.”

³¹ Mi'e pe, lenge miye' tuweinge plihe yamba'e ɲeser ɲaiye yala yiche yonombe Jisas. ³² Jisas ɲana lenge na, “ɲam si mende wah bwore wula wula ɲaiye Yai pwale nange ma mende guh ɲembep yip. O wah mune bwore luku ɲaiye ɲam mende ti, yip yala yiche ɲeser pumbe?” ³³ Lenge Juta yungwisme wusyep kin na, “Poi yukur mala miche ɲeser yumbe ɲaiye ni ɲende ɲaimune bwore, pakai. Kom nin ɲanange wusyep pupwa gonombai'e Got. Nin miye' pakaiye le'e, kom nin nala ende nitei el tu'e ɲaiye na amba'e luh Got.”

³⁴ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Yainge ɲaiye sai nato wusyep erɲeme yip pe, wusyep tikin Got sai ta'e le'e, ɲam manange ta'e le'e, yip ta'e got”. ³⁵ Poi sisyeme nange wusyep ɲaiye sai nato Tup tikin Got, ki bwore mise supule, topo'e yukur ki bunje bunjenge. Topo'e somohon Got nangange wusyep erɲeme nal me lenge miye' embep titinge Juta pe, kin gal lenge nange tinge ta'e got. ³⁶ O ɲaiye ɲam pe, Yai nalaɲatme ɲam pe, kin nember ɲam mate gwah kekep. Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye ɲam manange nange ɲam Talah tikin Got pe, deta'e lai ti ɲaiye yip yanange nange ɲam gwonombai'e Got? ³⁷ ɲaiye yukur ɲam mende wah me Yai ɲam pe, ɲoihmbwaip yip yukur ka teɲeime ɲam. ³⁸ Kom ɲam mende wah me kin. Kut ɲaiye ɲoihmbwaip yip yukur teɲeime wusyep ɲam pe, ɲoihmbwaip yip ka teɲeime mirakel ɲaiye ɲam mende. Ta'e luku pe, yip pa sisyeme bworerme nange Yai kin narp nato ɲam, topo'e ɲam marp ma moto Yai.”

³⁹ Tinge yala syep yurpe Jisas ninde topo'e, kom kin syul tas syep tinge nal. ⁴⁰ Jisas plihe nal nerɲe nal mih Jordan. Kin na gere luh ɲaiye somohon Jon gihye'e pinip lenge miye' tuweinge pe, kin narp uku. ⁴¹ Lenge miye' tuweinge wula yatme kin pe, tinge yanange na, “Bwore mise, Jon yukur ɲende mirakel ende. Kom wusyep lalme ɲaiye kin ɲanange nalme miye' e'e pe, ki bwore mise.” ⁴² Pe ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge wula wula ɲaiye jan uku teɲeime kin.

11

Lasarus si nule

¹ Miye' ende ɲaiye narp moi Betani pe, naɲ kin Lasarus, kin ɲende wahri' epwa. Mihyen kin Maria hindi tatai ti, Mata tinge yarp moi Betani. ² Ti Maria ɲilyeh uku ɲaiye wuru'e pinip winye' gwah ɲihip Jisas no, ti wenge ndoh waih ti wihyete. Pe moi ti Lasarus ɲende wahri' epwa. ³ O lenge tuweinge to' tataime hoi uku yember wusyep yalme Jisas yanange na, “Lahmborenge, ɲimeini nin ɲende wahri' epwa.” ⁴ ɲupe ɲaiye Jisas ɲasande pe, kin ɲanange na, “Wahri' epwa luku yukur ka onombe Lasarus ka ole yehe, pakai. Luku ka ende lenge miye' tuweinge ka yeteke'e bongol tikin Got no, ka yaɲa'e naɲ embere yilme kin. Topo'e ɲaiye nato yaɲah ilyeh uku pe, Talah tikin Got ka amba'e naɲ embere.” ⁵ Jisas ɲende nihararme Mata hindi to' ti topo'e Lasarus. ⁶ Kom ɲupe ɲaiye kin ɲasande wusyep nange Lasarus kin ɲende wahri' epwa pe, kin plihe narp nato moi uku ɲup hoi topo'e.

⁷ Mi'e pe, kin ɲana lenge jetalah kin na, “Ya plihe mil provins Judia.” ⁸ Lenge jetalah yiname na, “Jetmam, yukur ɲup wula si nal ɲaiye lenge Juta yala yiche ɲeser yumbe na

ole. O ni plihe ɲoiheryembe ɲaiye na el Judia lakai?" ⁹ Jisas ɲanange na, "Ta'e aua 12 nato ɲau ilyeh ilyeh, lakai pakai? ɲaiye miye' ka oho anga ɲaiye ɲembep ɲauwe pe, yukur ka tumbé. Detale, kin si ɲeteke'e yirise tikin kekep e'e. ¹⁰ Kom ɲaiye ka oho anga yanah oto yepelmbe pe, se ka tumbé. Detale, yirise yukur nanar'e."

¹¹ Jisas ɲanange luku mi'e pe, kin plihe ɲanange na, "ɲimeɪ poi Lasarus kin nate posoh, kom ɲam ma mila mahra'e kin." ¹² Lenge jetalah yungwisme wusyep kin na, "Lahmborenge, ɲaiye kin nate posoh pe, wahri' epwa kin se ka plihe mi'e pe, ka bwore." ¹³ Lenge jetalah yukur sisyeme ɲaiye Jisas kin ɲanange ɲaiye Lasarus si nule. Kom tinge ɲoiheryembe nange Jisas kin ɲanange nange Lasarus kin nate posoh. ¹⁴ Ta'e luku pe, Jisas ɲowor'e ɲanange nal na, "Lasarus si nule. ¹⁵ Kom tehei ɲaiye yip ti, ɲam hriphrip ɲaiye yukur ɲam mal marp topo'e kin. Detale, yip pa yeteke'e ɲai uku pe, ɲoihmbwaip yip ka teɲeime ɲam. Tuhur, ya milme kin." ¹⁶ Tomas, narj umbur'e kin Didimus, ɲana lenge jetalah na, "Tuhur, ya mil topo'e jetmam no, ya mule motop kin."

Jisas kin tehei ɲaiye plihe ɲahra'e lenge miye' tuweinge no, kin nangange laip bwore

¹⁷ ɲupe ɲaiye Jisas nate gere Betani pe, kin ɲasande wusyep nange ɲup hoye hoye si nerɲe nal mi'e ɲaiye tinge yinise Lasarus. ¹⁸ Betani ki sai sehei me Jerusalem. Wohe kin ta'e kilomita hun. ¹⁹ Pe lenge miye' tuweinge wula lenge Juta si yate yarp yotop Mata hindi Maria. Tinge yate yenge lenge hindi yarp yanange wusyep bwore yende bongolme tinge hindi ɲaiye moih tinge si nule.

²⁰ ɲupe ɲaiye Mata wasande nange Jisas nat pe, ti wal tas wa weteke'e kin. Kut Maria warp yukoh. ²¹ Mata waname Jisas na, "Lahmborenge, ɲaiye na orp e'e pe, moih ɲam yukur ka ole. ²² Kom tukwini ɲam sisyeme nange Got se ka yule ɲaimune ɲaiye na isilihme." ²³ Jisas ɲaname ti na, "Moih nin ka plihe tuhur orp laip." ²⁴ Ti wungwisme wusyep na, "ɲam sisyeme ɲaiye ɲup yuwo ka tuhur." ²⁵ Jisas ɲanange na, "ɲam ilyeh, ɲam tehei ɲaiye mahra'e lenge miye' tuweinge no, mangang lenge laip bwore. Lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip kin teɲeime ɲam pe, kin ka orp laip. Kin ka ole, kom ka tuhur orp laip. ²⁶ Topo'e lahmende ɲaiye narj laip no, ɲoihmbwaip kin teɲeime ɲam pe, yukur ka ole. O ɲoihmbwaip nin teɲeime wusyep uku, lakai pakai?" ²⁷ Ti wungwisme wusyep na, "Hei, Lahmborenge! ɲoihmbwaip ɲam teɲeime nin, Talah tikin Got topo'e miye' ɲaiye Got nalanatme, nange ka ot kekep ungwisme lenge miye' tuweinge kin."

Jisas ɲoiheryembe Lasarus pe, kin ɲilil

²⁸ Mata wanange wusyep uku mi'e pe, ti syumbe yul wa waname to' ti Maria. Ti waname na, "Jetmam si nat pe, kin ɲisilih nin." ²⁹ ɲupe ɲaiye Maria wasande wusyep uku pe, ti bambarar tahar hihwai wala weteke'e kin. ³⁰ Jisas yukur nate ɲoto gere moi. Teter kin gan luh ɲaiye Mata si wa weteke'e yer. ³¹ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yenge Maria yarp yukoh uku yeteke'e ɲaiye ti bambarar tahar hihwaiye wal pe, tinge tahar jande ti ya tas. Tinge ɲoiheryembe nange ta'e ti wala wilil wurp ɲehéh. ³² Maria ti wa gwere luh ɲaiye Jisas narj pe, ti weteke'e Jisas. Ti wasar'e ɲihip mbep gwah sehei me ɲihip Jisas pe, ti waname na, "Lahmborenge, ɲaiye na orp e'e pe, moih ɲam yukur ka ole." ³³ Jisas ɲeteke'e ɲaiye Maria wilil, topo'e kin ɲeteke'e lenge Juta ɲaiye yat yotop ti yahra'e yilil lalme pe, ɲoihmbwaip kin ginir supule, topo'e kin de ka ilil. ³⁴ Jisas ɲisilih lenge na, "Yip yinise kin yala?" Tinge yaname na, "Lahmborenge, ote eteke'e!" ³⁵ Pe Jisas ɲilil. ³⁶ Lenge miye' tuweinge yanange na, "Yeteke'e, kin ɲende nihararme miye' uku supule!" ³⁷ Kom mitiɲ sye' yanange na, "Kin ɲumbuse ɲembep me miye' ɲaiye ɲembep kin tangar pe, kin plihe ɲeteke'e. Kom deta'e lai ɲaiye yukur kin nungwisme Lasarus no, kin nule?"

Jisas ɲahra'e Lasarus pe, kin plihe tahar narj laip

³⁸ Jisas kin plihe ɲoihmbwaip mane supule pe, kin nal gere ɲehéh. O ɲehéh uku pe, ki map ende sai nato ɲeser pe, ɲeser bimbaiye embere ende tatme ɲehéh map. ³⁹ Jisas ɲanange na, "Yenenem ɲeser yil yanga'mel!" Mata, mihyen tikin miye' nule luku wungwisme wusyep kin na, "Lahmborenge! Le'e ɲende ɲup hoye hoye kin ɲaiye tahai!"

neheh tukwini. Ta'e luku pe, misip kin se ka iriwih ihe tekepe pupwa supule.”⁴⁰ Jisas njaname ti na, “Ŋam si mana nin mi'e. Ŋaiye ŋoihmbwaip nin ka tejei bongole pe, se na eteke'e yirise topo'e bongol embere tikin Got.”

⁴¹ Tinge yenenem njeser yal yanga'me. Jisas nembep nanah moi'hla' pe, kin njanange na, “Yai, ŋam hriphrip me nin ŋaiye ni njasande wusyep ŋam.”⁴² Ŋam sisyeme nange nye nyermbe ni njasande wusyep ŋam. Kom ŋam ŋoiheryembe lenge miye' tuweinge ŋaiye jan e'e pe, ŋam manange wusyep e'e ŋaiye tinge ka sisyeme bworerme nange nin nember ŋam mate e.”⁴³ Kin njanange wusyep uku mi'e pe, kin gal marnge na, “Lasarus, ni tus!”⁴⁴ Ta'e luku pe, Lasarus plihe tahar tas. Tinge yenge ŋaiyuwat yupwai'e ŋhip, syep topo'e nembep mohro kin. Jisas njana lenge na, “Yesembele ŋaiyuwat yanga'me pe, yusme ka el!”

Lenge miye' embep yupwai'e wusyep ŋaiye ka yonombe Jisas ka ole

(Mat 26.1-5, Mak 14.1-2, Luk 22.1-2)

⁴⁵ Lenge mitiŋ wula ŋaiye si yate yeteke'e Maria, yeteke'e naimune ŋaiye Jisas njenje pe, ŋoihmbwaip tinge tejeime kin. ⁴⁶ Kom lenge mitiŋ sye' plihe yal yana lenge miye' embep titinge Farisi me naimune ŋaiye Jisas si njenje.

⁴⁷ Ta'e luku pe, lenge Farisi topo'e lenge pris ondoh yate jahilyeh yotop lenge bwore bworengenge tititinge lenge sisinge woroh pe, tinge yanange na, “Ya mende tu'e lai? Yeteke'e mirakel wula wula ŋaiye miye' e'e njenje!”⁴⁸ Ŋaiye ya musme ka se ende gunde yanah ilyeh uku pe, lenge mitiŋ lalme le'e, ŋoihmbwaip tinge ka tejeime kin. Pe lenge Rom ka yute yende yumbune yukoh yirise poi, topo'e lenge miye' tuweinge poi.”⁴⁹ Miye' ende ŋaiye gah bumbe tinge luku, narŋ kin Kaiafas pe, kin miye' ondoh lenge pris ŋaiye dindi' wahtai'p uku. Kin njana lenge ta'e le'e, “Yip yukur sisyeme njannde sai ya!”⁵⁰ Ta'e yip yukur sisyeme njannde bwore ŋaiye ka ungwisme yip. Ki bwore ŋaiye miye' ende ka amba'e luh lenge miye' tuweinge lalme no, ka ole. Kut ŋaiye ka yende yumbune lenge mitiŋ lalme pe, na pakai.”⁵¹ Kaiafas yukur njanange wusyep tas ŋoihmbwaip kitikin, pakai. Kin narŋ miye' ondoh lenge pris dindi' wahtai'p uku pe, kin njanange wusyep profet uku ŋaiye Jisas ka ole ungwis lenge miye' tuweinge Juta.*⁵² Topo'e yukur ka ole berme tinge ilyehme, pakai. Kin ka ole ŋaiye ka garase lenge talah tikin Got lalme ŋaiye yarp tirtatar yal'e yal'e enge ote oto bamtihei nilyeh.

⁵³ Dindi' nup uku nenge nal pe, lenge miye' embep Juta yarp wusyep yahai'e yanah ŋaiye ka yonombe Jisas. ⁵⁴ Ta'e luku pe, Jisas yukur nal halhale nato lenge Juta. Kin nasme moi uku pe, kin nal moi ŋaiye lenge mitiŋ pakai. Moi embere luku tinge jalme Efraim pe, kin narŋ ntotop lenge jetalah kin.

⁵⁵ O nup embere ŋaiye Pasova si nat sehei pe, lenge miye' tuweinge wula wula ŋaiye moiye moiye lalme yal Jerusalem ŋaiye ka yende mi'mi' tititinge ŋaiye ka bwore prihe mi' supule yil nembep tikin Got ŋaiye nup tikin Pasova. ⁵⁶ Tinge yende wah yahai'e Jisas ŋaiye ka yeteke'e. Topo'e ŋaiye tinge jan yal yoto lem mele'e ŋaiye yukoh yirise pe, tinge yisilih yale yat tititinge na, “Yip ŋoiheryembe ta'e la? Ka se ote eteke'e nup embere ŋaiye Pasova le'e, lakai pakai?”⁵⁷ Lenge pris ondoh topo'e lenge Farisi si yana lenge miye' tuweinge lalme ta'e le'e, “Ŋaiye miye' ende ka sisyeme luh ŋaiye Jisas narŋ pe, ka hihwai jereme poi no, ya syep murpe kin mupwai'e.”

12

Maria wiwil'e pinip winye' gwah nhip Jisas

(Mat 26.6-13, Mak 14.3-9)

¹ Nup syepumbur ilyeh teter sai ŋaiye nup Pasova ka ot pe, Jisas nal Betani, moi jeheinge Lasarus, miye' luku ŋaiye Jisas njanra'e kin gah neheh. ² Tinge yende njan mi'mi' ŋaiye hriphrip me Jisas yanar moi uku. Mata ti wohor njan, kut Lasarus kin narŋ ntotop

* 11.51 Kaiafas kin miye' pupwa, topo'e wusyep profet ŋaiye kin njanange pupwa, kom mindemboi Got ka imbilmbe wusyep uku njansep ka tejei.

lenge miye' n̄aiye yono n̄ai yotop Jisas. ³ Mi'e pe, Maria wamba'e pinip winye' botol ende n̄aiye wuhyau kin n̄embere sekete n̄aiye na iche amba'e. Ti wiwil'e gwah n̄hip Jisas pe, ti wenge ndoh waih ti wihyete. Misip n̄aiye pinip winye' uku n̄uruwih anah pe, ki naihe dindi' me nato yukoh mele'e uku.

⁴ Jetalah tikin Jisas ende, Judas Iskariot, kin miye' n̄aiye mindemboi ka ember Jisas el syep lenge wachaih n̄anange na, ⁵ “Ki bwore n̄aiye ya mende windau me pinip winye' e'e no, ya mamba'e silwa wuhyau 300. Pe ya tungwar mangange wuhyau uku milme lenge n̄aipwa n̄i'.” ⁶ Judas n̄aiye n̄anange wusyep uku pe, yukur kin n̄oihginirme lenge n̄aipwa n̄i', pakai. Kom kin pupwa miye' endei. Kin miye' n̄aiye bepsaime wuhyau pe, n̄up sye' kin n̄ende n̄endei me wuhyau nungwisme kitikin. ⁷ Kom Jisas n̄anange na, “Yusme tuwei iki. Ti wiwil'e pinip winye' uku wende mi'mi' wahri' n̄am n̄aiye ma mule no, ka yinise n̄am. ⁸ Nye nyermbe lenge n̄aipwa n̄i' ka yurp yotop yip, kut n̄am yukur ma murp motop yip.”

Lenge pris ondoh yupwai'e wusyep n̄aiye ka yonombe Lasarus ka ole

⁹ Lenge mitiñ wula wula yisande nange Jisas kin narp Betani pe, tinge yal luku. Tinge yukur yal n̄aiye ka yeteke'e Jisas n̄ilyehme, kom tinge yala yeteke'e Lasarus n̄aiye Jisas si n̄ahra'e kin tahar n̄ehéh. ¹⁰ Ta'e luku pe, lenge pris ondoh yupwai'e wusyep n̄aiye ka yonombe Lasarus topo'e. ¹¹ Tehei sai n̄aimune n̄aiye Jisas n̄ende me Lasarus ti, luku n̄ende me lenge Juta wula jarngé lenge pris ondoh pe, n̄oihmbwaip tinge tejeime Jisas.

Jisas nato Jerusalem ta'e kinj

(Mat 21.1-11, Mak 11.1-11, Luk 19.28-40)

¹² Nyermbe pe, lenge miye' tuweinge wondoh embere si yal Jerusalem n̄aiye ka yeteke'e n̄up embere tikin Pasova. Pe lenge miye' tuweinge yisande nange Jisas kin ka ot Jerusalem topo'e. ¹³ Ta'e luku pe, tinge yamba'e mikwot tup yenge yal yeteke'e kin yanar yanah. Tinge wilye' wiwawau yanange na, “Hriphrip me Got! Got ka n̄oih mi'mi' me kin n̄aiye nat nañ tikin Lahmborengé! Kin kinj n̄aiye ka embepteme Israel.”

¹⁴ Jisas n̄eteke'e yowor donki ende pe, kin n̄anah narp donki nal. Ki gande wusyep n̄aiye sai tup n̄anange:

¹⁵ Yip lenge miye' tuweinge tikin moi embere Saion.

Yip yukur pa hi'jirngé.

Kinj yip e'e tukwini nat. Kin narp nanah donki n̄umbwahe nat.

¹⁶ Yerendehi kin pe, lenge jetalah yukur sisyeme wusyep tehei n̄aiye wusyep uku. Kom n̄upe n̄aiye Got n̄ahra'e Jisas n̄aja'e nañ embere nalme kin pe, tinge n̄oihmbwar wusyep n̄aiye sai nato tup n̄anange me kin, topo'e n̄aimune n̄aiye lenge miye' yende me kin.

¹⁷ N̄upe n̄aiye Lasarus si nule no, kin tahai' n̄ehéh pe, lenge miye' tuweinge wula tinge yarp topo'e Jisas pe, tinge yeteke'e Jisas n̄aiye galme Lasarus no, ki nase n̄ehéh tas. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge luku yende wah n̄aiye yana yanange wusyep me n̄aimune n̄aiye Jisas n̄ende. ¹⁸ Lenge miye' tuweinge yisande nange Jisas si n̄ende mirakel uku pe, tinge yal yeteke'e yanar yanah. ¹⁹ Lenge Farisi yanange wusyep yale yat tititinge na, “Yip yeteke'e! Poi yukur tatame n̄aiye ya se mende n̄aimune! Topo'e yip yeteke'e, lenge miye' tuweinge lalme si jande kin e'e!”

Lenge Grik sye' yala yeteke'e Jisas

²⁰ Gah bumble lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yat Jerusalem n̄aiye ka juhilyeh yoto n̄up embere tikin Pasova pe, lenge Grik sye' yat topo'e. ²¹ Tinge yalme Filip, kin miye' Betsaida nato distrik Galili pe, tinge yiname na, “Lahmborengé, poi mala meteke'e Jisas.”

²² Filip nal n̄aname Andru pe, tinge hindi hoime yala yisilihme Jisas. ²³ Kom Jisas n̄ana lenge na, “N̄upe n̄aiye Talah tikin Miye' ka amba'e nañ embere pe, si nat mi'e. ²⁴ N̄am

mana yip bwore mise, ηaiye wit esep yukur nangah kekep no, kin nye', kin ilyeh ka orp. Kom ηaiye ka ole pe, kin ka gere unuh tehei ηaisep wula wula. ²⁵ Lahmende ηaiye ka ende nihararme kitikin ende ηaimune gunde ηaiye kin ηasande pe, kin ka talai supule. Kom lahmende garngē ηaiye ka ende nihararme narp bwore kitikin, topo'e ηai'e ηai'e kekep e'e pe, kin ka amba'e laip bwore nye nyermbe. ²⁶ Lahmende ηaiye kin nala ende wah me ηam pe, ka gunde ηam. Luh mune ηaiye ma murp pe, miye' wah ηam ka orp topo'e. Topo'e Yai ηam ka aηa'e naη embere elme lahmende ηaiye ηende wah me ηam.

Jisas ηanange wusyep me nule kin

²⁷ Tukwini ηoihmbwaip ηam ki mane sekete pe, wusyep mune sai ηaiye ma mininge? Tatame ηaiye ma mininge na: Yai, tatame ηaiye na enge ηam tupwaihme ηup pupwa luku ηaiye ma mamba'e nihe syohe? Kom luku tehei ηaiye ηam mat e'e. ²⁸ Yai ηam, ende naη nin ka sisil ende ηembere!" Mi'e pe, Got ηanange wusyep nase moiha' nat na, "ηam si mende naη ηam si sisil ηende ηembere. Pe ηam ma plihe mende topo'e menge mil." ²⁹ Lenge mitiη lalme ηaiye jan uku yisande wusyep pe, sye' tinge yanange nange luku dululul. Kut sye' yanange na, "Walip hla' ende ηanange wusyep natme kin." ³⁰ Kom Jisas ηana lenge na, "Wonge luku ηaiye ηanange wusyep pe, yukur ka ungwisme ηam, ka ungwisme yip. ³¹ Tukwini Got ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge lalme. Topo'e Got ka ginyenme miye' embep ηaiye bepeteme kekep e'e. ³² ηupe ηaiye ka yahra'e ηam yusme kekep yenge yil yunuh hla' pe, ma kwete lenge miye' tuweinge lalme mut me ηam!" ³³ ηupe ηaiye Jisas ηanange wusyep uku pe, kin ηanange ηasambe yaηah ηaiye ka ole el loutungwarmbe.

³⁴ Lenge mitiη lalme ηaiye jan uku yungwisme wusyep kin na, "Nato wusyep erηeme Got ηaiye poi gwonose pe, Miye' ηaiye Got nalaηatme nange ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin ηaiye ka ot pe, ka orp nye nyermbe. Deta'e lai ηaiye ni ηanange nange tinge ka yahra'e Talah tikin Miye' yenge yil yunuh? Talah tikin Miye' uku pe, kin lahmende?" ³⁵ Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yirise ηam ka aηar'e guh me yip sikirp. Tukwini teter yirise luku naηar'e gah yip pe, pa yile yut yoto yirise luku. Tu pakai pe, yepelmbe se ka ote aparase yip. Lahmende ηaiye nange yaηah nato yepelmbe pe, kin yukur sisyeme yaηah ηaiye kin nal. ^{36a} ηupe ηaiye yirise naηar'e gah yip pe, ηoihmbwaip yip ka tejeime yirise luku. Pe yip pa yurp tu'e talah tikin yirise."

Lenge mitiη wula Juta, ηoihmbwaip tinge yukur tejeime Jisas

^{36b} ηupe ηaiye Jisas ηanange wusyep uku mi'e pe, kin nal tase narp luh ηaiye tinge yukur sisyeme. ³⁷ Kin ηende mirakel wula gah ηembep tinge, kom ηoihmbwaip tinge yukur tejeime kin. ³⁸ Ta'e luku pe, wusyep ηaiye profet Aisaia si ηanange ki bwore mise. Lahmborenge, ηoihmbwaip lahmende tejeime wusyep poi?

Topo'e lahmende si ηeteke'e wah bongol embere ηaiye tukwini Lahmborenge ηende?

³⁹ Kom ηoihmbwaip tinge yukur tejeime Jisas. Detale, tinge yukur tatame. Ki gande wusyep ηoinde ηaiye Aisaia ηanange na:

⁴⁰ Got si ηende yumbune ηembep tinge ηaiye ka yeteke'e, topo'e kin si nusukute ηoihmbwaip tinge

ηaiye yukur ka sisyeme gondoume ηai'e ηai'e bworerme.

Topo'e Got ηanange na:

Tinge yukur yimbilme ηoihmbwaip yatme ηam no, ma mende tinge ka tuhur bwore.

⁴¹ Aisaia ηanange wusyep uku. Detale, kin si ηeteke'e yirise topo'e bongol embere tikin Jisas. ⁴² Bwore mise ηoihmbwaip lenge miye' embep wula Juta tejeime Jisas. Kom tinge hi'jarnge lenge Farisi pe, tinge yukur yanange wusyep yal halhale no, ka jinyen lenge tus

yanga'me yukoh lotu tinge. ⁴³ Tinge yisande ηaiye lenge miye' tuweinge ka yahra'e nan tinge, kut tinge jarnge ηaiye Got ka ahra'e nan tinge.

Jisas ηanange wusyep ηaiye ka iyar'e yarp lenge miye' tuweinge

⁴⁴ Jisas ηanange wusyep marnge na, “Lahmende ηaiye ηoihmbwaip kin tejeime ηam pe, yukur ki tejeime ηam ilyeh, pakai. ηoihmbwaip kin tejeime Yai ηaiye nember ηam mat topo'e. ⁴⁵ Lahmende ηaiye ηeteke'e ηam pe, kin ηeteke'e Yai ηaiye nember ηam mat topo'e. ⁴⁶ ηam si mat e'e ta'e yirise ηaiye nanar'e nal kekep ηaiye yepelmbe. Lahmende ηaiye ηoihmbwaip kin tejeime ηam pe, yukur ka plihe orp oto yepelmbe. ⁴⁷ Topo'e lahmende ηaiye ηasande wusyep ηam no, yukur kin gande pe, tukwini ηam yukur mat ta'e miye' iyar'e ηaiye ma miyar'e kin. ηam yukur mat ηaiye ma murp tu'e miye' iyar'e lenge miye' tuweinge kekep, pakai. Kom ηam mat ηaiye ma mungwisme tinge. ⁴⁸ Kut lahmende ηaiye garngē ηam, topo'e yukur ηasande wusyep ηam pe, miye' iyar'e ende narp ηaiye ka iyar'e kin. O ηaiye ηup yuwo pe, wusyep uku ηaiye ηam manange pe, ka orp tu'e miye' iyar'e kin. ⁴⁹ Luku ki bwore mise, ηam yukur manange wusyep ηaiye ki tas ηoihmbwaip ηam tanam, pakai. Yai ηaiye nember ηam mat pe, kin syep ernem ηam wusyep lalme ηaiye ma mininge. ⁵⁰ Ta'e luku pe, ηam sisyeme nange wusyep lalme ηaiye Yai syep ernem ηam pe, luku ηam manange. Topo'e ka ende lenge miye' tuweinge ka yurp laip nye nyermbe.”

13

Jisas nungurhme ηihip lenge jetalah

¹ O ηup ilyeh sai ηaiye ηup embere tikin Pasova ka ot. Topo'e Jisas si sisyeme nange ηup kin ηaiye ka osme kekep e'e si nat sehei mi'e ηaiye ka elme Yai. Nye nyermbe kin ηende nihararme lenge miye' tuweinge kitikin ηaiye yarp kekep e'e. Kin ηende nihararme tinge nal gere ηupe ηaiye kin nule. ² Dir nala yungwiris ηup pe, Jisas nenge lenge jetalah kin yono ηai yarp. O Satan si nember ηoihmbwaip kin nato ηoihmbwaip Judas, talah tikin Saimon Iskariot ηaiye ka ember Jisas el syep lenge wachaih. ³ Jisas sisyeme ηaiye Yai si nana'e bongol ηaiye ka bepeteme ηai'e ηai'e lalme. Kin sisyeme nange Got nember kin nat pe, ka plihe elme Got. ⁴ Ta'e luku pe, Jisas nasme ηai tahar gan pe, kin nungul ηaiyuwat sokolohe, kut kin nerηeme tawol nal mondom kin. ⁵ Mi'e pe, Jisas ηuru'e pinip sye' nangah yan ende pe, kin nungurhme ηihip lenge jetalah kin. Topo'e kin nihyete ηihip tinge topo'e tawol ηaiye kin nerηeme sai mondom kin.

⁶ Jisas natme Saimon Pita pe, Pita ηisilihme Jisas na, “Lahmborenge, deta'e lai ti nin nala ungurhme ηihip ηam?” ⁷ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Tukwini nin yukur sisyeme ηaimune le'e ηaiye ηam mende le'e. Kom mindemboi se na sisyeme.” ⁸ Pita ηanange na, “Nin yukur tatame na ungurhme ηihip ηam! ηam manange pakai supule!” Jisas nungwisme wusyep kin na, “ηaiye ta'e liki pe, nin yukur na orp tu'e jetalah ηam.” ⁹ Saimon Pita ηaname na, “Lahmborenge, yukur na ungurhme ηihip ηam ilyehme. Na ungurhme syep topo'e ηondoh topo'e!” ¹⁰ Jisas ηaname na, “Miye' ηaiye si tangarh pinip pe, yukur ka plihe tungurh pinip ninde. Kin ka ungurhme ηihip ilyehme pe, ka bwore prihe supule. Topo'e yip lalme si bwore prihe, kut miye' esep ilyeh.” ¹¹ Jisas si sisyeme lahmende ηaiye ka ember kin el syep lenge wachaih. Luku tehei ηaiye kin ηanange wusyep na, yip lalme le'e yukur si bwore prihe mi' supule.

¹² Jisas nungurhme ηihip tinge mi'e pe, kin plihe gah temhron sokoloh kin uku pe, kin plihe nangah narp luh kin ηono ηai. Kin ηisilih lenge na, “Yip sisyeme ηaimune le'e ηaiye tukwini ηam mende me yip e'e?” ¹³ Yip jalme ηam nange jetmam topo'e Lahmborenge. Pe luku ki bwore ηaiye yip jalme ηam ta'e luku. Detale, ηam ηilyeh li' ihei. ¹⁴ ηam Lahmborenge topo'e jetmam yip ηaiye si mungurhme ηihip yip. Yip topo'e pa plihe yungurhme ηihip lenge miye' tuweinge poi sye'. ¹⁵ ηam si masambe yanah uku malme yip pe, pa yende yanah ilyeh tu'e ηaiye ηam mende me yip. ¹⁶ ηam mana yip bwore mise.

Miye' wah yukur tahar'e miye' embep kin. Topo'e walip ende yukur narp anah hla' me miye' naiye nember kin nal. ¹⁷ Tukwini yip si sisyeme wusyep tehei naiye wusyep nam pe, naiye pa junde bworerme pe, pa hriphrip!

¹⁸ Nam yukur manange malme yip lalme. Nam si sisyeme lahmende naiye nam malaŋatme. Kom wusyep naiye sai nato Tup tikin Got pe, ki nanange ta'e le'e, 'Miye' naiye nono kakah notop nam pe, kin ka ende wachaihme nam.' Pe nai iki sehei ka tus bwore mise. ¹⁹ Nai e'e teter ka ot, kom tukwini nam mana yip. Nupe naiye nai uku ka ot pe, noihmbwaip yip ka teŋeime Nam e'e naiye Nam Ilyeh li' ihi. ²⁰ Nam mana yip bwore mise. Lahmende naiye namba'e miye' wah ende naiye nam member mal no, kin bepteme kin bworerme pe, kin namba'e nam topo'e. Topo'e lahmende naiye namba'e nam pe, kin namba'e Yai naiye nember nam mat."

Jisas nanange naimune naiye ka ende me kin

(Mat 26.20-25, Mak 14.17-21, Luk 22.21-23)

²¹ Jisas nanange wusyep uku mi'e pe, noihmbwaip kin mane sekete pe, kin nanange nowor'e nal halhale na, "Nam mana yip bwore mise. Lahende yip e'e ka ember nam el syep lenge wachaih." ²² Lenge jetalah susukum yale yat tititinge pe, tinge he'wohme lahmende naiye ka ende nai uku.

²³ O jetalah ende naiye Jisas nende nihararme pe, kin narp sehei me Jisas. ²⁴ Pe Saimon Pita nenge nondoh nisilihme na, "Liki ki naname lahmende?" ²⁵ Ta'e luku pe, jetalah uku bunjenge bep mohro kin nalme Jisas pe, kin nisilihme na, "Lahmborenge, nin nanange lahmende?" ²⁶ Jisas nungwisme wusyep kin na, "Miye' naiye ma mohor kakah sikirp mil guh yukoh no, ma maŋa'e li'. Kin miye' ilyeh uku." Ta'e luku pe, kin namba'e kakah nohor nangah mi'e pe, kin naŋa'e Judas, talah tikin Saimon Iskariot. ²⁷ Nupe naiye Judas namba'e kakah uku nono mi'e pe, Satan nate gahanahme kin. Jisas naname na, "Hihwai el ende naimune naiye nin nala ende!" ²⁸ Lenge miye' lalme naiye yarp luh uku yisande wusyep, kom tinge yukur sisyeme wusyep tehei naiye Jisas nanange nalme Judas.

²⁹ O Judas kin bepteme wuhyau tem pe, tinge sye' noiheryembe nange Jisas naname kin nange ka el la iche wuhyau amba'e nai'e nai'e sye' naiye nup embere tikin Pasova, lakai ka angange lenge nai pwa ni'. ³⁰ Judas namba'e kakah uku pe, kin hihwai na tas. O si yepelme ko.

Jisas nangange wusyep erŋeme nambaran nalme lenge jetalah

³¹ Judas si nal mi'e pe, Jisas nanange na, "Tukwini Talah tikin Miye' ka amba'e naŋ embere. Nai'e nai'e luku ka ende me nam pe, Got ka amba'e naŋ embere. ³² Topo'e naiye Got ka amba'e naŋ embere ot me Talah pe, Got ka aŋa'e naŋ embere elme Talah tikin Miye' pe, kin ka ende tu'e luku nilyehe si. ³³ Lenge talah nam, nam yukur ma motop yip murp gwaingwai. Pe yip pa talalai yahai' nam. Kom ma mini yip wusyep ilyeh naiye nam si mana lenge Juta. Yip yukur pa yil luh moi naiye nam mala mil.

³⁴ Topo'e tukwini ma mini yip wusyep erŋeme nambaran. Yip pa yende nihararme lenge miye' tuweinge nam tu'e naiye nam mende nihararme yip. Pe pa plihe yende nahwikin ilyeh uku naiye pa yende nihararme miye' tuweinge nam. ³⁵ Naiye pa yende niharar lenge miye' tuweinge nam pe, tinge lalme ka sisyeme nange yip lenge jetalah nam."

Jisas nanange nange Pita ka aŋa'e teket me kin

(Mat 26.31-35, Mak 14.27-31, Luk 22.31-34)

³⁶ Saimon Pita nisilihme Jisas na, "Lahmborenge, nin na el la?" Jisas nungwisme wusyep kin na, "Moi naiye nam mala mil pe, tukwini nin yukur na gunde nam el, kom mindemboi na gunde nam el." ³⁷ Pita nisilihme na, "Lahmborenge, deta'e lai naiye yukur tukwini ma gunde nin mil? Nam mende mi'mi' naiye ma mule mungwisme nin!" ³⁸ Jisas nungwisme wusyep kin na, "Nin noiheryembe nange nin tatame na ole ungwisme nam

lakai? Ɔam mana nin bwore mise. Teter Ɔaiye tuwet yukur ka enger pe, na ininge ni hun nange nin jinjame Ɔam.”

14

Jisas kin Ɔahwikin Ɔaiye lenge miye' tuweinge ka yilme Yai

¹ Jisas plihe Ɔana lenge na, “Yip yukur pa Ɔoih mane no, pa Ɔoiheryembe wula wula. Ɔoihmbwaip yip ka teƆeime Got topo'e Ɔam. ² Nato yukoh Ɔaiye Yai Ɔam pe, luh wula wula sekete, topo'e Ɔam mala mil Ɔaiye ma mende mi'mi' me luh yip. Ɔaiye luku ka pakai pe, yukur ma se mini yip wusyep e'e. ³ Ɔupe Ɔaiye ma mila mende mi'mi' luh moi yip mi'e pe, ma plihe muta mamba'e yip menge mil moi Ɔaiye Ɔam marp. ⁴ Yip sisyeme yaƆah Ɔaiye nal moi Ɔaiye Ɔam mala mil.”

⁵ Tomas Ɔaname na, “Lahmborenge, poi yukur sisyeme moi Ɔaiye nin nala el pe, ya se sisyeme yaƆah tu'e lai Ɔaiye ya mil gwere luku?” ⁶ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Ɔam e'e Ɔahwikin, topo'e tehei Ɔaiye wusyep mise, topo'e Ɔam tehei Ɔaiye maƆa'e laip bwore mal lenge miye' tuweinge. O Ɔahwikin Ɔoinde yukur sai Ɔaiye lenge miye' tuweinge ka yilme Yai, pakai. Ɔam ilyeh Ɔahwikin.” ⁷ Kin Ɔana lenge na, “Tukwini yip si sisyeme Ɔam pe, yip sisyeme Yai topo'e. Pe Ɔaiye tukwini nenge nal pe, yip sisyeme kin, topo'e yip si yeteke'e kin.”

⁸ Filip Ɔaname na, “Lahmborenge, na pasam poi Yai pe, luku ta'e Ɔaiye ka oipe Ɔoih poi.” ⁹ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Filip, Ɔam motop yip marp somohonme menge mat, kom nin teter jinjame Ɔam e'e? Lahmende Ɔaiye kin Ɔeteke'e Ɔam pe, kin si Ɔeteke'e Yai topo'e. Deta'e lai Ɔaiye ni Ɔanange na, ‘Pasam poi Yai?’ ¹⁰ Filip, ta'e Ɔoihmbwaip nin yukur teƆeime Ɔam Ɔaiye Ɔam marp moto Yai pe, poi hindi Ɔaisep ilyeh.” Jisas Ɔana lenge jetalah kin na, “Wusyep Ɔaiye Ɔam si mana yip pe, yukur tas Ɔaiye Ɔoihmbwaip Ɔam, pakai. Yai Ɔaiye narp nato Ɔam pe, ki Ɔende Ɔam mende wah kitikin. ¹¹ Ɔoihmbwaip yip ka teƆeime wusyep uku Ɔaiye Ɔam manange na, Ɔam marp moto Yai pe, poi hindi Ɔaisep ilyeh. Ɔaiye pakai pe, pa Ɔoiheryembe yil mirakel Ɔaiye Ɔam mende pe, luku ka ende bongolme Ɔoiheryembe mise yip. ¹² Ɔam mana yip bwore mise. Lahmende Ɔaiye Ɔoihmbwaip kin teƆeime Ɔam pe, ka ende wah tetehei gunde Ɔaiye Ɔam mende. Topo'e kin ka ende wah embere engelyembe wah Ɔaiye Ɔam mende. Ɔam mala milme Yai, ¹³ mi'e pe, Ɔaimune Ɔaiye pa yisilih yoto naƆ Ɔam pe, se ma mende. Ta'e luku pe, Yai ka amba'e naƆ embere otme Talah kin. ¹⁴ Ɔai'e Ɔai'e lalme Ɔaiye pa yisilih yoto naƆ Ɔam pe, se ma mende gunde.”

Jisas Ɔanange Ɔaiye ka ember Yohe Yirise ot

¹⁵ Ɔaiye pa yende nihararme Ɔam supule pe, pa junde wusyep erƆeme Ɔam bworerme pe, ¹⁶ ma misilihme Yai Ɔaiye ka yul yip nungwisme ende Ɔaiye ka orp otop yip supule. ¹⁷ Kin Yohe Yirise mise Ɔaiye Ɔanange wusyep mise. Lenge miye' tuweinge tikin kekep yukur ka se yamba'e kin. Detale, tinge yukur yeteke'e kin, topo'e tinge yukur sisyeme kin. Kom yip sisyeme kin. Detale, kin narp topo'e yip pe, min ka orp oto yip.

¹⁸ Ɔam yukur ma musme yip no, pa yurp wuhliye, pakai. Ɔam ma plihe mut me yip. ¹⁹ Sehei lenge miye' tuweinge gah kekep yukur ka plihe yeteke'e Ɔam. Kom yip pa yeteke'e Ɔam. Ta'e luku pe, Ɔam ma plihe murp laip, topo'e yip pa yurp laip. ²⁰ Ɔup uku pe, pa sisyeme nange Ɔam marp mal moto Yai Ɔam, topo'e yip yarp ya yoto Ɔam. Ki Ɔahilyeh ta'e Ɔaiye Ɔam marp moto yip. ²¹ Lahmende Ɔaiye Ɔasande wusyep erƆeme Ɔam no, kin gande pe, kin uku Ɔende nihararme Ɔam. Yai Ɔam ka ende nihararme lahmende Ɔaiye kin Ɔende nihararme Ɔam. Pe Ɔam topo'e ma mende nihararme kin pe, ma masambe Ɔam milme kin.”

²² Judas Ɔoinde Ɔaiye yukur Iskariot Ɔanange na, “Lahmborenge, deta'e lai Ɔaiye na asambe nitei otme poi, kut yukur na asambe nitei ot el lenge miye' tuweinge kekep?” ²³ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Lahmende Ɔaiye Ɔende nihararme Ɔam pe, kin se ka gunde wusyep Ɔam bworerme. Yai Ɔam ka ende nihararme kin, topo'e poi ya hindi muta

murp motop kin. ²⁴ Lahmende ηaiye yukur ηende nihararme ηam pe, kin yukur gande wusyep ηam. Topo'e wusyep ηaiye yip yisande pe, yukur wusyep ηam. Kin natme Yai ηaiye nember ηam mat.

²⁵ ηupe ηaiye teter ηam marp motop yip pe, ηam mana yip ηai'e ηai'e luku. ²⁶ Yai ka ember Yohe Yirise kin oto naη ηam ηaiye ka ungwisme yip. Kin ka ininge asamb yip ηai'e ηai'e lalme, topo'e ka ende yip pa ηoiheryembe wusyep lalme, ηaiye somohon ηam mana yip.

²⁷ ηoihmbwaip ηumwaiye ηam le'e, ηam mala musme topo'e yip. Le'e ηoihmbwaip ηumwaiye ηam ηaiye ηam mala yul yip. ηoihmbwaip ηumwaiye ηam yukur ki ηahilyeh ta'e ηoihmbwaip ηumwaiye lenge miye' tuweinge kekep ηaiye yangang lenge mitiη sye'. Yukur pa yamba'e ηoihmbwaip wula wula topo'e worhe. ²⁸ Yip si yisande wusyep ηaiye ηam mana yip. ηam ma musme yip pe, ma mil. Kom ηam ma plihe mutme yip. ηaiye pa yende nihararme ηam pe, yip pa hriphrip ηaiye ηam mala milme Yai. Detale, Yai kin Lahmborenge sekete nengelyembe ηam. ²⁹ ηai'e ηai'e luku teter ka ot pe, tukwini ηam si mana yip. ηupe ηaiye ηai uku ka ot pe, pa yaηa'e ηoihmbwaip yip yilme wusyep ηam. ³⁰ ηam yukur mase mininge wusyep topo'e yip gwaiye. Detale, miye' embep ηaiye bepteme kekep e'e nat. Bongol kin yukur tatame ηaiye ka ende ηaimun me ηam. ³¹ Kom lenge miye' tuweinge kekep, ka sisyeme nange ηam mende nihararme Yai. Luku tehei ηaiye ηam mende ηai'e ηai'e lalme gwande ηaiye kin ηana ηam ma mende. Tuhur, ya mil musme luh e'e.”

15

Jisas kin lou wain bwore mise

¹ Jisas plihe ηanange na, “ηam e'e lou wain bwore mise, kut Yai ηam kin Yai tehei ηaiye wah wain.* ² Yai ηotombo lou lombo lalme ηam ηaiye yukur tehei ηesep pe, ki ηiche nal. Topo'e kin ηotombo ηendehyenge lou lombo ηaiye tehei ηesep pe, ka tehei esep wula wula. ³ Wusyep lalme ηaiye ηam mana yip pe, ki ηende yip ηaiye pa tehei esep bwore mi' supule. ⁴ Yip pa yurp tongor' yutme ηam pe, ηam ma murp tongor' mil me yip. ηaiye lou wain lombo yukur ηonombe nal lou orope pe, lombo luku yukur ka se tehei esep. ηaiye ka onombe el lou orope pe, liki se ka tehei esep. Kin ηahilyeh ηaiye yip yukur yonombe yat ηam pe, yukur pa se tehei esep.

⁵ ηam lou wain orope, kut yip lou wain lombo. O lahmende ηaiye tongor' nat ηam no, ηam tongor' mal kin pe, kin se ka tehei esep wula wula. ηaiye yukur yip tongor' yat ηam pe, yukur pa se yende ηainde. ⁶ ηaiye miye' ende yukur nate tongor' nat ηam pe, ka yiche kin yil tu'e ηaiye tinge yiche lou lombo yal yanar no, ki telei. Ta'e luku pe, tinge jarase lou lombo ηaiye si telei uku yate yisye yal ilyeh pe, tinge yesekeh. ⁷ ηaiye pa tongor' yut ηam no, wusyep ηam ka tihi' oto yip, topo'e ηaiye pa yisilihme Yai nange ka yul yip ηaimune ηaiye yip yisande pe, kin se ka yul yip. ⁸ Yip pa tehei ηaisep wula wula. Detale, pa yurp jetalah mise ηam pe, Yai ηam ka amba'e naη embere. ⁹ ηam mende nihararme yip ηahilyeh ta'e Yai ηaiye ηende nihararme ηam. Yurp tongor' yut ηam no, ηam ma mende nihararme yip. ¹⁰ Pa junde wusyep ηam pe, ma plihe mende nihararme yip. Ki ηahilyeh ta'e ηaiye ηam gwande wusyep tikiη Yai ηam pe, kin ηende nihararme ηam.

¹¹ ηam masande ηaiye hriphrip ηam ka si el oto yip, topo'e hriphrip uku ka papapar kwere' supule oto ηoihmbwaip yip. Luku tehei ηaiye ηam mana yip wusyep uku. ¹² Wusyep erηeme ηam ki ta'e le'e: Pa yende niharar lenge mitiη tu'e ηaiye ηam mende nihararme yip. ¹³ ηupe ηaiye miye' ende ηende nihararme lenge ηemei kin no, kin nule berme tinge pe, luku kin nengelyembe yaηah ηoinde ηaiye yende niharar lenge miye' tuweinge. ¹⁴ Ta'e luku pe, ηaiye pa yende ηai'e ηai'e junde wusyep ηaiye ηam mana yip pe, yip ηimei ηam. ¹⁵ Miye' wah yukur sisyeme ηaimune ηaiye miye' embep ka ende.

* 15.1 Got si ηasamb lenge miye' tuweinge Juta yaηah ηaiye ηaisep ka tejeime kin. Tinge ta'e lou wain tikiη Got, kom ηaisep yukur tehei, kut ηaisep ka tejeime Jisas. 15.12 Jon 13.34, 15.17, 1Jo 3.23, 2Jo 1.5

Ta'e luku pe, nam yukur ma plihe gwil yip nange miye' wah, pakai. Nam ma gwil yip nime. Tehei kin ta'e le'e, nam si mana yip nai'e nai'e lalme naiye nam mamba'e mat me Yai nam. ¹⁶ Yip yukur yalaŋatme nam. Nam malaŋatme yip naiye pa yi tus tehei esep wula wula. Naisep uku ka tehei nye nyermbe. Ta'e luku pe, Yai ka yul yip naimune naiye pa yisilihme kin yoto naŋ nam. ¹⁷ Nam yal yip wusyep erŋeme ende ta'e le'e, yip ilyeh ilyeh pa yende niharar lenge miye' tuweinge nam."

Lenge miye' tuweinge kekep ka yende wachaihme lenge jetalah

¹⁸ "Naiye lenge miye' tuweinge kekep ka yende wachaihme yip pe, pa ŋoiheryembe tu'e le'e, tinge si yende wachaihme nam yer. ¹⁹ Naiye pa yurp tu'e lenge miye' tuweinge tikin kekep e'e pe, lenge miye' tuweinge tikin kekep e'e, ka yende nihararme yip tu'e naiye yip tititinge. Kom nam si malaŋatme yip pe, yip yukur tikin kekep e'e pe, luku tehei kin naiye lenge miye' tuweinge kekep yende wachaihme yip.

²⁰ ŋoiheryembe wusyep naiye nam mana yip. Miye' wah yukur lahmborenge tahar'e miye' embep kin. Naiye ka yende yumbune nam pule nihe syohe pe, yip topo'e se ka yende yumbune yip yul yip nihe syohe. O naiye ka yisyunde wusyep nam no, ka junde pe, yip topo'e se ka yisyunde wusyep yip. ²¹ Tinge sisyeme nange yip jande nam pe, se ka yende nai'e nai'e pupwa luku yilme yip. Detale, tinge yukur sisyeme Yai naiye kin nember nam mat. ²² Naiye yukur nam mate manange wusyep malme tinge pe, hwap naiye tinge yende pe, se ka yininge nange tinge yukur yende hwap. Kom tukwini tinge yukur ka yininge nange tinge yukur yende hwap, pakai. ²³ Lahmende naiye ŋende wachaihme nam pe, kin ŋende wachaihme Yai topo'e. ²⁴ Naiye nam yukur mende mirakel uku naiye miye' ende yukur somohon ŋende pe, tinge yukur ka yininge nange tinge hwap pakai. Kom tinge si yeteke'e mirakel uku naiye nam mende pe, tinge yende wachaihme nam topo'e Yai nam. ²⁵ Tinge yende nai'e nai'e ya yanah yikil'e wusyep ende naiye sai nato wusyep erŋeme tinge naiye nanange ta'e le'e, 'Lenge miye' yende wachaihme nam paka pakaiye supule.'

²⁶ Yohe Yirise mise luku naiye ma member mutme yip no, ka ungwisme yip pe, kin narp topo'e Got. Kin ka ininge wusyep mise tikin Got. Kin ka ote ininge wusyep me wah, topo'e nai'e nai'e naiye nam mende. ²⁷ Yip topo'e pa yininge wusyep me nam naiye ŋendeheiyeh yip yarp yotop nam yate jere tukwini."

16

¹ "Nam gwarŋge naiye pa yusme ŋoihmbwaip yip naiye teŋeime nam pe, luku tehei kin naiye nam mana yip wusyep uku. ² Tinge ka jinyen yip naiye pa yute juhilyeh yotop lenge yoto yukoh lotu titinge lenge Juta. Ŋup ende ka ot naiye lenge miye' naiye ka yumbip pa yule pe, ka ŋoiheryembe nange naimune naiye tinge yende luku pe, tinge yende wah tikin Got. ³ Lenge miye' tuweinge yukur sisyeme Yai topo'e nam pe, ka yende nai'e nai'e luku yilme yip. ^{4a} Kom nam si mana yip nai'e nai'e luku naiye ka ot. Ŋup uku ka ot naiye lenge miye' ka yende nai' uku yut me yip pe, pa ŋoiheryembe yil wusyep mune naiye nam si mana yip.

Jisas nanange wusyep me wah tikin Yohe Yirise

^{4b} Somohonme naiye ŋendeheiyeh nenge nat pe, nam yukur mana yip nai' uku. Detale, nam marp motop yip. ⁵ Kom tukwini nam mala mil me Yai naiye nember nam mat. Topo'e yukur ende yip iki ŋisilih nam na, 'Na el la?' ⁶ Topo'e tukwini nam si mana yip pe, ŋoihmbwaip yip ginir supule. ⁷ Kom nam mana yip bwore mise. Ki bwore naiye ma mil manga'me yip. O naiye yukur ma mil pe, Nungwisme yukur ka otme yip. Kom naiye ma mil pe, ma member kin ka otme yip. ⁸ Topo'e ŋupe naiye ka ot pe, ka ende lenge miye' tuweinge gah kekep ka sisyeme yoworme hwap tinge naiye yende. Topo'e ka sisyeme yaŋah tehei naiye yarp bwore bwarme, topo'e yaŋah tehei naiye Got ka ende wusyep kot me poi. ⁹ Tehei naiye tinge yende hwap pe, ŋoihmbwaip tinge yukur teŋeime nam.

¹⁰ Ŋupe ŋaiye ma milme Yai pe, yip yukur pa yeteke' ŋam. Kom yip pa sisysteme tehei ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e jande ŋoihmbwaip bwore bwarme. ¹¹ Tehei ŋaiye Got ka ende wusyep kot pe, ki ta'e le'e, miye' embep ŋaiye bepteme kekep e'e, kin si tambe wusyep mi'e.*

¹² Wusyep ŋam wula ŋaiye ŋam mala mini yip. Kom se ka wula sekete ŋaiye pa yisyunde. ¹³ Ŋupe ŋaiye Yipihinge bwore mise tikin Got ka ot pe, kin ka ende yip pa sisysteme wusyep lalme ŋaiye ki bwore mise. Kin yukur ka ininge wusyep tus ŋoihmbwaip kitikin. Kom kin ka ininge wusyep me ŋaimune ŋaiye kin ŋasande, topo'e ka ini yip ŋaimune ŋaiye mindemboi ka ot. ¹⁴ Kin ka amba'e ŋaimune ŋaiye ma mininge pe, ka ini yip. Pe luku ka pule bongol topo'e naŋ embere otme ŋam. ¹⁵ Ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye Yai nenge pe, luku ŋai'e ŋai'e ŋam lalme topo'e. Luku tehei kin ŋaiye ŋam manange na, Yipihinge bwore mise ka amba'e wusyep ŋam lalme ŋaiye ŋam manange pe, ka ini yip.”

Tukwini lenge jetalah tinge ŋoihmbwaip mane, kom mindemboi ka hriphrip

¹⁶ “Sehei woh yukur pa plihe yeteke'e ŋam. Kom ŋup sye' ka el mi'e pe, se pa plihe yeteke' ŋam.” ¹⁷ Lenge jetalah tikin sye' yisilih yale yat tititinge na, “Luku kin ŋanange ta'e la? Luku kin ŋana poi nange sehei yukur ya meteke'e kin? O ŋup sye' ka mi'e pe, ya plihe meteke'e kin. Topo'e kin plihe ŋanange na, “Tehei ŋaiye luku pe, ŋam mala milme Yai'.” ¹⁸ Pe tinge yanange na, “Luku ŋaiye kin ŋanange na, sehei woh pe, luku ki ta'e la? Poi yukur sisysteme ŋaimune ŋaiye kin ŋanange liki.”

¹⁹ Jisas si sisysteme wusyep mune ŋaiye tinge yala yisilihme kin pe, kin ŋana lenge na, “Ŋam manange no, ŋup sehei ŋaiye yukur pa yeteke'e ŋam, topo'e ŋup sye' ka mi'e pe, pa yeteke'e ŋam. Luku wusyep ŋaiye yip yisilih yale yat yip tip oko? ²⁰ Ŋam mana yip bwore mise, yip pa yilil jonos jonos, kom lenge miye' tuweinge kekep ka hriphrip. Yip pa ŋoihmbwaip mane, kom ŋoihmbwaip mane yip uku ka plihe bunjenge el ende hriphrip. ²¹ Ŋup titi tuwei ŋaiye ti da wara'e talah ka ot pe, ti ta ŋoihmbwaip mane supule ŋaiye ta wamba'e nihe syohe. Kom ŋupe ŋaiye ti si wara'e talah mi'e pe, ti ŋoihsipe ŋoihmbwaip mane, topo'e nihe syohe luku. Kom ti hriphrip ŋaiye ti si wara'e talah wat wal kekep e'e. ²² Kin ŋahilyeh me yip. Tukwini yip ŋoihmbwaip mane, kom ŋam ma plihe meteke' yip pe, ŋoihmbwaip yip ka hriphrip supule. Lahende yukur tatame ka se ongohe hriphrip uku el anga'me yip. ²³ Ŋupe ŋaiye ma plihe murp topo'e yip pe, yukur pa yisilih ŋam ŋainde. Ŋam mana yip bwore mise, ŋaiye pa yisilihme Yai ŋainde yoto naŋ ŋam pe, Yai se ka yul yip. ²⁴ Somohon nate gere tukwini pe, yukur yip yisilih, ŋaiye pa yamba'e ŋainde yoto naŋ ŋam. Pa yisilih pe, pa yamba'e no, hriphrip uku ka paparar si el oto yip.”

Jisas si yohme bongol tikin kekep e'e

²⁵ “Ŋam munge tap wusyep mana yip ŋai'e ŋai'e luku. Kom ŋup ende ka ot ŋaiye yukur ma plihe mininge taptap. Ma mininge mowor'e ember mil halhale minime yip ŋaimune ŋaiye Yai ŋasande. ²⁶ Ŋup uku ka ot pe, pa yisilihme kin yoto naŋ ŋam. Topo'e ŋam yukur manange nange ma mamba'e luh yip mininge wusyep misilihme kin, ŋaiye ka ungwis me yip, pakai. ²⁷ Detale, Yai kitikin ŋende nihararme yip pe, kin ŋasande ŋisilih yip. Yip yende nihararme ŋam ti, kin ŋende nihararme yip. Topo'e ŋoihmbwaip yip tejeime ŋam nange Got nember ŋam mat. ²⁸ Ŋam masme Yai pe, ŋam mate gwah kekep. Ta'e luku pe, tukwini ŋam plihe masme kekep pe, ŋam mala milme Yai.”

²⁹ Mi'e pe, lenge jetalah kin yiname na, “Tukwini nin ŋana poi halhale. Yukur nin ŋanange taptap. ³⁰ Tukwini poi sisysteme nange nin si sisysteme ŋai'e ŋai'e lalme. Nin yukur na eseperhme miye' ende ŋaiye ka isilih nin ti, na ungwisme ŋisilih kin. Ta'e luku pe, ŋoihmbwaip poi tejeime nin, ŋaiye nin narp topo'e Got ti, nin nat.” ³¹ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “Tukwini ŋoihmbwaip yip tejeime ŋam lakai? ³² Yusyunde! Ŋup si nat sehei. Topo'e si nat mi'e, ŋaiye ka yandalam yip pe, pa tangalai ilyeh ilyeh yil moi

* 16.11 Lenge miye' ŋaiye yarp kekep yeteke'e Jisas ŋaiye nule pe, tinge ŋoiheryembe nange Jisas si tambe wusyep kot. Kom ŋaiye ŋembep tikin Got pe, Jisas yukur tambe wusyep kot. Ŋupe ŋaiye Jisas nule pe, Got kin ŋende wusyep me Satan pe, kin tale bongol kin nangah supule.

yip tongonose. Kut ñam ma ilyeh murp. Kom yukur ñam ilyeh marp, Yai kin narp topo'e ñam. ³³Tehei kin ñaiye ñam mana yip wusyep uku pe, ñam masande ñaiye yip pa tongor' yut ñam no, pa yurp ñoihmbwaip ñumwaiye. Lenge miye' tuweinge kekep ka yende yip pa yamba'e nihe syohe. Kom jin hi' loluwe! ñam si yohme bongol tikin kekep e'e!"

17

Jisas ñanange wusyep nalme Got ñaiye ka ungwis lenge jetalah kin

¹Jisas ñanange wusyep uku mi'e pe, kin ñembep nanah moiha' pe, kin ñanange na, "Yai, ñup si nat mi'e. Tukwini na aña'e nañ embere elme Talah nin no, Talah nin ka plihe yule nañ embere. ²Nin si naña'e wutu' tikin nañ embere, ñaiye ka embepeme lenge miye' tuweinge lalme. Ta'e luku pe, kin ka angange laip bwore ñaiye sai nye nyermbe el lenge miye' tuweinge ñaiye nin si naña'e kin. ³O laip bwore ñaiye ka yurp nye nyermbe pe, ki ta'e le'e, ka sisyeme nin Got bwore mise, topo'e ka sisyeme Jisas Krai ñaiye nin nember nat. ⁴Wah lalme ñaiye nin pwale, ñaiye ma mende pe, ñam si mende lalme mi'e. Me yañah uku ñam si masambe bongol topo'e nañ embere nin mal lenge miye' tuweinge lalme. ⁵Yai, ñupe ñaiye kekep yukur nate sai pe, ñam marp topo'e nin pe, nañ embere ki sai me ñam. Tukwini ñam masande na plihe pule nañ embere liki otme ñam no, ma murp topo'me nin.

⁶Ñam si manange nañ nin malme lenge miye' tuweinge tikin kekep, ñaiye nin si pwale ñam. Tinge nin, kom nin si pwale ñam. Tinge si jande wusyep nin. ⁷Topo'e tukwini tinge sisyeme nange ñai'e ñai'e lalme ñaiye nin si pwale pe, kin natme nin. ⁸Wusyep lalme ñaiye nin ñana ñam pe, ñam si mana lenge pe, tinge si yamba'e yohor yoto ñoihmbwaip tinge. Tinge sisyeme bwore mise nange poi berei marp ti, ñam mat. Topo'e ñoihmbwaip tinge tejeime ñam, ñaiye nin nember ñam mat.

⁹Ñam manange wusyep malme nin, ñaiye na ungwisme tinge ñaiye nin si pwale ñam. Detale, tinge luku pe, tititinge nin. ñam yukur manange wusyep misilihme nin ñaiye na ungwis lenge miye' tuweinge lalme tikin kekep. ¹⁰Ñai'e ñai'e lalme ñam pe, tititinge nin. Topo'e ñai'e ñai'e lalme ñaiye nin pe, tinge tanam. Pe ñai'e ñai'e lalme luku tinge yasamb lenge mitiñ me nañ embere ñam.

¹¹Topo'e tukwini ñam matme nin. ñam yukur ma se plihe murp kekep e'e. Kom tinge se ka yurp kekep e'e. Yai, nin holi bwore mise supule pe, na embepeme tinge oto bongol nin. Bongol uku ñaiye ni pwale. Ta'e luku pe, tinge ka ilyeh supule tu'e ñaiye poi berei ñilyeh. ¹²Ñupe ñaiye ñam marp motop tinge pe, ñam membepeme lenge moto bongol ñaiye ni pwale. ñam bep merñenge tinge bworerme pe, lahende tinge yukur talai. Kut kin miye' esep ilyeh tikin hel pe, ka talai. Luku ki gande wusyep nin ñaiye sai tup ki mise.

¹³Topo'e tukwini ñam matme nin pe, ñam manange wusyep e'e malme nin, ñaiye teter ñam marp kekep. Ta'e luku pe, hriphrip ñam ka paparar supule el oto ñoihmbwaip mele'e tinge. ¹⁴Wusyep nin ñam si mana lenge jetalah ñaiye nin pwale. Ta'e luku ti, lenge miye' tuweinge lalme gah kekep, tinge yende wachaihme lenge jetalah. Detale, lenge miye' tuweinge ñaiye ñam pe, tinge yukur miye' tuweinge tikin kekep e'e. Ki ñahilyeh ta'e ñam yukur miye' tikin kekep e'e, pakai. ¹⁵Ñam yukur manange wusyep misilih nin, ñaiye na ginyen lenge anga'me kekep e'e. Kom ñam manange wusyep misilih nin, ñaiye na bepsime tinge bworerme ñaiye miye' pupwa yukur ka se ende yumbune tinge. ¹⁶Ki ñahilyeh ta'e ñam yukur tikin kekep e'e. Topo'e tinge yukur tikin kekep e'e. ¹⁷Wusyep nin ki bwore mise supule. Ta'e luku pe, na ende wusyep mise nin uku, ka ende wah oto ñoihmbwaip tinge pe, lenge miye' tuweinge nin uku ka yurp holi bwore mise supule. ¹⁸Ñam member lenge mal kekep lalme ñahilyeh, ta'e ñaiye nin nember ñam nate gah kekep. ¹⁹Ñam maña'e ñam tanam malme nin supule. Ta'e luku pe, tinge topo'e ka yaña'e tititinge yilme nin ñaiye ka yurp holi bwore mise supule.

²⁰Ñam yukur manange wusyep misilihme nin, ñaiye na ungwisme lenge miye' tuweinge luku ñilyehme, pakai. Kom ñam manange wusyep misilih nin, ñaiye na

ungwis lenge miye' tuweinge n̄aiye mindemboi ka yisyunde wusyep lenge jetalah no, n̄oihmbwaip tinge ka tejeime n̄am. ²¹ N̄am manange wusyep misilih nin, n̄aiye tinge lalme luku ka yurp n̄oihmbwaip ilyeh. Ki ta'e n̄aiye nin Yai narp n̄oto n̄am, topo'e n̄am marp moto nin. Topo'e n̄am masande n̄aiye tinge ka yurp yoto poi berei. Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge lalme tikin kekep ka tejeime nin, n̄aiye ni nember n̄am mat.

²² N̄am mangang lenge naŋ embere, topo'e bongol ilyeh uku, n̄aiye nin si pwale n̄am no, tinge ka n̄oihmbwaip ilyeh tu'e n̄aiye poi berei n̄oihmbwaip ilyeh. ²³ N̄am marp moto tinge pe, nin narp n̄oto n̄am. Ka yende tu'e luku no, ka n̄oihmbwaip ilyeh supule. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yarp kekep, ka sisyeme nange nin nember n̄am mat. Topo'e nin n̄ende nihararme tinge n̄ahilyeh ta'e n̄aiye nin n̄ende nihararme n̄am. ²⁴ Yai, lenge miye' tuweinge n̄aiye nin si pwale n̄am pe, n̄am masande n̄aiye ka yotop n̄am yurp moi uku, n̄aiye n̄am mala murp no, ka yeteke'e yirise bongol embere, topo'e naŋ embere n̄am, n̄aiye nin si pwale. Detale, nin si n̄ende nihararme n̄am yer ti, kekep nate sai. ²⁵ Yai bwore mise, lenge miye' tuweinge lalme tikin kekep yukur sisyeme nin, kom n̄am sisyeme nin. Topo'e lenge jetalah uku tinge sisyeme n̄aiye nin nember n̄am mat. ²⁶ N̄am manange mowor'e member naŋ nin mal halhale me tinge. Pe ma plihe mininge mowor'e ember naŋ nin menge mil'e mil'e. Ta'e luku pe, tinge ka yamba'e sisyeme yanah n̄aiye yende niharar lenge mitiŋ tu'e n̄aiye nin n̄ende nihararme n̄am. Topo'e n̄am tatame n̄aiye ma murp moto tinge.”

18

Judas nember Jisas nal syep lenge wachaih

(Mat 26.47-56, Mak 14.43-50, Luk 22.47-53)

¹ Jisas n̄anange wusyep n̄isilihme Got n̄ai'e n̄ai'e luku mi'e pe, kin n̄otop lenge jetalah kin yerŋe yal tongoro Kidron. Nal luh uku pe, wah olip ende ki sai pe, Jisas n̄otop lenge jetalah kin yal yoto wah uku. ² Judas, miye' n̄aiye ka ember Jisas el syep lenge wachaih, si sisyeme wah uku. Tehei kin ta'e le'e, n̄up wula wula Jisas nal gahilyeh n̄otop lenge jetalah kin n̄anar wah uku. ³ Ta'e luku pe, Judas namba' lenge miye' wondoh sye' tititinge Rom, topo'e lenge kokorohtup n̄aiye lenge miye' ondoh pris, topo'e lenge Farisi n̄aiye yember tinge yat pe, ki nenge lenge nal wah uku. Tinge yenge nih lam, topo'e yulpou, topo'e sehyikal ombor. ⁴ Jisas si sisyeme n̄ai'e n̄ai'e lalme, n̄aiye ka ende me kin. Ta'e luku pe, kin nate tas nal sehei me tinge pe, kin n̄isilih lenge na, “Yip yahai'e lahmende?” ⁵ Tinge yungwisme wusyep kin na, “Jisas tikin Nasaret.” Kin nungwisme wusyep tinge na, “O n̄am Jisas n̄ilyeh li' ihei.” O Judas, miye' n̄aiye ka ember Jisas el syep tinge, si gan n̄otop tinge. ⁶ N̄upe n̄aiye Jisas n̄ana lenge na, “N̄am Jisas n̄ilyeh li' ihei” pe, lenge miye' uku plihe tutunyu' yal teket yal pe, tinge tambe ya jah kekep. ⁷ Jisas plihe n̄isilih lenge na, “Yip yahai'e lahmende?” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Jisas tikin Nasaret.” ⁸ Jisas nungwisme wusyep tinge na, “N̄am si mana yip n̄aiye n̄am Jisas n̄ilyeh li' ihei. N̄aiye yip yahai' n̄am pe, yusme lenge miye' lalme le'e ka yil.” ⁹ Kin n̄ende n̄ai uku n̄anah nikil'e wusyep, n̄aiye somohon kin n̄anange, “Yai, lenge miye' n̄aiye nin si pwale n̄am uku pe, lahende tinge yukur talai.”

¹⁰ O Saimon Pita nenge n̄im n̄ombor ende nat pe, ki kwura'e kete n̄im n̄ombor kin n̄anah pe, kin n̄iche nal n̄otombo mungwim nom tikin miye' wah pris ondoh. Naŋ miye' wah uku Malkus. ¹¹ Jisas n̄aname Pita na, “Plihe inyer n̄im n̄ombor nin el guh luh kin! N̄am da mono'e pinip guh yukoh tikin nihe syohe uku n̄aiye Yai n̄am si pwale.”

Tinge yenge Jisas yalme Anas

¹² Lenge miye' wondoh Rom yotop lenge miye' embep tinge, topo'e lenge kokorohtup lenge Juta syep yarpe Jisas pe, tinge yupwai'e syep kin topo'e mwah hro'e. ¹³ Mi'e pe, tinge yenge kin yalme Anas yer. Kin yongwah tikin Kaiafas. O Kaiafas kin narp miye'

ondoh lenge pris wahtaip uku. ¹⁴ Kin Kaiafas ilyeh uku, ηaiye ηana lenge miye' ondoh sye' Juta na, “Ki bwore, ηaiye miye' ende ka amba'e luh lenge miye' tuweinge lalme no, ka ole me tinge.”

Pita ηanange nange kin yukur sisyeme Jisas

(Mat 26.69-70, Mak 14.66-68, Luk 22.55-57)

¹⁵ Saimon Pita hindi jetalah ende jande Jisas yal. Jetalah ende luku kin sisyeme pris ondoh pe, kin gande Jisas nato lem mele'e, ηaiye yukoh tikin pris ondoh sai. ¹⁶ O Pita narp nate tas kohmap ηaiye lem. Ta'e luku pe, jetalah ηoinde luku plihe nate tas wicher' ηaname tuwei uku, ηaiye bepweteme kohmap lem uku pe, kin namba'e Pita nenge nal ηoto mele'e. ¹⁷ Tuwei, ηaiye bepweteme kohmap uku waname Pita na, “Ta'e nin topo'e jetalah ende tikin miye' uku?” Pita nungwisme ti na, “Pakai. ηam yukur jetalah kin.” ¹⁸ Luh uku ki mwate sekete pe, lenge miye' wah topo'e lenge kokorohtup jasar nih pe, tinge lalme jan yoyor'me yikilme wahri' tinge ηaiye ka nihe. Ta'e luku pe, Pita nal gan ηotop tinge nikilme wahri' kin nal nih.

Pris ondoh ηende wusyep me Jisas

(Mat 26.59-66, Mak 14.55-64, Luk 22.66-71)

¹⁹ Pris ondoh ηisilihme Jisas na, “Lenge jetalah nin tinge lahmende, topo'e wusyep mune ηaiye nin ηanange nalanatme?” ²⁰ Jisas nungwisme wusyep kin na, “ηam manange wusyep mal lenge miye' tuweinge lalme gwan halhale. ηam manange wusyep masambe lenge miye' tuweinge gwan mal moto yukoh jahilyeh lenge Juta, topo'e yukoh yirise, ηaiye lenge mitij lalme yate jahilyeh. ηam yukur manange wusyep ende tase. ²¹ Deta'e lai ti nin ηisilih ηam? Isilih lenge miye' tuweinge lalme ηaiye tinge yisande wusyep ηam. Isilih lenge wusyep mune ηaiye ηam mana lenge. Tinge sisyeme wusyep ηaiye ηam manange.” ²² ηupe ηaiye Jisas ηanange wusyep uku mi'e pe, kokorohtup ende nangalai syep gate pe, kin ηaname na, “Lahmende ηana nin, ηaiye ni nungwisme wusyep ta'e luku nalme pris ondoh?” ²³ Jisas nungwisme wusyep kin na, “ηaiye ηam manange wusyep ende ηaiye ki pupwa pe, ininge wusyep mune pupwa ηaiye ηam manange luku el lenge mitij lalme el halhale. Kom ηaiye ηam manange wusyep bwore mise pe, deta'e lai ti nin pwambe?” ²⁴ Ta'e luku pe, Anas nember Jisas nalme pris ondoh Kaiafas. O tinge yukur yesembele mwah hro'e ηaiye tinge si yupwai'e syep kin.

Pita plihe ηanange nange kin yukur sisyeme Jisas

(Mat 26.71-75, Mak 14.69-72, Luk 22.58-62)

²⁵ Saimon Pita gan me nih nikilme wahri' kin. Pe tinge plihe yisilihme kin na, “Ta'e nin jetalah ende tikin miye' uku?” Kom Pita ηanange na, “Pakai. ηam yukur jetalah kin.” ²⁶ Miye' wah ende tikin pris ondoh gan uku topo'e. Kin bamtihei tikin miye' ηaiye Pita si ηotombo mungwim kin. Kin ηanange wusyep ηisilihme Pita na, “Ta'e ηam meteke' nin ηaiye nin gan topo'e Jisas nato wah uku lakai?” ²⁷ Pe Pita plihe ηanange na, “Pakai!” O dindi' ηup uku pe, tuwet nenger.

Tinge yenge Jisas yalme Pailat

(Mat 27.1-2,11-26, Mak 15.1-15, Luk 23.1-25)

²⁸ O hondo hondonge pe, tinge yamba'e Jisas yasme yukoh Kaiafas pe, tinge yenge kin yal yukoh gavman tikin Rom. Lenge Juta yukur ya yoto yukoh gavena. Tehei kin ta'e le'e, tinge jarng, ηaiye lenge mitij ka yeteke'e nange tinge yal yoto yukoh tikin haiten miye' pe, luku tinge si yende hwap yal ηembep tikin Got. Ta'e luku pe, tinge tupwaihme ηaiye ka se yono ηai embere Pasova. ²⁹ Ta'e luku pe, Pailat nate tas ηeteke' lenge pe, kin ηisilih lenge na, “O miye' e'e kin ηende ηaimune ti, yip yala yende wusyep me kin?” ³⁰ Tinge yungwisme wusyep kin na, “ηaiye kin yukur miye' ηaiye ηende hwap pe, le'e yukur ya se menge kin mutme nin.” ³¹ Pailat ηana lenge na, “Yip yamba'e kin yenge yil yende wusyep me kin junde wusyep erηeme yip ηaiye ηanange.” Tinge yungwisme wusyep

kin na, “Yip lenge Rom tatame ñaiye pa yonombe miye' ka ole. O poi lenge Juta pakai.”
³² Ñai'e ñai'e luku kin nat bwore mise gande wusyep, ñaiye somohon Jisas ñanange nalme nule, ñaiye ka ole.

³³ Pailat plihe nato yukoh gavman pe, kin galme Jisas nate ñoto pe, kin ñisilihme kin na, “Nin kiñ lenge Juta lakai?” ³⁴ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Nitei ñoiheriyembe ti, nin ñanange wusyep uku, lakai lenge mitiñ sye' si yana nin me ñam?” ³⁵ Pailat nungwisme wusyep kin na, “Nin ñoiheriyembe nange ñam miye' ende Juta lakai? Lenge mitiñ nitei, ñaiye Juta, topo'e lenge pris ondoh ñaiye yember nin natme ñam. Nin ñende ñaimune ti?” ³⁶ Jisas ñanange na, “Lemame ñam yukur tikin kekep e'e. Ñaiye lemame ñam tikin kekep e'e pe, tatame ñaiye lenge miye' wah ñam ka yurmbe ñaiye yungwisme ñam pe, miye' yukur ka se ember ñam el syep lenge wachaih. Kom pakai, lemame ñam yukur tikin kekep e'e.” ³⁷ Ta'e luku pe, Pailat plihe ñisilihme na, “Ñaiye ta'e liki pe, nin kiñ bwore mise lakai?” Jisas nungwis wusyep kin na, “Wusyep uku ñaiye yanange ñam kiñ pe, wusyep nin ñanange. Mam ti wara'e ñam ñaiye ñam mat kekep e'e, ñaiye ma mende wah esep ilyeh. Pe luku ma mininge malañatme wusyep mise. Lahmende miye' tuweinge ñaiye jande wusyep mise luku pe, tinge yisande wusyep ñam.” ^{38a} Pailat ñisilihme na, “O wusyep mise pe, ki ñaimune tikin?”

Pailat ñanange ñaiye ka yuluwei Jisas yil loutungwarmbe

^{38b} Pailat plihe nate tas lenge miye' tuweinge pe, kin ñana lenge na, “Ñam yukur masande meteke'e hwap ende ñaiye kin ñende. ³⁹ Kom yip si sisyeme yañah ñaiye ñam gwande. Nato ñup embere tikin Pasova ñaiye wahtaip ilyeh ilyeh pe, ñam masme miye' pupwa ende ñaiye narp ñoto mwahupwai'e mat mal gwande ñasande yip tip ñaiye yalañatme. Ta'e luku pe, yip yisande ma musme kiñ lenge Juta milme yip?” ⁴⁰ Tinge tambah marnge yungwisme wusyep kin na, “Kin na pakai! Kut poi masande ñaiye na osme Barabas!”* Kin miye' ende ñaiye narmbe topo'e ñende ñendei.

19

¹ Pailat ñana lenge kokorohtup ñaiye ka yenge mwah jute Jisas. ² Lenge kokorohtup yamba'e mwah senge pe, tinge yende ta'e gala' tikin kiñ pe, tinge yañah'e jah ñondoh kin. Mi'e pe, tinge yungunu' me ñaiyuwat yaihe jah kin. ³ Topo'e tinge yat sehei me kin pe, tinge yiname na, “Ñau bwore, kiñ lenge Juta.” Pe tinge yangalai syep jate kin. ⁴ Pailat plihe na tas ninde nal lenge miye' tuweinge pe, kin ñana lenge na, “Yusyunde! Ñam ma menge kin mute tus me yip no, pa sisyeme tu'e le'e, ñam yukur masande topo'e meteke'e hwap ende ñaiye kin ñende.” ⁵ Ta'e luku pe, Jisas nate tas tañah mwah senge luku, ñaiye ta'e gala' kiñ, topo'e ñaiyuwat yaihe. Pailat ñana lenge na, “Yeteke'e! Miye' ihi!” ⁶ Ñupe ñaiye lenge pris ondoh, topo'e lenge kokorohtup yeteke'e kin pe, tinge tambah yanange na, “Yuluwei kin yil loutungwarmbe! Yuluwei kin yil loutungwarmbe!” Pailat ñana lenge na, “Yip tip yamba'e kin pe, yuluwei kin yil loutungwarmbe. Kom ñam yukur masande meteke'e hwap ñaiye kin ñende.” ⁷ Lenge miye' tuweinge lalme plihe yungwisme wusyep kin na, “Wusyep erñeme poi ki sai ta'e le'e, miye' ta'e luku ka ole. Tehei kin ta'e le'e, kin ñanange nange kin Talah tikin Got.”

⁸ Ñupe ñaiye Pailat ñasande wusyep ta'e luku pe, kin hi'garngge ñembere sekete. ⁹ Kin plihe nato yukoh gavna pe, kin ñisilihme Jisas na, “Nin nase lai nat?” Kom Jisas yukur nungwisme wusyep kin. ¹⁰ Pailat ñaname kin na, “Nin na ungwisme wusyep ñam lakai? Nin sisyeme, ñam ilyeh e'e bongol tatame ñaiye ma member nin na el hlaininge, lakai ma muluwei nin mil loutungwarmbe.” ¹¹ Jisas nungwisme wusyep kin na, “Got yale bongol uku pe, nin tatame, ñaiye na uluwei ñam el loutungwarmbe. Ta'e luku pe, miye' ñaiye member ñam nal syep nin pe, hwap kin ñembere sekete nengelyembe nin.” ¹² Ñupe ñaiye Pailat ñasande wusyep uku pe, kin ñahai'e yañah ñaiye ka ember Jisas el hlaininge. Kom

18.32 Jon 3.14, 12.32 * 18.40 Lenge miye' sande teke'e sye' ñoiheriyembe nange Barabas kin miye' ende ñaiye ñotop lenge miye' sye' yarmbe ñaiye ka jinyenme gavman lenge Rom yi tus kantri Juta.

lenge miye' tuweinge Juta tambah yanange na, “Ŋaiye na ember Jisas ka el hlaininge pe, nin yukur ŋime'i tikiŋ Sisa! Miye' ŋaiye ŋanange nange kin kiŋ pe, kin wachaih tikiŋ Sisa!”

¹³ Ŋupe ŋaiye Pailat ŋasande wusyep uku pe, kin namba'e Jisas nenge nate tas wicher'. Pailat narp luh tikiŋ miye' ŋaiye ŋiyar'e wusyep. Luh uku tinge si yenge ŋeser wula wula yate yungwau yende bongolme luh uku ŋaiye lenge miye' tuweinge jan. Nato wusyep ŋimeser Hibriu pe, tinge jalme Gabata. ¹⁴ Ki sehei ŋaiye ŋau anar moikin bumbumbe pe, ŋup uku tinge yende mi'mi' ŋai embere tikiŋ Pasova. Pe Pailat ŋana lenge miye' tuweinge na, “Yeteke'e kiŋ yip ihi!” ¹⁵ Tinge tambah yungwisme wusyep kin na, “Yamba'e kin yenge yil! Yamba'e kin yenge yil! Yuluwei kin yil loutungwarmbe!” O Pailat ŋisilih lenge na, “Yip yisande ŋaiye ma muluwei kiŋ yip mil loutungwarmbe?” Lenge pris ondoh yungwisme wusyep kin na, “Poi kiŋ ŋoinde pakai! Kut kiŋ ilyeh ŋaiye narp pe, Sisa!” ¹⁶ Ta'e luku pe, Pailat nember Jisas nal syep tinge ŋaiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe pe, tinge yenge Jisas yal.

Tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe

(Mat 27.32-44, Mak 15.21-32, Luk 23.26-43)

¹⁷ Kin nikirh loutungwarmbe kin na tas moi embere luku nal luh, ŋaiye tinge jalme Kekep tikiŋ Ŋondoh Lupu. Wusyep ŋimeser Hibriu pe, tinge jalme Golgota. ¹⁸ Nal kekep uku pe, tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe. Topo'e tinge plihe yuluwei miye' hoi yal umbur umbur, kut Jisas teŋei bumbumbe me tinge hindi. ¹⁹ Pailat nainge wusyep sye' pe, tinge yonote yal yanah loutungwarmbe. Kin nainge ta'e le'e, “Jisas tikiŋ Nasaret, kiŋ titinge lenge Juta.” ²⁰ Tinge yainge wusyep uku yal yoto wusyep ŋimeser Hibriu, topo'e wusyep ŋimeser Rom, topo'e wusyep ŋimeser lenge Grik. Luh ŋaiye tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe luku pe, ki sai sehei me moi embere. Ta'e luku pe, lenge mitiŋ wula Juta yate jonose wusyep uku. ²¹ Lenge pris ondoh yiname Pailat na, “Yukur na inge tu'e le'e, ‘Kiŋ titinge lenge Juta’, na pakai! Kut na inge tu'e le'e, ‘Miye' e'e ŋanange ta'e le'e, ŋam kiŋ titinge lenge Juta.’” ²² Pailat nungwisme wusyep tinge na, “Wusyep mune ŋaiye ŋam si mainge pe, ka si tu'e luku.”

²³ Ŋupe ŋaiye lenge miye' wondoh si yuluwei Jisas yal loutungwarmbe mi'e pe, tinge yamba'e hihiyilih kin pe, tinge yiyar'e yal dom hoye hoye pe, lenge kokorohtup hoye hoye luku yamba'e ilyeh ilyeh. Tinge plihe yamba'e temhronj ŋoinde ŋaiye kin gah nato mele'e pe, temhronj uku somohon tuwei ende wenge wende ŋaiyuwat ŋilyeh. Ti yukur wenge ŋaiyuwat wula wula ŋaiye gwerenge temhronj uku. ²⁴ Lenge kokorohtup yanange wusyep yale yat titinge na, “Yukur ya mowor'e temhronj iki, na pakai. Ya gute tup hun no, ya meteke'e, lahmende ka yohe ŋaiye ka amba'e.” O tinge yende ŋai uku yanah yikil'e wusyep ende ŋaiye sai nato Tup tikiŋ Got ŋanange na, Tinge yiyar'e hihiyilih ŋam jah bumbumbe me tinge, topo'e tinge jate tup hun me temhronj ŋam nato mele'e. Ta'e luku pe, luku ŋaimune ŋaiye lenge kokorohtup yende.

²⁵ Lenge tuweinge ŋaiye jan sehei me loutungwarmbe Jisas pe, Maria ŋaiye mam tikiŋ Jisas, topo'e mam embere tikiŋ Jisas, topo'e Maria ŋaiye tuwei tikiŋ Klopas, topo'e Maria titi moi embere Makdala. ²⁶ Jisas ŋeteke' mam kin topo'e jetalah ŋaiye kin ŋende nihararme gan uku pe, kin ŋaname mam kin na, “Kin talah nin.” ²⁷ Mi'e pe, kin ŋaname jetalah uku na, “Ti mam nin.” Dindi' ŋup uku pe, jetalah uku namba'e ti nenge nal pe, ti warp yukoh kin.

Jisas nule

(Mat 27.45-56, Mak 15.33-41, Luk 23.44-49)

²⁸ Jisas si sisyeme nange wah lalme ŋaiye kin ŋende pe, tukwini mi'e. Pe kin ŋanange ta'e le'e, “Wonge ŋam hwai'e.” Kin ŋanange wusyep uku ŋanah nikil'e wusyep ende ŋaiye sai nato Tup tikiŋ Got. ²⁹ O marp ende tikiŋ papaparar me pinip wain ŋaiye tikiŋ

nenyene supule tate sehei. Ta'e luku pe, tinge yamba'e n̄aiyuwat syum yohor yal jah pinip wain uku yupwai'e yal lou ende pe, tinge yan̄a'e Jisas jah mut. ³⁰ Jisas n̄ono'e wain uku pe, kin n̄anange na, “Ki mi'e ko!” Mi'e pe, kin dou ondoh nate gah pe, kin nule ko.

Kokorohtup ende nenge n̄ombor gere Jisas nal melseh

³¹ Lenge Juta yisilihme Pailat, n̄aiye ka ini lenge kokorohtup kin no, ka yisar'e n̄hip lenge miye' n̄aiye tinge yuluwei lenge yal loutungwarmbe no, ka yule hihwaiye pe, ka yukul lenge yenge juh. Tehei kin n̄aiye tinge yisilih pe, tinge yende mi'mi' n̄up tikin Sabat n̄aiye si nat. Ta'e luku pe, tinge jarng'e wahri' lenge miye' yule n̄aiye ka tehei el unuh loutungwarmbe oto n̄up embere tikin Sabat. ³² Ta'e luku pe, lenge kokorohtup ya yisar'e n̄hip lenge miye' hoi n̄aiye tinge yuluwei lenge tehei yotop Jisas yal burmbur. ³³ Kom n̄upe n̄aiye tinge yat sehei me Jisas pe, tinge yeteke'e ta'e n̄aiye kin si nule. Pe tinge yukur yisar'e n̄hip kin. ³⁴ O kokorohtup ende n̄inyer n̄ombor nanah gere melseh Jisas pe, nilyehe sai wim topo'e pinip turu' tas. ³⁵ Miye' n̄aiye n̄eteke'e n̄ai uku pe, kin nainge wusyep me n̄aimune n̄aiye kin si n̄eteke'e. Wusyep mune n̄aiye kin nainge pe, ki bwore mise. Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip yip ka teheime wusyep n̄aiye n̄am manange me Jisas. ³⁶ N̄ai'e n̄ai'e lalme luku kin n̄ende gande wusyep ende n̄aiye sai nato Tup tikin Got, ki bwore mise, “Yukur ka yisar'e lupu kin.” ³⁷ Topo'e wusyep ende n̄aiye plihe sai nato Tup tikin Got n̄anange ta'e le'e, “Lenge miye' tuweinge ka yeteke'e miye' uku n̄aiye tinge si yenge n̄ombor jere.”

Tinge yember wahri' Jisas yal yoto n̄eser map

(Mat 27.57-61, Mak 15.42-47, Luk 23.50-56)

³⁸ Mi'e pe, Josep tikin moi embere Arimatea nal n̄isilihme Pailat n̄aiye tatame ka amba'e wahri' Jisas. Josep kin jetalah ende tikin Jisas, kom kin hi'garng'e lenge miye' embep Juta pe, kin n̄inise n̄oihmbwaip mise kin, n̄aiye teheime Jisas. ³⁹ Nikodemus kin miye' n̄aiye nat n̄up nate n̄eteke'e Jisas pe, kin nal topo'e Josep. Kin nenge sanda sye' n̄aiye misip ki naihe sengehrepe mi' supule, topo'e aloe sye'. Tinge yenge lou mbir' hoi uku yuluwihme yal jahilyeh. Mane sanda luku tatame 33 kilogram. ⁴⁰ Lenge miye' hoi uku yukul wahri' Jisas yenge jah pe, yindir'e sanda luku jah wahri' kin. Mi'e pe, tinge yupwai'e kin topo'e n̄aiyuwat n̄aiye bwore supule. Tinge yende jande yan̄ah lenge Juta n̄aiye yinise lenge miye' yule tinge. ⁴¹ Sehei me luh n̄aiye tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe pe, wah ende ki sai. O nato wah uku pe, n̄eser map ende ki sai. Map uku yukur tinge yohor miye' yule ende yal yoto. ⁴² Luku n̄up tikin n̄aiye lenge Juta yende mi'mi' n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye n̄up tikin Sabat. Ta'e luku pe, lenge miye' hoi uku yamba'e wahri' Jisas yenge yal yohor ya yoto n̄eser map uku, n̄aiye sai seheiye luku.

20

Jisas plihe tahar

(Mat 28.1-8, Mak 16.1-8, Luk 24.1-12)

¹ O tahar n̄undu Sande hondo hondonge n̄aiye n̄au tambaram anah pe, Maria titi moi Makdala wal n̄ehéh pe, ti weteke'e n̄aiye tinge si yenenem n̄eser yanga'me n̄ehéh map. ² Ti plihe bunjenge gwertenge walme Saimon Pita hindi jetalah ende n̄aiye Jisas n̄ende nihararme pe, ti wana lenge hindi na, “Tinge si yosoko Lahmboreng'e yal yoto n̄ehéh. Topo'e poi yukur sisysteme luh n̄aiye tinge yember kin.” ³ Ta'e luku pe, Pita hindi jetalah uku yasme moi uku pe, tinge hindi yal n̄ehéh. ⁴ Tinge hindi jertenge yal, kom jetalah uku gertenge marng'e nusungurhme Pita pe, kin nal gere n̄ehéh yer. ⁵ Kin gan bep nal n̄oto n̄ehéh pe, kin n̄eteke'e n̄aiyuwat sye' n̄aiye somohon tinge yupwai'e Jisas n̄ilyehme n̄anar. Kom kin yukur nato n̄ehéh. ⁶ O Saimon Pita gande kin nat pe, kin nikil'e nal n̄oto n̄ehéh. Kin n̄eteke'e n̄aiyuwat sye' n̄ilyehme n̄anar. ⁷ Topo'e kin plihe n̄eteke'e n̄aiyuwat n̄oinde n̄aiye tinge yenge yupwai'e n̄ondoh kin. N̄aiyuwat uku ta'e n̄aiye miye' ende si n̄asar'e n̄ember n̄anar kitikin. ⁸ Ta'e luku pe, jetalah uku n̄aiye si nal yer nal n̄ehéh plihe

nato ñehéh topo'e. Kin ñeteke'e ñai uku pe, ñoihmbwaip kin tejeime. ⁹ Somohonme ñup uku nate tatame tukwini le'e pe, tinge yukur sisyeme wusyep tikin Got bworerme ñaiye sai nato Tup ñaiye ñanange nange Jisas ka plihe tuhur. ¹⁰ Mi'e pe, lenge jetalah hoi uku plihe yal yukoh.

Maria titi moi Makdala weteke'e Jisas

(Mat 28.9-10, Mak 16.9-11)

¹¹ O Maria teter gwan tas ñehéh wicher' pe, ti wilil. Ñupe ñaiye ti wilil wilil pe, ti geih gwah bep wal woto ñehéh mele'e. ¹² Pe ti weteke'e lenge walip hla' hoi dende' hihiyilih wukauwe yarp luh, ñaiye somohon tinge yember wahri' Jisas. Ñoinde narp anah luh ondoh, kut ñoinde narp gah luhip. ¹³ Tinge hindi yisilihme ti na, "Amái, ni ñilil me ñaimune?" Ti wungwisme wusyep tinge na, "Tinge si yate yamba'e Lahmborenge ñam yenge yal! Pe ñam yukur sisyeme luh, ñaiye tinge yenge kin ya yember!" ¹⁴ Ti wanange ta'e luku mi'e no, ti bunjenge pe, ti weteke'e miye' ende si nate gan. Kom Maria yukur sisyeme nange liki Jisas. ¹⁵ Jisas ñisilihme ti na, "Amái, deta'e lai ti ni ñilil? Nin nahai'e lahmende?" Ti ñoiheriyembe nange kin miye', ñaiye ñende wah gan nato wah uku. Ta'e luku pe, ti waname na, "Lahmborenge, ñaiye nin si namba'e kin nenge nal pe, ini ñam luh ñaiye nin na nember kin. Pe ma mila mamba'e kin."

¹⁶ Jisas galme narj ti ñanange na, "Maria!" Ti bunjenge bep wal kin pe, ti wenge wusyep Hibru wanange na, "Rabonai!" Wusyep uku ki ta'e le'e, jetmam. ¹⁷ Jisas ñaname ti na, "Yukur na orpe wahri' ñam. Tehei kin ta'e le'e, ñam teter yukur malme Yai ñam, pakai. Kom na plihe el lenge to' yuwon ñam pe, na ini lenge tu'e le'e, ñam ma mil munuh hla' milme Yai ñam topo'e Yai yip ñaiye Got ñam, topo'e Got yip." ¹⁸ Ta'e luku pe, Maria titi moi Makdala wal weteke'e lenge jetalah pe, ti wana lenge gwande, ñaiye ti si weteke'e Lahmborenge. Topo'e ti wana lenge wusyep, ñaiye Lahmborenge si ñaname.

Lenge jetalah yeteke'e Jisas

(Mat 28.16-20, Mak 16.14-18, Luk 24.36-49)

¹⁹ Sande ñup uku pe, lenge jetalah hi'jarngé lenge Juta pe, tinge jase kohmap yukoh ñaiye tinge yarp uku bongol supule. Nilyehe sai Jisas nate gan bumbe tinge lalme pe, kin ñana lenge na, "Ñoihmbwaip yip ka tihi' ñumwaiye." ²⁰ Kin ñanange ta'e luku mi'e pe, kin ñasamb lenge syep topo'e melseh kin. Lenge jetalah yeteke'e Lahmborenge pe, ñoihmbwaip tinge hriphrip supule. ²¹ Jisas plihe ñana lenge na, "Ñoihmbwaip yip ka syumbe tihi' ñumwaiye. Ki ta'e ñaiye Yai nember ñam mat pe, ñam plihe member yip mal." ²² Kin ñanange ta'e luku mi'e pe, kin ñusupur'e yohe kin nalme tinge pe, kin ñana lenge na, "Yamba'e Yohe Yirise! ²³ Ñaiye pa yusme hwap lenge miye' tuweinge ñaiye yende pe, hwap tinge luku se ka mi'e. O ñaiye yukur pa yusme hwap tinge ñaiye yende pe, hwap tinge liki teter se ka si."

Tomas ñeteke'e Jisas

²⁴ Ñupe ñaiye Jisas nate gere me lenge jetalah kin pe, jetalah ñoinde ñaiye 12 yukur narp ñotop tinge luku. Kin Tomas, narj umbur'e kin Didimus. (Narj tehei uku mam wara' lenge hindi hoime.) ²⁵ Lenge jetalah lalme luku yiname kin na, "Poi si meteke'e Lahmborenge!" Kom Tomas ñana lenge na, "Ñaiye yukur ñam meteke'e wutu' tikin sehau, ñaiye tinge yendere jah syep kin, topo'e yukur ñam minyer syep lombo ñam mal wutu' tikin sehau, topo'e ñaiye yukur ñam syep marpe melseh kin pe, ñoihmbwaip ñam yukur ka tejeime wusyep ñaiye yip yanange, pakai supule."

²⁶ Sande ende supule nal mi'e pe, lenge jetalah lalme plihe jahilyeh yal yoto yukoh pe, Tomas narp ñotop tinge. O kohmap si tinge jase bongol supule, kom nilyehe sai Jisas nate gan bumbe tinge. Pe kin ñana lenge na, "Ñoihmbwaip yip ka tihi' ñumwaiye." ²⁷ Mi'e pe, kin ñaname Tomas na, "Enge syep lombo nin ote usuwa'e wutu', ñaiye sai syep ñam e'e. Topo'e kite syep nin ote orpe melseh ñam no, ñoihmbwaip nin yukur ka hoihoi, ka teñei bongol supule!" ²⁸ Tomas nungwisme wusyep kin na, "Nin Lahmborenge ñam, topo'e

nin Got nam!” ²⁹ Jisas naname kin na, “Nin nteke'e nam ti, noihmbwaip nin tejeime nam. Lenge miye' tuweinge naiye yukur yeteke' nam, kom noihmbwaip tinge tejeime nam pe, tinge ka hriphrip supule.”

Tehei naiye tinge yainge tup e'e

³⁰ Jisas nende mirakel wula sekete gah nembep lenge jetalah njupe naiye tinge yarp yotop kin. Kom nam yukur mainge wusyep lalme gwah tup e'e. ³¹ Kom wusyep e'e naiye nam mainge pe, nam mainge naiye noihmbwaip yip ka tejeime Jisas, kin miye' ilyeh uku, naiye Got si nalanjatme nange ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin. Kin Talah tikin Got. Naiye noihmbwaip yip ka tejeime kin pe, pa yamba'e laip bwore yoto narj kin.

21

Jisas plihe nate nasambe kitikin nal lenge jetalah syepumbur hoi

¹ Luku mi'e pe, Jisas plihe nate gere me lenge jetalah kin ninde nanar pinip umun Galili. Le'e yanah naiye kin nate nasambe kitikin nal lenge jetalah. ² Saimon Pita, Tomas, narj umbur'e kin Didimus, topo'e Nataniel tikin moi Kana nal Galili, topo'e lenge talah hoi tikin Sebedi, topo'e lenge jetalah noinde hoi tikin Jisas yarp topo'e. ³ Saimon Pita nana lenge tinge lalme luku na, “Nam mala mil mahai'e nuyo'.” Tinge yiname kin na, “Poi ya mut topo'me nin.” Ta'e luku pe, tinge lalme yal yanah loubil pinip pe, tinge yal. Kom naiye nup sokoloh uku nenge nat pe, tinge yukur jete nuyo' ende, pakai.

⁴ Sehei naiye nau tamaram anah pe, Jisas nate gan nal pinip umun tiki. Kom lenge jetalah yukur sisyeme nange luku Jisas. ⁵ Mi'e pe, Jisas gal lenge na, “Lenge lahyambe, yip si jite nuyo' sye' lakai?” Tinge yungwisme wusyep kin na, “Pakai.” ⁶ Kin nana lenge na, “Yiche tem yil juh loubil pinip umbur naiye syep non pe, pa jite nuyo' sye'.” Ta'e luku pe, tinge yiche tem yal jah pinip pe, tinge yukur tatame naiye ka plihe jite tem yute yunuh. Detale, nuyo' wula wula sekete si yate jah tem. ⁷ O jetalah, naiye Jisas nende nihararme, naname Pita na, “Lahmborenge ilyeh iki li!” Somohon Pita si nungul temhronj mwate naiye kin nende wah. Njupe naiye Pita nasande nange luku Lahmborenge pe, kin plihe gah temhronj mwate kin pe, kin papalai nangah nende taijele' nal pinip umun tiki. ⁸ O lenge jetalah sye' yarp yanah loubil pinip pe, tinge yat pinip umun tiki, jite tem naiye tikin papararme nuyo'. Tinge yukur yarp wohme pinip umun tiki. Ki ta'e naiye 100 mita.

⁹ Njupe naiye tinge yate jere pinip umun tiki pe, tinge yeteke'e nih ende susyu' topo'e nuyo' fikir anah nih, topo'e kakah nanar. ¹⁰ Mi'e pe, Jisas nana lenge na, “Yenge nuyo' sye' naiye tukwini yip jite liki yut.” ¹¹ Ta'e luku pe, Saimon Pita nal plai anah loubil pinip pe, kin kete tem naiye papararme nuyo' embere lalme nate nanah pinip umun tiki. Wutu' tinge lalme luku tatame nuyo' 153, kom tem yukur ginir. ¹² Jisas nana lenge na, “Yip yute yamba'e nai yono.” O jetalah ende yukur nisilihme kin na, “Nin lahmende liki?” Detale, tinge hi'jarng topo'e tinge si sisyeme nange liki Lahmborenge. ¹³ Ta'e luku pe, Jisas namba'e kakah nangang lenge mi'e pe, kin plihe namba'e nuyo' pe, kin nangang lenge topo'e. ¹⁴ Le'e nihun kin naiye Jisas nate gereme lenge jetalah kin, njupe naiye kin si nule mi'e no, kin plihe tahar.

Jisas naname Pita na, “Nin na embepeme lenge worsip nam”

¹⁵ Tinge yono nai mi'e pe, Jisas naname Saimon Pita na, “Saimon, talah tikin Jon, nin nende nihararme nam nembere nengelyembe lenge miye' lalme le'e, lakai?” Kin nungwisme wusyep Jisas na, “Hei, Lahmborenge, nin sisyeme nange nam mende nihararme nin kili.” Jisas naname na, “Embepeme lenge worsip nambwahe nam bworerme.”

¹⁶ Nihoi naiye Jisas plihe naname kin na, “Saimon, talah tikin Jon, nin nende nihararme nam?” Pita nungwisme wusyep Jisas na, “Hei, Lahmborenge, nin sisyeme nange nam mende nihararme nin.” Jisas naname na, “Embepeme lenge worsip nam bworerme.”

¹⁷ Nihun kin Jisas n̄aname na, “Saimon, talah t̄ikin Jon, nin n̄ende nihararme n̄am?” Pita sikirp n̄oih mane n̄aiye Jisas n̄isilihme kin ni hun n̄aiye kin n̄ende nihararme kin. Ta'e luku pe, Pita n̄aname kin na, “Lahmborenge, nin sisyeme n̄ai'e n̄ai'e lalme. Nin sisyeme nange n̄am mende nihararme nin!” Jisas n̄aname Pita na, “Embepteme lenge worsip n̄am bworerme. ¹⁸ N̄am mana nin bwore mise. N̄upe n̄aiye nin lahyambe no, nin n̄ende mi'mi' n̄aiye nin nala el lai n̄aiye nin n̄asande pe, nin nal ko. Kom n̄aiye nin miyen pe, na ahra'e syep nin unuh, n̄aiye miye' ende ka ern̄eme mwah el nin pe, ka enge nin el luh n̄aiye nin garnge nange na el.” ¹⁹ Jisas n̄anange wusyep uku nalme yan̄ah n̄aiye Pita ka ole no, ka āna'e nan̄ embere elme Got. Mi'e pe, Jisas n̄aname Pita na, “Gunde n̄am!”

Wusyep t̄ikin jetalah n̄aiye Jisas n̄ende nihararme

²⁰ Pita bunjenge pe, kin n̄eteke'e jetalah uku, n̄aiye Jisas n̄ende nihararme gande t̄inge hindi nat. Kin miye' ilyeh uku, n̄aiye t̄inge yono n̄ai yarp no, kin hwai nal tuwur hehernge Jisas, topo'e kin n̄isilihme na, “Lahmborenge, lahmende ka ember nin el syep lenge wachaih?” ²¹ N̄upe n̄aiye Pita n̄eteke'e miye' uku pe, kin n̄isilihme Jisas na, “Lahmborenge, o deta'e laime miye' e'e?” ²² Jisas nungwisme wusyep kin na, “N̄aiye n̄am masande nange ka orp tutume n̄aiye ma mut pe, luku ki n̄ainde nin lakai? Nin gunde n̄am!” ²³ Ta'e luku pe, wusyep sisil nal'e nal'e lenge jetalah sye' t̄ikin Jisas nange jetalah ilyeh uku yukur ka ole. Kom Jisas yukur n̄anange nange jetalah uku yukur ka ole, pakai. Kin n̄anange na, “N̄aiye n̄am masande nange kin ka orp tutume n̄aiye ma mut pe, le'e yukur n̄ainde nin?” ²⁴ Kin jetalah ilyeh uku, n̄aiye kin n̄anange nalānatme wusyep e'e, topo'e kin nainge wusyep e'e gah tup. Pe poi sisyeme nange n̄aimune n̄aiye kin n̄anange no, kin nainge pe, ki bwore mise.

Jisas n̄ende n̄ai'e n̄ai'e wula wula sye' topo'e

²⁵ O n̄ai'e n̄ai'e wula wula sye' n̄aiye Jisas n̄ende topo'e. Kom n̄aiye ka yinge tup junde n̄ai'e n̄ai'e lalme ilyeh ilyeh, n̄aiye kin n̄ende pe, ta'e dou n̄aiye kekep poi lalme le'e, yukur tatame n̄aiye ya se member tup e'e.

Wah lenge aposel tikin Jisas

Jisas njanange njaie ka ember Yohe Yirise ka ot

¹ Tiopilus, nato tup njenjehei* nam njaie nam member nin mal pe, nam mainge njaie njaie tetehei lalme njaie Jisas njenje, topo'e wusyep njaie kin njanange nalanjatme. ² Bongol tikin Yohe Yirise sai topo'e kin pe, kin nana lenge aposel njaie kin nalanjatme njanime njaie kin nasande njaie ka yende. Mi'e pe, Got namba'e kin nenge nanah moihla'. ³ Kom njupe njaie Jisas teter narp kekep no, kin nule pe, kin plihe tahar pe, kin nale nat neteke'e lenge aposel kin, topo'e kin njanange wusyep me lemame tikin Got na tatame nup 40. Pe kin njenje njaie njaie wula wula nasambe kitikin nal lenge nange kin si tahar narp laip.

⁴ Nup ende pe, kin nate narp nono njaie topo'e tinge njanange wusyep ta'e le'e na, "Pa yusme Jerusalem, na pakai! Pa yurp jeteme Yohe Yirise, yitini tikin Yai nam njaie somohonme kin njanange nange se ka yul yip. Liki ta'e njaie somohon nam manange.

⁵ Jon jaih yip pinip pakaiye, kom sihei Got ka jih yip topo'e Yohe Yirise kin."

⁶ Njupe njaie lenge jetalah jahilyeh topo'e Jisas pe, tinge yisilihme kin na, "Lahmborenge, tukwini na ginyen lenge wachaih no, na amba'e luh gavman nange poi Israel ya plihe gwin bongol potopoi tu'e njaie somohonme poi gwan?" ⁷ Kom Jisas nungwisme wusyep tinge na, "Yukur yip pa sisyeme njupe lakai nup uku, pakai. Yai nam, kin ilyeh nalanjatme njaie njaie ta'e luku pe, nup uku sai me Yai bepeteme. ⁸ Kom njupe njaie Yohe Yirise ka guhunuhme yip pe, yip pa papararme bongol tikin Got pe, pa yininge wusyep nam yil'e yil'e yi yoto Jerusalem, topo'e moi lalme njaie sai nato Judia, topo'e Samaria, topo'e moiye moiye njaie kekep lalme."

Got namba'e Jisas nenge nanah moihla'

(Mak 16.19-20, Luk 24.50-53)

⁹ Njupe njaie Jisas nana lenge wusyep mi'e pe, Got namba'e kin nenge nanah moihla'. Pe tinge bep dilndilme kin sai ya tatame njaie mwahit tatme kin. ¹⁰ Nembep tinge sai me kin ya yanah naitem njaie kin nal pe, nilyehe sai tinge bep hwai beriyeu yeteke'e miye' hoi dende' hihiyilih wukauwe yate jan siheime tinge. ¹¹ Pe miye' hoi uku yanange na, "Yip miye' titinge distrik Galili, yukur pa jin iki bep dilndilme naitem, na pakai. Jisas miye' ilyeh njaie tukwini yip yeteke'e no, Got namba'e nenge nanah moihla' pe, mindemboi ka plihe ot nahilyeh tu'e njaie tukwini yip yeteke'e kin nanah moihla'."

Tinge yalanjatme miye' ende ka amba'e luh Judas

¹² Mi'e pe, lenge jetalah tikin Jisas yasme Hwate Olip plihe yala yil moi embere Jerusalem. Hwate luku sai siheie moi embere Jerusalem, ta'e njaie kilomita njilyeh. ¹³ Tinge ya yoto Jerusalem pe, tinge ya yanah yokoh dininde nanah hla' ende njaie nye nyermbe tinge yarp. Lenge jetalah njaie yarp ya yoto yokoh uku pe, nan tinge Pita, Jon, Jems pe, Andru, Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu pe, Jems talah tikin Alpius, Saimon njaie tinge jalme Selot pe, Judas talah tikin Jems njoinde. ¹⁴ To' tikin Jisas topo'e mam kin, Maria, topo'e tuweinge sye' yarp topo' lenge miye' uku. Ta'e pe, tinge njoihmbwaip ilyeh pe, tinge yisilihme Yai.

¹⁵ Njupe uku pe, Pita tahar gan hla' de ka ininge wusyep el lenge miye' tuweinge luku njaie yarp uku, tinge 120. Pe Pita nana lenge na, ¹⁶ "Iyai amai mende, somohon Yohe Yirise gahanahme Dewit no, kin njanange wusyep me miye' ende pe, wusyep tikin Got njaie sai Tup si nat bwore mise njupe njaie Judas nember Jisas nal syep lenge wachaih. ¹⁷ Judas kin miye' poi ende njaie somohon Jisas nalanjatme kin njaie kin njenje wah

1.1 Luk 1.1-4 * 1.1 Tup uku Wusyep Bwore tikin Luk. 1.4 Luk 24.49 1.5 Mat 3.11, Mak 1.8, Luk 3.16, Jon 1.33 1.8 Mat 28.19, Mak 16.15, Luk 24.47-48 1.9 Mak 16.19, Luk 24.50-51 1.13 Mat 10.2-4, Mak 3.16-19, Luk 6.14-16

notop poi. ¹⁸ Wuhyau n̄aiye Judas namba'e n̄aiye kin n̄ende wah pupwa luku pe, kin n̄iche namba'e kekep ende. Kin na tuwei mwah pe, tapam kin nowor pe, hap tongolohme tas.”

¹⁹ Lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yarp ya yoto Jerusalem yasande n̄ai uku pe, tinge jalme kekep uku Akeldama. Wusyep tehei kin, kekep wim.

²⁰ Pe Pita n̄anange na, “Wusyep nato tup Wenersep n̄anange ta'e le'e, ‘Yokoh kin ka si pakaiye supule. Yukur miye' ende ka orp e oto, na pakai!’ Rop ende kin ta'e le'e, ‘Miye' ende ka amba'e luh kin n̄aiye ka ende wah uku.’ ²¹⁻²² Ta'e luku pe, ya malaŋatme miye' ende n̄aiye ka amba'e luh kin no, ya mende wah mininge wusyep mil'e mil'e me nule tikin Jisas no, kin plihe tahar. Kin ka miye' ende n̄aiye kin narp topo'e poi n̄up wula wula, nal n̄endeheiyeh kin n̄aiye Jon Baptais gihye' kin pinip, na tatame n̄aiye Got namba'e Jisas nenge nanah moihla'.”

²³ Pe tinge yalaŋatme miye' hoi, Matias topo'e Josep n̄aiye tinge jalme Barsabas (n̄an umbur'e kin Jastus). ²⁴⁻²⁵ Pe tinge yanange wusyep yisilihme Lahmborenge na, “Got, nin sisyeme n̄oihmbwaip poi lalme. Pe tukwini na pasam poi lahmende n̄aiye nin si nalaŋatme n̄aiye ka erjel'e wah nin tu'e n̄aiye aposel nin no, ka amba'e luh Judas. Detale, Judas kin si garnge wah nin pe, kin si nal luh kitikin.” ²⁶ Mi'e pe, tinge yiche n̄eser talah hoi pe, n̄eser taharme Matias n̄aiye ka ende wah top lenge aposel 11 tikin Jisas.

2

N̄upe n̄aiye Yohe Yirise nat

¹ Mi'e pe, n̄up tikin Pentikos nat pe, lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime Jisas yate jahilyeh yal luh ilyeh. ² N̄upe n̄aiye tinge yarp pe, tinge yasande titire nase n̄aitem nat ta'e n̄aiye yohe bimbilye'me tahar pe, kin nato yokoh n̄aiye tinge yarp. ³ Pe tinge yeteke'e ta'e nihilim n̄aiye nate sai me tinge ilyeh ilyeh tongonose. ⁴ Lahmborenge n̄ember Yohe Yirise nate gahanahme tinge lalme pe, Yohe Yirise n̄ende lenge tatame n̄aiye ka yininge wusyep n̄imeser moiye moiye.

⁵ Dindi' n̄up uku, lenge miye' tuweinge Juta sye' n̄aiye jande wusyep erjeme tikin Got si yase moiye moiye yat pe, tinge yarp Jerusalem. ⁶ N̄upe n̄aiye miye' tuweinge luku yasande titire pe, tinge yate jahilyeh. Tinge yasande lenge jetalah tikin Jisas yanange wusyep n̄imeser tititinge miye' tuweinge luku pe, ⁷ tinge gunguru plai. Pe tinge yanange na, “Lenge miye' tuweinge liki n̄aiye yanange wusyep ta'e liki, lenge miye' tuweinge Galili lakai? ⁸ Deta'e lai ti luku tinge yanange wusyep n̄imeser poi tongonose? ⁹ Poi sye' mase moi Partia, Midia topo'e Elam mat, o sye' poi mase Mesopotemia, Judia topo'e Kapadosia mat, o sye' poi mase Pontus topo'e Asia, ¹⁰ sye' poi mase Frigia topo'e Pamfilia, sye' poi mase Isip topo'e moi sye' Libia n̄aiye sai siheime Sairini, poi sye' mase Rom mat, ¹¹ sye' poi lenge Juta, topo'me lenge haiten n̄aiye bunjenge n̄oihmbwaip tahar jande lotu lenge Juta, tinge yase Krit topo'e Arebia yat, kom poi lalme masande tinge yenge wusyep n̄imeser poi ilyeh ilyeh tongonose yanange wah embere n̄aiye Got n̄ende.”

¹² Tinge n̄oihyeryembe wula wula pe, tinge plihe yisilih yale yat tititinge na, “Liki n̄aimune?” ¹³ Kom lenge mitiŋ sye' yende wi me lenge miye' uku yanange na, “Tinge yono'e pinip wain ti, tinge yende kwite kwote kuli!”

Wusyep tikin Pita

¹⁴ Mi'e pe, Pita top lenge aposel 11 tahar jan hla' pe, kin yohe timbiya gahme lenge miye' tuweinge n̄aiye jahilyeh na, “Hei, yip Juta topo'e lahmende n̄aiye yarp ya yoto Jerusalem, mungwim gale si no, ma mini yip n̄ai tehei kin! ¹⁵ Poi yukur mono'e pinip kwote ta'e n̄aiye yip n̄oihyeryembe. Le'e teter hondonge, n̄au namba'e syepumbur hoye hoye. ¹⁶ Kom le'e ta'e wusyep tikin Joel, profet tikin Got ende, n̄aiye somohonme kin n̄anange. ¹⁷ Kin n̄anange ta'e le'e na, Mindemboi, n̄up yuwo pe, Got ka uru'e Yohe Yirise kin

e guh me lenge miye' tuweinge lalme.

Lenge lahmiye' yip topo'e lenge lahtuweinge yip,
ka yininge wusyep tikin Got tu'e lenge profet.

Pe Got ka asambe lenge lahyambe yip yipihinge supule,
topo'e ka asambe lenge miye' bworengge yip yate tange.

¹⁸ Dindi' nup uku pe, Got ka uru'e Yohe Yirise kin e guhme
lenge miye' wah kin topo'e tuweinge wah kin pe,
tinge ka yininge wusyep Got tu'e lenge profet.

¹⁹ Kin ka ende mirakel si e unuh naitem,
topo'e ka ende wutu' ambaran si e guh kekep no,
pa yeteke'e yoworme.

Pa yeteke'e wim topo'e nih pe, nihnom ka nembere gumunge supule.

²⁰ Na nah naitem hla' pe,

nau ka imbilme tu'e naiye nup el yepelmbe supule.

O wundehei ta wimbilme yaihe tu'e naiye wim.

Lahmborengge ka ember nai'e nai'e tu'e luku ot yer ti,
nup uku naiye ka ot pe, nup uku ka bongol yirise supule.

²¹ Kom lahmende naiye ka yuwor yilme Lahmborengge
nange ka ungwisme tinge pe, Got se ka ende.”

²² Pita plihe nanange na, “Miye' tuweinge lenge Israel, yisyunde wusyep e'e! Jisas,
miye' Nasaret uku, kin miye' naiye Got nalanatme kin naiye kin nende wah bongol
supule, mirakel topo'e wutu' supule ta'e naiye yip si yasande yeteke'e. Liki ki yasam
yip nange Got nana'e bongol luku nal me Jisas topo'e kin nember kin nat. ²³ Got nember
Jisas nal syep yip naiye yip yututusme lenge wachaih naiye yukur jande wusyep erneme
naiye ka yuluwei kin yil loutungwarmbe. Got kin si sisyeme nai'e nai'e luku naiye ka ot.

²⁴ Kom Got plihe nahra'e kin pe, kin narp hlaininge. Yukur kin narp ta'e miye' nule no,
yukur tatame naiye nule ka orpe kin, pakai. ²⁵ O ta'e Dewit somohonme nanange wusyep
me Jisas. Kin nanange na,

nam sisyeme Lahmborengge gan siheime nam nyermbe nyermbe,
yukur ma tumbe.

²⁶ Njoihmbwaipe nam hriphrip supule pe, nam miri musukwarme Got.

nam sisyeme nange nin se na plihe ahra'e wahri' nam,
ma tuhur musme nule.

²⁷ Got, nin yukur na se osme nam nuppe naiye ma mule,
topo'e yukur na se osme miye' wah bwore nin no,
wahri' kin ka nye' tihi'e guh neheh, pakai.

²⁸ Nin si pasam nahwikin naiye ma murp nyermbe nyermbe pe,
hriphrip nin na paparar me nam,
detale, nin na orp siheime nam.”

²⁹ Pita plihe nana lenge na, “Lenge to' tatai nam, nam da mini yip wusyep moworme.
Somohonme loumwah poi Dewit nule pe, tinge yinise kin. Tukwini neheh kin e'e teter
sai. ³⁰ Kom kin profet tikin Got pe, kin sisyeme wusyep tupwai' tikin Got naiye bwore
mise. Got nupwai'e wusyep naiye mindemboi ka plihe ana'e luh tikin kin Dewit el
nambaih talah kin ende Krai. ³¹ Dewit neteke'e naimune naiye mindemboi Got ka ende.
Ta'e luku pe, kin nanange nange Got ka plihe ahra'e Miye' alangatme kin, Krai nuppe naiye
ka ole. Kin yukur tatame naiye ka osme Krai ka tihi'e guh neheh, moi lenge miye' yule
no, wahri' kin ka si nye', pakai. ³² Got si nahra'e Jisas pe, poi lalme manange wusyep me
wah e'e naiye Got nende. Detale, poi si meteke'e. ³³ Got nahra'e kin nanah narp syep
non kin. Pe kin nana'e Krai Yohe Yirise gande wusyep tupwai' kin naiye ka uru'e unuh

^{2.23} Mat 27.35, Mak 15.24, Luk 23.33, Jon 19.18

^{2.24} Mat 28.5-6, Mak 16.6, Luk 24.5

^{2.25} Sng 16.8-11

^{2.30}

Sng 132.11, 2Sam 7.12-13

poi topo'e. Ta'e luku pe, tukwini yip si yasande yeteke'e yitini tikin Got uku. ³⁴⁻³⁵ Dewit yukur nanah moihla' ta'e Jisas, kom kin njanange na,

Lahmborenge njaname Lahmborenge* nam na,
'Ote orp syep non nam pe,
ma mende wachaih nin ka yurp tuwihme nin.'

³⁶ Ta'e luku pe, yip miye' tuweinge lalme Israel pa sisyeme bworerme. Jisas miye' naiye somohon yip yuluwei kin yal loutungwarmbe pe, Got si njenje kin Lahmborenge, topo'e Miye' alajatme kin."

³⁷ Nupe naiye tinge yasande ta'e luku pe, wusyep uku notohote noihmbwaip tinge pe, tinge yisilihme Pita topo'e lenge aposel sye' na, "To'tatai, ya mende naimune?"

³⁸ Pe Pita nungwis lenge wusyep na, "Yip ilyeh ilyeh pa yimbilme noihmbwaip yusme pupwa yip, topo'e yamba'e pinip yoto nan tikin Jisas Krai ti, Got ka osme pupwa yip. Yende tu'e le'e pe, pa yamba'e Yohe Yirise, yitini tikin Got. ³⁹ Yip Juta, topo'e lenge talah yip, topo'e lenge haiten, topo'e lahmende naiye Got ka gil lenge pe, Got si yal yip wusyep tupwai' kin."

⁴⁰ Pita plihe njanange wusyep wula wula pe, kin syep ernjeme lenge njanange na, "Pa yisilihme Got naiye ka ungwisme yiptip naiye yukur pa yamba'e yitini pupwa tu'e naiye lenge miye' tuweinge pupwa le'e naiye ka si yamba'e."

⁴¹ Lenge lahmende naiye tenerme wusyep Pita pe, tinge yamba'e pinip. Nupe uku wutu' lenge miye' tuweinge naiye yimbilme noihmbwaip yalme Jisas tatame 3,000. ⁴² Nyermbe nyermbe tinge jahilyeh yamba'e sande teke'e yatme lenge aposel, o tinge jahilyeh yono nai, o tinge jahilyeh yanange wusyep topo'me Got.

Lenge miye' tuweinge tikin Krai tinge yarp noihmbwaip ilyeh

⁴³ Nupe naiye mitinj lalme yeteke'e mirakel topo'e wutu' supule naiye Got njenje gah syep lenge aposel tikin Jisas pe, tinge gunguru plai. ⁴⁴ Lenge miye' tuweinge naiye noihmbwaip tinge tejeime Jisas jahilyeh pe, tinge yiyar'le nai'e nai'e tinge. ⁴⁵ Tinge yember nai'e nai'e tinge ya tas naiye ka yamba'e wuhyau yungwisme lenge miye' tuweinge naiye sehei'me nai'e nai'e. ⁴⁶ Nupe lalme tinge yate jahilyeh yal yukoh yirise. O nupe sye' tinge jahilyeh yal yokoh tititinge pe, tinge yono nai. Ta'e luku pe, tinge hriphrip yarp, topo'e tinge noihmbwaip ilyeh. ⁴⁷ Nyermbe nyermbe tinge yahra'e nan tikin Got pe, lenge miye' tuweinge lalme hriphrip me tinge. Ta'e luku pe, nupe ilyeh ilyeh Got nungwisme miye' tuweinge njanaman sye' pe, kin nember tinge yate jahilyeh topo'me lenge miye' tuweinge naiye si yimbilme noihmbwaip yalme Jisas.

3

Miye' lupu nule plihe bwore

¹ Nupe ende yungwiris naiye nau namba'e hun pe, nupe tikin naiye ka yisilihme Got pe, Pita hindi Jon yal yukoh yirise. ² Nal Kohmap Yilihe tikin yukoh yirise luku pe, miye' wahri' epwa ende naiye njhip lupu nule narp. Wahri' epwa luku somohonme sai nupe naiye mam wara'e kin. Nyermbe nyermbe tinge yikirh kin ya yember yal kohmap naiye ka isilihme wuhyau me lenge miye' tuweinge naiye tinge yala yi yoto yukoh yirise.

³ Nupe naiye Pita hindi Jon de ka yi yoto pe, kin nisilihme lenge nange ka hindi yan'a'e wuhyau. ⁴ Tinge hindi bep yal kin pe, Pita njaname na, "Bep ot poi hindi!" ⁵ Kin bep nal tinge pe, kin noiheryembe nange kin de ka amba'e nainde me tinge hindi. ⁶ Kom Pita njaname na, "Jam wuhyau pakai supule, kut nam da yule naimune naiye sai me nam. Nato nan tikin Jisas Krai, miye' tikin Nasaret topo'e bongol kitikin, ni tuhur el." ⁷ Mi'e pe, Pita narpe syep non kin yahra'e kin nanah pe, nilyehe sai njhip lupu kin bongol. ⁸ Kin tahar gan pe, kin nange yanah sisaibe njhip kin. Mi'e pe, kin nato yukoh yirise topo'e Pita hindi Jon pe, kin hriphrip nembere sekete papalai nale nat pe, kin chuchukwarme Got.

2.34-35 Sng 110.1 * 2.34-35 Lahmborenge njendehei pe, kin Got, o Lahmborenge hoi kin pe, Jisas. 2.44 Apo 4.32-35

⁹⁻¹⁰ Ŋupe ŋaiye lenge miye' tuweinge yeteke'e miye' uku gan hla' topo'e chuchukwarme Got pe, tinge sisyeme nange kin miye' ilyeh uku ŋaiye somohon narp Kohmap Yilihe tikin yukoh yirise ŋaiye ŋisilih lenge wuhyau. Pe tinge gunguru plai ŋoihyeryembe wula wula me ŋaimune ŋaiye si ŋende me kin.

Pita ŋanange wusyep gan nato yukoh yirise

¹¹ Miye' uku teter narpe syep Pita hindi Jon nal dou ende nato yukoh yirise luku ŋaiye tinge jalme yokoh mwah tikin Solomon. Pe lenge miye' tuweinge lalme gunguru plai pe, tinge sungul yatme tinge. ¹² Ŋupe ŋaiye Pita ŋeteki' lenge miye' tuweinge luku pe, kin ŋanange na, "Hei, miye' tuweinge lenge Israel, deta'e lai ti yip yenge plaimi ŋai e'e no, yip pusukum poi sai? Yip ŋoihyeryembe nange poi miye' bwore bwarme no, le'e bongol potopoi ŋaiye poi mende miye' e'e bwore lakai?" ¹³ Got titinge Abraham, Aisak, Jekop topo'e lenge mwan ka' poi lalme ŋende miye' wah kin Jisas namba'e naŋ embere nato mirakel uku. Yip yember kin yal syep lenge wachaih no, kin na gan wusyep nal me Pailat. Pe sihei ka ember kin e tus, kom yip yanange nange kin miye' pupwa. ¹⁴ Jisas kin bwore bwarme, holi mise supule, kom yip jarngi kin pe, yip yaname Pailat nange ka ember miye' pupwa Barabas e tus osme mwahupwai'e. Barabas kin miye' ŋaiye ŋonombe lenge miye' yule. ¹⁵ Yip yonombe miye' ŋaiye kin pwal poi laip. Kom Got plihe ŋahra'e kin. Ta'e luku pe, poi si meteke'e ŋai'e ŋai'e ta'e luku pe, poi ya si mininge wusyep nange kin si tahar narp laip. ¹⁶ Ŋoihmbwaip poi tejeime naŋ tikin Jisas ti, bongol kin ŋende miye' uku bwore. Yip sisyeme miye' uku ŋaiye somohon ŋende wahri' epwa, kom tukwini yip si yeteke'e kin tahar bwore. Tehei kin ta'e le'e, ŋoihmbwaip poi tejeime Jisas topo'e bongol tikin naŋ kin.

¹⁷ Lenge to' tatai ŋam, ŋam sisyeme, yip top lenge miye' mbep, yukur yip sisyeme ŋaiye kin lahmende. ¹⁸ Got somohonme ŋanange wusyep kin nal me lenge profet kin ŋaiye mindemboi Miye' alaŋatme Krais ka amba'e nihe syohe pe, ka ole. ¹⁹ Yusme pupwa yimbilme ŋoihmbwaip yip yilme Got ti, kin ka ongohe pupwa ŋaiye sai ŋoihmbwaip yip. ²⁰ Pa yende tu'e luku ti, Lahmborengi ka ende ŋoihmbwaip yip ka yirise no, pa yamba'e bongol ŋambaran tikin, topo'e ka ember Jisas, Miye' alaŋatme kin elme yip. ²¹ Kom kin teter ka orp moihla' e tutume ŋup tikin ŋaiye Got ka ende ŋai'e ŋai'e lalme ka plihe bwore supule. Liki ka tu'e ŋaiye somoho somohonme lenge profet holi mise supule kitikin yanange. ²² Ki ta'e ŋaiye Moses ŋanange na, 'Got, Lahmborengi poi, mindemboi ka ember profet ende tu'e ŋam. Pe miye' uku ka wim ilyeh poi. Yip pa yisyunde ŋaimune ŋaiye ka ininge. ²³ Tu, lahmende ŋaiye yukur ŋende gande ŋaimune ŋaiye kin ŋanange pe, kin ka ihyenme kin pe, yukur ka si orp tu'e miye' tuweinge tikin Got, pakai. Se ka talai.' ²⁴ Tahar Samuel nenge nate gere tukwini pe, lenge profet lalme yanange yalaŋatme ŋaimune ŋaiye ŋende tukwini. ²⁵ Kontrak ŋaiye somohonme Got ŋupwai'e top lenge profet pe, luku kontrak poi topo'e. Got ŋupwai'e kontrak topo'e mwan ka' poi ŋaiye ka ende bwore me poi pe, poi mamba'e kontrak uku. Ta'e ŋaiye somohonme kin ŋaname Abraham na, 'Ŋaimune bwore bwore ŋaiye ŋam mende me lenge ŋambaih talah nin, mindemboi ma plihe mende mi'me lenge miye' tuweinge lalme mi guh kekep.' ²⁶ Ta'e luku pe, Got nalaŋatme miye' wah bwore kin Jisas nember natme yip Juta yer nange ka ende mi' me yip, ŋaiye yip lalme pa yimbilme ŋoihmbwaip yusme ŋai'e ŋai'e pupwa ŋaiye yip yende."

4

Pita hindi Jon jan wusyep

¹ Pita hindi Jon teter yanange wusyep yalme lenge miye' tuweinge pe, lenge pris, topo'e kokorohtup ondoh tikin yukoh yirise, topo'e lenge Sadyusi sye' yate jere. ² Tinge yasande wusyep ŋaiye lenge aposel yana lenge miye' tuweinge nange Jisas si nule mi'e

no, kin plihe tahar pe, tinge n̄oihmbwaip pupwa. Detale, wusyep n̄aiye tinge yalaŋatme yasamb lenge miye' tuweinge nange n̄upe n̄aiye ka yule pe, tinge topo'e min ka plihe tukur. ³ Tinge yarp Pita hindi Jon n̄aiye ka jin wusyep ta, sehei de n̄up pe, tinge yember lenge ya yoto yarp mwahupwai'e ya tatame nyermbe. ⁴ Kom lenge miye' tuweinge wula wula n̄aiye si yasande wusyep uku pe, n̄oihmbwaip tinge teŋeime Jisas. Pe wutu' lenge miye' uku tatame 5,000.

⁵ Nyermbe kin pe, lenge miye' mbep Juta, topo'e lenge bwore bworengge tititinge, topo'e lenge jetmam n̄aiye yalaŋatme wusyep erŋeme tikin Got yate jahilyeh ya yoto Jerusalem. ⁶ Tinge jahilyeh topo'e Anas, miye' ondoh lenge pris topo'e Kaiafas pe, Jon pe, Aleksander topo'me miye' sye' n̄aiye wim ilyeh tikin pris ondoh. ⁷ Tinge yenge lenge aposel tikin Jisas hoi uku yate jan wusyep pe, tinge yisilih lenge na, “Yip yende miye' uku tahar bongol ta'e la? Bongol topo'e nan lahmente ti, yip yende n̄ai uku?”

⁸ Yohe Yirise gahanahme Pita pe, kin nungwis wusyep lenge ta'e na, “Yip n̄aiye miye' mbep topo'e bwore bworengge poi Israel. ⁹ N̄aiye tukwini poi gwan wusyep nange ya mini yip n̄aimune tehei n̄aiye poi n̄oihginirme miye' lupu nule no, ki tahar bwore pe, ¹⁰ tukwini yip topo'e mitiŋ lalme n̄aiye yarp yoto Israel pa sisyeme tehei kin. Poi mende n̄ai uku ma moto nan topo'e bongol tikin Jisas Krais, Miye' alaŋatme tikin Got. Kin miye' tikin Nasaret n̄aiye yip yuluwei kin yal loutungwarmbe, kom Got plihe n̄ahra'e kin. Ta'e luku pe, bongol ilyeh uku n̄aiye n̄ahra'e Jisas plihe n̄ende mi'mi' miye' iki n̄aiye tukwini gan n̄embep yip iki. ¹¹ Luku ta'e wusyep Got n̄anange me Jisas n̄aiye sai nato Tup kin. Kin n̄anange na,

Yip miye' n̄aiye juhur'e yokoh, yip jarnge tumwange bwore luku pe, yip yiche kin yal.

Kom kin plihe tahar lou miye' bwore.

¹² Got yukur nalaŋatme miye' ende n̄aiye ka ungwisme poi. Jisas kin n̄ilyeh n̄ahwikin n̄aiye Got si nalaŋatme pe, kin n̄ilyehe sai tatame n̄aiye ka ungwisme poi.”

¹³ Lenge miye' mbep uku yeteke'e Pita hindi Jon jan bongole yanange wusyep pe, tinge n̄oihyeryembe wula wula. Tinge n̄oihyeryembe ta'e le'e na: Kii! Tinge hindi miye' pakaiye. Yukur tinge yamba'e sande teke'e n̄embere yal skul, pakai. Kom sande teke'e tinge hindi n̄embere sekete. O tinge sisyeme nange somohon tinge hindi yarp topo'me Jisas. ¹⁴ Kom lenge sisinge woroh uku yukur tatame n̄aiye ka yininge wusyep ende yi tus halhale, pakai. Detale, tinge yeteke'e miye' e'e n̄aiye Got si ginyenme wahri' epwa kin gan topo'e tinge hindi. ¹⁵ Mi'e pe, lenge miye' embep yana lenge nange ka hindi yusme yokoh lenge sisinge woroh yi tus wicher'. Pe tinge ya yahai'e n̄oihmbwaip tititinge.

¹⁶ Tinge yisilih yale yat tititinge na, “Ya mende tu'e lai me miye' hoi uku? Lenge miye' tuweinge lalme Jerusalem si sisyeme nange tinge yende mirakel uku pe, yukur tatame n̄aiye ya mininge pakai. ¹⁷ Kom ya mindindirme lenge pe, ya syep erŋem lenge n̄aiye yukur ka yininge wusyep me Jisas, na pakai. Tu pakai pe, wusyep uku ka sisil el moiye moiye.”

¹⁸ Pe tinge plihe jal lenge hindi ya yoto pe, tinge yana lenge na, “Yukur pa plihe yininge wusyep o, yalaŋatme wusyep yil lenge miye' tuweinge me Jisas, na pakai.” ¹⁹ Kom Pita hindi Jon yungwisme wusyep tinge na, “Yip yiyar'e yi yoto n̄oihmbwaip yip ilyeh ilyeh tongonose. N̄aimune bwore me n̄embep tikin Got: n̄aiye poi ya misyunde wusyep yip, lakai ya misyunde wusyep Got? ²⁰ Kom yukur ya mupwai'e mut me n̄aimune bwore n̄aiye poi si masande meteke'e, pakai.”

²¹⁻²² Lenge mitiŋ lalme yirisukwarme Got n̄aiye kin si n̄ahra'e miye' uku n̄aiye somohon n̄ende wahri' epwa wahtaip 40. Kom lenge miye' mbep yasande nange ka yangange lenge hindi nihe syohe. Kut tinge hi'jarnge n̄aiye lenge miye' tuweinge lalme luku ka n̄oihmbwaip pupwa me tinge n̄aiye ka yende tu'e luku. Ta'e luku pe, tinge syep erŋeme lenge aposel bongol nange ka plihe yende n̄ai tu'e luku pe, se ka yongomb lenge. Mi'e pe, tinge yasme tinge hindi yal.

Lenge Kristen yisilihme Got n̄aiye ka ende bongolme tinge

²³ Ŋupe ŋaiye Pita hindi Jon yasme yokoh sisinge woroh pe, tinge plihe ya jere lenge Kristen miye' tuweinge. Pe tinge yana lenge wusyep ilyeh ŋaiye lenge miye' ondoh lenge pris, topo'e lenge bwore bworengenge tititinge Juta si yanange.

²⁴ Ŋupe ŋaiye tinge yasande wusyep uku pe, tinge lalme yanange wusyep topo'me Got. Tinge yanange na, "Lahmborengenge, nin bongol supule. Nin ŋende moi'la', kekep, ŋoloh pinip topo'e ŋai'e ŋai'e tetehei ŋaiye sai uku. ²⁵ Somohonme Yohe Yirise ŋende lounwah poi Dewit, miye' wah nin ŋanange na,

Lenge haiten yahra'e ŋoihmbwaip nihme Got pe, tinge yupwai'e wusyep ŋaiye ka yende ŋai'e ŋai'e pupwa.

Kom tinge yende pakaiye.

²⁶ Pe lenge miye' ondoh ŋaiye yembepeteme lenge miye' tuweinge kekep yende mi'mi' ŋaiye ka yurmbe, topo'e ka juhilyeh yende wachaihme Lahmborengenge topo'e Miye' alangatme kin.

²⁷ Ta'e le'e bwore mise. Nato moi oho, Herot hindi Pontius Pailat yate jahilyeh yotop lenge haiten topo' lenge Juta pe, tinge lalme yende wachaihme miye' wah bwore bwarme nin, Jisas. Kin miye' ŋaiye nin Got si nalanatme ŋaiye ka ungwisme poi. ²⁸ Bwore mise, ŋai'e ŋai'e tetehei ŋaiye tinge yende, ki gande ŋoiheryembe nin ŋaiye ka si nye nyermbe. ²⁹ Lahmborengenge, tukwini na ŋoiheryembe wusyep pupwa ŋaiye tinge yanange ka yende yumbune poi. Pe na ungwisme poi, miye' wah nin ŋaiye poi ya mininge wusyep nin bongole. ³⁰ Lahmborengenge, na ember bongol yip hindi Jisas, miye' wah bwore bwarme nin pe, na ende mi'me wahri' epwa, topo'e na ende mirakel e oto naŋ tikin miye' wah bwore bwarme Jisas." ³¹ Ŋupe ŋaiye tinge yisilihme Got mi'e pe, yoime ŋondol'me luh uku. Yohe Yirise gahanahme tinge lalme pe, yukur tinge hi'jarngenge nange ka yamba'e hwap pupwa, pakai. Mi'e pe, tinge yal'e yal'e yanange wusyep tikin Got bongole.

Miye' tuweinge ŋaiye ŋoihmbwaip teŋeime Jisas ka ŋoihmbwaip ilyeh topo'e tinge tungwisme tititinge

³² Lenge miye' tuweinge luku ŋaiye ŋoihmbwaip teŋeime Jisas, ŋoiheryembe topo'e ŋoihmbwaip tinge ŋahilyeh. Yukur miye' ende ŋoiheryembe ŋaiye ka tukwainge ŋai'e ŋai'e kin, pakai. Tinge lalme yiyar'e ŋai'e ŋai'e tinge yale yatme tititinge. ³³ Bongol tikin Jisas gahanahme lenge aposel pe, tinge yanange yalanatme wusyep me Jisas ŋaiye somohon kin nule no, kin plihe tahar. Pe Got ŋuru'e ŋoih mi'mi' embere kin gahme lenge miye' tuweinge lalme. ³⁴⁻³⁵ Ta'e luku pe, yukur miye' ende ka sehei'me ŋainde, pakai. Lenge mitiŋ ŋaiye tinge tatame kekep, topo'e yokoh pe, tinge yende windau me ŋai'e ŋai'e luku. Pe tinge yamba'e wuhyau me ŋai'e ŋai'e yenge yate yangange lenge aposel tikin Jisas pe, tinge yiyar'e wuhyau uku pe, tinge yangange lenge miye' tuweinge ŋaiye sehei'me ŋai'e ŋai'e.

³⁶ Luku ta'e ŋaiye Josep, kin miye' tikin Saiprus ende, kin bamtihei lenge Livai pe, kin miye' bwore ŋaiye lenge aposel yember naŋ kin Banabas. Naŋ tehei Banabas ta'e le'e, miye' ŋaiye ŋende bongolme lenge miye' tuweinge. ³⁷ Kin ŋende windau me kekep kin topo'e pe, kin nenge wuhyau lalme nate nangange lenge aposel tikin Jisas.

5

Ananias hindi Safaira

¹ Kut miye' ŋoinde, naŋ kin Ananias hindi tuwei kin Safaira plihe yende windau me kekep tinge hindi. ² Kom Ananias tukwainge wuhyau sye' pe, kin yul ŋinise, kut kin nenge sye' na nangange lenge aposel tikin Jisas. O tuwei kin ti si sisyme nange kin ŋinise wuhyau sye'. ³ Ŋupe ŋaiye Ananias nangange wuhyau uku nal lenge aposel pe, kin ŋana lenge na, "Wuhyau lalme le'e." Kom Pita ŋaname kin na, "Ananias, nin ŋende pupwa. Nin tukwainge wuhyau sye' ŋaiye nin namba' me kekep nin. O wusyep ŋaiye nin

ņanange ŋoinde tikin. Nin nasme yipihinge pupwa Satan si gahanahme ŋoihmbwaip nin. Ta'e luku pe, nin hombo'e yehme Yohe Yirise. ⁴ Liki somohon kekep nin! Ŋupe ŋaiye nin ŋende windau me kekep uku no, nin namba'e wuhyau pe, luku wuhyau nin lalme. Kom detale ti nin nange nin si pwale wuhyau lalme? Yukur nin hombo'e yehme miye', pakai. Nin hombo'e yehme Got kuli!" ⁵⁻⁶ Ananias ŋasande wusyep uku pe, kin gunge na gah kekep pe, kin nule. Pe lenge lahyambe yenge ŋaiyuwat ende yate yupwai'e wahri' kin pe, tinge yikirh ya tas wicher' ya yononde. Pe lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yeteke'e ŋai uku topo'e yasande wusyep uku pe, tinge hi'jarnge ŋembere sekete.

⁷ O tuwei kin Safaira yukur sisyeme ŋaimune ŋaiye si ŋende me miye' ti, pakai. Ŋau si na gah umbur pe, Safaira ti wata woto yokoh ŋaiye Pita narp. ⁸ Pe Pita ŋisilihme ti na, "Ini ŋam, le'e wuhyau lalme ŋaiye yip hindi miye' nin si yamba' me kekep ŋaiye yip hindi yende windau ta'e loho?" Ti wungwisme wusyep kin na, "Hei, wutu' kin tatame ta'e luku li!" ⁹ Pe Pita plihe ŋaname na, "Deta'e lai ti yip hindi miye' nin si yupwai'e wusyep nange yip da hombo'e yehme Yohe Yirise tikin Lahmborenge? Lenge miye' e'e ŋaiye sikeime yononde miye' nin, sihei yata yoto pe, ka plihe yikirh nin yi tus yononde topo'e." ¹⁰ Nilyehe sai ti gunge wa hrap wal ŋhip kin pe, ti wule. Lenge lahyambe yate yoto yeteke'e ŋaiye ti si wule wanar pe, tinge yikirh ti ya tas yononde sai siheime miye' ti. ¹¹ Pe lenge miye' tuweinge sios topo'e lenge mitiņ lalme ŋaiye yasande wusyep uku, hi'jarnge ŋembere sekete.

Mirakel tikin Got

¹²⁻¹⁴ Nyermbe nyermbe lenge miye' tuweinge ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teņeime Jisas, tinge jahilyeh yal yokoh mwah tikin Solomon, ŋaiye neņel'e nal lem tikin yokoh yirise. Mitiņ sye' yasande wusyep me Ananias pe, tinge hi'jarnge ŋaiye ka juhilyeh yotop tinge. Kom lenge mitiņ lalme ŋoihyeryembe nange lenge miye' tuweinge ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teņeime Jisas, tinge bwore. Ta'e luku pe, miye' tuweinge wula wula yimbilme ŋoihmbwaip tinge yalme Lahmborenge. Got ŋende bongolme lenge aposel pe, tinge yende mirakel, topo'e wutu' supule jah ŋembep lenge miye' tuweinge. ¹⁵⁻¹⁶ Lenge miye' tuweinge Jerusalem topo'e moi sye' ŋaiye sai siheime, yasande ŋaimune ŋaiye lenge aposel tikin Jisas yende. Ta'e luku pe, tinge yikirh lenge mitiņ ŋaiye yende wahri' epwa embere, topo'e tinge yenge lenge mitiņ ŋaiye yipihinge pupwa gahanahme tinge yat. Tinge yangara' luh yember lenge yanar yaņah pe, tinge yasande nange Pita ka ende mi'me wahri' epwa tinge. O sye' ŋoihyeryembe nange yipihinge kin tatame ka hlaime tinge pe, wahri' epwa tinge ka mi'e. Ta'e luku pe, lenge mitiņ lalme ŋaiye yende wahri' epwa, topo'e lenge mitiņ ŋaiye yipihinge pupwa gahanahme tinge, tinge lalme si tahar bwore.

Tinge yember lenge aposel tikin Jisas yal mwahupwai'e

¹⁷ Kom miye' ondoh lenge pris topo'e lenge ŋemei kin Sadyusi, tinge ŋoihmbwaip pupwa me lenge aposel tikin Jisas pe, ¹⁸ tinge syep yarpe tinge yember yal mwahupwai'e. ¹⁹ Kom ŋup uku pe, walip hla' tikin Lahmborenge ende nate kumbur kohmap mwahupwai'e pe, kin nenge lenge na tas wicher'. ²⁰ Pe kin ŋana lenge na, "Yi jin yukoh yirise tikin Got pe, yini lenge miye' tuweinge me yaņah bwore le'e ŋaiye yip jande." ²¹ Tahar ŋundu hondonge pe, tinge ya yoto yukoh yirise yanange yalaņatme wusyep tikin Got yal lenge miye' tuweinge ta'e ŋaiye walip hla' ŋanange.

Ŋupe ŋaiye miye' ondoh lenge pris, topo'e lenge ŋemei kin yate jahilyeh pe, tinge jal lenge bwore bworengenge tititinge Israel nange tinge topo'e ka lalme yiyar'e wusyep lenge aposel tikin Jisas. Mi'e pe, tinge yember lenge kokorohtup yal mwahupwai'e nange ka yamba'e lenge aposel yenge yut me tinge.

²² Kom ŋupe ŋaiye lenge kokorohtup ya jere pe, tinge yukur yeteke'e lenge aposel yarp mwahupwai'e. Ta'e luku pe, tinge plihe yenge wusyep ya yana lenge na, ²³ "Ŋupe ŋaiye poi ma pwar mal yokoh mwahupwai'e pe, poi meteke'e lenge kokorohtup jan bep yerņenge kohmap bongol supule. Kom ŋupe ŋaiye tinge chumbur kohmap pe, yukur poi

meteke'e miye' ende narp na n̄oto koh mele'e, pakai!" ²⁴ N̄upe n̄aiye lenge pris, topo'e miye' ondoh lenge kokorohtup n̄aiye bepyeteme yukoh yirise yasande ta'e luku pe, tinge n̄oihyeryembe wula wula sekete me n̄aimune n̄aiye si n̄ende me lenge aposel tikin Jisas. ²⁵ Pe miye' ende nato pe, kin n̄ana lenge na, "Yisyunde! Lenge miye' e'e n̄aiye yip si yember lenge yal mwahupwai'e luku jan ya yoto yukoh yirise yanange yalan̄atme wusyep yal lenge miye' tuweinge kuli!" ²⁶ Ta'e luku pe, miye' ondoh lenge kokorohtup plihe n̄ember lenge kokorohtup kin ya yamba' lenge aposel tikin Jisas yenge lenge yat. Tinge yukur yupwai'e n̄hip syep tinge o, tinge yongomb lenge, pakai. Detale, tinge hi'jarne nange lenge miye' tuweinge luku se ka yiche n̄eser yongomb lenge.

²⁷ Tinge yenge lenge aposel ya yoto yokoh n̄aiye ka jin wusyep yil n̄embep lenge sisinge woroh. Pe pris ondoh n̄isilihme lenge wusyep sye'. ²⁸ Kin n̄anange na, "Poi si syep er̄nem yip bongol nange yukur pa plihe yininge yalan̄atme wusyep Jisas yilme lenge miye' tuweinge. Kom yip si yengelyembe wusyep poi pe, yip yanange yalan̄atme wusyep uku yal lenge miye' tuweinge Jerusalem lalme topo'e yip yini'e poi nange poi monombe kin no, kin nule."

²⁹ Pe Pita top lenge aposel sye' yungwisme wusyep yanange na, "Poi ya gunde wusyep Got, kut yukur ya gunde wusyep yip. ³⁰ Somohon yip yonombe Jisas no, yip yuluwei kin yal loutungwarmbe, kom Got lenge loumwah poi plihe n̄ahra'e kin. ³¹ Mi'e pe, Got n̄ahra'e kin nenge nanah pe, kin n̄ana'e kin luh bongol nal syep non Got. Ta'e luku pe, Jisas tahar miye' ondoh supule, topo'e Miye' nungwisme ti, kin tatame n̄aiye ka ongohe pupwa n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge Israel n̄aiye ka yimbilme n̄oihmbwaip yilme kin. ³² Ta'e luku pe, poi topo'e Yohe Yirise manange mowor'e mal halhale n̄ai'e n̄ai'e luku. O Yohe Yirise, kin yitini tikin Got n̄aiye kin nangange lenge miye' tuweinge n̄aiye jande wusyep kin."

³³ N̄upe n̄aiye lenge sisinge woroh yasande ta'e luku pe, n̄oihmbwaip tinge nihe supule. Tinge yasande n̄aiye ka yongomb lenge ka yule. ³⁴ Kom miye' ende, nan̄ kin Gamaliel, kin Farisi topo'e jetmam tikin wusyep er̄neme tikin Got n̄aiye lenge miye' tuweinge lalme yanange nange kin miye' bwore. Ta'e pe, kin tahar gan hla' nato yokoh sisinge woroh n̄ana lenge kokorohtup nange ka yember lenge aposel yi tus wicher'. ³⁵ Tinge si yal tas wicher' mi'e pe, kin n̄ana lenge sisinge woroh na, "Yip miye' mbep lenge Israel, n̄oihme sikirp me n̄aimune n̄aiye pa yende me lenge miye' iki. ³⁶ N̄oiheryembe, somohon Teudas nate n̄ana lenge miye' tuweinge nange kin Lahmborenge pe, miye' tuweinge 400 tahar jande kin. Kom tinge yonombe kin si nule pe, lenge miye' tuweinge n̄aiye jande kin tangalai yal'e yal'e pe, wah kin uku si nal luh pakaiye. ³⁷ O n̄up ende n̄aiye tinge jonos lenge miye' tuweinge pe, miye' Galili ende, nan̄ kin Judas, nelejeime lenge mitij wula wula nange ka jinyenme gavman. Kom tinge yonombe kin nule topo'e pe, miye' tuweinge lalme luku tangalai yal'e yal'e. ³⁸ Ta'e luku pe, tukwini n̄am mana yip, pa yende wachaihme lenge miye' iki, na pakai. Yusme tinge ka yil. N̄aiye wah uku nat gande n̄oihmbwaip miye' ilyehme pe, se ka talai. ³⁹ Kom n̄aiye wah uku natme Got pe, yukur tatame n̄aiye pa yotombo wah tinge. N̄aiye pa yende pe, yip pa yende wachaihme Got."

⁴⁰ Ta'e luku pe, lenge sisinge woroh lalme jande wusyep Gamaliel. Pe tinge jal lenge aposel yate yoto pe, tinge yana lenge kokorohtup nange ka yongomb lenge. Tinge yongomb lenge mi'e pe, tinge plihe syep er̄nem lenge nange yukur ka plihe yi yini lenge miye' tuweinge me Jisas, na pakai. Mi'e pe, tinge yasme lenge ya tas yal.

⁴¹ N̄upe n̄aiye lenge aposel yasme lenge sisinge woroh pe, tinge hriphrip supule. Detale, Got si nalan̄atme tinge nange ka yikirh hwap yoto nan̄ tikin Jisas. ⁴² Pe n̄up ilyeh ilyeh tinge yal yukoh yirise topo'e yokoh lenge miye' tuweinge tongonose pe, tinge yanange yalan̄atme wusyep bwore mise me Jisas Krais, Miye' alanjatme tikin Got.

6

Tinge yalan̄atme lenge miye' syepumbur hoi n̄aiye ende wah yungwis lenge miye' tuweinge

¹ Njup uku pe, lenge miye' tuweinge n̄aiye jande Jisas si tahar wula wula sekete. Pe tuhwar n̄embere sai bumble lenge Juta n̄aiye yanange wusyep Grik, topo'e lenge Juta n̄aiye yanange wusyep Juta. Detale, lenge Juta uku n̄aiye yanange wusyep Grik yana lenge na, "Yip yukur yembepeteme lenge tuweinge n̄ope poi bworerme yangange n̄ai topo'me wuhyau, pakai." ² Ta'e luku pe, lenge aposel 12 jal lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye jande Jisas yate jahilyeh pe, tinge yana lenge na, "Yukur tatame n̄aiye ya musme syep wah n̄aiye ya mininge wusyep Lahmborenge no, ya mende wah mangange lenge n̄ai. ³ Ta'e luku pe, lenge to' tatai n̄am, yalan̄atme miye' syepumbur hoi n̄aiye n̄oihmbwaip tinge bwore bwarme juh bumble yiptip n̄aiye sande teke'e tinge n̄embere, topo'e tinge si papararme Yohe Yirise pe, ya member lenge ka bepyeteme wah uku. ⁴ O wah embere poi n̄aiye ya dohmeteme top Got mininge wusyep, topo'e ya mininge malan̄atme wusyep kin mil'e mil'e."

⁵ Mi'e pe, lenge miye' tuweinge lalme hriphrip me wusyep n̄aiye lenge aposel yanange. Ta'e luku pe, tinge yalan̄atme Stiven, miye' n̄aiye n̄oihmbwaip kin teñei bongolme Jisas, topo'e Yohe Yirise gahanahme kin supule. Tinge yalan̄atme kin topo'e Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas, topo'e Nikolas. Nikolas kin miye' Antiok ende n̄aiye bunjenge n̄oihmbwaip tahar gande bilip lenge Juta. ⁶ Tinge yate yasamb lenge yal aposel pe, tinge lalme yikil syep ya yanah tinge yisilihme Lahmborenge n̄aiye ka ungwisme tinge n̄aiye ka yende wah uku.

⁷ Ta'e luku pe, wusyep tikin Got tingisil ende embere pe, lenge miye' tuweinge wula n̄aiye yarp yoto Jerusalem jande Jisas. O lenge pris sye' topo'e, n̄oihmbwaip tinge teñeime Jisas pe, tinge jande kin.

Tinge syep yarpe Stiven

⁸ Got n̄uru'e n̄oih mi'mi' topo'e bongol kin na gah Stiven pe, ki papararme Yohe Yirise. Ta'e luku pe, kin n̄ende mirakel, topo'e wutu' supule gah embep lenge miye' tuweinge. ⁹ Kom lenge Juta sye' tuhwarme kin pe, tinge teketenge wusyep topo'me kin. Lenge miye' uku, sye' yase moi Sairini yat no, sye' Aleksandria, sye' Silisia topo'e sye' yase Esia yat. Pe tinge miye' tikin yokoh jahilyeh ende n̄aiye tinge jalme yokoh jahilyeh lenge miye' hlaininge. ¹⁰ Kom Yohe Yirise n̄aja'e Stiven sande teke'e n̄embere pe, wusyep tinge yukur tatame n̄aiye ka engelyembe wusyep kin, pakai.

¹¹ Pe tinge yul yututusme miye' sye' yanange na, "Yip pa yininge wusyep hombo'e yini'e kin tu'e le'e: Stiven n̄anange wusyep pupwa me Moses topo'e Got." ¹² Ta'e luku pe, lenge miye' uku yanange wusyep yal lenge bwore bworengenge tititinge Israel, topo'e lenge jetmam tikin wusyep erñeme, topo'e lenge miye' tuweinge n̄aiye ka ende n̄oihmbwaip tinge ka nihe supule. Pe tinge syep yarpe Stiven yenge kin yal lenge sisinge woroh. ¹³ Mi'e pe, tinge yamba'e miye' sye' yenge ya yoto n̄aiye ka si yininge wusyep hombo'e. Pe tinge yanange na, "Nyermbe nyermbe miye' e'e kin n̄anange wusyep pupwa me yukoh yirise tikin Got topo'me wusyep erñeme n̄aiye Got n̄aja'e Moses. ¹⁴ Poi masande kin n̄anange nange Jisas tikin moi Nasaret ka uluwau yukoh yirise, topo'e ka uhyulme wusyep erñeme n̄aiye Moses pwal poi!"

¹⁵ Mitij lalme n̄aiye yarp ya yoto yokoh sisinge woroh uku n̄embep dilndilme Stiven sai pe, tinge yeteke'e bepmohro kin yirise n̄ahilyeh ta'e n̄aiye bepmohro tikin walip hla' ende.

7

Stiven n̄anange wusyep nal lenge sisinge woroh

¹ Pe pris ondoh n̄isilihme Stiven na, "Wusyep e'e bwore mise, lakai pakai?" ² Stiven nungwisme na, "Lenge yai mam, to' tatai n̄am, yisyunde wusyep e'e! Somohon somohonme n̄aiye mwan poi Abraham yukur na nar̄p moi Haran no, kin nar̄p moi Mesopotemia pe, Got yirise bongol supule nate n̄eteke'e kin. ³ Pe kin n̄aname na, 'Osme lenge bamtihei nin topo'e moi jeheinge nin, kut el kekep n̄aiye ma yasam nin.' ⁴ Ta'e luku

pe, ki tahar nasme moi jeheinge kin Kaldia na narp nato moi Haran. Ŋupe ŋaiye yai kin si nule mi'e pe, Got ŋember kin nate narp kekep ŋaiye tukwini poi marp oho.

⁵ Got yukur nana'e kekep sikirp malaih ende nal me Abraham ta'e ŋaiye kekep kitikin, pakai supule. Kut kin si nupwai'e wusyep nange ka aŋa'e kekep e'e elme kin topo'e lenge ŋambaih talah kin. Kom dindi' ŋup uku, Abraham talah pakai. ⁶ Got plihe ŋaname kin na,

Lenge ŋambaih talah nin ka yila yurp moi ende pe,
ka yurp tu'e ŋaiye yuwore yi tutume wahtaip 400 pe,
tinge ka yamba'e nihe syohe,
topo'e ka yende wah nihe tu'e mitij ŋaiye yarp mwahupwai'e.

⁷ Kom Got plihe ŋanange na,

Ŋam ma plihe mungwisme yitini pupwa mil me miye' tuweinge luku
ŋaiye yende gamare me ŋambaih talah nin.
Mindemboi pe, ŋambaih talah nin ka yute tus yusme moi luku pe,
tinge ka yurp moi e'e yirisukwarne ŋam.

⁸ Mi'e pe, Got hindi Abraham yupwai'e kontrak nange ka otombo wahri' lenge lahmiye'. Ta'e luku pe, ŋupe ŋaiye Sara wara'e Aisak no, sande ende supule si nal mi'e pe, Abraham ŋotombo wahri' talah kin, Aisak. Aisak topo'e, kin ŋotombo wahri' lahmiye' kin Jekop, topo'e Jekop ŋotombo wahri' lenge lahmiye' kin 12, lenge miye' sambe ilyeh poi Israel.

⁹ Lenge lahmiye' 11 tikin Jekop uku, tinge ŋoihmbwaip pupwa me to' tinge Josep pe, tinge yende windau me kin ŋaiye ka yenge kin yil moi Isip nange ka orp miye' wah pakaiye tititinge Isip. Kom Got narp topo'e kin ¹⁰ pe, kin nungwisme Josep bworerme ŋupe ŋaiye kin namba'e hwap. Got nana'e sande teke'e topo'e ŋoihmbwaip bwore kin nal me Josep pe, miye' ondoh lenge Isip, Fero hriphrip me kin. Ta'e luku pe, kin nalajatme Josep miye' mbep ŋaiye ka embepeteme moi embere Isip, topo'e ŋai'e ŋai'e nato yukoh tikin Fero. ¹¹ Ŋup tikin ŋaiye ŋasarp embere nat moi Isip topo'e moi Kenan lalme pe, tinge lalme nimbot nongomb lenge. Ta'e luku pe, lenge mwan ka' poi yukur tatame ŋaiye ka yahai'e ŋai ŋaiye ka yende yono, pakai supule. ¹² Kom ŋupe ŋaiye Jekop ŋasande nange ŋai sye' ŋanar nal moi Isip pe, kin nember lenge lahmiye' kin nange ka yil moi uku yahai'e ŋai. Liki ŋendeheyeh ŋaiye tinge ya jere moi uku. ¹³ O ŋupe ŋaiye tinge plihe yal moi Isip ninde pe, Josep ŋana lenge to' tatai kin nange kin Josep. Pe kin nasambe Fero lenge wim ilyeh kin. ¹⁴⁻¹⁵ Mi'e pe, Josep ŋember wusyep nal me yai kin Jekop ŋaname nange ka ot topo'e bantihei kin lalme. Ta'e luku pe, Jekop topo'e bantihei kin tahar yal Isip. Wutu' lenge miye' tuweinge luku tatame 75 ŋaiye tinge yal. Jekop ŋotop lenge tatai ondoh poi yarp moi uku ya tatame ŋaiye tinge yule. ¹⁶ Tinge si yule mi'e pe, ŋambaih talah tinge yenge lupu tinge yal moi Sikem pe, tinge yinise ya jah ŋehet tikin Abraham ŋaiye somohon kin ŋiche wuhyau namba'e me bantihei lenge Hamor.

¹⁷ Ŋup si sihei ŋaiye Got ka ende wusyep tupwai' tikin ŋaiye somohon kin ŋaname Abraham ka tus halhale pe, lenge miye' tuweinge poi Israel ŋaiye yarp Isip si tahar wula wula sekete. ¹⁸ Pe kin ŋoinde plihe namba'e luh nembepeteme Isip, kom kin yukur sisyeme Josep. ¹⁹ Ta'e luku pe, kin ŋende hombo'me lenge mwan ka' poi pe, kin ŋende yumbune tinge, topo'e ŋututusme tinge nange ka yember lahmiye' wimbe tinge yi tus wicher' nange ka yule.

²⁰ Dindi' ŋup uku, mam wara'e Moses pe, kin talah bwore mi' supule nal nembep tikin Got. Yai mam kin, tinge yembepeteme kin yarp yokoh tititinge wundehei hun. ²¹ Kom ŋupe ŋaiye mam wember kin wa tas wicher' pe, talah tuwei tikin Fero wamba'e kin wa wembepeteme ta'e ŋaiye talah wim titi. ²² Tinge yaname yalajatme ŋai'e ŋai'e tetehei

7.5 Stt 12.7, 13.15, 15.18, 17.8 7.6 Stt 15.13-14 7.7 Kis 3.12 7.8 Stt 17.10-14, 21.2-4, 25.26, 29.31-35.18
7.9 Stt 37.11,28, 39.2,21 7.10 Stt 41.39-41 7.11 Stt 42.1-2 7.13 Stt 45.1,16 7.14-15 Stt 45.9-10,17-18,
46.1-7,27, 49.33 7.16 Stt 23.3-16, 33.19, 50.7-13, Jos 24.32 7.17 Kis 1.7-8 7.19 Kis 1.10-11,22 7.20 Kis 2.2
7.21 Kis 2.3-10

lalme pe, kin namba'e sande teke'e nembere tititinge Isip. Ta'e luku pe, wusyep n̄aiye kin n̄anange, topo'e wah n̄aiye kin n̄ende pe, bongol supule.

²³ N̄upe n̄aiye Moses wahtaip kin 40 pe, kin n̄oiheryembe nange ka el eteke' lenge bantihei kin, lenge Israel. ²⁴ Kin na gere luh n̄aiye tinge yarp pe, kin n̄eteke'e miye' Isip ende n̄ende wachaih nal me miye' Israel ende. Ta'e luku pe, Moses na nungwisme kin pe, kin n̄onombe miye' Isip uku nule. ²⁵ Moses n̄oiheryembe nange lenge miye' tuweinge kitikin uku ka yisyunde yeteke'e nange Got nalanatme kin n̄aiye ka ungwisme tinge no, ka enge lenge e tus osme moi uku. Kom tinge yukur sisyeme n̄ai uku. ²⁶ Nyermbe pe, Moses n̄eteke'e miye' Israel hoi hindi yarmbe pe, kin de ka ungwisme tinge hindi n̄aiye ka hindi n̄oihmbwaip n̄ilyeh. Kin n̄ana lenge na, 'Yip hindi yarmbe tale? Yip hindi to'tataiye kili!'

²⁷ Kom miye' uku n̄aiye si n̄onombe miye' n̄oinde n̄utumbu'e Moses nal. Pe kin n̄aname Moses ta'e le'e na, 'Lahmende si nalanatme nin nange nin na orp tu'e miye' ondoh topo'e miye' iyar'e poi? Pakai! ²⁸ Nin de na pumbe tu'e n̄aiye misei nin n̄onombe miye' Isip lakai?' ²⁹ N̄upe n̄aiye Moses n̄asande ta'e luku pe, kin garnge nasme Isip na narp moi Midian. Kin narp moi ambaran uku pe, kin nenge tuwei ende pe, tinge hindi yara'e lahmiye' hoi.

³⁰ Moses narp moi uku na tatame wahtaip 40. N̄up ende pe, Moses n̄ende hlaihlai nal kekep gungurar ende n̄aiye mitin̄ pakai. Kekep uku sai siheime hwate Sainai. Mi'e pe, walip hla' ende nate gereme kin. Walip hla' uku nat ta'e nihilim n̄aiye tahar n̄anah lou senge malaih ende. ³¹ Moses kin n̄eteke'e n̄ai uku pe, kin gunguru plai. N̄upe n̄aiye kin nala el siheime lou senge malaih uku no, ka eteke'e bworerme pe, kin n̄asande Lahmborenge n̄anange wusyep. ³² Lahmborenge n̄anange na 'N̄am Got lenge mwan ka' nin, Abraham, Aisak, topo'e Jekop.' Moses hi'garng nembere sekete pe, yukur tatame n̄aiye ka embep el eteke'e n̄ai uku. ³³ Pe Lahmborenge n̄aname kin na, 'Na ungul n̄ihip hi' nin, detale, kekep e'e yirise! ³⁴ N̄am si meteke'e mane topo'e nembep pinip n̄aiye sai me lenge miye' tuweinge n̄am n̄aiye yarp ya yoto Isip. N̄am si masande meteke'e nihe syohe n̄aiye tinge yas jal pe, n̄am si mat n̄aiye ma mungwisme tinge member lenge mil hlaininge. Ta'e luku pe, ni ot. Ma member nin na el Isip.'

³⁵ Moses kin miye' uku n̄aiye somohon lenge miye' tuweinge Israel jarng nange yukur ka orp tu'e miye' ondoh, topo'e miye' iyar'e tinge. Kom n̄upe n̄aiye walip hla' uku natme lou senge malaih uku pe, Got nalanatme Moses nange ka orp miye' ondoh, topo'e ka enge lenge ote tus hlaininge. ³⁶ Pe Moses plihe nal Isip pe, kin n̄ende mirakel topo'e wutu' supule bongol ti, kin nenge lenge miye' tuweinge Israel na tas nasme Isip. Kin nenge lenge na tas plihe n̄ende mirakel ya jere Loh Pinip Yaihe, topo'e wahtaip 40 tinge yarp ya yoto kekep gungurar n̄aiye mitin̄ pakai. ³⁷ Moses kin miye' ilyeh uku n̄aiye n̄ana lenge miye' tuweinge Israel nange Got ka ember profet ende tu'e kin ka ot. Pe profet uku, ka wim ilyeh poi. ³⁸ O n̄upe n̄aiye lenge mwan ka' poi yate jahilyeh yarp moi gungurar pe, Moses kin miye' n̄aiye plihe n̄anange wusyep topo'e walip hla' nanah hwate Sainai. Pe kin plihe nate gah n̄ana lenge wusyep tikin laip n̄aiye sai nye nyermbe. Kin n̄ana lenge mwan ka' poi nange tinge ka yember wusyep e'e yutme poi.

³⁹ Kom mwan ka' poi tinge jarng Moses pe, yukur tinge yasande wusyep kin, pakai. Pe n̄oihmbwaip tinge bongol n̄aiye ka plihe jirng yil Isip. ⁴⁰ Ta'e luku pe, tinge yaname tatai tikin Moses, Aron, yanange na, 'Moses, miye' uku n̄aiye nenge poi nase Isip nat, kin si nanah hwate luku, kom poi jinjame n̄aimune n̄aiye si n̄ende me kin. Ta'e luku pe, ende yipihinge got sye' n̄aiye ka yil yerme poi.' ⁴¹ Dindi' n̄up uku pe, tinge yende got hombo'e ende n̄aiye wutu' kin ta'e yowor bulmakau. Mi'e pe, tinge yesekkeh yowor sye' ta'e yitini tinge yalme got uku pe, tinge yirisukwarme kin, topo'e tinge yende wenersep hriphrip me n̄aimune n̄aiye tinge si yende. ⁴² Kom Got n̄ana'e teket me tinge pe, kin

nasme lenge nange ka yirisukwarme ñai'e ñai'e ñaiye sai nanah ñaitem ta'e nowas, ñau topo'e wundehei. Liki gande wusyep Got ñaiye sai tup lenge profet. Kin ñanange na, Miye' tuweinge lenge Israel, wahtaip 40

ñaiye yip yarp kekep gungurar ñaiye mitiñ pakai pe, yukur yip yonombe yuwor yesekah yatme ñam ta'e yitini yip, pakai.

⁴³ Yip yikirh yokoh sel tikin got hombo'e Molek, topo'e yenge yipihinge got nowas yip Refan ñaiye yip si yeterpese. Kom tinge got hombo'e ñaiye yip yenge syep yende nange yip pa yirisukwarme.

Ta'e luku pe, ma member yip pa yi yoto moi Babilon ñaiye sai wohe sekete pe, yip pa yurp tu'e miye' tuweinge wah tititinge.

⁴⁴ Ñupe ñaiye lenge mwan ka' poi yarp kekep gungurar uku ñaiye mitiñ pakai pe, tinge yende yokoh sel ende jande wusyep ñaiye Got ñaname Moses. Tinge yende jande wutu' kin ñahilyeh ta'e ñaiye Got nasambe kin. Yokoh sel uku nasamb lenge nange Got narp top lenge. ⁴⁵ Luku mi'e pe, lenge mwan ka' poi yangange lenge ñambaih talah yokoh sel uku pe, tinge yikirh jande Joshua ya yamba'e kekep ñaiye Got nangange lenge. Got kin nal yerme tinge pe, kin ginyen lenge wachaih ñaiye yarp kekep uku. O yokoh sel uku sai kekep e'e na tatame ñaiye Dewit narp miye' ondoh. ⁴⁶ Got hriphrip me Dewit. Ta'e luku pe, Dewit ñisilihme kin nange tatame ñaiye ka ahra'e yukoh yirise me kin, Got tikin Jekop. ⁴⁷ Kom Got ñanange pakai me kin pe, talah kin Solomon ñahra'e yokoh uku. Kut Got ñaiye narp nanah hla' sekete yukur narp nato yokoh ñaiye poi lenge miye' mende, pakai! ⁴⁸ Le'e ta'e wusyep tikin Got ñaiye profet Aisaia nainge,

⁴⁹ Moihla' ta'e ñaiye luh yilihe ñam ñaiye ñam marp bepmeteme ñai'e ñai'e lalme, kut kekep lope, ki ta'e luh malaih ñaiye ñam mikil ñhip ñam manah.

Ta'e luku pe, yukur miye' ende tatame ñaiye ka ende yokoh me ñam, topo'e ka ende luh ñaiye ma murp mamba'e yohe, pakai!

⁵⁰ Ñai'e ñai'e lalme le'e ñam menge syep ñam mende."

⁵¹ Stiven plihe ñanange wusyep me lenge sisinge woroh na, "Yip iki, yip miye' ñaiye yende bwili'e bwula'e sekete pe, ñoihmbwaip yip ta'e lenge haiten, topo'e yip kwote supulme wusyep Lahmborenge! Yip ta'e lenge mwan ka' yip pe, yip yende wachaihme Yohe Yirise. ⁵² Somohon lenge mwan ka' yip yende yumbun lenge profet lalme, topo'e tinge yongomb lenge miye' lalme ñaiye tinge yanange yowor'e yember nange miye' bwore bwarme ka ot. Kom tukwini pe, yip jarng'e yember kin yal syep lenge wachaih pe, ki ta'e ñaiye yip yonombe kin nule. ⁵³ Yip iki, yip si yamba'e wusyep erñeme tikin Got ñaiye lenge walip hla' yate yal yip. Kom yip yukur jande wusyep uku, pakai!"

Tinge yiche ñeser yonombe Stiven

⁵⁴ Ñupe ñaiye lenge sisinge woroh yasande wusyep Stiven uku pe, ki ñende ñoihmbwaip tinge blohemblohe nale nat, topo'e ñesep ikikirme mut tahar yende tuhwar embere me Stiven. ⁵⁵ Kom Yohe Yirise si gahanahme Stiven ti, kin bep nanah moihla' pe, kin ñeteke'e yirise supule tikin Got nate gah topo'e kin neteke'e Jisas gan nal syep non tikin Got. ⁵⁶ Pe kin ñanange na, "Hei, bep yil uku! Ñam meteke'e kohmap moihla' hohou sai topo'e Talah tikin Got gan nal syep non* kin."

⁵⁷⁻⁵⁸ Lenge sisinge woroh yasande ta'e luku pe, tinge tuhwar embere sekete tahar tambah jah pe, tinge syep tatme mungwim tinge nange yukur ka yisyunde wusyep Stiven. Mi'e pe, tinge lalme tahar jertetenge yalme Stiven pe, tinge syep yarpe kin jetete

7.44 Kis 25:9,40 7.45 Jos 3:14-17 7.46 2Sam 7:1-16, 1Sto 17:1-14 7.47 1Ki 6:1-38, 2Sto 3:1-17 7.49 Ais 66:1-2 7.51 Ais 63:10 * 7.56 Luku ki sasambe nange nan Jisas tahar embere, topo'e kin miye' ondoh topo'e Got.

yate tas yasme moi uku yenge yal yipih nange ka yiche n̄eser yonombe. O lenge miye' n̄aiye ka si yini'e Stiven yungul temhron̄ tinge yember yanar siheime n̄hip lahyambe ende, naŋ kin Sol, nange ka embepeteme.

⁵⁹ N̄upe n̄aiye tinge yiche n̄eser yonombe Stiven nihe sai pe, Stiven kin gal me Lahmborenge na, “Lahmborenge Jisas, amba'e yipihinge n̄am e'e!” ⁶⁰ Mi'e pe, kin n̄asar'e n̄imbep pe, kin tambah nal me Lahmborenge na, “Lahmborenge! Yukur na ende wachaih elme tinge me hwap e'e n̄aiye tukwini tinge yende le'e.” Kin n̄anange ta'e luku, mi'e pe, kin nule.

8

¹ Sol narp e'e pe, kin hriphrip n̄aiye tinge yonombe Stiven no, kin nule.

Sol n̄ende yumbune lenge miye' tuweinge sios

²⁻³ Lenge miye' bwore tikin Got yononde Stiven pe, tinge yilil me kin embere sekete. N̄up uku pe, lenge miye' tuweinge sios n̄aiye yarp ya yoto Jerusalem yamba'e nihe syohe embere. Sol n̄ende niharar n̄aiye ka ende yumbune lenge. Pe kin tas n̄oto yokoh tinge ilyeh ilyeh tongonose pe, kin narpe lenge n̄ember nato mwahupwai'e. Ta'e luku pe, wula tinge tahar jarnge tangalai ya yoto moi lalme tikin provins Judia topo'e Samaria. Kut lenge aposel n̄ilyehme, tinge teter yarp Jerusalem.

Filip n̄anange nalan̄atme wusyep bwore mise tikin Lahmborenge gan nato provins Samaria

⁴ Lenge miye' tuweinge sios n̄aiye si jarnge tangalai yal'e yal'e plihe yeŋel'e yanange yalan̄atme wusyep bwore mise tikin Lahmborenge Jisas yarp ya yoto moi n̄aiye tinge yarp. ⁵ Filip nal moi embere Samaria pe, kin n̄anange nalan̄atme wusyep me Krai, Miye' alan̄atme tikin Got, nal me lenge miye' tuweinge. ⁶ Lenge miye' tuweinge wula moi uku yasande bworerme wusyep n̄aiye Filip n̄anange, topo'e tinge yeteke'e mirakel n̄aiye kin n̄ende. ⁷ Kin n̄ende mi'me wahri' epwa n̄aiye n̄hip pupwa topo'e lupu nule. O kin ginyenme yipihinge pupwa tas yasme lenge miye' tuweinge pe, lenge yipihinge pupwa luku yas yas yilil n̄embere jarnge yal. ⁸ Ta'e luku pe, nato moi uku pe, lenge miye' tuweinge lalme hriphrip n̄embere sekete.

⁹ Miye' ende n̄aiye n̄ende n̄imbim yar, naŋ kin Saimon, narp moi uku. Pe lenge miye' tuweinge Samaria gunguru plaime n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye kin n̄ende. Kin miye' n̄aiye n̄ahra'e naŋ kitikin nange kin bwore. ¹⁰ Pe lenge miye' ondoh topo'e lenge n̄aipwa n̄i' jan yember mungwim me wusyep kin. Tinge yanange na, “Miye' uku pwa bongol sekete, detale, Lahmborenge n̄anja'e bongol uku n̄embere sai me kin.” ¹¹ Ta'e luku pe, n̄upe n̄aiye tinge jan yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e tetehei n̄aiye kin n̄ende pe, tinge gunguru plai jande kin. ¹² Kom n̄upe n̄aiye lenge miye' tuweinge luku yasande Filip n̄anange wusyep bwore mise me lemame tikin Got topo'e naŋ tikin Jisas Krai pe, n̄oihmbwaip tinge tejeime wusyep uku pe, tinge yamba'e pinip. ¹³ Saimon topo'e, n̄oihmbwaip kin tejeime Jisas pe, kin namba'e pinip. Nyermbe nyermbe kin narp siheime Filip pe, kin n̄eteke'e mirakel, topo'e wutu' supule n̄aiye Filip n̄ende pe, kin gunguru plaime n̄ai uku.

¹⁴⁻¹⁶ Lenge Samaria teter yukur yamba'e Yohe Yirise no, ka ote guhunuhme tinge, pakai. Kut tinge yamba'e pinip yoto naŋ tikin Lahmborenge Jisas n̄ilyehme. Kom n̄upe n̄aiye lenge aposel n̄aiye yarp ya yato Jerusalem yasande nange n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge Samaria si tejeime wusyep tikin Got pe, tinge yember Pita hindi Jon yalme tinge. N̄upe n̄aiye tinge ya jere moi uku pe, tinge hindi yisilihme Lahmborenge nange ka ember Yohe Yirise ote guhunuhme tinge. ¹⁷ Mi'e pe, Pita hindi Jon yikil syep yanah n̄ondoh tinge pe, Lahmborenge nember Yohe Yirise nate gahanahme tinge lalme.

¹⁸ N̄upe n̄aiye Saimon n̄eteke'e Yohe Yirise si gahanahme lenge miye' tuweinge lalme luku n̄aiye lenge aposel yikil syep yanah n̄ondoh tinge pe, kin da angange wuhyau elme Pita hindi Jon. ¹⁹ Pe kin n̄ana lenge na, “Pa pule n̄am bongol no, lahmende n̄aiye ma mikil syep n̄am mi munuh tinge pe, ka yamba'e Yohe Yirise topo'e.” ²⁰ Kom Pita nungwisme na, “Detale ti nin n̄oiheryembe nange na iche wuhyau amba'e yitini n̄aiye Lahmborenge

nember nat? Pakai supule! Ni e hel topo'e wuhyau nin! ²¹ Yukur tatame na ende wah Lahmborenge ñaiye poi mende, pakai. Detale, ñoihmbwaip nin yukur sai bwore bwarme me Got. ²² Nin na imbilme ñoihmbwaip aña'e teket me ñoihmbwaip pupwa nin pe, na isilihme Lahmborenge ñaiye ka ongohe pupwa ñaiye sai nato ñoihmbwaip nin. ²³ Ñam meteke'e ta'e ñaiye nin wim lal ñembere sekete me yitini tikin Got pe, wim lal nin uku ki ñende yumbune ñoihmbwaip nin pe, nin narp nato mwahupwai'e tikin hwap uku.”

²⁴ Pe Saimon ñaname Pita hindi Jon na, “Iyai mende, yisilihme Lahmborenge ñaiye ka ungwisme ñam no, yukur ñai'e ñai'e le'e ñaiye si yip yanange le'e ka ende yumbune ñam.”

²⁵ Ñupe ñaiye Pita hindi Jon yanange yalañatme wusyep Lahmborenge mi'e pe, tinge yasme yala yil Jerusalem pe, tinge yanange yalañatme wusyep Lahmborenge tuwase yal moi Samaria wula ñaiye sai ñahwikin.

Filip topo'e miye' embep tikin Itiopia

²⁶ Walip hla' tikin Lahmborenge nate ñaname Filip na, “Tuhur e guh ñahwikin nal moi gungurar uku ñaiye nase Jerusalem nal Gasa.” ²⁷ Filip tahar nal pe, kin neteke'e miye' mbep tikin Itiopia ende ñaiye ñende wah nembepeteme wuhyau me kandas ñaiye kwin titinge lenge Itiopia.* Miye' iki yerkeime tinge yosoko ñerp kin pe, somohon kin nal Jerusalem nirisukwarme Got. ²⁸ Mi'e pe, kin nate narp nanah karis ende ñaiye yowor donki kete nala el moi kin pe, kin gonose tup profet Aisaia tuwase nat. ²⁹ Ta'e luku pe, Yohe Yirise ñaname Filip na, “Hai, el siheime karis uku ñaiye yuwor donki kete kin.”

³⁰ Filip gertetenge nal siheime karis uku pe, kin ñasande miye' uku gonose tup tikin profet Aisaia. Filip ñisilihme kin na, “Nin si ñasande gondoume wusyep ñaiye nin gonose liki?”

³¹ Miye' wah uku nungwisme na, “Ma sisyeme tu'e lai ñaiye lahende yukur esembele wusyep tihei?” Pe kin ñaname Filip ñaiye ka e unuh orp topo'me kin el karis.

³² Wusyep tikin Got ñaiye kin gonose, ta'e le'e,
Kin nupwai'e mut kin topo'e yukur kin ñilil, pakai
Kin ta'e worsip ñaiye tinge yenge yala yi yonombe no,
tinge tainge wahri' waih kin.

³³ Tinge yanange wusyep tale kin topo'e wusyep hombo'me kin.
Lahmende yukur narp tatame ñaiye ka yininge wusyep
me lenge ñambaih talah kin, pakai.

Detale, tinge yonombe kin nule pe, yukur kin narp kekep e'e.

³⁴ Miye' embep uku plihe ñisilihme Filip na, “Ini ñam, profet e'e kin ñanange wusyep me kitikin lakai, kin ñanange wusyep me miye' ende?” ³⁵ Ta'e luku pe, Filip namba'e wusyep tikin Got ilyeh uku pe, kin ñanange ñowor'e wusyep bwore mise tikin Jisas. ³⁶⁻³⁷ † Tinge yal ñahwikin pe, tinge yate jere luh ñaiye pinip ehe sye' sai pe, miye' Itiopia luku ñanange na, “Pinip ñeheh ende li' ihei! Ñaimune ñupwai'e ñam ñaiye na pingih pinip?”

³⁸ Pe miye' Itiopia luku ñaname miye' ñaiye ñenenem karis nange ka upwai'e pe, tinge hindi ya jah jan pinip pe, Filip gihye'e pinip me kin. ³⁹ Ñupe ñaiye tinge hindi yase pinip yate yanah pe, nilyehe sai Yohe Yirise Lahmborenge nate namba'e Filip nenge kin nal. Pe miye' Itiopia yukur plihe ñeteke'e kin, kom kin hriphrip nal. ⁴⁰ O Filip nate gere Asdot pe, kin ñanange wusyep bwore mise tikin Got tuwase moi nal na tatame moi embere Sisaria.

9

*Sol nimbilme ñoihmbwaip
(Apo 22.4-16, 26.9-18)*

* 8.27 Itiopia ki kantri ende tikin Afrika. 8.32 Ais 53.7-8 † 8.36-37 Miye' sye' yember wusyep ves 37 nato mele'me ves 36 topo'me ves 38 ta'e le'e, “Filip ñaname kin na, ‘Ñaiye ñoihmbwaip nin tejeime Jisas supule pe, tatame ñaiye na amba'e pinip.’ Miye' uku nungwisme Filip na, ‘Ñoihmbwaip ñam tejeime Jisas Krai nange kin talah tikin Got.’”

¹⁻² Dindi' uku pe, Sol nanange wusyep pupwa naiye ka ongomb lenge jetalah tikin Lahmborenge, topo'e lenge miye' tuweinge naiye jande kin. Kin nasande naiye ka el yokoh lotu lalme el moi embere Damaskus no, ka ekepe lenge Kristen pe, ka ember lenge el mwahupwai'e nal Jerusalem. Ta'e luku pe, kin nal neteke'e pris ondoh pe, kin nisilih kin naiye ka ana'e kin tup wusyep ernjeme ende naiye ka ende wah uku. ³ Sihei naiye Sol ka pwar el moi embere Damaskus pe, yirise njembere nase naitem gah nanar'e kin. ⁴ Kin tambe na gah kekep pe, kin nasande di' miye' ende naname kin na, "Sol, Sol! Deta'e lai ti nin njende yumbune nam?"

⁵ Sol nisilihme kin na, "Iyai, nin lahmende liki?" Miye' uku nungwisme kin na, "Nam Jisas naiye nin njende yumbune. ⁶ Kom tuhur e oto moi embere Damaskus pe, miye' ende ka ini nin njaimune naiye na ende."

⁷ Lenge miye' naiye yal topo'e Sol yeteke'e ta'e luku pe, sekeme' anah tinge. Pe tinge yasande di' ilyehme, kut yukur tinge yeteke'e miye' ende naiye nanange wusyep. ⁸ Sol tahar gan hla' pe, kin bep gili, kom njembep kin si tangar. Ta'e luku pe, lenge miye' uku yenyerme kin ya yoto moi embere Damaskus. ⁹ Njembep kin tangar sai tatame njup hun pe, kin yukur njono nai, topo'e njono'e pinip, pakai.

¹⁰ Pe jetalah tikin Lahmborenge ende, narj kin Ananaias narj nato moi Damaskus neteke'e nate tange pe, Lahmborenge gal narj kin na, "Ananaias!" Pe kin nangar nanange na, "O Lahmborenge, nam ihei!"

¹¹ Lahmborenge plihe nanange na, "Tuhur el yokoh tikin Judas naiye sai njahwikin naiye tinge jalme njahwikin Bwarme. Pe na isilih lenge miye' ende Tarsus, narj kin Sol. Kin narj yokoh uku nanange wusyep nisilihme nam Jisas. ¹² Pe nam masambe kin yipihinge supule ende naiye miye' ende narj kin Ananaias nate nikil syep kin nanah kin no, njembep kin tana'." ¹³ Ananaias plihe nungwisme na, "Lahmborenge, nam si masande wusyep me miye' uku naiye kin si njende yumbune lenge miye' tuweinge bwore bwarme nin naiye yarp ya yoto Jerusalem. ¹⁴ Pe tukwini kin nate njoto moi Damaskus topo'e wusyep ernjeme naiye lenge pris ondoh yana'e kin. Pe kin de ka orpe lenge miye' tuweinge lalme naiye tinge yahra'e narj nin pe, ka ember lenge el mwahupwai'e." ¹⁵ Lahmborenge naname Ananaias na, "Ni el! Nam si malaajatme kin naiye ka ende wah me nam, topo'e ka ininge narj nam alajatme el lenge haiten, topo'e lenge miye' ondoh tinge, topo'e lenge miye' tuweinge Israel. ¹⁶ Pe nam, ma masambe kin nihe syohe naiye ka si amba' me narj nam."

¹⁷ Ta'e luku pe, Ananaias nal yokoh naiye Sol narj pe, kin nato nikil syep kin nanah Sol. Kin naname Sol na, "Tatai nam, Lahmborenge Jisas njilyeh naiye nin neteke'e nanar yanah nember nam ti, nam mat naiye njembep nin ka tana' no, Yohe Yirise ka guhunuhme nin." ¹⁸ Nilyehe sai pe, njainde ta'e hro' hap njuyo' tanga' nasme njembep Sol gah pe, kin plihe neteke'e nai'e nai'e. Kin tahar gan hla' pe, tinge jihye'e kin pinip baptais. ¹⁹ Mi'e pe, kin njono nai pe, kin plihe namba'e bongol.

Sol nanange nalaajatme wusyep me Jisas nato Damaskus

Sol narj nato Damaskus njup sye' topo'e lenge miye' tuweinge naiye jetalah tikin Jisas. ²⁰ Mi'e pe, kin tahar nal yokoh lotu tinge ilyeh ilyeh tongonose pe, kin nanange nalaajatme nange Jisas kin talah tikin Got. ²¹ Tinge lalme naiye yasande wusyep kin gunguru plai pe, tinge yisilih yale yat na, "Le'e miye' ilyeh naiye somohon narj nato Jerusalem njende yumbune lenge miye' tuweinge naiye yahra'e narj tikin Jisas lakai? Ta'e tehei kin naiye tukwini kin nat e'e pe, ka orpe tinge enge el lenge pris ondoh lakai?" ²² Kom wusyep Lahmborenge naiye Sol nanange tahar bongol sekete pe, kin nanange nesembele nal halhale wusyep naiye Jisas kin Miye' alajatme, Krais. Wusyep e'e njende lenge Juta naiye yarp Damaskus tinge sekeme' anah pe, yukur tatame naiye ka yungwisme wusyep kin sye'.

²³ Nup wula si nal mi'e pe, lenge Juta yanange wusyep tase nange ka yonombe Sol ka ole. ²⁴ Nup pe nrau tinge bep sai me kohmap embere niaiye moi luku niaiye ka yonombe kin. Kom Sol si sisyeme wusyep tase niaiye tinge yanange. ²⁵ Ta'e luku pe, nup niaiye ki yepelmbe pe, lenge jetalah sye' yamba'e kin yember yal dou ende niaiye sai nato lem uku pe, tinge yohor kin jah sorh embere pe, tinge yasme sorh ya tas lem wicher' na gah kekep.

Sol na narp Jerusalem

²⁶ Sol na gere Jerusalem pe, kin na neteke'e lenge jetalah tikin Jisas nange ka ende wah top tinge. Kom tinge lalme hi'jarng kin pe, tinge niohyeryembe nange kin yukur jetalah tikin Jisas bwore mise. ²⁷ Kom Banabas nate namba'e kin nenge nal lenge aposel pe, kin nanange wusyep nal me tinge niaiye Sol nal yanah Damaskus pe, kin neteke'e Lahmboreng pe, Lahmboreng naname wusyep. Mi'e pe, Sol nenge nan tikin Jisas pe, kin nal moi Damaskus gan bongole nanange nalanatme wusyep me Jisas. ²⁸ Wusyep uku mi'e pe, Sol notop lenge narp. Kin gan hi'luluwe nanange wusyep me nan tikin Lahmboreng nal'e nal'e nato Jerusalem. ²⁹ Kin nanange wusyep uku nal lenge Juta niaiye yanange wusyep Grik pe, tinge tahar teketenge wusyep topo'e kin. Ta'e luku pe, tinge de ka yonombe. ³⁰ Nup niaiye lenge Kristen yasande yeteke'e niai uku pe, tinge yamba'e Sol yenge yal Sisaria pe, yember kin niaiye ka el moi Tarsus. ³¹ Mi'e pe, lenge miye' tuweinge sios lalme niaiye yarp ya yoto Judia, Galili topo'e Samaria, yarp bwore numwaiye supule. Pe Yohe Yirise nungwis lenge, topo'e kin nende bongolme tinge pe, kin nende lenge tahar wula wula sekete. Ta'e luku pe, tinge lalme yarp tuwihme Lahmboreng.

Ainias hindi Dorkas

³² Nup niaiye Pita nende hlaihlai nal'e nal'e pe, kin nate gere moi Lida nange ka eteke'e lenge miye' tuweinge tikin Got niaiye yarp moi uku. ³³ Nato moi uku pe, kin neteke'e miye' ende nan kin Ainias, nhip syep kin si nule pe, kin nanar luh na tatame wahtaip syepumbur hun. ³⁴ Pe Pita naname kin na, "Ainias, Jisas Krai si nende mi'me wahri' epwa nin. Tuhur gin hla' pe, asar'e luh nin." Nilyehe sai Ainias tahar gan hla'. ³⁵ Pe lenge miye' tuweinge lalme niaiye yarp ya yato moi Lida topo'e Saron yeteke'e kin ta'e luku pe, tinge yimbilme niohmbwaipe yalme Lahmboreng.

³⁶ O plihe nal moi Jopa pe, tuwei ende nan ti Tabita warp (wusyep Grik tinge jalme ti Dorkas). Ti jetalah Jisas ende niaiye nye nyermbe ti wende niai'e niai'e bwore, topo'e ti wungwisme lenge niai'wa ni'. ³⁷ Dindi' nup uku pe, ti wende wahri' epwa pe, ti wule. Ta'e pe, tinge jihye'e pinip yungurhme wahri' ti mi'e pe, tinge yember ti ya yanah yokoh dininde nanah hla'.

³⁸ Moi Jopa luku sai siheime moi Lida. Ta'e luku pe, nup niaiye lenge jetalah Jisas yasande nange Pita narp moi Lida pe, tinge yember miye' hoi ya yeteke'e kin pe, tinge yisilih yisilihme nange ka hwihwai ot moi tinge. ³⁹ Ta'e pe, Pita tahar notop lenge nal pe, nup niaiye kin na gere yokoh uku pe, tinge yamba'e kin yenge ya yanah yokoh dininde luku. O lenge tuweinge nopo sye' jan yilil yoyor'me kin pe, tinge yasambe temhron topo'e niai'uwat niaiye somohon Dorkas gwerenge no, ti wangang lenge. ⁴⁰ Pita ginyen lenge lalme ya tas wicher' pe, kin nasar'e nimbep pe, kin nisilihme Yai. Mi'e pe, kin bunjenge nal me ti pe, kin nanange na, "Tabita, ni tuhur!" Pe ti wesembe nembep weteke'e Pita pe, ti tahar warp hla'. ⁴¹ Pita narpe syep ti nahra'e ti nah pe, ti tahar gwan hla'. Mi'e pe, Pita gal lenge tuweinge nopo topo'e lenge miye' tuweinge tikin Got lalme pe, kin nasamb lenge niaiye Dorkas si plihe tahar warp laip. ⁴² Ta'e luku pe, wusyep e'e sisil nal'e nal'e nato moi Jopa pe, lenge miye' tuweinge nambaran wula sekete, niohmbwaipe tinge tejeime Lahmboreng. ⁴³ Mi'e pe, Pita plihe na narp nup sye' nal Jopa topo'e Saimon, miye' niaiye nende wah gerenge yowor hi' nende niai'e niai'e.

10

Pita hindi Kornilius

¹ Miye' ende narp Sisaria, nanj kin Kornilius. Kin miye' mbep najiye bepeteme lenge miye' wondoh 100 tititinge Rom. Tinge jal lenge miye' wondoh Itali. ² Kin topo'e tuweinge talah kin bwore bwarme, topo'e tinge yirisukwarme nanj Got. Nyermbe nyermbe kin nanange wusyep topo'me Got. Topo'e kin miye' bwore najiye nungwisme lenge Juta najiye sehei'e naji'e naji'e. ³ Yungwiris ende, nau namba'e hun pe, Kornilius neteke'e yipihinge supule ta'e nate tange ende. Pe kin neteke'e walip hla' tikin Got nate galme nanj kin. ⁴ Ta'e luku pe, kin hi'garngge pe, kin bep sai me walip hla' uku. Pe kin nisilihme na, "Iyai, najimune?" Pe walip hla' nungwisme wusyep kin na, "Got si nasande nisilih nin topo'e kin neteke'e wah bwore najiye nin nungwisme lenge najipwa naji'." ⁵ Ta'e luku pe, ember lenge miye' sye' ka yil Jopa yamba'e miye' ende nanj kin Saimon, kom nanj umbur kin Pita. ⁶ Kin narp topo'e Saimon njinde najiye njende wah gerenge yowor hi' njende naji'e naji'e pe, yokoh kin sai siheime loh pinip." ⁷ Njupe najiye walip hla' nasme kin nal pe, Kornilius galme miye' wah kin hoi, topo'e miye' wondoh kin ende najiye miye' bwore bwarme najiye gande Got. ⁸ Pe Kornilius njana lenge najimune najiye si njende me kin. Mi'e pe, kin nember tinge yal Jopa.

⁹ Nyermbe nau najiye tinge da yi jere moi uku pe, Pita nanah narp kohmoi' nange ka ininge wusyep topo'me Got. ¹⁰ Pe kin nasande nimbot najiye ka ono naji. Kom njupe najiye lenge tuweinge teter yende naji pe, Pita neteke'e yipihinge supule ta'e nate tange. ¹¹ Kin bep nanah pe, kin neteke'e najitem ginir pe, kin neteke'e naji embere ende ta'e najiyuwat hwai gah kekep no, kin ta'e najiye mitinj yarpe syum hoye hoye tuwasme yenge jah kekep. ¹² Na nah najiyuwat hla' pe, yowor tetehei ta'e hro', sopo' topo'e njinjet lalme jan. ¹³ Pita nasande di' ende njaname kin na, "Pita, tuhur ongombe yowor uku ono!"

¹⁴ Kom Pita nanange na, "Iyai, pakai! Njam yukur tatame! Njam yukur somohon mono yuwor najiye pupwa lome."

¹⁵ Pita plihe nasande di' njaname na, "Yukur na si ininge nange yuwor uku pupwa lome, pakai. Got si njende naji'e naji'e najiye bwore pe, liki bwore." ¹⁶ Kom Pita nengelyembe wusyep di' uku ni hun mi'e pe, nilyehe sai najiyuwat uku plihe nanah najitem. ¹⁷ Pita ter narp njoheryembe wula wula me tehei naji uku pe, lenge miye' najiye Kornilius nember lenge yal si yeteke'e yokoh kin pe, tinge ya jan kohmap. ¹⁸ Tinge jal yisilih nange Saimon Pita narp nato yokoh uku, lakai pakai? ¹⁹ Kom Pita ter njoheryembe tehei tikin yipihinge supule luku pe, Yohe Yirise njaname kin na, "Isyunde! Miye' hun yata yeteke'e nin. ²⁰ Ta'e pe, ni tuhur e guh. Yukur na girngge najiye na top lenge el, na pakai. Detale, njam member tinge yat."

²¹ Ta'e luku pe, Pita na gah njana lenge na, "Njam miye' ilyeh najiye yip yekepe. Yip yat tale?"

²² Tinge yungwisme na, "Miye' mbep lenge miye' wondoh Kornilius, kin nember poi mat. Kin miye' bwore bwarme najiye kin narp tuwihme Got topo'e njirisukwarme kin. Lenge Juta lalme yirirme kin. Somohon walip hla' yirise ende nate neteke'e kin. Pe kin njaname kin nange nin na ot yokoh kin najiye ka isyunde najimune najiye na ininge." ²³ Mi'e pe, Pita nenge lenge nato yokoh pe, tinge yarp topo'me kin. Nyermbe pe, Pita top lenge nal, kom lenge miye' sye' moi Jopa tikin Got tinge yal topo'me tinge. ²⁴ Yal pe, nyermbe tinge pwar yal Sisaria. Kornilius si njende mi'mi' narp njeseperrhme tinge. Ta'e luku pe, kin nisilih lenge bamtihei kin, topo'e lenge njime kin najiye tinge yate jahilyeh topo'me kin. ²⁵ Njupe najiye Pita nala e oto yokoh pe, Kornilius neteke'e kin pe, kin nasar'e njimbep me kin. ²⁶ Kom Pita njahra'e kin njanah pe, kin njaname na, "Gin hla'! Njam miye' njahilyeh ta'e nin." ²⁷ Pita njaname wusyep tuwase nato yokoh pe, kin neteke'e mitinj wula wula jahilyeh yarp. ²⁸ Kin njana lenge na, "Yip si sisyme wusyep erjeme poi Juta. Yukur tatame najiye poi Juta ya murp topo'e haiten no, ya moto tus yokoh tinge. Kom Got si pasam nange yukur ma si gwonome miye' ende no, ma mininge nange tinge pupwa lome, pakai. ²⁹ Ta'e luku pe, njupe najiye tinge yate yamba'e njam pe, njam yukur mende sisyo'

me wusyep tinge. Kom nam de ma misilih yip na, tehei kin ta'e la nai ti, yip yisilih nam no, nam mat?"

³⁰ Kornilius nungwisme na, "Nup hoye hoye si nal dindi' naiye nau namba'e hun yungwiris pe, nam misilihme Got marp yokoh nam. Nilyehe sai nam meteke'e miye' dende' hihiyilih yirise supule nate gan nembep nam. ³¹ Pe kin nana nam na, 'Kornilius! Got si nasande nisilih nin, topo'e kin si neteke'e wah bwore nin naiye nin nungwis lenge naiywa ji'. ³² Ta'e luku pe, ember lenge miye' sye' nange ka yil Jopa yamba'e miye' ende, narj kin Saimon, kom narj umbur kin Pita. Kin narp topo'me Saimon noinde naiye nende wah yowor hi' pe, yokoh kin sai siheime loh pinip.' ³³ Ta'e luku pe, nam member lenge miye' sye' hwhihwai ya yamba'e nin. Pe poi hriphrip naiye tukwini nin nat. O poi si mate gwahilyeh marp tuwihme Got nange ya misyunde wusyep mune naiye Lahmborenge si nana nin."

Pita nanange wusyep narp yokoh Kornilius

³⁴ Pe Pita nana lenge na, "Tukwini nam sisyeme bwore mise nange nato nembep tikin Got pe, lenge miye' lalme tinge nahilyeh. ³⁵ Got hriphrip me miye' moiye moiye lalme naiye yende nai'e nai'e bwore bwarme topo'e jande wusyep kin. ³⁶ Bwore mise, Got somohon nember wusyep bwore mise naiye nat poi Juta. Wusyep bwore luku nanange nange Jisas Krai kin yanah tikin noihmbwaip numwaiye. Kin Lahmborenge poi lalme.

³⁷ Yip sisyeme naimune naiye tahar nato Judia. Nendehei nal Galili, nupe naiye Jon si nanange nalanatme wusyep me pinip naiye ka yamba'e pe, ³⁸ Got nuru'e Yohe Yirise topo'e bongol kin gahanahme Jisas tikin Nasaret. Ta'e luku pe, Got narp topo'me kin ti, kin nal'e nal'e nende wah bwore, topo'e nende mi'me wahri' epwa lenge miye' tuweinge naiye Satan si nende yumbune tinge. ³⁹ Poi si meteke'e ti, poi manange me nai'e nai'e tetehei naiye kin nende nato Jerusalem, topo'e moiye moiye lalme naiye sai nato Juta. Tinge yuluwei kin yal loutungwarmbe pe, tinge yonombe kin nule. ⁴⁰ Kom nup hun nal mi'e pe, Got plihe nahra'e kin nende kin nat halhale. ⁴¹ Yukur lenge miye' lalme yeteke'e kin nup uku. Kut poi lahmende naiye somohonme Got nalanatme ya mininge wusyep me kin mil me lenge miye' tuweinge, poi ilyehme meteke'e kin. Poi motop kin marp mono nai, topo'e mono'e pinip nupe naiye kin tahar nasme nule. ⁴² Pe kin nanange wusyep bongol natme poi naiye ya mininge malanatme wusyep mil me lenge miye' tuweinge. Kin naname poi nange kin nilyehe sai naiye Got nalanatme kin ka ende wah iyar'e poi lenge miye' tuweinge lalme, naiye marp laip, topo'e naiye si yule. ⁴³ Lenge profet lalme yanange wusyep me kin na, lahmende naiye noihmbwaip tinge tejeime kin pe, bongol kin se ka ongohe pupwa noihmbwaip tinge."

Yohe Yirise gah lenge haiten

⁴⁴ Teter naiye Pita nanange wusyep uku pe, Yohe Yirise nate gah lenge miye' tuweinge naiye yasande wusyep kin. ⁴⁵⁻⁴⁶ Kom nupe naiye lenge miye' titinge Juta naiye tikin Krai naiye yotop Pita yase Jopa yat pe, tinge yasande lenge haiten yanange wusyep nimeser wula wula noinde tikin, topo'e tinge yirisukwarme Got pe, tinge gunguru plai naiye Got si nember yitini tikin Yohe Yirise nate gahme tinge. Mi'e pe, Pita nanange na, ⁴⁷ "Ya mininge tu'e la? Pakai! Lahmende tatame naiye ka upwai'e lenge naiye ka yamba'e pinip? Tinge si yamba'e Yohe Yirise ta'e poi." ⁴⁸ Ta'e luku pe, kin nanange nange ka yamba'e pinip yoto narj tikin Jisas Krai. Mi'e pe, tinge yisilihme Pita nange ka orp topo'e tinge nup sye'.

11

Pita nanange wusyep nal Jerusalem

¹ Lenge aposel tikin Jisas, topo'e lenge jetalah kin naiye yarp ya yoto Judia tinge yasande naiye lenge haiten topo'e jande wusyep tikin Got. ²⁻³ Nupe naiye Pita nal Jerusalem pe, lenge jetalah Juta naiye tinge yotombo wahri' jonome Pita yanange na,

“Nin n̄ende pupwa! Nin nato yokoh lenge haiten n̄aiye yukur tinge yotombo wahri', topo'e nin n̄ono n̄ai tinge!”

⁴ Ta'e luku pe, Pita n̄anange n̄esembele wusyep tehei gande n̄aimune n̄aiye si n̄ende me tinge. ⁵ Pita n̄anange na, “Ŋupe n̄aiye n̄am marp Jopa no, n̄am manange wusyep topo'me Got pe, ki pasam n̄am yipihinge supule ende ta'e nate tange. Pe n̄am meteke'e n̄ainde ta'e n̄aiyuwat embere nase n̄aitem hwai gah nate gere me n̄am. ⁶ Ŋam bep mal pe, n̄am meteke'e yuwor tetehei ta'e hro', sopo' topo'e n̄injet lalme jan nanah hla' n̄aiyuwat uku. ⁷ Pe n̄am masande di' ende n̄ana n̄am na, ‘Pita, tuhur ongombe yuwor uku, ono!’

⁸ Ŋam mungwisme wusyep na, ‘Iyai, pakai! Ŋam yukur tatame. Ŋam yukur somohon mono yuwor n̄aiye pupwa lome.’ ⁹ Di' plihe nase n̄aitem gah n̄anange na, ‘Yukur na si ininge nange yuwor uku lome. Got si n̄ende n̄ai'e n̄ai'e bwore pe, liki bwore.’ ¹⁰ Ŋam mengelyembe wusyep uku ni hun pe, n̄ai uku plihe nanah n̄aitem.

¹¹ Dindi' n̄up uku pe, miye' hun yase Sisaria yate yamba'e n̄am yanar yokoh n̄aiye n̄am marp. ¹² Pe Yohe Yirise n̄ana n̄am nange yukur ma gwirnge n̄aiye ma motop lenge mil, na pakai. Lenge to' tatai syepumbur ilyeh le'e, tinge top n̄am yal Sisaria pe, poi ma moto yokoh Kornilius. ¹³ Pe Kornilius n̄ana n̄am n̄aimune n̄aiye n̄ende me kin. Kin n̄anange nange kin neteke'e walip hla' ende n̄oto yokoh kin. Pe walip hla' uku n̄aname kin na, ‘Ember miye' sye' ka yil Jopa yamba'e miye' ende, naŋ kin Saimon, kom naŋ umbur kin Pita. ¹⁴ Kin ka ininge wusyep n̄aiye Got ka ungwisme nin, topo'e lenge bamtihei nin lalme.’

¹⁵ Pe n̄upe n̄aiye n̄am tahar manange wusyep pe, Yohe Yirise gahme tinge ta'e n̄aiye somohon n̄endeheyeh kin gahme poi. ¹⁶ Ta'e pe, n̄am n̄oih bwar wusyep ende n̄aiye somohonme Lahmborenge n̄anange. Kin n̄anange nange Jon ka jih yip pinip pakaiye, kom Lahmborenge ka jih yip topo'e Yohe Yirise. ¹⁷ Ta'e luku pe, n̄aiye Got si nangange lenge haiten yitini tikin Yohe Yirise n̄ahilyeh ta'e n̄aiye kin pwal poi n̄upe n̄aiye n̄oihmbwaip poi teŋeime Lahmborenge Jisas Krais pe, ma mininge wusyep tu'e la? Pakai! Ŋam yukur tatame n̄aiye ma mupwai'e yanah n̄aiye wah tikin Got.”

¹⁸ Ŋupe n̄aiye tinge yasande wusyep ta'e luku pe, tinge sisyo' yarp. Yukur tinge plihe yini'e Pita, pakai. Mi'e pe, tinge yirisukwarme Got yanange na, “Hei, Got si nangange yanah lenge haiten n̄aiye ka yimbilme n̄oihmbwaip no, ka yusme pupwa n̄oihmbwaip tinge n̄aiye ka yurp nyermbe nyermbe.”

Sios tahar Antiok

¹⁹ Lenge Kristen Judia somohonme yamba'e nihe syohe n̄upe n̄aiye lenge wachaih si yonombe Stiven pe, tinge jarng yal'e yal'e yal moi Fonisia, Saiprus topo'e Antiok. Tinge yanange yalaŋatme wusyep bwore tikin Jisas yal lenge Juta n̄ilyehme. ²⁰ Kom sye' yase Saiprus topo'e Sairini yat Antiok pe, tinge yana lenge haiten wusyep bwore mise tikin Lahmborenge Jisas. ²¹ Bongol tikin Lahmborenge sai topo'e tinge. Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge wula wula teŋeime Lahmborenge pe, tinge yimbilme n̄oihmbwaip yalme kin.

²² Lenge sios nal Jerusalem yasande wusyep e'e pe, tinge yember Banabas nal Antiok. ²³ Ŋupe n̄aiye kin nate gere pe, kin neteke'e n̄aiye Got si n̄oih mi'mi' me tinge. Ta'e luku pe, Banabas hriphrip nembere sekete pe, kin nungwis lenge wusyep bwore nange ka jin bongole yi yoto Lahmborenge topo'e bongol tinge lalme. ²⁴ Banabas kin miye' bwore. N̄oihmbwaip kin teŋeime Got supule, topo'e kin papararme Yohe Yirise. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge wula wula yimbilme n̄oihmbwaip yatme Lahmborenge.

²⁵ Mi'e pe, Banabas nal Tarsus nala ekepe Sol. ²⁶ Ŋupe n̄aiye Banabas neteke'e kin pe, kin namba'e kin nenge nal Antiok. Tinge hindi yarp tatame wahtaip ende supule yanange yalaŋatme wusyep yalme lenge miye' tuweinge wula wula. Luku n̄endeheyeh n̄aiye tinge yember naŋ Kristen yal lenge jetalah tikin Jisas. ²⁷ Dindi' n̄up uku pe, lenge profet sye' yase Jerusalem jah yate jere Antiok. ²⁸ Profet ende, naŋ kin Agapus, bongol

tikin Yohe Yirise sai topo'e kin pe, kin njanange njaie nasarp embere ka ot moiye moiye lalme. Le'e tahar njupe njaie Klodius narp miye' ondoh tititinge Rom. ²⁹ Lenge jetalah Jisas njaie yarp moi uku yupwai'e wusyep njaie ka yember wuhyau sye' yil tutume wutu' tinge njilyeh ilyeh tongonose. Tinge yasande nange ka yember wuhyau uku yila yungwisme lenge Kristen nal Judia. ³⁰ Tinge yende njaie uku pe, Sol hindi Banabas yenge wuhyau uku yal yangange lenge miye' bwore bwore njaie yembepeteme sios lenge Juta.

12

Tinge yonombe Jekop, kut tinge yember Pita yal mwahupwai'e

¹ Dindi' njupe uku pe, miye' ondoh Herot syep narpe lenge miye' tuweinge sios sye' nange ka ende yumbun lenge. ² Kin njaname lenge miye' wah kin sye' pe, tinge yotombo Jems, tatai tikin Jon pe, kin nule. ³ Njupe njaie kin neteke'e nange lenge Juta hriphrip me njaie uku pe, kin da orpe Pita topo'e. Dindi' njupe uku pe, lenge Juta yende njaie embere njaie tinge jalme Njai Kakah Njaiye Yis Pakai. ⁴ Kin narpe Pita mi'e pe, kin nalanjatme lenge miye' wondoh 16 njaie ka bepteme kin. Pe lenge miye' wondoh hoye hoye luku, tinge bepyeteme kin yal mi'e pe, tinge yal ko, hoye hoye plihe yate bepyeteme kin. Pe Herot kin de ka orp eseperhme njupe embere lenge Juta njaie tinge jalme Pasova ka mi'e ti, ka ember Pita el hallhale njaie ka gin wusyep. ⁵ Ta'e luku pe, Pita narp mwahupwai'e. Kom lenge miye' tuweinge sios tinge yisilih yisilihme Got bongole nange ka ungwisme Pita.

Pita tas mwahupwai'e

⁶ Nyermbe kin njaie Herot de ka ember Pita ka tus gin wusyep pe, dindi' njupe uku Pita nate posoh bumbere lenge miye' wondoh hoi. Tinge yenge merkinip hoi yupwai'e njhip syep kin pe, lenge miye' wondoh yende wah jan bepyeteme kohmap. ⁷ Nilyehe sai walip hla' tikin Lahmbore nate gan pe, yirise embere nanar'e nato yokoh mwahupwai'e. Pe walip hla' ko'e melseh Pita njanange na, "Hwihwai tuhur!" Nilyehe sai merkinip tumbursyum nasme njhip syep Pita. ⁸ Pe walip hla' njaname na, "Erjeme mwah njupe topo'e njhip hi!" Pita njende mi'e pe, walip hla' plihe njaname na, "Guh temhronj mwate nin pe, ot gunde nam!"

⁹ Pita gande kin na tas nasme mwahupwai'e, kom kin neteke'e njaimune njaie walip hla' njende pe, kin njoheryembe nange yukur bwore mise, pakai. Kin njoheryembe nange kin nate tange. ¹⁰ Tinge hindi yasme miye' wondoh hoi uku ya tas yusungurhme miye' wondoh njaie jan kohmap pe, tinge yal. Tinge tas yal pe, tinge yate jere kohmap ain embere njaie yanah nal moi embere. Pe kohmap uku kitikin bu nat nal pe, tinge hindi ya tas yal. Tinge hindi jah njahwikin yal pe, nilyehe sai walip hla' nasme Pita.

¹¹ Ta'e luku pe, Pita si sisyeme njaimune njaie njende me kin. Kin njanange na, "Tukwini nam meteke'e moworme nange le'e bwore mise! Le'e Lahmbore nember walip hla' kitikin nate nungwisme nam nasme syep tikin Herot topo'me njaie njaie pupwa njaie lenge Juta yasande ka yende me nam."

¹² Njupe njaie Pita sisyeme ta'e luku pe, kin nal yokoh Maria, mam tikin Jon Mak. Lenge miye' tuweinge wula wula si yate jahilyeh yarp yokoh uku yisilihme Got. ¹³ Pita njendere kohmap pe, tuwei wah ende, nanj ti Roda, wata kumbur kohmap. ¹⁴ Njupe njaie ti wasande di' Pita pe, ti hriphrip embere sekete, kom ti njohsipe njaie ta kumbur kohmap pe, ti plihe bunjenge gwertetenge wa wana lenge na, "Pita gan tas kohmap kili!". ¹⁵ Tinge yanange nange ti kwote. Kom ti wende wah wana wanange wenge wal na, "Bwore mise kili!" Ta'e luku pe, tinge yanange na, "Pakai! Liki ta'e walip hla' tikin Pita."

¹⁶ Kom Pita njende wah njendere endere kohmap. Ta'e pe, tinge chumbur kohmap yeteke'e kin pe, tinge gunguru plai. ¹⁷ Kin nenge syep njindindirme lenge nange ka yupwai'e mut na, kin nana lenge njaimune njaie Lahmbore nsi njende me kin nal

mwahupwai'e, topo'e kin nana lenge na, "Yi yinime Jems topo'e lenge Kristen wusyep e'e." Mi'e pe, kin nasme tinge nal moinde.

¹⁸ Nyermbe hondonge pe, lenge miye' wondoh njoihyeryembe wula wula me naimune niaiye si nende me Pita. Pe tinge yisilih yale yat tititinge yanange na, "Ya mende tu'e la?"

¹⁹ Pe Herot nember lenge miye' wondoh sye' nange ka yekepe Pita. Kom tinge yukur yeteke'e kin, pakai. Ta'e luku pe, Herot nisilih wusyep sye' lenge miye' wondoh niaiye somohon yende wah bepyeteme Pita. Pe kin nanange nange se ka yongomb lenge ka yule. Tinge si yongomb lenge mi'e pe, Herot nasme Judia na narp nup sye' nal Sisaria.

Herot nule

²⁰ Herot tuhwar nembere sekete me lenge miye' tuweinge Tair topo'e Saidon pe, kin gase nahwikin niaiye ka yamba'e niai. Ta'e luku pe, tinge njoihyeryembe wula wula. Ta'e pe, tinge jahilyeh yala yi yeteke'e kin. Pe tinge ya yisilihme Herot niaiye njoihmbwaip nihe kin ka mi'e no, ka yila yiche wuhyau yamba'e niai me tinge. Tinge yate yanange wusyep topo'e Blastus, miye' wah ondoh ende tikin Herot ti, kin tenerme wusyep tinge.

²¹ Nup ende, niaiye tinge si yalanjatme, Herot dende' hihiyilih kin pe, kin narp luh yilihe tikin miye' ondoh pe, kin nanange wusyep nal lenge moi Tair topo'e Saidon. ²² Lenge miye' tuweinge luku tambah yanange na, "Liki yukur miye' nanange wusyep. Ta'e liki got iki!" ²³ Kom Herot yukur gonome wusyep tinge no, kin nirimme Got mise, pakai. Ta'e luku pe, nilyehe sai walip hla' tikin Lahmborenge nonombe kin nana'e wahri' epwa embere pe, lenge wi' yono wahri' kin ya tatame kin nule.

²⁴ Wusyep tikin Got sisil nejel'e nenge nal moiye moiye. ²⁵ Njup niaiye wah titinge Banabas hindi Sol nato Jerusalem si mi'e pe, tinge yamba'e Jon Mak pe, tinge lalme yal Antiok.

13

Yohe Yirise nalanjatme Banabas hindi Sol

¹ Nato sios Antiok pe, lenge profet sye' topo'e jetmam sye' yarp. Lenge miye' uku, nan tinge Banabas, Simeon (nan umbur'e kin Niger),* Lusius (miye' tikin Sairini), Manain (yalh kin miye' ondoh Herot), topo'e Sol. ² Dindi' nup uku niaiye tinge yasme niai no, yirisukwarne Lahmborenge yarp pe, Yohe Yirise nanange na, "Yalanjatme Banabas hindi Sol niaiye ka yi yende wah niaiye nam si malanjatme nange ka yende." ³ Mi'e pe, tinge plihe yasme niai yanange wusyep me Got, topo'e tinge yikil syep jah tinge pe, tinge yember Banabas hindi Sol yal.

Banabas hindi Sol yal Saiprus

⁴ Yohe Yirise si nember Banabas hindi Sol yal Selusia pe, tinge yiche wuhyau me yanah loubil pinip ende pe, tinge yal ailan Saiprus. ⁵ Tinge ya jere moi Salamis pe, tinge ya yoto yokoh jahilyeh lenge Juta nilyeh ilyeh yanange yalanjatme wusyep tikin Got. Jon Mak topo'e, kin nal nungwisme wah tinge hindi.

⁶ Tinge yerne yal ailan mbur uku yal pe, tinge ya jere moi Pafos. Nal moi uku pe, tinge yate yeteke'e miye' yar Juta ende niaiye profet hombo'e. Nan kin Barjisas o, nan umbur'e kin nal wusyep Grik tinge jal Elimas. ⁷ Kin nende wah tuwihme miye' ondoh gavena ende, nan kin Sergius Paulus. Sande teke'e Sergius Paulus nembere sekete pe, kin nasande nange ka isyunde oworme wusyep Got. Ta'e luku pe, kin galme Banabas hindi Sol yat. ⁸ Kom Elimas miye' yar luku, kin de ka tutme Banabas hindi Sol. Kin garng niaiye gavena uku ka imbilme njoihmbwaip elme Jisas. ⁹ Pe Sol, nan umbur'e kin Pol, papararne Yohe Yirise nembep dilndil sai me Elimas. ¹⁰ Kin naname na, "Nin talah tikin Satan! Nyermbe nyermbe nin nende wachaihme niai'e niai'e bwore, topo'e nin da bunjenge yanah bwore bwarme tikin Lahmborenge nange pupwa molohe. Ta'e pe, nin miye' hombo'e topo'e nin papararne wusyep molohe. Yukur nin nasme njoihmbwaip pupwa nin. ¹¹ Ta'e luku pe, Lahmborenge ka yumbe pe, nembep nin ka tingir. Yukur tatame niaiye na si eteke'e

* 13.1 Nan tehei Niger, nosohe. Mitij sye' yanange nange Niger kin miye' nosohe.

ɲai'e ɲai'e lalme e tutume ɲup ende.” Pe nilyehe sai Elimas ɲeteke'e ta'e ɲaiye ɲainde ɲosohe nate napara'e ɲembep kin pe, kin guru tete'e nekepe lahende ɲaiye ka orpe syep kin isisyep. ¹² ɲupe ɲaiye gavena uku ɲeteke'e ɲaimune ɲaiye si ɲende pe, kin gunguru plai ɲembere supulme pe, ɲoihmbwaip kin tejeime Lahmborenge.

Banabas hindi Pol yal Pisidia Antiok

¹³ Pol ɲotop lenge miye' yaɲam kin plihe yal loumbil pinip yasme Pafos yal moi Perga ɲaiye sai nato provins Pamfilia. Pe nal moi uku pe, Jon Mak nasme tinge hindi pe, kin plihe nal Jerusalem. ¹⁴ Mi'e pe, tinge plihe yasme Perga pe, tinge ya jere moi Antiok nato provins Pisidia. ɲup tikin Sabat pe, tinge ya yarp yoto yokoh jahilyeh. ¹⁵ ɲupe ɲaiye tinge si jonose wusyep Moses topo'e lenge profet sye' ɲaiye sai nato Tup tikin Got mi'e pe, lenge miye' bepeteme yokoh jahilyeh yember wusyep yalme Banabas hindi Pol yisilih lenge na, “To' tatai, ɲaiye pa yenge wusyep ende ɲaiye ka ende bongol me lenge miye' tuweinge pe, poi masande ɲaiye pa yininge.”

¹⁶ Pe Pol tahar gan hla' pe, kin nenge syep ɲindindirme lenge miye' tuweinge nange ka yisyunde wusyep kin. Kin ɲana lenge na, “Yip miye' tuweinge lenge Israel, topo'e yip haiten ɲaiye yirisukwarne Got poi, yisyunde ɲam! ¹⁷ Somohonme Got poi Israel si nalaɲatme lenge mwan ka' poi ɲupe ɲaiye tinge yarp Isip ta'e lenge yuwore pe, kin ɲende tinge tahar bongol, topo'e wula wula sekete. Pe bongol embere kin nenge lenge nasme moi uku. ¹⁸ Wahtaip 40 supule ɲaiye tinge yoyor'me yarp moi gungurar pe, tinge yende sisyo' me kin, kom kin nikirh mane tinge. ¹⁹ Kin ɲende yumbune kantri syepumbur hoi nato kekep embere Kenan pe, kin nangange lenge hro'mbwat kin Israel pe, kin ɲende tinge yai me kekep uku. ²⁰ ɲendeheiyeh ɲaiye tinge ya yoto Isip nate tatame ɲaiye tinge si yamba'e kekep uku lalme pe, wahtaip kin 450. Tinge yamba'e kekep mi'e pe, Got nalaɲatme lenge miye' iyar'e ɲaiye ka bepyeteme tinge. Lenge miye' iyar'e luku yende wah yarp ya tatame ɲaiye profet Samuel. ²¹ ɲup uku pe, tinge yisilihme Got ɲaiye ka alaɲatme miye' ondoɲ ende. Ta'e pe, Got nalaɲatme Sol ɲaiye ka embepeteme tinge. Sol kin talah tikin Kis ɲaiye bamtihei Benjamin. Kin bepeteme tinge na tatame wahtaip 40. ²² ɲupe ɲaiye Got ginyenme Sol mi'e pe, kin nalaɲatme Dewit miye' ondoɲ tinge. Got ɲanange wusyep me Dewit ta'e le'e na, ‘ɲam si meteke'e moworme Dewit, talah tikin Jesi, kin miye' bwore ɲaiye ka ende gunde ɲoihmbwaip ɲam ɲembere sekete.’

²³ Somohonme Got si ɲupwai'e wusyep gahilyeh nange ka ember Miye' nungwisme el lenge Israel no, kin ka ɲambaih talah tikin Dewit ende. Miye' uku kin Jisas. ²⁴ Teter ɲaiye Jisas yukur ɲende wah kin pe, Jon ɲanange nalaɲatme wusyep nal lenge miye' tuweinge Israel nange ka yimbilme ɲoihmbwaip no, ka yusme pupwa ɲoihmbwaip tinge pe, ka yamba'e pinip. ²⁵ Pe sihei ɲaiye wah Jon ka mi'e, kin ɲana lenge miye' tuweinge na, ‘Yip ɲoihyeryembe nange ɲam lahmende? Miye' alaɲatme lakai? Pakai! ɲam yukur miye' uku ɲaiye yip yarp jeteme. Kom yisyunde! Mindemboi kin ka ot gunde ɲam, kut ɲam yukur bwore tatame ɲaiye ma mungul ɲihip hi' kin, pakai.’”

²⁶ Pol plihe neɲel'e wusyep ɲanange na, “To' tatai, yip ɲambaih talah tikin Abraham, topo'e yip lenge haiten ɲaiye jande Got poi, Got si nember wusyep uku natme miye' ende ɲaiye ka nungwisme poi lalme. ²⁷ Lenge miye' tuweinge Juta ya yoto Jerusalem, topo'e lenge miye' mbep tinge yukur yeteke'e yoworme nange Jisas kin Miye' nungwisme luku, pakai. Nye nyermbe ɲup Sabat tinge ya yoto yokoh jahilyeh jonose tup lenge profet, kom tinge yukur yeteke'e yoworme wusyep tehei kin, pakai. Ta'e pe, ɲupe ɲaiye tinge yanange ka yonombe ka ole pe, tinge jande wusyep ɲaiye somohonme lenge profet yainge. ²⁸ Yukur tinge yasande yeteke'e ɲainde ɲaiye kin ɲende pupwa, kom tinge yisilihme Pailat nange ka yonombe kin ka ole. ²⁹ ɲupe ɲaiye tinge si yende jande wusyep Tup tikin Got lalme ɲaiye ɲanange wusyep me kin mi'e pe, tinge yana' kin yenge yase

13.17 Kis 1.7, 12.51 13.18 Nam 14.34, Lo 1.31 13.19 Lo 7.1, Jos 14.1 13.20 Het 2.16, 1Sam 3.20 13.21 1Sam 8.5, 1Sam 10.21 13.22 1Sam 13.14, 16.12, Sng 89.20 13.24 Mak 1.4, Luk 3.3 13.25 Mat 3.11, Mak 1.7, Luk 3.16, Jon 1.20,27 13.28 Mat 27.22-23, Mak 15.13-14, Luk 23.21-23, Jon 19.15 13.29 Mat 27.57-61, Mak 15.42-47, Luk 23.50-56, Jon 19.38-42

loutungwarmbe jah pe, yember kin ya yoto n̄eser map ende. ³⁰ Kom Got plihe n̄ahra'e kin pe, ³¹ n̄up sye' kin narp kekep. Lenge miye' sye' n̄aiye top kin yase Galili yal Jerusalem pe, tukwini tinge yende wah yana yanange wusyep kin yal'e yal'e me lenge miye' tuweinge poi Israel.

³² Tukwini le'e poi ya mini yip wusyep bwore mise. Poi da mini yip tu'e le'e. Got si nowor'e nember wusyep upwai'e kin nale lenge mwan ka' poi Juta. ³³ Kin n̄ende n̄ai uku natme poi n̄ambaih talah tinge, n̄upe n̄aiye kin n̄ahra'e Jisas narp laip. Luku ta'e n̄aiye Dewit nainge sai nato tup Wenersep bop hoi pe, kin n̄anange na, Nin Talah n̄am, o tukwini n̄am Yai nin.

³⁴ O wusyep ende n̄aiye Got si n̄anange nange ka ahra'e kin no, wahri' kin yukur ka si nye', ta'e le'e na,

n̄am ma mende n̄ai'e n̄ai'e bwore mi', yirise supule mil me nin gunde tu'e n̄aiye somohonme n̄am mupwai'e wusyep topo'e Dewit.

³⁵ Topo'e plihe nato tup Wenersep n̄anange na, Yukur na se osme miye' wah bwore bwarme nin no, wahri' kin ka nye' e guh n̄eser map, pakai.

³⁶ Dewit n̄ende wah n̄aiye Got nalanatme nange ka ende mi'e pe, kin nule. Tinge yinise kin topo'e lenge mwan ka' kin pe, wahri' kin si gerjen ko. ³⁷ Kom n̄ai ta'e luku yukur natme miye' uku n̄aiye Got n̄ahra'e, pakai. ³⁸⁻³⁹ Lenge to' tatai n̄am, tukwini poi masande n̄aiye yip lalme pa sisyme yoworme nange Jisas n̄ilyeh, tehei tikin wusyep n̄aiye poi manange. Lahmende n̄aiye n̄oihmbwaip tejeime kin, se ka osme pupwa n̄oihmbwaip tinge pe, ka yurp bwore bwarme hlaininge. Kut wusyep erjeme Moses yukur tatame n̄aiye ka ungwisme poi tu'e luku, pakai. ⁴⁰ N̄oihme! Yukur pa tu'e lenge mitiñ sye' n̄aiye lenge profet yana lenge na,

⁴¹ Bep yut, yip miye' n̄aiye yende wi me wusyep bwore mise!

Yip pa gunguru plai n̄aiye pa yeteke'e n̄aimune n̄aiye ma mende, topo'e n̄aiye miye' ende ka ini yip, kom yip yukur pa he'me n̄ai uku, pakai. Ma mende mi'e pe, ma mende wachaihme yip."

⁴² Dindi' uku n̄aiye Pol hindi Banabas de ka yusme yokoh lotu pe, lenge miye' tuweinge yisilih lenge nange n̄up Sabat n̄aiye nanah hla' pe, ka hindi plihe yute yenel'e yininge wusyep sye'. ⁴³ N̄upe n̄aiye lenge miye' tuweinge si yasme yokoh lotu tikin Juta tangalai yal pe, lenge Juta sye' topo'e lenge haiten sye' n̄aiye bunjenge n̄oihmbwaip tinge jande Got lenge Juta pe, tinge jande Pol hindi Banabas yal. Pe tinge hindi yanange wusyep yende bongolme tinge nange ka yurp yi yoto n̄oihmbwaip n̄umwaiye tikin Got.

⁴⁴ N̄up Sabat ende nat pe, sihei lenge miye' tuweinge lalme moi embere luku yat yokoh lotu n̄aiye ka plihe yisyunde wusyep tikin Lahmborenge. ⁴⁵ Kom n̄upe n̄aiye lenge Juta yeteke'e mitiñ wula wula yate jahilyeh pe, tinge n̄oihmbwaip syohe supule. Ta'e luku pe, tinge yanange wusyep hi'e tale wusyep Pol nange pupwa molohe. ⁴⁶ Kom Pol hindi Banabas jan bongole yungwisme wusyep tinge na, "Mise, n̄endeheiyeh poi manange wusyep Got malme yip Juta, kom yip jarnge wusyep e'e. N̄aiye yip si jarnge wusyep uku pe, ki sasambe nange yip si jarnge kin, topo'e n̄aiye pa yurp laip nye nyermbe. Ta'e luku pe, poi ya si mil lenge haiten mangange lenge wusyep tikin Got uku. ⁴⁷ Detale, Lahmborenge si n̄ana poi wusyep erjeme kin ta'e le'e, N̄am mende yip ta'e n̄aiye yirise.

Pe yirise luku ka anar'e el haiten nal moiye moiye lalme kekep e'e, n̄aiye ka yisyunde yeteke'e Miye' nungwisme n̄am."

⁴⁸ N̄upe n̄aiye lenge haiten yasande wusyep ta'e luku pe, tinge hriphrip supule, topo'e tinge yirime wusyep tikin Lahmborenge. Ta'e luku pe, lahmende n̄aiye Got si nalanatme tinge nange ka yurp topo'e kin nye nyermbe pe, n̄oihmbwaip tinge tejeime kin. ⁴⁹ Wusyep tikin Lahmborenge sisil nal'e nal'e nal provins uku. ⁵⁰ Kom lenge Juta sye'

yahra'e n̄oihmbwaip nihe lenge miye' ondoh embere moi uku, topo'e tuweinge n̄ondoh n̄aiye yahra'e naŋ Got nange ka yende wachaihme Pol hindi Banabas. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge luku yanange wusyep yal'e yal'e nange lenge mitiŋ ka yende yumbune Pol hindi Banabas pe, tinge kukwam lenge nange ka yil yusme moi tinge. ⁵¹ Ta'e luku pe, Pol hindi Banabas yangange teket me lenge miye' tuweinge moi uku pe, tinge hindi yasme tinge yal buryehme moi Aikoniam. ⁵² Kom lenge jetalah hriphrip supule topo'e tinge paparar me Yohe Yirise.

14

Pol hindi Banabas yal Aikoniam

¹ Pol hindi Banabas yal Aikoniam pe, tinge plihe yal yokoh lotu lenge Juta ta'e n̄aiye nye nyermbe tinge yende. Wusyep n̄aiye tinge yanange n̄otohote n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge Juta topo'e lenge haiten wula pe, n̄oihmbwaip tinge tejeime Lahmborenge. ²⁻³ O Banabas hindi Pol yarp Aikoniam n̄up sye' pe, tinge yana yanange wusyep tikin Lahmborenge. Ta'e luku pe, tinge hindi yende mirakel sye', wutu' supule sye' topo'e n̄ai supule bongol. N̄ai uku, ki nasamb lenge nange wusyep n̄aiye tinge yanange me n̄oihginirme tikin Lahmborenge, ki bwore mise. Kom lenge Juta n̄aiye yukur yimbilme n̄oihmbwaip plihe bunjenge n̄oihmbwaip lenge haiten, yututusme tinge nange ka tuhwarne lenge Kristen. ⁴ Kom lenge miye' tuweinge moi uku yowor'e pe, sye' jande n̄oihmbwaip lenge Juta o, sye' jande n̄oihmbwaip lenge aposel. ⁵ Pe lenge haiten sye', topo'e lenge Juta topo'e lenge miye' mbep tinge, tinge lalme yekepe yanah n̄aiye ka yende yumbun lenge aposel, topo'e ka yiche n̄eser yongomb lenge. ⁶ Kom n̄upe n̄aiye lenge aposel yasande wusyep ta'e luku pe, tinge jarne yal distrik Likonia pe, tinge ya yoto moi Listra, Derbe topo'e moi sye' n̄aiye sai siheime. ⁷ Pe tinge plihe yanange yalanatme wusyep bwore tikin Lahmborenge.

Pol hindi Banabas yarp Listra topo'e Derbe

⁸ Miye' ende n̄aiye narp Listra pe, n̄ihip kin si nule. Kin ta'e luku n̄upe n̄aiye mam wara'e kin. Yukur kin nange yanah, pakai. Kin narp luh ilyeh. ⁹ Dindi' n̄up uku pe, kin narp n̄asande wusyep n̄aiye Pol n̄anange pe, Pol bep nal n̄eteke'e kin pe, kin n̄eteke'e n̄oworme ta'e n̄aiye n̄oihmbwaip miye' uku n̄oiheryembe nange Lahmborenge tatame n̄aiye ka ende mi'me wahri' epwa kin. ¹⁰ Ta'e luku pe, Pol galme kin n̄anange na, "Tuhur gin hla'." Pe miye' uku tahar gan hla' papalai sisaibe n̄ihip kin.

¹¹ N̄upe n̄aiye lenge miye' tuweinge yeteke'e n̄aimune n̄aiye Pol si n̄ende pe, tinge tambah yanange wusyep n̄imeser Likonia yanange nange Banabas hindi Pol tinge got hoi. Tinge n̄oihyeryembe nange tinge hindi yase moi hla' yate jah kekep ta'e miye'. ¹² Ta'e luku pe, tinge yember naŋ got ondoh Sus tititinge Grik yalme Banabas o, tinge yember naŋ got ende Hermes yalme Pol. Tehei kin ta'e le'e, Pol kin miye' n̄aiye n̄owor'e n̄anange tap wusyep ta'e got Hermes. ¹³ Yokoh n̄aiye lenge mitiŋ uku yahra'e naŋ tikin got Sus sai tas moi uku. Ta'e pe, pris ende tikin got Sus nenge yowor bulmakau tuhwim sye' topo'e yuhurnge nat kohmap embere moi uku nange ka top lenge miye' tuweinge lalme ka yesekeh yowor yahra'e naŋ tinge hindi.

¹⁴ Kom n̄upe n̄aiye Banabas hindi Pol yasande ta'e luku pe, tinge yowor'e hihiyilih n̄aiye tinge dende' nange ka yasamb lenge n̄aiye tinge n̄oihmbwaip mane supule. Pe tinge hindi jertetenge ya yoto mele'e lenge miye' tuweinge wula wula n̄aiye jan uku. Pe tinge tambah yanange na, ¹⁵ "Deta'e lai ti yip yende ta'e le'e? Poi miye' n̄ahilyeh ta'e yip! Poi mat e'e n̄aiye ya mini yip wusyep bwore mise nange yip pa yusme got hombo'e n̄aiye yip yisar'e n̄embep yahra'e naŋ tinge, kut pa bunjenge n̄oihmbwaip yip yilme Got ilyeh n̄aiye narp nye nyermbe. Kin Got n̄ilyeh n̄aiye n̄ende moi hla' topo'e kekep, topo'e n̄oloh pinip, topo'e n̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye sai e'e. ¹⁶ Somohonme pe, kin nasme lenge miye' tuweinge lalme yende n̄ai'e n̄ai'e ta'e n̄aiye n̄asande tinge. ¹⁷ Kom nye nyermbe kin yal

yip ηai'e ηai'e bwore ta'e ηisih topo'e ηai bwore. Kin yal yip ηup bwore ηaiye pa worsyep ηai, topo'e kin ηende ηoihmbwaip yip hriphrip supule. ηai bwore lalme luku yasam yip nange Got kin narp.”¹⁸ Tinge yana lenge wusyep ta'e luku, topo'e tinge yindindir lenge nange ka bunjenge ηoihmbwaip tinge ηaiye yukur ka yesekah yowor yahra'e nan tinge hindi, na pakai.

¹⁹ Dindi' ηup uku pe, lenge Juta sye' yase Antiok topo'e sye' yase Aikoniam yate bunjenge ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge moi uku. Ta'e luku pe, tinge yiche ηeser yonombe Pol pe, tinge jetete kin ya tas moi tinge pe, yember kin yanar. Tinge ηoihyeryembe nange kin si nule ko. ²⁰ Kom ηupe ηaiye lenge Kristen yate jahilyeh yonyor'me kin pe, kin plihe tahar nato moi uku. Nyermbe pe, Pol hindi Banabas yasme moi uku yal Derbe.

Pol hindi Banabas plihe yal moi Antiok tikin Siria

²¹⁻²² Pol hindi Banabas yanange yalaηatme wusyep bwore mise tikin Got yarp Derbe pe, lenge miye' tuweinge wula wula tahar Kristen. Mi'e pe, tinge plihe yal Listra, Aikoniam topo'e Pisidia Antiok yende bongolme lenge Kristen nange ka jin bongole. Tinge yana lenge ta'e le'e na, “Lahmende ηaiye ka yi yoto lemame tikin Got pe, se ka yikirh mane yer ti, ka yi yoto.”²³ Mi'e pe, Pol hindi Banabas yalaηatme lenge bwore bworengē sye' nange ka bepyeteme lenge sios ilyeh ilyeh tongonose. Pe tinge yasme ηai topo'e tinge yisilihme Yai pe, tinge yember lenge bwore bworengē luku yal syep tikin Lahmborengē nange ka bepyeteme tinge. ²⁴ ηupe ηaiye tinge si yasme Pisidia pe, tinge hindi yal distrik Pamfilia. ²⁵ Pe tinge hindi ya yoto moi Perga yanange yalaηatme wusyep Lahmborengē. Mi'e pe, tinge hindi yal Atalia.

²⁶ Pe tinge hindi yal loubil pinip yasme Atalia plihe yal moi Antiok, moi ηaiye somohonme lenge Kristen yember tinge hindi yal syep Lahmborengē nange ka yende wah kin. Pe wah si tinge yende mi'e pe, tinge plihe yal Antiok. ²⁷ ηupe ηaiye tinge hindi plihe ya jere Antiok pe, tinge jal lenge sios yate jahilyeh. Pe tinge yana lenge ηaimune embere ηaiye Got si ηende me tinge hindi, topo'e yarah ηaiye kin si ηende me lenge haiten no, tinge yimbilme ηoihmbwaip yilme kin. ²⁸ Pe tinge hindi yarp moi uku ηup wula wula topo'e lenge jetalah tikin Jisas.

15

Pol hindi Banabas ya jahilyeh topo'e lenge aposel yal Jerusalem

¹ Lenge miye' Judia sye' yate jere Antiok pe, tinge yalaηatme wusyep yal lenge Kristen ta'e le'e, “ηaiye yukur yip jande wusyep erηeme tikin Moses ηaiye ka yotombo wahri' yip pe, Got yukur ka ungwis yip. Yip pa talai.” ² Ta'e luku pe, tinge tingilye' wusyep topo'e Pol hindi Banabas ηembere embere supule. Ta'e pe, tinge yalaηatme Pol hindi Banabas topo'e lenge Kristen sye' ηaiye ka yil Jerusalem yeteke'e lenge aposel, topo'e lenge bwore bworengē tikin sios no, ka yamba'e ηoihmbwaip tinge. ³ Lenge sios Antiok yember tinge yal pe, tinge yal yusungurhme Fonisia topo'e Samaria yal pe, tinge yana lenge sios moi uku me ηaimune ηaiye Got ηende me lenge haiten no, tinge yimbilme ηoihmbwaip yalme Lahmborengē. ηupe ηaiye lenge miye' tuweinge sios uku yasande wusyep ta'e luku pe, tinge hriphrip supule. ⁴ ηupe ηaiye tinge yal jere Jerusalem pe, lenge sios, lenge aposel topo'e lenge bwore bworengē lalme hriphrip me tinge. Pe tinge yana lenge wah embere embere ηaiye Got si ηende me tinge ηupe ηaiye tinge yal'e yal'e yanange wusyep kin. ⁵ Kom lenge Kristen sye' titinge lenge Farisi sye' tahar yanange ta'e le'e na, “Lenge haiten topo'e ka junde wusyep erηeme tikin Moses no, ka si yotombo wahri' tinge.”

⁶ Ta'e luku pe, lenge aposel topo'e lenge bwore bworengē yate yenge ηoihmbwaip jahilyeh ηaiye ka yiyar'e wusyep ηisilih uku. ⁷ ηupe ηaiye tinge tingilye' wusyep mi'e pe, Pita tahar ηanange ta'e le'e, “To' tatai ηam, yip sisyeme ηaiye somohonme Got

nalaŋatme ŋam nange ŋam ma mininge malaŋatme wusyep bwore kitikin mil me lenge haiten no, ka yimbilme ŋoihmbwaip tinge. ⁸ Got si sisyeme ŋoihmbwaip poi miye' lalme pe, kin si pasam poi nange kin hriphrip ŋaiye ka amba'e lenge haiten ŋupe ŋaiye kin nangange lenge Yohe Yirise ŋahilyeh ta'e ŋaiye kin si pwal poi. ⁹ Nal nembep tikin Got, poi Juta topo'e lenge haiten ŋahilyeh. ŋupe ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teŋeime kin pe, kin plihe nungurhme ŋoihmbwaip tinge ta'e ŋaiye kin si ŋende me poi. ¹⁰ Poi topo'e lenge mwan ka' poi somohonme, poi lalme yukur gwande bworere ŋahwikin tikin wusyep erŋeme Moses. Nihe supule. Ta'e luku pe, detale ti tukwini yip da bunjenge yaŋa'e teket yilme Got no, pa yember mane liki yil lenge haiten? ¹¹ Pakai! Kom ŋoihmbwaip poi teŋeime ŋoihginir tikin Lahmborenge pe, Got ka amba'e poi tu'e ŋaiye kin si namba'e lenge haiten miye' tuweinge.”

¹² Mi'e pe, lenge miye' tuweinge jahilyeh yarp pe, tinge mungwim gale sai yasande wusyep ŋaiye Pol hindi Banabas yanange. Tinge yana lenge wusyep ŋaiye Got si nungwis lenge no, tinge yende mirakel, topo'e wutu' supule yalme lenge haiten. ¹³ ŋupe ŋaiye wusyep tinge mi'e pe, Jems ŋanange na, “To' tatai ŋam, yisyunde ŋam! ¹⁴ Saimon si ŋanange nal halhale ŋaiye Got namba'e lenge haiten sye' nange ka si tuhur lenge miye' tuweinge kitikin pe, ki pasam poi nange ŋoihmbwaip kin ŋoihginirme tinge. ¹⁵ Wusyep e'e kin ŋahilyeh ta'e wusyep Got ŋaiye somohon lenge profet yainge.

¹⁶ Bamtihei tikin Dewit, Israel, tinge ta'e ŋaiye yokoh ŋaiye si turwau.

Kom ma mut ti, ma plihe guhur'e yokoh no, ma plihe mende bworerme yokoh uku, ka tu'e ŋaiye somohonme.

¹⁷ Ma mende tu'e luku no, lenge haiten topo'e, ka yahai'e ŋam Lahmborenge, topo'e lenge mitiŋ sye' ŋaiye ŋam si nalaŋatme lenge ŋam tanam.

¹⁸ Le'e wusyep tikin Lahmborenge ŋaiye somoho somohonme kin si ŋanange ŋember nal halhale ŋaiye se ka ende.”

¹⁹ Jems neŋel'e ŋanange na, “ŋoihmbwaip ŋam ta'e le'e. ŋam ŋoihmeryembe nange yukur ya mende yaŋah ka nihme lenge haiten ŋaiye ka yimbilme ŋoihmbwaip yilme Got, na pakai. ²⁰ Kom ya member tup ende mila syep erŋem lenge na, yukur ka yono ŋai ŋaiye mitiŋ sye' si yember yirisukwarme got hombo'e tinge, topo'e yukur ka yono'e wim,* topo'e yukur ka yono yowor ŋaiye tinge chite mwah yonombe ŋaiye wim teter sai nato yowor mele'e, topo'e yukur ka yende niŋ pinip yar, na pakai. ²¹ Tehei kin ta'e le'e, nye nyermbe ŋaiye ŋup tikin Sabat pe, tinge ya yasande wusyep erŋeme tikin Moses ya yoto yokoh jahilyeh ilyeh ilyeh tongonose nal moiye moiye. Ta'e luku pe, tinge lalme si sisyeme wusyep erŋeme luku.”

Tinge yember tup yal lenge haiten ŋaiye tahar Kristen

²² Pe lenge aposel topo'e lenge bwore bworenge, topo'e lenge Kristen lalme moi uku yupwai'e wusyep nange ka yalaŋatme lenge miye' sye' ŋaiye ka yil Antiok topo'e Pol hindi Banabas. Ta'e luku pe, tinge yalaŋatme Judas (naŋ umbur'e kin Barsabas) hindi Sailas. Tinge hindi miye' mbep tikin sios. ²³ Pe tinge yainge tup ende yangange lenge yenge yal. Wusyep ŋaiye sai tup e'e kin ta'e le'e, “ŋup bwore yip lalme. Poi aposel, topo'e bwore bworenge, topo'e to' tatai yip, poi mainge wusyep e'e member malme yip haiten ŋaiye tahar Kristen yarp yoto Antiok, Siria topo'e Silisia. Somohon yip haiten. ²⁴ Poi si masande nange lenge miye' poi sye' si ya jereme yip pe, tinge yanange wusyep sye' ŋaiye ka ihyulme ŋoihmbwaip yip nange yip pa yotombo wahri' hi' yip. Ta'e pe, tukwini yip ŋoiheryembe wula wula sekete. Kom poi yukur mangange lenge wusyep hra'embep iki ŋaiye tinge ya yanange, pakai. ²⁵ Ta'e luku pe, poi si mupwai'e wusyep nange ya malaŋatme miye' sye' ŋaiye ka yil me yip yotop ŋime'i poi, Pol hindi Banabas.

15.8 Apo 2.4, 10.44 15.16 Amo 9.11-12 15.20 Kis 34.15-17, Wkp 17.10-16, 18.6-23 * 15.20 ŋoihmbwaip lenge Juta ta'e le'e, tinge bongol sekete ŋaiye yukur tatame ŋaiye ka yono wim. Ta'e luku pe, tinge yasande ŋaiye lenge haiten topo'e, ka junde yaŋah tinge.

²⁶ Pol hindi Banabas, tinge hindi miye' ηaiye si yaηa'e ηoihmbwaip tinge hindi yalme wah tikin Lahmborenge Jisas Krais. Yukur tinge ηoiheryembe wula wula me wahri' tinge ηaiye wachaih ka otme tinge. ²⁷ Ta'e luku pe, poi member Judas hindi Sailas yal ηaiye ka yi yini yip ηaimune ηaiye poi ηoiheryembe gwande ηisilih yip. ²⁸ ηoihmbwaip poi ηahilyeh ta'e Yohe Yirise pe, poi gwarngē ηaiye ya yul yip mane. Kom poi masande nange yip pa junde wusyep erηeme hoye hoye le'e. ²⁹ Yukur pa yono yuwor ηaiye mitiη sye' si yember yirisukwarme got hombo'e tinge, topo'e yukur pa yono wim, topo'e yukur pa yono yowor ηaiye tinge chite mwah yonombe ηaiye wim teter sai nato yowor mele'e, topo'e yukur pa yende niη pinip yar, na pakai. ηaiye pa yenge wahri' yip yosokome ηai'e ηai'e luku pe, pa yurp bworerme.”

³⁰ Lenge miye' tuweinge sios yember lenge miye' uku yal. ηupe ηaiye tinge si yate jere Antiok pe, tinge jal lenge miye' tuweinge sios moi uku ηaiye ka yute juhilyeh no, ka yangange lenge tup tinge. ³¹ Dindi' ηup uku ηaiye lenge miye' tuweinge jonose wusyep pe, tinge hriphrip me wusyep uku, topo'e wusyep uku ηende bongolme tinge. ³² Profet hoi, Judas hindi Sailas, plihe yana lenge wusyep sye' ηaiye ka ende bongolme tinge no, ka hriphrip yurp. ³³⁻³⁴ Tinge yarp Antiok ηup sye' pe, lenge miye' tuweinge sios yana lenge wusyep bwore na, “ηoihmbwaip ηumwaiye tikin Lahmborenge ka si topo'me yip”. Mi'e pe, tinge plihe yember lenge yal moi tinge. ³⁵ Kom Pol hindi Banabas yarp Antiok. Tinge topo'e lenge miye' sye' yanange yuwor'e yal halhale wusyep tikin Lahmborenge, topo'e tinge yanange yalanatme wusyep kin yal'e yal'e.

Pol hindi Banabas tanganarme

³⁶ ηup sye' nal mi'e pe, Pol ηaname Banabas na, “Ya berei plihe mi marjar lenge Kristen ηaiye yarp yal moiye moiye ηaiye somohonme poi manange malanatme wusyep Lahmborenge malme tinge na, tinge yarp ta'e la.” ³⁷ Banabas ηasande nange ka amba'e Jon Mak ka el topo'e tinge hindi. ³⁸ Kom Pol ηoiheryembe na, liki yukur bwore ηaiye Jon Mak ka el topo'e tinge hindi, pakai. Tehei kin ta'e le'e, wah ηendehei ηaiye somohon tinge si yende yer pe, Jon Mak ηotop lenge nal, kom kin plihe bunjenge garngē nal nasme tinge hindi ηanar Pamfilia. ³⁹ ηoihmbwaip tinge hindi ta'e luku pe, tinge hindi tuhwar teketenge wusyep embere me Jon Mak nange ka el topo'e tinge pe, tinge hindi tanganarme. Ta'e luku pe, Banabas namba'e Jon Mak pe, tinge hindi plai yanah loubil pinip ende pe, tinge hindi yal Saiprus. ⁴⁰ O Pol, kin nalanatme Sailas nange ka el topo'e kin. Pe lenge miye' tuweinge sios yember tinge hindi yal syep tikin Got. Tinge yaname tinge hindi na, ηoih mi'mi' tikin Got ka el topo'e tinge hindi. Mi'e pe, tinge hindi yal. ⁴¹ Tinge ya yoto moiye moiye ηaiye sai nato moi embere Silisia topo'e Siria yanange wusyep yende bongolme lenge sios.

16

Timoti nal topo'e Pol hindi Sailas

¹ Pol plihe nal pe, kin na gere moi Derbe. Mi'e pe, kin nusungurhme Derbe pe, kin nate gere moi Listra. Nal moi uku pe, Kristen ende narp, narη kin Timoti. Mam kin, ti Kristen topo'e ti tuwei Juta. Kut yai Timoti kin miye' Grik. ² Lenge Kristen lalme ηaiye yarp yoto moi Listra topo'e Aikoniam yanange nange Timoti kin miye' bwore. ³ Pol ηasande nange ka amba'e Timoti ka el topo'e kin. Ta'e luku pe, kin ηotombo wahri' hi' kin. Detale, lenge Juta moi e'e tinge si sisyeme nange yai Timoti kin miye' Grik, topo'e lenge Grik yukur yende ηai ta'e luku. Kom Pol ηende ta'e luku no, lenge Juta ka hriphrip me Timoti. ⁴ Tinge yase Listra yal pe, tinge ya yoto tas moiye moiye yanange wusyep yalme lenge miye' tuweinge sios. Tinge yana lenge nange ka junde wusyep erηeme ηaiye somohon lenge aposel topo'e lenge bwore bworengē nal Jerusalem si yanange. ⁵ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge sios tahar bongol pe, ηoihmbwaip tinge teηeime Lahmborengē supule. ηup ilyeh ilyeh lenge miye' tuweinge ηambarān sye' yat yat pe, tinge tahar Kristen.

Got nasambe Pol yipihinge supule ta'e nate tange

⁶ Pol topo'e nime'i kin ya yowor'e Frigia topo'e Galesia provins yal. Kom Yohe Yirise tatme tinge naiye ka yi yoto provins Esia yininge wusyep Got. ⁷ Njupe naiye tinge ya jere kolpot tititinge distrik Misia pe, tinge de ka yi yoto provins Bitinia, kom Yohe Yirise tikin Jisas tatme lenge naiye ka yi yoto moi uku. ⁸ Ta'e luku pe, tinge yal yowor'e distrik Misia yal pe, tinge ya yoto jere moi Troas. ⁹ Njup uku, Pol neteke'e yipihinge supule ende ta'e nate tange. Kin neteke'e miye' Masedonia ende gan nisilih nisilihme kin naiye ka ot Masedonia ungwisme tinge. ¹⁰ Pol neteke'e yipihinge supule ende ta'e nate tange mi'e pe, nilyehe sai poi mende mi'mi' naiye ya mil Masedonia. Poi noihmeryembe naiye Got si nalanatme poi nange ya mininge malanatme wusyep bwore mise kin mil lenge miye' tuweinge luku.

Lidia tahar Kristen

¹¹ Ta'e luku pe, poi mal loubil pinip masme Troas mal bwarmbwarme mal Samotres. Nyermbe pe, poi mal Neapolis. ¹² Mi'e pe, poi masme Neapolis pe, poi mal Filipai. Filipai kin moi embere naiye sai nato Masedonia provins naiye lenge miye' tuweinge Rom sye' somohon yate yarp. Poi marp njup sye' ma moto moi uku.

¹³ Njup Sabat pe, poi da mekepe luh naiye lenge mitij jahilyeh yisilihme Yai. Pe poi masme moikin mal sikirp ma gwere mih tiki pe, poi meteke'e lenge tuweinge sye' naiye si yate jahilyeh yarp. Ta'e luku pe, poi gwah marp manange wusyep topo'e tinge. ¹⁴ Tuwei ende warp uku, nan ti Lidia pe, moi ti Taiataira. Ti tuwei naiye wende windau me naiyuwat yaihe tikin mi' supule, topo'e ti tuwei naiye wirisukwarme Got. Pe Lahmborenge si nende mi'mi' noihmbwaip ti naiye ta wisyunde worme wusyep naiye Pol nanange no, ti wimbilme noihmbwaip. ¹⁵ Njupe naiye ti topo'e lenge bantihei ti si yenerme wusyep Pol pe, tinge yamba'e pinip. Ti wisilihme poi na, "Naiye yip noiheryembe nange nam Kristen bwore mise pe, yip pa yute yurp yokoh nam." Pe ti wututusme poi pe, poi mal.

Pol hindi Sailas yarp yoto mwahupwai'e

¹⁶ Njup ende pe, poi mala mil luh ende naiye tinge jahilyeh yisilihme Got. Poi mal pe, poi meteke'e tuwei wah pakaiye ende naiye yipihinge pupwa si gahanahme ti. Pe yipihinge pupwa luku nende ti naiye ti wana lenge miye' tuweinge me naimune naiye mindemboi ka ot. Ta'e luku pe, njupe naiye ti wende wah uku pe, ti wamba'e wuhyau wula wula me wah uku naiye ti wende. Pe wuhyau uku ti wangange lenge miye' mbep ti. ¹⁷ Ti gwande poi wat pe, ti tambah wanange wusyep na, "Lenge miye' e'e tinge miye' wah tikin Got bwore mise naiye narp nanah moihla! Tinge yana yip nahwikin naiye Got ka ungwisme yip." ¹⁸ Ti wende ta'e luku njup wula wula nate tatame naiye Pol noihmin me ti supule pe, kin bunjenge bep nal ti pe, kin naname yipihinge pupwa luku na, "Nato nan tikin Jisas Krai pe, ni e tus upwaihme ti!" Pe nilyehe sai yipihinge pupwa luku tas nasme ti. ¹⁹ Njupe naiye lenge miye' mbep ti yasande yeteke'e nange yanah tinge naiye ka yamba'e wuhyau si tingis supule pe, tinge syep yarpe Pol hindi Sailas jetete lenge yenge yal halhale naiye ka jin wusyep yil nembep lenge miye' ondoh Rom.

²⁰ Tinge yenge lenge hindi yate jan nembep lenge miye' ondoh pe, tinge yanange na, "Lenge miye' e'e tititinge lenge Juta. ²¹ Tinge yangange noihmbwaip pupwa yal lenge miye' tuweinge poi. Tinge yalanatme wusyep me yanah noinde naiye nowor'e wusyep ernjeme poi Rom naiye yukur tatame ya gunde." ²² Pe lenge miye' tuweinge wula wula yate jahilyeh pe, tinge topo'e yende mwihe mwahe nange ka yongombe Pol hindi Sailas. Ta'e luku pe, lenge kokorohtup yuwor'e naiyuwat tinge hindi pe, lenge miye' ondoh yanange naiye ka yupwai'e yararahe Pol hindi Sailas. ²³ Njupe naiye lenge kokorohtup si yongomb lenge pupwa supule pe, tinge yiche lenge hindi ya yoto mwahupwai'e. O lenge miye' ondoh plihe syep ernjem lenge kokorohtup nange ka yembepeteme kohmap bworerme. ²⁴ Miye' uku nasande wusyep uku pe, kin nember lenge hindi noto dou malaih

ende ηaiye sai bumbe mwahupwai'e. Kin nupwai'e ηhip tinge hindi gah bumbe yukop embere hoi.

²⁵ Ki ta'e ηaiye ηup sye' sye' pe, Pol hindi Sailas yanange wusyep topo'e yosoko wenersep yalme Got pe, lenge miye' sye' ηaiye yarp yoto mwahupwai'e luku yasande tinge hindi. ²⁶ Dindi' uku pe, yoime embere ηanah ηondol'me yokoh mwahupwai'e. Nilyehe sai, kohmap lalme luku bu nat nal pe, hohou sai, topo'e merkinip lalme luku ηaiye nupwai'e yukop embere hoi uku ginir nasme ηhip tinge lalme. ²⁷ Miye' ηaiye bepeteme mwahupwai'e tahar posoh pe, kin ηeteke'e kohmap lalme hohou sai pe, kin ηoiheryembe nange miye' lalme ηaiye yarp yoto luku si jarngē yal. Ta'e luku pe, ki kite ηim ηombor kin de ka enge syep onombe wahri' kitikin. ²⁸ Kom Pol tambah nal hla' ηanange na, “Na enge syep onombe wahri' nitei, na pakai! Poi lalme le'e marp ihi.”

²⁹ Miye' ηaiye bepeteme mwahupwai'e gal lenge kokorohtup sye' nange ka yenge nih yut. Mi'e pe, ki gertenge nato ηasar'e ηhip na gah narp siheime Pol hindi Sailas pe, ηhip syep kin dolndol. ³⁰ Mi'e pe, kin nenge lenge hindi nate tas wicher' pe, kin ηisilih lenge hindi na, “Iyai mende ηam, ma mende tu'e lai ti, Got ka ungwisme ηam?” ³¹ Tinge yungwisme kin na, “ηaiye ηoihmbwaip nin ka tejeime Lahmborenge Jisas pe, Got ka si ungwisme nin topo'e bantihei nin.” ³² Ta'e luku pe, tinge hindi yanange wusyep Lahmborenge yalme kin topo'e lenge bantihei kin. ³³ Nilyehe sai, dindi' ηup ilyeh uku pe, miye' mbep tikin mwahupwai'e luku namba' lenge nenge na nungurhme wim wahri' tinge. Mi'e pe, ki top lenge bantihei kin yamba'e pinip. ³⁴ Pe kin namba'e lenge hindi nenge nal yokoh kin pe, kin nangange lenge ηai ηaiye ka yono. Kin topo'e bantihei kin hriphrip embere sekete ηaiye tukwini ηoihmbwaip tinge si tejeime Got.

³⁵ Tahar nyermbe pe, lenge miye' ondoh yember wusyep ahra' embep ende yal lenge kokorohtup yanange na, “Yusme syep lenge miye' iki ka yil.” ³⁶ Ta'e luku pe, miye' mbep tikin mwahupwai'e ηaname Pol na, “Lenge miye' ondoh si yember wusyep ahra' embep ende nange nin topo'e Sailas pa hindi yusme mwahupwai'e. Ta'e luku pe, yip yil topo'e ηoihmbwaip ηumwaiye.”

³⁷ Kom Pol ηana lenge kokorohtup na, “Tinge yukur yahai'e ηaimune pupwa ηaiye poi mende yer ti, tinge pwamb poi jah halhale ηaiye mitiη lalme jan pusukum poi. Pe tinge yiche poi ya yoto mwahupwai'e. Kom yukur tinge jande wusyep erjeme. Detale, poi hindi topo'e, poi miye' Rom. Poi ηoihmbwaip mane embere sekete. Kom tukwini tinge yasande nange poi topo'e ya mi tus no, ka yisisyelmbe ηai pupwa ηaiye si tinge yende. ηaiye tinge yasande nange ya mi tus wicher' pe, poi masande nange tinge ka yute yini poi wusyep bwore bwore pe, ka yusme poi yi tus mwahupwai'e.”

³⁸ Pe lenge kokorohtup yenge wusyep uku ya yana lenge miye' ondoh. Pe ηupe ηaiye tinge yasande nange Pol hindi Sailas tinge miye' Rom pe, tinge gunguru plai. ³⁹ Ta'e luku pe, tinge ya yana lenge na, “Poi mende pupwa malme yip hindi, kom yip yusme pupwa poi pe, pa hindi yusme moi embere e'e yil.” Mi'e pe, tinge yenge lenge yase mwahupwai'e tas yal hlaininge. ⁴⁰ ηupe ηaiye Pol hindi Sailas yasme mwahupwai'e tas pe, tinge hindi yal yokoh Lidia. Tinge ya jere luku pe, tinge yeteke'e lenge Kristen topo'e yana lenge wusyep ηaiye ηende bongolme tinge. Mi'e pe, tinge hindi yasme moi uku pe, tinge hindi yal.

17

Pol hindi Sailas yarp Tesalonaika

¹ Pol hindi Sailas yerne moi Ambipolis topo'e Apolonia yal pe, tinge hindi ya yoto Tesalonaika, moi embere ηaiye yokoh jahilyeh ende lenge Juta sai. ²⁻³ Le'e ηahilyeh ta'e ηaiye nye nyermbe Pol nal yokoh jahilyeh ηaiye ηup Sabat. Ta'e luku pe, sande hun ηaiye ηup Sabat pe, kin nal yokoh jahilyeh ηanange nalarjatme wusyep tehei tikin wusyep Got nal me tinge. Kin nasamb lenge ηaiye Miye' alarjatme Krai ka se amba'e nihe syohe, topo'e ka plihe tuhur. Kin ηanange na, “Jisas e'e ηaiye ηam mana yip pe, kin Miye' alarjatme tikin Got, Krai.”

⁴ Ta'e luku pe, lenge Juta sye' yenerme wusyep Pol hindi Sailas. Tinge topo'e lenge Grik wula wula najiye yabra'e nan Got, topo'e lenge tuweinge embep sye', tinge lalme jande tinge hindi. ⁵ Kom lenge Juta sye' noihmbwaip pupwa me Pol hindi Sailas najiye lenge miye' tuweinge yenerme wusyep tinge hindi. Ta'e luku pe, tinge yamba'e lenge miye' bwili'e bwula'e sye' yate jahilyeh pe, tinge lalme tuhwar yende dandainge yoto moi uku. Pe tinge dir susungurhme ya yokoh Jeson yuluwau kohmap yekepe Pol hindi Sailas nange ka yurpe tinge hindi yenge yute tus yil lenge mitij lalme. ⁶ Kom njupe najiye tinge ya yoto yokoh Jeson pe, tinge yukur yeteke'e tinge hindi, pakai. Pe tinge yarppe Jeson topo'e lenge Kristen sye' jetete yate tas ya jan nembep lenge miye' mbep moi uku pe, tinge tambah yanange na, "Pol hindi Sailas si yende hwap yal'e yal'e! Tukwini tinge si yate yarp moi poi topo'e." ⁷ Jeson kin nimei tinge pe, tinge yarp yokoh kin. Tinge lalme yende yumbune wusyep erneme tikin miye' ondoh Rom pe, tinge yanange nange kin noinde tikin Rom narp, nan kin Jisas." ⁸ Njupe najiye tinge yasande wusyep uku pe, lenge miye' tuweinge topo'e lenge miye' mbep moi uku yamba'e noihmbwaip pupwa pe, tinge yende titire sekete yanange wusyep yale yat. ⁹ Pe lenge miye' mbep moi uku yututusme Jeson topo' lenge Kristen uku nange ka yiche wuhayu me Pol hindi Sailas najiye ka yusme mwahupwai'e.

Pol hindi Sailas yoto jere Beria

¹⁰ Si njupe pe, lenge Kristen yember Pol hindi Sailas yal Beria. Njupe najiye tinge ya jere luku pe, tinge yal yokoh jahilyeh lenge Juta. ¹¹ Lenge miye' tuweinge Beria syumbe yarp njuwaiye yasande wusyep tinge hindi. Noihmbwaip tinge yukur bongol ta'e lenge miye' tuweinge Tesalonaika, kom tinge hriphrip najiye ka yisyunde wusyep uku. Pe njupe ilyeh ilyeh tongonose tinge jonose wusyep tikin Got topo'e ka yiyar'e wusyep najiye Pol nanange na, ki bwore mise, lakai hombo'e. ¹² Ta'e luku pe, lenge Juta wula topo'e lenge miye' tuweinge embep titinge Grik wula pe, noihmbwaip tinge tengeime Got.

¹³ Kom njupe najiye lenge Juta najiye yarp Tesalonaika yasande nange Pol si nate nanange wusyep Got nato Beria pe, tinge yal Beria plihe yabra'e noihmbwaip lenge miye' tuweinge moi uku nange ka tuhwar no, ka noihmbwaip pupwa me Pol. ¹⁴ Kom nilyehe sai lenge Kristen yember Pol yal noloh tiki, kut Sailas hindi Timoti yarp Beria. ¹⁵ Lenge miye' sye' najiye yal topo'me Pol ya jere Atens pe, tinge yasme kin narp Atens, kut tinge plihe yal Beria. Tinge yenge wusyep ahra' embep Pol yatme Sailas hindi Timoti nange ka hindi hwhwai yila yeteke'e kin.

Pol narp nato Atens

¹⁶ Dindi' njupe najiye Pol narp Atens neseperrhme Sailas hindi Timoti pe, kin noihmbwaip mane embere najiye kin neteke'e got hombo'e wula wula sai nato moi embere luku. ¹⁷ Ta'e luku pe, kin nanange wusyep nato yokoh jahilyeh topo'me lenge Juta topo'e lenge Grik najiye yirime Got. O njupe ilyeh ilyeh kin nanange wusyep gan moi embere najiye tinge yende windau yarp pe, kin nesembele wusyep Lahmboreng nal lenge miye' tuweinge luku. ¹⁸ Lenge jetmam sye' najiye jande noihmbwaip Epikurian* topo'e Stoik sye' najiye jande noihmbwaip miye' ende Seno pe, tinge teketenge wusyep topo'me Pol njupe najiye kin nanange wusyep nange Jisas plihe tahar. Ta'e luku pe, sye' tinge yisilih yale yat ta'e na, "Miye' mut pinip uku nangange wusyep mune?" O sye' yanange ta'e na, "Kilou? Ta'e ki nututus poi nange ya gunde got noinde tikin lakai?" ¹⁹ Pe tinge yenge kin yat hwate Areopagus yalme lenge sisinge woroh nange ka yininge wusyep. Ta'e luku pe, tinge yisilihme kin na, "Tatame najiye na esembele wusyep tehei, wusyep uku najiye nin nanange no, poi ya misyunde moworme?" ²⁰ Nai'e nai'e najiye ni nanange pe, kin nambaran supulme poi pe, poi masande najiye ya mamba'e sisyeme wusyep tehei kin." ²¹ Tehei kin najiye tinge yisilihme Pol ta'e le'e, lenge miye' Atens, topo'e lenge

* 17.18 Lenge jetmam uku jande noihmbwaip miye' ende, nan kin Epikurus. Tinge noiheryembe nange ki bwore najiye miye' ka hriphrip, topo'e tinge noiheryembe nange ki pupwa najiye miye' namba'e nihe syohe.

miye' moinde yukur yende wah bwore mise. Kom nye nyermbe tinge yarp yasande ŋoihmbwaip ambaran pe, tinge yende wah yana yanange yale yat yiyar'e ŋoihmbwaip ambaran wula wula.

²² Mi'e pe, Pol tahar gan hla' ŋanange wusyep na, “Yip lenge miye' Atens! Ŋam si meteke'e moworme ta'e ŋaiye yip yende wah nihe yisar'e ŋembep yirirme lenge got yip. ²³ Ŋupe ŋaiye ŋam mende hlaihlai ma moto moi yip pe, ŋam meteke'e luh wula ŋaiye yip yirisukwarme lenge got yip. Ŋam meteke'e luh hendeinge ende ŋaiye tinge yainge wusyep ta'e le'e: Hendeinge tikin got ŋaiye poi jinjame. Tukwini ma mini yip mowor'e member Got bwore mise. Kin Got ŋaiye yip yirisukwarme, kom yukur yip sisyeme kin lahmende.

²⁴ Got bwore mise ŋaiye ŋende kekep, topo'e ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye sai kekep e'e, topo'e kin Lahmborenge tikin moi hla' topo'e kekep lalme. Kin yukur narp nato yukoh yirise ŋaiye miye' yenge syep yende, pakai. ²⁵ Yukur tatame ŋaiye poi miye' ya mungwisme kin ŋainde. Got kitikin tatame. Kin yukur sehei'me ŋainde, pakai. Kin Got ŋaiye pwal poi laip, topo'e yohe topo'e ŋai'e ŋai'e lalme. ²⁶ Got ŋende miye' ŋendehei ilyeh uku pe, poi lalme mate gwande louwah ilyeh uku mate marp kekep e'e. Kin nalaŋatme ŋupe ŋaiye ka yurp, topo'e kin nowor'e kekep nangang lenge. ²⁷ Kin ŋende ta'e luku nange poi miye' tuweinge ya mahai'e kin no, ya meteke'e kin. Kom kin yukur narp wohme poi, pakai. ²⁸ Kin tehei ŋaiye yarp laip, topo'me yale yat, topo'e ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e. Le'e ta'e ŋaiye somohon lenge miye' yip sye' yainge tup yanange na, ‘Poi lalme talah kin.’

²⁹ Ta'e luku pe, poi si marp talah tikin Got. Yukur ya ŋoihmeryembe nange Got kin ta'e ŋaiye gol, silwa lakai ŋeser ŋaiye miye' yenge syep yende ta'e got tinge. ³⁰ Somohon poi yukur sisyeme bwore bwarme ŋaimune ŋaiye Got ŋasande ya mende. Ta'e luku pe, Got yukur ŋende wachaihme poi ŋaiye poi mende ŋai'e ŋai'e pupwa. Kom tukwini kin si nember wusyep erŋeme ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme moiye moiye ka yimbilme ŋoihmbwaip yusme pupwa. ³¹ Pe kin si nalaŋatme ŋup tikin ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme ka jin wusyep kot, topo'e kin si nalaŋatme miye' ende ŋaiye ka iyar'e bworere lenge miye' tuweinge lalme. Kin si pasam poi nal halhale nange wusyep uku bwore mise ŋupe ŋaiye miye' uku nule mi'e pe, Got ŋende kin plihe tahar narp laip.”

³² Ŋupe ŋaiye tinge yasande ŋaiye Pol ŋanange wusyep me miye' nule no, kin plihe tahar narp pe, sye' tinge yesenetme kin. Kom sye' yanange na, “Poi masande nange ŋup ende na plihe ininge erŋel'e wusyep uku.” ³³ Mi'e pe, Pol nasme lenge sisinge woroh pe, kin nal. ³⁴ O lenge miye' sye' jande kin pe, tinge yimbilme ŋoihmbwaip. Miye' ende, narŋ kin Dionisius, kin sisinge woroh ende lenge Areopagus, topo'e tuwei ende, narŋ ti Damaris, topo'e lenge miye' tuweinge sye' yende ŋahilyeh.

18

Pol ŋanange wusyep narp Korin

¹ Mi'e pe, Pol nasme Atens nal Korin. ² Kin na gere luku pe, kin neteke'e miye' ende Juta, narŋ kin Akwila. Moi jeheinge kin Pontus, kom misei sikirp e'e kin nase Itali nat topo'e tuwei kin Prisila. Tehei kin ŋaiye tinge hindi tahar yasme Itali yat pe, ki ta'e le'e, miye' ondoh Rom, Klodius, ginyen lenge Juta lalme pe, tinge yasme moi embere Rom. ³ Akwila kin miye' ŋaiye ŋende yokoh sel ambaran ta'e Pol ti, Pol nala el eteke'e kin. Ta'e luku pe, kin narp ŋende wah topo'e tinge hindi ŋup sye'. ⁴ Ŋup tikin Sabat lalme pe, kin ŋanange wusyep nato yokoh jahilyeh tikin Juta nange ka bunjenge ŋoihmbwaip lenge Juta topo'e Grik yilme Jisas.

⁵ Ŋupe ŋaiye Sailas hindi Timoti yase Masedonia yate jere moi uku pe, Pol ŋende wah doheteme ŋiche wusyep nal lenge Juta nange Jisas kin miye' nalaŋatme Krai. ⁶ Kom lenge Juta jarŋge wusyep Pol pe, tinge tuhwarme kin. Ta'e luku pe, Pol ŋenderenge sah temhronŋ kin ŋasamb lenge nange kin si nangange teket me tinge. Pe kin ŋana lenge

na, “Yip pa yamba'e yitini pupwa yiptip. Yukur Got ka ini'e nam naiye nam mende pupwa. Nam si mana yip wusyep bwore mise, kom yip jarng'e wusyep e'e. Ta'e luku pe, ma musme yip buryehme pe, ma mil lenge haiten.”⁷ Mi'e pe, Pol nasme yokoh jahilyeh titinge Juta naiye sai sihei me yukoh Titius Jastus pe, kin narp topo'e kin. Kin miye' naiye somohon kin haiten, kom tukwini kin nirisukwarme Got.⁸ O Krispus, miye' ondoh tikin yokoh jahilyeh uku, topo'e lenge bantihei kin lalme, topo'e lenge miye' tuweinge Korin wula yenerme wusyep Pol pe, niohmbwaip tinge tejeime Lahmborenge ti, tinge yamba'e pinip.

⁹ Nup ende pe, Lahmborenge nasambe Pol yipihinge supule ende ta'e naiye nate tange. Kin nanange na, “Yukur na hi'girng'e naiye na ininge wusyep me nam. Ende wah ininge wusyep nam enge el, yukur na upwai'e mut, na pakai.”¹⁰ Nam marp topo'e nin pe, miye' ende yukur ka ende yumbune nin. Detale, lenge miye' tuweinge nam wula wula yarp yoto moi iki pe, niohmbwaip tinge se ka tejeime nam.”¹¹ Ta'e luku pe, Pol top lenge narp wahtaip ende sye'me pe, kin nanange nalanatme wusyep Got nal me lenge miye' tuweinge moi uku.¹² Njup'e naiye lenge miye' ondoh Rom yalanatme Galio nange ka ende wah tu'e sisinge woroh ondoh tikin moi Grik naiye provins Akaia pe, lenge Juta tahar syep yarpa Pol pe, yenge kin na gan wusyep.¹³ Tinge yanange na, “Miye' e'e kin nende wah njututus lenge miye' tuweinge nange ka yirisukwarme Got yil yanah njoinde tikin naiye nowor'e wusyep erneme poi.”

¹⁴ Sihei naiye Pol da ungwisme wusyep uku pe, Galio nana lenge Juta na, “Naiye yip Juta yini'e miye' uku nange kin nende pupwa embere pe, tatame naiye ma murp misyunde wusyep yip.”¹⁵ Kom prepwan! Naiye yip teketenge wusyep tehei topo'e wusyep erneme yip pe, yip pa yininge wusyep yiptip. Yukur ma miyar'e hwap uku, pakai.”¹⁶ Ta'e luku pe, kin ginyen lenge ya tas wicher'.¹⁷ Mi'e pe, tinge syep yarpa Sostenes, miye' mbep yokoh jahilyeh ende titinge Juta pe, tinge yonombe kin jan kohmap sisinge woroh. Galio neteke'e namune naiye tinge yende me kin, kom kin sisyo' narp.

Pol plihe nal Antiok

¹⁸ Pol narp Korin topo'e lenge Kristen nup wula wula. Mi'e pe, kin nasme tinge nala el Siria pe, Akwila hindi Prisila yal topo'me kin. Njup'e naiye tinge yate jere moi Senkria nal n'oloh pe, Pol n'otombo dohwaih* kin ta'e wutu' naiye kin nupwai'e wusyep ende topo'me Got. Tinge yiche wuhyau me yanah loubil pinip pe, tinge yasme moi uku ya jere Efesus.¹⁹ Pol ilyeh nato yokoh jahilyeh lenge Juta pe, kin teketenge wusyep topo'me tinge.²⁰ Pe tinge yisilihme kin naiye ka orp topo'e tinge nup sye', kom kin garng'e.²¹ Njup'e naiye kin da osme tinge pe, kin nana lenge na, “Naiye Got nasande nange ma plihe mut pe, ma mut. Tu pakai pe, pakai.” Ta'e luku pe, Pol plihe nanah loubil pinip ende nal Sisaria.

²² Njup'e naiye kin na gere Sisaria pe, kin nanah Jerusalem neteke'e lenge Kristen miye' tuweinge. Mi'e pe, kin nasme lenge pe, kin nal Antiok.²³ Kin narp Antiok nup sye' mi'e pe, ki plihe nasme moi uku pe, kin nal moiye moiye nato Galesia provins topo'e Frigia provins nanange wusyep nende bongolme lenge Kristen miye' tuweinge naiye yarp uku.

Apolos nanange wusyep nato Efesus topo'e Korin

²⁴ Dindi' nup uku pe, miye' ende, nar kin Apolos nate gere Efesus. Kin miye' Juta ende, kom moi jeheinge kin Aleksandria. Kin miye' sande teke'e embere topo'e niohmbwaip kin n'owor tirtatar me wusyep naiye sai nato Tup tikin Got, topo'e kin miye' naiye nanange wusyep bwore mi' supule.²⁵ Tinge si yaname yalanatme kin yanah tikin Jisas pe, kin papararme hriphrip topo'e bongol, njup'e naiye kin nanange nalanatme wusyep naiye bwore bwarme topo'e bwore mise. Kom kin yukur sisyeme yanah naiye lenge Kristen yamba'e pinip yoto nar tikin Jisas, pakai. Kin sisyeme yanah naiye Jon gihye' lenge pinip ilyehme.²⁶ Nup ende pe, Apolos nanange wusyep bongol supule gan nato yokoh jahilyeh pe, Prisila hindi Akwila yasande wusyep kin. Mi'e pe, tinge yamba'e kin

^{18.18} Nam 6.18 * ^{18.18} Lenge miye' sye' tinge yotombo dohwaih tinge nange ka asambe Got topo'e lenge miye' tuweinge wutu' naiye tinge si yupwai'e wusyep ende topo'me Got.

yenge yal yokoh tinge hindi pe, tinge plihe yeñel'e wusyep yanange yowor'e yember yal halhale me yanah tikin Got ñaiye ka sisysteme.

²⁷ Apolos ñoiheryembe ñaiye ka el moi Grik. Ta'e luku pe, lenge Kristen miye' tuweinge ñaiye yarp Efesus yungwisme kin pe, tinge yainge tup yember yal lenge Kristen ñaiye yarp moi Grik pe, tinge yisilih lenge nange ka yamba'e Apolos ñupe ñaiye ka ot. Ñupe ñaiye kin na gere luku pe, kin nungwis lenge miye' tuweinge sios, ñaiye Got ñoih mi'mi' me tinge no, tinge tahar Kristen. ²⁸ Kin ñanange wusyep bongol sekete nengelyembe wusyep lenge Juta gan halhale. Kin ñanange nalañatme wusyep ñaiye sai nato Tup tikin Got ñasamb lenge nange Jisas kin Miye' alañatme, Kraiss.

19

Pol na narp Efesus

¹⁻² Teter ñaiye Apolos narp nato Korin pe, Pol si nerñe nal Galesia provins topo'e Frigia provins ñanange wusyep mi'e pe, kin na gere Efesus. Kin na gere luku pe, kin ñeteke'e lenge miye' sye' ñaiye ñoihmbwaip tinge teñeime Lahmborenge pe, kin ñisilih lenge na, “Ñupe ñaiye yip yimbilme ñoihmbwaip yip ñaiye teñeime Lahmborenge pe, yip yamba'e Yohe Yirise topo'e, lakai pakai?” Tinge yungwisme na, “Pakai. Yukur poi sisysteme nange Yohe Yirise kin narp.” ³ Ta'e luku pe, Pol ñisilih lenge na, “Ñaiye ta'e liki pe, yip yamba'e pinip mune?” Tinge yungwisme na, “Poi mamba'e pinip gwande ñaiye Jon ñanange.” ⁴ Pol ñanange na, “Somohon Jon gihye' lenge pinip ñupe ñaiye tinge yimbilme ñoihmbwaip yasme pupwa tinge. Pe kin ñana lenge nange ñoihmbwaip tinge ka teñeime miye' esep ilyeh ñaiye ka ot gunde kin pe, Jisas.” ⁵ Tinge yasande wusyep uku pe, tinge yamba'e pinip ya yoto nañ tikin Jisas. ⁶ Mi'e pe, Pol nikil syep kin nanah tinge ñisilihme Got pe, Yohe Yirise nate gahanahme tinge pe, tinge yanange wusyep ñimeser wula wula ñoinde tikin, topo'e tinge yanange yalañatme wusyep profet ñaiye Got nember nat. ⁷ Lenge miye' uku tinge ta'e 12 ñainde.

⁸ Pol nale nat nato yokoh jahilyeh titinge Juta wundehei hun supule ñanange wusyep mut loluwe. Kin top lenge tengelye' me wusyep nange tinge ka sisysteme ñaiye lemame tikin Got bwore mise. ⁹ Kom ñoihmbwaip lenge miye' tuweinge sye' pupwa bongol pe, yukur tinge yenerme wusyep Pol, pakai. Tinge yanange wusyep jonombai'e yanah lenge Kristen yal halhale. Ta'e luku pe, Pol nasme tinge pe, lenge Kristen yal topo'e kin. Mi'e pe, ñup ilyeh ilyeh kin nato yokoh sande teke'e tikin Tiranus pe, kin ñanange nalañatme wusyep me tinge. ¹⁰ Kin ñende ta'e luku na tatame wahtaip hoi supule pe, lenge Juta topo'e lenge Grik ñaiye yarp ya yoto provins Esia, tinge lalme yasande wusyep Lahmborenge.

Lenge lahmiye' tikin Skewa

¹¹ Got ñende ñai supule bongol ñoinde tikin nate gahme syep tikin Pol. ¹² Ñaiyuwat malaih ñaiye kin si nenge ñihyete ñaisingihnim, topo'e temhron ñaiye kin si gah wahri' kin uku pe, tinge yate yikil yanah lenge wahri' epwa pe, wahri' epwa tinge mi'e, topo'e yipihinge pupwa tas yasme tinge. ¹³ O lenge Juta sye' topo'e yende wah yal'e yal'e sisaie yenge nañ tikin Jisas jinyen lenge yipihinge pupwa. Tinge yana lenge yipihinge pupwa na, “Poi manange wusyep bongol malme yip moto nañ tikin Jisas topo'e bongol kin, miye' ñaiye Pol ñanange nalañatme pe, pa tus yupwaihme miye' iki!”

¹⁴ Lenge lahmiye' syepumbur hoi tikin pris ondoh Juta, nañ kin Skewa pe, tinge yende wah ñahilyeh ta'e luku. ¹⁵ Kom yipihinge pupwa ñana lenge wusyep na, “Ñam sisysteme Jisas topo'e Pol, kom yip iki, yip lahmende?” ¹⁶ Pe miye' ñaiye yipihinge pupwa gahanahme kin uku, tahar papalai nongomb lenge ñotombo wahri' topo'e ñowor'e temhron tinge. Ta'e luku pe, tinge mondom samale jarñe yasme yokoh kin yenge wim birnbare yal.

¹⁷ Ŋupe ŋaiye lenge Juta topo'e lenge Grik ŋaiye yarp Efesus yasande wusyep uku pe, tinge hil'jarng'e nembere sekete pe, tinge yahra'e nan Lahmboreng'e Jisas yenge ya hla'. ¹⁸ Lenge miye' tuweinge ŋaiye tukwini tinge yenerme wusyep Lahmboreng'e, yate yanange yowor'e pupwa tititinge yal halhale ŋaiye somohon tinge yende. ¹⁹ Lenge miye' wula ŋaiye yende yar yenge tup tinge yate yungulyu jahilyeh. Somohon tinge jonose tup uku ti, kin samb lenge yanah ŋaiye yende yar. Pe tinge yesek'h tup uku jah embep lenge mitij lalme. Mi'e pe, tinge jonose wuhyau yitini ŋaiye tup lalme luku pe, wutu' wuhyau silwa tatame 50,000. ²⁰ Yanah ta'e luku ti, wusyep Lahmboreng'e ŋende wah bongol ŋoto lenge miye' tuweinge, topo'e ki sisil nal'e nal'e moiye moiye.

Lenge miye' tuweinge Efesus tuhwar yende dandainge

²¹ Ŋai'e ŋai'e luku mi'e pe, Yohe Yirise ŋahra'e ŋoihmbwaip Pol nange ka erŋe Masedonia topo'e moi Grik el Jerusalem. Kin ŋasande nange ka eteke'e moi uku yer ti, kin ŋoiher'yembe ŋaiye ka plihe e eteke'e Rom topo'e. ²² Ta'e luku pe, kin nember lenge miye' nungwisme kin hoi, Timoti topo'e Erastus nange ka yil yerme kin yil Masedonia. Kut kin teter ka orp ŋup sye' oto Esia provins ende wah yuwo kin.

²³ Dindi' ŋup uku pe, lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp yoto Efesus tuhwar teketenge wusyep me yanah Lahmboreng'e ŋaiye lenge Kristen jande. ²⁴ Miye' ende, nan kin Demetrius, kin miye' Efesus ende ŋaiye ŋende wah silwa pe, nye nyermbe kin nenge silwa ŋende yokoh yilihe sisikirpe titi Artemis ŋaiye got tinge. Kin top lenge miye' ŋaiye yungwisme kin, tinge yende windau me yokoh sisikirpe luku pe, tinge yamba'e yitini nembere. ²⁵ Ta'e luku pe, kin galme lenge miye' yungwisme kin uku, topo'e lenge miye' sye' ŋaiye tinge wah ilyeh yate jahilyeh pe, kin ŋana lenge na, "Yip sisyeme wah e'e ŋaiye poi mende pe, poi mamba'e yitini nembere. ²⁶ Kom poi lalme si meteke'e masande ŋaimune ŋaiye Pol ŋende. Kin ŋanange nange got ŋaiye lenge miye' yenge syep tinge yende pe, tinge yukur got bwore mise. Ta'e luku pe, kin si nihyulme ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge wula nato Efesus topo'e moi lalme ŋaiye sai nato Esia provins. ²⁷ Ŋaiye ka si tu'e le'e pe, mitij lalme ka jonome wah wuhyau poi, topo'e ka ende yumbune nan got poi Artemis ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme yoto Esia provins, topo'e moiye moiye lalme ŋaiye yirisukwarme ti. Tinge ka yininge nange bongol ti pakai, topo'e yokoh ti luh paka pakaiye."

²⁸ Ŋupe ŋaiye tinge yasande wusyep ta'e luku pe, tinge tuhwar sekete bemberer yal hla' yanange nange Artemis, ti got tititinge Efesus pe, ti tahar'e got lalme. ²⁹ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme nato moi embere luku, tinge yende dandainge dilng'e ya syep yarpe lenge miye' Masedonia hoi, Gaius hindi Aristarkus ŋaiye somohon top Pol yat moi e'e. Tinge yenge lenge hindi yal yokoh embere embere ŋaiye lenge mitij yate jahilyeh. ³⁰ Pol de ka e ininge wusyep gin nembep lenge mitij lalme luku, kom lenge Kristen tatme kin ŋaiye ka el. ³¹ Lenge ŋime'i kin sye', tinge miye' mbep nato provins uku pe, tinge topo'e yember wusyep bongol yatme kin nange yukur tatame ŋaiye ka asambe bep'mohro kin e guh yokoh ŋaiye tinge jahilyeh yarp.

³² O lenge miye' tuweinge ŋaiye jahilyeh yarp yoto yokoh uku tuhwar yende dandainge yanange wusyep yal'e yal'e. Kom mitij wula yukur sisyeme tehei ŋaiye tinge yate jahilyeh uku pe, sye' yanange wusyep ŋoinde, o sye' yanange wusyep ŋoinde. ³³ Lenge Juta yututusme Aleksander nange ka gin wusyep ininge gingirme nange lenge Juta yukur yende yumbune Pol. Pe Aleksander tahar nenge syep ŋindindirme lenge mitij lalme nange ka syumbe yurp ŋumwaiye. ³⁴ Kom ŋupe ŋaiye tinge yeteke'e nange kin miye' Juta pe, tinge lalme tambah ya hla' yanange wusyep esep ilyeh na, "Artemis, got poi Efesus, ti got esep ilyeh ŋaiye bwore mise supule." Tinge yanange wusyep uku ya tatame aua hoi.

³⁵ O miye' ende ŋaiye nainge tup moi uku tahar ŋende tinge syumbe yarp ŋumwaiye. Pe kin ŋana lenge na, "Miye' tuweinge Efesus, miye' tuweinge lenge moiye moiye lalme si sisyeme nange poi Efesus, poi membep'teme yokoh yilihe titi got bongol poi Artemis, topo'e ŋeser mi' supule ti ŋaiye somohon nase ŋaitem gah. ³⁶ Lahmende poi yukur

ka yininge nange tinge jinjame ñai'e ñai'e luku, pakai! Ta'e luku pe, pa syumbe yurp ñumwaiye. Yukur pa pupuru her. ³⁷ Yip yenge lenge miye' e'e yat, kom tinge yukur yanange wusyep pupwa me got poi Artemis, topo'e yukur tinge yende ñendei me yokoh yilihe ti. ³⁸ Ta'e luku pe, ñaiye Demitrius topo'e lenge wah ilyeh kin, ka yininge wusyep yini'e lenge miye' sye' pe, yanah sai ñaiye ka yember lenge jin wusyep sisinge woroh ti, ka yiyar'e wusyep tinge. ³⁹ O ñaiye yip ñoihyeryembe nange yip de pa yininge wusyep embere ende yini'e tinge pe, pa yurp yeseperhme ñupe ñaiye lenge sisinge woroh ka juhilyeh ti, ka yiyar'e. ⁴⁰ Kom tukwini poi miye' tuweinge wula sekete mate gwahilyeh mende tuhwar dandainge wusyep male mat pe, liki pupwa yehe. Ñaiye lenge miye' mbep gavman poi ka yisyunde wusyep ñaiye poi mende ta'e le'e pe, tatame ñaiye ka yende poi ya gwin wusyep. O ñaiye ka yember poi ya gwin wusyep pe, ya mungwisme wusyep tu'e la? Pakai! Poi si mende pupwa.” ⁴¹ Miye' ñaiye nainge tup me uku ñanange wusyep kin mi'e pe, kin ñana lenge miye' tuweinge nange ka lalme yil.

20

Pol plihe nal Masedonia topo'e Grik

¹ Ñupe ñaiye wusyep tetehei lalme luku nule mi'e pe, Pol gal lenge Kristen yate jahilyeh pe, kin ñana lenge wusyep sye' ñende bongolme tinge. Tinge tirir mi'e pe, kin nasme tinge nal Masedonia. ² Kin nato moi sye' ñaiye sai nato Masedonia pe, kin ñana lenge wusyep wula wula ñaiye ñende bongolme lenge Kristen miye' tuweinge ñaiye yarp ya yoto moi uku. Mi'e pe, kin nate narp moi Grik wundehei hun supule. ³ Pol ñende mi'mi' nange ka amba'e loumbil pinip el Siria, kom kin ñasande wusyep nange lenge Juta yende yanah tase nange ka yende yumbune kin. Ta'e luku pe, ki plihe bunjenge nala el Masedonia. ⁴ Pe Sopater, lahmiye' tikin Pirus (miye' Beria ende), topo'e Aristarkus hindi Sekundus (miye' hoi tititinge moi Tesalonaika), topo'e Gaius (miye' moi Derbe ende), topo'e Tikikus hindi Tropimus (miye' hoi tititinge Esia provins) topo'e Timoti, tinge lalme yal topo'me Pol. ⁵ Kom lenge miye' uku yasme poi yer yal pe, yarp Troas yeseperhme poi hindi Pol. ⁶ Dindi' ñup uku pe, tinge yende ñai embere ñaiye tinge jalme Kakah Ñaiye Yis Pakai. Ñai uku mi'e pe, poi masme Filipai pe, poi marp ma moto loumbil pinip tatame ñup syepumbur pe, poi mal mal gwereme lenge miye' uku manar Troas pe, poi lalme marp Troas sande ende supule.

Pol narp nato moi Troas

⁷ Sande ñup pe, poi top lenge Kristen sye' mate gwahilyeh ñaiye ya mono ñai embere ñoihmeriyembe nule tikin Jisas. Pol ñoihmeriyembe ñaiye nyermbe se ka el moi ende. Ta'e luku pe, kin ñanange nalanatme wusyep Got gan na tatame ñup sye' sye'. ⁸ Nih lam wula nanar'e teñei nanah dou dininde nanah hla' ñaiye poi gwahilyeh marp. ⁹ Ñupe ñaiye Pol ñanange wusyep pe, lahyambe ende, narj kin Yutikus, narp nanah yokoh dou ende. Kin narp uku pe, kin ñasande ñembep kin posohe pe, kin nate posoh amahe pe, ki turkun nasme yokoh dini hun uku na gah kekep. Ñupe ñaiye tinge ya jah yahra'e kin pe, kin si nule mi'e ko. ¹⁰ Kom Pol na gah ñumbuhur'e narpe kin pe, kin ñanange na, “Pa ñoihmbwaip mane na pakai. Kin teter narp laip.” ¹¹ Pe tinge lalme plihe ya yanah dou dininde luku pe, tinge yowor'e kakah yono. Mi'e pe, Pol plihe ñanange wusyep na tatame ñundu hondonge pe, kin nasme tinge nal. ¹² Kut lenge miye' tuweinge yamba'e lahyambe luku yenge yal yokoh kin pe, ñoihmbwaip tinge lalme na gah tahai' ñumwaiye ñaiye miye' uku kin narp laip.

Pol nasme Troas pe, kin nal Miletus

¹³ Pol ñana poi nange ya mamba'e loumbil pinip ende pe, ya mil yer mil moi Asos. Kut kin ñasande ñaiye ka el kekep e gere moi uku. Ta'e luku pe, poi gwande wusyep kin pe, poi mamba'e loumbil pinip ende mal marp Asos meseperhme kin. ¹⁴ Ñupe ñaiye kin nate gereme poi ñanar Asos pe, kin nate nanah loumbil pinip ñaiye poi marp pe, poi lalme mal Mitilini. ¹⁵ Nyermbe hondonge poi mamba'e loumbil pinip masme Mitilini pe,

poi ma gwere Kios. Plihe tahar nyermbe pe, poi masme Kios ma gwere Samos. Nyermbe pe, poi masme Samos pe, poi ma gwere Miletus. ¹⁶ Pol n̄asande n̄aiye ka plihe amba'e loubil pinip el moi uku no, ka hwihwai el Jerusalem nange ka top lenge orp oto n̄up embere Pentikos. O kin garnge n̄aiye ka orp gwaingwai e oto Esia provins. Ta'e luku pe, n̄upe n̄aiye poi mat yaŋah uku pe, poi musungurhme Efesus pe, mikil'e mal moi Miletus.

Pol n̄anange wusyep yuwo kin nal lenge bwore bworengenge lenge Efesus

¹⁷ N̄upe n̄aiye poi mate gwere Miletus pe, Pol n̄ember wusyep ahra' embep me lenge bwore bworengenge n̄aiye yembepeteme sios Efesus nange ka yute juhilyeh topo'me kin. ¹⁸ N̄upe n̄aiye tinge yate jere pe, kin n̄ana lenge na, "N̄up n̄endehei n̄aiye n̄am mate marp topo'me yip miye' tuweinge Esia provins nate tatame tukwini pe, yip si sisyeme n̄aimune n̄aiye n̄am mende. ¹⁹ Lenge Juta yende wusyep hombo'me n̄am n̄aiye tinge pwale nihe syohe embere embere pe, tinge yende yumbune n̄am. Kom n̄am tale n̄am tanam mende wah ta'e n̄aiye miye' wah tikin Lahmborengenge. N̄up sye' pupwa nihe, kom n̄am dohmeteme mende wah uku topo'e bep pinip. ²⁰ Yip sisyeme. N̄am yukur hi'gwarngenge n̄aiye n̄am manange malaŋatme wusyep bwore mungwisime yip. N̄am manange wusyep uku malaŋatme mal halhale, topo'e n̄am malaŋatme wusyep ma moto yokoh yip tongonose. ²¹ N̄am syep erŋeme lenge Juta, topo'e lenge Grik n̄aiye ka yusme pupwa n̄oihmbwaip tinge no, ka yimbilme n̄oihmbwaip tinge yilme Got, topo'e n̄oihmbwaip tinge ka teŋeime Lahmborengenge poi, Jisas.

²² O tukwini n̄am ma gunde n̄oihmbwaip Yohe Yirise pe, ma mil Jerusalem. Kom n̄am yukur sisyeme n̄aimune n̄aiye ka ende me n̄am. ²³ N̄am si sisyeme, nato moi embere embere ilyeh ilyeh n̄aiye n̄am si mal pe, Yohe Yirise si n̄ana n̄am nange mwahupwai'e topo'e hwap sai yeseperhme n̄am. ²⁴ N̄am yukur gwonose wahri' n̄am. N̄am monorh n̄oihmbwaip ilyeh pe, n̄am masande n̄aiye ma mende wah lalme luku n̄aiye Lahmborengenge Jisas pwale. Kin pwale wah n̄aiye ma mininge wusyep bwore me yitini bwore me n̄oih mi'mi' tikin Got.

²⁵ Somohon n̄am mal'e mal'e moto moi yip manange wusyep me lemame tikin Got. Kom tukwini ma musme yip mil pe, n̄am sisyeme yukur mindemboi pa plihe yeteke'e n̄am, pakai. ²⁶ Tukwini n̄am mana yip wusyep bwore mise na, n̄aiye miye' yip ende ka talai pe, yukur tehei n̄am no, ma si mamba'e yitini pupwa kin, pakai. ²⁷ Detale, n̄am yukur minise wusyep sye' n̄aiye Got si nalaŋatme nange ma mininge, pakai. ²⁸ Yohe Yirise si nalaŋatme yip n̄aiye pa bepyeteme lenge Kristen miye' tuweinge. Ta'e luku pe, n̄oihme! Yip pa bepyeteme yiptip bworerme topo'e sios tikin Got ta'e n̄aiye miye' n̄onorh worsip. Detale, Got n̄ember talah n̄esep ilyeh kin nat pe, kin si nulme tinge nange tinge ka tuhur talah kin. ²⁹ N̄am sisyeme, n̄upe n̄aiye ma musme yip mil pe, lenge miye' sye' ka yute yoto mele'me yip pe, tinge ka yende yumbun yip tu'e n̄aiye n̄umbwat telpei jinjir lenge worsip yono. ³⁰ O lenge miye' sye' yiptip topo'e ka tuhur yininge wusyep hombo'e yil lenge Kristen miye' tuweinge nange ka junde tinge. ³¹ Ta'e luku pe, yip n̄oihme! Yukur pa n̄oihsipe wah nihe n̄aiye n̄am mende topo'e n̄embep pinip. N̄upe n̄au n̄am malaŋatme wusyep erŋeme malme yip tatame wahtaip hun supule.

³² Pe tukwini n̄am member yip mal syep tikin Got. Wusyep kin n̄anange me n̄oih mi'mi' kitikin. N̄aiye n̄oihmbwaip yip ka teŋeime wusyep n̄aiye n̄am mana yip pe, ki n̄ende bilip yip ta'e n̄aiye munuh si narpe yip. Got si nihyenme yip lahmende n̄aiye kitikin pe, ka yul yip n̄ai'e n̄ai'e bwore gunde wusyep upwai'e kin. ³³⁻³⁴ Yip lalme sisyeme nange n̄am mende wah gwerenge yukoh sel n̄aiye ka ungwisme n̄am topo'e lenge wah ilyeh n̄am. N̄am yukur wim lal n̄aiye ma mamba'e wuhyau topo'e temhron miye' ende, pakai. ³⁵ N̄am n̄oihmeryembe wusyep ende n̄aiye Lahmborengenge Jisas n̄anange na, 'Hriphrip embere sai me n̄aiye na aŋa'e n̄ai'e n̄ai'e, kut ki tahar'e n̄aiye na amba'e.' Ta'e luku pe, n̄am si masam yip wah tetehei lalme luku n̄aiye ya mende wah nihe no, ya mungwis lenge n̄aipwa n̄i'." ³⁶ N̄upe n̄aiye wusyep Pol mi'e pe, tinge lalme yasar'e n̄imbep yanange wusyep topo'me Got. ³⁷ Tinge lalme yilil yerŋe yorope kin, topo'e tinge yonombe syep yirirme kin n̄aiye

kin nala el. ³⁸ Tinge lalme ŋoih mane embere sekete me wusyep kin ŋaiye kin si ŋana lenge nange yukur ka plihe yeteke'e kin. Ta'e luku pe, tinge top kin yal luh ŋaiye loubil pinip Tate.

21

Pol nal Jerusalem

¹ “Mi'e pe, poi masme tinge mal. Pe poi mernje bwarme ma gwere moi ende tinge jalme Kos. Nyermbe pe, poi ma gwere Rodes. Mi'e pe, poi ma gwere Patara. ² Nato moi uku pe, poi meteke'e loubil pinip ende ŋaiye nala el Fonisia. Ta'e luku pe, poi manah loubil pinip uku pe, poi mal. ³ Poi mal mal pe, poi meteke'e ailan Saiprus sai pe, poi musungurhme moi uku ma gwah pe, poi ma gwere moi Tair nato Siria provins nange loubil pinip ka ember ŋai'e ŋai'e. ⁴ Ta'e luku pe, poi gwah meteke'e lenge jetalah tikin Jisas sye' ŋaiye yarp Tair pe, poi top lenge marp sande ende supule. Yohe Yirise ŋana lenge ŋanah ŋoihmbwaip tinge pe, tinge yaname Pol ŋaiye yukur ka el Jerusalem, na pakai. ⁵ Kom dindi' ŋup uku poi masme tinge mal pe, lenge jetalah lalme luku, miye' tuweinge topo'e talah, yal topo'e poi ma gwah ŋoloh tiki. Pe poi lalme masar'e ŋimbep manange wusyep topo'me Got. ⁶ Poi tirir mi'e pe, poi ma manah loubil pinip uku, kut tinge plihe yal moi tititinge.

⁷ Poi masme Tair mal pe, poi plihe menjel'e yaŋah ma gwere Tolemes. Poi ma gwere luku pe, poi meteke'e lenge Kristen miye' tuweinge sye' pe, poi marp topo'e tinge ŋup ende supule. ⁸ Tahar nyermbe poi masme tinge pe, poi ma gwere Sisaria. Nato moi uku pe, poi marp yokoh Filip, miye' ŋaiye kin ŋende wah ŋanange wusyep bwore mise tikin Got, topo'e kin miye' ende ŋaiye somohon lenge aposel yalaŋatme lenge miye' syepumbur hoi ŋaiye ka yungwisme sios. ⁹ Lenge lahtuweinge kin hoye hoye yukur yindi' lenge miye' pe, tinge yamba'e yitini tikin Yohe Yirise ŋaiye yanange wusyep profet.

¹⁰ Poi marp moi uku ŋup sye' nal mi'e pe, profet ende naŋ kin Agapus nase Judia nat. ¹¹ Kin natme poi pe, kin namba'e mwah ŋap Pol ŋupwai'e ŋihip topo'e syep kitikin. Mi'e pe, kin ŋaname Pol na, ‘Yohe Yirise ŋanange ta'e le'e, miye' tehei mwah ŋap e'e, lenge Juta ka yupwai'e kin yinir Jerusalem tu'e ŋaiye ŋam mende yasam yip pe, ka yember kin yil syep lenge haiten.’

¹² ŋupe ŋaiye poi masande wusyep uku pe, poi topo'e lenge Kristen sye' titinge Sisaria manange wusyep masar'e Pol ŋaiye yukur ka e oto Jerusalem. ¹³ Kom kin nungwisme wusyep na, ‘Yip yende ŋaimune liki? ŋam gwarng'e ŋaiye pa yilil no, pa yende ŋoihmbwaip ŋam ka mane? ŋam si mende mi'mi' ŋaiye ka yupwai'e ŋam yinir Jerusalem, topo'e ma mule munuh hla' me wah tikin Lahmboreng'e Jisas.’ ¹⁴ Poi yukur tatame ŋaiye ya bunjenge ŋoihmbwaip kin pe, poi manange na, ‘ŋaimune ŋaiye Lahmboreng'e da ende pe, ya musme ka ende.’”

Pol na yeteke'e Jems

¹⁵ “ŋup sye' nal mi'e pe, poi mende mi'mi' pe, poi mal Jerusalem. ¹⁶⁻¹⁷ ŋupe ŋaiye poi ma gwere Jerusalem pe, lenge jetalah sye' ŋaiye yase Sisaria yat topo'e poi yenge poi yal yokoh miye' ende, naŋ kin Nason nange ya murp topo'e kin. Kin miye' Saiprus ende ŋaiye somohonme tahar jetalah tikin Jisas. Pe lenge Kristen Jerusalem hriphrip ŋaiye poi mat. ¹⁸ Nyermbe pe, poi mal ŋaiye ya meteke'e Jems pe, poi titinihme lenge bwore bworeng'e sios lalme si jahilyeh yarp. ¹⁹ Pol nirirme tinge mi'e pe, kin ŋana lenge ŋai'e ŋai'e tetehei bwore bwore ŋaiye Lahmboreng'e ŋende nal lenge haiten ŋupe ŋaiye Pol ŋende wah gah bumbe me lenge haiten.

²⁰ ŋupe ŋaiye tinge yasande wusyep kin pe, tinge hriphrip me Got. Pe tinge yaname Pol na, ‘Tatai, ŋoiheryembe bworeng'e. Lenge Juta wula wula sekete si tahar Kristen, kom tinge bongol sekete jande wusyep erneme tikin Moses.’ ²¹ Kom sye' yanange ta'e le'e, nin nalaŋatme wusyep nal lenge Juta ŋaiye yarp top lenge haiten nange ka yusme yaŋah

ñaiye jande wusyep erñeme tikin Moses. Pe tinge yanange nange nin nalarjatme wusyep ñaiye yukur ka yotombo wahri' hi' lenge lahmiye' tinge no, ka junde yanah poi Juta, pakai. ²² Ya mende tu'e la? Tinge se ka yisyunde ñaiye nin si natme poi!

²³ Ñoihmbwaip poi ta'e le'e, poi masande nin na ende tu'e le'e. Lenge miye' poi hoye hoye le'e, tinge si yupwai'e wusyep topo'me Got. ²⁴ Ta'e luku pe, poi masande ñaiye na el topo'e tinge e oto yukoh yirise pe, yende mi'mi' me yip ñaiye pa tuhur prihe yil ñembep tikin Got tu'e ñaiye poi Juta mende. Pe poi masande ñaiye na iche wuhyau me tinge, topo'e ñaiye ka yende ñai uku no, ka tinge dohwaih tinge.* Na ende tu'e luku pe, mitiñ lalme ka sisyeme wusyep pupwa luku ñaiye tinge yanange na, liki hombo'e. Kom ka sisyeme nange nin miye' ñaiye gande wusyep erñeme poi. ²⁵ Poi si member wusyep mal lenge Kristen ñaiye somohon haiten pe, poi mana lenge ñoihmbwaip poi ñaiye yukur ka yono ñai ñaiye mitiñ sye' si yember yirisukwarme got hombo'e tinge, topo'e yukur ka yono wim, topo'e yukur ka yono yowor ñaiye tinge yonombe no, wim teter sai nato yowor mele'e, topo'e yukur ka yende niñ pinip yar, na pakai.”

²⁶ Nyermbe pe, Pol namba'e lenge miye' hoye hoye luku pe, kin top lenge na ñende ñai'e ñai'e luku ñaiye ka tuhur prihe yil ñembep tikin Got. Mi'e pe, kin nal yukoh yirise ñaiye ka ini lenge pris ñup tikin uku pe, tinge ka tuhur prihe ko, lenge pris ka yende ofa me tinge ilyeh ilyeh tongonose.

Tinge yarpe Pol yanar yukoh yirise

²⁷ Sihei ñaiye sande ende supule kin de ka mi'e no, tinge ka tuhur prihe pe, lenge Juta sye' ñaiye yase Esia yat pe, tinge yeteke'e Pol gan yukoh yirise. Ta'e luku pe, tinge yahra'e ñoihmbwaip lenge mitiñ lalme ñaiye ka tuhwarme Pol no, ka syep yurpe kin. ²⁸ Pe tinge yanange na, “Yip miye' lenge Israel, pa yungwisme poi. Miye' e'e, kin nal'e nal'e ñanange wusyep tale poi Juta, topo'e wusyep erñeme poi, topo'e yukoh yirise luku. Ñoinde kin, kin yukur gande yanah poi no, kin nenge lenge miye' Grik nato yukoh yirise ñende yumbune yukoh yirise luku lome.” ²⁹ Tehei kin ñaiye tinge yanange wusyep uku ta'e le'e na, tinge si yeteke'e Tropimus, miye' Grik ende tikin Efesus narp topo'e Pol nato Jerusalem pe, tinge ñoihyeryembe nange Pol si nenge kin nato yukoh yirise.

³⁰ Wusyep e'e sisil nal'e nal'e nato moi uku pe, mitiñ lalme jertetenge yate jahilyeh pe, tinge yarpe Pol jete kin yase yukoh yirise tas. Pe nilyehe sai tinge jase kohmap yukoh yirise luku. ³¹ Mi'e pe, lenge mitiñ tuhwar yende wah yonombe Pol, kom miye' ondoh lenge miye' wondoh Rom namba'e wusyep ahra' embep uku ñaiye lenge Jerusalem lalme yende dandainge. ³² Nilyehe sai pe, kin namba'e lenge miye' wondoh sye' pe, tinge hri ya jah ñaiye mitiñ grangarar jan. Ñupe ñaiye lenge miye' yeteke'e miye' ondoh uku topo'e lenge miye' wondoh yat pe, tinge yasme Pol, kut tinge sisyo' jan.

³³ Miye' ondoh nal me Pol pe, ki syep narpe kin pe, kin ñana lenge miye' wondoh ñaiye ka yupwai'e merkinip yil syep Pol. Mi'e pe, miye' ondoh ñisilih lenge na, “Miye' ai e'e, kin de tale?” ³⁴ Mitiñ lalme ñaiye grangarar jan uku yanange yal'e yal'e. Sye' tititinge behembuhu yanange. Ta'e luku pe, miye' ondoh lenge miye' wondoh jinjame ñaimune tehei ñaiye ñende. Pe kin ñana lenge miye' wondoh nange ka yamba'e Pol yenge yi yunuh yokoh ñaiye lenge miye' wondoh yarp. ³⁵ Tinge yenge kin yal siheime lou gringri yokoh uku ñaiye ka yunuh, kom lenge miye' wula wula jan uku yende mwihe mwahe ñembere nange ka yonombe Pol. Ta'e luku pe, lenge miye' wondoh yamba'e kin yikirh ya hla'. ³⁶ Kom lenge mitiñ lalme jande tinge yanange wusyep tambah yal hla' na, “Yonombe ka ole! Yonombe ka ole!”

Pol ñanange wusyep nerñeme kitikin

³⁷ Sihei ñaiye lenge miye' wondoh de ka yenge Pol yi yunuh yokoh tinge pe, Pol ñaname miye' ondoh tinge na, “Tatame ñaiye ma mini nin wusyep sikirp?” Miye' ndoh nungwisme kin na, “O nin sisyeme wusyep Grik a? ³⁸ Ñam ñoihmeriyembe nange nin

21.23 Nam 6.13-21 * 21.24 Tinge tainge dohwaih ñaiye ka asamb lenge nange tinge si jande wusyep erñeme lenge Juta. 21.25 Apo 15.29 21.29 Apo 20.4

miye' Isip ende ηaiye somohon ηende yumbune gavman poi pe, kin nal yerme miye' 4,000 ηaiye tinge yarmbe wondoh yal moi gungurar.”

³⁹ Pol ηanange na, “Pakai. ηam miye' Juta ende kili. Nom moi tiheinge ηam Tarsus sai nato Silisia provins. Moi ηam uku si amba'e naη embere. Ta'e luku pe, tatame ηaiye ma mininge wusyep sye' mil lenge miye' tuweinge luku?”

⁴⁰ Miye' ndoh uku nasme Pol ηaiye ka gin ininge wusyep. Ta'e luku pe, Pol gan nanah lou gringri pe, kin nenge syep ηetenge lenge nange ka yupwai'e mut. ηupe ηaiye tinge yupwai'e mut mi'e pe, Pol nenge wusyep Hibru ηana lenge wusyep.

22

¹ Kin ηana lenge na, “To' tatai topo'e yai mam ηam, yisyunde wusyep ηaiye tukwini ηam da mini yip mil halhale, ηaiye ηam yukur mende pupwa.” ² ηupe ηaiye tinge yasande nange Pol nenge wusyep Hibru ηanange wusyep pe, tinge plihe syumbe jan ηumwaiye yasande wusyep kin. ³ Pe Pol ηanange na, “ηam miye' Juta ende ηaiye moi tiheinge ηam Tarsus nato Silisia provins. Kom ηam mate marp moto Jerusalem pe, ηam borenge manar e'e. ηam jetalah ende tikin Gamaliel. Kin ηana ηam nalaηatme wusyep erηeme embere embere lenge mwan ka' poi, topo'e ηam mende wah nihe ηaiye gwande wusyep Got ta'e ηaiye tukwini yip lalme yende. ⁴ Somohon ηam miche yumbun lenge miye' topo'e lenge tuweinge ηaiye jande yaηah Krai pe, ηam syep marpe tinge member ma moto mwahupwai'e ηaiye ka yule. ⁵ Lenge pris topo'e lenge sisinge woroh sisysteme wusyep ηam. Tinge tatame ηaiye ka yininge nange wusyep ηam bwore mise. Somohonme tinge pwale tup wusyep erηeme bongol ende ηaiye ma menge mila mangange lenge Juta ηaiye yarp Damaskus nange ma murpe lenge Kristen miye' tuweinge moi luku pe, ma menge merkinip mupwai'e syep tinge pe, ma menge lenge mut Jerusalem nange ka yamba'e nihe syohe.”

*Pol ηanange wusyep kin ηupe ηaiye kin nimbilme ηoihmbwaipe
(Apo 9.3-19, 26.12-18)*

⁶ ηam mal ηahwikin pe, ηau ηanar bumbumbe, sihei ηaiye ma pwar mil Damaskus pe, yirise nembere nase ηaitem gah naηar'e ηam. ⁷ Pe ηam tambe ma gwah kekep pe, ηam masande di' miye' ende gal ηana ηam na, “Sol, Sol! Deta'e lai ti nin de yumbune ηam?”

⁸ ηam misilihme kin na, “Iyai, nin lahmende liki?” Pe kin nungwisme wusyep ηam ta'e le'e na, “ηam Jisas tititinge Nasaret ηaiye nin ηende yumbune.” ⁹ Lenge miye' ηaiye yotop ηam yal pe, tinge yeteke'e yirise luku, kom tinge yukur yisande di' ηaiye ηana ηam wusyep.

¹⁰ ηam misilihme kin na, “Iyai, ma mende tu'e la ηai?” Pe Lahmborenge plihe nungwisme wusyep ηam na, “Na tuhur e oto Damaskus pe, na isyunde wah ηaiye Got si nalaηatme nin ηaiye na ende.” ¹¹ Yirise embere luku naηar'e ηam pe, kin ηende nembep ηam tangar. Ta'e luku pe, lenge miye' yaηam ηam yenyerme syep ηam pe, yenge ηam ya yoto Damaskus.

¹² Nato moi Damaskus pe, Kristen miye' ende, naη kin Ananaias narpe. Miye' uku kin miye' bwore bwarme ηaiye nye nyermbe gande wusyep erηeme tikin Got, topo'e miye' ηaiye lenge Juta lalme moi e'e yahra'e naη kin. ¹³ Kin nate gan siheime ηam pe, kin ηanange na, “Tatai ηam, Sol, na plihe eteke'e!” Nilyehe sai ηam meteke'e kin. ¹⁴ Kin plihe ηana ηam na, “Got lenge mwan ka' poi si nalaηatme nin ηaiye na ende wah kin. Nin na eteke'e miye' bwore bwarme Jisas, topo'e na isyunde wusyep ηaiye ka ininge. ¹⁵ Nin na el lenge mitiη lalme ininge wusyep alaηatme naη kin no, ηai'e ηai'e tetehei ηaiye ka yasamb, topo'e na isyunde otme kin pe, na ininge. ¹⁶ Ta'e luku pe, ni tuhur gin. Yukur na ende gwaingwaiye, na pakai. Amba'e pinip, topo'e na gilme naη kin ηaiye ka ongohe pupwa ηoihmbwaipe nin.”

¹⁷ ηupe ηaiye ηam plihe mate gwere Jerusalem pe, ηam ma manange wusyep topo'e Got marp ma moto yukoh yirise pe, ηam meteke'e yipihinge supule ta'e yate tange.

¹⁸ Ɔam meteke'e Lahmborenge Ɔanange wusyep natme Ɔam na, “Lenge miye' tuweinge Jerusalem yukur ka yisyunde wusyep nin Ɔaiye na ininge alaƆatme naƆ Ɔam. Ta'e luku pe, hwihwai, tuhur osme moi e'e.”

¹⁹ Ɔam mungwisme na, “Lahmborenge, lenge miye' tuweinge lalme luku tinge si sisyeme wah Ɔaiye somohon Ɔam mende ta'e Ɔaiye Ɔam mal yokoh jahilyeh titinge Juta tongonose nange ma murpe lenge mongombe mende yumbun lenge miye' tuweinge Ɔaiye Ɔoihmbwaip tinge tejeime nin. ²⁰ Pe Ɔupe Ɔaiye tinge yonombe miye' wah nin Stiven no, wim kin tas pe, Ɔam topo'e hriphrip gwan bepmeteme temhron lenge miye' Ɔaiye yonombe kin.”

²¹ Kom Lahmborenge plihe nungwisme wusyep Ɔam na, “Tuhur osme Jerusalem. Ma member nin na el moi wohe el lenge haiten.” ²² Lenge miye' tuweinge Juta luku yasande wusyep Ɔaiye Pol Ɔanange nalme lenge haiten pe, tinge lalme bembererme kin yanange na, “Yamba'e kin yenge yi yonombe ka ole! Miye' ta'e liki yukur tatame Ɔaiye ka orp kekep e'e.” ²³ Tinge lalme tuhwar tambah yal hla' yanange wusyep uku pe, tinge yihlai temhron tinge, topo'e tinge yiche sah ya yanah Ɔaiye sasambe nange tinge jarng Pol. ²⁴ Ta'e luku pe, miye' ondoh lenge miye' wondoh Ɔaname lenge miye' kin nange ka yurpe Pol yenge yi yoto yokoh tinge. Kin Ɔana lenge miye' uku nange ka yupwai'e yararahe kin topo'e winje no, ka isyunde eteke'e tehei kin Ɔaiye lenge Juta tuhwar tambah yal hla', topo'e tinge bembererme kin. ²⁵ Kom Ɔupe Ɔaiye tinge yupwai'e Ɔhip syep kin no, tinge de ka yararahe kin pe, Pol wusyep bar nal me miye' mbep Ɔaiye gan uku na, “Liki ta'e bwore bwarme gande wusyep erƆeme yip Rom Ɔaiye pa yonombe miye' paka pakaiye Ɔaiye teter yukur kin gan wusyep, lakai? Ɔam topo'e miye' Rom ende.”

²⁶ Ɔupe Ɔaiye miye' mbep Ɔasande wusyep uku pe, kin hwihwai nal me miye' ondoh kin pe, kin Ɔisilihme na, “Ya mende tu'e la? Miye' e'e kin miye' Rom!”

²⁷ Ta'e luku pe, miye' ondoh uku nal me Pol pe, kin Ɔisilihme na, “Ini Ɔam, nin miye' Rom lakai?” Pol nungwisme wusyep kin na, “Bwore mise kili!” ²⁸ Miye' ndoh uku plihe nungwisme wusyep Pol na, “Ɔam miche wuhyau embere mate moto gavman Rom ti, Ɔam ta'e Ɔaiye miye' Rom.” Kom Pol plihe nungwisme wusyep miye' ondoh na, “Lenge yai mam Ɔam moi jeheinge tinge Rom pe, nye nyermbe Ɔam marp ta'e miye' Rom!”

²⁹ Dindi' Ɔup uku lenge miye' wondoh Ɔaiye jan uku Ɔaiye de ka yisilihme Pol wusyep ende plihe yal. Pe miye' ondoh Rom Ɔasande Ɔoworme nange Pol kin miye' Rom pe, kin hi' garng Ɔaiye kin si Ɔupwai'e Ɔhip syep kin topo'e merkinip.

Pol gan wusyep

³⁰ Miye' ndoh uku de ka isyunde oworme wusyep tehei Ɔaiye lenge Juta yini'e Pol. Ta'e luku pe, tahar nyermbe pe, kin Ɔana lenge nange ka yesembele merkinip yupwaihme Pol pe, kin Ɔaname miye' ondoh lenge pris topo'e lenge sisinge woroh lalme nange ka yute juhilyeh. Pe kin namba'e Pol nenge nate gan Ɔembep tinge.

23

¹ Pol Ɔembep dilndilme sisinge woroh sai pe, kin Ɔanange na, “Lenge to'e tatai Ɔam! Laip Ɔam topo'e wah Ɔaiye Ɔam si mende gwande Lahmborenge mate gwere tukwini pe, Ɔoihmbwaip Ɔam Ɔanange yukur Ɔam mende pupwa, pakai.” ² Ananias, miye' ondoh lenge pris Ɔana lenge tinge Ɔaiye jan siheime Pol nange ka yangalai syep jute mut kin. ³ Pol plihe Ɔaname na, “Got se ka angalai syep yumbe nin. Nin ta'e bambalau Ɔaiye tinge yihyete tas wicher' no, ki dunduhur wukauwe. Kut nato mele'e nin pupwa supule. Nin narp iyar'e Ɔam gande wusyep erƆeme, kom nin si Ɔowor'e wusyep erƆeme Ɔaiye nin Ɔana lenge no, tinge yangalai syep pangat!”

⁴ Lenge miye' Ɔaiye jan siheime Pol yaname kin na, “Nin si Ɔanange wusyep Ɔende yupupur pris ondoh tikin Got!”

⁵ Pol nungwisme wusyep na, “O to' tatai nam, yukur nam sisysteme nange kin pris ondoh. Pe Tup tikin Got nanange na, ‘Yukur tatame naiye ya mininge wusyep pupwa mil me miye' mbep poi, pakai.’”

⁶ Nupe naiye Pol neteke'e nange lenge sisinge woroh tititinge, lenge Sadyusi sye', topo'e lenge Farisi sye' pe, kin tambah nana lenge na, “Lenge to' tatai nam! Nam topo'e lenge mwan ka' nam, poi tikin Farisi topo'e. Kom tehei naiye nam mate gwan wusyep e'e no, tukwini yip yiyar'e nam ta'e le'e pe, noihibwaip nam tejeime wusyep naiye lenge miye' yule se ka plihe tuhur!” ⁷ Nupe naiye kin nanange wusyep uku mi'e pe, lenge Sadyusi topo'e lenge Farisi tuhwar teketenge wusyep uku. Detale, noihibwaip tinge nowor hoi. ⁸ Lenge Sadyusi noihiyeryembe nange lenge miye' yule yukur ka plihe tuhur. Topo'e, tinge noihiyeryembe nange lenge walip hla', topo'e yipihinge yukur yarp. Kom lenge Farisi noihiyeryembe nange miye' yule se ka plihe tuhur, topo'e tinge noihiyeryembe nange lenge walip hla' topo'e lenge yipihinge yarp laip.

⁹ Ta'e luku pe, tinge tahar tambah yende nembere pe, lenge Farisi sye' naiye jetmam tikin wusyep erneme tahar jan bembererme lenge yanange na, “Poi si miyar'e miye' e'e pe, poi yukur meteke'e nai pupwa naiye kin nende. Poi jinjame, ta'e yipihinge lakai walip hla' nanange wusyep nato noihibwaip kin ti, kin nanange ta'e luku, lakai?” ¹⁰ Tinge tuhwar yende nembere jah pe, miye' ondoh lenge miye' wondoh hi'garng nange se ka jetete Pol yile yut no, ka jinjir kin pe, ka ole. Ta'e luku pe, kin nana lenge miye' wondoh kin nange ka yi juh bumbe lenge miye' uku yamba'e Pol yenge kin yi yoto moi yokoh tinge. ¹¹ Si nup mi'e pe, Lahmboreng nate gan siheime Pol pe, kin naname na, “Na hi' worhe, na pakai! Gin hi'luluwe. Tukwini nin si nanange wusyep nam nato Jerusalem e'e, kom na plihe ininge wusyep nam tu'e liki el Rom.”

Lenge Juta yanange wusyep tase naiye ka yonombe Pol

¹²⁻¹³ Tahar nyermbe pe, lenge Juta 40 yate jahilyeh yende yanah naiye ka yonombe Pol ka ole. Tinge yupwai'e wusyep bongol nange yukur tatame ka yono nai, topo'e ka yono'e pinip yi tutume nupe naiye ka ole. ¹⁴ Mi'e pe, tinge yalme lenge pris ondoh topo'e lenge bwore bworeng pe, tinge yana lenge na, “Poi si lalme mupwai'e wusyep gwahilyeh nange yukur ya mono nai mi tutume nupe naiye ya monombe Pol ka ole. ¹⁵ Ta'e luku pe, yip topo'e lenge sisinge woroh yember wusyep yilme miye' ondoh lenge miye' wondoh naiye ka ember Pol otme yip. Pa hombo'e yisar'e wusyep yininge nange yip de pa yisyunde naiye ka ini yip wusyep sye'. Kom poi ya mende mi'mi' naiye ka ot pe, ya monombe minir yanah.” ¹⁶ Kom yuruwai tikin Pol gan nasande wusyep tase naiye tinge yanange. Ta'e luku pe, kin nikil'e nal yokoh lenge miye' wondoh naname Pol wusyep uku. ¹⁷ Mi'e pe, Pol galme miye' mbep ende nat pe, kin naname na, “Amba'e lahyambe le'e enge elme miye' ondoh yip naiye ka inime kin wusyep ende.” ¹⁸ Ta'e luku pe, kin nenge kin nal me miye' ondoh. Kin naname kin na, “Pol, miye' naiye narp mwahupwai'e gal nam nat pe, kin nisilih nam nange ma menge lahyambe le'e mutme nin naiye ka ini nin wusyep ende.”

¹⁹ Miye' ndoh narpe syep kin nenge kin na tikihe pe, kin nisilihme na, “Wusyep mune naiye nin de ini nam?”

²⁰ Yuruwai Pol nungwisme kin na, “Lenge Juta si yupwai'e wusyep nange ka yisilih nin naiye minde na ember Pol ka el gin wusyep el lenge sisinge woroh. Kom tinge ka hombo'e yisar'e wusyep yininge nange ka yisyunde Pol ka ininge wusyep sye' topo'e elme tinge. ²¹ Yukur na isyunde wusyep tinge, na pakai. Lenge miye' uku, wutu' tinge tatame 40 pe, tinge ka tise yurp yanah naiye ka tus yonombe kin. Tinge si yupwai'e wusyep bongol nange yukur ka yono nai, topo'e ka yono'e pinip yi tutume naiye ka yonombe kin ka ole. Tinge si yende mi'mi' yarp yeseperhme wusyep nin nange na ember Pol el lenge sisinge woroh.”

²² Miye' ndoh uku njanange na, “Yukur na inime miye' ende nange nin si nate nana njan wusyep e'e.” Mi'e pe, kin nember lahyambe luku nal.

Tinge yember Pol nal me gavena Feliks

²³ Ta'e pe, miye' ondoh gal lenge miye' mbep kin hoi yat pe, kin nana lenge hindi na, “Yende mi'mi' miye' wondoh 200, topo'e lenge miye' 70 njaie sisyeme worhos topo'e miye' 200 njaie sisyeme nombor wondoh njaie ka yil Sisaria tu'e njaie 9 kilok nup. ²⁴ Yende mi'mi' worhos njaie Pol ka e unuh pe, pa yembepeteme kin bworerme yil yanah tutume njaie ka elme Feliks, miye' ondoh gavman.” ²⁵ Mi'e pe, miye' ondoh lenge miye' wondoh uku nainge tup ende ta'e le'e, ²⁶ “Nau bwore iyai. Njan Klodius Lisias. Njan mainge tup e'e member malme nin, Feliks, miye' ondoh lenge gavman.

²⁷ Lenge Juta syep yarpe miye' iki de ka yonombe ka ole. Kom nup njaie njan masande nange kin miye' Rom pe, njan menge lenge miye' wondoh njan mala mungwisme kin. ²⁸ Njan de ma misyunde gondoume tehei njaie tinge yini'e kin pe, njan menge kin malme lenge sisinge woroh tititinge Juta. ²⁹ Njan marp masande wusyep njaie tinge yanange pe, tinge tingilye' wusyep yale yat nange kin nwor'e wusyep erjeme tinge. Kom yukur kin nende pupwa tatame njaie ka el mwahupwai'e, lakai ka yonombe ka ole. ³⁰ Kom nup njaie njan masande njaie tinge yul yupwai'e wusyep nange ka yonombe kin pe, njan hwhwai mamba'e kin member malme nin. Topo'e njan si mana lenge miye' njaie yini'e kin nange ka yi yini nin njoimbwaipe tinge. Wusyep njan ta'e lono.”

³¹ Lenge miye' wondoh jande wusyep njaie miye' ondoh tinge si nana lenge. Pe nup tinge yamba'e Pol yenge ya jere moi Antipatris. ³² Tahar nyermbe pe, lenge miye' wondoh sye' plihe yal Jerusalem, kut lenge miye' tinge sye' njaie yal worhos yembepeteme kin yenge yala yil Sisaria. ³³ Nup njaie tinge ya jere luku pe, tinge yanah tup uku yalme miye' ondoh gavman, topo'e tinge yember Pol yalme kin. ³⁴⁻³⁵ Kin gonose tup mi'e pe, kin nsilihme Pol na, “Provins nin nala?” O nup njaie kin nasande wusyep nange Pol kin miye' Silisia njaie yarp tuwihme Rom pe, kin njanange na, “Bwore. Ma misyunde wusyep nin. Kom ma murp meseperhme lenge miye' njaie yini'e nin ka yute jere le'e.” Ta'e luku pe, kin nana lenge kokorohtup nange ka yamba'e Pol yenge yil yokoh gavman njaie somohonme Herot guhur'e no, ka yember kin yil dou ende pe, ka yembepeteme kohmap uku bworere.

24

Lenge Juta yini'e Pol

¹ Nup syepumbur nal mi'e pe, pris ondoh Ananias ntotop lenge bwore bworeng njaie topo'e Tertulus, miye' njaie nende wah njinei'e lenge miye' njaie jan wusyep kot pe, tinge lalme yal Sisaria. Tinge yala yi yeteke'e Feliks nange ka yini'e Pol jin nembep kin. ² Gavena nana lenge miye' wondoh njaie ka yenge Pol yute yoto pe, tinge yenge kin ya yoto. Pe Tertulus njinei'e kin nal me gavena Feliks ta'e na, “Miye' ondoh gavena Feliks, wahtaip wula wula njaie nin bepeteme poi pe, poi marp mi' njanwaipe supule. Nin nende bworerme njaie njaie wula wula ntotop provins e'e. ³ Ta'e luku pe, poi lalme hriphrip me nin, topo'e poi chuchukwarme nin nembere sekete. ⁴ Njan gwarng njaie ma menge nin mila mut, kut njan misilih nin njaie na isyunde wusyep njan sikirp e'e. ⁵ Poi sisyeme nange miye' iki kin miye' njaie nende hwap nye nyermbe nal'e nal'e, topo'e kin miye' njaie nahra'e tuhwar topo'e narmbe nal lenge Juta moiye moiye lalme. Topo'e kin miye' mbep ende njaie si ntotop lenge miye' tuweinge nange ka junde yanah njoinde tikin njaie tinge jalme miye' tuweinge tikin miye' Nasaret. ⁶⁻⁷ Rop ende kin, somohon

kin de ka ende yumbune yukoh yirise ka lome, kom poi syep marpe kin. * 8 Ɔaiye na iyar'e kin pe, na sisyeme oworme nange wusyep Ɔaiye poi minei'e kin pe, luku bwore mise.”

9 Lenge Juta topo'e yamba'e wusyep Tertulus yenge pe, tinge yanange nange wusyep kin bwore mise.

Pol lilal nungulme wusyep

10 Mi'e pe, Feliks nalaŋatme Pol Ɔaiye ka ininge wusyep pe, Pol Ɔanange na, “Ɔam sisyeme nange wahtaip wula wula nin miye' mbep moi e'e pe, luku ki Ɔende bongolme Ɔam Ɔaiye ma gwin hi'luluwe mininge wusyep. 11 Bwore wukiŋge Ɔaiye na isilih pe, na sisyeme nange misei sikirp e'e Ɔam mal Jerusalem mirisukwarme Got mi'e pe, Ɔam mase Jerusalem mat pe, le'e tukwini Ɔup 12 Ɔam marp e'e. 12 Lenge wachaih uku yukur yeteke'e Ɔam tingilye' topo'e mitiŋ sye' manar moto yukoh yirise, topo'e Ɔam yukur ma mututus lenge miye' tuweinge ma moto yokoh jahilyeh titinge Juta topo'me mitiŋ lalme naha nanga nange ka tuhwar, pakai. 13 Ta'e luku pe, yukur tatame Ɔaiye ka yasam nin wusyep Ɔaiye tinge yini'e Ɔam nange bwore mise, pakai. 14 Kom tukwini Ɔam ma mana nin bwore mise na, Ɔam miye' Ɔaiye mirisukwarme Got lenge mwan ka' poi Juta, topo'e Ɔam miye' Ɔaiye gwande yaŋah Krai. Kom lenge wachaih uku yanange yaŋah uku pupwa hombo'e. Kut Ɔoihmbwaip Ɔam teŋeime Ɔai'e Ɔai'e lalme Ɔaiye gande wusyep erŋeme tikin Moses topo'e lenge profet lalme. 15 Ɔoihmeryembe Ɔam Ɔahilyeh ta'e lenge miye' uku nange lenge miye' pupwa topo'e lenge miye' bwore bwarme Ɔaiye ka yule pe, ka plihe tuhur. 16 Ta'e luku pe, Ɔam mende wah nihe Ɔaiye bepmeteme Ɔoihmbwaip Ɔam nange yukur ma mende pupwa mil Ɔembep tikin Got topo'e mitiŋ lalme.

17 Somohonme Ɔam masme Jerusalem wahtaip wula wula. Kom misei sikirp e'e Ɔam plihe mal. Pe Ɔam munge wuhyau mal Ɔaiye ma mangange lenge Juta sye' Ɔaiye Ɔaipwa Ɔi', topo'e Ɔam da mende ofa mil me Got. 18 Ɔam si gwande yaŋah poi Juta Ɔaiye tahar prihe nal Ɔembep tikin Got mi'e pe, Ɔam ma moto yukoh yirise. O dindi' Ɔup uku pe, lenge miye' sye' yeteke'e Ɔam yanar ya yoto, kom tinge yukur yat jan yonyor'me Ɔam, topo'e tinge yukur yende dandainge. 19 Kut lenge Juta sye' Ɔaiye yase Esia yat, tinge yarp ya yoto topo'e. Bwore Ɔaiye tinge se ka yut e'e yini nin Ɔoihmbwaip tinge Ɔaiye Ɔam mende pupwa, lakai pakai. 20 Tu pakai pe, isilih lenge miye' e'e Ɔaiye ka yini nin wusyep erŋeme Ɔaiye tinge yanange Ɔam mowor'e Ɔupe Ɔaiye Ɔam gwan wusyep mal sisinge woroh tinge. 21 Ɔam jinjame, tinge tuhwar nange wusyep ilyeh Ɔaiye Ɔam manange Ɔupe Ɔaiye Ɔam gwan Ɔembep lenge sisinge woroh lakai? Mise, Ɔam tambah manange wusyep mal halhale ta'e le'e, “Tehei Ɔaiye Ɔam mate gwan wusyep e'e no, tukwini yip yiyar'e Ɔam pe, ta'e le'e, Ɔoihmbwaip Ɔam teŋeime wusyep Ɔaiye lenge miye' si yule ka plihe tuhur!”

22 Pe Feliks, si Ɔasande Ɔoworme yaŋah Krai. Kin Ɔana lenge mitiŋ na, “Ɔupe Ɔaiye miye' ondoh Lisias ka ote gere no, ya misyunde Ɔoihmbwaip kin pe, ma plihe miyar'e wusyep yip. Yip pa plihe yil. Wusyep mi'e ta'e lono.” 23 Kut kin Ɔaname kokorohtup ende Ɔaiye ka embepeteme Pol e oto mwahupwai'e. Kom kin Ɔanange Ɔaiye lenge Ɔimei Pol tatame ka yungwisme kin Ɔaimune Ɔaiye kin sehei'e.

Pol Ɔanange wusyep nal me Feliks hindi Drusila

24 Ɔup sye' si nal mi'e pe, Feliks hindi tuwei kin Drusila yat. Ti tuwei Juta ende. Pe kin namba'e Pol nenge nat nange ka inime yaŋah Ɔaiye Ɔoihmbwaip teŋeime Krai Jisas. 25 Kom Ɔupe Ɔaiye Pol nalaŋatme yaŋah Ɔaiye lenge miye' ka jin bwore bwarme yoto Ɔembep tikin Got no, ka yembepeteme tititinge bworerme, topo'e kin nalaŋatme wusyep nange Ɔup yuwo Ɔaiye Got ka iyar'e Ɔoihmbwaip lenge miye' tuweinge lalme pe, Feliks hi' garŋe. Ta'e luku pe, kin Ɔanange na, “Sikei! Ɔam masande Ɔaiye na osme Ɔam ti,

* 24.6-7 Miye' sande teke'e sye' Ɔoiheryembe ta'e le'e, wusyep rop ende Ɔaiye sai bumbe me ves 6 topo'me 8 ki ta'e le'e: Poi da mende wusyep me kin me wusyep erŋeme poi, kom miye' ondoh Lisias nat, topo'e miye' wondoh kin yat pe, tinge yetembu'e poi pe, tinge jete kin yasme syep poi. Pe Lisias Ɔanange na, “Lenge miye' Ɔaiye yende niharar nange ka yende wusyep me miye' e'e pe, tinge ka yute jin wusyep nin.” 24.17 Apo 21.17-28 24.21 Apo 23.6

ɲup ende ɲaiye ma plihe ɲoihmeryembe nange ma misyunde wusyep uku pe, ma plihe gwil nin.”

²⁶ Dindi' ɲup luku Feliks ɲende wah nale natme Pol nange ka isyunde wusyep me kin. Kom ɲoihmbwaip tehei kin pe, kin ɲasande nange Pol ka aɲa'e wuhyau no, ka ember kin ka osme mwahupwai'e el.

²⁷ Kom Feliks teter nasme Pol narp mwahupwai'e no, ka ende lenge Juta ka hriphrip me kin. Pe wahtaip hoi nal mi'e pe, Porsius Festus namba'e luh Feliks.

25

Festus ɲiyar'e wusyep Pol

¹ Festus tahar gavena mi'e pe, kin nate gere provins e'e. Kin narp ɲup hun mi'e pe, kin nasme Sisaria nal Jerusalem. ²⁻³ Pe lenge pris ondoh topo'e lenge miye' mbep tititinge Juta yate yaname Festus me hwap ɲaiye somohon Pol ɲende. Tinge yisilihme kin na, “Tatame ɲaiye na enge Pol ot Jerusalem ɲaiye poi ya plihe miyar'e kin?” Kom ɲoihmbwaip tase tinge yukur Festus sisyme ɲaiye ka yonombe Pol yinir yaɲah. ⁴ Festus nungwisme wusyep tinge na, “Pol ter narp mwahupwai'e nal Sisaria o, ɲam sihei ma plihe mil moi uku. ⁵ Ta'e luku pe, lenge miye' mbep yip ka yil topo'e no, tinge ka plihe yininge hwap ɲaiye yip yanange kin si ɲende pe, ma miyar'e.”

⁶ Festus top lenge narp ta'e ɲup syepumbur hun lakai syepumbur umbur, mi'e pe, ki plihe nal Sisaria. Nyermbe pe, Festus ɲaname lenge kokorohtup nange ka yi yenge Pol yutme kin ɲaiye ka gin wusyep. ⁷ ɲupe ɲaiye Pol ɲoto pe, lenge Juta ɲaiye si yase Jerusalem yate jan yonyor'me kin pe, tinge yini'e kin ɲembere sekete nange kin si ɲende pupwa. Kom tinge yukur tatame ɲaiye ka yasambe Festus ɲaiye Pol si ɲowor'e wusyep erɲeme, pakai. ⁸ Pe Pol ɲanange wusyep ɲosokome kitikin na, “ɲam yukur mowor'e wusyep erɲeme lenge Juta, topo'e ɲam yukur mende pupwa moto yukoh yirise, topo'e ɲam yukur mowor'e wusyep erɲeme Sisa, miye' ondoh tikin Rom, pakai.”

⁹ Festus ɲasande nange lenge Juta ka hriphrip me kin. Ta'e luku pe, kin ɲisilihme Pol nange, “Tatame ɲaiye na plihe el Jerusalem no, ma miyar'e hwap ɲaiye tinge si yini'e nin?”

¹⁰ Kom Pol ɲaname na, “Pakai, yukur ma plihe mil Jerusalem ɲaiye lenge Juta ka yiyar'e ɲam. Detale, gavman Rom si nalaɲatme nin ɲaiye na iyar'e ɲam. Le'e tukwini bwore bwarme ɲaiye ma gwin wusyep kot tikin Sisa. Nin si sisyme, ɲam yukur mende pupwa me lenge Juta, pakai. ¹¹ ɲaiye ɲam si mende pupwa embere pe, ɲam wusyep pakai. Tatame ɲaiye ma mule. Kom ɲaiye wusyep tinge yukur mise pe, yukur tatame ɲaiye na si ember ɲam elme tinge, pakai. Ta'e luku pe, ɲam masande ma mil Rom ɲaiye Sisa ka iyar'e wusyep ɲam.”

¹² ɲupe ɲaiye Festus ɲanange wusyep topo'e lenge sisinge woroh kin no, kin namba'e ɲoihmbwaip tinge pe, kin nungwisme wusyep Pol ta'e le'e na, “Nin si ɲanange nange nin da gin ininge wusyep nin elme Sisa, ta'e luku pe, nin na el Rom pe, ka iyar'e nin.”

Kiɲ Agripa ɲasande wusyep Pol

¹³ ɲup sye' nal mi'e pe, kiɲ Agripa hindi mihyen kin Bernaisi yat Sisaria nange ka yirirme miye' mbep ambaran uku Festus. ¹⁴ Tinge yotop kin yarp ɲup sikirp wula pe, Festus ɲaname kiɲ Agripa me wusyep kot Pol ta'e le'e na, “Somohonme Feliks nember miye' uku narp mwahupwai'e. ¹⁵ ɲup uku pe, ɲam mal Jerusalem pe, lenge pris ondoh, topo'e lenge bwore bworengge Juta yasande ɲaiye ma mininge nange kin ɲende pupwa no, ka amba'e yitini me pupwa kin. ¹⁶ Kom ɲam mana lenge na, wusyep erɲeme poi Rom sai ta'e le'e. Ya mende kot miyar'e miye' yer ti, lenge miye' ɲaiye yini'e kin ka yininge wusyep tinge yowor'e yil halhale. Mi'e pe, kin ka ininge wusyep ɲaiye ka enge hi' kin tupwaihme kitikin. ¹⁷ Ta'e luku pe, tinge yotop ɲam yase Jerusalem plihe yat e'e. Pe yukur poi mende gwaingwaiye ɲaiye poi miyar'e kin. Nyermbe hondonge ɲam maname lenge kokorohtup nange ka yamba'e Pol yenge yut no, ka gin wusyep. ¹⁸ ɲupe ɲaiye lenge Juta tahar yanange wusyep yini'e kin pe, tinge yanange wusyep ɲoinde tikin.

Yukur tinge yanange wusyep ta'e ɲaiye ɲam ɲoihmeryembe nange ka yininge. ¹⁹ Kom tinge yanange wusyep tingilye' topo'me kin me yanah bwarme ɲaiye jande Got tititinge, topo'e tinge tingilye' me miye' ende Jisas ɲaiye somohon nule. Kom Pol ɲanange nange miye' uku si plihe tahar narp! ²⁰ ɲam masande wusyep tinge ta'e luku, kom nihe ɲaiye ma sisipirnge mahai'e tehei ɲai uku. Ta'e luku pe, ɲam misilihme Pol nange tatame ɲaiye ka plihe e gin wusyep el Jerusalem. ²¹ Kom Pol ɲasande nange ka enge wusyep kin elme Sisa no, ka iyar'e kin. Ta'e luku pe, ɲam plihe member kin moto mwahupwai'e ɲaiye ka orp tutume ma mende mi'mi' yanah kin pe, ka el Rom.”

²² Kiɲ Agripa ɲaname Festus ta'e le'e na, “ɲam masande ɲaiye ma misyunde wusyep miye' iki.” Pe Festus ɲaname na, “Hei, minde nin na isyunde wusyep kin kili.” ²³ Nyermbe pe, kiɲ Agripa topo'e mihyen kin Bernaisi dende' hihiyilih kiɲ ɲaiye tikin mi' supule. Tinge hindi yate yoto yokoh dou embere ɲaiye mitiɲ wula jahilyeh, topo'e lenge miye' ondoh embere ɲaiye yembepeteme lenge miye' wondoh, topo'e lenge miye' mbep moi uku. Mi'e pe, Festus nember wusyep nal ɲaiye Pol ka ot. ²⁴ Pe Festus ɲanange na, “Kiɲ Agripa topo'e yip lalme, bep yi yeteke'e miye' iki. ɲoto moi Sisaria le'e topo'e nal Jerusalem pe, lenge Juta lalme yini'e kin, topo'e tinge tambah yanange nange yonombe ka ole. ²⁵ Kom ɲam yukur meteke'e moworme nange kin ɲende pupwa no, tatame ɲaiye ka ole, pakai. Pe kin ɲasande nange ka enge wusyep kin elme miye' ondoh Sisa pe, ɲam da member kin mil Rom. ²⁶ Kom ɲam yukur sisyeme ɲaimune ɲaiye ma minge mi guh tup member mil me Sisa, pakai. Ta'e luku pe, ɲam minge kin matme yip lalme topo'e nin kiɲ Agripa pe, yip pa yungwisme ɲam ya miyar'e miye' uku no, ya mekepe wusyep ɲaiye ma minge mi guh tup. ²⁷ Yukur bwore ɲaiye ma member miye' mwahupwai'e ende mil me Sisa ɲaiye ɲam yukur mainge pupwa tehei ɲaiye tinge yanange kin ɲende.”

26

Pol gan ɲembep Agripa nenge hi' kin tupwaihme

¹ Agripa ɲaname Pol na, “Tukwini ɲam yale dou ɲaiye nin na ininge wusyep nitei.” Pe Pol ɲahra'e syep kin pe, kin de ka enge hi' kin tupwaihme mane kin tu'e le'e, ² “Kiɲ Agripa! ɲam hriphrip ɲaiye tukwini le'e ɲam gwan ɲembep nin nange na isyunde wusyep ɲam no, ma minge hi' ɲam tupwaihme hwap ɲaiye lenge Juta yini'e ɲam. ³ Nin si sisyeme bworerme yarp lenge Juta, topo'e tehei ɲaiye tinge tingilye' wusyep. Ta'e luku pe, ɲam da misilih nin ɲaiye na orp ɲumwaiye isyunde wusyep ɲam.

⁴ ɲendehei ɲaiye ɲam lahmalah marp moi jeheinge nate tatame ɲaiye ɲam mate marp Jerusalem pe, lenge Juta wula wula sisyeme marp ɲam, topo'e ɲaimune ɲaiye ɲam mende. ⁵ Tinge sisyeme ɲam wahtaip wula wula. Kom ɲaiye tinge yisande pe, tinge tatame ɲaiye ka yininge yowor'e yember ɲaimune ɲaiye somohonme ɲam mende. ɲam bantihei ilyeh lenge Farisi pe, ɲam mende wah nihe ɲaiye ɲam gwande wusyep erɲeme tinge lalme.

⁶⁻⁷ Iyai ɲam, kiɲ Agripa, tehei ɲaiye tukwini ɲam gwan wusyep e'e ta'e le'e, ɲoihmbwaip ɲam teɲeime wusyep ɲaiye somohonme Got ɲupwai'e ɲotop lenge mwan ka' poi. ɲupe ɲau lenge bantihei 12 tikin Israel luku yende wah nihe ɲaiye jande Got pe, ɲoihmbwaip tinge topo'e teɲeime wusyep tupwai' tikin Got uku. Le'e tehei kin uku ɲaiye lenge Juta yini'e ɲam tukwini no, ɲam gwan wusyep. ⁸ Ta'e la ɲai ti yip yanange nange yukur Got ka plihe ahra'e lenge miye' yule?

⁹ Somohon ɲam topo'e, ɲam ɲoiheryembe nange ki bwore ɲaiye ma mende wachaihme Jisas, miye' tikin Nasaret. ¹⁰ ɲai e'e somohon ɲam mende manar Jerusalem. Pe ɲam mamba'e wusyep erɲeme matme lenge pris ondoh pe, ɲam member miye' tuweinge tikin Got wula wula mal mwahupwai'e. ɲupe ɲaiye tinge jan wusyep ɲaiye ka yongomb lenge pe, ɲam manange nange ɲam ɲoihmbwaip ɲilyeh. ¹¹ ɲup wula wula ɲam mende wah male mat yokoh jahilyeh titinge Juta pe, ɲam syep marpe tinge nange ka yamba'e nihe syohe. Topo'e ɲam mende wah mututus lenge nange ka bunjenge

yininge wusyep pupwa me Jisas no, ka yusme kin. Ta'e luku pe, ɲoihmbwaip ɲam nihe sengangarar supulme tinge pe, ɲam mal'e mal'e ma moto kantri ɲoinde mahai'e tinge nange ma mende yumbun lenge.”

*Pol ɲanange tehei ɲaiye kin nimbilme ɲoihmbwaip
(Apo 9.3-19, 22.6-16)*

¹² “Le'e tehei kin ɲaiye ɲam menge tup wusyep erɲeme tikin pris ondoh ɲaiye pwale no, ɲam mal Damaskus. ¹³ ɲam mal yanah pe, ɲau ɲanar bumbumbe pe, yirise ɲembere sekete ɲoinde tikin nase ɲaitem gah. Yirise luku kin timbiya gah naɲar'e ɲoyor'me poi lalme. ¹⁴ Poi lalme tambe mal kekep pe, ɲam masande ta'e ɲaiye di' miye' ende nenge wusyep Hibru galme ɲam ta'e le'e na, ‘Sol, Sol! Detale ti nin ɲende yumbune ɲam? Nin ɲende yumbune nitei ta'e ɲaiye hro' gah mwah no, kin ende mwihe mwahe ɲaiye ka osme mwah el.’

¹⁵ ɲam misilihme kin na, ‘Iyai, nin lahmende liki?’ Pe Lahmborenge ɲana ɲam na, ‘ɲam Jisas ɲaiye nin ɲende yumbune. ¹⁶ Kom tuhur gin hla'. ɲam si mat ɲaiye ma malaɲatme nin nange na ende wah ɲam no, na ininge wusyep ɲam el'e el'e me lenge mitiɲ lalme. Pe na ini lenge me ɲaimune ɲaiye ɲam si yasam, topo'e ɲaimune ɲaiye mindemboi ma yasam. ¹⁷ Kom ɲam si ma menge nin tupwaihme lenge Israel topo'e lenge haiten. Ta'e luku pe, ma member nin na el lenge haiten ¹⁸ ɲaiye na umbuse ɲembep tinge no, ka bunjenge yusme yepelmbe, topo'e ka tupwaihme bongol tikin Satan pe, ka yute yoto yirise tikin Got no, ma mongohe pupwa tinge. Ta'e luku pe, lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime ɲam pe, se ma mihyenme tinge nange ka yurp luh ɲaiye lenge miye' tuweinge ɲaiye Got si nalaɲatme nange tinge bwore bwarme.’ ”

Pol ɲanange wah ɲaiye kin ɲende

¹⁹ “Iyai ɲam, kiɲ Agripa, ɲupe ɲaiye ɲam meteke'e ɲai supule luku ta'e nate tange no, Lahmborenge ɲana ɲam wusyep pe, yukur ɲam mengelyembe wusyep uku, pakai. ²⁰ ɲam ma manange malaɲatme wusyep kin ɲendehei mal Damaskus mi'e pe, ɲam mal Jerusalem, topo'e provins Judia, topo'e mal lenge haiten. ɲupe ɲaiye ɲam mal pe, ɲam mana lenge nange ka yusme pupwa ɲoihmbwaip tinge no, ka yimbilme ɲoihmbwaip yilme Got. Pe ɲam mana lenge na, ɲaiye ka yende wah bwore pe, ka sasamb lenge nange tinge si yimbilme ɲoihmbwaip. ²¹ Tehei kin ta'e luku ti, lenge Juta gunge yarpe ɲam yanar ya yoto yukoh yirise no, tinge de ka pumbe. ²² Kom nye nyermbe Got nungwisme ɲam. Ta'e luku pe, somohon nate tatame tukwini le'e ɲam manange mowor'e member wusyep Got mal halhale ɲaiye lenge miye' tuweinge ɲembere malaih ka yisyunde. Wusyep e'e ɲaiye tukwini ɲam manange, ki ɲahilyeh ta'e ɲaiye lenge profet topo'e Moses yanange sai nato Tup tikin Got ɲaiye mindemboi ka tuhur. ɲam yukur meɲel'e wusyep ende. ²³ Tinge yanange wusyep me Miye' alaɲatme, Krai, ɲaiye mindemboi ka amba'e nihe syohe no, ka ole. Kom kin ka miye' ɲendehei ɲaiye ka plihe tuhur. Pe kin ka tu'e ɲaiye yirise el lenge bamtihei kin Juta topo'e lenge haiten.”

²⁴ Pol ɲanange ta'e luku pe, Festus ɲotombo wusyep kin. Pe kin bembererme Pol ɲanange na, “Sande teke'e ɲembere embere ɲaiye nin namba'e ta'e ɲende nin kwote ɲa inde e!”

²⁵ Kom Pol nungwisme na, “Iyai ɲam Festus! ɲam yukur kwote. ɲam manange wusyep bwore mise. Yukur wusyep e'e luh paka pakaiye. ²⁶ Kiɲ Agripa kin si sisyeme wusyep e'e, yukur sai tase. ɲam sisyeme nange kin si sande teke'e ɲai uku. ɲai uku yukur sai tase. Ta'e luku pe, ɲam tatame ma mininge wusyep hlaininge topo'e kin.”

²⁷ Pol bunjenge nal me kiɲ Agripa. Pe kin ɲaname na, “Kiɲ Agripa, nin si sisyeme wusyep lenge profet, lakai pakai? ɲam sisyeme, nin si sisyeme.”

²⁸ Kom Agripa ɲaname kin na, “Nin ɲoiheryembe nange tatame na etutus ɲam tukwini ma tuhur Kristen lakai?”

²⁹ Pol nungwisme kin ta'e le'e na, “Ŋam meteteme tukwini lakai mindemboi. Kom ŋam misilihme Got nange ka ende wah e oto ŋoihmbwaip nin, topo'e yip lalme ŋaiye yasande wusyep ŋam. Ŋam masande ŋaiye yip pa tuhur Kristen tu'e ŋam, kut ŋam gwarnge ŋaiye pa yurp tu'e tukwini le'e ŋaiye ŋam gwan miye' mwahupwai'e.”

³⁰ Wusyep Pol mi'e pe, kin Agripa topo'e, Festus pe, Bernaisi topo'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp top tinge, lalme tahar yasme luh ŋaiye tinge jahilyeh. ³¹ Pe tinge yanange wusyep yale yat tititinge ta'e le'e na, “Miye' uku yukur ŋende ŋainde pupwa embere ti, tatame ŋaiye ka yonombe ka ole, lakai ka yember kin yil mwahupwai'e, pakai.” ³² Pe Agripa ŋaname Festus na, “Tatame ŋaiye tukwini ka osme mwahupwai'e el hlaininge, kom somohon kin si nisilih nange ka eteke'e miye' ondoh embere Sisa el Rom. Ta'e luku pe, ka el Rom.”

27

Tinge yember Pol nal Rom

¹ Lenge miye' ondoh uku si yupwai'e wusyep nange ya mamba'e loubil pinip mil Itali pe, tinge yember Pol topo'e lenge miye' mwahupwai'e sye' yal syep miye' mbep ende, naŋ kin Julius. Kin miye' ŋaiye ŋembeteme lenge miye' wondoh 100 tikin Sisa. ² Pe poi ma manah loubil pinip ende titinge Adramitium ŋaiye ka gunde ŋoloh tikiŋ Esia provins. Miye' ende Tesalonaika, moi ŋaiye sai nato Masedonia provins, naŋ kin Aristarkus pe, kin topo'e nanah loubil pinip uku pe, poi lalme mal.

³ Nyermbe pe, poi mate gwere Saidon. Julius de bwore me Pol pe, kin nasme kin ŋaiye ka e eteke'e lenge ŋimei kin no, ka yungwisme ŋai'e ŋai'e ŋaiye kin sehei'e. ⁴ Poi plihe masme moi uku pe, poi mal. Kom yohe tahar bongol nengelyembe loubil pinip pe, poi tase yohe manga ŋoloh tikiŋ Saiprus. ⁵ Poi merŋe ŋoloh pinip halhale mal siheime Silisia topo'e Pamfilia pe, poi ma gwere Maira ŋaiye sai nato Lisia provins. ⁶ Pe miye' mbep poi Julius ŋeteke'e loubil pinip tititinge moi Aleksandria nala el Itali pe, kin nenge poi nanah loubil pinip uku ŋaiye poi ya mil.

⁷ Poi mal, kom yohe plihe tahar bongol sekete nengelyembe loubil pinip poi pe, poi mal ŋumwai ŋumwai. Yohe nengelyembe poi ŋup wula wula pe, nihe ŋaiye poi ya mi gwere Nidus hwihwaiye. O ŋupe ŋaiye poi si mate gwere siheime moi uku pe, yukur tatame ya mengelyembe yohe mil uku. Ta'e luku pe, poi tase yohe ma gwande ŋoloh tikiŋ Krit ma gwah mal pe, poi ma musungurhme Salmone ŋaiye gandai na tas nal ŋoloh pinip. ⁸ Poi mende wah nihe gwande ŋoloh tikiŋ tikiŋ mal, kom poi gwere luh ŋaiye tinge jalme Luh ŋaiye Loubil Pinip Nato Tase Yohe. Luh uku yukur wohme moi Lasea. ⁹ Poi gwaingwai sekete mal yaŋah pe, ŋup embere tikin ŋaiye lenge Juta yasme ŋai si nal mi'e. O tukwini wundehei e'e ka ŋup pupwa tikin ŋaiye ŋoloh ka kotou bongol, topo'e yohe ka tuhur embere. Pe Pol syep erŋem lenge ta'e le'e na, ¹⁰ “Yisyunde, ŋam sisyeme, ŋaiye ya mil pe, poi ya mamba'e hwap minir yaŋah. ŋoloh pinip ka ende yumbune loubil pinip, topo'e ŋai'e ŋai'e lalme ka guh pinip pe, poi lalme se ya da mule.”

¹¹ Kom miye' mbep Julius yukur ŋasande wusyep Pol. Kin gande wusyep yai tikin loubil pinip uku, topo'e miye' ŋaiye ŋenenem loubil pinip pe, tinge yende mi'mi' ŋaiye ya mil. ¹² Tinge yanange nange yukur bwore ŋaiye loubil pinip ka tite luh e'e wundehei sye' ŋupe ŋaiye yohe embere ka tuhur. Ta'e luku pe, lenge miye' wula, tinge ŋoihmbwaip ilyeh ŋaiye ya musme moi uku mil. Tinge ŋoihyeryembe nange ka tutume ŋaiye ya mil Finiks, moi ŋoi ende ŋaiye sai nato Krit. Ta'e na, luh uku bwore ŋaiye sai tase yohe nal moi ŋaiye bep yal ŋau nangah.

Yohe bimbilye'me tahar ŋoloh pinip

¹³ ŋupe ŋaiye yohe tahar naha ŋumwai ŋumwai pe, lenge miye' uku ŋoihyeryembe nange tatame ŋaiye ya mil Finiks. Ta'e luku pe, tinge yesembile mwah ŋaiye tinge si yenderenge no, loubil pinip sai pe, poi gwande ŋoloh tikiŋ Krit maha. ¹⁴⁻¹⁵ Kom poi mal sikirp pe, yohe bimbilye'me tahar bongol sekete nase ailan uku ŋaiye sai ŋau ŋanah

nat pe, kin nengelyembe loubbil pinip plihe nenge nal pe, tinge yukur tatame ηaiye ka yenge loubbil pinip yerŋe yohe yil. Ta'e luku pe, tinge sisyo' yarp yasme yohe nenge loubbil pinip nal.

¹⁶ Poi tase yohe sikirp ηaiye poi manga moi Kauda. Luh uku pe, poi mende wah nihe ηaiye bepmeteme loubbil pinip malaih poi munge mal. ¹⁷ Pe poi kwite loubbil pinip malaih ma mikil manah loubbil pinip embere pe, poi mupwai'e mwah ηaiye ka tite bworerme. Mi'e pe, tinge yupwai'e mwah yonyor'me loubbil pinip embere luku ηaiye ka ende bongolme loubbil pinip no, yukur ka turwau.

Tinge hi'jarnge nange ka da yi yunuh sah molon ηaiye sai ηoloh Libia. Ta'e luku pe, tinge jete sel jah, topo'e tinge yiche mwah ya jah yenderenge loubbil pinip pe, tinge yasme loubbil pinip yohe wenge wal. ¹⁸ Kom nyermbe yohe bimbilye'me teter sai bongol sekete pe, tinge yiche ηai'e ηai'e sye' ya jah ηoloh pinip ηaiye ka ende loubbil pinip ka huhwai. ¹⁹ ηup hun si nal, kom teter ki sai ηahilyeh. Ta'e luku pe, tinge yiche ηai'e ηai'e wah sye' tikin loubbil pinip ta'e sel, mwah, mahe ηai'e ηai'e sye' ya jah ηoloh pinip. ²⁰ ηup wula wula si nal, kom ki ta'e luku sai. Yukur ηaitem ginir de sikirp no, poi ya meteke'e ηau topo'e nowas yoho' supule. Kom yohe ηende wah tahar bongol supule pe, poi ηoihmeryembe nange poi ya mule lalme.

²¹ O ηup wula wula lenge miye' yukur yono ηai. Pe Pol tahar gan hla' pe, kin ηana lenge na, “ηaiye somohon pa yisyunde wusyep ηam no, yukur ya musme Krit pe, yukur ya mamba'e hwap e'e. ²² Kom ηam da mini yip wusyep hra'embep na, pa jin bongole, topo'e pa hi'jirnge, na pakai. Yukur ya mule. Loubbil pinip ηilyehme ka talai. ²³ Misei ηup pe, walip hla' Got ηam ηaiye ηam mende wah kin, kin nate gan siheime ηam. ²⁴ Pe kin ηana ηam na, ‘Pol, yukur na hi'girnge, na pakai. Mindemboi na gin wusyep el nembep miye' ondoh Sisa. Ta'e luku pe, Got se ka ungwisme nin, topo'e lenge miye' lalme ηaiye top nin yarp loubbil pinip e'e.’ ²⁵ Ta'e luku pe, yukur yip pa hi'jirnge, na pakai. ηam menerme wusyep Got pe, ηam ηoihmeryembe nange Got se ka ende tu'e ηaiye walip hla' si ηana ηam. ²⁶ Kom yohe si na tumbu'e loubbil pinip nenge nal sah molon tikih ηanah ailan ende.”

²⁷ ηup 14 pe, yohe wende wah wenge poi wale wat woyor'me tahai' wal ηoloh pinip Mediterenian. ηup sye' sye' pe, lenge miye' ηaiye yende wah loubbil pinip ηoihyeryembe nange poi si ma siheime sah molon tikih. ²⁸ Pe tinge yiche mwah ya jah yekember'e pinip pe, ηoloh kin tatame 40 mita. Pe tinge plihe yal sikirp pe, tinge yiche ni ende ya jah pe, ηoloh ηanah tatame 30 mita. ²⁹ Tinge hi'jarnge ηaiye loubbil pinip si na e unuh erngenem pe, tinge yiche mwah hoye hoye ya jah pinip yenderenge ηaiye ka orpe loubbil pinip enge si pe, tinge yasande ηaiye ka ηundu yirise hwihwaiye.

³⁰ Ta'e luku pe, lenge miye' wah loubbil pinip uku yekepe yanah ηaiye ka jirnge yusme loubbil pinip yil ηoloh tikih. Tinge hombo'e yeh lenge nange ka yiche mwah sye' yi juh pinip yi yoho loubbil pinip mut. Ta'e luku pe, tinge yesembele loubbil pinip malaih pe, tinge yukul yonorh ya jah pinip hla' nange tinge ka yi juh. ³¹ Kom Pol ηaname miye' mbep Julius topo'e lenge miye' wondoh na, “ηaiye lenge miye' wah loubbil pinip ka yusme loubbil pinip embere yil pe, yip lalme pa yule.” ³² Tinge yasande ta'e luku pe, lenge miye' wondoh yotombo mwah yasme loubbil pinip malaih ηilyehme nal.

³³ Sihei ηaiye ka ηundu pe, Pol ηana lenge lalme nange ka yono ηai sye'. Kin ηanange na, “Yip yende wah nihe embere embere pe, yukur yip yono ηainde sikirp na tatame ηup 14. ³⁴ Pe ηam masande ηaiye pa yono ηai sye' no, ka ende bongol me yip. Tu pakai pe, pa yule. Yukur pa hi'jirnge, na pakai. Yip pa lalme yurp bwore.”

³⁵ Pol ηanange wusyep mi'e pe, kin nosoko kakah ηanah pe, kin nisilihme Got gan nembep tinge. Mi'e pe, kin nowor'e kakah uku ηono. ³⁶ ηoihmbwaipe tinge lalme na gah tahai' ηumwaiye pe, tinge yono ηai sye' topo'e. ³⁷ Poi miye' ηaiye marp manah loubbil pinip uku, wutu' poi tatame 276. ³⁸ Pe poi lalme mono ηai tapam. Poi si mono mi'e pe, poi mamba'e peperiyeh kakah lalme miche ma gwah ηoloh pinip nange ka ende loubbil pinip ka hihwai.

³⁹ Ŋupe ŋaiye ŋau si ŋanah pe, tinge yukur sisyeme ŋoloh tikiŋ ŋaiye tinge yal. Kom tinge yeteke'e pinip ŋaiye yukur ŋoloh, topo'me sah molon tikiŋ pe, tinge ŋoihyeryembe nange ka yenge loubil pinip yi yoto no, tinge de ka yenge yi yunuh sah molon tikiŋ. ⁴⁰ Ta'e luku pe, tinge yotombo mwah ŋaiye tinge si yenderenge loubil pinip yase ya jah tahai' pinip. Topo'e tinge yesembele mwah ŋaiye tinge si yupwai'e lou hoi ŋaiye tinge yuhyulme loubil pinip yal pe, tinge yupwai'e sel ya topo'e woroh pe, tinge jete sel malaih ya yanah ya yaha loubil pinip mut pe, yohe tumbu'e loubil pinip nenge nala el tikiŋ. ⁴¹ Kom loubil pinip nal pe, tahar nal sah molon mu'mu'e ŋaiye sai gah ŋoloh mondom pe, loubil pinip mut si nato sah molon mele'e, topo'e teket kin nowor tirtatar ŋupe ŋaiye ŋoloh kotou embere nate gate nal pe, yukur tatame ŋaiye ka el, pakai supule.

⁴² Lenge miye' wondoh hi'jarng'e ŋaiye lenge miye' mwahupwai'e ka juh yerŋe pinip jirng'e yil pe, tinge ŋoihyeryembe nange ka yongomb lenge. ⁴³ Kom miye' mbep Julius ŋoihyeryembe nange Pol ka orp pe, kin ŋana lenge nange yukur ka yongomb lenge. Ta'e luku pe, kin ŋana lenge lahmende ŋaiye tatame ka yende jetuhwei pe, ka papalai yi juh yende jetuhwei yi yunuh tikiŋ. ⁴⁴ Kut lahmende ŋaiye yukur tatame pe, ka yamba'e yokop, topo'e loubil pinip sye' ŋaiye si ŋowor tirtatar pe, ka enge lenge e unuh tikiŋ. Poi mende ta'e luku pe, kin nungwisme poi lalme ma manah tikiŋ bworerme.

28

Tinge yarp Malta

¹ Ŋupe ŋaiye poi ma manah tikiŋ bworerme pe, poi masande moworme nange moi uku Malta. ² Lenge mitiŋ ŋaiye yarp moi uku yamba'e poi. Ŋisih nate gah pe, ki mwate. Ta'e luku pe, tinge jasar poi nih, topo'e tinge hriphrip me poi. ³ Pol garase niŋ nate gasar nanah nih pe, hwaŋ nase nih tas nengel'e gah syep pe, ki dalndal teŋei syep kin. ⁴ Kom ŋupe ŋaiye lenge miye' tuweinge moi uku yeteke'e hwaŋ dalndal tuwei syep Pol pe, tinge yanange yale yat tititinge na, "Miye' e'e ta'e miye' pupwa ŋaiye nongombe miye' yule lakai? Somohon ŋaiye ka ole el ŋoloh pinip pe, ka amba'e yitini pupwa kin. Kom pakai. Tukwini kin si namba'e yitini kin pe, se ka ole."

⁵ Kom Pol nangalaime hwaŋ na gah nih, kut yukur ŋainde ŋende me kin ta'e rop, pakai e'e. ⁶ Tinge yarp jeteme nange syep kin ka se ikimbir dul no, ka ole. Ta pakai e'e. Yukur kin nule. Ta'e luku pe, tinge bunjenge ŋoihmbwaip tinge pe, tinge yanange na, "Kin got ende lakai?"

⁷ Siheime moi uku pe, yokoh embere tikiŋ miye' ondoh ende lenge ailan uku sai. Narj kin Publius. Kin namba'e poi nenge nal yokoh kin ŋaiye kin bepeteme poi bworerme pe, poi motop kin marp ŋup hun. ⁸ Yai Publius ŋende wahri' epwa ŋanar luh pe, wahri' kin nihe topo'e hap pinip. Pe Pol na nikil syep ŋanah kin ŋisilihme Got pe, wahri' epwa kin mi'e. ⁹ Kin ŋende ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge moi uku ŋaiye yende wahri' epwa yatme kin pe, kin ŋisilihme Got pe, wahri' epwa tinge mi'e. ¹⁰ Tinge hriphrip me poi mi' supule. Ta'e luku pe, ŋupe ŋaiye poi da musme tinge no, ya mil pe, tinge yikil poi ŋai'e ŋai'e ya yanah loubil pinip ŋaiye ka ungwisme poi el yaŋah.

Tinge yasme Malta yal Rom

¹¹ Wundehei hun poi marp Malta mi'e pe, poi mamba'e loubil pinip ŋoinde tititinge Aleksandria. Loubil pinip uku tate moi uku ŋup tikiŋ ŋaiye yohe tahar embere. O na naha loubil mut, tinge yainge yipihinge got tititinge ŋaiye lahmiye' hoi to' tataime. ¹² Poi masme moi uku pe, poi ma gwere moi Sirakus. Pe poi marp ŋup hun. ¹³ Mi'e pe, poi tahar ma gwere moi Regium. Nyermbe pe, yohe tahar nal umbur nenge nat pe, ŋup hoi ŋanar yaŋah pe, poi mate gwere moi Puteoli nato Itali. ¹⁴ Poi mate gwere moi uku pe, poi meteke'e lenge Kristen miye' tuweinge sye' yarp pe, tinge yisilih poi ŋaiye ya top lenge murp sande ende. Poi motop lenge marp mi'e pe, poi tahar mala mil Rom. Yaŋah ŋaiye poi mate gwere Rom, ki ta'e lono. ¹⁵ Lenge Kristen Rom yasande nange poi mat mat

yanah pe, tinge sye' tahar lal yase yase moi embere Apius naiye lenge mitij yate jahilyeh, topo'e sye' yate jere me poi yanar moi naiye tinge jal Yokoh Hun Naiye Yamba'e Yohe. Pol neteke'e lenge pe, kin hriphrip me Got, topo'e ki plihe namba'e bongol.

Pol nanange wusyep nal Rom

¹⁶ Njupenaiye poi ma gwere Rom pe, tinge yukur yember Pol ya yoto mwahupwai'e, pakai. Tinge yasme Pol naiye ka orp yokoh ende. Kom tinge yalanatme kokorohtup ende nange ka gin embepeteme kohmap uku. ¹⁷ Njup hun nal mi'e pe, Pol gal lenge miye' mbep lenge Juta naiye ka ininge wusyep. Njupenaiye tinge jahilyeh mi'e pe, kin nana lenge na, "To' tatai nam, nam yukur mende nainde pupwa me lenge bamtihei poi, topo'e nam yukur mende yumbune yanah naiye lenge mwan ka' poi yalanatme, pakai. Kom tinge yarpe nam yanar Jerusalem pe, tinge yember nam yal syep lenge Rom. ¹⁸ Lenge Rom yiyar'e nam pe, tinge yukur yeteke'e nange nam mende nainde pupwa no, ka pumbe ma mule. Kut tinge da yusme nam yil hlaininge, ¹⁹ kom lenge Juta jarng. Ta'e luku pe, nam misilih naiye ma plihe mi mininge wusyep e'e mil me miye' ondoh lenge Rom, Sisa. Kom yukur ma se mininge wusyep pupwa me lenge bamtihei nam, pakai. ²⁰ Ta'e luku pe, le'e tehei naiye nam gwal yip nange ma meteke'e yip no, ma mininge wusyep topo'e yip. Tehei kin naiye nam gwan mwahupwai'e ta'e le'e, noihmbwaip nam tejeime Krai naiye Got poi Israel somohonme nupwai'e wusyep naiye ka ember otme poi Juta."

²¹ Tinge yaname Pol na, "Yukur poi mamba'e tup ende nal moi jeheinge naiye tinge yanange nin o, yukur miye' tuweinge poi sye' yase luku yat naiye tinge yanange wusyep pupwa me nin, pakai. ²² Kom poi da misyunde noihmbwaip nin ta'e la. Poi sisyeme mitij lalme moiye moiye tinge yanange wusyep pupwa me yip Kristen."

²³ Ta'e luku pe, tinge yalanatme njup tikin naiye ka juhilyeh topo'e Pol. Pe mitij wula wula tinge lalme yate jahilyeh yal luh naiye Pol narp. Njau ende supule Pol njende wah nana lenge wusyep nowor'e nember halhale me lemame tikin Got. Kin nanange nesembele wusyep erneme tikin Moses, topo'e lenge profet nange tinge ka sisyeme Jisas, Miye' alangatme tikin Got. ²⁴ Mitij sye' tenerme wusyep kin, kut mitij sye' tinge yanange kin hombo'e. ²⁵ Tinge yanange wusyep yale yat tititinge tingilye' me wusyep Pol. Sye' tinge yasme yal no, Pol nanange wusyep yuwo kin ta'e le'e, "Yohe Yirise nanange wusyep bwore mise tas mut loumwah poi, profet Aisaia. Kin nanange ta'e le'e,

²⁶ E ini lenge miye' tuweinge liki na,

Ka yisyu yisyunde, kom yukur ka sisyeme.

Ka yeke yekepe, kom yukur ka yeteke'e.

²⁷ Tehei kin ta'e le'e, noihmbwaip tinge si tingis pe,

mungwim tinge si kwot,

topo'e njembep tinge si tangar.

Noihmbwaip tinge yukur ka sisyeme,

topo'e yukur ka bunjenge no, ka yimbilme yutme nam

naiye ma mende mi'me tinge, pakai.

²⁸ Ta'e luku pe, nam da mini yip wusyep naiye pa sisyeme. Wusyep nungwisme tikin Got si nal lenge haiten pe, tinge se ka yisyunde." ²⁹ (Pol nanange wusyep yuwo kin ta'e luku mi'e pe, lenge Juta tahar yal tuhwar tingilye' wusyep yale yat tititinge.)*

³⁰ Pol niche wuhyau me yokoh uku naiye kin narp wahtaip hoi. Pe kin hriphrip naiye lahmende yat yokoh yeteke'e kin. ³¹ Tinge yukur yupwai'e kin naiye ka ininge wusyep. Pe kin gan hi'luluwe nanange wusyep me lemame tikin Got, topo'e Lahmborenge Jisas Krai.

28.19 Apo 25.11 28.26 Ais 6.9-10 * 28.29 Wusyep uku sai me tup sye', yukur sai tup lalme.

Pol nainge tup nal lenge Rom

¹ Ŋam Pol, miye' wah tikin Krai* Jisas. Got gal ŋam pe, ki nalaŋatme ŋam ŋaiye ma murp tu'e aposel kitikin ŋaiye ma mininge malaŋatme wusyep mise kitikin. ² Wusyep bwore mise luku ŋaiye ŋende lenge miye' tuweinge ka hriphrip pe, yerkeime Got nupwai'e ŋotop lenge profet kitikin pe, tinge yainge wusyep bwore mise luku ya jah tup holi bwore mise supule tikin Got. ³ Wusyep bwore mise luku ki ŋanange nalme Talah kitikin Jisas Krai. Talah uku ki tahar ta'e miye' pe, kin narp bamtihei tikin kiŋ Dewit. ⁴ Ŋupe ŋaiye Got ŋahra'e kin tahar nasme ŋehheh pe, Yohe Yirise tikin Got pasam poi nange kin Talah bongol tikin Got ŋaiye kin Lahmborenge poi Krai Jisas. ⁵ Nato Krai pe, Got si ŋoih mi'mi' me ŋam. Topo'e nato naŋ kin pe, Got nember ŋam ŋaiye ma mende wah tu'e aposel. Ki ŋende ta'e luku ŋaiye lenge miye' tuweinge sye' nal moiye moiye ka yaŋa'e ŋoihmbwaip tinge yilme Jisas pe, ka junde wusyep kin.

⁶ Yip lahmende ŋaiye yarp ya yoto Rom pe, Got si gal yip topo'e ŋaiye pa yaŋa'e ŋoihmbwaip yip yil me Jisas Krai. ⁷ Ta'e luku pe, ŋam mainge wusyep e'e malme yip lenge miye' tuweinge tikin Got ŋaiye kin si ŋende nihararme yip ŋaiye yarp Rom. Topo'e kin si nalaŋatme yip ŋaiye pa yurp tu'e miye' tuweinge kitikin. Got Yai poi hindi Lahmborenge Jisas Krai ka yul yip ŋoih mi'mi', topo'e ŋoihmbwaip ŋumwaiye.

Pol ŋasande ka eteke'e lenge Kristen miye' tuweinge ŋaiye yarp Rom

⁸ Ŋendehei ŋam da mini yip tu'e le'e, nato naŋ tikin Krai Jisas pe, ŋam da mininge wusyep mirisukwarme Got. Detale, nal'e nal'e kekep lalme pe, lenge miye' tuweinge lalme yisande wusyep ŋaiye ŋoihmbwaip yip Rom si teŋeime Lahmborenge. ⁹ Got sisysteme nange wusyep ŋam mise. Ŋam mende wah nihe, topo'e ŋam maŋa'e ŋoihmbwaip ŋam ŋembere sekete malme wah kin ŋaiye ŋam manange malaŋatme wusyep bwore mi' supulme Talah kitikin. Topo'e nye nyermbe ŋam ŋoihmeryembe yip pe, ŋam manange wusyep misilihme Got bongol ŋaiye ka ungwisme yip. ¹⁰ Pe nye nyermbe ŋam manange wusyep bongol misilihme Got ŋaiye ŋasande kin pe, ka ahai'e yaŋah me ŋam, ŋaiye ma muta meteke' yip. ¹¹ Ŋam masande tikin ŋaiye ma muta meteke' yip. Detale, ŋam de ma mungwisme yip ŋaiye pa yamba'e yitini bwore bwore sye' tikin Yohe Yirise no, pa jin bongole yi yoto Lahmborenge. ¹² Ŋoihmbwaip ŋam ki ta'e le'e. Ŋoihmbwaip ŋam ŋaiye teŋeime Lahmborenge ka ungwisme yip, topo'e ŋoihmbwaip yip ŋaiye teŋeime Lahmborenge pe, ka ungwisme ŋam. Pe luku ka ende bongolme yip topo'e ŋam.

¹³ Lenge to' tatai ŋam! Ŋam masande ŋaiye yip pa sisysteme tu'e le'e. Ŋup wula wula ŋam ŋoihmeryembe ŋaiye ma muta meteke' yip. Kom yaŋah ende yukur ginir tatame ŋaiye ma muta meteke' yip nate tatame tukwini. Ŋam da mende wah motop yip ŋaiye mungwis yip tu'e ŋaiye ŋam plihe mende wah mungwis lenge haiten ŋaiye ka yimbilme ŋoihmbwaip. ¹⁴ Got pwale wah ŋaiye ma mungwis lenge miye' tuweinge lalme. Lenge mitiŋ ŋaiye Juta, topo'e lenge mitiŋ ŋaiye yukur Juta. Topo'e lenge mitiŋ ŋaiye si yamba'e sande teke'e no, tinge sisysteme, topo'e lenge mitiŋ ŋaiye yukur sisysteme. ¹⁵ Ta'e luku pe, ŋoihmbwaip ŋam tahar bongol ŋaiye ma mininge malaŋatme wusyep bwore mise tikin Got milme yip lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp yoto Rom.

Wusyep Bwore Mise tikin Got ki bongol supule

¹⁶ Ŋam yukur hi'e ŋaiye ma mininge malaŋatme wusyep bwore mise tikin Krai. Detale, wusyep mise luku ki bongol tikin Got ŋaiye ŋende wah bongol ti, kin nungwisme lenge miye' tuweinge lalme pe, ŋoihmbwaip tinge teŋeime Krai. Lenge Juta yal yer mi'e

* 1.1 Tehei naŋ Krai pe, Miye' alaŋatme topo'e Miye' nungwisme poi. 1.13 Apo 19.21 1.16 Mak 8.38

pe, lenge haiten jande tinge. ¹⁷ Wusyep bwore mise luku ki njanange nate tas halhale me yanah njaie Got ka ember lenge miye' tuweinge ka yurp bwore bwarme yil nembep kin. Njohmbwaip poi lenge miye' tuweinge lalme ka tejeime Krai bongol pe, Got ka gilme poi nange poi si bwore bwarme mal nembep kin. Ki nahilyeh ta'e wusyep Got njaie njanange na,

Lenge miye' tuweinge njaie njohmbwaip tinge tejeime Got bongol pe, Got ka gil lenge nange tinge bwore bwarme pe, ka yurp laip.

Lenge miye' tuweinge lalme yanah'e teket me Got

¹⁸ Got nember njohmbwaip nihe kin nase moihla' nate gahme lenge miye' tuweinge lalme njaie yanah'e teket me kin, topo'e yende hwap njaie tikin pupwa supule. Pupwa tinge luku ki napara'e wusyep mise luku pe, ki nangah sai. ¹⁹ Lenge miye' tuweinge si sisyeme njohmbwaip bwore bwore tikin Got. Detale, Got si nasambe kitikin nal lenge miye' tuweinge lalme. ²⁰ Njendeheiyeh kin njaie Got njende njaie' njaie' nate gere tukwini pe, lenge miye' tuweinge lalme si yeteke'e njaie' njaie' lalme njaie Got njende sai kekep, topo'e nanah naitem pe, ki si sasambe njohmbwaip tase bwore tikin Got, topo'e bongol embere tikin Got njaie sai nye nyermbe. Ta'e luku pe, yukur ka se yininge nange tinge yukur sisyeme Got, liki pakai supule.

²¹ Bwore mise, tinge sisyeme kin Got, kom tinge yukur yahra'e nan tikin Got, topo'e yukur tinge yanange wusyep hriphrip me kin. Njohmbwaip tinge si bermbur pe, tinge yarp ya yoto yepelme supule. ²² Tinge yanange nange tinge sisyeme, kom tinge pupwa kwote supule. ²³ Tinge yanah'e teket me Got njaie narp laip nye nyermbe pe, yukur tinge yahra'e nan kin, pakai. Kut tinge yamba'e lou yeteperse yipihinge lenge miye', topo'e yipihinge njinjet, topo'e hro', topo'e yuwor, topo'e hwan, topo'e sopo' pe, tinge yisar'e njimbep me yipihinge luku. Kom lenge miye' topo'e yuwor lalme luku minde ka yule.

²⁴ Ta'e luku pe, Got nasme lenge miye' tuweinge yende nin pinip yar njaie pupwa hi'e supule topo'e yende yumbune wahri' tinge. ²⁵ Tinge jarnge njaie ka yanah'e njohmbwaip tinge yilme wusyep mise tikin Got. Ta'e luku pe, tinge yanah'e njohmbwaip tinge lalme yalme wusyep molohe. Topo'e tinge yasar'e njimbep yirisukwarme njaie' njaie' njaie Got njende. Kom Got, kin bongol supule topo'e embere sekete nanah hla'. Ta'e luku pe, njaie' njaie' lalme njaie kin njende pe, ya lalme mahra'e nan kin nye nyermbe. Bwore mise. ²⁶ Lenge miye' tuweinge njaie yende pupwa pe, Got nasme tinge njaie ka yende hwap njaie tikin hi'e supule. Lenge tuweinge yasme yanah bwore njaie yindi' lenge miye' pe, ki sai, kut tinge plihe yal yotop lenge tuweinge yamba'e njime. ²⁷ Ki nahilyeh plihe nal lenge miye' topo'e. Tinge yasme yanah bwore njaie jahilyeh topo'e lenge tuweinge pe, njohmbwaip tinge tahar nihe supule njaie ka yende hwap pupwa hi'e supule. Tinge yotop lenge miye' yamba'e njime. Lenge miye' njaie yende hwap pupwa luku pe, tinge yamba'e yitini jande pupwa njaie tinge yende.

²⁸ Tinge yukur njoheryembe njaie ka yurp tuwihme Got. Ta'e luku pe, Got nasme syep me tinge pe, tinge jande njohmbwaip pupwa tititinge. Pe tinge yende hwap wula wula njaie tikin pupwa supule. ²⁹ Njohmbwaip tinge tikin papararme njaie' njaie' tetehei pupwa, topo'e njohmbwaip tinge yukur bwore bwarme pe, tinge wim lal me njaie' njaie' sye', topo'e yende wachaih yal lenge mitinj sye'. Tinge njohmbwaip pupwa me mitinj njaie tatame njaie' njaie' wula wula. Tinge yongombe miye' yule, tuhwar yanange wusyep hombo'e, tinge hombo'e yeh lenge pe, bule yonombe njaie' njaie' titinge lenge miye' sye', topo'e yende yumbune lenge mitinj sye', topo'e jonosambalai' lenge mitinj. ³⁰ Tinge yanange wusyep teket me miye' ende, topo'e yanange wusyep molohe njaie njende yumbune nan miye' ende. Tinge yende wachaihme Got pe, tinge tambah yende bwili'e bwula'e yahra'e nan tititinge. Tinge njoheryembe yanah nambaran sye' njaie ka yende hwap. Tinge yukur yisande wusyep lenge yai mam tinge. ³¹ Njohmbwaip njaie bwore bwore yukur sai me tinge. Topo'e tinge yukur jande wusyep njaie tinge si yupwai'e.

Tinge yukur yende nihararme lenge wim ilyeh tinge. Topo'e tinge yukur ŋoihginirme lenge mitiŋ sye'. ³² Tinge si sisyeme wusyep erŋeme tikin Got ŋaiye ŋanange na, O lenge miye' tuweinge ŋaiye jande ŋahwikin uku pe, ka yule. Kut tinge yende ŋai'e ŋai'e pupwa luku, topo'e tinge plihe yende bongolme lenge mitiŋ sye' ŋaiye ka yende hwap pupwa luku.

2

Got ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge

¹ Ta'e luku pe, yip lenge miye' tuweinge ŋaiye yana lenge mitiŋ sye' nange tinge yende hwap pe, ŋam da mini yip ilyeh ilyeh tu'e le'e. Yukur pa yininge nange yip hwap pakai. Ŋupe ŋaiye yip yana lenge hwap ŋaiye tinge yende pe, yip yende hwap ŋahilyeh ta'e ŋaiye tinge yende. Pe wusyep uku ŋaiye yip yanange pe, ki ŋende yip ŋaiye pa jin kot. ² Poi sisyeme nange Got ilyeh kin bwore bwarme pe, kin se ka ende wusyep kot me lahmende ŋaiye yende hwap. Pe wusyep kot ŋaiye ka ende pe, ki bwore bwarme. ³ Yip miye' pakaiye kom yip yalaŋatme syep lombo yal lenge miye' ŋaiye yende hwap uku, kom hwap uku yip topo'e, yip yende. Yip ŋoiheryembe nange Got se ka ende wusyep kot me lenge miye' ŋaiye yende hwap uku, kom yip topo'e, Got se ka ende wusyep kot me yip. ⁴ Yip ŋoiheryembe wah tikin Got ta'e ŋaiye ki luh paka pakaiye, lakai? Got si yal yip ŋoihmbwaip bwore bwore, topo'e ŋoihmbwaip ŋumwaiye kin natme yip. Got ŋoihginirme yip pe, kin yal yip ŋup sikirp sokolohe ŋaiye pa yimbilme ŋoihmbwaip yusme ŋoihmbwaip pupwa yip. Yip yeteke'e sisyeme, lakai pakai?

⁵ Kom pakai, yip yukur yisande wusyep, ŋoihmbwaip yip bongol sekete. Ta'e luku pe, nihe syohe yip ŋaiye pa yamba'e dindi' ŋup uku ŋaiye Got ka ende wusyep kot mise el lenge miye' tuweinge pe, syohe tinge tikin tata' tata' nanah hla'. ⁶ Ŋup uku pe, Got se ka angange yitini elme mitiŋ ilyeh ilyeh gunde ŋaimune ŋaiye tinge yende.

⁷ Lenge mitiŋ sye' yende bongol ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e bwore jande ŋoihmbwaip bwore, topo'e tinge yahai'e yaŋah ŋaiye Got ka angange yirise topo'e naŋ embere e unuh moiha' ŋaiye ka yurp laip bwore nye nyermbe ŋaiye yukur ka mi'e. ⁸ Kom lenge mitiŋ sye' ŋaiye ŋoiheryembe tititinge no, tinge yaŋa'e teket me wusyep mise, kut tinge jande yaŋah pupwa pe, ŋoihmbwaip nihe tikin Got sai topo'me lenge mitiŋ uku pe, se ka ember nihe syohe pupwa otme tinge. ⁹ Nihe syohe embere se ka otme lenge miye' tuweinge ŋaiye yende hwap pupwa. Lenge Juta miye' tuweinge ka yamba'e nihe syohe yer ti, lenge haiten ka yamba'e junde tinge. ¹⁰ Kut Got se ka angange yarp bwore yirise nanah moiha', topo'e naŋ embere, topo'e ŋoihmbwaip ŋumwaiye elme lenge mitiŋ ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e bwore bwore jande ŋoihmbwaip bwore. Lenge Juta ka yer ti, lenge haiten ka junde. ¹¹ Got ka amba'e lenge miye' tuweinge lalme gunde yaŋah ilyeh. Kin se ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge lalme gunde ŋaimune ŋaiye tinge yende.

¹² Bwore mise, Got yukur nember wusyep erŋeme tikin Moses nal lenge haiten, kom ŋaiye tinge ka yende hwap pe, Got yukur ka se gonose ŋaiye tinge si yamba'e wusyep erŋeme, lakai pakai, kut kin se ka ende wusyep kot me tinge pe, se ka talai. Topo'e lenge Juta miye' tuweinge pe, tinge si sisyeme wusyep erŋeme tikin Moses, kom ŋaiye yukur tinge jande pe, se ka talai. ¹³ Lenge miye' tuweinge ŋaiye yisande wusyep erŋeme, kom yukur tinge jande pe, tinge yukur bwore bwarme yal ŋembep tikin Got. Kom lenge mitiŋ ŋaiye jande wusyep erŋeme, Got ka gil lenge nange tinge si bwore bwarme. ¹⁴ Lenge haiten miye' tuweinge yukur yisande wusyep erŋeme, pakai. Kom nato ŋoihmbwaip tinge sye' pe, tinge jande wusyep erŋeme. Tinge yukur yamba'e wusyep erŋeme luku, kom nato ŋoihmbwaip tinge pe, tinge sisyeme ŋaimune ŋaiye bwore topo'e pupwa. ¹⁵ Ŋaimune ŋaiye tinge yende pe, ki sasambe ta'e ŋaiye Got si nainge wusyep erŋeme nato ŋoihmbwaip mele'e tinge no, tinge jande. Ŋoihmbwaip tinge ŋaiye ŋoiheryembe no, tinge yende ŋai'e ŋai'e pe, ki samb lenge nange ki bwore bwarme, lakai pakai. ¹⁶ Wusyep

bwore le'e n̄aiye n̄am manange malaŋatme pe, ki ta'e le'e. N̄up ende ka ot n̄aiye Got ka iyar'e n̄aimune n̄aiye lenge miye' tuweinge yende tase. Kom wah n̄aiye yiyar'e lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh jande n̄aimune n̄aiye tinge n̄oiheryembe sai tase pe, wah uku Got ka aŋa'e elme Jisas Krai.

Lenge Juta n̄oiheryembe nange wusyep erŋeme tatame ka ungwisme tinge

¹⁷ Yip jalme yiptip nange yip lenge miye' tuweinge Juta pe, yip jan yanah hla' me wusyep erŋeme tikin Got nange luku ka ende yip pa bwore bwarme yil n̄embep tikin Got. Pe yip jate bip yahra'e naŋ yiptip nange Got nalaŋatme yip lenge miye' tuweinge kitikin. ¹⁸ Yip si sisyeme n̄aimune n̄aiye Got n̄asande n̄aiye yip pa yende. Detale, yip si yamba'e sande teke'e me wusyep erŋeme tikin Got pe, kin si yisam yip n̄aimune n̄aiye ki bwore lakai pupwa. ¹⁹ Yip n̄oiheryembe ta'e le'e, "Poi si mamba'e sande teke'e bworerme n̄aiye wusyep mise. Ta'e luku pe, poi tatame n̄aiye ya masambe yanah lenge miye' n̄aiye n̄embep tinge si tangar. Topo'e poi tatame ya murp tu'e yirise n̄aiye naŋar'e nal lenge miye' n̄aiye yarp yoto yepelmbe." ²⁰ Yip n̄oiheryembe nange yip tatame pa yangange sande teke'e yil lenge mitiŋ n̄aiye sande teke'e pakai, topo'e yip tatame pa yisamb lenge mitiŋ n̄aiye tahar Kristen ambaran yi yoto yanah tikin Got. Detale, yip n̄oiheryembe nange yip si sisyeme sande teke'e lalme tikin Got n̄aiye nato wusyep erŋeme.

²¹ Yip yende sande teke'e yal lenge mitiŋ, kom deta'e la n̄ai yukur yip yende sande teke'e yalme yip tip? Yip yana lenge mitiŋ n̄aiye yukur ka yende n̄endei. Kom yip tip yende n̄endei. ²² Yip yanange nange lenge miye' tuweinge yukur ka yende niŋ pinip yar. Kom yip tip yende niŋ pinip yar. Yip jarŋge lenge got hombo'e. Kom yip yende n̄endei me n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye n̄anar nato yokoh lotu titinge lenge haiten. ²³ Yip jate bip yanange nange yip si sisyeme wusyep erŋeme tikin Got. Kom yip mitiŋ n̄aiye yowor'e wusyep erŋeme tikin Got. Pe luku yip yende yumbune naŋ tikin Got. ²⁴ Wusyep n̄aiye sai nato Tup tikin Got n̄anange na, Tehei sai yip lenge Juta miye' tuweinge ti, lenge haiten miye' tuweinge yanange wusyep pupwa jonombai'e Got.

Yanah bwore mise n̄aiye yotombo wahri'

²⁵ N̄aiye poi Juta ya gunde wusyep erŋeme lalme pe, yanah n̄aiye yotombo wahri' hi' se ka ungwisme poi. Kom n̄aiye yukur ya gunde wusyep erŋeme pe, n̄aiye ya motombo wahri' hi' pe, ki luh paka pakaiye nal n̄embep tikin Got. ²⁶ O n̄aiye haiten miye' ende yukur n̄otombo wahri' hi' kin, kom kin gande yanah bwore tikin wusyep erŋeme lalme pe, luku Got se ka eteke'e kin tu'e n̄aiye kin si n̄otombo wahri' hi' kin. ²⁷ Bwore mise, haiten miye' n̄aiye yukur n̄otombo wahri', kom kin syumbe gande yanah tikin wusyep erŋeme lalme, n̄aiye n̄anange pe, kin se ka engelyembe yip lenge Juta n̄aiye si yotombo wahri' hi', kom yip yukur jande wusyep erŋeme.

²⁸ Yai mam yip tinge Juta pe, tinge si yotombo wahri' hi' yip, kom n̄ai uku yukur n̄ende yip miye' mise tikin Juta. Miye' n̄aiye ka otombo wahri' hi' gunde wusyep erŋeme tikin Got pe, luku tikin wahri' wicher' ilyehme. ²⁹ Kom n̄aiye Yohe Yirise ka owor'e n̄oihmbwaip miye' no, n̄oihmbwaip kin ka teŋeime Got pe, kin miye' mise Juta nal n̄embep tikin Got. Le'e yukur ki n̄ende gande wusyep erŋeme, pakai. Yohe Yirise tikin n̄ende. Miye' n̄aiye ta'e luku pe, kin yukur n̄oiheryembe n̄aiye lenge miye' yahra'e naŋ kin, pakai. Kom kin n̄oiheryembe n̄aiye Got ka ahra'e naŋ kin.

3

Got ka ende n̄aimune n̄aiye kin n̄anange

¹ Lenge miye' Juta yengelyembe lenge haiten ta'e la? Yanah n̄aiye tinge Juta yotombo wahri' hi' pe, ki nungwisme lenge miye', lakai pakai? ² Hei, bwore mise, lahmende n̄aiye yarp ta'e lenge Juta miye' tuweinge pe, Got nangange n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore. N̄endehei Got nangange wusyep kin uku n̄aiye tinge ka bepyeteme.

³ Mise, lenge mitinj Juta sye', ñoihmbwaip tinge yukur tejeime Got pe, tinge yowor'e wusyep tupwai' ñaiye tinge yupwai'e topo'e Got. Pe luku ka tu'e la, Got ka owor'e wusyep tupwai' kin ñaiye kin si nupwai'e ñotop tinge lakai? ⁴ Got yukur ka se ende tu'e liki. ñaiye mitinj lalme ñaiye yarp kekep e'e pe, tinge pupwa miye' hombo'e, kom Got kin bwore mise. Ki ta'e wusyep ñaiye sai nato tup ñanange, Tinge ka sisyeme nange ñaimune ñaiye nin ñanange ki bwore mise. Topo'e lenge miye' tuweinge se ka yende wusyep kot me nin, kom nin se na yohe.

⁵ Kom lenge miye' sye' se ka yininge na, “Ñupe ñaiye poi mende hwap pe, lenge miye' tuweinge se ka yeteke' yoworme ñaiye Got kin bwore bwarme supule.” Ta'e luku pe, ya se mininge wusyep uku tu'e la? Miye' sye' se ka yininge na, “Got ñende pupwa ñupe ñaiye ki ñende wusyep me poi.” Ñam manange wusyep e'e ñahilyeh ta'e lenge miye' ñaiye yanange. ⁶ Kom wusyep tinge yukur mise. Got kin bwore bwarme supule, topo'e wusyep kot ñaiye kin se ka ende elme lenge miye' tuweinge lalme ki bwore bwarme supule. ⁷ Lenge miye' molohe sye', tinge yanange na, “Wusyep molohe poi ka ende yirise tikin Got ka tus halhale, topo'e ki sasambe nange Got kin bwore bwarme supule. De ta'e lai ti ka gil ñam nange ñam miye' pupwa no, ka ember yitini pupwa otme ñam?” ⁸ Deta'e lai ñai me miye' molohe sye' ka yininge na, “Ya mende hwap pupwa pupwa munge mil no, ka ende Got ka amba'e nañ embere.” Lenge miye' sye' yana ñam wusyep tetehei pupwa nange wusyep ñaiye ñam manange malañatme pe, ki ñahilyeh ta'e wusyep pupwa luku. Got se ka ende wusyep kot me lenge miye' uku ñaiye yanange wusyep uku pe, ka angange yitini pupwa elme tinge ilyeh ilyeh gunde wusyep tinge.

Lenge miye' tuweinge lalme yahra'e yende hwap

⁹ Bwore! ñaiye ta'e luku pe, poi Juta si bwore supule mengelyembe lenge mitinj lalme lakai? Pakai supule! Ñam si manange wusyep uku malme yip me hwap pupwa pupwa tikin ñaiye nupwai'e poi lalme. Poi ñaiye Juta topo'e lenge mitinj ñaiye yukur Juta. ¹⁰ Wusyep tikin Got ñaiye sai nato tup pe, ki ñanange ta'e le'e, Yukur miye' ende bwore bwarme, pakai supule.

¹¹ Yukur miye' ende ka se amba'e ñoihmbwaip bwore no, ka orp bworerme.

Topo'e yukur miye' ende ñende wah ñaiye nahai'e Got.

¹² Mitinj lalme si yasme yañah bwore.

Tinge lalme ñahilyeh, tinge miye' ñaiye yende pupwa. Ñende tinge yukur ñende ñaimune gande ñoihmbwaip ñaiye bwore bwore. Pakai supule.

¹³ Mut tinge naihe ta'e misip pupwa ñaiye naihe ñuruwih nase ñehéh nanah. Wusyep molohe paparar sai mute hip tinge. Ñilim tinge tikin papararme wusyep pupwa ñaiye tikin ñende yumbune lenge miye'.

Ki ta'e loumwah tikin hwan gunuhwarm.

¹⁴ Nye nyermbe tinge yanange wusyep ñilim pupwa yende yumbune lenge mitinj sye', topo'e yangange lenge ñoihmbwaip mane.

¹⁵ Nye nyermbe tinge jertenge yal ñaiye ka yongomb lenge miye' ka yule.

¹⁶ Ñupe ñaiye tinge yal'e yal'e pe, tinge yende yumbune ñai'e ñai'e bwore bwore lenge miye' tuweinge pe, tinge yangange lenge ñoihmbwaip syohe topo'e ñoihmbwaip mane.

¹⁷ Tinge yukur sisyeme yañah ñaiye yarp ñoihmbwaip ñumwaiye.

¹⁸ Tinge yukur hi'jarnge Got, topo'e tinge tale nan kin.

¹⁹ Tukwini poi sisyme nange wusyep lalme naiye tinge yainge sai nato wusyep erjeme luku pe, ki nanange nalme mitinj naiye yarp tuwihme wusyep erjeme. Ta'e luku pe, yukur miye' ende ka se ininge nange kin bwore bwarme, pakai supule. Poi mitinj lalme si mende hwap malme Got pe, ka ende wusyep kot me poi. ²⁰ Miye' ende yukur tatame ka se orp bwore bwarme el nembep tikin Got gunde wusyep erjeme tikin Got. Wusyep erjeme ki pasam poi hwap naiye poi mende.

Tehei naiye Got gal lenge miye' tuweinge nange tinge si bwore bwarme

²¹ Kom tukwini Got si pasam poi yanah njoinde naiye ya murp bwore bwarme mil nembep kin. Kom yukur kin nat gande yanah naiye jande wusyep erjeme, pakai. Kin nat gande yanah naiye somohonme Got nupwai'e wusyep sai nato tup naiye lenge profet yainge. ²² Njupe naiye njoimbwaip poi tejeime Krai Jisas naiye ka ongohe njoimbwaip pupwa poi pe, poi si bwore bwarme mal nembep tikin Got. Kin njende ta'e luku nalme poi lalme naiye manja'e njoimbwaip poi malme Krai. Yanah njoinde yukur sai topo'e, pakai. ²³ Poi lenge miye' tuweinge lalme, poi si mende hwap pe, poi yukur tatame ya mi gure wutu' tikin yirise naiye Got nalanatme. ²⁴ Kom Got ki njoih mi'mi' me poi pe, kin pwal poi Krai Jisas pakaiye pe, wah tikin Krai nongohe pupwa poi no, Got nalanatme poi nange poi lenge miye' tuweinge naiye si bwore bwarme. ²⁵ Got nember Jisas nat naiye ka ole no, wim kin ka turu' ote guh ongohe hwap poi naiye njoimbwaip poi ka tejeime kin. Got njende ta'e luku gande njoimbwaip bwore kin. Somohon Got nenge nembep njeteke' lenge miye' tuweinge pe, yukur kin nember yitini pupwa hihwaiye natme lenge mitinj naiye yende hwap. ²⁶ Kom tukwini njup e'e pe, Got pasam nange kin bwore bwarme supule. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme naiye njoimbwaip tinge tejeime Jisas pe, Got galme tinge nange tinge si bwore bwarme. Tehei kin ta'e le'e, njoimbwaip bwore bwarme tikin Got si tas halhale.

²⁷ Ki ta'e la? Tatame naiye ya gute bip mahra'e nan poi? Pakai supule! Pe luku ki ta'e la? Luku ki ta'e naiye ya gunde wusyep erjeme? Pakai! Kut naiye njoimbwaip poi ka tejeime Lahmborenge pe, Got ka gil poi bwore bwarme. ²⁸ Ta'e luku pe, ya mininge tu'e le'e. Poi si marp bwore bwarme mal nembep tikin Got gwande yanah naiye poi manja'e njoimbwaip poi malme Jisas, yukur yanah naiye jande wusyep erjeme.

²⁹ O ki ta'e la? Got ilyeh uku pe, kin Got lenge Juta ilyehme? Ta'e kin yukur Got lenge haiten miye' tuweinge, lakai pakai? Hei, kin Got lenge haiten miye' tuweinge topo'e kili.

³⁰ Got kin njilyehe sai. Kin namba' lenge miye' tuweinge lalme gande yanah sep ilyeh naiye njoimbwaip tinge tejeime Jisas. Kin yukur gonose lahmende naiye tinge haiten lakai Juta. Kin namba'e tinge lalme nat yanah naiye njoimbwaip tinge tejeime Krai.

³¹ Ta'e luku pe, yukur ya njoihsipe wusyep erjeme, kut njoimbwaip poi ka tejeime Krai ilyehme! Na pakai! Poi ya murpe wusyep erjeme topo'e.

4

Got galme Abraham miye' bwore bwarme

¹ Abraham, kin miye' njahilyeh ta'e poi. Kin loumwah poi lenge Israel pe, ya se mininge wusyep tu'e lai me kin? Got njende njaimune me kin? ² Ta'e naiye Abraham kin miye' mise naiye kin njende nai'e nai'e bwore bwore gande njoimbwaip bwore no, Got hriphrip me kin lakai? Naiye ka tu'e liki pe, kin tatame ka ahra'e nan kitikin. Kom nal nembep tikin Got pe, Abraham yukur bwore bwarme nal yanah uku, pakai. ³ Wusyep naiye sai nato Tup tikin Got nanange ta'e le'e, Njoimbwaip Abraham tejeime Got pe, Got galme kin miye' bwore bwarme.

⁴ Njupe naiye miye' njende wah no, kin namba'e wuhyau pe, luku yukur poi manange nange luku kin namba'e yitini pakaiye. Miye' namba'e wuhyau tuwa'e wah naiye ki

ɲende. ⁵ Lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip bumbe tinge tejeime Got pe, Got galme tinge miye' tuweinge bwore bwarme. Detale, kin miye' ɲaiye ɲoihsipe pupwa lenge miye' tuweinge. Yukur kin galme lenge miye' tuweinge kitikin ɲanah wah ɲaiye tinge yende, pakai. ⁶ Kiɲ Dewit ɲanange wusyep uku ɲahra'e naɲ titinge lenge miye' ɲaiye Got gal lenge bwore bwarme. Got yukur gonose wah ɲaiye tinge yende. ⁷ Dewit ɲanange ta'e le'e,

Got si ɲoihsipe ɲoihmbwaip pupwa lenge miye' ɲaiye yende hwap, topo'e nongohe hwap tinge pe, lenge miye' uku ka hriphrip supule.

⁸ ɲaiye Lahmborenge yukur ka se ɲoiheryembe hwap lenge miye' ɲaiye yende pe, tinge ka hriphrip.

⁹ Lenge Juta miye' ɲaiye yotombo wahri', tinge ilyehme ka hriphrip, lakai lenge miye' ɲaiye yukur yotombo wahri' tinge pe, tinge ka hriphrip topo'e? Ya plihe mininge na, ɲoihmbwaip Abraham tejeime Got pe, Got galme kin miye' bwore bwarme. ¹⁰ Abraham narɲ ta'e lai ti, Got galme kin nange kin miye' bwore bwarme? Kin gande ɲanah ɲaiye kin si ɲotombo wahri', lakai teter yukur kin ɲotombo wahri'? Teter yukur kin ɲotombo wahri' pe, Got galme kin miye' bwore bwarme ti, ki ɲotombo wahri' nat gande.

¹¹ Teter ɲaiye yukur kin ɲotombo wahri' hi' kin pe, ɲoihmbwaip kin tejeime Got yer pe, Got galme kin miye' bwore bwarme. Pe Got naɲa'e wah ɲaiye ka otombo wahri' tu'e wutu' ɲaiye Got si galme kin miye' bwore bwarme. Ta'e luku pe, Abraham kin loumwaɲ ɲendehei lenge miye' ɲaiye yukur yotombo wahri', kom ɲoihmbwaip tinge tejeime Got pe, Got galme tinge miye' bwore bwarme. ¹² Kom lenge miye' ɲaiye si yotombo wahri' no, ɲoihmbwaip tinge tejeime Got ɲahilyeh ta'e Abraham ɲaiye ɲende, ɲupe ɲaiye teter yukur ki ɲotombo wahri' hi' pe, luku ki ɲende tinge ɲambaih talah mise tikin Abraham.

Wusyep tupwai' tikin Got ɲaiye kin nupwai'e topo'e Abraham

¹³ Got nupwai'e wusyep topo'e Abraham nenge lenge ɲambaih talah kin nange ka aɲa'e kekep lalme elme kin. Wusyep tupwai' uku yukur kin nal gande ɲanah ɲaiye Abraham gande wusyep erɲeme, pakai. Kom ɲoihmbwaip kin tejeime Got ti, Got galme kin miye' bwore bwarme. ¹⁴ ɲaiye ki bwore mise ɲaiye lenge miye' lalme tinge jande wusyep erɲeme pe, tinge ilyehme ka yamba'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye Got si nupwai'e wusyep ɲaiye ka angang lenge. Ta'e luku pe, ɲoihmbwaip lenge mitiɲ ɲaiye tejeime Got pe, pupwa luh pakaiye. Topo'e wusyep tupwai' ɲaiye Got nupwai'e pe, pupwa luh pakaiye. ¹⁵ Kom lenge mitiɲ ɲaiye yowor'e wusyep erɲeme ɲaiye si sai pe, Got ki ɲoihmbwaip nihme tinge. Kut ɲaiye wusyep erɲeme pakai pe, yukur ya mininge nange miye' ende nowor'e wusyep erɲeme.

¹⁶ Wusyep tupwai' ɲaiye Got nupwai'e pe, kin ɲende gande ɲoihmbwaip Abraham ɲaiye tejeime kin. Wusyep tupwai' tikin Got uku pe, ki nangang lenge ɲambaih talah tikin Abraham pakaiye. Kin nangang lenge miye' ɲaiye jande wusyep erɲeme titinge Juta, topo'e lenge mitiɲ ɲaiye ɲoihmbwaip tinge tejeime Got ɲahilyeh ta'e Abraham. O Abraham kin loumwaɲ poi lalme ɲaiye maɲa'e ɲoihmbwaip poi malme Got. ¹⁷ Ki gande wusyep tikin Got ɲaiye sai nato Tup ɲanange na, ɲam si mende nin loumwaɲ lenge mitiɲ wula wula.

ɲoihmbwaip Abraham tejeime wusyep tupwai' tikin Got. Pe kin Got ɲilyeh uku ɲaiye ɲahra'e lenge miye' yule no, tinge tahar yarɲ laip. Topo'e Got ɲanange pe, ɲaimune ɲaiye yukur somohonme sai pe, wusyep Got ɲende ɲai'e ɲai'e nate sai. ¹⁸ Abraham kin ɲoiheryembe wula wula na, “ɲam si pupwa miyen e'e pe, yukur ɲanah ende sai ɲaiye Got se ka ende ɲaimune me ɲam gunde wusyep tupwai' kin.” Kom Abraham, ɲoihmbwaip kin tejeime Got bwore mise pe, kin narɲ nesepərhm̄e ɲaiye kin ka tuhur loumwaɲ lenge miye' tuweinge wula wula. Ta'e ɲaiye Got si ɲanange na, Lenge ɲambaih talah nin pe, ka wula wula tu'e nowas.

¹⁹ Wahtaip Abraham sehei ka amba'e 100, topo'e ki ɲeteke'e kitikin ta'e ɲaiye wahri' kin

si n̄atai' miyen, kom n̄oihmbwaip kin n̄aiye tejeime Got teter sai bongol. Topo'e kin sisyeme nange Sara yukur tatame ta wara'e talah.

²⁰ Got si nupwai'e wusyep n̄aiye ka ende n̄ai uku pe, Abraham n̄oiheryembe wusyep tupwai' uku pe, kin yukur n̄oihmbwaip hoihoi no, kin nasme n̄oiheryembe mise kin uku, pakai. N̄oihmbwaip kin n̄aiye tejeime Got pe, ki n̄ende bongolme kin pe, kin n̄ahra'e n̄aj tikin Got. ²¹ Ta'e luku pe, kin si sisyeme nange Got se ka ende n̄aimune gunde wusyep tupwai' n̄aiye kin si nupwai'e topo'e kin. ²² Topo'e Got n̄eteke'e n̄oihmbwaip Abraham n̄aiye tejeime kin bongol pe, kin galme Abraham miye' bwore bwarme.

²³ Wusyep n̄aiye tinge yainge sai nato Tup tikin Got n̄aiye n̄anange na, Got galme kin miye' bwore bwarme pe, luku yukur wusyep nalme Abraham n̄ilyehme, pakai. ²⁴ Wusyep uku kin natme poi topo'e. O n̄oihmbwaip poi topo'e tejeime Got n̄aiye n̄ahra'e Jisas, Lahmborenge poi nasme nule. Ta'e luku pe, kin ka n̄oiheryembe n̄oihmbwaip poi n̄aiye tejeime kin pe, ka gil poi miye' tuweinge n̄aiye bwore bwarme. ²⁵ Tinge yember Jisas yal syep lenge wachaih n̄aiye ka yonombe ka ole nange ka ongohe n̄oihmbwaip pupwa topo'e hwap poi. Pe Got plihe n̄ahra'e kin nasme n̄ehheh n̄aiye kin ka ende poi ya murp bwore bwarme mil n̄embep tikin Got.

5

Poi ya murp bwore bwarme motop Got

¹ Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip poi tejeime Got pe, kin gal poi miye' tuweinge n̄aiye bwore bwarme. Pe Lahmborenge poi Jisas Krai n̄ende poi n̄aiye ya murp n̄oihmbwaip ilyeh topo'e Got. ² N̄oihmbwaip poi tejeime Krai pe, kin nenge poi nate sehei me Got n̄aiye ya lalme murp mil moto n̄oih mi'mi' tikin Got pe, le'e n̄aimune n̄aiye tukwini Got n̄ende me poi. Topo'e poi hriphrip n̄aiye poi marp meseperhme Got n̄aiye ka amba'e poi oto yirise bwore bwore kin.

³ Poi yukur ya hriphrip me n̄up bwore n̄ilyehme, pakai. Poi ya hriphrip n̄upe n̄aiye hwap ka otme poi. Detale, poi sisyeme nange mane luku ka ende poi ya murp bongole topo'e n̄oihmbwaip n̄umwaiye. ⁴ N̄aiye poi ya gwin bongol topo'e n̄oihmbwaip n̄umwaiye pe, poi ya mengelyembe n̄ondol'me n̄aiye ka otme poi. Topo'e n̄aiye ya mengelyembe n̄ondol'me luku pe, poi ya murp meseperhme n̄aiye Got se ka ungwisme poi. ⁵ Topo'e n̄aiye ya murp meseperhme Got n̄aiye ka ungwisme poi pe, yukur ya se murp pakaiye. Got si pwal poi Yohe Yirise ta'e yitini kitikin nate n̄oto n̄oihmbwaip poi n̄aiye ka ende n̄oihmbwaip poi ya mende nihararme lenge mitiṅ.*

⁶ N̄upe n̄aiye poi bongol pakai n̄aiye ya mungwisme potopoi pe, Got si nalanatme n̄up kitikin uku n̄aiye kin nember Krai nate nule nungwisme poi lenge miye' tuweinge n̄aiye poi mende hwap pupwa. ⁷ Tukwini le'e, miye' ende yukur tatame ka se ole ungwisme miye' bwore bwarme ende, pakai. Kut ta'e miye' ende de ka ole berme miye' n̄aiye bwore supule. ⁸ Kom Got si pasam poi n̄oihmbwaip embere kin n̄aiye ki n̄ende nihararme poi. Ta'e luku pe, teter n̄aiye poi mende hwap pupwa marp pe, kin nember Krai nate nule berme pupwa poi. ⁹ Topo'e wim tikin Krai si n̄ende poi marp bwore bwarme mal n̄embep tikin Got pe, Krai se ka ungwisme poi, n̄upe n̄aiye ya gwin wusyep topo'me Got pe, se ka enge poi tupwaihme n̄oihmbwaip nihe tikin Got n̄aiye ka ot me poi. ¹⁰ Somohon poi wachaih tikin Got, kom Talah kin nule nal loutungwarmbe pe, tukwini poi si n̄emei tikin Got. Laip tikin Jisas n̄aiye Talah tikin Got, ka ende poi ya murp n̄oihmbwaip ilyeh topo'e Got pe, Got nahra'e Talah narp laip pe, kin ka enge poi tupwaihme nihe syohe kin. ¹¹ Kom luku yukur mi'e kin, pakai. Tukwini poi hriphrip motop kin. Detale, Lahmborenge poi Jisas Krai n̄ende poi n̄oihmbwaip ilyeh topo'e Got.

Adam hindi Krai

4.25 Ais 53.4-5 * 5.5 Got si pwal poi Yohe Yirise ta'e yitini kitikin nate n̄oto n̄oihmbwaip poi pe, poi sisyeme nange kin n̄ende nihararme poi.

¹² Ɔupe Ɔaiye Adam Ɔende hwap pe, hwap kin uku nikikil'e lenge mitiƆ lalme gah kekep. Hwap tikiƆ Adam nenge nule nat pe, nule luku nikikil'e lenge miye' tuweinge lalme. Detale, lenge miye' tuweinge lalme si yende hwap. ¹³ Teter Ɔaiye Got yukur naƆa'e wusyep erƆeme natme Moses pe, hwap somohonme si sai kekep yer. Kom Ɔaiye wusyep erƆeme luku ka pakai pe, Got yukur ka se Ɔoiheryembe hwap mune mune Ɔaiye lenge mitiƆ yende. ¹⁴ Kom yerendehei Ɔaiye Ɔup tikiƆ Adam nate gere Ɔup tikiƆ Moses pe, nule ki sai ta'e miye' ondoh lenge miye' tuweinge lalme. O lenge mitiƆ sye' yukur yende hwap Ɔahilyeh ta'e Adam Ɔende no, kin nengelyembe wusyep tikiƆ Got. Adam, kin pasam poi wutu' Ɔaiye miye' ende ka ot gunde kin. ¹⁵ Kom tinge hindi hoime yukur Ɔahilyeh. Ki bwore mise Ɔaiye lenge miye' tuweinge lalme, tinge yulme hwap tikiƆ miye' esep ilyeh Adam. Kom Jisas KraiƆ kin nenge Ɔoihginir embere tikiƆ Got natme poi lalme pe, yitini luku ki Ɔembere sekete nengelyembe bongol tikiƆ nule. ¹⁶ Yitini tikiƆ Got pe, ki Ɔoinde me hwap tikiƆ miye' esep ilyeh. Yukur tinge hindi Ɔahilyeh. Hwap tikiƆ Adam Ɔaiye Ɔende pe, Got kin Ɔende wusyep kot me lenge mitiƆ lalme Ɔaiye ka talai. Hwap poi wula wula, kom poi mamba'e Ɔoihginir ta'e yitini bwore matme Got pe, kin gal poi bwore bwarme. ¹⁷ Hwap tikiƆ miye' esep ilyeh Ɔaiye kin nengelyembe wusyep pe, nule luku kin narp ta'e miye' ondoh Ɔaiye tale lenge mitiƆ lalme. Kom wah tikiƆ KraiƆ Ɔende Ɔoihginir, topo'e yitini tikiƆ Got natme poi pe, kin galme poi bwore bwarme pe, poi ya murp laip tu'e miye' ondoh topo'e KraiƆ.

¹⁸ Bwore mise, Adam ki Ɔende hwap pe, Got Ɔende wusyep kot me lenge mitiƆ lalme. Kom KraiƆ Ɔende Ɔai'e Ɔai'e bwore bwarme, topo'e kin nule berme poi nal loutungwarmbe pe, Got nalanatme poi Ɔaiye ya murp bwore bwarme, topo'e ya murp laip. ¹⁹ Tehei kin ta'e le'e, miye' esep ilyeh nengelyembe wusyep Got pe, lenge mitiƆ lalme ya yoto hwap kin. Kom miye' Ɔoinde Ɔende gande wusyep Got pe, lenge mitiƆ wula yarp bwore bwarme yal Ɔembep tikiƆ Got. ²⁰ Got nember wusyep erƆeme kin nat lenge miye' tuweinge lalme Ɔaiye ka yeteke'e sisyeme tu'e le'e, tinge si yende hwap embere embere pupwa supule. Kom Ɔoihginir tikiƆ Got tahar'e nengelyembe hwap embere tinge. ²¹ Hwap Ɔembepeme lenge mitiƆ lalme pe, ki nenge nule natme tinge. Kom tukwini Ɔoihginir tikiƆ Got bepeteme lenge mitiƆ lalme. Wah tikiƆ Jisas KraiƆ Ɔaiye Ɔende pe, Got Ɔoihginirme poi pe, kin gal poi miye' tuweinge Ɔaiye marp bwore bwarme. Poi ya mamba'e laip bwore Ɔaiye sai nye nyermbe.

6

Hwap nenge nule nat, kut ya murp laip Ɔambaran moto KraiƆ

¹ Ya mininge wusyep mune? Yip Ɔoiheryembe nange pa yende hwap wula wula yenge yil yil no, ka ende Ɔoihginir tikiƆ Got ka tuhur embere? ² Pakai supule! Poi si mule gwande yaƆah Ɔaiye yende hwap. O deta'e lai ti ya mende wah Ɔaiye mende hwap menge mil mil? ³ Poi si mal tongor' topo'e KraiƆ Jisas pe, poi mamba'e pinip. Poi mende yaƆah uku pe, poi si mule motop kin. Yip sisyeme yaƆah uku, lakai pakai? ⁴ Ɔupe Ɔaiye poi mamba'e pinip pe, poi mule, topo'e ki ta'e Ɔaiye Got Ɔononde poi nangah Ɔehet topo'e KraiƆ. Kom yirise bongol tikiƆ Yai Ɔahra'e KraiƆ nasme nule. Ta'e luku pe, poi topo'e ya murp gunde laip Ɔambaran.

⁵ Poi si tongor' mal KraiƆ pe, poi mule ta'e Ɔaiye kin nule. Ta'e luku pe, poi topo'e ya plihe tuhur tu'e Ɔaiye KraiƆ tahar. ⁶ Poi sisyeme nange Ɔoihmbwaip pupwa poi uku si nule nanah loutungwarmbe topo'e Jisas KraiƆ pe, luku ki Ɔonombe Ɔinise bongol tikiƆ Ɔoihmbwaip pupwa lalme Ɔaiye sai Ɔoto Ɔoihmbwaip poi. Ta'e luku pe, poi yukur tatame ya se murp tu'e miye' wah tikiƆ Ɔaiye ya gunde Ɔoihmbwaip pupwa. ⁷ Ɔupe Ɔaiye poi mule topo'e KraiƆ pe, bongol tikiƆ Ɔoihmbwaip pupwa yukur nupwai'e poi, pakai. Poi marp hlaininge. ⁸ Ɔaiye poi si mule topo'e KraiƆ pe, poi sisyeme Ɔaiye ya murp topo'e kin moto laip Ɔambaran. ⁹ Poi sisyeme nange KraiƆ si plihe tahar nasme nule pe, yukur ka plihe ole. Detale, nule yukur bongol tatame Ɔaiye ka orpe kin enge si. ¹⁰ Kin nule

nilyeh pe, hwap yukur bongol tatame ηaiye ka upwai'e kin. Kom tukwini kin narp laip pe, kin ηahra'e narη tikin Got. ¹¹ Ta'e luku pe, ki ηahilyeh me yip. ηoihmbwaip yerkeime yip si nule pe, yip yukur plihe yarp yal yoto bongol tikin ηoihmbwaip pupwa, pakai. Yip si yarp ya yoto Krajs Jisas pe, yip se pa yurp juhilyeh topo'me Got.

¹² Yukur pa yurpe ηoihmbwaip pupwa no, ka embepeteme wahri' orope yip lalme. Detale, ηoihmbwaip pupwa yip uku se ka kite yip ηaiye pa yende hwap. ¹³ Yip yukur pa yaηa'e wahri' orope yip sye' yil ηaiye pa yende hwap, na pakai. Kut yaηa'e wahri' yip supule yilme Got. Yip ta'e lenge miye' tuweinge ηaiye si tahar yasme yule pe, yip yamba'e laip bwore. Ta'e luku pe, pa yaηa'e wahri' orope yip lalme luku yilme Got no, pa yende ηai'e ηai'e bwore junde ηoihmbwaip ηaiye bwore bwarme. ¹⁴ ηoihmbwaip pupwa yukur tatame ka se embepeteme yip. Detale, yip yukur yarp tuwihme wusyep erηeme, pakai. Kut yip yarp tuwihme ηoih mi'mi' tikin Got.

Poi miye' wah tikin ηoihmbwaip bwore

¹⁵ Ta'e luku pe, ηoih mi'mi' tikin Got si ηende poi marp hlaininge. Kut yukur poi marp tuwihme wusyep erηeme, pakai. Pe luku ki ta'e la, ya plihe mende hwap minge mil mil lakai? Napakai! ¹⁶ Yip si sisyeme ηaiye yip pa yusyunde wusyep miye' ende no, pa junde pe, yip yarp ta'e miye' wah kin. Kin ta'e ηaiye yip yarp miye' wah tikin ηaiye yende hwap pe, luku ka ende yip ηaiye pa yule. Kom ηaiye pa junde wusyep Got pe, pa yurp bwore bwarme. ¹⁷ Pa yininge wusyep hriphrip yil me Got! Somohon yip yarp ta'e miye' wah tikin hwap ηaiye jande ηoihmbwaip pupwa. Kom tukwini pe, yip si yaηa'e ηoihmbwaip yip yalme wusyep mise tikin Got ηaiye tinge yanange yalaηatme yip no, yip jande. ¹⁸ Somohon yip yarp yal yoto mwahupwai'e tikin ηoihmbwaip pupwa, kom tukwini Got si namba' yip pe, kin ηende yip yarp hlaininge pe, kin ηende yip yarp miye' wah tikin ηoihmbwaip bwore bwarme.

¹⁹ ηam manange wusyep tap e'e mamba'e minge malme yip no, yip pa yamba'e gondoume. Somohon yip yarp miye' wah tikin ηaiye yende hwap pupwa, topo'e yende ηai'e ηai'e jande ηoihmbwaip pupwa. Kom tukwini pa yurp tuwihme Got ηaiye pa yende ηai'e ηai'e bwore bwore no, pa yurp bwore bwarme. ²⁰ ηup uku ηaiye yip yarp miye' wah tikin ηoihmbwaip pupwa pe, yip yukur ηoiheryembe ηaiye pa yende ηai'e ηai'e bwore junde ηoihmbwaip bwore bwarme, pakai. ²¹ Pe ηaisep kin, ki ta'e la? Ki pupwa supule. Ta'e luku pe, yip hi'e pupwa supule ηaiye yip yende luku. ηoihmbwaip pupwa luku ηaiye yip yende pe, kin nember yip nal ηaiye pa yule. ²² Kom tukwini Got si nenge yip tupwaihme bongol tikin ηoihmbwaip pupwa pe, yip yarp miye' wah kitikin. Ta'e luku pe, pa yende ηai'e ηai'e junde ηoihmbwaip bwore kitikin pe, yip pa yurp bwore bwarme, topo'e pa yamba'e laip bwore ηaiye sai nye nyermbe. ²³ Nin lahmende ηaiye na ende hwap gunde ηoihmbwaip pupwa nin pe, yitini nin ηaiye na amba'e pe, nule. Kom Got pwal poi yitini bwore kitikin ηaiye ya murp nye nyermbe. Laip bwore ηaiye poi mamba'e luku pe, natme Jisas Krajs Lahmboreng pe.

7

Poi yukur marp tuwihme wusyep erηeme

¹ Tukwini ηam da mini yip lenge to' tatai ηam. Yip lahmende ηaiye si sisyeme wusyep erηeme pe, yip sisyeme nange wusyep erηeme luku ki bepyeteme lahmende ηaiye teter yarp laip. ² ηupe ηaiye tuwei windi'e miye' pe, wusyep erηeme luku ηupwai'e ti nal topo'e miye' ti ηaiye ka hindi yurp wahtaipe taife yurp kekep e'e. Kom ηupe ηaiye miye' ka ole pe, wusyep erηeme luku yukur nupwai'e ti, pakai. ³ ηupe ηaiye miye' ti teter narp laip no, ti tahar plihe wal windi'e miye' ηoinde pe, luku ti wende niη pinip yar. Kut ηaiye miye' ti ka ole pe, wusyep erηeme luku yukur nupwai'e ti. O ηupe ηaiye ta windi'e miye' ambaran ende pe, luku yukur ti wende niη pinip yar, pakai.

⁴ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ηam, yip yukur plihe yarp tuwihme bongol tikin wusyep erηeme. Detale, yip si tongor' yal wahri' tikin Krajs pe, ta'e ηaiye yip yule yotop kin yal

loutungwarmbe. Pe tukwini yip si yal jahilyeh topo'e miye' ηaiye tahar nasme nule. Ta'e luku pe, yip tatame ηaiye pa yende ηai'e ηai'e bwore bwore junde ηoihmbwaip bwore ηaiye Got ηasande. ⁵ ηupe ηaiye poi gwande ηoihmbwaip yerkeime pe, wusyep erηeme ηahra'e ηoihmbwaip pupwa poi nal ηembere ηaiye poi mende hwap. Ta'e luku pe, ηaimune ηaiye poi mende luku pe, ki nember poi nal yanah ηaiye ya mule. ⁶ Kom tukwini pe, poi si masme bongol tikin wusyep erηeme ηaiye ηoihmbwaip telei ηaiye nupwai'e poi. Tukwini poi ya mende wah me Got. Topo'e wah ηaiye ya mende pe, yukur ya plihe gunde wusyep erηeme ηaiye tinge yainge sai tup. Ya gunde yanah ηambaran ηaiye Yohe Yirise ηahra'e ηoihmbwaip poi ηaiye ya mende gunde.

ηoihmbwaip pupwa ki ηende yumbune poi

⁷ Ya mininge tu'e la? Wusyep erηeme ki pupwa supule ηaiye ki ηende yumbune ηoihmbwaip poi no, poi mende hwap lakai? Pakai! Kom wusyep erηeme luku ki pasam hwap ηam ηaiye ηam mende. Somohon ηam yukur sisyeme wusyep erηeme ηaiye ηanange na,

Yukur na eteke'e ηai'e ηai'e miye' ende no, na wimlal me ηai uku, na pakai.

ηaiye wusyep erηeme yukur ka ininge pe, yukur ma se sisyeme yanah ηaiye wimlal me ηai'e ηai'e luku, ki yanah pupwa. ⁸ ηoihmbwaip pupwa si nahai'e yanah ende me wusyep tikin wusyep erηeme ηaiye ki ηahra'e ηoihmbwaip ηam ηaiye ma wimlal me ηai'e ηai'e. ηaiye wusyep erηeme ka pakai pe, ηoihmbwaip pupwa ka orp tu'e miye' ηaiye si nule. ⁹ ηupe ηaiye ηam yukur sisyeme wusyep erηeme tikin Got pe, ηam ηoiheryembe nange ηam miye' bwore bwarme. Kom ηupe ηaiye ηam masande gondoume wusyep erηeme pe, ηam sisyeme nange ηam si mende hwap pe, ηam mule. ¹⁰ Ta'e luku pe, wah tikin wusyep erηeme ηaiye ka pasam ηam yanah bwore ηaiye mamba'e laip bwore, kom ki pasam ηam yanah ηaiye ma mule. ¹¹ Detale, ηoihmbwaip pupwa si nahai'e yanah ende ηaiye ka hombo'e anaih ηam pe, ηaiye ma mengelyembe wusyep erηeme pe, yanah uku se ka pumbe ma mule. ¹² Ta'e luku pe, ya mininge tu'e le'e, wusyep erηeme tikin Got pe, ki bwore bwarme supule, topo'e wusyep lalme ηaiye sai nato wusyep erηeme pe, ki yirise bwore bwarme. ¹³ Kom luku pe, ka tu'e la? Wusyep erηeme ηaiye bwore luku ηende ηam ti, ηam mule lakai? Pakai supule. ηoihmbwaip pupwa luku pwambe ti, ηam mule. Kom wusyep erηeme ηaiye bwore bwarme ki nahra'e ηoihmbwaip pupwa ηam ηaiye ma mende hwap pe, yanah uku nenge ηam nal wohme Got. Pe ηam sisyeme nange ηam si mende hwap ηaiye mowor'e wusyep erηeme pe, ki ηende hwap ηam tata' tata' nanah hla'.

ηoihmbwaip pupwa ki bepteme poi

¹⁴ Poi sisyeme nange wusyep erηeme tikin Got ki bwore mise ηaiye bepeteme yipihinge poi. Kom ηam miye' tikin kekep e'e ηaiye marp topo'e ηoihmbwaip yerkeime. Detale, ηoihmbwaip pupwa luku nupwai'e ηam pe, ηam marp ta'e miye' wah kin. ¹⁵ ηam yukur sisyeme tehei kin ηaiye ηam mende ηai uku. ηaimune ηaiye ηam masande ma mende pe, yukur ηam mende. Kom ηaimune ηaiye ηam gwarnge supule ηaiye ma mende pe, ηam mende. ¹⁶ ηupe ηaiye ηam mende ηaimun ηaiye ηam gwarnge ma mende pe, luku ki pasam ηam nange ηam mowor'e wusyep erηeme tikin Got. ¹⁷ ηam gwarnge ηaiye ma mende ηai uku, kom ηoihmbwaip pupwa ηam tanam ηaiye sai nato ηam ηende yumbune ηam ti, ηam mende hwap.

¹⁸ ηam sisyeme nange ηoihmbwaip bwore yukur sai nato ηoihmbwaip mele'e ηam, pakai. Ki pupwa supule. ηam de ma mende ηai'e ηai'e bwore gunde ηoihmbwaip bwore, kom ηam yukur tatame ma mende. ¹⁹ ηaimune bwore bwore ηaiye ηam masande ma mende pe, yukur ηam mende. Kut ηaimune pupwa ηaiye ηam gwarnge ma mende pe, ηam mende. ²⁰ Ta'e luku pe, ηoihmbwaip pupwa ηaiye ηam gwarnge pe, luku ηam mende. O pupwa luku ηaiye ηam mende pe, yukur ηam gwande ηasande ηam tanam,

pakai. Ɔoihmbwaip pupwa Ɔaiye sai nato Ɔoihmbwaip Ɔam uku Ɔahra'e Ɔoihmbwaip Ɔam ti, Ɔam mende.

²¹ Ta'e luku pe, Ɔam meteke'e wusyep erƆeme luku ki bepteme laip Ɔam. Ɔupe Ɔaiye Ɔam de ma mende Ɔaimune gunde Ɔoihmbwaip bwore pe, Ɔoihmbwaip pupwa ki nate tatme yaƆah Ɔam. ²² Bwore mise! Nato Ɔoihmbwaip mele'e Ɔam pe, Ɔam masande Ɔaiye ma gunde wusyep erƆeme tikiƆ Got. ²³ Kom Ɔam meteke'e wusyep erƆeme Ɔoinde tikiƆ Ɔende wah nato Ɔoihmbwaip pupwa Ɔam. Ɔoiheryembe pupwa nato Ɔam ki narmbe topo'e wusyep erƆeme tikiƆ Got Ɔaiye sai nato Ɔoiheryembe bwore Ɔam. Wusyep erƆeme Ɔaiye Ɔoinde tikiƆ uku yohe wondoh pe, ki Ɔende Ɔam marp miye' tikiƆ kekep tuwihme Ɔoihmbwaip pupwa. ²⁴ Ɔam Ɔoihmbwaip mane supule me Ɔaimun Ɔaiye Ɔende me Ɔam ta'e luku. Lahmende ka se ungwisme Ɔam ongohe pupwa Ɔoihmbwaip Ɔam? ²⁵ Nato naƆ tikiƆ Lahmborenge poi Jisas Krai pe, Ɔam manange wusyep hriphrip me Got Ɔaiye ka ungwisme Ɔam. Nato Ɔoiheryembe Ɔam pe, Ɔam masande tikiƆ Ɔaiye ma gunde wusyep erƆeme tikiƆ Got. Kom Ɔoihmbwaip pupwa Ɔam tanam Ɔende yumbune Ɔam pe, Ɔam marp miye' wah tikiƆ Ɔoihmbwaip pupwa.

8

Ya murp gunde Yohe Yirise Ɔaiye Ɔanange

¹ Got yukur ka ende wusyep kot me poi, pakai. Detale, poi si marp tongor' mal Krai Jisas. ² Bongol tikiƆ Yohe Yirise si pwal poi laip bwore Ɔaiye ya murp topo'e Krai Jisas. Kin si nenge poi tupwaihme bongol tikiƆ Ɔoihmbwaip pupwa Ɔaiye ka ende poi ya mule. ³ Wusyep erƆeme tikiƆ Mozes yukur tatame ka se ungwisme poi Ɔaiye ongohe Ɔoihmbwaip yerkeime poi uku, pakai. Detale, poi yukur tatame Ɔaiye ya gunde wusyep erƆeme. Kom Got Ɔende yaƆah Ɔoinde tikiƆ Ɔaiye kin de ka ungwisme poi. Kin nember Talah esep kin ilyeh uku nate gah ta'e miye' kekep, kom kin yukur Ɔende hwap ta'e poi Ɔaiye mende. Got Ɔanange pakai me Ɔoihmbwaip pupwa Ɔaiye bepteme poi pe, kin pwal poi Talah esep kin ilyeh uku Ɔaiye ka ole berme Ɔoihmbwaip pupwa poi. ⁴ Got Ɔasande Ɔaiye ya murp bwore bwarme pe, Got Ɔende Ɔoihmbwaip bwore bwore tikiƆ Krai ka tuhur embere e oto Ɔoihmbwaip poi. O yukur poi plihe gwande Ɔoihmbwaip yerkeime, pakai. Kut poi ya gunde yaƆah tikiƆ Yohe Yirise.

⁵ Lahmende miye' tuweinge Ɔaiye si jande yaƆah Ɔaiye Ɔoihmbwaip pupwa pe, tinge Ɔoiheryembe Ɔaiye ka yende pupwa. Kut lenge miye' tuweinge Ɔaiye jande yaƆah tikiƆ Yohe Yirise pe, tinge Ɔoiheryembe Ɔaiye ka yende Ɔai'e Ɔai'e Ɔaiye ka ende Yohe Yirise ka hriphrip. ⁶ O Ɔaiye Ɔoiheryembe nin ka gunde Ɔoihmbwaip pupwa nin uku pe, nin miye' lakai tuwei uku na ole. Kut Ɔaiye Yohe Yirise ka embeppteme Ɔoiheryembe nin pe, nin na amba'e laip bwore pe, na orp bwore Ɔumwaiye. ⁷ Ɔupe Ɔaiye miye' ende gande Ɔoihmbwaip pupwa kitikiƆ pe, ki Ɔende wachaihme Got. Detale, kin yukur narƆ gande wusyep erƆeme tikiƆ Got, topo'e kin yukur tatame Ɔaiye ka se ende gunde. ⁸ Lenge miye' tuweinge Ɔaiye jande Ɔoihmbwaip pupwa tinge pe, tinge yukur tatame ka se yirisukwarme Got.

⁹ Kom yip yusme Ɔoihmbwaip yerkeime Ɔaiye somohon ki embeppteme yip. Pa yurƆ junde Ɔasande tikiƆ Yohe Yirise. Detale, Yohe Yirise tikiƆ Got narƆ nato yip. Lahmende miye' tuweinge Ɔaiye yukur yamba'e Yohe Yirise tikiƆ Krai pe, tinge yukur tikiƆ Krai. ¹⁰ Ɔaiye Krai narƆ nato yip topo'e Yohe Yirise kin pe, wahri' yip se ka ole. Detale, yip si yende hwap. Kom yipihinge yip se ka orp laip. Detale, Got si Ɔende yip bwore bwarme. ¹¹ O Yohe Yirise tikiƆ Got Ɔaiye Ɔahra'e Jisas nasme nule no, Ɔaiye kin narƆ nato yip pe, nato wah tikiƆ Yohe Yirise pe, Got se ka yul yip laip bwore elme wahri' yip.

Yohe Yirise ki Ɔende poi tahar talah tikiƆ Got

¹² Ta'e luku pe, Krai kin ka bepeteme laip poi pe, yukur ya plihe murp tuweihme Ɔoihmbwaip yerkeime no, ka kete poi Ɔaiye ya mende Ɔai'e Ɔai'e pupwa, pakai. ¹³ O

ɲaiye pa yurp junde ɲoihmbwaip yerkeime yip uku pe, pa yule. Kut ɲaiye pa yurp junde Yohe Yirise pe, yip si yonombe yinise yaɲah tikin ɲoihmbwaip pupwa yip uku pe, pa yurp laip. ¹⁴ Lahmende miye' tuweinge ɲaiye jande Yohe Yirise tikin Got pe, tinge talah tikin Got.

¹⁵ ɲaimune ɲaiye Yohe Yirise tikin Got yal yip pe, yukur ka ende yip pa yurp tu'e miye' wah, topo'e ki ɲende yip ɲaiye pa hi' worhe, pakai. Yohe Yirise tikin Got ɲende yip yarp ta'e talah kin. Topo'e Yohe Yirise pwal poi bongol pe, poi tambah manange wusyep malme Got na, "Aba, Yai poi." ¹⁶ Yohe Yirise, wah kin ɲaiye ɲaname yipihinge poi ta'e le'e, "Yip si yarp ta'e talah tikin Yai Got." ¹⁷ Ta'e luku pe, poi marp ta'e talah tikin Got pe, mindemboi ya se mamba'e ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye kin si nalaɲatme nange ka pul poi. ɲai'e ɲai'e lalme luku ɲaiye ka aɲa'e Talah kitikin Krai pe, poi topo'e. ɲaiye tukwini ya mamba'e nihe syohe tu'e ɲaiye kin namba'e pe, mindemboi se ya mamba'e naɲ embere, topo'e ya murp moi yirise bwore.

Mindemboi ya se murp mi moto yirise topo'e bongol tikin Got mi munuh moiha'

¹⁸ ɲam ɲoihmeryembe nihe syohe ɲaiye tukwini poi mamba'e pe, yukur ki ɲembere ta'e naɲ embere topo'e yarp bworere nato moi yirise kin ɲaiye sai tase no, mindemboi ka ember ote tus halhalme poi. ¹⁹ Detale, ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye Got si ɲende pe, tinge yarp yeseperhme ɲup uku ɲaiye Got si nalaɲatme nange ka ember ɲai uku ote tus halhalme lenge lahmende ɲaiye talah kin. ²⁰⁻²¹ ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye tukwini sai kekep e'e pe, ka el luh paka pakaiye. Yukur ka mi'e gunde ɲasande tinge. Got si ɲende lenge sai ta'e luku. Detale, kin ɲasande ɲaiye ɲai'e ɲai'e lalme luku ka si eseperhme ɲup uku ɲaiye Got si nalaɲatme pe, Got ka ende ɲai'e ɲai'e lalme ka yute juhilyeh yotop lenge talah tikin Got ɲaiye ka yurp bwore hlaininge mi' supule. Nal ɲup uku pe, Got si ɲende yumbune yaɲah ɲaiye ka yule. ²² Poi sisyeme nange ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye Got somohonme ɲende pe, tinge lalme yisande syohe embere pupwa yate jere tukwini ta'e syohe ɲaiye tuwei da wara'e talah. ²³ ɲai'e ɲai'e luku ɲaiye Got ɲende pe, tinge yisande syohe, topo'e tinge yilil. Got si pwal poi yitini ɲendehei Yohe Yirise, kom tukwini poi teter masande syohe pe, poi milil marp. Ta'e luku pe, poi marp meseperhme ɲupe ɲaiye Got ka ini poi owor'e ember el halhale nange poi si talah kin. Topo'e kin ka ende wahri' poi e'e ka tana' el ɲoinde tikin gunde wusyep ɲaiye kin si nupwai'e. ²⁴ Got si nungwisme poi pe, ɲoihmbwaip poi teɲeime kin pe, poi ya murp meseperhme ɲaiye ka uwil'e ember ɲai'e ɲai'e bwore bwore kitikin otme poi. Kom poi sisyeme nange poi yukur mamba'e pe, teter ya murp meseperhme. ²⁵ Kom poi sisyeme nange se ya mamba'e ɲaimune ɲaiye ɲoihmbwaip poi teɲei bongol nange ya mamba'e, kom ɲaiye teter yukur poi mamba'e pe, ya syumbe murp ɲumwaiye.

²⁶ Poi yukur sisyeme yaɲah ɲaiye ya mininge wusyep misilihme Got. Detale, poi bongol pakai. Kom Yohe Yirise namba'e luh poi ɲisilihme Got ɲaiye ka ungwisme poi. ɲoihmbwaip Yohe Yirise ɲilil nalme Got, kom yukur kin ɲanange nal halhale. ²⁷ Kom Got si ɲiyar'e ɲoihmbwaip lenge miye' pe, kin si sisyeme ɲaimune ɲaiye Yohe Yirise ɲoiheryembe. Detale, Yohe Yirise gande ɲoihmbwaip tikin Got pe, kin namba'e luh lenge miye' tuweinge ɲanange wusyep nalme Got. ²⁸ Topo'e poi sisyeme nange ɲaimune bwore lakai pupwa ka ot pe, Got ɲende luku ɲaiye ka ungwis lenge miye' tuweinge ɲaiye tinge yende nihararme Got. Lenge miye' tuweinge luku ɲaiye Got si nalaɲatme lenge pe, ka ungwisme tinge gunde ɲasande kitikin. ²⁹ Lenge miye' tuweinge ɲaiye Got somohon nalaɲatme tinge pe, tinge ka yurp ɲahilyeh tu'e talah kitikin. Ta'e luku pe, lenge talah wula wula ka yurp topo'e pe, Krai ka orp tu'e ɲaiye tatai tinge. ³⁰ Ta'e luku pe, Got gal lenge miye' tuweinge ɲaiye somohon kin si nalaɲatme tinge luku pe, kin gal lenge miye' tuweinge bwore bwarme. Kin nangang lenge laip bwore, topo'e naɲ embere kitikin nalme tinge.

Jisas Krai pasam poi yaɲah ɲaiye Got ɲende nihararme poi

³¹ Ta'e luku pe, ya se mininge tu'e lai me naimune niaiye Got nende? Niaiye Got ka ungwisme poi pe, yukur miye' ende tatame ka ende wachaihme poi. ³² Kin yukur nupwai'e Talah kin ilyeh uku, pakai. Kin nember kin nate nule berme poi. Kin pwal poi Talah kin uku pe, kin se ka plihe pul poi niai'e niai'e lalme luku topo'e.

³³ Got si nalanjatme poi lenge miye' tuweinge kitikin niaiye bwore bwarme nal nembep kin pe, lahmende tatame niaiye ka se ende wusyep kot me poi? ³⁴ Lahmende tatame ka ini poi nange ya mamba'e yitini pupwa me hwap niaiye poi mende? Pakai. Krais Jisas nilyeh kin tatame ka ininge wusyep uku, kom kin si nule pe, kin plihe tahar na narp nal syep non* tikin Got pe, kin nisilihme Got niaiye ka ungwisme poi.

³⁵ Krais nende nihararme poi nembere sekete pe, lahmende tatame niaiye ka owor'e poi enge el wohe? Ya mamba'e nihe syohe, lakai lenge miye' niaiye ka yende yumbune poi, lakai nimbot, lakai sehei'e hihyilih, lakai nainde pupwa ka ende yumbune poi, lakai lahmende ka pumb poi? Tatame niai'e niai'e luku ka owor'e poi enge el wohme Got?

³⁶ Wusyep niaiye sai nato Tup tikin Got nanange ta'e le'e,

Poi marp ta'e lenge miye' tuweinge nin pe,

nye nyermbe tinge ka pumb poi niaiye ya mule.

Tinge yeteke' poi ta'e worsip niaiye ka yongombe ka yule.

³⁷ Kut Jisas Krais nende nihararme poi pe, naimune yukur ka se ota ende yumbune poi. Pe poi se ya yohe. ³⁸ Got kin nende nihararme poi pe, noihmbwaip poi ka tehei bongol niaiye yukur nainde ka se owor'e poi topo'e Got, pakai. Nule lakai narp laip, walip hla', lakai yipihinge bongol, naimune niaiye tukwini sai, lakai naimune niaiye mindemboi ka ot, lakai niai'e niai'e tetehei niaiye tinge bongol. ³⁹ Naimune niaiye sai nanah hla', lakai naimune niaiye na gah kekep mondom, lakai niai'e niai'e sye' niaiye sai nal'e nal'e kekep lalme. Niai'e niai'e lalme luku yukur ka se upwai'e nasande tikin Got, pakai. Jisas Krais pasam poi noihmbwaip nembere tikin Got niaiye nende nihararme poi.

9

Lenge miye' tuweinge niaiye Got si nalanjatme

¹ Njam yukur hombo'e. Detale, nam miye' tikin Krais pe, nam manange wusyep bwore mise. Yohe Yirise pwale noihmbwaip bwore, topo'e nam sisyeme nange wusyep niaiye nam manange ki bwore mise. ² Noihmbwaip nam ki ginir supulme yip Juta, topo'e nam masande syohe embere sekete nato noihmbwaip nam me yip Juta niaiye lenge bamtihei nam. ³ Njam masande niaiye Got ka ungwisme lenge to' tatai nam lenge Juta. Njam masande niaiye Got ka ikil mande lenge Juta miye' tuweinge unuh me nam pe, kin ka ongohe nam el wohme Krais, niaiye yajah uku ka ungwisme lenge to' tatai nam pe, ka yamba'e luh nam yil moihla'. ⁴ Lenge miye' tuweinge luku Got si nalanjatme tinge. Kin nende tinge yarp ta'e talah kitikin pe, tinge lalme yarp ya yoto yirise bongol kitikin uku. Kin nupwai'e kontrak notop tinge, topo'e kin nangang lenge wusyep erjeme. Kin nasamb lenge yajah niaiye ka yirisukwarme yahra'e nan kin, topo'e tinge yamba'e wusyep tupwai' me niai'e niai'e niaiye ka angang lenge. ⁵ Lenge louwah nendehei tinge pe, di' nan tinge tahar nembere. Topo'e bamtihei ilyeh lenge Juta luku pe, Krais kin nat ta'e miye' kekep, topo'e kin Got pe, kin bepeteme niai'e niai'e lalme. Ta'e luku pe, nye nyermbe lenge miye' tuweinge lalme ka yirisukwarme kin. Mise!

Pol nanange wusyep me naimune niaiye Got nende lenge Israel

⁶ Njam yukur manange nange wusyep tupwai' niaiye Got nupwai'e pe, ki nal luh pakaiye, pakai. Lenge miye' tuweinge lalme niaiye bamtihei Israel pe, tinge lalme yukur Got nalanjatme tinge kitikin. ⁷ Lenge nambaih talah tikin Abraham lalme niaiye yate jande wim tikin Abraham pe, tinge luku yukur talah tikin Abraham, pakai. Somohon Got naname Abraham na, "Lenge nambaih talah Aisak pe, tinge ka yurp tu'e talah nin." ⁸ Ta'e

* 8.34 Kin narp syep non tikin Got: wusyep uku ki sasambe nange kin narp miye' ondoh topo'e Got. 8.36 Sng 44.22 9.4 Kis 4.22 9.7 Stt 21.12

luku pe, lenge talah ŋaiye lenge miye' tuweinge yate yarp ilyeh ŋaiye yara' lenge pe, tinge luku yukur talah tikin Got, pakai. Kut lenge talah ŋaiye tinge yara' lenge jande wusyep ŋaiye Got nupwai'e pe, tinge luku talah tikin Abraham bwore mise. ⁹ Le'e wusyep tupwai' tikin Got ŋaiye kin ŋanange ta'e le'e, “Ŋup ilyeh e'e ŋaiye ŋam malaŋatme pe, ka ŋahilyeh el wahtaip ilyeh ŋaiye ma mut pe, Sara ta wara'e talah miye' ende.”

¹⁰ Pe wusyep tupwai' tikin Got yukur mi'e, pakai. Rebeka ti wara'e lahmiye' hoi. Yai tinge hindi Aisak. Kin loumwah poi. ¹¹ Kom teter ŋaiye Rebeka yukur wara' lenge lahmiye' hoi uku, topo'e teter yukur tinge hindi yende ŋaimune ŋaiye ki bwore lakai pupwa pe, ti si wamba'e wusyep tupwai' uku watme Got yer. Got kin nalaŋatme miye' gande ŋoihmbwaip topo'e ŋasande kitikin. ¹² Got ŋaname ti na, Talah ondohe ka orp miye' wah tikin talah ŋaiye na ara'e ot gunde.

Kin ŋaname wusyep uku mi'e pe, ti wara'e tinge hindi. Wusyep uku pasam poi ŋaiye Got nalaŋatme miye' gande ŋasande kitikin. Yukur ki gande yaŋah me wah ŋaiye poi mende bwore lakai pupwa. ¹³ Wusyep tikin Got ŋaiye sai nato tup ŋanange na, ŋam mende nihararme Jekop, kut ŋam gwarnge Iso.

¹⁴ Ya mininge tu'e la? Got kin pupwa ŋaiye ŋende ŋai ta'e luku lakai? Pakai. ¹⁵ Kin ŋaname Moses na,

ŋaiye ma ŋoih mi'mi' me lahmende pe, luku ŋasande ŋam tanam.

Topo'e ŋaiye ma ŋoihginirme lahmende pe, se ma ŋoihginirme kin.

¹⁶ Ta'e luku pe, ŋupe ŋaiye Got nalaŋatme miye', luku yukur nat ŋasande miye', topo'e wah nihe ŋaiye kin ŋende, pakai. Kut Got se ka asambe ŋoih mi'mi' kin elme lahmende ŋaiye kin nalaŋatme. ¹⁷ Wusyep tikin Got ŋaiye sai nato tup ŋanange ŋaiye Got ŋaname Fero, miye' ondoh Isip na,

ŋam si malaŋatme nin ŋaiye na orp miye' ondoh,

topo'e ma yasamb bongol ŋam Got mil me nin

ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e no,

ka yininge naŋ embere ŋam yil kekep lalme.

¹⁸ Ta'e luku pe, Got se ka ŋoih mi'mi' me lahmende ŋaiye ki ŋasande. Topo'e ŋaiye kin de ka upwai'e ŋoihmbwaip miye' ende no, ka susukut pe, se ka ende gunde ŋasande kitikin.

¹⁹ Ta'e luku pe, ŋende yip se ka ini ŋam tu'e le'e, “ŋaiye ka tu'e liki pe, deta'e lai ŋaiye Got ka ini lenge miye' nange tinge yende pupwa? Lahmende tatame ŋaiye ka engelyembe ŋasande tikin Got no, ka gunde ŋasande kitikin?” ²⁰ Kom nin miye' iki, nin lahmende tatame ŋaiye na se ininge wusyep elme Got tuwa'e ŋaimune ŋaiye ki ŋende me nin? Marp kekep yukur ka se plihe inime miye' ŋaiye ŋere kin na, “Deta'e lai ti ni ŋende ŋam ta'e le'e?” ²¹ Mi'e pe, miye' ŋaiye ŋende marp se ka amba'e kekep sye' pe, se ka ere marp gunde ŋasande kitikin. Ka ere marp kekep hoi. Marp kekep ŋoinde ŋaiye ki bwore mi' supule pe, ka inir keteme ŋaiye ka yende wenersep embere embere pe, ka yamba'e yenge tus. Kut marp kekep ŋoinde pe, ka yenge yende ŋai'e ŋai'e tetehei ŋaiye sikirp pupwa.

²² Topo'e ki ŋahilyeh nalme ŋaimune ŋaiye Got ka ende. Kin de ka ember ŋoihmbwaip nihe kin ote tus halhale ŋaiye lenge mitij lalme ka yeteke'e bongol embere kin. Got de ka asamb lenge miye' tuweinge pupwa ŋoihmbwaip nihe kin elme hwap tinge. Pe kin tatame ŋaiye ka ende yumbune lenge. Bwore mise, tinge pupwa supule ŋaiye ka ende yumbune tinge, kom kin syumbe narp ŋumwaiye neseperrhme tinge. ²³ Ta'e luku pe, kin ŋasande lenge miye' tuweinge ŋaiye ka uru'e yirise embere topo'e bongol kin, topo'e kin si nalaŋatme tinge ŋaiye ka yamba'e ŋoihginir kin. Kin ŋende mi'mi' me tinge ŋaiye mindemboi ka angange lenge yarp bwore bwore nato moi yirise kin. ²⁴ Poi lenge mitij ŋaiye kin si nalaŋatme. Kin yukur nalaŋatme lenge Juta ŋilyehme, pakai. Kom lenge haiten topo'e.

²⁵ Le'e wusyep tikin Got ŋaiye profet Hosea nainge,
Lenge miye' tuweinge ŋaiye somohon ŋam yukur gwal lenge

ta'e ηaiye tinge miye' tuweinge ηam pe,
tukwini ma gwil lenge nange tinge bamtihei ηam.
Topo'e ma mende nihararme mitiη
ηaiye yukur somohon ηam mende nihararme tinge.

²⁶ Topo'e somohon Got ηana lenge na,
Yip yukur lenge miye' tuweinge ηam iki.
Kom tukwini tinge yanange ηaiye yip talah tikiη Got
ηaiye yarp nye nyermbe.

²⁷ O Aisaia ηoiheryembe lenge Israel pe, kin ηanange nalaηatme wusyep ta'e le'e,
ηaiye lenge miye' tuweinge Israel ka wula wula sekete tu'e sahmolon
ηaiye ηanar ηoloh sah pe, Lahmborenge se ka amba'e ηilyeh hoi tinge.

²⁸ Lahmborenge si ηende wusyep kot me miye' tuweinge lalme
ηaiye yarp kekep pe, se ka ende yumbune tinge hihwaiye.

²⁹ ηai'e ηai'e luku ki tas ta'e ηaiye somohon profet Aisaia ηanange. Ki ηanange ta'e
le'e,
Lahmborenge ηaiye kin bongol sekete ηaiye ka ende yumbune poi,
kom ki nasme bamtihei poi sye' yarp.
ηaiye pakai pe, poi ya mi'e supule
tu'e ηaiye somohon lenge miye' tuweinge moi embere Sodom
topo'e Gomora ηaiye tinge mi'e.

Lenge Israel, ηoihmbwaip tinge yukur tejeime Krai

³⁰ Ya plihe mininge wusyep mune topo'e? Ya mininge tu'e le'e: Lenge haiten miye'
tuweinge ηaiye ηoihmbwaip tinge tejeime Got bongole pe, tinge si yarp bwore bwarme
yal ηembep tikiη Got. Tinge yukur yende wah nihe ηaiye yahai'e kin. ³¹ O lenge miye'
tuweinge Israel yende wah nihe ηaiye jande wusyep erjeme tikiη Got ηaiye naηa'e
Moses no, ka yurp bwore bwarme topo'e Got, kom tinge yukur yarp bwore bwarme.
³² Detale, tinge yukur jande yaηah ηaiye yaηa'e ηoihmbwaip tinge yalme Got, pakai.
Tinge ηoiheryembe nange ka yende wah nihe pe, ka yurp bwore bwarme. ηeser ende
kin gere ηihip tinge pe, tinge tambe. ³³ Wusyep tikiη Got ηaiye sai nato tup ηanange ta'e
le'e,
ηam si malaηatme ηeser ende ηaiye ka gere ηihip lenge miye' tuweinge
ηaiye ka tumbe.

Pe ma member kin ka orp hwate Saion.

Lenge mitiη ηaiye ηoihmbwaip tinge tejeime kin pe, yukur ka hi'e.*

10

Lenge Israel yukur sisyeme yaηah bwore bwore tikiη Got

¹ Lenge to' tatai ηam, ηoihmbwaip ηam e'e pe, ki ηasande ηaiye Got ka ungwisme lenge
miye' tuweinge Israel ηaiye tinge bamtihei ηam. Pe ηam manange wusyep misilihme
Got bongol sekete ηaiye ka ungwisme tinge. ² ηam sisyeme tinge bworerme pe, ηam
manange ta'e le'e. Tinge bongol supule ηaiye jande yaηah bwore bwore tikiη Got ηaiye
kin ηasande. Kom wah nihe tinge yukur gande ηasande tikiη Got. ³ Ta'e luku pe, tinge
yukur sisyeme yaηah ηaiye Got ηende me poi miye' tuweinge ηaiye ya murp bwore
bwarme tu'e kitikiη. Tinge jande yaηah ηoinde tititinge pe, tinge yukur yarp tuwihme
Got no, ka ende tinge ka yurp miye' bwore bwarme. ⁴ Wah ηaiye jande wusyep erjeme
si mi'e. Detale, Krai kumbur kohmap ηambaran ηaiye poi ya murp bwore bwarme mil
ηembep tikiη Got. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme ηaiye yaηa'e ηoihmbwaip
tinge yalme Krai pe, tinge ka yurp bwore bwarme yil ηembep tikiη Got.

Got de ka ungwisme lenge mitiη lalme

9.26 Hos 1.10 9.27 Ais 10.22-23 9.29 Ais 1.9 9.33 Ais 28.16 * 9.33 Aisaia 28.16 ηeser uku kin ηanange
me Jisas.

⁵ Moses nainge wusyep na, ñaiye lenge miye' tuweinge yasande ñaiye ka yurp laip pe, ka junde wusyep erñeme lalme. ⁶ Kom yanah ñaiye na orp bwore bwarme topo'me Got pe, ñoihmbwaip nin ka tejeime Krais. Yukur na ñoiheryembe tu'e le'e, "Lahmende tatame ñaiye ka e unuh moihla' ñaiye ka eteke'e Krais no, ka enge Krais ote guh?" ⁷ Topo'e yukur pa se yininge na, "Lahmende tatame ka se e guh luh moi lenge miye' yule ñaiye si yule?" Ki ta'e ñaiye ni plihe nala ahra'e Jisas osme ñeheh unuh. ⁸ Kom wusyep tehei ñaiye wusyep uku ki ñanange ta'e le'e,
Wusyep uku ki sai sehei me yip ñaiye tahai' nato ñoihmbwaip yip topo'e mut yip.

Wusyep ñaiye poi manange malañatme pe,
poi manange malme yanah ñaiye ñoihmbwaip yip ka tejeime Krais bongol.

⁹ O ñaiye mut nin uku na ininge owor'e ember el halhale nange Jisas kin Lahmborenge, topo'e nato ñoihmbwaip mele'e nin uku ka tejei bongol me Krais nange Got nahra'e kin nasme nule pe, Got se ka ungwisme nin. ¹⁰ Ñoihmbwaip poi ñaiye ka tejei bongol me Krais pe, Got se ka gil poi nange poi miye' tuweinge ñaiye marp bwore bwarme. Topo'e ñaiye mut poi ya mininge mowor'e member ñoiheryembe mise poi pe, Got se ka ungwisme poi. ¹¹ Ki ta'e wusyep ñaiye sai nato tup ñana poi na, "Lenge miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge tejeime kin pe, yukur ka se hi'e." ¹² Lenge Juta topo' lenge mitiñ ñaiye yukur Juta pe, tinge ñahilyeh lalme. Lahmborenge ilyeh uku pe, kin Lahmborenge poi lalme. Kin ñasambe ñoihmbwaip bwore kin nalme lenge mitiñ lalme ñaiye yisilihme kin nange ka ungwisme tinge. ¹³ Ta'e luku pe, lahmende miye' tuweinge ñaiye ka jil nan Got yisilihme kin ñaiye ka ungwisme tinge pe, Got se ka ungwisme tinge.

¹⁴ Kom ñaiye ñoihmbwaip tinge yukur tejeime kin pe, tinge ka yisilihme kin tu'e lai ti, ka ungwisme tinge? Topo'e ñaiye tinge yukur yisande wusyep kin pe, ka se yanah ñoihmbwaip tinge yilme Krais tu'e lai? Topo'e ñaiye miye' ende yukur nal ñanange nalañatme wusyep nalme tinge pe, ka se yusyunde wusyep kin tu'e la? ¹⁵ Topo'e lahmende ka se ininge wusyep uku ñaiye yip yukur yember lenge mitiñ yal tas ñaiye ka yininge yalañatme wusyep uku? Wusyep ñaiye sai nato Tup tikin Got ñanange ta'e le'e,

Lenge miye' ñaiye yenge wusyep bwore mise yat pe,
ñihip tinge bwore mi' supule.

Lenge Israel yukur yisande wusyep bwore mise

¹⁶ Kom yukur lenge miye' tuweinge lalme jande wusyep bwore mise luku, pakai. Aisaia ñanange ta'e le'e, "Lahmborenge, lahmende ka aña'e ñoihmbwaip kin elme wusyep e'e ñaiye poi manange malañatme malme tinge?" ¹⁷ Tinge yanange yalañatme poi wusyep bwore tikin Krais pe, ki ñende ñoihmbwaip poi ka tejeime wusyep uku ñaiye poi masande. ¹⁸ Kom deta'e lai me lenge Juta miye' tuweinge? Tinge yisande wusyep uku, lakai pakai? Hei! Tinge si yisande kili.

Poi sisysteme, lenge miye' tuweinge lalme ñaiye nal'e nal'e kekep lalme pe,
tinge si yisande wusyep mise tikin Got.

Pe wusyep tikin Got si nal'e nal'e nato moi ilyeh ilyeh kekep lalme.

¹⁹ Topo'e ñam de ma plihe misilih na, ta'e lenge miye' tuweinge Israel yukur sisysteme wusyep tehei ñaiye wusyep uku, lakai pakai? Tinge si sisysteme. Moses kin ñendehei ñaiye ñanange nalañatme wusyep Got uku.

Ñam ma mende yip ñaiye pa ternenge sisingir me lenge mitiñ ñaiye yukur kekep ilyeh yip.

Topo'e ma mende yip pa tuhwarme lenge haiten,
ñaiye yip ñoiheryembe ñaiye tinge sande teke'e pakai.

²⁰ Topo'e Aisaia, kin plihe njanange wusyep bongol ta'e le'e, Lenge miye' njaie yukur yaha yahai'e nam pe, tinge se ka yeteke'e nam.

Njan menge nam tanam mate masambe nam mal lenge mitinj njaie yukur yisilih yahai' nam.

²¹ Kom wusyep njaie Aisaia njanange nal lenge Israel pe, ki njanange ta'e le'e, Njan ilyeh ilyeh pe, nam gwal lenge pe, nam marp meseperhme njaie ma mungwisme lenge miye' tuweinge njaie yende sisyo'e topo'e yengelyembe wusyep nam.

11

Got njanambe noih mi'mi' kin nal lenge Israel

¹ Njan de ma misilih tu'e le'e, ta'e Got si nangange teket me lenge miye' tuweinge Juta lakai? Pakai supule! Njan topo'e, nam miye' Israel. Njan njanbaih ende tikin Abraham, topo'e nam bamtihei ilyeh tikin Benjamin. ² Got yukur nangange teket me lenge miye' tuweinge kitikin njaie njenjeheiyeh kin si nalanjatme tinge. Yip noiheryembe yilme wusyep bongol njaie profet Elaija njaname Got me pupwa lenge Israel. Elaija njanange ta'e le'e, ³

Lahmborengel! Lenge Israel si yongomb lenge profet nin lalme pe, tinge si yule. Topo'e tinge yuluwau neser hendeinge nin.

O nam ilyeh e'e nam marp pe, tinge yahai' nam njaie ka pumbe ma mule.

⁴ Got nungwisme wusyep kin ta'e la? Kin njaname ta'e le'e, Lenge miye' sye' nam tanam pe, wutu' tinge tatame 7,000.

Tinge lenge miye' uku yukur yisar'e nhip mbep me got hombo'e Bal njaie tinge yirisukwarme ti.

⁵ Ki nahilyeh ta'e tukwini. Got noih mi'mi' lenge mitinj sye' Israel pe, kin si nalanjatme tinge njaie ka yurp tu'e lenge miye' tuweinge kitikin. ⁶ Got noih mi'mi' me tinge pe, kin nalanjatme tinge. Kin yukur noiheryembe wah mune mune njaie tinge yende no, kin nalanjatme tinge, pakai. Kin nalanjatme tinge pakaiye. Detale, kin noih mi'mi' me tinge.

⁷ Ta'e luku pe, ya mininge tu'e la? Njanmune njaie lenge Israel yende wah nihe njaie ka yamba'e pe, tinge yukur yamba'e. Got nalanjatme lenge Israel sye' pe, tinge yamba'e. O lenge mitinj wula wula pe, noihmbwaip tinge si susukut mi'e. ⁸ Wusyep njaie sai nato Tup tikin Got njanange ta'e le'e,

Got si nende noihmbwaip tinge si bermbur.

Kin nende nembep tinge si yepelmbe pe,

yukur ka se yeteke'e njaie njaie,

topo'e mungwim tinge si kwote pe,

yukur ka yusyunde wusyep.

Tinge yarp ta'e luku yate jere tukwini.

⁹ Dewit plihe njanange wusyep ilyeh uku ta'e le'e,

Njan njaie ka juhilyeh yono njan embere pe,

njan pupwa ka ende yumbune tinge.

Ka tu'e njaie ni nenge tem narpe hro',

topo'e ka tu'e neheh ende njaie ka tumbi yi juh no,

neser ka gere nhip tinge pe, ka yamba'e yitini pupwa tinge.

¹⁰ Ka ende nembep tinge ka tingir pe, yukur ka plihe yeteke'e njaie njaie.

Hwap ka ende lupu njaie nal teket tinge luku ka nantai' pe, ka gih gih.

Got nungwisme lenge haiten miye' tuweinge

¹¹ Ta'e luku pe, nam de ma misilih tu'e le'e: Njupe naiye lenge Israel tambe ya yoto hwap pe, tinge talai buryehme lakai? Pakai. Tinge yanja'e teket me Got, kut Got nungwisme lenge haiten miye' tuweinge. Got nasande naiye lenge Israel miye' tuweinge ka yeteke'e naimune bwore bwore naiye Got nungwisme lenge haiten miye' tuweinge pe, lenge Israel ka noihmbwaip pupwa me tinge, topo'e ka ternenge sisingir me nai uku. ¹² Njupe naiye lenge Israel miye' tuweinge yasme yanjah bwore tikin Got ya yoto yende hwap pe, Got nangange nai'e nai'e bwore bwore nal lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp kekep. Topo'e lenge Israel yanja'e teket yalme Got pe, Got nangange nai'e nai'e bwore bwore nalme lenge haiten miye' tuweinge. Ta'e luku pe, naiye lenge Israel miye' tuweinge lalme ka plihe yanja'e noihmbwaip tinge yilme Got pe, kin se ka uwil'e noih mi'mi' embere kin el lenge mitij lalme.

¹³ Nam manange wusyep e'e malme yip lenge haiten miye' tuweinge. Got si nalanjatme nam ta'e aposel naiye ma mende wah guh bumbe me yip haiten pe, nam hriphrip naiye ma mende wah uku. ¹⁴ Nam noiheryembe ta'e le'e, nam da mahra'e noihmbwaip lenge miye' tuweinge nam Juta naiye ternenge sisingir me yip no, sye' tinge, noihmbwaip tinge ka tejeime Krai pe, Got ka ungwisme tinge. ¹⁵ Njupe naiye Got ginyen lenge Juta miye' tuweinge pe, Got bunjenge lenge miye' tuweinge kekep naiye somohon yende wachaihme kin pe, tinge nemei kin. Ta'e luku pe, naiye Got ka ungwisme lenge Israel pe, poi ya sisyeme nange Got se ka ahra'e lenge miye' tuweinge naiye somohon yule pe, ka plihe tuhur. ¹⁶ Naiye Abraham topo'e lenge mwan ka' lenge Juta yarp bwore bwarme pe, lenge nambaih talah tinge topo'e se ka yurp bwore bwarme. O naiye lou nam uku bwore bwarme pe, lou lombo topo'e bwore bwarme.*

¹⁷ Kom lou lombo sye' tikin lou olip naiye bwore luku pe, tinge miye' sye' Juta, Got si notombo niche nal, kut kin plihe namba'e lou lombo tikin olip pupwa naiye gere sai sipsyap nate nejel'e nal. Yip lenge haiten miye' tuweinge pe, yip ta'e lou olip pupwa naiye gere sai sipsyap. Pe tukwini yip yamba'e nom bwore natme lou tehei naiye lou olip bwore tikin Got nahilyeh ta'e lou lombo sye' naiye yamba'e pe, pa yurp bwore. ¹⁸ Ta'e luku pe, yip yukur pa noiheryembe nange yip si bwore mi' supule yengelyembe lenge lou lombo tikin lou orope olip uku. Yukur pa tengelyem no, pa noiheryembe tu'e liki, na pakai! Yip lou lombo le'e. Lou lombo yukur kete kekep nom no, ki nanja'e nalme lou orope, topo'e lou nam, pakai. Lou nam kete nom gah kekep ti, ki nanja'e nalme lou orope topo'e lombo.

¹⁹ Kom yip pa yininge tu'e le'e, "Got notombo lenge lou lombo luku niche nal. Detale, kin plihe namba'e poi na nejel'e nanah luh tinge." ²⁰ Luku ki bwore mise. Lenge lou lombo luku pe, lenge Juta miye' tuweinge. Tehei kin ta'e le'e, noihmbwaip tinge yukur tejeime Got pe, kin notombo tinge niche nal. Kom yip pe, noihmbwaip yip tejeime kin pe, yip yarp bwore. Ta'e luku pe, yip noiheryembe bworerme. Noihme naiye pa yahra'e nan yip tip. Yip pa hi'jirnge pe, pa yurp numwaiye. ²¹ Te noiheryembe! Somohon yukur Got nasme lou lombo sye' lenge Juta ki sai, pakai. Ta'e luku pe, naiye yip pa yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got pe, yukur ka se enge syep ember me yip, pakai. ²² Le'e ya meteke'e Got kin miye' ta'e la? Kin Got naiye pasam poi noihmbwaip numwaiye topo'e noihmbwaip gamare. Kin nangange nihe syohe nalme lenge miye' tuweinge luku naiye yengelyembe wusyep kin. Kom lahmende miye' tuweinge naiye tongor' yal noihmbwaip numwaiye tikin Got pe, kin nangange noihmbwaip bwore bwore nalme tinge. O naiye yukur pa yanja'e noihmbwaip yip yilme kin pe, se ka otombo yip iche el. ²³ Topo'e naiye lenge Juta miye' tuweinge ka plihe yimbilme noihmbwaip yilme Got pe, kin se ka plihe amba'e tinge enjel'e el lou orope luku. Kin ilyeh bongol tatame naiye ka ende nai uku.

²⁴ Yip haiten, yip sisyeme, somohon yip yarp ta'e lou lombo tikin lou olip naiye gere sai nal syipsyap tinginde. Kom Got kin notombo yip pe, kin nejel'e yip nal lou olip naiye sai wah. Lou olip luku yukur yip iki, pakai. Ta'e luku pe, nam mana yip. Got se

* 11.16 Lou nam tinge mwan ka' lenge Juta pe, lou lombo tinge nambaih talah.

ka plihe amba'e lou lombo tikin Juta, ηaiye lou olip lombo tikin wah uku ηaiye somohon kin ηotombo ηiche nal uku plihe eηel'e el luh kitikin ηaiye somohon sai.

Got ηasambe ηoihmbwaiη ηumwaiye kin nal lenge miye' tuweinge lalme

²⁵ Lenge to' tatai ηam, ηam masande ηaiye yip pa sisyeme wusyep tase ende le'e. ηaiye pa sisyeme wusyep e'e bworerme pe, yukur pa se plihe ηoiheryembe yip tip nange yip si sisyeme ηai'e ηai'e lalme. ηoihmbwaiη sye' lenge miye' tuweinge Juta si susukut pe, ka yurp tu'e luku yil tutume ηupe ηaiye namba lenge haiten miye' tuweinge ηaiye ka yutme Krai pe, ka usungurhme namba ηaiye Got si nalaηatme tinge. ²⁶ Pe luku yaηah ηaiye Got ka ungwisme lenge Israel. Ki gande wusyep ηaiye sai nato Tup tikin Got ηanange ta'e le'e, Miye' nungwisme ηaiye ka ot no, ka ungwisme lenge Israel pe, ka ose Jerusalem ot.

Kin ka ende lenge miye' tuweinge lalme
ηaiye bamtihei tikin Jekop ka yusme yaηah
ηaiye yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got.

²⁷ ηam ma mupwai'e kontrak e'e topo'e tinge,
ηaiye ma mongohe ηoihmbwaiη pupwa tinge.

²⁸ Lenge Israel yaηa'e teket me wusyep bwore mise tikin Jisas pe, tinge yende wachaihme Got. Pe luku ki nungwisme yip lenge haiten miye' tuweinge ηaiye yate sisyeme Got. Kom somohonme Got si nalaηatme tinge ηaiye ka yurp tu'e lenge miye' tuweinge kitikin. Got ηende gande wusyep tupwai' bongol kin ηaiye kin nupwai'e topo'e Abraham, Aisak topo'e Jekop. ²⁹ Got yukur tatame ka se bunjenge ηoihmbwaiη kin me lahmende ηaiye kin nalaηatme, topo'e kin naηa'e ηai'e ηai'e bwore bwore kin nalme tinge. ³⁰ Somohon yip lenge haiten miye' tuweinge pe, yip yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got. Kom tukwini pe, Got si ηoihginirme yip. Detale, lenge miye' tuweinge Juta si yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got. ³¹ Topo'e tukwini ηahilyeh uku pe, lenge Juta miye' tuweinge si yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep tikin Got. Kom ηup ende pe, tinge Juta topo'e se ka yamba'e ηoihginir tikin Got. Detale, Got kin si ηoihginirme yip. ³² Tehei ηaiye lenge miye' lalme yarp ya yoto mwahupwai'e me hwap pupwa pe, tinge yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got. Kin nasme tinge yende ta'e luku no, mindemboi ka asamb lenge ηoihmbwaiη ηumwaiye kin elme tinge lalme.

Poi ya mahra'e naη tikin Got

³³ Hei, Got kin papararme sande teke'e,
topo'e ηoihmbwaiη bwore bwore kin gah gah nal ta'e ηaiye ηoloh pinip.

Poi miye' yukur tatame ηaiye ya se meteke'e sisyeme
ηoihmbwaiη tase kin lalme.

Topo'e poi yukur tatame ya se gunde yaηah kin lalme.

³⁴ Wusyep ηaiye sai nato Tup tikin Got ηanange ta'e le'e,
Lahmende tatame ka se sisyeme ηoihmbwaiη tikin Got?
Lahmende tatame ka se aηa'e ηoihmbwaiη ungwisme kin?

³⁵ Topo'e lahmende si naηa'e ηaimune nalme Got yer ti,
Got se ka plihe ungwisme ηai uku otme kin?

³⁶ ηai'e ηai'e lalme ηaiye tukwini sai e'e pe, Got kin ηende. Kin tehei me ηai'e ηai'e lalme. ηai'e ηai'e lalme le'e pe, ηai kitikin. Poi ya mirisukwarme mahra'e naη kin nye nyermbe. Bwore mise.

¹ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ŋam, ŋam ŋoihmeriyembe ŋoihginir embere tikin Got pe, ŋam manange wusyep bongol le'e malme yip ta'e le'e. Yip pa yaŋa'e wahri' yip tu'e ŋaiye ofa yilme Got. Yip pa yurp bwore bwarme mi' supule, topo'e pa yende ŋai'e ŋai'e junde ŋoihmbwaip tikin Got ŋaiye ŋasande. Luku yaŋah bwore mise ŋaiye pa yirisukwarme Got. ² Yip yukur pa junde ŋoihmbwaip topo'e yaŋah lenge miye' tuweinge tikin kekep e'e, na pakai. Kom pa yusme Got ka bunjenge ŋoihmbwaip yip topo'e ŋoiheryembe yip ka ŋambaran supule. Ta'e luku pe, yip pa sisyeme ŋaimune ŋaiye Got ŋasande pa yende. Topo'e yip pa sisyeme ŋaimune ŋaiye ki bwore, topo'e ŋoihmbwaip bwore bwore tikin Got, topo'e ŋoihmbwaip ŋaiye ki bwore bwarme supule.

Poi ya mende wah gunde yitini ŋaiye Got si pwal poi

³ Got ŋoih mi'mi' ŋam pe, kin nalaŋatme ŋam miye' wah kitikin. ŋam de ma mini yip wusyep bongol e'e milme yip ilyeh ilyeh. Yip yukur pa ŋoiheryembe nange sande teke'e topo'e ŋaimune ŋaiye yip yende pe, ki nengelyembe lenge miye' tuweinge sye', pakai. ŋoiheryembe bilip ŋaiye Got si yal yip pe, pa yende junde. ⁴ Wahri' poi pe, wahri' lombo kin wula wula. Wahri' lombo luku ŋende wah ilyeh ilyeh tongonose. ⁵ ŋahilyeh uku pe, poi miye' tuweinge wula wula, kom nato Krai pe, poi marp ta'e ŋaiye wahri' ilyeh. Pe poi ilyeh ilyeh tongonose, poi tonombe gwah ilyeh.

⁶ Got kin pwal poi yitini ilyeh ilyeh ŋaiye ya mende wah tetehei pe, luku ki gande ŋoih mi'mi' kin. Ta'e luku pe, lahmende ŋaiye Got naŋa'e wah nange ka ininge alaŋatme wusyep profet tikin Got el tutume wutu' ŋaiye ŋoihmbwaip kin tejeime Got. ⁷ O ŋaiye ka amba'e wah ŋaiye ungwisme lenge mitiŋ pe, ka ungwisme lenge mitiŋ. Tu ŋaiye ka amba'e wah jetmam pe, ka ende wah tu'e jetmam. ⁸ Topo'e ŋaiye miye' ende ka amba'e wah ŋaiye ka ininge wusyep bwore ende bongolme ŋoihmbwaip topo'e ŋoiheryembe lenge miye' tuweinge pe, kin ka ininge wusyep ende bongolme ŋoihmbwaip topo'e ŋoiheryembe tinge. Lahmende ŋaiye kin de ka iyar'e ŋai'e ŋai'e kin ungwisme lenge mitiŋ ŋaiye sehei'e ŋai'e ŋai'e pe, ka angange ŋai'e ŋai'e wula elme tinge. Miye' ŋaiye bepteme wah ende pe, ka ende wah nihe ŋaiye bepteme wah uku. Miye' ŋaiye ŋoihginirme lenge mitiŋ no, kin nungwisme tinge pe, kin ka hriphrip ŋaiye ka ungwisme tinge.

Poi ya maŋa'e ŋoihmbwaip poi supule milme lenge Kristen to' tatai

⁹ Yukur pa hombo'e yisar'e minjau nange yip yende niharar lenge mitiŋ, na pakai! Pa yende nihararme tinge pe, yaŋa'e teket yilme ŋaimune ŋaiye ki pupwa. Jin bongole yende ŋaimune ŋaiye kin bwore. ¹⁰ Yip pa yaŋa'e ŋoihmbwaip supule yil lenge miye' tuweinge tikin Got pe, pa yende nihararme tinge tu'e ŋaiye tinge to' tatai yip. Topo'e yip pa hriphrip ŋaiye pa yahra'e naŋ tinge. ¹¹ Yip pa yende wah nihe nye nyermbe, kut yukur pa yende ŋulmbwai, na pakai. Yohe Yirise ka ende bongolme yip ŋaiye pa yende wah tikin Lahmborenge.

¹² Yip yarp yeseperhme ŋaiye Lahmborenge ka ŋoih mi'mi' me yip pe, yip pa hriphrip. ŋaiye hwap lakai mane ende ka otme yip pe, yip pa jin bongole, topo'e nye nyermbe pa yininge wusyep topo'me Got. ¹³ Yangange ŋai'e ŋai'e yip sye' yil lenge Kristen miye' tuweinge ŋaiye tinge sehei'e ŋai'e ŋai'e. Pe pa yamba'e lenge lahmende mitiŋ supule ŋaiye yase moinde yat moi yip pe, yembepeme lenge bworerme.

¹⁴ Pa yininge wusyep topo'me Got yisilihme kin ŋaiye ka ŋoih mi'mi' me lahmende ŋaiye yende wachaihme yip. Mise! Yukur pa yinime Got nange ka ende yumbune tinge, na pakai. Kut ka ŋoih mi'mi' me tinge. ¹⁵ Yip pa hriphrip yotop lenge lahmende ŋaiye tinge hriphrip. Topo'e pa yilil yotop lenge mitiŋ ŋaiye tinge yilil. ¹⁶ Yip pa yurp bwore mi' supule yotop lenge mitiŋ lalme. Yukur pa yurp tu'e ŋaiye miye' bworenge, na pakai. Pa yurp hriphrip yotop lenge mitiŋ pakaiye topo'e. Yukur pa yahra'e naŋ yip tip no, pa yininge na, "Poi ilyeh e'e, poi sisyeme."

¹⁷ Ɔaiye lahende ka ende wachaihme yip pe, yukur pa plihe yungwisme wachaih yilme kin, na pakai. Nye nyermbe pa Ɔoiheryembe Ɔaimune Ɔaiye ki bwore pe, pa yende juh Ɔembep lenge miye' tuweinge. ¹⁸ Topo'e yip pa yende wah nihe Ɔaiye pa yurp Ɔumwaiye yotop lenge miye' tuweinge lalme Ɔaiye bwore, topo'e lenge miye' tuweinge Ɔaiye yende wachaihme yip. ¹⁹ Hei, lenge Ɔimeɪ bwore Ɔam! Yip yukur pa plihe tungwisme wachaih yilme lahmende Ɔaiye yende wachaih yalme yip, na pakai. Pa yusme Got ka ungwisme wachaih uku elme tinge. Wusyep tikin Got Ɔaiye sai nato tup Ɔanange ta'e le'e, Ɔaiye pa plihe tungwisme wachaih yilme lahmende luku Ɔaiye yende wachaih yatme yip pe, luku wah Ɔam tanam. Ɔam ma plihe mende wachaih uku milme tinge tuwa'e pe, ma mende yumbune tinge.

Le'e wusyep Ɔaiye Lahmborenge Ɔanange sai nato tup kin.

²⁰ Topo'e kin Ɔanange na, Wachaih yip ka yisyunde nimbot pe, pa yangange Ɔai ka yono. Topo'e Ɔaiye ka yisyunde wonge salah pe, pa yangange pinip ka yono'e. Pa yende tu'e luku pe, tinge ka hi' me pupwa tinge Ɔaiye si yende yatme yip.

²¹ Yip yukur pa yusme Ɔoihmbwaip pupwa luku ka ende yumbune yip, na pakai. Kut pa yende Ɔai'e Ɔai'e bwore junde Ɔoihmbwaip bwore no, ka onombe Ɔoihmbwaip pupwa luku.

13

Poi ya murp tuwihme gavman

¹ Lenge mitiƆ lalme ka yurp tuwihme gavman. Tehei kin ta'e le'e, gavman ende Ɔaiye sai kekep e'e, yukur nate sai Ɔasande kitikin, pakai. Got kin nember gavman lalme nat. ² Ta'e luku pe, lahmende miye' tuweinge Ɔaiye yende bwula'e yengelyembe wusyep lenge miye' tikin gavman Ɔaiye Got si nalaƆatme tinge pe, yanah luku tinge yengelyembe wusyep Got. Pe tinge ka yamba'e nihe syohe junde Ɔaimune pupwa Ɔaiye tinge yende. ³ Lenge miye' tuweinge Ɔaiye ka yende Ɔai'e Ɔai'e junde Ɔoihmbwaip bwore, yukur ka hi'jirnge gavman. Kom gavman yarp Ɔaiye ka yende lenge mitiƆ Ɔaiye yende bwili'e bwula'e ka hi'jirnge. Ta'e luku pe, Ɔaiye pa yurp Ɔumwaiye topo'e gavman pe, pa yende Ɔaimune Ɔaiye ki bwore pe, yukur pa hi'jirnge no, tinge ka yahra'e naƆ yip. ⁴ Got nember gavman nat Ɔaiye ka ungwisme yip pe, yip pa hi'jirnge Ɔaiye pa yende hwap. Detale, gavman yukur nenge Ɔim Ɔombor pakaiye. Got nember gavman Ɔaiye ka angange nihe syohe el lenge lahmende miye' tuweinge Ɔaiye yende bwili'e bwula'e topo'e yende hwap. ⁵ Wusyep esep hoi Ɔaiye ya murp tuwihme gavman: Ya hi' gwirnge Ɔaiye ya mamba'e nihe syohe pe, ya gunde wusyep kin. Topo'e poi ya sisyeme moto Ɔoihmbwaip poi Ɔaimune Ɔaiye ki bwore pe, ya mende gunde.

⁶ Ta'e luku pe, yip pa yiche wuhyau takis yilme gavman. Detale, lenge miye' wah gavman, Got nalaƆatme lenge Ɔaiye ka yende wah uku Ɔaiye kin si nangang lenge pe, tinge yende. ⁷ Wuhyau yukuriye Ɔaiye tinge yalaƆatme yip nange pa yiche takis pe, yangange yil. Yitini mune Ɔaiye tinge si yalaƆatme pe, pa yangang lenge no, pa yana' wuyah yip lalme. Topo'e Ɔaiye yip yarp tuwihme miye' ende pe, yasambe Ɔoihmbwaip bwore yilme kin. Topo'e Ɔaiye miye' uku narp ta'e miye' ondoh pe, yan'a'e naƆ embere yilme kin.

Poi ya mende nihararme lenge miye' tuweinge

⁸ Yip pa yungwisme wuyah yip lalme. Kut wuyah Ɔaiye pa yende niharar lenge mitiƆ pe, ka si. Pa yende niharar lenge mitiƆ nye nyermbe pe, yip si jande wusyep erƆeme lalme. ⁹ Poi sisyeme nange wusyep erƆeme Ɔanange ta'e le'e: Yukur pa yongomb lenge miye' tuweinge ka yule, topo'e yukur pa yende niƆ pinip yar. Topo'e yukur pa yende

ɲendei. Topo'e yukur pa wimlal me ɲai'e ɲai'e tikin miye' ende. Wusyep erɲeme luku topo'e wusyep erɲeme lalme le'e pe, ki sai tuwihme wusyep esep ilyeh e'e: Pa yende nihararme lenge mitiɲ tu'e ɲaiye yip yende nihararme yip tip. ¹⁰ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yende nihararme lenge moi ilyeh tinge pe, luku yukur tinge yende ɲainde pupwa me tinge, pakai. Ta'e luku pe, lahmende ɲaiye ɲende niharar lenge mitiɲ pe, luku kin gande wusyep erɲeme tikin Got ɲaiye ɲanange.

¹¹ Yip si sisyeme ɲup mune le'e ɲaiye tukwini poi ma moto. Tukwini ɲup tikin ɲaiye pa tuhur yusme posoh. ɲup tikin ɲaiye Got ka ungwisme lenge miye' tuweinge kitikin si nat sehei mi'e. O yukur ɲup ki sokoloh ta'e somohon ɲendehei ɲaiye poi maɲa'e ɲoihmbwaip poi malme Jisas Krai. ¹² Yepelme sehei nala mi'e, kut sehei da ɲundu yirise. Ta'e luku pe, ya musme ɲai'e ɲai'e pupwa tikin yepelme. Poi ya tuhur mamba'e ɲoihmbwaip bwore tikin ɲaiye ya murp yirise. ¹³ Poi ya murp bwore bwarme supule tu'e miye' ɲaiye narp halhale. Poi yukur ya mende bwili'e bwula'e mono'e pinip kwote, na pakai. Topo'e poi yukur ya mende niɲ pinip yar, topo'e mende hwap ɲaiye tikin pupwa supule. Poi yukur ya tuhwar, topo'e ya wimlal me ɲai'e ɲai'e tikin miye' ende, topo'e ya ɲoihmbwaip pupwa me lenge mitiɲ sye'. Liki na pakai. ¹⁴ Kut pa yamba'e Lahmborenge Jisas Krai tu'e wihmbwah yip ɲaiye yip yala yurmbe. Topo'e yip yukur pa ɲoiheryembe ɲaiye pa junde ɲaimune ɲaiye wahri' yip ɲasande nange ka ende, na pakai.

14

Poi yukur ya miyar'e ɲaimune ɲaiye lenge to' tatai yende

¹ Yip pa hriphrip ɲaiye pa yamba' lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime Lahmborenge, kom yukur tinge bongol. Topo'e yukur pa yotop lenge teketenge ɲaimune ɲaiye yukur poi sisyeme ki bwore lakai pupwa. ² ɲoihmbwaip miye' ende ɲaiye teɲeime Lahmborenge bongol pe, kin tatame ɲaiye ka ono ɲai tetehei lalme. Kut ɲoihmbwaip miye' ende ɲaiye teɲeime Lahmborenge, kom ɲaiye yukur ki sai bongol pe, ka ono ɲai ɲilyehme, kin yukur tatame ka se ono yuwor. ³ Miye' ɲaiye tatame ka ono yuwor lalme pe, kin yukur tatame ka se beɲguhme miye' ɲaiye yukur ɲono yuwor. Topo'e miye' ɲaiye yukur ɲono yuwor pe, yukur ka se amba'e ɲoihmbwaip pupwa me miye' ɲaiye ɲono ɲai tetehei lalme, nange kin si ɲende hwap. Pakai! Got kin se ka amba'e tinge hindi hoime. ⁴ Nin miye' mune ti, nin de na iyar'e ɲaimune ɲaiye miye' wah tikin miye' ende ɲende? ɲaiye ka ende wah kin bongole, lakai ka tumbe wah kin pe, luku ɲai'e ɲai'e tikin miye' embepeme kin. Kom kin se ka gin bongole. Detale, Lahmborenge kitikin se ka ende bongolme kin pe, se ka gin bongole.

⁵ Miye' ende pe, ki ɲoiheryembe nange ɲup esep ilyeh pe, ki ɲembere nengelyembe ɲup wula wula. Kut miye' ɲoinde pe, ki ɲoiheryembe nange ɲup lalme pe, ki ɲahilyeh. Kom lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh ka sisyeme yi yoto ɲoiheryembe topo'e ɲoihmbwaip tinge, ɲaimune ɲaiye ki bwore lakai pupwa. ⁶ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yalaɲatme ɲup esep ilyeh ɲaiye tinge yirisukwarme Got pe, tinge ɲoiheryembe Lahmborenge ɲaiye yaɲa'e naɲ embere yalme kin. Lenge miye' tuweinge ɲaiye yono ɲai lalme pe, tinge ɲoiheryembe Lahmborenge yaɲa'e naɲ embere yalme kin yer ti, tinge yono ɲai. Topo'e lenge miye' tuweinge ɲaiye yanange pakai me ɲai sye' ɲaiye ka yono pe, tinge topo'e yirisukwarme Lahmborenge yaɲa'e naɲ embere yalme Got. ⁷ ɲaimune ɲaiye poi mende ɲupe ɲaiye poi marp laip, topo'e ɲaiye poi mule pe, luku yukur ɲainde poi ɲilyehme. Kin ɲende ɲai'e ɲai'e nal lenge mitiɲ sye' topo'e. ⁸ ɲaiye ya murp laip pe, ya mende wah ɲaiye Got ka hriphrip. Topo'e ɲupe ɲaiye ya mule pe, ya mila murp topo'e Lahmborenge. Ta'e luku pe, ɲaiye ya mule lakai ya murp laip pe, luku ɲai'e ɲai'e tikin Lahmborenge. ⁹ Tehei kin ta'e le'e: Krai nule pe, kin plihe tahar ɲaiye ka orp Lahmborenge lenge mitiɲ ɲaiye si yule, topo'e ɲaiye teter yarp laip.

¹⁰ Deta'e lai ti yip de pa yiyar'e ɲaimune ɲaiye lenge to' tatai yende no, pa yininge nange tinge yende pupwa? Topo'e deta'e lai ti yip da jonome lenge to' tatai sye' nange

tinge yukur bwore? Poi sisyeme nange poi lalme se ya gwin wusyep kot mil nembep tikin Got. ¹¹ Wusyep tikin Got niaiye sai nato tup njanange ta'e le'e,

Ŋam Lahmborenge, Ŋam marp nye nyermbe.

Wusyep Ŋam bwore mise nal lenge miye' tuweinge lalme

naiye yarp kekep, ka lalme yutme Ŋam pe, ka yisar'e nimbep me Ŋam.

Pe tinge lalme ka tambah yininge nange Ŋam Got bwore mise.

¹² Ta'e luku pe, poi sisyeme nange Got se ka ende wusyep kot me poi ilyeh ilyeh gunde naimune niaiye poi mende.

Yukur ya mende lenge Kristen to' tatai ka tumbe yi yoto hwap

¹³ Ta'e luku pe, yukur ya miyar'e lenge Kristen to' tatai. Yukur ya mende nai'e nai'e sye' niaiye ka ende lenge to' tatai niaiye ka tumbe hwap, na pakai. ¹⁴ Ŋam si tongor' mal Lahmborenge Jisas pe, Ŋam sisyeme nange nai lalme ki bwore nal nembep tikin Got niaiye na ono. Kom niaiye lahende ka naiheryembe nange nai uku ki pupwa pe, nai uku ki pupwa me kin niaiye ka ono. ¹⁵ Kut niaiye na ono nainde niaiye to' nin naiheryembe nange nai uku pupwa nal nembep tikin Got pe, luku nin si nende yumbune naihmbwaip to' nin. Yanjah uku pe, nin yukur nungwisme to' nin, topo'e nin yukur nende nihararme kin. Krais si nule niaiye nungwisme kin pe, yukur na ono nai uku no, ka ende yumbune kin. ¹⁶ Yip yukur pa yusme lenge miye' tuweinge ka yininge wusyep pupwa jonome naimune niaiye yip sisyeme nange nai uku ki bwore.

¹⁷ Nato lemame tikin Got pe, yukur ki nai nembere niaiye yono nai topo'e yono'e pinip, pakai. Kom nato lemame tikin Got pe, ki papararme naihmbwaip bwore bwarme, topo'e naihmbwaip numpwaiye, topo'e naihmbwaip niaiye yarp hriphrip. Le'e naimune niaiye Yohe Yirise nember nate tas. ¹⁸ Lahmende niaiye gande yanjah uku no, ki nende wah tikin Krais pe, Got nende nihararme naihmbwaip bwore bwore kin. Topo'e lenge miye' ka yininge wusyep hriphrip me kin. ¹⁹ Ta'e luku pe, poi ya gunde naihmbwaip bwore bwore lalme niaiye ki nende poi marp naihmbwaip ilyeh. Topo'e naihmbwaip bwore bwore luku ki nende bongolme naiheryembe mise lenge mitiŋ.

²⁰ Yip yukur pa naiheryembe nai ilyehme no, pa yende yumbune wah tikin Got, topo'e niaiye jahilyeh yip. Bwore mise, nai lalme ki bwore niaiye pa yono. Kom niaiye pa yono nainde no, nai uku ka ende miye' ende ka tumbe e oto hwap pe, luku yip yende pupwa.

²¹ Ki bwore niaiye yukur pa yono yuwor, topo'e yono'e pinip kwote, topo'e pa yende nai'e nai'e sye' niaiye ka ende to' yip ka tumbe e oto hwap. ²² Niaiye nin naiheryembe nainde nato naihmbwaip nin nange ki bwore no, ni nende pe, na hriphrip. Detale, nin yukur na se ininge nange nin nende pupwa, pakai. Luku nai'e nai'e nin nitei topo'me Got. ²³ Kom niaiye miye' ende ka naiheryembe wula wula me yuwor niaiye ka ono pe, luku kin si nende pupwa nal nembep tikin Got niaiye kin si nono. Detale, kin yukur nende nai uku gande naihmbwaip mise kin niaiye tejeime Krais, pakai. Ta'e luku pe, naimune niaiye yukur poi mende gwande naihmbwaip mise poi niaiye tejeime Krais pe, luku poi si mende pupwa.

15

Poi ya mende nai'e nai'e niaiye ka ungwisme lenge mitiŋ sye'

¹ Poi lahmende niaiye bilip poi ki sai bongol pe, ya mungwis lenge mitiŋ niaiye pupwa pilpil pe, ya mikirh mane tinge. Kut yukur ya mende nai'e nai'e niaiye nende poi ilyehme ya hriphrip. ² Topo'e poi ilyeh ilyeh ya mungwisme lenge to' tatai poi niaiye ka ende tinge ka hriphrip. Ya mende tu'e luku no, naihmbwaip tinge niaiye tejeime Krais pe, ka si bongole. ³ O Krais yukur narp niaiye nungwisme kitikin, pakai. Ki gande wusyep niaiye sai nato tup njanange ta'e le'e,

Wusyep pupwa niaiye lenge miye' tuweinge yanange yalme nin pe, tukwini tinge yanange yatme Ŋam.

⁴ Wusyep lalme luku ηaiye somohonme tinge yainge sai nato tup pe, kin pwal poi sande teke'e. Wusyep tikin Got uku ki nungwisme ηoihmbwaipe poi ηaiye ya murp ηumwaiye no, ya gwin bongole meseperhme Got ηaiye ka ungwisme poi.

⁵ Got kin tehei ηaiye ka ende poi ya murp ηumwaiye, topo'e ya gwin bongole pe, kin ka ende poi ηaiye ya murp bwore mi' supule guh bumbe lenge Kristen to' tatai pe, ka tu'e ηaiye poi si ηoihmbwaipe ilyeh. Pe luku poi topo'e yip si gwande ηihip wutu' tikin Jisas Krai. ⁶ Ta'e luku pe, yip lalme pa ηoihmbwaipe ilyeh yaηa'e naη embere yilme Got ηaiye kin Yai tikin Lahmborenge poi Jisas Krai.

Lenge haiten, tinge topo'e yisande wusyep mise

⁷ Ta'e luku pe, yip pa hriphrip ηaiye pa yamba' lenge to' tatai yip. Ka ηahilyeh tu'e ηaiye Krai si namba' yip. Pa yende tu'e luku pe, Got ka amba'e naη embere. ⁸ ηam de ma mini yip tu'e le'e: Krai nat ta'e miye' wah ηaiye ka ungwisme lenge Juta miye' tuweinge. Kin ηende ta'e luku ηasambe wusyep tikin Got ηaiye ki bwore mise. Pe luku ki ηende gande wusyep tupwai' ηaiye somohon Got ηanange nalme lenge louwah titinge lenge Juta pe, ki bwore mise. ⁹ Topo'e ki ηasande ηaiye lenge haiten miye' tuweinge ka yeteke'e ηoih mi'mi' tikin Got pe, ka yaha'e naη kin junde wusyep ηaiye sai nato Tup tikin Got ηaiye ηanange na,

Ta'e luku pe, ma mahra'e naη nin guh bumbe me lenge haiten miye' tuweinge.

Topo'e ma mosoko wenersep ηaiye mirisukwarme naη nin.

¹⁰ Topo'e wusyep ηoinde ηaiye sai nato Tup tikin Got pe, ki ηanange ta'e le'e,

Yip lenge haiten miye' tuweinge pe, pa hriphrip yotop lenge Juta miye' tuweinge ηaiye Got si nalaηatme tinge.

¹¹ Topo'e wusyep ηoinde plihe ηanange na,

Yip lenge haiten miye' tuweinge lalme yirisukwarme Lahmborenge, topo'e lenge haiten moiye moiye ηaiye kekep lalme yirisukwarme kin.

¹² Topo'e plihe nato tup tikin Aisaia pe, ki ηanange na,

Louwah tikin Jesi* ende ka ot.

Kin ka orp tu'e Lahmborenge ηaiye ka embepeme lenge haiten lalme pe, tinge lalme ka yaηa'e ηoihmbwaipe tinge yilme kin yurp yeseperhme ηaiye ka ungwisme tinge.

¹³ Ya murp meseperhme Got ηaiye ka ungwisme poi no, ka ende poi ηaiye ya papararme hriphrip, topo'e ηoihmbwaipe ηumwaiye. Detale, ηoihmbwaipe poi tejeime kin. Topo'e Yohe Yirise ηende bongolme poi ηaiye ya sisyeme nange Got se ka ungwisme poi.

Pol hriphrip me wah ηaiye kin ηende

¹⁴ Lenge to' tatai ηam! Nato ηoihmbwaipe ηam pe, ηam sisyeme nange nye nyermbe yip yende ηai'e ηai'e bwore bwore jande ηoihmbwaipe bwore. Topo'e yip papararme sande teke'e bwore bwore ηaiye tatame pa yasamb lenge miye' tuweinge sye' ηoiheryembe bwore bwore tikin Got. ¹⁵ Tehei ηaiye ηam mainge wusyep bongol sikirp e'e malme yip pe, ki ta'e le'e. ηam de ma mahra'e ηoihmbwaipe yip ηaiye pa sisyeme wah embere le'e ηaiye Got si pwale. ¹⁶ Kin si nalaηatme ηam ηaiye ma murp tu'e miye' wah tikin Krai Jisas ηaiye ma mende wah guh bumbe me lenge haiten miye' tuweinge. ηam ma murp tu'e pris pe, ma mininge malaηatme wusyep bwore mise tikin Got. Detale, ηam de ma minge lenge haiten miye' tuweinge milme Got tu'e ofa ηaiye ki ηende nihararme tinge. Pe Yohe Yirise ka ende tinge ka yurp tu'e lenge miye' tuweinge tikin Got. ¹⁷ Ta'e luku pe, ηam ma tongor' mal Krai Jisas pe, ηam hriphrip me wah e'e ηaiye ηam mende me Got. ¹⁸ ηam yukur ma mininge wusyep ende topo'e, pakai. Krai kin narpe nato ηam pe, ma

15.9 2Sam 22.50, Sng 18.49

15.10 Lo 32.43

15.11 Sng 117.1

15.12 Ais 11.10

* 15.12 Jesi kin yai tikin

kiη Dewit.

mil yerme lenge haiten miye' tuweinge najiye mininge wusyep, topo'e mende naji'e naji'e bwore no, ka yeteke'e pe, ka yaja'e tinge yilme Got. ¹⁹ Yohe Yirise tikin Got pwale bongol pe, nam mende mirakel, topo'e wutu' ambaran. Ta'e luku pe, nam manange malaajatme wusyep bwore mise tikin Kraiis lalme luku manar Jerusalem pe, nam minge mal'e mal'e moiye moiye ma gwere provins Ilirikum.

²⁰ Njoihmbwaip embere nam, ki sai najiye ma mininge malaajatme wusyep bwore mise tikin Kraiis mil moto moi najiye yukur tinge yisande nan Kraiis. Nam gwarngre najiye ma mahra'e yokoh mi munuh tumwange najiye miye' ende si nate nononde sai. ²¹ Wusyep najiye sai nato Tup pe, ki nanange ta'e le'e, Lahmende miye' tuweinge najiye yukur somohon yisande wusyep sikirp me kin pe, ka yeteke'e kin. Topo'e lahmende najiye yukur yisande nan kin pe, tinge ka sisysteme kin.

Pol narp njoiheryembe najiye ka el Rom

²² Wah uku nupwai'e nam nup wula wula ti, le'e tehei kin najiye nam yukur mate meteke' yip. ²³ Kom wah najiye nam njoiheryembe najiye ma mende murp luh moi e'e pe, nam si mende mi'e. Topo'e wahtaip wula wula luku nenge nat pe, nam masande tikin najiye ma muta meteke' yip. ²⁴ Kom nam njoiheryembe najiye ma tuhur e'e pe, ma mil kekep Spen pe, ma mwande muta meteke' yip yer ti, ma mil. Nam hriphrip najiye ma motop yip murp sikirp mi'e pe, nam masande najiye pa yungwisme nam najiye pa yember nam ma mil Spen.

²⁵ Kom tukwini pe, ma mil Jerusalem mila mangange naji'e naji'e sye' mil lenge miye' tuweinge tikin Kraiis najiye yarp uku ti, ma mut. ²⁶ Lenge miye' tuweinge tikin Kraiis najiye yarp provins Masedonia topo'e Akaia tinge hriphrip jahilyeh yember wuhyau najiye ka yember yil yungwis lenge miye' tuweinge tikin Kraiis najiye sehei'e naji'e naji'e yarp Jerusalem. ²⁷ Tinge hriphrip najiye yember wuhyau uku ta'e najiye nasande tititinge. Kom najiye bwore mise kin pe, wuyah lenge haiten sai me lenge Juta najiye lenge haiten ka yungwisme. Detale, najimune najiye Got nende pe, ki nungwisme yipihinge lenge miye' tuweinge Juta pe, tinge plihe bunjenge yungwis lenge haiten miye' tuweinge. Ta'e luku pe, wah plihe sai me lenge haiten miye' tuweinge najiye ka tungwisme najimune tikin kekep yil lenge Juta najiye ka yungwisme yarp tinge. ²⁸ Njupre najiye ma mende wah e'e mi'e no, ma minge wuhyau lalme mila mangang lenge minir Jerusalem pe, ma mwande muta meteke' yip yer ti, ma mil Spen. ²⁹ Nam si sisysteme nange njupre najiye ma muta meteke'e yip pe, njoihmbwaip bwore bwore tikin Kraiis najiye papararme nam pe, ka ote guhme yip topo'e.

³⁰ Lenge to' tatai nam, nato nan tikin Lahmborengre Jisas Kraiis pe, Yohe Yirise pwal poi njoihmbwaip bwore bwore najiye ya mende nihararme lenge mitij. Ta'e luku pe, nam misilih yip najiye pa jin yotop nam najiye ya lalme mininge wusyep misilihme Got bongole najiye ka ungwisme nam. ³¹ Pa yininge wusyep yisilihme Got najiye ka ungwisme nam, topo'e ka enge nam tupwaihme lenge miye' tuweinge Judia najiye yukur yaja'e njoihmbwaip tinge yalme Jisas Kraiis. Pa yende tu'e luku no, lenge miye' tuweinge tikin Got najiye yarp Jerusalem, ka hriphrip me wuhyau najiye ma mangange lenge. ³² Ta'e luku pe, najiye Got ki nasande nange ma muta meteke' yip pe, nam ma hriphrip supule najiye ma meteke' yip pe, ma mamba'e yohe, topo'e ma plihe mamba'e bongol.

³³ Got kin miye' najiye pwal poi njoihmbwaip njumwaiye pe, kin ka orp topo'me yip lalme. Bwore mise.

16

Pol nember wusyep hriphrip nal lenge Kristen miye' tuweinge najiye yarp Rom

¹ Nam de ma mini yip tu'e le'e. Njupre najiye Fibi ta wil pe, yip pa bepteme ti bworerme. Ti mihyen poi ende. Ti tuwei wah bwore ende tikin sios wa woto moi embere Senkria

sai nato Korin. ² Nato naŋ tikin Lahmborenge pe, yamba'e Fibi yenge yil ŋaiye ta wurp topo'me yip. Yende ŋai uku junde yaŋah ŋaiye lenge miye' tuweinge tikin Got yende. Topo'e ŋaiye ta wahai'e nihme ŋainde pe, ŋam masande pa yungwisme ti. Detale, ti tuwei bwore ŋaiye wungwisme ŋam topo'e lenge mitiŋ wula wula.

³ ŋam member ŋau bwore ŋam e'e malme Prisila hindi Akwila. Tinge hindi wahilyeh ŋam ŋaiye poi lalme mende wah tikin Kraiŋ Jisas. ⁴ Sehei ŋaiye tinge de ka yule yungwisme ŋam. Ta'e luku pe, yukur ŋam ilyeh ŋaiye ŋam manange wusyep hriphrip me tinge hindi. Topo'e lenge haiten miye' tuweinge ŋaiye si yimbilme ŋoihmbwaip ŋaiye yarp ya yoto sios lalme plihe yangange wusyep hriphrip yalme tinge hindi. ⁵ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam ka elme lenge Kristen miye' tuweinge ŋaiye jahilyeh yarp yokoh tinge hindi. Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam ka elme ŋimeŋ ŋam Epainetus. Kin miye' ŋendehei ŋaiye nimbilme ŋoihmbwaip nalme Kraiŋ nato provins Esia. ⁶ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Maria. Ti wende wah nihe embere embere pupwa ŋaiye wungwisme yip. ⁷ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Andronikus hindi Junias. Tinge hindi Juta ŋahilyeh ta'e ŋam ŋaiye poi lalme marp moto mwahupwai'e. Lenge aposel yahra'e naŋ tinge hindi, topo'e tinge hindi yimbilme ŋoihmbwaip yalme Kraiŋ yal yerme ŋam.

⁸ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Ampliatuŋ. Kin miye' yaŋam bwore ŋam ŋaiye ŋam hriphrip me kin nato naŋ tikin Lahmborenge. ⁹ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Urbanuŋ. Kin wahilyeh poi ŋaiye poi lalme mende wah tikin Kraiŋ. Yaŋa'e hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam yilme ŋimeŋ ŋam Stakiŋ. ¹⁰ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Apeleŋ. Kin miye' ŋaiye nikirh mane nato wah tikin Kraiŋ bworerme pe, Kraiŋ hriphrip me kin. Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme bantihei tikin Aristobuluŋ. ¹¹ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Herodion. Kin bantihei ilyeh ŋam Juta. Yaŋa'e hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam yilme lenge miye' tuweinge ŋaiye bantihei tikin Narkisuŋ ŋaiye tinge jande Lahmborenge. ¹² Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Tripina hindi Tripoŋa. Tinge hindi tuweinge wah ŋaiye yende wah tikin Lahmborenge. Topo'e plihe yaŋa'e ŋau bwore topo'e hriphrip ŋam yilme tei ŋam Persiŋ. Ti tuwei wah ŋaiye wende wah nihe tikin Lahmborenge. ¹³ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Rufuŋ topo'e mam kin. Kin miye' wah bwore ŋaiye Got nalaŋatme kin nato Kraiŋ. Pe mam kin bepweteme ŋam bwore ta'e talah wim ti. ¹⁴ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Asinkrituŋ hindi Flegon topo'e Hermeŋ, topo'e Patrobaŋ hindi Hermaŋ, topo'e lenge to' tatai sye' tikin Kraiŋ ŋaiye yarp yotop tinge. ¹⁵ Hriphrip topo'e ŋau bwore ŋam nalme Filologuŋ hindi Julia, topo'e Nereuŋ hindi mihyen kin, topo'e Olimpiŋ ŋotop lenge miye' tuweinge lalme tikin Got ŋaiye yarp yotop tinge.

¹⁶ O poi ŋaiye marp ta'e lenge miye' tuweinge tikin Got pe, poi ilyeh ilyeh ya tirir motop lenge to' tatai poi. Lenge miye' tuweinge lalme tikin Kraiŋ yember hriphrip topo'e ŋau bwore tinge yalme yip.

ŋoihme miye' tuweinge ŋaiye ka yowor'e sios

¹⁷ ŋam manange wusyep bongol malme yip lenge to' tatai ŋam. ŋembep yip ka gondoume lenge mitiŋ ŋaiye ka yute yininge wusyep tetehei pupwa yende yumbune wusyep bwore ŋaiye yip si yisande pe, ka yowor'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp yoto sios. Yil wohme lenge mitiŋ ŋaiye ta'e luku. ¹⁸ Lenge mitiŋ ŋaiye tinge yende ŋai'e ŋai'e luku pe, yukur tinge yende wah me Kraiŋ, Lahmborenge poi, pakai. Kom tinge yende wah jande ŋaimune ŋaiye wahri' tinge yasande ka yende. Tinge yanange wusyep hombo'e ŋaiye yende minjau yisenye'e tapam lenge miye' tuweinge no, ka yende yumbune ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge bwore bwore ŋaiye yukur somohon yisande wusyep molohe luku. ¹⁹ Lenge mitiŋ lalme si yisande wusyep me yip ŋaiye yip jande wusyep tikin Got. Ta'e luku pe, ŋam topo'e, ŋam hriphrip me yip supule. Kom ŋoihmbwaip yip ka ende niharar ŋaiye pa yende ŋaimune ŋaiye ki bwore, kut yukur

pa yende naimune naiye pupwa, na pakai. ²⁰ Topo'e sehei woh, Got poi naiye pwal poi noihmbwaip numwaiye topo'e nai'e nai'e bwore bwore pe, ka ende yumbune bongol tikin Satan pe, ka orp tuwihme yip. Noih mi'mi' tikin Lahmborenge Jisas Krai ka si topo'me yip.

²¹ Wah ilyeh nam Timoti nember hriphrip topo'e nau bwore kin nalme yip. Topo'e Lusius hindi Jeson topo'e Sosipater, tinge bantihei ilyeh nam Juta yember hriphrip topo'e nau bwore tinge yalme yip.

²² Nam Tertius, nam mamba'e wusyep tas mut Pol pe, nam mainge tup e'e. Nato nan tikin Lahmborenge pe, nam member hriphrip topo'e nau bwore malme yip.

²³ Gaius nember hriphrip topo'e nau bwore kin nalme yip. Poi hindi marp yokoh kin pe, kin bepteme nam bworerme. Kin bepteme lenge miye' tuweinge lalme naiye yate jahilyeh yarp yukoh kin. Erastus kin miye' naiye bepteme wuhyau tititinge gavman nate noto moi embere le'e, topo'e tinge hindi to' poi Kwartus yember hriphrip topo'e nau bwore tinge hindi yalme yip. ²⁴ Noih mi'mi' tikin Lahmborenge poi Jisas Krai, ka si topo'me yip. Mise.

Ya mahra'e nan tikin Got nye nyermbe

²⁵ Poi ya lalme hriphrip mara'e nan embere milme Got. Kin tatame naiye ka ende yip pa jin bongole junde noihmbwaip yip naiye tejeime kin. Ki gande wusyep bwore mise tikin Jisas Krai naiye nam manange malaŋatme sai nato tup. Wusyep mise luku pe, ki sai tase somohonme nenge nat. ²⁶ Kom tukwini pe, Got si nember wusyep tase luku nate tas halhale. Got naiye kin narp nye nyermbe nanange wusyep bongol naiye ya mininge malaŋatme wusyep profet uku mil lenge miye' tuweinge nal'e nal'e kekep lalme. Topo'e ka yisyunde wusyep uku no, ka yara'e noihmbwaip tinge yilme Got. ²⁷ Got uku pe, kin ilyeh naiye sisyeme nai'e nai'e tetehei lalme. Pe nato nan tikin Jisas Krai pe, ya mahra'e nan kin mirisukwarme kin nye nyermbe. Mise supule.

Tup nendehi naiye Pol nainge nal lenge Korin

¹Ŋam Pol, Got si nalaŋatme ŋam ta'e aposel tikin Krais Jisas gande ŋasande kitikin. Poi hindi tatai poi Sostenes, ²poi mainge tup e'e member malme yip lenge miye' tuweinge tikin Got naiye yarp ya yoto moi embere Korin. Got si nalaŋatme yip lenge miye' tuweinge holi bwore mise supule kitikin nato naŋ tikin Krais Jisas. Ki ŋahilyeh naiye ki nalaŋatme lenge miye' tuweinge nal'e nal'e kekep lalme. Poi lalme ya mahra'e naŋ Lahmborenge poi, Jisas Krais. ³Yai Got poi, topo'e Lahmborenge Jisas Krais si ŋoih mi'mi' me yip topo'e yal yip ŋoihmbwaip ŋumwaiye.

Pol ŋanange wusyep hriphrip me Got

⁴Ŋup ilyeh ilyeh ŋam manange wusyep hriphrip me Got me yip. Detale, Got si yal yip ŋoih mi'mi' kitikin naiye natme Jisas Krais. ⁵Yip si tongor' yal Krais pe, kin si yal yip yitini wula wula, ta'e sande teke'e, topo'e naiye yip tatame pa yininge yalaŋatme wusyep tikin Got bworerme. ⁶Luku ki pasam nange wusyep tikin Krais sai nato yip pe, ki ta'e naiye lou nam na gah kekep no, kin dil sai supule. ⁷Tukwini yip si yamba'e yitini tikin Yohe Yirise wula wula pe, pa yurp yeseperhme ŋup yuwo tikin Lahmborenge poi Krais Jisas naiye ka ot. ⁸Kin ka ende bongolme ŋoihmbwaip yip, naiye tejeime Krais pe, pa yurp bwore bwarme yi tutume ŋup yuwo tikin Jisas Krais. ⁹Got kin si nalaŋatme yip jahilyeh topo'e talah kin Jisas Krais naiye Lahmborenge poi. Ŋaimune naiye Got si ŋanange pe, ki nende gande.

Wusyep teketenge sai nato sios

¹⁰Nato naŋ tikin Lahmborenge poi Jisas Krais pe, ŋam misilih yip lenge to' tatai ŋam lalme naiye pa yurp bamtihei ilyeh junde ŋoihmbwaip bwore ilyeh. Yukur pa yowor'e tangalai ilyeh ilyeh, na pakai. ¹¹Bamtihei tikin Kloe yana ŋam nange wusyep teketenge sye' sai bumbumbe me yip, to' tatai ŋam. ¹²Wusyep naiye tinge yanange pe, ki ta'e le'e. Mitij sye' yanange na, "Ŋam gwande Pol", ŋoinde ŋanange na, "Ŋam gwande Apolos". Ŋoinde ŋanange na, "Ŋam gwande Pita". Ŋoinde ŋanange na, "Ŋam gwande Krais".

¹³Deta'e lai? Tatame naiye pa yowor'e Krais hoime lakai? Ta'e ŋam Pol mule mal loutungwarmbe me yip? O ta'e yip yamba'e pinip ya yoto naŋ tikin Pol, lakai? ¹⁴⁻¹⁶Ŋam hriphrip me Got naiye yukur ŋam gwihye'e pinip me mitij wula wula, pakai. Mise kin pe, ŋam gwihye'e pinip me Krispus hindi Gaius hoi, topo'e Stepanas nenge lenge bamtihei kin. Kut ŋam ŋoiheryembe yukur ŋam plihe gwihye'e pinip me lahende topo'e, pakai. Kom yukur lahende ka ininge nange kin namba'e pinip nato naŋ ŋam. ¹⁷Krais yukur nember ŋam mal naiye ma gwihye'e lenge pinip, pakai. Kin nalaŋatme ŋam naiye ma mininge malaŋatme wusyep bwore mise tikin Got. O yukur ŋam manange wusyep gwande yaŋah naiye lenge miye' sande teke'e tikin kekep e'e naiye yanange. Ŋam yukur ma mininge wusyep gunde lenge miye' sande teke'e luku. Detale, ŋam gwarngge naiye ma mende nule Krais nal loutungwarmbe ka luh paka pakaiye.

Krais kin bongol tikin Got

¹⁸Bwore mise, lenge miye' tuweinge naiye jande yaŋah naiye ka talai pe, tinge yasande wusyep tikin loutungwarmbe pe, ki luh paka pakai me tinge. Kut poi lenge miye' tuweinge naiye Got ka ungwisme poi pe, ya murp bwore nye nyermbe pe, wusyep uku ki bongol tikin Got. ¹⁹Tup tikin Got ŋanange ta'e le'e, Ma mende yumbune sande teke'e lenge miye' sande teke'e embere, topo'e ma gwinyenme sande teke'e lenge miye' naiye papararme sande teke'e.

²⁰ Ta'e luku pe, ya mininge tu'e lai me lenge miye' ηaiye sande teke'e embere, topo'e lenge miye' ηaiye papararme sande teke'e tikin wusyep erɲeme Moses, topo'e lenge miye' ηaiye sisyeme ηai'e ηai'e lalme tikin kekep e'e. Got si ηende yumbune sande teke'e tinge lalme. Nal ηembep tikin Got pe, sande teke'e tinge pupwa luh paka pakaiye.

²¹ Nato sande teke'e tikin Got pe, kin sisyeme nange lenge miye' tuweinge yukur tatame ka sisyeme Got junde ηoiheryembe tititinge. Ta'e luku pe, tinge yanange ηaiye wusyep mise tikin Got uku ηaiye poi manange malaɲatme, ka ungwis lenge miye' tuweinge ηaiye ηoihmbwaip tinge tejeime kin.

²² Lenge Juta yende niharar ηaiye ka yeteke'e mirakel tikin Got, kut lenge Grik yende nihararme sande teke'e tikin kekep e'e. ²³ O poi pe, poi manange malaɲatme wusyep me nule tikin Krais nal loutungwarmbe. Kom ηaiye ηoiheryembe lenge Juta pe, tinge yanange wusyep uku ki pupwa gonombai'e Got. Topo'e lenge Grik pe, tinge yanange nange wusyep uku pupwa hombo'e ηaiye ka yusyunde. ²⁴ Kom poi Juta topo'e Grik ηaiye Got si nalaɲatme poi pe, Krais ηaiye nule nal loutungwarmbe pe, kin bongol tikin Got, topo'e kin sande teke'e tikin Got. ²⁵ Lenge miye' kekep ηoiheryembe nange yaɲah tikin Got ki kwote. Kom yaɲah uku ki nengelyembe sande teke'e lenge miye' kekep. Tinge yanange nange Got yukur bongol, kom kin nengelyembe bongol tikin lenge miye'.

²⁶ Lenge to' tatai ηam, ηoiheryembe ηendeheiyeh ηaiye Got yukur nalaɲatme yip pe, wula yip yukur yarp ta'e lenge miye' sande teke'e nal ηembep lenge miye' kekep e'e, topo'e wula yip yukur miye' borenge moi ηaiye bongol, topo'e wula yip yukur yamba'e naɲ ηembere. ²⁷ Lenge miye' tuweinge ηaiye Got nalaɲatme pe, lenge miye' kekep jal lenge nange tinge kwote. Kom kin ηende ta'e luku ηaiye lenge miye' sande teke'e kekep e'e ka hi'e. Topo'e lenge miye' tuweinge ηaiye Got nalaɲatme pe, lenge miye' yanange nange tinge bongol pakai, kom ki ηende ta'e luku ηaiye lenge miye' bongol tikin kekep e'e ka hi'e. ²⁸ Got si nalaɲatme lenge miye' tuweinge ηaiye bongol pakai, topo'e miye' tuweinge ηaiye tinge bepjahme tinge nange tinge pupwa luh paka pakaiye. Got si nalaɲatme lenge miye' tuweinge luku ηaiye ka enge gonombai'e lenge miye' kekep ηaiye tinge yanange tinge bongol. ²⁹ Luku ta'e le'e, yukur miye' ende ka gute bip kin gin ηembep Got, pakai.

³⁰ Kom Got si nenge poi na tongor' nal holi bwore mise supule nato Krais Jisas pe, nato Krais Got pwal poi sande teke'e kin. Nato Krais Got ηende poi marp bwore bwarme pe, kin namba'e poi marp hlaininge. Detale, kin nongohe pupwa poi lalme. ³¹ Ki ta'e wusyep tikin Got ηanange na,

Lahmende ηasande ka irisukwarme pe,

ka irisukwarme ηaimune ηaiye Lahmborenge si ηende.

2

Pol ηende wah nato Korin topo'e bongol tikin Got, yukur bongol kitikin

¹ Lenge to' tatai ηam, ηendeheiyeh ηaiye ηam matme yip ηaiye ηam manange malaɲatme wusyep tase tikin Got pe, ηam yukur manange wusyep mut mar luluwe, topo'e sande teke'e ηembere, pakai. ² ηupe ηaiye ηam top yip marp pe, yukur ma mininge wusyep ende topo'e, pakai. ηam ηoiheryembe Jisas Krais ilyehme, topo'e nule kin nal loutungwarmbe. ³ Ta'e luku pe, ηupe ηaiye ηam marp topo'e yip pe, ηam bongol pakai, topo'e ηam hi' gwarng pe, hip syep ηam dolndol. ⁴ ηam yukur mat ηaiye ma mininge malaɲatme wusyep gunde sande teke'e topo'e bongol ηam tanam, pakai. Kom ηam mat topo'e bongol tikin Yohe Yirise. ⁵ ηam mende ta'e luku no, ηam masande ηoihmbwaip yip ka tejei e unuh me bongol tikin Got. Yukur ka si e unuh sande teke'e titinge lenge miye'.

Yohe Yirise pwal poi ηoiheryembe topo'e sande teke'e bwore tikin Got

⁶ Kom lenge miye' tuweinge ηaiye ηoihmbwaip tinge tejei bongol me Got pe, poi manange malañatme sande teke'e tikin Got malme tinge. Ki yukur natme miye' ondoh, topo'e lenge miye' kekep e'e, ηaiye ka talai. ⁷ Kut teter ηaiye Got yukur ηende kekep e'e pe, kin si ηoiheryembe yanah ende sai ηaiye ya murp mi moto yirise kin. Mi'e pe, tukwini poi manange malañatme sande teke'e le'e, topo'e ηoihmbwaip bwore bwore tikin Got ηaiye somohon sai tase. ⁸ Ta'e luku pe, yukur miye' ondoh ende gah kekep e'e sisyeme yanah uku. ηaiye ka sisyeme pe, yukur ka yuluwei Lahmborenge ηaiye kin bongol yirise yil loutungwarmbe. ⁹ Ki ta'e wusyep tikin Got ηanange ta'e le'e.

ηembep miye' yukur ka eteke'e, topo'e mungwim yukur ka usyunde, topo'e miye' yukur ka ηoiheryembe ηaimune ηaiye

Got si ηende mi'mi' me lahmende ηaiye ηende nihararme kin.

¹⁰ Yohe Yirise nato nahai'e ηoihmbwaip tase tikin Got. Ta'e luku pe, Got pwal poi Yohe Yirise ηaiye ka owor'e ember ηoihmbwaip tase tikin Got otme poi. ¹¹ Yukur miye' ende ka eteke'e ηoihmbwaip mele'e miye' ende, pakai. Yipihinge tikin miye' uku ηilyehe sai tatame ka sisyeme, topo'e ki ηahilyeh nal me Got, Yipihinge tikin Got ηilyehe sai tatame ka sisyeme ηoihmbwaip kin. ¹² Ta'e luku pe, yukur poi mamba'e yipihinge kekep e'e, pakai. Poi mamba'e Yipihinge tikin Got ηaiye kin nember nat no, ya sisyeme yitini bwore bwore ηaiye Got pwal poi pakaiye. ¹³ Wusyep ηaiye poi manange pe, yukur miye' pwal poi sande teke'e, pakai. Yohe Yirise pwal poi sande teke'e ηaiye poi manange wusyep Yohe Yirise mal lenge miye' ηaiye Yohe Yirise narp tinge. ¹⁴ Lahmende ηaiye Yohe Yirise pakai pe, yukur ka amba'e ηaimune ηaiye natme yipihinge tikin Got. Detale, kin yukur tatame ηaiye ka iyar'e ηoihmbwaip tikin Yohe Yirise pe, kin ηoiheryembe nange ηai'e ηai'e luku pupwa hombo'e. ¹⁵ Miye' ηaiye Yohe Yirise narp kin pe, kin tatame ηaiye ka iyar'e ηai'e ηai'e lalme, kut yukur miye' ende tatame ka iyar'e miye' uku.* ¹⁶ Wusyep tikin Got ηanange ta'e le'e,

Lahmende tatame ka sisyeme ηoiheryembe tikin Lahmborenge?

Topo'e lahmende tatame ka inime ηai'e ηai'e ηaiye ka ende?

Kom poi Kristen miye' tuweinge sisyeme ηoiheryembe tikin Krai.

3

Pol hindi Apolos pe, tinge miye' wah tikin Got

¹ Lenge to' tatai ηam, somohonme ηam yukur mana yip wusyep ta'e ηaiye ηam mana lenge miye' tuweinge ηaiye Yohe Yirise narp tinge. Kom ηam mana yip wusyep ta'e ηaiye lenge miye' tuweinge ηaiye yukur yimbilme ηoihmbwaip, topo'e yip ta'e lahmakerep nal ηembep tikin Krai. ² ηam si yal yip sande teke'e ηaiye ta'e ηimbirip mwa' ηilyehme, kut yukur ηam yal yip ηai bongol. Detale, somohon nate gere tukwini le'e pe, yip yukur tatame pa yono ηai bongol. ³ Tukwini yip teter yarp ta'e miye' tuweinge tikin kekep e'e. ηupe ηaiye yip yamba'e ηoihmbwaip pupwa yale yat yip tip, topo'e yip tuhwar yale yat yip tip pe, luku ki sasambe nange yip teter yarp miye' tuweinge tikin kekep. ⁴ Miye' ende ηanange na, "ηam gwande Pol." O ηoinde ηanange na, "ηam gwande Apolos." ηaiye yip yende ta'e liki pe, yip teter yarp ta'e miye' kekep.

⁵ Ta'e luku pe, Apolos kin lahmende? Topo'e Pol kin lahmende? Poi hindi miye' wah tikin Got pe, Got pwal poi hindi wah ηaiye poi hindi mende pe, yip yimbilme ηoihmbwaip. ⁶ ηam menete ηaisep ma moto ηoihmbwaip yip pe, Apolos ηiche me pinip, kom Got kitikin ηende ηaisep uku gere. ⁷ Miye' ηaiye ηenete ηaisep, topo'e miye' ηaiye ηiche me pinip pe, tinge miye' pakaiye. Kut Got ηaiye ηende no, ki gere pe, kin nengelyembe miye' wah lalme. ⁸ Miye' ηaiye ηenete ηaisep, topo'e miye' ηaiye ηiche me pinip pe, luku tinge hindi yende wah tikin Got. Pe yitini ηaiye ka hindi yamba'e pe, ka gunde wah ηaiye tinge ilyeh ilyeh yende. ⁹ Poi berei wahilyeh tikin Got, kut yip ta'e wah kin, topo'e yukoh tikin Got.

2.9 Ais 64.4 * 2.15 Wusyep uku sai nal tup sye'. 2.16 Ais 40.13 3.2 Hib 5.12-13 3.4 1Ko 1.12 3.6 Apo 18.4-11,24-28

Lenge Kristen tinge ta'e miye' ηaiye ηahra'e yukoh

¹⁰ Got kin ηoih mi'mi' me ηam pe, kin pwale wah aposel* topo'e sande teke'e ta'e miye' ηaiye sisyeme wah ηaiye nahra'e yukoh. ηam mende mi' me ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge ta'e miye' ηaiye niche ηehēh ηononde tumwange, kut miye' ende pe, kin nahra'e yukoh nanah tumwange ηaiye ηam si mononde. Kom miye' ilyeh ilyeh pe, ka ηoiheryembe bworere ηupe ηaiye ka ahra'e yukoh. ¹¹ Got si ηononde Jisas Krais ta'e tumwange miye' ηilyeh. Yukur miye' ende ka plihe ononde tumwange miye' ηoinde, pakai. ¹² ηupe ηaiye lenge miye' ka yahra'e yukoh yunuh tumwange miye' uku pe, sye' ka yenge gol yahra'e, sye' ka yenge silwa yahra'e, sye' ka yenge ηeser ηaiye na iche wuhyau embere amba'e, sye' ka yenge lou yahra'e, sye' ka yenge syuh juhur'e, sye' ka yenge wuse'.† ¹³ ηaiye ηup yuwo pe, Krais ka iyar'e wah ηaiye tinge yende. Ka tu'e ηaiye nih ka tuhur pe, ka sisipe wah ηaiye tinge yende na, wah uku bongol, lakai pakai. ¹⁴ Got se ka aηa'e yitini elme lahmende ηaiye nih yukur ηono wah kin. ¹⁵ Kom ηaiye nih ka ono wah tikin miye' ende pe, yukur ka amba'e yitini. Kut kin uku, nih yukur ka ono kin, kom ka orp tu'e miye' ηaiye tinge jelyepe kin yase nih tas.

Yip ta'e yukoh yirise tikin Got

¹⁶ Bwore mise, yip sisyeme nange yip ta'e yukoh yirise tikin Got, topo'e Yohe Yirise narp nato yip. ¹⁷ Yip Kristen ta'e yukoh yirise tikin Got. ηaiye miye' ende ka ende yumbune yukoh yirise tikin Got pe, Got se ka ende yumbune kin. Detale, yukoh yirise tikin Got pe, kin yirise supule.

Yukur ya mahra'e naη lenge miye'

¹⁸ ηoihme ηaiye miye' ende ka hombo'e yehme kitikin. ηaiye miye' ende yip iki ka ininge nange kin miye' ηaiye sisyeme ηai'e ηai'e kekep lalme, topo'e kin ηoiheryembe nange kin miye' sande teke'e embere nengelyembe lenge miye' tuweinge sye'. Luku yukur bwore. Kin ka tu'e ηaiye miye' ηaiye sande teke'e pakai ti, ka si sisyeme bworerme. ¹⁹ Sande teke'e tikin kekep e'e ηaiye lenge miye' tuweinge yende niharar, kom Got ηoiheryembe nange luku ki hombo'e. Ki ta'e ηaiye Tup tikin Got ηanange na, Got si ηuluwei lounda me lenge miye' tuweinge ηaiye tinge yanange tinge sisyeme ηai'e ηai'e lalme, kom Got nenge sande teke'e hombo'e tinge ηuluwei lounda me tinge, ηaiye tinge ka yi yoto.

²⁰ Wusyep tikin Got plihe ηanange na, Lahmborenge si sisyeme ηoihmbwaip lenge miye' sande teke'e ηaiye tinge pupwa miye' hombo'e. Pe sande teke'e tinge pupwa luh paka pakaiye.

²¹ Ta'e luku pe, pa yusme ηoihmbwaip ηaiye pa yahra'e naη lenge miye'. Pa ηoiheryembe nange ηai'e ηai'e lalme luku ka yip tip. ²² Pol hindi Apolos topo'e Pita, topo'e ηai'e ηai'e ηaiye sai kekep e'e, topo'e ηaiye pa yurp wimun, lakai pa yule, topo'e ηaimune ηaiye tukwini sai, o mindemboi ηaiye ka ot pe, ηai'e ηai'e lalme luku yip tip. ²³ Detale, yip tikin Krais pe, Krais tikin Got.

4

Lahmborenge ka iyar'e lenge miye' wah kin

¹ Yip pa ηoiheryembe na, poi miye' wah tikin Krais, ηaiye Got nalaηatme poi nange ya bepmeteme topo'e mininge mowor'e mingilise ηoihmbwaip tase tikin Got ηaiye somohon miye' ende yukur sisyeme. ² Wah ηaiye tinge pwal poi ηaiye bepmeteme pe, ya bepmeteme bworerme. ³ Yukur ηainde ηembere ηaiye yip, lakai miye' sye' ka yiyar'e ηam ηaiye ma gwin wusyep kot. ηam topo'e yukur ma se miyar'e ηam tanam. ⁴ ηaiye

* 3.10 Wusyep "kin pwale wah aposel" yukur sai nato wusyep Grik. Potopoi mainge ma moto. † 3.12 Syuh topo'e wuse' yukur sai moi Israel. 3.16 1Ko 6.19, 2Ko 6.16 3.19 Jop 5.13 3.20 Sng 94.11

ɲam pe, yukur ɲam ɲoiheryembe nange ɲam mende ɲainde pupwa. Kom ɲam yukur ma miyar'e ɲam tanam, pakai. Lahmborenge ɲilyeh ka iyar'e ɲam.

⁵ Yukur pa yiyar'e miye' ende tukwini. Pa yeseperhme ɲup yuwo ɲaiye Lahmborenge ka ot no, ka iyar'e poi lalme. Yirise kin ka aɲar'e e oto ɲoihmbwaip mele'e lenge miye' tuweinge pe, ka asamb lenge ɲaimune ɲaiye sai tase ka tus halhale. Pe Lahmborenge ka iyar'e miye' ilyeh ilyeh tongonose, ɲaiye tinge bwore bwarme pe, kin ka ahra'e naɲ tinge.

Lenge miye' tuweinge Korin yahra'e naɲ tititinge

⁶ ɲam ɲoiheryembe yip lenge to' tatai ɲam pe, ɲam manange wusyep mamba'e mende mat poi hindi Apolos ta'e wusyep tapimbilme, ɲaiye ka ungwisme yip no, pa yamba'e sisyeme yutme poi. Pe pa sisyeme wusyep tehei wusyep tikin Got ɲaiye ɲanange na, “Yukur pa tahar'e wusyep Got.” Ta'e luku pe, yukur pa tengelyem yahra'e naɲ miye' ondoh ende, kut pa tule naɲ miye' ondoh ende. ⁷ Yukur tinge yalaɲatme nin, nange nin miye' ondoh. Yukur nin namba'e ɲaimune ɲaiye gande bongol topo'e ɲasande nin. Got si yale ɲai'e ɲai'e lalme pe, prepwan ɲaiye na gute bip ahra'e naɲ nin. ⁸ Yip ɲoiheryembe nange yip si tatame ɲai'e ɲai'e lalme pe, yip yarp ta'e miye' lowe. Yip ɲoiheryembe nange yip si yarp ta'e kiɲ. O poi pakai e'e. ɲam masande pa yurp tu'e kiɲ no, poi aposel ya motop yip murp tu'e kiɲ. ⁹ Kom pakai. Poi aposel ta'e miye' pakaiye, topo'e poi ta'e lenge miye' ɲaiye jan kot no, ka pumb poi ya mule guh ɲembep lenge miye' tuweinge kekep lalme topo'e lenge walip hla'.

¹⁰ Poi mahra'e naɲ tikin Lahmborenge pe, yip jal poi kwote, kut yip pe, yip ɲoiheryembe nange yip sisyeme ɲoihmbwaip tase lalme tikin Krai. Topo'e yip ɲoiheryembe nange poi bongol pakai, kut yip bongol supule, topo'e yip tale naɲ poi, kut yip yamba'e naɲ embere. ¹¹ Tukwini ɲup e'e pe, nimbot pwamb poi, topo'e poi masande wonge salah, poi dende' hiyilih ɲuwor, tinge pwamb poi, topo'e poi ta'e ɲaiye lenge yowor yowor mase moinde mat. ¹² Topo'e poi mende syep poi mende wah nihe ɲaiye ya mamba'e ɲai. Tinge jonosambalai' poi, kom poi ɲoih mi'mi' me tinge. Tinge pwamb poi yende yumbune poi, kom poi yukur mana pakai me wah uku. Poi gwan bongole mende wah uku mende mal. ¹³ ɲupe ɲaiye tinge yana poi wusyep pupwa pe, poi mungwisme lenge wusyep bwore bwore. Somohon nate gere tukwini le'e pe, lenge miye' tuweinge yeteke'e poi pupwa yehe ta'e gurngur sarap tikin kekep.

Pol ɲasande lenge Korin ka junde ɲoihmbwaip kin

¹⁴ ɲam yukur mainge tup e'e ɲaiye ka ende yip pa hi'e, pakai. Kut ɲam mainge tup e'e member mal yip lenge talah ɲam ɲaiye ɲam mende nihararme no, ɲoihmbwaip yip ka owor tirtatar. ¹⁵ ɲaiye lenge 10,000 jetmam ka yende sande teke'e me yip ɲaiye si tongor' yal Krai pe, yai yip kin ɲilyehe sai. Nato Krai Jisas pe, ɲam si ta'e yai yip. Detale, ɲam ɲendehei ɲaiye mende wusyep mise matme yip. ¹⁶ Ta'e luku pe, ɲam misilih yip ɲaiye pa junde ɲihip wutu' ɲam. ¹⁷ Tehei kin uku ti, ɲam member Timoti malme yip. Kin uku talah ɲam ɲaiye ɲam mende nihararme kin nato Krai. Kin miye' wah bwore ɲaiye gande wusyep tikin Got. Kin ka plihe asam yip yanah ɲaiye ɲam gwande Krai, topo'e sande teke'e ɲaiye ɲam mende mal lenge sios mal'e mal'e.

¹⁸ Sye' yip ɲoiheryembe nange yukur ma mute meteke'e yip pe, yip jate bip yahra'e naɲ yip. ¹⁹ Kom ɲaiye ɲoihmbwaip tikin Lahmborenge pe, sehei ma mute meteke'e yip, topo'e ɲam da meteke'e lenge miye' dohlulu uku guh ɲembep ɲam tanam, ɲaiye tinge yanange wusyep yohe pakaiye, lakai tinge papararme bongol tikin Got. ²⁰ Lemame tikin Got pe, yukur ɲainde ɲaiye yenge wusyep pakaiye yanange. Lemame pe, ki bongol tikin Got ɲaiye bepeteme lenge miye' tuweinge. ²¹ Yip yasande ma mende yip tu'e la? Yip yasande ma mut topo'e winje, lakai ma mut topo'e ɲoihmbwaip ɲumwaiye ɲaiye ma mende nihararme yip?

5

Niņ pinip yar sai nato sios

¹ Mitij sye' yana ŋam nange nato mele'me yip pe, niņ pinip yar sai. Kom ŋam gunguru plai ŋaiye ŋam masande nange miye' ende ŋende niņ pinip yar ŋotop tuwei yai kin, ŋaiye tikin pupwa yehe supule pe, ki nengelyembe niņ pinip yar ŋaiye lenge haiten yende. ² Deta'e lai ti yip jate bip yahra'e naņ yip? Yip pa hi'e, topo'e pa ŋoihmbwaip mane! Miye' ŋaiye ŋende niņ pinip yar pupwa ta'e luku pe, pa jenyenme ka e tus upwaihme sios. ³ ŋam marp wohme yip, kom yipihinge ŋam narp topo'me yip, ta'e ŋaiye ŋam si top yip marp. ŋam manange wusyep bongol uku malme ŋaimune ŋaiye pa yende me miye' uku ŋaiye ŋende pupwa. ⁴ ŋupe ŋaiye pa juhilyeh no, pa yurp wusyep pe, yipihinge ŋam si narp topo'e yip pe, bongol tikin Lahmborenge Jisas Krais ka si topo'e yip. ⁵ Yember miye' iki yil syep tikin Satan ŋaiye ka amba'e nihe syohe no, ka osme ŋoihmbwaip pupwa kin, kut mindemboi ŋup yuwo tikin Lahmborenge pe, ka ungwisme yipihinge kin.

Lenge sios Korin, pa jinyenme miye' ŋaiye ŋende pupwa

⁶ Yukur bwore ŋaiye pa yahra'e naņ yip topo'e jute bip yip. Yip sisyeme, yis sikirp manai'e tatame ŋaiye ka ende kakah lalme ka tenenem. ⁷ Ta'e luku pe, pa jinyenme yis tikin ŋoihmbwaip pupwa yiche yil no, pa yurp tu'e kakah ambaran ŋaiye yis pakai ta'e ŋaiye tukwini yip yurp. Detale, Krais kin ta'e worsip Pasova* poi, ŋaiye tinge si yonombe yikil ya yanah ŋeser hendeinge yende ofa yalme Got ŋaiye ka ungwisme poi. ⁸ Ya lalme hriphrip ŋaiye ya mono ŋai mil ilyeh. Pa yusme ŋoihmbwaip telei ŋaiye tengelyem yende pupwa mi'e pe, ŋoihmbwaip poi ka bwore mi' supule, topo'e wusyep poi ka mise.

⁹ Nato tup ŋaiye somohon ŋam mainge member yip mal pe, ŋam mana yip ŋaiye yukur pa juhilyeh topo'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yende niņ pinip yar. ¹⁰ Yukur ŋam manange nange pa yusme lenge haiten miye' tuweinge lalme ŋaiye yarp kekep e'e. Bwore mise, tinge sye' yende niņ pinip yar, tinge sye' yende solombe, tinge sye' yende ŋendei, topo'e tinge sye' yahra'e naņ got hombo'e. ŋaiye pa ŋoiheryembe nange pa tupwaihme tinge, topo'e ŋai'e ŋai'e pupwa luku pe, yip pa yusme kekep e'e. Kom pakai. ¹¹ Wusyep ŋaiye ŋam manange ta'e le'e, lahmende ŋaiye yip top tangal to' tatai nato naņ tikin Krais, kom kin ŋende niņ pinip yar, ŋende solombe, ŋende ŋendei, ŋahra'e naņ tikin got hombo'e, gonosambalai', ŋono'e pinip kwote pe, miye' ta'e luku yukur pa juhilyeh yotop tinge, pakai. Topo'e yukur pa yono ŋai yotop lenge miye' tuweinge ta'e luku. Na pakai.

¹²⁻¹³ Ta'e luku pe, ŋam yukur tatame ŋaiye ma miyar'e lenge miye' tuweinge tas wicher'. Got kin ŋilyehe sai ka iyar'e tinge. Kom wah ŋaiye iyar'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp ya yoto sios pe, luku wah yip. Tup tikin Got ŋanange ta'e le'e, Pa jinyenme miye' pupwa ŋaiye narp nato mele'me yip yi tus.

6

Lenge Kristen yukur pa yember mane sios yi tus wicher' lenge haiten ka yiyar'e

¹ ŋaiye miye' ende nato sios, ka hindi ŋoinde teketenge wusyep pe, luku ta'e la? Ka tahar'e lenge miye' tuweinge tikin Got, kut ka enge wusyep uku el lenge haiten miye'? Pakai! Luku yukur bwore. Lenge miye' tuweinge tikin Got, tinge ka yiyar'e wusyep uku. ² O ta'e yip jinjame, poi lenge miye' tuweinge tikin Got pe, mindemboi ya miyar'e ŋaimune ŋaiye lenge miye' tuweinge tikin kekep yende. O de ta'e la ŋai ti, yip yukur tatame ŋaiye pa yiyar'e wusyep sikirp e'e juh bumble me yip tip? ³ O ta'e yip jinjame, poi miye' tuweinge tikin Got, mindemboi poi tatame ya miyar'e lenge walip hla' kili. ŋaiye ki ta'e luku pe, tukwini poi tatame ya miyar'e ŋai'e ŋai'e tikin kekep e'e. ⁴ ŋupe ŋaiye wusyep ta'e luku ka tuhur si e oto sios yip pe, deta'e la ŋai ti yip yala yenge wusyep uku yil lenge miye' iyar'e ŋaiye yukur yarp ya yoto sios? ⁵ ŋam manange wusyep e'e ŋaiye

5.1 Lo 22.30 5.6 Gal 5.9 5.7 Kis 12.5 * 5.7 Eks 12.12-17 Tehei kin Pasova pe, lenge Juta ŋoiheryembe ŋupe ŋaiye tinge yasme Isip. 5.8 Kis 13.7, Lo 16.3 5.12-13 Lo 13.5, 17.7

yip pa hi'e! Ta'e yip miye' sande teke'e nato sios pakai, ηaiye ka iyar'e wusyep teketenge ηaiye sai nato yip? ⁶ Ta'e luku pe, detale ti Kristen miye' ende ka enge to' tatai kin el ηaiye ka gin wusyep kot el ηembep lenge haiten miye' tuweinge?

⁷ Yip yenge lenge Kristen to' tatai sye' ya jan wusyep kot pe, luku ki sasambe nange yip si tambe mi'e yasme yanah ηaiye jande Krai. Tatame pa yusme lenge wachaih ka yende hombo'me yip, topo'e ka yende ηendei yamba'e ηai'e ηai'e yip? ⁸ Kom yanah pupwa ηaiye yip yende jande pe, yip yende hwap yale yat yip tip ηaiye pa yamba'e ηai'e ηai'e me yip tip. Luku yip yende yal lenge to' tatai yip tip pe, luku ki pupwa supule.

⁹ Yukur pa yende hombo'me yip tip. Yip sisyeme na, lenge miye' ηaiye yende pupwa, yukur ka yi yoto lemame tikin Got ηaiye ka bepeteme tinge. Ta'e lenge miye' ηaiye yende niη pinip yar, lenge miye' ηaiye yasar'e ηimbep me got hombo'e, lenge miye' ηaiye yende niη pinip yar yotop lenge tuweinge ηaiye si yindi'e lenge miye', topo'e lenge miye' ηaiye yende niη pinip yar yotop lenge miye'. ¹⁰ Topo'e lenge miye' ηaiye yende ηendei, lenge miye' ηaiye wim lal me ηai'e ηai'e lenge mitiη sye', lenge miye' ηaiye yono'e pinip kwote, lenge miye' ηaiye yanange wusyep teket me lenge mitiη sye', lenge miye' ηaiye yende bongol yamba'e ηai'e ηai'e lenge mitiη sye'. Lenge miye' ηaiye ta'e luku pe, yukur ka yi yoto lemame tikin Got ηaiye ka bepeteme tinge. ¹¹ Somohon yip sye' ta'e luku, kom nato naη tikin Krai pe, tinge jaih yip pinip yongohe pupwa yip pe, Got si nalajatme yip kitikin. Pe yip prihe bwore mise yalme ηembep tikin Got nato naη tikin Lahmborenge. Jisas Krai ηende yip bwore bwarme topo'e bongol tikin Yohe Yirise.

Wahri' poi pe, yukoh tikin Yohe Yirise

¹² Miye' sye' yanange na, "ηai'e ηai'e lalme ki bwore ηaiye ma mende". Kom ηam mana yip, ηai'e ηai'e lalme luku yukur ka ungwisme poi ηaiye ya murp bwore. Miye' sye' yanange na, "ηai'e ηai'e lalme ki bwore ηaiye ma mende". Kom yukur bwore ηaiye ηai'e ηai'e luku ka bepeteme poi. Detale, se ka ende yumbune poi. ¹³ Miye' sye' yanange na, "ηai tikin ηaiye yono na gah tapam, topo'e tapam tikin ηaiye namba'e ηai." Wusyep uku bwore mise, kom mindemboi Got ka ende ηai hoi uku ka mi'e. Wahri' poi pe, yukur ηaiye ya mende niη pinip yar, na pakai. Wahri' poi tikin Lahmborenge, topo'e Lahmborenge bepeteme wahri' poi. ¹⁴ Got ηahra'e Lahmborenge tahar nasme nule pe, kin se ka ahra'e poi topo'e bongol kin. ¹⁵ Yip sisyeme na, wahri' yip pe, wahri' tikin Krai. Tatame ηaiye ya mence wahri' Krai menjel'e mil wahri' tuwei ηaiye wende niη pinip yar lakai? Pakai supule! ¹⁶ Ta'e yip jinjame, miye' ηaiye namba'e ηemei topo'e tuwei ηaiye wende niη pinip yar pe, wahri' tinge hindi si ηilyeh. Ki ta'e wusyep ηaiye sai nato Tup tikin Got ηanange na, "Tinge hindi wahri' ilyeh."

¹⁷ Kom lahmende ηaiye narp nato syep Lahmborenge pe, yipihinge kin si gahilyeh topo'e Lahmborenge.

¹⁸ Yusme hwap pupwa ηaiye niη pinip yar. Hwap pupwa lalme ηaiye lenge miye' yende pe, ki sai tas wahri' wicher'. Kom miye' ηaiye ηende niη pinip yar pe, kin ηende yumbune wahri' kitikin. Detale, hwap uku kin nal wahri' mele'e. ¹⁹ Yip sisyeme na, wahri' yip pe, yukoh tikin Yohe Yirise. Got si yal yip Yohe Yirise luku pe, kin narp nato yip. Yip yukur bepeteme yip tip, pakai. ²⁰ Got kin ηende yitini ηembere ηaiye kin namba'e yip. Ta'e luku pe, pa yenge wahri' yip yahra'e naη tikin Got.

7

Pol ηanange wusyep me yanah ηaiye dindi'

¹ Tukwini ηam da mungwisme wusyep ηisilih ηaiye somohon yip yainge sai tup, ki ta'e le'e: Ki bwore ηaiye lenge miye' yukur ka dindi' lakai? ² Ki bwore, kom ηam ηoiheryembe ηaiye ki bwore ηaiye miye' ka enge tuwei, topo'e tuwei ta windi'e miye' no, yukur ka yende niη pinip yar.

³ Miye' ka aña'e wahri' kin elme tuwei kin, o yukur ka upwai'e, na pakai. Ki nahilyeh ta'e tuwei, ta waña'e wahri' ti wilme miye' ti, yukur ta wupwai'e. ⁴ Tuwei yukur ti bepweteme wahri' ti, pakai. Miye' ti, kin bepeteme wahri' ti topo'e. Ki nahilyeh ta'e miye', miye' yukur kin bepeteme wahri' kin, tuwei kin ti bepweteme wahri' kin topo'e. ⁵ Yip hindi miye' tuweinge naiye si dindi' pe, yukur ende ka aña'e teket me ende no, ka upwai'e wahri' kin, na pakai. Sai naiye pa hindi tapam ilyeh no, pa hindi yupwai'e wahri' yip hindi naiye yip da top Yai Got yininge wusyep nup sye'. Kom naiye wah uku ka mi'e pe, pa hindi plihe juhilyeh. Yanah ta'e luku pe, se pa tupwaihme miye' pupwa Satan naiye ka ondol'me yip hindi no, pa tumbe yi yoto niñ pinip yar. Detale, yip yukur tatame pa yupwai'e ñoihmbwaip tahar yip. ⁶ Wusyep ñam e'e ñam manange naiye ka ungwisme yip. Yukur ka bongol tu'e wusyep erñeme. ⁷ Ñam ñoiheryembe nange ki bwore naiye lenge miye' tuweinge lalme yukur ka dindi', ka yurp ñorombe tu'e ñam. Kom Lahmborenge si pwal poi yitini ilyeh ilyeh tongonose. Got nangange yitini me lenge sye' naiye ka dindi', kut kin nangange lenge sye' naiye ka yurp ñorombe.

⁸ Kom wusyep e'e nala elme lenge miye' tuweinge naiye yukur dindi', topo'e lenge tuweinge naiye miye' tinge si yule. Pe ñam da mini yip tu'e le'e, bwore kin naiye pa yurp ñorombe tu'e ñam. ⁹ Naiye yukur pa bepyeteme ñoihmbwaip tahar yip pe, bwore kin naiye pa dindi' no, yukur ñoihmbwaip yip ka tuhur naiye pa yende niñ pinip yar.

¹⁰ O naiye lenge Kristen miye' tuweinge si dindi' pe, ñam da yul yip wusyep erñeme le'e. Le'e yukur wusyep erñeme ñam ilyeh, pakai. Le'e wusyep erñeme tikin Lahmborenge ñanange ta'e le'e. Tuwei yukur ta wowor'e dindi' topo'e miye' ti. ¹¹ Kom naiye ta wowor'e dindi' topo'e miye' ti pe, ta wurp tu'e loko, kut yukur ta plihe windi'e miye' ende. Tu pakai pe, ta plihe wila ñoihmbwaip ilyeh topo'e miye' ti naiye somohon ti windi'e kin. Miye' ti yukur ka ginyenme ti. Ta'e luku pe, lenge miye' yukur ka yowor'e dindi'.

¹² Le'e wusyep ñam tanam nala el lenge mitiñ lalme, yukur wusyep Lahmborenge, pakai. Naiye Kristen miye' ende si nenge haiten tuwei no, ti hriphrip naiye ta wurp topo'e kin pe, yukur ka ginyenme. ¹³ Ki nahilyeh ta'e Kristen tuwei ende naiye si windi'e haiten miye' ende no, ka hriphrip naiye ka orp topo'e ti pe, yukur ta gwinyenme kin, na pakai. ¹⁴ Naiye miye' yukur nimbilme ñoihmbwaip kin nalme Lahmborenge, kom kin nenge tuwei naiye si wimbilme ñoihmbwaip ti pe, luku ki ñende kin si bwore prihe. Ki nahilyeh ta'e tuwei naiye yukur wimbilme ñoihmbwaip ti walme Lahmborenge, kom ti windi'e miye' naiye kin si nimbilme ñoihmbwaip kin pe, luku ki ñende ti si bwore prihe. Naiye yukur ki ta'e luku pe, talah tinge hindi ta'e haiten, yukur ka tuhur prihe yil ñembep tikin Got. Kom ñai ta'e luku pe, tinge si tahar prihe. ¹⁵ Kom miye' lakai tuwei naiye yukur yimbilme ñoihmbwaip no, haiten miye' da osme Kristen tuwei kin, lakai haiten tuwei da wusme Kristen miye' ti pe, pa yusme ka yil. Wusyep erñeme yukur nupwai'e tinge naiye lenge haiten miye' tuweinge ka yurp topo'me tinge. Detale, Got ñasande naiye pa yurp topo'e ñoihmbwaip ñumwaiye. ¹⁶ Yip tuweinge tikin Lahmborenge, yip tatame naiye pa yungwisme lenge miye' yip ka tuhur Kristen, lakai pakai? Ki nahilyeh ta'e naiye yip lenge miye', yip tatame naiye pa yungwis lenge tuweinge yip ka tuhur Kristen, lakai pakai?

Got si nalañatme poi pe, ya murp nahilyeh tu'e luku menge mil

¹⁷ Poi ilyeh ilyeh ya murp gunde ñoihmbwaip tikin Got naiye kin si nalañatme poi pe, ya murp nahilyeh tu'e luku menge mil. Le'e wusyep hra'embep ñam nal lenge sios lalme. ¹⁸ Miye' naiye si ñotombo wahri' hi' kin no, Got nalañatme kin pe, yukur ka ñoiheryembe wula wula. Topo'e miye' naiye yukur ñotombo wahri' hi' kin no, Got nalañatme kin pe, yukur ka plihe otombo wahri' hi' kin. ¹⁹ Naiye yotombo wahri' hi', topo'e naiye yukur yotombo wahri' hi' pe, luku yukur ñai embere. Ñai embere kin pe, pa junde wusyep erñeme tikin Got.

²⁰ Ŋupe ŋaiye Got nalaŋatme poi pe, ya murp ŋahilyeh tu'e luku menge mil.
²¹ Somohon nin narp miye' wah pakaiye, kom Got si nalaŋatme nin pe, yukur na ŋoiheryembe wula wula. Kom ŋaiye yaŋah ŋoinde sai ŋaiye na orp hlaininge pe, ende tu'e luku enge el. ²² Miye' ŋaiye somohon narp miye' wah pakaiye no, Lahmborenge nalaŋatme kin pe, kin si miye' tikin Lahmborenge. Ŋaiye ŋembep tikin Lahmborenge pe, kin si tahar miye' hlaininge. Ki ŋahilyeh ta'e miye' ŋaiye si narp hlaininge ŋupe ŋaiye Krai nalaŋatme kin pe, kin ka orp tu'e miye' wah pakaiye tikin Krai. ²³ Got si ŋiche yitini ŋembere namba'e nin pe, yukur na plihe orp tu'e miye' wah pakaiye lenge miye'.
²⁴ Lenge to' tatai, yaŋah ŋaiye somohon Got nalaŋatme yip no, yip jande yenge yat pe, pa junde tu'e luku yenge yil.

Pol ŋanange wusyep me lenge miye' tuweinge ŋaiye yukur dindi'

²⁵ Lahmborenge yukur pwale wusyep erŋeme ende ŋaiye ma mini yip lenge miye' tuweinge ŋaiye yukur dindi', kom le'e ŋam da mininge wusyep ŋoihmbwaip ŋam. Detale, Got kin ŋoih mi'mi' me ŋam, topo'e kin si nalaŋatme ŋam pe, wusyep ŋaiye ŋam manange pe, ki bwore mise. ²⁶ Ŋam ŋoiheryembe mane ŋembere ŋaiye ka ot pe, ki bwore ŋaiye lenge miye' yukur ka dindi'. ²⁷ Ŋaiye nin si nenge tuwei pe, yukur na ginyenme. O ŋaiye yukur nin nenge tuwei pe, yukur na ahai'e tuwei ŋaiye na enge. ²⁸ Kom ŋaiye na enge tuwei pe, luku yukur nin ŋende pupwa, topo'e ŋaiye tesimbihye' ende ta windi'e miye' pe, yukur ti wende pupwa. Kom lenge miye' tuweinge ŋaiye si dindi' pe, tinge ka yamba'e mane wula wula. Ta'e luku pe, ŋam gwarngge mane luku ŋaiye ka ot me yip.

²⁹ Lenge to' tatai ŋam, wusyep ŋam manange ta'e le'e, ŋup yuwo si nat sihei pe, tukwini nenge nal pe, lenge miye' tuweinge ŋaiye dindi', lakai yukur tinge dindi' pe, yukur ŋainde ŋembere, pakai. ³⁰ Lenge miye' tuweinge ŋaiye yilil pe, prepwan ŋaiye ka ŋoiheryembe wula wula me mane tinge. Topo'e lenge miye' tuweinge ŋaiye hriphrip pe, prepwan ŋaiye ka ŋoiheryembe wula wula me ŋaimune ŋaiye ŋende tinge no, tinge hriphrip. Topo'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yiche wuhyau yamba'e ŋai'e ŋai'e pe, tinge yukur ka ŋoiheryembe wula wula me ŋai'e ŋai'e bwore bwore tinge ŋaiye ka se mi'e. ³¹ Lenge miye' tuweinge ŋaiye yende wah me ŋai'e ŋai'e kekep e'e pe, tinge ka yeteke'e ŋai'e ŋai'e luku yukur ŋembere me tinge. Detale, poi sisysteme nange yukur wohe ŋaiye kekep e'e, topo'e ŋai'e ŋai'e lalme ka mi'e.

³² Ŋam gwarngge ŋaiye pa ŋoihmbwaip mane. Miye' tikin Lahmborenge ŋaiye yukur nenge tuwei pe, kin ka ŋoiheryembe wah tikin Lahmborenge no, Lahmborenge ka hriphrip me kin. ³³ Kom miye' ŋaiye nenge tuwei pe, kin ka ŋoiheryembe ŋai'e ŋai'e kekep e'e ŋaiye ka ende tuwei kin ta hriphrip. ³⁴ Ta'e luku pe, ŋoihmbwaip kin ŋuwor hoi. Lenge tesimbihye' topo'e lenge tuweinge ŋaiye yukur yindi'e miye' pe, ŋoihmbwaip tinge ka teŋei bongol me wah tikin Lahmborenge. Pe tinge ka yaŋa'e tinge yilme Lahmborenge ŋaiye ka yurp bwore bwarme yoto wahri' topo'e yipihinge tinge. Kom tuwei ŋaiye windi'e miye' pe, ta ŋoiheryembe ŋai'e ŋai'e kekep ŋaiye ta wende no, miye' ti ka hriphrip.

³⁵ Ŋam manange wusyep ŋaiye ka ungwisme yip no, pa yurp bwore bwarme. O ŋam yukur manange pakai me yip ŋaiye pa dindi', pakai. Ŋam masande ŋaiye pa yende bwore bwarme wah tikin Lahmborenge, topo'e pa yaŋa'e yiptip supule yilme Lahmborenge no, pa yurp bwore bwarme. ³⁶ Kom ŋaiye miye' ende ŋoihmbwaip kin tahar bongol ŋaiye ka enge tuwei ŋaiye tinge si yalaŋatme pe, ka enge ti, luku ki bwore. Yukur kin ŋende pupwa, pakai.* ³⁷ Kom ŋaiye miye' ende ka ŋoiheryembe bongol e oto ŋoihmbwaip kin nange yukur ka enge tuwei uku ŋaiye tinge si yalaŋatme kin, topo'e ŋaiye ka tule ŋoihmbwaip tahar kin pe, prepwan. Ki bwore, ŋaiye ka hindi yurp ŋorombe. ³⁸ Miye'

* ^{7.36} Ŋaiye yai ŋoiheryembe wula wula me talah tuwei kin ŋaiye munuh si narpe ti pe, kin ŋoiheryembe ŋaiye ta windi'e miye' pe, ka ende tu'e ŋaiye kin ŋoiheryembe, luku yukur kin ŋende hwap.

nenge tuwei ηaiye tinge si yalaηatme kin pe, luku ki bwore, kom miye' ηaiye yukur nenge tuwei pe, ki bwore supule.†

³⁹ Tuwei ηaiye wowor'e dindi' miye' ti no, miye' ti teter narp pe, ti yukur warp hlaininge. Kom miye' ti ηaiye ka ole pe, ti warp hlaininge ηaiye ta windi'e miye' ende ηaiye ηasande ti. Kom ta windi'e miye' ηaiye gande Lahmborenge. ⁴⁰ Kom ηam ηoiheryembe ta'e le'e, ηaiye yukur ta plihe windi'e miye' ende pe, ti ta wurp ηoihmbwaip ηumwaiye. Yohe Yirise narp nato ηam pe, ηam manange wusyep ta'e le'e.

8

ηai ηaiye tinge yende ofa yalme got hombo'e

¹ Tukwini ηam da mininge wusyep me hro' hau ηaiye tinge yende ofa yalme got hombo'e. Yip sye' yanange nange luku poi lalme sisyeme. Kom sande teke'e luku ηende miye' gate bip ηahra'e naη kitikin. Kut poi ya mende niharar lenge mitiη pe, luku ka ende sios ka tuhur bongol. ² ηaiye miye' ende ka ηoiheryembe nange kin sisyeme ηai'e ηai'e lalme pe, kin pupwa miye' hombo'e, topo'e sande teke'e kin sehei'e. ³ Kom miye' ηaiye ηende nihararme Got pe, sande teke'e kin tatame, topo'e Got sisyeme kin.

⁴ Ta'e luku pe, yuwor ηaiye tinge yende ofa yalme got hombo'e pe, ηam da mininge tu'e le'e. Poi sisyeme luku: got hombo'e yukur mise, pakai. Got mise ηilyeh kin narp. ⁵ ηaiye mitiη sye' pe, tinge yanange na, "Got wula wula sekete pe, sye' yarp yanah ηaitem, o sye' yarp jah kekep." Tinge yanange nange ηai'e ηai'e luku got tinge, topo'e lahmborenge tinge.

⁶ ηaiye poi pe, Got sep ilyeh sai, kin Yai.

ηai'e ηai'e lalme ηaiye kin ηende, topo'e poi pe, kitikin lalme.

Topo'e Jisas Krai kin Lahmborenge ηilyeh.

Got topo'e Krai, tinge hindi yende ηai'e ηai'e lalme le'e

ηaiye tukwini sai, topo'e tinge pwal poi laip.

⁷ Kom yukur miye' tuweinge lalme sisyeme wusyep mise luku. Miye' sye' yip somohon yono ηai hro' hau ηaiye tinge yende ηersep. Tinge sisyeme ηaiye tinge yono ηai ηersep uku ηaiye tinge yende me got hombo'e. Ta'e luku pe, tinge ηoiheryembe nange tinge si yende pupwa. ⁸ ηai yukur ka ungwisme jahilyeh poi topo'e Got pe, ηai ηaiye poi mono, yukur ka enge poi el wohme Got. Topo'e ηaiye ya mininge pakai ηaiye yukur ya mono ηai pe, luku yukur ka ende poi ya bwore mil ηembep tikiη Got. ⁹ Yip tatame ηaiye pa yono ηai ηaiye yip yasande. Kom ηoihme ηaiye pa yono hro' hau pe, se ka ende lenge miye' tuweinge ηaiye jande Lahmborenge pe, yukur tinge jan bongole pe, se ka tumbe yi yoto hwap. ¹⁰ Nin sisyeme, ηaiye got hombo'e yukur sai pe, nin tatame ηaiye na el luh moi ηaiye tinge yende hro' hau yahra'e naη tikiη got hombo'e pe, na top lenge ono ηai. Kom ηoihme ηaiye miye' ende tikiη Lahmborenge ηaiye yukur gan bongole pe, ka eteke'e nin ηaiye nin ηono ηai uku pe, luku se ka ahra'e ηoihmbwaip kin ηaiye ka ono ηai topo'e. Ta'e luku pe, kin ηoiheryembe nange kin si ηende hwap. ¹¹ Ta'e luku pe, ηaiye na ono hro' hau pe, ka ende yumbune to' nin, kom Krai nulme kin topo'e. ¹² Pe ηaiye nin si ηende pupwa luku no, ki ηende yumbune ηoiheryembe bwore tatai nin pe, luku nin si ηende pupwa nalme Krai topo'e.

¹³ Ta'e luku pe, hro' hau ηaiye kete to' ηam nato pupwa pe, yukur ma plihe mono ηai uku no, ka ende yumbune to' ηam no, ka tumbe e oto hwap.

9

Pol kin hriphrip ηaiye yukur kin namba'e yitini me wah aposel ηaiye kin ηende

¹ Ta'e ηam yukur marp hlaininge lakai? Ta'e ηam yukur aposel lakai? Ta'e ηam yukur meteke'e Jisas, Lahmborenge poi lakai? Topo'e ta'e yip yukur ηaisep wah ηaiye ηam mende me Lahmborenge lakai? ² ηaiye mitiη sye' pe, ka ηoiheryembe nange ηam yukur

† 7.38 Yai nasme talah tuwei kin ta windi'e miye'. Luku ki bwore. Kom ηaiye yai yukur nasme talah tuwei kin windi'e miye' pe, luku ki bwore supule.

apospel, kom yip, yip si sisyeme n̄aiye n̄am aposel. Detale, yip si tahar Kristen mi'e pe, luku ki ta'e wutu' n̄aiye ki sasambe nange n̄am aposel mise tikin Lahmborenge.

³ N̄am plihe mungwisme wusyep mal lenge miye' tuweinge n̄aiye yini'e n̄am nange n̄am yukur aposel ende, pakai. ⁴ Ta'e n̄am yukur tatame n̄aiye ma mamba'e n̄ai topo'e pinip ta'e n̄aiye yitini me wah n̄aiye n̄am mende lakai? ⁵ Pita hindi to' tikin Jisas, topo'e lenge aposel pe, tinge yenge lenge tuweinge tinge yal topo'e tinge. O n̄am, n̄aiye ma menge tuwei pe, tatame ta wil topo'e n̄am lakai? ⁶ Ta'e poi hindi Banabas pe, poi hindi ya mende wah wuhyau n̄aiye ya bepeteme potopoi topo'e wah n̄aiye poi mende. O lenge sye' pakai. ⁷ Miye' n̄aiye n̄ende wah wondoh tikin ami pe, kin yukur n̄iche wuhyau n̄aiye bepeteme kitikin. Topo'e miye' n̄aiye worsyep n̄ai nato wah kin pe, kin talame n̄ai nato wah uku n̄ende n̄ono. Topo'e miye' n̄aiye n̄onorh worsip pe, kin kete n̄imbirip mwa' worsip kitikin n̄ono'e. ⁸ Ta'e se pa n̄oiheryembe nange n̄am manange wusyep gwande n̄oihmbwaip lenge miye' ilyehme, lakai wusyep er̄neme tikin Moses plihe n̄anange topo'e? ⁹ Poi gwonose wusyep er̄neme tikin Moses n̄anange na, Yukur na upwai'e mut yuwor kau tuhwim n̄upe n̄aiye kin nesyer'e bundenge sep. Ta'e Got n̄oiheryembe lenge yuwor kau tuhwim n̄ilyeh pe, kin n̄anange wusyep uku lakai?

¹⁰ Got n̄oiheryembe poi pe, ki nainge wusyep uku lakai? Hei, wusyep uku ki nainge natme poi miye' n̄aiye muwor'e kekep worsyep n̄ai, topo'e miye' n̄aiye talame n̄ai pe, wah nihe n̄aiye tinge hindi yende pe, ka hindi talame n̄ai sye' n̄aiye si sasarme. ¹¹ Poi si mononde wusyep tikin Got ma moto n̄oihmbwaip yip. Mi'e pe, ki bwore n̄aiye pa pul poi n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye ka ungwisme wahri' poi tuwa'e wah n̄aiye poi si mende. ¹² Yip yangange n̄ai'e n̄ai'e sye' yal lenge mitiñ sye' n̄aiye yende wah tikin Got bumble me yip, kom n̄aiye poi pe, wah poi ki n̄embere nengelyembe tinge. Topo'e poi mamba'e nihe syohe, kom poi yukur mende bongol n̄aiye ya mamba'e n̄ai'e n̄ai'e me yip. Detale, poi hi' gwarng n̄aiye ya mamba'e n̄ai'e n̄ai'e me yip pe, se ka gise yañah me wusyep bwore mise tikin Krai n̄aiye pa yamba'e.

¹³ Bwore mise, yip sisyeme na, lenge pris n̄aiye yende wah ya yoto yukoh yirise pe, ka yono n̄ai tikin yukoh yirise. Topo'e lenge pris n̄aiye yende ofa luku jan n̄eser hendeinge pe, tinge ka yono n̄ai sye' tikin ofa luku. ¹⁴ Topo'e Lahmborenge n̄anange na, lahmende n̄aiye n̄ononde wusyep mise tikin Got nato n̄oihmbwaip lenge miye' tuweinge pe, kin ka amba'e n̄ai me tinge. ¹⁵ Kom n̄am yukur mamba'e n̄ainde ta'e wuhyau lakai n̄ai, topo'e n̄am yukur mainge tup member mal n̄aiye ma mamba'e n̄ainde me yip, pakai supule. O nimbot ki pwambe pupwa supule n̄aiye ma mule berme wah uku, kom n̄am yukur misilih yip n̄aiye pa pule n̄ainde, pakai. Yitini n̄aiye n̄am n̄oiheryembe nange ma mamba'e tuwa'e wah n̄aiye n̄am mende pe, yukur n̄am mamba'e. N̄am hriphrip n̄aiye yukur n̄am misilih yip n̄ainde n̄aiye pa yungwisme n̄am. Topo'e n̄am gwarng n̄aiye miye' ende ka otombo yañah uku. ¹⁶ N̄am yukur ma gute bip n̄am, topo'e ma mahra'e nañ n̄am me wah tikin Got n̄aiye n̄am mende. Luku wah n̄aiye Got si pwale ma mende. N̄aiye yukur n̄am manange malañatme wusyep mise luku pe, mindemboi pe, ma mamba'e nihe syohe. ¹⁷ N̄aiye ma mende wah tu'e n̄aiye n̄asande n̄am pe, luku tatame ma mamba'e yitini. Kom pakai, Lahmborenge pwale wah uku n̄aiye ma mende pe, ma mende. ¹⁸ Ma mamba'e yitini mune me wah uku n̄aiye n̄am mende? Yitini luku si ta'e n̄aiye n̄am manange wusyep tikin Got. N̄am tatame n̄aiye ma misilih yip n̄aiye pa pule yitini me wah n̄aiye n̄am mende, kom yukur n̄am misilih yip.

Pol narp ta'e miye' wah lenge miye' tuweinge lalme

¹⁹ N̄am miye' hlaininge, miye' ondoh ende yukur bepteme n̄am, kom n̄am miye' wah pakaiye. N̄am ma gwah tuwihe lenge mitiñ lalme n̄aiye wula ka yimbilme n̄oihmbwaip yilme Lahmborenge. ²⁰ N̄upe n̄aiye n̄am mende wah top lenge Juta pe, n̄am marp n̄ahilyeh ta'e tinge. N̄am yukur marp tuwihme wusyep er̄neme tikin Moses, kom n̄upe

ηαιye ηam mende wah top tinge pe, tinge yeteke'e ta'e ηαιye ηam marp tuwihme wusyep erηeme no, ka yimbilme ηoihmbwaip tinge. ²¹ ηupe ηαιye ηam mende wah topo'e lenge haiten miye' tuweinge pe, tinge yeteke'e ηam ta'e ηαιye ηam yukur marp tuwihme wusyep erηeme lenge Juta no, lenge haiten miye' tuweinge ka yimbilme ηoihmbwaip. Luku yukur ta'e ηαιye ηam masme wusyep Got. ηam marp tuwihe wusyep erηeme tikin Krai.

²² Lenge miye' tuweinge ηαιye yukur yarp bongol pe, ηam marp ηahilyeh ta'e tinge no, ka ende tinge ka yimbilme ηoihmbwaip. Ta'e luku pe, ηam mende ηahilyeh mal lenge mitij lalme ηαιye tinge sye' ka yutme Lahmborenge. ²³ ηaimune ηαιye ηam mende luku pe, ka ungwisme wusyep mise tikin Got ka ende embere enge el no, ηam topo'e ma mamba'e ηai'e ηai'e bwore bwore ηαιye Got si nupwai'e wusyep nato wusyep bwore mise kin.

Poi ya kwertetenge bongole no, ya mamba'e yitini

²⁴ Yip sisyeme miye' lalme tinge jertetenge susungurh, kom miye' sep ilyeh ηαιye nal yer pe, kin ka amba'e yitini. Ta'e luku pe, pa jertetenge bongole no, pa yamba'e yitini. ²⁵ Lenge miye' ηαιye jertetenge susungurh pe, ηendehei kin tinge yende sasaip yer ηαιye wahri' tinge ka amba'e bongol. Tinge yende luku ηαιye ka yamba'e yitini ηαιye ka yi jere ηαιye mi'e kin. Yitini luku mindemboi ka pupwa. Kut poi mende wah me yitini ηαιye ka si nye nyermbe. ²⁶ ηupe ηαιye ηam kwertetenge mal pe, yukur ηam bep mal'e mal'e. ηam kwertetenge bwarme ma tatame ηαιye wutu' kin ηαιye mi'e. Topo'e ηupe ηαιye ηam marmbe pe, ηam yukur miche syep paka pakaiye mal'e mal'e. ²⁷ Pakai, ηam monombe wahri' ηam tanam mende wah ηαιye ka gunde ηasande ηam tanam. Detale, ηam hi'gwarngē ηαιye ma mininge wusyep mise tikin Got mil lenge miye' tuweinge pe, mindemboi yukur ma se mamba'e yitini.

10

ηoihme ηαιye pa yisar'e ηimbep me got hombo'e

¹ Lenge to' tatai ηam, ηam masande pa sisyeme bworerme ηaimune ηαιye somohon ηende lenge mwan ka' poi ηupe ηαιye tinge jande Moses pe, tinge lalme yarp tuwihme mwahit ηαιye ki nal yerme tinge, topo'e ki samb lenge yanah ηαιye tinge yal, topo'e tinge yerne Loh Pinip Yaihe. ² Ki ta'e ηαιye tinge lalme yamba'e pinip ηupe ηαιye tinge jande Moses ya yoto mwahit topo'e loh pinip. ³⁻⁴ Tinge lalme yono kakah ηilyeh ηαιye Yipihinge tikin Got nangang lenge, topo'e tinge lalme yono'e pinip ηilyeh ηαιye Yipihinge tikin Got nangang lenge. Tinge yono'e pinip ηeser tikin Got ηαιye tinge top kin yal pe, ηeser uku kin Krai. ⁵ Kom Got yukur hriphrip me wula tinge. Ta'e luku pe, tinge yule pe, wahri' tinge ηanar nal'e nal'e nato moi gungurar.

⁶ Tukwini ηai'e ηai'e luku ki ta'e ηαιye sasambe, topo'e wusyep hra'embep natme poi ηαιye yukur ηoihmbwaip poi ka tuhur me ηai'e ηai'e pupwa tu'e ηαιye tinge yende. ⁷ Topo'e yukur ya masar'e ηimbep me got hombo'e ta'e ηαιye sye' tinge yende. Wusyep mise tikin Got ηanange na,

Lenge miye' tuweinge jah yarp yono ηai,
topo'e tinge yono'e pinip mi'e pe, tinge yende wenersep.

⁸ Poi yukur ya mende niη pinip yar tu'e sye' tinge ηαιye yende no, ηau ilyehe sai uku pe, lenge miye' tuweinge 23,000 yule. ⁹ Poi yukur ya mondol'me ηoihmbwaip ηumwaiye tikin Lahmborenge tu'e ηαιye sye' tinge yende no, lenge hwarj yono lenge pe, tinge yule. ¹⁰ Poi yukur ya mininge wusyep sekete tuhwarme Got tu'e ηαιye sye' tinge yende no, walip hla' nongomb lenge pe, tinge yule. ¹¹ ηai'e ηai'e le'e ki tas ta'e ηαιye sasambe nal lenge sye' pe, tinge yainge wusyep e'e yatme poi ta'e wusyep hra'embep no, ya sisyeme na, ηup e'e ηαιye poi marp pe, ηup sihei tikin ηup yuwo.

¹² Lahmende ɲaiye ɲoiheryembe nange kin si gan bongole no, kin tupwaihme hwap pe, kin ka ɲoiheryembe bworerme ɲaiye yukur ka plihe tumbe e oto hwap. ¹³ ɲondol'me lalme ɲaiye natme yip pe, yukur ki ɲoinde, ki ɲahilyeh ta'e ɲaiye ki natme lenge mitiɲ. Kom Got se ka gunde wusyep tupwai' kitikin pe, yukur ka osme ɲondol'me ende ɲaiye ka ondol'me yip, ɲaiye ka engelyembe bongol yip, pakai. ɲaiye ɲondol'me ka ondol'me yip pe, Got se ka ungwisme yip pe, ka ende yip pa jin bongol no, pa yengelyembe ɲondol'me luku.

Yukur ya mahra'e naɲ Got topo'e yipihinge pupwa

¹⁴ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ɲam, yusme ɲaiye pa yahra'e naɲ got hombo'e. ¹⁵ Wusyep e'e ɲaiye ɲam mana yip pe, yip miye' tuweinge mungwim sai pe, yiyar'e wusyep e'e ɲaiye ɲam mana yip. ¹⁶ ɲupe ɲaiye poi da mono ɲai tikiɲ Lahmborenge pe, poi manange wusyep hriphrip, topo'e poi misilihme Got ɲaiye ka ende poi ya tongor' mil Krai. Mi'e pe, poi mono'e ɲemwa' ta'e ɲaiye lenge Korin yono'e pinip wain ɲaiye sai yukoh uku ta'e ɲaiye wim tikiɲ Lahmborenge ɲaiye nenge poi lalme na gahilyeh. Topo'e ɲupe ɲaiye poi mowor'e kakah no, poi mono pe, luku ki nenge poi gahilyeh ta'e wahri' tikiɲ Krai. ¹⁷ Kakah sep ilyehe sai pe, poi lalme mono kakah uku. Ta'e luku pe, poi lalme marp wahri' ilyehe tikiɲ Krai. ¹⁸ ɲoiheryembe lenge Juta. Yowor ɲaiye tinge yikil ya yanah ɲeser hendeinge no, tinge yende ofa yalme Got pe, tinge yono yuwor uku pe, luku ta'e ɲaiye tinge jahilyeh topo'me Got yal ɲeser hendeinge.

¹⁹ Yip sisyeme wusyep ɲaiye ɲam manange lakai? Yip sye' ɲoiheryembe ɲaiye ɲam manange ta'e le'e, “ɲai ɲaiye lenge haiten yende ofa me yipihinge pupwa pe, luku ki ɲai bwore mise. Topo'e yipihinge pupwa ki bwore mise.” Pakai supule! ²⁰ Kom ɲam manange ta'e le'e, ɲai ɲaiye tinge yende ofa yanah ɲeser hendeinge lenge haiten pe, luku tinge yende ofa yalme lenge yipihinge pupwa, yukur nalme Got. Pe ɲam gwarngɛ ɲaiye pa juhilyeh topo'e lenge yipihinge pupwa. ²¹ Yukur pa yono'e pinip juh yokoh tikiɲ Lahmborenge, topo'e pa plihe yono'e pinip juh yokoh tikiɲ yipihinge pupwa. Yukur pa yono ɲai yurp hendeinge tikiɲ Lahmborenge, topo'e pa plihe yono ɲai yurp hendeinge tikiɲ yipihinge pupwa. ²² Ta'e poi da mende Lahmborenge ka ɲoihmbwaip nihe topo'e tuhwarne poi lakai? Topo'e poi ɲoiheryembe nange poi bongol mengelyembe kin lakai?

Ya ɲoiheryembe lenge mitiɲ

²³ ɲai'e ɲai'e lalme ki bwore ɲaiye ya mende, kom yukur ɲai'e ɲai'e lalme luku ka ungwisme poi no, ya murp bwore. ɲai'e ɲai'e lalme luku ki bwore ɲaiye ya mende, kom ɲai'e ɲai'e lalme yukur ka ungwisme poi Kristen ya murp bongol. ²⁴ Yukur ya ɲoiheryembe ɲaiye ya mungwisme potopoi, na pakai. Ya mungwisme lenge mitiɲ sye'.

²⁵ Yuwor lalme ɲaiye tinge yende windau yal luh windau pe, pa yono. Yukur pa ɲoiheryembe wula wula no, pa yisilih yule yut. ²⁶ Wusyep tikiɲ Got ɲanange na, Kekep topo'e ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye sai nato kekep pe, luku tikiɲ Lahmborenge.

²⁷ ɲaiye haiten miye' ende ka isilih nin ɲaiye pa hindi yono ɲai no, nin ɲoiheryembe ɲaiye na el pe, ono ɲai ɲaiye ki yale. Yukur na hi'girngɛ no, na ɲoiheryembe wula wula ɲaiye na plihe isilih el'e ot. ²⁸ Kom ɲaiye miye' ende ka ini nin na, “Yuwor e'e tinge si yahra'e naɲ got hombo'e” pe, yukur na ono yuwor uku. Detale, na ɲoiheryembe wusyep ɲaiye miye' uku ɲana nin pe, yukur na ende yumbune ɲoihmbwaip bwore kin. ²⁹ ɲam yukur ɲoiheryembe nin, ɲam ɲoiheryembe lenge mitiɲ sye'. ɲaiye miye' ende yukur ka ininge wusyep ende me ɲai pe, ni tatame na ono ɲai ɲaiye ni sande. Yukur na gunde ɲoihmbwaip miye' ende me ɲaimune ɲaiye kin hi'garngɛ ɲaiye ka ono. ³⁰ ɲaiye ɲam si manange wusyep hriphrip malme Got me ɲai ɲaiye ɲam da mono pe, deta'e la ɲai ti ka jonome ɲam nange ɲam mende pupwa?

³¹ Ta'e luku pe, ηai ηaiye na ono, lakai pinip ηaiye na ono'e, lakai ηai'e ηai'e ηaiye na ende pe, ende ηaiye na ahra'e naη tikin Got. ³² ηoiheryembe lenge Juta, topo'e lenge haiten, topo'e lenge miye' tuweinge tikin Got, ηaiye yukur na ende ηainde pupwa no, na ende tinge ka tumbe yi yoto hwap. ³³ Yende tu'e ηaiye ηam mende. ηam mende ηaiye tinge ka lalme hriphrip me ηaimune ηaiye ηam mende. ηam yukur ηoiheryembe ηam, pakai. ηam ηoiheryembe tinge lalme nange Lahmborenge ka ungwisme tinge.

11

¹ Yip pa junde yaηah ηam tu'e ηaiye ηam gwande Krai.

Pol ηanange ηaiye lenge tuweinge ka yapara'e ηondoh tinge

² ηam hriphrip me yip supule, detale, nye nyermbe yip ηoiheryembe ηam, topo'e yip jande yaηah tikin Lahmborenge ηaiye ηam yasam yip. ³ Kom ηam masande yip pa sisyme tu'e le'e, Krai kin ηondoh me lenge miye' lalme, o miye' kin ηondoh me tuwei kin, kut Got kin ηondoh me Krai. ⁴ ηaiye miye' ka apara'e ηondoh kin no, ka isilihme Yai, lakai ka ininge wusyep profet ende pe, luku kin naηa'e hi'e nalme Krai ηaiye kin miye' ondoh poi. ⁵ Topo'e ηaiye tuwei ende yukur wapara'e ηondoh ti no, ti wisilihme Yai, lakai ti wanange wusyep profet ende gwan halhale pe, luku ti ta waηa'e hi'e wilme miye' ti. Luku pe, ki ηahilyeh ta'e tuwei ηaiye ti si wainge ηondoh ti. ⁶ ηaiye tuwei yukur wapara'e ηondoh ti pe, ta wotombo ηondoh waih ti ka sehei'e. Kom ηaiye ta hi'e ηaiye ta winge pe, ta wapara'e ηondoh ti.

⁷ Miye' kin ta'e yipihinge ηaiye ηasambe naη embere topo'e bongol tikin Got pe, yukur ka apara'e ηondoh kin, kut tuwei ti wasambe naη embere topo'e bongol ηaiye miye' ti. ⁸ Got yukur nenge wahri' tuwei ηende miye', pakai. Kin nenge wahri' miye' ηende tuwei. ⁹ Got yukur ηoiheryembe tuwei no, kin ηende miye' ηaiye ka ungwisme ti, pakai. Kin ηoiheryembe miye' pe, ki ηende tuwei ηaiye ta wungwisme kin. ¹⁰ Ta'e luku pe, tuwei ta wapara'e ηondoh ti no, luku ka sasambe tu'e ηaiye ti warp tuwihme miye' ti. Detale, ηembep lenge walip hla' sai. ¹¹ Kom poi miye' tuweinge tikin Got pe, tuwei yukur ta wurp tititi, topo'e miye' yukur ka orp kitikin, pakai. ¹² ηendeheiyeh Got nenge wahri' miye' ηende tuwei, kom tukwini tuwei wara'e miye'. Kom ηai'e ηai'e lalme luku pe, Got kin tehei. ¹³ Yip ηoiheryembe ta'e lai me wusyep e'e, ηaiye tuwei yukur wapara'e ηondoh ti no, ti wisilihme Yai gwan halhale pe, luku ki bwore lakai? ¹⁴ Lenge miye' tuweinge yanange nange ki hi'e, ηaiye dohwaih lenge miye' ka sokoloh. ¹⁵ Kom ηaiye tuwei dohwaih ti sokoloh pe, luku ta'e ηaiye hihyilih ti. Detale, tinge yaηa'e dohwaih sokoloh ηaiye ka apara'e ηondoh ti. ¹⁶ Kom ηaiye miye' ende ka ininge nange wusyep e'e ηaiye ηam manange ki hombo'e pe, ηam da mininge tu'e le'e. Poi yukur gwande yaηah ηoinde, topo'e sios tikin Got yukur jande yaηah ηoinde, pakai.

Lenge Korin yamba'e ηai tikin Lahmborenge, kom tinge yukur ηoiheryembe mitiη sye'

¹⁷ ηupe ηaiye yip jahilyeh yende lotu pe, yip si yende ηai'e ηai'e ηaiye yukur bwore pe, ηam yukur hriphrip, kom le'e wusyep erηeme ηam ηaiye pa yende junde. ¹⁸ ηendeheiyeh kin lenge mitiη sye' yana ηam nange ηupe ηaiye yip jahilyeh yende lotu pe, yip yowor'e yip tip hoime pe, yip teketenge yale yat yiptip. Pe luku ηam sisyme nange wusyep sye' mise. ¹⁹ Yip yowor'e yip tip hoime pe, luku ki bwore ηaiye ki sasambe ηaiye lahmende bwore mise, o lahmende hombo'e. ²⁰ ηupe ηaiye yip jahilyeh yende lotu pe, yaηah ηaiye yip yamba'e ηai tikin Lahmborenge pe, yukur bwore bwarme, pakai. ²¹ Yip ηoiheryembe yip tip pe, yip hri yono ηai yiptip, o lenge sye' pe, nimbot nongomb lenge, topo'e lenge sye' pe, tinge yono'e pinip wain nembere sekete pe, tinge kwote. ²² Deta'e la? Ta'e yip yokoh ηaiye pa yono ηai topo'e yono'e pinip yurp pakai, lakai? Yip ηoiheryembe nange sios tikin Got pupwa luh pakaiye pe, yip yende hi' me lenge to' tatai ηaiye sehei'me ηai

ɲaiye tinge ka yono. Pe ma mini yip tu'e la? Ma mininge wusyep hriphrip me yip lakai? ɲaiye yip yende ta'e luku pe, yukur ma mininge wusyep hriphrip me yip, pakai supule.

(Mat 26.26-29, Mak 14.22-25, Luk 22.14-20)

²³ ɲam si yal yip wusyep ɲaiye ɲam mamba' me Lahmborenge. Wusyep uku ki ta'e le'e: ɲupe ɲaiye Judas nember Jisas nal syep lenge wachaih, ɲup uku pe, Lahmborenge Jisas namba'e kakah. ²⁴ Pe kin ɲanange wusyep hriphrip nalme Got mi'e pe, kin nowor'e kakah pe, ki ɲanange na, “Le'e wahri' ɲam, ɲam yal yip ɲaiye ka ungwisme yip. Yip pa yende tu'e luku no, pa ɲoiheryembe ɲam.” ²⁵ ɲupe ɲaiye tinge yono ɲai mi'e pe, ki ɲende ɲahilyeh. Kin namba'e yokoh wain pe, ki ɲanange na, “Yokoh wain e'e pe, kontrak ɲambaran tikin Got ɲaiye ɲam minge wim ɲam mupwai'e. Nye nyermbe ɲupe ɲaiye pa yono'e juh yokoh e'e pe, pa yende tu'e luku ɲaiye pa ɲoiheryembe ɲam.”

²⁶ Nyermbe nyermbe ɲaiye pa yono kakah uku topo'e pa yono'e pinip juh yokoh e'e pe, pa yininge nule tikin Lahmborenge ka e tutume ɲupe ɲaiye ka ot.

Poi ya miyar'e ɲoihmbwaip poi bworere ti, ya mamba'e ɲai tikin Lahmborenge

²⁷ Ta'e luku pe, lahmende ɲaiye kin ɲoiheryembe ɲaiye wim topo'e wahri' tikin Lahmborenge pupwa luh pakaiye no, ka amba'e ɲai uku pe, kin ɲende hwap nalme wahri' topo'e wim tikin Lahmborenge. ²⁸ Miye' ɲaiye da ono kakah topo'e ono'e wain tikin Lahmborenge pe, kin ka iyar'e oto ɲoihmbwaip kitikin bworerme. ²⁹ ɲaiye miye' yukur sisyeme tehei ɲai uku ɲaiye wahri' tikin Lahmborenge no, kin ɲono ɲai topo'e kin ɲono'e pinip pe, Got se ka aɲa'e nihe syohme kin. ³⁰ Luku tehei kin ɲaiye wula yip yende wahri' epwa, topo'e bongol yip pakai, topo'e sye' tinge si yule. ³¹ ɲaiye poi ya miyar'e poi pe, yukur Lahmborenge se ka pul poi nihe syohe, pakai. ³² Kom ɲaiye Lahmborenge kin ɲeteke'e poi mende pupwa no, ki pwal poi mane pe, kin ɲende ta'e luku ɲaiye ka ungwisme poi no, yukur poi ya talai topo'e lenge miye' tuweinge kekep. ³³ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ɲam, ɲupe ɲaiye pa juhilyeh yono ɲai tikin Lahmborenge pe, ter pa yeseperhme lenge sye'. ³⁴ ɲaiye iye' ende ka isyunde nimbot pe, ka ono ɲai orp yokoh kitikin. No yukur ka plihe ende pupwa ɲupe ɲaiye pa lalme juhilyeh no, Got ka iyar'e kin ɲaiye kin si ɲende pupwa pe, Got ka ende yumbune kin. Ma mininge wusyep me ɲai'e ɲai'e sye' ɲupe ɲaiye ma mut.

12

Pol ɲanange yitini tikin Yohe Yirise

¹ Lenge to' tatai, tukwini ɲam da mini yip bworerme yitini tikin Yohe Yirise ɲaiye yip tatame pa sisyeme bworerme. ² Yip sisyeme ɲupe ɲaiye yip yarp haiten pe, yipihinge pupwa kete yip nalme got hombo'e ɲaiye yukur ɲanange wusyep. Kom yukur yip jarng'e, yip yal. ³ ɲam da mini yip na, miye' ende ɲaiye papararme Yohe Yirise tikin Got pe, yukur ka gonosambalai' Jisas. Topo'e miye' ɲaiye Yohe Yirise pakai pe, yukur ka gilme Jisas ɲaiye kin Lahmborenge.

⁴ Yitini tikin Yohe Yirise ilyeh ilyeh tongonose, kom Yohe Yirise, kin ɲaisep ɲilyeh. ⁵ Wah tikin Lahmborenge ɲaiye ya mende pe, ki ilyeh ilyeh tongonose, kom Lahmborenge kin ɲaisep ɲilyeh. ⁶ ɲahwikin kin ilyeh ilyeh tongonose ɲaiye ya mende wah tikin Got, kom Got kin ɲilyeh ɲaiye kin ɲende wah nato poi. ⁷ Yohe Yirise sasambe bongol tikin Got nate tas poi ilyeh ilyeh tongonose, topo'e ki nungwisme sios.

⁸ Miye' ende pe, Yohe Yirise naɲa'e bongol ɲaiye ka ininge wusyep topo'e ɲoiheryembe bwore el lenge miye' tuweinge. O miye' ende pe, Yohe Yirise ɲilyeh uku naɲa'e bongol ɲaiye ka ininge wusyep topo'e sande teke'e bwore tikin Got el lenge miye' tuweinge. ⁹ ɲoinde namba'e yitini ɲaiye ɲoihmbwaip kin tejei bongol me Got. Yohe Yirise ɲilyeh uku pe, ɲoinde namba'e yitini ɲaiye ɲende mi'me wahri' epwa. ¹⁰ Miye' ende pe, Yohe Yirise naɲa'e bongol ɲaiye ka ende mirakel, ɲoinde pe, kin namba'e yitini tikin Yohe Yirise ɲaiye ka ininge wusyep profet, topo'e ɲoinde, kin namba'e yitini tikin Yohe Yirise

ɲaiye ka iyar'e lenge yipihinge ɲaiye tikin Got topo'e yipihinge pupwa. O miye' ɲoinde pe, kin namba'e yitini tikin Yohe Yirise ɲaiye ka ininge wusyep ɲilim tikin Yohe Yirise, topo'e ɲoinde pe, kin namba'e yitini ɲaiye nimbilme wusyep ɲilim tikin Yohe Yirise ɲaiye miye' uku ɲanange. ¹¹ Kom Yohe Yirise sep ilyeh uku pe, kin ɲende ɲai'e ɲai'e luku lalme gande ɲasande kitikin pe, kin nangange yitini luku nalme lenge miye' ilyeh ilyeh tongonose.

Poi lalme wahri' lombo tikin wahri' ɲorope ɲilyeh uku

¹² Wahri' orope pe, ki ɲaisep ilyehe sai, kom wahri' lombo pe, ki wula wula sekete. Ki ɲahilyeh ta'e poi lenge miye' tuweinge tikin Krai. Poi wula wula sekete, kom nato Krai pe, poi ɲaisep ilyeh sai. ¹³ Yanah ilyeh uku pe, poi lalme ta'e Juta pe, Grik pe, lenge miye' wah pakaiye pe, lenge miye' hlaininge pe, Yohe Yirise pangaih pinip me poi lalme ma moto wahri' ilyeh uku, topo'e Got si pwal poi Yohe Yirise ɲilyeh uku nato ɲoihmbwaip poi.

¹⁴ Hei, bwore mise, wahri' pe, wahri' lombo kin wula wula sekete, yukur wahri' orope ɲilyehme, pakai. ¹⁵ ɲaiye ɲihip ka ininge na, “ɲam yukur syep” pe, luku ta'e ɲaiye yukur ki ɲonombe nal wahri' orope. Kom kin teter narp ta'e ɲaiye lombo tikin wahri' orope. ¹⁶ Topo'e ɲaiye mungwim ka ininge na, “ɲam yukur ɲembep, ta'e luku pe, ɲam yukur wahri' lombo ende.” Kom kin wahri' lombo tikin wahri' orope. ¹⁷ ɲaiye wahri' lalme ka ɲembep pe, ka isyunde wusyep tu'e la? ɲaiye wahri' lalme ka mungwim pe, ka ginihme ɲai'e ɲai'e tu'e la?

¹⁸ Kom wahri' yukur ta'e liki, pakai. Got si ɲende wahri' lombo ilyeh ilyeh tongonose sai wahri' ta'e ɲaiye ɲasande kitikin. ¹⁹ ɲaiye ɲihip ɲilyehme ka si pe, luku yukur wahri' bwore mise. ²⁰ Wahri' yukur ta'e liki, pakai. Wahri' lombo pe, ki wula wula, kom ki sai wahri' orope ilyeh. ²¹ Ta'e luku pe, ɲembep yukur ka inime syep tu'e le'e, “ɲaiye yukur nin sai pe, ɲam ilyeh ɲam tatame ma murp bwore.” Topo'e ɲondoh yukur ka inime ɲihip na, “ɲaiye yukur nin sai pe, ɲam tatame ma murp bwore.” Pakai.

²² Wahri' lombo sye' ɲaiye poi ɲoiheryembe yukur bongol pe, ɲaiye yukur ki sai pe, wahri' yukur ka si bwore, pakai supule. ²³ Wahri' lombo ɲaiye poi ɲoiheryembe sikirp pupwa pe, luku poi mendende'me mi' supule, topo'e wahri' lombo ɲaiye poi hi'e pe, luku poi tatme mi' supule. ²⁴ Wahri' lombo ɲaiye mitiɲ tatame ka yeteke'e pe, luku yukur poi tatme bwore, kom Got ɲende wahri' lalme gahilyeh pe, wahri' lombo ɲaiye yukur bongol pe, wahri' lombo uku ki sai ɲembere sekete me ɲembep tikin Got. ²⁵ Ta'e luku pe, wahri' yukur ɲowor ilyeh ilyeh tongonose, pakai. Kom tinge lalme yahra'e bepeteme titinge lalme. ²⁶ ɲaiye wahri' lombo ende ka amba'e syohe pe, wahri' lalme luku ka yamba'e syohe topo'e. ɲaiye wahri' lombo ende ka amba'e naɲ embere pe, wahri' lalme ka yahra'e hriphrip.

²⁷ Yip ilyeh ilyeh tongonose yarp ya yoto wahri' tikin Krai, topo'e yip ilyeh ilyeh tongonose yip lalme wahri' ilyeh uku. ²⁸ Nato sios pe, Got si nalaɲatme lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose ɲaiye ka yende wah me kin. ɲendehei kin pe, lenge aposel, hoi kin pe, lenge mitiɲ ɲaiye yanange yalaɲatme wusyep profet tikin Got, hun kin pe, lenge jetmam ɲaiye yalaɲatme ɲoihmbwaip bwore bwore tikin Got. Topo'e lenge mitiɲ ɲaiye yende mirakel, topo'e lenge mitiɲ ɲaiye yende mi'me wahri' epwa, topo'e lenge mitiɲ ɲaiye yungwisme lenge mitiɲ sye'. Topo'e lenge mitiɲ ɲaiye bepteme wah tetehei sye'. Topo'e lenge mitiɲ ɲaiye yanange wusyep ɲilim tikin Yohe Yirise.

²⁹ Deta'e lai? Ta'e tinge lalme ka yende wah aposel, lakai? Ta'e tinge lalme ka yininge wusyep profet lakai? Ta'e tinge lalme ka yende wah tu'e jetmam lakai? Ta'e tinge lalme bongol tatame ɲaiye ka yende mirakel lakai? ³⁰ Ta'e tinge lalme bongol tatame ɲaiye ka yende mi'me wahri' epwa lalme lakai? Topo'e ta'e tinge lalme sisyeme ɲaiye ka yininge wusyep ɲilim tikin Yohe Yirise tongonose lakai? Ta'e tinge lalme tatame ka yimbilme wusyep ɲilim tikin Yohe Yirise lakai? Pakai. ³¹ Pa yende nihararme yitini tikin Yohe

Yirise ηaiye ki ηembere nengelyembe yitini tikin Yohe Yirise lalme. Kom tukwini ηam de ma yasam yip ηahwikin ηaiye tikin mi' supule.

13

Yajah ηaiye yende nihararme lenge mitij sye'

¹ ηaiye ηam tatame ma mininge wusyep ηimeser wula wula titinge lenge miye' tuweinge, topo'e ma mininge wusyep titinge lenge walip hla', kom ηaiye ηoihmbwaip ηam yukur ηende nihararme lenge miye' tuweinge pe, wusyep ηam ta'e yerh ηaiye tinge yendere no, ki ηende titire, lakai ki ta'e wuhu ηaiye tinge yendere no, di' kin tas pakaiye.*

² ηaiye ηam tatame ma mininge wusyep profet, topo'e ηam si sisyeme ηoihmbwaip tase tikin Got, topo'e ηam si sisyeme ηai'e ηai'e sye', topo'e ηaiye ηoihmbwaip ηam ki tejeime Got bongol sekete no, ma mininge wusyep me hwate sye' ηaiye ka tuhur el la si el luh ende. Kom ηoihmbwaip ηaiye ηende nihararme lenge mitij yukur sai me ηam pe, ηam pupwa luh paka pakaiye. ³ ηaiye ηam tatame ma mangange ηai'e ηai'e ηam lalme mil lenge ηaipwa ηi', topo'e ma mangange wahri' ηam ka yesekheh yil nih, kom ηoihmbwaip ηaiye yende nihararme lenge mitij yukur sai me ηam pe, ηaimune ηaiye ηam mende, luku yukur ka ungwisme ηam.

⁴ Miye' ηaiye ηende niharar lenge mitij pe, kin papararme ηoihmbwaip ηumwaiye, topo'e ηoihmbwaip bwore bwore. Kin yukur miye' ηaiye ηahra'e ηoihmbwaip nihe hihwaiye. Topo'e kin yukur miye' ηaiye wimlal me ηai'e ηai'e lenge mitij, topo'e gate bip, topo'e ηahra'e naj kitikin. Pakai. ⁵ Kin miye' ηaiye yukur ηende bwili'e bwula'e, topo'e yukur ηoiheryembe kitikin, topo'e yukur tuhwar hihwaiye, topo'e kin yukur ηoiheryembe ηaimune ηaiye tinge yende me kin. ⁶ Kin yukur hriphrip me ηai'e ηai'e pupwa, pakai. Kom kin hriphrip me ηai'e ηai'e ηaiye bwore bwarme. ⁷ Miye' ηaiye ηende nihararme lenge mitij pe, ηai'e ηai'e bwore lakai pupwa ηaiye nat pe, kin namba'e, yukur kin garnge. ηoihmbwaip kin tejeime Got pe, kin neseperrhme Got ηaiye ka ungwisme kin. No ηupe ηaiye mane ka ot pe, ka gin bongole.

⁸ ηoihmbwaip ηaiye yende nihararme mitij yukur ka mi'e, pakai supule. Wah ηaiye yanange wusyep profet se ka mi'e. Topo'e ηaiye yanange wusyep ηilim tikin Yohe Yirise pe, se ka mi'e. Topo'e sande teke'e se ka mi'e el luh paka pakaiye. ⁹ Tukwini poi sisyeme ηai'e ηai'e sikirp sikirp, topo'e tukwini poi manange wusyep profet sikirp sikirp. ¹⁰ Mindemboi ηai bwore mise luku ka tus pe, ηup uku ηai'e ηai'e sikirp sikirp ηaiye poi sisyeme pe, ka mi'e.

¹¹ ηupe ηaiye ηam ta'e talah pe, ηam manange wusyep ta'e lahmakerep, topo'e ηoiheryembe ηam ta'e lahmakerep. Kom ηupe ηaiye ηam tahar ta'e miye' bworeng pe, ηam masme wusyep lenge lahmakerep. ¹² Ki ta'e ηaiye tukwini poi meteke'e yipihinge tikin Got mal pinip yipihinge ηaiye ki kurmba. Kom mindemboi ya meteke'e bepmohro tikin Got bwore mise. Tukwini poi sisyeme ηai'e ηai'e sikirp sikirp tikin Got, kom mindemboi ya sisyeme kin bworerme tu'e ηaiye kin sisyeme poi bworerme.

¹³ ηoihmbwaip poi ka tejeime Got, topo'e ya mende nihararme lenge mitij, topo'e ya murp meseperrhme ηaiye Got ka ende mi'mi' me poi. Wusyep bop hun uku pe, ka si nyermbe nyermbe, kom wusyep bop ilyeh ηaiye ηende nihararme lenge mitij pe, ki ηembere sekete nengelyembe wusyep bop hoi.

14

Poi ya mende niharar ηaiye ya mininge wusyep profet tikin Got

¹ ηoihmbwaip ηaiye yende niharar lenge mitij pe, ka si ηembere el oto ηoihmbwaip yip nye nyermbe. Kom yende niharar ηaiye pa yamba'e yitini tikin Yohe Yirise lalme ηaiye kin si yal yip. Kom yitini ηendehei ηaiye pa yende niharar ηaiye pa yamba'e pe, yitini ηaiye pa yininge wusyep Got tu'e profet. ² Miye' ηaiye ηanange wusyep ηilim tikin

* 13.1 Lenge Juta pe, tinge yerh topo'e wuhu pakai. 13.2 Mat 17.20, 21.21, Mak 11.23

Yohe Yirise pe, yukur kin njanange nal lenge miye' tuweinge, pakai. Kin njanange nal me Got, ta'e na Got njilyeh njanange wusyep kin. Yohe Yirise gahanahme kin pe, kin njanange wusyep tase luku. ³ Kom miye' naiye njanange wusyep Got ta'e profet pe, kin njenje bongolme lenge miye' tuweinge naiye njoihmbwaip tinge tejeime Lahmborenge, topo'e kin nahra'e njoihmbwaip lenge miye' tuweinge naiye ka yende nai'e nai'e bwore bwore, topo'e kin njoihginir njenje bongolme tinge. ⁴ Miye' naiye njanange wusyep njilim tikin Yohe Yirise pe, wusyep uku nungwisme kitikin, kut miye' naiye njanange wusyep Got ta'e profet pe, wusyep uku nungwisme lenge sios njenje bongol me tinge lalme.

⁵ Njan masande yip lalme pa yininge wusyep njilim tikin Yohe Yirise, kom njan masande nembere kin pe, pa yininge wusyep profet tikin Got topo'e. Ta'e na, miye' naiye njanange wusyep profet pe, ki nembere sekete nengelyembe miye' naiye njanange wusyep njilim tikin Yohe Yirise. Naiye miye' ende ka orp naiye ka imbilme wusyep njilim uku pe, ka ungwisme bworerme sios lalme.

⁶ Lenge to' tatai njan, njupe naiye ma mut me yip no, ma mininge wusyep njilim tikin Yohe Yirise milme yip pe, luku njan mungwisme yip ta'e la? Pakai supule. Sai naiye ma mini yip wusyep tase naiye Got si njan njan, topo'e ma mini yip sande teke'e naiye njan si mamba'e, topo'e ma mini yip wusyep profet naiye natme Got, topo'e ma masamb yip sande teke'e pe, luku ka ungwisme yip. ⁷ Topo'e nai'e nai'e ta'e tumbuh, topo'e loutumbwah naiye laip pakai no, tinge yenge yende wenersep. Naiye di' kin yukur tas gondoume pe, lenge miye' tuweinge ka sisyeme wenersep naiye tinge yende ka tu'e la? ⁸ Topo'e miye' naiye njunduhul'e njoih gal gal kom naiye yukur ki njunduhul'e gondoume pe, lahmende tatame naiye ka yende mi'mi' naiye ka yurmbe wondoh. ⁹ Ki njahilyeh ta'e naiye lenge miye' tuweinge yukur ka sisyeme naimune naiye nin nenge wusyep njilim tikin Yohe Yirise njanange. Wusyep nin uku pe, ki nal ta'e yohe pakaiye nal hla'.

¹⁰ Bwore mise, wusyep njimeser wula wula ki sai kekep e'e lalme pe, wusyep njimeser uku lenge miye' tuweinge naiye yanange pe, tinge si sisyeme wusyep tehei uku lalme. ¹¹ Kom naiye yukur njan sisyeme wusyep uku naiye miye' uku njanange pe, miye' uku yukur njimei njan, topo'e njan yukur njimei kin. ¹² Naiye yip yasande pa yamba'e yitini tikin Yohe Yirise pe, pa yisilihme Got bongol no, ka yul yip yitini luku naiye ka ungwisme lenge sios lalme bworerme.

¹³ Ta'e luku pe, miye' naiye njanange wusyep njilim tikin Yohe Yirise pe, ka isilihme Got naiye ka plihe aja'e yitini njoinde tikin Yohe Yirise naiye ka imbilme wusyep naiye ki njanange. ¹⁴ Naiye ma menge wusyep njilim tikin Yohe Yirise hindi Got mininge wusyep pe, luku yipihinge njan njanange wusyep topo'me Got. O njoiheryembe njan yukur sisyeme naimune naiye yipihinge njan njanange.

¹⁵ Ma mende tu'e la? Yipihinge njan ka ininge wusyep njilim tikin Yohe Yirise isilihme Got, topo'e njan ma mininge wusyep misilihme Got mil wusyep naiye njan sisyeme. Yipihinge njan ka osoko wenersep njilim tikin Yohe Yirise, kom njan ma plihe mosoko wenersep mil wusyep naiye njan sisyeme. ¹⁶ Njupe naiye yipihinge nin ka enge wusyep njilim tikin Yohe Yirise ininge wusyep hriphrip elme Got, kom naiye miye' moinde narp nato lotu luku pe, ka se ininge mise tu'e la nai me wusyep hriphrip naiye nin njanange? Kin yukur sisyeme wusyep naiye nin njanange. ¹⁷ Mise, wusyep hriphrip nin lalme pe, ki bwore supule, kom naiye lenge mitij sye' pe, yukur ki nungwisme tinge.

¹⁸ Njan hriphrip me Got naiye njan manange wusyep njilim tikin Yohe Yirise menge-lyembe yip lalme. ¹⁹ Bwore kin njupe naiye ya guhilyeh mende lotu pe, wusyep naiye ma mininge pe, ka rop syepumbur si no, ka ende lenge miye' tuweinge ka sisyeme bworerme, topo'e ka ungwisme tinge. Kut prepwan naiye ma mininge wusyep wula wula sekete mil wusyep njilim tikin Yohe Yirise.

²⁰ Lenge to' tatai njan, yukur njoiheryembe yip ka tu'e lenge lahmakerep. Njoiheryembe yip pe, ka tu'e lenge miye' bworenge. Kom yarp yip pe, pa tu'e lenge lahmakerep naiye

yukur sisyeme ñaiye ka yende ñai'e ñai'e pupwa. ²¹ Wusyep erneme tikin Got ñanange sai nato tup kin na,

Ñam ma mininge wusyep ñoinde tikin mil lenge miye' tuweinge ñam.

Ma mininge wusyep ñam mil lenge miye' tuweinge moi ende pe,

ka yini yip, lenge miye' tuweinge ñam,

kom yukur pa yusyunde ñam, pakai.

Le'e wusyep tikin Lahmborenge.

²² Ta'e luku pe, wusyep ñilim tikin Yohe Yirise ñaiye Yohe Yirise ñanange pe, wusyep uku tikin nal lenge miye' tuweinge ñaiye yukur yimbilme ñoihmbwaip. Kut lenge miye' tuweinge ñaiye si yimbilme ñoihmbwaip pe, tinge pakai. Kom ñupe ñaiye tinge yanange wusyep profet tikin Got pe, wusyep uku tikin nal lenge miye' tuweinge ñaiye si yimbilme ñoihmbwaip, o lenge miye' tuweinge ñaiye yukur yimbilme ñoihmbwaip pe, tinge pakai.

²³ Ñaiye lenge Kristen miye' tuweinge lalme ka juhilyeh yurp no, ka lalme yahra'e yininge wusyep ñilim tikin Yohe Yirise pe, luku ka tu'e la ñai me lenge haiten miye' tuweinge, topo'e lenge mitiñ sye' ñaiye ka yute yoto. Tinge yukur sisyeme ñainde me yitini tikin Yohe Yirise pe, tinge ka yininge nange yip kwote. ²⁴ Kom ñaiye yip lalme pa yininge yalañatme wusyep profet tikin Got no, ñaiye haiten miye' ende ka ote usyunde wusyep uku pe, wusyep uku se ka otohote ñoihmbwaip kin pe, kin si sisyeme nange kin ñende pupwa pe, wusyep ñaiye yip yanange pe, ka ende wusyep me kin. ²⁵ Ñoihmbwaip tase kin ka owor'e ember ot el halhale, topo'e ka asar'e ñimbep kin ahra'e nañ tikin Got ininge na, “Bwore mise. Got kin narp bumbe me yip.”

Yañah bwore bwore ñaiye yende lotu

²⁶ Lenge to' tatai ñam, wusyep ñaiye ñam manange ta'e le'e, ñupe ñaiye pa juhilyeh yende lotu pe, wah sai me yip ilyeh ilyeh ñaiye pa yende. Ñoinde ka osoko wenersep ende, kut ñoinde ka ende lenge sande teke'e, topo'e ñoinde ka ininge alañatme wusyep tase tikin Got, topo'e ñoinde ka ininge wusyep ñilim tikin Yohe Yirise, topo'e ñoinde ka imbilme wusyep uku, ñaiye kin si ñanange. Ñai'e ñai'e lalme luku pe, ka ende bongolme sios. ²⁷ Ñaiye yip de pa yininge wusyep ñilim tikin Yohe Yirise pe, pa hoi lakai hun si. Kom yukur pa lalme yininge nilyehe si, pakai. Pa ilyeh ilyeh yininge pe, ñende ka imbilme wusyep uku. ²⁸ Kom ñaiye ñende yukur narp ñaiye ka imbilme wusyep ñilim tikin Yohe Yirise luku pe, miye' ñaiye ñanange wusyep uku pe, ka enge woihe ininge si e oto kitikin topo'e Got.

²⁹ Miye' hoi lakai hun tinge tatame ñaiye ka yininge wusyep profet no, lenge miye' tuweinge ka iyar'e wusyep ñaiye tinge yanange. ³⁰ Kom ñupe ñaiye ka lalme juhilyeh yurp yende lotu no, miye' ende ñaiye narp no, kin namba'e wusyep profet ende natme Got pe, miye' ñaiye gan ñanange wusyep ka upwai'e mut, kut ka aña'e dou elme miye' ñaiye namba'e wusyep natme Got ka ininge wusyep kin. ³¹ Yip lalme pa yininge wusyep profet tikin Got, kom pa ilyeh ilyeh yininge no, lenge mitiñ ñaiye yasande wusyep pe, wusyep uku ka angang lenge sande teke'e, topo'e ka ende bongolme tinge. ³² Lenge miye' ñaiye yanange wusyep profet pe, tinge bepeteme wusyep ñaiye tinge yanange pe, ka yurp yeseperhme ñaiye miye' ende ka mi'e pe, ñoinde ka ininge wusyep kin. ³³ Detale, Got kin ñende ñai'e ñai'e bwore bwarme lalme pe, kin garng'e ñaiye lenge miye' tuweinge yukur ka yeseperhme ñaiye miye' ende ka ininge wusyep kin ka mi'e. Kin ñasande lenge miye' tuweinge kitikin ka yurp ñoihmbwaip ñumwaiye, topo'e ñoihmbwaip ilyeh tu'e luku yi yoto sios lalme.

³⁴ Ñupe ñaiye sios lalme ka juhilyeh yende lotu pe, lenge tuweinge ka yupwai'e mut. Tinge yukur ka yininge wusyep, topo'e tinge ka yurp tuwihme miye' tinge. Ki ta'e ñaiye wusyep erneme ñanange. ³⁵ Ñaiye tinge de ka sisyeme ñai'e ñai'e pe, ka yisilih lenge miye' titinge yurp yokoh. Yukur bwore bwarme ñaiye lenge tuweinge ka yisilih lenge wusyep ñupe ñaiye tinge yende lotu.

³⁶ Yip ñoiheryembe nange wusyep Got natme yip yer lakai? Topo'e ta'e yip ilyeh iki ñaiye wusyep profet tikin Got natme yip yer, kut lenge sye' pakai? ³⁷ Ñaiye miye' ende ka ñoiheryembe nange kin profet tikin Got, lakai kin si namba'e yitini tikin Yohe Yirise pe, kin ka sisyeme na, wusyep e'e ñaiye ñam mainge malme yip pe, wusyep erneme tikin Got. ³⁸ Kom ñaiye yukur miye' ende ñasande wusyep uku pe, yukur na isyunde wusyep kin ñaiye kin ñanange.

³⁹ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ñam, ñoihmbwaip yip ka tejeime ñaiye pa yininge wusyep profet tikin Got, kom yukur pa yininge pakai me ñaiye yanange wusyep ñilim tikin Yohe Yirise. ⁴⁰ Yip ilyeh ilyeh pa yende wah yip tip tongonose no, ñai'e ñai'e ñaiye pa yende pe, pa yende junde yanah ñaiye ka bwore bwarme supule.

15

Krais si nule pe, kin plihe tahar

¹ Lenge to' tatai, wusyep bwore mise ñaiye somohon ñam mana yip ki ende bongolme yip, topo'e ñoihmbwaip yip tejeime kin pe, le'e tukwini ñam da plihe mini yip hra'embep. ² Wusyep e'e bwore mise ñaiye somohon ñam mana yip. Ñaiye pa yurpe bongole wusyep mise le'e pe, Got se ka ungwisme yip. Wusyep e'e ñaiye ñam mana yip, ñaiye yukur ki bwore mise pe, yukur ka ungwisme yip.

³ Ñam yal yip wusyep e'e ñaiye ñam mamba'e pe, wusyep e'e ki ñembere sekete. Krais ki nule berme pupwa poi.

Ki gande wusyep ñaiye tinge yainge sai nato Tup tikin Got.

⁴ Ñupe ñaiye tinge si yinise mi'e pe, ñup hun nal pe, Got ñende kin plihe tahar.

Ki ta'e ñaiye tinge yainge sai nato Tup tikin Got.

⁵ Kin nasambe kitikin nalme Pita topo'e nal lenge aposel 12.

⁶ Mi'e pe, kin plihe nasambe kitikin nal lenge miye' tuweinge sye' kitikin. Wutu' tinge nengelyembe 500. Pe miye' tuweinge luku wula ñembere tinge teter tukwini yarp, kut sye' tinge si yule. ⁷ Mi'e pe, kin plihe nasambe kitikin nalme Jems topo'e lenge aposel lalme. ⁸ Mi'e yuwo kin pe, ki pasam ñam kitikin. Lenge mitiñ gunguru plaime ñam, ñupe ñaiye ñam tahar Kristen. ⁹ Ñam mat yuwo lenge aposel lalme, ñam yukur miye' bwore ñaiye pa jil ñam aposel. Detale, somohon ñam pupwa mende yumbune sios tikin Got.

¹⁰ Kom Got ñoih mi'mi' me ñam pe, ki ñende ñam tahar miye' ambaran supule, topo'e ñoih mi'mi' kitikin ñaiye kin pwale ñam pe, yukur nal luh pakaiye. Ñam mende wah nihe embere sekete mengelyembe lenge aposel sye', kom wah uku yukur ñam mende bongol ñam, pakai. Got ñoih mi'mi' me ñam pe, kin pwale bongol ñaiye ñam mende wah uku.

¹¹ Ta'e luku pe, wah ñaiye ñam mende, lakai lenge aposel yende pe, yukur ki ñoinde. Pe wusyep uku yip si yisande pe, ñoihmbwaip yip tejeime.

Mindemboi lenge miye' tuweinge ñaiye si yule pe, Got ka plihe ahra'e tinge

¹² Poi mana yip wusyep mise ñaiye Krais si nule no, Got plihe nahra'e kin. De ta'e lai ñai ti yip sye' yanange nange miye' ñaiye si nule, yukur ka plihe tuhur? ¹³ Yip sye' ñoiheryembe nange lenge miye' ñaiye si yule, yukur ka plihe tuhur. Ta'e luku pe, pa yininge nange Got yukur ñahra'e Krais. ¹⁴ Topo'e ñaiye pa yininge nange Got yukur ñahra'e Krais pe, wusyep mise ñaiye poi manange malañatme pe, ka el luh paka pakaiye, topo'e bilip ñaiye ñoihmbwaip yip tejeime pe, ki nal luh paka pakaiye. ¹⁵ Wusyep uku ñembere sekete, kom poi pupwa miye' hombo'e ñaiye poi mende hombo'me me ñaimune ñaiye Got si ñende. Detale, poi si manange mowor'e mal halhale nange Got ñahra'e Krais ñaiye ki nule. Topo'e ñaiye ki bwore mise nange Got yukur ka ahra'e lenge mitiñ ñaiye yule pe, luku ta'e ñaiye Got yukur ñahra'e Krais topo'e. ¹⁶ Ñaiye pa yininge nange Got yukur ka ahra'e lenge mitiñ ñaiye yule pe, ñahilyeh ta'e ñaiye pa yininge

nange Got yukur nahra'e Krai. ¹⁷ Naiye ki bwore mise nange Got yukur nahra'e Krai pe, noihibwaip yip naiye tejeime Krai, ka el luh paka pakaiye, topo'e yip teter yarp tuwihme pupwa yip. ¹⁸ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge naiye noihibwaip tinge tejeime Krai no, tinge si yule pe, luku tinge si talai. ¹⁹ Noihibwaip poi ka tejeime Krai, kom naiye ya meseperhme kin naiye ka ungwisme poi ya murp bworere kekep e'e ilyehme pe, tinge ka noihibnirme poi nembere sekete.

²⁰ Kom bwore mise kin pe, Got si nahra'e Krai tahar nasme nule pe, luku ka nahilyeh tu'e lenge miye' naiye si yule tahai' jehheh pe, ka plihe tuhur. ²¹ Tehei kin naiye nule nate noto kekep e'e pe, ki gande naimune naiye Adam jende. O tehei kin naiye nule topo'e tahar pe, ki gande naimune naiye Krai jende. ²² Lenge miye' tuweinge lalme naiye jahilyeh topo'e Adam pe, ka lalme yule. Ki nahilyeh ta'e miye' tuweinge lalme naiye jahilyeh topo'e Krai pe, ka plihe tuhur lalme. ²³ Kom ka tuhur junde yanah kin. Krai kin tahar jendeheiyeh mi'e pe, lahmende naiye kitikin pe, ka tuhur nupe naiye Krai ka plihe ot.

²⁴ Pe Krai ka ende yumbune bongol yipihinge pupwa naiye yende wachaihme Got pe, kekep e'e ka mi'e. Pe Krai ka ember lemame el syep tikin yai Got. ²⁵ Pe Krai ka embepeme e tutume naiye kin ka engelyembe lenge wachaih no, ka ember e oto nihip tuwihe kitikin. ²⁶ Wachaih yuwo naiye ka engelyembe pe, nule. ²⁷ Ki ta'e Tup tikin Got nanange na, Got naha'e bongol nalme Krai naiye ka embepeteme nai'e nai'e lalme, kut Krai yukur ka embepeteme Yai Got, pakai. Got nember nai'e nai'e lalme na tuwihme Krai. ²⁸ Kom nupe naiye nai'e nai'e lalme ka si tuwihme Krai no, ka bepeteme. Kin Talah tikin Got pe, kin ka orp tuwihme Got. Kin miye' naiye somohon jende nai'e nai'e sai tuwihme Krai. Kut Got ka plihe orp tu'e naiye Lahmborenge e unuh hla' me nai'e nai'e lalme.

²⁹ Yip sye' yanange nange lenge miye' tuweinge naiye si yule pe, yukur ka plihe tuhur, pakai. Kom de ta'e la nai ti lenge miye' sye' yamba'e pinip yungwisme lenge miye' tuweinge naiye si yule? Naiye Got yukur ka ahra'e lenge miye' naiye si yule pe, luku ka se ungwisme tinge tu'e la? ³⁰ Deta'e la nai me poi, lenge mitij wula wula naiye tinge tuhwarme poi me wah e'e naiye poi mende pe, nye nyermbe tinge de ka yende yumbune poi.

³¹ Lenge to' tatai, nupe ilyeh ilyeh pe, tinge sye' yende yumbune nam naiye ma mule, kom poi lalme marp moto Krai Jisas pe, luku ki jende nam hriphrip supulme yip. Wusyep nam uku ki bwore mise. ³² Yip sye' noihibyembe nange nam gwande nasande nam no, nam mende wah uku. Naiye Got yukur plihe nahra'e lenge mitij naiye si yule pe, nihe syohe nembere lenge mitij sye' Efesus pwambe pe, nam mamba'e syohe pakaiye. Lenge miye' naiye si yule no, naiye yukur tinge plihe tahar pe, ya mende tu'e naiye lenge haiten yanange nange, "Poi ya mono nai, topo'e ya mono'e pinip yehe no, minde pe, ya mule ko."

³³ Noihibme naiye pa junde wusyep hombo'e. Yukur pa juhilyeh topo'e lenge miye' tuweinge pupwa naiye yende hwap. Detale, tinge se ka yimbilme noihibwaip yip, topo'e tinge se ka yende yumbune yip miye' naiye yarp bwore pe, se pa yurp pupwa. ³⁴ Yip pa noihibyembe bworerme na, yukur pa plihe yende hwap, na pakai. Yip sye' yukur sisysteme Got bworere pe, nam mana yip wusyep e'e naiye yip pa hi'e.

Miye' nule ka plihe tuhur pe, ka noihibde tikin

³⁵ O miye' ende se ka isilih tu'e le'e, "Miye' naiye si nule pe, ka plihe tuhur tu'e la? Kin ka amba'e wahri' tu'e la?" ³⁶ O yip miye' kwote, nupe naiye ni jenetete naisep na gah kekep pe, yukur ki gere nanah ta'e naisep, pakai. Ki nowor yer ti, ki gere nanah. ³⁷ Noihibyembe elme nip. Nin yukur nononde lou nip, pakai. Nin jenetete nip syunge. ³⁸ Kom nasande tikin Got pe, lousep ta'e nip lakai yah naiye ni jenetete pe, kin nangange lenge lou orope, topo'e lou lombo, topo'e lou tup nal lenge tinge ilyeh ilyeh tongonose. ³⁹ Pe ki nahilyeh

ta'e wahri' lalme yukur nahilyeh, pakai. Wahri' miye' njoinde tikin, wahri' yuwor njoinde tikin, ninjet njoinde tikin, nuyo' njoinde tikin.

⁴⁰ Njaiye nanah moihla' pe, wahri' ki njoinde me najiye gah kekep e'e, topo'e yirise tikin wahri' najiye moihla' pe, ki njoinde me yirise tikin wahri' najiye gah kekep e'e. ⁴¹ Njau pe, yirise kin njoinde, wundehei pe, yirise ti njoinde, nowas pe, yirise tinge njoinde, topo'e wutukun ilyeh ilyeh pe, yirise tinge najiye najar'e pe, ki ilyeh ilyeh tongonose.

⁴² Pe ka nahilyeh tu'e lenge miye' tuweinge najiye si yule no, ka plihe tuhur. Wahri' miye' nule pe, ka nye', kut wahri' miye' najiye ka plihe tuhur pe, yukur ka nye', pakai.

⁴³ Wahri' tikin miye' najiye nule pe, ki pupwa yehe topo'e bongol pakai, kut wahri' miye' najiye nule no, ki plihe tahar pe, ki yirise, bwore mi' supule, topo'e ki bongol sekete.

⁴⁴ Wahri' miye' nule najiye poi mononde pe, tikin kekep, wahri' najiye plihe tahar pe, tikin moihla'. Wahri' pe, ki hoi sai, wahri' tikin kekep topo'e wahri' tikin moihla'.*

⁴⁵ Ki ta'e Tup tikin Got nanange na, Miye' nendehei Adam pe, Got nende kin mi'e pe, ki nunduhul'e yohe nato kin pe, ki tahar narpe.

Adam hoi kin pe, Jisas Krai. Ki ta'e najiye yipihinge najiye nangange laip nal lenge miye' tuweinge. ⁴⁶ Yukur miye' tikin moihla' nat yer, pakai. Miye' tikin kekep nat yer mi'e pe, miye' ambaran tikin moihla' nat gande. ⁴⁷ Adam nendehei pe, Got nenge kekep nende kin pe, kin nase kekep nat. O Adam hoi pe, kin nase moihla' nat. ⁴⁸ Lahmende najiye tikin kekep e'e pe, tinge ta'e miye' najiye nase kekep nat. Lahmende najiye tikin moihla' pe, tinge ta'e miye' najiye nase moihla' nat. ⁴⁹ Ta'e luku pe, tukwini poi ta'e Adam, miye' najiye Got nenge kekep nende, kom mindemboi pe, ya tu'e Jisas Krai, miye' najiye nase moihla' nat.

⁵⁰ Lenge to' tatai, wusyep najiye nam da mini yip pe, ki bwore mise. Wahri' nanaip topo'e wim tikin kekep e'e pe, ki yukur tatame ka e oto lemame tikin Got najiye ka bepeteme kin. Topo'e wahri' e'e najiye tukwini poi marp e'e pe, yukur ya murp nye nyermbe, pakai supule.

⁵¹⁻⁵² Yusyunde wusyep tase mise le'e. Njupen najiye njoih embere ka gil, lenge Kristen miye' tuweinge najiye somohon yule pe, ka plihe tuhur, yukur ka plihe yule, pakai. Pe poi lalme yukur ya mule, kut poi lalme ya tana' nilyehe si tu'e najiye nembep hwaimbiryew. Poi ya lalme tana' mamba'e wahri' ambaran najiye ya murp nye nyermbe. ⁵³ Ta'e luku pe, wahri' tikin kekep e'e najiye ka si njup sehei'e pe, ka nye pe, ka plihe bunjenge el tana' wahri' tikin moihla', najiye yukur ka plihe ole, pakai, ka si nye nyermbe.

⁵⁴ Bwore mise, naji ta'e luku ka tus pe, wahri' e'e najiye tukwini da ole le'e pe, ka plihe bunjenge el la tana' pe, ka si nye nyermbe pe, ka gunde wusyep tikin Got najiye ka bwore mise supule.

Got si yohe pe, kin nengelyembe nule ka mi'e.

⁵⁵ Nule, bongol nin najiye na engelyembe lenge miye' tuweinge pe, sai ya?

Nule, njombor nin najiye na ongomb lenge miye' tuweinge nanar a?

⁵⁶ Nule namba'e njombor kin natme hwap pe, ki nongomb lenge miye' tuweinge najiye yende hwap, topo'e hwap namba'e bongol kin natme wusyep ernjeme. ⁵⁷ Kom poi, ya hriphrip me Got, kin miye' najiye nungwisme poi no, poi yohe ma moto bongol tikin Lahmborenge poi Jisas Krai.

⁵⁸ Ta'e luku pe, lenge to' tatai nam, jin bongole, yende wah nihe nye nyermbe yi yoto me Lahmborenge. Detale, yip si sisysteme nange wah najiye yip yende me Lahmborenge pe, yukur ka talai pakaiye.

16

Pol nanange najiye ka yember wuhyau yil Jerusalem

* 15.44 Njupen najiye Kristen ende nule no, Got nahra'e kin pe, kin namba'e wahri' tikin moihla'. 15.45 Stt 2.7
15.51-52 1Te 4.15-17 15.54 Ais 25.8 15.55 Hos 13.14

¹ Tukwini ñam da mininge wusyep me wuhyau ñaiye yip si yiche no, pa yungwisme lenge Kristen miye' tuweinge ñaiye yarp Jerusalem. Yip pa yende ñahilyeh tu'e ñaiye ñam si mana lenge sios mal Galesia ñaiye ka yende. ² Sande ilyeh ilyeh pe, wuhyau ñaiye yip yamba'e pe, pa yuwor'e sye' yember yil mwan ñaiye pa yende ofa yaña'e Got. No ñupe ñaiye ma mut pe, yukur pa plihe yahai'e wuhyau ñaiye pa yiche. ³ Pe ñupe ñaiye ma mute gwere pe, ma mangange tup wusyep hra'embep mil lenge miye' ñaiye yip si yalañatme lenge pe, ka yenge wuhyau yil Jerusalem. ⁴ Ki bwore ñaiye ma mil pe, tinge ka yil topo'me ñam.

Pol nala eteke' lenge Korin

⁵ Ma mute meteke' yip minir Korin. Kom ñendehei kin pe, ñam ma mil moi ñaiye sai provins Masedonia. Detale, ñam mala mi meteke' lenge mil Masedonia. ⁶ Topo'e ma top yip murp ñup sye' lakai, ñam jinjame. Ta'e ma top yip murp meseperhme ñup tikin mwate ka mi'e pe, yip pa yungwisme ñam ñupe ñaiye ma mil moi sye'.* ⁷ Ñam gwarngwe ñaiye ma motop yip murp sikirp manai'e no, ma plihe mil. Ñam masande ñaiye ma motop yip murp ñup sikirp sokoloh gunde ñaiye ñasande tikin Lahmborenge. ⁸ Kom ñam da murp Efesus mi tutume ñup tikin Pentikos. ⁹ Detale, Got si kumbur kohmap me ñam ñaiye ma mininge wusyep mise tikin Got murp e'e, topo'e ma mende sande teke'e mil lenge miye' tuweinge. Kom lenge wachaih wula wula sekete de ka yende yumbune poi.

¹⁰ Ñupe ñaiye Timoti ka pwar el Korin pe, pa bepeteme kin bworere pe, ka hriphrip ñaiye ka top yip orp. Detale, kin miye' wah tikin Got ñahilyeh ta'e ñam. ¹¹ Ñam gwarngwe ñaiye lahende yip pa mbep juhme kin tu'e ñaiye kin miye' pakaiye. Kom ñupe ñaiye pa yember kin no, ka ot pe, yungwisme kin bworere no, ka ot topo'e hriphrip ñupe ñaiye ka ot me ñam. Ñam marp meseperhme kin ñaiye ka ot topo'e lenge Kristen to' tatai sye'.

¹² Kom ñaiye Apolos pe, ñam mungwisme kin, topo'e ñam maname bwore bwore ñaiye ka el top lenge Kristen to' tatai sye' el ñaiye ka eteke' yip. Kom ñoih kin yukur tahar ñaiye ka el. Ñup ende ñaiye ñoih kin ka tuhur pe, ka el la eteke' yip.

Wusyep sye' topo'e

¹³ Yurp yetehme, topo'e ñoihmbwaip yip ka teñei bongol bwore mise yi yoto me Lahmborenge, topo'e yukur pa hi'jirngwe ñainde, jin bongole. ¹⁴ Ñaimune ñaiye pa yende pe, pa yende niharar lenge miye' tuweinge.

¹⁵ Yip sisyeme nato provins Akaia pe, Stepanas nenge lenge bantihei kin pe, tinge ñendeheiyeh ñaiye yimbilme ñoihmbwaip no, tinge yamba'e Jisas pe, wah ñaiye tinge yasande ka yende pe, tinge de ka bepeteme lenge miye' tuweinge tikin Got. ¹⁶ Ñam masande yip to' tatai ñam ñaiye pa yurp tuwihme tinge luku, topo'e sye' ka yungwis lenge yende wah. ¹⁷ Ñam hriphrip supule ñaiye Stepanas pe, Fortunatus pe, Akaikus ñaiye si yat no, ñam meteke' lenge pe, luku ta'e ñaiye tinge si yamba'e luh yip lalme ñaiye yukur yate yeteke' ñam. ¹⁸ Pe luku ta'e ñaiye tinge yende ñoihmbwaip ñam gah tahai' ñumwaiye pe, luku ñahilyeh ta'e ñaiye ki ñende ñoihmbwaip yip gah tahai' ñumwaiye. Yip pa hriphrip me lenge miye' ñaiye ta'e luku.

¹⁹ Lenge sios ñaiye provins Esia yember wusyep hriphrip tinge yatme yip. Topo'e Akwila hindi tuwei kin Prisila pe, lenge Kristen miye' tuweinge ñaiye jahilyeh yarp yokoh tinge yember hriphrip tinge topo'e ñau bwore yoto nañ tikin Lahmborenge yatme yip.

²⁰ Lenge Kristen miye' tuweinge yember wusyep hriphrip tinge yatme yip. Ñupe ñaiye pa juhilyeh no, pa yini lenge wusyep hriphrip poi pe, pa yirir lenge ñaiye jete' lenge mar.

²¹ Ñam Pol, syep ñam tanam ñaiye ñam mainge wusyep hriphrip e'e. ²² Got ka ember ñoihmbwaip nihe kin ote guhme lahmende ñaiye yukur ñende nihararme kin. Maranata! Wusyep tehei uku, "Lahmborenge poi, ni ot!" ²³ Ñoihmbwaip ñumwaiye tikin

16.1 Rom 15.25-26 16.5 Apo 19.21 * 16.6 Ñup tikin mwate yohe tahar bongol pe, yukur tatame ñaiye ka yamba'e loubil pinip yil moinde. 16.8 Wkp 23.15-21, Lo 16.9-11, Apo 19.8-10 16.10 1Ko 4.17 16.15 1Ko 1.16 16.19 Apo 18.2

Lahmborenge Jisas ka si topo'e yip. ²⁴ Nato nanj tikin Krai Jisas pe, ηoihmbwaip ηam mende nihararme yip lalme. Mise.

Tup hoi ɲaiye Pol nainge nal lenge Korin

Pol ɲanange wah ɲaiye Got nangange lenge aposel

¹ ɲam Pol, ɲam aposel tikin Kraiſ Jiſas. ɲasande tikin Got pe, ki nalarjatme ɲam aposel. ɲam mainge tup e'e pe, poi hindi Timoti member tup uku mal lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp moi embere Korin, topo'e lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp yal'e yal'e ya yoto provins Akaia. ² Yai Got poi topo'e Lahmborenge Jiſas Kraiſ ka yungwisme yip, topo'e ka yende ɲoihmbwaipe yip ka si ɲumwaiye.

Pol ɲanange wusyep risukwarme Got ɲaiye kin nungwisme kin

³ Poi ya mahra'e naɲ tikin Got, kin Got topo'e Yai tikin Lahmborenge poi Jiſas Kraiſ. Kin tehei tikin ɲoihmbwaipe ɲumwaiye lalme topo'e ɲoihginir. Kin Got ɲaiye nangange ɲoihmbwaipe nal lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp yoto hwap. ⁴ Mane lalme ɲaiye tas natme poi pe, Got kin tehei ɲaiye ki pwal poi ɲoihmbwaipe ɲumwaiye. Ta'e luku pe, kin ɲasande ɲaiye ya mungwis lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp topo'e hwap wula wula pe, ki ɲahilyeh ta'e ɲaiye Got pwal poi ɲoihmbwaipe ɲumwaiye. ⁵ Syohe ɲaiye poi mamba'e pe, ki ɲahilyeh ta'e syohe ɲaiye Kraiſ kin namba'e. Kom poi tongor' mal Kraiſ pe, Got pwal poi ɲoihmbwaipe ɲumwaiye ɲembere sekete. ⁶ ɲuſe ɲaiye poi ya mamba'e syohe pe, liki ka ungwisme yip. Pe Got ka plihe amba'e yip. ɲaiye Got ka ende ɲoihmbwaipe poi ka si ɲumwaiye pe, liki se ka ungwisme yip ɲaiye pa yamba'e ɲoihmbwaipe ɲumwaiye. ɲaiye pa jin bongole, topo'e ɲaiye pa yikirh mane tu'e ɲaiye poi mikirh pe, Got se ka yul yip ɲoihmbwaipe ɲumwaiye. ⁷ Poi yukur ya ɲoihsipe yip, pakai. ɲoihmbwaipe poi tejeime yip pe, poi sisyeme ɲaiye yip se pa jin bongole. Poi sisyeme ɲaiye yip yikirh mane topo'e poi pe, poi sisyeme nange yip se pa yamba'e ɲoihmbwaipe ɲumwaiye topo'e poi.

⁸ Lenge Kristen to' tatai, poi masande yip pa sisyeme mane le'e ɲaiye lenge miye' sye' nato provins Eſia yende yatme poi. Mane le'e ɲaiye sai me poi pe, ki ɲembere sekete nengelyembe poi ta'e ɲaiye poi da mule. ⁹ Poi ɲoihmeryembe ɲaiye tinge ka yende yumbune poi ya mule. Kom mane luku ki tas ɲaiye poi ya ɲoihmeryembe ɲaiye bongol poi pakai. Ya ɲoihmeryembe milme Yai Got, kin miye' ɲaiye ɲahra'e lenge miye' yule. ¹⁰ Mane pupwa luku de ka pumboi ya mule, kom Got si namba'e poi. Pe mindemboi se ka ungwisme poi. Poi sisyeme ta'e le'e, ɲaiye mane pupwa ka ot no, ka ende yumbune poi pe, Got se ka ungwisme poi ya murp laip. ¹¹ Topo'e yip pa yungwisme poi yisilihme Yai ɲaiye ka ungwisme poi. No Got ka isyunde ɲisilih yip lalme pe, ka ungwisme poi. Pe lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e ɲaimune ɲaiye Got ɲende me poi. Detale, kin nungwisme yisilih lenge miye' tuweinge pe, ka yininge wusyep hriphrip yilme kin.

Pol yukur hombo'e yeh lenge Korin

¹² ɲainde ɲaiye poi hriphrip supule, topo'e poi sisyeme pe, poi mende ɲai'e ɲai'e topo'e ɲoihmbwaipe ɲumwaiye malme lenge mitiɲ lalme, topo'e yip miye' tuweinge Korin. Poi marp bwore bwarme gwande ɲasande tikin Got. Poi yukur marp gwande ɲasande tikin kekep e'e, pakai. Poi marp gwande bongol, topo'e ɲoihginir tikin Got. ¹³⁻¹⁴ ɲuſe ɲaiye poi mainge tup member malme yip pe, poi mainge wusyep ɲaiye yip tatame pa jonose no, pa sisyeme wusyep tehei kin. ɲam yukur minise wusyep ende me yip. Bwore mise, wusyep ɲaiye ɲam mainge pe, teter yip jinjame wusyep sye'. Kom ɲam masande yip pa sisyeme bwore mise wusyep tehei lalme ɲaiye ɲam mainge no, ɲup yuwu tikin Jiſas Kraiſ pe, yip pa yahra'e naɲ poi, topo'e poi ya mahra'e naɲ yip.

¹⁵⁻¹⁶ ɲam ɲoiheryembe nange yip sisyeme nange ɲam miye' bwore mise pe, ɲam si mupwai'e wusyep ɲaiye ma muta meteke' yip yer ti, ma musme yip pe, ma mil provins Masedonia. ɲuſe ɲaiye ma musme Masedonia mut pe, ma plihe meteke'e yip no, Got

ka ende mi'mi' me yip nihoi. Pe yip pa yungwisme nam naiye ma mil Judia. ¹⁷ Yip noiheriyembe nange wusyep naiye nam manange mal yer ta'e nam hombo'e yeh yip lakai? Yip noiheriyembe nange nam miye' pupwa naiye bunjenge noihibwaip ta'e naiye lenge miye' kekep yende, topo'e nam he'me mi'e pe, nam plihe manange pakai? ¹⁸ Wusyep tikin Got ki bwore mise. Ta'e luku pe, wusyep lalme naiye nam mana yip pe, nam manange mise pe, yukur ma plihe mininge pakai. ¹⁹ Poi hindi Sailas topo'e Timoti, poi manange malaŋatme wusyep me Jisas Krai, talah tikin Got, malme yip. Poi sisyeme, Jisas Krai kin miye' mise, kin yukur hombo'e, pakai. Krai, kin miye' mise niyehe sai. ²⁰ Krai ki nenge wusyep upwai'e wula wula tikin Got ki tas halhale supule pe, nupe naiye poi masande wusyep tikin Got me nan tikin Krai pe, poi manange bwore mise. Pe poi maŋa'e nan embere malme Got. ²¹ Got kin niyehe sai nenge bilip poi topo'e bilip yip bongol nato nan tikin Krai Jisas, topo'e Got kin niyehe sai kin nalaŋatme poi miye' tuweinge kitikin. ²² Got si pwal poi Yohe Yirise kitikin ta'e wutu' nato noihibwaip poi naiye ki sasambe nange poi tikin Got. Luku nai nengehe naiye kin pwal poi. Nai'e nai'e bwore bwore naiye mindemboi ka pul poi pe, kin nenge mi'mi' nanar nanah moihla'.

Pol yukur hwiwai nal Korin

²³ Nam gwal nan tikin Lahmborenge Got nenge bongol me wusyep nam pe, kin sisyeme noihibwaip nam. Tehei kin naiye nam yukur plihe mat Korin pe, ki ta'e le'e, nam gwanŋe naiye wusyep bongol nam se ka yul yip noihibwaip mane. ²⁴ Poi yukur bepmeteme noihibwaip yip naiye tejeime Got, topo'e yukur ya mini yip naimune naiye pa yende, pakai. Poi sisyeme nange yip si jan bongole, topo'e noihibwaip yip tejei bongol. Kom poi lalme mende wah bwore bwore naiye ka ende yip pa hriphrip supule.

2

¹ Ta'e luku pe, nam noiheriyembe na, prepwan naiye ma plihe muta meteke' yip no, ma mende yip pa noihibwaip mane. ² Naiye ma mende yip pa noihibwaip mane, topo'e ma yul yip syohe pe, lahmende ka ende nam ma hriphrip? Yip miye' tuweinge pa yende nam ma hriphrip. ³ Tehei kin naiye somohon nam mainge tup uku pe, ki ta'e le'e, nam gwanŋe naiye ma mute meteke' yip pe, ka pule noihibwaip mane. Yip lenge miye' tuweinge liki pa yende nam ma hriphrip. Pe nam sisyeme, nupe naiye ma hriphrip pe, yip topo'e pa hriphrip. ⁴ Bwore mise, nupe naiye nam mainge tup uku member malme yip pe, noihibwaip nam ginir embere sekete. Topo'e noihibwaip nam mane sekete pe, nam milil. Kom nam yukur mainge tup uku naiye ma yul yip noihibwaip mane, pakai. Nam mainge naiye pa sisyeme na, nam mende nihararme yip nembere sekete.

Lenge Korin ka yusme hwap tikin miye' ende

⁵ Miye' ende si nenge yip noihibwaip mane pe, nam noihibmanme kin sikirp. Kom nam gwanŋe naiye ma mininge wusyep bongol milme kin. ⁶ Pe wusyep mune naiye yip si yanange yalme kin pe, luku si ta'e naiye yitini pupwa naiye kin namba'e. ⁷ Kom tukwini yip yusme pupwa kin, topo'e yininge wusyep yende bongolme kin no, yukur noihibwaip mane luku ka tule kin. ⁸ Pe nam misilih yip naiye pa yinime yasambe no, ka sisyeme na, yip yende nihararme kin. ⁹ Nam mainge tup e'e naiye nam da sisyeme na, yip pa jin bongole, topo'e yip pa junde Krai yusyunde wusyep kin, lakai pakai? ¹⁰ Nupe naiye yip yasme pupwa miye' ende pe, nam topo'e masme pupwa kin. Naiye pupwa ende ka si no, ma musme pe, nam masme gwah nembep tikin Krai naiye ka ungwisme yip. ¹¹ Nam mende ta'e luku no, miye' pupwa satan yukur ka amba'e bongol el unuh hla' me poi. Poi sisyeme wah pupwa kin.

Pol nasande ka eteke'e Taitus

¹² Nupe naiye nam pwar mal Troas naiye ma mininge wusyep bwore mise tikin Krai pe, nam masande nange Lahmborenge si kumbur nahwikin me wah uku. ¹³ Kom noihibwaip nam yukur tahai' numwaiye, detale, nam yukur meteke'e to' poi Taitus.

Ta'e luku pe, nam masme lenge Kristen titinge Troas pe, nam mikil'e mate gwere provins Masedonia.

Got njenje lenge aposel jan bongol naiye yende wah

¹⁴ Nam hriphrip me Got naiye poi si gwahilyeh topo'e Krai pe, nyermbe nyermbe Got kin yohe pe, kin nelejeime poi ta'e naiye miye' ondoh titinge miye' wondoh.* Ta'e luku pe, nye nyermbe Got nungwisme poi naiye poi manange wusyep misme wah bongol tikin Krai pe, wusyep uku ki naihe sengehrepe nal moiye moiye. ¹⁵ Mise supule, poi aposel ta'e nihyeh naiye naihe sengehrepe mi' supule, naiye Krai namba'e pe, kin njenje ofa nal me Got. Naihe sengehrepe luku nal lenge miye' tuweinge naiye Got si namba'e tinge, topo'e kin nal bumble me lenge mitij sye' naiye ka talai. ¹⁶ Lenge mitij naiye ka talai pe, naihe luku ki ta'e naihe tikin nule. O lenge mitij naiye Got si namba'e tinge pe, wusyep mise naiye poi manange, ki naihe sengehrepe pe, ki nangang lenge laip naiye sai nye nyermbe. Lahmende tatame ka ende wah bongol uku bwore bwarme? ¹⁷ Kom poi yukur ta'e lenge miye' wula wula naiye yal'e yal'e moiye moiye yanange wusyep mise tikin Got yende wah wuhyau titinge. Pakai. Got kitikin pwal poi wah uku, topo'e poi yukur mende hombo'e. Nal nembep tikin Got pe, poi miye' wah tikin Krai naiye poi manange wusyep mise tikin Got bwore bwarme.

3

Lenge aposel yarp miye' wah tikin kontrak njanbaran

¹ Yip yisande naiye ma minge tup ende naiye poi aposel mise, lakai? O yip noiheryembe nange poi ta'e lenge miye' sye' naiye ka yul yip tup naiye lenge mitij si yainge naiye tinge aposel mise? Topo'e poi yukur ya misilih yip naiye pa yinge tup ende naiye poi aposel mise, pakai supule. ² Yip tip pe, yip si yarp ta'e tup naiye nana lenge mitij me naimune naiye poi mende. Topo'e poi monorh yip tahai' nato noihmbwaip poi, naiye mitij lalme ka yeteke'e, topo'e ka jonose. ³ Bwore mise, yip yarp halhale ta'e tup naiye natme Krai pe, wah naiye poi mende pe, ki ta'e naiye Krai nainge tup uku. Kin yukur nenge sen nainge, pakai. Kin nainge topo'e Yohe Yirise tikin Got naiye narp nye nyermbe. Topo'e yukur ki nainge nanah neser, pakai. Ki nainge nato noihmbwaip lenge miye' tuweinge.

⁴ Poi tatame ya mininge wusyep e'e tu'e le'e. Detale, noihmbwaip poi si tenjei bongol me Got nato Krai. ⁵ Yukur nainde sai nato poi naiye ki pwal poi bongol no, poi tatame ya mende wah e'e, pakai. Got kin njilyehe sai, kin pwal poi bongol naiye poi tatame ya mende wah e'e. ⁶ Pe kitikin si njenje poi naiye poi tatame ya murp miye' wah tikin kontrak njanbaran. Kontrak e'e yukur naimune naiye tinge yainge yal tup me wusyep ernjeme, pakai. Le'e nai'e nai'e tikin Yohe Yirise. Wusyep tikin wusyep ernjeme pe, kin nongombe lenge miye' tuweinge yule. Kut Yohe Yirise pe, kin nangange laip naiye sai nye nyermbe nal lenge miye' tuweinge.

⁷ Got nainge wusyep ernjeme nanah neser pe, kin nangange lenge, kom wusyep ernjeme luku nenge nule natme lenge miye' tuweinge. Pe wusyep ernjeme luku nat topo'e yirise nembere tikin Got narar'e timbiya gah, topo'e bepmohro Moses tikin yirise supule. Pe lenge Israel yukur tatame ka yeteke'e bepmohro Moses, kom yirise luku plihe kyupe. ⁸ Kom wah naiye Yohe Yirise njenje nal lenge miye' tuweinge pe, yirise kin nengelyembe yirise tikin wusyep ernjeme. ⁹ Wah tikin wusyep ernjeme pe, ki ende poi naiye ya gwin wusyep topo'e ya talai! Wusyep ernjeme luku ki nat topo'e yirise embere tikin Got, kom wah tikin Yohe Yirise naiye yende lenge miye' tuweinge ka bwore bwarme yil nembep tikin Got pe, luku ki nat topo'e yirise embere supule tikin Got. ¹⁰ Yirise embere topo'e bongol tikin Yohe Yirise nembere sekete pe, ki nengelyembe yirise tikin kontrak telei. ¹¹ Wusyep ernjeme yukur ka si nye nyermbe, pakai, se ka mi'e. Somohon ki nasambe

* 2.14 Wusyep Grik yukur tas gondoume. 3.3 Kis 24.12, Jer 31.33, Ese 11.19, 36.26 3.6 Jer 31.31 3.7 Kis 34.29

yirise tikin Got. Kom tukwini Got pwal poi kontrak ambaran uku nembere supule n̄aiye ka si nye nyermbe.

¹² Tukwini poi manange wusyep hi'luluwe. Detale, poi marp meseperhme wusyep tupwai' tikin Got ka tus halhale. ¹³ Poi yukur mende ta'e Moses n̄aiye n̄ende. Kin namba'e n̄aiyuwat nenge napara'e bepmohro kin n̄aiye lenge Israel yukur ka yeteke'e n̄upe n̄aiye yirise sai bepmohro kin da kyupe. ¹⁴ N̄oihmbwaip lenge Israel ki tingis pe, nye nyermbe tinge jonose kontrak telei, kom tinge yukur tatame, n̄aiye ka sisyeme wusyep tehei n̄aiye tinge jonose. Pe luku ki ta'e n̄aiyuwat n̄aiye nupwai'e n̄oihmbwaip tinge. N̄aiye n̄oihmbwaip poi tejeime Krai pe, kin ka ongohe n̄aiyuwat uku. ¹⁵ Ki n̄ahilyeh ta'e tukwini, n̄upe n̄aiye tinge jonose wusyep erjeme tikin Moses, kom n̄aiyuwat uku tetet nupwai'e n̄oihmbwaip tinge. ¹⁶ Kom n̄aiye miye' ende ka imbilme n̄oihmbwaip elme Lahmborenge pe, kin ka ongohe n̄aiyuwat uku n̄aiye n̄upwai'e n̄oihmbwaip kin. ¹⁷ Lahmborenge kin yipihinge. Ta'e luku pe, luh n̄aiye yipihinge tikin Lahmborenge narp pe, kin n̄ende poi hlaininge. ¹⁸ Lahmborenge kin nongohe n̄aiyuwat n̄aiye n̄upwai'e n̄oihmbwaip poi n̄aiye ya tu'e pinip yipihinge n̄aiye masambe yirise tikin Lahmborenge. Lahmborenge kin yipihinge n̄aiye ka ende wah oto poi, ya tuhur tu'e kin, topo'e yirise kin n̄aiye poi masamb lenge ka tuhur embere enge el.

4

Lenge aposel yukur bongol

¹ Got kin n̄oihginirme poi pe, kin nalaŋatme poi n̄aiye ya mende wah kin. Ta'e luku pe, poi yukur gwarng n̄aiye ya mende wah uku, pakai. ² Poi si marja'e teket me n̄ai'e n̄ai'e pupwa yehe n̄aiye tinge yende tase. Poi yukur bunjenge wusyep mise tikin Got, topo'e poi yukur minise wusyep mise tikin Got, pakai. Poi manange malaŋatme wusyep mise tikin Got mal halhale, n̄aiye lenge miye' tuweinge ka yiyar'e poi pe, ka sisyeme nange poi mende wah bwore mise mal n̄embep tikin Got. ³ N̄aiye lenge miye' tuweinge sye' yukur sisyeme tehei tikin wusyep mise tikin Got n̄aiye poi manange malaŋatme pe, lenge miye' tuweinge luku tinge yarp yal yarjah tikin hel. ⁴ Tinge yukur yimbilme n̄oihmbwaip. Detale, got hombo'e tikin kekep e'e nupwai'e tinge n̄aiye yukur ka yeteke'e yirise tikin wusyep mise n̄aiye natme yirise tikin Krai. Kin miye' n̄aiye yipihinge mise tikin Got. ⁵ Poi yukur manange wusyep me potopoi. Poi manange malaŋatme wusyep n̄aiye Jisas Krai kin Lahmborenge poi. Poi gwande wusyep tikin Jisas pe, poi marp ta'e miye' wah yip. ⁶ Got kitikin n̄anange na, “Yirise ka aŋar'e el oto yepelmbe”. Got esep ilyeh uku pe, kitikin n̄ende yirise n̄aŋar'e nato n̄oihmbwaip poi n̄aiye poi meteke'e bepmohro tikin Jisas Krai, n̄aiye yirise bongol n̄embere tikin Got gahanahme kin.

⁷ Kom yirise bongol embere tikin Got le'e n̄aiye sai me poi aposel pe, ki sai nato wahri' poi n̄aiye yukur bongol. Pe lenge miye' tuweinge yeteke'e yirise bongol embere n̄aiye bongol tikin Got. Yukur bongol potopoi, pakai. ⁸ N̄up wula wula poi mamba'e hwap nat umbur umbur, kom yukur ki n̄isyer'e poi no, poi mirkit. Hwap tikin wula wula sekete, kom yukur poi gwarng masme wah, pakai. ⁹ N̄up sye' tinge pwamboi pe, poi mamba'e syohe, kom tinge yukur yende yumbun poi. Detale, Got, kin bepeteme poi. ¹⁰ Nye nyermbe lenge miye' da pumboi ya mule. Detale, poi tikin Krai. Kom yukur poi si mule. Le'e ki n̄asamb lenge miye' tuweinge na, Jisas kin narp laip nato poi. ¹¹ Poi marp laip pe, nye nyermbe lenge miye' tuweinge da pumboi ya mule. Detale, poi mende wah tikin Krai. Kom poi marp laip. Ta'e luku pe, laip tikin Jisas ki tas halhalme laip poi, n̄aiye narp nato wahri' e'e n̄aiye mindemboi ka nye'. ¹² Luku ta'e n̄aiye nule ki n̄ende wah sai nato wahri' poi aposel, kom laip ki n̄ende wah sai nato yip. ¹³ Tup tikin Got n̄anange na, N̄oihmbwaip n̄am tejeime Got pe, n̄am manange wusyep. Poi topo'e, n̄oihmbwaip poi tejeime Got pe, poi manange malaŋatme wusyep mise. ¹⁴ Poi sisyeme nange Got kin n̄ahra'e Lahmborenge Jisas tahar narp laip. Pe poi sisyeme nange

kin se ka plihe ahra'e poi ya murp laip, tu'e ɲaiye kin ɲahra'e Jisas mi'e pe, Got se ka amba'e poi topo'e yip enge el ɲembep Jisas. ¹⁵ ɲai'e ɲai'e lalme le'e pe, se ka ungwisme yip. Pe ɲoihginir tikin Got ka enge lenge miye' tuweinge wula wula ot me Kraiss pe, ka yininge wusyep hriphrip, topo'e ka yirisukwarme Got pe, Got ka amba'e naɲ embere.

Lenge aposel, ɲoihmbwaip tinge tejeime Kraiss pe, tinge yamba'e bongol

¹⁶ Poi ɲoiheryembe wah bwore le'e ɲaiye Got ɲende pe, poi yukur mende pilpil ɲaiye mende wah tikin Got. Bwore mise, tinge yende yumbune wahri' poi. Kom ɲoihmbwaip poi ki tahar ɲambaran ɲup ilyeh ilyeh. ¹⁷ Pe nihe syohe ɲaiye poi mamba'e tukwini le'e yukur ɲembere, topo'e yukur ka si ɲup sokoloh. Kom nihe syohe luku pwal poi laip bwore ɲaiye ka si nye nyermbe pe, ki nengelyembe nihe syohe ɲaiye tukwini poi mamba'e. ¹⁸ Poi yukur member ɲoiheryembe poi malme ɲai'e ɲai'e ɲaiye ɲembep eteke'e, pakai. ɲai'e ɲai'e ɲaiye ɲembep eteke'e pe, yukur ka si ɲup sokoloh. O ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye ɲembep yukur ka eteke'e pe, ka si nye nyermbe.

5

¹ Poi si sisyeme na, wahri' tikin kekep e'e ɲaiye ta'e yokoh sel ɲaiye poi marp ma moto no, ɲupe ɲaiye ka turwau pe, Got si ɲende mi'mi' yokoh sai nanah moiɲla' me poi ɲaiye ya murp mi moto. Wahri' ɲaiye Got kitikin ɲende ɲaiye ka si nye nyermbe pe, yukur miye' nenge syep ɲende, pakai. ² Tukwini ɲaiye poi marp kekep e'e pe, poi mamba'e nihe syohe, topo'e poi milil milil marp. Ta'e luku pe, poi mende niharar ɲaiye ya mamba'e wahri' ambaran tikin moiɲla' no, ka apara'e poi tu'e ɲaiye poi dende' hiɲyilih ɲambaran. ³ Detale, ɲupe ɲaiye poi si mamba'e wahri' ambaran uku no, ki tatme poi pe, yukur poi ta'e yipihinge ɲaiye wahri' pakai. ⁴ ɲupe ɲaiye poi marp topo'e wahri' tikin kekep e'e pe, poi mamba'e nihe syohe, topo'e poi milil marp. Yukur ta'e ɲaiye poi da musme wahri' tikin kekep e'e, pakai. Kom poi masande ya mamba'e wahri' tikin moiɲla' ɲaiye ka apara'e poi tu'e ɲaiye poi si dende' hiɲyilih ambaran. No wahri' ɲaiye tikin nule pe, ka amba'e laip ambaran ɲaiye ka si nye nyermbe. ⁵ Got ɲende mi'mi' me poi ɲaiye ya mamba'e laip bwore, topo'e kin si pwal poi Yohe Yirise ta'e ɲai ɲendehei ɲaiye poi mamba'e. Ta'e luku pe, kin pasam poi ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye kin si ɲende mi'mi' no, mindemboi ya mamba'e.

⁶ Poi marp ɲoihmbwaip ɲumwaiye pe, poi meseperhme ɲai'e ɲai'e luku. Kom poi sisyeme na, teter poi marp topo'e wahri' tikin kekep e'e pe, poi yukur marp topo'e Lahmborenge ma manah moi kin, pakai. ⁷ ɲai'e ɲai'e ɲaiye tukwini poi meteke'e, yukur ɲoihmbwaip poi tejeime, kut poi meseperhme ɲai'e ɲai'e ɲaiye ɲanar moiɲla'. ⁸ Ta'e luku pe, yukur ya hi'gwirnge ɲaiye ya mule. Detale, ɲaiye ya mule no, ya musme wahri' tikin kekep e'e pe, ya mil la murp topo'e Lahmborenge mil moi jeheinge poi nanah moiɲla'. Luku ɲai embere. ⁹ Ta'e luku pe, poi da mende ɲaiye Lahmborenge ka hriphrip ɲupe ɲaiye teter ya murp topo'e wahri' tikin kekep e'e, lakai ɲaiye ya mil topo'e kin mil moi kin. ¹⁰ Ta'e luku pe, poi lalme ya gwin ɲembep Kraiss ɲaiye ka iyar'e poi lalme. Mi'e pe, poi lalme ya mamba'e yitini gunde ɲaimune bwore lakai pupwa ɲaiye poi si mende, ɲupe ɲaiye poi marp topo'e wahri' tikin kekep e'e.

Ya mende lenge miye' tuweinge ka ɲoihmbwaip ilyeh topo'e Got

¹¹ Poi sisyeme mindemboi Kraiss se ka iyar'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye poi mende. Ta'e luku pe, poi hi' gwarngɛ Lahmborenge pe, poi marp tuwihme kin pe, poi mende wah ɲaiye mahra'e ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge ɲaiye ka yimbilme ɲoihmbwaip yilme kin. Got kin sisyeme ɲoihmbwaip poi. Ta'e pe, poi ɲoiheryembe nange yip miye' tuweinge Korin sisyeme nange poi yukur mende hombo'me yip. ¹² Wusyep e'e pe, yukur poi plihe mahra'e naɲ potopoi nange poi bwore bwarme, pakai. Poi mainge wusyep e'e me yip ɲaiye yip pa hriphrip me ɲaimune ɲaiye poi mende. Poi masande yip pa yungwisme wusyep lenge miye' ɲaiye tinge yahra'e naɲ tititinge me wah tinge ɲaiye yungwisme

wahri' wicher' ilyehme. Kut yukur tinge yiyar'e naimune n'aiye sai n'oihmbwaip mele'e. ¹³ Lenge miye' sye' yanange nange poi miye' kwote. Kom n'ai'e n'ai'e lalme n'aiye poi mende pe, poi mahra'e nanj tikin Got. Topo'e n'oiheryembe poi ki bwore bwarme pe, luku ka ungwisme yip. ¹⁴ Krais n'ende niharame poi lalme pe, tukwini poi lalme sisyeme Krais kin nule nal loutungwarmbe me mitij lalme. Luku ta'e n'aiye n'oihmbwaip telei poi lalme si nule. ¹⁵ Krais kin nule berme lenge miye' tuweinge lalme. Pe yukur ka yurp laip n'aiye yungwisme tititinge, pakai. Tinge ka yurp laip n'aiye ka yungwisme lenge mitij. Detale, tinge n'oiheryembe n'aiye Krais kin nule berme tinge mi'e pe, Got plihe nahra'e kin n'aiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme.

¹⁶ Poi tahar Kristen pe, poi yukur gwande yanah tikin kekep e'e n'aiye yiyar'e lenge miye' tuweinge. Bwore mise, somohon n'aiye poi marp n'oihmbwaip yerkeime pe, poi miyar'e Krais ta'e n'aiye kin miye' kekep. Kom tukwini poi sisyeme nange Krais kin Talah tikin Got. ¹⁷ N'upe n'aiye miye' ende tongor' nal Krais pe, kin si miye' ambaran supule pe, n'oihmbwaip yerkeime kin si mi'e, kut kin tahar miye' ambaran supule. ¹⁸ Got si n'ende n'ai'e n'ai'e le'e me poi. Somohon poi wachaih kin, kom wah n'aiye Krais n'ende pe, Got plihe n'ende poi n'oihmbwaip ilyeh topo'e kin. Got si pwal poi wah n'aiye ya mende lenge mitij sye' ka plihe n'oihmbwaip ilyeh topo'e kin. ¹⁹ Wusyep n'aiye nam manange pe, ta'e le'e, naimune n'aiye Krais n'ende pe, Got ka ende lenge miye' tuweinge lalme kekep e'e ka n'oihmbwaip ilyeh topo'e kin. Kin si nasme pupwa poi, topo'e kin si n'oihsipe pe, kin si pwal poi wah n'aiye ya mininge malaajatme wusyep kin n'aiye ka ende lenge miye' tuweinge lalme ka n'oihmbwaip ilyeh topo'e kin. ²⁰ Poi miye' mut tikin Krais n'aiye poi manange malaajatme wusyep kin, topo'e wusyep tas mut poi pe, Got nanange wusyep nal lenge miye' tuweinge. Poi miye' wah tikin Krais, n'aiye poi misilih yip n'aiye pa yusme n'aiye yende wachaihme Got no, ka bunjenge yip pa yil n'oihmbwaip ilyeh topo'e kin. ²¹ Krais kin yukur n'ende hwap pupwa, pakai supule. Kom Got de ka ungwisme poi pe, kin nenge hwap pupwa poi lalme nate nikil nanah Krais pe, ta'e n'aiye kin miye' pupwa supule. Nato Krais pe, poi bwore bwarme mal nembep tikin Got.

6

Lenge aposel yikirh mane wula wula me wah n'aiye tinge yende

¹ Poi miye' wah tikin Got pe, poi misilih yip lahmende n'aiye si yisande wusyep me n'oihginir tikin Got pe, yukur pa yusme n'oihginir luku ka si pakaiye. ² Detale, Got nanange ta'e le'e,

Le'e nup kitikin pe, nam si masande yip.

Nup tikin n'aiye nam si malaajatme n'aiye ma mamba'e yip pe, ma mungwisme yip.

Yusyunde! Tukwini nup tikin n'aiye Got de ka ende mi'me poi. Topo'e tukwini nup tikin Got ka amba' poi.

³ Poi aposel gwarng'e n'aiye lenge mitij ka yininge wusyep pupwa me wah n'aiye poi mende. Ta'e luku pe, poi yukur gwande yanah n'aiye yende lenge miye' tuweinge ka tuhwarme wah n'aiye poi mende, pakai. ⁴ Nato n'ai'e n'ai'e lalme n'aiye poi mende pe, ki sasambe nange poi miye' mise tikin Got. Pe n'upe n'aiye mane, topo'e nihe syohe, topo'e wachaih n'aiye natme poi pe, poi syumbe marp n'umwaiye, topo'e poi gwan bongole. ⁵ Topo'e tinge pwamboi pe, tinge yember poi yal mwahupwai'e, tinge tuhwar yende wondoh paka pakaiye me poi pe, poi mende wah nihe. Yukur poi mate posoh bworere, topo'e poi sehei'e n'ai. ⁶ Poi miye' bwore bwarme supule, topo'e sande teke'e poi bwore. Poi syumbe marp bwore n'umwaiye, topo'e poi mende niharar lenge miye' tuweinge pe, poi mungwis lenge topo'e bongol tikin Yohe Yirise. ⁷ Poi manange malaajatme wusyep mise topo'e bongol tikin Got. N'oihmbwaip bwore bwarme poi ki ta'e n'aiye nim nombor n'aiye ya minge murmbe, topo'e wihmbwah n'aiye ki tatme poi. ⁸ Lenge miye' sye' tinge yahra'e nanj poi, kut lenge miye' sye' tinge tale nanj poi. Topo'e lenge miye' sye' tinge

yanange wusyep teket me poi, kut lenge miye' sye' tinge yana lenge mitinj me naimune bwore naiye poi mende. Topo'e lenge miye' sye' njoiheryembe nange poi miye' hombo'e, kom pakai, poi manange wusyep mise. ⁹ Lenge miye' sye' tinge hombo'e naiye yukur tinge sisyeme poi, kom mise kin, mitinj wula wula tinge sisyeme poi. Poi ta'e naiye miye' de ka ole, kom pakai, poi teter marp laip. Tinge yende yumbune poi, kom yukur poi mule. ¹⁰ Poi marp topo'e njoihmbwaip mane, kom hriphrip ki sai nye nyermbe. Poi marp ta'e njaipwa ni', kom wah naiye poi mende pe, ki nungwis lenge miye' tuweinge naiye tinge tatame nai'e nai'e wula wula tikin moihla'. Ki ta'e naiye poi nai'e nai'e pakai, kom poi tatame nai'e nai'e tikin moihla'.

¹¹ Yip Korin, poi si mana yip mal halhale naiye poi mende nihararme yip supule. ¹² Poi yukur mupwai'e njoihmbwaip poi, pakai. Poi mende nihararme yip, kom yip yupwai'e njoihmbwaip yip bongol me poi. ¹³ Nam mana yip wusyep ta'e naiye yai nanange wusyep me talah kin. Yip pa yende nahilyeh tu'e naiye poi mende me yip. Pa bunjenge njoihmbwaip yip yutme poi.

Poi yukoh yirise tikin Got

¹⁴ Lenge haiten pe, tinge njoinde tikin, yukur pa juhilyeh yende wah topo'e tinge. Tatame naiye lenge miye' bwore bwarme ka juhilyeh topo'e lenge miye' pupwa, lakai? Topo'e tatame naiye yirise ka guhilyeh topo'e yepelmbe, lakai? ¹⁵ Tatame naiye Kraiss ka hindi Satan njoihmbwaip ilyeh, lakai? Topo'e tatame naiye Kristen topo'e haiten ka juhilyeh, lakai? ¹⁶ Tatame naiye na amba'e yipihinge got hombo'e enge el yukoh yirise tikin Got, lakai? Pakai lalme. Poi yukoh yirise tikin Got, ta'e naiye Got kitikin nanange, Nam ma murp motop tinge, topo'e ma mile mut murp bumbé me tinge.

Nam ma Got tinge, topo'e tinge ka miye' tuweinge nam.

¹⁷ Topo'e Got plihe nanange na,

Yip pa yusme tinge, topo'e yenge yip yil wohme tinge.

Yukur pa yil sehei me nai naiye pupwa lome,

ta'e na nam ma mamba'e yip.

¹⁸ Nam yai yip, o yip lahtuweinge miye' nam.

Lahmborenge naiye bongol sekete kin nanange wusyep uku.

7

¹ Lenge to' tatai nam, poi si lalme mamba'e wusyep tupwai' tikin Got. Ta'e luku pe, poi ya gwinyenme hwap pupwa lalme naiye nende yumbune wahri' topo'e yipihinge poi pe, poi ya tuhur prihe supule mil nembep tikin Got. Pe poi ya hi' gwirnge pe, ya murp tuwihme Got pe, ya marja'e poi supule mil me Got pe, poi ya gunde yanah bwore bwarme nye nyermbe.

Lenge Korin yimbilme njoihmbwaip pe, Pol kin hriphrip supule

² Njoiheryembe poi yi yoto njoihmbwaip yip. Poi yukur mende pupwa me miye' ende, poi yukur mende wachaihme miye' ende. Topo'e poi yukur mende hombo'me miye' ende no, poi mamba'e nai'e nai'e kin. ³ Wusyep e'e naiye nam manange pe, yukur ka ende yip pa njoih mane. Detale, nam yukur tale yip, pakai. Kut poi mende nihararme yip nembere sekete. Poi hriphrip naiye ya mule lakai ya murp laip topo'e yip. ⁴ Nam sisyeme ta'e le'e, nam tatame naiye ma mininge wusyep mil halhalme yip, naiye nam hriphrip me yip, topo'e ma mahra'e nan yip pe, luku ki nende bongolme njoihmbwaip nam. Hwap lalme naiye natme poi pe, nam njoihmeryembe yip, ta'e luku pe, njoihmbwaip nam ki hriphrip nembere sekete.

⁵ Njupe naiye poi ma marp Masedonia pe, poi yukur mamba'e yohe. Wachaih sai nal'e nal'e, topo'e tinge tuhwarme poi pe, njoihmbwaip poi hi' garnge. ⁶ Kom Got kin miye' naiye nangange njoihmbwaip jumwaiye nal lenge mitinj naiye yarp topo'e njoihmbwaip

mane. Got nember Taitus nat pe, ta'e naiye kin nenge noihibwaip numwaiye natme poi. ⁷ Poi meteke'e bepohro kin, topo'e kin nana poi yanah bwore naiye yip si yende bongolme kin pe, poi hriphrip. Taitus kin nana nam naiye yip yende niharar naiye pa yeteke' nam pe, noihibwaip yip ginir supule. Pe yip noiheriyembe naiye pa yurp noihibwaip ilyeh topo'e nam pe, luku nende nam hriphrip supule.

⁸ Nam sisyeme tup naiye somohon nam mainge pe, ki nende yip yamba'e noihibwaip mane, kom nam yukur manange pakai me wusyep uku. Bwore mise, somohon nam gwarng'e naiye ma member tup mil me yip no, ma yul yip noihibwaip mane. Kom tukwini pakai. Nam sisyeme tup uku ki yal yip noihib mane, kom noihib mane le'e pupwa nilyehe. ⁹ Tukwini nam hriphrip, kom yukur nam hriphrip naiye nam yal yip noihib mane, pakai. Kom nam hriphrip naiye noihib mane luku nende yip yimbilme noihibwaip yip pe, luku kin gande nasande tikin Got. Poi yukur mende yumbune yip. ¹⁰ Noihibwaip mane naiye natme nasande tikin Got pe, ki nungwisme miye' naiye ka imbilme noihibwaip elme Got pe, Got ka amba'e kin. Poi ya hriphrip me noihib mane naiye ta'e luku, kut noihib mane naiye tikin kekep e'e pe, ki nenge nule nat. ¹¹ Yip pa noiheriyembe bworere. Noihibwaip mane le'e naiye Got yal yip pe, ki nende naiye yip tahar yanange wusyep yende mi' me yip. Yip noihibwaip mane topo'e yip hi'jarng'e pe, yip yasande naiye pa yeteke'e poi. Pe yip pa yiyele miye' naiye si nende pupwa. Nai'e nai'e lalme naiye pa yende pe, luku ki sasambe nange yip yukur yende hwap. ¹² Nupe naiye nam mainge tup uku malme yip pe, nam yukur mainge tup malme miye' naiye si nende hwap. Nam yukur noiheriyembe miye' naiye miye' uku si nende hwap nalme kin, pakai. Nam masande naiye noihibwaip bwore bwore yip ka tus halhale el nembep tikin Got naiye yip yende nihararme poi pe, pa junde wusyep poi.

¹³ Luku ki pwal poi noihibwaip numwaiye, topo'e Taitus kin nende poi hriphrip nembere supule. Detale, kin nana poi naiye yip bepyeteme kin bworere no, noihib mane kin si mi'e. ¹⁴ Somohon nam mahra'e nah yip malme Taitus. Yip yende noihibwaip bwore bwore yalme kin. Luku ki nasambe kin nange wusyep poi nalme yip ki mise supule. Ta'e pe, poi yukur hi'me wusyep naiye poi manange. Nye nyermbe poi gwande wusyep mise, topo'e noihibwaip bwore yip ki sasambe nange wusyep poi ki mise supule. ¹⁵ Nupe naiye Taitus nate neteke' yip pe, yip hi'jarng'e, topo'e hip syep yip dolndol. Yip yamba'e kin pe, yip jande wusyep poi. Ta'e luku pe, tukwini kin noiheriyembe noihibwaip bwore yip pe, kin hriphrip me yip. ¹⁶ Nam hriphrip supule me yip, detale, nam sisyeme, yip se pa junde yanah bwarme njilyehme.

8

Lenge Kristen miye' tuweinge yember wuhyau jahilyeh naiye ka yungwis lenge Judia

¹ Lenge to' tatai nam, tukwini nam da mini yip namune naiye Got kin noihib mi'mi' me lenge sios Masedonia. ² Lenge to' tatai poi naiye yarp ya yato Masedonia pe, tinge yamba'e hwap wula wula, topo'e tinge sehei'e wuhyau pe, tinge nai'pa ni', kom noihibwaip tinge ki hriphrip supule pe, tinge yiche wuhyau naiye yungwisme lenge mitinj sye'. ³ Tukwini nam da mini yip mil halhale tu'e le'e, tinge yiche wuhyau e'e jande nasande tititinge. Tinge nai'pa ni', kom noihibwaip tinge pe, ki ta'e pinip lalal. Namune sikirp naiye tinge yember yanar pe, yukur tinge yupwai'e, tinge yiche yal. ⁴ Tinge yisilih poi aposel bongol naiye poi ya tenerme tinge no, ka top lenge Kristen sye' yungwisme lenge miye' tuweinge tikin Got naiye yarp Judia. ⁵ Poi noiheriyembe nange ka yiche wuhyau jahilyeh, kom noihibwaip tinge pe, ki noihibde tikin. Nendehei tinge yan'a'e tinge yalme Lahmboreng'e jande nasande kin mi'e pe, tinge yan'a'e tinge yatme poi. ⁶ Somohon Taitus kin miye' naiye nahra'e noihibwaip yip naiye pa yiche wuhyau yungwisme lenge Kristen miye' tuweinge sye'. Ta'e luku pe, poi bongol naiye ka plihe el la ungwis yip ende wah uku no, ka mi'e. ⁷ Nai'e nai'e tetehei naiye yip yende pe, yip jande yanah bwore. Noihibwaip yip tejeime Got bongol, topo'e yanah naiye yip yanange

wusyep ki bwore mi' supule. Sande teke'e yip embere pe, yip hriphrip supule ηaiye yende wah tikin Got. Topo'e yip yende nihararme poi aposel. Tukwini ηam masande ηaiye pa junde yanah ηaiye yiche wuhyau yungwis lenge Kristen sye', yukur pa yupwai'e.

⁸ ηam yukur mana yip wusyep e'e ta'e wusyep erɲeme ηaiye pa yende junde, pakai. Mise kin pe, lenge sios sye' tinge hriphrip supule ηaiye ka yende. Kom ηam da sisyeme ηaiye yip yende nihararme lenge Kristen sye', lakai. ⁹ Yip sisyeme na, Lahmborenge Jisas Krai kin ηoihginirme poi pe, kin nasme bongol, topo'e ηai'e ηai'e bwore tikin moiħla' pe, kin nate gah kekep e'e ta'e ηaiye miye' pakaiye. Ki ηende ta'e luku ηaiye ya mamba'e ηai'e ηai'e bwore tikin moiħla'. ¹⁰ ηaiye ηoiherɲembe ηam pe, ηam da mininge wusyep milme yip gunde yanah ηaiye yiche wuhyau. Somohon yip yasande ηaiye pa yaha'e wah uku. Waħtaip ende si nal mi'e, kom wah uku yukur mi'e. Tukwini pa yende wah niħe ηaiye wah uku ka mi'e. ¹¹ Somohon ηoiħmbwaip yip taħar ηaiye yip yende wah uku pe, tukwini ηam masande ηaiye pa yende bongol me wah uku yi tutume ηaiye ka mi'e. Pa yende tutume wutu' ηai'e ηai'e ηaiye yip yember. ¹² Miye' ηaiye ηende niħarar ηaiye ka aħa'e Got pe, Got ka hriphrip ηaiye se ka amba'e. Got ηoiherɲembe ηai'e ηai'e ηaiye miye' iħyeh iħyeh tatame ka aħa'e. Kin yukur ηisilih lenge ηaiye ka yanah'e ηaimune ηaiye yukur ηanar topo'e tinge, pakai. ¹³ ηam yukur manange yip iħyeh pa yikih mane, kut lenge miye' tuweinge sye' ka yurp bwore, pakai. ηam masande poi lalme ya guhilyeh mikih mane luku. ¹⁴ Tukwini ηup e'e pe, yip ηai'e ηai'e wula wula pe, pa yangange ηai'e ηai'e sye' yil lenge miye' tuweinge ηaiye tinge seħei'e. ηupe ηaiye yip pa seħei'e pe, tinge se ka pliħe yungwis yip. Ta'e luku pe, yip lalme pa yende tu'e luku no, pa juħilyeh yikih mane. ¹⁵ Ki ta'e ηaiye wusyep mise tikin Got ηanange na, Miye' ηaiye namba'e ηai wula wula pe, yukur ka se usungurħme wutu' kin, topo'e miye' ηaiye namba'e ηai sikirp pe, yukur ka seħei'e ηai.

Pol nember lenge miye' sye' yal Korin

¹⁶ ηam hriphrip me Got ηaiye kin nahra'e ηoiħmbwaip Taitus ηahilyeh ta'e poi ηaiye kin hriphrip ηaiye ka ungwisme yip. ¹⁷ ηoiħmbwaip ηembere kin pe, kin ηende niħarar ηaiye ka eteke' yip. Ta'e pe, kin hriphrip ηaiye ka gunde ηisilih poi ηaiye ka pliħe e eteke' yip. ¹⁸ Poi member tatai ende ηaiye kin nala el topo'me kin. Nal sios lalme pe, tinge yanah'e naħ embere yalme tatai uku. Detale, kin ηanange wusyep bwore mise tikin Got. ¹⁹ Pe yukur nange ka ende wah iħyeh uku, pakai. Lenge sios si yalaħatme kin ηaiye ka top poi el'e el'e ende wah ungwisme poi ηaiye ya munge wuhyau uku mil ηaiye tinge si yiche. Poi mende wah uku ηaiye ya mahra'e naħ tikin Lahmborenge, topo'e yasambe lenge Kristen miye' tuweinge ηaiye poi mende nihararme ηaiye ya mungwis lenge. ²⁰ Poi hi' gwarngē ηaiye lenge miye' tuweinge ka yiche ηeser me poi me wuhyau ηembere ηaiye poi bepeteme. Ta'e luku pe, poi mamba'e tatai uku nat topo'e poi. ²¹ Kom wah uku bwore bwarme yukur poi mende mal ηembep tikin Got iħyehme, pakai. Poi mende mal ηembep lenge miye' tuweinge topo'e. ²² Poi pliħe member tatai poi ende mal ηaiye ka el topo'e tinge hindi. Poi si sasaipe wah kin ηup wula wula mal wah wula pe, poi meteke'e kin ta'e ηaiye kin bongol tatame ηaiye ka ende wah. Kin si sisyeme na, ηoiħmbwaip yip bwore supule pe, ηoiħmbwaip ηembere kin pe, kin ηasande ηaiye ka ende wah e'e. ²³ Yip si sisyeme Taitus, kin miye' yanah ηam, topo'e kin wah iħyeh ηam ηaiye poi hindi mende wah mungwisme yip. O lenge to' tatai poi hoi uku pe, pa sisyeme ηaiye sios yalaħatme tinge hindi me wah uku, topo'e tinge hindi yaha'e naħ tikin Krai nato wah tinge. ²⁴ Ta'e luku pe, yip pa yisambe ηoiħmbwaip bwore bwore me tinge hindi no, lenge miye' tuweinge sios ka sisyeme ηoiħmbwaip bwore bwore yip ηaiye yip yende nihararme lenge mitih sye'. Pe tinge ka sisyeme na, poi yukur manange wusyep hriphrip paka pakaiye me ηoiħmbwaip bwore bwore ηaiye yip yende, pakai.

9

Lenge Korin ka yangange wuhyau ηaiye ka yungwisme lenge miye' tuweinge tikin Got

¹ Yip si sisyeme wuhyau ηaiye poi masande ya mungwisme lenge miye' tuweinge tikin Got pe, prepwan ηaiye ya plihe minge tup member mil me yip. ² ηam si sisyeme ηoihmbwaip yip tahar ηaiye pa yende wah e'e yungwisme lenge Kristen sye' pe, nye nyermbe ηam mahra'e nan yip mal ηembep lenge Masedonia. Pe ηam mana lenge ta'e le'e, "Wahtaip telei ηaiye si nal uku pe, lenge mitiη Akaia* si yende mi'mi' ηaiye ka yende wah uku." ηupe ηaiye tinge yasande nange yip yende niharar ηaiye pa yanja'e ηai'e ηai'e pe, luku ki ηahra'e lenge Kristen miye' tuweinge Masedonia ηaiye tinge de ka yanja'e ηai'e ηai'e topo'e. ³ ηam gwarngē ηaiye wusyep ηaiye ηam manange mahra'e nan yip, ka el luh pakaiye. Yip pa yende mi'mi' me wuhyau yember yinir ηupe ηaiye ma member lenge to' tatai hun ka yut me yip. ⁴ ηam jinjame na, ma mēnge lenge sios miye' tuweinge Masedonia mut lakai pakai, ηupe ηaiye ma mi gwere me yip. Pe ηam gwarngē ηaiye tinge ka yeteke'e nange yukur yip yende mi'mi' me wuhyau ofa. Pe ηam gwarngē ηaiye ηam ma mamba'e hi'e, topo'e yip pa yamba'e hi'e. Detale, ηam mahra'e nan yip paka pakaiye. ⁵ Ta'e luku pe, ηam member lenge to' tatai uku yal yer me ηam ηaiye ka hindi sisyeme na, wuhyau ofa ηaiye yip si yupwai'e wusyep pe, yip si yende mi'mi' yanar. Pe ηupe ηaiye ya mute gwere pe, ya meteke'e wuhyau embere luku ka inir. Kom wuhyau uku pe, ka ot gunde ηoihmbwaip ilyeh yip, yukur ya mututus yip.

⁶ ηoiheryembe na, miye' ηaiye worsyep ηai yuwate pe, ka talame ηai yuwate. O miye' ηaiye worsyep ηai wula pe, ka talame ηai sekete. ⁷ Yip ilyeh ilyeh pa ηoiheryembe yi yoto ηoihmbwaip yip ηaiye yukuriye pa yiche. Kom wuhyau ηaiye pa yiche pe, pa yiche topo'e hriphrip. Yukur pa yiche topo'e ηoihmbwaip mane. Got ηende nihararme miye' ηaiye ηiche topo'e ηoihmbwaip hriphrip. ⁸ Got se ka yul yip ηai'e ηai'e wula wula nye nyermbe ηaiye pa yurp bwore nye nyermbe mi'e pe, pa plihe yiyar'e ηai'e ηai'e bwore wula wula yil lenge mitiη sye' ηaiye tinge sehe'e. ⁹ Tup tikin Got ηanange ta'e le'e, Miye' ηaiye nungwis lenge ηaipwa ηi', ηoihmbwaip bwore kin ka si nye nyermbe.

¹⁰ Got kin ηilyehe sai, ηaiye nanja'e ηaisep nalme miye' ηaiye kin worsyep, topo'e Got ka ende ηai ka tuhur bwore ηaiye ka ono. Ta'e luku pe, ka ende ηai yip ka wula wula sekete pe, pa plihe yungwisme lenge mitiη sye' yenge yil yil. ¹¹ Nye nyermbe Got ka ungwisme yip pe, pa tutume ηai'e ηai'e pe, pa plihe yungwisme lenge mitiη sye' nye nyermbe. Wuhyau ofa ηaiye yip pwal poi pe, ya mi mungwis lenge mitiη sye' pe, ka yininge wusyep hriphrip yilme Got. ¹² Wah ηaiye yip yende me Got pe, yip yungwisme lenge miye' tuweinge tikin Got ηaiye sehe'e ηai'e ηai'e pe, tinge luku ka yininge wusyep hriphrip yilme Got me wah uku ηaiye yip yende. ¹³ Wah e'e ηaiye yip yende yungwisme lenge miye' tuweinge pe, ka sasambe ηoihmbwaip bwore bwore yip yil halhale pe, tinge ka sisyeme nange yip yamba'e wusyep mise tikin Krai, topo'e yip jande wusyep kin bwore. Pe tinge ka yeteke'e ηai'e ηai'e wula wula ηaiye yip si yangange tinge, topo'e lenge mitiη sye'. Ta'e luku pe, tinge ka yahra'e nan tikin Got. ¹⁴ Tinge sisyeme ηaiye Got si ηoih mi'mi' me yip pe, tinge yende nihararme yip pe, tinge ka yisilihme Got me yip. ¹⁵ Poi yukur tatame ya mininge wusyep bworerme yitini ηembere ηaiye Got pwal poi. Kut poi ya mirisukwarme Got me yitini bwore ηaiye kin si pwal poi.

10

Pol nungwisme wusyep lenge miye' ηaiye jonombai'e wah kin

¹ ηam Pol pe, ηam da misilih yip. Yip sye' yanange na, "ηupe ηaiye Pol narp wohe pe, kin ηanange wusyep bongol natme poi. Kom ηupe ηaiye kin narp topo'e poi pe, kin hi'garngē syumbe ηanange wusyep ηumwaiye me poi." Kom ηam Pol, ηam gwande ηoihmbwaip ηumwaiye, topo'e ηoihmbwaip michukor tikin Krai. ² ηam misilih yip

* 9.2 Moi embere Korin sai nato provins Akaia. 9.9 Sng 112.9 9.10 Ais 55.10

ɲaiye yukur pa yututus ɲam ɲaiye ma mininge wusyep bongol milme yip, ɲupe ɲaiye ma mute motop yip murp. ɲam sisysteme, ɲam tatame ɲaiye ma mininge wusyep bongol mil lenge mitiɲ ɲaiye ɲoiheryembe nange poi gwande ɲaɲah lenge miye' kekep. ³ Bwore mise, poi marp kekep e'e, kom poi yukur marmbe ta'e lenge miye' tuweinge kekep. ⁴ Sehyikal ombor ɲaiye poi minge marmbe pe, yukur sehyikal ombor tikiɲ kekep e'e, pakai. Sehyikal ombor ɲaiye poi minge marmbe pe, kin bongol tikiɲ Got ɲaiye kin ɲende yumbune bongol tikiɲ miye' hombo'e Satan. ⁵ Pe poi gwinyenme ɲaɲah ɲaiye mahra'e naɲ miye' ɲaiye tahar tatme sande teke'e tikiɲ Got. Pe poi mupwai'e ɲoiheryembe pupwa tinge pe, tinge yasme, kut tinge jande Krai. ⁶ Poi marp meseperhme yip ɲaiye pa junde wusyep poi lalme pe, poi mende mi'mi' ɲaiye ya mininge wusyep bongol topo'e ya gunyen lenge miye' ɲaiye yengelyembe wusyep.

⁷ Yip pa yiyar'e bworerme ɲaimune ɲaiye yip yeteke'e. ɲaiye miye' ende ka ininge nange kin miye' mise tikiɲ Krai pe, kin ka ɲoiheryembe bworere tu'e le'e, poi topo'e miye' wah tikiɲ Krai, ɲahilyeh ta'e kin. ⁸ Lahmborenge Jisas Krai si pwal poi bongol ɲaiye ya bepyeteme yip, topo'e ya mende bongolme yip, kut yukur ya mende yumbune yip. ɲaiye ɲam mahra'e naɲ ɲam ma manah me bongol ɲaiye Jisas Krai si pwale pe, yukur ma se hi'e. ⁹ Kom ɲam gwarɲe ɲaiye yip pa ɲoiheryembe nange ɲam miye' ɲaiye mainge tup ɲaiye ka ende yip pa hi'jirɲe. ¹⁰ Miye' sye' yanange na, "Wusyep Pol ɲaiye nainge sai nato tup pe, ki bongol sekete, kom ɲupe ɲaiye kitikiɲ miye' tehei nate ɲanange wusyep pe, poi meteke'e ta'e ɲaiye kin yukur bongol. Topo'e wusyep kin pwa luh pakaiye." ¹¹ Lenge miye' ɲaiye yanange ta'e luku pe, yip pa sisysteme tu'e le'e, wusyep ɲaiye poi mainge sai nato tup poi ɲaiye ya mende me yip pe, yukur ki ɲoinde me ɲaiye poi marp mal wohme yip, lakai ɲupe ɲaiye ya murp topo'me yip.

¹² Poi yukur manange nange poi ɲahilyeh ta'e lenge miye' sye' ɲaiye hriphrip, topo'e yahra'e naɲ tititinge. Lenge miye' uku, tinge yiyar'e ɲoihmbwaip tititinge jande ɲasande tinge. Miye' ende pe, kin ɲiyar'e ɲoihmbwaip lenge miye' sye' gande ɲaiye kin ɲoiheryembe nato ɲoihmbwaip kin. Lenge miye' ɲaiye yende ta'e luku pe, tinge sande teke'e pakai. ¹³ ɲaiye poi pe, yukur ya mahra'e naɲ poi minge mi munuh hla', pakai. Poi ya mahra'e naɲ tutume wutu' si mi moto wah tikiɲ Got ɲaiye kin si pwal poi pe, Got nalaɲatme poi ɲaiye ya mende wah guh bumbere me yip Korin. ¹⁴ Wah ɲaiye Got si nalaɲatme ɲam pe, ki napara'e yip yarp ya yoto, topo'e ɲupe ɲaiye ɲam mal Korin no, ɲam manange wusyep bwore mise tikiɲ Krai pe, yukur ɲam tahar'e mal moi uku, pakai. ¹⁵ Poi yukur tahar'e wutu' poi, topo'e poi yukur mahra'e naɲ poi me wah ɲaiye lenge miye' sye' si yende, pakai. Poi de ya mende wah ɲaiye Got si pwal poi no, ɲoihmbwaip yip ka teɲei bongol me Krai pe, wah ɲaiye poi mende gwah bumbere me yip ka ende ɲembere el'e el'e. ¹⁶ Pe poi ya minge wusyep mise tikiɲ Got mil moi embere sye' ɲaiye sai teket me yip. Poi yukur ya mil moi ɲaiye lenge miye' sye' si ya yende wah no, poi ya mahra'e naɲ poi me wah ɲaiye tinge si yende. ¹⁷ Detale, wusyep bwore mise tikiɲ Got ɲanange na,
Lahmende ɲasande ɲaiye ka hriphrip pe,
ka hriphrip me ɲaimune ɲaiye Lahmborenge si ɲende.

¹⁸ Poi sisysteme ɲaiye miye' ende ka hriphrip, topo'e ka ahra'e naɲ kitikiɲ pe, miye' uku ɲaiye nal ɲembep tikiɲ Got pe, kin luh pakaiye. ɲaiye Lahmborenge ka ahra'e naɲ miye' ende pe, miye' uku, kin miye' mise nal ɲembep tikiɲ Got.

11

Wah tikiɲ aposel Pol yukur ɲahilyeh ta'e lenge aposel hombo'e ɲaiye yarp Korin

¹ ɲam da mininge wusyep sikirp tu'e ɲaiye miye' kwote pe, tatame ɲaiye pa yusme ɲam ma mininge? ² Got ɲende nihararme lenge miye' tuweinge ɲembere sekete ɲaiye ka yurp tuwihme kin ɲilyehe si. Pe ki ɲahilyeh ta'e ɲam ɲaiye ɲam mende nihararme yip ɲaiye pa junde Krai ɲilyehe si. Pe ɲam da yul yip milme Krai tu'e ɲaiye ɲam da

menge tesimbihye' ende ηaiye yukur wamba'e ηemei, topo'e miye' ende mil me miye' ηaiye ka enge ti. ³ ηam ηoiheryembe hwarη Satan, kin miye' pupwa hombo'e. Somohon kin hombo'e yeh me Iv pe, ηam hi'gwarngge ηaiye lenge miye' sye' hombo'e yeh yip. Ta'e luku pe, ηoihmbwaip yip ka susukut topo'e se ka el'e el'e pe, yukur ηoihmbwaip yip ka si bwore bwarme elme Krai. ⁴ ηam hi' gwarngge, detale, lenge miye' sye' yat pe, tinge yana yip wusyep nange Jisas kin ηoinde tikin supule. O yukur Jisas e'e, ηaiye tukwini poi mana yip wusyep bwore mise kitikin. Ta'e luku pe, yip yamba'e yipihinge pupwa ηoinde tikin. Luku yukur Yohe Yirise ηaiye somohon yip yamba'e. Topo'e yip yamba'e wusyep hombo'e ηoinde tikin. Yukur wusyep bwore mise tikin Krai ηaiye yip si yamba'e. ηupe ηaiye tinge yende ta'e luku pe, yip si yende mi'mi' yarp ηaiye pa junde wusyep hombo'e tinge. ⁵ ηam sisyeme, ηam yukur marp tuwihme lenge aposel hombo'e ηaiye yip yanange nange tinge aposel ondoh, pakai. ⁶ Yip ηoiheryembe ηaiye ηam yukur miye' wusyep ηaiye ma mininge wusyep tikin Got bworerme, kom ηam yukur sehei'e sande teke'e. Nye nyermbe pe, ηaimune ηaiye sai nato ηoihmbwaip poi pe, poi si yasam yip sande teke'e luku mal halhale.

⁷ ηupe ηaiye ηam mana yip wusyep bwore mise tikin Got pe, yukur ηam misilih yip ηaiye pa pule yitini me wah ηaiye ηam mende. ηam tale ηam tanam ma gwah tuweihe, kut ma mahra'e yip mi munuh hla'. Pe yip ηoiheryembe nange luku pupwa, lakai? ⁸ Lenge sios sye', tinge yungwisme ηam wuhyau ηupe ηaiye ηam mende wah me yip. Pe luku ta'e ηaiye ηam mende ηendei me wuhyau tinge mate mungwisme yip. ⁹ ηupe ηaiye ηam top yip marp pe, ηam sehei'e ηai'e ηai'e, kom ηam gwarngge ηaiye ma yul yip ηoihmbwaip mane. Lenge sios miye' tuweinge ηaiye yase Masedonia yat pe, tinge yungwisme ηam ηai'e ηai'e ηaiye ηam sehei'e. ηam yukur misilih yip me ηai'e ηai'e. Detale, ηam gwarngge ηaiye ma yul yip ηoihmbwaip mane.

¹⁰ Wusyep bwore mise tikin Krai sai nato ηam pe, yukur miye' ende tikin provins Akaia ka upwai'e mut ηam, ηaiye gwate bip ηam ηaiye yukur ma mamba'e wuhyau me yip Korin. ¹¹ Wusyep ηaiye ηam manange ta'e luku pe, yukur ta'e ηaiye ηam gwarngge yip, pakai. Got si sisyeme ηaiye ηam mende nihararme yip.

¹² ηam mende gwande wusyep erηeme ηam ηaiye yukur pa yungwisme ηam wuhyau sye'. ηam mende ta'e luku no, lenge aposel luku yukur ka jin yunuh hla' no, ka yahra'e naη tinge nange tinge jande yanah ilyeh ta'e ηaiye poi gwande ηaiye tinge yukur yamba'e wuhyau me wah tinge. ¹³ Lenge miye' uku yukur aposel mise, tinge aposel hombo'e pe, tinge yende wah hombo'e, topo'e tinge yende tititinge ta'e ηaiye tinge aposel mise tikin Krai. ¹⁴ Kom ηam yukur gunguru plai. ηam sisyeme nange Satan tatame ka tunuh kitikin tu'e ηaiye walip hla' tikin yirise. ¹⁵ Ta'e luku pe, ki bwore ηumwaiye ηaiye lenge miye' wah tikin Satan ka yende tititinge tu'e ηaiye lenge miye' wah mise tikin wusyep mise. Mindemboi ηup yuwo pe, ka yamba'e yitini junde wah hombo'e ηaiye tinge yende.

Pol ηende wah aposel pe, kin namba'e nihe syohe ηembere ηembere sekete

¹⁶ ηam plihe mala mininge na, ηam yukur miye' kwote. Kom ηaiye pa ηoiheryembe nange ηam miye' kwote pe, yamba'e ηam tu'e ηaiye kwote no, ηam topo'e ma mininge wusyep mahra'e naη ηam sikirp. ¹⁷ Bwore mise, wusyep e'e ηaiye tukwini ηam manange pe, yukur Lahmborengge ηasande ηaiye ma mininge. Wusyep ηaiye ηam manange mahra'e naη ηam pe, ki ta'e ηaiye wusyep tikin miye' kwote. ¹⁸ Kom ηupe ηaiye lenge miye' wula wula tikin kekep jate bip yahra'e naη tinge pe, ηam topo'e mende ηahilyeh ta'e ηaiye tinge yende. ¹⁹ Yip ηoiheryembe nange sande teke'e bwore sai me yip, kom yip yende niharar ηaiye lenge miye' kwote ka yul yip wusyep hombo'e. ²⁰ Bwore mise ηaiye miye' ende ka kete yip enge el no, yip pa yende wah mwahupwai'e me kin pe, ka tu'e la? O ηaiye ka plihe amba'e ηai'e ηai'e yip lalme, topo'e ηaiye ka hombo'e yeh yip nange kin miye' bworengge no, ka angalai syep gute bepmohro yip pe, yip yusme ka ende tu'e ηaiye ηasande kitikin. ²¹ ηam ma hi'e, detale, ηam bongol pakai ηaiye ma mende

yumbune yip me ɲai uku. Kom ɲaiye miye' ende ka ende bongol ininge kitikin pe, ɲam topo'e ma mende bongol mininge ɲam tanam. Wusyep ɲaiye tukwini ɲam manange pe, ki ta'e ɲaiye wusyep titinge lenge miye' kwote.

²² Tinge Hibru? ɲam topo'e Hibru. Tinge Israel? ɲam topo'e Israel. Tinge ɲambaih talah tikin Abraham? ɲam topo'e ɲambaih talah tikin Abraham. ²³ Tinge miye' wah tikin Krai lakai? ɲam manange wusyep ta'e ɲaiye miye' kwote supule, kom ɲam miye' wah bwore mise tikin Krai mengelyembe tinge. ɲam mende wah nihe mengelyembe tinge, topo'e ɲam mal mwahupwai'e ni wula wula. Tinge yenge wunje jate ɲam ni wula wula, topo'e ni wula wula sehei ɲaiye ma mule. ²⁴ Ni syepumbur lenge Juta yenge wunje jate ɲam ya tatame 39. ²⁵ Lenge miye' embep Rom yenge wunje jate ɲam ni hun. O nilyeh pe, tinge yiche ɲeser yeselyenge ɲam. Ki nal mi'e pe, ni hun loubil pinip ɲaiye ɲam marp pe, ki turwau. Kut ninde kin pe, ɲam tikir manah yukop ende mende jetuhwei tikir manah loh pinip ɲau ende supule, topo'e ɲup ende supule. ²⁶ ɲup wula wula ɲaiye ɲam mal'e mal'e mal moi wohe pe, ɲam mamba'e hwap me mih tembelem ɲaiye nawe pe, lenge miye' endei yende ɲendei me ɲai'e ɲai'e ɲam. ɲam Juta, kom lenge Juta topo'e lenge haiten de ka yende yumbune ɲam. Sehei ɲaiye ɲam de ma mamba'e hwap ɲaiye ɲam marp ma moto moi embere, topo'e mal moi ɲaiye lenge mitiŋ yukur yarp. Topo'e ɲam de ma talai mil ɲoloh pinip, topo'e lenge to' tatai hombo'e sye' yala yende yumbune ɲam. ²⁷ ɲupe ɲau ɲam mende wah nihe sekete pe, yukur ɲam mate posoh bworere pe, ɲup sye' ɲam marp mal pe, ki ɲundu lal gah. Pe ɲup sye' yukur ɲam mono ɲai, topo'e yukur ɲam mono'e pinip pe, ɲup sye' ɲam minge nimbot marp, topo'e ɲam sehei'e hihyilih pe, ɲam marp topo'e mwate. ²⁸ Topo'e ɲam tatame ɲaiye ma mininge hwap wula wula ɲaiye tas me ɲam, kom prepwan, ɲam ɲoiheryembe ɲaiye ma bepmeteme sios lalme pe, luku ta'e ɲaiye mane ɲembere ɲaiye ɲam mikirh. ²⁹ Lenge mitiŋ sye' ɲaiye ɲoihmbwaip tinge tejeime Got yukur bongol pe, ɲam ɲoihginirme tinge, topo'e ɲam de ma mungwis lenge. O ɲupe ɲaiye ɲam masande nange lenge miye' sye' yende lenge Kristen sye' tambe pe, ɲam tuhwar embere sekete.

³⁰ Yip yende wah yututusme ɲam ɲaiye ma mahra'e naŋ ɲam minge mil. Kom ɲaiye ɲam ma mahra'e naŋ ɲam pe, ma mininge ɲai'e ɲai'e ɲaiye ki pasam nange ɲam bongol pakai. ³¹ Yai Got tikin Lahmboreng Jisas, kin sisysteme ɲam ɲaiye ɲam yukur miye' hombo'e pe, poi ya mahra'e naŋ kin nye nyermbe. ³² ɲupe ɲaiye ɲam marp Damaskus pe, miye' embep tikin kiŋ Aretas nember lenge miye' wondoh ɲaiye ka jin jeteme kohmap tikin moi embere ɲaiye ka yurpe ɲam. ³³ Kom lenge to' tatai sye' yonorh ɲam ya jah sorh pe, tinge yinyer ɲam ya tas lem dou ɲaiye tinge si yere tatme moi embere luku pe, tinge yasme ɲam ya jah kekep pe, ɲam gwarnge tupwaihme miye' embep mal.

12

Pol nate tange pe, Got naja'e wusyep wula wula nalme kin

¹ ɲam gwarnge ɲaiye ma mahra'e naŋ ɲam tanam pe, luku yukur ka ungwisme yip topo'e ɲam, kom tukwini ɲam da mininge ɲaiye ɲam mate tange, topo'e wusyep tase tikin Jisas Krai ɲaiye kin si pwale. ² ɲam da mininge wusyep me miye' ende* tikin Krai ɲaiye somohon Got namba'e kin nenge nanah moihla' kitikin.† ɲup uku nate tatame tukwini le'e pe, kin narp kekep tatame wahtaiŋ 14. ɲam yukur sisysteme na, kin narp topo'e wahri', lakai kin si nasme wahri' ɲupe ɲaiye kin nal moihla'. Pe luku ɲam jinjame, Got kin ɲilyehe sai, kin sisysteme. ³⁻⁴ ɲam sisysteme na, Got namba'e miye' uku nenge nanah moi yilihe. Kom ɲam yukur sisysteme na, kin narp topo'e wahri', lakai kin si nasme wahri'. Luku pe, ɲam jinjame, Got ɲilyehe sai kin sisysteme. Na nah moihla' pe, kin ɲasande wusyep ɲoinde tikin ɲaiye yukur lenge miye' tatame ka yininge. ⁵ ɲam mahra'e naŋ

11.23 Apo 16.23 11.24 Lo 25.3 11.25 Apo 14.19, 16.22 11.26 Apo 9.23, 14.5 11.32 Apo 9.23-25

* 12.2 Miye' uku kin Pol, kom kin ɲinise naŋ kin. † 12.2 Lenge Juta, tinge ɲoiheryembe nange moihla' hun sai pe, ɲendehei kin ɲaitem, hoi kin pe, moi lenge yipihinge pupwa yarp, hun kin pe, moihla' tikin Got ɲaiye Pol nal.

miye' uku, kom yukur ma gute bip nam mahra'e nan nam, pakai. Kom nam da mahra'e nan nam me nai uku naiye ki sasambe nange nam yukur bongol.

⁶ Yusyunde, naiye ma mahra'e nan nam tanam pe, yukur ma mende mut pinip pakai. Wusyep lalme naiye nam manange pe, ki bwore mise. Pe nai uku somohon tas me nam. Kom nam yukur mahra'e nan nam. Detale, nam gwarngge naiye miye' lakai tuwei ende ka yahra'e nan nam pakaiye. Nam masande naiye yip lenge miye' tuweinge pa yeteke'e namune naiye nam mende, topo'e wusyep bwore naiye nam manange pe, pa yiyar'e nam pe, pa noiheryembe nam lahmende.

Nihe syohe ta'e mwah senge gere wahri' Pol

⁷ Got kin pasam nam nai'e nai'e bwore bwore, kom kin garngge naiye ma noiheryembe nai'e nai'e luku no, ma hriphrip me nam tanam. Ta'e luku pe, kin nasme nainde ta'e mwah senge nate gere nam pe, ki de wah naiye gere gere wahri' nam. Nai uku pe, miye' wah tikin Satan, kin de wah naiye ki nende yumbune nam naiye yukur ma mahra'e nan nam. ⁸ Ni hun pe, nam manange wusyep topo'e Lahmborengge misilihme kin naiye ka ginyenme nai uku. ⁹ Kom Lahmborengge nana nam na, "Pakai, nam yukur ma gwinyenme. Kom noih mi'mi' nam sai topo'e nin pe, nin tatame naiye na ikirh mane. Detale, bongol nam pe, ki nende wah embere nal lenge miye' naiye bongol pakai." Mi'e pe, nam Pol, nam hriphrip nembere sekete naiye bongol nam pakai, kom bongol Krais si sai topo'e nam. ¹⁰ Nam hriphrip naiye nam mamba'e nihe syohe me Lahmborengge. Nam yukur gwonose naiye nam bongol pakai, topo'e naiye tinge yende wachaihme nam, topo'e naiye nam sehei'e nai'e nai'e. Nam yukur gwonose naiye tinge yende yumbune nam, topo'e hwap naiye nam mamba'e. Pe nupe naiye nam masme bongol nam pe, nam mamba'e bongol tikin Lahmborengge.

Pol de ka ende bongol me noihmbwaip lenge Korin naiye tejeime Lahmborengge

¹¹ Wusyep e'e naiye nam manange pe, yukur ki bwore bwarme. Kom yip yahra'e noihmbwaip nam pe, nam manange wusyep e'e. Yip tatame naiye pa yininge nai'e nai'e bwore naiye nam mende, kom yukur yip yanange. Bwore mise, nam ta'e miye' pakaiye. Kom lenge miye' hombo'e naiye yip jal lenge aposel bwore mise, yukur tinge yengelyembe nam. ¹² Nupe naiye nam marp topo'e yip no, nam mende wah aposel mise pe, nam gwan bongol mikirh mane pe, Got nende mirakel topo'e wah bongol nal halhale naiye pa sisyeme nange nam mende wah mise tikin Got. ¹³ Wah naiye nam mende me yip pe, ki nahilyeh naiye nam mende me lenge miye' tuweinge sios lalme. Kom yip yasande nange ma misilih yip wuhyau, lakai? Nam pe, nam gwarngge naiye ma misilih yip wuhyau naiye ma mende wah me yip. Kom yip yanange nange nam mende pupwa luku pe, yip yasma pupwa nam.

¹⁴ Le'e ka ni hun kin naiye ma mute meteke'e yip, kom nam gwarngge naiye pa yungwis nam nai'e nai'e yip. Nam masande yip miye' tuweinge. Nai ta'e luku pe, lenge talah yukur ka yangange nai yil lenge yai mam tinge, pakai. Lenge yai mam ka yangange nai yil lenge talah. ¹⁵ Nam hriphrip naiye ma man'a'e nam tanam topo'e nai'e nai'e nam naiye ka ende bongolme yip Kristen miye' tuweinge. Naiye nam mende nihararme yip nembere pe, tatame naiye pa yende nihararme nam sikirp lakai? ¹⁶ Bwore mise, yip se pa noihmbwaip ilyeh topo'e nam naiye yukur nam mamba'e nai'e nai'e yip sye'. Kom miye' ende pe, se ka ininge nange nam mate hombo'e yeh yip, topo'e nam mikil lounda naiye ka ete yip. ¹⁷ Ki ta'e la? Ta'e miye' ende naiye nam member mat me yip pe, ki gan nanah hla' me yip naiye ka amba'e nai'e nai'e yip, lakai? ¹⁸ Nam member Taitus topo'e miye' ende tikin sios malme yip. Pe luku yip tatame pa yininge nange Taitus gan nanah hla' me yip naiye ka amba'e nai'e nai'e yip, lakai? Pakai supule! Yipihinge poi hindi pe, ki nahilyeh, topo'e nanah naiye poi hindi gwan pe, ki nahilyeh, topo'e nai'e nai'e naiye poi hindi mende pe, ki nahilyeh.

¹⁹ Yip noiheryembe nange wusyep e'e naiye poi manange pe, ta'e poi da mende bongolme potopoi? Yukur ta'e liki. Poi miye' wah tikin Krais, topo'e wusyep e'e naiye poi

manange pe, Got si n̄asande. Lenge to' tatai, n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye poi mende pe, ka ungwisme yip. ²⁰ N̄am hi' gwarnḡe n̄upe n̄aiye ma mi gwere liki no, ma meteke' yip tu'e n̄aiye yip n̄oinde tikin me n̄asande n̄am, topo'e yip pa yeteke' n̄am ma n̄oinde tikin me n̄asande yip. N̄am gwarnḡe n̄aiye ma mil no, ma meteke'e n̄aiye pa teketenge wusyep, n̄oihmbwaip pupwa, tuhwar, yosoko tan̄ar', yende yumbune wah, wusyep nihe, wusyep teket, yuwor'e yetenge, yahra'e nan̄, topo'e yende bwili'e bwula'e. ²¹ N̄am hi' gwarnḡe n̄aiye ma mut me yip no, Got ka ende n̄am ma hi'e guh n̄embep yip. N̄am gwarnḡe n̄aiye ma meteke' lenge miye' tuweinge n̄aiye somohon yende hwap no, yukur tinge yimbilme n̄oihmbwaip tinge yan̄a'e teket yalme n̄ai'e n̄ai'e pupwa ta'e niñ pinip yar, topo'e n̄oihmbwaip tahar n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e pupwa. N̄aiye ma meteke'e n̄ai'e n̄ai'e tu'e luku pe, n̄oihmbwaip n̄am ka ginir supule.

13

Pol n̄anange wusyep n̄aiye lenge Korin ka bepeteme bilip tinge bworerme

¹ N̄aiye miye' ende ka ini'e miye' ende nange kin si n̄ende pupwa pe, yukur na hihwai usyunde wusyep kin. Ter na ende n̄umwai de na isyunde mut miye' hoi lakai hun n̄aiye tinge si yeteke'e hwap uku. Pe pa n̄oiheryembe n̄aiye le'e ni hun kin n̄aiye n̄am de ma mute meteke'e yip. ² Somohon ni hoi kin n̄aiye n̄am mat pe, n̄am si mana yip wusyep malme lahmende yip n̄aiye somohon yip yende hwap. Kom tukwini n̄aiye n̄am marp wohe pe, n̄am da plihe mini yip na, n̄up ende n̄aiye ma plihe mut pe, yip lahmende n̄aiye yende hwap, yukur pa tupwaihme nihe syohe. ³ Ta'e yip de pa sisyeme na, Krai kin n̄anange wusyep tas mut n̄am, lakai pakai? Ta'e luku pe, yip pa sisyeme n̄ai e'e, Krai yukur ka se ende pilpil, pakai. Krai kin miye' wondohe sekete pe, ka yasam yip bongol kin. ⁴ Ki bwore mise, n̄upe n̄aiye Krai kin narp ta'e miye' kekep pe, tinge yuluwei kin yal loutungwarmbe pe, kin bongol pakai. Kom nato bongol tikin Got pe, Krai tahar narp laip. Poi topo'e, poi gwahilyeh topo'e kin, kom poi miye' tuweinge kekep pe, poi bongol pakai. Kom poi marp laip ma moto kin pe, poi mamba'e bongol tikin Got n̄aiye poi mende mende wah bongol gwah bumbe me yip.

⁵ Nye nyermbe yip pa yiyar'e yarp yip, topo'e n̄oiheryembe yiptip na, yip jan bongole yal yoto n̄embep tikin Jisas Krai, lakai pakai? Yip sisyeme n̄aiye kin narp nato yip, lakai pakai? N̄aiye pakai pe, pa tumbe yusme kin. ⁶ Pe n̄am masande yip pa sisyeme tu'e le'e, poi miye' wah mise tikin Krai. ⁷ Poi misilihme Got n̄aiye ka ungwisme yip no, yukur pa yende pupwa. N̄am yukur misilihme Got n̄aiye ka yasam yip nange n̄am aposel mise, pakai. Poi masande n̄aiye pa jin bongole pe, pa yende n̄oihmbwaip bwore bwore. Yukur n̄embere me n̄am n̄aiye lenge miye' ka n̄oiheryembe nange n̄am yukur ma gwin bongol pe, wah n̄am ki luh paka pakaiye. ⁸ Poi yukur tatame n̄aiye ya mende wachaihme wusyep bwore mise tikin Got, na pakai. Poi ya mininge wusyep mise nye nyermbe. ⁹ Poi hriphrip n̄aiye n̄up sye' poi aposel bongol pakai, kut poi masande yip pa yurp bongol yi yoto Krai. Topo'e poi misilihme Got n̄aiye pa yurp bwore bwarme. ¹⁰ Tukwini n̄am marp wohme yip pe, n̄am mainge tup e'e malme yip. Detale, n̄am masande yip pa yende mi'me yiptip yer ti, n̄upe n̄aiye ma mute gwere pe, n̄am gwarnḡe n̄aiye ma mahra'e n̄oihmbwaip nihe milme yip. Bongol n̄aiye si Lahmborenḡe pwale pe, ka ahra'e n̄oihmbwaip bwore yip enge e unuh, o yukur ka tule yip e guh.

Pol n̄anange wusyep yuwo topo'e wusyep hriphrip

¹¹ Lenge to' tatai, le'e n̄am manange wusyep yuwo n̄am pe, yusyunde wusyep n̄am bworerme pe, pa yende junde wusyep n̄aiye n̄am si mana yip no, pa yurp n̄oihmbwaip ilyeh. Pe Got ka ende nihararme yip no, pa yurp topo'e n̄oihmbwaip n̄umwaiye no, ka orp topo'me yip. ¹² Yip miye' tuweinge tikin Got pe, pa tirir topo' lenge to' tatai yip. ¹³ Lenge miye' tuweinge tikin Got lalme yember wusyep hriphrip, topo'e n̄au bwore tinge yatme

yip. ¹⁴ Got, kin ka ende nihararme yip, topo'e Lahmborenge Jisas Krais ka ηoih mi'mi'
me yip, topo'e Yohe Yirise ka ende yip pa yurp juhilyeh.

Pol nainge tup nal me lenge Galesia

Got si nalaŋatme Pol ŋaiye ka ende wah aposel

¹ Ŋam Pol, ŋam aposel ende. Ŋupe ŋaiye ŋam mamba'e wah ta'e aposel pe, yukur mitiŋ sye' topo'e miye' kekep yalaŋatme ŋam, pakai. Kom Jisas Kraiss hindi Yai Got, ŋaiye ŋahra'e Kraiss nasme ŋehheh tahar narp pe, tinge yalaŋatme ŋam. ² Ŋam topo'e lenge Kristen to' tatai lalme ŋaiye yotop ŋam yarp e'e member ŋau bwore mal lenge sios Galesia. ³ Yai Got poi topo'e Lahmborenge Jisas Kraiss ka yul yip ŋoihmbwaip ŋumwaiye topo'e ŋoihmbwaip michukor. ⁴ Jisas Kraiss nulme pupwa poi gande ŋasande tikiŋ Yai Got poi pe, kin nungwisime poi ŋaiye ya musme pupwa tikiŋ kekep e'e. ⁵ Ta'e luku pe, ya mirisukwarme Yai Got nye nyermbe. Mise.

Wusyep bwore mise ŋilyeh tukwini ki sai

⁶ Ŋam gunguru plai ŋaiye nilyehe sai yip si yasme Got, miye' ŋaiye kin si namba' yip nato ŋoihginir tikiŋ Jisas Kraiss. Pe yip yal jande wusyep ŋoinde tikiŋ. ⁷ Yip ŋoiheryembe nange luku ki wusyep bwore mise, kom pakai. Liki yukur wusyep bwore mise. Kom yip jande lenge miye' hombo'e ŋaiye bunjenge wusyep bwore mise tikiŋ Kraiss pe, ŋoiheryembe yip si nal'e nal'e. ⁸ Kom ŋaiye poi aposel, lakai walip hla' ende ka ininge alaŋatme wusyep bwore mise ŋaiye ki ŋoinde tikiŋ me wusyep, ŋaiye poi somohon mana yip pe, kin ka el nih ŋaiye susyu' nye nyermbe. ⁹ Wusyep e'e somohon poi manange, kom tukwini ŋam plihe manange. Ŋaiye miye' ende ka ininge alaŋatme wusyep bwore mise ŋaiye ki ŋoinde tikiŋ me wusyep, ŋaiye yip si yasande pe, Got ka ende wachaihme kin. ¹⁰ Le'e yukur ŋam manange ŋaiye lenge miye' tuweinge ka pule naŋ ŋembere, pakai. Got ka amba'e naŋ ŋembere. Ŋaiye ŋam masande nange lenge miye' tuweinge ka pule naŋ ŋembere pe, ŋam yukur miye' wah tikiŋ Kraiss.

Pol namba'e wah aposel ta'e lai

¹¹ Ŋam da mini yip to' tatai ŋam na, wusyep bwore mise e'e ŋaiye ŋam manange malaŋatme malme yip pe, yukur ki gande ŋoihmbwaip tikiŋ miye' kekep e'e. ¹² Topo'e yukur ŋam mamba'e matme miye' ende, lakai miye' ende pwale sande teke'e, pakai. Jisas Kraiss kitikiŋ ki pasam wusyep uku. ¹³ Yip si yisande ŋaimune ŋaiye somohon ŋam mende, ŋupe ŋaiye ŋam gwande lotu lenge Juta pe, ŋam yukur ŋoihginirme lenge miye' tuweinge tikiŋ Got. Ŋam mende yumbune lenge pupwa supule. ¹⁴ Ŋup uku pe, ŋam gwande ŋoihmbwaip yerkeime lenge mwan ka' poi bongol sekete ŋaiye yende lotu pe, wachaih ŋaiye ŋam mende luku pe, ki yohme lenge lahyambe wula wula Juta.

¹⁵ Kom ŋoihmbwaip bwore bwore tikiŋ Got, kin nalaŋatme ŋam somohonme ŋaiye mam wara'e ŋam nange ma gunde kin. ¹⁶ Topo'e ŋupe ŋaiye kin ŋoiheryembe pe, kin pasam ŋam Talah kin, ŋaiye ma mininge wusyep bwore mise kin mil lenge haiten miye' tuweinge. Ŋam yukur mamba'e sande teke'e matme miye' ende. ¹⁷ O ŋam yukur mal Jerusalem ma meteke'e lenge miye' ŋaiye si tahar jan ta'e aposel, ŋaiye yal yerme ŋam, pakai. Ŋendehei ŋam mal Arebia mi'e pe, ŋam plihe mat moi Damaskus. ¹⁸ Wahtaip hun si nal mi'e pe, ŋam mal Jerusalem mala mininge wusyep topo'me Pita pe, poi hindi marp Sande hoi. ¹⁹ O ŋam yukur meteke'e aposel ŋoinde, pakai. Miye' esep ilyeh ŋaiye ŋam meteke'e pe, Jems, to' tikiŋ Lahmborenge Jisas. ²⁰ Wusyep mune ŋaiye ŋam mainge pe, luku ki bwore mise. Got ki sisyeme nange yukur ŋam hombo'e.

²¹ Mi'e pe, ŋam mal'e mal'e ma moto moi ŋaiye sai nato provins Siria topo'e provins Silisia. ²² Ŋup uku pe, lenge Kristen miye' tuweinge ŋaiye yarp yato provins Judia yukur sisyeme ŋam. ²³ Tinge sisyeme sai wusyep ŋaiye mitiŋ yana lenge na, "Miye' iki,

1.13 Apo 8.3, 22.4-5, 26.9-11

1.14 Apo 22.3

1.15 Apo 9.3-6, 22.6-10, 26.13-18

1.18 Apo 9.26-30

somohon kin n̄ende yumbune lenge Kristen miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge teŋeime Kraiŋ. Kom tukwini kin n̄anange nalan̄atme wusyep mise n̄aiye n̄oihmbwaip poi teŋeime.”²⁴ Tinge yahra'e nan̄ Got me n̄aimune n̄aiye n̄ende me n̄am.

2

Lenge aposel n̄oihmbwaip n̄ilyeh me Pol

¹ Wahtaip syepumbur umbur hoye hoye nal mi'e pe, poi hindi Banabas plihe mal Jerusalem pe, Taitus nal topo'me poi hindi. ² Got n̄ana n̄am nange ma mil uku pe, n̄am mal. N̄upe n̄aiye n̄am marp uku pe, n̄am manange wusyep topo'me lenge miye' embep sios n̄ilyehme. Tinge ya yisilih yahai'e wusyep bwore mise n̄ilyeh uku n̄aiye n̄am manange malan̄atme mal lenge haiten miye' tuweinge. Tinge de ka sisyme wusyep uku ki n̄ahilyeh ta'e Jisas n̄aiye nalan̄atme, lakai. Tu pakai pe, wah n̄aiye somohon topo'e tukwini n̄am mende ka talai pakaiye. ³ Miye' yan̄am n̄am Taitus, kin miye' Grik, kom yukur tinge yututusme nange ka yotombo wahri' hi' kin. ⁴ Tukwini lenge mitiŋ sye' tinge hombo'e nange tinge miye' tikiŋ Got pe, tinge tase yarp ya yoto mele'e n̄aiye ka yeteke'e, n̄aiye poi gwande wusyep erŋeme, lakai. Kom poi si mate gwahilyeh motop Kraiŋ Jisas pe, poi marp hlaininge, kom miye' hombo'e luku yana poi wusyep bongol n̄aiye ya gunde wusyep erŋeme mwan ka' lenge Juta. ⁵ Kom poi gwarŋge n̄aiye ya musyunde wusyep tinge. Detale, poi tukwainge wusyep bwore mise n̄aiye ka si me yip.

⁶ Topo'e lenge miye' embep sios yukur yeŋel'e wusyep sye' yal topo'me wusyep n̄aiye n̄am manange malan̄atme. N̄aiye n̄oiheryembe n̄am pe, lahmende n̄aiye namba'e nan̄ embere, lakai pakai pe, luku yukur ki n̄ainde embere, pakai. Detale, Got yukur n̄iyar'e lenge miye' tas wahri' wicher' gande nan̄ n̄aiye tinge yenge. ⁷ Got si pwale wah n̄aiye ma mininge wusyep mil lenge haiten miye' tuweinge, tu'e n̄aiye kin si nan̄a'e wah nal me Pita, n̄aiye ka ininge wusyep el lenge Juta. ⁸ Bongol tikiŋ Got kin nalan̄atme n̄am aposel lenge haiten miye' tuweinge ta'e n̄aiye kin nalan̄atme Pita aposel lenge Juta.

⁹ Jems, Pita topo'e Jon pe, tinge miye' embep sios. Tinge yeteke'e n̄aiye Got si pwale wah embere luku pe, tinge yenge syep jahilyeh yotop poi hindi Banabas, n̄aiye ya mende wah topo'e lenge haiten miye' tuweinge. Kut tinge pe, ka yende wah topo'e lenge miye' tuweinge Juta. ¹⁰ Wusyep ende n̄aiye tinge yiyar'e pe, nange ya mungwisme lenge n̄aipwa n̄i' tinge. Ta'e luku pe, wah uku n̄am hriphrip n̄aiye ma plihe mende.

Pol n̄anange pupwa n̄aiye Pita n̄ende nat nal halhale

¹¹ Kom n̄upe n̄aiye Pita nate gere Antiok pe, n̄am mihyele gwah n̄embep kin n̄aiye kin si n̄ende pupwa. ¹² Somohon Pita si n̄ono n̄ai n̄otop lenge haiten miye' tuweinge n̄aiye si tahar Kristen pe, luku ki bwore supule. Kom n̄upe n̄aiye Jems si nember lenge miye' sye' yal pe, Pita garŋge n̄aiye ka ono n̄ai otop lenge haiten. Detale, kin garŋge wusyep bongol lenge Juta n̄aiye yanange, nange lenge haiten n̄aiye si tahar Kristen pe, ka yotombo wahri' hi' tinge.* ¹³ Ta'e luku pe, lenge to' tatai sye' Juta tahar pe, tinge yende bwili'e bwula'e jande Pita n̄aiye yukur ki n̄ono n̄ai topo'e lenge haiten n̄aiye si tahar Kristen. Pe Banabas topo'e tahar pe, gande n̄aimune n̄aiye tinge yende. ¹⁴ N̄upe n̄aiye n̄am meteke'e nange tinge yukur jande wusyep bwore mise pe, n̄am maname Pita gwah n̄embep lenge mitiŋ lalme na, “Nin miye' Juta, kom nin yukur gande yan̄ah lalme lenge Juta. Deta'e lai ti nin bongol bongol nange lenge haiten ka junde wusyep erŋeme lenge mwan ka' titinge Juta?”

Miye' n̄aiye n̄oihmbwaip kin teŋeime Jisas pe, kin miye' bwore bwarme

¹⁵ Bwore mise, tinge yara'e poi Juta, yukur tinge jal poi haiten miye' tuweinge n̄aiye yende hwap. ¹⁶ Kom poi sisyme, Got yukur n̄oiheryembe miye' n̄aiye gande wusyep erŋeme tikiŋ Moses no, kin galme miye' uku nange kin si bwore bwarme, pakai. Miye' n̄aiye n̄oihmbwaip kin teŋeime Jisas Kraiŋ, kin miye' n̄aiye bwore bwarme nal n̄embep

2.1 Apo 11.30, 15.2 2.6 Lo 10.17 * 2.12 Wusyep tikiŋ Jems, “N̄aiye yukur tinge yotombo wahri' hi' tinge pe, yukur na ono n̄ai otop tinge.” 2.16 Sng 143.2, Rom 3.20,22

tikin Got. Ɔoihmbwaip poi tejeime Jisas Krai ti, Got galme poi miye' tuweinge Ɔaiye bwore bwarme. Yukur yaƆah Ɔaiye poi gwande wusyep erƆeme. Detale, miye' ende yukur ka se gunde wusyep erƆeme lalme no, ka orp bwore bwarme el Ɔembep tikiƆ Got.

¹⁷ Ɔoihmbwaip poi Juta tejeime Krai pe, yaƆah uku Got ka gilme poi bwore bwarme. Kom luku ki sasambe Ɔaiye poi sisyeme Ɔaiye poi si mende hwap ta'e Ɔaiye lenge mitiƆ sye'. Pe luku ki sasambe Ɔaiye Krai nenge poi nato Ɔaiye ya mende hwap, lakai? Pakai supule! ¹⁸ Ɔaiye ya plihe bunjenge mil gunde wusyep erƆeme lenge Juta, Ɔaiye somohon poi masme pe, liki ki pasam poi nange poi si mowor'e wusyep erƆeme. ¹⁹ O Ɔupe Ɔaiye Ɔam mala gunde wusyep erƆeme pe, Ɔam sisyeme nange Ɔam yukur miye' bwore bwarme mal Ɔembep tikiƆ Got. Wusyep erƆeme luku pwambe pe, Ɔam mule. Ta'e luku pe, Ɔam si mule mal loutungwarmbe topo'e Krai Ɔaiye ma maƆa'e laip Ɔam milme Got. ²⁰ Ta'e luku pe, Ɔam yukur marp moto Ɔoihmbwaip yerkeime, pakai. Krai narp nato Ɔam. Yarp bworere le'e Ɔaiye tukwini Ɔam marp pe, Ɔoihmbwaip Ɔam tejeime talah tikiƆ Got pe, kin Ɔende nihararme Ɔam, topo'e kin nule berme Ɔam. ²¹ Ɔam gwarƆge Ɔaiye ma mende Ɔoih mi'mi' tikiƆ Got ka el luh paka pakaiye. Lenge miye' tuweinge Ɔaiye ka Ɔoiheryembe nange yaƆah Ɔaiye jande wusyep erƆeme ki nongohe pupwa tinge pe, ki ta'e Ɔaiye Krai kin nule pakaiye.

3

YaƆah Ɔaiye jande wusyep erƆeme, lakai Ɔoihmbwaip Ɔaiye tejeime Krai

¹ Yip Galesia pupwa kwote. Ɔam si manange malaƆatme wusyep uku mal halhale Ɔaiye Jisas Krai nule nal loutungwarmbe me yip, kom miye' Ɔaiye Ɔende map nate hombo'me yip, lakai? ² Yungwisme wusyep Ɔam e'e. Yip yamba'e Yohe Yirise tikiƆ Got ta'e la? Yip yamba'e Ɔaiye yip jande wusyep erƆeme, lakai yip yisande wusyep bwore mise pe, Ɔoihmbwaip yip tejeime Krai? ³ Yip kwote supule. Yohe Yirise Ɔende yip tahar Kristen. Kom tukwini yip yala yende Ɔai'e Ɔai'e junde bongol yip tip. ⁴ Nihe syohe Ɔaiye yip si yamba'e pe, yip si yamba'e pakaiye, lakai? ⁵ Yip yisande wusyep mise tikiƆ Krai pe, Ɔoihmbwaip yip tejeime Got ti, kin yal yip Yohe Yirise, topo'e kin de mirakel gah bumble yip. Yohe Yirise yukur nat gande yaƆah Ɔaiye yip jande wusyep erƆeme.

⁶ Ki Ɔahilyeh nalme Abraham. Ɔoihmbwaip kin tejeime Got pe, Got galme kin miye' bwore bwarme. ⁷ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge Ɔaiye Ɔoihmbwaip tinge tejeime Got pe, tinge Ɔambaih talah mise tikiƆ Abraham. ⁸ Wusyep tikiƆ Got Ɔanange nange mindemboi Got se ka gil lenge haiten miye' tuweinge, Ɔaiye tinge yarp bwore bwarme yal Ɔembep kin. Detale, Ɔoihmbwaip tinge tejeime kin. Ki ta'e Ɔaiye Tup tikiƆ Got Ɔanange me wusyep Ɔupwai'e nalme Abraham,

Nato nin Abraham, Ɔam Got ma mende mi'mi' lenge miye' tuweinge lalme.

⁹ Abraham naƆa'e Ɔoihmbwaip kin nalme Got pe, Got Ɔende mi'mi' me kin. Ta'e luku pe, lahmende Ɔaiye ka yaƆa'e Ɔoihmbwaip tinge yilme Got pe, ka ende mi'mi' lenge tu'e Abraham. ¹⁰ Lahmende Ɔaiye jande wusyep erƆeme pe, tinge Ɔoiheryembe nange Got se ka gil me lenge nange tinge si bwore bwarme, kom pakai. Tinge yarp tuwihme nihe syohe. Ki gande wusyep tikiƆ Got Ɔaiye Ɔanange,

Lahmende Ɔaiye yukur nye nyermbe Ɔende Ɔai'e Ɔai'e lalme

gande yainge Ɔaiye sai nato tup tikiƆ wusyep erƆeme pe,

Ɔoihmbwaip nihe tikiƆ Got sai me kin.

¹¹ Yukur miye' ende ka se ininge na, “Ɔam si bwore bwarme mal Ɔembep tikiƆ Got. Detale, Ɔam si gwande wusyep erƆeme lalme.” Miye' Ɔaiye Ɔasande wusyep Got no, Ɔoihmbwaip kin tejeime pe, kin si bwore bwarme nal Ɔembep tikiƆ Got pe, ka orp bwore nye nyermbe. ¹² YaƆah Ɔaiye jande wusyep erƆeme pe, ki Ɔoinde tikiƆ, yukur ki Ɔahilyeh ta'e Ɔaiye nin Ɔasande wusyep Got no, Ɔoihmbwaip nin tejeime, pakai. Wusyep erƆeme

ɲanange na, lahmende ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e gande wusyep erɲeme lalme pe, se ka orp laip. ¹³ Wusyep erɲeme ɲaiye sai Tup tikin Got ɲanange na, Miye' ɲaiye tinge yuluwei ya yanah lou pe, kin narp tuwihme ɲoihmbwaip nihe tikin Got. Kom Krai si nate nungwisme poi namba'e nihe syohe uku poi. ¹⁴ Krai ɲende ta'e luku no, ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye somohon Got nupwai'e wusyep topo'e Abraham pe, ka angange ot el lenge haiten miye' tuweinge el oto naɲ tikin Krai Jisas. ɲoihmbwaip poi teɲeime Krai pe, Got se ka pul poi Yohe Yirise ɲaiye kin si nupwai'e wusyep.

Wusyep erɲeme topo'e wusyep upwai'e tikin Got

¹⁵ Lenge to' tatai ɲam, yip si sisyeme wusyep e'e ɲaiye ɲam da mininge. ɲaiye miye' hoi ka hindi ɲoihmbwaip ilyeh, ɲaiye ka yupwai'e wusyep ende pe, yukur miye' ende ka se owor'e, lakai ka eɲel'e wusyep sikirp el oto topo'e. ¹⁶ Got si nupwai'e wusyep kin pe, kin naɲa'e nalme Abraham hindi talah kin. Tup Got yukur ɲanange talah wula wula, topo'e mitiɲ wula wula. Kom talah ɲesep ilyeh, kin Krai. ¹⁷ Wusyep ɲaiye ɲam manange, ɲaiye somohon Got nupwai'e wusyep topo'e Abraham pe, wahtaip 430 si nal mi'e pe, Got naɲa'e wusyep erɲeme nalme Moses. Pe luku yukur tatame ka onombe inise wusyep tupwai' ɲaiye Got somohon nupwai'e, pakai. ¹⁸ ɲaiye ya gunde wusyep erɲeme no, ya mamba'e ɲai'e ɲai'e bwore bwore pe, luku yukur ka se tus gunde tu'e ɲaiye Got nupwai'e wusyep ɲaiye ka pul poi. Kom Got naɲa'e ɲai'e ɲai'e bwore nal Abraham gande wusyep upwai'e kin. ¹⁹ ɲaiye ta'e liki pe, deta'e lai ti wusyep erɲeme ki sai? Ki pasam poi hwap nal tatame ɲupe ɲaiye ɲambaih tikin Abraham ka ot gunde wusyep tupwai' ɲaiye Got nupwai'e. Got naɲa'e wusyep erɲeme nal lenge walip hla' ɲaiye tinge yaɲa'e Moses, miye' bumble tikin Got topo'e lenge miye' tuweinge. ²⁰ ɲaiye miye' esep ilyeh ka ende ɲaimune gunde ɲasande kin pe, miye' bumble pakai. Got kin ɲilyehe sai ɲaiye kin ɲupwai'e wusyep topo'e Abraham.

Tehei tikin wusyep erɲeme

²¹ Luku ta'e ɲaiye wusyep erɲeme nengelyembe wusyep tupwai' tikin Got? Pakai, pakai supule. Lenge miye' tuweinge yukur ka yurp bworerme nye nyermbe, topo'e tinge se ka yurp bwore bwarme yil ɲembep tikin Got, ɲaiye ka junde wusyep erɲeme. Pakai. ²² Kom Tup tikin Got ɲanange nange hwap pupwa si nupwai'e lenge miye' tuweinge pupwa supule. Ta'e luku pe, ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye Got si nupwai'e wusyep pe, se ka angange el lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime Jisas Krai. ²³ Kom ɲupe ɲaiye bilip poi yukur sai pe, wusyep erɲeme si nupwai'e poi ta'e lenge miye' ɲaiye yarp mwahupwai'e nal tatame ɲaiye bilip mise poi uku nal me Krai ka ote tus halhale. ²⁴ O dindi' ɲup uku pe, wusyep erɲeme ki bepteme poi nate tatame ɲaiye Jisas Krai nat halhale pe, ɲoihmbwaip poi teɲeime kin. Ta'e luku pe, bilip poi ɲende poi marp bwore bwarme mal ɲembep tikin Got. ²⁵ Tukwini ɲup tikin ɲaiye yarp bwore ya yoto Jisas Krai, yukur wusyep erɲeme ka plihe bepteme poi.

ɲoihmbwaip mise yip sai me Krai pe, kin ɲende yip talah tikin Got

²⁶ Yip yarp talah tikin Got. Detale, ɲoihmbwaip yip teɲeime Krai. ²⁷ Yip yamba'e pinip yoto naɲ tikin Krai pe, yip si tongor' yal Krai pe, yip si tahar ta'e ɲaiye kitikin. ²⁸ Ta'e luku pe, yukur ɲainde embere ɲaiye yip Juta, lakai haiten miye' tuweinge, topo'e lenge miye' wah pakaiye, lakai lenge miye' ɲaiye yarp hlaininge, topo'e miye' hindi tuwei. Yip lalme si jahilyeh topo'e Krai Jisas. ²⁹ ɲaiye yip tikin Krai pe, yip ɲambaih talah mise tikin Abraham pe, pa yamba'e ɲaimune ɲaiye Got si nupwai'e wusyep ɲotop kin.

4

Wah tikin Krai ɲende poi tahar talah tikin Got

¹ O tukwini ma plihe mininge menjel'e wusyep menge mil tu'e le'e. Ŋaiye yai ka ole no, ka osme Ŋai'e Ŋai'e embere embere kin lalme luku elme talah kin Ŋaiye teter kin lahmalaih pe, talah uku kin ka yai me Ŋai'e Ŋai'e luku ŋupe Ŋaiye kin ka tuhur bworenge. Kom talah uku teter ka ŋahilyeh tu'e miye' wah pakaiye yai kin. ² Ŋupe Ŋaiye teter kin lahmalaih pe, lenge miye' sye' bepteme kin, topo'e tinge bepteme Ŋai'e Ŋai'e lalme Ŋaiye yai kin yi tutume ŋupe Ŋaiye yai tehei kitikin si nalanjatme. ³ Ŋahwikin ilyeh uku pe, poi topo'e, poi marp miye' tuweinge wah titinge lenge yipihinge pupwa Ŋaiye bepteme kekep e'e. ⁴ Kom ŋupe Ŋaiye ŋup kitikin uku si nat pe, Got si nember Talah kin nat. Kin nat ta'e talah Ŋaiye tuwei ende wara'e pe, kin narp tuwihme wusyep erŋeme lenge Juta. ⁵ Got nember kin nat Ŋaiye ka ungwisme poi lenge miye' tuweinge Ŋaiye poi marp tuwihme wusyep erŋeme no, poi ya murp talah tikin Got.

⁶ Ta'e na, yip topo'e poi si marp ta'e talah tikin Got pe, Got nember Yohe Yirise tikin Talah nate ŋoto ŋoihmbwaip poi lalme pe, tukwini ya lalme gwilme kin tu'e le'e, "Aba, Yai". ⁷ Ta'e luku pe, yip yukur yarp ta'e miye' wah pakaiye. Yip si yarp ta'e talah wim kitikin. Pe Got se ka yul yip Ŋai'e Ŋai'e bwore.

Pol ŋoihginirme lenge Galesia

⁸ Yerkeime nenge nat yukur yip sisyeme Got pe, yip yarp miye' wah tikin got hombo'e. ⁹ Kom tukwini ma mininge tu'e le'e: Yip si sisyeme Got pe, Got si sisyeme yip. Deta'e lai ti yip plihe bunjenge yala junde yipihinge pupwa Ŋaiye bongol pakai? Topo'e yip plihe yala yil tu'e miye' wah tinge. ¹⁰ Nye nyermbe yip ŋoiheryembe nange pa junde wusyep erŋeme tikin ŋup embere Ŋaiye yende lotu, topo'e wundehei Ŋaiye bor ŋambaran, topo'e ŋup embere tikin lotu Ŋaiye wahtaip ŋambaran. ¹¹ O ŋam sikirp ŋoihmane me yip. Wah nihe Ŋaiye ŋam mende me yip, se ka el luh paka pakaiye.

¹² Lenge to' tatai ŋam, ŋam misilih yip Ŋaiye pa tu'e ŋam. Ŋam si masme yanah Ŋaiye jande wusyep erŋeme pe, ŋam ŋahilyeh ta'e yip. Topo'e yukur yip yende pupwa yatme ŋam. ¹³ Yip si sisyeme Ŋaiye somohon ŋendeheiyeh kin Ŋaiye ŋam mat me yip pe, ŋam mende wahri' epwa. Luku tehei kin Ŋaiye ki kumbur kohmap Ŋaiye ŋam manange malanjatme wusyep bwore mise tikin Krai malme yip. ¹⁴ Yip sisyeme Ŋaiye ŋam mende wahri' epwa pe, yip yekepe nihe. Kom yip yukur yende sisyo' me ŋam, lakai yip jarngē ŋam. Ŋam hriphrip Ŋaiye yip yamba'e ŋam yenge yat yoto moi yip ta'e Ŋaiye yip yamba'e walip hla' ende, lakai Krai Jisas. ¹⁵ Somohon yip hriphrip topo'e tapam ilyeh me ŋam pe, Ŋaiye yip tatame pe, pa yongo' ŋembep yip pule, Ŋaiye pa yungwisme ŋembep pupwa ŋam. Deta'e lai ti yukur yip hriphrip tukwini? ¹⁶ Ta'e ŋam wachaih yip Ŋaiye ŋam mana yip wusyep mise?

¹⁷ Lenge mitiŋ uku tinge hombo'e yenge wahri' wicher' hihembepme yip iki, kom ŋoihmbwaip mele'e tinge pe, yukur sai topo'e yip Ŋaiye ka yungwis yip. Tinge hombo'e de ka bunjenge ŋoihmbwaip yip yil wohme ŋam no, ŋoihmbwaip yip ka ende nihararme tinge Ŋaiye pa yungwis lenge. ¹⁸ Ki bwore Ŋaiye nye nyermbe pa yende Ŋai'e Ŋai'e bwore bwore junde ŋoihmbwaip Ŋaiye ki bwore yil lenge mitiŋ. Ŋupe Ŋaiye yukur ŋam marp motop yip pe, pa yende ŋahwikin ilyeh tu'e luku yenge yil. ¹⁹ Lenge talah ŋam Ŋaiye ŋam mende nihararme! Ŋam mamba'e syohme yip ŋahilyeh ta'e Ŋaiye tuwei de ta wara'e talah. Deta'e, ŋam masande Ŋaiye pa yurp ŋahilyeh tu'e Krai. ²⁰ Ŋam masande Ŋaiye tukwini ma otop yip murp no, ma mini yip wusyep bwore bwore Ŋaiye ka ungwisme yip. Ta'e luku pe, ma se mungwisme yip tu'e la?

Wusyep tapimbilme Hagar hindi Sara

²¹ Ŋam de ma misilih yip lahmende Ŋaiye yarp tuwihme wusyep erŋeme tu'e le'e, yip sisyeme ŋaimune Ŋaiye wusyep erŋeme ŋanange, lakai pakai? ²² Tup Got ŋanange na, talah kin Abraham hoi. Ŋoinde pe, tuwei wah pakaiye wara'e, kut ŋoinde pe, tuwei tehei kitikin wara'e. ²³ Talah Ŋaiye tuwei wah pakaiye wara'e pe, ki ŋahilyeh ta'e Ŋaiye tuweinge lalme yara'e, kut talah Ŋaiye tuwei tehei kitikin wara'e pe, ki nat

gande wusyep upwai'e tikin Got. ²⁴ Wusyep e'e pe, wusyep tapimbilme. Tuweinge hoi uku pe, tinge hindi yalaŋatme kontrak hoi ŋaiye Got nupwai'e. Hagar ti walaŋatme hwate Sainai pe, talah ti kin miye' wah pakaiye ŋaiye narp tuwihme wusyep erŋeme. ²⁵ Wusyep tapimbilme Hagar pe, ti gwan walaŋatme hwate Sainai nato kekep Arebia pe, ki nalaŋatme Jerusalem ŋaiye tukwini sai. Pe Jerusalem uku ti warp tuwei wah pakaiye wenge lenge talah ti. ²⁶ Kom Jerusalem ŋoinde ŋaiye sai nanah moihla' pe, ti warp bwore hlaininge pe, ti ta'e mam poi. ²⁷ Wusyep tikin Got ŋanange na, Nin tuwei ŋaiye gan pakaiye yukur ŋara'e talah pe, na hriphrip. Na tambah topo'e na hriphrip osoko wenersep ŋaiye nin yukur ŋara'e talah, pakai. Detale, nin na hriphrip ŋaiye nin talah wula wula engelyembe tuwei ŋaiye si windi'e miye'. ²⁸ Tukwini yip to' tatai ŋam, yip ŋahilyeh ta'e Aisak ŋaiye gande wusyep upwai'e tikin Got. ²⁹ ŋup uku pe, talah ŋaiye nat gande ŋasande tititinge yai hindi mam pe, kin ŋende yumbune talah ŋaiye mam wara'e gwande bongol tikin Yohe Yirise. Pe ki ŋahilyeh ta'e tukwini. ³⁰ Kom wusyep Got ŋanange ta'e la? Ki ŋanange na, Ember tuwei wah pakaiye hindi talah ti ka yil. Detale, talah titi tuwei wah pakaiye yukur ka se hindi hoime tunuh me ŋai'e ŋai'e yai tinge hindi, na pakai. ³¹ Ta'e luku pe, to' tatai ŋam, poi yukur talah titi tuwei wah pakaiye, pakai. Poi talah titi tuwei hlaininge.

5

Poi ya murp hlaininge supule

¹ Krai si ŋende poi ŋaiye ya murp hlaininge, topo'e ya gwin bongole. Pe ya murp gunde tu'e luku. Yukur ya plihe murp tuwihme wusyep erŋeme. ² Yusyunde! ŋam Pol, ŋam da mini yip na, ŋaiye pa yusme miye' ende ka otombo wahri' hi' yip pe, wah tikin Krai ki ta'e ŋaiye pupwa luh paka pakaiye. ³ ŋam da plihe mininge ninde topo'e, ŋaiye miye' ende ka otombo wahri' hi' kin pe, kin da gunde wusyep erŋeme lalme. ⁴ Lahmende ŋaiye ŋende bongol nange ka orp bwore bwarme gunde wusyep erŋeme pe, kin si nal wohe nasme Krai. Topo'e kin si na tas nasme ŋoihginir tikin Got. ⁵ O ŋaiye poi pe, bongol tikin Yohe Yirise ŋende ŋoihmbwaip poi teŋeime Got pe, poi marp meseperhme Got ŋaiye ka gil poi nange poi si bwore bwarme. ⁶ ŋupe ŋaiye poi marp moto Krai Jisas pe, yaŋah ŋaiye yotombo wahri', topo'e ŋaiye yukur yotombo wahri' pe, luku ki luh pakaiye lalme. Kut yaŋah ŋaiye ŋoihmbwaip teŋeime Jisas, topo'e yende nihararme mitiŋ pe, luku ki nengelyembe ŋai'e ŋai'e lalme.

⁷ ŋendehei yip si yende bwore supule. Kom lahmende nate nupwai'e ŋondoh yip ŋaiye yukur pa yisyunde wusyep mise tikin Got? Topo'e wusyep mune ŋaiye ki ŋana yip? ⁸ ŋaimune ŋaiye kin ŋende yukur natme Got. Got kin miye' ŋaiye nalaŋatme yip. ⁹ ŋoiheriyembe, yis sikirp manai'e tatame ka ende kakah lalme ka tenenem embere. ¹⁰ ŋam ŋoihmeryembe ŋaiye Lahmborenge se ka ungwisme yip pe, yip se pa junde ŋoihmbwaip ŋam. Pe yip yukur pa se junde ŋoihmbwaip ŋoinde. ŋam yukur sisyeme lahmende ŋaiye kin nate bunjenge ŋoihmbwaip yip. Kom miye' uku se ka amba'e yitini me hwap kin ŋaiye ŋende.

¹¹ Lenge to' tatai ŋam, ŋam mamba'e nihe syohme ŋaiye ŋam manange malaŋatme wusyep ŋaiye yukur pa yotombo wahri'. Ta'e luku pe, tinge jarŋe ŋaiye ka yisyunde wusyep mise tikin loutungwarmbe ŋaiye ŋam malaŋatme. ¹² Lenge mitiŋ ŋaiye yende niharar ŋaiye pa yotombo wahri' pe, ka yende luku yil tutume ŋaiye ka yosoko'e ŋerp tinge topo'e.*

4.27 Ais 54.1 4.29 Stt 21.9 4.30 Stt 21.10 5.9 1Ko 5.6 * 5.12 Pol ŋoihmbwaip nihe pe, ki ŋanange wusyep uku.

¹³ Yip to' tatai nam, Got si nalanatme yip naiye pa yurp hlaininge. Njoihme naiye pa plihe bunjenge yil njoihmbwaip yerkeime. Yurp hlaininge pe, yende niharar naiye yungwisme lenge mitinj naiye Got si nalanatme. ¹⁴ Wusyep erjeme lalme ki sai nato mele'me wusyep esep ilyeh uku. Ki nanange na, "Nin na ende nihararme lenge mitinj tu'e naiye nin njende nihararme nitei." ¹⁵ Kom naiye pa yende wah teketenge, topo'e pa tuhwar yile yut yip tip pe, njoihme naiye pa yende yumbune yiptip.

Yohe Yirise hindi njoihmbwaip yerkeime

¹⁶ Wusyep nam ta'e le'e, yusme Yohe Yirise ka embepeme yip tip no, yukur pa plihe yil yoto junde njoihmbwaip yerkeime. ¹⁷ Poi sisyeme nai'e nai'e naiye njoihmbwaip yerkeime da ende yumbune Yohe Yirise. Topo'e Yohe Yirise da ende yumbune njoihmbwaip yerkeime. Tinge hindi yende wachaih yale yat tititinge pe, nai'e nai'e naiye poi da mende pe, yukur tatame ya mende. ¹⁸ Naiye pa junde Yohe Yirise pe, yukur pa yurp tuwihme wusyep erjeme.

¹⁹ Yip sisyeme nai'e nai'e naiye njoihmbwaip yerkeime si mi'e. Ki ta'e nin pinip yar, njoihmbwaip naiye ka ende nai uku, topo'e njoihmbwaip tahar naiye wim lal me miye' lakai tuwei no, yende hwap. ²⁰ Topo'e yahra'e narj got hombo'e, yende njimbim, yende wachaih, yahra'e njoihmbwaip nihe, topo'e tunguhul yarmbe tuhwar, topo'e yende hombo'e lenge mitinj, topo'e tuhwar yanange wusyep bongol yowor'e bamtihei. ²¹ Tinge yamba'e njoihmbwaip pupwa me mitinj naiye yarp bwore pe, tinge yono'e pinip kwote, yende bwili'e bwula'e, tambah mah yal hla', topo'e yengelyembe wusyep. Somohon nam mana yip, topo'e le'e tukwini nam plihe mana yip, lahmende naiye yende nai'e nai'e luku pe, tinge yukur tatame ka yil yoto lemame tikin Got.

²² Kom Yohe Yirise narj nato poi pe, ki nahra'e njoihmbwaip poi naiye ya mende nai'e nai'e bwore bwore tu'e mende nihararme lenge miye' tuweinge, njoihmbwaip naiye hriphrip, njoihmbwaip numwaiye, njoihmbwaip michukor, mungwisme lenge miye' tuweinge naiye yasambe lenge njoihmbwaip bwore bwore mil me tinge, gunde wusyep upwai'e poi, ²³ yurp numwaiye, tule njoihmbwaip nihe. Wusyep erjeme ende yukur nanange pakai, naiye na ende nai'e nai'e luku. ²⁴ Lenge miye' tuweinge lalme naiye tikin Krai Jisas pe, tinge si yuluwei njoihmbwaip yerkeime, topo'e njoihmbwaip naiye wim lal me nai'e nai'e pupwa ya yanah loutungwarmbe pe, ki nule ko. ²⁵ Yohe Yirise si njende poi marj bwore pe, pa yusme kin ka embepeme poi bworerme. ²⁶ Poi yukur ya tengelyem mahra'e narj potopoi, topo'e ya mahra'e njoihmbwaip miye' ende naiye ka yurmbe, topo'e yukur ya wim lal me nai'e nai'e miye' ende.

6

Naimune naiye nin worsyep pe, naisej kin na talame njahilyeh

¹ Lenge to' tatai nam, naiye to' lakai tatai poi ende ka ende hwap pe, yip lahmende naiye Yohe Yirise narj nato yip pe, syumbe numwaiye yungwisme kin, naiye yukur ka plihe ende hwap uku. Kom njoihme nitei naiye yukur na plihe tumbe e oto hwap uku. ² Ungwisme lenge mitinj sye' naiye ikirh mane tinge no, na gunde wusyep erjeme tikin Krai. ³ Naiye miye' ende ka syep gute bip kin nange kin bwore nengelyembe lenge mitinj lalme pe, kin pupwa njende hombo'me kitikin. ⁴ Miye' ilyeh ilyeh na iyar'e wah nitei naiye ninde tu, ka bwore pe, na hriphrip me wah naiye ninde. O yukur na iyar'e wah nin topo'e wah miye' ende naiye njende. ⁵ Ta'e luku pe, mitinj lalme ka yikirh mane titinge ilyeh ilyeh.

⁶ Lahmende naiye namba'e sande teke'e wusyep tikin Got pe, ka ana'e jetmam kin nai'e nai'e bwore bwore sye' elme kin. ⁷ Njoihme naiye pa hombo'e yeh me yiptip no, pa njoiheryembe nange pa se hombo'e yeh me Got pe, naimune naiye ni nononde pe, na iche njahilyeh. ⁸ Naiye na ononde njoihmbwaip yerkeime el oto laip nin pe, nai naiye na iche pe, nule. Kut naiye na ononde Yohe Yirise oto laip nin pe, nin na orj bwore nye

nyermbe. ⁹ Ta'e luku pe, yukur pa jirnge ηaiye pa yende ηaimune ηaiye ki bwore. ηaiye pa bepteme yip tip bworerme pe, se pa talame ηaisep bwore yil yoto laip yip. ¹⁰ Ta'e luku pe, ηup teter sai ηaiye ya mende bwore bwore mil lenge mitiη, topo'e lenge bamtihei ilyeh poi lenge miye' tuweinge tikin Got.

Pol hriphrip me loutungwarmbe Krai

¹¹ Eteke'e tup e'e pe, ηam mēge syep ηam mainge pe, ηam mainge wutu' embere embere. ¹² Lenge miye' tuweinge ηaiye yututus yip, nange pa yotombo wahri' pe, tehei kin ta'e le'e, tinge yende ηaiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e lenge, topo'e tinge jate bip tinge me ηai'e ηai'e gah kekep. Tinge yende ta'e luku no, yukur ka yamba'e nihe syohe me loutungwarmbe tikin Krai. ¹³ Topo'e lahmende ηaiye yotombo wahri' pe, tinge yukur jande wusyep erηeme lalme. Tinge yisande ηaiye pa yotombo wahri' no, tinge ka yahra'e naη tititinge nange yip si jande tinge. ¹⁴ ηaiye ηam pe, ηam ma mahra'e naη tikin Lahmborenge Krai Jisas. Kin si nule nal loutungwarmbe pe, ηam hriphrip me ηilyeh uku. Mi'e pe, hriphrip ηam tikin kekep e'e ηam si muluwei mal loutungwarmbe, topo'e ηam si mule me ηai'e ηai'e tikin kekep e'e. ¹⁵ ηaiye tukwini tinge yotombo wahri', lakai yukur tinge yotombo pe, luku yukur ki ηainde ηambarān. ηai embere kin pe, Got ηende poi si tahar miye' tuweinge ηambarān. ¹⁶ Lahmende ηaiye jande ηoihmbwaipe tikin Got pe, ηoihmbwaipe ηumwaiye topo'e ηoihginir tikin Got ka si topo'e tinge. Pe lenge miye' tuweinge luku, tinge bamtihei mise tikin Israel ηaiye tikin Got.

¹⁷ Le'e wusyep yuwo ηam pe, ηam gwarngē ηaiye miye' ende ka ende hwap otme ηam. Detale, bwau ηaiye sai wahri' ηam pe, ki sasambe nange ηam miye' wah Jisas. ¹⁸ ηoihmbwaipe ηumwaiye Lahmborenge poi Jisas Krai ka si topo'e yip lalme to' tatai ηam. Mise.

Pol nember tup nal lenge Efesus

¹ Ŋam Pol. O ŋasande kitikin Got pe, kin nalaŋatme ŋam ta'e ŋaiye aposel tikin Jisas Krai. Tup e'e ŋam member mal lenge miye' tuweinge tikin Got ŋaiye yarp ya yoto moi embere Efesus ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teŋeime Jisas Krai. ² Yai Got poi topo'e Lahmborenge Jisas Krai ka ŋoih mi'mi' me yip, topo'e ka yende ŋoihmbwaip yip ka si ŋumwaiye.

Nato Krai pe, Got pwal poi ŋai'e ŋai'e bwore bwore tikin moiha'

³ Ya hriphrip mahra'e naŋ tikin Got ŋaiye kin Yai tikin Lahmborenge poi Jisas Krai! Poi tongor' mal Krai pe, Got pwal poi ŋai'e ŋai'e bwore bwore tikin moiha' ŋaiye ka ungwisme yipihinge bwore poi. ⁴ Teter ŋaiye Got yukur ŋende kekep pe, kin si nalaŋatme poi ŋaiye ya murp moto Krai. Ta'e luku pe, nato Krai ya murp yirise supule topo'e ya murp holi bwore mise supule mil ŋembep kin. ⁵ Kin ŋende nihararme poi pe, somohonme kin nalaŋatme poi ŋaiye ya murp tu'e talah kitikin mil moto Jisas Krai. ⁶ Poi ya lalme mahra'e naŋ tikin Got ŋaiye kin ŋoih mi'mi' me poi. Detale, Talah esep kin ilyeh uku, ŋaiye kin ŋende nihararme pe, kin pwal poi pakaiye.

⁷ Krai nule nal loutungwarmbe pe, hwap lalme ŋaiye poi mende pe, wim kin si nongohe mi'e ko. Kin ŋende poi marp bwore hlaininge. Ŋoih mi'mi' tikin Got pe, ⁸ kin nembere supule. Topo'e Got pwal poi sande teke'e, topo'e ŋoihmbwaip bwore bwore kitikin natme poi. ⁹ Somohonme Got si ŋoiheryembe ŋai uku ŋaiye ka ende oto wah tikin Krai. Kom ŋoihmbwaip kin uku sai tase tatame ŋaiye tukwini kin si pasam poi. ¹⁰ Ŋup kitikin uku ka ot pe, Got ka uwil'e ember ŋoihmbwaip tase kitikin ŋaiye kin si ŋoiheryembe sai. Kin ka enge ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye sai nanah moiha', topo'e nate gah kekep ote guhilyeh pe, Krai ka orp tu'e miye' ondoh.

¹¹ Got se ka ende ŋai'e ŋai'e lalme luku gunde ŋasande topo'e ŋoihmbwaip kitikin. Got si nalaŋatme poi ta'e miye' tuweinge kitikin. Pe poi ya mil tongor' mil Krai supule gunde ŋaiye somohonme kin ŋoiheryembe. ¹² Poi lenge miye' tuweinge Jita pe, poi ŋendehei ŋaiye ŋoihmbwaip poi teŋeime Jisas pe, poi gwande kin. Poi ya mahra'e naŋ tikin Got mi moto bongol kin, topo'e yirise embere kin.

¹³ Topo'e ŋupe ŋaiye yip haiten yisande wusyep bwore mise tikin Got no, ŋoihmbwaip yip teŋeime Krai pe, wusyep bwore mise luku kin nungwisme yip. Mi'e pe, Got nember wutu' tikin Yohe Yirise gahanahme yip ŋaiye kin si ŋanange nalaŋatme. ¹⁴ Topo'e poi sisyeme ŋaiye mindemboi se ya mamba'e ŋai'e ŋai'e bwore bwore lalme ŋaiye Got ŋanange nalaŋatme nange ka angange lenge miye' tuweinge kin. Pe tinge ka yurp hlaininge. Detale, poi si mamba'e Yohe Yirise. Ta'e luku pe, poi ya ŋoihmeryembe wah embere embere ŋaiye Got ŋende pe, ya mahra'e naŋ kin.

Pol ŋanange wusyep ŋisilihme Got ŋaiye ka angange sande teke'e kitikin el lenge miye' tuweinge Efesus

¹⁵ Ŋam masande wusyep nange ŋoihmbwaip yip teŋeime Lahmborenge Jisas, topo'e yip yende nihararme lenge miye' tuweinge lalme tikin Got. ¹⁶ Ta'e luku pe, ŋam yukur masme ŋoihmbwaip ŋaiye ŋam manange wusyep hriphrip me Got me yip. Ŋam ŋoihmeryembe yip ŋupe ŋaiye ŋam manange wusyep topo'e Got. ¹⁷ Ŋam misilihme Got tikin Lahmborenge poi Jisas Krai. Kin Yai tikin yirise embere topo'e bongol supule. Kin ka yul yip sande teke'e bwore ŋaiye pa sisyeme kin. ¹⁸ Ŋam misilihme Got ŋaiye ka owor'e ŋondoh yip no, yirise kin ka ote oto ŋondoh yip. Ta'e luku pe, yip pa ŋoiheryembe ŋaimune ŋaiye kin nalaŋatme ŋaiye ka yul yip. Yip pa sisyeme ŋaimune bwore bwore ŋaiye Got si nalaŋatme sai me lenge miye' tuweinge kitikin. ¹⁹ Topo'e bongol embere

tikin Got uku ηaiye ηende wah nato poi lenge miye' tuweinge ηaiye ηoihmbwaip poi tejeime kin. Bongol uku, ki embere embere sekete. ²⁰ Bongol ηilyeh uku ηaiye Got ηahra'e Krai nasme nule pe, kin nember kin narp nal syep non kitikin nanah moihla', ηaiye ka hindi bepeteme ηai'e ηai'e lalme. ²¹ Ta'e luku pe, Krai narp nanah hla' supulme lenge yipihinge pupwa ηaiye bongol, topo'e lenge miye' ondoh lalme, topo'e lenge gavman, topo'e lenge ηai'e ηai'e lalme ηaiye tiki bongol. Kin narp nanah hla' me lenge yipihinge, topo'e lenge miye' lalme embere embere ηaiye di' naη tahar tahar tukwini le'e topo'e ηaiye mindemboi boi. ²² Got nember ηai'e ηai'e lalme gah ηihip tuweihe Jisas pe, kin ηende kin narp miye' ondoh me ηai'e ηai'e lalme luku, topo'e kin miye' ondoh tiki sios. ²³ Sios pe, ki wahri' tiki Krai. Pe bongol tiki Krai ki papapar supule nal'e nal'e nato kekep lalme topo'e moihla', topo'e kin nangange bongol kin uku nato sios kin lalme.

2

Got si ηende poi miye' tuweinge ηaiye si mule plihe marp laip topo'e Krai

¹ Somohonme yip yengelyembe wusyep, topo'e yip yende hwap wula wula pe, ki yambe yip pe, yip yule. ² ηup uku pe, yip jande yanah pupwa tiki kekep e'e. Yip jande ηoihmbwaip tiki miye' ondoh lenge yipihinge pupwa ηaiye yarp yanah hla'. Yipihinge pupwa luku kin ηende wah nato ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge ηaiye yukur jande wusyep tiki Got. ³ Somohon poi lalme marp ta'e lenge mitiη uku pe, poi gwande ηasande ηaiye ηoihmbwaip tei topo'e ηoihmbwaip potopoi. ηaiye poi ya murp tu'e luku pe, poi ya mamba'e yitini pupwa ηaiye Got si ηende mi'mi' sai ηaiye ka angange lenge miye' tuweinge lalme ηaiye yende pupwa.

⁴ Kom ηoih mi'mi' topo'e ηoihmbwaip kin ηaiye ηende niharame poi pe, ki ηembere sekete supule. ⁵ Poi mengelyembe wusyep kin pe, hwap pupwa ηaiye poi mende luku pe, ki si pwamb poi pe, poi mule. Kom Got nungwisme poi pe, poi marp laip topo'e Krai. Detale, Got kin ηoihginirme poi. ⁶ Poi gwahilyeh topo'e Krai Jisas pe, kin ηahra'e poi topo'e kin pe, poi topo'e Krai ya mil moihla'. ⁷ Got nala asambe ηoihginir embere embere kin elme lenge miye' tuweinge lalme ηaiye tukwini yarp, topo'e mindemboi ka yurp. Detale, ηoihginir kin tahar embere nato wah tiki Krai Jisas. ⁸ Got kin ηoihginirme yip ti, kin plihe namba'e yip pe, ηoihmbwaip yip tejeime Krai. Pe yukur pa yamba'e naη embere me ηai uku, pakai. Luku yitini tiki Got ηaiye kin yal yip pakaiye. ⁹ Got namba'e yip pakaiye. Yukur kin namba'e yip gande wah bwore yip, pakai. Ta'e luku pe, yukur miye' ende ka se ahra'e naη kitikin nange ki ηende. ¹⁰ Got si ηende poi tahar ambaran nato Krai Jisas pe, Got si ηoiheryembe ηaiye ya mende ηai'e ηai'e bwore mungwisme lenge miye' tuweinge.

Krai nenge ηoihmbwaip michukor nat pe, kin nenge lenge Juta topo'e lenge haiten jahilyeh

¹¹ Yip sisyeme ηaiye somohon yip haiten miye' tuweinge. Ta'e luku pe, lenge Juta ηaiye si yotombo wahri' tinge, yana yip na, "Lenge miye' iki yukur yotombo wahri' tinge." ¹² ηup uku pe, yip yarp wohme Krai. Yip yarp ya tas wicher' me lenge miye' tuweinge Israel ηaiye Got nalanatme. Yip yukur yarp yal yoto wusyep tupwai' ηaiye Got nupwai'e ηotop lenge miye' tuweinge kin. Yukur ηainde bwore sai kekep e'e ηaiye pa yurp yeseperhme ηaiye mindemboi ka ungwisme yip, topo'e yip yukur sisyeme Got. ¹³ Somohon yip yarp wohme Got. Kom tukwini pe, yip si yate yarp sehei me Krai. Detale, Krai nule pe, wim kin turu' nate gahme yip pe, kin nenge yip nal sehei me Got.

¹⁴ Krai nenge ηoihmbwaip michukor nat pe, kin ηende lenge Juta yate jahilyeh yotop lenge haiten. Krai nenge wahri' kitikin nuluwau lem ηaiye sai bumble me tinge pe, wachaih tinge mi'e ko. ¹⁵ Kin ginyenme wusyep erjeme tiki Moses, topo'e wusyep sye' ηaiye sai topo'e. Kin ηende ta'e luku no, ka enge lenge Juta topo'e haiten ote guhilyeh no, ka tu'e ηaiye lenge miye' tuweinge ambaran pe, ka juhilyeh yotop kin. Kin ηende ta'e

luku pe, ya murp n̄oihmbwaip ilyeh. ¹⁶ Kin nule nal loutungwarmbe pe, kin nenge lenge wachaih hoi uku yate jahilyeh. Pe kin nenge lenge natme Got. ¹⁷ Ta'e luku pe, Krai nate n̄anange nalanatme wusyep bwore mise tikin n̄oihmbwaip michukor. Kin n̄anange nal lenge haiten n̄aiye yarp wohme Got, topo'e lenge miye' tuweinge Juta n̄aiye yarp sehei me kin. ¹⁸ Nato Krai pe, Yohe Yirise n̄ilyeh n̄aiye kin nember lenge Juta topo'e lenge haiten yatme Yai jande wah n̄aiye Krai n̄ende me poi lalme.

Poi Kristen lalme pe, poi yukoh yirise tikin Got

¹⁹ Ta'e luku pe, yip haiten n̄aiye si tahar Kristen yukur yarp yuwor yuwor yal n̄embep tikin Got, pakai. Yip bamtihei ilyeh n̄aiye yarp yotop lenge miye' tuweinge holi bwore mise supule tikin Got. Yip yarp bamtihei tikin Got. ²⁰ Yip ta'e yokoh n̄aiye Got n̄ende. Lenge aposel, topo'e lenge profet pe, tinge ta'e tumwange n̄aiye Got si n̄ononde. O Krai Jisas pe, kin tumwange miye' bwore mise. ²¹ Yokoh barnange luku, ki sai tongor' nal Krai pe, ki narpe yokoh orope lalme dil supule. Ta'e luku pe, Got teter n̄ende wah n̄ende yokoh uku pe, ki nala ende n̄embere pe, yokoh uku ka si yukoh yirise tikin Lahmborenge. ²² Got si nenge yip gahilyeh topo'e Krai pe, yip si miye' tuweinge kitikin pe, yip si ta'e yokoh tikin Got n̄aiye ka hindi Yohe Yirise kin yurp yi yoto.

3

Pol n̄anange nalanatme wusyep bwore mise nal lenge haiten

¹ N̄am Pol, n̄am marp mwahupwai'e. Tehei kin ta'e le'e, n̄am mende wah me Krai Jisas pe, n̄am misilihme Yai, n̄aiye ka ungwisme yip lenge haiten. ² Bwore mise! Yip si sisyeme n̄aiye Got n̄oih mi'mi' me n̄am pe, kin nalanatme n̄am n̄aiye ma mende wah me yip. ³ N̄am si mainge wusyep sikirp me n̄ai uku n̄aiye Got si n̄anange n̄owor'e ember n̄oihmbwaip tase kin uku natme n̄am. ⁴ Topo'e n̄aiye pa jonose wusyep n̄aiye n̄am mainge pe, yip se pa sisyeme n̄aiye n̄am sisyeme bwore mise wusyep tase tikin Krai. ⁵ Somo somohonme pe, Got yukur n̄anange n̄owor'e nember wusyep tase luku nal lenge miye' tuweinge. Kom tukwini n̄aiye wah tikin Yohe Yirise pe, Got si n̄anange n̄owor'e nal lenge aposel holi bwore mise supule, topo'e lenge profet kitikin. ⁶ Wusyep tase luku pe, ki ta'e le'e. Nato wusyep bwore mise pe, yip lenge miye' tuweinge titinge haiten pe, tukwini yip yarp yotop lenge Juta ta'e bamtihei topo'e wahri' ilyeh nato Krai pe, poi ya lalme mamba'e n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye Got si nupwai'e. ⁷ Got kin n̄ende n̄am tahar ta'e n̄aiye miye' wah n̄aiye ma mininge malanatme wusyep bwore mise luku. Kin n̄oih mi'mi' me n̄am pe, kin pwale bongol embere kin uku n̄aiye ka ende bongolme n̄am no, ma mende wah uku.

⁸ N̄am marp tuwihme lenge miye' tuweinge lalme tikin Got. Kom kin n̄oihginirme n̄am pe, kin pwale wah n̄aiye ma mininge malanatme wusyep mise kin uku mil lenge haiten. Wusyep bwore mise luku pe, kin n̄anange n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore tikin Krai n̄aiye lenge miye' tuweinge yukur ka yiyar'e, topo'e ka jonose. ⁹ Got kin n̄ende n̄ai'e n̄ai'e lalme, kom kin n̄inise n̄oihmbwaip kin me n̄aimune n̄aiye kin nala ende. N̄oihmbwaip tase kin uku pe, ki sai tase somohonme. Kom tukwini pe, kin pwale wah n̄aiye ma mininge malanatme n̄oihmbwaip tase kin uku. ¹⁰ Kom tukwini Got n̄ende sande teke'e n̄embere, topo'e n̄oihmbwaip bwore bwore kin nate tas halhalme sios, n̄aiye lenge walip hla' bongol, topo'e lenge yipihinge tikin moi hla', tinge topo'e ka sisyeme n̄oihmbwaip tikin Got. ¹¹ Got kin n̄ende n̄ai uku gande n̄aimune n̄aiye kin n̄oiheryembe nye nyermbe. Nato wah tikin Krai Jisas, Lahmborenge poi pe, Got si n̄ende wah uku. ¹² N̄oihmbwaip poi tejeime Krai pe, poi yukur hi' gwarng'e, n̄aiye ya gwin bongol mil n̄embep tikin Got. ¹³ Ta'e luku pe, n̄am misilih yip n̄aiye yukur pa n̄oiheryembe wula wula me nihe syohe le'e n̄aiye n̄am mamba' me yip. Yanah uku ka ungwisme yip no, pa yurp bwore topo'e Got.

Pol n̄isilihme Got n̄aiye ka ende bongolme bilip lenge Efesus

¹⁴ Ŋam ŋoiheryembe ŋaimune ŋaiye Yai si ŋende pe, ŋam masar'e ŋimbep misilihme kin. ¹⁵ Kin Yai lenge mitiŋ lalme ŋaiye yarp yanah moi hla' topo'e kekep pe, kin nangange naŋ ilyeh ilyeh nal me tinge. ¹⁶ Got kin bongol sekete, topo'e yirise supule pe, ŋam misilihme Got ŋaiye ka yul yip Yohe Yirise no, ka ende bongolme ŋoihmbwaip yip. ¹⁷ Topo'e ŋam manange wusyep misilihme Got ŋaiye Kraiŋ ka orp el oto ŋoihmbwaip yip. Detale, ŋoihmbwaip yip si teŋeime kin. Topo'e ŋoihmbwaip ŋaiye yende niharar lenge mitiŋ topo'e Kraiŋ pe, ka si bongol el oto ŋoihmbwaip yip. ¹⁸ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge tikiŋ Got lalme pa yamba'e bongol tutume ŋaiye pa sisyeme gondoume ŋoihmbwaip tikiŋ Kraiŋ ŋaiye ŋende niharar lenge mitiŋ. Pe ki ŋembere supule, topo'e sokoloh sekete, topo'e nanah hla' supule, topo'e nangah nal supule. ¹⁹ Mise, ŋoihmbwaip tikiŋ Kraiŋ ŋaiye ŋende niharar lenge mitiŋ pe, ki ŋembere supule pe, kin nengelyembe sande teke'e lalme. Kut yip tatame ŋaiye pa sisyeme ŋoihmbwaip kin uku. Ŋai'e ŋai'e bwore bwore luku ki papaparar nato me Got. Pe ki tatame ŋaiye ka yul yip topo'e.

²⁰ Bongol tikiŋ Got ŋaiye sai nato ŋoihmbwaip poi pe, ki tatame ka ende wah engelyembe ŋaimune ŋaiye poi ŋoiheryembe, topo'e ŋaimune ŋaiye poi misilihme Got nange ka ende. ²¹ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge tikiŋ sios ka yahra'e naŋ Got yoto naŋ tikiŋ Kraiŋ Jiŋas nye nyermbe. Mise.

4

Poi Kristen pe, poi wahri' ilyeh tikiŋ Kraiŋ

¹ Ŋam Pol, ŋam marp mwahupwai'e. Detale, ŋam mende wah tikiŋ Lahmborenge. Pe ŋam da mini yip ŋaiye pa yurp junde wusyep ŋaiye Got si gal yip. ² Pa syumbe yurp ŋumwaiye, topo'e yukur pa yende wachaih yilme lenge miye' ŋaiye yende wachaihme yip. Pa yasambe ŋoihmbwaip yip ŋaiye yende niharar yil lenge mitiŋ, kut yukur pa ŋoiheryembe ŋai'e ŋai'e pupwa ŋaiye tinge yende me yip. ³ Yohe Yirise ki yal yip ŋoihmbwaip ilyeh pe, pa yende wah nihe ŋaiye pa yurp juhilyeh topo'e ŋoihmbwaip ŋumwaiye. ⁴ Wahri' poi kin ŋaisep ilyeh, topo'e Yohe Yirise, kin ŋaisep ŋilyeh. Ta'e luku pe, Got si namba' yip ŋaiye pa yurp yeseperhme ŋaimune bwore bwore ŋaiye ka ot. ⁵ Lahmborenge ŋaisep ilyeh ŋaiye kin narp, topo'e ŋoihmbwaip poi ŋaiye teŋeime kin ŋilyeh, topo'e ŋaiye yamba'e pinip ki ŋilyeh. ⁶ Got kin ŋilyeh, topo'e Yai lenge miye' tuweinge lalme. Kin Lahmborenge poi lalme. Kin ŋilyeh ŋaiye ŋende wah gah bumble poi lalme. Topo'e kin narp nato poi lalme.

⁷ Ta'e luku pe, Kraiŋ kin ŋoih mi'mi' me poi pe, kin pwal poi yitini tikiŋ Yohe Yirise ilyeh ilyeh tongonose gande ŋasande kitikiŋ. ⁸ Ki ta'e ŋaiye wusyep tikiŋ Got ŋanange na,

Ŋupe ŋaiye kin nanah hla' supule pe,
kin namba'e lenge miye' tuweinge wula wula
ŋaiye yarp mwahupwai'e yal yotop kin.
Pe kin nangange yitini nal lenge mitiŋ uku.

⁹ Wusyep uku pe, ki nanah hla' supule me ŋaimune? Tehei kin ta'e le'e, ŋendeheiyeh kin pe, kin nate gah kekep e'e. ¹⁰ Ta'e luku pe, kin miye' esep ilyeh uku ŋaiye nate gah kekep pe, kin ilyeh uku ki plihe nanah moi hla' supule. Kin ka apara'e kekep topo'e moi hla' lalme. ¹¹ Pe kin ilyeh uku nangange yitini nal lenge miye' tuweinge kitikiŋ. Kin nalaŋatme mitiŋ sye' ta'e aposel, sye' ta'e profet. O sye' ta'e lenge mitiŋ ŋaiye yanange yalaŋatme wusyep bwore mise tikiŋ Got yal'e yal'e ta'e evangelis. Topo'e kin nalaŋatme mitiŋ sye' ta'e pasto, topo'e sye' ta'e jetmam. ¹² Kraiŋ ŋende ŋai uku ŋaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge tikiŋ Got ŋaiye ka yende wah kin bworerme. Pe ka ende bongolme sios ŋaiye wahri' tikiŋ Kraiŋ mi'e pe, ka eŋel'e enge el. ¹³ Ŋupe ŋaiye ya lalme mute guhilyeh no, ŋoihmbwaip poi ka el ŋilyeh pe, ya sisyeme Kraiŋ, Talah tikiŋ Got. Ta'e luku pe, poi lenge Kristen ya mamba'e ŋoihmbwaip bwore bwore tu'e Kraiŋ. ¹⁴ Kut poi yukur ya murp tu'e ŋaiye lenge lahmakerep. Ya bunjenge musme ŋoihmbwaip hoi hoi poi ŋaiye

tejeime wusyep lenge miye' hombo'e. Somohon najiye miye' ende nate nanange wusyep noinde tikin hombo'e panaih poi pe, poi manange wusyep uku ki bwore mise pe, poi gwande. ¹⁵ Kom tukwini poi ya mende niharar lenge mitin pe, ya mininge wusyep najiye ki bwore mise njilyehme. Poi ya mi tongor' mil topo'e Krai pe, Krai kin nondoh me poi lalme. ¹⁶ Gande nasande kitikin pe, wahri' uku kin nejel'e lalme nal njilyeh bwore mi' supule. Wahri' poi lalme pe, tinge yende wah tititinge ilyeh ilyeh tongonose. Ki nungwisme wahri' lalme tahar bongol. Wahri' olope lalme luku tahar nembere bongol bwore mi' supule pe, ki paparar me noihmbwaip najiye nende niharar lenge mitin.

Lenge Kristen miye' tuweinge ka junde noihmbwaip nambaran

¹⁷ Ta'e luku pe, nam de ma mini yip wusyep bongol ende tu'e le'e. Nato nan tikin Lahmboreng pe, yukur pa yurp tu'e lenge miye' tuweinge tikin kekep e'e najiye yukur sisyeme Got. Noihmbwaip topo'e noiheryembe tinge si hoi hoi. ¹⁸ Noiheryembe tinge tikin yepelme supule, topo'e noihmbwaip tinge si tingis. Ta'e luku pe, tinge yarp ya tas wicher' me laip bwore tikin Got. ¹⁹ Tinge yukur ka se hi' me naimune najiye tinge yende nange luku ki bwore lakai pupwa. Tinge behembuhu yende. Tinge yal yoto yende hwap tetehei najiye tikin pupwa yehe supule tikin kekep e'e najiye tinge noiheryembe ka yende. Ka yende nin pinip yar, topo'me naji'e naji'e pupwa yenge yal. ²⁰ Kom njupe najiye yip yisande wusyep tikin Krai pe, yukur tinge yalanat yip naji'e naji'e pupwa luku najiye pa yende topo'e, pakai. ²¹ Tinge si yalanat yip wusyep mise najiye sai nato Jisas, topo'e yip si yisande wusyep kin. ²² Ta'e luku pe, yember naimun pupwa pupwa najiye somohon yip yende liki yil tikihe. Jinyenme noihmbwaip yerkeime pupwa yehe supule najiye kete yip nenge nal nahwikin pupwa. ²³ Noiheryembe topo'e noihmbwaip yip ka si bwore nambaran supule. ²⁴ Got nende yip nambaran, nahilyeh ta'e kitikin pe, pa yurp bwore bwarme junde yanah mise tikin Got.

²⁵ Yip pa yusme najiye yininge wusyep hombo'e. Yip pa yininge wusyep mise ilyehme yil lenge miye' tuweinge. Detale, poi ilyeh ilyeh, poi wahri' tikin Krai. ²⁶ Topo'e najiye noihmbwaip yip ka nihe pe, yukur pa yusme noihmbwaip nihe yip uku ka enge yip e oto hwap. Topo'e yukur pa yurpe tuhwar yip uku yenge si yi tutume najiye nau ka e guh. ²⁷ Yukur pa chumbur kohmap me Satan. ²⁸ Lahmende najiye kin nende nendei pe, sekei no. Kin ka enge syep kin hoime luku ende wah najiye bwore pe, ka se amba'e naimune najiye kin sehei'e. Topo'e ka ana'e lahmende najiye tinge sehei'e naji'e naji'e. ²⁹ Yip yukur pa yininge wusyep tetehei pupwa tus mut yip, na pakai. Yininge wusyep najiye ki bwore njilyehme. Wusyep bwore yip uku ka ungwisme lenge miye' tuweinge tikin Got najiye ka yurp bwore bwarme. ³⁰ Topo'e yip yukur pa yana'e noihmbwaip mane yilme Yohe Yirise, kin wutu' tikin Got najiye narp nato yip. Topo'e kin nalanatme nup tikin Got najiye ka amba'e yip no, pa yurp hlaininge. ³¹ Yip pa jinyenme noihmbwaip pupwa, noihmbwaip syohe, noihmbwaip nihe, wusyep pupwa, wusyep hi'e, topo'e noiheryembe pupwa najiye na ende yumbune miye' ende. ³² Pa yasambe noihmbwaip bwore bwore yil lenge Kristen miye' tuweinge. Pa yusme pupwa lenge miye' tuweinge tu'e najiye Got nasme pupwa yip nato nan tikin Krai.

5

Poi ya murp yirise

¹ Got kin nende nihararme yip pe, yip si yarp ta'e talah kitikin pe, pa yende wah nihe najiye pa yurp tu'e Got. ² Yarp yip pe, noihmbwaip yip ka ende niharar lenge mitin tu'e najiye Krai nende nihararme poi. Kin nana'e wahri' kin najiye nungwisme poi lalme. Wahri' kin najiye kin nana'e ta'e ofa pe, kin naihe sengehrepe mi' supule pe, ki nende Got hriphrip. ³ Yip si miye' tuweinge tikin Got pe, yukur pa yende nin pinip yar, topo'e yende solombe pe, yukur pa si yamba'e nan pupwa me naji uku. ⁴ Yukur pa yininge wusyep

pupwa, topo'e yukur pa jonosambalai' yininge ñilim ñaiye jil nañ wahri' ñaiye miye' lakai tuwei, na pakai. Ki bwore ñaiye pa yininge wusyep hriphrip yilme Got. ⁵ Yip pa sisysteme tu'e le'e, lenge miye' tuweinge ñaiye yende niñ pinip yar pe, tinge ta'e ñumbwat miye' ñaiye gande ñumbwat tuwei. Lenge mitiñ ñaiye yeteke'e ñai'e ñai'e no, tinge wim lal pe, ki ñahilyeh ta'e ñaiye yirisukwarme got hombo'e pe, lenge miye' tuweinge lalme luku yukur ka yute yoto lemame tikin Krai hindi Got.

⁶ Ñoihme ñaiye pa yusyunde wusyep molohe lenge miye' ñaiye ka yute hombo'e yañaih yip no, pa yende ñai'e ñai'e tetehei pupwa luku. Ñoihmbwaip nihe tikin Got ka si lenge miye' uku ñaiye yengelyembe wusyep kin. ⁷ Ta'e luku pe, yukur pa plihe yila juhilyeh yotop lenge miye' hombo'e luku. ⁸ Yip iki pe, somohon yip yarp yepelmbe, kom tukwini Lahmborenge si nember yip yarp yirise. Ta'e luku pe, tukwini pa yurp tu'e lenge miye' tuweinge ñaiye yarp yirise. ⁹ Yirise ñaiye ki sai nato yip no, ñaisep kin uku pe, ñoihmbwaip bwore bwore, topo'e narp bwore bwarme, topo'e wusyep mise. ¹⁰ Topo'e pa yende wah nihe ñaiye ka ende Got ka hriphrip. ¹¹ Yip yukur pa yila juhilyeh yotop lenge miye' ñaiye yende hwap ñaiye tikin pupwa tekepe supule. Ñai'e ñai'e luku tikin yepelmbe. Ñoihmbwaip ñaiye ta'e luku yukur nenge ñaisep bwore, pakai. Ki bwore ñaiye ya masamb lenge miye' na, hwap ñaiye ta'e luku ki pupwa. ¹² Ñam yukur ma mowor'e mininge ñaimune ñaiye tinge tase taya' yende, pakai. Ñam hi'e ñaiye ma mininge wusyep me ñai uku. ¹³ Kom yirise ki nowor'e ember ñaimune ñaiye lenge miye' tuweinge yende nat nal halhale. ¹⁴ Ñupe ñaiye yirise luku ki nañar'e nato yepelmbe pe, ñaimune ñaiye ñanar nato yepelmbe luku, ka yeteke'e. Luku wusyep tehei ñaiye ki sai ta'e le'e, “Yip lahmende ñaiye yate posoh, pa tuhur. Yip tuhur yusme ñehéh no, Krai ka yul yip yirise.”

Pa yurp yi yoto bongol tikin Yohe Yirise

¹⁵ Ta'e luku pe, yip ñoihme ñaiye yarp yip. Yip yukur pa yurp tu'e lenge miye' kwote, na pakai. Kom pa yurp tu'e lenge miye' ñaiye sisysteme. ¹⁶ Yip ñoihme! Ñup e'e pe, ñup pupwa tikin lenge miye' tuweinge ñaiye yende hwap. Kom nye nyermbe pe, pa yende ñai'e ñai'e ñaiye ki bwore. ¹⁷ Yip yukur pa yende bwili'e bwula'e yende ñai'e ñai'e tetehei ñaiye ki pupwa. Kom yip pa yende ñaimune junde ñaiye Lahmborenge ñasande. ¹⁸ Yip yukur pa yono'e pinip kwote no, ñondoh yip ka talalai ende kwite kwote. Na pakai. Yip pa papararme Yohe Yirise tikin Got. ¹⁹ Ñupe ñaiye pa juhilyeh yotop lenge miye' tuweinge tikin Got pe, pa yosoko wenersep ñaiye sai nato Tup Wenersep, topo'e wenersep sye' tikin lotu, topo'e wenersep sye' ñaiye Yohe Yirise ki nember nato ñoihmbwaip yip. Topo'e yip pa yosoko wenersep yilme Got tus mut topo'e ñoihmbwaip yip. ²⁰ Nye nyermbe yip pa yininge wusyep hriphrip yilme Yai Got me ñai'e ñai'e lalme yi yoto nañ tikin Lahmborenge poi Jisas Krai.

Pol kin ñanange wusyep me dindi'

²¹ Yip pa yurp tuwihme lenge miye' tuweinge tikin Got. Detale, Krai kin Lahmborenge yip. ²² Yip lenge tuweinge, pa yurp tuweihe lenge miye' tip tu'e ñaiye yip lalme yarp tuwihme Krai. ²³ Ki ta'e ñaiye miye' kin ñondoh me tuwei kin, ñahilyeh ta'e Krai kin ñondoh me sios. Pe sios wahri' tikin Krai, kut Krai kin nule nungwisme sios. ²⁴ Sios yarp tuwihme Krai. Pe ki ñahilyeh nalme yip lenge tuweinge ñaiye pa yurp tuwihme lenge miye' yip.

²⁵ Lenge miye', yip pa yende niharar lenge tuweinge tip tu'e ñaiye Krai ñende nihararme sios kin no, kin nule berme ti. ²⁶ O nato wusyep mise topo'e ñaiye yamba'e pinip pe, Krai kin nungurhme sios kin pe, ti tahar bwore bwarme mi' supule wal ñembep tikin Got. ²⁷ Kin da ende sios ta tuhur bwore mi' supule wil ñembep kitikin pe, yukur ñainde pupwa ñosohe, lakai hro' hap ka si wahri' ti, pakai. Sios ta wurp holi bwore mise supule pe, yukur ñainde pupwa ka ote onombe el, na pakai. ²⁸ Ki ñahilyeh nalme

yip lenge miye' pa yende niharar lenge tuweinge yip tu'e ηaiye yip yende nihararme wahri' yiptip. Miye' ηaiye ηende nihararme tuwei kin pe, ta'e ηaiye kin ηende nihararme kitikin. ²⁹ Miye' ende yukur tatame ηaiye ka se ende wachaihme wahri' ilyeh kin. Kin naja'e ηai pe, kin nembepeme wahri' kitikin topo'e wahri' ilyeh kin bworerme. Ki ηahilyeh ηaiye Kraiη ηende nalme sios. ³⁰ Detale, poi ta'e ηihip syep, bepμohro tikin Kraiη. ³¹ Wusyep ki sai nato Tup tikin Got ηanange ta'e le'e,

Ta'e luku pe, miye' ka osme yai mam kin pe,

ka amba'e tuwei ηaiye ka hindi dindi'.

Pe ka hindi yurp tu'e ηaiye wahri' ilyeh.

³² Wusyep tase le'e pe, wusyep tehei kin ki ηembere pupwa supule. ηam ηoiheryembe nange wusyep uku ki ηanange nalme Kraiη ηaiye ka amba'e sios tu'e tuwei kitikin. ³³ Kom wusyep e'e kin nalme yip topo'e. Lenge miye' lalme pa yende niharar lenge tuweinge yip ilyeh ilyeh tu'e ηaiye yip yende nihararme yip tip. O yip lenge tuweinge ilyeh ilyeh pa syumbe yurp bwore ηumwaiye tuweihe lenge miye' tip yasamb lenge ηoihmbwaip bwore.

6

Pol ηanange wusyep me talah topo'e yai mam

¹ Lenge talah, yisyunde wusyep lenge yai mam yip. Detale, yip lalme tikin Lahmborenge pe, luku yaηah bwore bwarme ηaiye yip yende. ² Wusyep erηeme ηaiye sai nato Tup tikin Got ηanange ta'e le'e,

Yip pa yurp tuweihe lenge yai mam yip pe, pa yisyunde wusyep tinge.

Wusyep erηeme le'e ki ηendehei, topo'e wusyep tupwai' sai nato topo'e. ³ Wusyep tupwai' uku ki ηanange ta'e le'e,

ηaiye pa yende tu'e luku pe, wah lalme ηaiye pa yende pe,

ka tus bwore, topo'e yip pa yurp ηup sokolohe yurp kekep e'e.

⁴ Lenge yai, yip yukur pa yongombe yihele lenge talah yip yende yumbune ηoihmbwaip tinge no, ka tuhwarne yip, na pakai. Kut pa bepteme lenge bworerme ηaiye yasamb lenge ηoihmbwaip bwore bwore yil ηembep tikin Lahmborenge. Topo'e ini lenge wusyep hra'embep gunde ηasande tikin Lahmborenge no, ka hriphrip.

Miye' wah topo'e miye' embep

⁵ Yip lenge miye' wah pakaiye, hi'jirnge lenge miye' embep kekep e'e pe, yurp tuwihme tinge, topo'e yisyunde wusyep tinge. Yukur pa yende hombo'e. Nye nyermbe yip pa ηoiheryembe ηaiye pa yende wah bworerme, ηahilyeh tu'e ηaiye yip yende wah tikin Kraiη. ⁶ Yip pa yende ηai uku bworerme juh ηembep tinge ηupe ηaiye tinge bepsaime yip, lakai yukur tinge bepsaime yip. Yip pa ηoiheryembe tu'e le'e, yip yarp miye' wah pakaiye tikin Kraiη. Pe ηoihmbwaip yip ka hriphrip ηaiye pa junde ηasande tikin Got. ⁷ ηupe ηaiye yip pa yende wah pe, ηoihmbwaip yip ka hriphrip. Yip yende wah me Lahmborenge ilyeh. Yukur yip yende wah me lenge miye'. ⁸ Yip pa ηoiheryembe tu'e le'e, Lahmborenge se ka angange yitini el lenge mitiη lalme ηaiye yende wah kin bworerme, ηaiye kin miye' wah pakaiye, lakai kin miye' ηaiye narp hlaininge.

⁹ O yip lenge miye' embep, yasambe ηoihmbwaip bwore yil lenge miye' wah yip. Yukur pa yininge wusyep bongol ηaiye ka ende lenge ka hi' worhe. ηoiheryembe na, Lahmborenge ηaiye narp moiηla' pe, kin Lahmborenge yip lalme. Kin ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme ηahilyeh.

Lenge Kristen ka yurp tu'e lenge miye' wondoh

¹⁰ Le'e wusyep yuwo ηam ta'e le'e. Yip pa ηoiheryembe bongol embere tikin Lahmborenge pe, pa jin bongole tongor' yil kin. ¹¹ Yip pa lalme tunuh me hihiyilih lalme tikin yarmbe ηaiye Got si yal yip. Pa yende tu'e luku no, pa se jin bongole yengelyembe

wih minjau tikin Satan. ¹² Ɔoiheryembe bworerme. Poi yukur marmbe motop lenge miye' tuweinge. Kom poi marmbe motop lenge yipihinge pupwa Ɔaiye bongol sekete, topo'e lenge miye' ondoh tikin yipihinge pupwa, topo'e Ɔai'e Ɔai'e sye' Ɔaiye tikin bongol sekete Ɔaiye bepteme kekep Ɔaiye tikin yepelmbe. Topo'e poi marmbe motop lenge yipihinge pupwa sye' Ɔaiye yarp yal yanah hla'. ¹³ Ta'e luku pe, tukwini pa tunuh me hihiyilih lalme tikin yarmbe Ɔaiye Got si yal yip. O Ɔup pupwa Ɔaiye ka ot pe, yip tatame Ɔaiye pa jin bongole yurmbe yotop miye' pupwa. Topo'e Ɔupe Ɔaiye yarmbe luku ka mi'e pe, yip teter se pa jin bongol yenge yil. ¹⁴ Ɔaiye pa jin bongole pe, pa terƆeme wusyep bwore mise yil mondom yip tu'e mwah Ɔap yip. Kut pa juh Ɔoihmbwaip bwore bwarme tu'e temhronƆ kapa Ɔaiye ka apara'e hehernge yip. ¹⁵ Kut yip pa yende mi'mi' Ɔaiye pa yila yininge yalaƆatme wusyep bwore mise tikin Got Ɔaiye ka ende lenge miye' tuweinge lalme ka Ɔoihmbwaip ilyeh. Pe luku ka tu'e Ɔaiye yip jah Ɔihip hi'. ¹⁶ Nye nyermbe Ɔoihmbwaip yip ka teƆei bongol me Lahmborenge tu'e Ɔaiye yip yosop wihmbwah. Pa yende tu'e luku pe, yip tatame pa tupwaihme sen Ɔombor nihe tikin miye' pupwa Satan Ɔaiye kesere nat. ¹⁷ Topo'e pa Ɔoiheryembe yil Ɔaiye Got si namba'e yip mi'e pe, Ɔoihmbwaip yip Ɔaiye teƆeime Got ka si tu'e Ɔaiye yip taƆar gala' kapa. Kut pa yamba'e wusyep tikin Got tu'e Ɔaiye yip toworme Ɔim Ɔombor sokoloh tikin Yohe Yirise.

¹⁸ O bongol tikin Yohe Yirise Ɔaiye ka ungwisme yip pe, pa yininge wusyep topo'e Got yisilihme kin Ɔaiye ka ungwisme yip. Yip pa jin bongole Ɔaiye yisilih yisilihme Got Ɔaiye ka ungwisme yip. Topo'e yip yukur pa yamba'e yohe, na pakai. Pa yisilihme Got Ɔaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme kitikin. ¹⁹ Topo'e pa yininge wusyep yisilihme Got Ɔaiye ka pule wusyep Ɔupe Ɔaiye Ɔam mende mi'mi' Ɔaiye ma mininge wusyep. Pe Ɔam tatame Ɔaiye ma gwini bongole mininge malaƆatme wusyep bwore mise Ɔaiye ki sai tase luku mil halhale. ²⁰ Got kin nember Ɔam nal Ɔaiye ma mininge malaƆatme wusyep bwore mise le'e. Tehei kin uku ti, le'e Ɔam marp mwahupwai'e. Pa yininge wusyep yisilihme Got Ɔaiye ka ungwisme Ɔam no, ma mininge malaƆatme wusyep kin mut loluwe mil lenge miye' tuweinge.

Wusyep yuwo Ɔaiye wusyep hriphrip

²¹ Tikikus kin to' bwore poi ende, topo'e kin miye' wah bwore ende tikin Lahmborenge. Kin ka ini yip wusyep hra'embep me Ɔaimune Ɔaiye tinge yende me Ɔam. ²² Le'e tehei Ɔaiye Ɔam member kin mat no, pa sisyme na poi marp ta'e lai, topo'e ka ende bongolme Ɔoihmbwaip yip.

²³ Yai Got hindi Lahmborenge Jisas Krai ka yende Ɔoihmbwaip yip lenge to' yuwon ka si Ɔumwaiye. Topo'e tinge tatame Ɔaiye ka yende Ɔoihmbwaip yip ka teƆei bongole, topo'e pa yende niharar lenge mitiƆ. ²⁴ Got kin ka Ɔoih mi'mi' me lahmende miye' tuweinge Ɔaiye yukur yasme Ɔoihmbwaip Ɔaiye yende nihararme Lahmborenge poi Jisas Krai.

Pol member tup nal lenge Filipai

¹ Ŋam Pol topo'e Timoti, poi hindi miye' wah tikin Jisas Krai. Poi member tup e'e malme yip lenge miye' tuweinge tikin Got ŋaiye yarp yoto Filipai, topo'e lenge miye' embep, topo'e lenge miye' wah tikin sios. ² Ŋoih mi'mi' topo'e ŋoihmbwaipe ŋumwaiye tikin Yai Got poi topo'e Lahmborenge Jisas Krai sai topo'me yip.

Pol misilihme Got me lenge Filipai

³ Ŋupe ŋaiye ŋam ŋoiheryembe yip pe, ŋam manange wusyep risukwarme Got. ⁴ Ta'e luku pe, nye nyermbe ŋam hriphrip pe, ŋam manange wusyep misilihme Got ŋaiye ka ungwisme yip. ⁵ Ŋam hriphrip me yip ŋembere sekete. Detale, yip wah ilyeh ŋam pe, yip yungwisme ŋam ŋendeheiyeh ŋupe ŋaiye ŋam manange malaŋatme wusyep bwore mise tikin Krai malme yip nate tatame tukwini. ⁶ Got kin ŋende wah bwore nato yip. Ta'e luku pe, ŋam si sisyeme ŋaiye kin ka ende wah uku el tutume ŋaiye Jisas Krai ka plihe ot pe, ka mi'e ko. ⁷ Yip lalme yotop ŋam yarp ya yoto ŋoihginir tikin Got, topo'e yip yungwisme ŋam tukwini ŋupe ŋaiye ŋam marp mwahupwai'e, topo'e somohonme ŋupe ŋaiye ŋam marp ma tas wicher' no, ŋam manange malaŋatme topo'e mere lem tatme wusyep mise tikin Got. Ta'e luku pe, ki bwore ŋaiye ŋoihmbwaipe ŋam kin tahai' me yip supule. ⁸ Got kin sisyeme ŋaiye ŋam masande ma meteke' yip. Ŋam mende nihararme yip lalme ŋahilyeh ta'e Krai Jisas ŋaiye ŋende nihararme yip. ⁹ Le'e ŋisilih ŋam nalme Got ŋaiye ka ungwisme ŋoihmbwaipe yip ŋaiye pa yende nihararme lenge mitiŋ pe, ka si ŋembere sekete e oto ŋoihmbwaipe yip. Pe yip pa yamba'e sande teke'e, topo'e pa sisyeme yaŋah ŋaiye bwore bwarme. ¹⁰ Ta'e luku pe, pa se yeteke'e yoworme ŋaimune ŋaiye bwore mi' supule topo'e pupwa. Pe ŋoihmbwaipe yip ka bwore bwarme no, yip pa bwore mi' supule pe, ka si e tutume ŋupe ŋaiye Krai ka ot. ¹¹ Ta'e luku pe, Krai ka ungwisme yip ŋaiye pa yende ŋai'e ŋai'e bwore bwore yaŋa'e naŋ embere topo'e yahra'e naŋ tikin Got.

Mane tikin Pol kin nungwisme wusyep bwore mise

¹² Lenge to' tatai ŋam, ŋam masande ŋaiye yip pa sisyeme tu'e le'e, mane luku ŋaiye natme ŋam pe, yukur kin nupwai'e wusyep mise, pakai. Kin nungwisme ŋaiye ka eŋel'e wusyep mise tikin Lahmborenge enge el. ¹³ Lenge kokorohtup titinge Rom, topo'e lenge mitiŋ lalme tinge sisyeme tehei ŋaiye ŋam marp mwahupwai'e. Detale, ŋam manange malaŋatme wusyep bwore mise tikin Krai. ¹⁴ Lenge Kristen miye' tuweinge tinge ŋoiheryembe nange ŋam marp mwahupwai'e pe, ki ŋende bongolme ŋoihmbwaipe tinge ŋaiye teŋeime Krai pe, tinge yukur hi'jarŋge ŋaiye ka yalaŋatme wusyep mise tikin Krai.

¹⁵ Mise, lenge mitiŋ sye' yalaŋatme wusyep tikin Krai. Detale, tinge yeteke'e lenge miye' sye' ŋaiye yurume ŋam pe, tinge ŋoihmbwaipe nihme ŋam, topo'e tinge ŋoihmbwaipe wondohe. Kut sye' pe, tinge yalaŋatme wusyep bwore tikin Krai jande ŋoihmbwaipe bwore. ¹⁶ Tinge yende nihararme ŋam pe, tinge yalaŋatme wusyep, topo'e tinge sisyeme nange Got si pwale ŋam wah ŋaiye ma gwin bongole mere lem mende bongolme wusyep mise kin uku. ¹⁷ Kom lenge miye' sye' yalaŋatme wusyep tikin Krai, nange ka yamba'e naŋ embere. Pe tinge de ka yeŋel'e mande sye' yi yunuh hla' ŋupe ŋaiye ŋam marp mwahupwai'e. ¹⁸ Kom ŋam yukur gwonose ŋaiye tinge yende hwap me ŋam. Mitiŋ sye' yalaŋatme wusyep ŋaiye yaŋa'e naŋ embere yalme Krai, kut mitiŋ sye' yalaŋatme wusyep ŋaiye yahra'e naŋ tititinge. Ŋai embere kin ŋaiye ŋam masande pe, ka yalaŋatme wusyep mise tikin Krai.

Pol kin ɲoiheryembe nange ka orp laip no, ka ungwisme lenge Filipai

¹⁹ Pe ɲam ma hriphrip. Yip lalme yisilihme Got ɲaiye ka ungwisme ɲam pe, yipihinge tikin Jisas Krais nungwisme ɲam. Ta'e luku pe, ɲam sisyeme nange ma musme mwahupwai'e mi tus pe, luku ka ende bongolme yipihinge ɲam ɲaiye ma murp bwore. ²⁰ ɲoihmbwaip ɲembere ɲam pe, ɲam gwarnge ɲaiye ma mende ɲainde pupwa no, ma mamba'e hi'e. Ma gwin bongole mende ɲai'e ɲai'e bwore maɲa'e naɲ embere milme Krais ta'e ɲaiye somohon ɲam mende. ɲam de ma mende ɲai'e ɲai'e bwore luku milme Krais no, ma murp, lakai ma mule. ²¹ ɲaiye ɲoiheryembe ɲam pe, ɲaiye teter ma murp bepmune pe, ɲam de ma murp topo'e Krais. O ɲaiye ma mule pe, ɲam de ma mamba'e ɲai'e ɲai'e bwore bwore ka engelyembe laip e'e ɲaiye tukwini ɲam marp. ²² ɲaiye teter ma murp laip pe, ɲam ma mende wah me Krais ɲaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge wula wula. Kom ma gunde yaɲah mune? ²³ ɲam ɲoiheryembe hoi hoi pe, ɲam de ma musme yaɲah e'e ɲaiye tukwini ɲam marp, kut ma mil murp topo'e Krais. Luku ka bwore supule. ²⁴ Kom ki bwore ɲaiye ma murp laip no, ma mende bongolme bilip yip. ²⁵ ɲam si sisyeme ɲai uku pe, ɲam ɲoiheryembe ɲaiye se ma murp motop yip. Ma mungwisme yip ɲaiye ɲoihmbwaip yip ka teɲei bongol me Krais no, pa yurp hriphrip yi yoto kin. ²⁶ ɲupe ɲaiye ma muta meteke' yip pe, se pa hriphrip me ɲam pe, pa yahra'e naɲ tikin Krais Jisas.

Got ɲoih mi'mi' lenge Filipai ɲaiye tinge si yamba'e nihe syohme Krais

²⁷ ɲoiheryembe bworerme ɲupe ɲaiye pa yurp junde yaɲah ɲaiye yaɲa'e naɲ embere yilme wusyep mise tikin Krais. ɲaiye ma mut, lakai yukur ma mut pe, ɲam masande ɲaiye pa jin bongole yende ɲai'e ɲai'e bwore bwore topo'e ɲoihmbwaip ilyeh. Topo'e yip pa jin burumbur yurmbe yende bongol ɲaiye ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge ka teɲeime wusyep mise. ²⁸ Topo'e yip yukur pa hi'jirnge me lahmende ɲaiye ka yende wachaihme yip. Pa jin bongole nye nyermbe no, luku ka asamb lenge nange tinge ka talai, kut yip pa yohe. Detale, Got kin nungwisme yip ɲaiye pa yurp laip nye nyermbe. ²⁹ Got kin ɲende mi'mi' me yip ɲaiye ɲoihmbwaip yip teɲeime Krais no, yip yamba'e nihe syohme Krais. ³⁰ Ta'e luku pe, tukwini poi lalme marp ma moto yarmbe ta'e ɲaiye somohon yip lalme yeteke'e ɲam ilyeh marmbe. Yip sisyeme nange ɲam teter marp ma moto bumbe me marmbe.

2

Ya murp ɲoihmbwaip ilyeh, topo'e ya mikirh mane lenge mitiɲ lalme

¹ Krais si ɲende bongolme yip, topo'e kin si ɲende nihararme yip, topo'e yip yikirh mane lenge mitiɲ sye'. Yip lalme jahilyeh yarp yoto Yohe Yirise. Topo'e Krais ɲoihginirme yip. ² Ta'e luku pe, ɲam misilih yip ɲaiye pa lalme ɲoihmbwaip ilyeh, topo'e pa junde yaɲah ɲaiye yende niharar lenge mitiɲ, topo'e yip pa ɲoiheryembe ilyeh. ɲaiye pa yende tu'e luku pe, ka ende ɲam ma hriphrip ɲembere. ³ ɲupe ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e pe, yukur pa ɲoiheryembe yip tip, topo'e yahra'e naɲ yip tip, na pakai. Pa syumbe yurp ɲumwaiye yi yoto tuwihe yahra'e naɲ lenge mitiɲ. ⁴ Prepwan ɲaiye pa ɲoiheryembe laip yiptip ilyehme. Kut ɲoiheryembe laip lenge mitiɲ topo'e.

Pa tule yip tip tu'e Krais

⁵ ɲoihmbwaip yip ka ɲahilyeh tu'e Jisas Krais.
⁶ Krais kin ɲahilyeh ta'e Got.
 Kom kin yukur ɲututus lenge ɲaiye ka yaɲa'e naɲ embere yilme kin ɲahilyeh tu'e Got ɲaiye namba'e.
⁷ Kut kin nasme ɲai'e ɲai'e bwore bwore luku pe, kin nate gah ta'e ɲaiye miye' wah pakaiye, topo'e ɲahilyeh ta'e ɲaiye miye' kekep.
⁸ Ki tale kitikin narp ɲumwaiye ɲasande wusyep Got ɲaiye ka ole tu'e ɲaiye miye' endei nule nal loutungwarmbe.

⁹ Ta'e luku pe, Got nahra'e kin nenge nanah luh naiye nanah hla' pe, kin narja'e narj embere nanah hla' naiye tahar'e narj lalme.

¹⁰ Topo'e nato narj Jisas pe, lenge mitinj lalme naiye yarp ya yanah moihla', gah kekep, topo'e naiye yarp moi lenge miye' tuweinge naiye si yule ka yasar'e njimbep me kin.

¹¹ Mut lalme tinge ka yahra'e yininge nange Jisas Krai kin Lahmborenge, topo'e tinge ka yanja'e narj embere yilme Yai Got.

Poi ya murp tu'e yirise naiye narjar'e nal lenge miye' tuweinge

¹² Ta'e luku pe, lenge njemei nam, nahilyeh naiye nye nyermbe yip jande wusyep nam naiye nam marp motop yip pe, ki bwore naiye tukwini pa junde wusyep nam, njupe naiye nam marp wohme yip. Tule yip tip yurp tuwihme Got pe, pa yisyunde wusyep Got. Yip pa njoheryembe bworerme, topo'e pa yende wah nihe naiye pa yamba'e laip bwore naiye pa yurp nye nyermbe. ¹³ Hei, Got njende wah nato njohmbwaip mele'e yip pe, kin nahra'e njohmbwaip yip, naiye pa yende nai'e nai'e junde nasande kin. Ta'e luku pe, se ka yul yip bongol naiye pa yende nai uku. ¹⁴ Najimune naiye pa yende pe, pa syumbe yurp njumwaiye. Yukur pa yininge wusyep sekete, topo'e naiye pa yonombe teketenge. ¹⁵ Najinde pupwa yukur ka si e oto yip, pakai. Yip pa yurp talah bwore bwarme tikin Got. Pe pa yende nai'e nai'e bwore juh bumbe me lenge miye' tuweinge pupwa naiye si njohsipe njoheryembe bwore. Yip pa yanjar'e tu'e nowas naiye narjar'e nal'e nal'e kekep naiye yepelme sekete. ¹⁶ Ta'e luku pe, yip pa yini lenge wusyep naiye Got tatame ka ungwis lenge ka yurp nye nyermbe. Naiye pa yende tu'e luku pe, nam se ma hriphrip me yip dindi' njup tikin Krai naiye ka ot. Luku ka sasambe nange wah nihe nam yukur nal luh paka pakaiye. ¹⁷ Naiye lenge Rom ka pumbe ma mule no, wim nam ka turu' e tus pe, ka tu'e naiye lenge pris yuru'e pinip wain njupe naiye tinge yende ofa yalme Got, topo'e njohmbwaip yip naiye tejeime Krai bongol, ki ta'e naiye ofa yip yende yalme Got, kom ma hriphrip topo'me yip. ¹⁸ Ta'e luku pe, nai uku naiye ka ot pe, prepwan naiye pa njohmbwaip mane. Pa hriphrip topo'me nam.

Pol nanange naiye ka ember Timoti el Filipai

¹⁹ Naiye nasande tikin Lahmborenge Jisas pe, sehei woh ma member Timoti ka otme yip. Ta'e luku pe, njupe naiye ka plihe enge wusyep ote ini nam me yarp yip pe, luku ka ende bongolme nam. ²⁰ Yukur miye' ende njohginirme yip, topo'e njende nihararme yip ta'e Timoti. ²¹ Lenge mitinj lalme tinge njoheryembe naiye ka yende nai'e nai'e tititinge ilyeh ilyeh tongonose, kut yukur tinge njoheryembe njaimune naiye Jisas Krai nasande. ²² Topo'e yip lalme si sisyeme wah bwore naiye Timoti njende nungwisme nam naiye nam malaajatme wusyep bwore mise. Bwore mise, kin nungwisme nam ta'e naiye talah nungwisme yai kin. ²³ Nam de ma member kin ka ot me yip hihwaiye, njupe naiye ma musyunde njaimune naiye lenge miye' embep Rom ka yende me nam. ²⁴ Topo'e njohmbwaip nam tejeime Lahmborenge bongol pe, ka se ende nahwikin naiye ma muta meteke' yip hihwaiye.

Pol nanange nange ka ember Epafroditus el Filipai

²⁵ Nam da member Epafroditus ka plihe elme yip. Kin to' poi, topo'e wah ilyeh poi, topo'e miye' narjam nam naiye poi hindi mende wah ta'e miye' wondoh tikin Got. Pe yip yember kin nat naiye ka ungwisme nam. ²⁶ Kin nasande tikin naiye ka eteke'e yip lalme, topo'e kin garng'e naiye pa yusyunde nange kin njende wahri' epwa. ²⁷ Kin njende wahri' epwa nembere pe, sehei kin de ka ole, kom Got njohginirme kin pe, kin nungwisme kin. Ta'e luku pe, nam hriphrip. Detale, yukur kin plihe pwale njohmbwaip mane nanah hla'. ²⁸ Ta'e pe, nam masande tikin naiye ma member kin ka ot me yip no, yip pa plihe

hriphrip ŋupe ŋaiye pa yeteke'e kin. Pe ŋoihmbwaip mane ŋam ka huhwai. ²⁹ Pa hriphrip yamba'e kin tu'e to' yip, detale, ŋoihmbwaip yip lalme tejeime Lahmborenge. Pa yahra'e naŋ lenge mitiŋ ŋaiye ŋahilyeh ta'e Epafroditus. ³⁰ Detale, sehei kin de ka ole e oto wah tikin Kraiŋ, ŋupe ŋaiye kin nungwisme ŋam ŋai'e ŋai'e, ŋaiye yip yukur tatame pa yende. Detale, yip yarp wohe.

3

Ki ŋai embere ŋaiye miye' tuweinge ŋoihmbwaip tinge ka tejeime Kraiŋ

¹ Lenge to' tatai ŋam, wusyep ŋam da mi'e nom, ŋam da mininge tu'e le'e, pa yurp hriphrip me Lahmborenge. ŋam yukur gwarng'e ŋaiye ma plihe mininge wusyep e'e kom ŋam sisyeme nange wusyep e'e se ka ungwisme yip enge yip tupwaihme, ŋaimune ŋaiye ka ende yumbune bilip yip. ² ŋoihme lenge lahmende ŋaiye tinge yende ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa. Tinge ta'e ŋumbwat telpei. Lenge miye' uku tinge yisande ŋaiye pa yotombo wahri' hi' tu'e lenge Juta no, pa yurp bwore bwarme ŋaiye Got ka amba'e yip. ³ Yaŋah ŋaiye yotombo wahri' pe, yukur ka ende poi ya tuhur tu'e talah tikin Got, pakai. Yohe Yirise tikin Got ŋende poi mahra'e naŋ tikin Got, topo'e poi hriphrip ŋaiye Kraiŋ Jisas kin ŋende poi tahar talah tikin Got. Ta'e luku pe, yaŋah ŋaiye yotombo wahri' si mi'e ko. Prepwan ŋaiye ya maŋa'e ŋoihmbwaip poi mil me ŋai'e ŋai'e tetehei tikin wahri' wicher'. ⁴ Yusyunde! ŋaiye ŋai'e ŋai'e tikin wahri' wicher' ŋaiye ki tatame ka ungwisme poi pe, ŋam tatame ma murp bwore pe, ŋam mengelyembe lenge miye' ŋaiye hriphrip me ŋai'e ŋai'e ŋaiye tinge yende me wahri' tinge. ⁵ ŋupe ŋaiye ŋam sande ende supule pe, tinge yotombo wahri' ŋam. ŋam miye' Israel, topo'e ŋam bamtihei tikin Benjamin. ŋam Hibru, topo'e lenge yai mam ŋam tinge Hibru. Nye nyermbe ŋam gwande wusyep erŋeme tikin Moses. Detale, somohon ŋam Farisi ende. ⁶ ŋam mende wah nihe ŋaiye lenge miye' tuweinge lalme ka junde wusyep erŋeme pe, luku ŋam mende yumbune lenge miye' tuweinge ŋaiye ŋoihmbwaip tinge tejeime Jisas. ŋaiye lenge miye' tuweinge ka ŋoihyeryembe wusyep erŋeme tikin Moses no, ka yiyar'e ŋaimune ŋaiye ŋam mende pe, luku ŋam yukur mende pupwa, pakai.

⁷ Somohonme ŋam ŋoihyeryembe nange yaŋah ŋaiye ŋam mende gwande wusyep erŋeme ki bwore supule. Pe ŋam mengelyembe lenge mitiŋ sye'. Kom tukwini ŋam si sisyeme Kraiŋ pe, yaŋah somohonme luku ŋaiye ŋam mende pe, ki pupwa me ŋembep ŋam. ⁸ ŋam ma tongor' mal Kraiŋ pe, ŋam masme ŋai'e ŋai'e lalme tikin kekep e'e. ŋam ŋoihyeryembe ki pupwa yehe supule. Detale, ŋam mala tongor' mil Kraiŋ pe, ma murp tuwihme kin. ⁹ Tukwini ŋam tikin Kraiŋ pe, ŋai'e ŋai'e luku yukur kin nat gande ŋaiye ŋam gwande wusyep erŋeme, pakai. Kin nat gande ŋoihmbwaip ŋam ŋaiye tejeime Kraiŋ. Ta'e luku pe, Got galme ŋam miye' bwore bwarme. ¹⁰ ŋam de ma sisyeme Kraiŋ, topo'e bongol kin ŋaiye kin nule no, kin plihe tahar. ŋam de ma motop Kraiŋ mamba'e nihe syohe, topo'e mule tu'e ŋaiye kin nule. ¹¹ ŋaiye ŋoihmbwaip ŋam ka si me ŋai'e ŋai'e luku pe, ŋam ŋoihyeryembe nange ŋaiye ma mule pe, Got ka plihe ahra'e ŋam.

Poi ya gwertenge marnge mi gwere wutu' kin

¹² ŋam yukur ŋoihyeryembe nange ŋam si bwore ta'e Kraiŋ no, ŋam miye' bwore bwarme, pakai. Nye nyermbe ŋam mende wah nihe ŋaiye ma gunde nasande tikin Kraiŋ. Tehei kin ta'e le'e, Kraiŋ Jisas kin nalaŋatme ŋam ŋaiye ŋam kitikin. ¹³ ŋam ŋoihmeryembe nange ŋam yukur bwore bwarme ta'e Kraiŋ. Kom ki ŋahilyeh ta'e miye' ŋaiye gertetenge susungurh pe, yukur ka se plihe bep tekeme, pakai. Kut kin ŋembep dilndil sai yaŋah ŋaiye kin gertetenge na gere wutu' kin no, ka se amba'e yitini. Ki ŋahilyeh ta'e ŋaiye ŋam yukur ŋoihmeryembe ŋaimune ŋaiye somohon ŋam mende. ¹⁴ Ta'e luku pe, ŋam mende wah nihe ŋaiye ma gwertetenge marnge mil gwere wutu' kin no, ma mamba'e yitini. Got si galme ŋam ŋaiye ma murp motop kin munuh moiha'. Detale, ŋam tikin Kraiŋ. ¹⁵ Poi lahmende ŋaiye ŋoihmbwaip poi teŋei bongol me Kraiŋ

pe, ya ɲoihmeriyembe gunde yaɲah ilyeh uku. ɲaiye yip sye' pa junde yaɲah ɲoinde pe, Got ka asamb yip pe, ka tus halhale. ¹⁶ Kom poi ya murp mende ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye somohon poi mende pe, ya murpe gare ɲaiye ya mende mende mil mil.

¹⁷ Lenge to' tatai ɲam, yip pa lalme junde wutu' ɲam. Topo'e yip pa junde ɲoihmbwaip bwore lenge miye' tuweinge ɲaiye jande ɲoihmbwaip poi. ¹⁸ Detale, somohon ɲam si mana yip ni wula wula, kom tukwini ɲam mana yip topo'e ɲembep pinip ɲam. Lenge mitiɲ wula wula tinge jande yaɲah ɲaiye yende wachaihme wah ɲaiye Krai ɲende no, kin nule nanah loutungwarmbe. ¹⁹ Tinge ka yil hel. Detale, tinge jande ɲaimune ɲaiye wahri' tinge ɲasande nange ka yende pe, luku ki ta'e got tinge kuli. Tinge ɲoihyeryembe ɲaiye ka yende ɲai'e ɲai'e pupwa lalme luku ɲaiye tiki kekep e'e, topo'e tinge hriphrip ɲaiye ka yende ɲai'e ɲai'e luku no, tinge yukur ka hi'e. ²⁰ Kom poi lenge miye' tuweinge tiki Got pe, pakai. Poi lalme miye' tuweinge tiki moi'la'. Poi marp mesepahme Lahmboreng ɲaiye ka osme moi'la' ote guh no, ka amba' poi enge e unuh. ²¹ Tehei kin ta'e le'e, ɲai'e ɲai'e lalme ka yurp tuwihme kin ilyeh. Bongol ɲembere kin ɲaiye ka ende ɲai'e ɲai'e lalme ka si tuwihme kin pe, ka bunjenge wahri' poi ɲaiye mamba'e nihe syohe el tu'e wahri' kitiki ɲaiye yirise supule.

4

Nye nyermbe yip pa lalme hriphrip me Lahmboreng

¹ Lenge to' tatai ɲam, ɲam mende nihararme yip, topo'e ɲam masande ma meteke'e yip, topo'e ɲam mahra'e naɲ yip. Yip pasam yip tip ɲaiye yip bwore mi' supule pe, luku ki yitini bwore ɲaiye wah nihe ɲaiye ɲam mende me yip. Pa jin bongole junde Lahmboreng tu'e ɲaiye ɲam si mana yip. ² ɲam mana yip hindi Yuodia topo'e Sintike ɲaiye pa hindi yusme tuhwar no, pa hindi ɲoihmbwaip ilyeh. Detale, yip tiki Lahmboreng. ³ O nin Sisigus, wahilyeh ɲam, ɲam misilih nin, tatame ɲaiye na unguw lenge tuweinge hoi uku no, ka hindi ɲoihmbwaip ilyeh. Detale, tinge hindi jan bongol yotop ɲam ɲaiye poi lalme malaɲatme wusyep mise. Klemen ɲotop lenge wahilyeh ɲam sye', tinge topo'e yende wah yotop poi. Naɲ tinge si ɲanar nato tup laip. ⁴ Nye nyermbe yip pa lalme hriphrip me Lahmboreng. Ma plihe mininge na, yip lalme pa hriphrip! ⁵ Pa syumbe yurp ɲumwaiye yisambe yip yil lenge mitiɲ lalme no, ka yeteke'e yarp bwore yip uku. ɲoihyeryembe, Lahmboreng sehei ka ot. ⁶ Prepwan ɲaiye pa ɲoihyeryembe wula wula. Kut yininge wusyep yisilihme Got ɲaiye ka unguwisme yip ɲaimune ɲaiye yip sehei'e. ɲupe ɲaiye pa yisilihme Got me ɲainde pe, yukur pa ɲoihsipe ɲaiye pa yininge wusyep yirisukwarme kin me ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye kin yal yip. ⁷ ɲaiye pa yende tu'e luku pe, Got ka ende ɲoihmbwaip yip ka si ɲumwaiye pe, ɲoihmbwaip ɲumwaiye kin nengelyembe ɲoihyeryembe yip. ɲoihmbwaip ɲumwaiye kin ka bepeteme ɲoihmbwaip yip, topo'e ɲoihyeryembe yip, ɲupe ɲaiye pa tongor' yil Krai ɲaiye.

⁸ Ta'e luku pe, ɲam mala mininge wusyep yuwo ɲam sye' milme yip. Lenge to' tatai ɲam, nye nyermbe pa ɲoihyeryembe wula wula me ɲaimune ɲaiye ki bwore mise, topo'e pa yende ɲai'e ɲai'e bwore ɲaiye yahra'e naɲ tiki Got. ɲai'e ɲai'e luku pe, ki bwore bwarme. Pa ɲoihyeryembe ɲaimune ɲaiye bwore prihe, topo'e bwore yilihe, topo'e mi' supule. Pa junde yaɲah ɲaiye lenge miye' tuweinge sisyeme nange luku ki ɲembere nal ɲembep tiki Got. ⁹ Ta'e luku pe, yende junde ɲaimune ɲaiye ɲam si mana yip, topo'e ɲam si yal yip. Pa yende junde wusyep ɲaiye ɲam si mana yip, topo'e yende junde ɲaimune ɲaiye yip si yeteke'e ɲam mende. Ta'e luku pe, Got tiki ɲoihmbwaip ɲumwaiye ka orp topo'me yip.

Pol hriphrip me lenge Kristen ɲaiye yungwisme kin ɲai'e ɲai'e

¹⁰ ɲam mahra'e naɲ Lahmboreng pe, ɲam hriphrip ɲaiye yip pasam ɲam nange yip pa plihe yungwisme ɲam. Nye nyermbe yip ɲoihyeryembe ɲam, kom tukwini yip si yahai'e ɲahwiki ɲaiye pa yungwis ɲam ɲai' topo'e wuhyau. ¹¹ Wusyep ɲaiye ɲam manange

le'e pe, nam yukur manange wusyep bongol nange nam sehei'e nainde, pakai. Nam si sisyeme yanah naiye ma murp numwaiye, topo'me naimune naiye nam si tatame. ¹² Njupe naiye nam marp nai'pe, lakai nam tatame nai'e nai'e pe, nam syumbe marp numwaiye. Nam si sisyeme yanah naiye ma murp numwaiye njupe naiye nam tatame nai naiye ma mono, lakai nimbot pwambe. Topo'e naiye nam tatame nai'e nai'e wula wula, lakai nam sehei'e e nai'e nai'e. Nai'e nai'e tetehei lalme luku ki tatame naiye ka otme nam, kom nam syumbe marp topo'e niohmbwaip numwaiye. ¹³ Krais si pwale bongol naiye ma murp bwore numwaiye, njupe naiye njupe bwore, lakai njupe pupwa naiye ka ot me nam. ¹⁴ Kom ki bwore supule naiye yip yungwisme nam njupe naiye nam sehei me wuhyau topo'e nai.

¹⁵ Yip lenge miye' tuweinge naiye yarp Filipai, yip si sisyeme somohon nendehieyeh naiye nam manange mala'atme wusyep mise gwan iki. Njupe naiye nam masme provins Masedonia pe, yip sios ilyeh iki, yip yungwis nam wuhyau. ¹⁶ Topo'e njupe naiye nam marp moi embere Tesalonaika pe, yip plihe yungwis nam wuhyau, topo'e nai'e nai'e ni hoi. ¹⁷ Bwore kin ki ta'e le'e, nam yukur misilih yip naiye pa pule nai'e nai'e, pakai. Kom nam masande naiye pa yamba'e niohmbwaip bwore naiye pa yiyar'e nai'e nai'e pe, Got ka yul yip yitini bwore. ¹⁸ Ta'e luku pe, tukwini nam tatame nai'e nai'e wula wula sekete. Epafroditus nenge nai'e nai'e nam naiye yip yan'a'e pe, kin nenge natme nam. Pe ki ta'e ofa naiye naihe sengehrepe mi' supule nalme Got. Got se ka amba'e ofa luku pe, ka hriphrip. ¹⁹ Got nam pe, ki nala'atme nai'e nai'e bwore bwore me poi, miye' tuweinge tikin Krais Jisas. Ta'e luku pe, kin se ka ikil unuh hla' me naimune naiye poi sehei'e. ²⁰ Ya mahra'e mirisukwarme Got Yai poi nyermbe nyermbe! Bwore mise.

Pol nanange wusyep nala'asember lenge Filipai

²¹ Nam member nau bwore malme yip lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tikin Krais. Lenge to' tatai sye' naiye yotop nam yarp e'e, tinge topo'e yember nau bwore tinge yalme yip. ²² Lenge miye' tuweinge tikin Got naiye yarp e'e yember nau bwore tinge yalme yip. Topo'e lenge Kristen miye' tuweinge naiye yende wah yarp yokoh Sisa plihe yember nau bwore yalme yip. ²³ Niohmbwaip numwaiye tikin Lahmborenge Jisas Krais ka si topo'me yip lalme.

Pol nainge tup nal lenge Kolosi

¹⁻² Got si nalanatme nam, naiye nam si tahar aposel tikin Jisas Krai. Nam topo'e to' poi Timoti member tup e'e malme yip lenge Kristen miye' tuweinge Kolosi naiye yarp holi bwore mise supule. Poi misilihme Yai Got poi naiye ka ember noihibwaip numwaiye topo'e noihi mi'mi' kin otme yip.

Pol hriphrip naiye noihibwaip lenge miye' tuweinge Kolosi tejei bongol me Jisas

³ Nupe naiye poi manange wusyep topo'e Got pe, nye nyermbe poi noihibwaip yip naiye manange wusyep hriphrip malme Got naiye Yai tikin Lahmborenge poi Jisas Krai. ⁴ Detale, poi si masande naiye noihibwaip yip tejeime Jisas Krai, topo'e noihi mi'mi' yip naiye yende niharar lenge miye' tuweinge tikin Got. ⁵ Nendeheiyeh naiye wusyep bwore mise tikin Got natme yip pe, yip yarp yeseperhme naimune bwore tikin Got naiye kin si nupwai'e sai nanah moiha' naiye ka yul yip. ⁶ Wusyep tikin Got nende wah nato noihibwaip lenge miye' tuweinge pe, kin nal'e nal'e moiye moiye kekep lalme. Nahwihin ilyeh uku naiye ki nende gah bumbeyip naiye nendeheiyeh yip yisande yeteke'e wusyep bwore mise luku. Ki nasambe noihi mi'mi' embere tikin Got nal lenge miye' tuweinge naiye yende hwap. ⁷ Yip si yamba'e wusyep bwore mise tikin Got natme Epafra. Kin nimey bwore poi, topo'e miye' wah bwore bwarme tikin Krai. Pe kin nende wah tikin Krai naiye ka ungwisme yip. ⁸ Kin si nana poi me noihibwaip naiye nende nihararme lenge miye' tuweinge naiye Yohe Yirise si yal yip.

⁹ Ta'e luku pe, nendeheiyeh naiye poi masande wusyep me yip pe, poi mende wah misilihme Yai me yip. Topo'e poi misilihme Got naiye ka yul yip sande teke'e embere no, pa sisyme naimune naiye ka ende oto laip yip gunde nasande kitikin, topo'e poi misilihme kin naiye pa sisyme noihibwaip tikin Yohe Yirise bworerme. ¹⁰ Mi'e pe, yip pa yurp junde naiye Lahmborenge nasande no, nye nyermbe laip yip ka ahra'e nan tikin Lahmborenge. Pe nye nyermbe yip pa yende nai'e nai'e bwore bwore yil lenge mitip, topo'e sande teke'e tikin Got ka tuhur nembere oto yip enge el el. ¹¹ Topo'e poi misilihme naiye ka yul yip bongol kitikin naiye pa jin bongole, nupe naiye pa yamba'e hwap pe, ka ende yip pa yurp numwaiye, topo'e pa hriphrip.

Pol nanange wusyep me wah naiye Krai nende

¹² Topo'e pa yininge wusyep hriphrip yilme Yai. Detale, kin nende yip tatame naiye pa yamba'e yitini yiptip naiye Got si nupwai'e wusyep topo'e lenge Kristen miye' tuweinge lalme, naiye ka yul yip lalme e oto moi yirise. ¹³ Kin si namba'e poi nenge tupwaihme bongol tikin Satan naiye yepelme pe, kin nenge poi nato lemame Talah kitikin naiye kin nende nihararme. ¹⁴ Kin miye' naiye nende poi marp hlaininge, topo'e kin noihsipe hwap poi.

¹⁵ Lenge miye' tuweinge yukur tatame naiye ka yeteke'e Got, kut tinge tatame ka yeteke' Krai.

Kin nahilyeh ta'e Got, topo'e talah miye' nendehei Got naiye somohonme kin narp yerme nai'e nai'e naiye Got nende.

¹⁶ Nato Krai ti, Got nende nai'e nai'e lalme naiye sai nanah moiha', topo'e nate gah kekep. Naimune naiye poi menge nembep poi meteke'e, topo'e naimune naiye yukur tatame ya meteke'e. Nai'e nai'e luku ta'e walip hla' bongol, topo'e yipihinge bongol, topo'e nai'e nai'e lalme naiye bongol supule. Kin nangange bongol nal lenge miye' sye'

ɲaiye ka bepteme lenge mitiɲ lalme.

Got ɲende ɲai'e ɲai'e lalme luku nato Krai pe,

ɲai'e ɲai'e lalme luku tiki Krai.

¹⁷ Krai si narp yer ti, ɲai'e ɲai'e lalme nate sai.

Pe kin ɲende ɲai'e ɲai'e lalme luku sai luh tititinge tongonose.

¹⁸ Krai kin ɲondoh, kut lenge Kristen miye' tuweinge wahri' orope.

Kin Talah miye' endehei, ɲaiye tahar nasme nule.

Ta'e luku pe, kin ka orp miye' ondoh me ɲai'e ɲai'e lalme.

¹⁹ Got ɲasande ɲaiye bongol embere

topo'e ɲoihmbwaip bwore bwore kitikin ka ote guhunuhme

Talah kitikin pe, ka ɲahilyeh tu'e Got.

²⁰ O Got ɲasande ɲaiye kin de ka plihe enge ɲai'e ɲai'e lalme

ɲaiye sai kekep, topo'e nanah moihla' ote guhilyeh

ɲaiye ka lalme yahra'e ɲoihmbwaip ilieh.

Wim tiki Jisas turu' nase loutungwarmbe gah pe,

Got kin ɲonombe ɲinise yaɲah

ɲaiye ya mende wachaih mile mut me potopoi topo'e Got.

²¹ Somohon yip yende hwap pupwa yehe supule pe, yip yende wachaihme Got, topo'e yip yarp wohme kin. ²² Kom tukwini Talah esep kin ilieh uku ɲaiye si nule nal loutungwarmbe pe, Got ɲende yip ta'e ɲimei kin. Kin ɲende ta'e luku no, kin nenge yip nate sehei me kin ɲaiye pa yurp bwore bwarme mi' supule, topo'e ɲaiye ɲembep kin pe, yip hwap pakai supule. ²³ Yip pa yurpe ɲoiheryembe mise yip uku bongol pe, pa jin bongole tu'e tumwange miye'. O ɲainde pupwa ɲaiye ka ota ondol'me yip pe, yukur pa yusme ɲoiheryembe mise yip ɲaiye yip si yisande wusyep bwore mise luku, na pakai. Tinge yanange yalaɲatme wusyep bwore mise ilieh uku yalme lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye yarp kekep pe, Got si nalaɲatme ɲam Pol ɲaiye ma mininge malaɲatme wusyep uku.

Pol nungwis lenge Kristen miye' tuweinge

²⁴ Tukwini ɲam hriphrip ɲaiye ma mikirh mande mungwisme yip. Detale, ɲam da mungwisme sios tiki Krai ɲaiye wahri' kin. Nihe syohe ɲaiye Krai namba'e nungwisme sios pe, yukur ki mi'e. Ta'e luku pe, nihe syohe ɲaiye ɲam mamba' me wahri' ɲam pe, ɲam da mamba'e tutume syohe ɲaiye Krai namba'e. ²⁵ Ta'e luku pe, Got si nalaɲatme ɲam ɲaiye ma murp tu'e miye' wah yip lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip teɲeime Jisas pe, ma mungwisme yip. Wah uku ki sai me ɲam, ɲaiye ma mininge malaɲatme wusyep mise lalme tiki Got. ²⁶ O somoho somohonme nenge nat pe, Got ɲinise wusyep uku sai tasme lenge miye' tuweinge lalme, kom tukwini Got si nember wusyep uku nate tas halhale nal lenge miye' tuweinge kitikin. ²⁷ Got ɲoiheryembe ɲaiye ka asambe wusyep tase luku otme poi lenge miye' tuweinge kitikin, ɲaiye ya sisyme. Wusyep tase luku ki bwore mi' supule tatame ɲaiye ka ungwisme lenge mitiɲ lalme. Wusyep tase luku ki ta'e le'e, Krai kin narp nato yip. Pe luku ki ta'e le'e, yip pa yamba'e yirise bwore bwore tiki Got. ²⁸ Ta'e luku pe, poi manange malaɲatme wusyep mise tiki Krai mal lenge mitiɲ lalme. Poi manange masamb lenge wusyep, topo'e wusyep erɲem lenge gwande sande teke'e, topo'e ɲoihmbwaip bwore tiki Got ɲaiye ya munge lenge milme Got pe, ka yurp tu'e miye' tuweinge tiki Krai ɲaiye si tahar bworenge. ²⁹ Ta'e luku pe, ɲam mende wah nihe supule topo'e bongol embere ɲaiye Krai si pwale.

2

ɲoihmbwaip poi ka teɲeime Krai bongol no, ya gwinyenme wusyep hombo'e

¹ Ɔam de ma mini yip yaŋah, ŋaiye ŋam mende wah nihme yip, topo'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yarp moi embere Laodisia, topo'e lenge lahmende miye' tuweinge, ŋaiye yukur sisyeme ŋam bworerme. ² Ɔam mende bongolme ŋoihmbwaip yip no, pa yende niharar lenge mitiŋ tu'e ŋimei yip no, pa yurp ilyeh. Topo'e pa yamba'e gondoume wusyep tase tikiŋ Got. Pe Kraiŋ kitikiŋ wusyep tase luku. ³ Kin lousikan ŋaiye kumbur kohmap me sande teke'e, topo'e ŋoihmbwaip bwore bwore lalme tikiŋ Got ŋaiye tase ŋanar. ⁴ Ɔam mana yip! Ɔam gwarŋge ŋaiye lenge miye' sye' ka yuta hombo'e yaŋaih yip me wusyep sye' ŋaiye yip yisande nange luku ki bwore mise, na pakai. ⁵ Tukwini le'e ŋam yukur marp topo'e yip, kom nato ŋoihmbwaip ŋam pe, ŋam ŋoihmeryembe yip, topo'e ŋam hriphrip ŋaiye yip jan ilyeh yende wah bongol ŋaiye ŋoihmbwaip yip teŋeime Kraiŋ.

Poi ya tongor' mil Kraiŋ ŋaiye ya mamba'e laip mise

⁶ Yip si yamba'e Kraiŋ Jiŋas ta'e ŋaiye Lahmboreŋge yip pe, pa yurp tongor' yil kin. ⁷ Pa yurp bongole tongor' yil kin tu'e lou, ŋaiye gere nase kekep anah, topo'e yarp yip pe, ŋoiheryembe mise yip ka teŋeime kin. Pa jin bongole junde yaŋah mise, ŋaiye poi masamb yip. Pe pa yiniŋge wusyep hriphrip wula wula yilme Got. ⁸ Ɔoihme ŋaiye miye' ende se ka ota hombo'e alaŋatme wusyep hombo'e ŋaiye sande teke'e topo'e ŋoihmbwaip tikiŋ miye' ot elme yip, ŋaiye ka ende yip pa junde kin. Wusyep uku kin natme lenge mwan ka', topo'e lenge yipihinge pupwa ŋaiye bepteme kekep lalme. Yukur kin natme Kraiŋ. ⁹ Nato Kraiŋ pe, Got gahanahme wahri' tikiŋ miye' pe, ki paparar supulme Got. ¹⁰ Topo'e yip yarp tongor' yal Kraiŋ pe, Got ki yal yip laip ŋaiye yip paparar supulme laip tikiŋ Got. Kin miye' ondoh me lenge miye' ondoh lalme ŋaiye tikiŋ kekep e'e. ¹¹ Yip yarp tongor' yal Kraiŋ pe, Kraiŋ si nongohe ŋoihmbwaip pupwa yip mi'e. Yukur yip jande yaŋah lenge mwanka' lenge Juta ŋaiye yotombo wahri' miye', pakai. ¹² Ɔupe ŋaiye yip yamba'e pinip pe, hwap ŋaiye yip yende luku nule ko pe, Got ŋononde topo'e Kraiŋ. O ŋoihmbwaip yip teŋeime Got ŋaiye ŋahra'e Jiŋas topo'e bongol kin pe, kin tahar nasme nule pe, kin ŋahra'e yip topo'e Kraiŋ pe, yip yamba'e laip mise. ¹³ Somohon yip yende hwap pe, kin ŋende yumbune ŋoihmbwaip bwore yip pe, yip si yule. Kom tukwini Got si nongohe hwap poi lalme pe, kin ŋende poi mamba'e laip mise motop Kraiŋ. ¹⁴ Kin giŋyenme wusyep lalme luku, ŋaiye minde ka ende wusyep me poi. Got namba'e pe, kin ŋende yupupur pe, kin ŋendere nal loutungwarmbe tikiŋ Kraiŋ. ¹⁵ Nanah loutungwarmbe luku pe, Got nungwisme Kraiŋ, ŋaiye ŋende yumbune bongol lenge yipihinge pupwa, topo'e ŋai'e ŋai'e pupwa ŋaiye tinge bongol. Kin yohme tinge pe, bongol tinge luku mi'e ko pe, tinge hi'e.

Wusyep erŋeme yukur ka se ungwisme poi

¹⁶ Miye' sye' jonombai'e yip ŋaiye yip yukur jande wusyep erŋeme lenge mwanka' ŋaiye yono ŋai, lakai yono'e pinip, topo'e yip yukur yende lotu tikiŋ ŋup embere, topo'e lotu tikiŋ wundehei ambaran, topo'e lotu tikiŋ ŋup Sabat. Kom ŋam mana yip, yukur pa yusyunde wusyep tinge. ¹⁷ Ɔai'e ŋai'e lalme luku pe, tinge sasambe ta'e wutu' ŋaiye mindemboi miye' mise Kraiŋ ka ot. ¹⁸ Yukur pa yisyunde miye' ende ŋaiye ka ini pakai me ŋai'e ŋai'e sye', lakai ka ini yip nange kin nate tange ŋeteke'e yipihinge, topo'e ka ini yip nange pa yende lotu me lenge walip hla'. Lenge miye' iki tengelyem yahra'e naŋ tititinge pe, tinge jande ŋoihmbwaip hombo'e tititinge. ¹⁹ Ta'e luku pe, tinge yukur tongor' yal Kraiŋ ŋaiye kin narp miye' ondoh poi. Poi si tongor' mal wahri' kin pe, ta'e ŋaiye mwah wahri' si neŋel'e gahilyeh. Pe bongol tikiŋ Got ŋende wahri' uku ki tahar embere.

²⁰ Yip si yule yotop Kraiŋ pe, yip yukur yarp tuwihme bongol lenge yipihinge pupwa, ŋaiye bepteme kekep lalme. Deta'e lai ti yip yarp ta'e ŋaiye lenge miye' tikiŋ kekep e'e? Topo'e deta'e lai ti yip jande wusyep erŋeme sye' ŋaiye ŋanange na, ²¹ “Yukur pa yusuwa'e, topo'e yukur pa yono ŋai, topo'e yukur pa yusme ŋai uku ka usuwa'e wahri' yip.” ²² Wusyep erŋeme luku kin ŋanange nalaŋatme nal ŋai'e ŋai'e ŋaiye poi minge

mende wah no, ka pupwa hihwaiye. Wusyep uku titinge lenge miye' pakaiye yanange. ²³Miye' hombo'e sye' yana poi nange ya mende lotu nye nyermbe, topo'e yukur ya mono naji, topo'e mono'e pinip pe, naji uku nende poi mamba'e nihe syohe. Pe yanah uku miye' nahra'e nan kitikin. Kom yanah uku yukur ka se ungwisme poi ginyenme noihmbwaip yerkeime.

3

Poi si tahar topo'e Krai

¹Yip si plihe tahar yarp laip mise topo'e Krai. Pe yana'e noihmbwaip yip supule yilme naji'e naji'e tikin moiha!. Nanah uku pe, Krai narp anah luh kin nal syep non tikin Got.*
²Nye nyermbe yip pa noiheryembe naji'e naji'e najiye sai nanah uku, kut naji'e naji'e najiye sai kekep pe, na pakai. ³Yip si yule pe, laip mise yip si narp tase notop Krai nato Got.
⁴Krai kin tehei najiye laip mise yip pe, nupe najiye ka ot pe, yip topo'e pa yut yotop kin pe, pa yamba'e yirise bwore kin.

Poi si tahar miye' tuweinge ambaran

⁵Yip pa yusme supule noihmbwaip pupwa tikin kekep e'e, najiye nende wah narp nato yip. Naji uku ta'e niy pinip yar, topo'e noihmbwaip tahar najiye ka ende niy pinip yar, topo'e noihmbwaip tahar najiye yende hwap, topo'e noiheryembe pupwa. Pa yusme yanah najiye wim lal me naji'e naji'e wula wula tikin kekep e'e. Detale, luku yanah najiye yende lotu me got hombo'e. ⁶Tehei najiye Got ka ember noihmbwaip nihe kin otme lenge miye' tuweinge luku pe, tinge jande noihmbwaip pupwa luku. ⁷Somohon yip jande noihmbwaip telei yip pe, yip yende hwap uku. ⁸Kom tukwini pe, pa jinyenme noihmbwaip pupwa lalme luku yiche yil. Ki ta'e noihmbwaip nihe, topo'e tuhwar, topo'e noihmbwaip pupwa, topo'e yanah najiye tuhwar wusyep pupwa yal lenge mitij, topo'e najiye yanange nilim wusyep. ⁹Yukur pa yininge wusyep hombo'e yil lenge mitij sye'. Detale, yip si jinyenme noihmbwaip telei, topo'e naji'e naji'e pupwa luku yal mi'e. ¹⁰Got si nende yip tahar miye' tuweinge nambaran pe, nye nyermbe ka yul yip sande teke'e bwore wula wula najiye pa sisyeme kin, topo'e pa yurp tu'e kitikin. ¹¹Ta'e luku pe, yukur najiye nembere najiye poi haiten, lakai tinge Juta, topo'e yukur poi motombo wahri!, lakai tinge si yotombo wahri!, topo'e poi marp ta'e miye' wah pakaiye, o tinge yarp hlaininge. Pakai! Poi tikin moiye moiye ilyeh ilyeh kekep e'e, topo'e wusyep nimeser ilyeh ilyeh. Poi si tahar nambaran mi'e pe, ya lalme murp nahilyeh. Detale, Krai ilyeh uku kin si narp nato poi lalme.

Poi ya mamba'e noihmbwaip najiye yende niharar lenge mitij

¹²Yip lenge miye' tuweinge liki, Got si nende niharame yip pe, kin si nalajatme yip najiye kitikin holi bwore mise supule. Ta'e luku pe, yip pa junde noihmbwaip najiye ginir me lenge mitij no, yende mi'mi' me tinge. Pa yurp numwaiye tu'e miye' michukor, topo'e yukur pa yabra'e noihmbwaip nihe hihwai yilme lenge mitij najiye yende hwap yatme yip. ¹³Pa yende mi'mi' najiye pa yusme hwap lahmende najiye nende hwap natme yip. Yukur pa yurpe naji uku yenge si. Noiheryembe, Lahmborenge nasme pupwa yip pe, yip topo'e pa yende nahilyeh najiye yusme pupwa lenge mitij. ¹⁴Kom noiheryembe najiye pa yende niharar lenge mitij pe, luku ki naji embere supule. Luku ka ende yip pa lalme yurp ilyeh mi' supule. ¹⁵Krai kin tehei najiye pwal poi noihmbwaip numwaiye no, ya gunde. Nato noihmbwaip numwaiye tikin Krai pe, Got si gal yip, najiye pa yurp tu'e wahri' ilyeh. Pe yip pa yininge wusyep hriphrip me Got. ¹⁶Pa yonorh wusyep bwore bwore tikin Krai najiye ka tih'i oto noihmbwaip yip. Yip pa paparame sande teke'e najiye pa yasambe lenge Kristen miye' tuweinge najiye ka yende naji'e naji'e bwore. Pa yosoko wenersep yoto Tup Wenersep, topo'e wenersep sye' najiye lotu, topo'e wenersep

3.1 Sng 110.1 * 3.1 Krai narp nal syep non tikin Got pe, ki sasambe najiye kin miye' ondoh topo'e Got. 3.9 Efe 4.22 3.10 Stt 1.26, Efe 4.24 3.12 Efe 4.2 3.13 Efe 4.32 3.16 Efe 5.19-20

sy'e' n̄aiye Yohe Yirise nember nato n̄oihmbwaip yip. Yip pa yosoko wenersep hriphrip yilme Got topo'e n̄oihmbwaip yip. ¹⁷ N̄aimune n̄aiye yip yende, lakai wusyep n̄aiye yip yanange pe, pa yende n̄ai'e n̄ai'e lalme luku yoto naŋ tikin Lahmborenge Jisas. Pe yip pa yininge wusyep hriphrip yilme Yai Got.

Pol n̄anange wusyep me Kristen bamtihei

¹⁸ Yip lenge tuweinge pa yaŋa'e yip tip n̄aiye pa yurp tuweihe lenge miye' yip. Yip si jande Krai pe, luku yaŋah kin n̄aiye pa yende junde. ¹⁹ Yip lenge miye' pa yende niharar lenge tuweinge yip pe, yukur pa tuhwar yende yumbune n̄oihmbwaip tinge. ²⁰ Yip lenge talah, nye nyermbe pa yisyunde wusyep lenge yai mam yip n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e. Got kin hriphrip n̄aiye pa yende tu'e luku. ²¹ Yip lenge yai mam yukur pa yininge wusyep tule talah yip no, ka hi'e. Pe yukur ka se yende n̄ainde.

²² Yip lenge miye' wah pa yisyunde wusyep lenge miye' ondoh yip n̄aiye yana yip nange pa yende n̄ai'e n̄ai'e. Yukur pa hihembepme tinge n̄upe n̄aiye tinge ka yute yaŋar yip no, ka yininge nange yip miye' wah bwore, na pakai. Kom nye nyermbe yende wah bwore. Detale, pa n̄oiheryembe Lahmborenge n̄aiye kin n̄eteke'e wah yip n̄aiye yip yende. ²³ N̄aimune mune n̄aiye pa yende pe, yende wah topo'e n̄oihmbwaip yip. Pe luku yip yende wah me Lahmborenge, kut yukur yip yende wah me miye'. ²⁴ Yip sisyeme, Lahmborenge se ka yul yip yitini. Luku n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye kin si n̄upwai'e wusyep n̄aiye ka angange lenge miye' tuweinge kin. O Krai kin miye' ondoh ilyeh n̄aiye pa lalme yende wah me kin. ²⁵ Topo'e lenge miye' tuweinge n̄aiye yende hwap pe, tinge ka yamba'e yitini pupwa me hwap n̄aiye tinge yende. Tehei kin ta'e le'e, Got n̄iyar'e lenge miye' tuweinge lalme gande n̄aimune n̄aiye tinge ilyeh ilyeh yende. Kin yukur napara'e hwap miye' ende, pakai.

4

¹ Yip lenge miye' embep pa bepeteme lenge miye' wah yip bworerme. Yip si sisyeme nange miye' ondoh yip narp nanah moihla'.

² Yip pa yende wah n̄aiye yininge wusyep topo'e Got yenge yil. Topo'e yaŋa'e n̄oihmbwaip yip supule yilme n̄aimune n̄aiye yip yanange topo'e Got pe, yininge wusyep hriphrip yilme kin. ³ N̄upe n̄aiye pa yininge wusyep topo'me Got pe, pa yisilihme n̄aiye ka ungwisme poi no, poi tatame n̄aiye ya se mininge malaŋatme wusyep tase tikin Krai. Luku tehei kin n̄aiye tukwini n̄am marp moto mwahupwai'e. ⁴ Yininge wusyep yisilihme Got n̄aiye ka ungwisme n̄am no, ma mininge malaŋatme wusyep uku bworerme tu'e n̄aiye Got n̄asande. ⁵ N̄upe n̄aiye yip yarp yotop lenge miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge yukur teŋeime Krai pe, pa yurp bworerme, topo'e yende n̄ai'e n̄ai'e junde n̄oiheryembe bwore. Pe nye nyermbe pa yende mi'mi' n̄aiye pa yininge yalaŋatme wusyep mise tikin Krai yilme tinge. ⁶ Wusyep yip n̄aiye pa yininge pe, ka bwore mi' supule n̄aiye lenge mitiŋ ka yisyunde. Pa n̄oiheryembe wusyep bworerme ti, pa yungwisme wusyep tinge bworerme.

Pol nember Tikikus hindi Onesimus yal Kolosi

⁷ Tikikus kin wah ilyeh, topo'e kin to' poi. Kin miye' wah bwore ende tikin Lahmborenge. Kin ka ininge wusyep me n̄aimune n̄aiye n̄ende me n̄am. ⁸ N̄am member kin malme yip n̄aiye ka ininge wusyep ende bongolme n̄oihmbwaip yip, topo'e pa sisyeme n̄aiye poi marp ta'e la n̄ai. ⁹ N̄am member Onesimus* nal topo'me kin. Onesimus kin to' bwore bwarme poi, topo'e kin n̄imei yip n̄aiye bamtihei yip tip. Tinge hindi ka yini yip n̄aimune mune n̄aiye tukwini n̄ende n̄anar e'e.

Pol nember n̄au bwore nal lenge Kristen miye' tuweinge tikin Kolosi

3.18 Efe 5.22, 1Pi 3.1 3.19 Efe 5.25, 1Pi 3.7 3.20 Efe 6.1 3.21 Efe 6.4 3.22 Efe 6.5-8 3.25 Lo 10.17,
Efe 6.9 4.1 Efe 6.9 4.5 Efe 5.16 4.7 Apo 20.4, Efe 6.21-22, 2Ti 4.12 4.9 Flm 1.10-12 * 4.9 Onesimus
kin miye' wah pakaiye tikin Filemon.

¹⁰ Aristarkus ɲaiye narp mwahupwai'e ɲotop ɲam pe, kin nember ɲau bwore kin nalme yip. O yuruwai tikin Banabas ɲaiye tinge jalme Mak nember ɲau bwore kin topo'e nalme yip. ɲam si member wusyep hra'embep malme yip yer, ɲaiye ka ot tu'e liki pe, pa hriphrip ɲaiye pa yamba'e kin. ¹¹ Topo'e Jisas, naɲ umbur'e kin tinge jalme Jastus, nember ɲau bwore kin nalme yip. Lenge miye' hun e'e, tinge Kristen miye' Juta pe, tinge yotop ɲam yende wah ɲaiye yahra'e lemame tikin Got, topo'e tinge miye' hun uku yungwisme marp ɲam bwore mi' supule. ¹² Epafra topo'e ɲember ɲau bwore kin nalme yip. Kin ɲime' yip, topo'e miye' wah tikin Kra'is Jisas. Nye nyermbe kin ɲende wah nihe ɲaiye ɲanange wusyep ɲisilihme Got ɲaiye ka ungwisme yip no, pa jin bongole tu'e ɲaiye yip Kristen miye' tuweinge bwore mise, topo'e yip si jande bworerme ɲoihmbwaip tikin Got supule. ¹³ ɲam de ma mininge wusyep me kin tu'e le'e, kin ɲende wah nihe ɲaiye nungwisme yip, topo'e lenge Kristen miye' tuweinge ɲaiye yarp moi embere Laodisia, topo'e moi embere Hierapolis. ¹⁴ † Dokta Luk ɲaiye poi mende nihararme kin hindi Tomas yember ɲau bwore tinge yalme yip.

¹⁵ ɲam masande ɲaiye pa yangange hriphrip topo'e ɲau bwore poi yil lenge to' tatai poi ɲaiye yarp Laodisia. Topo'e yaɲa'e ɲau bwore poi yilme Nimpa, topo'e lenge Kristen miye' tuweinge ɲaiye yate jahilyeh yarp yukoh ti. ¹⁶ ɲupe ɲaiye pa jonose tup e'e mi'e pe, pa yember tup e'e yil sios Laodisia, ɲaiye ka jonose yil lenge sios ka yisyunde. Topo'e tup ɲaiye ɲam si mainge malme tinge pe, yip pa jonose wusyep uku topo'e. ¹⁷ Pa yinime Arkipus na, “Lahmborenge si yale wah uku pe, nin na ende wah uku, topo'e na bepteme bworerme.”

¹⁸ ɲam Pol, le'e syep ɲam tanam ɲaiye ɲam mainge ɲau bwore malme yip. Yukur pa ɲoihsipe ɲam ɲaiye teter ɲam marp mwahupwai'e. ɲam manange wusyep misilihme Got ɲaiye ɲoih mi'mi' kin ka si topo'me yip.

4.10 Apo 12.12,25, 13.13, 15.37-39, 19.29, 27.2, Flm 1.24 4.12 Kol 1.7, Flm 1.23 4.14 2Ti 4.10-11, Flm 1.24

† 4.14 Lenge mitij ɲoiheryembe nange kin Luk ɲilyeh uku ɲaiye nange Tup Luk, topo'e Wah lenge Aposel. 4.17 Flm 1.2

Tup nendehēi ŋaiye Pol nainge nal lenge Tesalonaika

¹ Tup e'e pe, Pol, Sailas topo'e Timoti, tinge yainge yember yal lenge Kristen miye' tuweinge Tesalonaika ŋaiye jande Yai Got topo'e Lahmborenge Jisas Krai. ŋoih mi'mi' topo'e ŋoihmbwaipe ŋumwaiye tikiŋ Got nalme yip lalme.

Pol hriphrip me bilip lenge Tesalonaika

² ŋup ilyeh ilyeh ŋaiye poi gwah ilyeh misilihme Got pe, poi ŋoihmeryembe yip, topo'e poi manange wusyep mirisukwarme Got me yip lalme. ³ ŋupe ŋaiye poi misilihme Yai Got pe, poi manange wusyep miri musukwarme kin me bilip yip ŋaiye sai me kin ti, yip yende ŋai'e ŋai'e bwore luku. Topo'e yip yende mi'me lenge mitiŋ. Detale, yip yende nihararme tinge. Topo'e kin ŋende yip jan bongole yeseperhme Lahmborenge Jisas Krai ŋaiye ka amba'e poi lalme. ⁴ Lenge to' tatai poi, poi sisyeme nange Got ŋende nihararme yip pe, kin si nalaŋatme yip nange kitikiŋ supule. ⁵ Poi menge wusyep bwore mise malme yip, yukur wusyep pakaiye ŋilyehme, pakai. Kom poi mal topo'e bongol tikiŋ Yohe Yirise ŋaiye kin ŋende bongolme ŋoihmeryembe yip nange ŋaimune ŋaiye poi manange pe, ki bwore mise. Yip sisyeme ŋupe ŋaiye poi marp topo'e yip pe, poi marp ta'e la. ŋaimune lalme ŋaiye poi mende luku pe, poi mende ŋaiye ka ungwisme yip. ⁶ Yip si yamba'e wusyep tikiŋ Got pe, yip jande. Pe lenge miye' yende yumbune yip pe, yip yamba'e nihe syohe embere embere. Kom yip jande ŋihip wutu' poi topo'e ŋihip wutu' Lahmborenge Jisas. Pe Yohe Yirise ŋahra'e ŋoihmbwaipe ŋaiye yukur yip ŋoih mane, kom yip hriphrip. ⁷ Ta'e luku pe, lenge Kristen miye' tuweinge nal provins Masedonia topo'e Akaia tinge yeteke'e no, tinge jande ŋihip wutu' yip. ⁸ Wusyep tikiŋ Lahmborenge ŋaiye yip yanange pe, yukur ki sisil nal'e nal'e nato Masedonia topo'e Akaia ŋilyehme, pakai. Moie moie lalme tinge si yisande yeteke'e ŋaiye ŋoihmbwaipe yip teŋeime Got. Ta'e luku pe, ya plihe mini lenge tu'e la, pakai. ⁹ Lenge mitiŋ nal'e nal'e yanange wusyep me yip ŋupe ŋaiye poi si mate meteke'e yip, topo'e yaŋah ŋaiye yip yasme got hombo'e, kut yip yate yahra'e naŋ Got mise ŋaiye narpe nye nyermbe. ¹⁰ Topo'e tinge yanange ŋaiye pa yurp jeteme Talah tikiŋ Got ŋaiye ka ose moiha' guh. Jisas talah uku ŋaiye somohon nule, kom Got plihe ŋahra'e kin, topo'e Jisas miye' ŋaiye nenge poi tupwaihme ŋoihmbwaipe nihe tikiŋ Got ŋaiye min ka ot.

2

Wah ŋaiye Pol ŋende nal Tesalonaika

¹ Lenge to' tatai ŋam, yip si sisyeme, dindi' ŋupe ŋaiye poi si ma meteke' yip pe, yukur poi mal paka pakaiye, pakai. ² Yip sisyeme, teter ŋaiye yukur poi mate meteke' yip pe, poi namba'e nihe syohe embere embere, topo'e wusyep hi'e manar moi embere Filipai. Poi ma moto mele'me lenge wachaih, kom Got pwal poi bongol ŋaiye ya malaŋatme wusyep mise kin milme yip Tesalonaika. ³ ŋupe ŋaiye poi manange malaŋatme wusyep bwore tikiŋ Got ŋaiye ka bunjenge ŋoihmbwaipe yip pe, poi yukur mana yip wusyep molohe, topo'e poi yukur mende ya hombo'e me yeh yip, pakai. ⁴ Got si ŋiyar'e poi nange poi tatame ŋaiye ya mininge malaŋatme wusyep bwore kin. Poi yukur masande nange ya mininge malaŋatme wusyep gunde ŋoihmbwaipe lenge miye' no, ka hriphrip, pakai. Kut ya mininge malaŋatme wusyep tu'e ŋaiye Got ŋasande nange ya mende. Detale, kin ŋilyeh sai, kin sisyeme ŋoihmbwaipe poi. ⁵ Yip sisyeme, poi yukur mate miche kukwai me yip, topo'e poi yukur hombo'e me yeh yip, pakai. ŋoihmbwaipe poi yukur tahar ŋaiye ya mamba'e ŋai'e ŋai'e yip. Got kin sisyeme ŋoihmbwaipe poi. ⁶ Poi yukur mende ŋai'e ŋai'e ŋaiye yip topo'e lenge mitiŋ sye' pa yahra'e naŋ poi, pakai.

⁷ Poi aposel tikin Krai pe, poi tatame naiye ya misilih yip nai'e nai'e sye'. Kom njupe naiye poi gwah ilyeh motop yip pe, poi marp numwaiye nahilyeh ta'e mam naiye wangange nimbirip, topo'e wowor'e lenge talah ti. ⁸ Poi mende nihararme yip pe, yukur poi si manange malaŋatme wusyep tikin Got njilyehme malme yip, pakai. Poi mende mi'mi' naiye ya mule mungwisme yip. Detale, yip nimei poi supule. ⁹ Lenge to' tatai poi, yip niohyeryembe wah nihe embere naiye poi mende, lakai pakai? Poi mende wah nau naiye ya mamba'e wuhiau naiye ka ungwisme poi, kut poi mende wah njupe naiye manange malaŋatme wusyep bwore mise tikin Got no, yukur ya yul yip mane, naiye pa bepyeteme poi, pakai. ¹⁰ Yip topo'e Got sisyeme noihmbwaip bwore naiye poi mende malme yip lahmende naiye si bilip. Niohmbwaip poi uku ki bwore bwarme, prihe mi' supule, yukur ki molohe. ¹¹ Yip sisyeme na, poi bepeteme yip ilyeh ilyeh nahilyeh ta'e naiye yai bepyeteme lenge talah kin. Poi manange wusyep naiye mahra'e noihmbwaip yip, ¹² topo'e mende bongolme yip naiye pa yurp tu'e naiye Got nasande no, mindemboi ka gil yip pa yi yoto lemame yirise bwore kitikin.

Lenge Kristen yikirh mane me bilip tinge

¹³ Poi yukur ya mupwai'e mut poi naiye ya mininge wusyep risukwarme Got. Detale, njupe naiye poi manange malaŋatme wusyep mise tikin Got malme yip no, yip yasande pe, yip sisyeme, wusyep uku yukur wusyep tikin miye', pakai. Wusyep mise luku naiye yip si yamba'e pe, luku wusyep tikin Got mise supule. Pe wusyep uku ki nŋende wah nato yip lenge Kristen miye' tuweinge. ¹⁴ Lenge to' tatai poi, pa noiheryembe lenge Kristen miye' tuweinge Judia naiye noihmbwaip tinge teŋeime Krai Jisas. Somohon lenge miye' sye' Judia yende wachaihme tinge. Ki nahilyeh ta'e lenge Tesalonaika sye' naiye yende yumbune yip. ¹⁵ Lenge Juta, tinge yonombe Lahmboreng Jisas Krai, topo' lenge profet, topo'e tinge yende wachaihme poi. Tinge yaŋa'e noihmbwaip syohe yalme Got, topo'e tinge yende wachaihme mitiŋ lalme. ¹⁶ Tinge da yotombo wah poi nange yukur ya mininge malaŋatme wusyep tikin Got mil lenge haiten no, ka ungwis me tinge. Hwap naiye tinge yende pe, ki nembere supule tata' tata' nanah hla'. Pe noihmbwaip nihe tikin Got ki embere sekete me tinge.

Pol nasande naiye ka plihe eteke'e lenge Tesalonaika

¹⁷ Lenge to' tatai poi, njupe naiye poi ya mus yip mut wohe pe, poi yukur ya noihcipe yip, pakai. Wahri' poi marp woh me yip, kut noihmbwaip poi sai topo'me yip. Ta'e luku pe, poi plihe mende wah nihe naiye ya mi meteke' yip. ¹⁸ Yip pa sisyeme naiye poi mata mute meteke'e yip pe, nam Pol, nam mende wah nihe ni wula wula naiye ma muta meteke' yip, kom Satan ki gase yaŋah poi. ¹⁹ Mi'e pe, njupe naiye Lahmboreng Jisas ka ot pe, naimune ka ende poi ya gwin bongol, topo'e ya hriphrip mil nembep kin? Topo'e naimune ka asambe kin nange poi si mende wah bwore? Yip ilyeh iki. Yip pa tu'e yitini bwore me wah naiye poi si mende. Yip pa pul poi naŋ embere, topo'e yende poi ya hriphrip guh nembep tikin Jisas. ²⁰ Bwore mise, yip yende poi hriphrip nembere sekete, topo'e poi mamba'e naŋ embere.

3

Pol nember Timoti nal naiye ka ende bongolme Kristen lenge Tesalonaika

¹ Niohmbwaip poi ginirme yip pe, poi noihmeryembe nange yukur ya gwaingwai. Ta'e luku pe, poi mupwai'e wusyep naiye ya hindi murp moi Atens. ² Kut poi member to' poi Timoti nal no. Kin miye' wah tikin Got, naiye nanange nalaŋatme wusyep bwore tikin Jisas Krai. Poi hindi member kin nal naiye ka ungwisme yip, topo'e ka ende bongolme bilip yip. ³ Lahende yip yukur pa noiheryembe wula wula me mane naiye yip yikirh, na pakai. Detale, nihe syohe luku Got somohonme nalaŋatme nal me poi Kristen. ⁴ Njupe naiye teter poi motop yip marp iki pe, poi si mana yip yer nange mindemboi pa yamba'e

hwap. Ta'e luku pe, tukwini yip si sisyeme naimune n'aiye n'ende me yip. ⁵ Ta'e luku pe, n'am de ma member Timoti mil. N'am yukur ma murp gwaingwaiye pe, n'am member kin nal n'aiye ka usyunde eteke'e bilip yip. N'am hi' gwarng'e nange Satan si n'on dol'm'e yip pe, wah poi lalme si nal luh paka pakaiye.

Timoti plihe nenge wusyep bwore nat pe, Pol hriphrip supule

⁶ Timoti plihe nat pe, ki nana poi wusyep bwore me yip n'aiye yip jan bongol me bilip yip, topo'e yip yende nihararme lenge mitinj lalme. Yip n'oiheryembe poi pe, yip hriphrip. Kin si nana poi nange nye nyermbe yip yende niharar nange pa yeteke' poi, n'hilyeh ta'e n'aiye poi plihe mende niharar nange ya meteke' yip. ⁷ Lenge to' tatai poi, n'upe n'aiye poi masande nange bilip yip ki sai bongol pe, luku ki n'ende bongolme poi n'aiye ya gwin mikirh mane. ⁸ N'aiye yip pa jin bongole yi yoto nan tikin Lahmboreng'e Jisas pe, luku ki plihe n'ende bongolme laip poi. ⁹ Pe n'upe n'aiye poi n'oihmeryembe yip, wusyep hriphrip poi nalme nembep tikin Got ki nembere sekete. ¹⁰ Nye nyermbe n'upe n'au poi misilihme Got topo'm'e n'oihmbwaip poi n'aiye ka ende bongolme bilip yip n'aiye teter sehei'e. Pe poi ya muta meteke' yip.

Pol nisilihme Got n'aiye ka e eteke' lenge Tesalonaika

¹¹ Poi misilihme Got, topo'e Lahmboreng'e poi Jisas n'aiye ka yende yanah n'aiye poi ya muta meteke' yip. ¹² Poi masande n'aiye Lahmboreng'e Jisas Krai ka ende n'oihmbwaip yip n'aiye pa yende nihararme lenge Kristen miye' tuweinge topo'e lenge mitinj lalme. N'oihmbwaip yip n'aiye n'ende niharar se ka nembere supule n'hilyeh tu'e poi n'aiye mende nihararme yip. ¹³ Ta'e luku pe, kin ka ende bongolme n'oihmbwaip yip no, yip pa yurp prihe bwore bwarme, topo'e holi bwore mise supule yil nembep tikin Yai Got n'upe n'aiye Lahmboreng'e poi Jisas ka plihe ot kekep e'e topo'e lenge miye' tuweinge holi mise supule kitikin.

4

Yarp lenge Kristen miye' tuweinge

¹ Ta'e luku pe, lenge to' tatai poi, poi si mala'at yip yanah bwore bwarme n'aiye pa junde n'asande tikin Got. Yip si jande bwore bwarme nom, nato nan tikin Lahmboreng'e Jisas pe, poi da plihe mini yip n'aiye pa yende bwore tu'e luku yenge yil yil. ² Yip si sisyeme wusyep n'aiye poi mala'at yip. Poi mana yip syep mengeme gwande wusyep tikin Lahmboreng'e Jisas Krai.

³ Got n'asande nange yip pa yurp holi mise supule no, pa yenge wahri' yip yosokome n'aiye pa yende nin pinip yar. ⁴ Yip lenge miye', nye nyermbe yip pa sisyeme yanah n'aiye pa yurp bwore bwarme yotop lenge tuweinge tip.* ⁵ Prepwan n'aiye n'oihmbwaip yip ka hri tuhur no, pa yende nin pinip yar n'hilyeh tu'e lenge miye' tuweinge n'aiye yukur sisyeme Got no, tinge yende pupwa. ⁶ N'ai n'aiye ta'e luku pe, prepwan n'aiye pa hombo'e yehme lenge Kristen to' tatai sye' n'aiye yip yende nin pinip yar topo'e tuweinge lenge miye' sye'. Poi si mana yip syep mengeme na, Lahmboreng'e se ka ende wachaihme lenge lahmende n'aiye ka yende n'ai uku. ⁷ Got yukur namba'e poi nange teter ya murp tu'e miye' tuweinge tikin n'aiye yende nin pinip yar, pakai. Kut kin gal poi nange ya murp holi mise supule. ⁸ Ta'e luku pe, lenge lahmende n'aiye jarng'e n'aiye ka yusyunde wusyep uku pe, yukur tinge jinyenme wusyep miye' luku, tinge jinyenme wusyep tikin Got. Kin n'ilyeh'e sai n'aiye yal yip Yohe Yirise.

⁹ Kom yukur ma plihe ming'e tup ende mini yip me yanah n'aiye yende nihararme lenge Kristen miye' tuweinge, pakai. Detale, Got si yasam yip yanah n'aiye yende nihararme lenge Kristen miye' tuweinge. ¹⁰ Bwore kin n'aiye yip si yende yanah ta'e luku yal lenge Kristen miye' tuweinge n'aiye yarp Masedonia. Ta'e luku pe, lenge to' tatai poi, poi masande n'aiye pa plihe yende tu'e luku yenge yil yil. ¹¹ Yip pa n'oiheryembe n'aiye pa

3.6 Apo 18.5 * 4.4 Le'e wusyep tehei n'oinde tikin wusyep uku: Ta'e luku pe, yip miye' tuweinge il'yeh il'yeh pa bepeteme wahri' yip tip n'aiye yukur pa yende nin pinip yar.

yende wah nihe, topo'e pa yurp numwaiye. No pa jin nhip yiptip tongonose naiye pa bepyeteme yarp yip ilyeh ilyeh. Wusyep e'e ki nahilyeh ta'e naiye somohonme poi mana yip. ¹² Njupe naiye pa yende tu'e luku pe, prepwan naiye pa yi tingil lenge mitinj naiye ka yungwis yip naimune. Pa yende yajah uku pe, noihmbwaip lenge miye' tuweinge naiye yukur bilipme Got ka yahra'e nan yip me noihmbwaip bwore yip.

Njupe naiye Lahmborenge ka ot

¹³ Lenge to' tatai poi, poi masande naiye pa sisyeme bwore gondoume me naimune naiye ka ende me lenge mitinj naiye somohon yule. Yip yukur pa noihginirme tinge nahilyeh tu'e lenge mitinj naiye yukur bilip me Got, na pakai. ¹⁴ Poi bilip nange Jisas somohonme nule mi'e pe, mindemboi ka plihe ot. Topo'e poi bilip nange mindemboi Got ka ahra'e lenge Kristen miye' tuweinge naiye somohon yule pe, ka yut topo'e Jisas. ¹⁵ Wusyep e'e naiye poi mana yip malaŋatme pe, le'e wusyep tikin Got. Njupe naiye Jisas ka ot pe, poi lenge miye' tuweinge naiye teter tukwini marp e'e pe, yukur ya mil yerme lenge mitinj naiye somohon yule, pakai. ¹⁶ Dindi' nup uku pe, lenge miye' tuweinge ka yusyunde di' ende tikin walip hla' ondoh ka yohe timbiya gil. Ka unduhul'e noih tikin Got pe, Lahmborenge Jisas ka ose moihla' guh. Pe lenge Kristen miye' tuweinge naiye somohon bilip me Jisas no, tinge yule pe, tinge ka tuhur yerme poi. ¹⁷ Kut poi lenge Kristen miye' tuweinge naiye teter marp pe, Got ka enge poi el unuh naitem naiye ya mil motop tinge pe, ya mila guhilyeh topo'e Lahmborenge. Pe ya murp topo'e Lahmborenge nyermbe nyermbe. ¹⁸ Ta'e luku pe, pa yalaŋatme wusyep e'e yende bongolme yip Kristen miye' tuweinge.

5

Yurp jeteme Lahmborenge naiye ka ot

¹ Lenge to' tatai poi, yukur ya plihe mini yip malaŋatme nup tikin Lahmborenge naiye ka plihe ot. ² Yip si sisyeme, njupe naiye Lahmborenge ka ot pe, ka ot nilyehe si tu'e miye' endei naiye nat nup. ³ Njupe naiye lenge miye' tuweinge ka yininge tu'e le'e na, "Poi tukwini, poi marp syumbe numwaiye topo'e hriphrip supule." Pe nup uku mane ka ot me lenge miye' tuweinge naiye yukur bilip me Got. Ka tu'e naiye tuwei wasande syohe naiye ta wara'e talah pe, ka nahilyeh tu'e naiye lenge miye' tuweinge yukur tatame ka se jirnge yosokome mane luku, pakai supule.

⁴ Kom lenge to' tatai nam, yip yukur yarp yepelmbe ta'e lenge miye' tuweinge naiye yeteteme wusyep tikin Got. Nup uku yukur ka ende yip pa yenge plai tu'e naiye yip yeteke'e miye' endei naiye nat, pakai. ⁵ Poi lenge miye' tuweinge lalme tikin yirise, topo'e nau naiye najar'e. Poi yukur miye' tuweinge tikin nup topo'e yepelmbe, pakai. ⁶ Ta'e luku pe, poi lenge Kristen, ya mende mi'mi' murp tu'e naiye miye' tuweinge yarp hla'. Yukur ya mite posoh tu'e lenge miye' sye', topo'e yukur ya mono'e pinip kwote. ⁷ Nup pe, lenge miye' tuweinge yate posoh, topo'e tinge yono'e pinip kwote no, nondoh tinge talalai pe, tinge yende kwite kwote. ⁸ Kom poi mitinj tikin nau pe, noiheryembe poi ka si bwore bwarme. Poi ya murpe gare noihmbwaip naiye tejeime Got pe, ya mende nihararme lenge mitinj pe, yajah bwore luku ka ungwisme poi tu'e temhronj kapa. Poi marp meseperhme Got naiye ka amba'e poi. Ki ta'e naiye gala' kapa.

⁹ Got yukur nalaŋatme poi nange ya mamba'e noihmbwaip nihe kin, pakai. Kin nalaŋatme poi naiye ya murp meseperhme nup tikin Jisas naiye ka ota amba'e poi. ¹⁰ Somohon kin nulme nungwisme poi lalme. Ta'e luku pe, poi lahmende naiye tukwini marp laip kekep e'e, topo'e lahmende naiye si yule no, njupe naiye Lahmborenge ka plihe ot pe, poi ya murp laip topo'e kin nyermbe nyermbe. ¹¹ Ta'e luku pe, pa yininge wusyep bwore naiye ka ende bongolme yiptip, tu'e naiye tukwini yip yende.

Wusyep yuwo

¹² Lenge to' tatai poi, poi misilihme yip ηaiye pa yusyunde wusyep lenge miye' wah tikin Lahmborenge ηaiye yende wah yungwisme yip. Yip pa yurp tuwihme tinge. Detale, Lahmborenge kin nalaηatme tinge ηaiye ka yurp miye' ondoh yip. Tinge ka syep erneme yip me ηaimune ηaiye pupwa. ¹³ Yip sisyeme wah ηaiye tinge yende pe, pa yahra'e naη tinge, topo'e pa yende nihararme tinge. Topo'e pa yurp ηumwaiye ηoihmbwaip ilyeh topo'e lenge to' tatai yip. ¹⁴ Lenge to' tatai poi, poi misilihme yip ηaiye pa yininge bongol me lahmende ηaiye yarp pakaiye yende ηulmbwai, topo'e pa yende bongolme ηoiheryembe lenge mitiη ηaiye hi' worhe, topo'e pa yungwis lenge miye' ηaiye ηoihmbwaip tinge yukur teηeime Got bongol. Pa syumbe yurp bwore ηumwaiye yotop lenge mitiη lalme. ¹⁵ Ta'e luku pe, pa sisyme tu'e le'e, ηaiye miye' ende ka ende hwap me yip pe, yukur pa tungwisme hwap kin, na pakai. Kut ηoihmbwaip bumbe yip ka si el ηaiye pa yende ηoihmbwaip bwore yile yut yip tip lenge Kristen miye' tuweinge, topo'e lenge miye' tuweinge lalme.

¹⁶ Yip pa yurp hriphrip nyermbe nyermbe. ¹⁷ Nyermbe nyermbe ηupe ηau pa yisilihme Got. ¹⁸ ηaimun bwore lakai pupwa ka ot me yip, kom nye nyermbe pa yininge wusyep yirisukwarme Got. Detale, Got si ηasande yip miye' tuweinge ηaiye yarp sehei me Jisas pe, pa junde yaηah uku. ¹⁹ ηupe ηaiye Yohe Yirise ηasande ka ende wah pe, yukur pa yuipe nih tikin Yohe Yirise. ²⁰ Topo'e prepwan ηaiye pa tule lahmende ηaiye yana yip wusyep profet. ²¹ Te yiyar'e wusyep lalme. Wusyep ηaiye bwore mise pe, pa yurpe, tu wusyep molohe pe, pa yusme. ²² Yip pa yusme ηaiye yende ηai'e ηai'e tetehei pupwa. ²³ Got, kin tehei ηaiye yip yarp ηoihmbwaip ηumwaiye, topo'e kin nongohe hwap yip pe, kin ηende yip tahar bwore prihe. Pe Got nalaηatme yip kitikin. Bwore mise, kin bepeteme yipihinge, topo'e wahri' yip, ηaiye pa yurp bwore bwarme supule yil ηembep kin ηupe ηaiye Lahmborenge Jisas Krai ka ot. ²⁴ Got si nalaηatme yip miye' tuweinge kin bwore mise pe, se ka ungwisme yip tu'e ηaiye yerkeime kin si ηanange nange ka ende.

²⁵ Lenge to' tatai poi, yisilihme Got me poi. ²⁶ Yirir lenge Kristen miye' tuweinge lalme. ²⁷ ηam misilihme yip nato naη tikin Krai ηaiye pa jonose tup e'e yil lenge Kristen to' tatai lalme. ²⁸ ηoih mi'mi' tikin Lahmborenge Jisas Krai sai topo'e yip.

Tup hoi ɲaiye Pol nainge nal lenge Tesalonaika

¹ Tup e'e natme ɲam Pol pe, Sailas pe, Timoti. Poi mainge tup e'e member mal lenge sios Tesalonaika ɲaiye jande Yai Got poi, topo'e Lahmborenge Jisas Krai. ² ɲam masande ɲoihmbwaipe ɲumwaiye topo'e ɲoihginir bwore tikiin Yai Got poi, hindi Lahmborenge Jisas Krai ka si topo'me yip lalme.

Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge ɲupe ɲaiye Krai ka ot

³ Lenge to' tatai poi, nye nyermbe poi manange wusyep mirisukwarme Got me yip. Ki bwore tikiin ɲaiye ya mende tu'e luku. Detale, bilip yip ki tahar bongol sekete, topo'e ɲoihmbwaipe ɲaiye yende niharar lenge mitiɲ ɲaiye sai me yip ilyeh ilyeh pe, ki tahar bongol sekete nenge nal. ⁴ ɲupe ɲaiye poi mal'e mal'e pe, poi hriphrip ɲaiye poi mana lenge sios mahra'e naɲ yip. Poi mana lenge sios gwande ɲai'e ɲai'e tetehei pupwa ɲaiye lenge wachaih yende yumbune yip, topo'e hwap ɲaiye natme yip. Kom yip lenge Tesalonaika yikirh mane topo'e hwap pe, yip jan bongole yarpe bilip yip.

⁵ ɲai'e ɲai'e lalme luku ki sasambe nange ɲiyar'e tikiin Got nal lenge mitiɲ lalme pe, ki bwore bwarme. Yip si yamba'e nihe syohe. Detale, yip yahra'e lemame tikiin Got. Pe kin ka ende yip pa yurp bwore bwarme yi yoto lemame kitikin. ⁶ Got se ka ende ɲaimune ɲaiye kin bwore bwarme. Ka ungwisme yitini pupwa elme lenge wachaih ɲaiye yende yumbune yip. ⁷ Ta'e luku pe, ka ungwisme yip topo'e poi lahmende ɲaiye si mamba'e nihe syohe pe, ya lalme mamba'e yohe. Ka ende ɲai'e ɲai'e luku dindi' ɲup tikiin Lahmborenge Jisas Krai ka enge lenge walip hla' kin ɲaiye bongol sekete ose moi hla' guh. ⁸ Kin ka ot topo'e nihilim embere ɲaiye ka ende wusyep me lahmende ɲaiye jarnge Got, topo'e yukur jande wusyep mise tikiin Lahmborenge poi Jisas. ⁹ Got ka angang lenge miye' tuweinge luku syohe embere pupwa pe, tinge ka yusyunde syohe luku nye nyermbe, topo'e tinge ka yurp wohme Lahmborenge pe, yukur ka yeteke'e bongol topo'e yirise kin, pakai. ¹⁰ ɲup yuwo ɲaiye Jisas ka ot pe, lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye ɲoihmbwaipe tinge teɲeime kin pe, ka yirisukwarme kin, topo'e yaɲa'e naɲ embere yilme kin. Yip si yaɲa'e ɲoihmbwaipe yip yalme wusyep ɲaiye poi malaɲatme malme yip pe, yip topo'e se pa yurp yotop tinge.

¹¹ Le'e tehei kin ɲaiye nye nyermbe poi misilihme Got ɲaiye ka ungwisme yip no, pa yurp junde ɲasande kin. Topo'e poi misilihme Got ɲaiye ka ende bongol me yip no, yip tatame ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e bwore junde ɲoihmbwaipe bwore yip ɲaiye teɲeime kin. ¹² ɲoih mi'mi' tikiin Got topo'e Lahmborenge Jisas Krai ɲende wah nato yip ti, lenge miye' tuweinge yeteke'e yip pe, tinge yahra'e naɲ tikiin Lahmborenge poi Jisas pe, kin hriphrip me yip.

2

Wachaih tikiin Got ka ot

¹ Lenge to' tatai ɲam, ɲam de ma plihe mininge malaɲatme wusyep ɲaiye Lahmborenge poi Jisas Krai ka ot no, ya lalme guhilyeh motop kin. ² Yukur pa ɲoiheryembe wula wula, lakai hi' worhe ɲaiye pa yisyunde wusyep sye' ɲaiye lenge mitiɲ ka yininge na, “ɲup tikiin Lahmborenge ɲaiye ka ot, si nat mi'e”, liki na pakai. Detale, lenge mitiɲ sye' se ka yuta hombo'e yeh yip yininge nange le'e wusyep profet ende, o le'e wusyep ɲaiye poi manange malaɲatme, topo'e se ka yininge nange luku wusyep poi mainge member malme yip. ³ Topo'e yukur pa yusyunde wusyep molohe ɲaiye miye' ende ka ota hombo'e yeh yip, na pakai. Lahmborenge yukur ka se ot luh paka pakaiye. Yerendehei kin pe, lenge miye' tuweinge sye' ka yaɲa'e teket me Got, topo'e yende bwili'e bwula'e, topo'e

miye' n̄aiye n̄ende wachaihme Got topo'e wusyep ern̄eme pe, ka ote tus halhale. Kin miye' n̄aiye ka ende yumbune n̄ai'e n̄ai'e lalme, kom mindemboi Got ka ember kin el hel. ⁴ Kin ka ininge pakai me got lalme, topo'e ka ende wachaihme n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye bwore yirise n̄aiye lenge miye' tuweinge yirisukwarme, topo'e kin ka ember kitikin el yer nange ka el la orp e oto yukoh yirise tikin Got pe, ka ininge nange kin ilyeh kin Got. ⁵ Yip si n̄oihsipe n̄up uku n̄aiye n̄am mate motop yip marp no, n̄am mana yip n̄ai uku, lakai pakai? ⁶ Ta'e luku pe, yip sisyeme n̄aimune n̄aiye nupwai'e yan̄ah wachaih tikin Got uku no, yukur ki nate tas hihwaiye. N̄up kitikin n̄aiye wachaih tikin Got uku ka ote tus halhale pe, teter sai.

⁷ O tukwini lenge miye' tuweinge wula wula tinge yulyul yende n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa yarp kekep e'e yengelyembe wusyep tikin Got n̄aiye n̄anange. Kom miye' ende kin si gan tatme yan̄ah n̄aiye n̄ai'e n̄ai'e pupwa luku yukur ka se tus halhale. Se ka si e tutume n̄up kitikin n̄aiye miye' uku ka tuhyul'me el gin el tikihe anga'me yan̄ah. ⁸ Mi'e pe, wachaih tikin Got ka ote tus halhale. Kom Lahmborenge Jisas ka enge yirise bongol kin uku ende yumbune miye' pupwa luku, topo'e ka unduhul'e yohe bongol kin uku tus mut kin onombe ka ole. ⁹ Wachaih tikin Got ka ot topo'e bongol tikin Satan pe, ka ende mirakel topo'e wutu' supule hombo'e wula wula. ¹⁰ Topo'e ka ende n̄ai'e n̄ai'e tetehei n̄aiye pupwa yehe, hombo'e yeh lenge miye' tuweinge pe, tinge ka yil moi n̄aiye ka talai supule. Detale, tinge yukur yende nihararme wusyep mise tikin Got n̄aiye ka ungwisme tinge, pakai. ¹¹ Ta'e luku pe, Got bunjenge n̄oihmbwaip tinge nenge nal n̄oinde tikin n̄aiye n̄oihmbwaip tinge ka tejeime n̄aimune n̄aiye hombo'e. ¹² Topo'e lahmende n̄aiye n̄oihmbwaip tinge yukur tejeime wusyep mise, topo'e tinge tengelyem n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa pe, tinge ka jin wusyep topo'me Got n̄aiye ka iyar'e pupwa tinge.

Got si nalan̄atme yip n̄aiye mindemboi ka ungwisme yip

¹³ Lenge to' tatai poi, nye nyermbe poi manange wusyep hriphrip me Got n̄aiye ka amba' yip topo'e ka ende nihararme yip. Detale, Got si nalan̄atme yip ta'e talah ondohe kin no, ka amba'e yip yer. Pe bongol tikin Yohe Yirise si n̄ende n̄oihmbwaip yip tejeime wusyep mise luku pe, yip si yarp ta'e lenge miye' tuweinge tikin Got n̄aiye bwore bwarme supule. ¹⁴ N̄upe n̄aiye poi malañatme wusyep mise malme yip pe, n̄up uku Got galme yip. Detale, kin n̄asande nange yip pa yurp yi yoto yirise bwore tikin Lahmborenge poi Jisas Krai. ¹⁵ Ta'e luku pe, lenge to' tatai poi, jin bongole pe, yurpe gare wusyep mise n̄aiye poi si manange malañatme malme yip, topo'e wusyep n̄aiye poi mainge gwah tup member yip mal. ¹⁶ N̄am manange wusyep misilihme Lahmborenge poi Jisas Krai topo'e Yai Got poi n̄aiye n̄ende nihararme poi, topo'e tinge hindi n̄oihginirme poi no, ya murp meseperhme Got n̄aiye ka ende mi'me poi ya murp bwore nye nyermbe. ¹⁷ Ta'e luku pe, ka ende bongolme n̄oihmbwaip yip topo'e ka ungwisme yip no, pa yende n̄ai'e n̄ai'e bwore, topo'e pa yininge wusyep n̄aiye ki bwore.

3

Yip yininge wusyep yisilihme Got n̄aiye ka ungwisme poi

¹ O lenge to' tatai poi, wusyep yuwo n̄aiye sehei ka mi'e pe, n̄am masande n̄aiye pa yisilihme Lahmborenge n̄aiye ka ungwisme poi no, wusyep kin n̄aiye poi manange malañatme pe, ka sisil el'e el'e hihwaiye. Topo'e lenge miye' tuweinge ka yisyunde wusyep n̄aiye poi malañatme pe, ka yurume yan̄a'e nan̄ embere yilme Got n̄ahilyeh tu'e yip. ² Topo'e pa yisilihme Got n̄aiye ka enge poi osokome lenge miye' tuweinge n̄aiye da yende pupwa me poi. Tehei kin ta'e le'e, lenge miye' tuweinge sye' yukur yan̄a'e n̄oihmbwaip tinge yalme wusyep mise luku, pakai. ³ Kom Lahmborenge kin yukur bunje bunjenge n̄oihmbwaip kin, pakai. Ta'e luku pe, se ka ende bongolme yip. Topo'e n̄upe n̄aiye Satan nala ondol'me yip pe, Jisas se ka ungwisme yip. ⁴ O nato nan̄ tikin

Lahmborenge pe, poi sisyeme nange yip pa junde wusyep mise ɲaiye poi malaɲatme ɲahilyeh ta'e somohon ɲaiye yip yende. ⁵ Poi misilihme Got ɲaiye ka ende bongolme ɲoihmbwaip yip no, pa sisyeme ɲoihmbwaip michukor tikin Got bworerme. Topo'e ka ende yip pa jin bongole no, pa yikirh mane tu'e Kraiss.

Wusyep hra'embep nal lenge miye' ɲaiye yengelyembe wusyep

⁶ Lenge to' tatai poi, nato naɲ tikin Lahmborenge poi Jisas Kraiss pe, poi syep erɲem yip bongol ɲaiye yukur pa juhilyeh yotop lenge to' tatai sye' ɲaiye pupwa yende ɲulmbwai ɲaiye yende wah, topo'e tinge jarngɛ ɲaiye ka junde wusyep erɲeme poi ɲaiye si malaɲatme malme tinge, na pakai. ⁷ Yip si sisyeme ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e bworerme junde ɲaimune ɲaiye poi marp motop yip no, poi mende. Poi yukur mende ɲulmbwai ɲupe ɲaiye poi marp motop yip, pakai. ⁸ ɲupe ɲaiye lenge mitiɲ yenge ɲai yate pwal poi pe, yukur poi mamba'e pakaiye, pakai. Poi miche wuhyau mamba'e. Poi gwarngɛ ɲaiye yip pa yiche wuhyau yip yamba'e ɲai yungwisme poi. Nye nyermbe ɲup ilyeh ilyeh poi mende wah nihe no, prepwan ɲaiye ya yul yip mane. ⁹ Ki bwore ɲaiye ya misilih no, pa pul poi ɲai, kom poi yukur masande ta'e liki, poi masande nange pa junde yaɲah ɲaiye poi mende. ¹⁰ ɲupe ɲaiye poi marp motop yip pe, nye nyermbe poi mana yip na, "Lahmende garngɛ ɲaiye ka ende wah pe, yukur pa yaɲa'e ɲai."

¹¹ Tehei kin ɲaiye poi manange wusyep uku pe, ki ta'e le'e, lenge mitiɲ sye' yate yana poi nange lenge miye' tuweinge sye' ɲaiye yotop yip yarp iki pupwa yende ɲulmbwai. Tinge yende mut pinip sekete me ɲai'e ɲai'e tititinge lenge mitiɲ. ¹² Nato naɲ tikin Lahmborenge Jisas Kraiss poi pe, poi manange wusyep bongol mal lenge miye' tuweinge luku ɲaiye ka yurp bwore ɲumwaiye yende wah yembepeteme tititinge. ¹³ Kut yip lenge to' tatai poi pe, yukur pa yende ɲoihemine ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e ɲaiye ki bwore, na pakai.

¹⁴ O miye' ende ɲaiye ka girngɛ ɲaiye ka usyunde wusyep ɲaiye poi mainge gwah tup member malme yip pe, yalaɲatme kin esep ilyeh bworerme no, yukur pa juhilyeh yotop kin, na pakai. Pa yende tu'e luku no, ka hi'me pupwa ɲaiye kin ɲende. ¹⁵ Kom yukur pa yeteke'e kin tu'e ɲaiye wachaih yip, na pakai. Kut yonorh me ɲoihmbwaip bwore bwore no, ka amba'e ɲoih onorh tu'e ɲaiye to' yip ende.

¹⁶ Lahmborenge kin tehei ɲaiye ɲoihmbwaip ɲumwaiye pe, poi misilihme kin ɲaiye ka yul yip ɲoihmbwaip ɲumwaiye kin, topo'e ka orp topo'me yip nye nyermbe. ¹⁷ ɲam Pol, syep ɲam, ɲam mainge wusyep yuwo tup e'e. ɲam member wusyep hriphrip topo'e ɲau bwore ɲam malme yip lalme. Le'e yaɲah ɲaiye nye nyermbe ɲam mainge wusyep yuwo me tup ɲam lalme. ¹⁸ ɲoih mi'mi' tikin Lahmborenge poi Jisas Kraiss sai topo'me yip lalme.

Tup nendehi n̄aiye Pol nainge nal me Timoti

Wusyep hra'embep

¹ Ɔam Pol, aposel tikin Kraiſ Jisas member tup e'e malme nin Timoti. Got Miye' nungwisme poi hindi Kraiſ Jisas n̄aiye n̄oihmbwaip poi sai meseperhme pe, tinge hindi si yalaŋatme n̄am n̄aiye ma mende wah e'e. ² Nin Timoti pe, nin ta'e n̄aiye talah bwore n̄am. Detale, nin si n̄enerme Kraiſ gande wusyep n̄aiye n̄am si mana nin me kin. Tup e'e n̄am member malme nin. N̄oihmbwaip n̄umwaiye, n̄oihginir topo'e n̄oih mi'mi' tikin Yai topo'e Kraiſ Jisas Lahmborenge poi sai topo'me nin.

N̄oihme lenge jetmam n̄aiye yalaŋatme wusyep molohe

³ N̄upe n̄aiye n̄am masme Efesus mala mil provins Masedonia pe, n̄am si mana nin nange na orp moi Efesus. Detale, lenge mitiŋ sye' tinge yal'e yal'e yalaŋatme wusyep hombo'e me wusyep tikin Got yal lenge Kristen miye' tuweinge. Ta'e luku pe, n̄am masande n̄aiye na indindir lenge no, yukur ka plihe yininge wusyep uku, na pakai. ⁴ Topo'e na ini lenge miye' tuweinge luku tu'e le'e na, ka yusme n̄oihmbwaip n̄aiye jonose lenge mwan ka' tititinge, topo'e yonombe teketenge wusyep yerkei yerkeime. Wusyep n̄aiye ta'e liki se ka ahra'e tapam nihe. Wusyep n̄aiye ta'e luku se ka bunjenge n̄oihmbwaip tinge pe, yukur ka se ungwisme bilip tinge. ⁵ Tehei kin n̄aiye n̄am manange wusyep bongol uku pe, ki ta'e le'e: n̄oihmbwaip yip ka bwore bwarme, topo'e n̄oiheryembe yip si sisyeme n̄aiye yukur yip yende pupwa, topo'e pa yurp tuwihme Got pe, luku ka ende yip n̄aiye pa yende niharar lenge mitiŋ.

⁶ Lenge mitiŋ sye' tinge si yasme yaŋah bwore n̄aiye n̄am mana nin pe, tinge si tungwusyar yal yaŋah umun pe, tinge yanange wusyep sye' topo'e n̄oihmbwaip kwote. ⁷ Tinge yisande nange tinge yala yende wah tu'e n̄aiye jetmam tikin wusyep erŋeme tikin Got. Pe wusyep mune n̄aiye tinge yanange pe, tinge n̄oiheryembe nange tinge sisyeme. Kom pakai, tinge yukur sisyeme wusyep n̄aiye tinge yanange, topo'e tinge bunje bunjenge wusyep tehei kin. ⁸ Ta'e luku pe, poi sisyeme nange wusyep erŋeme tikin Got kin bwore n̄aiye nungwisme yarp lenge miye' tuweinge, topo'e n̄aiye ka junde tu'e n̄aiye Got n̄anange. ⁹ Ya lalme sisyeme tu'e le'e, wusyep erŋeme n̄aiye Got pwal poi pe, yukur ki nat lenge miye' tuweinge n̄aiye bwore, pakai. Kom wusyep erŋeme luku kin de ka onombe lenge mitiŋ n̄aiye yende hwap topo'e yuwor'e wusyep erŋeme. Topo'e lahmende n̄aiye yukur jande wusyep erŋeme tikin Got. Kin de ka onombe hwap lenge mitiŋ n̄aiye yukur n̄oiheryembe nange Got ki holi, topo'e jonosambalai Got, topo'e yende yumbune yasilalaha no, ka yonombe yai mam tinge, lakai lenge mitiŋ yule. ¹⁰ Kin da ende wusyep me lenge mitiŋ n̄aiye yende niŋ pinip yar, lenge mitiŋ sye' n̄aiye tinge yende niŋ pinip yar topo'e lenge miye' ta'e n̄aiye somohon tinge yende yarp Sodom, topo'e lahmende n̄aiye yende n̄endei me lenge miye' sye' no, yende windau me tinge ta'e miye' wah pakaiye. Topo'e lahmende n̄aiye n̄anange wusyep hombo'e topo'e lenge mitiŋ lalme. Wusyep erŋeme ka ende wusyep me lahmende n̄aiye yende wachaihme wusyep mise tikin Got. ¹¹ Wusyep uku n̄aiye ma mininge malaŋatme pe, ki wusyep mise yirise tikin Got n̄aiye sasambe yirise mi' supule tikin Got pe, ya lalme yirisukwarme Got.

¹² Ɔam manange wusyep hriphrip me Kraiſ Jisas, Lahmborenge poi n̄aiye kin si pwale bongol e'e n̄aiye ma mende wah mininge wusyep e'e. Detale, kin si n̄eteke'e n̄iyar'e n̄oihmbwaip n̄am nange n̄am tatame n̄aiye ma mende wah kin. ¹³ Somohon n̄aiye teter yukur n̄am mimbilme n̄oihmbwaip n̄am malme kin pe, n̄am mihyele maname wusyep pupwa, gwonome naŋ kin, maname wusyep hi'e, topo'e n̄am mongombe lenge mitiŋ n̄aiye jande Jisas. Kom n̄up uku pe, Got n̄oihginirme n̄am. Detale, n̄oihmbwaip

ɲam yukur tejeime Jisas pe, ɲam yukur sisyeme ɲaimune ɲaiye ɲam si mende malme kin. ¹⁴ Ta'e luku pe, ɲup uku ɲoihmbwaip ɲumwaiye tikin Lahmborenge poi turu' nate gahanahme ɲam pe, ki ɲende ɲoihmbwaip ɲam tejeime kin, topo'e ɲoihmbwaip ɲaiye ɲende nihararme Krai Jisas.

¹⁵ Wusyep e'e ki bwore mise supule, ɲaiye lenge mitiɲ lalme ka yusyunde no, ka junde. Krai Jisas kin nate gah kekep e'e ɲaiye ka ungwis lenge miye' tuweinge ɲaiye yende pupwa. Ta'e luku pe, ɲam Pol miye' endehei ɲaiye mende pupwa supule. ¹⁶ ɲam miye' endehei ɲaiye mende hwap, kom Got ɲoihginirme me ɲam pe, Jisas Krai narp ɲumwaiye ɲaiye ka asambe ɲoihmbwaip ɲumwaiye kin otme ɲam ɲaiye lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e no, ka yaɲa'e ɲoihmbwaip tinge yilme kin pe, ka yurp yeseperhme ɲup yuwo ɲaiye ka yurp bwore nye nyermbe. ¹⁷ Poi lalme hriphrip, mirisukwarme kin, topo'e maɲa'e naɲ embere malme kin, Got esep ilyeh ɲaiye yukur tatame ya meteke' kin, pakai. Kin kiɲ ɲaiye narp nyermbe nyermbe, topo'e ɲaiye yukur tatame ka ole. Poi mahra'e naɲ mirisukwarme kin nyermbe nyermbe! Mise.

¹⁸ Wusyep e'e ɲam mana nin talah ɲam Timoti. Ki nal gande wusyep profet sye' ɲaiye lenge Kristen miye' tuweinge sye' yanange yalme nin. Wusyep uku ka ungwisme nin ɲaiye na ormbe bwore e oto wah tikin Got. ¹⁹ ɲoihmbwaip nin ka tejeime Got bongol, topo'e na orp bwore guh ɲembep lenge mitiɲ lalme topo'e Got. ɲupe ɲaiye lenge mitiɲ sye' jinyenme wusyep ɲaiye ka yurp bwore junde ɲoihmbwaip bwore pe, tinge si yende yupupur ɲoihmbwaip bwore tinge luku pe, tinge si yasme ɲoiheryembe mise tinge ko. ²⁰ Himeneus hindi Aleksander, tinge hindi yende ta'e liki pe, ɲam member tinge hindi mal syep tikin Satan ɲaiye ka hindi sisyeme no, yukur ka hindi plihe yininge wusyep pupwa yilme Got.

2

Wusyep hra'embep nal lenge sios ɲaiye ka yahra'e naɲ tikin Got

¹ ɲendeheyeh kin pe, ɲam masande ɲaiye na ini lenge Kristen miye' tuweinge na, “Ka yininge wusyep topo'me Got hriphrip me kin, topo'e ka yisilihme kin ɲaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme.” ² Tinge yisilihme Got ɲaiye ka ungwisme lenge kin, topo'e lenge miye' embep no, poi ya murp bwore ɲumwaiye topo'e ɲoihmbwaip bwore bwarme. Topo'e ya murp ɲumwaiye tuwihme Got maɲa'e naɲ embere milme kin ilyehme, topo'e ya murp bwore bwarme mil ɲembep lenge mitiɲ lalme. ³ Wusyep e'e ɲaiye ɲam mana nin ɲaiye pa yende pe, ki bwore supule nal ɲembep tikin Got. Kin Miye' nungwisme poi pe, luku ka ende kin ka hriphrip. ⁴ Tehei kin ta'e le'e, Got ɲasande ɲaiye lenge mitiɲ lalme ka yusyunde wusyep mise kitikin Got no, ka amba'e tinge pe, ka yurp bwore hlaininge nye nyermbe.

⁵ Detale, Got esep ilyeh kin narp, topo'e miye' bumble ilyeh ɲaiye kin narp bumble me Got topo'e lenge miye' tuweinge lalme.

Miye' uku Krai Jisas.

⁶ Kin naɲa'e kitikin nat nal ɲaiye kin nule berme pupwa lenge miye' tuweinge lalme no, ka yurp hlaininge. ɲup uku ki sasambe, ɲaiye Got kin ɲasande tikin ɲaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme pe, kin nalaɲatme ɲupe ɲaiye Jisas Krai ka ole ungwis lenge miye' tuweinge.

⁷ Ta'e ti, Got nalaɲatme ɲam aposel topo'e jetmam tititinge lenge mitiɲ supule ɲaiye ma malaɲatme wusyep mise milme tinge no, ɲoihmbwaip tinge ka tejeime wusyep mise luku. Wusyep e'e ɲaiye ɲam manange, ki bwore mise supule. ɲam yukur hombo'e.

⁸ ɲam masande ɲaiye nato sios lalme ka yahra'e naɲ Got pe, lenge miye' lalme ka yininge wusyep topo'me kin. Ka yahra'e syep tinge yunuh yaɲa'e tinge supule yilme kin,

kut prepwan ηaiye ka ηoihmbwaip nihe, topo'e tuhwar, na pakai. ⁹ O ηam masande lenge tuweinge lope, ka dende' hihyilih bworerme yil tutume wutu' kin pe, sekei. Prepwan ηaiye ka yendende'me dohwaih tinge ka mi', topo'e ka yendende'me wahri' tinge topo'e salpan ηaiye tinge yenge ηeser yende tikin mi' supule. Topo'e prepwan ηaiye ka birme wuhyau no, ka yamba'e hihyilih ηaiye tikin mi' supule, na pakai. ¹⁰ Kut lenge Kristen tuweinge ηaiye jande wusyep tikin Got pe, ka yende wah bwore bwore tikin Got. Luku hihyilih bwore mise tinge.

¹¹ Lenge tuweinge lalme ka yurp ηumwaiye yusyunde wusyep yi yoto sios pe, ka yurp tuwihme lenge miye' embep tikin sios. ¹² ηam manange pakai supule ηaiye tuwei ende ta tuhur gwin hla' walaηatme wusyep Got gwin woto sios, topo'e yukur ta wil yer tahar'e lenge miye', na pakai. Ta syumbe wurp ηumwaiye wusyunde wusyep. ¹³ Detale, Got ηende Adam yer mi'e pe, ki ηende Iv nate gande. ¹⁴ Kom Iv wowor'e wusyep erηeme tikin Got yer. Detale, ti wasande wusyep molohe Satan pe, ti wende hwap. ¹⁵ Ti wende ta'e luku, kom Got se ka amba'e lenge tuweinge ηaiye ka yara'e talah, ηaiye ηoihmbwaip tinge ka teηeime Got, topo'e ka yende nihararme lenge mitiη, topo'e ka yurp ηumwaiye, topo'e ka yahra'e naη kin.

3

Wusyep e'e ki nala elme lenge miye' embep ηaiye yal yerme sios

¹ Wusyep e'e ki bwore mise supule. ηaiye miye' ende ηasande nange ka ende wah tu'e ηaiye miye' embep ende ηaiye nal yerme sios pe, luku kin si namba'e wah bwore kuli. ² Miye' ηaiye nala ende wah tu'e ηaiye miye' embep lenge sios pe, hwap wahri' kin ka pakai supule. Kin ka enge tuwei esep ilyeh. Topo'e ka bepteme kitikin bworerme ηupe ηaiye ηondol'me natme kin. Kin ka orp bworerme otop lenge mitiη lalme, ende niharar ηaiye unguis lenge mitiη lalme ηaiye yat yokoh kin, topo'e ka sisysteme ηaiye ende wah ta'e jetmam alaηatme wusyep bworerme. ³ Miye' embep ηaiye kin nala el yerme sios pe, yukur ka ono'e pinip bongol ende kwite kwote, ahra'e ηoihmbwaip nihe, tuhwar el ot, topo'e yukur ka ende nihararme wuhyau, na pakai. Kut ka syumbe orp ηumwaiye. ⁴ Kin ka bepteme lenge tuweinge talah kin bworerme. Ka alaηatme lenge talah kin bworerme ηaiye ka yusyunde wusyep kin no, ka yurp ηumwaiye tuwihme kin. ⁵ Detale, ηaiye miye' ende yukur tatame ka bepteme lenge tuweinge talah kin bworerme pe, kin ka se sisysteme tu'e la ηai ti, ka bepteme lenge sios tikin Got? Pakai.

⁶ Miye' ηaiye kin nate ηoto ηambaran ηimbilme ηoihmbwaip no, kin tahar Kristen pe, yukur ka amba'e wah uku. ηaiye pa yalaηatme kin pe, se ka tengelyem ende bwili'e bwula'e. Ta'e luku pe, se ka gute bip ahra'e naη kin pe, Satan ka ende kin ka tumbe. ⁷ Kin ka miye' ηaiye lenge haiten, tinge topo'e ka lalme yahra'e hriphrip me kin. ηaiye naη kin yukur bwore pe, Satan se ka ende yumbune kin.

Wah lenge diken nato sios

⁸ Lenge diken, tinge topo'e pliηe ηahilyeh ta'e luku, tinge ka yurp bwore ηumwaiye yotop lenge mitiη lalme. Yukur tatame ηaiye ka yowor'e mut hoi, yono'e pinip kwote sekete, topo'e yende molohe ηaiye yende ηendei me wuhyau. ⁹ Tinge ka yurpe wusyep mise luku ηaiye Got si पासam poi lalme no, yukur ηainde ka upwai'e tinge nange tinge yende pupwa, pakai. ¹⁰ Ta'e luku pe, pa sisipe yarp tinge yer yeteke'e. ηaiye yukur yip yeteke'e pupwa ende sai nato tinge pe, liki pa yangange wah diken ηaiye ka yende. ¹¹ Lenge tuweinge ηaiye yende wah diken pe, ka yurp bwore ηumwaiye yotop lenge mitiη lalme. Yukur ka yenge wusyep jin yaηah, topo'e yininge wusyep teket me lenge mitiη sye'. Kom ka bepyeteme tititinge bworerme ηupe ηaiye ηondol'me nat, topo'e ηaimune ηaiye tinge yende pe, ka yende bwarme topo'e ηoihmbwaip ηumwaiye.

¹² Lenge diken miye' pe, ka yenge tuwei esep ilyeh no, ka bepyeteme lenge talah tinge, topo'e lenge bamtihei tinge bworerme. ¹³ O lahmende ηaiye tinge yende wah diken

bworerme pe, lenge Kristen miye' tuweinge se ka hriphrip me tinge nembere sekete. Pe tinge tatame n̄aiye ka jin bongole yininge wusyep me n̄oihmbwaip mise tinge luku n̄aiye tejeime Jisas Krai.

Tehei n̄aiye n̄oihmbwaip poi tejeime Lahmborenge

¹⁴ N̄am mainge wusyep e'e malme yip pe, n̄am n̄oihmeryembe n̄aiye sehei woh ma muta meteke' yip. ¹⁵ Kom n̄aiye ma mende gwaingwaiye pe, wusyep n̄aiye sai tup e'e ka ini yip gondoume yanah n̄aiye poi Kristen ya mende gunde tu'e bamtihei tikin Got n̄aiye narp nye nyermbe. Sios tikin Got kin tumwange n̄aiye nikirh wusyep mise. ¹⁶ Wusyep tehei n̄aiye n̄oihmbwaip bwore tikin Got pe, ki nembere supule.

Krais pasam poi n̄aiye kin nat ta'e miye' hi'.

Yohe Yirise sasambe kin nange kin bwore bwarme supule pe, lenge walip hla' yeteke'e kin.

Lenge miye' tuweinge yanange yalan̄atme wusyep me kin

yal'e yal'e kekep lalme,

topo'e lenge miye' tuweinge n̄aiye yarp yal'e yal'e kekep lalme

yan̄a'e n̄oihmbwaip tinge yalme kin pe,

Got namba'e kin nenge nanah moihla'.

4

Wusyep molohe n̄aiye n̄ende yumbune wusyep mise tikin Got

¹ Yohe Yirise kin n̄anange nalan̄atme nange mindemboi n̄aiye n̄up yuwo pe, lenge miye' tuweinge sye' ka yusme n̄oihmbwaip n̄aiye jande n̄oihmbwaip mise. Ka junde lenge yipihinge pupwa n̄aiye yende hombo'e, topo'e junde wusyep tikin Satan. ² Wusyep n̄aiye ta'e luku pe, kin natme lenge miye' hombo'e. Lenge miye' uku, tinge yukur sisyeme n̄aimune n̄aiye bwore topo'e n̄aimune n̄aiye pupwa. N̄oihmbwaip tinge si pupwa. Tinge yukur sisyeme hwap tinge.

³ Tinge yina lenge Kristen miye' tuweinge nange yukur ka dindi', topo'e yukur ka yono n̄ai sye'. Kom Got kin n̄ende n̄ai lalme luku n̄aiye ya mono. N̄upe n̄aiye poi Kristen miye' tuweinge si sisyeme wusyep mise no, poi da mono n̄ai pe, ya mininge wusyep risukwarme Got ti, ya mono n̄ai uku. ⁴ N̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye Got n̄ende pe, ki bwore. Yukur ya gwirnge n̄ainde, pakai. Kom n̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye Got n̄ende pe, ya mininge wusyep risukwarme kin yer ti, ya mamba'e mono. ⁵ N̄ai'e n̄ai'e lalme n̄aiye Got n̄ende pe, kin yirise gande wusyep kitikin. O poi ya mininge wusyep risukwarme Got yer ti, ya mono.

Miye' wah bwore tikin Krai

⁶ N̄aiye na ininge wusyep e'e bworerme el lenge Kristen miye' tuweinge pe, nin miye' wah bwore tikin Krai Jisas. Topo'e nin n̄ende bongolme yirise bwore nin n̄upe n̄aiye nin n̄anange nalan̄atme wusyep bwore tikin Krai n̄aiye n̄oihmbwaip poi si tejeime.

⁷ Kom an̄a'e teket me wusyep molohe n̄aiye yerkeime mwan ka' tinge yanange topo'e got hombo'e tinge. Bepeteme nitei bworerme pe, ende wah nihe n̄aiye na gunde n̄oihmbwaip bwore tikin Got. ⁸ N̄aiye na ende wi pe, ka ungwisme wahri' ka si bwore bongol sikirp. Kom n̄aiye ya mende wah nihe n̄aiye mekepe yanah bwore tikin Got pe, kin bwore mi' supule nato yanah wula wula. Pe luku ki nungwisme n̄aiye na orp bwore dindi' laip le'e, topo'e mindemboi n̄aiye na orp nye nyermbe. ⁹ Wusyep uku n̄aiye n̄am si manange pe, ki bwore mise. Pa lalme yusyunde wusyep e'e pe, n̄oihmbwaip yip ka tejeime wusyep uku. ¹⁰ Got n̄aiye narp nye nyermbe, kin n̄asande n̄aiye ka ungwis lenge miye' tuweinge lalme. Kom yerendehei kin nungwis lenge miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime kin. N̄oihmbwaip poi tejeime kin pe, poi marp meseperhme kin n̄aiye ka ende bworerme poi. Ta'e luku pe, nye nyermbe poi mende wah nihe n̄aiye ya mungwis lenge mitij.

¹¹ Ininge wusyep e'e el lenge miye' tuweinge lalme, topo'e ininge alan̄atme lenge n̄aiye ka junde. ¹² Yukur na osme dou me miye' ende n̄aiye ka bep guh me nin nange nin

pupwa lahyambe, na pakai. Kut ende nai'e nai'e asambe tu'e naiye nin Kristen miye' ende. Na ende gunde wusyep nin naiye nanange, topo'e narp nin. Njoihmbwaip naiye njende niharar, bilip mise nin, topo'e narp nin ka bwore prihe mi' supule. ¹³ Teter naiye ma mut pe, na anja'e nin supule el naiye na gonose wusyep mise tikin Got. Pe na ininge asambe lenge, topo'e alanjatme wusyep uku bworerme elme tinge.

¹⁴ Yukur na ende minsyo' me yitini bwore tikin Got naiye kin si yale narp nato nin. Kin yale gande wusyep profet pe, lenge bwore bworengenge tikin sios yikil syep yanah nin. ¹⁵ Ende nai'e nai'e luku bworerme, topo'e anja'e nitei supule elme wah uku. Na ende tu'e luku ti, lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e wah bwore naiye nin njende. ¹⁶ Njoihme nitei, topo'e njoihme wusyep naiye nin nalanjatme. Naiye na ende tu'e luku pe, luku yukur na ungwisme nin ilyeh, pakai. Nin nungwisme lenge miye' tuweinge naiye yisande wusyep nin topo'e.

5

Timoti ka eteke'e lenge Kristen miye' tuweinge tu'e naiye bamtihei kin

¹ Yukur na tuhwar inime wusyep bongol elme miye' bworengenge ende, na pakai. Na syumbe inime wusyep bwore njumwaiye tu'e naiye nin naname yai nin. Ininge wusyep njumwaiye el lenge lahyambe tu'e naiye lenge to' tatai nitei. ² Na ende nahilyeh el lenge tuweinge bworengenge tu'e mam nin. Topo'e na plihe ende nahilyeh el lenge tuweinge simbihe' tu'e lenge mihyen nin. O njoihmbwaip nin yukur ka hri tuhur lenge tuweinge simbihe'. Ende nai'e nai'e luku bwore bwarme gunde njoihmbwaip tikin Got.

³ Lenge sios ka bepteme bworerme lenge tuweinge njope naiye miye' tinge si yule yasme tinge, naiye yukur lahende ka bepeteme tinge. ⁴ Naiye tuwei njope ende wenge lenge talah ti, lakai jambaih ti yarp pe, njendeheiyeh tinge ka junde yanah naiye lenge Kristen bepyeteme bamtihei titinge, ta'e luku pe, ka plihe tuwa'e yai mam tititinge naiye somohon bepyeteme tinge. Ka yende tu'e luku pe, ki bwore bwarme nal njembep tikin Got.

⁵ O lahmende naiye ti njope supule, topo'e ti warp tititi njilyehme pe, ti ta waja'e njoihmbwaip ti wilme Got njilyehme. Ta'e luku pe, nye nyermbe naiye njup topo'e nau, ta wisilihme Got naiye ka ungwisme ti. ⁶ Kom naiye tuwei njope ti warp njembep umun no, ti waja'e njoihmbwaip tititi supule wal me nai'e nai'e tikin kekep e'e pe, liki ti si wule. ⁷ Na ini lenge wusyep e'e elme tuweinge njope no, yukur lahende ka se yeteke'e pupwa naiye lenge tuweinge njope yende, pakai.

⁸ Kom lahmende naiye yukur bepteme lenge mitij naiye yarp moi sambe kin, lakai wim ilyeh kin bworerme pe, kin si nasme njoihmbwaip naiye tejeime Lahmborengenge pe, ki njende nai'e nai'e tetehei pupwa nengelyembe lenge haiten miye' naiye yende.

⁹ Inge nan lenge tuweinge njope naiye lenge sios ka bepyeteme tinge. Kom tuweinge njope luku, wahtaip tinge ka tutume 60 enge el unuh. Topo'e tinge si yindi'e miye' esep ilyeh. ¹⁰ Ka yende nai'e nai'e tetehei ka bwore lalme. Tinge ka tuweinge naiye bepyeteme lenge talah tinge bworerme, topo'e ka yamba'e lenge mitij supule yenge yut yokoh yangang lenge nai. Tinge tuweinge naiye ka tule tititinge naiye yungwis lenge miye' tuweinge tikin Got, topo'e yungwisme lahmende naiye yamba'e hwap, topo'e yende nai'e nai'e tetehei naiye bwore.

¹¹ Kom yukur pa yamba'e nan lenge tuweinge simbihe' naiye njope, na pakai. Tehei kin ta'e le'e, njupe naiye njoihmbwaip tinge tahar naiye ka plihe dindi' pe, ka waja'e teket me Krai. ¹² Pe tinge ka jin wusyep yil njembep tikin Got me wusyep njupwai'e naiye tinge si yupwai'e yotop lenge sios. ¹³ Topo'e tinge yal yukoh ilyeh ilyeh yende gwaingwaiye naiye yoto tas pe, tinge yanange wusyep teket, topo'e tinge tongosyorme wusyep lenge mitij naiye yanange yenge yal. Luku yukur wusyep tinge, pakai. ¹⁴ Ta'e luku pe, nam masande naiye lenge tuweinge simbihe' naiye njope, ka yindi'e miye' pe, ka yara'e talah no, ka bepyeteme yokoh tititinge ilyeh ilyeh tongonose. Naiye ka yende tu'e luku pe, lenge wachaih yukur tatame naiye ka yininge wusyep tule poi, pakai. ¹⁵ Tehei kin naiye

ɲam manange ta'e luku pe, lenge tuweinge ɲope sye' si bunjenge ɲoihmbwaip tinge jande Satan.

¹⁶ ɲaiye miye' lakai tuwei ende ti Kristen, kom tuweinge ɲope sye' tinge bamtihai ti, lakai kin pe, tuwei uku ta bepweteme tinge. Yukur wah lenge sios ɲaiye ka bepyeteme tinge, pakai. Lenge sios ka bepyeteme lenge tuweinge ɲope ɲaiye yarp tititinge ɲilyehme.

¹⁷ Lenge bwore bworeng ɲaiye yal yerme sios, tinge ka yamba'e naɲ embere topo'e yitini bwore. Lenge lahmende ɲaiye yende wah nihe ɲaiye yanange wusyep, topo'e yalaɲatme wusyep mise pe, pa yangange yitini ɲembere. ¹⁸ Detale, wusyep ɲaiye sai tup tikin Got, ki ɲanange na,

ɲupe ɲaiye yuwor kau miye' ka isyer'e peperiyeh kakah pe,
yukur pa se yupwai'e mut kin ɲaiye ka ono kakah, na pakai.
Ta'e luku pe,

Miye' wah ɲaiye yip yaɲa'e wah pe, kin se ka amba'e yitini me wah uku.

¹⁹ Yukur na usyunde wusyep miye' ende ɲaiye ka ininge nange miye' embep ende ɲoto sios ki ɲende pupwa, na pakai. Kut ɲaiye miye' hoi lakai hun plihe yanange wusyep ilyeh uku yenge yal, nange kin ɲende pupwa pe, liki na usyunde wusyep tinge. ²⁰ Na ihyele lenge lahmende miye' embep ɲaiye tinge si yende pupwa gah ɲembep lenge sios lalme no, lenge miye' embep lalme tinge ka hi'jirnge.

²¹ Nal ɲembep tikin Got, topo'e Krais Jisas, topo'e lenge walip hla' tikin Got ɲam wusyep erɲem nin ɲaiye na gunde wusyep lalme le'e. Lahmende ɲaiye yukur gande wusyep erɲeme luku pe, ininge wusyep bwore bwore elme tinge lalme. Yukur na ungwisme miye' ende, kut na tule ende gunde ɲoihmbwaip nitei, na pakai. ²² Na ɲoihyeryembe bworerme ti, na ikil syep e unuh lenge mitiɲ ɲaiye na alaɲatme tinge no, ka yende wah tikin Lahmboreng. ɲoihme ɲaiye na otop lenge mitiɲ sye' ende pupwa. Orp bworerme. ²³ Timoti, nin na osme ɲaiye na ono'e pinip bilmbil ilyehme. Kut na ono'e pinip wain sikirp ɲaiye ka ungwisme tapam nin. Detale, ɲup sye' nin namba'e wahri' epwa tapam.

²⁴ Pupwa ɲaiye lenge miye' tuweinge sye' pe, ki sai wiking ɲaiye na eteke'e ti, ka se jin wusyep. Kut pupwa lenge miye' tuweinge sye' pe, ki sai tase ti, mindemboi ka tus halhale. ²⁵ Ta'e luku pe, ɲoihmbwaip bwore sye' ɲaiye lenge miye' tuweinge yende pe, ki sai halhale ɲaiye lenge mitiɲ yeteke'e. O ɲoihmbwaip bwore bwore sye' ɲaiye sikirp nihe ɲaiye na eteke'e, kom yukur ka si tise, pakai, minde ka tus halhale.

6

Lahmende ɲaiye miye' wah pakaiye pe, tinge ka yusyunde wusyep lenge miye' embep tinge

¹ Lenge lahmende ɲaiye miye' wah pe, ka yusyunde wusyep miye' embep tinge bworerme. Ka yende tu'e luku no, yukur lahende ka se ininge wusyep gonombai'e naɲ tikin Got, topo'e wusyep ɲaiye poi malaɲatme tinge. ² Lenge miye' wah sye' pe, lenge miye' embep tinge Kristen, kom prepwan ɲaiye pa ɲoihyeryembe nange yip lalme Kristen to' tatai no, pa yalaɲahme wusyep lenge miye' mbep, na pakai. Kut yip lenge miye' wah pa yende wah nihe. Detale, wah yip yungwis lenge Kristen to' tatai yip sye'.

Wusyep molohe topo'e yende nihararme wuhyau

Nin Timoti, na ininge alaɲatme lenge miye' tuweinge bworerme, topo'e na ininge ahra'e ɲoihmbwaip tinge no, ka junde wusyep ɲaiye ɲam si mana nin. ³ ɲaiye miye' ende ka ininge alaɲatme wusyep ɲoinde tikin ɲaiye yukur ɲahilyeh gande wusyep mise tikin Lahmboreng Jisas Krais poi ɲaiye poi gwande. ⁴ Pe luku kin da ahra'e naɲ kin, kom yukur kin sisyeme ɲaimune, pakai. Kin ɲonorh ɲoihmbwaip pupwa ɲaiye nombe teketenge wusyep. Ta'e luku pe, ɲaisep kin ɲaiye tas pe, lenge miye' tuweinge yahra'e tuhwar teketenge wusyep, tinge ɲoihmbwaip pupwa ɲaiye lenge mitiɲ yahra'e naɲ lenge mitiɲ

sy'e', tinge yarmbe topo'e jonosambalai, topo'e tinge n̄oiheryembe n̄aiye lenge mitiŋ sy'e' ka yini'e yende yumbune tinge. ⁵ Topo'e lenge miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge pupwa sehei'e pe, tinge de ka tuhwar hihwaiye. Tinge si n̄oihsipe wusyep mise. Tinge n̄oiheryembe nange yaŋah n̄aiye n̄oihmbwaip teŋeime Got pe, luku yaŋah n̄aiye ka yamba'e n̄ai'e n̄ai'e tikiŋ kekep e'e.

⁶ N̄aiye n̄oihmbwaip nin ka teŋeime Got nange n̄aimune n̄aiye ka yule pe, liki sekei tatame ko. ⁷ N̄upe n̄aiye mam wara'e poi pe, poi yukur menge n̄ainde mat kekep e'e, pakai. Topo'e n̄upe n̄aiye ya mule pe, yukur ya se plihe mamba'e n̄ainde minir kekep e'e menge mil, pakai. ⁸ Kom n̄aiye poi si tatame n̄ai topo'e hihiyilih pe, liki poi yukur sehei'e n̄ainde. ⁹ Kom lahmende n̄aiye tinge da tu'e miye' tuweinge lowe pe, n̄oihmbwaip tinge ka tuhur n̄aiye ka yende pupwa, topo'e luku ki n̄ende yumbune n̄oihmbwaip tinge n̄aiye ka enge lenge e oto yaŋah n̄aiye ka yule. ¹⁰ N̄aiye pa yende niharar n̄aiye yamba'e wuhyau wula wula pe, liki tehei n̄aiye ka enge yip e oto yaŋah n̄aiye tikiŋ pupwa supule. Lenge miye' tuweinge sy'e' si yasme n̄oiheryembe mise tinge. Detale, tinge yende nihararme wuhyau wula wula. Kom tinge yende me tititinge n̄aiye ka yamba'e nihe syohe embere embere.

Yarp lenge Kristen

¹¹ Kom nin miye' tikiŋ Got, enge nin tupwaihme n̄ai'e n̄ai'e luku. Te orp el yaŋah n̄aiye kin bwore bwarme pe, ahra'e naŋ tikiŋ Got. N̄oihmbwaip nin ka teŋeime kin, topo'e ende niharar, topo'e orp n̄umwaiye topo'e lenge mitiŋ, topo'e gin bongol n̄aiye na ikirh mane. ¹² Bilip nin ka si bwore bongole tu'e n̄aiye nin gertenge susungurh no, na amba'e yitini bwore n̄aiye sai nye nyermbe. Topo'e Got nalaŋatme nin n̄aiye na orp laip nye nyermbe. Nin si n̄anange nowor'e bilip mise nin nal n̄embep lenge Kristen miye' tuweinge. ¹³ Nal n̄embep tikiŋ Got n̄aiye n̄ende n̄ai'e n̄ai'e tetehei lalme n̄aiye sai, topo'e nal n̄embep tikiŋ Jisas Kraiŋ n̄am manange wusyep bongol ta'e le'e. Kin gan bongole nal n̄embep tikiŋ Pontius Pailat pe, kin n̄anange wusyep wor' englisme n̄oiheryembe mise kitikiŋ. ¹⁴ N̄am Pol, n̄am gwan manah hla' me naŋ hoi uku pe, n̄am manange wusyep mende bongol me nin no, na usyunde wusyep uku bworerme, topo'e na gunde wusyep uku bworerme el tutume n̄upe n̄aiye Lahmborenge poi Jisas Kraiŋ ka ot. Na ende tu'e luku pe, lenge miye' tuweinge yukur ka tule naŋ nin. ¹⁵ N̄up kitikiŋ n̄aiye ka ot pe, ka ot gunde n̄up tikiŋ Got n̄aiye si nalaŋatme.

Got kin tehei n̄aiye hriphrip,

topo'e kin Lahmborenge n̄aiye bepteme n̄ai'e n̄ai'e tetehei lalme.

Kin Miye' ondoh n̄aiye bepeteme lenge miye' ondoh lalme,

topo'e kin Lahmborenge n̄aiye bepeteme lenge lahmborenge lalme.

¹⁶ Kin Got n̄aiye yukur nule.

Kin narp nato yirise n̄aiye tikiŋ yirise supule pe,

yukur ya se mil sehei me kin, pakai.

Yukur lahende n̄eteke'e kin, topo'e lahmende yukur tatame

n̄aiye ka eteke'e kin.

Ta'e luku pe, nye nyermbe ya mahra'e naŋ kin,

topo'e bongol kin ka si nye nyermbe. Mise.

¹⁷ Ini lenge miye' tuweinge lowe na, ka tengelyem yil umun yahra'e naŋ tititinge, na pakai. Prepwan n̄aiye ka yaŋa'e n̄oihmbwaip bumbe tinge yilme n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore luku tu'e wuhyau tinge. Detale, wuhyau n̄up ende se ka talai. Kut ka yaŋa'e n̄oihmbwaip bumbe tinge yilme Got n̄aiye yukur ka mi'e, ka orp nye nyermbe. Kin n̄ilyeh tatame n̄aiye ka pul poi n̄ai'e n̄ai'e tetehei n̄aiye poi sehei'e pe, ya lalme hriphrip. ¹⁸ Ini lenge miye' lowe me wuhyau ka yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore n̄aiye ka ungwis lenge mitiŋ lalme, topo'e ka yangang lenge n̄ai'e n̄ai'e wula wula yil lenge miye' tuweinge n̄aiye sehei'e n̄ai'e n̄ai'e. ¹⁹ N̄aiye ka yende tu'e luku pe, liki ta'e n̄aiye tinge birme n̄ai'e n̄ai'e bwore

bwore ɲaiye ka inir bwore bongol el tutume mindemboi. ɲaiye ka yende tu'e luku no, tinge ka yurp bwore nye nyermbe.

²⁰ O Timoti, etehme bworerme wah ɲaiye Got si yale. Prepwan ɲaiye na ininge wusyep nombe teketenge topo'e lenge mitiɲ ɲaiye yanange nange sande teke'e tinge ki ɲembere. Tinge ɲoiheryembe nange sande teke'e luku ki ɲembere, kom wusyep tinge yukur mise. ²¹ Lenge miye' tuweinge ɲaiye jande sande teke'e molohe luku pe, tinge si yasme ɲoiheryembe mise tinge mi'e kuli. ɲoihmbwaiɲ ɲumwaiye tikiɲ Got ka si topo'me yip lalme.

Tup hoi ɲaiye Pol nainge nal me Timoti

Timoti ka ende wah bongol ɲaiye ka tu'e miye' wah bwore tikin Got

¹ ɲam Pol, aposel tikin Krai Jisas. Got si nalaɲatme ɲam ta'e aposel ende gande ɲasande kitikin, ɲaiye ma mini lenge miye' tuweinge lalme gunde wusyep, ɲaiye kin si nupwai'e nange ka angange el lenge miye' tuweinge, ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime Jisas Krai ɲaiye ka yurp bwore nye nyermbe. ² Timoti, nin talah ɲoihmbwaip ɲam supule. Got Yai topo'e Lahmborenge poi Krai Jisas ka ɲoih mi'mi' me nin, topo'e ɲoihginirme nin pe, ka yule ɲoihmbwaip ɲumwaiye.

Yukur ya hi'me wusyep mise ɲaiye sai tup

³ Nye nyermbe ɲam manange wusyep hriphrip malme Got me nin. ɲam mende wah Got gwande ɲoihmbwaip bwore prihe mi' supule ta'e lenge lounwah ɲam ɲaiye yende. ⁴ ɲam ɲoiheryembe bepinip, ɲaiye nin nilil, ɲupe ɲaiye nin nasme ɲam pe, ɲam masande tikin ɲaiye ma meteke' nin. Luku pe, ka ende ɲam ma hriphrip supule. ⁵ ɲam sisysteme nange ɲoihmbwaip nin teɲeime Krai supule. Ki ɲahilyeh ta'e ka' nin Lois hindi mam nin Yunis, ɲaiye somohon ɲoihmbwaip tinge teɲeime. Pe ɲam ɲoihmeryembe nange ɲoihmbwaip nin teter teɲei bongol ta'e luku.

Pol ɲanange wusyep ɲende bongolme Timoti

⁶ Tehei ta'e luku ti, ɲam de ma mininge wusyep mahra'e ɲoihmbwaip nin, ɲaiye na embepeme yitini, ɲaiye Got yale ɲupe ɲaiye ɲam mikil syep ma manah ɲondoh nin. Pe wah nin ka tuhur embere tu'e miye' ɲaiye ɲunduhur'e nih no, ki riri. ⁷ Detale, Yohe Yirise ɲaiye Got pwal poi pe, yukur ki yipihinge, ɲaiye ka ende poi ya hi' gwirnge, pakai! Kin Yipihinge tikin, ɲaiye ɲende bongolme ɲoihmbwaip poi, topo'e kin nungwisme poi, ɲaiye ya mende niharar lenge mitiɲ. Topo'e kin nungwisme poi, ɲaiye ya bepmeteme marp potopoi bworerme. ⁸ Ta'e luku pe, yukur na hi'e, ɲaiye na ininge alaɲatme wusyep mise tikin Lahmborenge poi el lenge miye' tuweinge lalme. Topo'e yukur na hi'e me ɲam, ɲaiye ɲam marp moto mwahupwai'e, na pakai! Detale, ɲoihmbwaip ɲam teɲeime Lahmborenge. Kut bongol ɲaiye Got si yale liki pe, na ikirh mane otop ɲam, ɲaiye ya berei malaɲatme wusyep mise tikin Got ɲaiye ka ungwis lenge miye' tuweinge.

⁹ Got galme poi lenge miye' tuweinge pe, kin nungwisme poi, ɲaiye ya murp tu'e lenge miye' tuweinge holi bwore mise supule kitikin. Kin yukur ɲoiheryembe wah mune bwore bwore, ɲaiye poi mende, pakai. Topo'e somohon ɲaiye teter Got yukur ɲende ɲai'e ɲai'e pe, kin si gal poi gande ɲasande ɲoihmbwaip kitikin. Got si ɲoiheryembe na ɲoto wah tikin Krai Jisas pe, kin pasam poi ɲoih mi'mi' kin natme poi. ¹⁰ Kom ɲaiye tukwini le'e pe, Krai Jisas, Miye' ɲaiye nungwisme poi lalme, si nate tas halhale mi'e. Krai Jisas si ɲonombe bongol tikin nule, topo'e ɲoto wusyep bwore mise kin uku pe, kin ɲende lenge miye' tuweinge sisysteme laip bwore, ɲaiye sai nye nyermbe.

Wah Pol ɲaiye ka ininge alaɲatme wusyep mise

¹¹ Got si nalaɲatme ɲam ta'e aposel topo'e jetmam ende, ɲaiye ma mininge malaɲatme wusyep bwore mise. ¹² Ta'e luku pe, le'e tehei kin, ɲaiye ɲam mamba'e nihe syohme ɲai'e ɲai'e luku. Kom ɲam yukur hi'e. Detale, ɲam si sisysteme lahmende luku, ɲaiye ɲoihmbwaip ɲam teɲeime, topo'e ɲam sisysteme nange kin tatame ka embepeme wah uku bworerme, ɲaiye kin si nember gah syep ɲam. Pe luku ka si bworerme el tutume ɲup embere tikin Krai, ɲaiye ka ot.

Timoti topo'e wusyep mise

¹³ Orpe gare wusyep mise, ηaiye ηam manange malaηatme malme nin. Luku ki sambe nin yaηah, ηaiye na gunde. Ta'e luku pe, Krai Jisas ka ungwisme nin, ηaiye na ende nihararme lenge mitiη, topo'e ηoiheryembe mise nin ka teηei bongolme Jisas. ¹⁴ Yohe Yirise narp ηoto poi pe, ka ungwisme nin, ηaiye na bepeteme wusyep mise, ηaiye Got si yale. ¹⁵ Nin si sisyeme nange lenge miye' tuweinge lalme, ηaiye yarp provins Esia yaηa'e teket me wusyep, ηaiye ηam mana lenge mi'e pe, tinge si yal wohe yasme ηam. O Figelus hindi Hermogenes topo'e si yasme ηam. ¹⁶ ηam manange wusyep topo'e Lahmborenge Jisas, ηaiye tatame ka ηoih mi'mi' me Onesiforus, topo'e lenge bamtihei kin. O ni wula wula Onesiforus ηende ηoihmbwaipe ηam hriphrip. Topo'e kin yukur hi' e, ηaiye ηam marp mwahupwai'e, pakai. ¹⁷ Ta'e luku pe, ηupe ηaiye kin nat Rom pe, kin ηende wah nihe, ηaiye ηahai'e ηam nal nal pe, kin ηeteke' ηam. ¹⁸ ηam manange wusyep topo'e Lahmborenge, ηaiye ka ηoihginirme kin oto ηup tikin ηaiye Got ka ende wusyep kot. Nin si sisyeme, ηaiye Onesiforus ηende wah wula wula nungwisme ηam ηoto moi Efesus.

2

Timoti kin ka orp tu'e kokorohtup ende tikin Krai Jisas

¹ O nin talah ηam pe, na orpe ηoih mi'mi' tikin Krai Jisas, ηaiye ka ende bongolme nin. ² Nin si ηasande wusyep uku, ηaiye ηam manange malaηatme gwan ηembep lenge miye' tuweinge wula wula. Pe amba'e wusyep ilieh uku pe, na alaηatme el lenge miye' tuweinge, ηaiye jan bongole wusyep tikin Got pe, tinge topo'e ka plihe yalaηatme wusyep uku yil lenge mitiη sye'.

³ Nin na orp kokorohtup bwore tikin Krai Jisas. Pe na ikih mane wah e'e ηahilyeh tu'e ηam. ⁴ Kokorohtup bwore yukur ka se plihe ende wah ηoinde topo'e, pakai. ηoihmbwaipe bumbe kin pe, ka ηoiheryembe, ηaiye ka ende wah kokorohtup bworerme no, miye' ondoh kin ka hriphrip me kin. ⁵ Miye' ηaiye gertetenge susungurh pe, yukur ka se yohe no, ka amba'e yitini, ηaiye yukur kin gande wusyep erηeme lalme tikin ηaiye jertetenge. ⁶ Miye' ηaiye ηende wah nihe, ηaiye ηende wah woryep ηai pe, kin se ka miye' ηendehei, ηaiye ka talame ηai, ηaiye ka sasarme. ⁷ ηoiheryembe wusyep mune ηaiye ηam manange. Detale, Lahmborenge se ka ende ηoihmbwaipe nin se na sisyeme wusyep tehei, ηaiye wusyep lalme luku.

⁸ Na ηoiheryembe Jisas Krai, ηaiye kin nule no, Got plihe ηahra'e kin. Kin loumwah tikin kiη Dewit. Luku wusyep bwore mise ηaiye ηam manange malaηatme. ⁹ ηam manange malaηatme wusyep bwore mise ti, luku tehei ηaiye lenge miye' pwale nihe syohe embere embere pupwa pe, tinge yember ηam ya yoto mwahupwai'e ta'e miye' pupwa. Kom yukur ka se yamba'e wusyep tikin Got yember yi yoto mwahupwai'e, pakai. ¹⁰ Ta'e luku pe, ηam tatame, ηaiye ma mamba'e nihe syohe, ηaiye ηam manange malaηatme wusyep bwore mise malme lenge miye' tuweinge lalme tikin Got, ηaiye kin si nalaηatme. Pe Krai Jisas se ka ungwisme tinge, ηaiye ka yurp bwore yoto moi yirise tikin Got nye nyermbe.

¹¹ Wusyep e'e ki bwore mise!

ηaiye ηoihmbwaipe telei poi si nule motop kin pe,
liki mindemboi se ya murp laip motop kin.

¹² ηaiye ya murp bongole no, ya mamba'e nihe syohe pe,
liki se ya murp kiη motop kin.

Kom ηaiye ya maηa'e teket me kin pe,
kin topo'e se ka pul poi teket.

¹³ ηaiye poi yukur gwande wusyep kin pe,
kin se ka ende gunde tu'e ηaiye kin ηanange ka ende.
Detale, Got yukur ka se owor'e wusyep tupwai' kin, pakai.

Miye' wah ηaiye kin bwore nal ηembep tikin Got

¹⁴ Na plihe ini lenge miye' tuweinge lalme me wusyep uku. Topo'e na upwai'e wusyep bongol ende otop tinge guh nembep tikin Got, nange yukur ka teketenge wusyep esep sikirp manai'e ende, na pakai. Wusyep n̄aiye ta'e luku yukur nungwisme lenge miye' tuweinge. Ki n̄ende yumbune lenge miye' tuweinge, n̄aiye yisande wusyep uku. ¹⁵ Nin na ende wah nihe, n̄aiye na tu'e miye' wah bwore mise el nembep tikin Got. Pe yukur na hi'e wah nin, n̄aiye na ininge alaŋatme wusyep mise kin. ¹⁶ Yukur na ember mungwim, n̄aiye na usyunde wusyep tetehei pupwa, n̄aiye yukur gande n̄oihmbwaip tikin Got. Wusyep n̄aiye ta'e luku pe, se ka kete lenge miye' tuweinge el wohme Got. ¹⁷ Wusyep uku, ki ta'e sisyep yaih embere, n̄aiye n̄ono n̄hip n̄anaip nenge nato mele'e. Miye' hoi, n̄aiye yanange wusyep ta'e luku pe, Himeneus hindi Filetus. ¹⁸ Tinge yanange yalaŋatme wusyep nange Got si n̄ahra'e lenge miye' tuweinge, n̄aiye si yule. Kom wusyep uku, n̄aiye tinge yalaŋatme pe, tinge yanange wusyep hombo'e. Pe luku kin nupwai'e n̄oiheryembe lenge miye' tuweinge sye', n̄aiye ka yaŋa'e teket yilme Krai.

¹⁹ Kom wusyep mise tikin Got pe, ki n̄ononde ta'e tumwange miye' pe, yukur n̄ainde ka se ondol'me. Nanah tumwange miye' luku pe, tinge yainge wusyep e'e sai, "Lahmborenge kin sisyeme bworerme lenge miye' tuweinge kitikin", topo'e "Lahmende miye' lakai tuwei, n̄aiye yanange nange tinge tikin Lahmborenge pe, tinge ka yaŋa'e teket me n̄aimune n̄aiye ki pupwa."

²⁰ O nato yukoh embere ende tikin miye' lowe pe, yukoh n̄ai topo'e marp tetehei sye' tate. Sye' tinge yenge gol topo'e silwa yere. Sye' tinge yenge lou yende, kut sye' tinge yenge kekep yere. O marp yukoh sye' pe, tinge yenge yende wah bwore. Kut sye' pe, tinge yenge yende wah n̄oinde tikin. ²¹ Ta'e luku pe, ki n̄ahilyeh ta'e lenge miye' tuweinge, n̄aiye n̄oihmbwaip tinge teŋeime Lahmborenge. N̄aiye lahende ka osme n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa pe, Got se ka amba'e kin ember el, n̄aiye ka ende wah bwore. Kin ka orp miye' holi bwore mise supule tikin Got pe, kin tatame ka ungwisme Lahmborenge kin. Topo'e kin tatame ka ende wah tetehei n̄aiye bwore.

²² Ta'e luku pe, nin Timoti na aŋa'e teket me n̄ai'e n̄ai'e pupwa, n̄aiye ki tas n̄oihmbwaip lenge lahyambe. Nin na ende wah nihe, n̄aiye na amba'e n̄oihmbwaip bwore, n̄aiye ka teŋeime Got, topo'e n̄oihmbwaip n̄aiye na ende niharar lenge mitiŋ, topo'e n̄oihmbwaip bwore, n̄aiye narp n̄umwaiye. Nin na orp topo'e lenge miye' tuweinge bwore mi' supule n̄aiye yanange wusyep yotop Got.

²³ Kut yukur na ininge wusyep teketenge topo'e lenge mitiŋ, n̄aiye n̄ondoh tinge si pupwa yehe. Nin sisyeme, wusyep n̄aiye ta'e liki pe, ki nala ahra'e tuhwar topo'e yarmbe. ²⁴ Ta'e luku pe, miye' wah tikin Got yukur ka tuhwar topo'e ka ormbe, na pakai. Kut ka bwore bwore me lenge mitiŋ lalme. Kin ka tu'e jetmam bwore, n̄aiye narp n̄umwaiye. ²⁵ Ka syumbe mwai mwai ende n̄oihmbwaip bwore me lenge miye' tuweinge, n̄aiye yengelyembe wusyep. Ta'e Got se ka ungwisme tinge pe, se ka yimbilme n̄oihmbwaip, topo'e se ka yamba'e sisyeme wusyep mise bworerme. ²⁶ O Satan si nember mwah kin gah yaŋah man tinge pe, mwah kin si narpe tinge lalme. Kom n̄aiye ka sisyeme wusyep mise no, n̄oihmbwaip tinge ka plihe owor tirtatar pe, ta'e tinge se ka yesembele mwah tikin Satan yanga'me.

3

N̄up yuwo pe, lenge miye' tuweinge ka yende n̄ai'e n̄ai'e tetehei pupwa

¹ Kom n̄am masande, n̄aiye na sisyeme tu'e le'e, sehei n̄aiye n̄up yuwo pe, lenge miye' tuweinge ka yamba'e nihe syohe embere embere pupwa. ² Lenge miye' tuweinge ka yende nihararme tititinge, topo'e yende nihararme wuhyau. Tinge ka yahra'e narj tititinge pe, ka yende bwili'e bwula'e, topo'e ka tuhwar yininge n̄ilim yihyele lenge mitiŋ. Tinge ka yengelyembe wusyep lenge yai mam tititinge, topo'e yukur ka yininge wusyep hriphrip yil lenge miye' tuweinge, n̄aiye yende n̄ai'e n̄ai'e bwore yalme tinge. Tinge ka yaŋa'e teket me n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore tikin Got. ³ Tinge yukur ka sisyeme yaŋah, n̄aiye

ka yende nemei topo'e mitiŋ sye'. Tinge yukur sisysteme yaŋah, ŋaiye ka yonombe tuhwar tinge. Tinge ka yini lenge ŋilim wusyep yil lenge mitiŋ sye'. Tinge yukur ka yupwai'e wahri' tinge yenge si, ŋaiye ŋoihmbwaip tinge tahar nange ka yende ŋaimune. Topo'e tinge ka yurmbe yende yumbune lenge miye'. Ta'e luku pe, tinge ka yende yumbune ŋaimune ŋaiye ki bwore. ⁴ Tinge ka yende yumbune lenge nemei tinge, topo'e tinge ka junde ŋoihmbwaip pupwa tititinge. Tinge ka ŋoiheryembe tititinge pe, ka tengelyem yil umun pe, tinge ka yende nihararme ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa, ŋaiye hriphrip tikiŋ kekep e'e. Pe yukur ka yende nihararme Got. ⁵ Tinge ka yenge wahri' wicher' pakaiye pe, ka yende nihararme Got, kut yukur ka sisysteme bworerme bongol embere tikiŋ ŋoihmbwaip mise tikiŋ Got. Nin na orp wohme lenge miye' tuweinge, ŋaiye ta'e liki.

⁶ Lenge mitiŋ, ŋaiye ta'e liki pe, tinge yahai'e yaŋah, ŋaiye ka yi yoto yokoh yininge wusyep mi'mi' yotop lenge tuweinge, ŋaiye sehei'e ŋoihmbwaip bwore no, lenge tuweinge luku ka yurp tuwihme ŋoihmbwaip tinge. Lenge tuweinge luku pe, tinge yende pupwa wula wula pe, tinge hi'e, topo'e ŋoihmbwaip tinge tahar pe, ki kete lenge na tas, ŋaiye tinge yende ŋai'e ŋai'e tetehei sye'. ⁷ Lenge tuweinge luku pe, tinge yisande, ŋaiye ka yamba'e sande teke'e ŋambaran me ŋai'e ŋai'e. Kom tinge yukur ka sisysteme ŋaimune ŋaiye bwore lakai pupwa. ⁸ Somohonme Janes hindi Jambres yende wachaih yalme Moses. Lenge jetmam hombo'e le'e plihe yende wachaih ŋahilyeh yalme wusyep mise. ŋoihmbwaip tinge si pupwa supule pe, ŋoihmbwaip tinge yukur tejeime Got. ⁹ Kom ŋoihmbwaip pupwa tinge luku yukur ka ende embere, pakai. Detale, lenge mitiŋ lalme se ka yeteke'e ŋaimune ŋaiye tinge yende luku pupwa ta'e kwite kwote. Ki ŋahilyeh ta'e Janes hindi Jambres ŋaiye yende.

Timoti, na orpe gare wusyep tikiŋ Got

¹⁰ Kut Timoti, nin narp ŋotop ŋam pe, nin sisysteme ŋoihmbwaip topo'e wusyep ŋam, ŋaiye ŋam manange malaŋatme mal lenge miye' tuweinge gwande ŋasande tikiŋ Got. Nin si sisysteme ŋoihmbwaip ŋendehei ŋam. Nin si ŋeteke'e ŋoihmbwaip ŋam, ŋaiye tejeime Krais. Topo'e ŋam syumbe marp ŋumwaiye. ŋam mende nihararme lenge mitiŋ, topo'e ŋam marp bongol, ŋaiye mikirh mane. ¹¹ Nin sisysteme ŋai'e ŋai'e pupwa, ŋaiye lenge miye' yende me ŋam, topo'e nihe syohe wula wula, ŋaiye ŋam mamba'e manar Antiok, Aikoniam topo'e Listra. Tinge yuwil'e yember ŋoihmbwaip nihe tinge yatme ŋam. Kom Lahmborenge nungwisme ŋam nihe syohe lalme luku. ¹² Mise supule, lenge miye' tuweinge, ŋaiye yala yurp topo'e Krais Jisas no, ka junde ŋoihmbwaip bwore bwarme tikiŋ Got pe, lenge mitiŋ sye' se ka yende yumbune tinge. ¹³ O lenge miye' pupwa, topo'e lenge profet hombo'e ka yende wah, ŋaiye hombo'e yaŋaih lenge miye' tuweinge yenge yil. O lenge miye' tuweinge sye' ka hombo'e yisar'e wih minjaume tititinge pe, tinge luku ka pupwa supule.

¹⁴ Kom ŋaiye nin pe, orpe gare wusyep, ŋaiye nin si ŋasande pe, ŋoihmbwaip nin tejeime. Nin si sisysteme lahmende miye' tuweinge, ŋaiye yalaŋatme wusyep uku yalme nin. ¹⁵ Topo'e nin ŋoiheryembe el ŋupe ŋaiye teter nin lahmalah pe, nin si sisysteme tup, ŋaiye wusyep mise tikiŋ Got sai. Wusyep mise luku ki tatame, ŋaiye ka yule sande teke'e embere, topo'e ŋoihmbwaip nin ka tejeime Krais Jisas pe, Got se ka amba' nin. ¹⁶ Yohe Yirise nangange sande teke'e wusyep tikiŋ Got lalme, ŋaiye sai Tup tikiŋ Got. Pe wusyep uku ki ŋai bwore, ŋaiye ka alaŋatme poi miye' tuweinge, ŋaiye ya sisysteme ŋaimune ŋaiye ki bwore. Topo'e ka uhyulme ŋoihmbwaip pupwa poi ŋaiye poi mende. Pe ka ende bongolme poi, topo'e ka alaŋatme poi ŋaimune ŋaiye ya mende pe, ka bwore bwarme. ¹⁷ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge tikiŋ Got ka yamba'e sande teke'e tutume ŋaiye ka yende ŋai'e ŋai'e tetehei ŋaiye bwore bwore.

4

Timoti ka bongol ŋaiye ka ininge alaŋatme wusyep tikiŋ Got

¹ Ŋupe ŋaiye Jisas Krais ka ota orp miye' embep tu'e kin pe, ka ende wusyep kot iyar'e ŋaimune ŋaiye lenge miye' tuweinge teter yarp laip, topo'e ŋaiye si yule no, tinge yende. Ta'e luku pe, nal nembep tikin Got hindi Krais pe, ŋam manange wusyep bongol e'e malme nin, ² ŋaiye na ininge alaŋatme wusyep kin uku. Nye nyermbe na ende wah nihe, ŋaiye na ininge alaŋatme wusyep tikin Krais elme lenge miye' tuweinge, ŋaiye yende mi'mi' ka yusyunde wusyep, topo'e lahmende ŋaiye jarngge ka yisyunde wusyep. Na asamb lenge miye' tuweinge ŋaimune ŋaiye tinge yende hwap. Topo'e ininge wusyep bongol no, ka otohote ŋoihmbwaip tinge, ŋaiye tinge si yende pupwa. Kut na orp ŋumwaiye ininge wusyep bwore bwore, ŋaiye ka ende bongolme tinge.

³ Ŋup ende ka ot, ŋaiye lenge miye' tuweinge ka jirngge, ŋaiye ka yusyunde wusyep, ŋaiye ki bwore mise. Kom tinge yala junde ŋasande tinge pe, ka yamba'e lenge jetmam wula wula ka yalaŋatme wusyep, ŋaiye tinge yisande nange ka yusyunde. ⁴ Ta'e luku pe, tinge ka bunjenge yaŋa'e teket, ŋaiye ka yusyunde wusyep mise, kut ka yaŋa'e ŋoihmbwaip bumbe tinge yilme wusyep hombo'e lenge mwan ka' tinge.

⁵ Kom ŋaiye nin pe, orp ŋumwaiye bepteme nitei bworerme, topo'e prepwan ŋaiye na ŋoiheryembe ŋaimune ŋaiye ka otme nin. Ikirh mane topo'e nihe syohe, ŋaiye nin nato. Nin miye' wah tikin Got pe, ende wah nihe, ŋaiye na alaŋatme wusyep bwore mise kin, topo'e na ende wah lalme, ŋaiye Got si nalaŋatme nin nange na ende.

Pol ŋanange ŋaiye sehei ka ole

⁶ Ŋup si nat sehei ŋeteme sai, ŋaiye ma mule tu'e ofa milme Got. Topo'e ŋup si nat sehei mi'e, ŋaiye ma musme kekep e'e. ⁷ Marmbe, ŋaiye ŋam marmbe pe, ki bwore. Ŋam si gwertetenge yaŋah sokolah mat mi'e pe, ŋoihmbwaip ŋam ki teŋeime Got bongol supule. ⁸ O tukwini pe, yitini ŋam, ŋaiye ŋam gwertetenge susungurh no, ŋam yohe pe, ki ŋanar topo'me Got ŋeseperhme ŋam. Pe Lahmborengge bwore bwarme, ŋaiye ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge lalme ŋupe ŋaiye ka ot pe, kin ka gilme ŋam miye' bwore bwarme pe, ka pule yitini luku. Kom yukur ŋam ilyeh. Ka angange lenge mitiŋ, ŋaiye yende niharar nange ka yeteke'e kin ŋupe ŋaiye ka ot.

Timoti ka ot hihwai me Pol

⁹ Nin na ende wah nihe, ŋaiye na ahai'e yaŋah no, na otme ŋam hihwaiye. ¹⁰ Demas ŋende nihararme ŋai'e ŋai'e tetehei tikin kekep e'e pe, kin si nasme ŋam. Kin si nal moi Tesalonaika. O Kresens si nal provins Galesia, kut Taitus si nal distrik Dalmesia. ¹¹ Luk ŋilyeh narp ŋotop ŋam. Ŋupe ŋaiye na ot pe, amba'e Mak enge ot topo'e nin. Tehei kin ta'e le'e, kin miye' bwore, ŋaiye ka se ungwis ŋam ende wah. ¹² O Tikikus, ŋam si member kin mal Efesus. ¹³ Ŋupe ŋaiye na ot pe, amba'e temhron mwate ŋam, ŋaiye ŋam ŋoihsipe ŋanar yokoh tikin Karpus nal moi embere Troas, topo'e na amba'e tup ŋam sye'. O ŋanah hla' me tinge lalme luku pe, yukur na ŋoihsipe tup sye', ŋaiye tinge yenge yuwor hi' yende.

¹⁴ Aleksander, miye' ŋaiye nenge bras ŋende ŋai'e ŋai'e pe, ki pwale nihe syohe embere pupwa. Mindemboi Lahmborengge se ka ende yumbune kin tuwa'e gunde ŋaimune ŋaiye kin ŋende. ¹⁵ Nin topo'e na ŋoihme miye' uku. Kin ŋende wachaih embere me wusyep, ŋaiye poi manange malaŋatme.

¹⁶ Ŋendeheiyeh kin, ŋaiye ŋam gwan wusyep kot malme Sisa nal Rom pe, yukur lahende gan teket me ŋam nungwis ŋam wusyep. Lenge mitiŋ lalme si yasme ŋam. Ŋam manange wusyep misilihme Got, ŋaiye yukur ka ŋoiheryembe ŋaimune luku ŋaiye tinge yende me ŋam. ¹⁷ Kom Lahmborengge gan topo'e ŋam pe, kin pwale bongol, ŋaiye ŋam gwan manange malaŋatme wusyep bwore mise lalme tikin Lahmborengge luku mal lenge haiten lalme, ŋaiye ka yusyunde. Got kin nungwisme ŋam pe, yukur ŋam mule. ¹⁸ Ta'e luku pe, Lahmborengge se ka ungwisme ŋam, ŋaiye tinge yala yende yumbune ŋam. Pe

4.10 2Ko 8.23, Gal 2.3, Kol 4.14, Tai 1.4, Flm 1.24
Apo 20.4, Efe 6.21-22, Kol 4.7-8

4.11 Apo 12.12,25, 13.13, 15.37-39, Kol 4.10,14, Flm 1.24 4.12
4.13 Apo 20.6 4.14 Sng 62.12, Rom 2.6, 1Ti 1.20

ka amba'e n̄am enge el pe, ma murp bwore mi moto lemame kin, n̄aiye sai moihla'. Poi ya maŋa'e naŋ embere mirisukwarne kin nye nyermbe! Bwore mise.

¹⁹ N̄am member n̄au bwore, topo'e hriphrip n̄am malme Prisila hindi Akwila, topo'e bamtihei tikin Onesiforus. ²⁰ Erastus teter narp moi embere Korin. Kut Tropimus n̄ende wahri' epwa pe, n̄am masme kin narp moi embere Miletus. ²¹ Nin na ende wah nihe, n̄aiye na ahai'e yaŋah no, na ot yer. Na ende gwaingwaiye pe, na n̄oihme n̄aiye n̄up tikin yohe. O Yubulus hindi Pudens, topo'e Linus hindi Klodia, topo'e lenge tatai lenge miye' tuweinge lalme, n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime Lahmborenge, yember n̄au bwore tinge yalme nin. ²² Lahmborenge ka ende bongolme yipihinge bwore nin, topo'e n̄oih mi'mi' tikin Got ka si topo'e yip lalme.

Pol nember tup nal me Taitus

¹ Ɔam Pol, miye' wah tikin Got, topo'e aposel tikin Jisas Krai. Kin si nalaŋatme ŋam pe, kin nember ŋam nat ŋaiye ma mende bongolme bilip lenge miye' tuweinge ŋaiye Got si nalaŋatme tinge pe, ŋoihmbwaip tinge teŋeime kin. Topo'e ma malaŋatme wusyep mise mil lenge Kristen miye' tuweinge ŋaiye ka junde kin. ² Wusyep uku ki tehei ŋaiye ŋoihmbwaip poi ka teŋeime kin no, ka ungwisme poi ŋaiye ya murp topo'e kin nye nyermbe. Got teter yukur ŋende kekep topo'e ŋaitem pe, kin si ŋanange wusyep e'e. Got yukur ka se ininge pakaiye, pakai. Kin ka ende ŋai uku ot. ³ Ta'e luku pe, dindi' ŋup kitikin ŋaiye Got si nalaŋatme pe, kin pwal poi wusyep bwore mise uku pe, ya mininge wusyep kin uku mil halhale mil lenge mitiŋ lalme. Lahmborenge, Miye nungwisme poi si nalaŋatme ŋam ŋaiye ma mende wah me kin.

⁴ Ɔam mainge wusyep e'e member malme nin Taitus, talah bwore ŋam iki ŋaiye ŋoihmbwaip poi lalme teŋeime Jisas. Ɔam masande ŋoihginir topo'e ŋoihmbwaip ŋumwaiye tikin Yai Got hindi Jisas Krai Miye' nungwisme poi sai topo'me nin.

Taitus ŋende wah narp moi Krit

⁵ Tehei kin ŋaiye ŋam masme nin no, nin narp Krit pe, ki ta'e le'e: Ɔam masande ŋaiye na plihe ende bworerme wah sye' ŋaiye yukur mi'e pe, ende bwore bwarme topo'e na alaŋatme lenge miye' embep sye' e oto sios nato moi embere ilyeh ilyeh tongonose. Ɔoiheryembe wusyep hra'embep ŋam pe, ende gunde wusyep ŋaiye ŋam mana nin. ⁶ Lenge miye' embep lalme pe, tinge ka miye' ŋaiye ka yurp bwore bwarme yil ŋembep lenge mitiŋ lalme. Kin ka miye' ŋaiye nenge tuwei ilyeh, topo'e lenge talah kin pe, ŋoihmbwaip tinge ka teŋeime Jisas. Tinge yukur ka se yende pupwa, topo'e yukur ka yende bwili'e bwula'e yende ŋai'e ŋai'e junde ŋasande tinge, na pakai. ⁷ Miye' embep ŋaiye bepteme wah tikin Got nato sios pe, kin ka miye' ŋaiye ka orp bwore bwarme supule. Kin yukur ka se ahra'e ŋoihmbwaip nihe hihwaiye, yukur ka se bep guhunahme kitikin, yukur ka se ono'e pinip bongol ende kwite kwote, yukur ka se ende louser, topo'e yukur ka tukwainge wuhyau. Detale, kin miye' wah tikin Got. ⁸ Kin ka miye' ŋaiye ŋende niharar lenge mitiŋ ŋaiye yat yokoh kin, topo'e ka ende nihararme ŋaiye ka ende ŋai'e ŋai'e gunde ŋoihmbwaip bwore. Kin ka orp iyar'e ŋai'e ŋai'e bworerme, topo'e bepeteme laip kin bworere. Kin ka orp bwore bwarme ŋumwaiye gunde ŋoihmbwaip tikin Got. ⁹ Ɔoihmbwaip kin ka tehei bongol me wusyep bwore mise luku ŋaiye lenge aposel si yanange yalaŋatme. Ta'e luku pe, ka ininge alaŋatme lenge miye' tuweinge ŋaiye ka ende bongolme ŋoihmbwaip tinge ŋaiye ka junde wusyep mise. Topo'e ka ininge wusyep bongol me lenge miye' ŋaiye yengelyembe wusyep mise no, lenge miye' uku ka yeteke'e yuworme pupwa tinge.

Lenge mitiŋ sye' yanange wusyep molohe yende yumbune ŋoihmbwaip lenge Kristen miye' tuweinge

¹⁰ Tehei tikin wusyep ŋaiye ŋam manange, ta'e le'e: Lenge miye' tuweinge sye', tinge yaŋa'e teket me sande teke'e mise. Tinge jarŋge ŋaiye ka yusyunde wusyep tikin miye' ondoh tinge. Tinge yina yinange, kom yukur tinge yupwai'e mut. Kut wusyep tinge kete lenge miye' tuweinge nenge na tas. Wusyep bongol e'e ki nal lenge miye' lalme, kom nembere kin nal lenge Juta miye' tuweinge ŋaiye jande ŋai'e ŋai'e ŋimeser titinge Juta. ¹¹ Ini lenge ŋaiye tinge ka yupwai'e mut tinge. Detale, tinge yende wah ŋaiye yalaŋatme wusyep molohe yal lenge Kristen bamtihei ilyeh ilyeh ŋaiye ka se yamba'e lenge wuhyau. Yukur tatame ŋaiye ka se yininge wusyep tu'e liki. ¹² Profet miye' ende tititinge Krit, somohon ki ŋanange ta'e le'e, "Lenge miye' tuweinge Krit tinge pupwa hombo'e lalme.

Tinge lalme miye' hombo'e ta'e lenge yowor telpei ηaiye pupwa yende ηulmbwai yono ηai sekete." ¹³ Ta'e luku pe, wusyep e'e ηaiye ηam mana nin pe, ki bwore mise supule. Ini lenge wusyep bongole ηaiye ka yende mi'me bilip tinge. Tinge ka yurp tu'e ηaiye lenge Kristen miye' tuweinge pe, ka junde wusyep mise. ¹⁴ Yukur tatame ηaiye ka yember mungwim lakai junde wusyep yerkeime lenge louwah tititinge Juta ηaiye yanange. Topo'e yukur ka junde wusyep erηeme lenge miye' ηaiye yaηa'e teket me wusyep mise.

¹⁵ Lenge miye' tuweinge ηaiye ηoihmbwaip tinge bwore bwarme nal ηembep tikin Got pe, ηai lalme ηaiye Got ηende pe, ki bwore prihe me tinge. Kom lenge miye' tuweinge ηaiye ηoihmbwaip tinge pupwa no, yukur tinge jande Krai pe, ηai'e ηai'e lalme yukur prihe nal ηembep tinge, pakai. Detale, ηoiheryembe topo'e ηoihmbwaip tinge yukur prihe nal ηembep tikin Got. ¹⁶ Tinge yanange nange tinge si sisyeme Got, kom ηaiye yarp tinge ilyeh ilyeh, topo'e ηai'e ηai'e ηaiye tinge yende pe, ki sasambe nange tinge yaηa'e teket me Got. Tinge mitiη pupwa, topo'e mitiη ηaiye yengelyembe wusyep, topo'e yukur tinge tatame ηaiye ka yende ηainde bwore, pakai.

2

Wusyep mise le'e nal lenge Kristen ηaiye ka junde

¹ Kom nin Taitus pe, na alaηatme lenge wusyep mise tikin Got ηilyehme. ² Ini lenge bwore bwore nange ka syumbe yurp ηumwaiye, topo'e yukur ka yono'e pinip kwote. ηoihmbwaip tinge ka teηeime Got, topo'e ka yende nihararme kin topo' lenge miye' tuweinge no, ka se jin bongole tupwaihme hwap.

³ Wusyep ηahilyeh luku na pliηe ini lenge tuweinge bore nange ka yurp bwore bwarme junde wusyep tikin Got. Yukur ka yininge ηilim wusyep, topo'e yukur pinip kwote ka embep tinge, na pakai. Kut ka yalaηatme lenge mitiη wusyep ηaiye ki bwore mise. ⁴ Topo'e ka yalaηatme lenge tesimbihye' ηaiye si yindi'e miye' ηaiye ka yende nihararme lenge miye' tinge topo' lenge talah tinge. ⁵ Topo'e tinge ka tuweinge wahe, ka yurp ηumwaiye, topo'e yukur ka wim lal me miye' ende, topo'e ka yurp tuwihme lenge miye' tinge. Ta'e luku pe, tinge yukur ka se yende yumbune wusyep mise tikin Got juh ηembep lenge miye' tuweinge.

⁶ Topo'e wusyep ilyeh uku pliηe nal lenge lahyambe. Ini lenge ηaiye ka bepyeteme wahri' tititinge. ⁷ ηai'e ηai'e tetehei ηaiye na ende pe, ende bworerme topo'e ηoihmbwaip ηumwaiye no, lenge mitiη lalme ka yeteke'e pe, ka se yende junde. ηupe ηaiye na alaηatme wusyep elme tinge pe, na ininge wusyep bwore mise topo'e bongol no, ka junde wusyep nin. ⁸ ηupe ηaiye na ininge wusyep tikin Got pe, ka bwore bwarme ηaiye lenge wachaih yukur ka se yiche ηeser. Ta'e luku pe, lenge wachaih uku ka hi'e pe, yukur ka se pliηe yininge wusyep yende yumbune poi Kristen.

⁹ Na ini lenge miye' wah tu'e le'e, ka syumbe yurp tuwihme lenge miye' embep tinge. Yukur ka yalaηahme wusyep tinge, na pakai. Kut ka yende ηai'e ηai'e junde wusyep ηaiye lenge miye' embep yanange. ¹⁰ Tinge yukur ka yende ηendei me lenge miye' mbep tinge, na pakai. Kut ka yasamb lenge nange tinge miye' ηaiye ηoihmbwaip bwore bwarme. ηai'e ηai'e luku ηaiye tinge yende pe, ka aηa'e naη embere elme wusyep mise tikin Got, Miye' nungwisme poi.

¹¹ Got si pasam poi ηoihmbwaip bwore kin ηaiye kin nember Jisas Krai nate gah ηaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge lalme. ¹² ηoihmbwaip ηumwaiye kin uku, ka alaηatme poi yaηah ηaiye ya gunde Got, topo'e ya musme ηai'e ηai'e pupwa kekep e'e. Kut ya mende ηai'e ηai'e bwore bwarme, topo'e bepteme potopoi gunde ηasande tikin Got ηupe ηaiye ya murp kekep e'e. ¹³ ηoihmbwaip poi ka teηeime kin bongol pe, ya murp mesepherme ηup uku ηaiye ka ot. ηupe ηaiye ka ot pe, poi ya meteke'e yirise bongol embere tikin Jisas Krai, ηaiye kin Got poi, topo'e Miye' nungwisme poi. ¹⁴ Kin nate nule berme pupwa poi nal loutungwarmbe ηaiye ka ungwisme poi lalme. Ka ende poi miye' tuweinge ya tuhur ambaran tu'e kitikin no, ya hriphrip ηaiye mende ηai'e ηai'e bwore

bwore. ¹⁵ Nye nyermbe na ende sande teke'e me ɲai'e ɲai'e le'e el lenge Kristen miye' tuweinge, topo'e ende bongolme tinge ɲaiye ka junde. Kom ɲaiye ka yende pupwa pe, na uhyulme lenge. Na ininge topo'e bongol nin tu'e ɲaiye nin miye' embep. Yukur na se osme miye' ende ka tule nin, na pakai.

3

Yaɲah ɲaiye lenge Kristen miye' tuweinge ka junde

¹ Plihe ini lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye ka yurp tuwihme lenge miye' ondoh topo'e lenge gavman. Ka yusyunde wusyep tinge pe, ka yende ɲai'e ɲai'e bwore lalme. ² Yukur ka se yini lenge wusyep pupwa, topo'e yukur ka tuhwar yotop lenge mitiɲ sye', na pakai. Ka syumbe yurp ɲumwaiye topo'e ɲoihmbwaip ilyeh. Ka hriphrip topo'e yende niharar lenge mitiɲ lalme. ³ Poi somohon pupwa ɲahilyeh ta'e liki ɲaiye poi jinjame wusyep tikin Got. Poi mende bwili'e bwula'e, topo'e poi mende molohe. Poi marp miye' wah tikin ɲai'e ɲai'e tetehei pupwa, topo'e mende ɲai'e ɲai'e gwande ɲoihmbwaip poi. ɲup wula wula luku pe, poi mende pupwa ɲaiye tuhwar, topo'e poi mende mbep wim me ɲai'e ɲai'e lenge mitiɲ. Lenge mitiɲ lalme jarng pe, topo'e poi plihe gwarng tinge.

⁴⁻⁵ Kom ɲupe ɲaiye Got, Miye' nungwisme poi nate gah kekep e'e pe, kin pasam poi nange kin hriphrip me poi, topo'e kin ɲende nihararme poi. Ta'e pe, kin nungwisme poi pakaiye. Kin yukur nungwisme poi ɲaimun bwore bwore ɲaiye poi mende, pakai. Kom kin ɲoihginirme poi pe, kin nungwisme poi. Kin nungurhme poi pe, poi tahar miye' tuweinge ambaran ma moto Yohe Yirise. ⁶ Kin nember Yohe Yirise nate gahanahme poi gande wah Jisas Krais, Miye' nungwisme poi ɲaiye ɲende. ⁷ Ta'e luku pe, ɲoihmbwaip ɲumwaiye kin ɲende poi marp bwore bwarme gwande kitikin, topo'e meseperhme laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe. ⁸ Wusyep e'e pe, ki bwore mise supule. ɲam masande ɲaiye nin na ini lenge wusyep ende bongolme ɲai'e ɲai'e luku ɲaiye ɲam si mana nin. ɲaiye lenge miye' tuweinge, ɲoihmbwaip tinge teɲeime Got bongole pe, tinge ka ɲoiheryembe bworerme ɲaiye ka yende ɲai'e ɲai'e bworerme junde ɲoihmbwaip bwore. ɲai'e ɲai'e ɲaiye ta'e luku pe, ki bwore supule, topo'e ka tutume ɲaiye ka ungwisme lenge mitiɲ lalme.

⁹ Kom ɲoihme sikirp ɲaiye pa yusyunde wusyep pupwa, topo'e wusyep tetehei ɲaiye mitiɲ ka tuhwar. Topo'e yukur pa yininge wusyep me ɲai'e ɲai'e pupwa ɲaiye lenge mwan ka' poi somohon yende, topo'e teketenge yile yut me wusyep erɲeme Moses ɲaiye yerkeime. ɲai'e ɲai'e ɲaiye ta'e luku pe, ka se ungwisme poi ɲaiye ya murp bwore bwore tu'e la? Pakai supule. ¹⁰ O ɲaiye miye' ende ɲoihmbwaip kin sikirp ɲoinde me lenge mitiɲ lalme no, kin de ka owor'e sios pe, inime wusyep bwore topo'e ɲa'a'e ɲoihmbwaip bwore ni hoi tu, yukur ki sande wusyep nin pe, osme kin ka orp. ¹¹ Ni sisyeme nange miye' ɲaiye ta'e luku pe, kin si nasme yaɲah ɲaiye bwore, kut kin nal gan nal yaɲah ɲoinde ɲaiye pupwa. Ta'e pe, kin si sisyeme pupwa kitikin ɲaiye kin ɲende, kom kin ɲende wah gande nenge nal.

Wusyep yuwo, topo'e wusyep hriphrip

¹² ɲupe ɲaiye ma member Artemas, lakai Tikikus mil ɲaiye ka yeteke' nin pe, ende wah nihe ahai'e yaɲah ɲaiye na ote eteke' ɲam inir Nikopolis. Detale, ɲam si ɲoiheryembe nange ɲup uku, ɲup tikin yohe bimbilye'me topo'e mwate. Ta'e luku pe, ɲam si ɲoihmeryembe nange ma murp moi uku mil tutume ɲaiye ɲau wilei ka si. ¹³ Na bepteme Senas, miye' embep tikin wusyep erɲeme hindi Apolos bworerme ɲaiye ka hindi yil. Ungwis lenge hindi ɲaimune ɲaiye tinge sehei'e. ¹⁴ Ta'e luku pe, lenge Kristen miye' tuweinge ka yeteke'e no, ka yende junde ɲoihmbwaip bwore luku. Ka yende tu'e luku no, ɲoihmbwaip tinge ka sisyeme yaɲah ɲaiye ka yungwis lenge mitiɲ ɲaiye sehei'e ɲai'e ɲai'e. Ka asamb lenge miye' tuweinge nange bilip tinge si teɲei ɲai esep.

3.12 Apo 20.4, Efe 6.21-22, Kol 4.7-8, 2Ti 4.12

3.13 Apo 18.24, 1Ko 16.12

¹⁵ Lenge Kristen miye' tuweinge ηaiye yarp yotop ηam e'e pe, tinge yember hriphrip tinge yalme nin. Topo'e angange hriphrip poi el lenge Kristen miye' tuweinge ηaiye ηoimbwaip poi lalme tejeime Jisas Krai. Ma misilihme Got ηaiye ηoih mi'mi' kin ka si topo'me yip.

Pol nainge tup nal me Filemon

¹⁻² Ɔam Pol, Ɔam marp moto mwahupwai'e me naƆ tikiƆ Jisas KraiƆ. Ɔam topo'e to' poi Timoti, poi hindi member tup e'e malme nin. Wusyep e'e nal me nin Filemon, wah ilyeh topo'e Ɔimei poi. Topo'e nal lenge mitiƆ Ɔaiye ƆoihmbwaiƆ teƆeime Jisas Ɔaiye jahilyeh yarp yokoh nin, topo'e mihyen poi Apia, topo'e wah ilyeh poi Arkipus Ɔaiye ta'e miye' wondoh Ɔaiye ya lalme murmbe mamba'e lenge mitiƆ menge mutme Jisas KraiƆ. ³ Poi manange wusyep malme me Yai Got hindi Lahmborenge poi Jisas KraiƆ Ɔaiye ka Ɔoihginirme yip, topo'e yul yip ƆoihmbwaiƆ Ɔumwaiye.

Pol hriphrip me ƆoihmbwaiƆ bwore tikiƆ Filemon

⁴ Nye nyermbe Ɔupe Ɔaiye Ɔam misilihme Got me nin pe, Ɔam hriphrip me Got. ⁵ Detale, Ɔam si masande nange ƆoihmbwaiƆ nin teƆeime Lahmborenge Jisas bongol sekete, topo'e nin Ɔende nihararme lenge miye' tuweinge tikiƆ Got. ⁶ Ɔam manange misilihme Got Ɔaiye ka ende bongolme bilip uku Ɔaiye sai me nin topo'e poi no, na sisyeme bworerme Ɔai'e Ɔai'e bwore bwore Ɔaiye poi mamba'e matme Jisas KraiƆ. ⁷ To' Ɔam, nin si Ɔende ƆoihmbwaiƆ lenge miye' tuweinge tikiƆ Got hriphrip supule. ƆoihmbwaiƆ nin Ɔaiye Ɔende nihararme tinge pwale hriphrip Ɔembere sekete, topo'e plihe Ɔende bongol me Ɔam.

Pol Ɔisilihme Filemon nange ka ende mi' me Onesimus

⁸ Ki ta'e Ɔaiye poi berei wim ilyeh tikiƆ KraiƆ pe, tatame Ɔaiye ma mini nin wusyep bongol Ɔaiye na ende Ɔainde. ⁹ Ɔam Pol, tukwini Ɔam miye' borenge pe, Ɔam marp ma moto mwahupwai'e me naƆ tikiƆ Jisas. Ɔam masande nin nom, Ɔai tikiƆ Ɔam misilih nin. ¹⁰ Ta'e luku pe, Ɔam misilih nin Ɔaiye na ungwisme talah Ɔam Onesimus. Detale, Ɔupe Ɔaiye Ɔam marp mwahupwai'e me naƆ tikiƆ Jisas KraiƆ pe, Ɔam ta'e yai kin, detale, kin si tahar Kristen. ¹¹ Somohonme yukur ki Ɔende Ɔainde bwore Ɔaiye ka ungwisme nin, pakai. Kom tukwini kin si Ɔende wah bwore Ɔaiye ka ungwisme nin topo'e Ɔam. ¹² Tukwini Ɔam plihe member kin mala mil me nin pe, ƆoihmbwaiƆ Ɔam iki kin nenge nal no. ¹³ Ɔam da mupwai'e kin Ɔaiye ya hindi murp e'e no, ka amba'e luh nin Ɔaiye ka ungwisme Ɔam Ɔupe Ɔaiye Ɔam marp mwahupwai'e me wusyep bwore tikiƆ Got. ¹⁴ Kom Ɔam gwarƆge Ɔaiye ma mututus nin nange na ungwisme Ɔam. Kut Ɔam masande nange na ende tu'e Ɔaiye Ɔasande nin. Ta'e luku pe, yukur ma mende Ɔainde tutume Ɔaiye na tapam ilyeh topo'e Ɔam. ¹⁵ Mise, Onesimus kin garƆge nin nal sikirƆ gwaingwaiye, kom tukwini kin si nat pe, plihe amba'e kin enge ot Ɔaiye pa hindi yurp ilyeh nye nyermbe. ¹⁶ Tukwini kin yukur miye' wah pakaiye, pakai. Kin si tahar Kristen pe, Ɔam mende nihararme kin ta'e Ɔaiye to' Ɔam ende. Kom tukwini Ɔam sisyeme Ɔaiye na ende nihararme kin tu'e miye' wah pakaiye, topo'e plihe nato KraiƆ pe, kin ta'e Ɔaiye to' nin bwore mise kili.

¹⁷ Ta'e luku pe, Ɔaiye na Ɔoiheryembe Ɔam tu'e Ɔimei nin pe, na plihe ende nihararme kin Ɔahilyeh tu'e Ɔaiye nin Ɔende nihararme Ɔam Ɔupe Ɔaiye ka otme nin. ¹⁸ O Ɔaiye Onesimus ka ende Ɔainde pupwa me nin, lakai wuyah nin ende ka si me kin pe, plihe bunjenge ember naƆ Ɔam Pol el guh wuyah kin uku. ¹⁹ Ɔam Pol, syep Ɔam e'e Ɔam mainge wusyep malme nin. Yukur ma mininge pakai me wuyah nin Ɔaiye sai me Ɔam, se ma mungwisme. Topo'e Ɔam tatame Ɔaiye ma mininge na, wuyah Ɔam sai me nin Ɔaiye na ungwisme. Wuyah nin teƆeime Ɔam pe, wuyah uku ki laip nin. Detale, Ɔam mungwis me nin Ɔaiye nin tahar Kristen. ²⁰ Ta'e luku pe, to' Ɔam, nato naƆ tikiƆ Lahmborenge pe, Ɔam masande Ɔaiye na ende ƆoihmbwaiƆ bwore otme Ɔam. Detale, poi berei hoime miye' tikiƆ KraiƆ.

²¹ Ɔupe Ɔaiye Ɔam mainge wusyep e'e pe, Ɔam si sisyeme nange se na ende gunde wusyep mune Ɔaiye Ɔam mana nin. Topo'e Ɔaimune Ɔaiye na ende me Onesimus pe, se na ende usungurhme wusyep Ɔaiye Ɔam mana nin. ²² Topo'e ende mi'mi' me dou ende nato yokoh Ɔaiye ka si me Ɔam Ɔaiye ma muta mamba'e posoh. Ɔam sisyeme nange Got se ka usyunde yisilih yip pe, se ka ember Ɔam Ɔaiye ma muta meteke' yip. ²³ Epafras, miye' Ɔaiye poi hindi hoime marp mwahupwai'e me naƆa tikiƆ Jisas Krai, nember nin wusyep hriphriƆ kin, ²⁴ topo'me lenge miye' wah ilyeh Ɔam Mak pe, Aristarkus pe, Demas topo'e Luk. ²⁵ Ɔam de ma misilihme Got Ɔaiye ƆoihmbwaiƆ Ɔumwaiye tikiƆ Lahmborenge Jisas Krai ka si topo'me yip lalme.

Tup Hibru

Jisas Krais kin Talah tikin Got

¹ Somoho somohonme pe, yanjah wula wula najiye Got nangange wusyep nate gahme lenge profet pe, ni wula wula lenge profet yanange wusyep uku yal lenge mwanka' poi. ² Kom tukwini njup yuwo le'e pe, Got nanange wusyep natme Talah kin ti, wusyep uku natme poi. Got topo'e Talah esep kin ilyeh uku tinge hindi yende kekep, topo'e naji'e naji'e lalme le'e. Topo'e kin ilyeh uku najiye Got si nalanjatme kin najiye ka amba'e naji'e naji'e lalme. ³ Pe Talah uku ki pasam poi yirise embere tikin Got najiye ki najar'e nate gahme poi. Pe ki najihilyeh ta'e kitikin Got. Wusyep kin pe, ki bongol sekete, topo'e wusyep uku pe, ki njende naji'e naji'e lalme ki sai bongol. Kin si njende wah kin mi'e najiye nongohe hwap lenge miye' tuweinge najiye yende pe, tinge tahar yarp bwore mi' supule. Kraiss, kin narp nanah syep non tikin Got najiye narp kin, miye' ondoh nanah hla'. ⁴ Luku ki pasam poi nange Talah tikin Got pe, kin Lahmborenge supule nengelyembe lenge walip hla'. Topo'e naj najiye Got naje'e kin pe, ki njembere sekete tahar'e naj lenge walip hla'.

Talah tikin Got ki nengelyembe lenge walip hla'

⁵ Somohon Got naname Talah kin na,
Nin Talah nam. Tukwini nam marp Yai nin.
Topo'e Got plihe nanange na,
Nam ma murp Yai kin. Pe kin ka orp Talah nam.
Wusyep uku pe, Got nanange nalme Jisas, o yukur kin nanange me walip hla' ende, pakai.
⁶ Kom njupe najiye Got nember Talah ondohe kin uku nate gah kekep pe, kin nanange na,
Lenge walip hla' lalme ka yisar'e njimbep, topo'e yirisukwarme kin.
⁷ Kom Got naname lenge walip hla' na,
Kin njende lenge walip hla' kin ta'e yohe,
topo'e lenge miye' wah kin uku pe, tinge ta'e nih ilim.
⁸ Kut Got naname Talah kitikin na,
Got, nin na orp kin nye nyermbe. Nin miye' bwarme.
Naji'e naji'e najiye nin njende najiye bepteme lenge miye' tuweinge nitei,
ki bwore bwarme.
⁹ Nin njende nihararme yanjah bwore bwarme,
kut ni garnge yanjah najiye pupwa.
Ta'e luku pe, Got najiye Got nitei si nuru'e pinip winye' nanah nin pe,
kin nalanjatme nin ta'e miye' najiye namba'e naj embere.
Pe luku kin njende nin hriphrip supule nengelyembe lenge mitinj lalme.
¹⁰ Got plihe naname Talah kin na,
Nin Lahmborenge najiye njendeheiyeh ni njende kekep pe, ki sai bongol.
Topo'e najiye syep nitei pe, ni njende najitem,
topo'e naji'e naji'e lalme najiye sai nanah najitem.
¹¹ Najitem topo'e kekep najiye ni njende luku pe,
ka pupwa yehe pe, ka mi'e, kut nin na orp nye nyermbe.
Tinge ka jinir tu'e najiyuwat najiye si telei muriri'.
¹² Na epelye'e tinge hindi hoime tu'e najiye tinge yepelye'e najiyuwat.
Tinge ka gerjen tu'e hihiyilih telei najiye si pupwa yehe.
Kut nin pe, na orp najihilyeh.
Nin yukur najimune ka plihe bunjenge nin, pakai.
Topo'e nin na orp nye nyermbe.
¹³ Got naname Talah kin na,

Nin na orp syep non nam el tutume naiye ma member
lenge wachaih nin ka yurp tuwihme nihip nin.

Wusyep uku yukur Got naname lenge walip hla' ende, pakai.

¹⁴ Lenge walip hla' tinge yipihinge pe, tinge yende wah tikin Got. Pe Got nember lenge
nal naiye ka yende wah yungwis lenge miye' tuweinge naiye kin de ka amba' lenge no,
ka yurp topo'me Got.

2

Wusyep hra'embep

¹ Ta'e luku pe, wusyep mise naiye poi si masande pe, ka tihi' bongol oto noihibwaip
topo'e noihiyembe poi pe, ya gunde. Ya mende pilpil naiye ya gunde wusyep uku pe,
ya talai. ² Somohon Got nangange wusyep nal lenge walip hla' pe, tinge yate yana lenge
mwan ka' poi. Pe wusyep uku ki bongol sekete. Ta'e luku pe, lahmende miye' tuweinge
naiye yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep uku pe, tinge yamba'e yitini jande
naimune naiye tinge yende. ³ Ta'e luku pe, naiye poi gwarngge mana'e teket me wusyep
mise tikin Got naiye ka ungwisme poi pe, yukur poi ya gwirngge tupwaihme noihibwaip
nihe tikin Got. Lahmborengge kitikin nanange nalanatme wusyep uku naiye kin nala
ungwisme poi. Pe lenge mitinj naiye yisande wusyep uku pe, tinge yana poi nange wusyep
uku ki bwore mise. ⁴ Topo'e Got kin nende wah mirakel topo'e wutu' naiye ki bongol
sekete. Pe kin niyar'e yitini tikin Yohe Yirise ilyeh ilyeh nal lenge miye' tuweinge gande
nasande kitikin. Got nende yanah uku pe, ki sasambe wusyep tinge ki bwore mise supule.

Jisas kin tatai poi naiye ka ungwisme poi

⁵ Moi ambaran e'e naiye poi manange wusyep pe, Got yukur ka ember lenge walip hla'
naiye ka bepteme moi uku, pakai. ⁶ O wusyep profet ende naiye miye' ende nainge sai
nato Tup tikin Got ki ta'e le'e,

O miye' yip ende ta'e la nai ti, nin noihiyembe kin?

Kin miye' pakaiye le'e. Deta'e lai ti nin bep erjenge kin?

⁷ Jup sehei'e le'e pe, nin nember kin narp tuwihme lenge walip hla'.

Nin nahra'e kin nanah pe, nin napara'e kin topo'e yirise pe,
nin nana'e wutu' naiye nan embere.

⁸ Pe nin nalanatme kin naiye nai'e nai'e lalme ka si tuwihme kin.

Got nanange nange nai'e nai'e lalme ka si tuwihme miye' ende. Yukur nainde ka se si
e tus wicher' me bepeteme kin, pakai. Kom tukwini le'e poi yukur meteke' miye' ende
naiye nai'e nai'e lalme sai tuwihme kin. ⁹ Jup sehei'e le'e pe, poi meteke'e Jisas narp
tuwihme lenge walip hla'. Kom tukwini poi meteke'e yirise napara'e kin, topo'e wutu'
naiye nan embere kin. Detale, kin namba'e nihe syohe, topo'e kin nule. Got noihiyinirme
poi pe, kin nember Jisas nule nal loutungwarmbe berme poi lalme.

¹⁰ Got kin tehei naiye nai'e nai'e lalme pe, kin nende nai'e nai'e luku. Kin de ka enge
lenge talah kin wula wula el unuh moihla' naiye ka yurp yi yoto yirise kin. Topo'e Got
kin nasande naiye Jisas ka ungwisme lenge miye' tuweinge pe, kin nember Jisas namba'e
nihe syohe. Pe yanah uku nende kin ta'e miye' ondoh bwore mise naiye ka ungwisme
lenge miye' tuweinge lalme. ¹¹ Poi sisyeme nange kin miye' esep ilyeh uku naiye nongohe
pupwa lenge miye' tuweinge lalme no, tinge tahar holi bwore mise supule pe, kin nenge
lenge nal sehei me Got naiye Yai tinge ilyeh. Luku tehei kin naiye Jisas yukur hi'e naiye
ka gil lenge nange tinge moihe mihyen kin. ¹² Kin nanange wusyep nalme Got na,
Ma mininge mowor'e member nan nin mil lenge moihe mihyen nam.

Topo'e nuppe naiye tinge jahilyeh yende lotu yarp pe,
ma mosoko wenersep mahra'e nan nin guh bumbe tinge.

¹³ Kin plihe nanange na,

Nam ma mana'e noihibwaip nam milme Got supule.

Topo'e kin plihe njanange na,
Le'e nam marp topo'e lenge talah naiye Got si pwale nam.

¹⁴ Lenge talah uku naiye Jisas njanange pe, kin njanange nal lenge miye' tuweinge. Ta'e luku pe, Jisas kin namba'e wahri' nahilyeh ta'e tinge pe, ka ole no, ka ende yumbune wah tikin Satan. Kin miye' pupwa luku naiye nala ende yumbune lenge miye' tuweinge no, ka yule. ¹⁵ Lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp kekep pe, tinge hi'jarngge naiye ka yule pe, luku ta'e naiye tinge yarp ya yoto mwahupwai'e. Kom Jisas njenje tinge yarp hlaininge. ¹⁶ Bwore mise, Jisas yukur njenje wah uku naiye nungwisme lenge walip hla', pakai. Kin njenje wah uku naiye nungwisme lenge nambaih talah tikin Abraham. ¹⁷ Ta'e luku pe, Jisas topo'e, ka orp nahilyeh tu'e lenge miye' tuweinge tikin kekep pe, kin ka orp pris ondoh tinge pe, ka ende wah tikin Got. Kin ka noihginirme lenge miye' tuweinge tikin kekep, topo'e ka gunde wusyep lalme tikin Got. Topo'e ka ende ofa elme Got naiye ka ongohe pupwa lenge miye' tuweinge lalme. ¹⁸ Hwap kete kin naiye ka ende pupwa, topo'e wahri' kin namba'e nihe syohe. Ta'e luku pe, kin tatame naiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge naiye nondol'me natme tinge.

3

Naŋ embere Jisas pe, kin tahar'e naŋ embere Moses

¹ Lenge Kristen to' tatai nam, Got naiye narp nanah moihla' si nalanjatme yip pe, yip pa noiheryembe Jisas, naiye Got nember kin nat ta'e aposel topo'e pris ondoh naiye noihmbwaip poi tejeime no, poi manange mowor'e member kin mal halhale. ² Kin naja'e noihmbwaip kin supule nalme Got naiye nalanjatme kin nange ka ende wah uku. Pe ki njenje wah bwore bwarme gande nasande tikin Got ta'e naiye somohon Moses njenje wah notop lenge miye' tuweinge tikin Got. ³ Miye' naiye nahra'e yukoh bwore pe, kin namba'e naŋ embere, kut yukoh yukur namba'e naŋ embere, pakai. Kin nahilyeh ta'e naŋ embere naiye Got naja'e Jisas pe, ki nembere nengelyembe naŋ embere naiye Moses namba'e. ⁴ Yukoh ilyeh ilyeh pe, lenge miye' ilyeh ilyeh juhur'e. Kut Got ki njenje nai'e nai'e lalme. ⁵ Noihmbwaip Moses tejeime Got pe, kin narp ta'e miye' wah kin, naiye njenje wah bwore bwarme nal lenge miye' tuweinge tikin Got. Pe wah naiye kin njenje, ki nalanjatme wusyep naiye mindemboi Got ka ininge. ⁶ Kom Krai kin Talah bwore bwarme tikin Got naiye ka bepteme lenge miye' tuweinge tikin Got. Poi e'e pe, poi miye' tuweinge tikin Got, naiye noihmbwaip poi ka tejeime kin bongol, topo'e nye nyermbe poi ya mini lenge mitiŋ sye' naiye poi hriphrip marp meseperhme Got naiye ka ende poi ya murp bwore.

⁷ Ta'e luku pe, Yohe Yirise ki njanange ta'e le'e,
Naiye pa yusyunde wonge tikin Got tukwini pe,

⁸ yukur pa yupwai'e noihmbwaip yip bongol tu'e lenge mwanka' yip
naiye somohon yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got.

Nup uku naiye tinge yarp moi gungurar pe,
tinge yondol'me Got naja'e teket yalme kin.

⁹ Pe Got njanange na,

Nato wahtaip 40 naiye tinge yarp moi gungurar pe,
nam mende mirakel wula wula naiye tinge si yeteke'e,
kom tinge pwale teket topo'e tinge yondol'me
noihmbwaip numwaiye nam Got.

¹⁰ Ta'e luku pe, nam tuhwarme lenge miye' tuweinge luku pe,
nam manange na,

Noihmbwaip tinge yukur sai me nam.

Topo'e tinge jarngge naiye ka junde wusyep nam.

¹¹ Nam tuhwar pe, nam mana lenge ta'e le'e,

Bwore mise, yip yukur pa yi yoto moi bwore nam

ɲaiye pa yamba'e yohe.

¹² Lenge Kristen to' tatai ɲam, ɲoihme ɲaiye lahende yip iki, ɲoihmbwaip kin ka pupwa supule, topo'e ka osme ɲoihmbwaip mise kin ɲaiye tejeime Got no, ka el wohme Got ɲaiye narp laip nye nyermbe. ¹³ Nye nyermbe ɲup ilyeh ilyeh pa yininge wusyep yende bongolme yiptip yile yut junde wusyep ɲaiye Got ɲanange na, “ɲup tukwini le'e.” Ta'e luku pe, ɲoihme ɲaiye ɲoihmbwaip pupwa yip ka ende yumbune yip no, ka upwai'e ɲoihmbwaip yip bongol no, pa yaɲa'e teket me Got. ¹⁴ ɲup ɲendehei ɲaiye ɲoihmbwaip poi tejeime Krai pe, ka tejeime kin bongol supule. Topo'e poi ya mende ɲoihmbwaip poi uku ka tejeime Krai bongol el tutume ɲaiye ya mule.

¹⁵ Wusyep uku ɲaiye sai nato tup ɲanange na, ɲaiye pa yisyunde wonge tikin Got tukwini pe, yukur pa yupwai'e ɲoihmbwaip yip bongol tu'e ɲaiye mwanka' yip yende ɲupe ɲaiye tinge yende wachaih yalme Got.

¹⁶ Lenge miye' tuweinge ɲaiye Moses nenge lenge tas nasme Isip pe, tinge yisande wonge tikin Got, kom tinge yende wachaih yalme kin. ¹⁷ Lenge miye' tuweinge ɲaiye tinge yende hwap pe, Got tuhwarme tinge nal tatame wahtaip 40 pe, tinge yule yanar moi gungurar. ¹⁸ Kom Got ɲanange wusyep bongol uku nalme lenge miye' tuweinge ɲaiye yengelyembe wusyep kin, nange yukur tinge ka yil yoto kekep uku ɲaiye kin si nangang lenge ɲaiye ka yamba'e yohe. ¹⁹ Ta'e luku pe, poi meteke'e ta'e ɲaiye lenge miye' tuweinge luku yukur yaɲa'e ɲoihmbwaip tinge yalme Got no, ka yi yoto moi uku ɲaiye Got si nalajatme ɲaiye ka yamba'e yohe.

4

Lenge miye' tuweinge tikin Got ka yamba'e yohe

¹ Got si nupwai'e wusyep ɲaiye ka enge poi e oto moi uku ɲaiye ya mamba'e yohe gunde wusyep ɲaiye kin ɲanange. Ta'e luku pe, poi ya ɲoihme ɲaiye poi sye' yukur tatame ya mil moto moi uku. ² Poi topo'e, poi si masande wusyep bwore mise luku ɲahilyeh ta'e lenge Israel ɲaiye si yisande. Tinge yisande wusyep uku, kom tinge yisande paka pakaiye. ɲoihmbwaip tinge yukur tejeime wusyep uku. Ta'e pe, wusyep uku yukur nungwisme tinge. ³ Kom poi lahmende miye' tuweinge ɲaiye misande wusyep no, ɲoihmbwaip poi tejeime Got pe, poi ya mi moto moi uku mamba'e yohe gunde wusyep ɲaiye kin nupwai'e. Kom lenge Israel pe, ɲoihmbwaip tinge yukur tejeime Got pe, kin ɲanange wusyep me tinge ta'e le'e, ɲam tuhwar pe, ɲam manange wusyep bongol ta'e le'e, Bwore mise, yip yukur pa yil yoto moi ɲam uku ɲaiye pa yamba'e yohe.

ɲupe ɲaiye Got ɲende kekep, topo'e ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye nate sai pe, kin si ɲende mi'mi' moi uku.

⁴ Wusyep sye' ɲaiye sai nato Tup tikin Got pe, ki ɲanange nalme ɲup syepumbur hoi nal umbur, “Got ɲende wah ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e lalme nato ɲup syepumbur ilyeh, kut ɲaiye syepumbur hoi kin pe, kin namba'e yohe.” ⁵ Wusyep ilyeh e'e ki plihe ɲanange nihoi, “Tinge yukur ka yil yoto moi ɲam uku ɲaiye ka yamba'e yohe.”

⁶ Lenge miye' tuweinge ɲaiye somohon ɲendeheiyeh yisande wusyep bwore mise luku pe, ɲoihmbwaip tinge yukur tejeime wusyep uku, pakai. Ta'e luku pe, tinge yukur tatame ka yil yoto moi tikin Got ɲaiye ka yamba'e yohe. Kom poi sisysteme nange lenge miye' tuweinge sye' ka yil yoto moi tikin Got yamba'e yohe. ⁷ Poi sisysteme ɲaiye Got si nalajatme ɲup ende ɲaiye kin ɲanange “ɲup tukwini le'e.” Luku ki nalajatme ɲup ende ɲaiye lenge miye' tuweinge ka yil yoto moi kin uku yamba'e yohe. Ta'e luku pe, Got ɲanange wusyep nat mut Dewit ta'e le'e,

Ŋaiye tukwini pa yisyunde wonge tikin Got pe, yukur pa yupwai'e ŋoihmbwaip yip bongol, na pakai.

⁸ Joshua nenge lenge nala e oto moi Kenan, kom tinge yukur yamba'e yohe. Ta'e luku pe, Got ŋanange nange mindemboi ŋup ende pe, ka yamba'e yohe. ⁹ Pe minde lenge miye' tuweinge tikin Got ka yamba'e yohe tikin ŋup Sabat. ¹⁰ Poi sisyeme na, lahmende miye' tuweinge ŋaiye ya yoto moi tikin Got ŋaiye ka yamba'e yohe pe, luku tinge si yende wah tinge mi'e pe, tinge yamba'e yohe. Ki ŋahilyeh ta'e Got ŋaiye ŋende wah kin mi'e no, kin namba'e yohe. ¹¹ Poi ya gwin bongole ŋaiye ya mi moto moi uku no, ya mamba'e yohe. Yukur lahende ka yengelyembe wusyep tu'e ŋaiye somohon lenge Israel yende no, tinge tambe pe, tinge talai.

¹² Wusyep tikin Got ki sai laip pe, ki ŋende wah bongol sekete. Ki gandai sekete nengelyembe ŋim ŋombor ŋaiye gandai bumburme. Wusyep uku ŋotombo gere nato ŋoihmbwaip, topo'e yipihinge poi miye' tuweinge. Ki gere nato lupu miye'. Ta'e pe, ŋaimune ŋaiye poi ŋoiheryembe sai nato ŋoihmbwaip poi pe, kin si sisyeme. ¹³ Ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye Got ŋende pe, yukur ka si tise el ŋembep tikin Got, pakai supule. Ŋaiye ŋembep tikin Got pe, ŋai'e ŋai'e lalme ki sai halhale. Ta'e luku pe, ya mininge mowor'e member mil halhale ŋaimune ŋaiye poi mende ŋupe ŋaiye poi marp kekep.

Jisas kin pris ondoh poi

¹⁴ Poi ya murpe gare ŋoiheryembe mise, topo'e ya mininge mil halhale ŋaiye poi si tongor' mal Jisas. Detale, pris ondoh poi ilyeh ŋaiye si nal nanah moihla' pe, Jisas, Talah tikin Got. ¹⁵ Ta'e luku pe, poi yukur tatame ŋaiye ya mengelyembe hwap. Kom pris ondoh poi kin ŋoihginirme poi. Detale, ŋondol'me wula ŋaiye natme kin ŋahilyeh ta'e ŋaiye ki natme poi, kom kin yukur nato ŋende hwap uku. ¹⁶ Ta'e luku pe, poi ya mamba'e ŋoihmbwaip bongol ŋaiye ya mil sehei me Got. Yukur ya hi' gwirnge. Detale, kin ka ŋoih mi'mi' me poi. Ya mil me kin pe, ka ŋoihginirme poi, topo'e ka ŋoih mi'mi' me poi pe, ka ungwisme poi ŋupe ŋaiye poi mamba'e mane.

5

Pris ondoh Jisas tatame ŋaiye ka ungwisme poi

¹ Got nalaŋatme lenge pris ondoh gah bumble lenge miye' Israel sye'. Kin nalaŋatme kin ŋaiye ka amba'e luh lenge miye' tuweinge ŋaiye ka ende wah me Got. Wah pris ondoh ŋaiye ka enge yitini bwore bwore el aŋa'e Got, topo'e ka ende ofa ŋaiye ka ongohe pupwa lenge miye' tuweinge. ² Pris ondoh kin miye' ŋaiye ŋende hwap ŋahilyeh ta'e lenge miye' tuweinge. Ta'e luku pe, kin ka syumbe el ŋumwai me lenge miye' tuweinge ŋaiye yukur sisyeme ŋaimune ŋaiye tinge yende no, tinge tungwar ya yende pupwa. ³ Ta'e luku pe, ka ende ofa ŋaiye ongohe pupwa kitikin topo'e lenge miye' tuweinge. ⁴ Miye' ende yukur ka se alaŋatme kitikin nange kin pris ondoh gunde ŋasande kitikin. Got se ka alaŋatme miye' ŋaiye ka amba'e wah tu'e ŋaiye pris ondoh ŋahilyeh tu'e ŋaiye kin nalaŋatme Aron. ⁵ Got ŋende ŋahilyeh ta'e luku me Krai. Kin yukur nalaŋatme kitikin nahra'e narj kin nanah narp ta'e pris ondoh, pakai. Kom Got ŋaname kin na, Nin Talah ŋam, tukwini ŋam Yai nin.

⁶ Wusyep Got ŋaiye plihe sai nato Tup uku pe, ki ŋanange na, Nin na orp tu'e pris nye nyermbe, nin na orp ŋahilyeh tu'e pris Melkisedek.

⁷ ŋupe ŋaiye Jisas narp ta'e miye' kekep pe, kin ŋilil ŋisilih ŋanange wusyep marnge nalme Got. Got kin tatame ŋaiye ka bepeteme Jisas no, yukur ka ole. Ta'e luku pe, Got ŋasande ŋilil kin.* Detale, ki tale kitikin nate gah narp tuweihe Got ŋasande wusyep kin. ⁸ Krai kin talah tikin Got, kom kin namba'e nihe syohe pe, luku ki ŋasambe yajah ŋaiye kin gande wusyep tikin Got. ⁹ Ta'e luku pe, luku ki pasamb poi ŋaiye Jisas kin miye'

4.8 Lo 31.7, Jos 22.4 4.10 Stt 2.2 5.3 Wkp 9.7 5.4 Kis 28.1 5.5 Sng 2.7 5.6 Sng 110.4 5.7 Mat 26.36-46, Mak 14.32-42, Luk 22.39-46 * 5.7 Bwore mise, Jisas kin nule, kom Got plihe nahra'e kin.

bwore mise ɲaiye kin gande wusyep tikin Got. Pe kin ɲilyehe sai uku ɲaiye ka ungwisme amba'e lenge miye' tuweinge ɲaiye jande wusyep kin pe, ka yurp bwore nye nyermbe. ¹⁰ Ta'e luku pe, Got nalaɲatme kin ɲaiye ka orp pris ondoh ɲahilyeh tu'e Melkisedek.

Kristen laip poi yukur ka tu'e lenge lahmakerep

¹¹ Wusyep wula wula sekete ɲaiye ma mini yip, kom ki nihe supule ɲaiye ma mininge mowor'e wusyep tehei kin milme yip. Detale, yip yenge mungwim pakaiye yisande wusyep, o ɲoihmbwaip yip yukur pa sisyeme wusyep. ¹² Yip yarp ya yoto Kristen laip somohonme yenge yat pe, yip tatame ɲaiye pa yalaɲatme wusyep Got bworerme yil lenge mitiɲ sye', kom pakai. Yip teter sehei'e ɲoihmbwaip bwore pe, lenge miye' sye' ka plihe yute yalaɲatme yip wusyep tikin Got tu'e ɲaiye ɲendeheiyeh. Ta'e luku pe, yip yukur yende mi'mi' ɲaiye pa yono ɲai bongol, pakai. Yip teter yono'e ɲimbirip mwa'. ¹³ Lahmende ɲaiye teter yono'e ɲimbirip mwa' pe, tinge teter yarp ta'e lahwimbe. Topo'e tinge yukur sisyeme ɲaimune ɲaiye ki bwore mise, lakai hombo'e. ¹⁴ Kom ɲai bongol pe, titinge lenge mitiɲ ɲaiye si tahar bworeng. Lenge mitiɲ ɲaiye si sisaibe ɲaimune ɲaiye bwore, topo'e pupwa ni wula wula, tinge luku si sisyeme pe, ɲoihmbwaip tinge si ɲowor tirtatar.

6

Poi ya gwin bongole meseperhme Got ɲaiye ka ende poi ya murp bwore

¹⁻² Ta'e luku pe, yukur ya bunje bunjenge mininge wusyep sep ilyeh ɲaiye somohon poi mamba'e matme wusyep tikin Krai. ɲaiye ya mende tu'e luku pe, ki ta'e ɲaiye poi plihe manange malaɲatme yip wusyep tikin Got ta'e ɲaiye ɲendeheiyeh poi si manange. Ta'e luku pe, yukur ya tepeli tepelihme wusyep wula wula me yaɲah ɲaiye yimbilme ɲoihmbwaip tahar Kristen, kut angange teket elme ɲai'e ɲai'e ɲaiye nenge yip yal wohme Got pe, ɲoihmbwaip yip ka teɲeime Got. Topo'e yamba'e sande teke'e me pinip baptais, topo'e yaɲah ɲaiye yikil syep ya yanah lenge miye'. Topo'e poi yukur ya mininge wusyep wula wula me mitiɲ ɲaiye si yule. Tinge ka plihe tuhur pe, poi lalme ya gwin wusyep kot mil ɲembep Got. Pe kin ka ini poi ɲaiye ya mamba'e yitini bwore lakai pupwa ɲaiye ka si nye nyermbe. Wusyep lalme luku poi si sisyeme. Ta'e luku pe, poi mamba'e sande teke'e tikin Got ɲaiye ya tuhur bworeng. ³ ɲaiye Got kin ɲasande, ya tuhur bworeng me sande teke'e kin.

⁴ Mitiɲ sye' si yamba'e yirise tikin Got. Tinge si sasaibe yitini bwore luku ɲaiye nase moiha' nat. Pe tinge si yamba'e Yohe Yirise mi'e. ⁵ Tinge yisande gondoume wusyep Got ki bwore mi' supule. Tinge si sisyeme bongol uku ɲaiye mindemboi ka ote tus halhale. ⁶ O ɲaiye lenge miye' tuweinge ta'e luku ka tumble yaɲa'e teket yilme Krai pe, yaɲah ende yukur sai ɲaiye ka yute yimbilme ɲoihmbwaip, pakai. ɲaiye ka yende tu'e luku pe, tinge plihe yuluwei Talah tikin Got yal loutungwarmbe pe, lenge mitiɲ ka jonosambalai' kin.

⁷ ɲupe ɲaiye ɲisih nate gah kekep pe, kekep uku keteme pinip. Ki ɲende ɲai sep sasarme sai kekep uku ɲaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge ɲaiye woryep ɲai uku. Detale, Got ɲende mi'mi' me kekep uku. ⁸ Kom kekep ɲaiye mwah senge topo'e peperiyeh pupwa gere nah pe, kekep uku ki pupwa supule. Pe sehei woh Got ka ende yumbune kekep uku pe, ka ende nih ka ono.

⁹ Lenge ɲime'i poi, tukwini poi manange wusyep e'e malme yip. Kom poi sisyeme nange yip ta'e kekep bwore. Got se ka ungwisme yip ɲaiye pa yurp nye nyermbe. ¹⁰ Got, kin bwore bwarme. Kin yukur ka se ɲoihsipe wah bwore ɲaiye yip yende, topo'e yip si yisambe yiptip ɲaiye yende nihararme kin, topo'e pa yungwisme lenge miye' tuweinge kitikin. ¹¹ Poi misande ɲaiye yip ilyeh ilyeh pa yende wah nihe tu'e luku yenge yil. Pa yurp yeseperhme ɲai'e ɲai'e bwore ɲaiye Got si nalaɲatme ɲaiye se ka yul yip. ¹² Poi gwarng ɲaiye yip pa yende wulmbwai. Kom yip pa tu'e lenge miye' ɲaiye yaɲa'e

ñoihmbwaipe tinge yalme Got no, tinge yarp ñumwaiye. Tinge ka yamba'e ñaimune ñaiye Got si nupwai'e wusyep ñaiye ka angang lenge.

Ñoihmbwaipe poi ka tejei bongol me wusyep tupwai' tikin Got

¹³ Somohon Got nupwai'e wusyep topo'e Abraham. Kin ka ende ñaimune gunde wusyep tupwai' ñaiye kin si nupwai'e. Lahende yukur lahmborenge tahar'e Got no, Got tatame ñaiye ka se gil nañ kin ininge na, bwore mise nanah nañ kin. ¹⁴ Ta'e luku pe, Got ñanange na, “Ñam manange ñaiye ma ñoih mi'mi' me nin bworerme pe, ma mende lenge ñambaih talah nin ka wula wula sekete.” ¹⁵ Abraham syumbe narp ñumwaiye pe, kin namba'e ñaimune gande wusyep tupwai' ñaiye Got si nupwai'e.

¹⁶ Yanah ñaiye na ininge na bwore mise nanah hla' pe, ki ta'e le'e. Ñupe ñaiye miye' ende ñanange bwore mise nanah hla' ñaiye gal nañ miye' ende pe, luku ki sasambe nange miye' uku ñaiye kin gal nañ kin pe, ki lahmborenge tahar'e tinge lalme. Pe luku ki ñende bongolme wusyep kin, topo'e nupwai'e mut tinge lalme. ¹⁷ Somohon Got nupwai'e wusyep topo'e tinge. Mi'e pe, kin de ka asamb lenge ot el halhale ñaiye yukur ka bunjenge ñoihmbwaipe kin. Ta'e luku pe, kin ñanange bwore mise nanah hla' ñaiye ñende bongolme wusyep kin. ¹⁸ Ta'e luku pe, wusyep hoi ki sai ñaiye yukur ka se bunjenge. Wusyep uku pe, wusyep tupwai' ñaiye Got nupwai'e bwore mise nanah hla'. Topo'e Got yukur ka se ininge wusyep hombo'e. Ta'e luku pe, poi lenge miye' tuweinge si gwarng mal tase ma moto kin. Pe poi ya ñoihmeryembe wusyep tupwai' kin pe, ya mende bongolme ñoihmbwaipe poi murp meseperhme ñai bwore luku ñaiye Got si nupwai'e wusyep nange ka pul poi. ¹⁹ Ñaimune ñaiye ñoihmbwaipe poi tejeime no, ya murp meseperhme pe, ki bongol ñaiye sai nato ñoihmbwaipe mele'e poi ta'e yap tungwai tikin loubil pinip ñaiye ka upwai'e poi pe, ki sai teket me ñaiyuwat embere ñaiye tejei nato yukoh yirise dininde. ²⁰ Jisas si namba'e luh poi nal yer nato luh uku pe, kin si narp pris ondoh poi nye nyermbe, ñaiye ka ungwisme poi pe, kin ka ñahilyeh tu'e Melkisedek.

7

Melkisedek ñende wah tikin Got ta'e pris

¹ Melkisedek, kin kiñ titinge Salem topo'e kin pris tikin Got ñaiye narp Nanah Hla'. Abraham na narmbe pe, kin nengelyembe lenge kiñ hoye hoye mi'e pe, kin nate tetembuhu topo'e Melkisedek pe, Melkisedek ñuwil'e ñoih mi'mi' kin gah Abraham. ² Abraham ñiyar'e ñai'e ñai'e lalme ñaiye kin si narmbe no, kin namba'e pe, kin ñisye dom dom mi'e pe, kin naña'e Melkisedek namba ten hap. Wusyep tehei ñaiye nañ Melkisedek pe, ki ta'e le'e, kiñ ñaiye gande ñoihmbwaipe bwore bwarme. Topo'e kin kiñ titinge Salem pe, nañ tehei kin plihe ta'e le'e, kiñ tikin ñoihmbwaipe ñumwaiye. ³ Melkisedek kin yai mam pakai, topo'e lenge mwan ka' kin pakai. Wahtaip kin ñaiye mam wara'e kin, topo'e ñup kin ñaiye kin nule pe, pakai. Kin narp ñahilyeh ta'e Talah tikin Got ñaiye kin narp ta'e pris nye nyermbe.*

⁴ Yip pa ñoiheryembe Melkisedek, nañ kin ñembere sekete. Abraham kin loumwah ñendehei poi. Pe kin nal narmbe pe, kin namba'e ñai'e ñai'e bwore bwore nenge nat pe, kin ñiyar'e naña'e namba ten hap nalme Melkisedek. ⁵ Lenge ñambaih talah titinge Livai pe, tinge yamba'e wah pris. Pe wusyep erñeme ñanange nange lenge Israel ka yiyar'e ñai'e ñai'e tinge pe, ka yangange namba ten hap tinge yilme lenge bamtihai Livai. Lenge Israel, tinge lalme talah tikin Abraham. Kom lenge Israel yamba'e namba ten hap tinge luku pe, yangange lenge bamtihai Livai. ⁶ Melkisedek yukur nat bamtihai lenge Livai, pakai. Kom Abraham naña'e namba ten hap nalme kin. Pe Melkisedek ñuwil'e ñoih mi'mi' kin gah ñapara'e Abraham, miye' ñaiye somohon Got nupwai'e wusyep topo'e kin. ⁷ Poi lalme sisysteme nange miye' ñaiye ñuwil'e ñoih mi'mi' kin nate gahme lenge

6.14 Stt 22.16-17 6.19 Wkp 16.2 6.20 Sng 110.4 7.1 Stt 14.17-20 * 7.3 Tup tikin Got yukur ñanange yai mam kin, topo'e yukur ñanange mwanka' kin. Topo'e yukur ki ñanange ñupe ñaiye mam wara'e kin, topo'e ñupe ñaiye kin nule. 7.5 Nam 18.21

mitiŋ ŋaiye ka yamba'e pe, miye' uku kin lahmborenge. O miye' ŋaiye namba'e ŋoih mi'mi' uku pe, kin narp tuwihe. ⁸ Lenge Livai ŋaiye yamba'e namba ten hap, kom tinge ka yule. Kut Abraham ŋaiye naŋa'e namba ten hap kin nalme Melkisedek pe, Tup tikin Got ŋanange nange Melkisedek yukur ka ole. ⁹ Lenge Livai tinge miye' ŋaiye yamba'e namba ten hap ŋai'e ŋai'e. Kom somohon pe, Abraham kin naŋa'e namba ten hap ŋai'e ŋai'e nalme Melkisedek. Pe luku ki ta'e ŋaiye lenge Livai yaŋa'e namba ten hap ŋai'e ŋai'e yalme Melkisedek. ¹⁰ Abraham ŋeteke'e Melkisedek nal yer ti, ŋambaih kin ende ŋara'e Livai gande.

Pris ondoh ambaran nengelyembe lenge pris ŋaiye somohonme

¹¹ Somohonme ŋaiye lenge miye' tuweinge Israel yamba'e wusyep erŋeme tikin Got natme Moses pe, Wusyep erŋeme luku ki ŋanange ŋaiye lenge Livai ka yende wah pris. Kom wah pris lenge Livai yukur tatame ŋaiye ka ende lenge miye' tuweinge ka bwore. Ta'e luku pe, Got plihe ŋanange nange pris ŋoinde ka ot mindemboi, ka ŋahilyeh tu'e Melkisedek, kut yukur ka ŋahilyeh tu'e Aron. ¹² ŋaiye ka yuhyulme bantihei lenge pris pe, ka plihe yuhyulme wusyep erŋeme topo'e. ¹³ Miye' ŋaiye Got ŋanange nange ka orp tu'e pris nye nyermbe pe, kin bantihei ŋoinde. Bantihei kin ende yukur somohon yamba'e wah ta'e pris ende, pakai. ¹⁴ Poi si sisyeme nange Lahmborenge poi, kin tahar nase bantihei Juta nat. Pe Moses yukur si ŋanange wusyep me miye' ende tikin bantihei uku ŋaiye ka ende wah tu'e pris.

¹⁵ Ta'e luku pe, poi meteke'e pris ambaran uku ŋaiye tahar pe, ki ŋahilyeh ta'e Melkisedek. ¹⁶ Wusyep erŋeme ki ŋanange ta'e le'e, lenge miye' ŋaiye bantihei Livai pe, tinge ka yende wah tu'e pris. Kom Jisas yukur bantihei ilyeh lenge Livai, kut bongol tikin laip ŋaiye ka si nye nyermbe ŋende kin tahar pris. ¹⁷ Wusyep tikin Got ŋaiye sai tup ŋanange ta'e le'e,

Nin na orp tu'e pris nye nyermbe.

Nin na ende wah pris ŋahilyeh tu'e Melkisedek.

¹⁸ Wusyep uku ki pasam poi nange Got si nongohe wusyep erŋeme ŋaiye somohonme. Detale, wusyep erŋeme luku bongol pakai pe, yukur tatame ka ungwisme poi. ¹⁹ Wusyep erŋeme yukur ki ŋende ŋaimune ŋaiye ki bwore, pakai. Ta'e luku pe, Got si ŋende ŋahwikin ŋoinde ŋaiye ya murp meseperhme ŋaimune ŋaiye ka ot pe, ki bwore nengelyembe wusyep erŋeme. Pe yaŋah uku ki tatame ŋaiye ka ende poi ya mil sehei me Got.

²⁰ Topo'e ŋupe ŋaiye Got nalaŋatme Jisas nange ka orp tu'e pris pe, kin yukur nalaŋatme kin pakaiye, pakai. Kin ŋanange bwore mise supule pe, kin nalaŋatme Jisas. Lenge pris Livai ŋaiye somohonme yukur ta'e le'e. Got yukur ŋanange bwore mise ti, tinge yamba'e wah pris. ²¹ Kom kitikin Got ŋanange bwore mise supule pe, kin nalaŋatme Jisas ta'e pris. Wusyep tikin Got ŋanange ta'e le'e,

Lahmborenge si nupwai'e wusyep uku bongol pe, yukur ka plihe bunjenge ŋoihmbwaip kin, pakai.

Nin na orp tu'e pris nye nyermbe.

²² Ta'e luku pe, Got ŋanange ŋaiye kontrak ambaran ki bwore mise pe, Jisas ŋende bongolme kontrak uku pe, kin nengelyembe kontrak telei. ²³ Somohonme pe, miye' wula wula yende wah ta'e pris. Detale, tinge yule pe, yukur ka yurp tu'e pris nye nyermbe.

²⁴ Kom Jisas pe, kin ka orp nye nyermbe. Kin se ka enge wah pris nye nyermbe pe, yukur lahende ka se amba'e luh kin, pakai. ²⁵ Ta'e luku pe, Jisas tatame ŋaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge nye nyermbe ŋaiye ka yutme kin pe, ka yil sehei me Got. Detale, kin narp laip nye nyermbe pe, kin ŋanange wusyep ŋisilihme Got ŋaiye ka ungwisme tinge.

²⁶ Jisas kin pris ondoh poi ŋaiye se ka ungwisme poi. Kin bwore prihe bwarme nal ŋembep tikin Got, topo'e kin yukur miye' ŋaiye ŋende hwap ende, pakai. Got naŋa'e naŋ embere pe, kin nember kin nanah moiha' wohme lenge mitiŋ ŋaiye yende hwap. ²⁷ Kin

yukur plihe ta'e lenge pris ondoh yer no, nup ilyeh ilyeh ka ende ofa me hwap kitikin yer ti, ka se ende ofa me hwap lenge miye' tuweinge gunde. Kom Jisas yukur ende ta'e luku. Detale, kin yukur miye' n̄aiye n̄ende hwap. Ta'e luku pe, kin n̄ende ofa nilyehe sai n̄aiye tinge yuluwei kin yal loutungwarmbe n̄aiye nungwisme lenge mitiŋ lalme. ²⁸ Wusyep erŋeme tikin Moses pe, kin nalaŋatme lenge miye' n̄aiye bongol pakai pe, ka yamba'e wah pris. Wusyep erŋeme luku nat yer, kom tukwini Got nupwai'e wusyep tupwai' pe, kin nalaŋatme Talah kin n̄aiye narp bwore mi' supule nye nyermbe.

8

Jisas narp pris ondoh nanah moiħla'

¹ Wusyep tehei kin n̄aiye n̄am manange pe, ki ta'e le'e, pris ondoh poi, kin narp syep non tikin Miye' Ondoh kin, n̄aiye narp luh yilihe nanah moiħla' pe, Got naŋa'e naŋ embere.* ² Kin n̄ende wah ta'e pris ondoh nanah moi yirise supule nato yokoh sel tikin Got. Yukur miye' pakaiye n̄ahra'e yokoh sel yirise luku, pakai. Got kitikin n̄ahra'e yokoh sel luku me wah kin n̄ilyehme. ³ Wah lenge pris ondoh n̄aiye ka yenge yowor yende ofa topo'e n̄ai'e n̄ai'e bwore yilme Got. Ta'e luku pe, pris ondoh Jisas topo'e n̄ende ofa. ⁴ N̄aiye ka orp kekep pe, yukur ka se orp tu'e pris, pakai. Detale, lenge pris sye' titinge bamtihei Livai si yarp kekep pe, tinge n̄ilyehme yaŋa'e yitini wula wula yalme Got jande wusyep erŋeme tikin Moses.† ⁵ Tinge yende wah yarp yato yokoh lotu n̄aiye sai kekep sasambe yipihinge jande n̄aimune n̄aiye nanah moiħla'. Ki n̄ahilyeh ta'e n̄aiye Got n̄aname Moses, “N̄upe n̄aiye na ende n̄ai'e n̄ai'e lalme el oto yukoh lotu sel pe, nin na ende gunde yipihinge n̄aiye n̄am yasam nin manar manah hwate.” ⁶ Kom tukwini pe, Jisas si namba'e wah pris pe, wah kin nengelyembe wah pris tinge. Detale, kin narp ta'e n̄aiye miye' bumbe n̄aiye n̄ende bongolme kontrak ambaran. Kontrak ambaran uku ki nengelyembe kontrak telei n̄aiye somohonme. Detale, wusyep tupwai' ambaran tikin kontrak ambaran nengelyembe wusyep tupwai' tikin kontrak telei.

Kontrak ambaran ki nengelyembe kontrak telei

⁷ N̄aiye kontrak n̄endehei ka bwore bwarme pe, yukur tatame n̄aiye Got ka ende kontrak ambaran. ⁸ Kom Got kitikin n̄eteke'e kontrak telei yukur bwore pe, ki n̄anange na,

Yusyunde! N̄am si malaŋatme n̄up ende
n̄aiye ma mende kontrak ambaran
motop lenge bamtihei Israel topo'e Juta.

⁹ Kontrak e'e yukur ka se n̄ahilyeh tu'e kontrak telei
n̄aiye somohon n̄am mupwai'e motop lenge loumwah tinge
n̄aiye n̄am marpe syep tinge mende lenge mase Isip mate tas.
Kom tinge yukur jande kontrak n̄am pe,
n̄am Lahmborenge mangang lenge teket.

¹⁰ Kom kontrak ambaran n̄aiye mindemboi ma mende
motop lenge miye' tuweinge Israel pe, n̄am Got manange ta'e le'e:
N̄am ma mende tinge ka n̄oiheriyembe wusyep erŋeme n̄am pe,
ka yohor tih'i yoto n̄oiħmbwaip tinge.

Pe ma murp tu'e Got tinge pe,
tinge ka yurp tu'e lenge miye' tuweinge n̄am.

¹¹ N̄up uku pe, lenge mitiŋ pakaiye topo'e lenge mitiŋ
n̄aiye yamba'e naŋ embere, tinge lalme se ka sisysteme
nange n̄am Got tinge.

Yukur miye' ende ka ini lenge n̄emei lakai to' kin
n̄aiye tinge ka sisysteme Lahmborenge.
Detale, tinge lalme si sisysteme Got.

8.1 Sng 110.1 * 8.1 Pris ondoh pe, Jisas, kut Miye' Ondoh kin Got. † 8.4 Jisas yukur bamtihei tikin Livai. 8.5 Kis 25.40 8.8 Jer 31.31-34

¹² Nup uku pe, nam ma noihsipe hwap tinge pe, ma mongohe hwap naiye tinge yende pe, yukur ma plihe noiheryembe pupwa tinge.

¹³ Wusyep uku pe, Got kin nanange nal me kontrak ambaran. Kin nende kontrak endehei si nal telei ko. Pe naimune naiye si telei no, nala mi'e pe, yukur ka se plihe si, pakai.

9

Somohon lenge pris ondoh yende ofa topo'me yuwor wim

¹ Kontrak nendehei pe, wusyep erneme ki sai naiye ya gunde yanah kin naiye yende lotu, topo'e Yokoh lotu ende ki sai kekep e'e. ² Tinge yahra'e yokoh sel ende. Tinge yerne deni hoi nato mele'e. Luh nendehei nate tas wicher' pe, tinge jalme Luh Holi pe, tinge yember luh nih lam, topo'e kakah naiye yende ofa tikir nanah hendeinge. ³ O nato dininde naiye tinge si yuluwei naiyuwat yerne pe, tinge jalme Luh Holi naiye tikin Holi Supule. ⁴ Nato luku pe, tinge yenge gol yende alta ta'e marp naiye tinge yesekeh nai'e nai'e naiye naihe mi' sengehrepe. Tinge yenge gol yende Wurmbu Kontrak, topo'e nato Wurmbu Kontrak uku pe, tinge yohor marp gol mana ya yoto tahai', topo'e lou naiye Aron tase pe, lou tup nowoh.* Topo'e neser bimbaiye hoi naiye Got nainge wusyep erneme kin nanah. ⁵ Nanah hla' naiye Wurmbu Kontrak uku pe, tinge yende yipihinge walip hla' hoi jan umbur umbur pe, tinge yalanatme yirise tikin Got pe, yohe tinge npara'e luh naiye Got nongohe pupwa tinge. Kom tukwini yukur ma mininge ni wula wula me nai uku.

⁶ Nupe naiye tinge yende nai'e nai'e lalme luku ya sai mi'e pe, nup ilyeh ilyeh lenge pris ya yoto Luh Holi nate tas wicher' pe, tinge yende wah tinge. ⁷ Kom pris ondoh ilyeh tatame naiye ka el oto Luh Holi naiye tikin Holi Supule nilyeh naiye wahtaip ilyeh ilyeh. Kin nenge wim topo'e nato luh uku naiye ka ende ofa me hwap kitikin, topo'e hwap lenge miye' tuweinge lalme, naiye yukur tinge sisysteme nange tinge yende hwap. ⁸ Ta'e luku pe, Yohe Yirise pasam poi ta'e le'e. Somohon nupe naiye yukoh sel yere sai pe, kohmap naiye ya yoto luh tikin Got naiye Holi Supule pe, yukur ki hohou sai. ⁹ Wutu' uku ki pasam poi nat naiye tukwini nup e'e. Ki ta'e le'e, nai topo'e yowor naiye yende ofa yanah'e Got pe, yukur ka ende noiheryembe lenge miye' tuweinge ka bwore mi' supule. ¹⁰ Wusyep erneme naiye ki nanange nalme nai naiye ni nono, topo'e pinip naiye ni nono'e, topo'e yanah naiye nungurhme nai'e nai'e sye' nende tinge bwore bwarme nal nembep tikin Got pe, luku nai'e nai'e tikin wahri' ilyehme. Got nangange wusyep erneme luku nal lenge miye' tuweinge naiye ka junde yi tutume nupe naiye ka ende yanah ambaran.

Krais nende ofa me wim kitikin

¹¹ Kom Krais tukwini, kin pris ondoh me nai'e nai'e bwore bwore lalme naiye si nat. Yokoh lotu sel tikin moihla' naiye kin nato pe, ki bwore mi' supule nengelyembe yokoh lotu sel naiye somohonme. Yokoh lotu sel tikin moihla' pe, yukur miye' yenge syep tinge yende, topo'e nai uku yukur tikin kekep e'e. ¹² Krais yukur nenge wim yowor meme topo'e wim yowor kau talah nende ofa nato yukoh sel uku, pakai. Kin nende ofa me wim kitikin pe, kin nato Luh naiye tikin Holi Supule nato Yokoh lotu sel nilyehe sai. Pe kin nungwisme poi nye nyermbe. ¹³ Somohon lenge pris yamba'e wim tikin meme, topo'e yowor kau tuhwim, topo'e nihyeh naiye tinge yesekeh yowor kau nukup pe, tinge yamba'e nihyeh yungulu'e yanah lenge miye' tuweinge luku. Tinge yende ta'e luku naiye lenge miye' tuweinge ka plihe tuhur prihe yil noiheryembe tikin Got. ¹⁴ Kom wim tikin Krais pe, ki nengelyembe luku. Krais yukur miye' naiye nende hwap, pakai. Kom bongol

9.2 Kis 25.23-40, 26.1-30 9.3 Kis 26.31-33 9.4 Kis 16.33, 25.10-16, 30.1-6, Nam 17.8-10, Lo 10.3-5 * 9.4 Miye' 12 lenge njinjet ilyeh ilyeh titinge Israel yember lou tase tinge ya yoto yukoh sel pe, Got nalanatme Aron ta'e pris ondoh tinge. Detale, lou tase kin lou mini pwar nat, ki nosokome tup, yuhurnge, topo'e lousep tuwei. 9.5 Kis 25.18-22 9.6 Nam 18.2-6 9.7 Wkp 16.2-34 9.13 Wkp 16.15-16, Nam 19.9,17-19

tikin Yipihinge tikin Got ηaiye narp nye nyermbe pe, kin naja'e laip kitikin uku nalme Got ta'e ofa. Ki ηonombe ηinise hwap pupwa poi ηaiye mende luku pe, poi sisyeme nange poi marp bwore mi' supule mal ηembep tikin Got. Topo'e poi ya mahra'e naη tikin Got ηaiye narp laip nye nyermbe.

Wim tikin Krai ηende bongolme kontrak ambaran

¹⁵ Pe Jisas kin narp miye' bumbe ηaiye ηende bongolme kontrak ambaran. Kin nule pe, kin nongohe pupwa lenge miye' tuweinge ηaiye yende somohonme ηaiye kontrak yere ki sai. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ηaiye yisande gal tikin Got no, tinge jande pe, tinge ka yamba'e laip ηaiye somohon Got ηanange ka angange lenge talah kin pe, ka yurp nye nyermbe. ¹⁶ Miye' ηaiye ηoiheriyembe nange mindemboi ka ole, topo'e kin se ka alajatme lahmende ηaiye ka amba'e ηai'e ηai'e kin pe, kin nainge ηai'e ηai'e luku nangah tup ta'e wusyep upwai'e. ηupe ηaiye lenge miye' lalme ka sisyeme nange yai talah si nule pe, talah kin ka gunde wusyep upwai'e luku pe, ka amba'e ηai'e ηai'e gunde ηaiye yai kin si nalaajatme. ¹⁷ ηupe ηaiye miye' luku si nule pe, wusyep upwai'e kin bongol. Kom ηaiye miye' uku ηanange wusyep ηupwai'e, kom teter kin narp wimun pe, wusyep upwai'e kin luh paka pakaiye. ¹⁸ Ta'e luku pe, ki ηahilyeh ηaiye lenge pris yongombe yowor yule pe, tinge yuwil'e wim ηaiye yende bongolme kontrak ηendehei ηaiye somohon Got naja'e Moses. ¹⁹ Moses ηanange nalaajatme wusyep erjeme lalme somohon nal lenge miye' tuweinge. Mi'e pe, kin namba'e wim yuwor meme topo'e yuwor kau talah pe, kin nuluwihme topo'e pinip. Kin namba'e ηereh hisop yuhurnge,† topo'e yowor waih yaihe lenge sipsip pe, kin ηonorh na gah wim. Kin kite ηanah pe, kin nangalai wim uku pe, sikirp nanah tup ηaiye wusyep erjeme sai, o sye' nanah lenge miye' tuweinge. ²⁰ Pe kin ηanange ta'e le'e, "Le'e wim ηaiye ka ende bongolme kontrak uku ηaiye Got ηana yip nange pa junde." ²¹ ηahilyeh uku ηaiye Moses plihe nangalai wim nanah yokoh lotu sel, topo'e ηai'e ηai'e ηaiye yende lotu. ²² Ta'e luku pe, poi sisyeme na, yanah ηaiye jande wusyep erjeme tikin Moses pe, wim ilyehe sai tatame ηaiye ka ende ηai'e ηai'e lalme ka plihe bwore prihe. Kut ηaiye yukur wim yuwor ka turu' pe, Got yukur ka se ongohe hwap lenge miye' tuweinge ηaiye yende.

Krais ηende ofa ηaiye nongohe hwap lalme

²³ ηai'e ηai'e lalme ηaiye sai nato yokoh lotu sel luku pe, kin namba'e yipihinge tikin ηai'e ηai'e ηaiye sai nanah moihla'. Pe lenge pris yamba'e wim tikin yowor pe, tinge yangalai yende ηai'e ηai'e luku prihe nal ηembep tikin Got. Kom ofa ηaiye ηende ηai'e ηai'e tikin moihla' ka bwore prihe supule pe, ki nengelyembe ηaiye yenge yuwor yende ofa. ²⁴ Krai yukur nato yokoh lotu ηaiye miye' yenge syep yende. Yukoh lotu tikin kekep e'e ki namba'e yipihinge ηaiye yokoh lotu mise tikin Got. Kom Jisas kin nato moihla' pe, kin narp sehei me Got pe, kin ka ungwisme poi ininge wusyep topo'me Got. ²⁵ Wahtaip ilyeh ilyeh pe, pris ondoh namba'e wim ηaiye ka ende ofa pe, kin nato Luh ηaiye tikin Holi Supule. Wim uku yukur wim kin, pakai. Kom Jisas yukur ηende ta'e luku. Kin nanah moihla' pe, kin naja'e kitikin ta'e ofa nalme Got. Jisas yukur ηende ni wula wula, pakai. ²⁶ ηaiye ka ende ni wula wula pe, se ka amba'e nihe syohe ni wula wula nal ηendeheiyeh kin ηaiye Got ηende ηai'e ηai'e lalme nate gere tukwini. Kom pakai. Tukwini sehei ηaiye ηup yuwo pe, Krai nate gah kekep nilyehe sai ηaiye naja'e kitikin nalme Got ta'e ofa ηaiye nongohe pupwa lalme. ²⁷ Lenge miye' tuweinge lalme ka yule nilyeh, mi'e pe ka lalme jin wusyep kot. ²⁸ ηahilyeh ta'e Krai ηaiye naja'e kitikin ta'e ofa nalme Got pe, kin nule nilyehe sai ηaiye namba'e hwap lenge miye' tuweinge lalme. O se ka plihe ot ηup ende, kom ηup uku pe, yukur ka ot ηaiye ongohe pupwa, pakai. Ka ot ηaiye ka amba'e lenge miye' tuweinge kitikin ηaiye yarp yeseperhme kin.

9.19 Kis 24.6-8 † 9.19 Hisop kin peperiyeh ende ηaiye tinge yenyer ya jah yeke wim lakai pinip ηaiye yangalai ya yanah miye' ηaiye yende mi'me miye' ηaiye ka bwarme el ηembep tikin Got. 9.21 Wkp 8.15 9.22 Wkp 17.11 9.28 Ais 53.12

10

Ofa ɲaiye somohonme yukur ka se ongohe pupwa

¹ Wusyep erɲeme tikin Moses pe, poi tatame ɲaiye ya meteke'e yipihinge ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye mindemboi ka ot. Kom yukur ki pasam poi ɲai'e ɲai'e luku bworerme. Wusyep erɲeme ki ɲanange nange tinge ka yende ofa ɲahilyeh junde tu'e luku wahtaip ilyeh ilyeh. Ta'e luku pe, poi sisyme nange wusyep erɲeme yukur ka se ungwisme lenge miye' tuweinge ɲaiye ka tuhur bwore prihe no, ka yil sehei me Got, pakai. ² Lenge miye' tuweinge ɲaiye yirisukwarme Got pe, ofa lenge pris yukur ɲende tinge tahar bwore prihe yasme hwap pupwa ɲaiye tinge yende luku pe, yukur tinge ɲoihsipe hwap ɲaiye tinge si yende. Ta'e luku pe, yaɲah ɲaiye yende ofa yukur ka mi'e. ³ Wahtaip ilyeh ilyeh pe, ofa luku plihe ɲende ɲoihmbwaip tinge ɲoiheryembe yal hwap ɲaiye tinge si yende. ⁴ Wim ɲaiye yowor kau tuhwim topo'e yowor meme yukur tatame ɲaiye ka se ongohe hwap pupwa.

⁵ Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye Krais nate gah kekep pe, kin ɲaname Got ta'e le'e, Ni garnge ɲaiye ka yonombe yowor ende no, ka yende ofa.

Kom nin si ɲende mi'mi' me wahri' ɲam ɲaiye ma gunde nin.

⁶ Ofa lalme ɲaiye tinge yesekeh yal nih no, nih ono lalme, topo'e ofa lalme ɲaiye nongohe hwap pe, ni ɲanange pakai.

⁷ Ta'e luku pe, tukwini ɲam manange ta'e le'e, Got, ɲam si mat mi'e. Ki ta'e ɲaiye somohon tinge yainge wusyep me ɲam ya jah tup.

ɲam si mat mi'e ɲaiye ma gunde ɲasande nin.

⁸ ɲendehei kin pe, kin ɲanange wusyep me ofa tetehei ɲaiye wusyep erɲeme ki ɲanange ɲaiye ka yende. Kom kin ɲanange ta'e le'e, “Nin garnge ɲaiye ka yonombe yowor yende ofa. Nin yukur hriphrip me ofa ɲaiye tinge yesekeh lalme yal nih, topo'e ofa ɲaiye nongohe hwap pupwa.” ⁹ Mi'e pe, kin plihe ɲanange ta'e le'e, “ɲam si mat ɲaiye ma gunde ɲasande nin.” Ta'e luku pe, kin ginyenme ofa yerkeime luku nal ko, kin nember ofa tikin Krais namba'e luh ofa yerkeime. ¹⁰ Jisas Krais gande ɲoihmbwaip tikin Got pe, kin naɲa'e wahri' kitikin ta'e ofa ɲaiye kin nule nilyeh nal loutungwarmbe. Kin ɲende yaɲah uku pe, poi lalme marp miye' tuweinge tikin Got pe, poi marp holi, bwore mise supule.

Ofa tikin Krais pe, ki tatame ka ongohe hwap lalme

¹¹ Lenge pris yate jan pe, tinge yende wah tinge ɲup ilyeh ilyeh. Tinge yende ofa luku ni wula wula, kom ofa luku yukur ka se ongohe hwap lalme. ¹² Kom ofa ɲilyeh Krais pe, ki nongohe hwap lalme pe, ofa luku se ka si nye nyermbe. Kin ɲende ta'e luku mi'e pe, kin nal narp syep non tikin Got. ¹³ Kin narp neseperrhme Got ɲaiye ka ember lenge wachaih kin ka yurp tuwihme kin. ¹⁴ Krais si ɲende ofa me lenge miye' tuweinge ɲaiye Got si nalaɲatme. Kin si ɲende lenge ɲaiye tinge tahar holi, bwore mise supule jande ofa esep ilyeh uku pe, tinge ka yurp tu'e luku nye nyermbe.

¹⁵ Yohe Yirise topo'e plihe ɲanange wusyep natme poi na, ¹⁶ “Lahmborenge ɲanange ta'e le'e,

Kontrak ɲambaran e'e ɲaiye mindemboi ma mupwai'e motop tinge pe, ki ta'e le'e:

ma member wusyep erɲeme ɲam lalme mi moto ɲoihmbwaip tinge, topo'e ma minge wusyep erɲeme mi moto ɲoihmbwaip tinge.”

¹⁷ Mi'e pe, kin plihe ɲanange ta'e le'e,

Ma mingohe hwap tinge pe, yukur ma plihe ɲoiheryembe hwap tinge luku.

¹⁸ Ta'e luku pe, ɲaiye Got si nongohe hwap lenge miye' tuweinge pe, wah lenge pris ɲaiye yende ofa si mi'e.

Ŋoihmbwaip poi ka tejeime Got bongol pe, ya mil sehei me kin

¹⁹ Lenge to' tatai, wim tikin Jisas si nongohe hwap poi lalme. Ta'e luku pe, poi tatame ŋaiye ya mi moto Luh Holi ŋaiye tikin Holi Supule nato Yokoh tikin Got pe, yukur ya hi' worhe. ²⁰ Jisas ŋende ŋahwikin ambaran me poi ŋaiye ya murp laip. Kin nana'e wahri' kin ta'e ofa pe, kin ginyenme ŋai'e ŋai'e ŋaiye nupwai'e poi ŋaiye ya mil moi tikin Got. ²¹ Pris ondoh poi bepteme yokoh tikin Got nanah moi'la'. ²² Kin nangalai wim kin nate ŋanah ŋoihmbwaip poi pe, kin nongohe hwap pupwa poi ŋaiye mende pe, tinge pangaih poi pinip. Ta'e luku pe, poi sisyeme nange poi marp bwore mi' supule mal ŋembep tikin Got. Pe ŋoihmbwaip poi ka prihe supule no, ka tejeime Got bongol pe, ya mil sehei me kin. ²³ Poi ya mininge mowor'e ember ŋaimune ŋaiye ŋoihmbwaip poi tejeime, topo'e ŋai'e ŋai'e bwore bwore ŋaiye poi marp meseperhme. Poi sisyeme nange ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye Got si nupwai'e wusyep nange ka ende pe, se ka ende. ²⁴ Poi ilyeh ilyeh ya plihe ŋoihmeryembe lenge miye' tuweinge tikin Got pe, ya mini lenge mahra'e ŋoihmbwaip tinge ŋaiye ka yende niharar lenge mitiŋ, topo'e ka yasamb lenge ŋoihmbwaip bwore. ²⁵ Poi lenge miye' tuweinge tikin Got pe, yukur ya musme ŋoihmbwaip ŋaiye ya lalme mute guhilyeh tu'e lenge miye' tuweinge sye' ŋaiye yende. Poi sisyeme nange ŋup tikin Kraiŋ ŋaiye ka ot pe, si nat sehei. Ta'e luku pe, poi ilyeh ilyeh ya mende wah nihe ŋaiye ya mininge wusyep mende bongolme ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge tikin Got.

Poi yukur ya maŋa'e teket me Talah tikin Got

²⁶ ŋaiye poi si masande wusyep mise tikin Kraiŋ, kom poi plihe ma mende ŋai'e ŋai'e gwande ŋoihmbwaip potopoi ŋaiye mende hwap pe, ofa mune teter sai ŋaiye ka se plihe ongohe hwap, pakai. ²⁷ ŋaiye ka tu'e luku pe, poi ya hi' gwirnge ŋaiye Got ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge lalme pe, kin ka ende wusyep me lenge wachaih kin pe, ka iche lenge el nih ŋaiye tikin riri nihe supule. ²⁸ ŋaiye miye' ende si nengelyembe wusyep erŋeme tikin Moses no, miye' hoi lakai hun yanange pupwa kin yal halhale pe, yukur ka se ŋoihginirme miye' uku, pakai. Tinge yonombe kin nule. ²⁹ Ta'e luku pe, yip ŋoiheryembe ta'e la ŋai me miye' ŋaiye nana'e teket me Talah tikin Got? Miye' uku ka amba'e hwap embere pupwa. Wim tikin Kraiŋ ŋende bongolme kontrak ambaran. Pe ki ŋende miye' uku narp miye' tikin Got pe, kin narp holi, bwore mise supule. Kom tukwini pe, miye' uku ŋende wim tikin Kraiŋ nal luh pakaiye. Pe ki ŋende pupwa supule nalme Yipihinge tikin Got ŋaiye pwal poi ŋoihginir. ³⁰ Poi sisyeme ŋaiye Got ŋanange ta'e le'e, Tuwa'e hwap pe, luku wah ŋam.

Hwap ŋaiye tinge yende, ma mende tuwa'e milme tinge pe,

ma mende yumbune tinge.

Topo'e kin plihe ŋanange na,

Lahmborenge ka iyar'e ŋaimune ŋaiye tinge yende el kot.

³¹ Poi lalme ya hi' gwirnge ŋembere sekete ŋaiye ya tumbe mi moto syep tikin Got ŋaiye narp laip.

Yukur pa yusme ŋoiheryembe mise yip

³² Te plihe ŋoiheryembe yil ŋaiye somohonme. ŋup uku ŋaiye yip yate tas yirise tikin Got pe, yip yamba'e nihe syohe wula wula sekete. Kom nihe syohe luku yukur tale yip, pakai! ³³ ŋup sye' pe, tinge yende yip jan ŋembep lenge mitiŋ lalme pe, tinge jonombai'e yip yende yumbune yip. ŋup sye' pe, yip yal topo'e lenge mitiŋ uku ŋaiye yamba'e nihe syohe pe, yip yungwisme tinge. ³⁴ O yip ŋoihginirme lenge miye' ŋaiye tinge yember yal yoto mwahupwai'e, topo'e yip yungwisme tinge. Topo'e ŋupe ŋaiye lenge miye' yate yamba'e ŋai'e ŋai'e yip pe, yip pa hriphrip. Detale, yip sisyeme nange ŋai'e ŋai'e bwore bwore yip teter ŋanar moi'la' pe, luku ka inir nye nyermbe. ³⁵ Ta'e luku pe, yukur pa yusme ŋoiheryembe mise yip, na pakai. Pa jin bongole pe, mindemboi pa yamba'e yitini embere sekete. ³⁶ Yip pa jin bongole no, pa junde ŋasande tikin Got. Ta'e luku pe, pa

yamba'e ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye somohon Got nupwai'e wusyep nange ka yul yip.

³⁷ Ki ta'e wusyep ɲaiye sai nato Tup tikin Got ɲanange na, ɲup yukur sokoloh, ɲup si mi'e sehei ɲaiye miye' uku de ka ot. Kin se ka ot hihwaiye.

³⁸ Miye' bwore bwarme ɲam

ɲaiye ɲoihmbwaip kin ka teɲei bongol me Got pe, ka orp laip.

Kom ɲaiye lahende ka plihe bunjenge ɲoihmbwaip pe,

ɲam yukur ma se hriphrip me kin.

³⁹ Poi yukur lenge miye' tuweinge ɲaiye ya se bunjenge ɲoihmbwaip poi no, ya talai, pakai. Poi miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip poi teɲeime Got bongol pe, ya mamba'e laip bwore.

11

ɲoihmbwaip lenge miye' yerkeime ki teɲei bongol

¹ ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge teɲeime Lahmborenge bongol pe, tinge sisyeme ɲaiye mindemboi ka yamba'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye Got ka angang lenge el moiɲla'. Tinge sisyeme nange ɲai'e ɲai'e luku yukur lahende ɲeteke'e ki ɲanar. ² Kom lenge miye' ɲaiye somohonme pe, ɲoihmbwaip tinge teɲeime Got bongol pe, Got hriphrip me ɲoihmbwaip bwore tinge. ³ ɲoihmbwaip poi teɲeime Got pe, poi sisyeme nange Got ɲanange wusyep tas mut kin uku pe, kekep topo'e ɲaitem nate sai. Ta'e luku pe, ɲaimune le'e ɲaiye tukwini poi meteke'e, Got ɲanange pe, ki nate sai. Ta'e luku pe, ɲaimune le'e ɲaiye tukwini poi meteke'e ki nate sai pe, Got yukur namba'e ɲainde nenge ɲende.

ɲoihmbwaip Abel, Enok topo'e Noa teɲeime Got

⁴ ɲoihmbwaip Abel teɲeime Got bongol pe, kin ɲende ofa bwore nalme Got mi'e pe, Got hriphrip me ofa kin nengelyembe Kein. Ta'e luku pe, Got galme kin miye' bwore bwarme. Abel si nule, kom poi teter ɲoiheryembe ɲoihmbwaip Abel ɲaiye teɲeime Got bongol. ⁵ ɲoihmbwaip Enok teɲeime Got bongol pe, Got namba'e kin nenge nanah moiɲla'. Yukur lahende ɲeteke'e kin ɲaiye kin nule. Lenge miye' tuweinge yahai'e kin, kom yukur tinge yeteke'e kin. Detale, Got si namba'e kin. Wusyep nato tup ɲanange na, ɲupe ɲaiye Enok teter narp kekep e'e pe, Got hriphrip me kin. ⁶ Lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip kin yukur teɲeime Got pe, Got yukur ka se hriphrip me kin. Tehei kin ta'e le'e, miye' ɲaiye nala el sehei me Got pe, ɲoihmbwaip kin ka teɲeime Got ɲaiye narp laip. Topo'e Got ka ɲoih mi'mi' me lenge miye' tuweinge ɲaiye yahai'e kin.

⁷ ɲoihmbwaip Noa teɲeime Got bongol pe, Got ɲaname ɲaimune ɲaiye mindemboi ka ot. Noa yukur ɲeteke'e ɲaimune ɲaiye ka ot, kom kin ɲende loubil pinip ende gande ɲasande tikin Got. Kin nenge lenge tuweinge talah kin yarp bwore ya yoto loubil pinip pe, yukur tinge yamba'e hwap. ɲoihmbwaip bwore Noa ɲaiye teɲeime Got pe, Noa nember hwap lenge miye' tuweinge tikin kekep nate tas halhale. ɲoihmbwaip Noa teɲeime Got bongol pe, Got galme kin miye' ɲaiye narp bwore bwarme.

ɲoihmbwaip Abraham hindi Sara teɲeime Got

⁸ ɲoihmbwaip Abraham teɲeime Got pe, ɲupe ɲaiye Got galme kin pe, Abraham ɲasande wusyep kin. Abraham nasme moi jeheinge kin pe, kin nala amba'e kekep ambaran ende ɲaiye Got de ka aɲa'e kin tu'e ɲaiye kekep kin. Abraham yukur sisyeme luh moi ɲaiye ka el, kom ɲoihmbwaip kin teɲeime Got pe, kin nal. ⁹ ɲoihmbwaip Abraham teɲeime Got pe, kin nal narp kekep ɲaiye somohon Got ɲaname nange ka aɲa'e kin. Abraham narp kekep uku ta'e ɲaiye kin yuwore ende. Abraham kin narp nato yukoh sel ende. Mindemboi pe, Aisak ka orp e oto yukoh sel ende, topo'e Jekop ka orp yokoh sel ende. Somohon Got nupwai'e wusyep ilyeh topo'e tinge. ¹⁰ ɲoihmbwaip Abraham teɲei bongol me Got pe, kin narp ɲeseperhme ɲaiye ka eteke'e moi ambaran uku ɲaiye

Got si n̄ende gande n̄oiheryembe kitikin. Moi uku ka si nye nyermbe. ¹¹ Tuwei tikin Abraham Sara pe, mukuh ti susukut. Wahtaip wula wula si nal pe, Abraham topo'e Sara, tinge hindi si miyen pe, bongol tinge si mi'e n̄aiye ka yara'e talah, kom Got nupwai'e wusyep topo'e tinge nange ka angange talah ende. Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip Abraham tejeime Got pe, kin sisyeme nange Got se ka ende n̄aimune gunde wusyep n̄aiye kin si nupwai'e. ¹² Ta'e luku pe, n̄up tikin Abraham si mi'e n̄aiye sehei ka ole, kom kin miye' ende n̄aiye kin ka yai lenge n̄ambaih talah n̄aiye wula wula sekete. Tinge tahar wula sekete ta'e sahmolon n̄aiye n̄anar n̄oloh sah, topo'e nowas nanah n̄aitem. Miye' ende yukur tatame ka se gonose tinge, pakai.

¹³ Lenge miye' lalme luku pe, tinge yaɲa'e n̄oihmbwaip tinge lalme yalme Got pe, tinge yarp ya tatame n̄aiye tinge yule. N̄upe n̄aiye tinge yarp kekep pe, tinge yukur yamba'e n̄ai'e n̄ai'e bwore n̄aiye Got si nupwai'e wusyep nange ka angang lenge, pakai. Ki ta'e n̄aiye tinge jan wohe bep ya yeteke'e n̄ai'e n̄ai'e luku n̄anar nal wohme tinge pe, tinge hriphrip n̄aiye ka yeteke'e n̄ai' uku. Topo'e tinge yukur hi'e n̄aiye tinge yanange na, "Poi marp kekep e'e ta'e yuwore n̄aiye poi mase moinde mat. Poi mate marp kekep e'e n̄up sikirp manai'e." ¹⁴ Lenge miye' tuweinge n̄aiye yanange wusyep ta'e luku pe, poi ya sisyeme nange tinge luku yahai'e moi jeheinge tinge. ¹⁵ Ta'e luku pe, n̄aiye ka n̄oiheryembe nange luku kekep tinge n̄aiye tinge yasme no, tinge tahar yat pe, se ka plihe yil kekep tehei tinge luku. ¹⁶ Kom tinge yukur n̄oiheryembe moi yerme tinge luku, pakai. Tinge yisande tikin n̄aiye ka yamba'e kekep ambaran n̄oinde. Ki bwore mi' supule nengelyembe kekep yere luku. Kekep uku, moi hla'. Lenge miye' uku yiname Got ta'e le'e, "Nin Got poi". Got yukur hi'e wusyep uku n̄aiye tinge yanange, kut kin si n̄ende mi'mi' moi embere ende me lenge miye' uku.

¹⁷ N̄oihmbwaip Abraham tejeime Got pe, n̄upe n̄aiye Got n̄ondol'me kin pe, Abraham n̄ende mi'mi' n̄aiye ka onombe Aisak ka ole ende ofa elme Got. Got si nupwai'e wusyep topo'e Abraham nange kin ka yai lenge n̄ambaih talah wula wula sekete. Kom Abraham nala ende ofa me talah esep kin ilyeh uku. ¹⁸ Got n̄aname Abraham na, "Wim esep ilyeh Aisak pe, lenge n̄ambaih talah nin ka wula wula sekete yut junde wusyep tupwai' n̄am." ¹⁹ Abraham n̄oiheryembe nange n̄aiye Aisak ka ole pe, Got tatame n̄aiye se ka plihe ahra'e kin. Kom Got n̄aname Abraham n̄aiye yukur ka onombe Aisak pe, ki ta'e n̄aiye Abraham plihe namba'e talah kin.

Aisak hindi Jekop topo'e Josep, n̄oihmbwaip tinge tejeime Got

²⁰ N̄oihmbwaip Aisak tejeime Got pe, kin n̄ende mi'mi' me Jekop hindi Iso. N̄oihmbwaip kin tejeime n̄aimune bwore n̄aiye mindemboi Got ka ende me Jekop hindi Iso. ²¹ N̄oihmbwaip Jekop tejeime Got bongol pe, kin n̄oiheryembe n̄aiye sehei kin de ole pe, kin n̄ende mi' me lenge talah hoi tikin Josep no, kin narpe lou tase kin pe, kin n̄irisukwarme Got. ²² N̄oihmbwaip Josep tejeime Got pe, n̄upe n̄aiye sehei ka ole pe, kin n̄ana lenge na, "Yip Israel, mindemboi n̄aiye pa yusme Isip no, pa yil pe, pa yenge lupu n̄am yil topo'e yip."

N̄oihmbwaip Moses tejeime Got

²³ Yaimam Moses pe, n̄oihmbwaip tinge tejeime Got. Pe n̄upe n̄aiye mam wara'e kin pe, tinge hindi yeteke'e kin bwore mi' supule. Ta'e luku pe, tinge yinise Moses tatame wundehei hun. Tinge hindi yukur hi'jarnge nange tinge si yowor'e wusyep erɲeme tikin kin. ²⁴ N̄upe n̄aiye Moses tahar bworeng pe, n̄oihmbwaip kin tejeime Got, kom Moses garng n̄aiye lenge mitiɲ ka yininge nange kin talah titi talah tuwei tikin kin. ²⁵ Kin n̄ende mi'mi' n̄aiye ka amba'e nihe syohe otop lenge miye' tuweinge tikin Got. Moses garng n̄aiye hwap pupwa ka ende kin hriphrip n̄up sehei'e. ²⁶ Kin n̄oiheryembe n̄aiye

11.11 Stt 18.11-14, 21.2 11.12 Stt 15.5, 22.17, 32.12 11.13 Stt 23.4, 1Sto 29.15, Sng 39.12 11.17 Stt 22.1-14
 11.18 Stt 21.12 11.20 Stt 27.27-29,39-40 11.21 Stt 47.31, 48.1-20 11.22 Stt 50.24-25, Kis 13.19 11.23
 Kis 1.22, 2.2 11.24 Kis 2.10-12

ka amba'e nihe syohe me Krai^{s*} pe, luku kin nengelyembe wuhyau topo'e ηai'e ηai'e bwore bwore tikin Kin titinge Isip. Moses ηoiheryembe yitini bwore ηaiye Got si ηanange nange ka aηa'e pe, kin gan bongol supule. ²⁷ ηoihmbwaip Moses tejeime Got bongol pe, kin tahar nasme Isip pe, kin nal. Kin Isip ηoihmbwaip pupwa me Moses, kom Moses yukur hi' garnge kin. Bwore mise, Moses yukur ηeteke'e Got, kom ηaiye bilip kin pe, kin si ηeteke'e Got pe, kin gan bongol supule. ²⁸ ηoihmbwaip Moses tejeime Got pe, kin ηana lenge Israel ηaiye ka yongombe worsip ηaiye ka yende Pasova pe, ka yusupwai'e wim yowor sipsip yi yunuh kohmap tinge no, walip hla' tikin Got yukur ka se ongombe lenge talah miye' ondoh tinge Israel.

Miye' tuweinge Israel wula wula ηoihmbwaip tinge tejeime Got bongol

²⁹ ηoihmbwaip lenge Israel tejeime Got pe, tinge yerηe ηoloh pinip yaihe yal umbur ta'e ηaiye tinge yange yanah kekep bongol ηaiye hwai'e. Kom ηupe ηaiye lenge Isip jande lenge Israel yal pe, tinge yono'e pinip pe, tinge yule. ³⁰ ηoihmbwaip lenge Israel tejeime Got bongol pe, tinge yale yat yoyor'me lem moi embere Jeriko ηup syepumbur hoi. Pe lem uku turwau lal gah. ³¹ Rahap, tuwei ηaiye wende niη pinip yar, kom ηoihmbwaip ti tejeime Got pe, ti wungwis lenge miye' hoi ηaiye yate bep jahe jahe yeteke'e moi embere Jeriko. Ta'e luku pe, ti yukur wamba'e hwap wotop lenge mitiη ηaiye yengelyembe wusyep Got.

³² Kom tukwini pe, ma plihe meηel'e wusyep mune topo'e, pakai. ηup ηam sehei'e ηaiye ma mininge wusyep me Gideon, Barak, Samson, Jepta, Dewit, Samuel topo'e lenge profet. ³³ ηoihmbwaip lenge miye' uku tejeime Got pe, tinge yohe wondoh me lenge kiη wula wula. Lenge miye' ondoh uku tinge bwore bwarme. Tinge yamba'e ηaimune ηaiye Got ηanange ka angang lenge. Topo'e tinge yupwai'e mut laion. ³⁴ Tinge yende nih embere naip. ηim ηombor yukur nongomb lenge. Tinge bongol pakai, kom Got ηende bongolme tinge pe, tinge tahar miye' bongol pupwa supule ηaiye tatame ka yurmbe. Tinge kukwame lenge miye' wondoh wula wula lenge mitiη sye'. ³⁵ Lenge miye' ηaiye somohon yule pe, sye' tinge tahar plihe yal lenge mam tinge. Lenge mitiη sye' yarp mwahupwai'e pe, lenge wachaih yende yumbune wahri' tinge ηaiye tatame ka yule. Lenge wachaih yanange nange ηaiye ka yusme ηoihmbwaip tinge ηaiye sai me Got pe, ka yusme tinge ka yil hlaininge. Kom tinge yukur yisande wusyep lenge wachaih tinge. Detale, tinge ηoiheryembe nange ka yule pe, ka plihe tuhur yusme ηeηeη pe, ka yamba'e laip bwore supule. Ta'e luku pe, tinge yasme wachaih yongombe lenge pe, tinge yule. ³⁶ Lenge wachaih jonosambalai' lenge, topo'e yenge winje jate lenge, topo'e tinge yenge merkinip yupwai' lenge ηihip syep yember lenge ya yoto mwahupwai'e. ³⁷ Lenge wachaih yiche ηeser yongomb lenge, topo'e tinge yotombo wahri' tinge hoime. Tinge yenge ηim ηombor yongomb lenge pe, tinge yule. Tinge tekeye' yowor sip hi' topo'e meme hi' pe, tinge yal. Tinge sehei'e ηai'e ηai'e ηaiye yungwisme wahri' tinge pe, lenge wachaih yongomb lenge yende yumbune lenge pupwa supule. ³⁸ Kekep e'e yukur bwore me tinge ηaiye ka yurp yi yoto. Tinge yal'e yal'e yal yoto moi gungurar, topo'e yal hwate, topo'e ya yoto ηeser map, topo'e map nangah kekep.

³⁹ ηoihmbwaip lenge miye' tuweinge luku tejeime Got bongol pe, tinge yamba'e naη bwore yat nembep tikin Got. Kom ηaiye teter tinge yarp kekep pe, tinge yukur yamba'e ηaimune bwore bwore ηaiye Got si nupwai'e wusyep nange ka angang lenge. ⁴⁰ Detale, somohon Got si ηende mi'mi' ηainde ηaiye tikin bwore mi' supule ηaiye ka pul poi lalme. Kin ηasande ηaiye poi topo'e lenge miye' tuweinge ηaiye somohonme ya lalme tuhur bwore mi' supule.

* 11.26 Bwore mise, ηaiye ηup tikin Moses pe, Jisas Krai^s yukur nat kekep e'e, kom wah ηaiye Moses ηende pe, kin namba'e hi'me naη tikin Krai^s. 11.28 Kis 12.21-30 11.29 Kis 14.21-31 11.30 Jos 6.12-21 11.31 Jos 2.1-21, 6.22-25 11.32 Het 4.6-5.31, 6.11-8.32, 11.1-12.7, 13.2-16.31, 1Sam 1.1-25.1, 1Sam 16.1-1Ki 2.11 11.33 Dan 6.1-27 11.34 Dan 3.1-30 11.35 1Ki 17.17-24, 2Ki 4.25-37 11.36 1Ki 22.26-27, 2Sto 18.25-26, Jer 20.2, 37.15, 38.6 11.37 2Sto 24.21

12

Ŋembep poi lalme ka si me Jisas, topo'e ŋoihmbwaip poi ka teŋeime kin

¹ Poi sisyeme lenge miye' tuweinge wula wula somohonme ta'e luku ŋaiye ŋoihmbwaip tinge teŋeime Got. Tinge jan yoyor'me poi ta'e mwahit ŋaiye gah. Ta'e luku pe, ya musme ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa, topo'e hwap ŋaiye ka upwai'e poi bongol no, ya se gwertenge marng'e mil gwere wutu' ŋaiye Got somohon nalaŋatme. ² ŋoihmbwaip poi pe, nye nyermbe ya ŋoihmeryembe Jisas ilyeh. Kin tehei ŋaiye ŋende ŋoihmbwaip poi teŋeime Got ŋaiye ŋendeheiyeh nal tatame ŋaiye yuwo kin. Kin yukur garng'e ŋaiye ka ole el loutungwarmbe no, ka amba'e hi'e. Kom kin sisyeme nange hriphrip embere luku sai neseperrhme pe, kin nikirh mane pe, ki nule nal loutungwarmbe. Ta'e luku pe, tukwini kin narp ta'e miye' ondoh nal syep non tikin Got nal luh yilihe. ³ Te ŋoiheryembe yaŋah ŋaiye Jisas gan bongole ŋupe ŋaiye lenge miye' pupwa yende yumbune kin. Ta'e luku pe, yip yukur pa yende ŋoihemin, topo'e pa jirng'e.

⁴ Bwore mise! Yip yende wah nihe ŋaiye yip yala tupwaihme hwap. Kom yarmbe yip, wim yip yukur turu' gah. ⁵ Ta'e yip si ŋoihsipe wusyep bwore bwore ŋaiye Got ŋana yip ŋaiye ka ende bongolme ŋoihmbwaip yip ŋaiye kin si gal yip ta'e ŋaiye talah kin?

Talah ŋam! Yukur na ende sisyo'e
 ŋupe ŋaiye Lahmboreng'e nala uhyulme nin
 gunde ŋaimune pupwa ŋaiye nin ŋende pe,
 yukur na ŋoihmbwaip mane ŋupe ŋaiye kin de ka uhyulme nin.

⁶ Lenge miye' tuweinge ŋaiye Got ŋende nihararme tinge pe,
 se ka ende tinge ka sisyeme ŋaimune pupwa ŋaiye tinge yende.
 Topo'e lahmende ŋaiye Lahmboreng'e galme kin ta'e ŋaiye talah kin pe,
 se ka ihyele ongomb lenge.

⁷ ŋupe ŋaiye Got da yih yip, lakai yumbip yip pe, jin bongole yusme ka ende. Got ŋende ŋai uku ŋahilyeh ta'e ŋaiye yai ŋaiye ŋende me talah kin. Yai lalme yongombe yihyele lenge talah tinge lalme. Talah ende yukur narp pakaiye. ⁸ Lenge yai lalme tinge yuhyulme lenge talah tinge lalme. ŋaiye yai yukur ŋuhyulme yip pe, yip yukur pa yurp tu'e talah mise kin, pakai. Yip ta'e lenge talah ŋaiye tinge yara'e yanar yaŋah ŋaiye yai pakai. ⁹ Te ŋoiheryembe yai poi ŋaiye yarp kekep e'e. Tinge yuhyulme poi mi'e pe, poi syumbe marp ŋumwaiye masande wusyep tinge. Ta'e luku pe, poi ya murp tuwihme Yai Got poi ŋaiye narp nanah moihla' ŋaiye ya murp laip nye nyermbe. ¹⁰ Lenge yai poi ŋaiye yarp kekep pe, tinge yuhyulme poi sikirp, depe mi'e gande ŋasande tinge. Kom Got pe, kin ŋuhyulme poi ŋaiye ka ungwisme poi ŋaiye ya mamba'e ŋoihmbwaip holi bwore mise supule kin. ¹¹ ŋupe ŋaiye tinge yuhyulme poi no, poi mamba'e syohe pe, poi ŋoihmbwaip mane pupwa. Kom ŋupe ŋaiye tinge si yuhyulme poi mi'e pe, poi mamba'e ŋoihmbwaip bwore mat gwande pe, luku ya murp ŋumwaiye topo'e musyunde wusyep.

Poi ya gwin bongole

¹² Ta'e luku pe, ŋaiye syep yip bongol pakai no, ka bumbu tuwei pakaiye pe, yip pa yahra'e syep yip yunuh yende wah. Topo'e ta'e ŋaiye ŋihip yip si nule no, bongol pakai pe, prepwan, pa yende bongol tuhur jin. ¹³ Ta'e luku pe, yip pa jite ŋihip yip yi yunuh yurp bwore bwarme no, ka ungwisme lenge to' tatai yip ŋaiye yukur jan bongol. ¹⁴ Pa yende wah nihe ŋaiye pa yurp ŋumwaiye yotop lenge mitiŋ. Pa yaŋa'e ŋoihmbwaip yip yilme Got pe, pa yurp holi bwore mise supule. ŋaiye pakai pe, yukur pa yeteke'e Lahmboreng'e. ¹⁵ ŋoihme ŋaiye pa yusme ŋoihmbwaip ŋumwaiye tikin Got. Topo'e ŋoihme ŋaiye miye' tuweinge sye' ka yende pupwa me yip ende mi'e pe, ka ŋoihmbwaip nihe ininge wusyep pupwa pe, luku ki ta'e ŋaiye lousep ŋaiye tikin sepele. Pe luku se ka ende yumbune laip bwore yip. ¹⁶ ŋoihme ŋaiye lahende yip ka ende niŋ pinip yar. Topo'e ŋoihme miye' ende ŋaiye ka aŋa'e teket me Got ŋahilyeh tu'e Iso ŋaiye somohon

ņende. Yai de ka ikil syep unuh talah ondohe Iso ende mi'me kin, kom nimbot ņonombe Iso pe, kin namba'e mihmarp to' kin ņono'e pe, yaņah uku kin naņa'e yitini kitikin tatai nal me to' kin. ¹⁷ Yip sisyeme, kin ņende luku mi'e pe, kin ņilil embere ņaiye ka amba'e ņai'e ņai'e bwore bwore luku. Kom yai ņanange pakai, topo'e yukur tatame ņaiye Iso ka se plihe ahai'e yaņah ņoinde ņaiye ungwisme ņaimune ņaiye kin si ņende, pakai.

Poi si mate gwere Jerusalem ambaran ņaiye sai moiħla'

¹⁸ Yip yukur ya jere hwate ende tikin kekep e'e ta'e ņaiye lenge Israel yat hwate Sainai pe, tinge yeteke'e nih embere tahar, topo'e yepelme pupwa supule, topo'e yohe bimbilye'me embere pupwa tahar. ¹⁹ Tinge yisande ņoiħ ende gal pe, tinge yisande wonge tikin Got ņanange wusyep. Tinge yisande wonge luku pe, tinge hi'jarnge pe, tinge yiname Moses nange tinge yukur ka plihe yusyunde wusyep di' uku. ²⁰ Got ņana lenge wusyep bongol na, "ņaiye miye' ende, lakai sipsip, lakai meme ende ka yut hwate le'e pe, pa yiche ņeser yonombe ka ole." Ta'e luku pe, tinge hi'jarnge embere pupwa supule. ²¹ Tinge lalme yeteke'e ņaimune ņaiye ņende sai nanah hwate luku pe, tinge hi'jarnge embere pupwa supule. Moses plihe ņanange na, "ņam topo'e, ņam hi' gwarnge pe, wahri' ņam dondol."

²² Kom yip si yate jere hwate Saion ņaiye moi embere Jerusalem ņaiye moi tikin Got ņaiye narp laip nye nyermbe. Moi embere luku Jerusalem sai moiħla', topo'e yip yeteke'e walip hla' wula wula sekete ņaiye yirisukwarme Got. ²³ Yip lalme yate jahilyeh ta'e talah ondohe tikin Got pe, yip pa hriphrip. Lenge mitiņ uku pe, Got si nainge naņ gah tup nanah moiħla'. Yip yate jan ņembep Got ņaiye ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme. Yip yate jahilyeh lenge miye' tuweinge bwore bwarme ņaiye somohon Got ņende lenge tahar bwore mi' supule. ²⁴ Yip si yatme Jisas, miye' bumbe ņaiye nangalai wim kin uku nanah yip ņaiye ņende bongolme kontrak ambaran tikin Got. Yip si yat wim tikin Jisas ņaiye kin nangalai pe, ki ņanange ņai'e ņai'e bwore ņaiye nengelyembe wim tikin Abel.

ņoiħme ņaiye pa yengelyembe wusyep tikin Got

²⁵ ņoiħme, ņaiye pa jirnge ņaiye pa yisyunde wusyep tikin Got ņaiye ka ininge. Somohonme Got nat kekep e'e pe, kin ņanange wusyep bongol nal lenge miye' tuweinge, kom tinge yukur yisande wusyep kin. Tinge yukur tatame ka se tupwaihme hwap tinge, pakai. Tukwini Got ņanange wusyep bongol nase moiħla' gah ņaiye lahmende miye' tuweinge ņaiye ka yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Got pe, ka se jirnge tupwaihme hwap pupwa luku tu'e la? Pakai supule. ²⁶ Somohon pe, mut tikin Got ņanange pe, kekep e'e ki blohe. Kom tukwini pe, kin si nupwai'e wusyep ņaiye ņana poi ta'e le'e,

Ma plihe mondol'me kekep topo'e ņaitem ka blohe ninde.

²⁷ Got ņanange ņaiye ka plihe ende ninde topo'e pe, wusyep uku ki pasam poi nange ņai'e ņai'e ņaiye somohon Got ņende, ņup ende ka blohe pe, ņai'e ņai'e luku ka mi'e, yukur ka si. Kut yukur ka ondol'me ņai'e ņai'e ņaiye sai nanah moiħla' ņaiye ka si nye nyermbe.

²⁸ Poi ya mininge wusyep mirisukwarme Got ņaiye kin pwal poi lemame tikin Got ņaiye ņainde yukur ka se ondol'me. Pe poi ya mirisukwarme kin gunde ņoiħmbwaip bwore ņaiye kin ņasande. Poi ya hi' gwirnge kin pe, ya murp tuwihme kin ņaiye mahra'e naņ kin, maņa'e naņ embere milme kin. ²⁹ Detale, Got poi kin ta'e nih ņaiye ka ono ende yumbune ņai'e ņai'e.

13

Poi ilyeh ilyeh ya mende niħarar lenge mitiņ

¹ Yip lenge Kristen miye' tuweinge pe, pa yende niħarar ņaiye pa yaņa'e ņoiħmbwaip yip yił lenge Kristen to' tatai sye'. ² ņupe ņaiye lenge mitiņ supule yat moi yip pe, pa

yamba' lenge yenge yil yokoh yip. Topo'e yip sisyeme, nange yanah uku somohon lenge mitinj sye' noiheryembe nange tinge yamba' lenge miye' pakaiye yenge yal yokoh tinge, kom tinge yamba'e lenge walip hla' yenge yal. ³ Yip noiheryembe lenge mitinj sye' naiye yarp mwahupwai'e pe, yip pa yikirh mane tinge ta'e naiye yip yarp mwahupwai'e yotop tinge. Topo'e yip pa noiheryembe lenge mitinj naiye lenge wachaih yende yumbune lenge pe, yip pa yikirh mane tinge ta'e naiye tinge yende wachaihme yip.

⁴ Dindi' pe, ki bwore supule, kom yip miye' tuweinge pa yembepeme dindi' yip bworerme. Got se ka ende yumbune lenge miye' tuweinge naiye yende nin pinip yar.

⁵ Yip yukur pa yende nihararme wuhyau, na pakai. Wuhyau yukuriye naiye yip si yenge pe, sekei. Got nana poi ta'e le'e,

nam yukur ma musme nembep me yip.

Topo'e yukur ma musme yip.

⁶ Ta'e luku pe, noihmbwaip poi ki bongol pe, ya mininge tu'e le'e,

Lahmborenge kin nungwisme nam pe, yukur ma hi' gwirnge.

Lahmende yukur ka se ende nam tu'e la?

⁷ Noiheryembe yil lenge miye' ondoh sios yip naiye somohon yanange yalanatme wusyep tikin Got yalme yip. Te plihe noiheryembe yil laip tinge. Pa junde nhip wutu' naiye noihmbwaip bwore tinge tejeime. ⁸ Jisas Krai, kin narp nahilyeh naiye misei, tukwini topo'e nye nyermbe ta'e luku nenge nal. ⁹ Ta'e luku pe, yukur pa yanah'e dou me wusyep tetehei molohe naiye ka kite noihmbwaip yip no, pa yusme yanah bwore naiye jande Got. Ki bwore naiye ya mamba'e bongol topo'e noih mi'mi' tikin Got. Kut naiye ya gunde wusyep erneme naiye sasangame nai pe, yukur ka ende bongolme poi. Lahmende miye' tuweinge naiye jande wusyep erneme luku pe, yukur ka ungwisme tinge, pakai.

¹⁰ Lenge pris tikin Yokoh Sel Yirise naiye kekep e'e, tinge yukur tatame naiye ka yono nai naiye tikin neser hendeinge poi. ¹¹ Pris ondoh namba'e wim lenge yowor nenge nato Luh naiye tikin Holi Supule pe, kin nende ofa naiye nongohe hwap lenge mitinj lalme. Kut yuwor orope pe, tinge yesekheh jan ya tas lem wicher'. ¹² Ta'e luku pe, Jisas topo'e namba'e nihe syohe pe, kin nule nal tas lem wicher' Jerusalem naiye wim kin turu' na gah nende lenge miye' tuweinge ka tuhur prihe yil nembep tikin Got. ¹³ Ta'e luku pe, poi ya mi tus wicher' pe, ya milme Jisas pe, ya mamba'e hi'e tu'e naiye kin namba'e. ¹⁴ Poi sisyeme nange kekep e'e yukur moi naiye ya murp nye nyermbe, pakai. Kom poi marp meseperhme moi embere ende naiye mindemboi ka ot.

¹⁵ Ta'e pe, nye nyermbe ya manah'e nan embere naiye mirisukwarme Got tu'e ofa mi moto nan tikin Jisas. Bwore mise, nye nyermbe mut poi ya mahra'e nan kin. ¹⁶ Yip yukur pa noihsipe naiye pa yende nai'e nai'e bwore bwore, topo'e pa yiyar'e nai'e nai'e yip sye' yungwis lenge mitinj. Detale, le'e ofa bwore bwore naiye Got se ka hriphrip.

¹⁷ Yip pa yusyunde wusyep lenge miye' embep yip pe, pa yurp tuwihme tinge. Tinge se ka bepeteme yip nye nyermbe. Pe tinge se ka yinime Got me wah mune naiye tinge si yende. Ta'e luku pe, yip pa yisyunde wusyep tinge pe, pa junde pe, tinge ka hriphrip me wah tinge. Topo'e tinge yukur ka noihmbwaip mane. O naiye ka noihmbwaip mane me wah naiye ka bepeteme yip pe, ka se yungwis yip tu'e la? ¹⁸ Yip pa yende wah yininge wusyep yisilihme Got naiye ka ungwisme poi. Topo'e poi sisyeme nange noihmbwaip poi ki sai bwore bwarme nal nembep tikin Got. Detale, poi mala mende nai'e nai'e naiye ki bwore bwarme nye nyermbe. ¹⁹ Nam manange wusyep bongol naiye nam misilih yip pa yininge wusyep yisilihme Got naiye ka ember nam ma mute meteke'e yip hihwaiye.

Wusyep yuwo

²⁰ Got kin tehei naiye noihmbwaip gumwaiye pe,

kin nahra'e Lahmborenge poi Jisas Krai.

Krai bepeteme poi miye' tuweinge ta'e naiye kin bepeteme worsip.

Detale, wim kin si turu' pe, kin nende bongolme kontrak ambaran

ɲaiye sai nye nyermbe.

Ta'e luku pe, Got plihe ɲahra'e kin nasme ɲehéh.

²¹ ɲam ma misilihme Got ɲaiye ka yul yip ɲai'e ɲai'e bwore bwore no, pa junde ɲasande kin.

Got hindi Jisas Krajs, tinge yember ɲoihmbwaip bwore bwore tinge yoto ɲoihmbwaip mele'e poi ɲaiye ka hriphrip me poi.

Pe nye nyermbe ya lalme maɲa'e naɲ embere milme kin. Bwore mise.

²² Lenge to' tatai ɲam, ɲam masande ɲaiye mungwim yip ka gale si me wusyep ɲaiye ɲam si mainge member malme yip ɲaiye ka uhyulme ɲoihmbwaip yip. Detale, wusyep e'e ɲaiye ɲam mainge member malme yip pe, yukur sokoloh. ²³ ɲam de ma mini yip tu'e le'e, tinge si yasme to' poi Timoti pe, kin si na tas nasme mwahupwai'e. O ɲaiye ka ote eteke' ɲam hihwaiye pe, se ya hindi mute meteke' yip.

²⁴ Yangange ɲau bwore poi yil lenge miye' embep yip, topo'e lenge miye' tuweinge tikin Got. Lenge mitiɲ ɲaiye yase moi embere Itali yat pe, tinge topo'e yember ɲau bwore tinge yatme yip.

²⁵ ɲoih mi'mi' tikin Got sai topo'me yip lalme.

Tup ɲaiye Jems nainge

¹ ɲam Jems, miye' wah tikin Got, topo'e Lahmborenge Jisas Krai. ɲam mende ma member wusyep hriphrip ɲam mil me lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp yal'e yal'e kekep lalme. ɲau bwore me yip lalme.

ɲondol'me ka ende bongolme ɲoihmbwaip yip

² Lenge to' tatai ɲam, yip pa ɲoihyeryembe bworerme ɲupe ɲaiye ɲondol'me wula wula ka ot me yip. ³ Yip pa sisyeme ɲupe ɲaiye ɲondol'me ka ote ondol'me ɲoihmbwaip mise yip pe, luku ka ende bongolme yip no, pa junde wusyep mise tikin Got. ⁴ Pa junde wusyep tikin Got pe, luku ka ungwisme yip ɲaiye pa jin bongole yende mi'mi' ɲaiye ɲai'e ɲai'e luku ka ot me yip. Mi'e pe, pa yurp bwore bwarme mi' supule. ⁵ Kom lahmende ɲaiye sehei'me sande teke'e pe, ka isilihme Got ɲaiye ka aɲa'e kin. Detale, Got, kin hriphrip ɲembere supule ɲaiye ka angange sande teke'e el lenge mitiɲ lalme. Yukur ka ihyele lenge miye' tuweinge ɲaiye ka yisilihme sande teke'e. ⁶ Kom ɲupe ɲaiye yip pa yisilihme Lahmborenge pe, yukur pa ɲoihyeryembe wula wula, ɲoihmbwaip yip ka teɲei bongol me Got ɲilyehe si. Lahmende ɲaiye ɲoihyeryembe wula wula pe, kin ta'e ɲoloh pinip ɲaiye kotou no, yohe wenge wale wat. ⁷ Miye' ɲaiye bunjenge ɲoihmbwaip kin ta'e luku pe, yukur ka ɲoihyeryembe nange Lahmborenge ka si aɲa'e ɲainde, pakai. ⁸ ɲoihyeryembe kin nal'e nal'e pe, ɲai'e ɲai'e ɲaiye kin ɲende, yukur kin gande ɲahwikin esep ilyeh, pakai.

ɲaipwa ɲi' topo'e miye' lowe

⁹ Lenge Kristen miye' tuweinge ɲaiye sehei'e ɲai'e ɲai'e pe, tinge ka hriphrip yil yunuh hla' ɲaiye Got ka ahra'e naɲ tinge. ¹⁰ Topo'e lenge Kristen miye' tuweinge lowe pe, ka hriphrip ɲaiye tinge si tale tititinge yarp tuwihme Krai. Detale, tinge topo'e ɲai'e ɲai'e tinge ka talai hwiwhai tu'e ɲaiye yuhurnge tiye. ¹¹ ɲupe ɲaiye ɲau ɲowor'e dainge nal gah namba'e lou yuhurnge luku pe, yuhurnge ki tiye nal gah kekep pe, yuhurnge ɲaiye mi' supule luku mi'e ko. Ka ɲahilyeh me lenge miye' lowe, tinge teter yende wah tetehei nihe, kom nilyehe sai tinge ka yule pe, ɲai'e ɲai'e lalme tinge luku ka talai.

¹² Got ka ende mi'me lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp ɲumwaiye ɲupe ɲaiye ɲondol'me natme tinge. Detale, mindemboi se ka yamba'e laip bwore ɲaiye Got somohonme ɲupwai'e wusyep me lahmende ɲaiye yende nihararme kin. ¹³ ɲupe ɲaiye ɲondol'me ka otme miye' ende no, ka amba'e nihe syohe pe, yukur kin ka ininge tu'e le'e na, "ɲondol'me luku natme Got." Miye' pupwa Satan yukur tatame ɲaiye kin ka se ondol'me Got, topo'e Got yukur tatame ɲaiye ka se ondol'me miye' ende, pakai. ¹⁴ Kom ɲupe ɲaiye ɲondol'me natme miye' ende pe, kin tambe gande ɲoihmbwaip pupwa kitikin. ¹⁵ Tukwini ɲam da mininge wusyep tapimbilme le'e. ɲoihmbwaip tahar ɲaiye ɲende pupwa pe, ki ta'e ɲaiye tuwei wusy'e talah no, ti wara'e. ɲoihmbwaip pupwa luku ki tahar embere pe, ki ɲende ɲai'e ɲai'e pupwa pe, ɲai'e ɲai'e pupwa luku ɲende kin nule. ¹⁶ Lenge to' tatai ɲam, yukur pa yusme ɲoihmbwaip pupwa yip ka kete yip enge el'e el'e.

¹⁷ ɲai'e ɲai'e bwore lalme topo'e yitini bwore lalme nase moihla' gah. ɲai'e ɲai'e bwore luku natme Got, miye' e'e ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e bwore yirise ɲaiye sai nanah ɲaitem. ɲau ki nowor'e nal mi'e pe, ki na tase. Wundehei ti wowor'e mi'e pe, ti wa tase. Kut Got pakai, ki sai ɲahilyeh nye nyermbe. ¹⁸ Kin ɲasande nange poi ya murp tu'e talah kin pe, kin ka orp tu'e yai poi. Pe kin nember wusyep mise kin natme poi pe, ɲoihmbwaip poi teɲeime kin. Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye Got si ɲende ɲai'e ɲai'e lalme pe, kin nalajmatme poi miye' tuweinge ɲendehei kitikin.

Poi ya musyunde wusyep pe, ya gunde

¹⁹ Lenge to' tatai bwore nam! Yip lalme n̄oihmbwaip sai pe, yusyunde wusyep bworerme, kom yininge wusyep n̄umwaiye, topo'e yukur pa yende n̄oihmbwaip nihe hihwaiye, na pakai. ²⁰ Miye' ende n̄aiye n̄ende n̄oihmbwaip nihe hihwaiye pe, kin yukur bwore bwarme nal n̄embep tikin Got, pakai. ²¹ Pe yip pa yusme n̄oihmbwaip pupwa yip topo'e n̄ai'e n̄ai'e pupwa lalme n̄aiye yip yende. Yember n̄oihmbwaip yip yilme Got pe, yamba'e wusyep mise kin n̄aiye kin n̄enete sai nato n̄oihmbwaip yip. Detale, kin se ka amba'e yip n̄aiye pa yusyunde wusyep kin.

²² Pa n̄oiheryembe wusyep e'e bworere no, pa junde. Yukur pa yusyunde n̄ilyehme. N̄aiye yukur pa junde wusyep pe, yip hombo'e yehme yip tip. ²³ Miye' n̄aiye n̄asande wusyep no, yukur kin gande pe, kin ta'e miye' n̄aiye n̄eteke'e n̄embep mohro kitikin nal pinip yipihinge. ²⁴ Kin n̄eteke'e n̄embep mohro kitikin bworerme mi'e pe, n̄upe n̄aiye kin nember pinip yipihinge nal no, kin nal pe, nilyehe sai kin si n̄oihsipe n̄embep mohro kin ta'e lai. ²⁵ Kom miye' ende n̄aiye n̄oihmbwaip kin tejeime wusyep erjeme bwore mi' supule tikin Got n̄aiye n̄ende kin narp hlaininge no, ka gunde wusyep mise luku, topo'e yukur ka n̄oihsipe wusyep mise n̄aiye kin n̄asande mi'e pe, Got se ka ende mi'me kin me n̄aimune luku n̄aiye kin n̄ende.

²⁶ Miye' ende n̄aiye n̄anange nange kin si bwore bwarme nal n̄embep tikin Lahmborenge, kom yukur kin n̄embepeteme mut kin pe, kin hombo'e n̄iyehme kitikin. Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip kin n̄aiye tejeime Lahmborenge topo'e lotu kin na luh paka pakaiye. ²⁷ N̄aimune bwore bwarme n̄aiye Yai Got n̄asande ya mende pe, poi ya membepeteme lenge talah wuhliye, topo'e lenge tuweinge n̄ope me n̄aimune n̄aiye tinge sehei'e. Poi ya minge wahri' poi mosokome n̄ai'e n̄ai'e pupwa kekep e'e n̄aiye ka upwai'e poi.

2

N̄oihme n̄aiye pa yende nihararme miye' lowe, kut pa yiche yumbune lenge n̄aipwa n̄i'

¹ Lenge to' tatai nam! N̄oihmbwaip yip si tejeime Jisas Krai, Lahmborenge poi, kin miye' n̄aiye yirise supule. Ta'e luku pe, n̄oihme n̄aiye pa yende nihararme lenge miye' n̄aiye yamba'e nan embere, kut yip pa yiche yumbune lenge n̄aipwa n̄i'. ² O n̄upe n̄aiye miye' lowe ende dende' hihiyilih bwore, topo'e miye' n̄aipwa n̄i' ende hindi yate yoto yukoh lotu. ³ Pe yip pa hriphrip me miye' n̄aiye dende' hihiyilih bwore pe, yip pa yinime kin tu'e le'e na, "Iyai, ote orp luh bwore le'e." Kut pa yinime miye' n̄aipwa n̄i' tu'e le'e na, "El gin el liki" lakai "Ote orp guh kekep sehei me n̄ihip nam." ⁴ N̄aiye pa yende tu'e luku no, pa yiche yumbune n̄aipwa n̄i' pe, yip yende pupwa. Pe luku ta'e n̄aiye yip yiyar'e lenge Kristen sye' topo'e n̄oihmbwaip pupwa yip. Yip yukur n̄oiheryembe nange poi lalme n̄ahilyeh no, pa yende bwore me tinge, pakai. Yip yiyar'e tinge jande n̄oihmbwaip pupwa yip.

⁵ Lenge to' tatai nam, yusyunde! Yip sisysteme bworerme nange Got somohonme si nalanatme n̄aipwa n̄i' n̄oto kekep lalme n̄aiye tinge ka papararme n̄oihmbwaip bwore kin. Kom lenge haiten yeteke'e tinge nange tinge pupwa luh paka pakaiye. Kut somohonme Got n̄upwai'e wusyep nange ka ende mi'me tinge. Detale, tinge yende nihararme kin no, ka yila yurp yoto lemame kitikin. ⁶ Kom yip yangange hi'e yal lenge n̄aipwa n̄i'. N̄oiheryembe bworerme, lahmende n̄aiye tawe yip no, kin yal yip mane, topo'e kin kete yip nal kot? N̄ai uku lenge miye' lowe yende. ⁷ Kom lenge miye' lowe yanange wusyep hi'e, topo'e wusyep molohe yalme Jisas Krai. Kut Got si nalanatme nan bwore tikin Krai nal me yip.

⁸ O n̄aiye yip pa yusyunde wusyep erjeme n̄endehei tikin Lahmborenge no, pa yende junde pe, wusyep n̄aiye sai nato Tup tikin Got n̄anange na, "Ende nihararme lenge to' tatai tu'e n̄aiye nin n̄ende nihararme nitei." N̄aiye pa junde yanah uku pe, yip yende mi' supule. ⁹ N̄aiye na iyar'e lenge miye' lowe nange tinge bwore, kut lenge n̄aipwa n̄i'

pupwa pe, luku nin si n̄ende hwap, topo'e ni nowor'e wusyep er̄eme. ¹⁰ O lahmende n̄aiye gande wusyep er̄eme lalme, kom kin n̄owor'e ende pe, luku ki ta'e n̄aiye kin si n̄owor'e wusyep er̄eme lalme. ¹¹ Yip sisyeme n̄aiye Got n̄anange ta'e le'e na, “Yukur yip pa yende niñ pinip yar.” Topo'e ki plihe n̄anange na, “Yukur yip pa yonombe miye' ende, na pakai.” Kom n̄aiye yukur yip yende niñ pinip yar, kut yip yowor'e wusyep er̄eme n̄aiye yonombe miye' pe, yip si yowor'e wusyep er̄eme lalme.

¹² Ta'e luku pe, wusyep n̄aiye pa yininge, topo'e n̄aimune n̄aiye pa yende pe, n̄oiheryembe na, mindemboi pa jin wusyep me n̄aiye yip yende nihararme lenge mitiñ, lakai pakai. Pa junde wusyep er̄eme n̄aiye pa yende niharar lenge mitiñ pe, pa yurp hlaininge. ¹³ N̄aiye miye' yukur n̄oihsipe hwap miye' ende pe, Got yukur ka n̄oihsipe hwap miye' uku. Kom miye' n̄aiye n̄oihginirme miye' ende pe, se ka yohe wusyep.

Yusyunde wusyep pe, pa yende junde

¹⁴ Lenge Kristen to' tatai n̄am, n̄aiye miye' ende ka ininge na, “N̄oihmbwaip n̄am teñeime Kraiñ”, kom n̄aiye kin yukur n̄ende n̄oihmbwaip bwore pe, n̄oihmbwaip kin n̄aiye teñeime Lahmborenge pupwa luh paka pakaiye. Pe luku yukur ka ungwisme kin n̄aiye ka yohe kot tikin Got mindemboi. Pakai supule. ¹⁵ N̄upe n̄aiye lenge to' tatai sye', lakai moihe mihyen sye' sehei'e hihiyilih n̄aiye tinge ka dende', topo'e tinge sehei'e n̄ai pe, nin na ini lenge tu'e lai? ¹⁶ Tatame n̄aiye na ini lenge tu'e le'e na, “Pa yil pe, Lahmborenge ka orp topo'e yip! Yip pa hriphrip n̄aiye pa dende' hihiyilih bworere, topo'e yono n̄ai embere.” Kom yip yukur yangange n̄aimune n̄aiye ka ungwisme tinge. Tinge teter sehei'e n̄ai'e n̄ai'e. ¹⁷ Bilip ki n̄ahilyeh ta'e luku. N̄aiye bilip yip yukur yende bongolme n̄oiheryembe yip no, yukur yip yungwisme lenge miye' tuweinge pe, bilip yip pupwa luh paka pakaiye.

¹⁸ Miye' ende se ka ininge na, “Mitiñ sye', n̄oihmbwaip tinge teñeime Lahmborenge, kom mitiñ sye', tinge yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore.” N̄am manange na, n̄am yukur meteke'e bilip yip n̄aiye yukur yip yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore. Kom n̄am ma yisam yip bilip n̄am gunde n̄ai'e n̄ai'e bwore n̄aiye n̄am mende. ¹⁹ Yip sisyeme nange Got kin n̄ilyeh, kin narp. Luku mise! Kom lenge yipihinge pupwa topo'e, tinge sisyeme pe, tinge hi'jarnge kin supule. ²⁰ Yusyunde, yip kwote! Yip pa sisyeme na, n̄aiye miye' ende ka ininge na, “N̄oihmbwaip n̄am teñeime Got.” Kom n̄aiye yukur kin n̄ende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore pe, bilip kin nal luh paka pakaiye.

²¹ Mwan poi Abraham de ka onombe Aisak, talah kitikin no, ka ende ofa elme Got. Ta'e luku pe, Got n̄eteke'e n̄aimune n̄aiye Abraham n̄ende pe, kin galme kin miye' bwore bwarme. ²² N̄oiheryembe bworerme. Bilip Abraham topo'e wah n̄aiye kin n̄ende gande wusyep tikin Got pe, luku tinge hindi hoime jahilyeh pe, ki sasambe bilip kin nal halhale. ²³ Pe luku ki gande wusyep tikin Got, n̄aiye n̄anange na, “Abraham, n̄oihmbwaip kin teñeime Got pe, Got galme kin miye' bwore bwarme.” Topo'e Got galme kin n̄ime'i kin. ²⁴ Yip yeteke'e, yukur ta'e n̄aiye n̄oihmbwaip mise kin n̄ilyehme pe, Got galme kin bwore bwarme, pakai. Kin n̄ende wah topo'e.

²⁵ Ki plihe n̄ahilyeh ta'e tuwei yañah Rahap n̄aiye wende. Ti wamba'e lenge miye' Israel wenge wosokome lenge wachaih pe, ti wember lenge yal yañah n̄oinde mwan. Ta'e luku pe, Got galme ti tuwei bwore bwarme. ²⁶ N̄ahilyeh ta'e wahri' miye'. N̄aiye yipihinge tikin Got uku tas nasme wahri' miye' pe, kin nule ko. Topo'e plihe lahmende Kristen n̄aiye n̄oihmbwaip tinge teñeime wusyep Lahmborenge, kom yukur tinge yende jande wusyep kin pe, se ka talai.

3

Poi ya n̄oihme mut poi

¹ Lenge to' tatai n̄am, yukur yip pa lalme yende wah tikin jetmam. Detale, n̄upe n̄aiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge pe, ka iyar'e lenge jetmam n̄embere sekete e unuh

hla' me ɲaiye ka iyar'e lenge mitiɲ sye'. ² Poi Kristen lalme ɲup sye' poi mende pupwa. O ɲaiye miye' ende, kin yukur ɲanange wusyep pupwa, pakai, kin narp bwore pe, kin tatame ɲaiye ka embepteme wahri' lalme kitikin. ³ O ɲaiye poi ya mende worhos ende ɲaiye ta wusyunde wusyep poi pe, poi ya monorh mwah moto mut worhos uku pe, ka uhyulme hos uku gunde ɲaiye poi masande ta wil. ⁴ Topo'e ɲoihyeryembe yilme loubil pinip, ɲai uku pupwa ɲembere sekete, kom ɲupe ɲaiye miye' ɲaiye ɲenenem loubil pinip uku narpe stia ɲalalai pe, loubil pinip embere uku nal gande ɲasande kin. ⁵ Te ɲoihyeryembe mut pe, ki pupwa malaih. Kom ki ɲanange wusyep sye' pe, ki nihe sekete. Ki ɲahilyeh ta'e nih sukwilip malaih ende ɲaiye tatame ka timbe ono syipsyap tinginde ɲembere. ⁶ Mut poi pe, ki ta'e ɲaiye nih pe, ki kasar nih tikin hel. Wahri' lombo luku pe, ki ɲende ɲai'e ɲai'e pupwa ɲende yumbune laip poi, topo'e marp gwahilyeh poi.

⁷ Poi miye' si mamba'e yowor telpei ta'e ɲinjet, hwanj topo'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye yarp ɲoloh pinip mate bepeteme ta'e yowor ɲembelei. ⁸ Kom yukur tatame ɲaiye lahmende kin ka si enge mut kin osokome ɲai'e ɲai'e ɲaiye pupwa, pakai. Kin papararme ɲai'e ɲai'e pupwa wondohe tatame ɲaiye ka onombe miye' ka ole. ⁹ Poi minge mut mahra'e naɲ tikin Lahmborenge topo'e Yai poi mi'e pe, poi plihe manange wusyep pupwa ɲaiye ka ongomb lenge to' tatai ɲaiye Got si ɲende tinge ɲahilyeh ta'e kitikin. ¹⁰ Mut ɲilyeh uku pe, yip yahra'e naɲ tikin Lahmborenge mi'e pe, yip plihe yanange wusyep pupwa. Lenge to' tatai ɲam, yukur pa yende tu'e luku, na pakai! ¹¹ Pinip ɲaiye nase hwate tas pe, yukur ka nehe topo'e wondohe, pakai. ¹² ɲip yukur tatame ɲaiye ka se teɲei yah esep, pakai. Pinip nehe yukur ka se plihe imbilme el sepele, pakai. Ta'e luku pe, mut poi ya mininge wusyep ɲaiye ka bwore ilyehme.

ɲoihmbwaip ɲumwaiye natme Lahmborenge

¹³ ɲaiye miye' ende ɲasande teke'e kin bwore mi' supule pe, ka tule kitikin topo'e orp ɲumwaiye ende ɲai'e ɲai'e bwore ɲaiye lenge miye' tuweinge ka yeteke'e. ¹⁴ Kom ɲaiye ɲoihmbwaip yip solombe, topo'e wim lal, topo'e pa yahra'e naɲ yip ka si oto ɲoihmbwaip yip pe, yukur pa yininge nange yip miye' bwore, pakai. ¹⁵ ɲoihmbwaip pupwa ɲaiye ta'e liki yukur natme Lahmborenge, pakai. Kom kin natme miye' kekep e'e ɲaiye gande ɲoihmbwaip tikin Satan. ¹⁶ ɲupe ɲaiye ɲoihmbwaip nihe, topo'e ɲoihmbwaip solombe sai me kin pe, kin ɲahra'e wachaih, topo'e kin ɲende ɲai'e ɲai'e pupwa supule.

¹⁷ Kom ɲoihmbwaip ɲumwaiye ɲaiye natme Lahmborenge pe, ɲendehei kin tinge jande ɲoihyeryembe bwore prihe mi' supule. Hoi kin, tinge yarp ɲoihmbwaip ilyeh topo'e lenge mitiɲ sye', topo'e tinge syumbe yarp ɲumwaiye. Tinge ɲoihginir, topo'e tinge ɲoih mi'mi' lenge mitiɲ lalme. Tinge yarp tuwihme lenge mitiɲ lalme. Tinge yiyar'e lenge mitiɲ lalme ɲahilyeh pe, yukur tinge hombo'e. ¹⁸ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yarp ɲoihmbwaip ɲumwaiye topo'e lenge mitiɲ sye' pe, ki ta'e ɲaiye miye' ɲenete ɲaisep tikin ɲoihmbwaip ɲumwaiye nal wah pe, ɲaisep ki teɲei bwore.

4

Miye' ɲaiye ɲende nihararme ɲai'e ɲai'e tikin kekep pe, kin wachaih tikin Got

¹ ɲaimune nenge tuhwar topo'e yarmbe natme yip? Tinge yase ɲoihmbwaip yip tip tas ɲaiye ɲoihyeryembe ɲai'e ɲai'e kekep e'e pe, tinge yende wondoh teketenge yende yumbune yip. ² Nin ɲasande ɲai'e ɲai'e ɲaiye nin sehei'e pe, nin narmbe ɲaiye na amba'e. Nin wim lal me ɲai'e ɲai'e lenge mitiɲ sye', kom yukur na amba'e. Ta'e luku pe, nin narmbe ɲende wondohe ɲaiye na amba'e ɲai'e ɲai'e tinge. Kom yukur nin namba'e. Detale, yukur nin ɲisilihme Got, ɲaiye ka yule. ³ Yip yisilihme Got ɲaiye ka yul yip ɲai'e ɲai'e, kom yukur tatame ɲaiye ka yul yip ɲainde. Detale, ɲoihmbwaip yip pupwa. ɲai'e ɲai'e ɲaiye yip yisilih pe, yip yisande ɲaiye ka ungwisme yip tip.

⁴ Yip mitiɲ ɲaiye yende niɲ pinip yar pe, yip pa sisyeme na, ɲupe ɲaiye yip ɲemei tikin kekep e'e pe, yip wachaih tikin Got. ɲam plihe da mini yip na, ɲaiye yip pa hriphrip me

ɲai'e ɲai'e tikin kekep e'e pe, yip yukur ɲemei tikin Got, pakai. ⁵ Yip ɲoihyeryembe nange wusyep mise ɲaiye sai nato Tup tikin Got ɲanange na, Yipihinge bwore ɲaiye Got pwal poi pe, Got ɲende nihararme poi ta'e ɲaiye miye' ɲende nihararme tuwei kin, kom kin ɲoihmbwaip pupwa ɲaiye tuwei ti wim lal me miye' ende.

⁶ Kom Got ɲoihginirme poi ɲembere sekete. Ta'e ɲaiye wusyep tikin Lahmborenge ɲanange, Got kin tale lenge miye' tuweinge nangah ɲaiye tinge ka yahra'e naɲ tititinge yil yunuh, kut kin ɲoihginirme lenge miye' tuweinge ɲaiye tale tititinge yarp ɲumwaiye.

⁷ Yip pa yurp tuwihme Got pe, yenge wahri' yip yosokome Satan no, kin ka girnge el wohe. ⁸ Yip lenge miye' tuweinge yil sehei'me Got no, kin ka ot sehei'me yip. Yip lenge mitiɲ pupwa, jinyenme ɲoihmbwaip pupwa yip no, ɲoihmbwaip yip ka bwore bwarme tu'e ɲaiye miye' nungurhme syep kin no, kin ka bwore prihe. Yip miye' ɲaiye ɲoiheryembe hoi hoi, yip pa jinyenme ɲoiheryembe pupwa yoto ɲoihmbwaip yip. ⁹ Yip pa ɲoih mane ɲai'e ɲai'e pupwa ɲaiye yip yende yanar kekep e'e pe, yip pa yilil. Pa bunjenge ɲoihmbwaip yip ɲaiye hriphrip pe, pa yilil me pupwa yip. ¹⁰ Yurp tuwihme Yai Got pe, kin ka ahra'e naɲ yip.

Yukur na ihyulme gonome to' tatai ende, na pakai

¹¹ Yukur na ihyulme gonome to' tatai ende, topo'e na iyar'e kin, na pakai. ɲupe ɲaiye na ende pe, ki ta'e ɲaiye nin ɲanange wusyep pupwa me wusyep erɲeme. Kom yukur wah nin ɲaiye na iyar'e wusyep erɲeme ɲaiye mise, lakai hombo'e. Wah nin ɲaiye na ende gunde. ¹² Got miye' esep ilyeh ɲaiye kin ka pul poi wusyep erɲeme kin, topo'e kin ɲilyehe sai ɲaiye ka usyunde eteke'e ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh. Kin ɲilyeh uku tatame ɲaiye ka ungwisme poi, o ka ende yumbune poi. O nin ɲoiheryembe nange nin miye' ɲaiye tatame na iyar'e to' tatai nin ende lakai? Pakai supule!

Yukur pa tengelyem yahra'e naɲ yip tip me wah embere ɲaiye yip de pa yende

¹³ Yusyunde wusyep ɲam! Yip lenge mitiɲ sye' ɲaiye yanange ta'e le'e na, "Tukwini lakai minde, ɲam ma mil moi ende mil pe, ma murp moi uku wahtaip ende supule pe, ma mende wah wuhyau ende ɲaiye ma mamba'e wuhyau yohe." ¹⁴ Kom nin yukur sisysteme ɲaimune ɲaiye minde ka ot. Laip nin ki sai ta'e la? Ki ta'e ɲaiye nihnom. Kin ɲanah nal sikirp sai ta'e liki pe, kin plihe mi'e. ¹⁵ Na ininge tu'e le'e na, "ɲaiye Got ka isyunde, ya murp laip pe, ya mende ɲai'e ɲai'e ɲaiye poi masande ya mende." ¹⁶ Ta'e luku pe, yip tengelyem yahra'e naɲ yip tip me wah embere ɲaiye yip de pa yende. Kom tengelyem ta'e luku pe, ki pupwa supule. ¹⁷ Ta'e luku pe, ɲaiye yip si sisysteme ɲaimune bwore ɲaiye yip de pa yende, kom yukur yip yende pe, yip si yende pupwa yal ɲembep tikin Got.

5

Wusyep erɲeme nal me lenge miye' lowe

¹ Yip miye' lowe, yusyunde wusyep ɲam! Yip pa yilil ɲembere sekete, topo'e pa ɲoih mane. Detale, yip pa ɲoiheryembe mane embere ɲaiye mindemboi ka otme yip. ² ɲai'e ɲai'e ɲembere ɲembere yip mindemboi ka pupwa gerɲen, topo'e hihyilih bwore bwore yip lenge hiraj ka yotombo yende yumbune. ³ Wuhyau ɲembere ɲembere yip mindemboi waimbe, topo'e belnjuh ka ende. Pe waimbe luku mindemboi ka ende pupwa yip ka tus halhale, topo'e ka ono wahri' yip tu'e nih. Tukwini le'e ɲaiye nin birme ɲai'e ɲai'e wula wula ɲanar pe, mindemboi ɲaiye ɲup yuwo, ka sasambe ɲai'e ɲai'e pupwa nin uku el halhale. ⁴ Yusyunde! Lenge miye' wah ɲaiye talame ɲai yoto wah yip pe, yip hombo'e yeh lenge pe, yip ɲoih jahme yitini tinge sye'. Kom Lahmborenge ɲaiye bongol supule, kin si ɲasande ɲilil tinge. ⁵ ɲupe ɲaiye yip yarp kekep e'e pe, yip yende ɲai'e ɲai'e

bwore bwore ñaiye ka ungwisme yip tip pa yurp bwore. Yip yono ñai bwore bwore de pe, wahri' yip si tenenem pe, yip ta'e hro' ñaiye miye' nangange ñai embere sekete pe, mindemboi ka yonombe ka ole. Ka ñahilyeh tu'e ñaiye ñup yuwo no, Got ka yumbip pa yule. ⁶ Yip si yinei' lenge miye' ñaiye bwore bwarme, topo'e yip yongomb lenge pe, tinge yule. Pe tinge yukur tatame ka yengelyembe bongol yip, topo'e ka yungwisme louser yip, pakai.

Syumbe yurp ñumwaiye yeseperhme Lahmborenge ñaiye ka ot

⁷ Lenge to' tatai ñam, yip pa syumbe yurp ñumwaiye yeseperhme Lahmborenge yil tutume ñaiye kin ka ot. Yeteke'e miye' tehei wah ende. Kin narp ñumwaiye ñeseperhme ñau topo'e ñisih ka ende wah kin, ñaiye ñaisep ka tejei. ⁸ Yip topo'e syumbe yurp ñumwaiye. Yurpe gare bilip yip yenge gare si. Sehei woh ñaiye Lahmborenge kin ka ot. ⁹ Lenge to' tatai ñam, yukur pa yurmbe tuhwar yile yut yip tip. Ñoihme miye' ñaiye ka iyar'e pupwa lenge miye' tuweinge gan tas kohmap. ¹⁰ Lenge to' tatai ñam, te ñoiheryembe yil lenge profet ñaiye somohon yanange wusyep tikin Lahmborenge. Lenge wachaih yende yumbune tinge, kom tinge yende bongol yikirh mane. Yip pa yikirh mane tu'e ñaiye tinge yikirh pe, pa syumbe yurp ñumwaiye. ¹¹ Poi mahra'e nañ lenge miye' ñaiye yende bongol yikirh mane. Yip si yisande wusyep me Job. Kin miye' ñaiye ñende bongol nikirh mane ñaiye natme kin pe, kin gande Got ñaiye ñende mi'me kin. Hei, poi sisysteme, Lahmborenge ñoihginirme poi ñembere sekete pe, nye nyermbe kin ñoih mi'mi' me poi.

¹² Lenge to' tatai ñam, wusyep e'e ki bongol tahar'e wusyep lalme. Ñoihme ñaiye pa tengelye' wusyep yil no, pa yininge bwore mise nanah moi'hla', topo'e na gah kekep, ñaiye yende bongolme wusyep yip, na pakai. Ñaiye pa yininge nange mise pe, luku sekei tatame. Ñaiye pa yininge nange pakai pe, luku sekei tatame. Ñaiye yukur pa junde pe, Got se ka yul yip nihe syohe. ¹³ O ñaiye lahmende yip ka amba'e syohe pe, kin ka isilihme Got ñaiye ka ungwisme kin. O ñaiye lahmende yip ka hriphrip pe, ka osoko wenersep elme Lahmborenge.

¹⁴ Ñupe ñaiye lahmende yip ñaiye ñende wahri' epwa pe, pa yamba'e lenge miye' yembepeme sios yenge yut pe, ka yisilihme Lahmborenge, topo'e yuru'e pinip winye' juh kin jil nañ tikin Lahmborenge ñaiye ka ende mi'e wahri' epwa luku. ¹⁵ Ta'e luku pe, tinge ka ñoihyeryembe yilme Lahmborenge no, ka yisilihme kin pe, Lahmborenge ka ahra'e kin ñaiye ka ende mi'me wahri' epwa kin. Topo'e ñaiye kin si ñende hwap sye' pe, Lahmborenge se ka ongohe pupwa kin uku.

¹⁶ Ta'e luku pe, yininge yowor'e yember pupwa ñaiye yip yende yile yut yip tip. Topo'e yisilihme Lahmborenge ñaiye ka ende mi'me wahri' epwa yip. Ñaiye miye' bwore bwarme, kin ñisilihme Got pe, ñisilih kin uku bongol ñembere sekete pe, ki tatame ñaiye ka ungwisme lenge mitiñ. ¹⁷ Elisa, kin miye' ñahilyeh ta'e poi lalme, kom kin ñisilihme Got bongol supule nange yukur tatame ñaiye ñisih ka guh. Pe bwore mise, ñisih yukur gah, ki sai nal tatame wahtaip hun wundehei syepumbur ilyeh. ¹⁸ Wahtaip hun wundehei syepumbur ilyeh nal mi'e pe, kin plihe ñisilihme Lahmborenge pe, Lahmborenge ñember ñisih nat pe, ñai'e ñai'e lalme ñaiye sai kekep plihe gere ñanah.

¹⁹ Lenge to' tatai ñam, ñaiye Kristen miye' ende nengelyembe wusyep mise tikin Lahmborenge no, kin nal wohe pe, miye' yip ende ka plihe amba'e kin enge ot. ²⁰ Pa sisysteme tu'e le'e, lahmende ñaiye nungwisme miye' ñaiye ñende pupwa nenge nat yajah bwore pe, luku kin nungwisme yipihinge kin ñaiye yukur ka ole. Ta'e luku pe, Got se ka ongohe pupwa wula wula.

5.11 Jop 1.21-22, 2.10, Sng 103.8

5.12 Mat 5.34-37

5.14 Mak 6.13

5.17 1Ki 17.1, 18.1

5.18 1Ki 18.42-45

5.20 Snd 10.12, 1Pi 4.8

Tup nendehi n̄aiye Pita nainge

¹ N̄am Pita, n̄am aposel tikin Jisas Krai. N̄am mainge wusyep e'e nala elme lahmende lenge miye' tuweinge tikin Got n̄aiye yip si yasme moi jeheinge pe, yip ya yurp ta'e yuwore ya yoto provins Pontus, Galesia, Kapadosia, Bitinia topo'e Esia. ² Yerkeime Got, kin si nalan̄atme yip n̄aiye kitikin. Ta'e pe, Yohe Yirise n̄ende yip holi bwore mise supule. Ta'e luku pe, yip yisande topo'e jande wusyep tikin Jisas Krai no, wim kin nungurhme yip pe, yip tahar n̄ambaran supule. Got ka se n̄oih mi'mi' me yip embere enge el el pe, pa yurp n̄oihmbwaip n̄umwaiye.

Ya murp meseperhme laip bwore sai moihla'

³ Ya mirisukwarme Got, kin Yai tikin Lahmborenge poi Jisas Krai. Detale, kin n̄oihginirme poi pe, kin n̄ende poi plihe tahar n̄ambaran n̄aiye mindemboi ya murp nyermbe nyermbe, n̄ahilyeh ta'e n̄aiye kin n̄ahra'e Jisas Krai no, kin narp. ⁴ Ta'e luku pe, n̄oihmbwaip poi ka tejeime n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore n̄aiye Got n̄ende mi'mi' sai nanah moihla'. N̄ai'e n̄ai'e luku yukur ka pupwa yehe, lakai ka mi'e, pakai. Ka si nye nyermbe. ⁵ Nato bongol tikin Got kin bepeteme yip lalme n̄upe n̄aiye mane natme yip. Detale, n̄oihmbwaip yip tejeime kin bwore mise pe, kin n̄asande ka amba' yip pa yurp topo'e kin, topo'e ka ende n̄ai uku me yip n̄upe n̄aiye Jisas ka plihe ot. ⁶ Bwore mise, n̄up sye' pa yoto mane topo'e pa yamba'e hwap, kom mindemboi pa hriphrip.

⁷ N̄ai'e n̄ai'e luku da ondol'me yip no, ka yeteke'e yoworme na, n̄oihmbwaip yip tejeime Got, lakai pakai? Gol kin bwore, kom ni nahate ti, ka tihyenme. N̄ahilyeh ta'e n̄oihmbwaip yip n̄aiye tejeime Got tikin mi' supule nengelyembe gol. Ta'e luku pe, hwap se ka ondol'me n̄oihmbwaip yip eteke'e na, ki sai bongol me Krai, lakai pakai? N̄aiye ka si bongole no, Jisas Krai ka ot n̄up yuwo pe, se ka yul yip hriphrip topo'e yirise n̄embere topo'e nan̄ embere. ⁸ Yip yukur yeteke'e kin, kom yip yende nihararme kin topo'e yaŋa'e n̄oihmbwaip yip yalme kin. Topo'e yip yukur plihe yeteke'e kin, kom n̄oihmbwaip yip n̄aiye tejeime kin, topo'e hriphrip yip n̄aiye sai me kin pe, ki n̄embere nengelyembe hriphrip n̄aiye sai kekep e'e. ⁹ Ta'e luku pe, Got nungwisme yip n̄aiye pa yurp topo'e kin nye nyermbe. Detale, n̄oihmbwaip yip si tejeime Jisas.

¹⁰ Lenge profet somohonme yanange yalan̄atme n̄aimune n̄aiye bwore le'e Got n̄ende me yip. Ta'e luku pe, tinge yende wah nihe n̄aiye yekepe wusyep tehei n̄aiye Got ka plihe amba'e poi lalme. ¹¹ Yipihinge bwore tikin Krai narp nato lenge profet pe, kin n̄ana lenge wusyep n̄aiye tinge yanange yalan̄atme Krai n̄aiye mindemboi ka amba'e nihe syohe, topo'e n̄aiye mindemboi ka amba'e nan̄ embere. Lenge profet, somohonme tinge yanange yisilih na, "N̄up mune n̄aiye miye' ka ungwisme poi miye' tuweinge ka ot pe, ka ot tu'e lai?" ¹² Got si n̄ana lenge nange n̄ai'e n̄ai'e luku yukur ka se tus tu'e n̄asande tinge, pakai. Kom tukwini Got si nember Yohe Yirise gah kekep e'e pe, kin si gahanahme lenge miye' n̄aiye yanange yalan̄atme wusyep bwore mise tikin Got pe, tinge si yana yip n̄aimune n̄aiye mindemboi Got ka ende. Lenge walip hla', tinge topo'e, tinge yisande n̄aiye ka yamba'e sisyeme me n̄aimune n̄aiye Got ka ende me yip.

Miye' tuweinge tikin Got ka yurp holi bwore mise supule

¹³ Ta'e luku pe, yende mi'mi' n̄oihmbwaip yip no, pa n̄oiheryembe gondoume. N̄oiheryembe yip lalme ka elme yitini bwore n̄aiye mindemboi Jisas ka ot no, ka enge ota yul yip. ¹⁴ Yusyunde wusyep tikin Got tu'e n̄aiye talah bwore n̄aiye n̄asande wusyep yai mam. Prepwan n̄aiye pa plihe yila yende n̄ai'e n̄ai'e pupwa n̄aiye somohon n̄aiye yukur yip tahar Kristen no, yip si yende kwote, na pakai. ¹⁵ Pa yende n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye

holi bwore mise supule ḡahilyeh tu'e Got ḡaiye si gal yip. Detale, kin holi bwore mise supule. ¹⁶ Wusyep sai nato Tup tikin Got ḡanange ta'e le'e, Yip pa yurp holi bwore mise supule tu'e ḡaiye ḡam marp holi bwore mise supule.

¹⁷ ḡupe ḡaiye yip yende pa yisilihme pe, yip pa jilme Got yai yip. Kin miye' ḡaiye mindemboi ka iyar'e lenge miye' tuweinge lalme ḡilyeh ilyeh tutume gunde wah mune ḡaiye tinge yende yarp kekep e'e. Ta'e luku pe, yende wah bwore mise, topo'e hi'jirnge Got ḡaiye teter pa yurp kekep e'e. ¹⁸ Yip sisyeme nange Got si namba'e yip nupwaihme yanah pupwa ḡaiye lenge mwan ka' yip si yende. Got yukur ḡiche wuhyau, topo'e nenge ḡai'e ḡai'e ḡaiye mindemboi ka mi'e no, ka amba'e yip, pakai. ¹⁹ Kin nenge wim bwore tikin Jisas Kraiḡaiye kin nungwisme yip. Wim tikin Jisas, Worsip Talah tikin Got pe, wim uku yukur ḡainde pupwa sai nato. ²⁰ Yerkeime ḡaiye teter Got yukur ḡende kekep pe, kin si nalanatme Kraiḡaiye nange mindemboi kin ka Miye' nungwisme yip. Ta'e luku pe, Kraiḡaiye si nate nungwisme yip. ²¹ Yip sisyeme Jisas pe, kin ḡende ḡoihmbwaip yip teḡeime Got. Got ḡahra'e Jisas ḡaiye kin si nule pe, kin nana'e nan embere nalme kin. Ta'e luku pe, ḡoihmbwaip topo'e ḡoiheryembe yip lalme ka si me Got.

Poi ya mende niharar lenge to'e tatai

²² Yip si jande wusyep mise pe, yip si tahar ambaran. Ta'e luku pe, pa jil lenge Kristen miye' tuweinge lalme nange moiḡ miḡyeh yip pe, pa yende nihararme tinge tu'e ḡaiye bamtihei ilyeh tikin Got. Pa yende nihararme miye' ende, lakai tuwei ende yoto ḡoihmbwaip mele'e yip. ²³ Yip si yamba'e laip ḡambaran ḡaiye yukur natme yai mam tikin kekep e'e, pakai. Laip ḡaiye yai mam yal yip, se ka enge yip el nule. Kom laip ambaran ḡaiye tukwini yip yamba'e le'e pe, ka si nye nyermbe. Detale, ki natme wusyep tikin Got ḡaiye ka si laip nye nyermbe. ²⁴ Wusyep tikin Lahmborenge sai nato tup ḡanange ta'e le'e na,

Lenge miye' tuweinge lalme tinge ta'e peperiyeh.
Tinge tahar bwore mi' supule ta'e yuhurnge bwore.
Kom ḡupe ḡaiye peperiyeh uku telei pe,
yuhurnge bwore luku tiye gah.

²⁵ Kut wusyep tikin Lahmborenge ka si nye nyermbe.

Wusyep e'e, kin wusyep bwore mise ḡaiye lenge miye' wah tikin Got yalanatme yalme yip.

2

Kraiḡaiye kin tumwange miye' bwore titinge lenge sios miye' tuweinge

¹ Yip si tahar ḡambaran pe, pa yusme ḡaiye yende ḡai'e ḡai'e pupwa. Yukur pa yininge wusyep molohe, topo'e pa hombo'e yanaih lenge mitiḡ, topo'e ḡoihmbwaip ḡaiye wim lal me ḡai'e ḡai'e, topo'e pa yininge wusyep teket yilme mitiḡ sye', na pakai. ² Ki ḡahilyeh ta'e lenge lahwiḡbe ḡaiye yende niharar nange ka yono'e ḡimbirip mwa' mam tinge. Pe yip topo'e, pa yende niharar ḡaiye pa yono'e ḡimbirip mwa' ḡaiye wusyep tikin Got pe, pa sisyeme wusyep tikin Got bworerme pe, mindemboi pa yurp bwore topo'e Got. ³ Yip si sisyeme ḡaiye Lahmborenge kin bwore no, kin nungwisme yip ḡaiye kin nongohe pupwa yip.

⁴ Yip yutme Lahmborenge yurp topo'e kin. Kin ta'e tumwange miye' bwore ḡaiye Got si nalanatme nange kin bwore mi' supule, kom lenge miye' tuweinge yanange nange kin pupwa yehe pe, tinge jarḡe. ⁵ Yip ta'e tumwange bwore tikin Got ḡaiye ka guhur'e yokoh kitikin el unuh. Tehei kin ta'e le'e, Jisas si namba'e yip pe, yip pa yurp tu'e ḡaiye lenge pris ḡaiye yende ofa ḡaiye tikin mi' supule nalme Got. ⁶ Wusyep sai nato Tup tikin Got ḡanange na,

ḡam member tumwange miye' bwore mi' supule ma moto Saion

ɲaiye ɲam si malaɲatme nange ma member.
Lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tejeime kin pe,
yukur ka se hi'e ɲaiye tinge jande kin, pakai.

⁷ Tumwange miye' uku ki bwore mi' supule me yip lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip yip tejeime kin. Kut lenge lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tinge yukur tejeime kin pe, lenge miye' ɲaiye yende yokoh jarngge nange tumwange miye' uku pupwa yehe pe, tinge yiche yal. Kom wusyep sai nato tup yere ɲanange ta'e le'e,
Yusyunde! Tumwange miye' uku, lenge miye' yihyul yal pe,
tinge yanange nange pupwa yehe, kom Got kin namba'e pe,
kin ɲononde ta'e tumwange miye' bwore ɲaiye yende yokoh.
Got plihe ɲahra'e pe, tumwange luku mi' supule.

⁸ Wusyep ende sai Tup tikin Got ɲanange na,
Tumwange luku mindemboi ka ende lenge miye' tuweinge ka tumbe.
Tehei kin ɲaiye ka tumbe ta'e le'e, ɲoihmbwaip tinge yukur tejeime wusyep tikin Lahmborenge. Le'e wusyep ɲaiye somohonme Got si nalaɲatme nalme tinge ɲaiye ka junde. ⁹ Kom yip pe, Got si nalaɲatme yip bamtihei ilyeh kitikin, topo'e pa yurp yende wah lemame tikin Got tu'e ɲaiye lenge pris yende. Yip pa yurp tu'e ɲaiye miye' ondoh tikin Got tu'e kiɲ. Pa yurp miye' tuweinge ɲaiye holi bwore mise supule yi yoto lemame tikin Got. Yip miye' tuweinge tikin Got ɲaiye somohonme kin namba'e yip nal yepelme nenge nat nal yirise. Topo'e kin si nalaɲatme yip ɲaiye pa yininge wusyep me ɲai'e ɲai'e bwore ɲaiye kin si ɲende.

¹⁰ Somohon yip yukur bamtihei ilyeh tikin Got,
kom tukwini yip si yarp miye' tuweinge kitikin.
Topo'e somohon yip yukur sisyeme ɲoihginir kin.
Kom tukwini ɲoihmbwaip yip si papararme
ɲoihginir tikin Got.

Yusyunde wusyep tikin Got pe, yurp tuwihme kin

¹¹ Lenge miye' ɲanam ɲam, ɲam da mini yip tu'e le'e, kekep e'e yukur moi jeheinge yip, pakai, moi jeheinge yip sai topo'e Yai Got. Ta'e luku pe, prepwan ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e junde ɲasande yip tip. ɲai'e ɲai'e kekep e'e se ka aɲa'e nihe syohe me yipihinge yip. ¹² Yurp bworerme juhe juhe lenge miye' tuweinge ɲaiye yukur Kristen. Se ka yini yip nange yip yende ɲai'e ɲai'e pupwa. Kom ɲupe ɲaiye Lahmborenge ka ot no, ka ende wusyep me lenge miye' tuweinge ɲaiye yisande wusyep, topo'e ɲaiye yukur yisande wusyep. Mi'e pe, tinge ka yeteke'e yoworme wah bwore mise ɲaiye tukwini yip yende pe, ka yirisukwarme naɲ tikin Got.

¹³ Yip lenge miye' tuweinge ɲaiye jande Lahmborenge yarp tuwihme lenge miye' embep topo'e miye' ondoh embere gavman tikin kekep e'e. Yip pa yurp tuwihme lenge miye' ondoh ɲaiye tinge yarp miye' ondoh nato moi embere yip. ¹⁴ Topo'e ɲahilyeh me lenge miye' embep tikin gavman ɲaiye kiɲ si nalaɲat lenge nange tinge ka yangange nihe syohe yil lenge lahmende ɲaiye yende pupwa, kut ka hriphrip me lahmende ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e bwore.

¹⁵ Got ɲasande ɲaiye yip pa yende ɲai'e ɲai'e bwore bwore no, pa yupwai'e mut lenge mitiɲ pupwa ɲaiye ɲoihmbwaip tinge pupwa bermbur no, nye nyermbe tinge yana yip wusyep pupwa. ¹⁶ Got si ɲende yip pa yurp hlaininge me ɲai'e ɲai'e pupwa kekep e'e. Kom yip yukur yarp hlaininge ɲaiye pa yende ɲai'e ɲai'e pupwa, na pakai. Got si namba'e yip ɲaiye pa yurp tuwihme kitikin. ¹⁷ Yusyunde wusyep lenge mitiɲ lalme, topo'e yende nihararme lenge to' tatai yip pe, hi'jirngge Got topo'e yisyunde wusyep lenge miye' ondoh embere.

Poi ya gunde ɲaɲah tikin Krais pe, ya mikirh nihe syohe

¹⁸ Yip lenge miye' wah, tule yip tip pe, yurp numwaiye yusyunde wusyep lenge miye' embep yip. Yukur pa yende tu'e luku ilyehme yilme miye' embep naiye yarp bwore numwaiye, pakai. Pa plihe yende tu'e luku yilme lenge miye' embep naiye gamare, topo'e yende wachaihme yip. ¹⁹ O naiye pa yusme Got ka ende bworerme noiheryembe yip, naiye pa yende wah no, tinge yal yip nihe syohe topo'e yip yamba'e nihe syohe luku pakaiye pe, noihmbwaip naiye ta'e liki Got nasande. ²⁰ O naiye ka yumb yip me pupwa naiye yip yende pe, luku yip yamba'e ta'e naiye yitini yip. Kom naiye pa yamba'e nihe syohe me nai'e nai'e bwore naiye yip si yende pe, pa syumbe yurp numwaiye pe, luku Got ka hriphrip me yip.

²¹ Got kin gal yip naiye pa yute junde Jisas Krais. Detale, Jisas Krais, kin topo'e namba'e nihe syohme yip pe, kin yasam yip nange pa junde yanah kin.

²² Kin yukur nende pupwa nainde, lakai nanange wusyep molohe, pakai yoho' supule.

²³ Nupe naiye tinge yihyele pe,

kin yukur nungwisme wusyep tinge, pakai.

O nupe naiye tinge yonombe pe,

kin yukur plihe nanange nange ka nungwisme louser tinge luku, pakai.

Kin nember nai'e nai'e lalme luku nal sai syep tikin Got

naiye ka iyar'e bworerme.

²⁴ Jisas Krais nule berme pupwa poi lalme nanah loutungwarmbe.

Kin nende ta'e luku no, poi ya murp wohme pupwa pe,

ya murp bwore bwarme tu'e naiye Got nasande.

Nihe syohe naiye kin namba'e luku pe,

Jisas nungwisme poi pe, poi si tahar namberan.

²⁵ Yip ta'e worsip naiye talai,

kom tukwini yip plihe yate junde Krais.

Kin miye' naiye bepteme yipihinge yip bworerme

ta'e naiye miye' bepteme lenge worsip.

3

Wusyep lenge miye' tuweinge naiye si dindi'

¹ Yip lenge Kristen tuweinge naiye si dindi' pe, yukur pa yininge wusyep, kut yurp tuwihme lenge miye' tip no, lenge miye' tip sye' naiye yukur sisyeme wusyep tikin Got pe, tinge ka yeteke'e laip yip naiye jande Got pe, luku ka ungwisme lenge miye' yip naiye ka yimbilme noihmbwaip tinge. ² Tinge ka yeteke'e yanah bwore naiye yip yende jande wusyep tikin Got pe, tinge ka yurp tuwihme Got.

³ Yukur pa dende' hihiyilih yi tahar'e wutu' kin no, ka ende lenge miye' ka wim lal me yip, na pakai. Dende' hihiyilih tatame wutu' kin. ⁴ Nai embere kin pe, yendende'me yipihinge bwore naiye narp nato mele'e yip. Yanah ta'e luku pe, yukur nai'e nai'e kekep e'e, pakai. Pa yurp syumbe numwaiye. Nai ta'e luku pe, ki bwore mi' supule nalme nembep tikin Got. ⁵ Luku yanah naiye lenge tuwei borenge somohon tinge yende mi'mi' tititinge pe, noihmbwaip tinge tejeime Got naiye ka ende mi'me tinge pe, tinge yarp tuwihme miye' tinge. ⁶ Nahilyeh ta'e Sara naiye warp tuwihme Abraham no, ti gwalmé kin ta'e le'e, Miye' borenge nam. Naiye yip si yende nai'e nai'e bwore no, yip yukur hi'jarnge me lenge miye' yip naiye yarp haiten, topo'e lahende ka ende me nin pe, yip si ta'e talah titi Sara.

⁷ Nahilyeh ta'e luku pe, yip lenge miye', yurp noihmbwaip ilyeh yotop lenge tuweinge tip. Tinge yukur bongol ta'e yip miye'. Yende noihmbwaip bwore bwore naiye yende mi'mi' me tinge. Got noihginirme tinge pe, se ka yurp laip nye nyermbe nahilyeh tu'e

yip. Pa yende tu'e luku pe, ηaimune yukur ka se upwai'e ηisilih yip ηaiye pa yisilihme Got.

Nye nyermbe poi ya mende bwore bwore me lenge miye'

⁸ Wusyep ηam mi'e no pe, ηam mala mininge tu'e le'e, yip pa lalme yurp topo'e ηoihmbwaip ilyeh. Yip pa hriphrip yotop lahmende ηaiye tinge hriphrip, topo'e yip pa ηoihginir yotop lahmende ηaiye ηoihmane. Nato ηoihmbwaip yip lalme pe, pa yende nihararme miye' lakai tuwei ende tu'e ηaiye yip yende nihararme to' tatai yip tip. Yip pa tule yip tip. ⁹ Prepwan ηaiye pa yende pupwa me lahmende ηaiye ηende pupwa me yip. ηupe ηaiye ka yini yip wusyep pupwa pe, yukur pa yungwisme. Kut pa yisilihme Got ηaiye ka ende mi'me tinge. Got si gal yip ηaiye pa yende ηai uku pe, yip se pa yamba'e ηoihmbwaip ηumwaiye bwore kin. ¹⁰ Ta'e luku pe, wusyep ηaiye sai nato tup tikin Lahmborenge ηanange na, Lahmende ηaiye ηasande nange kin de ka ende hriphrip, topo'e ka eteke'e ηup bwore pe, ka upwai'e mut kin enge osokome wusyep pupwa topo'e wusyep molohe.

¹¹ Topo'e ka osme pupwa, kut ka ende ηai'e ηai'e ηaiye bwore.

Ka ende wah nihe ηaiye ka orp ηoihmbwaip ilyeh otop lenge mitiη lalme.

¹² O ηembep Lahmborenge sai me lenge lahmende ηaiye tinge yarp bwore bwarme, topo'e mungwim kin gale sai ηaiye ka usyunde ηisilih tinge.

Kut ηoihmbwaip kin se ka nihme lahmende ηaiye ka yende pupwa.

¹³ O lahmende ka se yumb yip ηaiye yip yende niharar ηaiye pa yende ηai'e ηai'e bwore bwore? ¹⁴ Yip sye' se pa yamba'e nihe syohe, detale, yip yarp bwore bwarme pe, ηoihmbwaip yip ka hriphrip supule. Prepwan ηaiye pa hi'jirnge miye' ende pe, pa ηoiheryembe wula wula, na pakai. ¹⁵ Kom ηoihmbwaip ηembere yip ka elme Jisas Krai, Lahmborenge yip. Nye nyermbe pa yende mi'mi' yurp no, lahende ηaiye ka isilih yip tehei ηaiye ηoihmbwaip yip tejeime Krai pe, pa yinime tungunme junde ηaimune ηaiye yip yarp yeseperhme. ¹⁶ Kut pa yini lenge wusyep syumbe ηumwaiye, topo'e jil lenge iyai amai. Topo'e yende ηai'e ηai'e bwore no, lahmende ηaiye ka yininge wusyep jere yoworme yip miye' tuweinge tikin Krai pe, tinge ka hi'me wusyep tinge. Detale, tinge si yeteke'e ηaimune bwore ηaiye yip Kristen yende. ¹⁷ ηaiye ya mamba'e nihe syohme ηaimune bwore ηaiye poi mende pe, liki ki bwore. O ηaiye ya mamba'e nihe syohme ηaimune pupwa ηaiye poi mende pe, liki kin garnge.

Krais kin nule mi'e pe, kin plihe tahar ηaiye ka ungwisme poi

¹⁸ Krai kin nule nilyehe sai me pupwa poi. Tinge yonombe no, kin nule pe, Yipihinge tikin Got plihe nahra'e kin narp laip. Kin miye' bwore bwarme supule, kom kin nule nanah loutungwarmbe me poi mitiη lalme ηaiye mende pupwa no, ka enge poi otme Got. ¹⁹ Ta'e luku pe, Jisas na ηanange wusyep tikin Got nal lenge yipihinge miye' yule ηaiye yarp moi titinge lenge miye' yule. ²⁰ Lenge mitiη uku ηaiye somohonme yarp dindi' ηup tikin Noa pe, tinge yende ηai'e ηai'e pupwa. Got kin nupwai'e ηup nenge sai neseperhme ηaiye lenge miye' tuweinge ka yimbilme ηoihmbwaip dindi' ηupe ηaiye Noa ηende loubil pinip kin, kom lenge miye' tuweinge yukur yisande wusyep Got, pakai. Lenge mitiη syepumbur hun tinge yarp bwore hi' syulme. Yukur pinip embere nongombe tinge, pakai. Detale, tinge yarp ya yoto loubil pinip. ²¹ Pinip embere ηaiye kotou uku topo'e loubil pinip, ki sasambe ηupe ηaiye miye' nimbilme ηoihmbwaip nalme Got no, kin namba'e pinip. Pinip uku ηaiye miye' namba'e pe, yukur ka ungurhme hi' imbim, pakai. ηupe ηaiye kin nimbilme ηoihmbwaip natme Got no, kin namba' wutu'

tikin Got pe, Got n̄ende kin bwore mi' supule. Got si namba'e poi nato Jisas Kraiŋ n̄ahilyeh ta'e n̄aiye kin n̄ahra'e Jisas nase n̄ehh n̄anah.

²² Jisas Kraiŋ si na narp syep non Yai kin nanah moihla' pe, Got kin n̄aŋa'e bongol n̄aiye ka embepeme n̄ai'e n̄ai'e lalme. Got n̄ahra'e n̄aŋ kin nanah hla' supule. Kin nember kin narp miye' ondoh embere n̄aiye bepteme lenge walip hla', topo'e lenge yipihinge pupwa, topo'e lenge miye' ondoh embere n̄aiye tikiŋ moihla' topo'e kekep e'e.

4

Yip Kristen miye' tuweinge yende mi'mi' n̄aiye nihe syohe ka otme yip

¹ Somohonme Kraiŋ namba'e nihe syohe n̄aiye nungwisme poi. Ta'e luku pe, pa yende mi'mi' n̄aiye pa yamba'e nihe syohe. Pe n̄oiheryembe yip ka n̄ahilyeh tu'e Kraiŋ. Yukur pa hi'girnge n̄aiye pa yamba'e nihe syohme wahri' yip. Pe hwap yukur tatame n̄aiye ka upwai'e yip. ² Ta'e luku pe, tukwini dindi' le'e n̄aiye yip yarp kekep e'e pe, yukur pa junde n̄oihmbwaip miye' tikiŋ kekep e'e, na pakai. Pa junde n̄oihmbwaip bwore tikiŋ Got n̄ilyehe si. ³ Somohonme yip si ya yoto yende n̄ai'e n̄ai'e pupwa n̄aiye lenge haiten yende ta'e n̄oihmbwaip hri tahar no, yip yende niŋ pinip yar, yono'e pinip kwote, topo'e yip yende niharar n̄aiye pa yono n̄ai embere sekete, topo'e yahra'e n̄aŋ got hombo'e. Kom tukwini yukur pa plihe yende n̄ai ta'e luku, na pakai.

⁴ Ta'e luku pe, lenge haiten yenge plai n̄aiye yukur tinge yeteke' yip yotop lenge syep tengeme yende n̄ai'e n̄ai'e pupwa n̄aiye somohonme yip lalme yanar yeh yende. Pe tinge lalme tuhwarne yip sekete. ⁵ Kom mindemboi n̄up yuwo ka tititinge n̄ilyeh ilyeh yininge wusyep yilme Got me n̄aimune pupwa n̄aiye tinge yende. Kin ka iyar'e lenge mitiŋ n̄aiye si yule, topo'e n̄aiye teter yarp laip. ⁶ Luku tehei kin n̄aiye Jisas na n̄anange wusyep bwore mise luku nal lenge mitiŋ n̄aiye si yule. Somohon Got n̄anange nange lahmende n̄aiye yende pupwa pe, ka yule. Kom tukwini tinge yamba'e laip pe, yipihinge tititinge yarp bwore n̄ahilyeh ta'e Got.

Bepeteme yitini tikiŋ Yohe Yirise bworerme

⁷ Kekep e'e sehei woh ka mi'e. Pa syumbe yurp n̄umwaiye topo'e bepyeteme n̄oihmbwaip yiptip bworerme no, pa yininge wusyep bworerme topo'e Got. ⁸ Wusyep e'e nembere sekete. Yende nihararme lenge miye' tuweinge yi yoto n̄oihmbwaip bumbe yip. N̄aiye pa yende nihararme tinge pe, yip tatame n̄aiye pa yusme pupwa tinge. ⁹ Yip pa yurp n̄oihmbwaip ilyeh no, pa yamba' lenge Kristen miye' tuweinge yenge yil yokoh yip pe, pa bepeteme tinge. Yende niharar n̄aiye pa yende tu'e luku no, prepwan n̄aiye pa tuhwar, topo'e n̄aiye pa yininge wusyep tetehei, na pakai. ¹⁰ Got si yal yip yitini bwore ilyeh ilyeh n̄aiye pa yende wah. Bepyeteme yitini tikiŋ Yohe Yirise luku bworerme no, pa yenge yungwisme lenge mitiŋ sye'. ¹¹ Lahmende n̄aiye kin ka ininge alaŋatme wusyep tikiŋ Got pe, ka ininge alaŋatme wusyep tikiŋ Got ilyehme. O lahmende n̄aiye ka ungwisme lenge mitiŋ pe, ka ende topo'e bongol n̄aiye Got n̄aŋa'e kin. Ta'e luku pe, lenge mitiŋ lalme n̄aiye ka yeteke'e wah lalme n̄aiye yip yende yoto n̄aŋ tikiŋ Jisas Kraiŋ pe, ka yahra'e n̄aŋ tikiŋ Got. Pe luku ka yisam yip bongol tikiŋ Got. Pe Got ka amba'e n̄aŋ embere nye nyermbe. Mise.

Pa yamba'e nihe syohe tu'e n̄aiye Kraiŋ namba'e

¹² Lenge iyai amai n̄am, yukur pa gunguru plaima nihe syohe nembere le'e n̄aiye yip yala yi yoto no, pa n̄oiheryembe nange n̄aiye e ki n̄ambaran supule, na pakai. ¹³ Pa yurp hriphrip. Detale, yip yamba'e nihe syohe n̄ahilyeh ta'e Jisas n̄aiye si namba'e. Ta'e luku pe, yip pa plihe hriphrip n̄aiye pa yeteke'e kin ka amba'e n̄aŋ embere n̄upe n̄aiye ka ot pe, n̄oihmbwaip yip ka si n̄umwaiye. Detale, yip pa yamba'e n̄aŋ embere topo'e kin. ¹⁴ Yip yukur pa yamba'e n̄oihmbwaip mane n̄upe n̄aiye lenge miye' tuweinge ka yih yip wusyep pupwa. Detale, yip si yarp miye' tuweinge tikiŋ Jisas Kraiŋ. Ta'e luku pe, yip pa hriphrip yurp. Tehei kin ta'e le'e, Yohe Yirise tikiŋ Got n̄aiye yirise ka ote guhunuhme

yip. ¹⁵Ŋoihme ŋaiye Kristen miye' ende yip ka onombe miye' ka ole, lakai ka ende ŋendei, lakai ka hombo'e yeh lenge ŋaiye ka amba'e ŋai'e ŋai'e tinge, lakai miye' ŋaiye ka undu sah iche e guh ŋoloh. Got yukur ka hriphrip me Kristen miye' ende ŋaiye ka ende pupwa luku pe, yukur lenge miye' tuweinge ka yahra'e naŋ tikin Got me pupwa ŋaiye Kristen yende. ¹⁶Kom ŋaiye yip Kristen pa yende ŋai'e ŋai'e bwore pe, pa yamba'e nihe syohe pe, lenge miye' ka yumb yip pe, yukur pa hi'e, pakai. Yip pa hriphrip yirisukwarme Got. Detale, yip Kristen miye' tuweinge, yip tikin Got. ¹⁷Ŋup tikin Got ŋaiye ka iyar'e lenge miye' tuweinge si nat sehei mi'e. Lenge miye' tuweinge tikin Got tinge ka jin wusyep kot yer. O ŋupe ŋaiye wusyep kot ka tuhur yerme poi pe, ka tu'e la ŋai me lenge mitiŋ ŋaiye yukur yisande wusyep tikin Got? ¹⁸Wusyep tikin Got ŋanange ta'e le'e, Lenge miye' tuweinge ŋaiye bwore bwarme pe, ka yamba'e nihe syohe wula yer ti, ka yil moihoa'. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ŋaiye yaŋa'e teket me Got, topo'e yende hwap pe, ka yamba'e nihe syohe ŋembere sekete yutme Got.

¹⁹Lenge Kristen miye' tuweinge sye' ŋaiye ka yamba'e nihe syohe junde ŋasande tikin Got pe, ka yaŋa'e tinge supulme yilme Got. Detale, kin miye' ŋaiye ŋende tinge, topo'e kin miye' ŋaiye gande wusyep tupwai' kitikin pe, nye nyermbe tinge ka yende bwore yenge yil yil.

5

Miye' embep pa embepeteme lenge hro'mbwat tikin Got

¹Ta'e luku pe, wusyep ŋam e'e nalme yip lenge miye' embepeteme nato sios tikin Got. Ŋam topo'e, ŋam miye' embep ende nato sios ŋahilyeh ta'e yip. Ŋam ŋembep meteke'e ŋupe ŋaiye Jisas namba'e nihe syohe. Pe ma murp mi moto bongol topo'e naŋ embere tikin Jisas ŋupe ŋaiye ka ot kekep e'e. ²Ŋam misilihme yip miye' embep lenge hro'mbwat tikin Got, bepyeteme lenge bworerme, topo'e pa hriphrip ŋaiye Got si nalaŋatme yip nange pa bepyeteme lenge. Prepwan ŋaiye pa yende wah ŋaiye pa yamba'e yitini, na pakai. Kut yende wah topo'e ŋoihmbwaip yip supule. ³Prepwan ŋaiye pa yurp tu'e miye' embep ŋaiye gamare no, pa yende lenge miye' tuweinge ka yurp tuwihme yip, na pakai. Kut yarp bworere yip ka ende lenge hro' umbwat ka yurp junde yip. ⁴Ŋaiye pa yende tu'e luku pe, ŋupe ŋaiye Jisas, miye' embepeteme tititinge lenge hro'mbwat ka ot kekep e'e pe, lenge miye' tuweinge lalme ka yeteke'e kin. Yip pa yamba'e yitini ŋendehei. Yitini luku sai nye nyermbe. Yukur ka mi'e, pakai.

Poi ya member potopoi mil syep tikin Got

⁵Ŋahilyeh ta'e ŋaiye yip lenge lahyambe, pa yurp tuwihme lenge miye' embepeteme yip. Pa tule yip tip yungwis lenge miye' tuweinge lalme. Wusyep yainge sai nato tup yirise tikin Got ŋanange na, Got garnge supule me mitiŋ ŋaiye tingilyem yahra'e naŋ tititinge, kut kin ŋoihginir topo'e ŋoih mi'mi' me lenge mitiŋ ŋaiye tale tititinge syumbe yarp ŋumwaiye.

⁶Tule yip tip pe, syumbe yurp ŋumwaiye yi yoto bongol tikin syep Got no, ŋup bwore kitikin Got ŋaiye si nalaŋatme ka ot pe, ka ahra'e naŋ yip el unuh hla'. ⁷Nyermbe nyermbe Got kin ŋoiheryembe yip pe, pa yember mane lalme yip yilme kin.

⁸Yurp yetehme nyermbe nyermbe. Wachaih yip miye' pupwa Satan iki ŋonyor' ŋonyor' gan ta'e ŋumbwat telpei ŋaiye borhe ŋar nal no, kin ŋasande tikin ŋaiye ka girngir yip ono. ⁹Yurpe gare ŋoihmbwaip yip ŋaiye terjeime Lahmborenge no, pa yengelyembe miye' pupwa Satan. Pa sisyeme na, lenge to' tatai yip nal'e nal'e kekep e'e ŋaiye jande Lahmborenge si yamba'e nihe syohe ta'e yip ŋaiye yamba'e. ¹⁰Kom pa yamba'e nihe syohe nilyehe mi'e pe, Got miye' michukor ka gil yip ŋaiye pa yotop

Jisas Kraiss yurp yi yoto bongol kitikin Got naiye ka si nyermbe nyermbe. Kin ka ende noihibwaip yip naiye tejeime kin ka si bongol supule. ¹¹ Mise. Nan embere topo'e bongol kin ilyehe se ka si nye nyermbe.

Wusyep yuwo

¹² Sailas kin to' bwore poi ende naiye nenge tup e'e nal me yip. Wusyep uku naiye nam mainge malme yip pe, nam masamb yip noihibginir tikin Got bwore mise. Ta'e luku pe, nam manange mowor'e member, naiye mahra'e noihibwaip yip naiye pa jin bongole yil yoto noihibginir tikin Kraiss. ¹³ Lenge miye' tuweinge sios e'e naiye yarp yoto Babilon* pe, Got si nalanatme tinge topo'e yip naiye kitikin. Tinge yember nau bwore tinge yalme yip. Topo'e Mak kin ta'e talah nam ende, kin member nau bwore nalme yip. ¹⁴ Nam masande naiye Got ka yul yip noihibwaip numwaiye lenge miye' tuweinge lalme naiye yarp topo'e Kraiss. Topo'e yip pa yelenasember yonombe syep yile yut yip tip lenge Kristen miye' tuweinge sasambe tu'e naiye yip yende nihararme tinge.

5.12 Apo 15.22,40 5.13 Apo 12.12,25, 13.13, 15.37-39, Kol 4.10, Flm 1.24

* 5.13 Babilon ki ta'e Rom.

Tup gan ɲaiye Pita nainge

¹ Ɔam Saimon Pita, miye' wah topo'e aposel tikin Kraiſ Jisaſ. Wusyep ɲam e'e nala elme lenge lahmende yip ɲaiye Miye' nungwisme poi ɲende ɲoihmbwaiſ yip tejeime kin ɲahilyeh ta'e poi. Jisaſ Kraiſ ſi ɲende poi topo'e yip bwore bwarme nal ɲembep tikin Got. ² Ɔam miſilihme Got ɲaiye ka yul yip ɲoih mi'mi' topo'e ɲoihmbwaiſ ɲumwaiye ɲaiye pa ſiſyeme Got bwore miſe, topo'e Jisaſ Kraiſ ɲaiye Lahmborenge poi.

³ Got nalaɲatme poi ɲaiye ya gunde ɲoiheryembe bwore kin no, ya paparame yiriſe kitikin. Ta'e luku pe, ya ſiſyeme kin bwore pe, kin ſe ka pul poi ɲai'e ɲai'e tutume ɲaiye ya murp laiſ, topo'e ya gunde ɲaſande tikin Got. ⁴ Nato bongol embere kin pe, kin ſi pwal poi ɲai'e ɲai'e bwore bwore ta'e ɲaiye ſomohonme kin ɲupwai'e wusyep. Ka tu'e le'e, poi ya tuhur tupwaihme ɲai'e ɲai'e tetehei pupwa kekep e'e ɲaiye ſe ka ende yumbune ɲoihmbwaiſ poi. Pe ka ende poi ya ɲahilyeh tu'e kin.

⁵ Got kin ɲende ɲai'e ɲai'e bwore bwore me yip, ta'e luku pe, pa jin bongol tongor' yil Kraiſ, topo'e pa yende ɲai'e ɲai'e bwore bwore. Yip pa yende ɲai'e ɲai'e bwore ti, pa ſiſyeme ɲaimune ɲaiye Got ɲaſande. ⁶ Pa ſiſyeme Got no, pa bepyeteme yiptip ɲupe ɲaiye pa yamba'e mane. Nye nyermbe pa ſyembe yurp ɲumwaiye pe, yip pa junde yaɲah tikin Got. ⁷ Yip pa yende mi'me lenge Kriſten miye' tuweinge, topo'e yende nihararme lenge mitiɲ lalme. Yurp tu'e lenge miye' tuweinge tikin Got pe, pa yende niharar lenge to' tatai lalme. ⁸ O ɲaiye yip yende ɲai'e ɲai'e bwore no, ki ſi ſai bongol nato ɲoihmbwaiſ yip pe, luku ſe ka ende yip pa ſiſyeme Jisaſ Kraiſ pe, kin narſ nato laiſ yip pe, yip ſiſyeme kin. Ta'e luku pe, ɲaiſep tikin ɲoihmbwaiſ bwore bwore tikin Got ɲaiye ſai me yip pe, yukur ka talai, pakai. ⁹ Kut Lahmende ɲaiye ſehi'e ɲoihmbwaiſ bwore luku ɲaiye ka ende ɲai'e ɲai'e bwore pe, kin ta'e miye' ɲaiye ɲembep kin yepelme no, yukur kin ɲeteke'e ɲai'e ɲai'e bworerme. Topo'e kin ſi ɲoihsipe ɲaiye Got ſi nongohe pupwa kin.

¹⁰ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ɲam, yende wah nihe ɲaiye ka aſambe nange Got ſi nalaɲatme yip. Pa yende tu'e luku, nange yukur pa tumbe no, pa talai, pakai. ¹¹ Ta'e luku pe, Got ſe ka kumbur kohmaſ oſme yip ɲaiye pa yi yoto lemame tikin Lahmborenge poi Jisaſ Kraiſ ɲaiye ſai nye nyermbe.

¹² Ta'e luku pe, ɲam de ma plihe mininge mahra'e ɲoihmbwaiſ yip me ɲai'e ɲai'e luku. Yip ſi ſiſyeme ɲai'e ɲai'e luku, topo'e wusyep miſe luku ſi ſai bongol nato ɲoihmbwaiſ yip pe, yip pa jin yunuh hla' me wusyep uku. ¹³ Ɔam ɲoihmeryembe ɲaiye teter ɲam marſ laiſ pe, luku wah ɲam ɲaiye ma mininge mahra'e ɲoihmbwaiſ yip ɲaiye pa ſiſyeme ɲai'e ɲai'e luku. ¹⁴ Ɔam ſiſyeme nange ſehi' woh ma mule gunde wusyep ɲaiye Lahmborenge poi Jisaſ Kraiſ ſi ɲana ɲam. ¹⁵ Ta'e luku pe, ɲam mende wah nihe ɲaiye ɲam de ma mini yip bworerme no, pa ſiſyeme gondoume topo'e ɲoihyeryembe ɲai'e ɲai'e luku yenge yil, ɲupe ɲaiye ɲam ſi mule mi'e.

Lenge aposel yeteke'e yiriſe tikin Got ſai me Kraiſ

¹⁶ Ɔupe ɲaiye poi mana yip malaɲatme wusyep me bongol tikin Lahmborenge poi Jisaſ Kraiſ ɲaiye mindemboi ka ot pe, poi yukur behembuhu manange wusyep paka pakaiye ta'e ɲaiye miye' ende ɲetele ɲanange, pakai. Bwore miſe, poi membepeme yiriſe topo'e bongol tikin Got ſai me kin. ¹⁷ Poi gwan topo'e Jisaſ pe, Got nember yiriſe kin narɲar'e nate gahme kin. Ta'e luku pe, wusyep di' ende naſe moiħla' gah pe, kin ɲanange na, “Le'e Talah bwore ɲam pe, ɲam hriphriſ, topo'e ɲam mende nihararme kin.” ¹⁸ Poi gwan motop kin ma manah hwate yiriſe pe, poi maſande wusyep di' tikin Got naſe moiħla' gah.

¹⁹ Ta'e luku pe, poi lalme ſiſyeme nange wusyep ɲaiye lenge profet yaɲatme ki bwore miſe. O ɲaiye yip lalme pa ſyembe yurp ɲumwaiye yuſyunde wusyep ɲaiye tinge

yalaŋatme pe, wusyep uku ka tu'e nih ŋaiye naŋar'e nato yepelmbe. Ka aŋar'e si e tutume ŋaiye ka ŋundu yirise tu'e nowas ŋaiye naŋar'e ta'e yirise tikin Jisas ŋaiye naŋar'e nato ŋoihmbwaip yip. ²⁰ Kom ŋendehei kin pa sisysteme tu'e le'e: Poi lalme yukur tatame ŋaiye ya mininge malaŋatme wusyep profet ende ŋaiye sai nato Tup tikin Got gunde ŋoihmbwaip poi ŋaiye ŋoihmeryembe, pakai. ²¹ Ta'e luku pe, Yohe Yirise gahanahme lenge miye' ti, tinge yanange yalaŋatme wusyep ŋaiye Got ŋana lenge. O wusyep profet yukur miye' ende ka se ininge pakaiye tus ŋoihmbwaip kin, pakai.

2

Lenge jetmam hombo'e (*Jut 4-13*)

¹ Lenge profet hombo'e sye' somohonme yarp yoto mele'e me lenge miye' tuweinge Israel. Ta'e luku pe, ŋahilyeh me lenge jetmam hombo'e sye', dindi' le'e ka yurp mele'me yiptip. Tinge ka yalaŋatme wusyep hombo'e ŋaiye ka yende yumbune bilip lenge miye' tuweinge, topo'e tinge yende wih minjau me tinge. Tinge ka yinise naŋ tikin Krai nange kin nongohe pupwa tinge. Ta'e luku pe, tinge yende yumbune tititinge no, nilyehe sai ka yamba'e syohe embere. ² Topo'e lenge miye' tuweinge wula wula ka yende ŋai'e ŋai'e pupwa junde ŋoihmbwaip hombo'e lenge jetmam uku. Lenge mitiŋ sye' ka yeteke'e pupwa lenge miye' hombo'e luku pe, tinge ka jonombai'e yaŋah mise ŋaiye jande Got. ³ Tinge yiche kukwai me tinge ŋaiye ka yamba'e wuhyau tinge. Ta'e luku pe, se ka yini yip wusyep molohe sye' ŋoihmbwaip tinge no, ka chite yip ŋaiye ka yamba'e wuhyau yip. Kom somohonme nate gere tukwini, Got si nalaŋatme ŋup kin ŋaiye ka ende yumbune tinge pe, kin yukur nate posoh, pakai. Kin ŋende mi'mi' narp ŋeseperrhme.

⁴ O Got yukur nenge syep nember lenge walip hla' ŋaiye yende pupwa, pakai. Kin nember lenge yal hel. Tinge yarp mwahupwai'e ya jah ŋehh ŋaiye tikin yepelmbe supule yeseperrhme ŋup tikin ŋaiye Got ka iyar'e wusyep me tinge. ⁵ Topo'e Got yukur nenge syep nember lenge miye' tuweinge ŋaiye somohon yarp kekep yerkeime, pakai. Kin ŋende mih tembelem ŋembere tahar ŋanah tale kekep lalme pe, nongomb lenge miye' tuweinge lalme ŋaiye yende bwili'e bwula'e me wusyep kin. Kut Got nungwisme Noa, miye' ŋaiye ŋanange ŋowor'e ember pupwa tinge nal halhale. Got nungwisme kin topo'e lenge tuweinge talah syepumbur hoi pe, tinge yarp bwore hlaininge. ⁶ Topo'e Got plihe nesekeh moi embere Sodom topo'e Gomora. Detale, lenge mitiŋ ŋaiye yarp uku yende pupwa pe, nih ono tinge hyelhyul gah ŋende nihyeh. Pe luku ki sasambe ŋaiye min ka ŋahilyeh elme lahmende ŋaiye yende bwili'e bwula'me wusyep tikin Got. ⁷ Kut Got nungwisme Lot nanga'me moi uku. Detale, kin miye' bwore. ŋupe ŋaiye kin ŋeteke'e lenge miye' tuweinge ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa ta'e niŋ pinip yar pe, ŋoihmbwaip kin mane sekete. ⁸ ŋup ilyeh ilyeh, ŋupe ŋaiye miye' bwore luku narp bumbe me tinge, ŋasande teke'e ŋai'e ŋai'e pupwa ŋaiye tinge yende pe, nato ŋoihmbwaip bwore kin uku tikin mane sekete me tinge.

⁹ Ta'e luku pe, Got sisysteme yaŋah ŋaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e bwore pe, tinge yukur ka yamba'e nihe syohe. Kut se ka plihe ungwisme yitini pupwa elme lenge miye' tuweinge ŋaiye yende pupwa el tutume ŋupe ŋaiye ka iyar'e wusyep. ¹⁰ Topo'e lenge miye' tuweinge pupwa luku ŋaiye yenyer tas yoto yende niŋ pinip yar, topo'e tinge yenge wahri' tinge yosokome ŋaiye ka yusyunde wusyep tikin Got pe, tinge tengelyem ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e jande ŋasande tinge. Topo'e tinge yanange nange tinge bongol sekete. Tinge yukur hi'jarnge me lenge walip hla' ondoh ŋaiye yarp moi hla'. Ta'e luku pe, tinge tale naŋ tikin Got.

¹¹ Lenge walip hla' tinge bongol sekete yengelyembe lenge jetmam hombo'e. Tinge yukur yanange wusyep pupwa jonombai'e lenge yipihinge tikin moi hla' ŋupe ŋaiye tinge ya jan ŋembep tikin Got, pakai. ¹² Kom lenge jetmam hombo'e le'e pe, tinge kwote ta'e lenge hro' ororo' ŋaiye jan syipsyap loutinginde no, lenge miye' ya yasakar yongombe.

Tinge yanange wusyep pupwa yalme ñai'e ñai'e ñaiye tinge yukur sisysteme. Got ka ende yumbune tinge ñahilyeh tu'e ñaiye lenge miye' yasakar yongomb lenge yowor telpei. ¹³ Tinge yende ñai'e ñai'e tetehei pupwa ta'e luku pe, tinge ka yamba'e nihe syohe embere tuwa'e pupwa ñaiye tinge si yende. Tinge yono'e pinip pupwa tengelyem hriphrip me tititinge ñau yungwiris ñupe ñaiye yip jahilyeh topo'me tinge pe, tinge yende yumbune nañ yip. Ta'e luku pe, tinge hriphrip me wih minjau ñaiye tinge yende kwi'kwe'me yip. ¹⁴ Nye nyermbe ñaiye tinge yeteke'e tuwei ende pe, ñoihmbwaip tinge hri tahar ñaiye ka yende niñ pinip yar yotop ti. Ta'e luku pe, pupwa tinge yukur ka se mi'e, pakai. Tinge hombo'e yehme lenge miye' tuweinge ñaiye bilip tinge yukur bongol no, ka yende pupwa. Tinge yisande ka yende ñaimune junde ñaiye ñasande tititinge. Ta'e luku pe, Got se ka ende yumbune tinge. ¹⁵ Tinge si yasme yañah bwore pe, tinge si talai mi'e. Tinge jande ñhip wutu' tikin Belam, talah tikin Beor, ñaiye kin ñasande ka amba'e wuhyau unuh hla' me pupwa ñaiye kin ñende. ¹⁶ Kom Got ñende donki tikin Belam ñanange wusyep ñihyele Belam ñaiye kin si ñende pupwa. Ta'e luku pe, donki kitikin uku ñanange wusyep ta'e miye'. Wor donki luku ñanange nalme profet Belam, nange ka osme ñoihmbwaip kwote kin uku.*

¹⁷ Lenge jetmam hombo'e, tinge ta'e pinip ñehh ñaiye si nangar'e, topo'e ta'e mwahit ñaiye yohe bimbilye'me tahar no, tinge sisil yal'e yal'e. Got si ñende mi'mi' me moi ende ñaiye tikin yepelmbe supule sai ñeseperhme tinge. ¹⁸ Lenge miye' uku tengelyem tambah yanange wusyep kwote ñaiye tikin pupwa supule. Tinge yanange ñilim wusyep ñaiye plihe ñahra'e ñoihmbwaip lenge miye' tuweinge ñaiye ka yende ñai'e ñai'e tetehei pupwa ta'e niñ pinip yar. Tinge yende ta'e luku no, ki plihe ñahra'e ñoihmbwaip lenge miye' tuweinge ñaiye si yasme pupwa luku. ¹⁹ Tinge hombo'e yanange wusyep molohe luku hombo'e yeh lenge Kristen miye' tuweinge na, “Ñaiye pa junde poi pe, pa yurp hlaininge.” Kom tinge miye' wah tikin ñai'e ñai'e tetehei pupwa. Ta'e luku pe, ñaiye ñoihmbwaip pupwa ende ka si ñembere el miye' lakai tuwei ende pe, tinge ka yurp yoto mwahupwai'e me ñoihmbwaip pupwa. ²⁰ O ñaiye lenge miye' tuweinge si sisysteme Lahmborenge poi Jisas Krai kin Miye' nungwisme pe, liki tinge si tupwaihme ñai'e ñai'e pupwa kekep e'e ñaiye ka ende yumbune ñoihmbwaip tinge. Kut ñaiye ka plihe bunjenge ñoihmbwaip no, ka yi yoto yende ñai'e ñai'e tetehei pupwa kekep e'e pe, liki ka plihe yamba'e mane embere pupwa engelyembe ñaiye somohon ñendeheiyeh tinge sisysteme Jisas Krai. ²¹ Ki bwore ñaiye yukur tinge sisysteme yañah mise tikin Got. Kom tinge si sisysteme yañah mise luku mi'e, kom tinge jarngge ñaiye ka junde yañah mise tikin Got pe, luku Got se ka ende wachaih supulme tinge. ²² Ñaimune pupwa ñaiye tinge yende luku pe, ki ñanange tap angalau ta'e le'e na, “Ñumbwat plihe na ñono nare kitikin ñaiye ki si nare.” O “Hro' si tangarh pinip mi'e pe, ki plihe na tangarh tembele.”

3

Bwore mise Jisas kin ka plihe ot

¹ Lenge miye' yañam ñam, le'e tup gane ñaiye ñam mainge malme yip. Wusyep ñaiye sai nato tup ñam hoime pe, ka ungwisme ñoihmbwaip yip ñaiye pa ñoiheryembe ñai'e ñai'e sye'. Ñam da mininge mahra'e ñoihmbwaip yip no, pa ñoiheryembe gondoume. ² Ñam masande pa ñoiheryembe wusyep ñaiye yerkeime lenge profet tikin Got yalañatme. Topo'e ñoiheryembe wusyep erñeme ñaiye Lahmborenge poi, topo'e Miye' nungwisme poi ñaiye ñana lenge aposel no, lenge miye' wah ñaiye Got nalañatme yana yip. ³ Ki bwore tikin ñaiye pa sisysteme bworerme ñaimune ñaiye mindemboi ka tus e gere ñup yuwo. Lenge miye' tuweinge ka yesenetme yip, topo'e tinge yarp yende ñai'e ñai'e tetehei pupwa ñaiye tinge yisande ka yende. ⁴ Tinge yanange na, “Jisas ñaiye kin ñanange ka ot pe, tumboiya' ka ot? Lenge mwan ka' poi si yule yal mi'e, kom kekep

^{2.15} Nam 22.4-35 * ^{2.16} Lenge wor donki yukur yanange wusyep, kom ñup uku Got ñende wor donki luku ñanange wusyep. ^{2.22} Snd 26.11 ^{3.3} Jut 1.18

e'e teter sai nahilyeh ta'e naiye somohonme ki sai.”⁵ Lenge miye' tuweinge luku tinge jarnge supule naiye ka noiheryembe yil yerkeime naiye Got nanange wusyep no, moihla' topo'e kekep nate sai. Pe kin nende kekep nase pinip nanah nate sai nal mwan me pinip pe, pinip sai noyor'me kekep.⁶ Mi'e pe, Got plihe nanange pe, pinip plihe tale nongombe nai'e nai'e naiye yerkeime sai kekep.

⁷ O wusyep ilyeh tikin Got uku pe, kekep topo'e naitem naiye tukwini e'e sai neseperhme nih naiye ka ono. Tinge sai jeteme nup yuwo naiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge naiye yende bwili'e bwula'e, topo'e jarnge wusyep kin mi'e pe, ka ende yumbune tinge.

⁸⁻⁹ Lenge miye' yanam nam, yusyunde wusyep e'e. Pa noihcipe, na pakai. Lenge miye' sye' tinge noiheryembe nange Lahmborenge kin gwaingwaiye naiye ka ende gunde wusyep tupwai' kin. Kom noiheryembe tikin Got pe, yukur nahilyeh ta'e miye', pakai. Noiheryembe kin noinde tikin. Got neteke'e 1,000 wahtaip pe, ki nahilyeh ta'e naiye nup nilyeh. Kin syumbe narp numwaiye neseperhme yip. Detale, kin nasande nange lenge mitinj lalme ka yimbilme noihmbwaipe yutme kin. Kut kin garngae naiye miye' ende ka talai.

¹⁰ Kom dindi' nup uku naiye Lahmborenge ka ot pe, ka ot tu'e miye' endei naiye yukur miye' ende sisysteme nupae naiye ka ot. Dindi' nup uku pe, naitem ka buhu nembere ka tuhur tu'e nihilim naiye ka dililil no, nih ka ono nai'e nai'e lalme naiye sai naitem, topo'e kekep ka mi'e lalme. Kekep topo'e naitem naiye tukwini sai, tinge ka hindi mi'e.

¹¹ Noiheryembe! Naiye nai'e nai'e luku ka mi'e pe, yip pa yurp tu'e la? Ta'e luku pe, tukwini pa yende nai'e nai'e lalme bwore bwarme junde Lahmborenge.¹² Dindi' nupae naiye pa yurp jeteme Lahmborenge naiye ka ot pe, jin bongole yututusme nup tikin Lahmborenge naiye ka ot hwhiwaiye. Dindi' nup uku pe, nih ka ono kekep topo'e naitem pe, nihilim ka gute nai'e nai'e lalme naiye sai uku pe, ka yilyelyel guh ende pinip.¹³ Kom poi ya murp kweteme naimune naiye Got si nupwai'e wusyep nange min ka ende moihla' ambaran ende naiye ya murp hlaininge bwore bwarme mil me nembep tikin Got.

¹⁴ Ta'e luku pe, iyai amai nam, dindi' nupae naiye pa yurp jeteme nup uku pe, yurp bwore bwarme yilme nembep tikin Got pe, pa yurp tapam ilyeh yotop kin.¹⁵ Te noiheryembe bworerme. Detale ti Lahmborenge teter narp neseperhme? Kin da pul poi dou naiye ya mininge malaajatme wusyep bwore kin no, ka amba'e lenge haiten. Wusyep e'e ki nahilyeh ta'e naiye tatai poi Pol nainge yip gande sande teke'e tikin Got naiye nana'e kin.¹⁶ Le'e wusyep kin naiye kin nainge sai tup kin lalme. Wusyep kin sye' ki pyenge pe, lenge mitinj sye' naiye bermbur tinge yukur sisysteme pe, tinge yuhyulme wusyep tehei kin yenge yal mwan. Ki nahilyeh ta'e naiye tinge yuhyulme wusyep sye' naiye sai nato Tup tikin Got. Ta'e luku pe, tinge yende yumbune tititinge.

¹⁷ Kom yip lenge iyai amai nam, yip si sisysteme nai uku. Ta'e luku pe, yetehme yip tip. Prepwan naiye pa yusme yanah bwore no, pa junde lenge miye' hombo'e no, ka se yenge yip yil yanah pupwa.¹⁸ Kom nam masande naiye sande teke'e, topo'e noihmbwaipe michukor tikin Jisas Krai, Miye' nungwisme poi naiye sai me yip ka tuhur bongol enge el el. Pa yahra'e nan embere kin nye nyermbe. Bwore Mise.

Tup nendehi n̄aiye Jon nainge

Wusyep t̄ikin Laip n̄aiye si tas halhale

¹ Poi lenge aposel da mini yip malaŋatme Wusyep Laip n̄aiye somohonme n̄endehiyeh kin narp. Poi si masande meteke'e topo'e n̄embep potopoi. Hei, bwore mise, poi si meteke'e topo'e poi musuwa'e kili. ² Laip bwore luku kin si nate tas halhale pe, poi meteke'e n̄ai uku. Ta'e luku pe, poi manange wusyep me n̄ai uku, topo'e poi mana yip malaŋatme laip bwore luku n̄aiye ki sai nye nyermbe. Somohon kin narp topo'me Yai. Kom kin si nasme Yai nate gah halhale pe, poi meteke'e kin. ³ N̄aimune n̄aiye poi si meteke'e, topo'e poi masande pe, poi manange wusyep me n̄ai'e n̄ai'e luku malme yip. Detale, poi masande n̄aiye yip pa n̄oihmbwaip ilyeh topo'e poi. Pe poi ya lalme n̄oihmbwaip ilyeh topo'e Yai Got, topo'e talah kin, Jisas Krai. ⁴ Ta'e luku pe, poi mainge wusyep e'e malme yip nange n̄oihmbwaip hriphrip poi lalme ka papapar supule.

Got kin yirise supule

⁵ Wusyep e'e n̄aiye poi si masande ki natme talah kitikin ti, poi manange mowor'e member malme yip. Got kin yirise supule. Nato kin yukur na eteke'e yepelmbe ende sai, pakai supule. ⁶ Ta'e luku pe, n̄aiye ya mininge na, "N̄am n̄oihmbwaip ilyeh topo'me Got", kom tet̄er poi mende pupwa ta'e miye' n̄aiye narp nato yepelmbe pe, wusyep poi uku pupwa hombo'e. Poi yukur mange yaŋah n̄aiye wusyep mise topo'e yirise. ⁷ Kom n̄aiye ya murp mi moto yirise tu'e n̄aiye kin si narp yirise pe, poi minge n̄oihmbwaip poi lalme mate gwah ilyeh topo'me lenge Kristen miye' tuweinge. Pe wim t̄ikin Jisas, talah t̄ikin Got si nungurhme pupwa poi lalme.

⁸ N̄aiye ya mininge nange poi yukur mende pupwa pe, liki poi mende hombo'me n̄oihmbwaip poi, topo'e wusyep bwore mise yukur sai nato n̄oihmbwaip poi. ⁹ N̄aiye ya mininge mowor'e ember pupwa poi lalme mil halhale mil me Got pe, kin miye' michukor, topo'e miye' bwore mise n̄aiye se ka ongohe pupwa poi, topo'e ka ende poi ya tuhur ambaran. ¹⁰ O n̄aiye poi manange nange poi yukur mende pupwa pe, liki poi manange nange Got, kin miye' hombo'e. Ta'e luku pe, yukur poi plihe maŋa'e dou sikirp me wusyep kin n̄aiye ka tihi' oto n̄oihmbwaip poi, pakai supule.

2

¹ Lenge talah n̄am, n̄am mainge wusyep e'e malme yip n̄aiye yukur pa yende pupwa. Kom n̄aiye lahende yip ka ende pupwa pe, miye' ende kin gan miye' mut poi n̄aiye ka ininge wusyep elme Yai erŋeme poi. Miye' uku, kin Jisas Krai, miye' bwore mise. ² Kin miye' n̄aiye nule berme pupwa poi. Kom kin yukur nule me pupwa poi ilyehme, pakai. Kin nule berme pupwa lenge miye' tuweinge lalme n̄aiye yarp kekep e'e.

³ N̄aiye ya gunde wusyep erŋeme t̄ikin Got pe, liki se ya sisyeme n̄aiye poi t̄ikin Got, topo'e poi ya sisyeme kin bwore mise. ⁴ N̄aiye miye' ende n̄anange na, "N̄am sisyeme Got kili", kom kin yukur gande wusyep erŋeme t̄ikin Got n̄aiye kin n̄anange pe, kin miye' hombo'e, topo'e wusyep bwore mise yukur tahai' nato kin. ⁵ Kom n̄aiye lahende ka usyunde wusyep kin pe, niharar t̄ikin Got si n̄ende n̄oihmbwaip mele'e kin bwore mi' supule. Luku ki pasam poi n̄aiye poi marp ma moto kin. ⁶ Lahmende n̄aiye n̄asande nange kin de ka orp topo'e Got pe, ka gunde n̄hip wutu' Jisas.

⁷ Lenge miye' yaŋam n̄am, yukur n̄am mainge wusyep erŋeme ende n̄aiye ki n̄ambaran me yip, pakai. Wusyep erŋeme le'e, ki wusyep telei n̄aiye somohon n̄endehiyeh yip yasande. ⁸ Kom tehei wusyep erŋeme n̄aiye n̄am plihe mainge le'e pe, ki sai nato miye' nalaŋatme Krai topo'e nato yip. Ki ta'e le'e, yepelmbe nala ginir el, kut yirise bwore

mise si nana'e gah yip. ⁹ Lahmende naiye nanange nange kin si narp nato yirise, kom kin nana'e teket me to' lakai tatai kin pe, kin teter narp nato yepelmbe. ¹⁰ Lahmende naiye nende nihararme to' lakai tatai kin pe, kin narp nato yirise. Ta'e luku pe, yukur nainde pupwa sai nato kin no, ka se ende kin ka tumbe, pakai. ¹¹ Kom lahmende naiye nana'e teket me to' lakai tatai kin pe, teter kin narp nato yepelmbe, topo'e kin yukur sisyeme yanah naiye kin gan. Detale, yepelmbe embere si tatme nembep kin.

¹² Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge talah nam no, pa sisyeme nange pupwa yip Krai si nongohe mi'e.

¹³ Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge bwore bworeng. Detale, yip lalme si sisyeme Krai naiye somohon nendeheiyeh kin narp. Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge lahyambe. Detale, yip si yengelyembe miye' pupwa Satan mi'e.

¹⁴ Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge lahmakerep. Detale, yip lalme si sisyeme Yai Got. Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge yai. Detale, yip si sisyeme Krai naiye somohon nendeheiyeh kin. Nam mainge wusyep e'e malme yip lenge lahyambe. Yip si bongol. Detale, yip si sisyeme wusyep tikin Got bwore supule sai nato noihibwaip yip pe, yip si yengelyembe Satan.

Yukur na ende nihararme nai'e nai'e naiye sai kekep e'e

¹⁵ Yukur na ende nihararme nai'e nai'e pupwa naiye sai kekep e'e. Naiye na ende nihararme nai'e nai'e luku pe, niharar tikin Yai yukur sai nato nin. ¹⁶ O nai'e nai'e lalme tikin kekep e'e naiye lenge mitij yeteke'e no, tinge yende niharar, topo'e tinge yende sasas naiye ka yamba'e topo'e tinge tengelyem. Nai'e nai'e luku yukur natme Yai Got, pakai. Nai'e nai'e lalme liki tikin kekep e'e. ¹⁷ Ta'e luku pe, kekep topo'e nai'e nai'e lalme luku naiye lenge miye' tuweinge yende nihararme pe, nala mi'e, kut lahmende naiye yende niharar jande nasande tikin Got pe, ka yurp bwore nyermbe nyermbe.

Wusyep ahra' embep naiye lenge wachaih tikin Krai ka yut

¹⁸ Lenge talah nam, nup yuwo si nat sehei. Somohon yip lalme yasande wusyep nange wachaih tikin Krai ka ot pe, tukwini lenge wachaih wula wula tikin Krai si yat. Ta'e luku pe, pa sisyeme nange nup yuwo si nat sihei. ¹⁹ Lenge mitij uku somohonme tinge yarp ya yoto sios, kom noihibwaip tinge yukur tejeime Jisas Krai nahilyeh ta'e poi, pakai. Somohonme tinge ka yurp topo'e poi, kom tinge yasme poi pe, luku ki sasambe nange tinge yukur nahilyeh ta'e poi, pakai. ²⁰ Kom yip lalme sisyeme naiye Krai si uwil'e Yohe Yirise nate gahanahme yip, topo'e yip sisyeme wusyep bwore mise. ²¹ Nam mainge wusyep e'e malme yip, kom yukur pa noihyeryembe nange yip jinjame wusyep bwore mise, pakai. Yip lalme si sisyeme wusyep e'e. Yukur ki nahilyeh ta'e wusyep hombo'e. ²² Miye' naiye nanange nange Jisas kin yukur Krai pe, liki kin miye' hombo'e. Kin garnge nana'e teket me Yai topo'e talah kin pe, kin min ka ende wachaihme Krai kili. ²³ O lahmende naiye jarng. Talah pe, tinge jarng. Yai topo'e. Kut lahmende naiye yende nihararme Talah pe, Yai narp topo'e tinge.

²⁴ Yip yusyunde wusyep e'e naiye somohon nendeheiyeh yip yasande pe, yohor tih'i yoto noihibwaip yip. Naiye pa yende tu'e luku pe, nye nyermbe Talah topo'e Yai ka yurp topo'e yip.

²⁵ Ta'e luku pe, Krai si nanange nalanatme nange ka pul poi laip bwore naiye ka si nyermbe nyermbe. ²⁶ Nam mainge tup e'e malme yip naiye pa noihibme naiye miye' sye' se ka yute yende hombo'me yip. ²⁷ Kom yip pe, Krai si nuwil'e yirise bwore kin nate gahanahme yip no, kin narp bongol nato noihibwaip yip pe, yukur tatame naiye pa se yinime lahende nange ka alangatme yip wusyep ende, pakai. Yirise kitikin uku se ka alangatme yip me nai'e nai'e lalme, topo'e naimune naiye kin nalanatme yip iki bwore mise, yukur hombo'e. Junde naimune naiye yirise bwore kin nalanatme yip pe, pa yurp yoto syep kin.

²⁸ Lenge talah nam, jin bongole yi yoto syep Krai no, nuppe naiye ka ot pe, yukur pa hi'e no, pa tisme kin yoto nup tikin naiye ka ot, pakai. ²⁹ Yip sisyeme nange Krai kin

miye' bwore mise supule. Ta'e luku pe, yip lahmende ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e mise pe, yip si talah tikin Got.

3

¹ Yip lalme sisyeme ɲaiye Yai Got ɲende nihararme poi supule. Ta'e pe, tukwini poi ya tingit talah tikin Got. Tehei kin ɲaiye lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye yarp kekep e'e jinjame poi Kristen pe, ki ta'e le'e, ɲoihmbwaip tinge yukur teɲeime kin. ² Lenge to' tatai ɲam, poi tukwini le'e si tahar talah tikin Got. Kom tukwini poi jinjame, mindemboi poi ya tu'e la? Kom poi sisyeme ɲaiye Krai mindemboi ka ot pe, ya ɲahilyeh tu'e kin. Detale, poi ya meteke'e kin ka tu'e la ɲai. ³ Ta'e luku pe, lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime kin pe, tinge yasme pupwa tinge pe, yende mi'mi' nange tinge ka ɲahilyeh tu'e kin ɲaiye bwore prihe supule.

⁴ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yende pupwa pe, tinge yengelyembe wusyep erɲeme tikin Got. ɲaiye yip yende pupwa ende pe, yip si yowor'e wusyep erɲeme. ⁵ Yip lalme si sisyeme nange pupwa ende yukur sai nato Krai, pakai supule. Kom kin nate gah kekep e'e ɲaiye ka ongohe pupwa lenge miye' tuweinge lalme. ⁶ Lenge miye' tuweinge lalme ɲaiye ɲoihmbwaip tinge teɲeime Krai pe, yukur ka se plihe yende pupwa. Kom lenge miye' tuweinge ɲaiye ɲoihmbwaip tinge yende niharar ɲaiye ka yende pupwa pe, yukur ka yeteke'e Krai, topo'e ka sisyeme kin.

⁷ Lenge talah ɲam, yukur pa yusyunde wusyep miye' ende ɲaiye ka se ote hombo'e yeh yip, na pakai. Lahmende ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e bwore pe, tinge ɲahilyeh ta'e Krai ɲaiye kin bwore bwarme. ⁸ Lenge miye' tuweinge ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e pupwa pe, tinge jande yaɲah Satan. Tehei kin ta'e le'e, somohon ɲendeheiyeh Satan kin ɲende pupwa. Ta'e luku pe, talah bwore tikin Got nate gah kekep e'e ɲaiye ka ende yumbune wah tikin miye' pupwa Satan. ⁹ Lahmende ɲaiye si narp ta'e talah tikin Got pe, yukur ka plihe ende pupwa. Detale, Got si nember laip bwore kitikin nate ɲoto kin pe, Got si yai kin. ¹⁰ Tukwini pa yusyunde yoworme wusyep tehei ɲaiye lahmende narp talah tikin Got, o lahmende narp ta'e talah tikin Satan. Lahmende ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e pupwa topo'e yukur yende niharar lenge to' tatai tinge pe, tinge yukur talah tikin Got, pakai.

Poi ilyeh ilyeh ya mende nihararme lenge mitiɲ sye'

¹¹ Wusyep bwore mise tikin Got ɲaiye ɲendeheiyeh yip yasande pe, ki ta'e le'e. Poi ya mende nihararme lenge miye' tuweinge lalme. ¹² Poi yukur ya tu'e Kein ɲaiye ɲonombe to' kin Abel. Kin miye' pupwa tikin Satan. Deta'e lai ti Kein ɲonombe to' kin? Tehei kin ta'e le'e, ɲai'e ɲai'e ɲaiye Kein ɲende pe, pupwa, kut ɲai'e ɲai'e ɲaiye Abel to' kin ɲende pe, bwore. Pe luku ɲende Kein ɲoihmbwaip nihe. ¹³ Ta'e luku pe, lenge to' tatai ɲam, yukur pa gunguru plai ɲaiye lenge miye' pupwa ka yende yumbune yip.

¹⁴ Poi sisyeme nange poi si tupwaihme mule, kut poi mate gwan mat laip. Tehei kin ɲaiye poi sisyeme ki ta'e le'e, poi mende nihararme lenge to' tatai poi. Lenge miye' tuweinge ɲaiye yukur yende nihararme lenge to' tatai tinge pe, ki ta'e ɲaiye tinge si yule. ¹⁵ Lahmende ɲaiye yukur ɲende nihararme to' tatai kin pe, kin miye' ɲaiye nongombe lenge miye' tuweinge yule. Ta'e luku pe, yip sisyeme miye' ɲaiye nongombe lenge miye' yule pe, laip bwore ɲaiye sai nye nyermbe yukur narp nato ɲoihmbwaip kin. ¹⁶ Jisas Krai kin nate gah kekep pe, kin nulme poi nal loutungwarmbe ɲaiye ka ungwisme poi. Le'e tehei kin ɲaiye poi ya sisyeme yaɲah ɲaiye ya mende niharar lenge to' tatai poi. Topo'e ya mende mi'mi' ɲaiye ya mule ɲaiye ya mungwisme tinge. ¹⁷ O ɲaiye miye' ende kin miye' lowe, kom kin ɲupwai'e ɲoihmbwaip kin bongol sekete ɲaiye ka ungwisme lenge ɲaipwa ɲi' pe, liki ka se sisyeme tu'e lai nange kin ɲende nihararme Got? Pakai supule. ¹⁸ Lenge talah ɲam, ɲoihmbwaip bwore bwore ɲaiye yende nihararme miye' ende yukur ɲaimune ɲaiye ya mininge wusyep ilyehme. ɲoihmbwaip bwore bwore luku ki sai nato ɲoihmbwaip poi ɲaiye ya mende ɲai'e ɲai'e gunde. O ɲaiye ya mende ɲoihmbwaip bwore

bwore ɲaiye yende nihararme miye' ende pe, luku ki sasambe nange ɲoihmbwaip bwore bwore tikin Got sai me poi.

Lenge Kristen miye' tuweinge ka jin bongole yi yoto ɲembep tikin Got

¹⁹⁻²⁰ ɲaiye ya mende nihararme lenge mitiɲ sye' pe, ya sisyeme nange poi gwande wusyep mise. Kom ɲaiye ya plihe ɲoih bwar hwap ɲaiye somohon poi mende no, ya hi'e, kom ya gwin hi'luluwe mil ɲembep tikin Got. Detale, Got si sisyeme ɲai'e ɲai'e lalme, topo'e kin tahar'e sande teke'e ɲaiye sai nato ɲoihmbwaip poi. Ta'e luku pe, kin se ka ɲoihginirme poi.

²¹ Ta'e luku pe, lenge miye' yaɲam ɲam, ɲaiye ɲoihmbwaip poi yukur ɲende yumbune poi pe, ya gwin bongol moto syep tikin Got. ²² ɲuɲe ɲaiye poi misilihme kin ɲainde pe, kin pwal poi. Detale, poi mende ɲai'e ɲai'e gwande wusyep erɲeme kin pe, ɲende kin hriphrip. ²³ Wusyep erɲeme kin ɲaiye kin ɲanange ta'e le'e: ɲoihmbwaip poi ka teɲeime naɲ talah kin Jisas Krai, topo'e ya mende niharar lenge mitiɲ gunde wusyep erɲeme kin. ²⁴ Lahmende ɲaiye gande wusyep erɲeme tikin Got pe, kin narp topo'e Got. Pe Got narp topo'e kin. Ta'e luku ti, poi ya sisyeme nange Got narp nato poi. Tehei kin ta'e le'e, Yohe Yirise ɲaiye kin si pwal poi pe, ki pasam poi nange kin narp topo'me poi.

4

Yirise bwore topo'e yipihinge hombo'e

¹ Lenge miye' yaɲam ɲam, ɲoihmbwaip yip yukur ka teɲeime lenge mitiɲ lalme ɲaiye yanange nange tinge si yamba'e Yohe Yirise, na pakai. Tehei kin ta'e le'e, lenge profet hombo'e si yate yarp yal'e yal'e kekep e'e. Kom te yiyar'e bworerme sande teke'e tinge nange yipihinge ɲaiye sai me tinge li, kin natme Got lakai? ² Le'e tehei kin ɲaiye yip pa sisyeme bworerme nange luku yipihinge tikin Got. Lahmende ɲaiye ɲanange ɲowor'e ember naɲ Jisas Krai ɲaiye kin nat ta'e miye' hi' pe, Yohe Yirise tikin Got narp nato kin. ³ Kom lahmende ɲaiye ɲinise naɲ tikin Jisas pe, Yohe Yirise tikin Got yukur narp nato kin. Detale, yipihinge hombo'e liki kin natme miye' pupwa ɲaiye somohon yip yasande nange ka ote ende wachaihme Jisas pe, liki tukwini tinge si yate yarp yal'e yal'e kekep e'e.

⁴ Kom lenge talah ɲam, yip tikin Got pe, yip si yengelyembe lenge profet hombo'e. Detale, yipihinge tikin Got ɲaiye narp nato yip kin bongol nengelyembe yipihinge tikin Satan ɲaiye narp nato lahmende ɲaiye tititinge kekep e'e. ⁵ Lenge profet hombo'e tititinge kekep e'e pe, tinge yanange wusyep me ɲai'e ɲai'e ɲaiye sai kekep e'e ti, lenge miye' tuweinge yasande wusyep tinge. ⁶ Kom poi tikin Got. Lahmende ɲaiye sisyeme Got pe, tinge ka yusyunde poi. O lahmende ɲaiye yukur sisyeme Got pe, yukur ka yusyunde poi. Ta'e luku pe, le'e tehei kin ɲaiye ya sisyeme moworme ɲaiye yipihinge tikin Got mise narp nato kin, lakai yipihinge pupwa hombo'e narp nato kin.

⁷ Lenge ɲimeɲ ɲam! Poi ya lalme mende nihararme lenge mitiɲ lalme, ɲahilyeh tu'e ɲaiye Got ɲende nihararme poi. Lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip kin ɲende nihararme Kristen to' tatai pe, kin talah tikin Got pe, kin sisyeme Got. ⁸ Kom lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip kin yukur ɲende niharar pe, kin yukur sisyeme Got. Detale, Got kin tehei ɲaiye ya mende nihararme lenge miye' tuweinge. ⁹ Got kin nember talah esep kin ilyeh nate gah kekep e'e nange poi ya plihe tuhur laip ambaran. Le'e tehei kin ɲaiye Got pasam poi ɲoihmbwaip kin ɲaiye kin ɲende nihararme poi. ¹⁰ Tehei ɲaiye yende nihararme lenge mitiɲ sye' pe, luku ɲoihmbwaip tikin Got. Poi yukur ya ɲoiheryembe nange poi mende nihararme Got yer, pakai. Got kin ɲende nihararme poi yer. Ta'e luku pe, kin nember talah esep ilyeh kin nate gah kekep ɲaiye ka ongohe pupwa poi.

¹¹ Lenge ɲimeɲ ɲam, Got kin si ɲende nihararme poi. Ta'e luku pe, poi ya mende nihararme lenge mitiɲ. ¹² Kom yukur lahende ɲeteke'e Got. ɲaiye poi mende nihararme lenge to' tatai poi gwande ɲasande tikin Got pe, Got narp nato poi. Yaɲah tikin Got ɲaiye

nende niharar lenge miye' tuweinge sye' pe, luku si bongol gerenge sai nato laip poi. ¹³ Ta'e luku pe, poi si sisyeme nange poi marp ma moto syep kitikin, topo'e kin narp nato poi. Detale, kin si pwal poi Yipihinge kin. ¹⁴ Pe poi si meteke'e, topo'e poi manange wusyep me Yai ηaiye si nember Talah kin nate gah kekep e'e no, kin ka Miye' nungwisme poi. ¹⁵ Lahmende ηaiye kin ηanange wusyep nal'e nal'e nange Jisas kin talah tikin Got pe, Got narp nato kin, topo'e kin narp nato syep tikin Got. ¹⁶ Ta'e luku pe, poi si sisyeme ηaiye Got ηende nihararme poi miye' tuweinge tikin kekep. Pe ηoihmbwaip poi tehei mise nal ηoihginir tikin Got pe, Got kitikin tehei ηaiye ηende nihararme lenge miye' tuweinge. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge ηaiye yende niharar lenge to' tatai pe, tinge yarp ya yoto Got, topo'e Got narp nato tinge. ¹⁷ ηaiye poi marp ma moto Got pe, yanah ηaiye yende nihararme lenge to' tatai pe, ki tahar ηembere sekete. Ta'e luku pe, yukur ya hi'gwirnge ηupe ηaiye Got ka ende wusyep kot me lenge miye' tuweinge. Ya gwini bongole mil ηembep kin. Detale, ηupe ηaiye poi marp kekep pe, poi ηahilyeh ta'e ηaiye Krai.

¹⁸ Lenge miye' tuweinge ηaiye yende nihararme Got topo'e lenge to' tatai ηembere sekete pe, yukur ka hi'jirnge Got, pakai. Detale, hi'garngge pe, tehei kin ta'e le'e: Got ka ungwisme yitini pupwa elme hwap ηaiye miye' tuweinge si yende. Pe ηaiye miye' tuweinge ka hi'jirnge Got, yukur tinge yende nihararme kin supule. ¹⁹ Poi mende nihararme kin. Detale, somohon ηendeheiyeh Got ηende nihararme poi. ²⁰ ηaiye lahende ka ininge na, "ηam mende nihararme Got", kom kin garngge to' tatai kin pe, kin miye' hombo'e supule. O ηaiye yukur kin ηende nihararme lenge miye' tuweinge tikin Got ηaiye kin si ηeteke'e pe, yukur ka se ende nihararme Got. Detale, yukur miye' ende ηeteke'e Got, pakai. ²¹ Ta'e luku pe, wusyep erηeme ηembere ηaiye Jisas pwal poi ki ta'e le'e: Lahmende ηaiye tinge yende nihararme Got pe, ka yende nihararme lenge miye' tuweinge tikin Got topo'e.

5

Lenge Kristen, tinge si yengelyembe bongol tikin kekep e'e

¹ Mitirj lalme ηaiye ηoihmbwaip tinge tejeime Jisas nange kin Miye' alarjatme Krai pe, tinge talah tikin Got. Topo'e lahmende ηaiye ηende nihararme Yai pe, kin ηende nihararme Talah kin topo'e. ² Poi sisyeme ηaiye poi mende nihararme lenge talah tikin Got. Detale, poi mende nihararme Got pe, poi gwande wusyep erηeme kin. ³ O ηaiye poi mende nihararme Got pe, liki poi si gwande wusyep erηeme kin. Pe wusyep erηeme kin yukur nihme poi ηaiye ya gunde. ⁴ Tehei kin ta'e le'e, lahmende ηaiye talah tikin Got pe, tinge si yengelyembe ηai'e ηai'e pupwa kekep e'e. Le'e yanah kin ηaiye ya gwini bongole. Detale, ηoihmbwaip poi ka tejeime Krai pe, nato laip poi ya mengelyembe ηai'e ηai'e pupwa kekep e'e.

⁵ Lahmende ηaiye yukur talah tikin Got pe, kin yukur tatame ηaiye ka engelyembe ηai'e ηai'e pupwa ηaiye kete lenge na tas ηaiye sai kekep e'e, pakai. Kom lahmende ηaiye ηoihmbwaip kin tejeime Jisas, kin talah tikin Got pe, miye' uku tatame. ⁶ Jisas Krai nat kekep e'e ηaiye ya mamba'e pinip topo'e wim kin ηaiye turu' nal loutungwarmbe. Kin yukur nat topo'e pinip ilyehme, pakai. Kom kin nat hoime, pinip topo'e wim kin. ⁷⁻⁸ Yohe Yirise, pinip topo'e wim pe, tinge hun yanange wusyep uku, topo'e tinge tapam ilyeh me wusyep uku. ⁹ ηoihmbwaip poi tejeime wusyep ηaiye miye' yanange, kom wusyep ηaiye Got ηanange pe, ki bongol sekete. Pe wusyep uku Got ηanange nalme talah kitikin. ¹⁰ Ta'e luku pe, lahmende ηaiye ηoihmbwaip kin tejeime Talah tikin Got pe, wusyep uku tahai' nato ηoihmbwaip kin. ηaiye miye' lakai tuwei yukur ηoihmbwaip tejeime Got pe, ηoihmbwaip tinge yukur tejeime wusyep mise tikin Got ηaiye ηanange Talah kin. Tinge yengelyembe wusyep tikin Got pe, lenge miye' tuweinge uku galme Got miye' hombo'e.

¹¹ Ta'e pe, le'e wusyep ηaiye Got si ηana poi, nange Got si pwal poi laip ηaiye ka si nye nyermbe. Pe laip bwore luku ki tasme wah tikin Talah tikin Got. ¹² Lahmende ηaiye si

namba'e talah tikin Got nato ɲoihmbwaip kin pe, laip bwore luku sai me kin. O lahmende ɲaiye yukur namba'e talah tikin Got pe, laip bwore luku yukur sai me kin, pakai.

Poi ya mamba'e laip ɲaiye ka si nye nyermbe

¹³ ɲam mainge wusyep e'e malme yip lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip yip teɲeime Talah tikin Got no, pa sisyeme nange yip si yamba'e laip bwore ɲaiye sai nyermbe nyermbe.

¹⁴ Poi si sisyeme nange ɲupe ɲaiye ya misilihme kin ɲainde pe, se ka pul poi tu'e ɲasande kin. ¹⁵ Ta'e luku pe, poi sisyeme nange kin si ɲasande ɲisilih poi no, kin pwal poi pe, poi si sisyeme nange se ya mamba'e ɲaimune ɲaiye poi misilihme kin.

¹⁶ Wusyep ɲam e'e nalme lahmende ɲaiye ɲende pupwa. ɲaiye pa sisyeme nange Kristen to' tatai ende ɲende hwap ɲaiye yukur ka enge kin el hel pe, luku pa yisilihme Got ɲaiye ka ende bongolme Kristen laip kin. Kom pupwa sye' sai ɲaiye se ka enge yip el nih. ɲam yukur mana yip nange pa yisilihme Got me ɲai uku, pakai. ¹⁷ Pupwa lalme ɲaiye poi mende pe, ki embere lakai malaih, kom luku ki pupwa lalme. Kom pupwa sye' yukur ka se ende poi ya mil nih, pakai.

¹⁸ Poi sisyeme nange lahmende ɲaiye talah tikin Got pe, yukur ka se yende pupwa. Detale, Talah tikin Got, Krai si bepeteme kin pe, Satan yukur tatame ɲaiye ka ende yumbune kin. ¹⁹ Poi sisyeme nange poi talah tikin Got. Kut ɲai'e ɲai'e kekep lalme le'e pe, ki sai tuwihme bongol tikin Satan. ²⁰ Ta'e luku pe, poi sisyeme nange Talah tikin Got si nat kekep e'e pe, kin pwal poi sande teke'e no, ya sisyeme nange Got kin bwore mise. Poi marp ma moto Got mise, topo'e Talah kin Jisas Krai. Bwore mise, Jisas kitikin Got mise pe, kin laip bwore poi ɲaiye ka si nyermbe nyermbe.

²¹ Lenge talah ɲam, pa yisar'e ɲimbep me lenge got hombo'e, na pakai. Yil wohe yanga'me tinge.

Tup hoi ɲaiye Jon nainge

¹ ɲam Jon, miye' embep ende ɲoto sios ɲaiye mainge tup e'e. Tup e'e ki nala elme amai ɲaiye Got si nalaɲatme ti wenge lenge talah ti.* ɲoihmbwaip ɲam ɲende nihararme yip ɲembere sekete. Kom yukur ɲam ilyeh mende nihararme yip, pakai. Lenge mitiɲ sye' ɲaiye si sisyeme wusyep mise, tinge topo'e yende nihararme yip. ² Detale, poi si lalme masande wusyep mise luku pe, ki sai nato ɲoihmbwaip poi pe, ka si nye nyermbe.

³ ɲam masande Yai Got, topo'e Talah kin Jisas Krai ka yende poi ya murp ɲoihmbwaip ɲumwaiye, ɲoih mi'mi' topo'e ɲoihginir. Luku ka ot ɲupe ɲaiye ya gunde wusyep mise, topo'e mende nihararme lenge to' tatai.

Poi ya mende nihararme lenge miye' tuweinge

⁴ ɲam hriphrip supule ɲaiye ɲam masande nange lenge talah nin sye', tinge jande yaɲah ɲaiye bwore mise supule, ɲahilyeh ta'e Yai ɲaiye si nalaɲatme poi nange ya gunde.

⁵ Ta'e luku pe, amai, tehei ɲaiye tukwini ɲam mainge tup e'e malme nin ta'e le'e, ya lalme mende nihararme lenge mitiɲ lalme. Wusyep erɲeme le'e yukur ki ɲambaran me yip, pakai. Wusyep erɲeme le'e somohon ɲendeheiyeh poi masande. ⁶ Poi ya mende nihararme Got ɲaiye ya gunde wusyep erɲeme kin lalme. Wusyep erɲeme ki ta'e le'e, pa lalme yende niharar tu'e ɲaiye somohon ɲendeheiyeh yip yasande.

⁷ Lenge miye' hombo'e wula wula si yal'e yal'e yal moiye moiye kekep lalme. ɲaiye lahende tinge ka ininge nange Jisas Krai yukur si nat kekep e'e ta'e miye' hi' pe, kin miye' hombo'e topo'e kin wachaih tikin Krai. ⁸ ɲoihme ɲaiye pa yusyunde wusyep tinge no, pa junde tinge, na pakai. Yip bepyeteme yiptip bworerme pe, yukur pa se yusme ɲaimune ɲaiye yip yende wah nihe ɲaiye pa yamba'e, kom yitini yip lalme luku se pa yamba' me Yai Got. ⁹ Lahmende ɲaiye sisyeme wusyep ɲoinde tikin, kut yukur kin gande wusyep tikin Krai ɲaiye sai tup pe, Got yukur narp nato kin. O lahmende ɲaiye gande wusyep ɲaiye sai nato tup pe, Yai hindi Talah yarp yoto kin.

¹⁰ ɲaiye lahende nata eteke' yip, kom kin ɲanange wusyep ɲoinde tikin pe, yukur pa yamba'e kin yenge yil yokoh, topo'e yukur pa yininge wusyep yirisukwarme kin, pakai. ¹¹ O ɲaiye lahende ka irisukwarme kin pe, miye' uku kin si gahilyeh topo'e kin pe, kin nungwisme wah pupwa ɲaiye kin ɲende.

Wusyep yuwo

¹² Wusyep ɲam wula wula sekete ɲaiye ma minge guh tup member mil me yip, kom yukur tatame ɲaiye ma minge guh tup, pakai. Kom ɲam ɲoihmeryembe ɲaiye ɲup ende ma muta meteke' yip, topo'e yip pa yeteke' ɲam pe, ya se lalme mininge wusyep mil ilyeh pe, ya lalme murp hriphrip. ¹³ Lenge moihe mihyen yip yember wusyep hriphrip tinge yatme yip. Somohonme Got si nalaɲatme tinge ɲaiye kitikin.†

* 1.1 Jon ɲanange wusyep tapimbilme nal me sios ɲaiye kin ɲende nihararme pe, kin galme nange amai kin. 1.5
Jon 13.34, 15.12,17 † 1.13 Lenge moihe mihyen, tinge Kristen miye' tuweinge nato sios ɲaiye Jon narp.

Tup hun ɲaiye Jon nainge

¹ Ɔam Jon, miye' embep ende ɲoto sios, mainge tup e'e malme nin to' ɲam Gaius. Ɔoihmbwaip ɲam hriphrip me nin ɲembere sekete. ² Topo'e ɲam sisyeme nange ɲoihmbwaip nin ki sai bwore. Ta'e luku pe, ɲemei ɲam, ɲam si misilihme Got ɲaiye ka embepeme nin no, na orp bwore pe, ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye na ende ka el bwore. ³ Ɔam hriphrip supule, ɲupe ɲaiye lenge to' tatai sye' yate jere le'e pe, tinge yana ɲam nange nin narp bwore mi' supule, topo'e nin ɲende ɲai'e ɲai'e gande wusyep mise. ⁴ Ɔam hriphrip supule ɲaiye ɲam masande nange lenge talah ɲam tinge jande wusyep mise.

Gaius ɲende wah bwore

⁵ Ɔemei ɲam, yaɲah uku ɲaiye nin ɲende pe, ki bwore supule ɲupe ɲaiye nin nungwisme lenge to' tatai sye' ɲaiye yukur ɲemei nin. ⁶ Sye' tinge si yate jere le'e yana poi sios ɲaiye nin ɲende ɲoihmbwaip bwore nal me tinge. Ɔemei ɲam, ungwis lenge ɲai'e ɲai'e ɲaiye tinge sehei'e ɲupe ɲaiye ka yil yaɲah no, ka yende wah tikin Got pe, luku ka ende Got ka hriphrip. ⁷ Tinge yal'e yal'e yende wah tikin Krai pe, tinge yukur yisilihme lenge haiten miye' tuweinge ɲaiye ka yamba'e ɲainde me tinge, pakai. ⁸ Ta'e luku pe, poi ya mungwis lenge miye' ta'e luku no, ya lalme gwin tu'e ɲaiye miye' wah no, ya mende bongolme wusyep bwore mise.

Diotrepes ɲende pupwa

⁹ Ɔam si mainge wusyep sye' member malme lenge Kristen miye' tuweinge lalme ɲaiye yarp moi nin. Kom Diotrepes, kin ɲasande ɲaiye ka orp miye' ondoh tinge, kut kin yukur ɲasande wusyep poi. ¹⁰ Ta'e luku pe, ɲupe ɲaiye ma mut pe, ma mini yip ɲaimune ɲaiye kin ɲende, topo'e wusyep pupwa sye' ɲaiye kin gonombai'e poi. Topo'e yukur kin ɲende ɲai ilyeh uku, kin plihe garnge ɲaiye ka ende nihararme lenge Kristen jetmam sye', topo'e ɲanange pakai me lenge lahmende ɲaiye da yungwisme tinge. Ɔaiye ka yende pe, ka ginyen lenge el tus wicher' me sios.

Demitrius ɲende ɲai'e ɲai'e bwore

¹¹ Ɔemei ɲam, yukur na ende ɲai'e ɲai'e pupwa gunde kin ɲaiye ɲende, na pakai. Kut ende ɲai'e ɲai'e gunde ɲaiye ki bwore. Lahmende ɲaiye ɲende ɲai'e ɲai'e bwore pe, kin uku talah tikin Got. O lahmende ɲaiye ɲende pupwa pe, kin yukur sisyeme Got. ¹² Lenge Kristen to' tatai sisyeme Demetrius pe, tinge yahra'e naɲ kin ɲaiye kin miye' bwore. Kin gande wusyep mise supule tikin Got bworerme. Pe poi topo'e mahra'e naɲ kin pe, yip sisyeme nange wusyep poi ki bwore mise.

¹³ Wusyep ɲam wula wula ɲaiye ma mini yip, kom ɲam gwarngɛ ɲaiye ma mingɛ guh tup member yip mil, pakai. ¹⁴ Ɔam ɲoihmeryembe ɲaiye sehei ma muta meteke' yip, topo'e yip pa yeteke' ɲam pe, ya mininge wusyep. ¹⁵ Hriphrip topo'e ɲoihmbwaip ɲumwaiye sai topo'e yip. Lenge ɲimeɛ ɲam, sye' tinge yember wusyep hriphrip yalme yip. Hriphrip ɲam nal me yip ilyeh ilyeh tongonose, lenge ɲimeɛ ɲam.

Tup ɲaiye Jut nainge

Jut nember tup nal lenge Kristen miye' tuweinge

¹ ɲam Jut, to' tikin Jems, topo'e ɲam miye' wah tikin Jisas Krajs, ɲam mainge tup e'e malme lenge Kristen miye' tuweinge tikin Got ɲaiye si kin gal lenge. Yai Got ɲende nihararme yip pe, Krajs Jisas ka enge yip tupwaihme ɲai'e ɲai'e pupwa. ² ɲam misilihme Got nange ka ende mi'mi' me yip no, ɲoihmbwaip yip ɲaiye teɲeime kin ka si ɲembere, topo'e ɲoihmbwaip ɲumwaiye yip ɲaiye ɲende nihararme mitiɲ ka si embere.

ɲoihme lenge miye' ɲaiye ka yende wusyep molohe

³ Lenge Kristen to' tatai ɲam, ɲam ma member tup ende mil me yip mini yip wah ɲaiye Got si ɲende ɲaiye namba'e poi lenge miye' tuweinge. Kom tukwini ɲam mainge tup e'e ɲaiye ɲam da mini yip wusyep ende tu'e le'e, yende wah nihe ɲaiye bepyeteme bilip ɲaiye ɲendeheiyeh Got si yal yip. ⁴ Lenge mitiɲ sye' si hombo'e yate jahilyeh yotop yip yoto sios nom, yip yukur sisysteme nange tinge wachaih tikin Got. Wusyep tikin Got ɲanange nange lenge mitiɲ iki mindemboi tinge ka yamba'e nihe syohe. Yip bepyeteme bilip yip bworerme. Lenge mitiɲ iki tanahme ɲoihmbwaip bwore bwore tikin Got yapara'e ɲoihmbwaip pupwa tinge. Tinge yanange ta'e luku na, "Got yukur ka se ungwisme yitini me hwap pupwa." Detale, tinge de ka junde yaɲah pupwa ɲaiye ɲoihmbwaip taɲah. Topo'e tinge plihe yinise naɲ Jisas Krajs ɲaiye kin ɲilyehe sai, kin Miye' ondoh topo'e Lahmborenge poi.

⁵ ɲam ɲoihmeryembe nange yip si sisysteme nom, ɲam da plihe mahra'e ɲoihmbwaip yip me ɲaimune ɲaiye somohon Got nungwis lenge miye' tuweinge Israel ɲaiye tinge yate tas yasme Isip. Kom kin ɲende yumbune lenge lahmende Israel ɲaiye yukur ɲoihmbwaip tinge teɲeime kin. ⁶ ɲoihmeryembe lenge walip hla' ɲaiye yukur yarp jande wutu' ɲaiye Got si ɲana lenge. Tinge yasme luh moi bwore tinge luku pe, tukwini tinge yarp mwahupwai'e ɲaiye yepelme supule. Pe tinge ka yurp yi tutume ɲupe ɲaiye ka jin wusyep kot tikin Got pe, ka yamba'e nihe syohe yil hel. ⁷ Lenge miye' tuweinge Sodom topo'e Gomora, topo'e moi sye' ɲaiye sai sehei me plihe yende niɲ pinip yar topo'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye tikin pupwa. Nih ɲaiye ɲono moi uku topo'e ɲai'e ɲai'e lalme ɲaiye sai uku pe, ki sasambe nal lenge lahmende ɲaiye ka yende pupwa pe, mindemboi ka yamba'e nihe syohe yoto nih ɲaiye susyu' nye nyermbe.

⁸ Tinge yate tange pe, tange luku ɲahra'e ɲoihmbwaip tinge ɲaiye ka yende niɲ pinip yar. Tinge yaɲa'e teket me bongol tikin Got, topo'e tinge jonombai'e lenge yipihinge tikin moi hla'. ⁹ Kom walip hla' ondoh Maikel yukur ɲende ta'e luku, pakai. ɲupe ɲaiye tinge hindi Satan tengelye' tupwai' topo'e tuɲwar nange lahmende ka enge wahri' Moses el la inise pe, walip hla' Maikel yukur plihe tungwarmbe wusyep tikin Satan, pakai. Kut kin ɲaname na, "Mindemboi Lahmborenge se ka yihe nin." ¹⁰ Kom lenge miye' hombo'e luku yanange wusyep pupwa ɲaiye tinge jinjame. Tinge ta'e yuwor telpei ɲaiye ɲoihmbwaip tinge si susukut pe, tinge jande ɲasande wahri' tinge. ɲai'e ɲai'e ɲaiye pupwa ta'e luku mindemboi ka ende yumbune tititinge. ¹¹ Tukwini ka yosoko pupwa supule. Tinge si jande yaɲah ɲaiye Kein ɲende. O tinge plaime wuhyau pe, tinge yenge tititinge ya yoto yaɲah hombo'e ɲaiye somohonme Belam ɲende. Tinge plihe yende molohe ta'e Kora ɲaiye ɲende pe, mindemboi Got ka ongombe tinge ɲahilyeh tu'e ɲaiye kin ɲonombe Kora.*

1.1 Mat 13.55, Mak 6.3 1.5 Kis 12.51, Nam 14.29-30 1.7 Stt 19.1-24 1.9 Lo 34.6, Dan 10.13,21, 12.1, Sek 3.2, Rev 12.7 1.11 Stt 4.3-8, Nam 16.1-35, 22.1-35 * 1.11 Gen 4.3-8 Kein ɲonombe to' kin. Detale, kin ɲoih pupwa ɲaiye Got namba'e ofa Abel, kut yukur kin namba'e ofa kin. Nam 22.7 Miye' sye' yaɲa'e wuhyau me Belam ɲaiye ka ende yumbune miye' tuweinge tikin Got. Nam 16.1-35 Kora nengelyembe wusyep miye' ondoh Moses.

¹² Ŋupe ŋaiye tinge jahilyeh ŋaiye ka yono ŋai yurp topo' lenge sios pe, lenge miye' hombo'e luku tahar yende ŋoihmbwaip pupwa. Yukur tinge hi'me hwap uku ŋaiye tinge yende. Tinge ŋoiheryembe tititinge ŋilyehme. Tinge ta'e mwahit ŋaiye yohe wungul wenge wal no, ŋisih yukur gah. Tinge si yule ŋahilyeh ta'e lou ŋaiye yukur teŋei esep no, jete lou nam orome yember na ŋanar. ¹³ Pupwa tinge pe, ki ŋahilyeh ta'e ŋoloh pinip ŋaiye kotou. Ki kurmbe ta'e ŋohor', ŋaiye loh pinip kotou na ŋiche nanah ŋoloh sah. Topo'e tinge ta'e nowas ŋaiye yukur jande yaŋah tinge nanah ŋaitem. Ta'e luku pe, Got si ŋende mi'mi' me luh moi ende ŋaiye tikin yepelme sekete sai keteme tinge ŋaiye ka yi yurp nye nyermbe.

¹⁴ Kin ta'e ŋaiye yerkeime Enok kin ŋambaih syepumbur hoi† tikin Adam. Kin ŋanange ta'e le'e na, “Mindemboi Lahmborenge ka enge lenge walip hla' yirise kin wula wula ot ta iyar'e poi ilyeh ilyeh. ¹⁵ Pe ka ende yumbune lahmende ŋaiye yukur ŋoihmbwaip tinge teŋeime kin no, tinge yende ŋai'e ŋai'e ta'e ŋaiye ŋasande tinge. Topo'e lenge lahmende ŋaiye yanange ŋilim wusyep pupwa pupwa me kin.”

¹⁶ Lenge miye' hombo'e, tinge yende yumbune wusyep tikin Got. Tinge miye' ŋaiye yanange wusyep teket topo'e tuhwar. Tinge yende ŋai'e ŋai'e jande ŋoihmbwaip pupwa tinge. Nye nyermbe tinge ŋoihmbwaip manme ŋaimune ŋaiye natme tinge, topo'e tinge tambah yal'e yal'e yahra'e naŋ tititinge. Pe tinge hombo'e yeh lenge mitiŋ sye' ŋaiye ka yamba'e ŋai'e ŋai'e tinge sye'.

Wusyep hra'embep ŋaiye ka ende bongolme bilip yip

¹⁷ Kom yip lenge to' tatai ŋam, ŋoiheryembe wusyep mune ŋaiye somohonme lenge aposel tikin Lahmborenge poi Jisas Kraiss ŋaiye yana yip. ¹⁸ Sehei ŋaiye ŋup yuwo ka ot pe, lenge mitiŋ ŋaiye yende ŋai'e ŋai'e jande ŋasande tititinge pe, ka yende wi, topo'e ka yesenetme yaŋah ŋaiye yahra'e naŋ tikin Lahmborenge, topo'e ka yende bwili'e bwula'e yaŋa'e teket me Got pe, ŋoihmbwaip tinge ka tuhur ŋaiye ka yende ŋai'e ŋai'e tetehei pupwa. ¹⁹ Lenge mitiŋ ŋaiye ta'e luku pe, tinge ka yowor'e sios junde ŋoihmbwaip lenge miye' kekep. Detale, tinge Yohe Yirise pakai.

²⁰ Kom yip lenge Kristen to' tatai ŋam, ŋam masande yip pa yende bongolme ŋoihmbwaip yip pe, jin bongole tongor' yil Kraiss juh bumble me yiptip. Nye nyermbe pa yisilihme Yohe Yirise tikin Got ŋaiye ka bepteme yip. ²¹ Topo'e pa yurp bongol yi yoto ŋoihmbwaip tikin Got ŋaiye ŋende nihararme yip ŋupe ŋaiye pa yurp yeseperhme Lahmborenge poi Jisas Kraiss ka yul yip laip bwore ŋaiye ka si nye nyermbe. Detale, kin ŋoihginir me poi ŋembere sekete. ²² Yip pa ŋoihginirme lenge Kristen sye' ŋaiye ŋoihmbwaip tinge yukur teŋeime Kraiss bongol. ²³ Pa yahra'e ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge ŋaiye yasme yaŋah tikin Got mi'e pe, ka plihe yut me Got. Ki ta'e ŋaiye yip hwhihwai yukul lou ŋaiye tikir nih. Kut lenge mitiŋ sye' ŋaiye jande ŋoihmbwaip yerkeime ta'e ŋaiye tinge jah temhronŋ bai pupwa tinge mi'e pe, yip pa ŋoihginirme tinge, kut yukur pa junde yaŋah tinge, napakai.

Wusyep yuwo topo'e wusyep hriphrip

²⁴ Tukwini ya mirisukwarme Got, Miye' nungwisme poi. Kin se ka ende yip pa jin bongole yi yoto Kristen bilip yip. Kin se ka ende yip pa yurp bwore bwarme supule pe, se pa yila yotop kin hriphrip yurp luh moi ŋaiye kin narp. ²⁵ Naŋ tikin Jisas Kraiss, Lahmborenge poi, ya lalme mirisukwarme Yai Got, kin yirise, naŋ kin ŋembere, kin bongol, topo'e kin miye' ondoh. Kin ilyehe sai bepteme ŋai'e ŋai'e lalme ŋaiye sai yerkeime, tukwini dindi' le'e, topo'e mindemboi ka si tu'e luku enge el nye nyermbe. Bwore Mise.

1.14 Stt 5.18,21-24 † 1.14 Adam ŋara'e Set, Set ŋara'e Enos, Enos ŋara'e Kenan, Kenan ŋara'e Mahalalel, Mahalalel ŋara'e Jeret, Jeret ŋara'e Enok. 1.18 2Pi 3.3

Revelesen Wusyep nate tas halhale

¹ Wusyep tase le'e tikin Got, ηaiye kin naηa'e Jisas Krai nange ka ini lenge miye' wah kin me ηaimune ηaiye mindemboi ka ot hwihwaiye pe, kin nember walip hla' kin na ηaname miye' wah kin Jon. ² Jon ηanange wusyep mise me ηaimune lalme ηaiye Jisas Krai si ηasambe kin, topo'e Got naηa'e wusyep e'e nalme kin, ηaiye ka inge. ³ Hriphrip ηembere supule nalme miye', ηaiye gonose no, ηanange wusyep tase tikin Got e'e, topo'e hriphrip ηembere supule nal me lenge lahmende, ηaiye yasande wusyep no, tinge yende jande ηaimune ηaiye Got ηanange. Yukur gwaingwaiye, ηup si sehei, ηaiye ηai'e ηai'e luku ka ote tus.

Jon nember tup nal me lenge sios syepumbur hoi

⁴ ηam Jon da member tup milme lenge sios syepumbur hoi, ηaiye sai nato provins Esia. Got ηaiye tukwini nar p dindi'e le'e, topo'e somohonme yerkeime ηaiye nar p, topo'e mindemboi boi ηaiye ka ote orp, kin ηotop lenge yipihinge bwore syepumbur hoi bongol, ηaiye jan sehei me luh yilihe kin, ka ηoih mi'mi' me yip, topo'e ka ende ηoihmbwaip yip pa yurp ηumwaiye. ⁵ Jisas Krai, kin miye' mise, ηaiye ηanange ηoiher yembe tikin Got nal halhale, topo'e kin miye' endehei, ηaiye tahar nasme nule, topo'e kin miye' ondoh embere me lenge miye' ondoh embere lalme tikin kekep e'e.

Jisas Krai ηende nihararme poi miye' tuweinge kin ti, kin nule nal loutungwarmbe pe, wim kin turu', ηaiye ka ongohe pupwa poi. ⁶ Pe kin si ηende poi, ηaiye ya motop kin murp tu'e kiη, topo'e pris tikin Got ηaiye Yai kin. Poi ya risukwarme nar tikin Jisas Krai. Nye nyermbe Jisas Krai namba'e nar embere topo'e bongol ηaiye ka bepteme ηai'e ηai'e lalme. Mise.

⁷ Hai! Yeteke'e Jisas uku nat topo'e mwahit kuli. Lenge mitiη lalme kekep e'e, topo'e lenge lahmende ηaiye yonombe kin, ka yahra'e lalme yeteke'e kin. Pe lenge mitiη lalme moiye moiye kekep e'e ka yahra'e lalme yilil embere embere me ηaimune ηaiye mindemboi ka ende me tinge. Bwore mise, ηai'e ηai'e luku ka ot.

⁸ Got Lahmborenge ηaiye bongol sekete ηanange na, “ηam miye' endehei, topo'e ηam miye' yuwo. ηam Got ηaiye somohonme yerkeime marp, tukwini dindi'e le'e ηam marp, topo'e mindemboi ma mut.”

Jon nate tange me Krai

⁹ ηam Jon, tatai yip. Poi lalme mamba'e nihe syohe, ηaiye ηoihmbwaip poi tejeime Jisas Krai nom, ya syumbe murp ηumwaiye meseperhme lemame tikin Got, ηaiye ka ot. Tinge jarngē ηam pe, tinge jinyen ηam nange ma mil ailan Patmos. Detale, ηam si miche wusyep tikin Got ηaiye ηanange, topo'e ηam samb lenge Jisas. ¹⁰ Sande ende, ηaiye ηup tikin Lahmborenge pe, yipihinge tikin Got gahanahme ηam pe, ηam masande di' ende tambah nal hla' nase teket ηam nat ta'e ηoih. ¹¹ Di' uku ηana ηam na, “Inge ηaimune ηaiye na eteke'e le'e e guh tup pe, ember elme lenge miye' tuweinge tikin Got, ηaiye yarp ya yoto moi Efesus, Smerna, Pergamum, Taiataira, Sardis, Filadelfia, topo'e el Laodisia.”

¹² Mi'e pe, ηam bunjenge nange ma meteke'e lahmende ηaiye ηana ηam wusyep pe, ηam meteke'e lam gol syepumbur hoi tate pe, nih lam tikir anah. ¹³ Pe ηam meteke'e ηainde ta'e miye' dende' hihiyilih wukauwe sokoloh na gah gere ηihip, topo'e

kin tikimbirme mwah syum gol n̄oyor'me hehernge kin pe, kin gan nato bumbumbe me lam gol n̄aiye Tate. ¹⁴ N̄ondoh waih topo'e n̄ondoh kin wukauwe ta'e wormunuh, topo'e wukauwe ta'e mwahit. O n̄embep kin ta'e nihilim. ¹⁵ N̄ihip kin n̄anar'e ta'e ain yaihe, n̄aiye tinge yesekeh chiche' no, ki woyol, topo'e di' kin ta'e mih tembelem n̄aiye nawe. ¹⁶ Kin nenge nowas syepumbur hoi sai syep non kin o, mut kin pe, n̄im n̄ombor ende gandai bumburme nate tas, topo'e n̄embep mohro kin tikin n̄anar'e dainge ta'e n̄au, n̄aiye n̄anar bumbumbe no, ki n̄owor'e dainge.

¹⁷ N̄upe n̄aiye n̄am meteke'e kin pe, n̄am tambe ma gwah n̄ihip kin ta'e miye' n̄aiye si nule. Kom kin nikil syep non kin nanah n̄am pe, kin n̄anange na, "Na hi'girnge, na pakai. N̄am miye' endehei, topo'e n̄am miye' yuwo. ¹⁸ N̄am miye', n̄aiye marp laip nye nyermbe. N̄am si mule, kom n̄am plihe tahar pe, ma murp laip nye nyermbe! N̄am ilyehe sai, n̄am menge lousikan n̄aiye nule, topo'e moi titinge lenge miye' tuweinge n̄aiye si yule. ¹⁹ Ta'e luku pe, inge n̄aimune n̄aiye na eteke'e, n̄aiye sai dindi' n̄up e'e, topo'e n̄aimune n̄aiye ka ot mindemboi boi. ²⁰ Tukwini n̄am da mini yip wusyep tehei wutukun syepumbur hoi, n̄aiye sai syep non n̄am, topo'e lam gol syepumbur hoi, n̄aiye n̄am meteke'e pe, ki ta'e le'e: Wutukun syepumbur hoi uku tinge yalaŋatme lenge walip hla' syepumbur hoi, n̄aiye bepyeteme sios syepumbur hoi. O nih lam syepumbur hoi pe, tinge yalaŋatme sios syepumbur hoi."

2

Wusyep e'e nalme lenge miye' tuweinge tikin Got n̄aiye yarp moi Efesus

¹ N̄am Jisas masande n̄aiye nin Jon na inge wusyep e'e elme walip hla' tikin Got n̄aiye bepteme sios n̄aiye yarp moi Efesus. Wusyep e'e tikin miye' embep n̄aiye nenge wutukun syepumbur hoi sai syep non kin, topo'e kin nanga nal n̄oto bumbumbe me nih lam syepumbur hoi.

² N̄am sisyeme nange yip yende wah nihe n̄aiye jande n̄am, Jisas. Yip yukur jarng n̄aiye pa yikirh mane n̄aiye jande n̄am, Jisas Kraiss. N̄am sisyeme nange n̄oihmbwaip yip yukur n̄ende nihararme lenge miye' molohe. Yip si yeteke'e yoworme lenge miye' n̄aiye tinge yanange tinge aposel tikin Jisas, kom tinge yukur aposel tikin Jisas. Pe luku yip si yeteke'e lenge yoworme nange tinge miye' molohe. ³ N̄am sisyeme, yip yukur yana pakai n̄aiye yamba'e nihe syohe, n̄aiye n̄oihmbwaip yip teŋeime n̄am Jisas, pakai. ⁴ Kom tuhwar n̄am nalme yip ki ta'e le'e, yip si yasme n̄oihmbwaip bwore yip, n̄aiye n̄endeheiyeh yip yende nihararme n̄am. ⁵ Te plihe yimbilme n̄oihmbwaip yusme n̄oihmbwaip pupwa yip pe, yende n̄ai'e n̄ai'e bwore bwore tu'e n̄aiye n̄endeheiyeh yip yende n̄upe n̄aiye yip yimbilme n̄oihmbwaip yatme n̄am. Tu pakai pe, ma mongohe nih lam yip, ta'e luku pe, sios yip ka mi'e ko. ⁶ Kom n̄ai ilyeh uku n̄aiye yip yende pe, ki bwore supule. Yip jarng n̄oihmbwaip pupwa lenge miye' tuweinge Nikolas n̄aiye yende pe, n̄am topo'e n̄ahilyeh ta'e yip.

⁷ Lenge lahmende n̄aiye mungwim asande pe, yusyunde wusyep mune n̄aiye Yohe Yirise n̄anange nal lenge miye' tuweinge tikin Got n̄aiye yarp sios lalme. Lahmende n̄aiye si yohe wondoh pe, ma member kin ka ono lousep tikin lou laip n̄aiye sai nato wah tikin Got.

Wusyep nal lenge miye' tuweinge tikin Got n̄aiye yarp Smerna

⁸ N̄am masande n̄aiye na inge wusyep e'e ember elme walip hla' tikin sios n̄aiye narp Smerna tu'e le'e: Wusyep e'e natme miye' tikin n̄aiye miye' endehei, topo'e miye' yuwo, topo'e miye' n̄aiye somohon nule, kom kin plihe tahar narp laip nye nyermbe.

⁹ N̄am sisyeme nihe syohe n̄aiye yip yamba'e, topo'e n̄am sisyeme nange yip n̄aipwa n̄i', kom n̄aiye n̄embep n̄am pe, yip miye' lowe supule. N̄am sisyeme lenge mitinj n̄aiye yanange nange tinge Juta, kom tinge miye' molohe. Tinge jonombai'e yip nange yip pupwa. Tinge bamtihei n̄aiye ka yurp juhilyeh yahra'e nan̄ tikin miye' pupwa Satan.

1.14 Dan 7.9, 10.6 1.15 Ese 1.24, 43.2 1.17 Ais 44.6, 48.12, Rev 2.8, 22.13 2.7 Stt 2.9, Ese 28.13, 31.8, Rev 22.2 2.8 Ais 44.6, 48.12, Rev 1.17, 22.13

¹⁰ Yukur pa hi'jirnge nihe syohe ɲaiye mindemboi pa yamba'e, na pakai. Ɔoihme! Miye' pupwa de ka ondol'me ɲoiheriyembe mise yip no, ka iche yip sye' el mwahupwai'e pe, pa yamba'e nihe syohe yi tutume ɲup syepumbur umbur. Ɔoihmbwaip yip ka tejeime ɲam bongole el tutume ɲupe ɲaiye pa yule pe, ma yul yip yitini, ɲaiye yip si yohe. Prepwan ɲaiye pa hi'jirnge ɲaiye ka yumb yip pa yule. Kut se ma yul yip yitini ɲaiye yip si yohe pe, pa yurp laip nyermbe nyermbe.

¹¹ Lenge lahmende ɲaiye mungwim asande pe, yusyunde wusyep mune ɲaiye Yohe Yirise ɲanange nal lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp sios lalme. Lahmende ɲaiye tinge ka yohe wondoh pe, yukur ka plihe yule no, ka yamba'e nihe syohe embere embere, pakai.

Wusyep e'e nal lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp moi Pergamum

¹² Ɔam masande ɲaiye na inge wusyep e'e ember elme walip hla' tikin Got, ɲaiye bepteme sios ɲaiye sai moi Pergamum. Le'e wusyep tikin miye' ɲaiye nenge ɲim ɲombor gandai bumburme:

¹³ Ɔam sisyeme ɲaiye yip yarp moi embere ɲaiye Satan narp. Kom yip yukur yasme ɲoihmbwaip yip, ɲaiye tejeime ɲam, topo'e yip yukur yinise naɲ ɲam. Ɔahilyeh ta'e liki dindi' ɲupe ɲaiye Antipas ɲanange ɲowor'e ɲember naɲ ɲam nal halhale pe, lenge miye' ɲaiye jande Satan yonombe kin nule berme naɲ ɲam. ¹⁴ Kom ma mini yip wusyep hra'embep ende ɲaiye yip si yende pupwa ta'e le'e. Lenge mitiɲ yip sye' teter yarpe, topo'e jande wusyep ɲaiye Belam nalaɲatme nalme tinge. Kin nasambe Balak yaɲah ɲaiye ka hombo'e yeh lenge miye' tuweinge Israel ɲaiye ka yende pupwa. Pe Balak ɲahra'e ɲoihmbwaip lenge miye' tuweinge Israel, ɲaiye ka yono yuwor sye' uku, ɲaiye tinge yende ofa yalme got hombo'e, topo'e ka yende niɲ pinip yar. ¹⁵ Sye' yip topo'e yonorh wusyep sye' ɲaiye lenge Nikolas yalaɲatme. ¹⁶ Pe tukwini dindi' le'e yimbilme ɲoihmbwaip pupwa yip. Tu pakai pe, sehei ma mutme yip pe, ma minge ɲim ɲombor ɲaiye sai mut ɲam e'e muta murmbe topo' lenge mitiɲ uku.

¹⁷ Lenge lahmende ɲaiye mungwim ɲasande pe, yusyunde wusyep mune ɲaiye Yohe Yirise tikin Got ɲanange nal lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp sios lalme. Lahmende ɲaiye yohe wondoh pe, ma maɲa'e kakah tase, topo'e ma maɲa'e ɲeser wukauwe ende. Pe nanah ɲeser wukauwe hla' uku ɲam mainge naɲ ambaran ende sai. Miye' ende yukur sisyeme naɲ uku. Kut miye' ɲaiye ka amba'e pe, kin ilyehe sai se ka sisyeme.

Wusyep e'e ki nalme lenge miye' tuweinge tikin Got ɲaiye yarp Taiataira

¹⁸ Wusyep e'e nal me walip hla' tikin Got, ɲaiye bepteme sios ɲaiye sai Taiataira ta'e le'e: Le'e wusyep tikin Talah tikin Got, ɲaiye ɲembep kin naɲar'e ta'e nihilim, topo'e ɲihip kin naɲar'e yaihe ta'e ɲeser woyol ɲaiye chiche' nih.

¹⁹ Ɔam sisyeme ɲaiye yarp yip. Ɔam sisyeme ɲaiye yip yende nihararme lenge mitiɲ sye', topo'e ɲoihmbwaip yip tejeime ɲam. Ɔam sisyeme yaɲah ɲaiye yip yungwisme lenge mitiɲ, topo'e ɲoihmbwaip ɲaiye syumbe yarp ɲumwaiye, ɲupe ɲaiye lenge wachaih yal yip nihe syohe. Ɔam sisyeme nange ɲai'e ɲai'e bwore bwore ɲaiye tukwini yip yende pe, ki nengelyembe ɲaiye yerkeime yip yende. ²⁰ Kom tuhwar ɲam nalme yip pe, ki ta'e le'e: Yip yamba'e Jesebel wa warp wotop yip pe, yukur yip yanange wusyep yindindir me ti. Ti wanange nange ti profet ende pe, ti wanange walaɲatme wusyep pupwa wal lenge miye' wah ɲam nange ka yende niɲ pinip yar, topo'e ka yono yuwor sye' ɲaiye tinge yende ofa yalme got hombo'e. ²¹ Ɔam marp meseperhme nange ta wimbilme ɲoihmbwaip, kom ti yukur wimbilme ɲoihmbwaip wasme niɲ pinip yar ti. ²² Ɔoihme! Ɔam ma member ti ta wamba'e wahri' epwa pe, ta wamba'e nihe syohe embere no, lenge lahmende ɲaiye ka yotop ti yende niɲ pinip yar pe, ka yamba'e nihe syohe embere. Tinge ka yimbilme ɲoihmbwaip yusme yaɲah pupwa ti, tu pakai pe, ²³ ma mongombe lenge

miye' tuweinge lalme, ηaiye jande wusyep ti, ka yule. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme ka sisyeme nange ηam miye' ηaiye sisyeme ηoihmbwaip tase, topo'e ηoiheryembe tinge. ηam ma mangange yitini milme yip lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tungun me wah mune, ηaiye yip si yende.

²⁴ Kom lenge miye' tuweinge yip lalme ηaiye yarp Taiataira ηaiye yukur jande wusyep molohe Jesebel ηaiye ti walaηatme, topo'e lahmende ηaiye yukur jande yanah tase pupwa tikin Satan pe, ηam yukur ma yul yip nihe syohe ηambaran. ²⁵ Kom yurpe ηoiheryembe mise yip bongole yenge si tutume ηaiye ma mut.

²⁶ Lenge lahmende ηaiye ka yohe wondoh no, ka yende wah ηam yi tutume ηup yuwo pe, ma mangange bongol ηaiye ka bepyeteme kekep lalme. ²⁷ ηupe ηaiye ka bepeteme lenge miye' tuweinge pe, yukur ka ηumwai me tinge. Ka enge lou ain ongomb lenge ka mirkit tu'e ηaiye lenge mitiη yuwor'e marp kekep. ²⁸ Lenge lahmende ηaiye yohe wondoh pe, ma mangange lenge bongol ηahilyeh tu'e bongol, ηaiye ηam si mamba' me Yai ηam. Pe ma mangang lenge wutukun ηaiye ki tas hondo hondonge. ²⁹ Lenge lahmende ηaiye mungwim asande pe, yusyunde wusyep mune ηaiye Yohe Yirise tikin Got ηanange nal lenge miye' tuweinge tikin Got ηaiye yarp sios lalme.

3

Wusyep e'e nal lenge miye' tuweinge tikin Got ηaiye yarp Sardis

¹ Mi'e pe, kin ηana ηam na, "Inge wusyep e'e elme walip hla' tikin Got ηaiye bepteme sios, ηaiye sai nato Sardis. Le'e wusyep tikin miye', ηaiye bepteme lenge yipihinge syepumbur hoi tikin Got ηaiye bongol, topo'e lenge wutukun syepumbur hoi tikin Got.

ηam sisyeme ηaimune lalme ηaiye yip yende, topo'e yip yanange nange ηoihmbwaip yip teηeime ηam, kom pakai, yip si yule. ² ηam meteke'e ηai'e ηai'e ηaiye yip yende pe, yukur bwore bwarme nal ηembep tikin Got. Ta'e luku pe, tuhur yusme posoh yende bongolme bilip sikirp yip no, ka si bongole. Tu pakai pe, ηam meteke'e ta'e ηaiye bilip yip de ka ole mi'e kili. ³ ηoiheryembe wusyep Krai, ηaiye yip si yisande pe, yende junde, topo'e pa yusme ηoihmbwaip pupwa yip. ηaiye yip yukur yende mi'mi' yarp hla' jeteme pe, se ma mut tu'e ηaiye miye' endei, topo'e yukur pa se sisyeme ηup mune, ηaiye ma mut me yip.

⁴ Yip lenge miye' tuweinge sye', ηaiye yarp Sardis pe, ηoihmbwaip yip teηeime Lahmborenge bwore supule. Lenge miye' tuweinge ηilyehme uku tatame, ηaiye ka dende' hihyilih wukauwe no, ka yut topo'me ηam. ⁵ Lahmende ηaiye ka yohe wondoh no, ka dende' hihyilih wukauwe tu'e luku pe, yukur ma mongohe naη tinge, ηaiye sai tup laip. Ma mininge mowor'e ember naη tinge mil halhale mil me Yai ηam, topo'e lenge walip hla' kin, nange ηam sisyeme tinge. ⁶ Lenge lahmende ηaiye mungwim asande pe, ka yusyunde wusyep mune, ηaiye Yohe Yirise ηanange nalme lenge miye' tuweinge lalme tikin Got, ηaiye yarp sios."

Wusyep nal lenge miye' tuweinge tikin Got, ηaiye yarp Filadelfia

⁷ Mi'e pe, kin ηana ηam na, "Inge wusyep e'e elme walip hla' tikin Got, ηaiye bepteme sios, ηaiye sai ηoto moi Filadelfia. Wusyep uku ki ta'e le'e: ηam holi bwore mise supule, topo'e ηam miye' mise supule. ηam minge lousikan tikin Dewit. ηaimune ηaiye ηam kumbur pe, yukur miye' ende tatame, ηaiye ka se gise. Topo'e ηaiye ηam gwase pe, yukur miye' ende tatame ka kumbur.

⁸ ηam sisyeme ηaimune lalme ηaiye yip yende. Bongol yip yukur embere, kom yip jande ηam. Topo'e yip yohor wusyep ηam tahai' ηoihmbwaip yip pe, yip jande topo'e yukur yip yinise naη ηam, pakai. Ta'e luku pe, ηam si kumbur kohmap gwah ηembep yip pe, yukur miye' ende tatame, ηaiye ka gise. ⁹ Lenge lahmende ηaiye tinge bantihei ilyeh tikin Satan, ηaiye yanange na, 'Poi e'e lenge miye' tuweinge Juta, ηaiye Got si nalaηatme',

kom pakai, tinge hombo'e. Ma mende tinge ka yutme yip ti, ka yisar'e nhip mbep juh nhip yip no, tinge ka sisysteme nange nam si mende nihararme yip.

¹⁰ Detale, yip si jande wusyep nam bworerme pe, yip jan bongole nupe naiye yip ya yoto mane. Ta'e luku pe, ma mende yip tupwaihme hwap, nupe naiye ma mondol'me miye' tuweinge lalme naiye yarp kekep. Pe ma mende lenge ka yamba'e nihe syohe nembere. ¹¹ Sehei ma mut pe, yurpe gare noiheryembe mise yip no, yukur lahende tatame naiye ka ende nendei amba'e yitini yip, naiye yip si yohe. ¹² Lahmende naiye si yohme wondoh tikin Satan pe, ma mende kin tu'e tumwange moto yukoh yirise tikin Got pe, ka si luku nye nyermbe. Topo'e nam ma minge nan Got nam, topo'e nan moi ambaran Jerusalem tikin Got ka guh me kin. Moi uku nase moihla' gah. Topo'e nam ma minge nan ambaran nam guh kin. ¹³ Lenge lahmende naiye mungwim asande pe, ka yusyunde wusyep mune, naiye Yohe Yirise nanange nalme lenge miye' tuweinge tikin Got, naiye yarp sios lalme."

Wusyep nal lenge miye' tuweinge tikin Got, naiye yarp moi Laodisia

¹⁴ Mi'e pe, kin nana nam na, "Inge wusyep e'e elme walip hla' tikin Got, naiye bepteme sios, naiye sai noto Laodisia. Wusyep e'e nam member malme yip pe, ki ta'e le'e: Nam miye' mise. Pe nye nyermbe nam manange malaajatme wusyep mise tikin Got. Nam tehei tikin nai'e nai'e tetehei lalme naiye somohonme Got nende.

¹⁵ Nam sisysteme nai'e nai'e lalme, naiye yip yende. Noihmbwaip yip yukur nihe, lakai singe. Nam masande nange pa yurp noihmbwaip nihe, lakai noihmbwaip singe. ¹⁶ Kom noihmbwaip yip, naiye tejeime nam, sye'me sye'me no, yip yukur yarp noihmbwaip nihe, topo'e noihmbwaip yip yukur singe pe, nam ma gwinyen yip tu'e naiye ma kusyur nin tus mut nam." ¹⁷ Detale, nin nanange na, "Nam miye' lowe, nam tatame nai'e nai'e wula wula, naiye nam masande." Kom naiye nembep nam pe, yip yarp pupwa supule, ta'e nai'wa ni', nembep tangar, topo'e mondom samale. ¹⁸ Ta'e luku pe, nam de ma plihe mini yip tu'e le'e, "Pa yiche wuhayu yamba'e gol nam, naiye nih si nono gurngur lalme nanga'me no, tikin mi' supule pe, pa yurp tu'e miye' tuweinge lou. Pa yiche wuhayu uku yamba'e hihiyilih wukauwe no, pa dende' tutme wahri' yip, naiye mondom samale. Topo'e pa yiche wuhayu yamba'e winye', naiye yindir'e juh nembep yip no, pa se yeteke'e. ¹⁹ Naiye nam mende niharar lenge miye' tuweinge sye' pe, luku se ma tuhwar mihyel lenge pe, ma masamb lenge naiye tinge ka yusme yarah naiye tinge tas yoto no, ka yimbilme noihmbwaip yusme noihmbwaip pupwa tinge.

²⁰ Yusyunde! Nam gwan kohmap pe, nam mendere kohmap. Naiye miye' ende ka usyunde nam no, ka kumbur kohmap pe, ma mi moto yokoh kin pe, ya hindi mono nai murp ilyeh. ²¹ Lahmende naiye kin yohe wondoh pe, se ma minime kin, naiye ka orp topo'e nam unuh luh yilihe nam uku. Ki nahilyeh ta'e naiye somohon nam si yohe wondoh no, nam marp topo'e Yai nam ma manah luh yilihe kin. ²² Lahmende naiye mungwim asande pe, tinge ka yusyunde, namimune naiye Yohe Yirise nanange nalme lenge miye' tuweinge tikin Got, naiye yarp sios lalme."

4

¹ Nai'e nai'e lalme luku nat nal mi'e pe, aya! Nam bep mal pe, nam meteke'e kohmap hohou sai nanah moihla'. Pe di' miye' ende tas ta'e noih, naiye somohonme yer kin, naiye nam masande kin nanange wusyep natme nam pe, kin plihe nana nam ta'e le'e, "Unuh e'e no, ma yisam nin, namimune naiye mindemboi ka ot."

² Pe nilyehe sai Yohe Yirise nate gahanahme nam. Pe nam meteke'e miye' ondoh narp luh yilihe, naiye tate nanah moihla'. ³ Pe miye' uku nanar'e yirise ta'e neser jasper, topo'e neser yaihe konilian. Topo'e nyuyul ki nanar'e noyor'me luh yilihe ta'e neser numune emeral. ⁴ Noyor'me luh yilihe luku pe, luh yilihe 24 ki tate pe, lenge walip hla' bongol bwore bworeng 24 tinge yarp luh yilihe luku. Tinge dende' hihiyilih wukauwe, topo'e

tinge tanjar gala' gol nahilyeh ta'e gala' kin fikir nondoh tinge. ⁵ Nal naiye luh yilihe luku pe, nam masande dululul, naiye buhu mir mir, topo'e nam meteke'e ki plai gah nanjar'e nase luh yilihe luku nat. Nal nembep naiye luh yilihe luku pe, nih lam gol syepumbur hoi riri sai. Pe luku yipihinge syepumbur hoi tikin Got.

⁶ Topo'e nyoyor'me luh yilihe luku pe, nainde ki sai. Ki ta'e loh pinip embere, naiye tinge yenge glas yende pe, ki gendei supule. Topo'e nal melseh umbur umbur nal teket, topo'e tapam tikin luh yilihe luku pe, lenge walip hla' mi' supule hoye hoye tinge yarp. O nal teket topo'e tapam, naiye wahri' tinge pe, nembep tinge wula wula koro koro sai nyoyor'me wahri' tinge. ⁷ Yipihinge nendehi pe, ki ta'e yuwor laion. Hoi kin pe, ki ta'e yuwor bulmakau tuhwim. O hun kin pe, bepmohro kin ta'e miye'. O yuwo kin pe, ki ta'e njinjekum, naiye hihiri. ⁸ O lenge walip hla' mi' supule hoye hoye, naiye yarp laip uku pe, ilyeh ilyeh tinge luku njinjet yohe syepumbur ilyeh gere sai tinge. Nembep wula sai nyoyor'me yohe tinge nal teket topo'e nat tapam, topo'e noto yohe tuwihe tinge. Topo'e rupe nau tinge yosoko wenersep,

Nin holi, holi, holi,
nin Lahmborenge Got naiye bongol supule,
tukwini nin narp, minde na orp,
topo'e mindemboi mboi na orp enge el.

⁹ Pe nye nyermbe lenge yipihinge luku yosoko wenersep yahra'e nan miye', naiye narp luh yilihe luku nye nyermbe. ¹⁰ Pe lenge walip hla' bongol bwore bworenge 24 luku yasar'e njimbep jah nembep miye', naiye narp luh yilihe luku pe, yende wenersep yahra'e nan kin. Detale, kin miye' naiye narp laip nye nyermbe, topo'e tinge yukul gala' yirise, naiye tinge tanjar uku yiche ya jah nembep kin pe, yende wenersep yahra'e nan kin.

¹¹ Lahmborenge! Nin Got poi.

Nin njilyehe sai, nin narp nanah hla' supule.
Lenge miye' tuweinge lalme ka hriphrip me nin, topo'e yirisukwarme nin,
topo'e yule nan embere yilme nin, naiye nin bongol supule.
Detale, nin njilyehe sai, nin nende nai'e nai'e lalme,
naiye sai tukwini dindi' le'e gande nasande nitei.

5

Jisas namba'e tup, naiye Got nenge

¹ Luku mi'e pe, nam bep mal meteke'e syep non miye', naiye narp anah luh yilihe pe, kin nenge tup, naiye tinge si yipelye'e no, yainge sai bumburme. Pe tinge yenge nap yaih syepumbur hoi yupwai'e tup hi'. ² Pe nam meteke'e walip hla', naiye tikin bongol supule tambah nanange wusyep marngel na hla' na, "Lahmende kin miye' tehei, naiye ka se esembele nap yaih lalme luku no, ka isilme tup uku?" ³ Kom miye' ende, naiye nanah moihla', gah kekep lakai na gah kekep tuweihe yukur tatame naiye ka esembele nap yaih no, ka isilme tup uku eteke'e, pakai.

⁴ Ta'e pe, nam milil embere sekete, naiye miye' ende yukur bwore tatame, naiye ka esembele isilme tup uku no, ka eteke'e. ⁵ Pe walip hla' bwore bworenge bongol ende luku nana nam na, "Na ilil, na pakai. Eteke'e! Miye' naiye nal yerme bamtihei Juta ta'e laion* pe, kin lounwah tikin Dewit si yohe wondoh pe, kin tatame naiye ka esembele nap yaih syepumbur hoi uku, naiye si yupwai'e tup pe, ka isilme tup uku."

⁶ Pe nam meteke'e Worsip Talah gan nembep, naiye luh yilihe luku. O lenge walip hla' mi' supule bongol hoye hoye, topo'e lenge walip hla' bwore bworenge bongol 24 jan yoyor'me kin. Nam meteke'e sisyp bwau sai wahri' Worsip Talah, naiye somohon tinge yonombe. Topo'e nam meteke'e sungwar syepumbur hoi, topo'e nembep syepumbur hoi, naiye sai kin pe, tinge yipihinge syepumbur hoi tikin Got. Pe Got nember lenge yall'e

4.5 Kis 19.16, Ese 1.13, Sek 4.2, Rev 1.4, 8.5, 11.19, 16.18 4.6 Ese 1.5-10,22, 10.14 4.8 Ais 6.2-3, Ese 1.18, 10.12

5.1 Ais 29.11, Ese 2.9-10 5.5 Stt 49.9, Ais 11.1,10 * 5.5 Na eteke'e yipihinge laion Rev 4.7. 5.6 Ais 53.7, Sek 4.10

yal'e kekep lalme. ⁷ Ta'e luku pe, Worsip Talah namba'e tup, ηaiye tikir syep non tikin miye', ηaiye narp nanah luh yilihe luku. ⁸ ηupe ηaiye kin namba'e tup uku pe, lenge walip hla' mi' supule bongol hoye hoye luku, topo'e lenge walip hla' bwore bworeng bongol 24 luku yisar'e ηimbep me Worsip Talah. ηilyeh ilyeh tinge yenge loutumbwah, topo'e dis gol, ηaiye papararme misip, ηaiye naihe sengehrepe pe, ηai uku ki nalajatme ηisilih titinge lenge miye' tuweinge tikin Got. ⁹ Ta'e luku pe, tinge lalme yosoko wenersep ambaran yalme Worsip Talah yanange na, Nin bwore bwarme tatame ηaiye na esembele ηap yaih uku pe, na isilme eteke'e tup uku. Detale, tinge yambe nin nule pe, wim nin nungwisme lenge miye' tuweinge, lenge bamtihei lalme, lenge wusyep ηimeser lalme, moi sambe lalme, topo'e kantri lalme. Pe tukwini tinge lalme tikin Got.

¹⁰ Pe nin ηende tinge, ηaiye ka yurp tu'e pris yil yoto lemame tikin Got pe, ka bepyeteme kekep lalme.

¹¹ Topo'e ηam bep mal pe, ηam masande di' lenge walip hla' wula wula sekete. Tinge yotop lenge walip hla' mi' supule bongol hoye hoye luku, topo'e lenge walip hla' bwore bworeng bongol jan yoyor'me luh yilihe luku. ¹² Tinge lalme luku yosoko wenersep marnge yal hla' na, Worsip Talah, nin ηilyehe sai ηaiye narp nanah hla' pe, somohon tinge yambe pe, nin nule. Poi ya mahra'e naη mirisukwarme nin. Detale, nin yirise, bongol supule, topo'e nin miye' lowe, topo'e sande teke'e nin ηembere sekete, topo'e nin na amba'e naη embere, topo'e ηoih mi'mi' tikin Got sai me nin.

¹³ Mi'e pe, ηam masande wusyep ηai'e ηai'e lalme, ηaiye Got somohon ηende, ηaiye yarp yanah moihla', topo'e ηaiye yarp yal'e yal'e kekep, topo'e nangah kekep tuweihe, topo'e nato loh pinip pe, tinge lalme yosoko wenersep e'e na: Nalme kin, ηaiye narp anah luh yilihe luku, topo'e nalme Worsip Talah. Poi ηoih mi'mi' me tinge, ηaiye yirise bongol supule, topo'e maηa'e naη embere malme tinge nye nyermbe.

¹⁴ Mi'e pe, lenge walip hla' mi' supule bongol hoye hoye luku yanange na, "Bwore mise!" Ta'e luku pe, lenge walip hla' bwore bworeng bongol 24 luku yisar'e ηimbep me tinge pe, yirisukwarme tinge hindi.

6

Worsip Talah nesembele ηap yaih syepumbur ilyehe

¹ Pe ηam meteke'e Worsip Talah nesembele ηap yaih ηendehei pe, ηam masande di' tikin walip hla' mi' supule ηendehei, ηaiye narp laip uku tambah ηanange wusyep pe, wonge kin tas ta'e dululul topo'e plai gah. Kin ηanange na, "Ni ot!" ² Aya! ηam bep mal pe, hos wukauwe ende gwan pe, miye' ende narp nanah hos hla' uku. Kin nenge sehyikal ombor, topo'e tinge yaηar'e gala' tikin miye', ηaiye si yohe wondoh pe, kin nal'e nal'e narmbe wondoh pe, kin yohe lalme.

³ ηupe ηaiye Worsip Talah plihe nesembele ηap yaih hoi kin pe, ηam masande di' tikin walip hla' mi' supule hoi kin, ηaiye narp laip tambah ηanange na, "Ot e'e!" ⁴ Pe hos ende plihe tas. Hos uku yaihe, topo'e miye' ηaiye narp anah hos uku, si nenge ηim ηombor ηembere ende, topo'e kin si namba'e wusyep hra'embep, ηaiye kin namba'e

bongol tatame ka ember wondoh guh kekep lalme no, lenge mitinj ka yurmbe yile yut tititinge najiye ka yule.

⁵ Njupe najiye Worsip Talah nesembele najap yaih hun kin pe, najam masande di' walip hla' mi' supule hun kin uku, najiye narp laip tambah mah nal hla' ta'e le'e, "Ot e'e." Najam bep mal pe, najam meteke'e hos nsohe ende. Miye' najiye narp nanah hos teket nenge skel, najiye nuluwei naji sai syep kin. ⁶ Pe najam masande di' miye' ende nas nal bumbumbe me walip hla' mi' supule hoye hoye luku, najiye yarp laip nat najanange ta'e na, "Ni el ende wah nin no, lenge miye' tuweinge ka sehei'e naji. Ta'e luku pe, yitini najiye lenge miye' ka yamba'e najup ilyeh pe, luku ki tatame najiye ka yiche wuhyau yamba'e marp malaih wit lakai, marp malaih hun bali ilyehme. Kut yukur na ende yumbune lou olip, topo'e lou wain."

⁷ Njupe najiye Worsip Talah nesembele najap yaih hoye hoye kin pe, najam masande di' tikin walip hla' mi' supule hoye hoye luku, najiye narp laip najanange na, "Ot e'e!" ⁸ Najam bep mal pe, najam meteke'e hos ende ki najahilyeh ta'e miye', najiye si nule. Najap miye' najiye narp hos uku Nule. Miye' najinde plihe gande, najap kin Moi Lenge Miye' Yule. Got si nangange bongol nalme tinge hindi, najiye ka yiyar'e lenge miye' tuweinge luku yil dom hoye hoye. Pe ka hindi yenge najim nombor, yember najasarp embere, yember wahri' epwa, najiye pupwa yehe, topo'e yember lenge yuwor telpei ka yongomb lenge miye' tuweinge dom ende luku ka yule, kut hun ka si.

⁹ Njupe najiye Worsip Talah nesembele najap yaih syepumbur kin pe, najam meteke'e yipihinge lenge miye' najiye somohonme yule jan yoto tuwihme alta tikin Got. Tinge lenge miye' uku somohonme tinge yongomb lenge yule. Detale, tinge yende wah tikin Got, topo'e yukur yasme najiye yalanjatme wusyep tikin Got. ¹⁰ Lenge yipihinge titinge miye' yule luku tambah mah yal hla' yanange ta'e le'e, "Got, nin Lahmborenge, najiye bepeteme moihla', topo'e kekep, nin holi, bwore mise supule, topo'e nin miye' mise. Iyai, najup yukuriye sai, najiye na iyar'e, topo'e na ungwisme yitini pupwa el lenge mitinj, najiye teter yarp kekep, najiye somohon tinge pwamb poi?" ¹¹ Got nangange najiyuwat sokoloh wukauwe ilyeh ilyeh nal lenge miye' yipihinge tongonose pe, ki najana lenge na, "Te yurp syumbe najumwaiye." Ka yende tu'e luku yi tutume najiye lenge wachaih ka yongomb lenge to' tatai yip sye' ka yule. Got si nalajatme lenge miye' tuweinge yukuriye kitikin najiye ka yongomb lenge ka yule.

¹² Najam meteke'e njupe najiye Worsip Talah nesembele najap yaih syepumbur ilyeh kin pe, yoime najembere supule najondol'me. Najau ki nsohe ta'e najiyuwat nsohe, o wundehei najiye wajar'e pe, ti wa mi'e supule pe, ti wa yaihe ta'e wim. ¹³ Lenge nowas tahar tiye yate jah kekep najahilyeh ta'e lou najip esep najumun, najiye yohe najembere tahar najondol'me no, tinge tipir jah. ¹⁴ Kut najitem si nal mi'e ta'e musyukurp, najiye nin chichur'e nihnom gah no, ni najinyem. O hwate lalme topo'e ailan lalme tahar nasme luh, najiye ki si sai yere nal luh umun.

¹⁵ Ta'e luku pe, lenge kinj kekep e'e, topo'e lenge miye' ondoh embere moiye moiye kekep e'e, topo'e lenge miye' mbep, najiye bepyeteme lenge mitinj, najiye yende wondoh, topo'e lenge miye' embere embere, topo'e miye' lowe, topo'e lahmende najiye yende wah tuwihme miye' ende, topo'e lahmende najiye narp hlaininge, topo'e lenge mitinj lalme ka tuhur yekepe najajah, najiye ka yi tise yil hwate mbris, lakai yi yoto map. ¹⁶ Tinge tahar jal yal'e yal'e yalme hwate, topo'e erngenem nange ka yuta bumbe tinge yi juh no, miye' najiye narp nanah luh yilihe luku yukur ka se eteke'e tinge, topo'e Worsip Talah yukur tatame najiye ka se angang lenge nihe syohe. ¹⁷ Bwore mise, najup embere najiye ka hindi yuwil'e yember najoihmbwaip nihe tinge hindi si nat mi'e. Lahmende tatame najiye ka si tupwaihme nihe syohe luku no, ka orp bwore? Pakai!

6.5 Sek 6.2,6 6.8 Ese 14.21 6.12 Ais 13.10, Jol 2.10,31, 3.15, Mat 24.29, Mak 13.24-25, Luk 21.25, Rev 11.13, 16.18
6.13 Ais 34.4 6.14 Rev 16.20 6.15 Ais 2.19,21 6.16 Hos 10.8, Luk 23.30 6.17 Jol 2.11, Mal 3.2

7

Lenge miye' tuweinge 144,000 Israel yamba'e wutu'

¹Ŋai'e ŋai'e luku nat nal mi'e pe, ŋam meteke'e lenge walip hla' mi' supule hoye hoye jan yal kekep tiki hoye hoye burumbur yonyor'me kekep. Tinge syep yarpe yohe hoye hoye yenge sai no, yukur tatame ŋaiye ka si yusupur'e kekep, loh pinip topo'e lou, pakai. ²Pe ŋam meteke'e walip hla' ende nase nal ŋaiye ŋau ŋanah nat. Kin nenge wutu' tiki Got, ŋaiye narp laip, nange ka alaŋatme lenge miye' tuweinge kin pe, ki wusyep bar marnge nal lenge walip hla' mi' supule hoye hoye pe, kin nangang lenge bongol, ŋaiye ka yende yumbune kekep topo'e loh pinip. ³Te yenge si ti, ya monote wutu' tiki Got yer mil nungup lenge miye' tuweinge kitikin lalme no, ya se sisyeme tinge ti, pa yende yumbune kekep, topo'e loh pinip, topo'e lou. ⁴Mi'e pe, ŋam masande miye' ende ŋana ŋam nange lenge walip hla' si yonote wutu' tiki Got yal nungup lenge miye' tuweinge 144,000. Lenge miye' tuweinge le'e, tinge lalme yase bamtihei syepumbur umbur hoi titinge Israel yat.

⁵Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge 12,000 tiki bamtihei Juta, ŋaiye yamba'e wutu', topo'e bamtihei tiki Ruben 12,000, topo'e bamtihei tiki Gat 12,000, ⁶topo'e bamtihei tiki Aser 12,000, topo'e bamtihei tiki Naptali 12,000, topo'e bamtihei tiki Manase 12,000, ⁷topo'e bamtihei tiki Simeon 12,000, topo'e bamtihei tiki Livai 12,000, topo'e bamtihei tiki Isakar 12,000, ⁸topo'e bamtihei tiki Sebulun 12,000, topo'e bamtihei tiki Josep 12,000, topo'e bamtihei tiki Benjamin 12,000. Lenge miye' tuweinge luku, tinge lalme yamba'e wutu' tiki Got.

Wondoh embere tahar anah moi hla'

⁹Mi'e pe, ŋam plihe bep mal pe, ŋam meteke' lenge miye' tuweinge wondoh embere, ŋaiye yukur tatame lahende ka gonose. Lenge mitij uku yase moiye moiye, topo'e tinge bamtihei ilyeh ilyeh kekep e'e, topo'e wusyep ŋimeser lalme, topo'e wahri' ilyeh lalme sungul ya jahilyeh jan ŋembep tiki Miye', ŋaiye narp luh yilihe hindi Worsip Talah. Tinge lalme dende' hihiyilih wukauwe, topo'e tinge ilyeh ilyeh yenge kakah mwimwai sai syep tinge. ¹⁰Tinge tambah mah yal hla' yanange na, "Got poi, ŋaiye narp luh yilihe kitikin, topo'e Worsip Talah, tinge hindi yungwisme poi." ¹¹Pe lenge walip hla' lalme jan yonyor'me luh yilihe, topo'e lenge miye' ondoh embere yotop lenge walip hla' mi' supule hoye hoye ŋaiye yarp laip. Tinge lalme luku ya jah tumbuhuroro'e yate pe, tinge yahra'e naŋ tiki Got. ¹²Tinge yanange ta'e le'e,

Mise, poi ŋoih mi'mi' me nin, detale, nin yirise supule.

Sande teke'e nin ka embere sekete.

Poi mirisukwarne nin, topo'e poi yale naŋ embere me nin,

topo'e nin ilyehe sai, nin Lahmborenge bongol sekete.

Nin ilyehe sai, nin Got poi, ŋaiye narp nye nyermbe. Mise.

¹³Mi'e pe, miye' ondoh ende ŋisilih ŋam na, "O mitij mune le'e dende' hihiyilih wukauwe le'e? Tinge yase la ŋai yat?" ¹⁴Pe ŋam maname na, "Lahmborenge, ŋam yukur sisyeme, nin sisyeme."

Ta'e luku pe, ki ŋana ŋam na,

Lenge miye' tuweinge le'e,

tinge yamba'e mane embere tiki kekep e'e mi'e pe, le'e tinge yat.

Tinge si yenge wim tiki Worsip Talah yungurhme hihiyilih tinge

ŋaiye ka wukauwe.

¹⁵Pe le'e tehei kin ti, tinge yate jan yonyor'me luh yilihe tiki Got,

topo'e nyermbe nyermbe ŋupe ŋau tinge yahra'e naŋ tiki Got

yarp yoto yukoh yirise tiki Got.

Miye' ŋaiye nyermbe nyermbe narp luh yilihe luku,

se ka orp embepeme tinge.

¹⁶ Yukur tatame ɲaiye nimbot ka ongomb lenge, topo'e ka se yusyunde wonge salah lakai ɲau ka owor'e nihe guh gut lenge, pakai.

¹⁷ Detale, Worsip Talah ɲaiye gan luh yilihe se ka bepeteme tinge.

Topo'e ka se eleɲeime lenge enge el luh bwore, ɲaiye pinip mi' supule nawe nangang lenge laip. Pe Got ka ihyete bepinip upwaihme ɲembep tinge pe, ɲembep pinip tinge ka mi'e ko.

8

Worsip Talah nesembele ɲap yaih, ɲaiye syepumbur hoi

¹ ɲupe ɲaiye Worsip Talah nesembele ɲap yaih syepumbur hoi kin pe, moihla' syumbe sai ɲumwaiye, di' wusyep mahe titire ɲai pakai supule sai ta'e ɲaiye hap aua. ² Pe ɲam meteke' lenge walip hla' syepumbur hoi jan ɲembep tikin Got pe, kin nangang lenge ɲoih syepumbur hoi.

³ Pe walip hla' ende, ɲaiye nenge yaɲ gol, ɲaiye ɲai'e ɲai'e sengehrepe tahai' nate gan sehei me alta. Tinge yaɲa'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye misip naihe sengehrepe wula wula sekete, topo'e ɲisilih titinge lenge miye' tuweinge tikin Got, ɲaiye ka e unuh alta gol no, misip bwore ka i'me elme luh yilihe ɲaiye Got narp. ⁴ Pe misip nihnom tikin ɲai'e ɲai'e ɲaiye naihe sengehrepe, topo'e ɲisilih titinge lenge miye' tuweinge tikin Got, ɲaiye tahai' nangah yaɲ uku, ɲaiye walip hla' nenge si naihe nanah me Got. ⁵ Mi'e pe, walip hla' uku namba'e nih sukwilip, ɲaiye tikir alta luku ɲonorh na gah yaɲ, ɲaiye misip nihnom uku naihe sengehrepe pe, ki ɲiche na gah kekep. ɲupe ɲaiye ki ɲiche nih na gah pe, ki tahar dululul nal liki, ki tahar plai plai plai nanah ɲaitem pe, ki naɲar'e nal'e nal'e pe, yoime ɲondol'me.

Walip hla' hoye hoye yunduhul'e ɲoih tinge

⁶ Ta'e luku pe, lenge walip hla' syepumbur hoi, ɲaiye yenge ɲoih syepumbur hoi yende mi'mi' no, ka yunduhul'e.

⁷ Pe walip hla' ɲendehei ɲunduhul'e ɲoih kin pe, ɲisih tahar gwah ta'e ɲeser gul, topo'e nih ternenge ɲoto wim nate gah kekep. Ta'e luku pe, nih ono kekep dom ende, topo'e lou lalme dom ende, ɲaiye tinge si jonose yiyar'e yember dom hun. Kom nih ono peperiyeh lalme.

⁸ Walip hla' hoi kin ɲunduhul'e ɲoih kin pe, nih tahar riri sai ɲainde ɲembere ta'e hwate pe, ki tahar na gah ɲoloh pinip. Ki ta'e ɲaiye tinge si jonose yiyar'e loh pinip dom hun. Pe loh pinip dom ende luku ki sai ta'e wim. ⁹ ɲuyo' topo'e ɲai'e ɲai'e sye' loh pinip, ɲaiye tinge si jonose yiyar'e dom hun pe, dom ende tinge yule lalme, kut hoi yarp. Plihe topo'e loubil pinip, ɲaiye tinge si yiyar'e yember dom hun pe, dom ende tinge ɲowor tirtatar pupwa supule, kut hoi sai.

¹⁰ Walip hla' hun ɲunduhul'e ɲoih kin pe, wutukun embere tahar tongo' nase ɲaitem naɲar'e ta'e nih sarah gah kekep. Kin na gah mih dorng'e sye', topo'e pinip bwore, ɲaiye tinge si jonose yiyar'e yal dom hun. ¹¹ Naɲ wutukun uku tinge jalme loumwah sepele, ɲaiye pupwa yehe wondohe. Ta'e luku pe, pinip bwore ɲaiye tinge si jonose yiyar'e yal dom hun uku pe, wutukun uku ɲende loumwah dom ende pupwa sepele wondohe supule. Pe lenge mitiɲ wula wula yono'e pinip pupwa luku pe, tinge lalme yule.

¹² Walip hla' hoye hoye ɲunduhul'e ɲoih kin pe, yirise tikin ɲau, wundehei topo'e nowas yal yisye dom hun. Pe yirise ɲaiye dom ende tinge luku pupwa yepelmbe supule. Topo'e dom ende ɲaiye ɲau, topo'e ɲup pe, yirise tinge hindi yukur yuwor'e naɲar'e.

¹³ Mi'e pe, ɲam bep mal pe, ɲam meteke'e ɲinjet hapsalambwai ende tale tale gan nanah

7.16 Ais 49.10 7.17 Sng 23.1-2, Ais 25.8, 49.10, Ese 34.23 8.3 Kis 30.1,3, Amo 9.1 8.5 Kis 19.16, Wkp 16.12, Ese 10.2, Rev 11.19, 16.18 8.7 Kis 9.23-25, Ese 38.22 8.10 Ais 14.12 8.11 Jer 9.15 8.12 Ais 13.10, Ese 32.7, Jol 2.10,31, 3.15

hla'. Pe nam masande ki nanange wusyep ta'e miye' ta'e le'e, "Ŋoihginir, Ŋoihginir, Ŋoihginir iyai amai mende lalme, Ŋaiye yarp kekep! O sehei woh pa yusyunde di' Ŋoih lenge walip hla' hun ka yunduhul'e Ŋoih pe, mane nembere pupwa ka ot lenge miye' tuweinge, Ŋaiye yarp kekep no."

9

Walip hla' syepumbur Ŋunduhul'e Ŋoih kin

¹ Ta'e luku pe, walip hla' syepumbur Ŋunduhul'e Ŋoih kin pe, nam meteke'e wutukun embere tiye nasme moihla' na dul gah kekep. Pe nal syep wutukun uku, tinge si yaja'e lousikan tikin kohmap neheh, Ŋaiye gululul na gah nal. ² Wutukun uku kumbur kohmap neheh pe, nihnom tahar Ŋuruwih nanah ta'e Ŋaiye ni nesekeh wah, Ŋaiye syipsyap teter bilmbil no, kin de nihnom sekete li! Nihnom uku gumunge supule tatme Ŋaitem, Ŋaiye Ŋau ka owor'e aŋar'e pe, ki yepelmba.

³ Pe lenge sipit kukuhur'me tahar yase nihnom uku yate jah kekep. Lenge sipit kukuhur'me luku, Got si nangang lenge bongol, Ŋaiye ka yengel' lenge mitiŋ no, ka yisyunde syohe tu'e pirp, Ŋaiye tengel. ⁴ Got si nana lenge na, "Pa yusme lou topo'e syipsyap, topo'e peperiyeh ka si, kut yende yumbun lenge mitiŋ, Ŋaiye yukur si yamba'e wutu' nam yal nungup tinge." ⁵ Topo'e ki nana lenge sipit na, "Wah yip uku, Ŋaiye pa yengel' lenge, topo'e yangang lenge nihe syohe pe, wah uku ka si tutume wundehei syepumbur. Kut prepwan Ŋaiye pa yongomb lenge ka yule, na pakai." O syohe Ŋaiye ka yusyunde pe, ki ta'e syohe embere, Ŋaiye miye' ende nasande Ŋupe Ŋaiye pirp nengel'e. ⁶ Dindi' Ŋup uku pe, lenge miye' tuweinge ka yekepe yajah, Ŋaiye ka yule, kom pakai. Topo'e ka yusyunde, Ŋaiye ka yule, kom yukur ka yule.

⁷⁻⁸ Lenge sipit kukuhur'me luku Ŋahilyeh ta'e lenge hos, Ŋaiye si yende mi'mi' jan no, ka yurmbe wondoh. Nembep mohro tinge ta'e miye', topo'e nanah Ŋondoh tinge pe, tinge tajar gala' gol, topo'e Ŋondoh waih tinge ta'e Ŋaiye lenge tuweinge. O nesep tinge pe, tikin ta'e yuwor telpei ende, Ŋaiye tinge jalme laion.* ⁹ Wihmbwah ain Ŋapara'e hehernge tinge, topo'e Ŋupe Ŋaiye tinge hihiri pe, nin nasande di' yohe tinge ta'e karis wondoh, Ŋaiye lenge hos jite no, tinge lenge sipit kukuhur'me luku mondom sai ta'e lenge pirp. ¹⁰ Wah tinge Ŋaiye ka yengel'e lenge, topo'e yangang lenge nihe syohe pe, wah uku ka si tutume wundehei syepumbur. ¹¹ Miye' ondoh tinge ende narpe. Kin walip hla', Ŋaiye bepeteme neheh, Ŋaiye tikin gululul na gah nal. Nan miye' uku, Ŋaiye wusyep Ŋimeser lenge Hibru pe, tinge jalme Abadon. O wusyep Ŋimeser lenge Grik pe, tinge jalme Apolyon. Nan tehei Apolyon pe, kin miye' Ŋaiye nende yumbune Ŋai'e Ŋai'e tetehei lalme. ¹² Mane hun kin pe, Ŋoinde si nat nal, kut hoi lope teter sai ka ot.

Walip hla' syepumbur Ŋilyeh Ŋunduhul'e Ŋoih kin

¹³ Mi'e pe, nam masande walip hla', Ŋaiye syepumbur Ŋilyeh Ŋunduhul'e Ŋoih kin pe, nam masande di' wonge miye' nat bumba Ŋoih hoye hoye, Ŋaiye sai hendeinge gol tikihe hoye hoye umbur mbur luku, Ŋaiye tate nembep tikin Got nat. ¹⁴ Di' uku naname walip hla' syepumbur Ŋilyeh, Ŋaiye nenge Ŋoih na, "Esemble lenge walip hla' hoye hoye, Ŋaiye somohonme Got narpe tinge yarp mih embere Yupretis!" ¹⁵ Walip hla' syepumbur Ŋilyeh uku nesemble lenge walip hla' hoye hoye luku no, ka yongomb lenge miye' tuweinge dom ende, Ŋaiye tinge si yowor'e yiyar'e lenge dom hun. Kut hoi teter ka yurp. Lenge walip hla' mi' supule hoye hoye luku somohonme Got narpe tinge nenge sai tatame Ŋup kitikin uku, Ŋaiye tinge ka yila yongombe lenge miye' tuweinge luku. ¹⁶ Pe miye' ende nana nam na, wutu' lenge miye' wondoh, Ŋaiye yarp hos uku tatame 200 million.

¹⁷ Le'e tange nam, Ŋaiye nam meteke'e lenge hos, topo'e lenge miye', Ŋaiye yarp hos uku ta'e le'e: Wihmbwah ain, Ŋaiye lenge miye' jah no, tinge yuhrumbe yal hehernge tinge pe, ki yaihe ta'e nih, Ŋumune ta'e nihnom, topo'e sorpohe ta'e neser salpa. O lenge

9.2 Stt 19.28 9.3 Kis 10.12-15 9.4 Ese 9.4 9.6 Jop 3.21, Jer 8.3 9.7-8 Jol 1.6, 2.4 * 9.7-8 Na eteke'e yipihinge laion Rev 4.7. 9.9 Jol 2.5 9.13 Kis 30.1-3

hos pe, ḡondoh tinge ta'e yuwor telpei ende, ḡaiye tinge jalme laion. Kut mut tinge pe, nihilim topo'e nihnom. Ko mut yumbun tinge ki tas nal'e nal'e ta'e nih, topo'e nihnom tikin ḡeser salpa ḡaiye ki naihe pupwa supule. ¹⁸ ḡai pupwa hun uku, ḡaiye tas mut hos uku pe, nih, nihnom, topo'e ḡeser salpa nongomb lenge miye' tuweinge lalme dom ende, ḡaiye tinge si yowor'e yiyar'e lenge yal dom hun. ¹⁹ Bongol lenge hos, ḡaiye ka yongombe yende yumbun lenge miye' tuweinge sai mut tinge, topo'e nal mondom. Mondom tinge ki ta'e hwanḡ, ḡaiye ḡondoh sai. Pe tinge yenge ḡai uku yongomb lenge mitiḡ ta'e hwanḡ ḡaiye totohot.

²⁰ O lenge miye' tuweinge lalme ḡoinde, ḡaiye ḡai pupwa hun uku yukur nongombe ḡende yumbun lenge pe, tinge yukur yaḡa'e teket me got hombo'e, ḡaiye tinge yenge syep tinge taihelou yende. Topo'e tinge yukur yasme, ḡaiye yahra'e naḡ tikin yipihinge pupwa, ḡaiye miye' yenge gol, silwa, bras, topo'e ḡeser, topo'e lou yende, ḡaiye yukur tatame ka yusyunde wusyep, topo'e ka yininge wusyep, topo'e ḡaiye ka yile yut, pakai. ²¹ Lenge mitiḡ uku yukur yimbilme ḡoihmbwaip pupwa tinge, ḡaiye yongombe lenge miye' yule, topo'e yende ḡimbim yar, topo'e yende niḡ pinip yar, topo'e ḡaiye tinge yende ḡendei, pakai supule.

10

Tup ḡaiye walip hla' nenge

¹ ḡam plihe mate tange pe, ḡam meteke'e walip hla' bongol supule ende nase moiḡla' gah. Mwahit ḡoyor'me kin ta'e ḡaiye kin dende' hiḡyilih, topo'e ḡuyul sai ḡoyor'me ḡondoh kin. O ḡembep mohro kin naḡar'e ta'e ḡau, topo'e ḡhip kin ta'e nih. ² Nal syep kin pe, kin nenge tup malaih ende. Tup uku yukur tinge bume. Walip hla' uku ḡahra'e ḡhip non kin nikil nanah loh pinip hla', kut ḡhip yaḡgam sai nate gah kekep. ³ Pe ki tambah mah gal nal hla' ta'e laion,* ḡaiye nas. ḡupe ḡaiye kin gal mi'e pe, ḡaitem ki dulul ni syepumbur hoi nungwisme wusyep kin. ⁴ Dindi' ḡup uku ḡaiye ḡaitem dulul ni syepumbur hoi pe, ḡam da minge wusyep, ḡaiye ḡam masande. Kom ḡam masande miye' ende narḡ nanah moiḡla' ḡana ḡam ta'e le'e, "Yukur na inge ḡaimune ḡaiye nin si ḡasande, na pakai. Ka si ḡoihmbwaip tei."

⁵ Mi'e pe, walip hla' ḡaiye si ḡam meteke'e gan loh pinip topo'e kekep ḡahra'e syep non kin nanah moiḡla' pe, ⁶ kin nupwai'e wusyep mise bongol topo'e Got, ḡaiye narḡ laip nye nyermbe. Kin Got ḡaiye ḡende moiḡla', topo'e ḡai'e ḡai'e lalme, ḡaiye sai nato luku, topo'e kin ḡende kekep, topo'e ḡai'e ḡai'e lalme ḡaiye sai nato luku. Topo'e kin ḡende loh pinip topo'e ḡai'e ḡai'e lalme ḡaiye sai nato luku pe, kin ḡanange na, "Got yukur ka se eseperhme enge gwaingwaiye si, pakai." ⁷ Kom ḡupe ḡaiye walip hla' syepumbur hoi ka unduhul'e ḡoih kin pe, Got ka ember ḡaimune ḡaiye sai tase ka tus halhale luku ot, ka teḡei esep gunde, ḡaiye somohonme kin ḡana lenge miye' wah kin lenge profet.

⁸ Ta'e luku pe, ḡam plihe masande di' miye' ende nase moiḡla' nat ḡana ḡam ta'e le'e na, "El amba'e tup uku, ḡaiye si sisil tikir nal syep tikin walip hla', ḡaiye gan nal loh pinip topo'e kekep."

⁹ ḡam malme walip hla' pe, ḡam misilihme kin, ḡaiye ka pule tup malaih uku. Pe ki ḡana ḡam na, "Amba'e pe, na ono. Nato mut nin pe, se ka bwore nehe tu'e ḡimbip yihim, kom ḡupe ḡaiye na kumbur'e pe, se na sepele ende yumbune tapam nin." ¹⁰ ḡam mamba'e tup malaih uku sai syep kin pe, ḡam mono. Kin bwore mi' nehe ta'e ḡimbip yihim nato mut ḡam. Kom ḡupe ḡaiye ḡam si kumbur'e mi'e pe, ki sepele ḡende yumbune tapam ḡam. ¹¹ Ta'e luku pe, tinge yana ḡam na, "Na plihe inge wusyep profet me ḡaimune ḡaiye Got si ḡanange ka ende elme lenge miye' tuweinge moiye moiye lalme, wahri' ilyeh lalme, ḡaiye yanange wusyep ḡimeser ilyeh ilyeh tongonose, topo'e lenge kiḡ."

9.20 Sng 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * 10.3 Na eteke'e yipihinge laion Rev 4.7. 10.5 Kis 20.11, Lo 32.40, Dan 12.7, Amo 3.7 10.8 Ese 2.8-3.3

11

Miye' hoi yanange yalanatme wusyep

¹ Miye' ende pwale lou ende naiye lenge mitiŋ yenge yekember'e nai'e nai'e pe, Got nana nam na, “El ekember'e yukoh yirise nam topo'e alta, topo'e gonose lenge mitiŋ, naiye yahra'e naŋ nam yarp yoto yukoh yirise luku. ² Kut prepwan naiye na ekember'e luh lalme naiye sai noyor'me yukoh yirise. Detale, nam Got si mangange luh uku malme lenge mitiŋ, naiye yukur tinge Juta. Tinge ka yurp yengeryew yile yut moi holi bwore mise supule tutume wundehei 42. ³ Pe nam ma mangange bongol lenge miye' wah nam hoi ka yiche wusyep mise nam yil'e yil'e kekep e'e. Tinge hindi ka dende' hihiyilih noŋoŋohe, naiye yasambe noihginir tinge hindi pe, ka hindi yiche wusyep nam yi tutume nup 1,260.

⁴ Lenge miye' hoi, naiye yalanatme wusyep mise tikin Got, ka jin nembep tikin Lahmborenge naiye bepteme kekep lalme. Tinge luku pe, tinge ta'e lou olip hoi, topo'e nih lam hoi naiye Tate. ⁵ Naiye miye' ende nasande, naiye ka ongombe tinge hindi pe, nih ka tus mut tinge hindi pe, ka ono lenge wachaih tinge hindi. Ta'e luku pe, Got ka ongombe lahmende, naiye yala yongomb lenge hindi ka yule junde yanah uku. ⁶ Got ka angange bongol me tinge hindi, naiye tinge tatame ka yupwai'e nisih no, yukur tatame naiye nisih ka guh dindi' nuppe naiye ka hindi yiche wusyep kin, pakai. Got ka plihe angange lenge bongol, naiye ka hindi yimbilme pinip lalme yil tu'e wim. Topo'e Got se ka angange bongol me tinge hindi, naiye ka hindi yende nai'e nai'e tetehei pupwa, naiye ka ende yumbune miye' tuweinge lalme juh kekep. Tinge hindi tatame naiye ka yende nai uku junde nasande tinge hindi.

⁷ Nuppe naiye ka hindi yiche wusyep tikin Got mi'e pe, yowor telpei ende ka ose neheh, naiye tikin gululul na gah nal supule unuh pe, ka otop lenge ormbe. Ka yohme tinge hindi pe, ka ongomb lenge hindi ka yule. ⁸ Wahri' tinge hindi ka inir nahwikin halhale el moi embere luku, naiye somohonme lenge mitiŋ yuluwei Lahmborenge tinge hindi yal loutungwarmbe. Tinge jalme moi embere luku yanange tap angalau yenge yal nange Sodom, lakai Isip. ⁹ Lenge moiye moiye kekep lalme, lenge miye' tuweinge lalme, topo'e wusyep nimeser ilieh ilieh tongonose, topo'e lenge miye' tuweinge wahri' ilieh ka yeteke'e wahri' waŋ tinge hindi ka inir tutume nup hun sye'me. Kom tinge yanange pakai, naiye mitiŋ ka yamba'e wahri' waŋ tinge hindi yenge yila yinise. ¹⁰ Lenge miye' tuweinge moiye moiye lalme, naiye kekep ka hriphrip supulme, naiye lenge miye' hoi uku si yule. Tinge ka yende wenersep embere embere, topo'e ka tungwisme yitini yile yut titinge. Detale, lenge profet hoi tikin Got uku, tinge yember mane embere wula wula yatme lenge miye' tuweinge lalme, naiye yarp kekep.

¹¹ Tinge hindi yule yanar bilmbil nup hun sye'me mi'e pe, Got ka unduhul'e yohe kin ote oto me tinge hindi pe, tinge plihe yate tahar jan nhip tinge. Pe lenge mitiŋ lalme, naiye yeteke'e tinge hindi pe, tinge yenge plai, topo'e hi'jarng. ¹² Mi'e pe, lenge miye' hoi uku yasande di' miye' ende gal nase moihla' gah nana lenge na, 'Yute yunuh e'e.' Ta'e luku pe, lenge wachaih tinge hindi mbep sai me tinge pe, tinge ya yoto mwahit pe, tinge hindi ya yanah moihla'.

¹³ Dindi' nup ilieh uku yoime nembere nanah pe, yukoh lalme nato moi malaih syepumbur umbur sai pe, noinde ki turuwau, kut syepumbur hoye hoye sai. Pe lenge miye' tuweinge tatame 7,000 yule. Lenge miye' tuweinge naiye yarp moi uku yenge plai pe, tinge yanah'e naŋ embere me Got, miye' naiye narp nanah moihla'. ¹⁴ Mane hoi kin uku si nal mi'e ko. Kut mane naiye hun ki nete'e nete'e no, sehei woh ka pwar ot.”

Walip hla' syepumbur hoi nunduhul'e noih kin

¹⁵ Mi'e pe, nam masande walip hla' syepumbur hoi nunduhul'e noih kin pe, nam masande lenge walip hla', naiye yarp moihla' yohe timbiya jah yanange na,

11.1 Ese 40.3, Sek 2.1-2 11.2 Luk 21.24 11.4 Sek 4.3,11-14 11.6 Kis 7.17-19, 1Sam 4.8, 1Ki 17.1 11.7 Dan 7.7,21, Rev 13.5-7, 17.8 11.8 Ais 1.9-10 11.11 Ese 37.10 11.12 2Ki 2.11 11.13 Rev 6.12, 16.18 11.15 Kis 15.18, Dan 2.44, 7.14,27

Got poi, topo'e miye' ŋaiye somohonme kin nalanjatme,
 ŋaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin,
 tinge hindi bongol sekete tatame ka bepyeteme kekep lalme mi'e pe,
 tinge hindi ka bepeteme ŋai'e ŋai'e lalme nye nyermbe.

¹⁶ Pe lenge walip hla' bwore bworengi 24, ŋaiye jan yoyor'me luh yilihe tikin Got ya jah tumbuhuroro'e yanar yahra'e naŋ tikin Got ta'e le'e,

¹⁷ Got poi, poi hriphrip me nin. Nin bongol sekete.

Nin ilyehe sai tukwini nin narp, topo'e somohonme nin narp.

Tukwini nin si pasam poi bongol embere nin,
 topo'e nin narp ta'e kiŋ bwore mise

bepeteme moiye moiye lalme, ŋaiye sai kekep.

¹⁸ Lenge haiten miye' tuweinge pe, ŋoihmbwaip tinge nihme nin,
 kom ŋup nin, ŋaiye na ende ŋoihmbwaip nihe si nat.

Topo'e ŋup si nat, ŋaiye na ende wusyep lenge mitiŋ,
 ŋaiye somohonme yule.

ŋup si nat ŋaiye na angange yitini me lenge miye' wah nin.

Na angange yitini elme lenge profet,

topo'e lenge miye' tuweinge embere malaih lalme,

ŋaiye holi bwore mise supule,

ŋaiye yahra'e naŋ nin.

ŋup si nat, ŋaiye na ongomb lenge mitiŋ,

ŋaiye yongomb lenge miye' tuweinge nal'e nal'e kekep.

¹⁹ Kohmap yukoh yirise tikin Got nal moihoa' mbu nal hohou sai pe, wurmbu' kontrak tikin Got tate halhale. Ta'e luku pe, dululul plaplalplai naŋar'e gah, topo'e yoime ŋondol'me, topo'e ki ŋende titire ŋembere sekete, topo'e ŋisih gwah ta'e ŋeser gul.

12

Tuwei topo'e miye' pupwa Satan

¹ Mi'e pe, wutu' supule ende tas sai nanah ŋaitem: tuwei ende ti dende' ŋau ta'e hihiyilih ti. ŋihip ti tikir nanah wundehei hla', topo'e ti taŋar gala' ende gwah ŋondoh ti pe, wutukun syepumbur umbur hoi tikir anah. ² Tuwei uku si talahe pe, ti wasande syohe ŋembere sekete, ŋaiye sehei ta wara'e talah pe, ti was embere embere sekete.

³ Topo'e wutu' supule ende plihe tas sai nanah ŋaitem: hwaŋ yaihe ŋembere ende narp. Hwaŋ uku, ŋondoh kin syepumbur hoi, topo'e sungwar kin syepumbur umbur pe, gala' tikin kiŋ tikir anah ŋondoh kin lalme. ⁴ Kin nenge mondom kin ŋuhwarnge lenge wutukun sye' tikin moihoa', ŋaiye tinge si yiyar'e lenge dom hun pe, ŋiche dom ende na gah kekep. Kut dom hoi teter yarp yanah moihoa'. Hwaŋ uku gan ŋembep tuwei, ŋaiye da wara'e talah nange ŋupe ŋaiye ta wara'e pe, ka ono talah uku.

⁵ Pe ti wara'e lahmiye' ende ŋaiye Got si nalanjatme, nange ka enge lou ain bepeteme lenge miye' tuweinge lalme kekep e'e. Kom nilyehe sai walip hla' tikin Got namba'e talah uku nenge nanah me Got, topo'e luh yilihe kitikin. ⁶ Pe tuwei uku tahar wal luh gungurar, ŋaiye miye' tuweinge yukur yarp. Nal luh moi uku pe, somohonme Got si ŋende mi'mi' me ti sai, ŋaiye ta wi wurp tutume ŋup 1,260 no, Got ka embepeteme ti.

⁷ ŋup uku pe, yarmbe ŋembere tahar nanah moihoa'. Walip hla' Maikel nenge lenge walip hla', ŋaiye yarp tuwihme Got yarmbe yotop hwaŋ nenge lenge walip hla' kin. ⁸ Kom hwaŋ ŋembere luku nenge lenge walip hla' kin yukur bongol, ŋaiye ka yohe wondoh. Ta'e luku pe, tinge yukur tatame ŋaiye ka plihe yurp moihoa'. ⁹ Pe lenge walip hla' tikin Got yiche hwaŋ ŋembere luku, topo'e lenge walip hla' kin ya jah kekep. Hwaŋ uku kin hwaŋ

ņaiye somohonme narp. Naņ kin miye' pupwa Satan. Kin miye' űaiye űende lenge miye' tuweinge yende hwap. Tinge yiche kin ya jah kekep topo'e lenge walip hla' kin.

¹⁰ Ta'e luku pe, űam masande di' miye' ende, űaiye narp nanah moihla' tambah mah űanange na,

Tukwini Got poi si yohe wondoh mi'e pe,
tukwini bongol kin si nate tas halhale, űaiye ka orp tu'e kiņ.

Pe miye' uku űaiye kin si nalaņatme,
ņaiye ka ungwisme lenge miye' tuweinge kin pe,
kin si namba'e wutu' embere, topo'e bongol,
ņaiye ka embepteme kekep lalme.

Detale, miye' pupwa Satan yukur tatame
ņaiye ka se el gin űembep tikin Got ende wusyep ini'e
lenge to' tatai poi űupe űau űaiye tinge yende hwap.
Tinge si yiche miye' pupwa luku yasme moihla' ya jah kekep.

¹¹ Lenge to' tatai poi si yohme Satan yoto bongol
ņaiye wim tikin Worsip Talah pe,
tinge yanange yalaņatme wusyep mise jande űoihmbwaip tinge,
ņaiye teņeime.

Tinge yukur űoiheryembe laip tititinge,
topo'e tinge yukur hi'jarņge lenge wachaih
ņaiye ka yongomb lenge ka yule.

¹² Ta'e luku pe, yip lahmende űaiye yarp yanah moihla' pe,
pa hriphrip supule.

Kut yip lahmende űaiye yarp kekep, topo'e loh pinip pe,
pa yamba'e nihe syohe űembere embere pupwa.

Detale, miye' pupwa Satan si na gahme yip.
űoihmbwaip kin nihe supule.

Detale, kin sisysteme nange űup kin yukur sokoloh,
ņaiye ka ende wah.

¹³ űupe űaiye hwaņ űeteke'e nange tinge si yiche kin ya jah kekep pe, ki tahar kukwame tuwei uku, űaiye si wara'e lahmiye' uku. ¹⁴ Kom tinge yaņa'e űinjet yohe hoi tikin jekum űembere, űaiye tatame ta hihiri wil moi gungurar, űaiye mitiņ yukur yarp. Nal moi uku Got ka bepeteme ti tutume wahtaip hun sye'me no, hwaņ yukur ka se ende yumbune ti.

¹⁵ Ta'e luku pe, hwaņ kusyur pinip nase mut kin tas ta'e tongoro nawe gande tuwei uku, nange pinip ka amba'e ti enge el. ¹⁶ Kom kekep nungwisme tuwei uku. Ki űowor nal umbur mbur pe, pinip lalme űaiye nawe nase mut hwaņ embere luku tas nat pe, ki lal na gah kekep, űaiye si űowor. ¹⁷ Ta'e luku pe, hwaņ űoihmbwaip nihe pe, kin bunjenge plihe nala ende wachaih elme lenge űambaih talah ti. Lenge űambaih talah ti pe, tinge mitiņ űaiye jande wusyep erņeme tikin Got, topo'e tinge yalaņatme wusyep mise tikin Jisas, űaiye űoihmbwaip tinge teņeime. ¹⁸ Pe hwaņ uku na gan űoloh sah nal loh pinip.

13

Yowor telpei hoi yate tas

¹ Mi'e pe, űam meteke'e yowor telpei űoinde tikin tahar nase űoloh pinip tas. űondoh kin syepumbur hoi, topo'e sungwar kin syepumbur umbur. Topo'e nanah sungwar hla' űilyeh ilyeh pe, gala' kiņ tikir. O nanah űondoh űilyeh ilyeh tongonose pe, tinge yainge wusyep tetehei pupwa, űaiye jonombai'e Got sai. ² Yowor telpei űoinde tikin uku ta'e mbwat yau telpei embere. űiworoh kin gandai bongol sekete ta'e bear, topo'e mut kin

ta'e mut laion.* Pe hwan embere nana'e nan embere topo'e bongol embere kin nalme yowor telpei uku, naiye ka orp tu'e kirj.

³ Na nah nondoh ende tikin yowor telpei noinde tikin uku pe, tinge si yonombe kin nule. Kom sisyep plihe salah pe, ki tahar bwore. Pe miye' tuweinge lalme kekep e'e yenge plai pe, tinge jande yowor telpei naiye noinde tikin. ⁴ Lenge miye' tuweinge lalme yisar'e nimbep, yana'e nan embere me hwan embere. Detale, kin si nana'e nan embere, topo'e bongol kin supule nal me yowor telpei, naiye noinde tikin. Tinge yaha'e nan me yowor telpei, naiye noinde tikin pe, tinge yanange na, "Lahmende yukur ta'e yowor telpei, naiye noinde tikin, topo'e lahmende tatame naiye ka ormbe topo'e yowor telpei, naiye noinde tikin, pakai."

⁵ Got nana'e dou me yowor telpei, naiye noinde tikin, naiye ka asambe bongol kitikin, topo'e ininge wusyep gonombai'e Got. Ta'e luku pe, ka sasambe bongol kin si el tutume wundehei 42. ⁶ Kin tahar nanange wusyep gereworme Got, topo'e gonombai'e nan kin, topo'e luh moi naiye kin narp, topo'e lenge lahmende, naiye yarp ya yanah moihla'. ⁷ Got si nana'e dou me yowor telpei, naiye noinde tikin uku, naiye ka ormbe topo'e lenge miye' tuweinge tikin Got no, ka yohme tinge. Topo'e Got plihe nana'e bongol nalme kin, naiye ka bepeteme lenge miye' tuweinge tikin bamtihei ilyeh ilyeh, topo'e lenge miye' tuweinge moiye moiye naiye wahri' ilyeh, topo'e wusyep nimeser tinge ilyeh ilyeh tongonose. ⁸ Lenge miye' tuweinge lalme gah kekep ka yirisukwarme, topo'e yisar'e nimbep me kin, kut lenge miye' tuweinge naiye nan tinge si nanar tup yirise, naiye somohonme yerkeime, naiye teter Got yukur nende kekep pe, tinge pakai. Tup yirise luku tikin Worsip Talah, naiye lenge miye' yonombe no, kin nule.

⁹ Nin lahmende naiye mungwim asande pe, mungwim gale si no, na usyunde wusyep e'e.

¹⁰ Naiye Got ka alangatme miye' ende nange miye' uku ka el mwahupwai'e pe, kin ka el mwahupwai'e.

O naiye Got ka alangatme miye' ende nange lenge miye' ka yenge nim nombor yonombe kin pe, ka yenge nim nombor yonombe kin ka ole. Nupe naiye nai'e nai'e ta'e luku ka ot pe, lenge miye' tuweinge tikin Got ka jin bongole, topo'e ka yurpe gare noiheryembe mise tinge.

¹¹ Mi'e pe, nam plihe meteke'e yowor telpei noinde tikin plihe tas nase kekep mele'e nanah. Kom nondoh kin pe, sungwar hoi gere sai ta'e sungwar worsip talah pe, ki nanange wusyep ta'e hwan embere ende. ¹² Nupe naiye yowor telpei gane, naiye noinde tikin namba'e bongol natme yowor telpei yere, naiye noinde tikin pe, kin nende wah nende bongolme wah pupwa tikin yowor telpei yere, naiye noinde tikin. Pe kin nende wah embere, naiye nende nai'e nai'e lalme, naiye sai kekep, topo'e lenge miye' tuweinge lalme ka yisar'e nimbep yirisukwarme yowor telpei yere. Sisyep nembere luku nende kin, naiye tatame ka ole, kom sisyep si salah. ¹³ Ki nende mirakel noinde tikin. Ki nende nih nase moihla' nate gah kekep gah nembep lenge miye' tuweinge lalme yeteke'e. ¹⁴ Got nana'e dou me yowor telpei ganme, naiye noinde tikin ka ende mirakel ende bongolme wah pupwa tikin yowor telpei yere, naiye noinde tikin. Ki nende mirakel luku pe, kin nungungwohe lenge miye' tuweinge lalme, naiye yarp kekep nal yanah noinde tikin. Ki nana lenge wusyep mar wondohe na, "Yip lenge miye' pa tihei lou yende yipihinge tikin yowor telpei yere, naiye noinde tikin, naiye somohon tinge yenge nim nombor yonombe kin nule no, ki plihe tahar." ¹⁵ Pe Got nasme yowor telpei ganme nange ka unduhul'e yohe el oto yipihinge tikin yowor telpei yere, naiye tinge si taihelou yende no, yipihinge luku ka tuhur wimun pe, ka ininge wusyep. Lahmende naiye yukur yisar'e

* 13.2 Yipihinge tikin laion, na eteke'e Rev 4.7. 13.5 Dan 7.8,25, 11.36 13.7 Dan 7.21 13.8 Sng 69.28 13.10 Jer 15.2, 43.11

ɲimbep yahra'e naɲ yirisukwarme kin pe, kin bongol tatame ɲaiye ka ininge nange ka ongomb lenge ka yule.

¹⁶ Yowor telpei ganme ɲana lenge mitiɲ lalme na, “Lenge lahmende ɲaiye yamba'e naɲ embere lakai, ɲaiye naɲ pakai, topo'e lahmende ɲaiye miye' tuweinge lowe, lakai ɲaipwa ɲi', topo'e lenge miye' wah pakaiye, lakai ɲaiye yarp hlaininge pe, tinge ka lalme yamba'e wutu' ende, ɲaiye ka si syep non, lakai nungup tinge.” ¹⁷ Lahmende ɲaiye wutu' tikin naɲ yowor telpei yukur sai syep lakai nungup tinge pe, tinge yukur tatame ɲaiye ka yiche wuhyau yamba'e ɲai'e ɲai'e, topo'e yende windau me ɲai'e ɲai'e, pakai. Wutu' uku ki nalaɲatme naɲ lakai wutu' tikin yowor telpei uku, ɲaiye ɲoinde tikin supule. ¹⁸ Wusyep e'e nalme lenge lahmende ɲaiye ɲoihmbwaip tinge ɲowor tirtatar. Lahmende ɲaiye sisysteme bworerme pe, se ka sisysteme wusyep tehei tikin naɲ yowor telpei, ɲaiye ɲoinde tikin supule. Luku pe, wutu' tikin naɲ miye', wutu' e'e 666.

14

Worsip Talah ɲotop lenge miye' tuweinge kin

¹ ɲam bep mal hwate Saion pe, ɲam meteke'e Worsip Talah nenge lenge miye' tuweinge 144,000 kitikin jan. Na nah nungup lenge miye' tuweinge luku pe, naɲ Worsip Talah, topo'e naɲ Yai kin sai tinge. ² ɲam masande di' ende nase moiha' gah ta'e pinip embere, ɲaiye nate durndur gah sambe, topo'e ta'e dululul ɲembere sekete. Pe ɲam masande di' uku ki tas ta'e di' lenge miye', ɲaiye jate loutumbwah.*

³ Lenge miye' tuweinge 144,000 luku jan sehei me luh yilihe tikin Got, topo'e walip hla' mi' supule hoye hoye, ɲaiye yarp laip nye nyermbe jan yal ɲembep lenge miye' bwore bworeng 24. Tinge yosoko wenersep ɲambaran ende, ɲaiye tinge ɲilyehme sisysteme, kut mitiɲ sye' pakai. Got si nalaɲatme lenge miye' tuweinge 144,000 luku ɲilyehme gah bumble lenge miye' tuweinge lalme, ɲaiye yarp kekep. ⁴ Lenge miye' tuweinge luku yukur yende niɲ pinip yar, pakai supule.† Tinge yarp supun bwore mi' supule. Nyermbe nyermbe ɲaiye Worsip Talah nala el lai pe, tinge jande kin yal. Detale, Got si namba'e tinge gah bumble lenge miye' tuweinge lalme. Topo'e tinge ɲaisep ɲendehei bwore tikin wah ambaran, ɲaiye nalme Got hindi Worsip Talah. ⁵ Tinge yukur yanange wusyep hombo'e ɲainde, yoho' supule. Topo'e tinge yukur yende ɲainde pupwa.

Lenge walip hla' hun yanange wusyep me ɲup yuwo

⁶ Pe ɲam meteke'e walip hla' ende hihiri tale tale nanah ɲaitem. Kin da ininge wusyep bwore mise tikin Got, ɲaiye sai nye nyermbe elme lenge miye' tuweinge, ɲaiye yarp kekep. Tinge ɲaiye wahri' lalme, topo'e lenge miye' tuweinge lalme, ɲaiye yarp tuwihme miye' ondoh ilyeh ilyeh, topo'e wusyep ɲimeser tongonose ilyeh ilyeh lenge miye' tuweinge, ɲaiye yarp moiye moiye kekep lalme. ⁷ Kin tambah mah ɲanange na, “Hi' jirnge Got pe, yahra'e naɲ kin ilyehme. ɲup se nat sehei, ɲaiye ka iyar'e ɲaimune ɲaiye lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh yende el wusyep kot. Yisar'e ɲimbep me miye' ɲaiye ɲende moiha', kekep, loh pinip, topo'e pinip ɲehheh.”

⁸ Walip hla' ɲoinde, ɲaiye gande walip hla', ɲaiye nal yer ɲanange na, “Moi embere Babilon si pupwa yehe supule. Mise, ti si pupwa supule. Moi Babilon si wende lenge miye' tuweinge lalme jande niɲ pinip yar, ɲaiye ti wende. Ki ta'e ɲaiye ti wangang lenge pinip bongol, ɲaiye ka yende niɲ pinip yar pe, tinge ka yono'e luku pe, ka yende kwite kwote.”

⁹ Walip hla' hun kin plihe gande walip hla' hoi, ɲaiye si yat yer tambah mah ɲanange na, “Lahmende ɲaiye ka asar'e ɲimbep ahra'e naɲ yirisukwarme yowor telpei ɲoinde tikin supule, topo'e yipihinge, ɲaiye miye' yenge syep taihelou yende no, kin namba'e wutu' ɲaiye sai syep, lakai nungup kin pe, ka ono'e pinip bongol ɲoinde tikin.” ¹⁰ Pinip

14.1 Ese 9.4, Rev 7.3 * 14.2 Na eteke'e yipihinge loutumbwah ɲoinde tikin tinge Rev 15.2. † 14.4 Lenge miye' sande teke'e sye' ɲoiheryembe nange lenge miye' tuweinge luku yukur yisar'e ɲimbep me got hombo'e. 14.5 Sef 3.13 14.8 Ais 21.9, Jer 51.8, Rev 18.2 14.10 Stt 19.24, Ais 51.17, Ese 38.22

bongol uku pe, ki ŋoihmbwaip nihe tikin Got. Kin yukur ŋuluwih me topo'e pinip, pakai. Got ka uwil'e ŋoihmbwaip nihe kin uku e guh yaŋ, ŋaiye lenge mitiŋ yukur ka tupwaihme, ŋaiye ka yono'e pinip bongol uku. Lenge mitiŋ uku ka yamba'e nihe syohe pupwa, ŋaiye nih ŋeser woyol salpa luku susyu' no, ka gute tinge guh ŋembep lenge walip hla' yirise, topo'e Worsip Talah. ¹¹ Nih ŋaiye riri gate wahri' tinge luku pe, nihnom uku ka si nyermbe nyermbe. Lenge mitiŋ, ŋaiye yisar'e ŋimbep yahra'e naŋ yirisukwarme yowor telpei, ŋaiye ŋoinde tikin supule topo'e yipihinge miye', ŋaiye miye' taihelou ŋende, topo'e ŋaiye wutu' naŋ kin sai tinge pe, nih ka gute tinge ŋupe ŋau. Tinge yukur tatame ka yamba'e yohe. ¹² Wusyep e'e nal lenge miye' tuweinge tikin Got no, ka jin bongole. Tinge mitiŋ ŋaiye jande wusyep erŋeme kin, topo'e ŋoihmbwaip tinge tejeime Jisas.

¹³ Mi'e pe, ŋam masande di' ende nase moi hla' natme ŋam ta'e le'e, "Inge wusyep e'e: Lenge lahmende ŋaiye ka yule yi yoto syep tikin Lahmborenge pe, tinge ka hriphrip supule. Yohe Yirise plihe ŋanange na, 'Bwore mise supule. Ka yi yamba'e yohme wah nihe, ŋaiye tinge si yende. Got nangang lenge naŋ bwore. Detale, tinge si yende ŋai'e ŋai'e bwore bwore yalme Lahmborenge.' "

¹⁴ Ta'e luku pe, ŋam plihe bep mal pe, ŋam meteke'e ŋaitem wukauwe ende. Pe ŋam meteke'e miye' ende ta'e Talah tikin Miye' narp nanah mwahit. Nanah ŋondoh kin pe, kin taŋar gala' gol, topo'e kin nenge ŋim ŋombor, ŋaiye gandai sekete sai syep kin. ¹⁵ Pe walip hla' ŋoinde plihe nase yukoh yirise nanah moi hla' nat pe, kin gal marŋe ŋaname miye' ŋaiye narp mwahit ta'e le'e, "Ende mi'mi' ŋim ŋombor nin iki, ŋaiye na talame ŋai. Detale, ŋai lalme ŋaiye sai kekep si sasarme. Le'e ŋup tikin ŋaiye na talame ŋai." ¹⁶ Ta'e luku pe, miye' ŋaiye narp nanah mwahit uku ŋiche ŋim ŋombor kin nate gah kekep talame ŋai.

¹⁷ Pe ŋam meteke'e walip hla' ŋoinde plihe nase yukoh yirise nanah moi hla' tas pe, kin topo'e nenge ŋim ŋombor ende, ŋaiye tikin gandai sekete. ¹⁸ O walip hla' ŋoinde ŋaiye bepeteme nih, ŋaiye sai anah alta Got nat. Kin bongol sekete pe, kin bepeteme nih. Kin tambah mah galme walip hla' yere, ŋaiye nenge ŋim ŋombor, ŋaiye tikin gandai sekete ŋaname na, "Wain esep lalme na gah kekep, ŋaiye wah wain si gwini. Ta'e luku pe, enge ŋim ŋombor nin, ŋaiye gandai iki otombo wain esep wehe rome tikin kekep." ¹⁹ Ta'e luku pe, walip hla' ŋiche ŋim ŋombor kin nate gah kekep ŋotombo wain esep wehe rome pe, ŋember lalme ŋanar luh ilyeh. Mi'e pe, kin namba'e wain darah, ŋaiye ŋesep lalme teŋei ŋiche nal gah luh ŋeser ŋembere, ŋaiye tinge yenanainge wain esep. Luku ki sasambe ŋoihmbwaip nihe tikin Got. ²⁰ Pe tinge yenanainge wain esep jan luh ŋeser embere uku, ŋaiye sai na tas woh me moi embere. Pe wim tahar nawe tas luh ŋeser embere luku, ŋaiye yisyer'e wain esep pe, ki nawe nal ŋapara'e kekep lalme ta'e 200 kilomita pe, wim uku ti wa wanah hla' tatame mut hos.

15

Lenge walip hla' syepumbur hoi yenge ŋoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got yat

¹ Ta'e luku pe, ŋam plihe meteke'e wutu' ŋoinde tikin sai nanah ŋaitem pe, ŋam gunguru plai pe, ŋam ŋoihmeryembe wula wula. Lenge walip hla' syepumbur hoi yenge ŋoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got. Luku yuwo kin. ŋaiye ka mi'e pe, Got yukur ka se plihe ende ŋoihmbwaip nihe ende gunde yuwo luku, pakai, mi'e ko. ² Pe ŋam meteke'e ŋainde ta'e loh pinip embere, ŋaiye tinge yenge glas yende pe, ki naŋar'e ta'e nih. ŋam plihe meteke'e lenge mitiŋ, ŋaiye somohonme yohe wondoh me yowor telpei ŋaiye ŋoinde tikin, topo'e tinge yukur yirisukwarme yipihinge kin, ŋaiye miye' taihelou yende ta'e miye', topo'e wutu' ŋaiye nalaŋatme naŋ kin. Tinge yenge loutumbwah ŋoinde tikin, ŋaiye Got si nangang lenge pe, tinge jan yanah loh pinip, ŋaiye ta'e glas

uku. ³ Tinge yosoko wenersep tikin Moses, miye' wah tikin Got, topo'e Worsip Talah. Wenersep uku ki ta'e le'e, Lahmborenge, nin Got, ηaiye bongol sekete. Nin ηende wah ηoinde tikin, ηaiye bongol supule no, ηai'e ηai'e lalme ηaiye ni ηende pe, ki bwore bwarme, topo'e mise supule. Nin na orp kiη lenge miye' tuweinge lalme nye nyermbe. ⁴ Lahmborenge, nin ηilyehe sai, nin narp holi bwore mise supule. Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge lalme ka hi'jirnge nin pe, ka yule naη embere yilme nin. Lenge miye' tuweinge lalme kekep ka yuta yisar'e ηimbep yirisukwarme nin. Detale, ηoihmbwaip bwore bwarme nin tinge si yeteke' mi'e.

⁵ Luku mi'e pe, ηam plihe bep mal pe, ηam meteke'e ηaiye tinge si chumbur kohmap tikin Luh Sel Yirise tikin moihla'. Luku yukoh sel, ηaiye somohon wusyep erηeme tikin Got ηanar pe, lenge pris ya yanange wusyep topo'me Got. ⁶ Pe lenge walip hla' syepumbur hoi yenge ηoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got yase yukoh uku tas, ηaiye yende yumbun lenge miye' tuweinge lalme. Ilyeh ilyeh tinge jah hiyilih wukauwe, ηaiye tikin mi' supule, topo'e tinge yerηeme mwah ηap gol yerηe'e hehernge tinge. ⁷ Ta'e luku pe, lenge walip hla' mi' supule bongol hoye hoye, ηaiye yarp laip uku pe, ηoinde tinge luku namba'e yaη syepumbur hoi uku nangang lenge nal walip hla' syepumbur hoi. Got kin narp nye nyermbe pe, nangah yaη uku ηoihmbwaip nihe kin tahai'. ⁸ Ta'e luku pe, nato yukoh yirise tikin Got uku pe, tikin paparar me nihnom, ηaiye tikin yirise supule ηuruwih topo'e bongol tikin Got. Miye' ende yukur tatame, ηaiye ka se e oto yukoh yirise kin uku, pakai. Ka yeseperhme lenge walip hla' syepumbur hoi uku, ka yuru'e ηoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got yil ka mi'e.

16

ηoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got turu' gah lenge miye' tuweinge, ηaiye yarp kekep

¹ Mi'e pe, ηam masande di' ende tambah mah nase yukoh yirise tikin Got nalme lenge walip hla' syepumbur hoi ta'e le'e, "Yi yuru'e ηoihmbwaip nihe syepumbur hoi tikin Got yi juh kekep."

² Ta'e luku pe, walip hla' ηendehei na ηuru'e ηai pupwa yehe, ηaiye tahai' yaη kin uku na gah kekep. Pe sisyp yaih embere embere, ηaiye syohe pupwa yehe tahar gerembai'e wahri' lenge mitiη, ηaiye wutu' tikin yowor telpei si sai tinge, topo'e tinge yisar'e ηimbep yahra'e naη yirisukwarme yipihinge kin, ηaiye miye' taihelou yende.

³ Mi'e pe, walip hla' hoi ηuru'e yaη kin na gah loh pinip. Pe pinip tahar nimbilme yaihe ta'e wim miye' ηaiye si nule pe, ηai'e ηai'e lalme, ηaiye yarp ya jah loh pinip yahra'e yule.

⁴ Walip hla' hun ηuru'e yaη kin na gah tongoro, topo'e dornge, topo'e pinip lalme pe, pinip lalme luku tahar yimbilme yaihe ta'e wim. ⁵ Pe ηam masande walip hla', ηaiye bepeteme pinip ηaname Got na,

Got, nin bwore bwarme. Nin Got, ηaiye tukwini nin narp, topo'e yerkeime nin narp.

Nin si ηiyar'e lenge miye' tuweinge lalme pe, ηaimune pupwa ηaiye nin nungwisme natme tinge pe, ki bwore bwarme supule.

⁶ Somohonme tinge yongombe lenge miye' tuweinge tikin Got, topo'e lenge profet pe, tinge ya yuru yuru'e wim sai.

Pe tukwini ni plihe nangang lenge wim uku no, ka yono'e.

Luku tinge yamba'e yitini me naimune niaiye tinge si yende.

⁷ Mi'e pe, nam masande di' miye' ende nase alta nanange na,

Got Lahmborenge, nin Bongol Sekete!

Nin njiyar'e naimune niaiye lenge miye' tuweinge lalme yende pe,

njiyar'e nin ki bwore mise supule, topo'e kin bwarme.

⁸ Walip hla' hoye hoye nuru'e yan kin nanah nau hla' pe, Got nende bongol me nau, niaiye ka owor'e nihe dainge gute lenge miye' tuweinge lalme. ⁹ Nau nowor'e nihe supule nesekeh lenge miye' tuweinge pupwa supule pe, tinge yanange nilim wusyep jonombai'e nan Got, niaiye kin bongol sekete bepeteme niai'e niai'e pupwa luku, niaiye natme tinge. Kom tinge yukur yimbilme noihmbwaip pupwa tinge luku yahra'e nan bwore tikin Got, pakai.

¹⁰ Pe walip hla' syepumbur nate nuru'e yan kin nanah luh tikin yowor telpei supule niaiye narp. Pe yepelme napa'ra'e moiye moiye lalme, niaiye yowor telpei noinde tikin supule bepeteme pe, lenge miye' tuweinge yono nilim tinge. Detale, tinge yisande syohe pupwa. ¹¹ Pe tinge yiname nilim wusyep jonombai'e Got, niaiye narp nanah moihla'. Detale, sisyep tinge syohe pupwa supule. Kom tinge yukur plihe yasme noihmbwaip pupwa tinge, pakai.

¹² Mi'e pe, walip hla' syepumbur nilyeh nate nuru'e yukoh yan kin na gah mih embere Yupretis. Pe mih uku nangar'e pe, ki nende yanah bwore numwaiye me lenge kin, niaiye ka yuse nau anah yut no, ka yurmbe. ¹³ Mi'e pe, nam meteke'e lenge yipihinge pupwa hun ta'e kwuchep. Noinde nase mut hwan embere tas. O noinde nase mut yowor telpei yere tas, topo'e noinde nase mut profet hombo'e tas. (Luku yowor telpei gane.) ¹⁴ Lenge yipihinge pupwa luku tinge yende mirakel. Topo'e tinge yal'e yal'e kekep lalme yende lenge kin lalme, niaiye yarp kekep ka yenge lenge miye', niaiye yarmbe wondoh yute juhilyeh no, ka yahra'e wondoh topo'e Got Lahmborenge Bongol Sekete yoto nup tikin, niaiye ka ende wusyep kot lenge miye' tuweinge.

¹⁵ Lahmborenge Jisas nanange na, "Yusyunde! Ma mut hihwaiye nahilyeh tu'e miye' endei niaiye nat. Lenge miye' tuweinge, niaiye dende' hihiyilih no, yarp yeseperhme nam pe, tinge ka hriphrip. Detale, dindi' nup niaiye ma mut pe, yukur ka se hi'me miye' endenange tinge yenge mondom samale yarp, pakai!"

¹⁶ Ta'e luku pe, lenge yipihinge pupwa yenge lenge kin ya jahilyeh yal moi ende. Moi uku, lenge Hibru jalme Armagedon.

¹⁷ Mi'e pe, walip hla' syepumbur hoi nate nuru'e yan kin nase naitem gah. O nato yukoh yirise tikin Got pe, di' mut tikin miye' ende, niaiye bongol nase luh yilihe tikin Got nat nanange ta'e le'e, "Nai'e niai'e lalme mi'e ko." ¹⁸ Pe ki tahar dululul plaplapai nanar'e gah pe, yoime niaiye tikin nembere supule nanah. Yoime nembere niaiye ta'e luku yukur somo somohonme nondol'me kekep nainde, pakai supule! Yoime le'e ki pupwa supule nengelyembe lenge yoime lalme niaiye somohonme. ¹⁹ Moi embere Babilon tahar nuwor hun me, topo'e yoime embere luku nende yumbune moi embere embere lalme kekep. Got yukur noihsipe moi embere Babilon. Pe kin nende Babilon wono'e wain pupwa, niaiye sasambe noihmbwaip nihe kitikin Got. ²⁰ Nup niaiye yoime embere luku nanah pe, ailan niaiye sai nal loh pinip ya jah pinip mele'e, topo'e hwate si na gah nende temet. ²¹ Nisih sep embere embere ais ta'e neser gul, ta'e 40 kilogram ilyeh ilyeh tahar nase naitem gah nongomb lenge miye' tuweinge pe, tinge yiname nilim wusyep jonombai'e Got. Detale, lenge neser gul embere embere luku gah ta'e nisih pe, nangang lenge nihe syohe embere pupwa.

17

Tuweï ñaiye wende niñ pinip yar wamba'e yitini pupwa

¹Ta'e luku pe, walip hla' ende, ñaiye syepumbur hoi uku nenge yañ, ñaiye ñoihmbwaip nihe tikin Got ñana ñam na, “Ot e'e no, ma yisam ñaimune ñaiye ka ende me tuwei uku ñaiye wende niñ pinip yar warp sehei me mih embere wula no, ta wamba'e yitini pupwa ti. ²Lenge kiñ yotop ti yende niñ pinip yar. Lenge miye' tuweinge kekep yono'e pinip wain ti, pe, tinge si yende kwite kwote, topo'e tinge jande ti yende niñ pinip yar.”

³Yohe Yirise gahanahme ñam pe, kin nenge ñam nal moi gungurar. Pe ñam meteke'e tuwei ende warp wanah teket yowor telpei yaihe, ñaiye ñoinde tikin supule. Wahri' yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule luku, tikin paparar me ñilim wusyep pupwa, ñaiye tinge yaname Got. ñondoh kin syepumbur hoi, topo'e sungwar kin syepumbur umbur. ⁴Tuweï uku dende' hihiyilih yaihe ternenge, topo'e ti wenge ñai'e ñai'e, ñaiye tinge yenge gol yende yendende'me wahri' titi, topo'e ti wungunu' salpan, ñaiye tinge yenge ñeser, ñaiye tikin mi' supule yende. Nal syep non ti pe, ti wenge yañ ende, ñaiye tinge yenge gol yende. Na gah yañ uku pe, ki papararme ñai'e ñai'e ñaiye tikin tekepe. ñai'e ñai'e luku ki sasambe niñ pinip yar, ñaiye ti wende. ⁵Nanah nungup tuwei uku pe, tinge yainge wusyep tase sye' sai. Wusyep uku ñanange ta'e le'e, “Ñam Babilon ñembere. ñam tehei ñaiye mende niñ pinip yar wula wula sekete, topo'e ñai'e ñai'e tetehei lalme, ñaiye pupwa yehe manar kekep.”

⁶Pe ñam meteke'e ti si wende kwite kwote. Detale, ti si wono'e wim lenge miye' tuweinge tikin Got, ñaiye tinge yanange yalañatme wusyep me Jisas. ñupe ñaiye ñam meteke' ti pe, ñam menge plai pe, ñam ñoihmeryembe wula wula.

⁷Kom walip hla' ñana ñam na, “Detale ti nin nenge plai no, ni ñoiheryembe wula wula? Se ma mini nin wusyep tase titi tuwei uku, topo'e yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin ñaiye nikirh ti kili. Yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin uku pe, ñondoh kin syepumbur hoi, topo'e sungwar kin syepumbur mbur. ⁸Yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule le'e, ñaiye nin si teke'e pe, yerkeime kin narp, kom yukur kin narp tukwini, pakai. Kut sehei tikin, ñaiye ka ose ñehéh, ñaiye tikin yepelmbe gululul na gah nal unuh pe, Got ka asambe ñoihmbwaip nihe kin elme yowor telpei uku pe, Got ka ende yumbune kin pe, ka amba'e nihe syohe pupwa pe, kin mi'e ko. Yerkeime, ñaiye Got yukur ñende kekep no, lenge miye' tuweinge, ñaiye nañ tinge yukur ñanar tup laip kin pe, ka yenge plai ñupe ñaiye ka yeteke'e yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule luku. Yerkeime kin narp nom, tukwini yukur kin narp, pakai. Kom mindemboi ka plihe ot.

⁹Miye' ñaiye ñoihmbwaip kin ñowor tirtatar pe, ka se sisyeme ñai'e ñai'e le'e. ñondoh syepumbur hoi uku tinge yalañatme hwate, ñaiye tuwei warp, topo'e moi embere Babilon, ñaiye sai. Topo'e ñondoh syepumbur hoi uku tinge yalañatme lenge kiñ syepumbur hoi. ¹⁰Lenge ñondoh uku pe, syepumbur si yule, kut ñilyeh teter narp kiñ. O ñoinde ñaiye ñende hoi pe, teter yukur tahar kiñ. ñupe ñaiye ka tuhur kiñ pe, Got ka aña'e dou me kin, kom yukur ka ende wah gwaingwaiye. ¹¹Yuwor telpei, ñaiye somohon kin narp, kom tukwini dindi' le'e yukur kin narp pe, kin ta'e ñaiye kiñ syepumbur hun. Kom kin yalh ilyeh tititinge lenge kiñ syepumbur hoi. Nom kin se ka plihe ole pe, kin ka amba'e nihe syohe pe, kin mi'e ko.

¹²Lenge sungwar syepumbur umbur, ñaiye nin si ñeteke'e pe, tinge yalañatme lenge kiñ syepumbur umbur, ñaiye teter yukur yende wah tinge, pakai. Tinge ka yotop yuwor telpei yamba'e bongol, ñaiye ka yende wah tu'e kiñ nom, yukur ka yurp gwaingwai. Bongol topo'e wah tinge ka mi'e hihiwaiye. ¹³Lenge kiñ yonorh ñoihmbwaip ñahilyeh pe, tinge ka yaña'e bongol me yuwor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule. ¹⁴Lenge kiñ syepumbur umbur, topo'e yuwor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule se ka yende wondoh me Worsip Talah. Detale, kin Lahmborenge titinge lenge lahmborenge, topo'e Kiñ titinge lenge kiñ. Kom Worsip Talah nenge lenge lahmente ñaiye jande kin se ka yohe wondoh

17.1 Jer 51.13

17.2 Ais 23.17, Jer 51.7

17.3 Rev 13.1

17.4 Jer 51.7

17.8 Sng 69.28, Dan 7.7, Rev 11.7

17.12 Dan 7.24

me tinge. Lenge lahmende ηaiye jande kin iki tinge mitiη, ηaiye Got si nalaηatme tinge no, kin namba'e tinge pe, ηoihmbwaip tinge tejeime kin.”

¹⁵ Walip hla' ηana ηam na, “Pinip lalme, ηaiye ni ηeteke'e tuwei, ηaiye wende niη pinip yar, warp pe, ki nalaηatme lenge moi, lenge miye' tuweinge wahri' ilyeh, topo'e wusyep ηimeser ilyeh ilyeh tongonose. ¹⁶ Lenge sungwar syepumbur umbur, topo'e yuwor telpei, ηaiye ηoinde tikin supule, ηaiye ni ηeteke'e pe, tinge yalaηatme kiη syepumbur umbur, ηaiye se ka yende wachaihme tuwei, ηaiye wende hwap. Tinge ka yungul hihiyilih ti pe, ta wenge mondom somale wurp. Ka jirnjir wahri' ti yono, topo'e ka yesekeh ti. ¹⁷ Detale, Got si nangange ηoihmbwaip nalme lenge kiη syepumbur umbur uku, ηaiye ka yende ηaimune junde ηasande kin. Pe tinge lenge kiη uku ka tapam ilyeh, ηaiye ka yaηa'e bongol tinge yilme yuwor telpei, ηaiye ηoinde tikin supule. Tinge ka junde wusyep yuwor telpei, ηaiye ηoinde tikin supule yi tutume, ηaiye wusyep tikin Got ka tejei esep. ¹⁸ Tuwei ηaiye nin ηeteke'e luku pe, ti walaηatme moi embere ηaiye bepeteme lenge kiη tikin kekep.”

18

Got ηende yumbune moi embere Babilon

¹ Mi'e pe, ηam meteke'e walip hla' ηoinde nase moi hla' nate gah kekep. Kin bongol supule. Pe yirise embere kin naηar'e nal'e nal'e kekep lalme. ² Kin tambah mah ηanange na, “ηoihginirme moi embere Babilon ηaiye ti si tambe mi'e ko! Ti si tambe mi'e ko! Tukwini lenge yipihinge pupwa, topo'e ηinjet pupwa yarp ya yoto moi uku. ³ Lenge miye' tuweinge moiye moiye lalme, topo'e lenge kiη kekep si yende niη pinip yar yotop ti. Ki ta'e ηaiye tinge yono'e wain pupwa ηaiye niη pinip yar. Topo'e lenge miye', ηaiye yende windau me ηai'e ηai'e si tahar miye' lowe. Detale, lenge miye' tuweinge moi wula wula yiche wuhyau embere yalme tinge yamba'e ηai'e ηai'e wula wula.”

⁴ Mi'e pe, ηam masande di' ende nase moi hla' nat ηanange ta'e le'e, “Yute tus yusme moi iki, lenge miye' tuweinge ηam! Yute tus yupwaihme ti no, pa yenge wahri' yip tupwaihme pupwa ti. Detale, prepwan, ηaiye pa yotop ti yamba'e nihe syohe. ⁵ Pupwa ti ki dini dini nanah hla' na tatame moi hla' pe, Got ηoiheryembe ηai'e ηai'e pupwa, ηaiye ti wende. ⁶ Yip pa yende ηai'e ηai'e pupwa yilme tuwei uku ηahilyeh tuwa'e, ηaiye ti wende me lenge mitiη sye'. Topo'e yende ηai'e ηai'e pupwa wula wula tata' tata' yi yunuh hla' me ti. Yuru'e pinip wain embere yi yunuh hla' me ti yi juh yukoh ti no, ka bongol wondohe sekete ηahilyeh tu'e ηaiye ti si wende me lenge mitiη sye', ηaiye tinge si yono'e. Pe yende mi'mi' me pinip wain pupwa luku yinir me ti, ηaiye ta wono'e. ⁷ Yaηa'e nihe syohe embere embere, ηaiye ka tungwisme wusyep pupwa tititi nange ti lahm boreng bongol sekete, topo'e ti tatame ηai'e ηai'e wula wula sekete. Ti wanange titi na, ‘ηam marp ta'e tuwei ondoh e'e. ηam miye' pakai, ηaiye ka ole no, ma milil me kin.’ ⁸ Ta'e luku pe, nilyehe sai ηaiye ηup ende Got ka ende yumbune ti topo'e nihe syohe embere embere, ηaiye ka ot me ti. Wahri' epwa topo'e ηasarp embere ka otme ti. Pe ti ta wilil embere sekete. Nih ka ono ti hyelhyul guh. Detale, Got miye' ηaiye bongol supule, ka iyar'e ηaimune ti ηaiye wende pe, ka aηa'e nihe syohe luku.

⁹ Lenge kiη kekep, ηaiye yotop ti yende niη pinip yar, topo'e ηoihmbwaip, ηaiye yende nihararme ηai'e ηai'e ti pe, tinge ka yilil me moi embere luku ηupe ηaiye ka yeteke'e nihnom tikin nih, ηaiye ka ono ti. ¹⁰ Tinge ka jin yil wohe sekete, detale, tinge ka hi'jirnge, ηaiye se ka yamba'e nihe syohe ti. Tinge ka yininge na, ‘ηoihginir, ηoihginir moi embere Babilon e'e! Nilyehe sai yitini pupwa ηaiye hwap nin si natme nin.’

¹¹ Lenge miye', ηaiye yende windau me ηai'e ηai'e yarp kekep lalme pe, tinge ka yilil, topo'e ηoihmanme ti. Detale, lenge mitiη Babilon pakai, ηaiye ka plihe yiche wuhyau

yamba'e ɲai'e ɲai'e tinge. ¹² Miye' ende Babilon yukur ka plihe amba'e gol, silwa, topo'e ɲeser ɲaiye tikin mi' supule, topo'e salpan bwore. Topo'e ɲaiyuwat bwore ɲaiye yaihe, lakai silk, topo'e ɲai'e ɲai'e ɲaiye tinge yenge lou yende, topo'e lou, ɲaiye naihe mi' supule. Topo'e ɲai'e ɲai'e, ɲaiye tinge yenge elefan buwelh yende, topo'e ɲai'e ɲai'e, ɲaiye tinge yenge bras, topo'e ain yende, topo'e ɲeser bwore. ¹³ Yukur ka plihe yende windau me lou lalme, ɲaiye nihnom lakai lou imbir' kin misip naihe sengehrepe, topo'e tihir, topo'e pinip wain, topo'e pinip winye' olip, topo'e kakah ɲuhruwet, topo'e kakah wit. Topo'e kau, sipsip, hos, topo'e karis, topo'e lenge miye' ɲaiye ka yende lenge wah pakaiye.

¹⁴ Lenge miye' ɲaiye yende windau me ɲai'e ɲai'e yanange wusyep e'e yalme ti na, 'ɲai'e ɲai'e bwore bwore lalme, ɲaiye ni ɲoiheryembe nange na enge pe, si talai mi'e ko. Wuhyau embere embere nin, topo'e hihyilih bwore bwore si talai nal pe, yukur na si plihe eteke'e!'

¹⁵ Lenge miye' ɲaiye yende windau me ɲai'e ɲai'e, topo'e yamba'e wuhyau wula wula yanar yoto moi uku pe, tinge hi'jarngge ɲaiye se ka yeteke'e ti, ta wamba'e nihe syohe. Pe tinge ka jin wohe. Tinge hi'jarngge ɲaiye yikirh mane ti. Pe ka yilil jonos jonos na,

¹⁶ 'ɲoihginirme! ɲoihginirme! Moi embere, nin mi'e nal ko.

Nye nyermbe nin dende' hihyilih yaihe, topo'e nin nenge gol ɲendende'me nitei, topo'e ɲeser, topo'e salpan, ɲaiye tikin mi' supule.

¹⁷ Nilyehe sai ti wangalaim ɲai'e ɲai'e bwore bwore ti!

Lenge yai tehei ɲaiye loubil pinip, topo'e lenge miye' embep, ɲaiye yenenem loubil pinip yotop lenge miye' wah tikin loubil pinip, topo'e lenge mitiɲ, ɲaiye yarp loubil pinip, topo'e lenge lahmende ɲaiye yende windau me ɲai'e ɲai'e yarp loh pinip pe, tinge topo'e jan wohe supule pe, ¹⁸ tinge yilil ɲupe ɲaiye tinge yeteke'e nihnom tikin nih, ɲaiye ɲono ti. Pe tinge yanange na, 'Yukur na plihe teke'e moi embere ende ɲahilyeh ta'e moi embere luku, pakai!' ¹⁹ Tinge tangarh yihimbili' pe, tinge yilil jonos jonos na, ɲoihginirme, ɲoihginirme moi embere luku!

Ti moi embere, ɲaiye lenge loubil pinip moiye moiye yat pe, yai tehei loubil pinip namba'e wuhyau embere, ɲaiye Babilon wiche wuhyau wamba'e ɲai'e ɲai'e bwore bwore tinge.

Kom nilyehe sai, ti si wangalaim ɲai'e ɲai'e lalme luku mi'e ko.

²⁰ Yip lenge lahmende, ɲaiye yarp ya yanah moi'la' pe, pa hriphrip. Detale, Got si ɲende yumbune moi Babilon. Lenge miye' tuweinge tikin Got, topo'e lenge aposel tikin Jisas, topo'e lenge profet, yip pa hriphrip me Got, ɲaiye ɲende yumbune moi Babilon me ɲaimune pupwa ɲaiye ti wende me yip."

²¹ Mi'e pe, walip hla' bongol ende ɲahra'e ɲeser, ɲaiye tikin ɲembere supule ɲiche na gah loh pinip pe, ki ɲanange na,

Yanah e'e ki ɲahilyeh ta'e mindemboi, ɲaiye ka iche moi embere Babilon e guh no, yukur ya plihe meteke'e.

²² Babilon, yukur ya plihe musyunde wenersep bwore ka tus moi uku.

Wenersep ɲaiye di' loutumbwah lakai, di' miye' ɲaiye ɲosoko wenersep, topo'e di' miye' ɲunduhul'e tumbuh, topo'e di' ɲoih.

Lenge miye' tuweinge, ɲaiye yende ɲai'e ɲai'e tetehei bwore bwore

si lal yal mi'e ko.

Yukur ka plihe yusyunde di', ηaiye yisyer'e kakah wit, pakai supule.

²³ Yukur lenge miye' tuweinge ka plihe yeteke'e nih lam ende ka riri anar'e si moi uku.

Topo'e yukur ka plihe yusyunde di' wusyep

lengge miye' topo'e tuweinge yala dindi'.

Somohon lenge miye', ηaiye yende windau me ηai'e ηai'e ti,

tinge bongol sekete, ηaiye bepyeteme kekep lalme,

topo'e wah molohe ti, ηaiye wende ηimbim yar pe,

tinge hombo'e yehme lenge miye' tuweinge lalme moiye moiye.

²⁴ Got ηende yumbune Babilon,

ηaiye ti wende pupwa wongomb lenge profet,

ηaiye yanange yalanatme wusyep Got.

Topo'e Babilon wende pupwa, ηaiye wongomb

lengge miye' tuweinge holi wbore mise supule tikin Got

nal'e nal'e kekep lalme.

19

Lenge miye' tuweinge wula wula hriphrip me Babilon, ηaiye si pupwa yehe

¹ ηai'e ηai'e luku nal mi'e pe, ηam masande nal moi hla' pe, lenge miye' tuweinge wondoh embere yosoko wenersep marnge ta'e le'e,

Ya hriphrip mirisukwarme Got.

Got poi ilyeh kin nungwisme poi.

Kin namba'e nan embere, topo'e bongol supule.

² Got kin miye' bwore mise, topo'e wusyep kot kin uku

ki mise, topo'e ki bwore bwarme supule.

Kin si ηende yumbune tuwei, ηaiye wende niη pinip yar,

topo'e lenge miye' tuweinge, ηaiye yarp kekep,

ηaiye ti kwite lenge ya yende niη pinip yar.

Topo'e Got plihe nungwisme nihe syohe nalme ti,

ηaiye ti wongomb lenge miye' wah kin.

³ Lenge miye' tuweinge wondoh embere luku plihe yangange na,

“Hriphrip me Got!

Nihnom tikin nihilim, ηaiye ηono moi embere luku,

ka unuh teteme si nyermbe nyermbe tu'e luku.”

⁴ Lenge walip hla' bwore bworengge 24, topo'e lenge walip hla' mi' supule hoye hoye, ηaiye yarp uku ya jah tumbuhuroro'e yahra'e nan tikin Got, ηaiye narp luh yilihe kin.

Tinge yanange na,

“Bwore mise supule! Got, nin Lahmborengge supule!”

⁵ Pe ηam masande di' ende nase luh yilihe tikin Got, ηaiye narp nate ηanange na,

“Yip lenge miye' tuweinge wah tikin Got, yip lahmende,

ηaiye hi'jarnge Got no, yip yarp tuwihme kin,

yip lenge mitiη pakaiye, topo'e lenge mitiη, ηaiye tangat nan embere pe,

yip lalme yahra'e nan tikin Got poi.”

Worsip Talah da dindi' pe, tinge ka yende ηai embere

⁶ Mi'e pe, ηam masande di' wusyep embere lenge mitiη wondoh embere. Di' wusyep uku ki tas ta'e di' tikin loh pinip embere. Topo'e ki tas ta'e dululul, ηaiye buhu marnge.

Tinge yanange na,

Ya mahra'e nan tikin Got, kin Lahmborengge Bongol Sekete,

ηaiye kin bepteme ηai'e ηai'e lalme.

⁷ Poi ya mirisukwarme topo'e ya hriphrip me kin.
Topo'e ya mahra'e naŋ embere tikin Lahmborenge!
Ŋup si nat sehei, ŋaiye Worsip Talah ka enge tuwei kin.
Pe tuwei uku si wende mi'mi' warp, ŋaiye ta windi'e kin.

⁸ Got si naŋa'e hihiyilih yilihe, ŋaiye wukauwe supule no, ta dende'.
Pe luku ki sasambe wah bwore bwarme,
ŋaiye lenge miye' tuweinge tikin Got si yende.

⁹ Mi'e pe, walip hla' ŋana ŋam na, "Inge wusyep e'e: Lenge miye' tuweinge, ŋaiye Got si ŋana lenge nange tinge ka yuta yeteke'e ŋup tikin ŋaiye Worsip Talah ka hindi tuwei kin dindi' pe, ka yende mi'mi' ŋai embere pe, tinge ka hriphrip supule." Pe walip hla' plihe ŋana ŋam na, "Wusyep e'e, wusyep mise tikin Got."

¹⁰ Ta'e luku pe, ŋam ma gwah tumbuhuroro'e manar sehei me ŋhip tikin walip hla' uku nange ma maŋa'e naŋ embere mil me kin ta, ki ŋana ŋam na, "Prepwan ŋaiye na ende tu'e liki. ŋam topo'e mende wah tikin Got ŋahilyeh ta'e ŋaiye ni ŋotop lenge miye' tuweinge, ŋaiye ŋoihmbwaip teŋeime Jisas yende. Poi mirisukwarme naŋ tikin Got ilyehme."

Poi sisyeme, wusyep Jisas, ŋaiye kin ŋanange pe, ki ŋende bongolme lenge miye' tuweinge, ŋaiye ka yininge yalaŋatme wusyep mise tikin Got.

Jon ŋeteke'e miye' narp ŋanah hos wukauwe

¹¹ Aya, ŋam meteke'e moi'hla' ginir pe, hos wukauwe ende gwan. Miye' ŋaiye narp ŋanah hos uku pe, naŋ kin ta'e le'e, Miye' ŋaiye bepeteme wah kitikin bworerme, topo'e kin Miye' Bwore Mise. Detale, kin ŋiyar'e bwore bwarme ŋai'e ŋai'e lalme, topo'e wondoh ŋaiye kin ŋende ŋotop lenge wachaih pe, ki bwore bwarme. ¹² Ŋembep kin naŋar'e ta'e nih, topo'e kin taŋar gala' gol kiŋ wula wula gah ŋondoh kin. Tinge si yainge naŋ ende sai wahri' kin, kom lahmende yukur sisyeme. Kitikin ilyeh sisyeme naŋ uku. ¹³ Hihiyilih sokolohe, ŋaiye kin dende' pe, wim si ŋende lalme. Pe tinge jalme naŋ kin ta'e le'e, Wusyep tikin Got. ¹⁴ Lenge miye' wondoh tikin moi'hla' yarp yanah hos wukauwe jande kin. Tinge dende' hihiyilih wukauwe, ŋaiye tikin prihe mi' supule. ¹⁵ ŋim ŋombor, ŋaiye tikin gandai bumburme tas nase mut miye', ŋaiye nal yerme tinge pe, ka ongombe ende lenge miye' tuweinge lalme ka yurp tuwihme kin. Topo'e kin ka enge wunje ain bepeteme tinge. Pe ŋoihmbwaip nihe tikin Got Lahmborenge ŋaiye bongol sekete ki ta'e ŋaiye ka anainge wain esep el pe, wain mwa' ka tus. ¹⁶ O hihiyilih sokolohe, ŋaiye kin dende' uku pe, naŋ ende sai ŋirope kin, Kiŋ lenge kiŋ, topo'e Lahmborenge lenge lahm-borenge.

¹⁷ Mi'e pe, ŋam meteke'e walip hla' ende gan na ŋanah ŋau. Ki tambah marnge gal lenge ŋinjet embere lalme, ŋaiye tale tale ya yanah ŋaitem ta'e le'e, "Yip lalme yute juhilyeh yurp yeseperhme ŋai embere tikin Got." ¹⁸ No pa yono wahri' lenge kiŋ, topo'e wahri' lenge miye' ondoh embere titinge lenge miye' ŋaiye yarmbe wondoh, topo'e wahri' lenge miye' bongol ŋaiye yarmbe. Topo'e pa yono wahri' lenge hos, topo'e lenge miye' ŋaiye yarp hos uku. Pa yono ŋanaip wahri' lenge miye' lalme, lenge miye' ŋaiye yarp hlaininge, topo'e lenge miye' ŋaiye yende wah pakaiye. Topo'e pa yono wahri' lenge miye' tuweinge, ŋaiye yamba'e naŋ embere, topo'e lenge mitiŋ, ŋaiye yukur yamba'e naŋ embere.

¹⁹ Mi'e pe, ŋam meteke'e yowor telpei ŋoinde tikin, topo'e lenge kiŋ tikin kekep yotop lenge miye' wondoh titinge yate jahilyeh no, ka yurmbe yotop miye' ŋaiye narp nanah hos, topo' lenge miye' wondoh kin. ²⁰ Kom kin syep narpe yowor telpei, ŋaiye ŋoinde tikin supule nenge nal mwahupwai'e, topo'e profet hombo'e luku, ŋaiye somohonme ŋende mirakel supule naŋa'e naŋ embere nal me yowor telpei. Kin ŋende mirakel luku pe, kin hombo'e ŋeyeh lenge mitiŋ ŋaiye yamba'e wutu' tikin yowor telpei, ŋaiye ŋoinde tikin supule, topo'e tinge yisar'e ŋimbep yirisukwarme yipihinge kin uku, ŋaiye miye'

taihelou yende. Tinge yarp profet hombo'e, topo'e yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule, ñaiye teter hindi yarp yiche ya jah nih ñehéh embere ñaiye paparar me ñeser salpa woyol riri sai. ²¹ Miye' uku ñaiye narp na ñanah hos nenge ñim ñombor, ñaiye gandai bumburme, ñaiye nase mut kin tas nongomb lenge miye' wondoh lalme titinge profet hombo'e hindi yowor telpei. Pe lenge ñinjet embere lalme yate yono wahri' titinge miye' wondoh uku yal tatame, ñaiye tinge tapam supule.

20

Miye' pupwa Satan ka orp mwahupwai'e e tutume wahtaip 1,000

¹ Mi'e pe, ñam meteke'e walip hla' ende nase moihla' gah. Nal syep kin pe, kin nenge lousikan tikin kohmap tikin ñehéh, ñaiye tikin gululul na gah nal supule. Topo'e kin nenge mwah hro'e bongol ende. ² Pe walip hla' syep narpe hwanj tikin somoho somohonme luku, ñaiye tinge jalme Miye' pupwa Satan. Kin nenge mwah hro'e ñupwai'e ñhip syep Satan pe, ³ kin ñiche kin na gah ñehéh, ñaiye tikin gululul na gah nal supule. Mi'e pe, kin gase kohmap enderenge bongol tatme Satan. Pe Got ñaname Satan na, "Nin na orp mwahupwai'e e tutume wahtaip 1,000." Ta'e luku pe, Satan yukur tatame ka se plihe hombo'e anaih lenge miye' tuweinge lalme, ñaiye yarp kekep. Kin ka orp mwahupwai'e el tutume wahtaip 1,000 ka mi'e ti, ka se chumbur kohmap osme kin sikirp pe, ka el'e el'e ñaiye kekep lalme.

⁴ Mi'e pe, ñam bep mal pe, ñam meteke'e luh yilihe wula wula tate. Pe ñam meteke'e yipihinge lenge mitinj wula yarp luh uku. Lenge mitinj ñaiye yarp uku pe, somohonme tinge yotombo wonge tinge, ñaiye tinge yanange yalañatme wusyep mise Jisas, topo'e wusyep tikin Got. Lenge mitinj uku yukur yisar'e ñimbep me yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin, topo'e yipihinge kin, ñaiye miye' taihelou yende. Topo'e tinge yukur yamba'e wutu' yowor telpei uku yal syep topo'e nungup tinge, pakai supule. Tinge si plihe tahar yate yarp laip pe, tinge yarp yanah luh yilihe luku. Got nangange lenge bongol, ñaiye ka lalme yurp kinj topo'e Krai bepyeteme kekep e'e yi tutume wahtaip 1,000. ⁵ Luku ñendeheiyeh kin, ñaiye Got si ñahra'e lenge miye' tuweinge ñaiye somohonme yule tahai' ñehéh. O lenge miye' tuweinge ñoinde, ñaiye somohonme yule pe, yukur ka plihe tuhur yute yurp laip, pakai. Teter ka yurp yeseperhme wahtaip 1,000 ka erñe ti. ⁶ Lenge mitinj uku, ñaiye Got si ñahra'e lenge ñendeheiyeh pe, tinge ka hriphrip supule. Ta'e na, tinge tikin Got supule. Tinge yukur ka plihe yule ni hoi, pakai. Kut ka yurp tu'e pris tikin Got hindi Krai. Pe tinge ka yotop kin yurp kinj yi tutume wahtaip 1,000.

Satan kin namba'e nihe syohe pupwa

⁷ ñupe ñaiye wahtaip 1,000 ka el mi'e pe, Got ka kumbur kohmap mwahupwai'e osme Satan ka tus pe, ⁸ ka el la hombo'e anaih lenge miye' tuweinge moiye moiye lalme, ñaiye sai kekep e'e. Lenge mitinj uku tinge tangat Gok, topo'e Magok. Satan ka garas lenge enge e guhilyeh no, ka yende wondoh. Lenge miye' wondoh tinge luku wula wula sekete ta'e sah molon, ñaiye ñanar ñoloh sah. ⁹ Tinge yase yase moiye moiye, ñaiye kekep e'e lalme yate yoyor'me luh moi titinge lenge miye' tuweinge tikin Got ñaiye yarp, topo'e moi embere ñaiye Got ñende nihararme. Kom Got nember nih nase moihla' gah ñono lenge miye' wondoh uku.

¹⁰ Mi'e pe, Got ñiche Satan, miye' ñaiye hombo'e ñeyeh tinge lalme na gah nih ñehéh embere, ñaiye paparar me ñeser salpa ñaiye woyol riri sai nal luh ilyeh, ñaiye somohon tinge yiche yowor telpei, ñaiye ñoinde tikin supule, topo'e profet hombo'e ya jah. Pe nyermbe nyermbe ñup ñau tinge ka hun me yamba'e nihe syohe pupwa.

Ñup tikin ñaiye Got ka iyar'e lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh tongonose

¹¹ Mi'e pe, ñam meteke'e Got narp luh yilihe wukauwe kitikin, ñaiye mi' supule. ñupe ñaiye kin nat pe, kekep topo'e ñaitem jarnge kin yal pe, yukur tinge plihe sai. ¹² Pe ñam

plihe meteke'e lenge miye' tuweinge ηaiye yule lalme, lenge mitiη, ηaiye yamba'e naη embere, topo'e lenge mitiη paka pakaiye yate jan sehei me luh yilihe. Pe lenge walip hla' yisilme tup ηendehei, ηaiye somohonme Got nainge ηaimune tetehei, ηaiye lenge miye' tuweinge yende. Mi'e pe, tinge plihe yisilme tup ηoinde, ηaiye somohonme Got nainge naη lenge miye' tuweinge ηaiye kin nalaηatme, ηaiye ka yotop kin yurp laip nye nyermbe. Pe Got ηeteke'e wusyep, ηaiye sai tup uku pe, kin ηiyar'e lenge miye' tuweinge ηaiye yule lalme luku gande ηai'e ηai'e tetehei lalme, ηaiye somohonme tinge yende. ¹³ Topo'e lenge mitiη, ηaiye somohonme yule tahai' ya jah loh pinip plihe tahar yal pe, Got ηiyar'e tinge. ηahilyeh me Nule, topo'e Moi Lenge Mitiη ηaiye Yule Yarp, plihe yember lenge miye' tuweinge tinge yal pe, Got plihe ηiyar'e tinge lalme ηilyeh ilyeh gande ηai'e ηai'e tetehei lalme, ηaiye somohonme tinge yende. ¹⁴⁻¹⁵ Ta'e luku pe, lenge lahmende ηaiye naη tinge yukur ηanar nato tup laip tikin Got pe, Got ka iche tinge e guh nih ηehéh embere ηaiye papararme ηeser, ηaiye woyol riri sai. Mi'e pe, kin ηiche Nule, topo'e Moi Lenge Mitiη Yule na gah nih ηehéh embere ηaiye papararme ηeser, ηaiye woyol riri sai. Nih na gah ηehéh uku pe, tinge jalme nange nule ni hoi.

21

Moihla' ambaran, topo'e kekep ambaran nate sai

¹ Mi'e pe, ηam meteke'e ηaitem ambaran, topo'e kekep ambaran nate sai. O ηaitem yere, topo'e kekep yere, topo'e loh pinip, ηaiye somohonme sai si na talai mi'e ko.

² Pe ηam meteke'e Got nember Jerusalem ηambaran nase moihla' gah. Moi ambaran Jerusalem ηaiye holi, bwore mise supule, ti ta'e tesimbihye', ηaiye si dende' hihiyilih bwore bwore wende mi'mi' warp wesepherme miye' ti, ηaiye ta windi'e.

³ Pe ηam masande di' ende tahar yohe timbiya nase luh yilihe tikin Got, ηaiye narp ηanange nat ta'e le'e, "Yisyunde le'e, tukwini moi tikin Got si nate gah sai topo'e lenge miye' tuweinge kitikin! Ka orp topo'e tinge pe, tinge ka yurp miye' tuweinge kitikin. Mise, Got kitikin ka orp otop tinge. ⁴ Kin ka ihyete ηembep pinip lalme, ηaiye sai ηembep tinge. Pe lenge miye' tuweinge yukur ka plihe yule. Pe yukur tinge ka plihe yusyunde ηoihmbwaip mane embere embere no, ka yilil, pakai supule. Topo'e yukur ka plihe yamba'e nihe syohe. Detale, ηai'e ηai'e lalme, ηaiye somohonme luku yukur ka plihe si dindi'e le'e, mi'e ko."

⁵ Mi'e pe, miye' uku ηaiye narp luh yilihe kitikin ηanange na, "Tukwini ηam ma mende ηai'e ηai'e lalme ηambaran." Pe ki plihe ηana ηam na, "Inge wusyep e'e, ηaiye ηam si mana nin. Detale, wusyep lalme luku ki bwore mise. Topo'e lenge mitiη lalme ka sisysteme nange wusyep uku ki mise." ⁶ Topo'e ki plihe ηanange na, "ηai'e ηai'e lalme, ηaiye ηam mende pe, ki mi'e ko. ηam miye' endehei, ηaiye mende ηai'e ηai'e lalme, topo'e ηam plihe miye' yuwo, ηaiye gwase ηai'e ηai'e, ηaiye ηam mende. O miye' ende, ηaiye ka usyunde wonge salah pe, ηam ma minime, ηaiye ka ono'e pinip laip e guh pinip ηehéh. Pe yukur ka iche wuhyau amba'e. Kin ka amba'e pakaiye. ⁷ ηaiye miye' sye' ka yohe wondoh pe, ma se maηa'e ηai'e ηai'e luku mil me tinge. Topo'e ηam se ma murp Got kin pe, kin ka orp talah ηam. ⁸ Kom lenge lahmende ηaiye jarngé ηaiye ka yikirh mande ηam, topo'e ηaiye ηoihmbwaip tinge yukur teηeime Got, topo'e mitiη ηaiye yende ηai'e ηai'e tetehei pupwa, topo'e lenge mitiη ηaiye yongombe miye' yule, topo'e lenge mitiη ηaiye yende niη pinip yar, topo'e lenge mitiη ηaiye yende ηimbim yar, topo'e lenge lahmende ηaiye yasar'e ηimbep me got hombo'e, topo'e lenge lahmende ηaiye yanange wusyep molohe pe, moi tinge sai nal nih ηehéh embere ηaiye paparar me ηeser, ηaiye woyol riri sai nye nyermbe. Nih uku tinge jalme nule ni hoi."

Moi ambaran Jerusalem

21.1 Ais 65.17, 66.22, 2Pi 3.13
35.10, 65.19

21.6 Ais 55.1

21.2 Ais 52.1, 61.10, Rev 3.12
21.7 2Sam 7.14, Sng 89.26-27

21.3 Wkp 26.11-12, Ese 37.27

21.4 Ais 25.8,

⁹ Mi'e pe, walip hla' syepumbur hoi, ηaiye nenge marp syepumbur hoi, ηaiye ηende yumbune lenge miye' tuweinge, topo'e ηende mi'e ηoihmbwaip nihe tikin Got pe, kin ηana ηam na, "Ot e'e no, ma yasam tesimbihye' ende, ηaiye tuwei tikin Worsip Talah. Tukwini ka hindi dindi'."

¹⁰ Pe Yohe Yirise gahanahme ηam pe, kin nenge ηam nanah hwate hwunde' ηembere ende, ηaiye nanah hla'. Pe ki pasam Jerusalem, moi holi, bwore mise supule, ηaiye sai topo'e Got pe, nase moihla' gah. ¹¹ Yirise tikin Got naηar'e gah moi uku pe, yirise luku ki ηoinde tikin supule. Topo'e yirise moi uku tikin naηar'e ηoinde tikin supule ta'e ηeser, ηaiye na iche wuhyau embere amba'e, topo'e ki yirise ta'e ηeser jasper, ηaiye prihe mi' supule ta'e pinip yipihinge. ¹² Moi uku pe, lem embere gumunge ηoyor'me, topo'e nanah hla' guh. Kohmap kin syepumbur umbur hoi. Pe lenge walip hla' syepumbur mbur hoi jan ilyeh ilyeh tongonose kohmap uku. Nal kohmap ilyeh ilyeh uku pe, se tinge yainge naη bamtihai ilyeh ilyeh, ηaiye syepumbur mbur hoi titinge lenge Israel sai. ¹³ Nal lem uku pe, kohmap hun sai tongonose bumburme topo'e sye' sye' kin. Hun sai nal tapam, ηaiye ηau anah, hun sai nal teket, ηaiye ηau na gah, hun sai nal syep non, topo'e hun sai nal syep yangam. ¹⁴ Tinge yenge ηeser ηembere syepumbur umbur hoi, ηaiye yende bongol me lem uku. Pe tinge yainge naη lenge aposel syepumbur umbur hoi tikin Worsip Talah sai tongonose ηeser uku.

¹⁵ Pe walip hla' ηaiye ηanange wusyep topo'e ηam pe, kin nenge lou gol sokoloh ende, ηaiye yekember'e ηai'e ηai'e sai syep kin. Pe kin de ka ekember'e moi uku topo'e lem, topo'e kohmap ηaiye lem. ¹⁶ Walip hla' nenge lou gol sokoloh uku nekember'e moi uku pe, ηaiye sokoloh kin, nerηe'e kin, ηaiye hla' kin, topo'e tikih umbur umbur hoye hoye, ηaiye ηoyor'me moi uku pe, wutu' tinge ηahilyeh tatame lalme. Wutu' tinge ilyeh ilyeh tatame 2,220 km lalme tongonose. ¹⁷ Ki plihe nekember'e gumunge lem uku pe, wutu' kin tatame 70 mita. ηai uku ηaiye walip hla' nenge nekember'e moi uku pe, ki ηahilyeh ta'e lenge miye' kekep, ηaiye yenge yekember'e lou yende yokoh.

¹⁸ Lem ηaiye ηoyor'me moi uku pe, tinge yenge ηeser jasper yende. Kut ηai'e ηai'e lalme, ηaiye sai ηoto moi uku pe, Got nenge ηeser gol ηilyehme ηende pe, gol uku naηar'e yirise ta'e pinip yipihinge. ¹⁹ Na gah mondom, ηaiye Got ηere lem ηoyor'me moi uku pe, kin nenge ηeser wula wula, ηaiye tikin bwore mi' supule ηoinde tikin ηendende'me. ηeser ηendehei, ηaiye Got ηere lem gah mondom pe, yaihe topo'e sorpohe – jasper. Hoi kin pe, ηumune ta'e ηaitem – sapaia. Hun kin yaihe, sorpohe, ηumune, terηenge – aget. ηeser hoye hoye pe, ηumune supule – emeral. O syepumbur pe, terηenge, wukauwe topo'e yaihe – sadoniks. ²⁰ Syep umbur ilyeh kin pe, yaihe – konilian. Syep umbur hoi kin pe, sorpohe – krisolait. Syep umbur hun pe, plihe ηumune ηoinde tikin mi' supule – beril. Syep umbur hoye hoye kin sorpohe ηoinde tikin – topas. Syepumbur mbur kin ηumune, kom sikirp yirise – krisopres. O ηeser syepumbur mbur ilyeh pe, yaihe terηenge topo'e sorpohe – haiasin. Syep umbur mbur hoi kin pe, ηeser yaihe, ηaiye ηoinde tikin – ametis.

²¹ Nal kohmap syepumbur umbur hoi uku pe, tinge yenge salpan wukauwe ilyeh ilyeh yende, ηaiye tikin mi' supule. Topo'e ηahwikin ηoto moi uku pe, tinge yenge ηeser gol ηilyehme yende pe, ki naηar'e ta'e pinip yipihinge.

²² Pe ηam yukur meteke'e yukoh yirise ende sai ηoto moi uku, yoho'. Detale, Yai Got Lahmborenge Bongol sekete, hindi Worsip Talah si yamba'e luh, ηaiye yukoh yirise yoto moi uku. ²³ Topo'e nato moi uku pe, ηau hindi wundehei yukur ka se hindi plihe yuwor'e yaηa'e yirise, pakai. Detale, yirise tikin Got si naηar'e naηa'e yirise kin, topo'e Worsip Talah kin ta'e nih lam, ηaiye naηar'e sai moi uku. ²⁴ Lenge miye' tuweinge lalme ka yurp yoto yirise ηaiye naηar'e ηoto moi uku. Topo'e lenge kin nal moiye moiye kekep ka yenge ηai'e ηai'e bwore bwore mi' supule yute yoto moi uku. ²⁵ O kohmap lalme moi uku pe, ka tikin hohou si tu'e luku nye nyermbe. Yukur mitiη ka se jise kohmap. Detale, nato

moi uku pe, nup pakai, kut nau nilyehme. ²⁶ Tinge ka yenge nai'e nai'e lalme, naiye tikin bwore mi' supule tititinge lenge miye' tuweinge lalme kekep yi yoto moi uku. ²⁷ Kut lenge mitinj naiye yende nai'e nai'e tetehei, naiye pupwa tekepe, topo'e nai'e nai'e, naiye pupwa yehe ta'e lenge mitinj, naiye yanange wusyep molohe yukur ka yi yoto moi uku, pakai supule. Lenge miye' tuweinge, naiye nanj tinge si nanar tup laip tikin Worsip Talah pe, tinge ilyehme ka yi yoto moi uku.

22

Jon neteke'e pinip topo'e lou, naiye yanja'e laip yal lenge miye' tuweinge

¹ Mi'e pe, walip hla' pasam mih ende. Pinip uku pe, pinip tikin naiye naja'e laip me lenge miye' tuweinge. Ki gendei ta'e pinip yipihinge, naiye na eteke'e bepmohro nin. Pinip uku ki nawe nat nase luh yilihe naiye Got hindi Worsip Talah yarp. ² Pe pinip uku nawe gande nahwikin embere, naiye yal moi uku nal. Nal nahwikin tikih burumbur pe, lou naiye naja'e laip me lenge miye' tuweinge sai. Lou uku ki tejei esep noto wundehei ilyeh ilyeh tongonose, naiye wahtaip ilyeh lyeh. Lenge miye' tuweinge kekep yenge lou tup kin yende mi'e wahri' epwa.

³ Nai'e nai'e lalme, naiye Got garng'e yukur ka se inir oto moi uku. Luh yilihe, naiye Got hindi Worsip Talah yarp nilyehme ka si oto moi uku. Pe lenge miye' tuweinge tikin Got ka yirisukwarme kin. ⁴ Topo'e tinge ka yeteke'e nembep mohro kin pe, kin ka inge nanj kin e si nungup tinge. ⁵ Nal moi uku pe, yukur ka plihe nup no, lenge mitinj ka se noiheryembe nange tinge ka yejel'e nih lam, naiye ka se riri angange yirise, lakai nau ka owor'e angang lenge yirise, pakai. Detale, Yai Got kin ka orp tu'e yirise tinge. Pe tinge ka lalme yurp tu'e kin nyermbe nyermbe.

Jisas nanange nange ka plihe ot

⁶ Mi'e pe, walip hla' nate nana nam na, "Wusyep lalme luku, naiye sai nato tup e'e, naiye ni nasande pe, luku wusyep tikin Got pe, wusyep uku bwore mise. Pe Yai Got, miye' naiye nember yipihinge kin no, kin gahanahme lenge profet, naiye tinge yalanatme wusyep kin. Kin si nember walip hla' kin, naiye ka asamb poi lenge miye' wah kin lalme, naimune naiye sehei ka ot hwihwaiye."

⁷ Jisas nanange na, "Yusyunde, nam da mut hwihwaiye le'e! Lenge miye' tuweinge, naiye yasande wusyep profet, naiye sai tup e'e no, tinge jande pe, tinge ka hriphrip supule."

⁸ Nam Jon, miye' naiye masande meteke'e nai'e nai'e lalme le'e. Nup'e naiye nam masande meteke'e nai'e nai'e le'e mi'e pe, nam tumbuhuroro'e ma gwah nihip walip hla', naiye si pasam nai'e nai'e le'e nange ma masar'e nimbepe me kin. ⁹ Kom kin nana nam na, "Na ende tu'e liki, na pakai! Nam topo'e miye' wah tikin Got nahilyeh ta'e nin, topo'e lenge to' tatai nin lenge profet, topo'e lenge mitinj lalme, naiye yasande wusyep no, tinge jande. Kut na ahra'e nanj tikin Got nilyehme."

¹⁰ Pe walip hla' nana nam na, "Na inise wusyep profet, naiye sai noto tup e'e, na pakai. Detale, nup tikin Got, naiye ka ende nai'e nai'e luku si nat sehei mi'e. ¹¹ Ta'e luku pe, lenge miye' tuweinge, naiye yarmbe tuhwar yanange wusyep pupwa, topo'e yende nai'e nai'e tetehei pupwa pe, ka yende nai'e nai'e pupwa luku yenge yil yil. O lahmende naiye yende nai'e nai'e bwore pe, tinge ka plihe yende nai'e nai'e bwore bwore luku yenge yil yil, topo'e lenge lahmende naiye yarp yirise supule pe, tinge ka yurp yirise supule yenge yil yil." ¹² Jisas nanange na, "Yusyunde le'e, nam ma mut hwihwaiye. Ma munge yitini muta mangang lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh gunde naimune ilyeh ilyeh tongonose, naiye tinge yende. ¹³ Nam ilyeh miye' endehei, naiye nam mende nai'e nai'e tetehei lalme, topo'e nam miye' yuwo, naiye gwase nai'e nai'e lalme."

¹⁴ Lenge lahmende naiye yungurhme noihmbwaip tinge no, ki sai prihe bwore mi'

supule pe, Got ka ini lenge, ηaiye ka yi yoto kohmap moihla' no, ka yono lousep tikin lou, ηaiye nangange laip lenge miye' tuweinge. ¹⁵ Kut lenge miye' tuweinge ηaiye yende ηai'e ηai'e tetehei pupwa, topo'e lenge mitiη ηaiye yende ηimbim yar, topo'e mitiη ηaiye yende niη pinip yar, topo'e lenge mitiη ηaiye yongomb lenge mitiη yule, topo'e lenge mitiη ηaiye yahra'e naη tikin got hombo'e, topo'e lenge mitiη ηaiye hriphrip yanange wusyep molohe pe, lenge mitiη, ηaiye ta'e luku, yukur ka yi yoto moi tikin Got.

¹⁶ “ηam Jisas, ηam si member walip hla' ηam mat me nin ηaiye na ininge alaηatme wusyep e'e elme lenge miye' tuweinge titinge lenge sios. ηam lounwah tikin kiη Dewit, topo'e ηam talah tikin kiη Dewit. ηam nowas ηaiye ηowor'e yerme ηau hondo hondonge.”

¹⁷ Yohe Yirise hindi tuwei tikin Worsip Talah yanange na, “Ni ot.” Topo'e lenge mitiη ilyeh ilyeh tongonose, ηaiye yasande wusyep uku plihe yanange na, “Ni ot.” Topo'e lahmende nin ηaiye ηasande wonge salah pe, ni ot na ono'e pinip, ηaiye naηa'e laip lenge miye' tuweinge. Lahmende nin ηaiye ηasande na amba'e pe, ni ot ti, na amba'e. Pinip e'e yukur na si iche wuhyau amba'e. Le'e pinip tikin Got pe, se ka yule pakaiye.

Wusyep yuwo

¹⁸ ηam Jon, ηam manange wusyep bongol da syep erηem lenge mitiη lalme, ηaiye yasande wusyep profet, ηaiye sai ηoto tup e'e. ηaiye miye' ende ka eηel'e wusyep ηoinde el oto wusyep ηaiye sai tup e'e pe, Got se ka plihe eηel'e nihe syohe syepumbur hoi, ηaiye kin ηanange sai tup e'e el unuh kin. ¹⁹ Topo'e ηaiye miye' ende ka isil'e wusyep profet sye' upwaihme wusyep, ηaiye sai tup e'e pe, Got se ka ginyenme kin pe, kin yukur tatame ka orp oto moi ambaran tikin Got uku no, ka ono lousep tikin lou, ηaiye naηa'e laip lenge miye' tuweinge. Kin yukur ka amba'e ηai'e ηai'e bwore luku, ηaiye tinge yainge yato tup e'e.

²⁰ Miye' ηaiye ηanange wusyep me ηai'e ηai'e lalme le'e ηanange na, “Mise supule! ηam ma mut hwihwaiye!”

Ki mise. Lahmborenge Jisas, ni ot.

²¹ ηoih mi'mi' tikin Lahmborenge Jisas sai topo'e yip lenge miye' tuweinge lalme.

Wusyep Bwore tikin Got

Urat - Yehre dialect

Wusyep tehei tikin wusyep sye'

Abel — Kin talah Adam hindi Iv, topo'e to' kin Kein. Na eteke'e wusyep tikin Kein sai nato tup e'e nenge nal gah. *Mat 23.35, Luk 11.51, Hib 11.4, 12.24.*

Abraham — Kin yai nendehi lenge miye' tuweinge Israel. Yerkeime pe, Got naname Abraham naiye ka arja'e moi ambaran ende naiye ka orp. Pe ka tu'e naiye moi ambaran tinge. Pe Abraham nasande wusyep. Kin tahar nasme kantri kin pe, kin nal wohe sekete wahtaipe taibe na tatame naiye kin neteke'e kantri uku naiye tukwini tinge jalme Israel.

Got nupwai'e kontrak nendehi topo'e Abraham naiye kin nalanjatme Abraham top lenge nambaih talah kin naiye ka bepeteme lenge naiye ka junde kin.

Abraham, tuwei kin Sara. Tinge hindi yukur yara'e talah ende ya tatame naiye tinge hindi miyen muye. Kom Got nendehi mirakel pe, Sara wara'e talah miye' ende. Tinge jalme naŋ kin Aisak. Ŋupe naiye Aisak tahar miye' bworenge pe, kin nenge tuwei, naŋ ti Rebeka. Ŋup ende Rebeka ti wara'e talah miye' hoi, ŋoinde tinge jalme Iso, kut ŋoinde tinge jalme Jekop. Jekop, naŋ umbur kin Israel. Kin ilyeh uku pe, lenge Juta yamba'e naŋ miye' tuweinge Israel. Jekop nenge lahtuweinge hoi tikin Laban, naŋ tinge Lea hindi Resel, topo'e kin plihe nenge tuwei wah hoi. Pe kin nara'e lahmiye' syepumbur umbur hoi (12) naiye tinge tahar mwan ka' 12 lenge Israel. Naŋ tinge pe, tinge yainge sai nat Wusyep Nate Tas Halhale. (*Rev 7.4-8*) Lenge lahmiye' 12 uku pe, talah tinge wula wula sekete. Talah uku plihe yember talah wula wula nenge nat pe, tinge tahar miye' tuweinge Israel wula wula sekete. Tinge lalme luku tahar nambaih talah tikin Abraham.

Adam — Kin miye' nendehi naiye Got nendehi. Got nenge kekep nendehi kin. Adam kin nendehi topo'e tuwei kin Iv. Pe tinge yengelyembe wusyep ernjeme tikin Got pe, tinge yende hwap. Tahar nup nendehi uku nenge nate e'e pe, lenge miye' tuweinge yende hwap. *Luk 3.38, Rom 5.14, 1Ko 15.22,45, 1Ti 2.13-14, Jud 14.*

Aisaia — Kin profet embere tikin Got. Teter naiye yukur Jisas nat kekep e'e pe, Aisaia si nanange nai'e wula wula naiye ka tus me Jisas. *Mat 3.3, Apo 8.30, Rom 9.27-29.*

Aisak — Kin talah tikin Abraham hindi Sara. Naŋ tehei Aisak pe, yesenet. *Apo 7.8, Rom 9.7, Hib 11.9.*

Amba'e pinip/gihye'e pinip — Nato Tup tikin Got naiye tinge yainge pe, Jon tikin Baptais gihye'e pinip lenge miye' tuweinge wula wula nal mih Jordan. Kin nana lenge nange ka yimbilme yusme pupwa ŋoihmbwaip tinge no, ka yamba'e pinip naiye ka sisysteme nange tinge si yimbilme ŋoihmbwaip. Lenge miye' tuweinge naiye ŋoihmbwaip tinge tejeime Jisas Krais no, tinge yamba'e pinip pe, ki sasambe nange lenge miye' tuweinge luku si tahar Kristen.

Wusyep tehei naiye yamba'e pinip ki ta'e le'e:

a) Miye' naiye namba'e pinip pe, kin si nanange nowor'e nember nal halhale hwap naiye kin nendehi.

b) Jisas si nupwai'e wusyep naiye ka osme hwap lenge miye' tuweinge gunde ŋoihmbwaip tinge naiye tejeime kin.

c) Kin de ka gunde Jisas Krais pe, ka isyunde wusyep kin.

Aposel — Ŋendehi Jisas nalanjatme jetalah 12 kin naiye ka yurp aposel kin. Lenge aposel luku pe, tinge yarp topo'e kin pe, kin nangang lenge sande teke'e. Ŋupe naiye Jisas nule mi'e pe, ki plihe tahar pe, tinge yeteke'e kin topo'me nembep tinge. Kin nember lenge miye' ya yana lenge mitij naimune naiye tinge si yeteke'e, topo'e tinge yanange wusyep bwore mise. Tinge tahar ta'e miye' embep titinge lenge miye' tuweinge naiye ŋoihmbwaip tinge tejeime Jisas. Nato Tup Aposel pe, Pol hindi Banabas top lenge miye' sye' pe, tinge jal lenge aposel. Tinge miye' naiye Jisas Krais nalanjatme tinge naiye ka yende wah kin. *Mat 10.1-4, Mak 9.13-19, Luk 6.12-16.*

Aron — Kin loumwah titinge Livai pe, Livai kin talah 12 ende tikin Jekop. Aron miye'

endehei ɲaiye tinge yalaɲatme kin pris pe, Got si nalaɲatme lenge loumwah tikin Aron ɲaiye ka yende wah tikin pris juh bumbumbe lenge Israel ɲaiye tinge jal lenge Juta. *Luk 1.5, Apo 7.40, Hib 5.4, 7.11, 9.4.*

Aron kin tatai tikin Moses. Tinge hindi wah ilyeh ɲupe ɲaiye lenge miye' tuweinge tikin Israel yarp kantri Isip ta'e ɲaiye lenge miye' wah pakaiye. Tinge hindi yal yer me lenge Israel ɲupe ɲaiye tinge yasme Isip.

Ɔup ende pe, miye' tuweinge sye' lenge Israel yende bwili'e bwula'e yengelyembe wusyep Moses hindi Aron pe, Got ɲasamb lenge nal halhale ɲaiye kin si nalaɲatme tinge hindi miye' ondoh. Got ɲana lenge ɲaiye ka yahra'e lou ilyeh ilyeh tongonose lenge miye' ondoh lenge bamtihei 12 lenge Israel pe, ka yember yi yoto yokoh mele'e yokoh sel tikin Got. Pe kin ɲanange na, “Lou miye' ɲaiye ɲam si malaɲatme ɲaiye ka miye' ondoh pe, lou minei' se ka pwar ot.” Nyermbe hondonge pe, lou minei' Aron pwar nat topo'e yuhurnge nengei pe, ki tejei ɲesep. Pe Got ɲanange na, “Ɔup uku nenge nal pe, lou kin Aron ka tihi' guh wurmbu' kontrak tikin Got tu'e ɲaiye wutu'.” *Nam 17.1-10, Hib 9.4.*

Babilon — Ki moi embere sekete. Somoho somohonme pe, lenge miye' tuweinge moi uku yarmbe topo'e lenge Israel pe, tinge yengelyembe lenge Israel. Pe tinge yamba'e tinge yember lenge ɲaiye ka yende wah me tinge. Pe lenge Israel yarp moi Babilon tatame wahtaipe 70. *Mat 12.17, Apo 7.43.* Nato tup Wusyep Tas Nal Halhale (*Revelesen*) bop 14.8 topo'e 1Pi 5.13 pe, tinge jalme Babilon, kom tinge yanange wusyep tapimbilme nenge nal me Rom.

Balam — Kin profet tikin Got. Ɔup ende pe, lenge wachaih lenge Israel, moi tinge Moap. Kiɲ lenge Moap tinge jalme Balak. Balak ɲasande ɲaiye Balam, profet lenge Israel ka isilihme Got tinge no, ka ende yumbun lenge Israel no, ɲupe ɲaiye kiɲ Balak ka enge lenge ka yurmbe topo'e lenge Israel pe, ka yengelyembe lenge. Ɔendeheiyeh pe, Balam garnge, kom kin plihe ɲoiheryembe ɲaiye ka el moi tikin Balak. Ɔup ɲaiye kin nal yajah pe, walip hla' tikin Got si gan ɲahwikin tatme yajah ɲaiye ka el. Yuwor donki ɲaiye Balam narp nanah no, kin nal pe, ti weteke'e walip hla' pe, ti gwarng ɲaiye ta wil. Ɔup ɲaiye Balam noɲombe ɲututusme ɲaiye ta wil pe, yuwor donki gwarng ɲaiye ta wil pe, ti wanange wusyep walme Balam. Balam yukur ka ende yumbune lenge miye' tuweinge lenge Israel ta'e na, kin sisyeme Got nungwisme tinge. Nato Tup tikin Kontrak Ambaran (*New Testament*) ɲaiye tinge yainge pe, Balak kin wachaih tikin miye' tuweinge Balam, kom Balam wim lal me wuhiau pe, kin nupwai'e wusyep ɲaiye ka guhilyeh topo'e Balak. *Nam 22.5-35, Rev 2.14.*

Bali — Bali topo'e wit pe, ki ta'e bundenge sep (*rais*). Miye' tuweinge yenge ɲesep kin yende kakah, kom kakah ɲaiye tinge yenge bali yende pe, ki sikirp tuwihme kakah ɲaiye tinge yenge wit yende.

Belsebul — Naɲ tikin yipihinge pupwa ende ɲaiye tititinge Filistain pe, moi tinge sai siheime Israel pe, tinge yahra'e naɲ kin. Naɲ umbur kin tinge jalme Satan. Kin miye' ondoh lenge yipihinge pupwa.

Benjamin — Jekop, talah miye' kin syepumbur umbur hoi. Benjamin kin talah yuwo Jekop, topo'e kin loumwah ende titinge bamtihei syepumbur umbur hoi lenge Juta. *Apo 13.21, Rom 11.1, Flp 3.5, Rev 7.8.*

Dewit — Kin kiɲ titinge lenge miye' tuweinge Israel. Kin talah yuwo tikin Jesi pe, wah ɲendehei kin ɲaiye ka bepeteme worsip yai kin. Ɔup ende pe, kin nal narmbe topo'e miye' gamare wondohe embere. Naɲ kin Goliat pe, kin sokoloh tatame 3 mita pe, Dewit ɲonombe kin nule.

Dewit kin miye' ɲaiye ɲende nihararme Got ɲembere sekete. Kin nainge wenersep wula wula ɲaiye ɲahra'e naɲ tikin Got. Wenersep uku tinge jalme Tup Wenersep (*Psalms*).

Bamtihei Dewit pe, ki neɲel'e nenge nate gere Jisas ɲupe ɲaiye mam wara'e kin. *Rom 1.3, Rev 22.16.* Somo somohonme nenge nat pe, tinge yanange wusyep me Jisas

Krais, kin Miye' nungwisme ηaiye Got ka ember ot bamtihei tikin kin Dewit.

Elaija — Kin profet nembere tikin Got. *Mat 11.14, Mak 9.4, Rom 11.2, Jms 5.17.*

Elisa — Kin profet ende ηaiye ηeteke'e Naman. *Luk 4.27.*

Ende hwap/ende pupwa — ηupe ηaiye miye' ηuwor'e wusyep erηeme tikin Got pe, luku kin ηende hwap o, kin ηende pupwa. ηaiye nal nembep tikin miye' pe, hwap uku ki nembere lakai malaih, kom nal nembep tikin Got pe, ki ηahilyeh lalme.

Farisi — Lenge Farisi, tinge yenge naη embere jah bumbe me lenge Juta. Tinge jah ilyeh topo'e lenge jetmam tikin wusyep erηeme. Tinge sisyeme wusyep erηeme ηaiye Got naηa'e Moses, topo'e wusyep erηeme sye' tinge yenel'e yal topo'e. Tinge jate bip tinge ηoiheryembe nange tinge bwore supule tahar'e lenge mitiη sye'. Tinge miye' ηaiye yuwor'e mut hoi, topo'e tinge sasambe nange tinge bwore mi' supule, kom ηoiheryembe tinge pupwa supule. Lenge Farisi pe, tinge jonombai'e Jisas, topo'e tinge jetete kin yal ηaiye ka yonombe.

Fero — Kin kin lenge Isip pe, tinge jalme wah kin Fero, kom tinge ilyeh ilyeh yarpa naη tititinge. (*Wusyep Inglis Pharaoh*), *Apo 7.10,13,21, Rom 9.17, Hib 11.24.*

Grik — Moi embere tikin kantri Grik tinge jalme Athens pe, moi embere Korin sai nato kantri Grik. Lenge miye' tuweinge Grik pe, tinge yamba'e sande teke'e embere pe, tinge yamba'e naη embere. Lenge miye' tuweinge wula yanange wusyep ηimeser Grik ηupe ηaiye Jisas teter narp kekep e'e pe, lenge miye' tuweinge sande teke'e lalme yanange wusyep Grik. ηendehei tinge yainge Tup Kontrak Ambaran (*New Testament*) yate tas ηaiye wusyep ηimeser Grik.

Hagar — Ti tuwei wah titi Sara ηaiye tuwei tikin Abraham. ηupe ηaiye Sara yukur wara'e talah pe, ti waname Hagar ηaiye ta wite topo'e Abraham pe, Hagar wara'e lahmiye' ende tinge jalme Ismael. Ismael yukur talah miye' ηaiye Got si nupwai'e wusyep ηaiye ka aηa'e Abraham, topo'e Ismael yukur namba'e ηaimune ηaiye Got nupwai'e wusyep ηaiye ka angang lenge ηambaih talah tikin Abraham. *Gal 4.24-25.*

Wahtaip wula si nal mi'e pe, Sara titi wara'e Aisak. Kin talah ηaiye Got si nupwai'e wusyep ηaiye ka angange Abraham hindi Sara. ηup ηaiye Sara si wara'e Aisak mi'e pe, ti wahra'e tuhwar topo'e Hagar pe, ti gwarng wal pe, ti wal warp sehei me hwate Sainai. Hwate luku mindemboi pe, Got ka gilme Moses inime wusyep, topo'e ka aηa'e wusyep erηeme syepumbur umbur. Ta'e luku pe, wusyep ηaiye ηanange me Hagar sai nato Galesia 4.22-25 ηanange nange Hagar ti tuwei wah pakaiye, ti walaηatme lenge miye' tuweinge ηaiye ta'e miye' wah pakaiye me wusyep erηeme tikin Got. Detale, tinge ηoiheryembe nange ηaiye miye' ende ka gunde wusyep erηeme tikin Got lalme pe, Got ka amba'e kin tu'e miye' bwore bwarme. Tinge yukur jande wusyep upwai'e tikin Got no, Got ka amba'e tinge tu'e ηaiye miye' bwore bwarme.

Haiten — Tinge yukur miye' tuweinge Juta. Lenge Juta tinge yahra'e naη tititinge. Detale, Got si nalaηatme tinge miye' tuweinge kin, yukur miye' tuweinge moi ηoinde.

Herot — Nato Tup Kontrak Ambaran pe, miye' hoye hoye ilyeh ilyeh tongonose tinge jal lenge Herot.

1)

Kin Herot miye' boreng. Kin kin lenge Juta ηupe ηaiye Maria wara'e Jisas pe, kin de ka onombe Jisas ηup uku. *Mat 2.1-22, Luk 1.5.*

2)

Herot Antipas kin bepeteme distrik Galili ηupe ηaiye Jisas ηanange nalaηatme wusyep bwore tikin Got, topo'e kin ηende wah mirakel. Somohon kin ηosoihme Herodias, tuwei to' kin pe, kin nenge ti. ηup uku kin notombo wonge Jon tikin Baptais. Tinge yenge Jisas yalme Herot ηaiye ka ende wusyep me kin. *Mak 6.14-29, Luk 23.6-12.*

3)

Kin Herot Agripa ηilyeh pe, kin nongomb lenge miye' tuweinge ηaiye jande Jisas ηupe ηaiye sios tahar ηendehei. Kin ηonombe Jems ηaiye to' tikin Jon. *Apo 12.1-23.*

4)

Kin Herot Agripa hoi pe, kin miye' naiye narpe wusyep me Pol mi'e pe, kin nember Pol nal Rom naiye ka gin wusyep el nembep Sisa *Apo 25.13-26, 26.19,27-32.*

Lenge

Hibru — Tinge jalme tinge Juta. Tinge nambaih talah tikin Abraham pe, wusyep nimeser tinge Hibru. Wusyep sye' na eteke'e sai nal Israel.

Hisop — Kin peperiyeh ende naiye tinge yenyer ya jah yele wim lakai pinip naiye yangalai ya yanah yende mi'me miye' naiye ka bwore bwarme el nembep tikin Got. *Jon 19.29.* Yipihinge tikin hisop sai nato *Hib 9.19.*

Hwan embere/sopo' embere (*wusyep Inglis dragon*) Dragon — Ki ta'e sopo' nembere naiye tikin pupwa yehe supule. Ki ta'e hwan naiye bongol supule. Dragon pe, kin namba'e luh Satan, miye' ondoh lenge yipihinge pupwa. *Rev 12.3-13.4.*

Imbilme niohmbwaip/osme pupwa — Wusyep tehei uku pe,

a) Miye' neteke'e naiye kin si nende hwap.

b) Kin nanange naiye ka osme hwap naiye kin si nende pe, ka ende gunde naiye Got nasande.

c) Kin nsilihme Got naiye ka osme hwap naiye kin si nende.

Isip — Ki kantri embere ende naiye sai sehei me Israel. Lenge miye' tuweinge Israel yende wah mwahupwai'e yarp Isip tatame wahtaip 400. *Apo 7.34-38.*

Iso — Nup ende tuwei Aisak wara'e lahmiye' hoi. Tinge jal lenge Iso hindi Jekop. Iso kin talah endehei, kom Jekop nende mih marp narp pe, Iso nase syipsyap nat. O nimbot nonombe kin nembere sekete pe, kin nsilihme Jekop naiye ka ana'e mih marp ka ono'e. Kom Jekop naname na, "Naiye na ininge bwore mise nange na pule yitini nin naiye ta'e talah ondohe pe, se ma yule mih marp." Pe Iso naname na, "Hei, bwore mise se ma yule." Pe Iso nana'e yitini luku nalme Jekop naiye kin nana'e mih marp. *Rom 9.13, Hib 11.20, 12.16-17.*

Israel — Got nana'e nan uku nal me Jekop. Pe kin talah Aisak hindi tuwei kin Rebeka. Lenge nambaih talah Israel pe, tinge jal lenge nan wula wula. Tinge jal lenge miye' tuweinge Israel mi'e pe, tinge plihe jal lenge Juta, topo'e tinge jal lenge Hibru. Moi naiye lenge Israel yarp pe, moi uku Israel. Somohon tinge jalme Kenan, kom tukwini nan umbur'e kin tinge jalme Palestain.

Iv — Miye' ti Adam. Nup naiye Got nende kekep topo'e naitem mi'e pe, kin nende Adam nendehei. Mi'e pe, kin kete melseh Adam pe, kin nende Iv. Iv ti wasande wusyep hwan Satan, naiye kin hombo'e yehme ti pe, ti wono lousep naiye Got si syep erneme tinge hindi naiye yukur ka yono. Ti wana'e Adam lousep sye' pe, kin nono. Tinge hindi miye' tuweinge nendehei naiye yengelyembe wusyep erneme tikin Got, topo'e tahar nup nendehei uku nenge nate gere tukwini le'e pe, lenge miye' tuweinge kekep lalme yende hwap. *2Ko 11.13, 1Ti 2.13.*

Adam hindi Iv yara'e lahmiye' hun, Kein, Abel topo'e Set.

Jekop — Nan umbur kin Israel. Talah kin 12. Tinge mwanka' lenge bantihei 12 lenge Israel.

Jeremaia — Kin profet tikin Got. Kin nanange nai'e nai'e wula wula naiye ka tus me nup tikin Krais, Miye' nungwisme naiye Got si nanange ka ember ot. *Mat 2.17, 16.14, 27.9.*

Jetalah (*wusyep Inglis disciple*) — Tinge lenge miye' tuweinge naiye jande Jisas pe, niohmbwaip tinge tejeime Jisas pe, tinge yasande wusyep kin, topo'e tinge yende jande. Nato Tup Aposel pe, wusyep noinde naiye tinge jalme tinge 'lengge miye' tuweinge naiye jande Jisas', topo'e 'lengge to' tatai', topo'e 'lahmende naiye niohmbwaip tinge tejeime kin'. Tup Matyu 10.1-4, Mak 3.13-19, Luk 6.12-16, Jon pe, Jisas nalanatme lengge jetalah 12 kin naiye ka junde kin, topo'e ka yurp topo'e kin pe, kin nember tinge ya tas ta'e aposel lakai walip kin. *Mat 10.1-4.*

Jisas — Wusyep tehei Jisas pe, 'kin Miye' nungwisme' topo'e 'Got kin Miye' nungwisme poi'. Nan sye' naiye Got nana'e Jisas pe, 'Jisas Krais', 'Talah tikin Got', 'Talah tikin Miye' topo'e 'Talah tikin Dewit'.

Jona — Kin profet tikin Got. *Ŋup* ende pe, Got nember Jona *ŋaiye* ka el moi embere Ninive *ŋaiye* ka ininge alarjatme wusyep bwore tikin Got el lenge miye' tuweinge. Kom Jona garngge plai nanah loubil pinip pe, kin nal moinde. *Ŋup* *ŋaiye* kin narp nanah loubil pinip pe, Got nember *ŋisih* topo'e yohe bembelye'me *ŋembere* nat. Lenge miye' tuweinge *ŋaiye* yarp loubil pinip uku tinge sisyeme na, tehei sai Jona ti, *ŋisih* topo'e yohe bembelye'me luku *ŋembere* sekete pe, tinge yarpe Jona yiche kin ya jah *ŋoloh* pinip. Pe *ŋuyo'* *ŋembere* kumbur'e kin pe, kin tahai' nato tapam mele'e *ŋuyo'* tatame *ŋup* hun. Mi'e pe, *ŋuyo'* ware kin wa wanah *ŋoloh* sah. Ta'e luku pe, Jona *ŋasande* wusyep Got pe, kin nal Ninive na *ŋanange* nalarjatme wusyep Got nal lenge miye' tuweinge. *Mat 12.39-41, 16.4, Luk 11.29-32.*

Josep — Lenge miye' wula wula *ŋaiye* naŋ tinge Josep sai nato tup Wusyep Bwore tikin Got.

1) Lenge talah miye' tikin Jekop *ŋaiye* syepumbur umbur hoi pe, tinge lounwah titinge lenge Israel. O *ŋoinde* tinge luku pe, kin Josep. Kin to' tikin Benjamin. *Apo 7.9-14, Jon 4.5, Hib 11.21-22, Rev 7.8.*

2) Josep *ŋoinde* pe, miye' titi Maria.

3) Josep *ŋoinde* pe, to' tikin Jisas. *Mat 13.55, Mak 6.3.*

4) Josep *ŋoinde* pe, to' tikin Jems. *Mat 27.56, Mak 15.40,47.*

5) Josep tikin Arimatea kin miye' lowe, topo'e kin miye' ondoh ende titinge lenge sisinge woroh Juta. Kin miye' bwore *ŋaiye* gande Jisas Kraiss. *Mat 27.57-60, Mak 15.42-46, Luk 23.50-53, Jon 19.38-42.*

6) Josep Barsabas kin miye' *ŋaiye* gande Jisas Kraiss no, kin narp topo'e kin. *Ŋup* *ŋaiye* tinge de ka yalarjatme aposel ende *ŋaiye* ka amba'e luh Judas pe, tinge yalarjatme Josep topo'e Matias pe, tinge jate tup hun yal pe, Matias yohe. *Apo 1.23.*

7) Barnabas, naŋ umbur kin Josep pe, kin wah ilyeh tikin Pol. *Apo 4.36,13-14.*

Joshua — *Ŋupe* *ŋaiye* Moses nule pe, Joshua namba'e luh kin ta'e miye' ondoh lenge Israel. Kin nenge lenge nato kekep Kenan *ŋaiye* somohon Got si nupwai'e wusyep *ŋaiye* ka angang lenge. Tinge yongombe kukwam lenge miye' tuweinge *ŋaiye* yarp uku. Joshua nowor'e kekep nangang lenge bamtihei Israel ilyeh ilyeh tongonose, kut lenge Livai pe, tinge pakai. Detale, tinge yende wah pris. Joshua kin miye' ondoh embere pe, kin bongol *ŋaiye* lenge miye' tuweinge ka junde Got topo'e *ŋoihmbwaip* ilyeh pe, ki *ŋanange* na, “*Ŋam* topo'e lenge miye' tuweinge *ŋam* pe, poi ya lalme gunde Got.” *Apo 7.45, Hib 4.8.*

Juta — Kin talah miye' ende tikin Jekop *ŋaiye* *ŋambaih* talah tikin Abraham. Somoho somohonme tinge jalme bamtihei tikin Juta *ŋaiye* yarp kekep Juta pe, tinge Juta. Tukwini tinge jal lenge miye' tuweinge lalme Israel *ŋaiye* tinge Juta. Moi embere Jerusalem sai nato provins Juta. Maria wara'e Jisas Kraiss wa woto bamtihei Juta.

Kamel — Ki *ŋahilyeh* ta'e hos *ŋaiye* tinge yikirh miye' tuweinge topo'e *ŋai'e* *ŋai'e*. *Ŋup* sye' tinge yenge kamel waih yende hihiyilih. *Mat 3.4, Mak 10.25, Luk 18.25.* Yipihinge kin sai nal tup *Mat 19.24.*

Kein — Kin talah ondohe lenge Adam hindi Iv. Kin *ŋoihmbwaip* pupwa me to' kin *ŋaiye* tinge jalme Abel. Tehei kin ta'e le'e, Got *ŋasande* ofa Abel *ŋaiye* kin nenge yuwor sip *ŋende*. Kut Got garngge ofa Kein *ŋaiye* kin nenge nyen hau *ŋende*. Ta'e luku pe, Kein *ŋonombe* Abel nule. Hwap ta'e luku tas pe, Got *ŋaname* Kein *ŋaiye* ka ende yuwor yuwor el moiye moiye pe, lenge miye' tuweinge ka jirngge kin. *Hib 11.4, 1Jo 3.12, Jut 11.*

Kenan — Ki naŋ tikin kekep *ŋaiye* Got nupwai'e wusyep *ŋaiye* ka angang lenge miye' tuweinge Israel tu'e *ŋaiye* kekep tinge. Tukwini kekep uku tinge jalme Israel. Naŋ umbur'e kin tinge jalme Palestain. *Apo 7.11, 13.19.*

Kontrak — Na eteke'e wusyep upwai'e.

Kraiss — Naŋ Kraiss natme wusyep *ŋimeser* titinge lenge Grik. Wusyep Hibru tinge jalme Kraiss *Mesaia*. *Mesaia* pe, wusyep *ŋimeser* titinge lenge Juta. Wusyep tehei *Mesaia* ta'e le'e, 'miye' *ŋaiye* tinge yuru'e pinip winye' jah kin'. Luku ta'e *ŋaiye* somohon *ŋupe* *ŋaiye* Got nalarjatme miye' ende *ŋaiye* ka tuhur kin lenge Juta pe, tinge yuru'e pinip

winye' jah ḡondoh kin ta'e ḡaiye wutu' ḡaiye kin si kin tinge. Got si nupwai'e wusyep ḡaiye ka ember 'miye' alarjatme' ka ote ungwisme lenge miye' tuweinge kin, topo'e ka enge lemame ḡaiye Got bepeteme ot. Miye' uku Krais, kin miye' ḡaiye Got si nalarjatme pe, kin nember kin nat.

Kristen — Wusyep tehei Kristen ta'e le'e, lenge miye' tuweinge ḡaiye jande Krais. *Apo 26.28, 1Pi 4.16.*

Livai — Kin talah 12 ende tikin Jekop ḡaiye mwanka' 12 titinge Israel. Lenge ḡambaih talah Livai pe, Got si nalarjatme tinge ḡaiye ka yende wah tikin Got yi yoto yukoh yirise. Aron kin ḡambaih talah ende tikin Livai pe, lenge ḡambaih talah tikin Aron tinge yende wah pris. *Hib 7.5,9-10, Rev 7.7.*

Jetalah ende tikin Jisas Krais kin Livai, nanj umbur kin Matyu. *Mat 9.9-13, Mak 2.14, Luk 5.27-29.*

Lot — Talah tikin Haran ḡaiye to' tikin Abraham. ḡupe ḡaiye Abraham na nahai'e moi ambaran ḡaiye Got si nupwai'e wusyep ḡaiye ka aḡa'e kin pe, Lot nal topo'e kin. ḡup ḡaiye tinge ya yoto moi uku pe, Lot kin na narp moi Sodom. Lenge miye' tuweinge Sodom pe, tinge yende ḡai'e ḡai'e ḡaiye tikin pupwa yehe supule. Tehei kin uku ti, Got ḡanange ka ende yumbune moi uku. Kom Got nember walip hla' ende na ḡaname Lot ḡaiye ka osme moi uku pe, walip hla' ḡana lenge na, "ḡupe ḡaiye pa yil, yukur pa bep bunjenge yil moi uku!" Lot topo'e lenge tuweinge talah kin yasme moi uku pe, Got nesekeh moi uku, kom tuwei Lot plihe bep wal moi uku pe, ti wimbilme wal ta'e ḡeser tahir. *Luk 17.28-32, 2Pi 2.7.*

Loutungwarmbe — ḡaiye miye' ende ka ende ḡainde pupwa supule tu'e ḡaiye ka onombe miye' ende ka ole, lakai ka ende ḡendei me ḡai'e ḡai'e miye' ende pe, lenge Rom ka yuluwei kin yil loutungwarmbe ka ole. Tinge yenge lou rop hoi ḡaiye tinge yende loutungwarmbe pe, tinge yendere sehau yal hipsyep kin yal lou, lakai tinge yenge mwah yupwai'e ḡhip syep kin yal lou. Mi'e pe, tinge yahra'e loutungwarmbe luku yanah dilndil sai hla' pe, tinge yasme miye' uku tehei loutungwarmbe na tatame ḡaiye kin nule. Miye' ḡaiye tinge yuluwei yal loutungwarmbe pe, kin namba'e nihe syohe embere sekete na tatame ḡaiye kin nule, topo'e kin namba'e hi'e ḡembere sekete.

Luh Holi ḡaiye Holi Supule — Nato dininde tikin yukoh yirise ḡaiye tinge yember ḡai'e ḡai'e holi tikin Got ḡanar pe, pris ondoh ilyeh nato luh uku wahtaip ilyeh ilyeh. ḡaiyuwat embere tehei tatme kohmap ḡaiye ya yoto Luh Holi luku ḡaiye Holi Supule. ḡaiyuwat uku ki ḡowor nanah hla' nate gere gah mondom ḡupe ḡaiye Jisas nule. *Mat 27.51, Mak 15.38, Luk 23.45.* Luku ki sasambe nange ḡup uku pe, Got kumbur ḡahwikin me lenge miye' tuweinge ḡaiye ka yi yoto Luh Holi ḡaiye Holi Supule luku ḡupe ḡaiye ḡoihmbwaip tinge ka teḡeime Jisas Krais. *Hib 9.3-25.*

Mana — Yerkeime ḡupe ḡaiye lenge miye' tuweinge Israel yasme Isip pe, tinge yonyor'me moi gungurar ya tatame wahtaip 40. ḡup uku pe, Got nangange lenge ḡai ḡaiye tinge yono. ḡai uku tinge jalme mana. ḡai uku pe, ki nase moihla' gah kekep ḡup ilyeh ilyeh pe, lenge miye' tuweinge ya yamba'e ḡai uku yono, kut ḡup Sabat pe, pakai. Wusyep ḡaiye ḡanange mana pe, tinge yainge sai nato tup *Jon 6.31,49, Hib 9.4, Rev 2.17, Kis 16.13-36.*

Melkisedek — Poi yukur sisyeme bworerme Melkisedek, kom tinge yainge wusyep kin sai nato tup Hibu bop 5 nal bop 7. Kom nato tup Genesis 14.17-20 pe, ki ḡanange ta'e le'e: "ḡup ende pe, lenge wachaih yat pe, tinge syep yarpe Lot, yuruwai tikin Abraham, topo'e lenge tuweinge talah, topo'e tinge yamba'e ḡai'e ḡai'e kin lalme. Pe Abraham nal narmbe topo'e lenge wachaih uku pe, kin nengelyembe lenge pe, kin namba'e Lot, topo'e ḡai'e ḡai'e kin lalme. ḡup ḡaiye Abraham plihe nase narmbe nat pe, kin titinihme Melkisedek ḡanar yaḡah. Melkisedek naḡa'e kakah topo'e pinip wain nalme Abraham pe, kin ḡende mi'mi' me kin. Abraham naḡa'e namba 10 hap ḡai'e ḡai'e kin ḡaiye kin si na narmbe no, kin namba'e nenge nat pe, kin naḡa'e nalme Melkisedek. ḡai ta'e luku ḡaiye Abraham ḡende pe, lenge miye' tuweinge Israel tahar pe, tinge yende jande ḡaiye tinge yaḡa'e namba 10 hap ḡai'e ḡai'e tinge yal lenge pris." Ta'e luku pe, nato tup Hibu

pe, ki njanange na, Melkisedek kin pris topo'e. *Hib bop 5-7.*

Wahtaip wula si nal mi'e pe, Got njanange na, "Pris najiye ka yalanjatme pe, ka ot me bantihei Livai." Kom njupe najiye Melkisedek nate gereme Abraham pe, lenge Livai najiye bantihei talah tikin Abraham pe, teter mam yukur wara' lenge, pakai. Luku tehei najiye tup tikin Hibru njanange najiye Abraham naja'e Melkisedek namba 10 hap naji'e naji'e kin pe, luku ki ta'e najiye lenge pris lalme nato bantihei Livai tinge yaja'e namba 10 hap tinge. Detale, mindemboi ka lalme tuhur nambaih talah tikin Abraham.

Miye' nungwisme — Jisas kumbur nahwikin me lenge miye' tuweinge najiye ka tupwaihme nihe syohe najiye tinge ka yamba'e. Detale, Jisas si nule berme pupwa lenge miye' tuweinge lalme pe, Got si nasme pupwa lahmende najiye noihmbwaip tinge tejeime Jisas no, kin neteke'e tinge si bwore bwarme.

Moi yilihe (*wusyep Inglis paradise*) — Tehei moi yilihe, wah najiye tikin mi' yilihe supule. Lenge miye' tuweinge jal moi yilihe nato wah Iden najiye Got nember Adam hindi Iv yarp ndeheiyeh najiye Got nde kekep e'e. Nato Tup Kontrak Ambaran ki njanange moi yilihe pe, ki seheiyeh ta'e moihla' najiye tikin moi yilihe najiye lahmende miye' tuweinge noihmbwaip tinge tejeime Jisas Krai no, njupe najiye ka yule pe, tinge ka yil moi uku. *Luk 23.43, 2Ko 12.3, Rev 2.7.*

Moses — Kin miye' ondoh embere lenge miye' tuweinge Israel. Njupe najiye lenge miye' tuweinge Israel yarp mwahupwai'e yal Isip pe, Got nalanjatme Moses najiye ka el la ungwisme lenge no, ka tus yusme Isip, kut ka yil kekep najiye kin nalanjatme najiye ka angang lenge. Got nalanjatme Moses nal yanah noinde tikin. Moses neteke'e nih riri sai lou malaih ende, kom nih yukur nono lou uku, pakai. Pe kin sisysteme Got narp nato luh uku. Pe Got njaname kin na, "Njan si malanjatme nin najiye na el la ungwisme lenge miye' tuweinge plihe enge lenge el moi tinge."

Got nde mirakel embere embere tas syep Moses. Njupe ende najiye lenge miye' tuweinge Isip kukwame lenge miye' tuweinge Israel pe, tinge yate jere noloh pinip embere najiye tinge jalme Njolah Pinip Yaihe. Pe Got nupwai'e pinip najiye ka owe pe, pinip tahar sisil nal umbur umbur pe, ki tahar sai ta'e lem pe, lenge miye' tuweinge jah yerne yal kekep gungurar. Njupe najiye tinge yerne ya yanah umbur pe, lenge miye' wondoh Isip jah de ka yerne, kom pinip plihe nawe nate gahilyeh tatme tinge pe, tinge yono'e pinip pe, tinge yule lalme.

Got nangange wusyep erneme kin nalme lenge miye' tuweinge Israel. Tinge ya jere moi gungurar pe, Moses nanah hwate Sainai na la orp najiye ka ininge wusyep topo'e Got. Got nasambe kitikin nalme Moses pe, kin njaname Moses me wusyep erneme kitikin. Got nainge wusyep erneme syepumbur umbur kitikin nanah neser hoi. Neser uku pe, tinge yember yanar yal luh tase nato Wurmbu' Kontrak. Topo'e tinge yainge wusyep uku nal Tup syepumbur tikin Moses: *Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers pe Deuteronomy, o Stat, Kisim Bek, Wok Pris, Namba, Lo.*

Ninive — Moi najiye Got nember Jona nal najiye ka ininge wusyep tikin Got. Wusyep Got sai ta'e le'e, kin de ka ende yumbune moi uku. Detale, tinge yende naji'e naji'e pupwa yehe supule. Njupe najiye tinge yasande wusyep tikin Got pe, tinge yilil pe, tinge yimbilme noihmbwaip. Ta'e luku pe, Got nasme pupwa tinge pe, yukur kin nde yumbune tinge. *Mat 12.41, Luk 11.32.*

Noa — Njupe najiye Got nde miye' endehei Adam no, ki nejel'e nenge nat pe, bantihei najiye tahar Adam nate gere Noa pe, ki syepumbur hoye hoye. Njupe najiye Noa narp pe, lenge miye' tuweinge lalme kekep e'e pe, tinge yende naji'e naji'e najiye tikin pupwa yehe supule. Pe Got njanange najiye ka ember pinip ka tule lenge miye' tuweinge, topo'e naji'e naji'e lalme kekep e'e. Kom Noa pe, kin miye' bwore bwarme supule pe, kin gande wusyep tikin Got. Ta'e luku pe, Got njaname Noa najiye ka ende loubil pinip embere pe, kin njaname gande naji'e naji'e najiye ka ende. Got njaname najiye ka amba'e tuwei kin pe, lenge lahmiye' kin hun, topo'e lenge tuweinge tinge pe, ka yi yoto loubil pinip, topo'e ka amba'e yuwor tetehei lalme, topo'e ninjet. Yuwor uku ka syepumbur

hoi pe, ka tuhwim topo'e nukup syepumbur hoi. Noa nasande wusyep Got pe, ki nende gande naiye Got nanange. *Mat 24.37-38, Luk 3.36, 17.26-27, Hib 11.7, 1Pi 3.20, 2Pi 2.5.*

Ŋupe naiye Noa nenge lenge mihin talah topo'e tuwei kin si ya yoto loubil pinip pe, Got nember nisih embere nate gah pe, mih tembelem nembere nawe pe, pinip napara'e hwate lalme. Miye' tuweinge kekep lalme le'e yono'e pinip, kom Noa topo'e bantihei kin yarp. Wundehei wula wula nal mi'e pe, pinip nerje ŋowor'e na gah pe, kekep sai. Pe Noa nenge lenge mihin talah topo'e tuwei kin ya tas loubil pinip. Ta'e luku pe, Noa nende ofa nalme Got hriphrip me kin naiye kin si nungwisme tinge. Got nupwai'e wusyep naiye yukur ka plihe ember pinip tu'e luku ot, pakai. Got nanange na, “Ŋuyul pe, luku wutu' tikin wusyep upwai'e nam naiye yukur ma plihe member mih tembelem ka ende yumbune nai'e nai'e lalme.”

Ŋeser hendeinge (*alta*) — Lenge Juta yesekhe yuwor yende ofa yalme Got yal yanah neser hendeinge. Tinge yongombe lenge yuwor ta'e worsip, meme topo'e workau naiye tinge yende ofa yalme Got. Hendeinge luku pe, tinge yenge neser yende. Na eteke'e neser hendeinge sai nato tup *Mat 5.22.*

Ŋeser salpa — Ki neser sorpohe naiye nih ilim tahar yirise, topo'e misip kin naihe pupwa yehe. Tinge yenge yesekhe yende nihyeh naiye yonorh ya yoto senesep. *Rev 9.17.*

Ŋoloh Pinip Yaihe

— Ŋoloh Pinip Yaihe pe, ki sai bumbumbe Israel topo'e Isip.

Ŋup tikin Kakah Ŋaiye Yis Pakai — Tehei kin ta'e le'e: Ŋupe naiye lenge Juta de ka yusme Isip no, ka yut pe, kakah naiye tinge si yimbilme pe, yukur tatame naiye ka yurp yeseperhme naiye ka tenenem no, ka yesekhe, pakai. Pe luku tehei naiye lenge Juta yono kakah naiye yis pakai tatame ŋup syepumbur nato wahtaip ilyeh ilyeh.

Olip — Ki lou naiye nesep tehei. Lenge Juta yenge lou sep olip yende pinip winye' pe, tinge yende nai topo'e winye' uku. Tinge yihyete jah dohwaih topo'e nai'e nai'e sye'. Winye' uku pe, ki nai embere sekete me lenge Juta. *Rom 11.17,24, Jms 3.12, Rev 11.4.* Yipihinge ki sai *Luk 16.6.*

Otombo wahri' hi' — Nato wusyep erjeme lenge Juta pe, ŋupe naiye mam wara'e talah miye' no, kin narp na tatame ŋup syepumbur hun pe, tinge yina' me wahri' hi' kin. Luku Got naname Abraham naiye ka yende junde tu'e luku *Gen 17.9-14.* Yina' me wahri' hi' pe, ki sasambe naiye miye' uku tikin Juta. Ŋendeheiyeh kin naiye lenge miye' yanange yalaŋatme wusyep bwore mise tikin Got pe, lenge miye' tuweinge Juta sye' yanange ta'e le'e, “Ŋaiye miye' yukur bantihei Juta no, ki sande ka tuhur Kristen pe, ka yina' me wahri' hi' kin yer nendehei. Luku ka tu'e wutu' naiye ki sasambe nange kin si tahar Juta pe, luku ta'e naiye kin tatame ka tuhur Kristen topo'e.” Kom Pol yukur hriphrip me wusyep uku. Pe kin nainge tup nember nal lenge miye' tuweinge Galesia, topo'e nal lenge moi sye'. Kin nanange na, “Ŋahwikin nesep ilyeh sai naiye miye' ka ende no, ka tuhur Kristen. Ŋahwikin sep ilyeh uku pe, ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge ka tejeime Jisas Krai ilyehe si.”

Pasova — Kin ŋup embere titinge lenge Juta. Wusyep tehei Pasova pe, usungurhme el. Ŋup uku pe, lenge Juta ŋoiheryembe ŋup naiye tinge tas yasme mwahupwai'e nato moi Isip. Ŋup uku pe, Got nember walip hla' kin nat naiye kin nongomb lenge talah ondohe nato yukoh ilyeh ilyeh lenge Isip. Kom Got nana lenge Juta na, “Nato yukoh yip ilyeh ilyeh pe, pa yonombe sipsip pe, pa yihyete yuwor wim yil tumwange miye' naiye sai kohmap. Ŋup naiye walip hla' ka eteke'e wim pe, ka usungurhme yukoh yip pe, yukur ka onombe talah miye' ondohe oto yukoh uku, pakai.” Luku tehei kin Pasova. Nato wahtaip ilyeh ilyeh pe, lenge Juta tinge yonombe worsip pe, tinge yende nai naiye tinge jahilyeh yono. *Mat 26.2,5,17-19.*

Pentikos — Ŋup Pasova topo'me ŋup 50 nal mi'e pe, lenge Juta jahilyeh. Tinge ŋoiheryembe ŋup naiye Got nana'e wusyep erjeme nalme Moses nanar hwate Sainai, naiye ka angang lenge miye' tuweinge Juta, topo'e ŋup naiye wit gwinim no, tinge yotombo. *Apo 2.1, 16.20, 1Ko 16.8.*

Kom tukwini le'e pe, nup Pentikos pe, poi Kristen n̄oiheryembe nup n̄aiye Yohe Yirise n̄endehei nate gah lenge Kristen miye' tuweinge n̄aiye n̄oihmbwaip tinge tejeime Jisas Krai Apo 2.1-4.

Pris — Lenge pris, tinge miye' bumble n̄aiye tinge yalanatme lenge n̄aiye yungwisme lenge Israel yende ofa yalme Got. Nato nup tikin Jisas pe, tinge yende ofa ya yoto yukoh yirise nato Jerusalem. Lenge pris n̄aiye tinge yalanatme pe, tinge tahar bamtihei tikin Aron, topo'e tinge n̄ambaih talah tititinge Livai.

Tinge lalme pris, kom nato mele'me tinge pe, n̄oinde kin n̄ondoh me tinge lalme. Pris ondoh uku pe, tinge yalanatme kin n̄aiye ke ende wah tu'e pris ondoh wahtaip ilyeh mi'e pe, tinge plihe yalanatme pris ondoh ambaran n̄oinde. Pris ondoh ilyeh pe, kin nato yukoh yirise nato Luh Holi pe, kin n̄ende ofa nalme Got me hwap kin, topo'e hwap lenge miye' tuweinge n̄aiye tinge si yende. Pris lalme luku, tinge yarp, kom sye' tinge luku pe, somohon tinge yarp ta'e pris ondoh.

Profet — Kin miye' n̄aiye n̄anange wusyep tikin Got. Kin namba'e mut Got pe, kin n̄anange wusyep nal lenge miye' tuweinge. Got nalanatme profet wula wula ta'e Samuel, Aisaia, Jeremaia. Pe Got n̄asambe tinge n̄ai'e n̄ai'e n̄aiye mindemboi ka tus. Tinge yanange n̄aiye Krai ka ot, topo'e n̄ai'e n̄ai'e wula wula n̄aiye ka ende, topo'e n̄aimune n̄aiye ka ende me kin. Topo'e tinge yanange n̄ai'e n̄ai'e wula wula n̄aiye ka tus nup yuwo n̄aiye ka ot kekep e'e yer me n̄aiye Jisas Krai ka plihe ot no, ka iyar'e lenge miye' tuweinge. Wahtaip wula wula nal pe, mam wara'e Jisas Krai pe, luku lalme ka tus.

Rahap — Yerkeime lenge miye' tuweinge Israel yekepe yanah n̄aiye ka yi yoto kekep n̄aiye Got si n̄anange nange ka angang lenge. Tinge yember lenge miye' yul yal tase yal n̄aiye ka yanar kantri no, ka yeteke'e yanah n̄aiye ka yongomb lenge no, ka yengelyembe lenge. Rahap ti tuwei n̄aiye wende niñ pinip yar, kom nup uku pe, ti warp moi uku. Nup n̄aiye lenge miye' Israel n̄aiye yale yanar moi yate jere luku pe, ti wungwis lenge, topo'e ti winis lenge. Detale, ti n̄oihweryembe nange luku n̄asande tikin Got n̄aiye lenge miye' tuweinge Israel ka yamba'e kekep uku. Ta'e luku pe, tinge yukur yonombe Rahap. Kut tinge yongomb lenge miye' tuweinge lalme yoto moi uku, kom ti pakai. Ti tuwei ilyeh n̄aiye tinge yainge sai nato tup Matyu 1.5 pe, ti ka' tikin Jisas ende. *Hib 11.31, Jms 2.5.*

Rebeka — Ti tuwei Aisak, n̄aiye talah tikin Abraham. Ti wara'e Jekop hindi Iso hoime. Iso pe, kin talah ondohe, kom Got nalanatme Jekop kin talah ondohe pe, lenge Juta lalme tinge yat bamtihei kin. Na eteke'e wusyep sye' me Iso sai nato tup uku.

Resel — Ti tuwei Jekop pe, kin n̄ende nihararme ti supule. Ti mam titinge Josep hindi Benjamin, topo'e ti walanatme mam lenge Juta miye' tuweinge lalme nato tup Mat 2.18.

Rom — Moi embere titinge kantri Itali. N̄upe n̄aiye Jisas narp kekep pe, lenge miye' tuweinge Rom yengelyembe lenge moi wula wula. Tinge yengelyembe lenge Israel pe, tinge bepeteme lenge. Luku tehei n̄aiye lenge Israel tuhwar me tinge no, tinge de ka kukwame lenge yi tus yusme moi tinge. Kiñ titinge Rom kin Sisa. Kin kiñ miye' bongol n̄aiye bepeteme kekep lalme le'e. Kin nengelyembe lenge miye' ondoh lalme.

Sabat — Nup Sabat pe, ki nup embere. Nato tup Genesis pe, ki n̄anange n̄aiye nato nup syepumbur ilyeh pe, Got n̄ende kekep topo'e n̄ai'e n̄ai'e lalme. Nup syepumbur hoi pe, kin namba'e yohe. Detale, wah kin mi'e ko. Got n̄anange na, "Lenge miye' tuweinge ka yende wah nup syepumbur ilyeh kut, nup syepumbur hoi pe, ka yamba'e yohe pe, ka yahra'e narj Got."

Lenge Juta pe, wusyep erneme tinge me nup Sabat wula wula. Tinge yanange na, "Miye' tuweinge yukur ka yende wah ende yoto nup uku, na pakai." Topo'e tinge tuhwar nembere sekete n̄aiye miye' tuweinge ka yuwor'e wusyep erneme luku. Pe tehei kin n̄aiye tinge tuhwar me Jisas n̄ende mi'me miye' wahri' epwa n̄oto nup Sabat, topo'e n̄upe n̄aiye lenge jetalah tikin Jisas yemberehe wit sep sye' yono yoto nup tikin Sabat. Lenge miye' sye' tikin Juta yanange nange luku tinge si yende wah pe, luku tinge yende hwap.

Sadyusi — Tinge miye' bamtihei n̄oinde n̄aiye yarp bumble me lenge Juta. Tinge

yangange sande teke'e yal lenge miye' tuweinge naiye ka junde wusyep ernjeme naiye Got nana'e Moses, topo'e ka junde nai'e nai'e njimeser lenge Juta. Tinge nahilyeh ta'e lenge Farisi. Kom nyermbe nyermbe tinge teketenge wusyep topo'e lenge Farisi. Tehei ki ta'e le'e, lenge Farisi yanange nange njupe naiye miye' nule pe, kin plihe tahar narp wimun, kom lenge Sadyusi yanange nange pakai.

Sainai — Ki hwate naiye Moses nate narp no, Got nana'e wusyep ernjeme kin nalme Moses.

Saion — Nanj tikin hwate ende naiye tinge yende moi Jerusalem. Yukoh yirise sai nanah hwate luku, topo'e moi uku pe, ki moi yirise supule. Njup sye' nanj Saion tinge jal yapara'e moi embere Jerusalem. Njup sye' tinge jal nanj Saion lakai Jerusalem yenge yal moiha'. Luku ki tapimbilme moi naiye Got narp. *Mat 21.5, Jon 12.15, Rom 9.33, Hib 12.22, Rev 14.1.*

Samaria — Ki provins ende. Lenge Samaria tinge yukur Juta bwore mise. Detale, yerkeime pe, tinge dindi' yale yat yotop lenge miye' tuweinge naiye yukur Juta, pakai. Lenge Juta bwore mise jarngge lenge Samaria, topo'e tinge teketenge wusyep yotop tinge me moi naiye ka yahra'e nanj tikin Got.

Samuel — Kin miye' ondoh embere lenge miye' tuweinge, topo'e profet embere ende. Kin njuru'e pinip winye' gah njondoh Dewit no, kin tahar kinj lenge Israel. *Apo 3.24, 13.20, Hib 11.32.*

Sara — Ti tuwei tikin Abraham. Ti gwan pakaiye wahtaip wula wula, kom ti wara'e Aisak njupe naiye ti si muye. *Rom 4.19, 9.9.*

Satan — Kin miye' ondoh lenge yipihinge pupwa. Kin wachaih tikin Got. Kin hombo'e yeh topo'e bunjenge njohmbwaip lenge miye' tuweinge naiye ka yende pupwa. Lenge miye' tuweinge naiye njohmbwaip tinge tejeime Jisas pe, Satan jahra'e njohmbwaip tinge naiye ka njoheryembe nai'e nai'e pupwa naiye somohon tinge yende, topo'e ka njoheryembe nange Got yukur nasme pupwa tinge. Tinge jalme Satan nanj hoi, njoinde miye' pupwa, njoinde kin kinj lenge kekep lalme.

Sisa — Lenge miye' tuweinge Rom pe, tinge jal miye' ondoh tititinge Sisa. Lenge Rom yarmbe wondoh pe, tinge yengelyembe lenge moi wula wula. Sisa kin miye' ondoh me tinge lalme.

Sodom — Nanj tikin moi naiye Lot narp. Moi njoinde naiye sai sehei me pe, tinge jalme Gomora. Lenge miye' tuweinge Sodom topo'e Gomora pe, tinge yende nai'e nai'e naiye tikin pupwa yehe supule. Tehei uku ti, Got nesekeh moi uku. *Mat 10.15, 11.23-24, Luk 17.29, Rev 11.8.*

Solomon — Kin talah tikin Dewit. Kin kinj lenge miye' tuweinge Israel. Njup ende pe, kin nate tange naiye Got natme kin. Got njisilihme kin njaimune naiye kin nasande ka ana'e. Solomon njisilihme Got naiye ka ana'e sande teke'e naiye ka bepeteme lenge miye' tuweinge bworerme. Got nana'e Solomon sande teke'e embere naiye tahar'e kinj lalme. Got nana'e Solomon nai'e nai'e embere embere sekete pe, kin miye' lowe. *Mat 1.6-7, 6.29, 12.42, Luk 11.31, 12.27.*

Solomon kin miye' njendehei naiye guhur'e yukoh yirise njendehei tikin Got. Yukoh uku namba'e luh yukoh sel naiye lenge Juta nye nyermbe jahilyeh yahra'e nanj tikin Got. Yukoh yirise luku pe, tikin mi' yilihe supule.

Talah tikin Miye' — Yerkeime pe, profet ende, nanj kin Daniel pe, kin gal nanj Talah tikin Miye' nalme Miye' nungwisme naiye Got ka ember ka ot no, ka ungwisme lenge miye' tuweinge naiye yende hwap. Wusyep sye' me Talah tikin Miye' pe, na eteke'e sai tuwihme Kraiss. Jisas nanange me nanj uku nalme kitikin. Njup naiye Jisas gal kitikin nange kin Talah tikin Miye' pe, luku ki nanange naiye kin miye' naiye Got nember kin nat, topo'me kin namba'e bongol natme Got. Kin nahilyeh ta'e poi miye' hi', kom kin Got.

Tup Wenersep (*Psalms*) — Tup naiye yahra'e nanj tikin Got. Kinj Dewit topo'e lenge mitinj sye' yainge wenersep e'e naiye sasambe nange tinge yende nihararme Got, topo'e tinge yirisukwarme kin.

Walip hla' (*ensel*) — Tinge miye' mut tikin Got ñaiye yarp ya yoto moihla', topo'e tinge jan ñembep tikin Got. Lenge walip hla' uku tinge yukur ta'e poi miye' kekep, pakai. Tinge yipihinge. Tinge yukur na eteke'e sai ñaiye ka yut halhale. Got nember lenge walip hla' ñaiye ka yende wah kin. Wah tinge pe, ka bepeteme lenge miye' tuweinge tikin Got. Ñup sye' Got nember lenge yat ñaiye ka yininge wusyep Got yil lenge miye' sye'. *Apo 12.6-11, 27.23.*

Worsip (*sipsip*) — Ñup tikin Jisas pe, lenge miye' Juta wula wula bepeteme sipsip.

a) Ñup uku pe, miye' ilyeh, kin bepteme worsip wula wula. Yukur tinge yarp yoto moi ilyehme, pakai. Tinge yenge lenge ya tas sipsyap yal luh ñaiye peperiyeh sai no, ka yono.

b) Lenge miye' sye' yarp uku ya yoto sipsyap bepeteme lenge worsip tinge. Tinge sisyeme worsip tinge bworerme. Tinge bep yerñenge lenge ilyeh ilyeh tongonose.

c) Miye' ñaiye bepeteme worsip pe, ka ere lem oyor'me luh ñaiye ka yurp. Ñup pe, ka bepeteme lenge yurp yi yoto luku no, yukur ñainde ka ende yumbun lenge. Miye' ñaiye bepeteme worsip pe, kin ka ete kohmap. Ñup sye' pe, miye' endei se ka ende bongol ñaiye ka e unuh tahar'e lem e oto ende ñendei me worsip. Yipihinge tikin lem uku na eteke'e sai Jon 10.7.

d) Lenge Juta pe, tinge yenge worsip yende ofa yalme Got. Tinge jalme Krai Worsip tikin Got.

Worsip Talah tikin Got — Jon tikin Baptais galme Jisas Worsip Talah tikin Got pe, wusyep uku sai nato Jon 1.29,36. Lenge Juta pe, tinge yesekhe worsip yende ofa yalme Got, ñaiye kin ka osme pupwa tinge. Wim worsip ki ñende tinge bwore bwarme nalme ñembep tikin Got. Jisas Krai naña'e kitikin nal ñaiye ñende ofa me poi ñaiye nongohe pupwa poi mi'e pe, tinge jalme Jisas Worsip Talah tikin Got.

Wusyep erñeme tikin Got ñaiye kin naña'e Moses me lenge miye' tuweinge pe, tinge yainge sai nato tup syepumbur nato Baibel (Stt, Kis, Wkp, Nam, Lo).

Wusyep upwai'e ñendehei/Kontrak ñendehei — Kontrak pe, miye' hoi yupwai'e wusyep jah bumble me tinge hindi. Ñup ñaiye miye' ende nupwai'e wusyep pe, kin ka ende ñainde me kin. Ñaiye wusyep upwai'e tikin Got pe, kitikin Got nupwai'e wusyep ñaiye kin ka Yai topo'e Lahmborenge lenge miye' tuweinge kin ñaiye ka junde kin. Kontrak ñaiye Got nupwai'e pe, ki hoi.

Kontrak ñendehei pe, kin nupwai'e wusyep topo'e Moses. Got ñanange nange ñaiye lahmende ka junde wusyep erñeme kin pe, kin ka amba'e tinge tu'e ñaiye miye' tuweinge kin. Kom yukur miye' ende gande wusyep erñeme kin supule, pakai. Pe yukur miye' ende bwore bwarme nal ñembep tikin Got gande wusyep erñeme ñendehei kin. *Luk 1.72, Apo 3.25, 7.8, Gal 3.17, Hib 9.1.*

Wusyep upwai'e hoi/Kontrak hoi (*Mat 26.28, Mak 14.24, Luk 22.20, Rom 11.27, 1Ko 11.25, 2Ko 3.6, Hib 7.22, 8.6-13, 9.15, 10.16,29, 12.24, 13.20.*) — Kontrak hoi kin pe, Got ñanange na, ñupe ñaiye miye' ende ñoihmbwaip kin ka tejeime Jisas Krai pe, kin se ka amba'e kin tu'e ñaiye miye' bwore bwarme pe, luku ta'e ñaiye yukur kin ñende hwap, topo'e ñowor'e wusyep erñeme kin.

Yipihinge pupwa — Tinge miye' wah tikin Satan. Tinge de ka yende yumbune lenge miye' tuweinge no, ka yengelyembe wusyep tikin Got, kut ka junde Satan. Lenge miye' sye' ñaiye jumbur kohmap me Satan lakai yipihinge pupwa nato pe, Satan gahanahme tinge.

Yohe Yirise — Le'e yipihinge tikin Got ñaiye tinge jalme Yohe Yirise. Yohe yirise tikin Got narp nato lenge miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge tejeime Jisas Krai. Wah ñaiye kin ñende pe, ki ta'e le'e:

a) Kin ñende lenge miye' tuweinge sisyeme ñaimune ñaiye ki mise. *Jon 16.13, 1Ko 2.10-13.*

b) Kin namba'e luh lenge miye' tuweinge ñaiye ñoihmbwaip tinge tejeime Jisas Krai pe, kin ñanange wusyep topo'me Got. *Rom 8.26.*

c) Kin bepeteme lenge miye' tuweinge ηaiye tinge ka sisyeme yanah tikin Got. *Apo 13.2, 16.6-7.*

d) Kin nangange bongol ηaiye tinge yanange yalañatme wusyep mise tikin Got, topo'e tinge yende wah kin. *1Ko 2.4-5.*

e) Kin nangange bongol nal lenge miye' tuweinge ilyeh ilyeh ηaiye ka junde ηai'e ηai'e ηaiye ka ende bongolme sios. *1Ko 2.4-5.*

Yukoh jahilyeh (*synagogue*) — Nato moi lenge Juta pe, yukoh jahilyeh sai moi ilyeh ilyeh tongonose. Yukoh uku pe, lenge miye' tuweinge jahilyeh yarp wusyep, topo'e tinge jahilyeh ηaiye ηup ηembere Sabat. Nato yukoh uku pe, tinge jonose wusyep tikin Got, topo'e tinge yende sande teke'e me lenge miye' tuweinge me wusyep erñeme, topo'e tinge yisilihme Got, topo'e tinge yirisukwarme Got. ηup sye' tinge yarpe wusyep kot me lenge miye' tuweinge ya yoto yukoh uku.

Yukoh sel yilihe (*tabernacle*) — ηupe ηaiye lenge miye' tuweinge Israel yoyor'me jan moi gungurar pe, Got ηaname Moses ηaiye ka ende yukoh sel ηoinde tikin. Got ηaname kin gande ηaimune ηaiye ka enge ende pe, ka enge ηaiyuwat yilihe sye' topo'e lenge yuwor hi' sye' ende. Nato yukoh sel uku pe, tinge yember Wurmbu' Kontrak, topo'e ηeser hoi ηaiye Got nainge wusyep erñeme kin, topo'e ηai'e ηai'e sye' tikin Got. Lenge Juta yahra'e nañ tikin Got ya yoto yukoh sel yilihe luku, topo'e tinge yende ofa yalme Got na tatame ηupe ηaiye Solomon ηende yukoh yirise tikin Got. Yipihinge tikin yukoh sel sai Tup Aposeł 7.44.

Yukoh yirise (*temple*) — Yukoh yirise tikin Got sai nato Jerusalem ηaiye moi embere titinge lenge Israel. Luku yukoh ηaiye lenge miye' Juta jate jahilyeh ηup embere embere yende wenersep yahra'e nañ tikin Got, topo'e tinge jahilyeh ηup embere, topo'e tinge yende ofa me Got. Lenge miye' tuweinge ηaiye yukur Juta pe, tinge ka jin tus wicher' ηaiye nato lem mele'e, kom yukur ka yi yoto dininde.

Luh ŋaiye na ahai'e wusyep Ples bilong painim ol tok

Topical Index Arranged Alphabetically
Gavman – Gavman – Government

Mat 22.15-22	Rom 13.1-7	Tai 3.1
Apo 5.27-29	1Ti 2.1-4	1Pi 2.13-17

Gihye'e lenge pinip/amba'e pinip – *Baptais* – Baptism

Mat 28.18-20	Apo 10.44-48	Rom 6.1-4
Jon 3.22	Apo 16.14-15,31-33	Gal 3.26-27
Jon 4.1-2	Apo 19.1-7	Kol 2.12
Apo 2.37-42	Apo 22.12-16	1Pi 3.20-22
Apo 8.12,36-38		

Got – *God* – God

Mak 10.27	Apo 17.22-31	1Ti 6.15-16	1Jo 1.5
Mak 12.29-30	Rom 1.18-23	Hib 4.13	1Jo 4.7-12,16
Luk 1.37	Rom 11.33-36	Hib 10.30-31	Jut 24-25
Luk 6.35-36	1Ko 8.4-6	Jms 1.17	Rev 4.8-11
Jon 4.24	2Ko 1.3	1Pi 1.14-17	Rev 15.3-4
Apo 14.14-17	1Ti 1.17		

Got kin se ka embepeme lenge Kristen bworerme.
Got bai lukautim ol Kristen gut tru. – Providence

Mat 6.25-34	Apo 14.15-17	Rom 11.36	Hib 1.3
Mat 10.29-31	Rom 8.28	Kol 1.17	Jms 4.13-16

Hel – *Hel* – Hell

Mat 10.28	Mat 25.41	2Te 1.9	Rev 21.8
Mat 13.41-42,47-50	Luk 16.23-26	Rev 20.10-15	

Hwap – *Pasin nogut* – Sin

Hwap ki ŋaimune? – *Pasin nogut em wanem samting?* – What is sin?

Rom 1.18-32	Efe 2.1-3	Jms 4.17
Rom 8.5-8	Efe 5.3-5	1Pi 4.3
Gal 5.19-21	Kol 3.5-10	1Jo 3.4-5

Lenge mitiŋ lalme yende hwap. Olgeta manmeri i mekim pasin nogut. – All people have sinned.

Jon 8.7-9	Rom 5.12	1Jo 1.8-10
Rom 3.9-20,23	Gal 3.22	

Bongol tikin Lahmborenge ilyeh pe, lenge mitiŋ ka tupwaihme nihe syohe ŋaiye hwap tinge. Strong bilong Bikpela wanpela tasol, na olgeta manmeri inap abrusim pe nogut bilong pasin nogut bilong ol. People need to be saved from punishment for their sins.

Mat 10.28	Rom 6.23	Hib 10.26-31
Mat 13.41-42	Gal 6.7-8	1Pi 1.17
Jon 3.18-20,36	Kol 3.5-6	1Pi 4.3-5
Apo 17.30-31	2Te 1.7-9	Jut 7
Rom 1.18-19	Hib 9.27	Rev 20.11-15

Isilihme Got – *Beten long God* – Prayer

Wusyep hra'embep n̄aiye lenge Kristen yotop Got yanange wusyep. Pasin bilong ol Kristen i beten long God. – Instructions about prayer

Mat 6.5-13	Jon 16.23-26	1Ti 4.4-5
Mat 7.7-11	Rom 8.26-27	Hib 4.16
Mat 18.19-20	Rom 12.12	Hib 10.19-22
Mak 11.24-25	Efe 2.18	Jms 1.5-8
Luk 11.1-13	Efe 6.18	Jms 4.2-3
Luk 18.1-8	Flp 4.6-7	Jms 5.13-18
Luk 21.36	Kol 4.2	1Pi 4.7
Jon 14.13-14	1Te 5.17	1Jo 3.21-22
Jon 15.7	1Ti 2.1-4,8	1Jo 5.14-15

Yanah n̄aiye lenge miye' tuweinge ka yotop Got yininge wusyep. Rot ol manmeri i ken beten long God. – Examples of praying

Mat 11.25-26	Apo 16.25	Efe 6.19-20
Mat 14.23	Apo 20.36	Flp 1.3-5,9-11
Mat 19.13-15	Apo 21.5	Kol 1.9-12
Mak 1.35	Rom 1.9-10	Kol 4.3-4
Luk 5.16	Rom 10.1-2	1Te 3.9-13
Luk 6.12	Rom 15.30-33	2Te 1.11-12
Luk 22.32,39-46	2Ko 12.7-10	2Te 3.1-5
Jon 11.41-42	Efe 1.15-20	Hib 5.7
Jon 17.1-26	Efe 3.14-21	Hib 7.25
Apo 4.24-31		

Jisas Krai – *Jisas Krai* – Jesus Christ

Jisas Krai kin Talah tikin Got. Jisas Krai em i Pikinini bilong God. – Jesus Christ is the Son of God.

Mat 11.27-30	Jon 17.1-5	Flp 2.5-11
Mat 16.13-17	Jon 20.26-31	Kol 1.15-20
Luk 1.35	Apo 3.13-16	Kol 2.9-10
Jon 1.1-18	Apo 4.10-12	Hib 1.1-14
Jon 5.19-29	Rom 1.3-4	Hib 7.26-28
Jon 6.35-40	1Ko 3.11	1Jo 2.1-2
Jon 8.58	2Ko 4.4-6	1Jo 5.20
Jon 11.25-27	2Ko 5.21	Rev 1.12-18
Jon 14.5-11	Gal 4.4-5	Rev 19.11-16

Talah tikin Got pe, mam wara'e kin pe, kin ta'e lenge miye' n̄aiye yarp kekep. Mama i bin karim Pikinini bilong God, na em i wankain olsem ol manmeri i stap long graun. The Son of God was born as a human being.

Mat 1.18-25	Luk 2.1-20	Jon 1.14	Flp 2.6-7
Mat 2.1-23	Luk 1.26-38	Gal 4.4-5	Hib 2.14-18

Jisas njanange nalangatme wusyep bwore tikin Got, topo'e kin ngende mi'me lenge wahri' epwa. Jisas i autim gutpela tok bilong God, na em i oraitim planti manmeri i sik. Jesus taught the people and healed those who were sick.

Mat 4.23-25	Mat 9.35-36	Luk 4.14-44	Apo 10.36-38
Mat 7.28-29	Mat 11.1-6	Jon 20.30-31	

Jisas ngende mirakel wula wula. Jisas i mekim planti mirakel. – Jesus did many miracles.

Mat 8.1-15,23-33	Mak 1.21-28	Luk 22.50-51
Mat 9.1-7,18-33	Mak 7.32-37	Jon 2.1-11
Mat 12.9-14,22	Mak 8.22-25	Jon 4.46-54
Mat 14.15-32	Luk 5.4-8	Jon 5.5-9
Mat 15.22-28,32-38	Luk 7.11-15	Jon 9.1-7
Mat 17.14-18	Luk 13.10-13	Jon 11.11-44
Mat 20.29-34	Luk 14.1-4	Jon 21.4-6
Mat 21.18-22	Luk 17.12-14	Apo 2.22

Lenge miye' ondoh yarpe Jisas yember kin na gan wusyep kot njaiye ka yonombe ka ole. Ol hetman i holim pasim Jisas, na kisim em i go sanap long kot, na ol bai kilim em i dai. The leaders arrested Jesus and sentenced him to death.

Mat 26.47-68	Mak 15.1-20	Jon 18.1-14,19-24
Mat 27.1-2,11-31	Luk 22.47-53	Jon 18.28-19.16
Mak 14.43-65	Luk 22.63-23.25	

Tinge yuluwei Jisas yal loutungwarmbe. Ol i hangamapim Jisas long diwai kros. – Jesus was crucified.

Mat 27.32-56	Mak 15.21-41	Luk 23.26-49	Jon 19.17-37
--------------	--------------	--------------	--------------

Tinge yonorh Jisas ya yoto njeheh. Ol i planim Jisas long hul bilong ston. – Jesus was buried.

Mat 27.57-66	Mak 15.42-47	Luk 23.50-56	Jon 19.38-42
--------------	--------------	--------------	--------------

Jisas plihe tahar nasme nule pe, lenge mitinj sye' yeteke'e kin. Jisas i kirap bek na sampela lain i lukim em. Jesus arose from death and was seen by others.

Mat 28.1-20	Apo 2.24-32	Apo 17.2-3,30-31
Mak 16.1-8	Apo 3.15	Rom 1.4
Luk 24.1-49	Apo 4.10,33	Rom 4.24-25
Jon 20.1-21.14	Apo 10.39-43	1Ko 15.3-8,12-21
Apo 1.3-8	Apo 13.29-39	Rev 1.18

Jisas nanah moihla'. – Jisas i go bek long heven. – Jesus went up to heaven.

Luk 24.50-51	Efe 1.20-23	Hib 4.14-16
Apo 1.9-11	Flp 2.9-11	Hib 7.25-26
Apo 2.32-36	Hib 1.3-11	Hib 10.12-14
Apo 5.30-31	Hib 2.9	1Pi 3.22
Rom 8.34		

Jisas ka plihe ot kekep e'e. Jisas bai kam bek long dispela graun. – Jesus will come back to earth.

Mat 24.29-44	1Te 1.9-10	2Ti 4.8
Jon 14.1-3	1Te 3.13	Hib 9.28
Apo 1.10-11	1Te 4.13-5.11	2Pi 3.1-18
Apo 3.19-21	2Te 1.6-10	1Jo 3.1-3
Flp 3.20-21	2Te 2.1-4	Rev 1.7
Kol 3.4	1Ti 6.13-15	Rev 22.12-13

Jisas Krai ka ende wusyep kot tikin Got me lenge miye' tuweinge lalme. Jisas Krai bai kotim olgeta manmeri long kot bilong Got. Judgment of God through Jesus Christ

Mat 7.21-23	Rom 2.1-11	Hib 9.27-28
Mat 16.24-27	Rom 14.10-12	Hib 10.26-31
Mat 25.31-46	1Ko 3.10-15	1Pi 1.17
Jon 3.18-21	1Ko 4.5	1Pi 4.3-5
Jon 5.24-29	2Ko 5.9-10	Rev 20.11-15
Apo 17.30-31	2Te 1.5-10	

Jisas nule nungwisme lenge Kristen ηaiye ka yil moiha!. Jisas i dai long helpim ol manmeri i bilip long en, na bai ol i go long heven. Salvation

Jon 3.16-17	Rom 5.1-11	1Ti 1.15-16
Apo 2.37-39	Rom 10.9-13	1Ti 2.3-7
Apo 4.11-12	Efe 2.1-10	1Pi 1.3-5

Laip ηaiye lenge miye' tuweinge ka yurp nye nyermbe.

Kisim laip i stap oltaim oltaim – Eternal life

ηaiye ηoihmbwaip lenge mitij ka tejeime Jisas Krai pe, ka angang lenge laip ηaiye ka yurp bwore nye nyermbe. Ol manmeri i bilip long Jisas Krai bai ol kisim laip i stap gut oltaim oltaim. Eternal life is that new life which Jesus Christ gives to those who believe in Him.

Mat 19.16-30	Jon 17.2-3	Efe 2.1-6
Luk 10.25-28	Jon 20.3	1Kol 2.13
Jon 3.1-16	Rom 5.2	1Kol 3.1-4
Jon 5.19-29	Rom 6.5-14	2Ti 1.10
Jon 10.10	Rom 8.10-17	Tai 3.4-7
Jon 11.25-26	2Ko 5.17	1Pi 1.23
Jon 14.6	Gal 2.20	1Jo 5.11-13

Lenge Kristen ka ηoiheryembe ηup ηaiye Jisas ηotop lenge jetalah kin yono ηai yuwo. Ol Kristen i tingim dispela taim Jisas i givim bret na wain long ol disaipel. The Lord's Supper

Mat 26.26-30	Luk 22.14-20	1Ko 11.17-34
Mak 14.22-26	1Ko 10.14-22	

Lenge Kristen miye' tuweinge yate jahilyeh. Ol bilip manmeri i kam bung wantaim. Fellowship with believers

Mat 18.19-20	Efe 1.22-23	1Ti 4.13
Apo 2.41-47	Efe 4.11-16	Hib 10.24-25
Rom 12.4-8	Kol 3.15-17	

Lenge miye' embep tikin sios – Ol hetman bilong sios – Church leaders Sande teke'e topo'me yarp bwore topo'e yanah ηaiye yalanatme lenge miye' embep sios. Save na pasin na rot bilong makim ol hetman bilong sios (pasto, ol hetman, diken) Qualifications and appointment of church leaders (pastors, elders and deacons)

Apo 6.1-6	Apo 14.23	1Ti 3.1-13	Tai 1.5-9
-----------	-----------	------------	-----------

Wusyep erjeme nal lenge miye' embep tikin sios. Tok lukaut i go long ol hetman bilong sios.
Instructions to church leaders

Mat 28.18-20	1Te 2.1-12	2Ti 3.10-4.5
Luk 22.24-27	1Ti 4.1-16	Tai 2.7-8
Apo 20.17-35	2Ti 2.1-26	1Pi 5.1-4

Lenge Kristen ka yurp tuwihe topo'me yana'e nan embere yil lenge miye' embep sios. Ol Kristen i mas stap aninit long ol hetman na harim tok bilong ol. Respect due church leaders

1Ko 9.14	1Te 5.12-13	Hib 13.7,17
Gal 6.6	1Ti 5.17-22	

Lenge miye' tuweinge ka junde wusyep tikin Got, topo'e ka yurp tuwihme kin. Ol Kristen i mas stap aninit long God na bihainim tok bilong en. Obedience to God

Jon 14.15,21,23-24	Rom 13.8-10	1Jo 2.3-8	2Jo 5-6
Jon 15.10-17	1Pi 1.14-16	1Jo 3.22-24	

Lenge miye' tuweinge ka tule tititinge yi juh tuwihe pe, ka yurp numwaiye.
Ol Kristen i mas daunim ol yet na stap isi. – Humility

Mat 5.3-12	Luk 18.9-14	Kol 3.12-13
Mat 18.1-5	Efe 4.2	Jms 4.5-10
Luk 14.7-11	Flp 2.3-11	1Pi 5.5-7

Lenge miye' tuweinge yono'e pinip kwote pe, tinge yende bwuli'e bwula'e. *Ol manmeri i spak na bikhet.* – Drunkenness

Rom 13.13	1Ko 6.9-11	Efe 5.18	Tai 1.7
1Ko 5.11	Gal 5.19-21	1Ti 3.1-3	1Pi 4.3-5

Lenge talah tikin Got – Ol pikinini bilong God – Children of God

Jon 1.12-13	Gal 4.6-7	1Jo 3.1-3
Rom 8.14-17	Hib 12.5-11	

Moihla' – Heven – Heaven

Luk 12.32-34	Flp 1.23	Rev 4.1-11	Rev 22.14-15
Jon 14.1-3	Kol 3.1	Rev 21.1-4	
2Ko 5.1-8	1Pi 1.4-5	Rev 21.22-22.5	

Nihe syohe – Hevi na pen – Suffering

Rom 8.18-25,28	Jms 1.2-4	1Pi 2.19-21
2Ko 1.4	1Pi 1.6-9	1Pi 5.8-10
2Ko 4.16-18		

Nihe syohe embere najaye lenge Kristen yamba'e. *Bikpela hevi na pen ol Kristen i kisim.* – Persecution

Mat 5.10-12	Rom 12.12-14,17-21	2Ti 3.10-13
Mak 13.9-13	1Ko 4.11-13	Hib 10.32-39
Luk 12.4-9	2Ko 4.8-11	Hib 12.3-4
Jon 15.18-21	2Ko 12.10	1Pi 3.13-17
Jon 16.1-4	Flp 1.28-29	1Pi 4.12-19
Apo 5.41	2Te 1.4-8	Rev 2.10
Rom 8.35-37	2Te 3.2-4	

Niņ pinip yar – *Pasin pamuk* – Adultery (and fornication)

Mat 5.27-30	1Ko 5.9-11	Efe 5.3	Hib 13.4
Jon 8.2-11	1Ko 6.9-20	Kol 3.5-6	Jut 7
Rom 13.8-10	Gal 5.19	1Te 4.1-8	

Nule – *Dai* – Death

Jon 6.39-40	Rom 14.7-9	Flp 1.20-24	Rev 14.13
Jon 11.17-27	1Ko 15.12-58	1Te 4.13-18	Rev 21.1-4
Jon 14.1-4	2Ko 5.1-10	Hib 2.14-15	Rev 22.1-5
Rom 8.10-11,38-39			

Nule tikin Krai nongohe hwap lalme. Krai i dai na rausim olgeta sin bilong yumi. Cleansing from sin by Christ's death

Mat 26.26-29	Rom 5.9-10	Hib 9.11-14	Rev 7.14-17
Rom 3.25	Efe 1.7	1Jo 1.6-7	

Ŋende niharar – *Laikim arapela* – Love

Got ŋende nihararme poi. God i laikim yumi. – God loves us.

Jon 3.16	Rom 5.8	Efe 2.4-5	1Jo 4.9-10
----------	---------	-----------	------------

Lenge miye' tuweinge ka yende nihararme Got. Yumi olgeta i mas laikim God. We should love God.

Mat 22.37-38	Jon 14.21	1Jo 5.3
Mak 12.28-30	1Pi 1.8	

Lenge miye' tuweinge ka yende nihararme lenge mitiņ sye'. Yumi mas laikim ol arapela. We should love one another.

Mat 5.43-48	Rom 12.9-10	Gal 5.13-14	1Jo 2.9-11
Mat 22.39	Rom 13.8-10	1Te 4.9-10	1Jo 3.11-18
Jon 13.34-35	1Ko 13.1-13	1Pi 4.8	1Jo 4.7-21
Jon 15.12-17	1Ko 16.14		

Yarp lenge Kristen – *Pasin bilong ol Kristen* – Characteristics of a Christian

Jon 13.34-35	Rom 12.9-13	Kol 3.12-17
Jon 14.27	Gal 5.22-26	1Te 5.16-18

Ŋoihmbwaip ŋaiye tejeime Krai – *Bilip long Krai* – Faith, believing

Ŋoihmbwaip lenge miye' tuweinge ŋaiye tejeime Krai pe, kin ka amba'e tinge pe, yukur tinge ka talai. Ol manmeri i bilip long Krai bai em i kisim bek ol, na ol bai i no lus. Eternal life is that new life which Jesus Christ gives to those who believe in Him.

Jon 1.12	Jon 14.6	Apo 16.30-31	Gal 2.16
Jon 3.15-18,36	Jon 20.31	Rom 3.20-22	Efe 2.8-9
Jon 6.47	Apo 4.12	Rom 10.9-10	

Ŋoihmbwaiṗ lenge miye' tuweinge ka tejei bongol me Kraiṣ no, tinge ka ka yurṗ ŋoihmbwaiṗ ŋumwaiye yeṣeperhṃe ŋai'e ŋai'e sye' ŋaiye mindemboi ka ot. Ol manmeri i bilip long Kraiṣ na ol bai stap isi wetim wanem samting bai kamap bihain. Faith for the Christian life

Mak 11.22-25	Rom 5.1-2	2Ko 5.6-7	Jms 1.2-8
Luk 17.5-6	Rom 14.22-23	Gal 5.6	Jms 2.14-26
Jon 14.1	1Ko 13.13	Hib 11.1-40	1Pi 1.3-9

Ŋoihginir me pupwa ŋaiye nin si ŋende. Tanim bel na tok sori long pasin nogut yu i bin mekim. Repentance

Mat 4.17	Luk 24.45-47	Apo 17.29-31	2Ko 7.8-11
Mak 6.12	Apo 2.37-40	Apo 20.21	2Pi 3.9
Luk 13.1-5	Apo 3.19-20	Apo 26.19-20	Rev 9.20-21
Luk 15.1-31			

Ŋup ŋendehei ŋaiye Got ŋende ŋai'e ŋai'e lalme. Namba wan taim God i mekim olgeta samting. Creation

Mat 19.4	Apo 17.24-26	Hib 1.2
Jon 1.3	1Ko 8.6	Hib 11.3
Apo 14.15	Kol 1.15-16	Rev 4.11

*Osme hwap lenge mitiṅ sye'. Lusim sin bilong ol arapela manmeri. – Forgiveness
Got nasme hwap lenge miye' tuweinge. God i lusim sin bilong ol manmeri. God forgives our sins.*

Mat 26.28	Apo 10.43	Kol 1.13-14	Hib 10.17-18
Mak 11.25-26	Apo 26.18	Kol 2.13-14	1Jo 1.8–2.2
Apo 5.31	Efe 1.7		

Lenge miye' tuweinge ka yusme hwap lenge mitiṅ sye'. Yumi mas lusim sin bilong arapela manmeri. We should forgive the sins of others.

Mat 6.12-15	Luk 6.37	Efe 4.31-32
Mat 18.21-35	Luk 17.3-4	Kol 3.13
Mak 11.25	2Ko 2.5-11	

Owor'e dindi' – Brukim marit – Divorce

Mat 5.31-32	Luk 16.18	1Ko 7.10-16
Mat 19.3-9	Rom 7.2-3	

Satan – Satan – Satan

Mat 13.19	2Ko 2.10-11	2Te 2.9-12
Mat 25.41	2Ko 4.4	1Pi 5.8-9
Luk 4.1-13	2Ko 11.13-15	1Jo 3.8-10
Luk 22.3-4	Efe 2.2	Rev 12.7-12
Jon 8.42-44	1Te 2.18	Rev 20.1-3,10

Sios tikiṅ Jias Kraiṣ – Sios bilong Jias Kraiṣ – Church of Jesus Christ

Mat 16.13-20	1Ko 12.12-30	Efe 4.1-16	1Pi 2.4-10
Apo 2.41-42	Efe 1.22-23	Kol 1.18	Rev 19.5-10
Rom 12.4-8	Efe 2.19-22	Hib 10.24-25	

Tupwaihme miye' pupwa Satan topo'e hwap.

Abrusim Satan wantaim hevi. – Overcoming Satan and troubles

Mat 4.1-11	1Ko 16.13	Hib 2.18	Rev 12.7-12
Mat 6.13	2Ko 12.7-10	Hib 4.14-16	
Luk 22.31-32	Efe 3.20-21	Hib 12.1-2	
Jon 17.14-19	Efe 6.10-18	Jms 4.7	
Rom 8.31-39	Flp 4.13	1Pi 1.5	
Rom 12.12	1Te 3.5-8	1Pi 5.8-11	
Rom 16.19-20	2Te 3.3	1Jo 4.4	
1Ko 10.12-13	2Ti 1.7-8	1Jo 5.3-5	

Wuhyau topo'e naji'e naji'e bwore bwore tikin kekep e'e.

Mani wantaim ol gutpela samting bilong dispela graun

Money, possessions

Mat 6.19-21, 24-34	1Ti 6.6-10,17-19	Jms 2.1-9
Luk 12.13-21,32-34	Hib 13.5-6	Jms 5.1-6
Apo 20.35		

Wusyep bwore tikin Got – *Gutnius bilong God* – Good news

Apo 20.24	Gal 1.6-12	1Te 1.5
Rom 1.2-4,16-17	Efe 1.13	2Te 2.14
1Ko 1.17-25	Flp 1.27	2Ti 1.8-11
1Ko 15.1-7	Kol 1.5-6	2Ti 2.8-10

Wusyep Got najiye tinge yainge ya yoto Tup tikin Got.

Tok bilong God ol i raitim insait long Buk bilong God. – Scriptures

Mat 4.1-4	Apo 20.32	1Te 2.13	1Pi 1.22-25
Mat 5.17-20	Rom 15.4	1Ti 4.13	2Pi 1.19-21
Mat 22.29	Rom 16.26	2Ti 3.14-17	2Jo 9-10
Jon 8.31-32	Kol 3.16	Hib 4.12	Rev 1.3
Jon 20.31			

Wusyep kot – *Sanap long kot* – Lawsuits, court cases

Mat 5.25-26,38-42	Mat 18.15-17	Rom 12.14-21	1 Ko 6.1-8
-------------------	--------------	--------------	------------

Wusyep nirisukwarme Got – *Tok tenkyu long God* – Thankfulness

Luk 17.11-19	Efe 5.20	Kol 3.17	1Ti 2.1
Jon 6.11	Flp 4.4-7	Kol 4.2	1Ti 4.4-5
Rom 1.2	1Kol 2.7	1Te 5.18	

Yanjah najiye bepeteme lenge bamtihei

Pasin bilong lukautim femeli – Family life

Miye' hindi tuwei dindi' – *Pasin bilong marit* – Husbands and wives

Mat 19.4-6	Efe 5.21-33	Tai 2.3-5	1Pi 3.1-7
1Ko 7.1-16	Kol 3.18-19	Hib 13.4	

Lenge talah – Ol pikinini – Children

Mat 15.3-6	Efe 6.1-3	1Ti 5.4,8
Luk 2.51	Kol 3.20	Hib 12.7-11

Lenge yaimam – Ol papamama – Parents

Efe 6.4	Kol 3.21	1Ti 3.4-5
---------	----------	-----------

Lenge tuweinge nyope – Ol meri man i dai pinis – Widows

Apo 6.1	1Ko 7.39-40	Jms 1.27
Rom 7.2-3	1Ti 5.3-16	

Yanjah njaiye yasme njai – Tambu long kaikai – Fasting

Mat 6.16-18	Mak 2.18-20	Apo 13.1-3	Apo 14.23
-------------	-------------	------------	-----------

Yanjah njaiye njende lenge miye' tuweinge ka bwore bwarme yil njembep tikin Got. Rot bilong mekim ol manmeri i stretpela long ai bilong God. Justification

Apo 13.38-39	Rom 3.21-26	Gal 2.16	Gal 3.6-9
Rom 1.16-17	Rom 5.1,9-10,18-19		Tai 3.7

Yende mi'me wahri' epwa. – Mekim orait sik – Healing

Mat 4.23-25	Apo 8.4-8	2Ko 12.7-10
Mat 9.35	Apo 19.11-16	1Ti 5.23
Mat 11.2-5	Apo 28.8-9	2Ti 4.20
Apo 3.1-6	1Ko 12.9,29-30	Jms 5.14-15

Yenge yuwor yende ofa. – Mekim ofa wantaim abus – Sacrifices of animals

Mat 9.13	Mak 12.33	Rom 12.1	Hib 9.6–10.18
----------	-----------	----------	---------------

Yisar'e njimbep me got hombo'e topo'e njaiye yende yar. Brukim skru long god giaman na poisin sanguma. Idol worship and sorcery

Mat 4.10	1Ko 5.11	2Ko 6.14-18	1Jo 5.21
Apo 13.4-12	1Ko 6.9-11	Gal 5.19-21	Rev 21.8
Apo 17.22-31	1Ko 8.1-13	1Te 1.9-10	Rev 22.15
Apo 19.11-20	1Ko 10.1-22		

Yohe Yirise – Holi Spirit – Holy Spirit

Mat 28.19	Apo 5.3-5	Gal 4.6
Mak 1.9-11	Apo 8.14-17	Gal 5.16-18,22-25
Mak 3.28-30	Apo 10.44-48	Efe 1.13-14,17
Luk 1.35	Apo 13.2-4	Efe 3.16, 4.3-4,30
Luk 3.16	Apo 15.28	Efe 5.18-20
Luk 4.1	Apo 16.7-10	Efe 6.17-18
Luk 11.13	Apo 19.1-7	1Te 1.5-6
Luk 12.12	Rom 5.5	1Te 5.19
Jon 1.32-34	Rom 7.6	2Te 2.13
Jon 3.5-8	Rom 8.9-16,26-27	Tai 3.5-6
Jon 7.37-39	1Ko 2.4,9-16	Hib 2.4
Jon 14.15-17,26	1Ko 3.16	Hib 9.14
Jon 15.26	1Ko 6.11,19	1Pi 1.2,11
Jon 16.7-15	1Ko 12.1-13	2Pi 1.20-21
Jon 20.19-23	2Ko 1.21-22	1Jo 2.20
Apo 1.4-5,8	2Ko 5.5	1Jo 3.24
Apo 2.1-18,38-39	2Ko 13.14	1Jo 4.13
Apo 4.31	Gal 3.2-5	1Jo 5.6-8

Yungwisme lenge mitij sye'. – *Helpim ol arapela manmeri.* – Helping others

Mat 6.1-4	Luk 6.38	2Ko 9.1-15	Hib 13.1-3,16
Mat 7.12	Apo 11.27-30	Gal 6.9-10	Jms 1.27
Mat 25.31-46	1Ko 10.24	Flp 4.14-19	Jms 2.15-16
Luk 3.10-11	2Ko 8.1-15	Hib 10.24	1Jo 3.16-18